

T' AMSTERDAM

By Jacob van Meurs, *Plaetsnyder en Boeckverkooper op de Keysers graft inde Stadt Meurs 167*

Bayerische
Staatsbibliothek
München

ASIA,
OF
NAUKEURIGE BESCHRYVING
VAN
Het Rijk des Grooten MOGOLS,
En een groot gedeelte van
INDIËN:

Behelſende

De Landſchappen van Kandahar, Kabul, Multan, Haïkan, Bukkar, Send *of* Diu, Jeſſelmeer, Attak, Peniab, Kaximir, Jangapore, Dely, Mando, Malva, Chitor, Utrad, Zuratte *of* Kambaye, Chandiſch, Narvar, Gwaliar, Indoſtan, Sanbat, Bakar, Nagrakat, Dekan *en* Viſiapour.

Beneffens een volkome Beſchryving van geheel
PERSIE, GEORGIE, MENGRELIE en andere Gebuur-geweſten.

Vertoont
In de Benamingen, Grens-palen, Steden, Gewaſſen, Dieren, Zeden der inwooners, Drachten, Beſtiering en Gods-dienſt.

Verciert doorgaens met verſcheide Afbeeldingen in Kooper geſneden.

Beſchreven door
D^r^. OLFERT DAPPER.

t'AMSTERDAM,
By JAKOB *van* MEURS Boek-verkooper en Plaetſnyder, op de Keizers-graft, ſchuin over de Weſter-kerk, in de ſtadt Meurs. ANNO 1672. *Met Privilegie.*

Aen den
L E Z E R.

Het voornemen was in den aenvang de gansche kreyts van Asie of ten minste van geheel Indiën in 't licht te brengen, op een zelven trant en groote als voor een wijle geheel Afrika: maer uit eenige inzichten vond ik my genootzaekt het werd ter yl af te breken, en aldus een gedeelte van Indiën en alleenlijk het Rijk of de Heer-schappye des Grooten Mogols, tot een aenvang ten toone te stellen, en voor af te zenden: behalve dat het werk onder het beschryven, door de meenigte der wijdstrekkende Gewesten, Koningrijken en Landschappen, eindelijk tot zulk een merkelijk getal van bladen was aengegroeit, dat die niet bequamelijk in een Boek of Deel hebben kunnen bevat worden.

In 't kort dan staen daer op d'overige en aengrenzende Gewesten van Indiën, in 't breede beschreven, te volgen: te weten, het Koningrijk van Bisnagar, het Land van Kanara en Honor, het Koningrijk van Batikala: een wijtlopige Beschryvinge van de geheele Kuste van Choromandel, en op de zelve de Koningrijken van Cholkonda, Orixa, &c. de Kuste van Malabaer, de Koningrijken van Kananor, Kalekut, Montingue, Chombais, Badara, Auriole, Bipur, Tanor, Kuriga, Kranganor, Kochin, Porkah, Kalekoulan, Koulan, Travankor: en inzonderheid een naeukeurige ontleding van geheel Bengale, de gezegenste en vruchtbaerste plek van geheel Indiën: vervolgens daer na Arrakan, Pegu, Siam, Kambodia, Kochinchina, Tunking en Laos: beneffens meer andere Koningrijken en Landen, zoo van Tartarye, als Assyrie, Arabie, Armenie, Heilig Land en andere oorden.

Na het vast land doorwandelt te hebben, zullen d' Eilanden in Zee, onder Asie begrepen, haere plaetsen hebben: en inzonderheid dat van Zeilan, Java, Sumatra, de Molukker Eilanden en andere. Alle welke plaetsen niet alleen ten breetste in haere benamingen, grens-palen, gewassen, dieren, drachten, zeden der inwoonders, regeering, godsdienst &c. zullen beschreven worden: maer ook in meenigten van nieuwe afbeeldingen, daer te lande na 't leven afgetekent en in koper gesneden, doorgaens vertoont worden.

Extract

Extract uit de Privilegie van

De STATEN van HOLLANDT en WEST-VRIESLANDT.

DE Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, hebben by brieven van Octroy, gedateert den 28sten July 1670. aen JACOB MEURS, Boeck-verkooper en Plaet-snyder tot Amsterdam, verleent, om alleen te mogen doen Drukken en Verkoopen voor den tijd van 15 achter een volgende Jaren, een Boek geintituleert *Groot en Kleyn Asia, &c.* beschreeven door Dr. OLFERT DAPPER, met verbod van het zelve by iemand anders in geenderhande Talen te mogen na-drukken of verkoopen, in 't geheel ofte ten deele, in groot of klein formaet, op alzulke pœne en Amenden als in 't zelve Octroy breeder is begreepen.

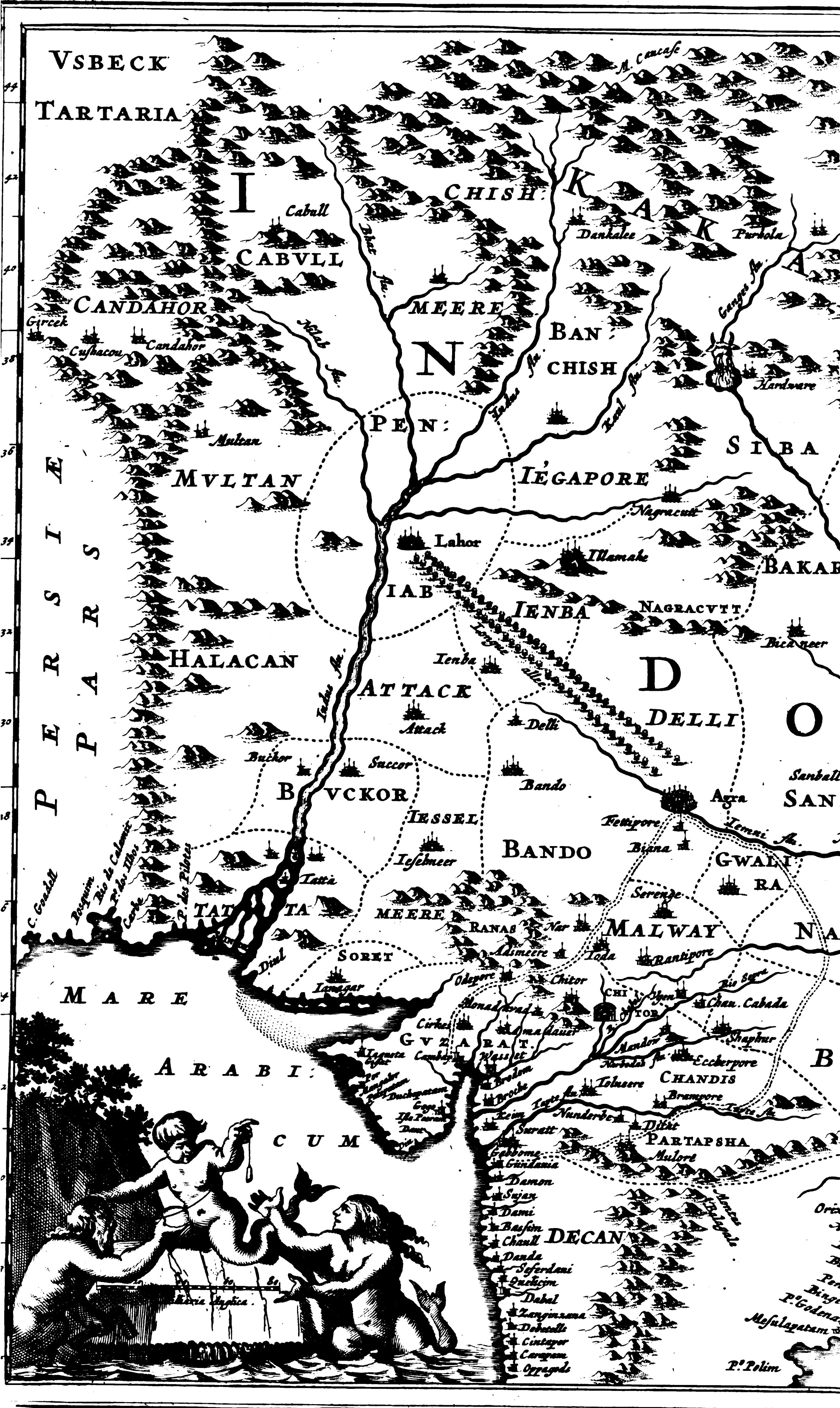
Was onderteekent

JOHAN DE WITT.

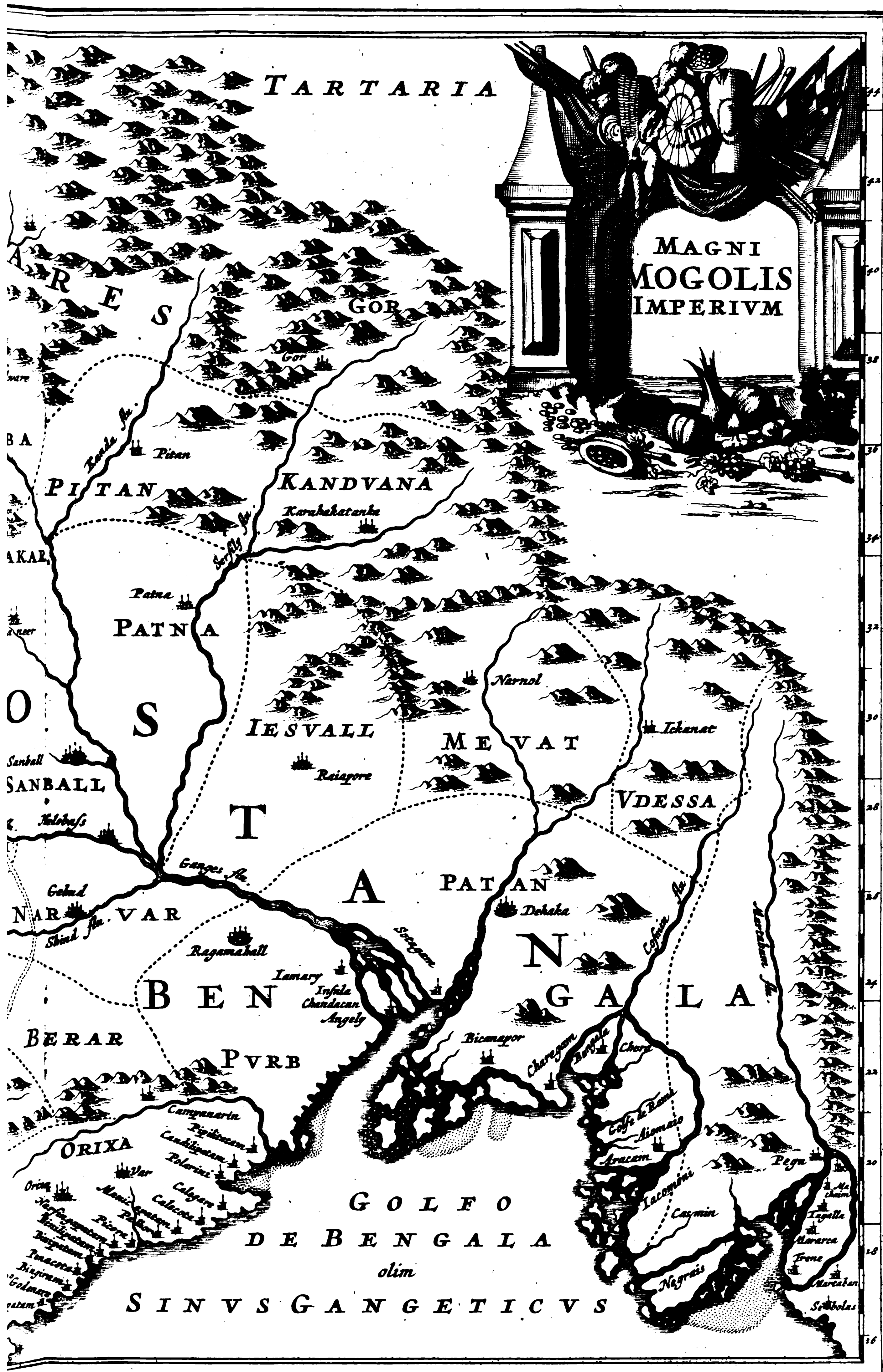
Ter Ordonnantie van de Staten.

HERB. van BEAUMONT.

't RYK

VSBECK
TARTARIA
I
N
D
O
CHISH
K
A
K
A
CABVLL
Caball
CANDAHOR
Candahor
MEERE
BAN
CHISH
PEN
Multan
MVLTAN
IE'GAPORE
SIBA
Hardware
Lahor
IAB
Illamake
BAKAR
IENBA
NAGRACVTT
HALACAN
Ienba
ATTACK
Attack
DELLI
Delli
Succor
Bando
BVCKOR
IESSEL
Agra
SAN
BANDO
Biana
GWALI
RA
Tatta
TATTA
MEERE
RANAS
MALWAY
Serenge
SORET
Chitor
MARE
ARABI
CUM
GVZARAT
Cambaya
CHANDIS
Bramporc
Suratt
PARTAPSHA
Damon
Daman
Dami
Chaull
DECAN
Dabel
Mesulapatam
Persiae Pars

MAGNI MOGOLIS IMPERIUM
TARTARIA
GOR
Gor
PITAN
Pitan
KANDVANA
Karahakatanka
PATNA
Patna
IESVALL
Raiapore
MEVAT
Narnol
Ickanat
VDESSA
SANBALL
Sanball
Nolobass
Ganges flu.
PATAN
Dekaka
VAR
Ragamahall
BEN
GALA
Iamary
Insula Chandecan
Angely
Bicanapor
Charegam
Bengala
Chore
BERAR
PVRB
ORIXA
Golfe de Ramu
Aracam
Iacomimi
Casmin
Negrais
Pegu
Tagalla
Mararca
Trene
Martaban
GOLFO DE BENGALA olim SINVS GANGETICVS
O S T A N

't RYK van den GROOTEN MOGOL, EN INDIEN.

Indiën *in 't algemein.*

Benaming. Ndiën word alzoo genoemt na den stroom *d'Indus*. De naem *Oost* word gemeenelijk by *Indiën* gevoeght, uit oorzake het meer na 't ooste gelegen is, als eenig ander ge: west: als ook tot onderscheid van *Amerika*, dat men gewoonelijken *West-Indiën* noemt.

Verdeeling. De Persianen, volgens *Texeira*, noemen *Indiën*, *Ind*; van gelijken den stroom *d'Indus*, die *Indiën* van *Persie* scheid: en d'inwoonders *Indien* binnen den *Ganges*, *Hynd*.

By ouds, zoo *Ptolomeus* getuigt, en noch heden, word *Indien* in twee groote deelen verdeilt: waer van het een, welk zich strekt van den stroom *d'Indus* tot aen den *Ganges*, by de Persianen *Indostan* word genoemt, dat 's, *Land van Indus*: en by de Grieksche en Latijnsche Schryvers, *Indien binnen den Ganges*. Het ander is *Mangi* genaemt, of *Indien* buiten den *Ganges*.

Het eerste deel begrijpt alle de landen, den Grooten Mogol onderworpen: als oock de landen des Koningrijks van *Narsinga*, of *Bisnagar*, *Kannara*, *Orixa*, de kust van *Koromandel* en *Malabaer*, het Koningrijk van *Golkonda* en meer andere.

Het ander deel, buiten den *Ganges*, bevangt de Koningrijken van *Bengala*, *Arrakan*, *Pegu*, *Siam*, *Malakka*, *Kambaya*, *Champa* of *Tzampa*, *Lao*, *Kochinchina*, beneffens veele andere minder beroemde Koningrijken, en eindelijk *China* of *Tzina*. Deze beide deelen begrijpen ook veele eilanden, daer onder dat van *Japan* het oosterlijkste is.

Grens-palen. Dit gansch groot gewest is, volgens d'oude en hedendaeghse Schryvers, aen de west-zijde bepaelt met den stroom *d'Indus*, 't lant van *Arachosie* en *Gedrosie*: ten zuide, met d'Indische zee: ten ooste, met d'Ooster zee, ten noorde met de takken van den bergh *Taurus*, of *Imaus*, een gedeelte van den berg *Taurus*. Maer heden strekt het zich noch een weinig op deze zijde van den *Indus*. Ptolomeus.

Volgens *Texeira*, begint *Indiën* op het einde des Koningrijks van *Makran*, gelegen op de lengte van hondert en zes graden, en strekt zich uit tot de hondert en negen en vijftigste, van 't weste na 't ooste, een graet gerekent op vijftien mijlen: een streeke van acht hondert mijlen, te rekenen in rechte lijn.

Van 't noorde na 't zuide strekt *Indiën* van de middellijn, by d'uithoek van *Malakka*, tot by na aen de veertig gra den, het uitterste van *Sina*: een streeke ontrent van zes hondert mijlen, zonder daer onder d'eilanden van *Indien* te begrijpen: welker eenige verre bezuide de middellijn zijn gelegen.

Stroomen. De vermaertste stroomen van *Indiën*, zijn *d'Indus* en *Ganges*, die ten noorde uit den berg *Imaus* of *Kaukasus*, (by d'inwoonders, volgens *Kastald*, *Dalanguer* en *Nangrakot* genoemt) afkomen, en alle beide, zoo d'ingezetenen zeggen, uit een zelven hooft bron haeren oorsprong nemen: hoewel de tusschen-wijte van alle beide monden op hondert en tachtig en by anderen alleenlijk op hondert en dertig mijlen word gestelt. De *Ganges* neemt zijnen loop na 't ooste: *d'Indus* na 't weste.

Filostratus stelt den hooft bron van *d'Indus* in den berg *Kaukasus*, en maekt den zelven op zommige plaetsen an-

anderhalve mijle breet, en zou dees slib voeren, die de landouwen vruchtbaer maekt: op een zelve wijze, als de *Nyl* in *Egypten* doet.

Stroom Indus.

De stroom *d'Indus* wort, volgens *Ananie*, by die van *Diul* of *Diu*, *Inder* en *Krecede* genoemt: volgens anderen [a] *Hynd*, of [b] *Indu* en [c] *Diul*. Maer de Persianen, zoo *Texeira* getuigt, noemen den zelven *Ind*: en die ontrent hem woonen, *Send*: desgelijx het Koningrijk, dat op zijne oevers gelegen is: of volgens *Peruschi*, *Schind*, en volgens *Eduard Terry*, *Skind*. Volgens ook eenige ouden, als *Plinius*, noemden d'inwoonders aen zijnen boorden den zelven *Sand*, of *Sinth*: zoo *Arriaen* getuigt, een naem zeer na aen dien van *Send*, den welken *Texeira* aen hem geeft: hoewel hy dien alleenlijk den voornaemsten vliet van de vijf maekt, daer van *d'Indus* is te zamen gestelt.

a *Figer.*
b *Kastald.*
c *Garcias.*

Noch noemt men dezen stroom, volgens *Texeira*, zoo in *Persie*, als aen het hof van den Grooten Mogol, *Pangab*, of *Peniab*, volgens *Terry*, dat *vijf wateren* gezeit is: want *ab* bediet *water*, en *pan*, *vijf*: ter oorzake van vijf vlieten, die zich vereenigen, om den zelven te maken: als daer zijn, de vliet *Bhat* of *Behat*, die by *Dabul*, na de zijde van *Persie*. zijnen oorsprong neemt: de tweede *Chanab*, herkomstig uit den Koningrijke van *Kaximir*, vijftien dag-reizens van *Lahor*: de derde is *de Raw*, die na by *Lahor* begint: de twee overige, d'een *Via* en d'ander *Sind* of *Send* genoemt, komen uit verre gelege landen. De *Send* ontfangt het water van alle d'andere vlieten, verdrenkt, zoo te zeggen, hunne namen in den zijnen, en blijft de *Send* of *Sind* heten. *Herbert* noemt deze vijf vlieten *Behat*, *Ravy*, *Damiady*, *Obehan* en *Vuhy*. *Peruschi* stelt vijf byzondere vlieten, die hun water in den *Indus* of *Sind* storten: als de *Katanul*, *Cebcha*, *Ray*, *Chenao*, *Rebeth*.

Deze vijf vlieten komen uit deze groote bergen neerzakken, binnen welke het Koningrijk van *Kaximir* besloten is, doorkruizen het Landschap van *Penjab*, dat 's, *vijf vlieten*: (alzoo na de zelve genoemt en storten hun water in den stroom *d'Indus*, by de stad *Bakar*, volgens *Texeira*, welke een doortocht is van den stroom *d'Indus*, en even verre van *Lahor* en van de zee af gelegen.

d'Indus of *Send*, aldus met het water van d'andere vlieten vergroot en tot een eenigen kil geworden, neemt zijnen loop zuidwaerts door de Landschappen *Attak*, *Bakkor* en *Tatta*, en stort by de stad *Diul*, die hem daer zijnen naem meê deelt, in de zee, door twee monden, en niet door zeven, gelijk *Theuet* zeit, zeer verre van elkandere gelegen: of volgens *Terry* by *Sindee* of *Scindy*, en volgens *Bernier*, op de Noorder breete van drie en twintig graden vijftien minuten: of, volgens andere vier en twintig graden en veertig minuten.

In de meeste land-kaerten, en zelfs by veele land-beschryvers bespeurt men een groven misslag in het stellen van den stroom *d'Indus*, als of die op d'uitterste hoek van den zeeboesem van *Kambaye* in zee quam te vloeien. Dan een groote misslag, en zoo groot als 't geheel land van *Zuratte* breet is: want *d'Indus* loopt niet van 't ooste na *Zuratte*, gelijk hy doen zou, zoo dees zich door den zeeboesem van *Kambaye* in zee storte: maer veel meer van 't weste derwaert: en zoo verre van den zeeboesem van *Kambaye*, dat geheel *Zuratte* tusschen beide leid. Dies de vliet, die in den zeeboesem van *Kambaye* valt, niet *d'Indus*; maer een andere is, *Mebi* geheten.

d'Indus heeft verscheide eilanden, inzonderheid ontrent zijnen mont, die zeer vruchtbaer en lustig zijn. Aen de mont van den *Indus* leid een stad *Varaxes*.

Volgens *Plinius* storten negentien vlieten hun water in den *Indus*: der welke voornaemste zijn de *Hydaspes*, heden *Moltan*, volgens *Ananie*, die, vergroot met het water van vier andere vlieten, in den zelven stort: gelijk de *Katabra*, met dat van drie andere, als de *Hypasis* en *Acesina*.

Stroom Ganges.

De stroom de *Ganges*, heden by d'indianen *Ganga* genoemt, neemt, gelijk *d'Indns*, zijnen oorsprong uit den berg

Imaus

Imaus of *Kaukasus*, die van *Kaximir*: en, volgens *Ananie*, uit den berg *Ussontes*. Hy neemt zijnen loop na 't zuiden, door of tusschen de rotsen des Landschaps van *Siba*, en krijgt aenstonts daer na een zeer breden en water-rijken kil. De voornaemste rotse, waer door hy daer zijnen loop neemt, heeft, (of altoos na d'inbeelding der Heidenen,) de gedaente van een koejen hooft. Hy vervolgt zijnen loop zuidwaerts, en ontfangt op weg het water van dertig vlieten, volgens *Ananie*, of negentien alleenlijk, volgens *Plinius*: zulx hy zeer water-rijk word, en tot de wijte van anderhalve mijle zich uitbreit: hoewel hy geen acht vadem diep is. Volgens *Peruschi* stort de vliet *Tamona*, na hy den vliet *Chambel* ontfangen heeft, in den *Ganges*. Onder anderen stort ook de vliet *Iemni* of *Ieminy*, die uit het Landschap van *Belle* komt, in den *Ganges*.

Eindelijk stort de *Ganges*, na een langen loop, door veele monden in zee: de voornaemste der welke zijn twee: de wester is *Satigan* of *Satiguam* genoemt, na zekere stad, op zijnen oever gelegen, een oude handelplaetse der Portugesen en vermaerde zee-haven en koop-stad: d'ander, d'ooster, is van gelijken naby een vermaerde zee-haven, en genoemt *Chatigan*: en behooren beide onder het Koningrijk van *Bengala*.

De *Ganges* dan loost zich door deze twee voorname monden in den zee-boesem van *Bengala*. Deze monden worden by *Ptolomeus* gestelt op d'acht en-negentiende graet, noorder breete: maer zijn, volgens *Barros* en *Linschoten*, op twee en twintig of op twee en twintigh en een halve gelegen.

Die van *Bengala*, zoo *Linschooten* getuigt, stellen den oorsprong van den *Ganges* in het aerdsch paradijs: waerom ook zijne wateren by hen voor heilig worden gehouden: ja trekken de Benjanen en andere Indische Heidenen by duizenden na den zelven ter beevaert, om het zelve te hebben of zich daer in te baden. Wanneer d'inwoonders van *Bengala* op sterven leggen, doen zy zich in dezen stroom dompelen; hoewel alleenlijk met de voeten. In den zelven stroom zijn zekere *Deüras* of afgoden-kerken, daer de Benjanen van *Zuratte* en *Dekan* en andere plaetsen, by troepen na toe trekken, en groote giften aen de zelve vereeren, met inbeelding van daer door, na het weder keeren, geheiligt te zijn: gelijk breeder in 't vervolg zal gezeid worden.

Een pint water, het geen merkwaerdig is, van den *Ganges*, weegt ontrent een half musje half minder, als eenig ander water in *Indiën*. En is in 'er daet zijn water treffelijk, zeer gezont en smakelijk.

In het midden van den *Ganges* leggen ontelbare groote en kleine eilanden, die zeer vruchtbaer zijn, en alle bewossen met wilde en vrucht-boomen, *ananas* en allerlei slag van groente, en worden doorsneden met duizenden van kanalen of watergangen.

De meeste van deze eilanden, die na aen de zee leggen, zijn heden 's daegs woest en verlaten, ter oorzake van de Franker zee-roovers van *Rakan*. Ook houden daer *Gazellen*, verkens en veelerlei gevogelt: als ook tygers, die van het een eiland tot het ander over zwemmen: zulx het daer zeer gevaerelijk is te lande te treden, wanneer men tusschen deze eilanden met kleine roei vaertuigen, (gelijk men daer gewoonelijken gebruikt) door vaert.

Ook heeft men wel op zijne hoede te zijn, dat men het vaertuig des nachts niet aen de boomen by den oever vast maekt, om niet door de tygers aengetast te worden: ja men zeid eenige tygers zoo stout zijn, dat zy tot in de vaertuigen komen, en de menschen in den slaep, en zelfs de dikste en vetste, weg sleepen.

De *Ganges* word voor peerl en goutrijk gehouden. Uit zijnen gront worden ook allerlei dierbare gesteenten gehaelt: welker eenige allerlei slagh van dieren, gewassen en andere dingen vertoonen.

Men heeft 'er noch een anderen stroom, de *Ganges* genaemt, en gemaekt

maekt van twee vlieten, die hun water in malkanderen storten. Deze komen uit twee bronnen, die beoosten *Gauel* zijn, aen den berg *Gate*, ontrent negen of tien mijlen van daer, op de Noorder breete van achtien of negentien graden. De vliet, die uit den noordelijken bron komt, is genaemt *Krusuar:* en die uit den zuiderlijken, *Benhora*. Na zy beide vereenigt zijn, noemt men den stroom, gemaekt van deze twee, *Ganga*, even eens als de rechte *Ganga*, uit oorzake van zijne by na even gelijke groote.

Daer na stort deze stroom zijn water in een van de monden van den *Ganges*, tusschen de plaetsen van *Angely* en *Pikholda*, op de noorder breete van ontrent twintig graden. d'Ingezetenen houden zijn water alzoo heilig, als dat van den *Ganges:* zoo dat de voornaemste Mahometaner Heeren van den lande, daer deze *Ganges* deurvloeit, groote inkomste uit desselfs water trekken, gemerkt zy niet toelaten dat iemant het aenzicht in den selven wascht, zonder zekre zomme van penningen betaelt te hebben.

De stroom *Bark* komt uit een anderen springbron, aen de west zijde van den berg *Gate*, en stort mede zijn water in zee in den golf of zee-boesem van *Bombain*, deilende het Koningrijk van *Zuratte* of *Kambaye* van dat van *Dekan*. De vloet van *Aliga* stort ook aen de west-zijde uit den zelven berg *Gate* en in zee, te midden tegen over het eiland van *Anchediue*, op de Zuider breete van veertien graden. Hy deilt het Koningrijk van *Dekan* en dat van *Kanara* van elkandere.

De groote stroom van *Nagundy* komt van ontrent den berg *Gate* neerschieten: welke is boven *Kananop* en *Kalikut*, en loopt langs hene dezen berg, noordwaerts aen. Gekomen tegen 't midden des strooms *Aliga*, verandert hy zijnen loop na 't ooste, en vloeit door de hoofdstad van *Bisnagar*, en door het Landschap van *Orixa*: daer na stort hy zijn water in den zee-boesem van *Bengala*, door twee monden, tusschen de zes en zeventiende graet, alwaer de twee steden *Guadenary* en *Masulipatan* leggen.

Het meir van *Chiamay*, gelegen in 't noorde, na *Tartarye*, is gelijk een moeder van zes groote stromen; waer van zich drie met elkandere vereenigen en een grooten stroom maken, die het Koningrijk *Sian* te midden deur-klooft. Alzoo storten ook de drie andere in den zee-boesem van *Bengala*. d'Een deursnijd dwers het Koningrijk van *Kaor*.

Veel meer andere stroomen en meiren heeft *Indiën* en 't gewest des Mogols, die in het vervolg ieder t'zijner plaetse zullen beschreven worden.

Over de stromen, daer gemene wegen leggen, zijn byna geene andere bruggen gemaekt, dan van schepen: uit oorzake van het hoog oprijzen des waters, in de regen-saisoenen: waer door de bruggen anders zouden gesloopt worden.

Men heeft veel zee-boesems op de kuste van *Indiën*, die zekere groote stukken land omringen, en, door het keeren langs een anderen kant weer in zee, veel kleine eilanden aen den zee-oever maken.

Men heeft in verscheide plaetsen in *Indiën* ook born-putten en *tanken* of water-bakken: aen beide deze volken boven mate groote onkosten in steen-werk besteden. De putten, die uit spring-bronnen haer water ontfangen, zijn ront gemaekt; maer zeer wijd en ruim, op-gehaelt met vaste steenen, geleid in fijn pleister, en overdekt gewoonelijken met overwulft gebouw. Het water word uitgeput door arbeid van ossen: welk oprijst in verscheide kleine emmers: waer van zommige altijd neerwaerts gaen, en andere geduuriglijk opkomen, en ontledigen zich zelf in kleine killen of beken, gemaekt om 't water t'ontfangen en te leiden, waer hen goed dunkt. *Born-putten.*

De *tanken*, anders *telau*, of water-bakken of vyvers, die in *Indiën* in grote meenigte gevonden worden, zijn zeer heerlijk, en mogen met recht onder de treffelijkste werk-stukken van menschen handen gemaekt, gestelt worden: ja zijn d'eenigste, heerlijkste en kostelijkste werken, aen de welke de kostelijkheid en geestigheit der Indianen *Tanken.*

dianen meest in deze landen blijken: hoewel die onder de dingen van weinig belang gestelt worden. De *tanken* worden gemaekt in lage plaetsen: eenigen zijn zeer diep en breet, een vierendeel mijls, en zommigen veel meer in den omtrek: en kunnen sommige den stedelingen van een stad voor een geheel jaer van water verzorgen: zijn ront of vierkant, of van meer hoeken. Rontom de zelve is een lage steene muur, met verscheide deuren in de zelve, en binnen deze muur rontom trappen, d'eene beneden d'andere, die neerwaerts gaen tot aen den boodem: die insgelijx met steenen geplaveit is. Deze trappen zijn gemaekt van zeer fraeie vierkante duurzame steenen: leggen zeer vast en in goede orde, ten gerijf des volks, om 't water neerwaerts te gaen halen. Deze bakken worden by zeer volkrijke plaetsen gemaekt, tot gemak en gerijf van 't gemeen, en tot bewijs van liefde, op kosten der Vorsten of Landvoogden of andere machtige luiden. Zy worden gevult met water in den regen-tijd: kort te voore zy de zelve schoon maken, op dat het water des te klaerder en gezonder zou zijn. De menschen en beesten drinken niet alleen van dit water: maer men wascht daer ook de klederen in, en gebruikt het overal, daer zy het behoeven: ja zelfs de beesten, by vereisch van noot, loopen daer in te drinken. Hier door is het water dikwils zeer modderig en vuil, zonder d'inwoonders, die niet zeer zindelijk zijn, en alleenlijk op 't noodig gebruik zien, zich des kreunen.

Bergen. Wat belangt de bergen van dit groot gewest: de beruchtste zijn de bergen van *Balla-Gate*, die ten noorde beginnen en zuidwaerts tot aen de kaep van *Komory* (noch heden by d'ingeboornen, desgelijx by *Ptolomeus*, *Kory* genaemt, in plaets de Portugesen gebroken of verbastert, *Komory* zeggen) strekken, een streke van hondert en twintigh mijlen. Zy beginnen hunne kruinen te verheffen by den stroom *Karnate*, naby de kaep en berg *Dely*, zijn merkwaerdig voor de genen, die ter zee langs deze kust varen, en gelegen op de hoogte van twalef graden en een halve noorder breete, en scheiden het koningrijk van *Dekan*, *Kunkan*, *Kanara* en *Malabar* van *Balagate* en de kusten van *Kormandel* en visch-kust.

Indïen heeft de volheit van groot en klein vee, als ossen, koeien, bokken, geiten, schapen, verkens, en allerlei slagh van andere beesten: maer het vleesch is'er zoo goet van smaek niet, als hier te lande, uit oorzake van de groote hitte des lands. Men slacht zelden ossen; want zy tot den arbeit worden gehouden. Schapen-vleesch is 'er weinig geacht, en zelf verboden aen de kranken. Verkens-vleesch is'er veel gezonder. Men houwt 'er de schapen en hamelen in vijf deelen: en rekent voor een deel de steert: want die zeer dik, vet en lekker is. Men heeft geen andere, dan slechte peerden in *Indiën*, en komen de beste uit *Arabie* en *Persie*: die veel door de Portugesen daer in gebragt worden. Uit *Usbek* worden jaerlijx over de vijf en twintig duizent ingebragt; desgelijx uit *Persie*, door *Kandahar*, een groot getal. Eenige komen uit *Ethiopie*, *Arabie* en *Persie* over zee, uit de havenen van *Moka*, *Bassora*, en *Bander*, *Abassy*. Daer zijn zeer veele buffels, die niet dienen, als tot voetsel voor arme luiden: hoewel men daer ook melk van krijgt: welke witte, zeer kleine, drooge en zoute kaes geeft. Men heeft 'er zeer weinig wilde zwijnen, herten, hinden, hazen, konijnen. Dieren.

Veele olifanten heeft *Indiën* en *Bengala*: en *Patan* rinosters, *abadas* genaemt. Daer zijn veele apen en vleermuizen zoo groot als katten, die eenige vliegende apen noemen. In *Malakka*, *Siam* en *Bengala* heeftmen wilde geiten, welker hoornen goet tegen het vergif zijn. De Portugesen noemen de zelve *Cabras de Mato*, dat is, *wilde bosch-geiten*. *Indiën* voed ook veel hoenderen, kapoenen, fesanten, veld-hoenders en duiven. Door geheel *Indiën* houden veel papegayen en perkiten van veelerlei slag en kleure. Daer zijn kameleons: veelerlei aert van slangen, hagedissen. De schapen zijn'er grooter, en hebben ook schoon 'er wol, als die van

Europe, met steerten van vijf en twintig en dertig pont zwaer, begroeit met enkel vet.

In *Balagate* zijn rammen zonder hoornen: anders van gewoonelijke gestalte; hoewel met zeer sterke en magtige leden: zulx een jongen bequamelijk daer op rijden kan.

Op veele plaetsen van *Indien* te landewaerts hout de tyger, inzonderheid in *Bengala*, daer hy in de tale des lands *Banga* is genoemt: op den berg *Kaukasus*, op het eiland *Iava*, daer, uit vreeze voor den tyger, des te minder *Gom Benjuin* vergadert word: ja zijn in *Indien* gemeinder, dan de wolven in *Europe*. Het is een dier van groote byna als een ezel: eenigen willen dat het zoo groot als een windhont wort: *Nearchus*, als een peert. Een huit is'er gezien, van langer dan vijf voeten. Hy heeft in alle deelen de gelijkenis van een kat, een dikken kop; de huit met langwerpige plekken gevlekt, en niet met ronde, gelijk de luipert: glinsterende oogen, veele scherpe tanden, veelklovige voeten, met kromme nagels: aen de lippen langachtige hairen: die zoo vergiftig zijn, dat zoo iemant, 't zy mensch, of ook het beest zelf, slechts een eenig van deze hairen in kreeg, door zijn eigen zelfs vergif zou omkomen. Waerom dit dier, gelijk die van *Bengala* hebben aengemerkt, nooit in den *Ganges*, of eenigen anderen vloed gaet drinken, dan met de bek voor stroom, en nooit tegen stroom, op dat het water, ontsteken door 't vergif des hairs, hem zelve de doot niet zou veroorzake: nochte hy drinkt ten zelven einde uit meiren of slooten, of stil-staende wateren: waer over niemand, by verbot des Grooten *Mogols*, zoodanige hairen van een gedooden tyger by zich mag behouden, maer moeten alle, op pene van den lijve, na het hof van den Grooten *Mogol* gezonden worden: alwaer door 's Konings artzen doodelijke vergiftige pillen van deze hairen gemaekt worden, welke den gene, die de Koning heimelijk wil doen sterven, ingegeven worden.

De tyger overtreft alle dieren verre in wreet en trotsheid: dan word gezeit het allerwreetste en hertnekkigste te zijn in *Bengala*, en het schip van zijnen belediger tot dertig mijlen langs het strant te vervolgen. Grootelijx zijn hierom d'inwoonders voor den zelven bevreest, en noemen hem met verscheide namen, uit vreze van aenstonts verscheurt te worden.

Plinius noemt den tyger een dier van een yzelijken snelheid: 't welk *Bontius* tegen spreekt, die zeit, dat het traeg van gang is: waerom hy meerendeels op menschen loert, die minder vluch zijn, dan op wilde stieren, herten, zwijnen en andere dieren; want deze dieren, 't en zy beloert, ontsnappen lichtelijk, door vlugheid van loop, zijne klaeuwen. Weshalve de tyger geen dier vangt, dan uit lagen; wanneer hy, verborgen onder doorne hagen en willigen, de voorby gaende beesten met een eenigen schuinsen sprong op 't lijf springt, gelijk de kat de muis of rot. Komt hy in het springen te missen, dan dijst hy al brullende weer te ruch, en loopt een stuk weegs in 't bosch rontom, om de beesten, die verby moeten, weer waer te nemen. Hy slaet by na altijts met de klaeuwen zijn roof in de nek, en veld het sterkste dier met eenen slag ter neer, en sleept, na het uitzuigen des bloets (want zeer gretig is de tyger na bloet) het overigh lichaem in 't bosch, om zich van 't vleesch te verzadigen.

Hy houd zich gewoonelijk in de bosschen, daer dicht verby stroomen schieten, om het een of ander dier, wanneer zy daer komen drinken, heimelijk uit hunne schuil-hoeken op 't lijf te vallen. Al d'andere dieren hebben een grooten schrik voor den tyger, om zijne over-groote wreetheid: waerom de Javanen den tyger niet qualijk *Radja outang* noemen, dat is, *Koning over 't bosch*. Niet tegenstaende desselfs by na ontembare wreetheid, laet hy zich zomtijts met zwepen slaen. Daer zijn jakhalzen, anders *hyenen* in 't Griex genoemt. Deze schijnen te zijn als wilde honden: zy lopen by grote troepen des nachts heen en weer en maken een groot geluit. Zy halen de lijken uit de gra-

graven, zoo niet diep genoeg onder de aerde leggen, en eetenze op. Daer zijn Chameleons of Lezarts. Men heeft 'er ontallijke veel zwarte ravens, die in de huizen komen vliegen, wanneer de vensters open ſtaen, en nemen de ſpijze van de tafel weg. Zy komen gewoonelijken op de buffels zitten, en maken hen de ruch kael van hair, met het pikken van de bek: zulx die, om zich te bewaren en beſchermen, in 't water ſpringen. Daer zijn rotten zoo groot als big-verkens, die groote ſchade aen de huizen doen, met de grontveſten t'ondergraven, de muuren door te bijten en de huizen te doen neerſtorten. Daer zijn andere kleine, die root hair en een reuke, als muskus hebben. Ongemeen veel mieren zijn 'er, die in het linnen en op de ſpijze gaen zitten: waerom men daer de koffers en kiſten op vier pylaren zet, en verre van de muur af, om deze beeſten te beletten daer op te klimmen. Ook ſtelt men gewoonelijken bakken met water onder deze pijlers: want anders zou alles aenſtonts vol mieren zijn. Arme luiden, die gene koffers, kiſten noch bakken kunnen hebben, bewinden hunne ſpijze in een doek, en hangenze aen een ſpijker tegen de muur. Men heeft 'er andere roode mieren, zoo lang als een vinger, die groote ſchade op het velt aen de gewaſſen doen.

Gewaſſen. Het geweſt van *Indiën* is gezegent met veelerlei gewaſſen. Wel groeit daer weinig terruwe: maer veel rijs en geirſt: desgelijx veel gerſt, en *Maiz* of Indiaenſche terruwe en meenigte van pluk-granen. Men heeft'er geen of weinig appelen, peeren, kerſſen, pruimen en perſiken, en zeer weinig wijn-ſtokken: uitgezeit in *Sina*. Maer in vergelding van die heeft men daer zeer veel andere boomen, gewaſſen en vruchten, in *Europe* onbekent. De voornaemſte boom en dienſtigſte van allen is de kokos-boom, die kokos-nooten draegt: want die verſchaft hen alles wat ſchier tot 's menſchen onderhoud van nooden is.

d'Andere vruchten zijn *Banannas* of *Piſang*, *Ananas*, *Jaka*, *Mangas*, *Kaions*, *Jambes*, *Jambolins*, *Jangomas*, *Karambolas*, *Brindoins*, *Durions*, *Papaios*, *Injames*, *Areka*, *Betel*, *Kubeben*, *Tamarind*, *Myrobalanen*, *Ambare*, *Karandas*, *Mangoſtans*, peper, genber, nagelen, kaneel, noote-muskaten, *Kardamon*, *Galanga*, *Koſt*, *Spicanard*, *Aloë*, *Kamfer*, *Kalambak* of aloës-hout, zandel-hout, *Benzuin*, *Amfion* of *Opium*, lak, indigo, ambregrijs, muskus, civet, *Aſſafetida*, of *duivels-drek*, *Radix-Chine*, Bamboes-riet en meenighte van andere gewaſſen en vruchten.

Zeer gemeen is het kauwen van het *Betel* of *Betre* met *Areka* en kalk, door geheel *Indiën*: die in het kort dient te beſchryven. De *Betel* of *Betre* word by d'Arabieren, als *Avicenna* getuigt, *Tembur* of *Tambul*, by de Turken *Iaprach Induſtani*, by die van *Dekan*, *Zuratte* en *Kanara*, *pan*: by die van *Malakka*, in 't Maleytſch, *Siry* genoemt.

Wijders, de *Betel* klimt als onze *Betel.* Turkſche boonen of klimop of peper, by ſtokken, in d'aerd geſtoken, en by boomen en ſtammen op: zommige, meerder gewins halve, doenze by de peper of *Areka*-boomen opklimmen. De *Betel* moet wel ga geſlagen en gedurig bevochtigt worden. De bladen zijn die van den limoen-boom gelijk; maer een weinig grooter, langwerpiger en op het einde ſpits'er, bitter, en met aederen of ribben in de lengte.

Het gewas *Betel*, volgens *Garcias*, is dat van de peper, in ranken, bladen en maniere van waſſen zoo gelijk: dat een onkundige dezelve, wanneerze neffens elkandere zijn gepoot, van verre naulijx kan onderſcheiden. Wel is het bladt van den *Betel* dikker, als dat van de peper: maer in groote, en zenuwen of aderen geheel en al gelijk. De *Betel* geeft een vrucht, die van de witte en lange peper gelijk, of liever als een ratten-ſteert, die de Maleyers *Siryboa* noemen, en om haere zeltzaemheid in veel grooter waerde is, als het blad *Betel* zelf

Volgens *Garcias*, krijgt de *Betel* op de *Molukker eilanden* een gedraeide vrucht, die van den ſteert van een hagedis

hagedis gelijk, en is niets onaengenaem van smaek.

De *Betel* groeit in veele gewesten van *Indien*, inzonderheid in d'aen zee gelegen: maer wil niet tieren, na den aert van alle de speceryen, te landewaerds in.

Areka. De vrucht *Areka* of *Arekka*, alzoo in 't gemein by d'Indianen, en by de Portugesen met een gebroken naem, *Arequero* genaemt, heet in *Zuratte* en *Dekan*, *Suppary*: op 't eiland van *Zeilan*, *Paoz*: in *Malakka*, by de Javanen, *Pinang* in *Kotzyn*, *Chakany*: by d'Arabieren *Fausel*, en by *Avicenna* gebroken *Filsel* en *Fusel*: op de kuste van *Malabar*, by den gemeenen man, *Pak*; maer by d'edelen, *Areka*. *Vartoman* noemt den boom *Areka* en de vrucht *Koffol*. De boom zelf, daer aen deze vrucht groeit, schiet met een rechten stam op, en by na doorgaens van een zelve dikte. Het hout is voos, en bedekt met zulken gladden schors, dat men daer niet by op kan klimmen, 't en zy om den stam, op zekere wijte van elkandere, eenige banden van spart of andere stoffe geslagen zijn. De takken schieten niet neerwaert, maer opwaert en in de ronte omgebogen; zulx zy van verre eenigzins een ront schijnen te maken. De bladen zitten aen de takken kams-gewijze tegen elkandere over, zijn anders die van den kokos of dadel-boom gelijk. De vrugten groeien aen de knien der onderste takken, tien of twalef te gelijk, aen een dikken en langwerpigen steel, zijn bedekt met een geelachtige en zeer ruige schel, en hebben de groote van een nootemusschaet of zeer kleine ekel. Eer zy hert word, isse als een dadel, van binnen hert en met rootachtig witte aederen geschakeert, en aen het een eind plat. Dies niettemin is deze vrucht driederlei: want d'een is aen d'eene zijde plat, en aen d'andere breeder en grooter. De tweede is kleinder, zwarter en herder, die d'Indianen *Chekanum* noemen, en groeit in *Kotzijn*. Zy bevochtight des niettemin den mond en maekt dien root en zwert, en smaekt in het kauwen, als hout. De derde is, waer door de mensch in het kauwen als dronken en duizeligh word: hoewel dit d'onrijpe vrucht word toegeschreven: maer gaet haest over. Daer is ook een witte, die overvloedelijk op *Zeilon* groeit. Uit de groene vrucht word, door kracht des vuurs, met glaze werk-tuigen, een water getrokken, welk in de buikloopen, uit gal ontstaen, een treffelijk genees-middel is. De vrucht groeit overvloedelijk in *Malabar*, op het eiland *Zeilan*, en weinigh in *Zuratte*, *Dekan* en *Malakka*: maer de beste op het eiland *Mombain* en in *Basaim*.

d'Indianen breeken de noot of vrucht *Pynang* of *Areka* in vieren, zoo zy wat grootachtigh is: anders in tween, en rollen die in een *Betel-blat*, met een weinig assche of kalk van gebrande oester-schelpen daer onder te doen: want de *Betel*, alleen gekauwt, is bitter: derhalve, om haer bitterheid te temperen, doen zy daer *Areka* en een weinigh kalk by: en houden de zelve, aldus bereid, voor zeer liefelijk van smaek. Eenige doen 'er zeker sap *Kate* onder: welk dan een treffelijk genees-middel is tegen week en slap tant-vleesch.

Het zap *Kate* word getrokken uit eenen boom, van de groote ontrent eens esschen-booms, met bladen, die van de heide of *Tamarischus* zeer gelijk. Hy is bezet met veele doornen, en word gezeid te bloeien; maer gene vruchten te dragen. De stoffe des houts is sterk, hert, dicht, zwaer, en der verrottinge, zoo men zeid, niet onderwarigh, het zy het in de lucht staet of in 't water leid: waerom het by d'inwoonders *Hacchie*, dat's, altijd levend hout genoemt word. Uit dit hout, om zijne herdigheid en zwaerte, worden zeer bequame stampers gemaekt, om den rijs in houte mortieren van zes voeten in den omtrek t'ontbolsteren.

De boom en desselfs zap groeit zeer veel in *Kambaya*, inzonderheid in en ontrent de steden *Bacaim*, *Manora* en *Daman*: als ook op het vast land van *Goa*, en op veele andere plaetsen: hoewel niet zoo overvloedelijken, als op de gemelde plaetse: van waer het zap *Kate* na *Sina* en *Malakka* in groote menigte

nigte

nigte te koop vervoert wort: (dewijl het aldaer zeer veel met de *Betel* wort gebruikt) maer na *Arabie* en *Persie*, in kleine menighte, tot een genees-middel.

Wijders, de maniere van dit zap uit te trekken is deze. De takken van dezen boom, eerst klein gesneden, worden in water gekookt, daer na gestampt, en dan daer van met meel *Nachoani*, (*Nachoani* is een zwart en klein zaet, van smaek als rogge, en zeer bequaem om broodt te bakken) en het zaegsel van zeker zwart hout, tot koekjes gemaekt: die men in de schaduwe droogt, op dat door de hitte der zonne de kracht niet uitwaessemt.

Het is een zeer heelzaem genees-middel, niet alleenlijk om het tand-vleesch vast te maken en op te droogen: maer ook om buik-loop te stillen, en de pijne der oogen te verdrijven.

Garcias wil dit zap *Kate* voor het zap *Lycium* der oude Grieken en Romeinen gehouden hebben: want de maniere van het zelve uit te trekken, wort by alle een en dezelve beschreven: en het zou een en dezelve krachten hebben, als het *Kate*.

Dit zap heeft den naem *Kate*, of een weinig gebroken, by de Arabieren, Persen en eenige volken van *Asie* bekomen, misschien uit oorzake desselfs grootste gedeelte op *Malakka* word verbezigt: daer het den zelven naem heeft, met verandering slechts van de *E* in *O*; als *Kato*.

De grooten en rijken doen by de *Betel*, *Kamfer* van *Burneo*, Aloës-hout of *Kalambak*, *Moschus*, en Amber de grijs.

De *Betel*, in dezer wijze bereit, is zonderling liefelijk van smaek, en maekt door zijne welriekentheit een liefelijken adem: zulks de rijken dit mengsel by na geduuriglijken kauwen: desgelijks ook andere na hunne macht en middelen: hoewel'er ook zijn, die *Areka* met kardamom en kruit-nagelen kauwen.

De Koningen en Prinsen gebruiken ook pillen van gestoten *Areka*, *Kate*, *Kamfer* en Aloës-hout, en kauwen die, in plaetse van *Areka*, met *Betel*.

Wijders, wanneer men nu de betel gebruiken wil, zoo word eerst de rib of aeder, die langs hene door het blad loopt, met den nagel van den duim uitgenomen: dien de Indianen hierom voor scherp snyden, en niet in het rondt, gelijk wy. Daer na bewinden zy een weinig kalk van gebrande oesterschelpen (die om hare weinigheyt gene schade doet) en de gekneusde of gebroken *Areka* in een *Betel* blad, steken het te zamen in den mont en kauwen het. Het eerste zap of speeksel, welk bloed-root, of als vermiljoen schijnt, spuuwen zy uit: ten einde het niet, door zijne scherpheid, het tand-vleesch, verhemelt en keel zou beschadigen: hoewel eenige het niet doen: want het by hen wort gehouden voor een gewis genees-middel, tot zuivering der herssenen. Maer het overig zap of speeksel zwelgen zy in. De roodigheit van het speeksel wordt door de kalk veroorzaekt: want zonder die is het zap van de *betel* groen. Het maekt ook de lippen en tanden root, en, zoo te veel gebruikt wort, zwart: waer op d'Indianen zoo hoogh roemen, als men hier te landen op witte tanden.

De Koningen zelfs begiftigen de rijken met deze bladen, en anderen door hunne dienaers. Den gene, die op reize zal gaen, worden zijde zakjes vol *Betel* gegeven. Niemant gaet weg, zonder met *betel* beschonken te zijn: want dit is een teken van afscheitgeving.

Vorsten en Koningen hebben geduuriglijk eenen dienaer, die met een zilvere schale by hen staet: in dezelve leggen betel-bladen met de nootwendige toebehooren: en reikt de dienaer hen t'elkens een toebereit bladt over. Men spuuwt het speeksel en al het overig in een zilvere bekken, die door eenen van de dienaers of vrouwen wort gehouden.

In het kort, overal en in alle handelingen is de *betel* in gebruik. Des uchtens, des namiddags, des avonds, ja des nachts kauwen de In-

dianen *Betel* met *Areka* en kalk, en dragen die geduuriglijken in de handen.

d'Indianen gaen gemeenelijken langs de ſtraten *Betel* kauwen; inzonderheid wanneer zy eenen der Grooten willen aenſpreken, om eenen goeden adem te maken: want zonder het zelve te doen, zou dees byna zich gehoont achten. Ook is het daer te lande een groote onheuſcheit gene welriekende aedem te hebben. Wanneer de vrouwen by de mannen zullen komen, kauwen zy betel, eer zy hen aenſpreken. De vrouwen, die in den echt treden, of de plicht des huwelijks denken af te leggen, kauwen ook betel, tot opwekking der geilheit en terging der vleeſchelijke wellusten.

Derhalve nuttigt ook een iegelijk dezelve na de maeltijdt: want anders zouden zy, huns bedunkens, van de ſpijze walgen. Die ook gewent zijn de betel-bladen te kauwen, en daer na zich daer van onthouden, zouden daer na een ſtinkenden aedem krijgen. Dies niet tegenſtaende onthouden d'Indianen zich van de *betel*, by overlijden van eenen hunner bloetvrienden: deſgelijks op eenige vaſt-dagen, gelijk ook eenige *Arabieren* doen.

In het bezoeken of onderlinge groeteniſſen hebben zy *betel* in de hand: en wort dat eenen iegelijk, eer ſchier een woort geſproken wort, 't zy vriend of vreemdeling, met het grootſte teken van welgewogentheit, in een byzondere houte bak aengeboden: even eens als in *Arabie* en *Perſie* de Koffi-drank, en in *Tzina* de Thee.

Derhalven vint men over al de *betel*, en in voorzeide wijze toebereit, te koop ſtaen. De afgeplukte betel-bladen kunnen lang goet blijven. In de binnenlantſche geweſten worden dezelve zeer dier verkocht. Dit kauwen van *Betel* en *Areka* geſchiet om rode lippen, een goeden aedem, en een ſterke mage te hebben. Het wort by eenige voor veel gezonder gehouden, als het zuigen van Tabak: maer zoo iemant boven mate, gelijk dikwils geſchiet, het zelve gebruikt, zoo bederven daer door de tanden, ja vallen uit. Men ziet in *Indiën* jongelingen beneden de dertig jaren, die nochtans geheel tandeloos zijn, door het al te veel gebruik van *Betel*. Hierom ziet men de meeſte *Iavanen* en *Malayers*, zeer weinig tanden hebben, in welker ledige gaten de rijke weer goude tanden laten zetten, tot gene kleine hoovaerdye. Daer en boven zoo de noot *Areka* niet volkomen rijp is, zy veroorzaekt in het kauwen een ſchielijke duizeling en dronkenſchap, niet anders als of men wijn gedronken had: welk, met een weinig zout en een dronk water daer op te nemen, overgaet. Het kauwen van deze *Betel* en *Areka*, is niet zeer heilzaem en dienſtig voor de zenuwen en herſſenen: dies die dezelve, om een liefelijke aedem en ſchone tanden te hebben, willen gebruiken, niet dan matig het behoren te doen.

In verſcheide landſtreken van *Indien*, valt een zekere vrucht *Brindones*, en by *Linſchoten Brindoins* geheten. Zy is van buiten een weinig rootachtig: maer van binnen zoo root als bloet: en ſmaekt zeer zuur. Somtijts iſſe van buiten zwartachtig: (welk door de rijpheit komt:) en zoo zuur niet, als de voorige: hoewel even root van binnen. Veelen luiden is deze vrucht zeer ſmakelijk: maer anderen geenzins, om d'overgroote zuurte. De Ververs gebruiken dezelve: maer de ſchil wort bewaart, en over zee vervoert, om edik daer van te maken: het geen ook voorhene by eenige *Portugeſen* in *Portugael* is gedaen.

Ambare is een dikke en grote boom, heeft bladen in groote, die van de grooten noten-boom gelijk; maer niet in geſtalte: zijn bleek groen en met veele aederen doorloopen, tot hunne groote cieraet. De bloemen zijn klein en wit: de vruchten van groote, als een groote noot, bleek groen, en gladder van ſchil: zwaer van reuk en ſcherp van ſmaek, wanneer zy noch groen zijn: maer geel van kleure in haer rijpheit, aengenamer van reuk, en zeer geurig van ſmaek, met een krakebeenachtig en hert merg van binnen, dat uit herde ſchuins doorvlochte zenuwen beſtaet.

De *Kanarijns* noemen dezen boom *Amba-*

Ambare: de vrucht, neffens de Portugesen *Ambares:* de Persen *Amberetb:* de Turken *Aarab.* Om d'aengename zuurheid der vrucht, doet men de zelve, in plaetse van verjuis, onder de spijze. De rijpe vrucht word met zout en edik gegeten; want zy maekt een grage mage. d'Indianen houden de zelve dienstigh tegen gallige vochtigheden. Met zout en edik ingeleid, kan de vrucht lang bewaert worden. Volgens *Texeira*, verlieft dees boom zijne bladen, zoo dra hy water gevoelt: en is diergelijk niet meer in geheel *Indiën*.

Een andere boom en desselfs vrucht word *Amba* by de Persianen en Turken, in Kanarijn *Ambo*, en anders *Mangas* genoemt: die ook in vele verscheide gewesten van *Indiën* groeit.

Het is een breede en groote boom, even eens als onze eiken hier te lande, heeft veele kromme en groote takken, die zich wijd en zijd uitspreiden. De bloeisem is geel, zit trosgewijze by een, als schier die van het monthout; maer spreit zich veel wijder uit. De vrucht is meerendeels grooter, als een gansen ay, weegt op zommige plaetsen in *Indiën* twee pont en zwaerder.

De *Mangas* of *Amba* is de beste vrucht van alle, die in *Indien* groeien.

Maer op een zelven boom ziet men dikwils vruchten, verscheiden in kleure: want andere zijn bleek groen: andere geel: of ook uit den groenen rootachtig, zijn zeer aengenaem van smaek en reuk: en hebben van binnen in een harde schil, bedekt met ruigte en herde dwarze en schuinze vezelen, een kern, die lang en dikachtig is, zo groot als een ekel, wit en met een wit vlies bedekt, bitter van smaek, als die raeu is, en hierom tegen den wurmen en buikloop dienstig: maer smaekt gebraden, als een ekel. Men vint'er ook zonder steen, die zeer smakelijk zijn.

De onrijpe vruchten zijn zeer zuur: zulks zy, t'en zy gekookt, de tanden onverdraegelijken stomp maken: waerom veele de kern uytsnijdende daer een pap van maken, die, bestroit met zuiker, even eens smaekt als onrijpe kruis-besien, wanneer die met zuiker en ayren zijn gekookt. De vrucht in dezer wijze toegemaekt, versterkt krachtig de mage, verkoelt de hitte des bloeds van herte, lever, en aderen.

Wyders, de rijpe vruchten veranderen niet alleenlijk hare groene kleure in geel; maer leggen ook hare koude hoedanigheid af: verwisselen daer en boven de zamentrekkende smake in een zoeter, en worden warm en vochtig, en bequaem om de gal te voeden. Dies zoo iemand de rijpe *Mangas* te gulzig inzwelgt, krijgt lichtelijken den roden loop en bort.

Volgens *Akosta* wordt deze vrucht aen schijven gesneden, en of zonder wijn, of in wijn geweikt gegeten. Zy wort ook in zuiker ingeleit, om des te beter te bewaren, en by wijle met een mesch geopent, en in haer midden versche genber, knoflook, mostert-zaet, zout, met olie en edik gestrooit, of om met rijs t'eeten, of in plaetze van ingeleide olijven. Zy worden ook gebraden en gekookt, en op de merkt te koop gebracht. Eer de vrucht volkomen rijp is, heeftse een samentrekkende kracht, en is het gedeelte na by het steentje wrang: maer de rijpe is smakelijk en zoet, en blijft van gras tot in slacht-maend op den boom, na de aerd en gelegentheit der plaetse. De tijt van den oogst, of af te plukken, is, in warme landen, gras-maend: in andre kouder gewesten, bloei en zomermaent: zomtijts wijn en slacht-maent.

De *Karandas* is een boomken van groote, als een haegh-appel, heeft diergelijke bladen, talrijken bloeisem, van reuk, als die van het geiten-blat. De vrucht is even als een zeer kleine appel, zwartachtig in het rijpen, en van een zeer aengename wijnige smaek: waer uit zommigen een wijnig zap perssen. De groene vrucht is van de groote als een hazenoot, met haere dop, en zomtijts grooter, en geeft by wijle eenig tai en melkachtig zap uit. By zommigen word de rijpe vrucht met zout gegeten: maer de groene gewonelijken in pekel of edik geleid: en aldus bewaert, om d'eetlust te verwekken.

Een andere boom word by de Kristenen en heidenen en andere volken van *Indiën* in 't gebruik der artzenye zeer geprezen en wonder hoogh geroemt, hoewel zelden gevonden; men noemt hem *Nimbo*, en de Malabaren, *Bepole*. Hy groeit tot de groote van een esschen-boom, en schijnt den zelven in 't verre gezicht zeer gelijk. De bladen zijn op beide zijden groen, die van den olijf-boom gelijk, hoewel voor spits'er, bitterachtigh en rontom zaegs-gewijze ingesneden. De takken zitten vol bladen, krielen van kleine witte en vijf-bladige bloemen, met geele stijlen in 't midden, en van reuk als die van het zevengety-kruit. De vrucht is den kleinen olyven gelijk, geelachtig, bedekt met een zeer dunne schil, en groeit in de hoeken der takken. Dezen boom heeft grooten dienst in d'artzenye. De bladen zijn zeer heilzaem: want gewreven en met zap van limoenen op vuile, holle en etterachtige wonden, zoo van menschen als beesten, geleid, heelen de zelve wonderlijken: uit oorzake zy etter doen geven, zuiveren, vleesch en vel maken. Desgelijx is het zap der bladen zeer dienstig, 't zy alleen, of met wijn of water of hoenderen-zop ingenomen: of alleen van buiten op den navel geleid, of met een weinig osse-gal, of edik, of aloë, om allerlei slagh van wurmen te dooden en uit te drijven. Derhalve is het een zeer gemeen en boven-gemeen heelzaem genees-middel voor alle d'inwoonders van dit gewest, inzonderheid voor die van *Malabaar*: alzoo deze de wurmen zeer onderwarig zijn. Ook zijn hen de bloemen en vruchten tot grooten dienst, in de pijne der gewrichten, gezwellen, zwakheid en zweeren der ledematen. Uit de vrucht word een olie geperst, zeer dienstig in de pijne der zenuwen, zoo warm gebruikt word: en genezen de Malabaren daer meê wonden, steekingen en trekkingen der zenuwen.

Twee boomen worden in veele plaetsen van *Indien* gevonden: maer inzonderheid in het Landschap van *Malabar*, en tot veele ziekten zeer dienstigh bevonden. De eerste word voor het manneken gehouden, en van de Kanarijns *Varalo Nigunda* genoemt. Hy heeft de groote van een amandel-boom, met bladen boven groen, en onder wollig en ruig, in maniere als de bladen van salie: en rontom zaegs-gewijze in-gesneden: schijnen van verre de bladen van den vlier-boom zeer gelijk.

d'Ander, het wijfje, word by de Portugesen *Negundo* of *Norchila* genaemt: in *Malabar*, *Noche*: in *Balagate*, *Sambali*: en gemeenelijken in *Kanaryn*, *Nyergundi*. Maer d'Arabieren, Persen, en inwoonders van *Dekan*, noemen zoo wel het wijfje als mannetje *Bache*: de Turken, *Ayt*.

Dees laeste groeit tot een zelve hoogte, als d'eerste: of volgens *Garcias* tot de hooghte van een perzikboom: maer heeft breder en ronder bladen, niet zaegs-gewijze rontom ingesneden, en zijn die van den witten populier zeer gelijk.

De bladen van beiden zijn, in smaek en reuk, die van de salie gelijk: maer vallen scherper en meer bitter op de tong. Aen d'onderste zijde van de meeste bladen zietmen des uchtens een zekere witte schuim, die des nachts uit den zelve vloeit. De bloeissem van beide is aschverwig wit, en komt zeer na by dien van de rosmarijn. De vrucht van beide is als zwartepeper: hoewel die van den boom *Negundo* een weinig grooter: wel scherp van smaek; maer geenzins brandend op de tonge, als de peper: en byna gelijk als genber.

Dees boom is met groote krachten begaeft, en doet zonderlingen grooten dienst in zijne gewesten aen d'artzenye: ja zouden de boomen al lang verteert, of altoos gewisselijken van groote waerdye zijn, zoo d'afgesnede takken niet weder uitschooten. Maer hoe meer de takken afgesneden worden, hoe weeliger zy weer uitschieten, en geduuriglijken met loof beladen zijn. De bladen, bloemen en vruchten gekneust of gestoten, of in water gekookt, of in olie gebraden, worden met groot voordeel op alle weedommen geleid: uit

wat

wat oorzake die ontstaen zijn: en doen inzonderheit in weedom der gewrigten, uit koude veroorzaekt, in gezwellen en kneuzingen, wonderlijke werkingen. De gestote bladen worden ook op verouderde zeeren geleit: want zy etter geven, dezelve zuiveren en vel maken, zoo slechts het lichaem niet onzuiver is.

De vrouwen baden of wasschen t'allen tijden het gansch lichaem, met het afziedsel dezer bladen: ja wordt by haer zoo vast geloofr, dat de bladen, bloemen en vruchten van de *Negundo*, 't zy met desselfs zap of afzetsel te drinken, dienstig tot d'ontfankenis of zwanger worden zijn, dat zy de gene met steen zouden gooien, die daer zou tegen zeggen. De *Dayas* of vroevrouwen dienen zich ook van dezen boom.

De bladen gekauwt maken een liefelijken aedem: maer zijn eenigzins scherp, als de kers. Zoo eenigen hebben bevonden, zouden zy de lust van byslapen benemen: waerom zy dezen boom voor den kuisch-boom willen gehouden hebben: maer dwalen zeer, om het groot verschil tusschen beide deze boomen.

Op de velden van *Indiën* groeit een heester in 't wild, in de gedaente van eenen myrten-boom; maer met bladen als die van den haegh-appelboom, of, zoo *Paludaen* wil, van een hagen-doorn: hoewel van smaek als de bladen van een groenen myrt. Hy draeght een vrucht, wonderwel die van de rijpe groote olyven gelijk: maer zeer zamen-trekkend van smaek. Zy word by d'inwoonders gemeenelijk *Iamboloins* genaemt, en in pekel in geleid, even als olyven: maer voor niet zeer gezond gehouden. De schors des booms is byna als die van den mastik-boom. Volgens *Akosta* heeft zy in d'artzenye geen gebruik: maer wordt met rijs gekookt en gegeten: want zy maekt een grage mage.

De *Iangomas* is een vrucht, in kleure den zorben-appelen, of lijsterbessen by na, en in smake de onrijpe en wrange pruimen gelijk: desgelijks de boom in groote, bladen en witte bloemen: maer heeft zeer veele doornen.

Wanneer de vrucht eerst uitkomt, is zy den *Pingels* zeer gelijk,

De vrucht, schoon rijp, moet met de vingeren eerst week gemaekt worden, eer zy kan gegeten worden: hoewel zy dan noch haere zamentrekkende kracht niet afleidt.

De boom groeit van zelf op de velden in 't wilt: ook in de tuinen van *Basaim, Choul* en *Batequala*.

De beste wijze, zoo *Garcias* uit den mondt van geloofwaerdige luiden heeft, van dezen boom voort te zaijen is, zoo men d'uitgeschete vruchte, na de zelve zeker vogel gegeten heeft, t'effens met den drek zaeit; want gezait op deze wijze, schiet hy lichter uit, en haestiger tot een vruchtbaren boom op.

Volgens *Iakob Bont*, is dees boom den wilden pruim of slee-boomen, en in bladen zeer gelijk: waerom ook de onzen op *Iava* de *Iangomas*, Javaensche sleen en pruimkens noemen. Zy zijn van een zeer zamentrekkende smaek; maer niet onliefelijk. De rijpe vruchten nemen een geele kleure aen: daer de rijpe wilde pruimen of sleen uit den purperen zwart zijn. Zy komen in krachten met elkandere over een: want op een zelve wijze, gelijk hier te lande, geneest het zap van deze vruchte, gemengt met het water van *Cham pakka* en rozen, de hitte der kele, amandelen, en eindelijk de spreuw. Tegen den roodeloop, bort, en vloeyingh is het een krachtig genees-middel.

Misschien noemt *Prosper Alpinus*, in zijn boek van d'Egiptische planten, deze boom *Paliurus*. Uit de vrucht wort een syroop gemaekt: en is niet minder vermaert, als het zap van *Akacie*, by d'ouden.

Onder de vermaerste en alle smakelijkste vruchten van *Indiën*, is zekere vrucht *Mangostans* te rekenen. Zy heeft, volgens *Garcias*, de groote van een kleinen oranje-appel, een aschverwige schil, of uit den groenen zwartachtig, en vleesch of merg, dat van de oranje-appelen gelijk: maer zit niet aen den schil vast.

Deze vrucht groeit op een zeer kleinen boom, als een gemeene appel boom, heeft bladen als een laurier en geele bloemen. Men zeid deze vrucht boven mate zoet is; hoewel zy nochtans door haere zoetheid niet doet walgen.

Zoo *Bontius* getuigt, verbeelden de bladen van dezen boom, als ook de ſtam en takken, behalven zy doornig zijn, den citroen of limoen-boom, en zouden ook, 't en zy verſchil in de reuk was, die niet by de bladen van den *Mangoſtan* is, het oog buiten twijfel bedriegen.

De vrucht verbeelt in ſchil volkokomentlijk een granaet-appel, en heeft een zelve zamen-trekkende kracht; hoewel met een weinig meer bitterheid. Op den bodem of in het onderſte deel is zy bedekt ontrent de ſteert, met drie of vier even als afgezonderde zeer kleine ſchillen, als in een rooze te zien is. Maer heeft op den kruin eene kroon. Zoo meenigh ſtralen de zelve heeft, zoo veel kernen, met zeer wit vleeſch, als ſneeu, bedekt, vind men in de geopende *Mangoſtan*: zulx zomtijts zes, zomtijts acht, na de meenigte der ſtralen, van binnen ongetwijfelt beſloten leggen.

De vrucht, die de Malabaren en Portugeſen *Karambolas* noemen, wort in *Dekan*, *Kamariz*: in *Kanara*, *Kamarix* en *Karabeli*: in *Malaye*, *Bolimba* of *Balimba*, by de Perſen *Chamaroch* genoemt, en by *Paludaen* over *Linſchoten*, *Bolunbak*. Deze vrucht heeft de grote van een klein hennen ey, in vier deelen, zoo het ſchijnt, geſcheiden, en is geelachtig. Zy groeit aen eenen boom, van groote, als een quee-appel-boom. De bladen zijn die van een appel-boom gelijk: een weinig langer, hoog groen van kleur, bitterachtig van ſmaek. Volgens *Bontius*, zijn de bladen die van eenen pruimboom gelijk, onder witachtigh, als de popeliere bladen. De bloemen of bloeiſel beſtaen uit vijf rootachtigh witte bladen, zijn die van de bremkapper gelijk, klein en wel niet geurig van reuk; maer ſchoon in 't oog, en van ſmaek, als zuuring.

Volgens andere, is deze vrucht gelijk in vier deelen onderſcheiden door groeven: zijnde de groeven een weinig diep ingedrukt, tot haere grootte cieraet. Het mergh begrijpt teder zaedt, dat aengenaem zuurachtig van ſmaek is. Of de vruchten, zoo *Bontius* wil, zijn langwerpige peulen of hauwen, door afſchutſelen onderſcheiden in vier deelen, die het zaet beſluiten. De onrijpe vrucht is zuurachtig, en zamentrekkende: de rijpe weinig. Men leidt haer ook in pekel en edik, gelijk vele andere Indiaenſche vruchten, met knoflook, praei, uyen, groene genber en trosjes peper, en word dan onder de gerechten opgediſcht, die een grage mage maken: is ook zeer aengenaem van ſmaek. Daerenboven wort uit deſſelfs groene zap een ſyroop gemaekt, zeer dienſtig voor de roode loop, bort, kramp, heete koortſe, en alle andere gallige ſiekten. Ten zelven einde wort zy ook by de *Sineſen* op het eilandt *Iava* ingeleidt. Ook wort deze ſyroop met een weinig honig van rooze tegen de ſpruuw, en in gorgel-dranken, tegen een aenkomende ſquinanze gebruikt.

De *Kanarijns* maken uit haer zap en andere inlandſche genees-middelen een oog-water, tegen de ſchemering en duiſterheit der oogen.

De Vroe-vrouwen, die zy *Dayas* noemen, gebruiken de geſtote drooge vrucht, met bladen van betel daer onder gemengt, om de nageboorte en doode vrucht af te drijven.

Tuſſchen het eiland *Zeilan* en de kaep van *Komori*, by het eiland *Manar*, viſcht men peerlen. De Koningrijken van *Dekan* en *Golkonda* verſchaffen diamanten. *Indiën* geeft ook topazen, beril, robijnen, die d'Arabieren *Yakut* noemen, hyacinten, granaten, ſmaragden, chryſoliten, amethyſten, agathen, zeil en bezoarſteen, borax. Eenige plaetſen geven ook gout en zilver en allerlei andere metalen.

Lucht en Saizoen.

De ſaiſoenen zijn in *Indien* zeer verſcheide van d'onze: en zelfs die van d'eene kuſte van die van d'andere.

In

In *Suratte* en door geheel *Indien* valt zeer zelden het geheel jaer door regen, behalve in den regen-tijd, *Pausekal* in de land-tale genoemt, die ontrent drie maenden duurt, en in Zomer-maend begint: uit oorzake van deze geduurige regen, te dier tijde, geven eenigen deze drie maenden den naem van winter: niet tegenstaende men in dezen tijd zoo wel in *Indiën*, als in d'andere landen, aen deze zijde binnen de drie en twintigh graden van de middellijn gelegen, de grootste en krachtigste hitte gevoelt.

Volgens *Jarrik*, noemen d'Indianen den winter, den regen-tijt, te weten als het stormt, blixemt en dondert: niettegenstaende het dan heter is, als in den tijd, dien zy zomer noemen: als wanneer d'oogst van granen en fruit is. Ten tegendeele noemen zy den zomer, wanneer het helder en droog weer is: hoewel de nachten vry kout zijn. Dit mooi weer duurt zes maenden: en zes maenden het quaet weer. Des winters vaert niemant ter zee, 't en zy met groot gevaer: uit oorzake van de herde stormen, en groote zantbanken, die voor de havenen schieten.

Op de geheele kust van *Indiën* gaet de regen of regen-tijd niet op een zelve wijze toe. Te weten: zy neemt eerst haer begin in de zuider gewesten, van de kaep *Komorijn* af, en loopt van daer voort na d'andere plaetsen, volgens haere wijder strekking na de gewesten, die noordelijker leggen: dies de zelve later te *Kambaye* en in de Noorder plaetsen begint, dan te *Goa*, daer zy den een en twintigsten van Bloei-maent begint. Wel begint zy te *Goa* met d'eerste dagen van Bloei-maent; hoewel met zeer weinig onderscheid, en naulijx te bemerken.

Derhalve hoe een plaets meerder na 't noorde leid, hoe de regen daer ook spader begint. Hierom stellen de Persianen in hunne dag-tafelen en almanakken het begin van den regen-tijd in *Indiën* op den vijftienden van hunne derde maent, die zy *Kordad* noemen, en na onze rekening op den derden van onze Zomer-maent komt: want deze dag-tafelen zijn op de hoogte der Noorder gewesten gemaekt, gelijk op *Kambaye*, *Suratte*, en op veele andere plaetsen, daer de Persianen gemeenelijk den meesten handel hebben.

Van het Koningrijk van *Kambaye*, welk is het eerste na 't Weste, tot aen de kaep van *Komoryn*, langs de Malabaersche kust, begint de winter op het uitgaen van Gras-maent, en duurt tot aen Herfst-maent: en ter zelver tijt van deze kaep, tot aen de Kuste van *Choromandel*, is het zomer. Het tegendeel ziet men in de volgende maenden gebeuren: want van Herfst tot in Gras-maent, zoo lang het winter in het ooster gedeelte van *Indiën* is, of op de Kust van *Choromandel*, maekt zy een lustigen zomer in 't weste, op de Kuste van *Malabaer*: daer nochtans beide deze plaetsen onder een zelve klimaet of luchtstreke, en op een zelve noorder breete gelegen zijn. Met recht is deze laeste verandering en verscheidenheid der saizoenen voor een wonder werk der natuure t'achten: en geeft den natuur-kundigen stoffe tot naspeuring. De meeste leggen deze zeltzame verandering op de hooge bergen van *Ballagate*, die tusschen deze beide gewesten gelegen zijn, die de Kuste van *Choromandel* ten ooste, en die van *Malabaer* ten westen hebben. *Jarrik.*

Sedert een langen tijd is door ervaernis bevonden, hoe deze regen, na eenige dagen in *Indiën* geduurt te hebben, ganschelijk ophoud, en mooi weer voor veele dagen daer op volgt: na de welke het weer met grooter kracht dan ooit te voore begint te regenen. Ongetwijfelt schijnt dese regen een werk van de goddelijke voorzienigheid; naerdien *Indiën* zonder deze groote regen, in dien tijd niet zou te bewoonen zijn, uit oorzake van d'overmatige hitte en droogte. Dan door de regen vermindert de hitte, en d'aerde wort vochtig, die te voore dor en droog, en byna verbrant was. Zy maekt deze gewesten niet alleenlijk bewoonelijk; maer ook vruchtbaer, en brengt ter zelfster tijt een aengename groente en allerlei ontellijke bloemen op het aertrijk voort. Ook wort de

de lucht zoeter en aengenamer, en veel voorderlijker voor de gezonden en zieken.

Bernier. Zoo sterk en krachtig is de zon des geheelen jaers in *Indiën*, inzonderheid geduurende den tijd van acht maenden, of wanneer d'inwoonders de zon recht boven 't hooft hebben, dat zy alles zou verbranden, het aertrijk onvruchtbaer en onbewoonbaer maken: zoo door een zonderlinge bestiering Gods daer in niet was voorzien: want in Hooi-maent, ten tijde van de grootste hitte, ontstaet een gezette regen, die drie maenden vervolgens duurt, het aertrijk tempert en zeer vruchtbaer maekt, en de lucht matigt: zulx zy niet onverdragelijk is. Des niettemin is deze regen zoo regelmatig niet, dat zy stips op een zelven tijd komt.

Men heeft altijd eenig onderscheid van het een jaer by het ander: want nu begint of eindigt zy drie weken vroeger: dan weer later. Ook is zy het een jaer overvloediger, als het ander: ja het regent by wijle twee jaren vervolgens niet met allen: welk groote ziekte en hongers-noodt veroorzaekt.

Men heeft ook noch dit onderscheid, ten aenzien van de verscheide en van elkanderen afgelegen gewesten: te weten, deze regen begint gewoonelijken eerder, of is overvloedelijker, in het een, dan in het ander gewest. In *Bengale*, by exempel, en langs de Kuste van *Koromandel*, tot aen het eiland van *Zeilan*, begint en eindigt zy een maent vroeger, dan na de Kuste van *Malabaer*. In *Bengale* is deze stort-regen van vier maenden, die by wijle acht dagen en acht nachten sonder ophouden duurt: daer zy te *Dely* en *Agra* nooit zoo overvloedigh is noch zoo geduurig: ja gaen zomtijds twee en drie dagen door zonder te regenen: en gewoonelijken allen uchtens, van d'opgang der zonne tot aen negen en tien uren, regent het daer seer weinig en niet met allen. Maer 't aenmerkelijkste onderscheid is, dat de regen op verscheide plaetsen komt uit verscheide deelen der wereld: gelijk na de zijde van de stad *Dely*, komt zy uit het ooste, daer *Bengale* is: in plaets zy in het land van *Bengale* en op de Kuste van *Koromandel* uit het zuide komt: en op de kuste van *Malabaer* byna altijd uit den weste. Na de hitte des zomers ook vroeger of later komt, na zy groot of niet groot is, komt ook de regen vroeger of later: is meer of min overvloediger: en duurt langer of kort 'er.

Het regent nooit te *Dely* geheel volkomen, dan na dat veele dagen meenigte van wolken na 't westen gedreven zijn.

Deze regen-tijd of storm-saizoen word gemeenelijken met een gebroken Arabisch woord, *Mauzon* en *Mausem* genoemt.

Zoo d'oude Land-beschryvers verhalen, zouden eertijds in *Indiën* vijf duizend groote steden zijn geweest. De beroemste van allen was *Nysa*: waer in, volgens gevoelen der Indianen, vader *Liber* of *Bacchus* is geboren. Noch heden zijn alle de steden van *Indiën* groot en wel bevolkt. Geen wonder: gemerkt d'Indianen, een aeloud volk, nooit zich uit hun geboorte-plaetse of vaderland hebben begeven. *Vermaertheid van Indiën.*

Bacchus was d'eerste, die *Indien* met zijn krijgsheir is ingetrokken, en heeft d'eerste van alle d'Indianen t'ondergebragt en over hen gezegenpraelt. Daer na hebben de Persen de gewesten, tusschen *d'Indus* en *Ganges* gelegen, met de wapenen t'ondergebragt, en bezeten; tot dat *Alexander*, na het veroveren van *Darius*, *Porus*, Koning der Indianen, versloeg. Na dezen zaten d'Indianen, ieder onder zijnen Koning in ruste, ter tijd toe zy na lang onbekent gebleven te zijn, eindelijk by de Portugesen weder bekent wierden. De eerste onder de Portugesen was *Vaskes de Gama*, die des jaers veertien honderdt zeven en tnegentig uit *Spanje* afscheepte, en de zee-kust van *Indiën* ontdekte. Na hem hebben vervolgens andere van dien zelven landaert, en eindelijk ook d'onzen op het uitgaen der voorige eeuwe aen het ontdekken van *Indiën* de hand gehouden.

Alle

Alle d'inwoonders van *Indiën* worden met een algemeinen naem *Indi*, of *Indianen* geheten: hoewel men, na de verscheide gewesten, die zy bewoonen, of na hunnen verscheiden staet, 't zy edelen of onedelen, verscheide namen aen hen geeft.

Vier hooft-stammen der Indianen.

Al d'Indiaenen of afgodisten op de kust van *Koromandel* en de landen daer ontrent van *Indiën*, in 't algemein genomen, worden in vier hooft-stammen of geslachten onderscheiden: als die van de *Brahmannen*, *Settreas*, *Weinjas* of *Benjanen*, en *Soudras*. Anderen voegen eenen vijfden daer by, hoewel zy selfs dien niet waerdig achten onder de geslachten te rekenen.

Volgens *Diodoor de Sikuler* en *Strabo*, waeren by ouds d'Indianen in zeven geslachten verdeilt, die zich ieder tot een byzondere oefening begaven. Onder deze was d'eerste die van de Filosofen, die zonder twijfel de *Brahmannen* of *Brahminen* zijn: gelijk deze d'oude *Gymnosofisten*. Zoo ook de heidenen zelfs getuigen, overtreffen deze vier stammen elkandere in waerdigheid: en is d'eerste, edelste en aenzienelijkste die van de *Brahminen*: en ook d'allerwaerdigste en aengenaemste by God: want gelijk zy zeggen onder alle beesten, de koeien: onder alle vogelen, de vogel *Garrouda* (welk is een roode sperwer met een witte kring om den hals) onder alle boomen, de boom *Rawasittou*, zoo is ook onder alle geslachten der menschen de waerdigste en aengenaemste by God, de stam der *Brahminen*. Ook hebben zy onder hunnen landaerd veel gezachs en aenziens: dies den stam der *Brahminen* onder deze vier geslachten d'eerste plaetse buiten alle tegenspreken toekomt: en erkennen ook zelfs alle d'andere gaerne de voortreffelijkheid des stams der *Brahminen* boven hen.

Groot aenzien heeft ook het *Vedam* of Wet-boek dezen stam toegebragt: want uit kracht van desselfs orde, mag geen *Brahmine*, om eenig misdrijf, hoe lelijk of schandelijk het is, gedood worden. Maer komt hy de straffe des doods, door het bedrijf van 't een of ander quaet, te verdienen, men steekt hem d'oogen uit: want een *Brahmine* te dooden, word by hen voor eene van de vijf groote zonden gehouden, die niet lichtelijk en kunnen vergeven worden. Waer over, die een *Brahmine* dood, moet, door orde van het *Vedam*, twaelf jaren ter beevaert trekken, en met het bekkeneel van den dooden *Brahmine* in zijne hand aelmoesen gaen bedelen, het gebedelt daer uit eeten en drinken: en eindelijk na verloop van dien tijt veel aelmoesen geven, en eenen tempel ter eere van *Eswara* stichten. Deze straffe, zoo zy zelfs zeggen, heeft ook zelf hun opperste God *Eswara* moeten dragen, uit oorzake hy twee zoonen van een *Brahmine* gedood had.

Dan in gevalle een *Brahmine* zich ten oorloge begave, om anderen te dooden, het zou zulken grooten zake niet zijn dien *Brahmine* dood te slaen. Ook is in dien gevalle dees niet gehouden de gezeide boete te doen; maer kan met het bouwen van eenen tempel, ter eere van *Eswara*, volstaen.

De tweede stam in orde is die van de *Settreas*, en bestaet uit d'edelen des lands, die *Raies* of *Ragias* en *Ragi-Puten* genaemt worden, en onder den koning als hooft staen: waerom dees ook in het begin van zijne brieven schrijft: *De Raja der Rajes*.

In oude tijden had deze stam alleenlijk twee takken: d'een *Souriwansjam*: en d'ander *Somowansjam* genaemt: *Souri* betekent in de tale *Samscortam* de zon: en *Somo* de mane.

Behalve deze twee zijn 'er heden veel meer andere; hoewel lager van aedeldom, uit oorzake de zelve, door het vermengen met andere geslachten, hunnen aedeldom verbastert hebben: waer over die van de twee eerste takken niet met hen trouwen zullen: maer wel onder malkanderen.

Het ampt dezer edelen is het land te beschermen, den vyant met gewelt tegen te staen, zorge voor den onderhoud der *Brahminen* te dragen: 's lands rechten en wetten ga te slaen: en staet, in 't kort gezeid, de gansche bestiering des Rijx aen hen.

Die arm zijn, moeten den edelen van vermogen voor ſoldaten dienen. Ook zijn 'er veel arme edelen: want zy hebben geene andere byzondere inkomſten, dan die van hunne landeryen, en mogen geen koopmanſchap ter hand ſlaen.

De derde ſtam is die van de *Weinsjas*, en begrijpt eenige, die *Komitys* en andere, die *Sitti Weapari* genaemt worden. Ieder hunner drijft de rechte *Weinsjas* te zijn, hoewel dit geſchil by hen noch onbeſlecht hangt. Zy erneren zich beide met den koophandel en makelarye, en moeten zich daer in zonder bedrog dragen, nochte met den zelven al te veel winnen of woeker doen Zy houden meeſtendeels een maniere van leven, als de *Brahminen*, en eeten noit, gelijk ook de *Brahminen* niet, van 't geen, welk leven ontfangen heeft; daer die van den tweeden en vierden ſtam: de *Settreas* en *Soudraes*, ook viſch en vleeſch eeten, uitgenomen koeienvleeſch, welk door den *Vedan* of wet boek in 't algemein aen al de ſtammen is verboden. Eigentlijk worden deze ook *Vanjanen* of *Banjanen* genaemt.

De vierde ſtam is die van de *Soudraes*, en beſtaet uit het gemein volk of graeuw, en eigentlijk uit ambachtsluiden. Dees ſtam is verdeelt in veel en verſcheide geſlachten, die ieder eenen byzonderen naem hebben, tot onderſcheit van elkanderen, en dikwils ook verſcheide ambachten doen, om zich te erneeren. Zy herrewarren ſel onder malkanderen over het voorrecht van voortreffelijkheit: en ontſtaet dikwils een groote twiſt, indien het een of ander geſlacht, in het trouwen of begraven der dooden, iet boven gewoonte doet: waer door meenigmael een ganſche ſtad in rep en roer raekt. Het geſlacht van de *Wellakaes* word voor een van de beſte gehouden. Eenigen hunner beſtieren het land: anderen erneren zich met de landbouwerye.

Na dit word geſtelt het geſlacht van de *Ambriaes*: die voor een groot gedeelte zich met zaien erneren: eenigen dienen de grooten: maer erneren zich in de ſtad *Paliakatta* ook met metſelen. D'andere volgende geſlachten twiſten noch onder malkanderen, wie behoort voor te gaen: en ſtelt ieder midlerwijle het zijn boven,

Het geſlacht *Palla*, is het geringſte van alle de geſlachten der *Soudraes* en ſlechts een weinig beter in aenzien dan de *Perreaes*.

De *Kauwreaes* is een zeer groot geſlacht, en word het geſlacht der drie hondert genaemt: miſſchien uit oorzake zekere *Barthrouherri*, die, na het ſcheiden van drie hondert gehuwde vrouwen, een *San-jaſy* was geworden, en haer verlof gegeven had van weder een anderen man te mogen trouwen: met belofte daer en boven haer, noch haren nakomelingen zulx tot zonde of ſchande zou gerekent worden: uit deze houwelijken zou dit geſlacht geſproten zijn. Ook mogen hunne weduwen, uit kracht van deze gewoonte, weder trouwen: maer niet d'andere, gelijk onder breder ſtaet te verklaren. Onder dit geſlacht worden al die hun geſlacht vergeten hebben, aengenomen: en zijn hierom als zonder geſlacht. Dit geſlacht gelijken zy by de zee, die al het water der ſtroomen ontfangt, en nooit hol word.

Eenigen van dit geſlagt zijn lantvoogden; veel ſchilders, die op katoen ſchilderen: welk eensdeels tot kleding van hun eigen landaert, eensdeels te lande uit over zee gevoert word. In *Arakan*, en inzonderheit in *Pegu* worden deze geſchilderde katoene lijnwaten zeer getrokken en veel gebruikt

De *Sitty* zijn koopluiden, en, by mangel van middelen, om koophandel te drijven, zakkedragers.

De *Paly* zijn hoender- en verken verkopers: eenigen zaeien: zommigen ſchilderen, of dienen ten oorlog, en waeren by ouds voor ſtrijdbare mannen te velde beroemt.

De *Jeneas* zijn weevers, en word naulix de twintigſte een ſoldaet.

De *Kottewaneni*, *Sittys* en *Illewanien* zijn koopluiden en verkopen fruit en *Jagara* of zwarte zuiker: desgelijx de *Sittys*: maer in ander ſlag van waeren.

De

De *Kaikulle* is een veracht volk, en het vrouw-volk meest hoeren: welk onder haer voor geene schande gehouden word.

Eenigen der mannen erneren zich met dansen, loopen het gansch land door, en bieden hunnen dienst aller wegen aen. Zy weten ook wonderlijk op de koorde te danzen en andere gebaren aen te rechten: want de Heidenen houden zeer veel zoodanige speelders en danzers tot hun vermaek. Anderen wieden of zaeien, of dienen ten oorlog.

De *Kataljas* zijn goud en yzersmits, steenhouwers, timmerluiden en metselaers.

De *Karreans*, *Patnouwas*, *Makkovas* en *Kallia*, zijn visschers: d'eerste en derde visschen met groote netten: de tweede met kleine: de laeste op een byzondere wijze.

De *Konapule* zijn schryvers: de *Gurreas* en *Bargurreas* herders; hoewel de laeste *Bergas*: welk by hen een zeer eerlijk geslacht is.

De *Riddi* zijn landbouwers: eenige soldaten: de *Kamawaers* landbouwers: *d'Innadi* en *Moutreas* meestendeels soldaten: de *Berga-willalas* veelandbouwers.

Het geslacht der *Korrewaes* heeft iet byzonders: te weten, zy hebben nergens gene vaste woon-plaets noch blijvende stadt, gelijk die van d'andere geslachten: maer trekken gestadiglijk op 't land met wijf en kinderen. Zy woonen in kleine hutten, die zy voor eenen korten tijt buiten de steden opslaen, en leggen de zelve, by vertrek, met hun weinig huisraet, beneffen potten en pannen, op kleine ezelen, die zy ten dien einde by zich hebben. Zy erneren zich met *Sjoupen* en *Tatous* te maken, dat zijn kleine wannen, om de gestampte rijs te wannen: en met dekselen, die men over de rijs-pot doet, als die gekookt is, om door de zelve het water van de rijs te doen aflopen. Zy voeren ook van de zee-strant te landewaerts in zout op d'ezeltjes, zonder ergens tol te betalen: aengezien zy arme luiden zijn, en d'ezels weinig laden kunnen. De vrouwen der *Korrewaes*, die gewoonelijk met een mande onder den arm gaen, geven haer voor waerzegsters uit, en doen groot gewin met deze kunstenarye.

De *Perreaes* (die de mannen zijn, want de vrouwen heten *Perresys*) is een zeer veracht volk onder deze heidenen, en word niet gewaerdigt onder hunne geslachten, als een geslacht geteld te worden, noch gedoogt onder hen te woonen: maer zy woonen in de steden by malkanderen op een hoek van de stad, en ten platten lande, niet in de dorpen, maer in huizen, een groot stuk weegs van het dorp, als in een klein byzonder dorp. Zy mogen uit de gemeine water-putten der dorpelingen geen water halen; maer hebben ontrent hunne huizen eigen water putten. En ten einde d'andere stammen uit onwetenheid geen water uit de putten der *Perreaes* mogten halen, zoo zijn de *Perreaes* gehouden, beenen van doode beesten, tot kenteken en waerschouwinge, ontrent hunne putten te leggen. Zy mogen in de steden door de straten, daer de *Brahminen* woonen, niet gaen, en ten platten lande in de dorpen der *Brahminen* den voet niet zetten. Ook is hen den ingang in de Pagode van hunnen God *Wistnou* en *Eswara* verboden: want zy worden by de *Brahminen* voor onrein gehouden, misschien uit oorzake van het aenraken en eeten het geen de moord gestoken is: en zouden derhalve door hunne onreinigheid de *Brahminen* en ook de Pagode, die zy voor heilig houden, ontreinigen. Zy erneren zich in het land met zaien, graven, delven en aerde-muuren der huizen op te halen: ja bouwen by na de gansche huizen der gemeente: want de timmerman vind daer weinig of geen werk by na aen. Ook gaen zy met alle vuile werken om, die niemant doen wil, en doen het gewilliglijk, naerdien het hun beroep is. Zy nuttigen zeer vuile spijze: want behalve eetbare spijze, eeten zy koeien, peerden, bokken, hoenders en diergelijk, van zelfs gestorven: dies geen wonder is, die van d'andere stammen hen weinig achten en voor onrein aenzien: inzonderheid de *Brahminen*, die

wonder veel van de uitwendige reinigheid houden. Dit geslacht is twederlei: het een met een algemeinen *Perreaes*, en het ander *Siriperen* genoemt. De laetste hanteren en bereiden leer, maken daer tonnen en dergelijke dingen meer van: zommige dienen ten oorlogh.

De *Perreaes* of eerste worden beter van geslacht gehouden, dan de *Siriperen:* waer over zy in generlei wijze in de huizen der *Siriperen* zullen eeten; maer wel de *Siriperen* in de huizen der *Perreaes*: gelijk zy hen ook eerbiedigheid moeten betoonen, met de handen op te lichten en voor hen op te staen. Wanneer t'eener tijde zeker *Siripere*, in de stadt *Paliakata* dit weigerde te doen, grepen de *Perreaes* hem aen, en sneden hem het hair af: welk by hen de grootste schande en smaet is.

De *Siriperen*, wanneer zy trouwen, mogen geen *Pandael* oprechten met meer dan drie staken: of anders zou een geheele stadt daer over in rep en roere geraken. Zy zijn zekere dienstbaerheid onderworpen: want by overlijden van eenen uit den geslachte der *Komitys*, *Sittys*, *Palys* en andere, zoo die van vermogen zijn, moeten zy ieder voor een kleetje de baert laten afschrapen en achter het lijk gaen, wanneer het buiten de stadt of dorp gebragt word, om verbrant of begraven te worden. Die van geen vermogen zijn, laten hen slechts achter het lijk gaen, en geven daer voor aen eenen iegelijk een *fanum* of anderhalf, ontrent vier d'halve stuiver in waerde.

Ieder van deze geslachten of stammen moet het ampt, welk hy eens heeft aengenomen, zijn leven lang oefenen, zonder oit van staet te veranderen, zonder op verheffing te hopen, of voor vernedering te vrezen: want ieder leeft in een byzonderen staet, die hem van zijne geboorte af te beurt is gevallen, zonder oit daer af te wijken, of op hope van met die van een ander geslacht te vermaegschappen.

Het geslacht *Pulia* word voor onrein en zeer veracht gehouden: want d'andere willen hen niet in huis laten, noch gedogen dat zy iet van het geen aenraken, welk hen toebehoort.

Van wien de Brahminen hunnen naem hebben.

De *Brahminen* voeren hunnen naem van zekeren *Brahma* of *Bramma*, van wien sy hunnen afkomst rekenen. Wel brengen zy ook d'afkomst van d'andere stammen op den zelven: maer willen nochtans dat zy dien naem van *Bramma* bekomen hebben, uit oorzake zy uit het voornaemste deel des zelven, te weten, uit het hooft voortgekomen zijn: gelijk de *Settreaes* uit d'armen: de *Weinsjaes* uit den duim: de *Soudraes* uit de voeten: welk hen tot een bewijs van hunne meerder weerdigheid boven d'andre stammen strekt. Hoe en waer uit dees *Bramma* zijnen oorsprong zoude gekregen hebben, verhalen eenige *Brahminen* uit hun *Vedam* of wet-boek aldus:

Op zekeren tijd, eer de wereld was, had *Wistnou* of god eene genegentheit en lust gekregen, om eene wereld tot zijn vermaek en lust te hebben: en zou op een blad van eenen boom op 't water (want volgens hun gevoelen, was voor de wereld niet, als God en water) in de gedaente van een klein kint, met de groote teen in zijnen mond, te spelen in vorm van een kring, ten bewijs hy zonder begin en einde is, gedreven hebben. God dan liet uit zijnen navel een bloem, daer te lande *Temara* en hier waterplompen of kruike bloem genaemt, voortkomen, en uit den zelven daerna dezen *Bramma*.

Wanneer *Bramma* zijn wezen had bekomen, zou hy met groote verwonderinge gestaen en by zich zelven overleid hebben: van waer hy mogte gesprooten zijn: welk hem God, aengezien hy zelf het niet kon weten noch naspeuren, had geopenbaert, waer voor hy gode, ten teken van dankbaerheit, groote eerbiedigheit had bewezen. Hier in had God zoodanigh een genoegen geschept, dat hy *Bramma* de magt van de wereld te scheppen zou gegeven hebben, die daer op de wereld en al wat 'er in is geschapen, en haer wezen gegeven had.

Zeker Indiaensche schrijver *Barthrouherri*, in zijn boek van den weg na den hemel, getuigt het zelfste daer

by

hy zeit: *Een van een groot verstand en vernuft heeft deze wereld gemaekt.* En noch klaerder, op een andere plaetse: *Waer om heeft* Bramma *den berg* Merouwa *gemaekt?* En weer op een andere plaetse. Bramma *maekt niet in de wereld, dat stand houd.* Dies met ziet en bevind, hoe dit in waerheit het gevoelen dezer heidenen is: te weten, dat dees *Bramma*, d'eerste mensch, na hun zeggen, de wereld met al wat daer in is, door de magt, hem van Gode verleent, zou geschapen hebben.

Weinig evenwel onder de Heidenen hebben de schepping der wereld eenen mensch toegeschreven: maer of Gode zelven of Godes zoon. Of misschien aenschouwen de *Brahminen* dezen *Bramma*, als het hoofd der Engelen en de zoon Gods zelfs.

Zoo de *Brahminen* getuigen, zou dees *Bramma* in oude tijden vijf hoofden gehad hebben: maer uit hoogmoedigheit, over de magt hem gegeven, zich niet ontzien hebben. *Eswara*, gemalin van *Wistnou*, of een en dezelve met *Wistnou* t'onteeren, waer over *Eswara* des verwittigt, zeer toornig is geworden, en heeft in zijnen toorn *Beirewa*, den opperste der duivelen, gebaert; die met zijnen nagel het middenste hoofd van *Bramma* heeft afgeknipt, tot een straffe van zijne hoogmoet en baldadigheit, zulx hy niet meer dan vier behield, zoodanig hy ook in de pagoden afgebeeld staet. Namaels had *Bramma* veel gedichten gemaekt, ter eere van *Eswara*: waer in *Eswara* zulk een behagen zou geschept hebben, dat zy *Bramma* beloofde hem voortaen met vier hoofden in eere en aenzien te doen leven. Hier op zette *Eswara* het hoofd van *Bramma* op haer hoofd.

Dees *Bramma*, zoo de *Brahminen* willen, zal ook in de andere wereld, die, na het vergaen van deze, ontstaen zal, in minder bedieninge geraken, en in zijne plaetse, *Annemonta*, een getrouwe dienaer van *Wistnou*, gestelt worden, tot straffe zijner zonde; want hy zich by wijle zeer hoogmoedig en vermeten tegen God verheft.

Dan niet alleen schrijven de *Brahminen* dezen *Bramma* de schepper der weereld toe: maer ook het bestier over dezelve en al wat daer in is: zonder zich God daer meê zou bemoeien: want gelijk, zeggen zy, een Koning de moeite en arbeid niet wil op zich nemen, om alles zelf te bestieren: maer de zorge van veel dingen zijnen stadhouder aenbeveelt: desgelijx zou God zich niet laten gelegen leggen aen de dingen dezer wereld, om die zelf te bestieren en zich die moeite en arbeid t'onderwerpen, maer zulx aen *Bramma* bevolen hebben. Derhalve hy als een heer zou zijn, van wien alles onmiddelijk komt.

Dit getuigt ook *Barthrouherri*, in zijn boek van den weg na den hemel, daer *Bramma* de bepaling van den tijt word toegeschreven, dien de mensch hier op d'aerde leeft. *De hoogste tijt des levens*, zeid hy, *dien* Bramma *den mensch heeft toegeleid, is hondert jaer.* Al wat den mensch hier op d'aerde ontmoet, zou na beschik van *Bramma* geschieden. Gelijk dit zelfste ook *Barthrouherri* getuigt, in zijn boek van den redelijken omgang, daer hy zeit: *Na dat* Bramma *eenen iegelijk toeleid, zoo zal't ook zijn. Groot of gering te zijn, verachtert niet: want het gaet met den mensch, als met den vogel* Tzataka: *of het veel of weinig regent, hy krijgt slechts een druppel.* De zin van dezen Schryver is: de mensch mag veel loopen en draven, 't en zal niet helpen: want het geen *Bramma* hem opgelegt heeft, zal hy bekomen en meer niet.

De vogel *Tzataka*, zoo de *Brahminen* verdichten, zou niet drinken van het water, dat op d'aerde valt: maer met een open bek de druppelen des regens verwachten. Dies, of het veel of weinig regent, het hem niet kan baten: alzoo hy niet meer als een druppel t'effens kan indrinken.

Op een andere plaetse bevestigt *Barthrouherri* het zelfste. *Gelijk* Bramma *het te voore voor den mensch beschikt heeft, zo zal het hem ontmoeten, en meer noch min.* Is iemant arm, zulx zou door bestiering van *Bramma* geschieden: gelijk ook de zelve Schryver in

zijne ſpreuken getuigt. De verzorging van ſpijze word ook by hen voor een werk van dezen *Bramma* erkent: gelijk *Barthrouherri*, in zijn boek van den weg na den hemel, met deze woorden getuigt: Bramma *heeft de wint voor de ſlangen tot een ſpijze: het gras voor de beeſten geſchikt. Deze zijn een en de zelve ſpijze, en niemand lijd daer nadeel by.* Dies hier uit blijkt, dat dees *Bramma* alles is: en al wat de menſchen hier hebben, dat van dezen *Bramma* hebben en verkrijgen. Dees *Bramma* heeft ook eenige anderen onder zich, dien hy de zorge over eenige byzondere plaetſen aenbeveelt. Deze zijn eigentlijk voor geene Goden te houden; maer alleenlijk voor *Dewetaes* of Engelen en dienaren van God.

d'Aenzienelijkſte onder hen, is een *Dewendre*, die een groot gebiet heeft, en hooft over alle de hoofden van d'acht werelden geſtelt word.

Na zeven van deze plaetſen, zouden de goeden na toe gaen, wanneer zy door de dood van hier ſcheiden.

Over alle deze gebied *Dewendre*, anders *Indre*, als een algemein Opperhooft: doch heeft ieder plaetſe noch een byzonderen beſtierder of ſtadhouder: aen wien een der acht werelden bevolen is. Deze werelden worden hooger als d'aerde geſtelt, die wy bewoonen: (want de wereld, die wy bewoonen, is by hen *Boulokon* geheten, dat 's *benedenſte plaetſe* gezeid:) en leggen lager, als den hemel: ook onder *Bramma-lokon*, dat 's *de plaets*, *daer* Bramma *zijn verblijf heeft*, en den hemel naeſt is.

Daer na volgen deze werelden en zijn tuſſchen onze wereld en *Bramma-lokon* gelegen. d'Eene leid in 't noorde: d'andere in 't zuide, en zoo vervolgens op d'acht ſtreken der winden.

By de *Brahminen* worden de zelve aldus genoemt.

d'Eerſte *Indre-Lokon:* alwaer *Dewendre* of *Indre* zijn verblijf heeft: de tweede *Achni-Lokon*: de derde *Jamma-Lokon*, deze is de helle, alwaer de quaetdoenders zouden geſtraft worden: de vierde *Niruti-Lokon*: de vijfde *Warrouna-Lokon:* de zeſte *Kubera-Lokon:* de zevende *Waiouvia-Lokon:* d'achtſte *Iſangja-Lokon*. Deze werelden zijn eigentlijk geene werelden, als die wy bewoonen: maer zalige plaetſen of Elizeeſche velden.

Behalve deze zorge, welke deze hoofden *Achni*, *Jamma*, *Niruti*, *Warrouna*, *Kubera*, *Iſang-ja* (want ieder word na zijne plaetſe genoemt, die zy beſtieren) ieder over zijne plaetſen hebben, zijn hen noch eenige byzondere zaken te laſte geleid.

Achni zou het vuur bevoolen zijn: *Warouna* het gebiet over 't water hebben: *Wajouvia* over den wint: *Kubera* over den rijkdom, en zoo voort.

Eenigen houden dezen *Bramma* voor een en den zelven met *Pythagoras*; hoewel zy groote hiſtorien van deſſelven oorſprong vertoonen: namelijk, hoe hy van d'eerſte oorzake of van de eerſte ſtoffe voortgebragt wierd; en hoe zy den zelven voor een der hoofſtoffen doen deurgaen: beneffens veel andere diergelijke ongerijmtheden; de welke geenſins op *Pythagoras* paſſen, die in zijnen tijd gelijk een ander menſch is verſcheenen.

De *Brahminen* toonen ook noch eenige boeken, die zy voor onfeilbare werken van *Pythagoras* zelf houden. Zeer wel komt dit over een met het geen, welk *Jarchas*, zoo *Filoſtratus* getuigt, aen *Apollonius Thyaneus* zou gezeid hebben: te weten, dat d'Indianen het geen geloofden, welk *Pythagoras* van de ziel aen hen; en zy aen d'Egyptenaers geleert hadden.

Maer *Diogenes Laertius*, die 't leven van *Pythagoras* beſchreven heeft, zegt nergens dat hy oit in *Indiën* zou geweeſt zijn, of eenige gemeenſchap met de *Brahminen* gehad hebben. Derhalve is geloofelijk, zoo *Pythagoras* iet aen d'Indianen heeft geleert, gelijk *Jarchas* zeid, hy dit niet zelf; maer door middel van zijne boeken gedaen heeft, die miſſchien in deze landen gebragt zijn.

Ook is zekerlijk, dat de *Brahminen* voor *Pythagoras*, ſchoon dees zeer oud is, geweeſt zijn.

De

De *Brahminen* zijn onder malkanderen verscheiden: eensdeels in Sekte of leere; ten andere in maniere van leven.

De *Sekten* der *Brahminen* zijn zesderlei: als de Sekte *Wistnouwa*, *Seivia*, *Smaerta*, *Schaerwaekka*, *Pasenda* en *Tschektea*: die elk hare byzondere navolgers hebben: en hier door zesterlei *Brahminen* maken.

De *Wistnouwaes* of navolgers van de Sekte *Westnouwa* erkennen en houden *Wistnou* voor den oppersten God, en niemand voor zijns gelijken: waer over ook deze zekte *Wistnouwa* en de navolgers zelfs *Wistnouwaes* genaemt worden: gelijk die van den geslachte *Soudra*, wanneerze in hunne belijdenis met hen over een komen, *Daetseri*, dat is dienstbaren: te weten, van de *Brahminen*: welk de *Soudraes* zich tot groote eere achten, alzoo te mogen genaemt worden.

Zoo de *Brahminen* dezen luiden wijs maken, zou den dienst, dien zy aen hen doen, God zoo hoogh achten even, als of zy aen hem zelven gedaen ware. Die ook tot bescherminge der *Brahminen* hun leven laten, zouden na hunne dood in de plaetse van *Dewendre* geraken. *Dewendre* is eene van de gelukzalige plaetsen, daer de zielen der genen, die wel geleeft hebben, na toegaen: waer van breder hier na zal gesproken worden.

Wanneer de *Brahminen* met den naem *Daetsja* of *Dasa*, dat ook dienstbaer gezeit is, genoemt worden: (welk geschiet, na zy hunne ooren hebben laten door-booren) zoo word daer meê verstaen dienstbaer en eigen aen God: en niet in dier wijze, als van de *Soudraes*; want zy in generlei wijze bekennen zouden aen eenige stammen dienstbaer te zijn.

Deze zekte *Wistnouwa* is weer in tween verdeelt: d'een word genaemt *Tadwadi Wistnouwa*, of *Madwa Wistnouwa*: d'andere *Ramanouja Wistnouwa*. *Tadwadi* betekent in de tale *Samscortam* eenen zin-twister, en *Tadwa* kennisse Gods: want de navolgers geven voor heftige zin-twisters te zijn, die grondelijk van God en god delijke zaken weten te spreken en de zelve te beweren. De naem *Madwa*, is herkomstig van zekeren *Madwa Atsjaria*, die, na hun zeggen, de eerste vinder en dichter van deze sekte was: gelijk ook de naem *Ramanouja* van zekeren *Ramanouja Asjaria*, een stichter en dichter der zekte *Ramanouja Wistnouwa*

De *Wistnouwaes* of navolgers van de Sekte *Wistnouwa* hebben ieder een byzondere wijze en maniere van zich te tekenen. De *Tadwadisten* of *Tawadi Wistnouwaes* tekenen zich zelfs dagelix met een wit streepje in 't aenzicht, dat van de neus opwaerts na het voorhooft loopt: en met een ront teken, tot de groote van een dubbelde stuiver, aen de slapen des hoofts, en ter plaetse, daer d'armen zich voegen aen 't schouwerblat, als ook op beide borsten. Dit zou het werk van *Wistnou* zijn, en hen dienen tot een wapen: waer door zy tegen den duivel en *Jamma*, de helsche richter, beschermt worden: dies geen der zelve de handen aen hen slaen nochte genaken derft.

Zy doen aen *Wistnou* beloften van hem voor den eenigen God t' erkennen, dien zy dienst schuldig zijn, zonder zy iemand anders voor God zullen aennemen of als God dienen: hoewel hen dunkt niet genoeg te zijn zoodanig een belofte te doen: maer moet ook een goddelijk en deugdelijk leven t'allen tijden betracht worden: daer en boven zou de gedaene belofte, die niet word beleeft, niet tot voordeel strekken, maer zulken dienstknechten namaels tot hunne verdiende straffe zijn. Zy staen onder een opperhoofd der sekte, die te landewaerts in van de stad *Paliakatta* zijn verblijf heeft, in een plaets *Kombekonne* genoemd. Hy draegt geen koordeken *Dsandhem* om den hals: gelijk d'andere *Brahminen*: heeft ook gene vrouw: maer verlaet, by aenvaerden van dien staet, alles, en gaet gewoonelijk met een *Bamboes*-riet in de hand.

De *Ramanousa Wistnouwaes* tekenen zich zelfs met een teken, in vorm van een Griekfche letter Ypselon: te we-

weten op 't voorhooft, te beginnen van de neus af na bovenwaerts: welk geschiet met zekere stoffe, by na als wit krijt: maer branden op het gewricht, of leding, tusschen d'armen en 't schouder-blad, een ander teken in 't vleesch: welk eenig in-gebrand teken zy voor genoech houden, en voor onnoodig zich dagelix op alle hunne leden te merken. Deze achten het genoech te zijn, zoo wanneer zy eens zich met een oprecht en goet herte tot hunnen God begeven, en belofte van zijne dienaers te zullen zijn, gedaen hebben. En schoon zy zich in de rest des levens niet wel droegen, evenwel zou God hen om die gedane belofte genadig zijn, en hen het boos en zondig leven niet tot straffe rekenen. Ook zou *Wistnou* de genen, die hy eens in zijne liefde aengenomen heeft, nooit verlaten: want geen vader, brengen zy tot bewijs, zal zijn kint dooden, als het zich misgaet. De mensch kan niet zonder zonde leven: en derhalve is niet moogelijk, dat *Wistnou* den gene, dien hy eens aengenomen heeft, wederom zou verlaten. In veel andere stukken meer verschilt de Sekte *Wistnouwa Ramanouja* van de Sekte *Tawadi Wistnouwa*.

De *Ramanoujaes Wistnouwaes* mogen het hooft met geen hooft-doek dekken; maer gaen bloots hoofts, met kort afgesneden hair, uitgenomen een vlok hairs op den kruin des hoofts, die met een knoop in den zelven achter af hangt. Het opperhooft dezer Sekte alleen, welk in de stad *Kansjewaram*, in 't Koningrijk van *Karnatika*, zijn verblijf heeft, mag uit een byzonder voorrecht onder de zijnen een stuk doeks om 't hooft hebben; hoewel niet altijt; maer wanneer hy iemant te sprake zal staen.

De *Ramanoujaes* houden hunne Sekte voor beter, dan die van de *Tadwadisten*: uit oorzake zy zich met geen koopmanschap bemoeien: ook in gene hoerhuizen gaen: of zouden daer over hert en ernstig by hun opperhoofd worden bestraft.

Wel is het ook den *Tadwadisten* niet geoorloft in zoodanige huizen te gaen; doch worden evenwel, wanneer zy het doen, daer over niet aengesproken noch bestraft: gelijk de *Ramanoujaes*.

De tweede Sekte der *Brahminen* is *Seivia* of ook *Aradh-iha* genoemt. De navolgers houden eenen *Eswara* voor den opperſten God, en stellen al d'anderen onder hem en minder te zijn: ja zelven ook *Wistnou*: dien de *Wistnouwaes* den opperſten God maken. *Tweede Sekte.*

Zy tekenen aen het hooft drie of vier strepen met assche, van koeien drek gebrand. Zommige dragen om den hals een zekeren steen of afgod, *Lingam* genaemt: anderen in 't hair des hoofts: welk zy doen tot een bewijs en openbare belydenis, dat zy ten vollen hunne hope en vertrouwen op *Eswara* stellen en geen anderen God, dan hem erkennen. Hun kinderen dragen dezen steen, als zy acht of tien jaren out zijn, in wasch bekleed, met een koordeken om den arm.

De *Soudreas* of die uit den geslachte van *Soudra*, wanneer zy in gevoelen met deze *Brahminen* over een komen, worden *Sjangam* genoemt. Ook deze dragen den *Lingam*, en onthouden zich van visch en vleesch en van al wat oit geleeft heeft, als de *Brahminen*.

De derde Sekte word *Smaërta* genaemt, en heeft tot haeren dichter en vinder, zekeren *Sankra Atsjaria*. De navolgers houden *Wistnou* en *Eswara* voor een en den zelven: niet tegenstaende zy onder verscheide beelden by hen gedient worden: en is het een gruwel te horen eenen van beide, *Wistnou* of *Eswara*, voor den opperſten God te stellen. Deze dragen gene uitwendige merken, tot onderscheit van de anderen. Onder het gemeen volk schijnt deze Sekte zoo veel navolgers niet te hebben: naerdien hen de zake al wat te hoog gaet en hun begrip deze eenheit van wezen niet kan bevatten: en des te min: aengezien de *Brahminen* dit onder hen voor eene verborgentheit houden. *Derde Sekte.*

De vierde Sekte word *Schaerwaeka* genoemt. *Vierde Sekte.*

De

De navolgers, na de wijze der *Epikureen*, ftellen na dit leven geen ander: maer gevoelen dat dit leven het einde van den menfch zy. Al wat andere, om na dit leven een ander te bewijzen, bybrengen, loogenen zy, en willen het beweezen hebben, en zoo klaer betoont, dat zy het met oogen zien kunnen: of zoo niet, zullen het niet geloven.

Eenigen dragen zich in hunnen omgang onder de menfchen wel, welk gefchiet niet om in het toekomend leven ietgoets daer voor te verwerve: maer om door dit middel lof by de menfchen te bekomen.

Vijfde Sekte Pafenda.

De vijfde Sekte is geheten *Pafenda*. De aenhangers dezer Sekte drijven, dat de wet, dat's leere, die onder de heidenen aldaer geleert word, niet waer zy. Ook paffen zy daer niet op; maer zorgen alleenlijk voor den buik, en laten alles zijn beloop hebben: want zy gevoelen ook met de *Schaerwaekaes*, dat met dit leven de menfch een einde neemt.

Want hoe zou, zeggen zy, *de menfch, die tot affche verbrand en ftof geworden is, weder levendig kunnen worden?*

Dan met deze reden fpreken zy niet tegen het kriftelijk geloof van d'opftandinge der dooden: (waer van zy gene kennis hebben,) maer wraken daer meê het gevoelen der heidenen, die zekeren omloop van tijd ftellen: na wiens verloop alles wederom op de zelve wijze zal zijn, gelijk het nu is. Dit gevoelen hebben ook *Plato* en andere gehad, die dezen omloop op zes en dartig duizent jaren ftellen.

Deze *Pafendaes* word by d'andere *Brahminen* voor flimmer, als die van de vierde Sekte gehouden: niet alleenlijk om dit gevoelen, en uit achteloosheit van het geflacht: maer ook uit oorzake zy, als de beeften, geen onderfcheit, tuffchen vader en moeder, broeder en zufter maken. Zy eeten by ieder, en flapen by ieder vrouwe, met voorwending en zeggen: zy in den perzoon van eene andere vrouwe, haere eigen beflapen. Ook vragen zy na geenen goeden naem onder de menfchen, en verwachten na dit leven geen ander.

Doch befchroomt zijn deze, met de vorigen hun gevoelen opentlijk te belijden, uit vreze van gevaer huns levens: want d'anderen, gedreven door yver van geeft, over deze grouwelijke godloosheit, hen lichtelijk op 't lijf zouden vallen: gelijk ook in voorige tijden veelen om dit geloof zijn omgebragt.

Zefte Sekte Tfchektea.

De zefte Sekte is *Tfchektea* genoemt. d'Aenhangers houden niet *Wiftnou* noch *Efwara*; maer eenen *Tfchekti* voor den opperften God: en zouden *Wiftnou* en *Efwara* en *Bramha* van hem hunne oorfprong hebben en door deffelven kracht zijn: desgelijx zou de wereld, en al wat'er in is, door hem zijn en beftaen.

De twee voorige en deze willen zich den *Vedam* of wet-boek niet onderwerpen, en hen alles zoo bewezen hebben, dat zy het met oogen zien en handen taften kunnen.

Defe drie laefte Sekten worden by d'andere *Brahminen* voor ketteryen uitgekreten, en hebben zeer weinig navolgers van haer boos gevoelen.

Brahminen, verfcheiden door een byzondere maniere van leven.

De *Brahminen*, die door een byzondere maniere van leven van de andere *Brahminen* afgefcheiden zijn, worden *Jagys* genoemt: wanneer eenige *Soudraes* een zelve wijze van leven aennemen, die krijgen den naem van *Jogys*. Wijders, deze afgezonderde in leven, zijn of *Wanapraftas* of *San-Jafys* of *Avadoutas*.

De *Wanapraftas* begeven zich mét wijf en kinderen na de boffchen en leven aldaer by aerdgewaffen en vruchten der boomen, zonder t'arbeiden.

Eenigen hunner zijn boven mate nauw van gewiffe. Ja zullen niet een worteltje uit d'aerde trekken uit vreze van zich niet te bezondigen, en oorzake te zijn van het verhuizen van een ziele uit den lichame. Deze maniere van in de boffchen te leven word by hen zeer heilig gehouden: waer over d'onderhouders by hen voor zeer heilige luiden gaen.

De *San-Jafys* zijn luiden, die voorgeven de wereld en alle wereldfche vreugden te verwerpen, en vallen

veel gezetter en meer ingebonden van leven, als de *Wanaprastas*. Deze mogen niet trouwen, geen *betel* eeten, niet meer als eens daegs spijze nuttigen, en tot het nuttigen van spijze en drank geene kopere bekkens gebruiken; maer moeten uit aerde vaten eeten en drinken, en van aelmoesen leven. Zy gaen gekleet in gewaet met roode aerde geverft, en hebben een lang bamboes-riet in de hand tot een staf: mogen geen geld hebben: ja gout noch zilver aenraken: nergens een vaste verblijf-plaets nemen, en niet langer, dan eenen nacht op eene plaetse, die by hen niet voor heilig gehouden word, vernachten en onthouden: maer moeten gestadig van d'eene plaetse na d'andere vertrekken.

Alleenlijk is hen geoorloft eens in 't jaer twee maenden op eene plaetse te blijven: waer toe zy in 't gemein een plaetse, by hen voor heilig gehouden, verkiezen. Ook vermogen zy daer, zoo hen des goed dunkt, niet alleen twee maenden, maer den ganschen tijt huns levens te verblijven.

Zy moeten zes vyanden overwinnen: als *Kama*, dat 's *begeerlijkheid: Kroota*, *toornigheid: Lopa*, *gierigheid: Madda*, *hoogmoet* en *liefde tot de wereltsche zaken: Matsara of wraegierigheid*. In dien strijt moeten zy den ganschen tijt huns levens aenhouden, om zich, na behooren, tot de betrachting van goddelijke zaken te begeven.

Die zulk een maniere van leven leiden, en uit den geslachte der *Brahminen* zijn, worden *San-jasys* uitstekentheids halve geheten, maer *Permaampsa*, zoo uit den geslachte der *Settreas* of *Weinsjas*; en *Jogys*, zoo uit den geslachte der *Soudraes*. En nemen deze laeste in de maniere huns levens meer vryheid, dan d'oprechte *San-jasys*.

De *Avadoutas*, het derde slag der *Brahminen* van een afgezondert leven, verlaten niet alleenlijk vrouw en kinderen, gelijk de *San-jasys*; maer willen noch heiliger zijn, en onthouden zich van veel dingen, die de *San-jasys* noch behouden: te weten, *d'Avadoutas* hebben slechts een klein stukje of lapje katoen lijnwaet voor de schamelheid: en de zommigen, (hoewel weinige) niet met allen; maer gaen moeder naekt, zonder de minste schaemte: gebruiken gene aerde vaten noch staf van Bamboes-riet in de hand. Dit word by de heidenen tot een getuigenis van hunne volmaektheid gehouden, en tot een bewijs van versmading der werelt en wereltsche zaken.

Deze bestrijken 't lichaem met assche: gaen by honger, ergens in een huis, als stommen zonder spreken, en den mont t'openen, en eischen door 't uitsteken der hand aelmoesen: het welk de heidenen aldaer (want zy uit hun gewaet en gedaente hen kennen) aenstonts genoech verstaen. De gegeven aelmoesen worden staende voets by hen opgegeten.

Andere *Avadoutas* willen noch zoo veel om den buik niet doen: ja niet over straet gaen, om lijf-behoeften te bekomen; maer vernoegen zich by den eenen of anderen stroom, die by de heidenen daer te lande heilig gehouden word, ter zeet, en verwachten van de luiden daer ontrent het geven van spijze: waer in die ook geensins in gebreke blijven; maer verzorgen hen overvloedelijken van melk, vruchten en diergelijke spijze: naerdien zy het voor een zeer godsdienstig werk houden.

By de Heidenen zijn deze *Avadoutas* inzonderheidt de naekt-loopers, voor zeer heilig geacht, en voor luiden, op den hoogsten trap van volmaektheid gekomen: hoewel andere hen zoo hoogh niet verheffen.

Die zich onder de *Brahminen* het strengste in 't eeten, en in 't onderhouden van hun wet betoonen, zijn de genen, die het ampt van Priesters bekleden, en *Boti* genaemt worden. Deze worden ook by gevolgh het meest geacht en ge-eert. Zy leven van aelmoesen, en ongetrouwt: verachten alle wereldsche dingen: doen belydenis van een streng leven, ten minsten in schijn: aengezien veelen hunner ontallijke boosheden bedrijven.

Meest

Della Valle. Meeſt door geheel *Indiën* bevinden zich zekere boetvaerdige luiden, die uit eenige ontfangen of overgekomen ongeneuchte, of door de liefde of doot van iemant, dien zy hoog geacht hebben, of om andere ongevallen, uit wanhoop hun vaderland verlaten, en verre gelegen en gevaerlijke reizen aennemen, en als landlopers om her zwerven, de werelt deurreizen, zonder zich te kreunen, wat hen over komt.

Deze, zoo afgoden-dienaers zijn, worden *Giogi*, anders *Iogys* genoemt: zoo Mahometanen, *Derwis* en *Abbali* of *Abdallen*. De laeſte gaen by na ganſch naekt, ſlechts met een ſtuk leder op de ruch, gelijk een reis-mantel, en met een ſtok of rijs in de hand.

Deze *Giogi* hebben geen andere vertrekken, dan de gemene en openbare plaetſen, ſtraten, portalen der Pagoden en boomen: en ſchuilen gaerne onder zoodanige, die door eenigh waen-geloof berucht zijn.

Zy ſtaen by dagh en nacht met een ongeloofelijk gedult blijdelijk d'overmatige hitte der zonne uit, die in deze geweſten zeer groot en by na onverdragelijk is.

Zy hebben op hunne wijze geeſtelijke zamen ſpracken, en ook eenige oeffeningen in de wetenſchappen.

Deze oeffeningen, als de bezigheid der *Giogi*, beſtaen gemenelijk in de kunſt van waerzeggen, en in zekere verborge kenniſſe van kruiden, en andere natuurlijke dingen; hoewel ook in tooverye en betoveringen, daer toe zy zich zeer gaerne begeven, en roemen daer door groote wonderen te konnen doen.

Zy ſtroyen uit, hoe zy, door middel van deze oeffeningen, gebeden, vaſten en andere waengelooven, openbaringen verkrijgen: hoewel die in der daet niet anders zijn, dan onbetamelijke handelingen met den duivel: die aen hen verſchijnt, en onder verſcheide gedaenten hen bedriegt, om bywijle aenſtaende dingen hen te voorzeggen: ja hebben, dat meer is, door een ſchrikkelijke verblindheid, gemeenſchap met hem: niet tegenſtaende zy zich niet inbeelden, of ten minſte niet roemen van met hem te doen te hebben: maer met zekere onſterffelijke, geeſtelijke, onzichtbare en bekende vrouwen, ten getale van veertigh. Zy onderſcheiden deze vrouwen door hare verſcheide werkingen: deſgelijx door verſcheide gedaenten en namen, die zy ontlenen.

Zy eeren haer als Godheden, en bewijzen aen de zelve ongemene en wonderlijke aenbiddingen, niet alleen d'Indianen; maer zelfs eenige Moorſche Koningen. Te weten, zy houden een grooten vier-tijt en doen jaerlijx offerhanden aen de zelve in zekere kuilen en holen: die men zeid deze vrouwen tot haere woon-ſteden hebben.

Derhalve indien iemant dezer *Giogi*, na zoo veel vaſten en gebeden, de tegenwoordigheid van een dezer vrouwen kan genieten, om hem de toekomende dingen te voorzeggen, dees verkrijgt zonder twijfel hooge achting onder hen: en noch meer, zoo hy tot den ſtaet van haren aengenoomen zoon of broeder of tot eenigen anderen trap van maegſchap kan geraken: maer allermeeſt, zoo hy haer gemael kan worden en vleeſchelijke gemeenſchap met haer heeft, zonder eenige andere vrouwen ter werelt te bekennen. Dan word hy voor geeſtelijk uitgekreten, en gezeid meer dan een menſchelijke natuur bekomen te hebben.

Wonder naukeurig zijn deze *Giogi*, in het voorzeggen, uit d'aedeming van eenen menſch, daer zy byzondere waernemingen op hebben gemaekt.

Zy leven in gemeinſchap onder gehoorzaemheid van eenen overſte; doch ſtaen niet onder den zelven, als de Rooms-gezinde geeſtelijken onder hunne overſten: maer bewijzen hen alleenlijk alle mogelijke achting en eerbiedigheid.

Desgelijx word hy niet alleen by zijne navolgers; maer ook by andere wereltlijke Indianen in groot aenzien gehouden, en gehoorzaemt: zelfs by

luiden van ſtaet, die groote eerbiedigheid aen hem bewezen, met hem de handen te kuſſen, en blijven in eenige ootmoedige geſtalte by hem, om eenige redenen uit zijnen mond, als een orakel te hooren: terwijl hy met een ſtatige ſtemmigheid en een ongemeine verachting van alle dingen, weinig ſpreekt en antwoord geeft, zelfs aen de geenen niet, die deze eere aen hem bewijzen.

De *Giogi* gaen alle geheel naekt, en hebben ſlechts de ſchamelheid met een klein ſtuk doeks bedekt. Zy dragen zeer lang hair, dat ongehavent heen en weer over de ſchouderen zwiert, en beſtrijken uit een zekere waen-geloovige plechtelijkheid by wijle het voorhooft met Sandelhout, ſafraen en andere verwen: 't zy geele, witte of roode; hoewel zy de reſt des lichaems zeer zindelijk en rein houden. En ſchoon dit vreemt ſchijnt, het is evenwel niet onaengenaem te zien. Ten tegendeele deze dingen zijn zindelijk en welriekend, en worden ook van de wereltlijken gebruikt, zoo wel uit waen-geloof, als om hunne zindelijkheid te voldoen.

Daer en tegen zijn'er andere *Giogi*, die ſtrenger leven leiden, zijn vuil en ſlordig, hebben het lichaem en aengezicht met een witte verwe op zwart beſmeert, door middel van zekeren ſteen, die wit maekt gelijk kalk. Zy hebben daer en boven het geheel lichaem met aſch overdekt of beſtroit; welke, het geen merkwaerdig is, geen andere moet zijn, dan van hunne verbrande lijken, om geduuriglijk aen de dood te gedenken. Zy dragen hun baert en hair zeer lang en ſlordig, zonder eenige zindelijkheid en altijt verwart en borſtelig, en dikwils met verſcheide verwen beſtreken: dies zy veel meer ſpoken en duivelen als menſchen gelijken. Deze *Giogi* zijn buiten twijfel d'aeloude vermaerde *Gymnoſofiſten*, dat's *naekte Filoſofen*, die op een zelfde wijze leefden.

Men heeft'er ook een ander ſlag van menſchen, by na van geſtalte als deze *Giogi*, die hun lijf ook met aſch bedekken en beſtroien.

Deze zijn van een veracht geſlacht van Indianen: als zeer onrein, ſmoddig en vuil: want zy eeten onbeſchroomelijk van alles, ja zelfs van beeſten, die anderen tot de grootſte afkeer zijn, als van muizen en diergelijke anderen. Hierom worden zy by de Moren en Indianen, in 't Perſiaenſch *Halalchor* genaemt, dat's *eetal*, als of men wil zeggen een menſch, die vryheid en verlof neemt van zonder onderſcheid allerhande ſpijze t'eeten: maer d'Indianen noemen hen in hunne tale *Der*, die een afkeer van hun gezelſchap en omgang hebben, als van iet, dat vuil en onrein is. Zy zijn alle zeer arm, en leven gemeenelijk van hunne aelmoeſen of van hunnen geringen arbeid, dien zy in de vuilſte, verachtſte en ſmoddigſte dienſten van de gemeente vrywilliglijk beſteden: 't zy dat zy daer in de wetten van hunnen gods-dienſt volgen, die hen dusdanig een leven voor-ſchryven: of uit noot, tot lijfsonderhoud en behoefte.

Daer zijn ook Indianen *Vertiaes* genaemt, die hun hooft ſcheeren, geheel anders dan alle d'anderen, die lang hair dragen, gelijk de wijven.

Volgens *Peruſchi*, leven de *Vertias*, of *Verteas* te zamen, by troepen met malkanderen, na de wijze der geeſtelijken: gaen gekleet in 't wit, bloot of kaels hoofts: met geſchoren baert of liever met een gladde kin: want zy zelfs, zonder barbier, trekken zich al het hair uit de kin en uit het hooft, en laten ſlechts een weinig hairen boven op den kruin des hoofts. Derhalve zy geheel kael zijn. Zy leven in armoede en ontfangen geen meer aelmoeſen, als den gene van de dagelixe ſpijze overſchiet, die dezelve uitreikt. Zy hebben gene vrouwen: drinken warm water: niet uit vreze voor eenig quaet of zinking: maer dewijl zy het water voor bezielt houden: en deſſelfs ziele, die Godt geſchapen heeft, zou dooden, zoo zy het water ongekookt dronken: welk by hen voor een groote laſter en gruwel word gehouden.

Hierom dragen zy ook in de handen aen de mouwen zekere rysjes of klei-

kleine beezemtjes, gemaekt als van katoene pencelen, die hen dienen om d'aerde of vloer in het gaen te vegen, uit vreze van by geval niet op eenig ongedierte te treden en deſſelfs ziele te dooden. Waer over eenigen niet zullen gaen zitten, voor zy de plaetſe wel afgeveegt hebben. Zy ſtaen onder eenen overſte, wel ten getale van hondert duizent, dien zy alle jaers veranderen. Zy hebben alle een ſtuk doek van vier vingeren breet voor den mond, ter weder zijde met een gat over d'ooren, en achter de zelve omgeſlagen, en vaſt gemaekt. Dit geſchiet om de muggen en vliegen uit den mont te houden, die anders hier door zouden mogen gedoot worden en de ziele verliezen.

Volgens hunne leere is de wereld ſedert veel hondert duizend jaren gemaekt geweeſt: en had God toen drie en twintig Apoſtelen gezonden: maer in deze derde eeuwe, een anderen, den vier en twintigſten: welk zou geſchiet zijn voor twee duizend jaren: en hadden zy ſedert ſchrift gehad, die zy te voore niet gehad hadden. Hunne Sekte is geſchreven in boeken met *Zuratſe* letteren en merken. De kinderen worden door de ouders aen deze Sekte en godsdienſt op hun achtſte jaer toegewijt.

Andere geeſtelijken, *Jangema* geheten, die miſſchien een en dezelve met de *Savy* zijn; doch wijven hebben, gaen altijd met aſſche overdekt, niet geheel naekt; maer hebben zekere ongemene klederen aen, en ſcherpe kappen van katoen lijnwaet, met een donker rode verwe geſchildert, op 't hoofd: veel cierbanden aen d'armen en benen, die in het gaen door iets van binnen zeker geluit maken, gelijk ſchellen.

Daer zijn ook geeſtelijken *Giangami* genoemt. Wanneer deze over ſtraet gaen, vallen velen met groten yver en aendacht voor hunne voeten neer: midlerwijle zy uit een verwaent en geveinſtheit ſtijf en met een barſch gelaet blijven ſtaen, zonder zich daer over te bewegen, quanſuis als verrukte luiden, en die van de weereld afgeſcheiden zijn.

Vryheden der Brahminen.

Den *Brahminen* zijn door *'t Vedam* of Wet-boek vijf vryheden vergunt:

Eerstelijk, zy mogen het feest *Jagam* houden.

Ten tweeden, is den *Brahminen* geoorloft de wijze en maniere van het feest *Jagam* te vieren, ook anderen te leeren. En of schoon dien van den geslachte *Settrea*, dat is d'edelen, het *Iagam* geoorloft is te vieren, door onderwijs van de *Brahminen*: zy mogen het nochtans andere geslachten niet leeren: ja zelf niemant van hun eigen geslacht. Dan de *Weinsjas*, of die van den derden hooft-stam mogen het *Iagam* niet doen, noch de wijze van te vieren, van andere leeren. Noch veel minder is den *Soudraes* het geoorloft.

Het derde voorrecht der *Brahminen* is den *Vedam* te mogen lezen, en andere (welk is het vierde voorrecht van hun geslacht) het te mogen leeren: als ook de *Settreas*; hoewel niet die van den geslachte *Weinsja* en *Soudra*: zoo dat die van den geslachte *Settrea* het *Vedam*, na bekomen onderwijs van de *Brahminen*, mogen lezen; doch het lezen niemant leeren.

Die van den geslachte *Weinsja*, mogen het *Vedam* niet lezen, nochte des selfs woorden spreken, noch hooren spreken: ook niet, wanneer zy eenige gebeden lezen, in de zelve d'eigen woorden des *Vedams* gebruiken; maer alleen de woorden van *Jastra*, dat is de verklaringe over den *Vedam*.

Die van den geslachte *Soudra*, of het graeuw, mogen niet alleenlijk het *Vedam* niet spreken, noch horen spreken; maer ook de *Iastra* (onder welken naem by hen alle boeken verstaen worden], die van den Godsdienst handelen) zelfs niet leren. Dit schijnt hierom by de *Brahminen* gedaen te worden, ten einde d'ongerijmtheden van dit werk, daer het van opgeleid is, niet te veel onder den man zouden komen.

Het vijfde voorrecht der *Brahminen* is: niet alleen aen andere aelmoesen te mogen geven; maer ook die te bidden. En schoon die van andere geslachten wel aelmoesen mogen geven, het is hen evenwel niet geoorloft die te bidden: zulx het bedelen een voorrecht is, den *Brahminen* alleen eigen.

In de boeken schryven zy veel van 't geven der aelmoesen, en prijzen dit werk der barmhertigheid ten hoogsten aen; hoewel zy weinig d'oefening of den daet behertigen: ja zijn in dit stuk zeer gebrekkelijk en onbermhertig. Wel hebben zy by wijle iet over voor andere *Brahminen*; maer niet voor luiden van een ander geslachte: want die vinden niets by hen: ja krijgen naulix toegang tot hunne poorten en deuren, en hebben niet anders te verwachten, als het toeroepen van *pô*, *pô*, dat 's *weg*, *weg*: naerdien de *Brahminen*, door het naderen van die uit andere geslachten, besmet en onrein zouden worden.

Dan het zeer ernstig aenprijzen van het geven der aelmoesen ziet nergens op, dan om andere geslachten milt tot het geven te maken. Waer over de *Brahminen* het ook voor een werk uitkrijten, dat hunnen God zeer wel gevalt: met byvoegen d'aelmoessen, aen de *Brahminen* gegeven, den gever zeer dienstig zijn: maer die aen andere gegeven worden, geen goede werking doen noch den gever op loon doen hopen.

Dewijl dan de heidenen aen de leere der *Brahminen* geloof geven, en het geven der aelmoesen aen de *Brahminen* voor een verdienstig werk en van byzonderen godsdienst houden, zoo besteden zy aen hen alle hunne aelmoesen en betoonen aen hen zeer gaerne hunne mildigheid. Zy doen, in 't byzonder op *Samcramanam* of op goede dagen, of op feest-dagen hunner ouderen en vrienden, (welker gedachtenis luiden van eenig vermogen jaerlijx vieren,) aen de *Brahminen* mildelijk de hand open. Hier in toonen deze zich ook niet nalatig: want op zulke dagen weten de *Brahminen* en *Jogys* in groote meenigte zich ontrent de huizen van zoodanigen te laten vinden: ja zijn zommige door de leere der *Brahminen*, die d'aelmoesen aenprijst, der mate tot de hand-reikinge en veel geven genegen, dat zy zelfs ver-

verarmen: of ten minsten niet te boven kunnen komen: hoewel zy ook winnen. Hier over hebben deze milde gevers, die by de *Brahminen* bekent zijn, altijd zulke voor hunne deuren en af-daken staen.

Ampt der Brahminen.

Het ampt en d'oefening der *Brahminen* heeft groote overeenkoming met die van de Levijten onder de Hebreen. Eenige *Brahminen* leggen zich op de voorzegging uit sterren: andere op geneeskunde: andere bedienen het ampt van Sekritarisen by de vorsten, of dat van priesters: of bemoeien zich met anderen te leren, niet alleen lezen, schrijven en zijferen: maer in 't byzonder hen het heidendom in te scherpen, zonder genot van eenig leergeld. Dan behoeftigen en die zoo veel niet hebben, daer zy eerlijk van leven kunnen, mogen van de leerlingen eenig genot trekken; hoewel niet om zich te verrijken: maer alleenlijk tot een eerlijk onderhoud van levens behoefte.

De Koningen daer en tegen zijn verplicht den *Brahminen* in hunne armoede onderstant te doen, om niet uit noot en armoede gedwongen te te zijn, loon voor het leren te trekken: derhalve begiftigen zy hen met landen en dorpen, en geven de gehele inkomsten, daer zy met vrouw, kinderen en huisgezin eerlijk kunnen van leven.

De *Brahminen* hebben de bestiering en bediening over de pagoden. Dan door het groot getal der *Brahminen* daer te lande, is 't den Koningen onmoogelijk hen alle wel te verzorgen: dies noch veel, niet tegenstaende zy ruim met een derden deel van 's lands inkomsten gaen strijken, zeer arm zijn, en uit armoede zich genootzaekt vinden te bedelen. Ook dwingt de noot hen dikwils iet anders, dan 't leren ter hand te nemen: als koopmanschap te drijven, artzenye t'oeffenen en andere: maer geen hantwerk mogen zy doen, als landbouwen, weven, schilderen of diergelijk, noch den koningh zelven geenen slaef-achtigen dienst bewijzen: als de voeten te wasschen, *betel* te vouwen en diergelijke. Want zoo een *Brahmine* zulx bestont te doen, hy zou van d'andere *Brahminen* verstooten worden, en uit zijnen dienst vervallen. Wel mogen zy zich tot schrijven, gezandschappen, raetsluiden en diergelijke laten gebruiken: gelijk zy daer toe ook bequaem zijn, en zoodanige ampten by weinigh anderen, als by hen bedient worden.

Voorhene, ten tijde van koningh *Rama-raia*, genooten de *Brahminen* door zijn bevel slechts de helft van de inkomsten der dorpen, die door zijne voor-zaten hem waren vereert, en mosten d'andere helft aen de heeren des lands geven: dan hebben naderhand het geheel inkomen weer gekregen.

Na de *Brahminen* de landen en dorpen eenigen tijd beseten hebben, worden hen die bywijle weer ontnomen: dan om dit voor te komen, hebben zy dezen vont bedacht. Wanneer de koningh hen een dorp geschonken heeft, verzoeken zy verlof, om het zelve aen eenige arme en behoeftige *Brahminen* uit te deelen, en krijgen, by toestaen, eenen brief, op een koopere plaet gesneden, en verdelen dan het dorp aen de *Brahminen* van hun geslachte. De dorpen, aldus verdeelt, worden nooit door den koning, die hen de zelve weg geschonken heeft, hen weder ontnomen, noch door niemant van zijne na-zaten: want geen na-zaet zoude zijnen voorzaet die schande willen aendoen. Ook zouden zy het voor een zake van gewisse houden, en, huns bedunkens, de klachten der arme *Brahminen*, dien het brood hier door uit den mond genomen word, niet onverhoort blijven: maer hen de wrake Godes op den halze komen. Want gelijk zy achten het hun plicht te zijn, den *Brahminen* goet te doen, als een werk aengenaem voor *Wistnou* en *Eswara*, die zy dienen, zoo gelooven zy ook dat zy hen, met den *Brahminen* eenig leet aen te doen, zouden vertoornen en tot straffe van dat quaet bewegen.

Wie dat Brahminen zijn.

De *Brahminen* worden van *Brahminen* geteelt: en die niet, zijn geene *Brahminen*, noch kunnen geen worden.

den. Ook ontfangen zy niemant van een anderen aenhang, wie hy zy, in hunnen godsdienſt.

Wel kan iemant uit genegentheid, om beter ten hemel te geraken, en gedreven door een begeerte na meerder volmaektheid, zich in den loop zijns levens gedragen na de wijze der *Brahminen*; maer niemant kan evenwel eigenrlijk een *Brahmine* worden, 't en zy van eenen *Brahmine* herkomſtig en geſprooten.

Wanneer eenige Mooren of andere van een vreemde godsdienſt zich tot het heidendom of *Brahmans* geloof willen begeven, worden zy by de *Brahminen* niet toegelaten, ten waere zy tot boete, hun lichamen zes maenden geduuriglijk met koeienmeſt onderhouden en dagelijx ten minſten drie vierendeel of een pont gewichts van deze ſtoffe in hunne ſpijze eeten: want zy de zelve, als herkomſtig van een beeſt, welk zy genoechzaem voor eenen afgod houden, zeer rein en bequaem achten, om deze menſchen van hunne voorige zonden, als van vleeſch t'eeten en anders te zuiveren.

Hoe de Brahminen zich dragen ontrent de geboorte der kinderen.

By de *Brahminen* worden de kinderen, na de geboorte, tien dagen voor onrein gehouden (op een zelve wijze als de kraem-vrouwen en kinderen onder de Joden tien dagen onrein bleven) en mogen van niemant aengeraekt worden, dan die hen handhavenen. Ook word het huis, daer een kint in gebooren is, voor onrein gehouden: waer over geen vreemdeling of verre vrienden, geduurende dien tijt, in 't huis treden. Eindelijk op den tienden dag word het geheel huis gereinigt, en al het katoen lijnwaet, ten gebruik tot kleding voor de vrouw, gewaſſchen: al de aerde potten weg geworpen en de kopere vaten ſchoon gemaekt.

Op den twalefden dag maektmen een *Hamam* of vuur, welk zy voor heilig houden, en werpt daer in, beneffens verſcheide andere dingen, wierook, met ſlaking van eenige gebeden daer over. Na het verbranden des vuurs, geeftmen het kint eenen naem, die onder hen in gebruik is: als, *Nainopa*, *Naraina*, *Beirewa*, *Damerſa*, *Padmanaba*, *Ragoa*, *Tirrenata*, *Marlepa*, *Dewela*, *Tannopa*, *Karpa*, *Wellopa*, *Rama*, *Goyenda*, *Warreda*, *Weinketi* of een anderen diergelijken. Wanneer het kint den naem heeft ontfangen, doorboren zy het d'ooren: met het toewenſchen daer op van veel heil en geluk. Dit geſchiet niet by andere geſlachten juiſt altijt wanneer het kint den naem ontfangt; maer word ook dikwils tot een anderen tijt uitgeſtelt, en by wijle eerſt een lange tijt daer na gedaen: hoewel niet by de *Brahminen*: ter oorzake hunne kindren nootwendig de ooren moeten doorboort zijn, wanneer zy het koordeken *Dſandhem* aendoen. Dit doorbooren der ooren geſchiet niet om in de gaten juwelen te dragen, gelijk gemenelijk gedaen word; maer het ſtrekt tot een plechtelijke belofte van dienſt en onderdanigheid te doen aen *Wiſtnou* of *Eſwara*, en tot verplichting van altoos aen hem, zonder hem ooit te zullen verlaten of afvallen, of eenen anderen God of godsdienſt aennemen.

Niet tegenſtaende de kinderen der *Brahminen*, ten aenzien van afkomſt *Brahminen* zijn, zy worden evenwel voor gene *Brahminen* gehouden, voor zy het koordeken of ſnoer, *Dſanhem* genoemt, aen den hals dragen. Dit koordeken is als fijn zeil-garen, beſtaet uit drie ſtrengetjes, ieder getwernt van negen fijne katoene draden. Niemant, dan een *Brahmine* mag die twernen, en alleen met de handen, zonder gebruik van wiele of eenig ander werk-tuig. Het word gedragen als een goude keten of draegbant, hangt op de linke ſchouder, en gaet dwers over de borſt, dalende na de rechter zijde neerwaerts: onder den rechter arm door. Gemeenelijk op het vijfde jaer beginnen de kinderen der *Brahminen* dit koordeken te dragen: hoewel zy daer mede tot de tien jaren mogen wachten; maer langer niet: ten waere om groot gevaer. Ook wort dikwils door armoede tot ontrent de tien jaren daer mede gewacht: naerdien dit koordeken niet kan aengenoomen worden, 't en zy met eenige onkoſten te doen: want het

Koordeken of ſnoer Dſandhem.

't vuur *Homam* voornoemt, en geboet op een verheven grond, onder een gehemelt van uitgespanne kleden, moet vier dagen branden, en aengeleit zijn van het houd *Rawasittou* : (desselfs boom houden zy voor zeer heilig, en is by God de weerdigste): waer op dan ieder *Brahmine Nili*, dat's rijs in de bolster, en ook gekookte, boter, het zaet *zingeli*, terruw en wierook werpt: beneffens het prevelen van eenige gebeden over het vuur, en 't gebruiken van veel andere plechtelijkheden. Ook moeten d'ouders, geduurende dien tijd van vier dagen, aen de *Brahminen*, die zich daer tegenwoordig bevinden, de kost geven. Den rijken komt dit hoog te staen : den armen minder : hoewel ook zoo veel, dat zy genootzaekt zijn den rijken daer over moeyelijk te vallen, om de hand te bieden en aelmoesen daer toe te verlenen. De kinderen, na't aennemen van dit koordeken, welk geschiet in oogst-maend op 't feest *Tsrawanala Poudewa*, by volle maen, worden *Bramasarys* genoemt, en ook zoo lang, als zy ongetrout blijven. Ook mogen zy door bevel van den *Vedam* in dien tijd geen vrou beslapen, noch *betel* knauwen, (uit oorzake zy het voor een opwekfel van zoodanigen lust houden) en niet meer dan eenmael des daegs eeten : ja niet dan gebedelde spijze, om door het eenmael des daegs t'eeten, tot het leeren bequamer te zijn, en door den overvloet der spijze niet onbequaem gemaekt te worden. Dan behalve het onthouden van den *betel*, word in de rest d'orde van den *Vedam* zoo stips niet achtervolgt.

In groote waerde word dit koordeken by hen gehouden, en vermag geen *Brahmine*, wanneer het door ouderdom breekt, eeten, voor al eer hy een ander heeft: want die geen koordeken heeft, schoon hy een *Brahmine* is, word daer voor by hen niet erkent, zoo lang hy koordeloos is. Tot voorkoming van zoodanige ongevallen, wanneer iemand dit koordeken ter ongelegener plaetse mogt komen te breken, word by hen, na gewoonte, jaerlix in oogstmaend, op't feest *Tsrawannala Poudewa*, ten tijde van de volle mane, dit koordeken vernieuwt. Op welken tijd men ook den kindren *Bramasarys* 't selfste koordeken *Dsandhem* geeft. Ook mogen d'andere geslachten der heidenen, als de *Weinsjas* en *Soudraes*, dit koordeken dragen: gelijk ook zommigen doen, om anderen in yver iets t'overtreffen: dies dit koordeken juist geen teken is : waer door de *Brahminen* van andere (gelijk eenige als *Linschoten* en *Twist* willen) onderscheiden worden. Wel is waer het by wijle geschiet, niet uit meerder yver; maer uit navolginge van hunne ouders. Een iegelijk evenwel moet deze koordekens van de *Brahminen* koopen: aengezien geen andere, dan zy, die maken mogen, en worden die gedragen, tot een teken en openbare belydenis huns geloofs.

De *Brahminen* leren zelfs hunne eigen kinderen, of, by verlet van andere bezigheden, nemen *Brahminer* leermeesters in huis: of bestedense ter schole by *Brahminer* school-meesters, op lezen, schrijven, zijferen, Godsdienst en andere kunsten : want by eenen meester van een ander geslacht mogen zy niet leren; en zou hen alleen niet tot schande en oneere strekken, hun kinderen door eenen meester- van geringer stamme te laeten onderwijzen: maer 't is voor hen ook onlijdelijk. Ook volgen al d'andere stammen hier in de wijze der *Brahminen* na, en laten hun kinderen noit by meesters van een geringer stam leren: maer wel by eenen van aenzienelijkker stam : gelijk ook de meesters van een aenzienelijker geslacht noit zullen weigeren, kinderen van een minder of geringer te leeren: uitgezeit de kinderen der *Perreaes*, die van de *Soudraes*, de vierde hooftstam, moeten geleert worden:

Hoe Brahminen de kinderen leeren.

Dan de *Soudraes* hebben weinig moeite met 't leeren der kinderen van de *Perreaes*: aengezien dese achteloze luiden zijn, die weinig op zich zelfs acht nemen, en by gevolg ook weinig zorge voor't onderwijs hunner kinderen dragen: maer laten die zonder eenige onderwijzinge opwasschen: dies men weinig *Perreaes* vind, die leezen of schrijven kunnen: daer en tegen

dragen al d'andere geslachten daer zorge voor, zoo zy het slechts eenigzins kunnen by brengen.

Onkunde der Brahminen in den loop des hemels.

De *Brahminen* zijn onkundig in de natuur en sterre-kunde: want zy pas, en noch weinigen zo veel weten, dat zy de taning der zonne en mane en zamen-voeging der sterren kunnen uitrekenen: ook zelfs, die onder de verstandigste dier plaetse gehouden worden, weten daer niet van waerde af: maer brengen een belaggelijke reden by, en verwerpen degene, die d'onzen geven. Ik zal hier 't gemein gevoelen laten volgen, welk de *Brahminen* daer over by brengen.

Op een zekeren tijt hadden *Wistnou* en *Eswara* te rade geroepen de *Dewetaes* en *Raetsjasjaes*, om iet uit te vinden, waer door iemant, die het nuttigde, noit zou hongeren of dorsten, noch vermoeitheid gevoelen, noch sterven; maer altijt onsterffelijk zijn.

Na overleg van zaken, wiert gemeender stemme goet gevonden, den berg *Merouwa* in zee te werpen, en den zelven in zee te draeien, even gelijk een draeier op zijne bank een stuk houts draeit. In plaets van een koorde, om den berg te vertrekken, wierd genoomen zeker groote slang, by hen *Sesja* genoemt. Veel weten de *Brahminen* van dezen berg te zeggen, en gedenkt ook *Barthrouherri* dien in zijne Spreuken.

Tot trekkers wierden de *Dewetas* en *Raetsjasjaes* gestelt, die, wanneer zy in het werk waeren, den gemelden berg omtrokken en draeiden: waer uit veel wonder en vreemdigheden te voorschijn waeren gekomen: en onder andere zeker vergif, *Kalekote Wisjam* geheten. Dit was zoo vergiftig en quaet, dat daer door al de werelt in groote benaut- en bangheid quam: zulx men *Wistnou* om hulpe riepen.

Wanneer *Eswara* bemerkte, hoe de werelden door dit vergif in benautheid waeren, heeft zy het genomen en ingezwolgen: doch het bleef haer op de krop leggen: waerom zy ook den naem *Nile Kanta*, dat 's *zwart kop*, heeft gekregen, en word ook noch heden met den zelven genoemt.

Daer na quam te voorschijn een schoone vrouw, die om haere schoonte van eenen ieder begeert was; maer wierd *Wistnou* toegeleid en voor zijne vrouw erkent. Zy was *Laetsemi* genaemt, en heeft in het bestek des tempels van *Wistnou* een koor, waer in een beelt tot haerer eere gestelt is.

Daer na quam, door het lang draeien dezes bergs, te voorschijn het geen, daer zy over geraetslaegt hadden: welk dienstig zou zijn tegen honger, dorst en vermoeitheid: ja tegen de dood zelve: derhalve die het genoten, onsterffelijk zouden zijn. Dit behoet-middel word *Amortam* by de *Brahminen* genoemt: en is geen spijze; maer een drank als melk: waer over de *Brahminen*, die in niemants huis water, nochtans wel melk mogen drinken: uit oorzake de zelve een vocht is, die met dit *Amortam* over een komt. Wanneer dit *Amortam* gevonden was, wierd *Wistnou* te rade, de *Dewetas* en *Raetsjasjaes* in hunnen arbeid te verpozen en vermoeitheid te verquikken. Dies beval hy eenen iegelijk op een rye te staen, en deelde hen iet van het *Amortam* uit een pot aen de *Dewetaes*: maer gaf den *Raetsjasjaes*, dien hy het eeuwig leven niet wilde gunnen, en al d'andere voordelen laten genieten, die door kracht van *'t Amortam* verkregen wierden, uit de zelve pot iet anders van geene waerde.

Dan *Kagou* en *Ketou*, twee *Raetsjasjaes*, die vermoeden, dat aen hunne zijde niet wierd gegeven, het geen aen de rye der *Dewetaes*, vervoegden zich hier over aen de rye der *Dewetaes*, om het t'onderstaen, 't geen zy vermoeden. Zy dan in de rye der *Dewetaes* staende, kregen ook van *'t Amortam*. Dit ziende de zon en maen, verwittigden des *Wistnou*, hoe deze *Raetsjasjaes* waeren.

Toen heeft *Wistnou* hen beide, die lichamen als slangen hadden, voor het doorzwelgen van het *Amortam*, de hoofden afgeslagen: hoewel die niet staen: uit oorzake zy het *Amortam*

tam in den mont hadden: maer begoſten tegen *Wiſtnou* in te leggen, over het geleden onrecht: waerom aen hen ook, die zoo wel als d'anderen gearbeit hadden, het *Amortam* niet gegeven wierd, als aen de *Dewetaes*.

Wiſtnou, op deze reden van *Ragou* en *Ketou*, beval hen voortaen zonder lichamen te zijn: hoewel zy zoo gelukkig zonder, als d'andere met lichamen zouden leven. Uit oorzake nu de zon en mane deze klachten over hen gedaen hadden, zoo zijn zy hier over met een eeuwige haet tegen hen ingenoomen. En wanneer de zon of mane in taning zijn, zouden zy tegen *Ragou* en *Ketou* in ſtrijt zijn: en de verduiſtering hier uit ontſtaen, dewijl zy van *Ragou* en *Ketou*, die als ſlangen zijn, ingeſlokt worden.

Echt. De *Brahminen* heilijken de kinderen zeer vroeg uit: inzonderheid de rijken, ja dikwils omtrent hun achtſte jaer: en zommigen aenſtonds, na het aennemen van het koordeken *Dſandhem*, op hun vijfde jaer: want voor het aennemen van dit koordeken zullen de *Brahminen* noch ook de *Settreaes*, en *Weinsjas* dit werk niet ter hand nemen. De dochter moet altijt ouder zijn als de jongman: welk zeer ſtips by de *Brahminen* onderhouden word: uit oorzake zy niet mogen trouwen met vrouws-perzoonen die te voore haere ſtonden hebben gehad. Waer over de *Brahminen* ook zeer bekomzijn, om tijdelijk de dochters ten huwelijk te beſteden.

Dan d'ouders, om dit ongemak t'ontgaen, wanneer de dochters, zonder verlooft te zijn, hen lang by blijven, houden het verborgen, ten einde de dochters van ooit te trouwen niet verſteken mogten zijn.

Die van het geſlacht der *Settreaes* nemen in 't minſte hier op geen acht: maer trouwen zoo wel met dochters, die hare ſtonden nooit gehad, als alrêe gehad hebben. Hoewel daer op acht te geven, het by hen ook een ſtuk van eerbaerheid is.

Nau geeft een *Brahmine* acht, wanneer hy op weg is, om voor zijnen zoon na eene dochter uit te zien, op de tekenen, die hen ontmoeten: te weten, of zy goet of quaet zijn. Komt hem een quaet teken, op het eerſte verzoek, voor, hy ſtelt zulx uit tot op een anderen dag, en weder tot des anderen daegs, zoo hem voor de tweede reize een quaet teken ontmoet: maer geſchiet dit ten derde male, hy laet het verzoek des huwelijx geheel ſteken, met vaſt betrouwen het een ongelukkig huwelijk zou zijn.

Zoo die van het geſlacht *Weinsja* alleenlijk eenen ſlang ten dien dage, op den welken zy het eerſte verzoek doen, ontmoeten, zy zouden het voor een quaet teken houden, en het werk laten beruſten, en nooit weer denken, om het voorgenoomen verzoek in 't werk te ſtellen: aengezien het, huns oordeels, een quaet en rampzalig houwelijk zou zijn.

De *Weinsjas* daer en boven ſmelten een *Pagode* of halve dukaet aen gout: zoo het geſmolten zich klaer vertoont, men houd het voor een goet teken, en acht het geraden met het huwelijk voort te varen: maer zoo het duiſter ziet, het is een quaet teken, en het huwelijk blijft achter. Dan zeer weinig houden de *Brahminen* van dit teken.

In 't gemeen zal de vader des dochters, die ten huwelijk verzocht word, den jongman begeeren te zien, en kennis trachten te hebben van zijne gelegentheid. Is hem des bewuſt, en ſtaet hem de jongman wel aen, hy ſtaet den zelven toe by de vrienden des dochters te komen, en de dochter onder het oog te zien. Indien zy dan in malkandere zin, en der vrienden bewilliginge hebben, zoo word het huwelijk getroffen en geſloten. Hoewel die van het geſlacht *Soudra* hunne dochters niet zullen inwilligen, zonder de bruidegom voor de dochter een zekere zomme gelts, volgens beſprek, aen den vader uit telt: dies hy de bruit ſchijnt te koopen: dan zy willen het geen koopgelt; maer een gifte genoemt hebben.

Na het toeſtaen des huwelijks, word een tijt beſtemt, op zekeren

goeden dag, tot de byeenkomste der vrienden van weder zijde, om de plechtelijkheden te plegen, die men onder hen, wanneer twee perzoonen huwelijxe beloften hebben aengegaen, gewoonelijk gebruikt. Te weten, de vader van de bruit geeft *Betel* aen de vrienden van den bruidegom, en getuigt, in het byzijn van allen, het uitgeven zijner dochter aen het maegschap van de tegenwoordige vrienden. Daer na geven ook de vrienden van den bruidegom *Betel* aen de vrienden van de bruid: en getuigen in gelijker wijze, en nemen de tegenwoordige tot getuigen.

Indien het de tijt van te trouwen is, gaet men zonder lang uitstel met de bevestiging des huwelijx voort: want de heidenen trouwen niet het gansch jaer door: maer alleenlijk in onze Sprokkel- Bloei- Zomer- Wijn- en in den aenvang van Slacht-maend, op eenige goede dagen en uuren: want in die ga te slaen, zijn zy zeer naukeurig.

Wanneer de bestemde tijt tot het voltrekken des huwelijx gekomen is, word het vuur *Homam* van het hout des heiligen booms *Rawasittou* toegestelt: welk strekt tot een getuigenis van 't aengevangen huwelijk: en slaekt een *Boti* of Priester over dit vuur een gebed. Daer na neemt de bruidegom driemael zijn handen vol rijs, en werpt die op het hooft van zijne bruit: van gelijken doet ook de bruit aen den bruidegom. Dan neemt de vader van de bruit eenige kleden juwelen en andere kleinoodje: ieder na zijn vermogen, en pronkt de bruit daer mede op: desgelijx pronkt hy ook den bruidegom op, en wascht desselfs voeten, daer de moeder van de bruit water opgiet.

Eindelijk neemt de vader de hand van zijne dochter, doet in dezelve water, eenig gelt en eenige andere kostelijkheden, (zoo deez rijk is): en geeft dus de hand van zijne dochter aen den bruidegom in den name Godes over, met daer op te zeggen: *Ik heb met u niet meer te doen: ik geefze u over.* Wanneer de vader de hand van zijne dochter aen den bruidegom over geeft, zoo is daer by ook een kleinoodje, *Tali* geheten, welk is een goud hooft van een afgod, geregen aen een snoertje. Dit word aen d'omstaenders vertoond, en, na eenige gebeden en gelukwenschingen, door den bruidegom om den hals van de bruit geknoopt of gebonden, door het leggen van welke knoop de band des huwelijx vast is: want zoo lange dese *Tali* door den bruidegom aen den hals van de bruit niet gebonden is, mag het huwelijk zonder schande nagelaten worden; niet tegenstaende alle de gemelde dingen geschiet zijn.

Het gebeurt by wijle onder hen, zoo wanneer de bruidegom gekomen is, om de bruit de *Tali* aen te binden, en niet genoech aen den vader tot een bruit-schat geeft, een der bystaenders, uit nijt tegen hem over de bruit, meer geeft en met de bruit doorgaet: gelijk de vader haer hem ook laet volgen, om de grooter zomme van penningen: hoewel dit meer uit armoede, dan gierigheid geschiet: want in 't gemeen schiet by de *Brahminen* niet veel over. Aengezien nu deze *Tali*, geknoopt aen den halze van de bruit, den bant des huwelijx maekt, zoo word hierom de zelve, na het overlijden van den man, met hem verbrant, tot een getuigenis, dat de bant des huwelijx ontbonden zy; of word met de vrouw verbrant, indien zy haer met haeren man laet verbranden.

Al deze dingen voornoemt geschieden in het huis van de bruit: hoewel zy ook de aenstaende bevesting des huwelijx (aengezien het een zake is, daer het gemeen aengelegen leid en moet geweten worden) opentlijk bekent maken: en, wanneer het geschiet is, voor eenen iegelijk doen blijken. Want eer men treet tot de bevestiging des huwelijx, word tot een teken eenige dagen te voore voor de bruits deure, daer het huwelijk zal bevestigt worden, een *Pandael* of gehemelt opgerecht: beneffen vier *Pisang*-boomen, zoo des mogelijk is. Of eigentlijk bestaet een *Pandael* uit eenige opgerechte staken of stijlen, die boven tot over een mans leng-

lengte met lichte ſtaekjes overdekt worden. Hier op word groente geleid, om ſchaduwe daer onder te hebben, en de ſtaken met *Piſang*-bladen bewonden, ten teken van vreugde. Op den dag, als de trouw-beveſting en gemelde plechtelijkheden geſchiet zijn, welk d'eerſte dag is, geeft de bruits vader een maeltijt aen de vrienden, en ook eeten aen d'armen, geduurende den tijt van vijf dagen: zoo lang ook het vuur *Homam* moet branden.

Ten zevenden dage gaet de bruit en bruidegom uit: of worden ook wel by nacht op een palakijn door de voornaemſte ſtraten der ſtadt gedragen, met veel toortſen, bazuinen en vuurwerken, in gezelſchap van de vrienden: zommigen te paert, andere op olifanten: want zy op alle maniere hunne ſtaetſie zoeken aenzienelijk te maken.

In dezer wijze word de bruit opentlijk ten huize van den bruidegom gebragt, en verblijft daer drie of vier dagen: en trekt dan weder na haer vaders huis, by aldien zy jong is, en onbequaem om eenen man te bekennen; maer zy blijft by den man, zoo zy gekomen is tot vrouwelijken ouderdom.

De getrouwde kinderen der *Brahminen* word niet meer *Bramaſarys*; maer *Grahaſtas* genoemt, en krijgen een twede koordeken, beſtaende uit gelijke drie ſtrengetjes, als het eerſt. By dit tweede koordeken, voegtmen gemenelijk een derde: welk dient tot een opper of boven kleet: want de *Brahminen* mogen met het opper lijf niet naekt gaen; niet tegenſtaende zy inder daet met 't opperlijf gemenelijk naekt gaen: maer wanneer zy dit koordeken aen hebben, word dit by hen genomen, als of zy met 't opper lijf gedekt gingen.

Alle tien jaren, die zy in ouderdom toenemen, voegt men by de voorige t'elkens een koordeken, en ook t'allen tijde by de voorige, een, wanneer hen een kint gebooren word: dan dit word zoo ſtips by allen niet na gekomen: maer hoe iemant onder hen in 't heidendom meer yvert, hoe hy ook naukeuriger is, om het geen na te komen,

men, welk de *Vedam*, nopende deze koordekens, heeft belaſt. Vroeg baren eenige vrouwen der *Benjanen* kindren: ja op haer zevenſte en achtſte jaer.

De *Brahminen* huwelijken hunne kinderen, zoo zoonen, als dochteren, niet uit dan aen die van hun geſlachte, en zijn in ſulx t'onderhouden zeer ſtips. Desgelijx doen ook dit niet die van andere geſlachten, ten ware aen die van een hoger: maer de *Brahminen* kunnen door dit inzicht niet vervoert worden, aengezien zy boven hen geen hooger hebben. Dies niet tegenſtaende zijn 'er *Brahminen*, die vrouwen uit andere geſlachten hebben, welk aldus by komt.

De zoonen der *Brahminen*, gekomen tot hooger ouderdom, vergenoegen zich niet met de vrouwen van hunne jeucht, die de vaders hen ten wijve hebben gegeven: maer nemen daer en boven, om hunnen luſte meer den toom te geven, en het vleeſch meer genoeging te doen, dikwils tot zich vrouwen van andere geſlachten, die hen om de goelijkheit van leeſt en ſchoone verruwe welgevallen. Dan dit word by hen voor een onverzichtigen daet en groote zonde gehouden: want de *Brahmine*, die by zoodanige een vrouwe, volgens hun zeggen, nakomelingen krijgt, blijft zoo lange van den hemel verſteken, als die nakomelingen op d'aerde leven.

Ook getuigen hun *Poranen*, dat 's oude hiſtorien, hoe zeker *Brahmine* van groten aenziene, met name *Sandragoupeti Naraia* in zijnen ouderdom zeer droevig was, over dien voorval van zijnen zoon *Barthrouherri*, die hem gebaert was uit een vrouwe van het geſlacht *Soudra*: want dees kreeg namaels drie hondert vrouwen: zulx hy hierom, zoo *Naraia* docht, nootwendig lang den hemel zou moeten miſſen.

Zy beſteden de kinderen niet ten huwelijk aen de genen, die hen door bloet of zwagerſchap te na beſtaen, en gruwen voor bloetſchande: en word by hen voor een van de vijf grote zonden gehouden. Volgens gebod van den *Vedam*, moſte, die zich daer tegen komt te verloopen, de ſchamelheit afgeſneden en in de handen gegeven worden, en daer aen ſterven, zonder te mogen geneſen worden. En zou gebeurt zijn, dat zeker *Brahmine* ontrent *Paliakatta* uit onwetenheit zijn moeder had beſlapen: want hy vond haer ter gewonelijke plaetſe van zijne vrouwe: en deze meinde haeren man by haer te hebben. Hier over ſneed dees *Brahmine*, wanneer hy 't misdrijf bemerkte, zich zelven de ſchamelheit af, en ſprong in 't water, om te verdrinken: dan wierd 'er weer uitgehaelt en genezen, naerdien 't onwetende gepleegt was. Dan veel verſchillen de Indianen van ons en andre volken in 't rekenen van bloetverwandſchap en ſwagerſchap: binnen welke 't is geoorloft te trouwe of niet: want 't ſtaet hen vry te trouwen met de vrouws zuſter: ja zy mogen twee, drie en meer zuſters te gelijk hebben: maer wanneer twee broeders ieder een zuſter hebben, wort het voor bloetſchande gerekent: ſy mogen ook trouwen met de vaders zuſters dochter; maer niet met de vaders broeders dochter: hoewel dit laeſte den *Soudraes* is toegelaten.

Meer vrouwen, dan eene te hebben is niet alleen onder de *Soudraes* in gebruik; maer is ook, volgens een oud gebruik, den *Brahminen* geoorloft: hoewel de *Settreaes* en *Soudraes* hier in de mate te boven gaen, en ongeloſelijk veel vrouwen hebben. De ſedigſte onder hen houden zich met eene vrouw vergenoecht: ſchoon ſy 't trouwen van meer dan eene vrou voor gene zonde achten. Maer die, behalve ene of meer getrouwde vrouwen, daer en boven byzitten hebben, houden eenige voor zonde en qualijk gedaen: gelijk ook hoererye en overſpel voor groote zonde: niet tegenſtaende zy beide onder hen niet geſtraft worden.

De *Brahminen* verlaten niet lichtelijk hunne vrouwen, ſchoon in overſpel bevonden, eensdeels ten einde deze daet, in 't licht komende, niet 't hunner ſchande zou ſtrekken: ten andere uit liefde tot haere vrouwen: zulx zy het ganſch verborgen trachten te houden. Maer wanneer het ruchtbaer geworden is, en eerlijke luiden hier over 't huis ſchuuwen, en

op

op geenerlei wijze daer in willen eten of drinken: en zy daer en tegen, uit liefde tot hare vrouwen, met eere haer wenst te genieten, zoo rechten zy een maeltijd aen, en nodigen daer op veel *Brahminen* en *Sanjasys*: en dient d'overspeelster, tot straffe, den genooden gasten over tafel.

Wanneer nu de *Brahminen* de spijze van haere hand hebben ontfangen, volgen hen d'andere gast-genooten daer in na: waer door zy voortaen voor een eerlijke vrouwe word gehouden.

Zoo een vrouw uit eigen vrye wille en van zelve, of door eerste aenleiding haer in dit stuk quam te verlopen, zy metselen haer tusschen twee muuren, zonder haer oit weder voor den dag te laten komen, en verzorgen haer daer, zoo lang zy leeft, van eeten en drinken.

De Brahminen zijn dagh-verkiezers. De *Brahminen* zullen gene zake aenvangen te doen, dan op eenen goeden dag of uur, volgens hunne rekening: en laten het, by voorkoming van eenig quaet teken, steken, uit vreze van een quaden uitslag.

Wanneer zy voornemens zijn een reize over land t'aenvaerden, verhaesten zy dikwils de reize, om eene goeden dag en uure waer te nemen, en vangen die aen, schoon het tegen den avond was, en zy niet verder dan een vierendeel uurs buiten de stadt zouden reizen. Ook schorten zy ten zelfsten einde de reize, tot een goeden dag en uure op: want het vertrek, op eenen goeden dag en uure aengevangen, zal hen, huns bedunkens, de gansche reize wel slagen. Maer word hier door dikwils de gelegentheit en bequame tijd, om de reize te vervorderen verwaerlooft.

Men vind by hen geschriften, gemaekt in maniere als onze almanakken, tot onderwijs van goede en quade dagen. Dese schriften worden *Panjangam* genoemt, en zijn tweederlei: d'een gemaekt door sekren *Brahaspeti*, leeraer der *Dewetaes*: d'ander door *Succra*, leeraer der *Raetsjasjaes*, dat is hooft der duivelen. De eerste wijzen aen, hoe zommige dagen goet, zommige half goet zijn: desgelijx ook eenige uuren. Na deze *Panjangam* schikken zy zich daer te lande, en worden die, gelijk onze almanakken, alle jaers gemaekt. De laeste zeit men vry wat naukeurig gaen: want dees doen op ieder der zestig uuren, daer in, by deze heidenen, de dag en nacht verdeelt is, verklaringe: of zy goet of quaet zijn: en watmen op ieder uure doen en laeten mag. Zeer hoog word deze *Panjangam* by hen gehouden: want die altijd onfeilbaer is en wel uitvalt.

Wat betreft de goede en quade dagen: *d'Amawasi* of eerste dag, als de mane achter blijft, is goet. De *Padeni* of eerste dag, als de mane begint, doch niet word gezien, is quaet: ten tegendele de *Widdia* of dag, op den welken de mane te voorschijn komt, is goet. De vierde dag en de *Lekadesi* of negende dag na de nieuwe mane zijn beide quaet; desgelijx d'elfde, hun vasten dag, zoo dees op eenen Woensdag komt: maer goet op eenen anderen dag. En dus worden de goede en quade dagen voorders gerekent, gaende van de volle na de nieuwe mane. Ook oordelen zy van de uuren en stonden, uit de voorvallen, die hen ontmoeten, en slaen de zelve zeer stips ga.

Het word by hen allen voor een goet teken genomen, als de vogel *Garrouda* (dees is een rode sperwer met een witte kring om den hals, of de vogel *Pala*, voor hen over hunnen weg vliegt, van de rechte na de linke zijde. Ten tegendele in andere vogelen: want als die voor hen over hunnen weg vliegen van de linke na de rechte zijde, is het een goet teken: en een quaet, van de rechte na de linke hand. Wanneer iemand onder het vliegen van een bontekraei (die daer ontrent boven mate veel houden) geraekt word, 't is een quaet teken: en zou de geraekte, of een van zijne vrienden binnen zes weken komen te sterven.

Het niezen op reize is een quaet teken, en zouden, zoo zy ergens in een huis waeren, weder te ruch keren. Meer andere diergelijke dingen, slaen zy uit het ontmoeten ga: waer van

van zy een goede of quade uitkomſte over eenige zake gewonelijk beſluiten.

Tijt-rekening. Het jaer begint by hen met de nieuwe mane, in gras-maend, en is verdeilt in twalef manen of maenden: als daer zijn,

Tſeitram,	Gras-maend.
Weinjakam,	Bloei-maend.
Jeiſtam,	Zomer-maend.
Ajadam,	Hoi-maend.
Srawanam,	Oogſt-maend.
Badrapadam,	Herfſt-maend.
Aswyam,	Wijn-maend.
Kartikam,	Slacht-maend.
Margiſaram,	Winter-maend.
Poujam,	Lou-maend.
Magam,	Sprokkel-maend.
Paelgouwam,	Lente-maend.

Dan ten einde de tijd-rekening niet zou verlopen, (want de twalef maen-maenden komen niet met de twalef zonne-maenden of zonne-jaer over een:) zoo hebben zy, na verloop van drie jaer, een jaer van dertien maenden ingevoert: welk zy tuſſchen beide voegen: gelijk wy met eenen dag, om het vierde jaer, de Sprokkel-maend verlengen: en dat jaer een Schrikkel-jaer noemen.

De weken zijn, gelijk d'onzen, in zeven dagen verdeilt, die in de tale *Samſcortam* aldus genaemt worden:

Suria-waram,	Sondag.
Jendra-waram,	Maendag.
Angaraka-waram,	Dingsdag.
Butta-waram,	Woensdag.
Brahaſpati-waram,	Donderdag.
Succra-waram,	Vrydag.
Senni-waram,	Zaturdag.

Gelijk by de Latijnen en meeſt alle andre Kriſten tongen, de dagen na de Planeten of dwael-ſterren genaemt zijn: zoo ook onder deze volken: want *Suria* betekent de zon: *Jendra* de mane, &c. hoewel in de gemeine tale des lands de Zondag *Adita-waram*, en de maendag *Somo-waram* genoemt word.

Gelijk de Grieken in de tijd of jaer-rekening *Olympiades*, welk was een omloop of kring van vier jaren, gebruikt hebben, zoo hebben deze volken een kring van zeſtig jaren, daer zy de jaren by rekenen, en beginnen na den omloop van die, de jaren by den zelven weer op nieu. Ieder van deze jaren, in deze zeſtig-jarige kring begrepen, heeft zijnen eigen en byzonderen naem, waer mêe het genoemt word: dies zy niet zeggen in de tijdt-rekening het zoo veelſte of zoo veelſte jaer: maer noemen het jaer by zijnen naem: in welk het een of ander geſchiet is, of noch te doen ſtaet.

't Eerſte jaer van deze zeſtig-jarige kring is genoemt *Prabawa Samwatſaram*, dat 's eigentlijk *Prabawa-jaer*: want *Samwatſaram* betekent een jaer, en moet t'elkens achter den eigen naem van 't jaer geſtelt worden: hoewel hier kortheids halve zal overgeſlagen worden: gelijk d'Indianen zelfs het ook in de brieven en andere beſcheiden niet altijd by ſtellen; maer gewoonelijk ſlechts den eigen naem van 't jaer: het 2. jaer, heet *Bipawa.* 3. *Sukela.* 4. *Pramadouta.* 5. *Prajopatti.* 6. *Augireſa.* 7. *Tſrimocha.* 8. *Bhawa.* 9. *Iouwa.* 10. *Dhatou.* 11. *Eſwara.* 12. *Bahoudhauja.* 13. *Pramadi.* 14. *Wikrama.* 15. *Wisjou.* 16. *Tſidtrabhanou.* 17. *Tſabanou.* 18. *Tarana.* 19. *Paartouwa.* 20. *Weiha.* 21. *Tſerwaſittou.* 22. *Tſerwadari.* 23. *Wierothi.* 24. *Wikrouti.* 25. *Karra.* 26. *Naudana.* 27. *Wiſei-ia.* 28. *Tſeia.* 29. *Maumottha.* 30. *Dormeki.* 31. *Hewelembi.* 32. *Wellembi.* 33. *Wikari.* 34. *Tſarewerri.* 35. *Plauwa.* 36. *Tſhóopo-cortou.* 37. *Tſobacortou.* 38. *Krodi.* 39. *Wiſſwáwaſou.* 40. *Parábawa.* 41. *Palawanga.* 42. *Kileka.* 43. *Tſaumea.* 44. *Tſadarena.* 45. *Wirodikretou.* 46. *Paridawi.* 47. *Paramadiſia.* 48. *Ananda.* 49. *Raetjaja.* 50. *Nála.* 51. *Pingala.* 52. *Kalikti.* 53. *Tſiddaerti.* 54. *Raudri.* 55. *Durmati.* 56. *Dundoubi.* 57. *Ruddiro-dgari.* 58. *Raktaetſi.* 59. *Krodana.* 60. *Tſaia.*

In gemeine zaken, als brieven en andere ſchriften, worden deze jaernamen gebruikt. De Koning is niet gewoon in zijne brieven den juiſten dag te melden, op den welken die geſchreven zijn; maer noemt alleenlijk de maend, en zeid na de nieuwe of volle mane: hoewel andere Grooten in hunne brieven den hoe veelden, na de

de maent en zeid na de nieuwe of volle mane: hoewel andere Grooten in hunne brieven den hoeveelden, na de nieuwe of volle mane, hun brief geschreven is. In 't hooft der brieven gebruiken de dienaers van *Wistnou*, *Srirâma* : die van *Eswara*, *Onoma Masje Waiye*. In zaken, daer veel aen gelegen is, en welker gedachtenis veel jaren duuren moet, word by hen een andere jaer of tijd-rekening gebruikt: te weten, gelijk de Kristenen tot eenen tijt-wortel hebben de geboorte van *Kristus* ; de Mahometanen de vlucht van *Mahomet* uit *Mekka*, zoo hebben deze volken de doot van eenen *Salawagena* tot hunnen tijt-wortel, en rekenen daer van hunne jaren af.

Dees *Salawagena* word by hen voor eenen vermaerden Koning gehouden: en zou voor vijftien hondert en drie of twee en tachtig jaren (te rekenen van dit loopende jaer zestien hondert een en zeventig af) al gestorven zijn. Men zeid hy paerden en mannekens van aerde zou hebben gebootseert, en in de zelve een levendigen aedem geblazen, om tegen zijne vyanden in den oorlog te gebruiken. Eenigen houden hem voor een en den selven met *Bramma*, die onder den naem van *Salawagena* zou geboren, en in de wereld gekomen zijn.

Die van de kust *Koromandel* en *Zuratte* hebben zestig uuren in een etmael: te weten, dertig in den nacht en dertig in den dag: en verdeelen den dag en nacht in acht deelen. Hun uurwerk is een kopje van koper, onder met een gaetje. Dit zetten zy in 't water, tot dat 't vol is, en kloppen dan op een kopere bekken zo veel slagen, als het laet is: daer beneffens 't hoeveelste est gedeelte van den dag of nacht 't is.

Hoe de rahminen n dag be- nnen en oor bren- n.

De *Brahminen* dragen zich in de geheimste kamers, daer zy van de menschen niet gezien worden, aldus, en beginnen en brengen den dag in dezer wijze toe. Zy staen in 't gemeen twee of ten minste een uure voor het rijzen der zonne op, en beginnen, zoo dra zy ontwaken, den naem Godes te noemen, en houden zich op bedde een halve uure met hunne gedachten op den name Godes bezich: ten waere de stoel-gang hem dwong op te staen. Na dien gedaen te hebben, wasschen zy aengezicht, handen en voeten, en zetten zich op een plank, hout, of tapijt ter neder; maer niet op d'aerde noch op 't bedde: ook niet met het aengezicht na 't weste of zuide; maer na 't ooste of noorde gekeert, uit oorzake in 't ooste de zon op gaet: en na 't noorde veel heilige plaetsen en bergen leggen: als de berg *Chimmawontam* : en verder de berg *Merouwa*. Gekomen aldus ter zeet, beginnen zy te zingen de historie van *Gasjendre Mootsjam* : en daer na, by overschot van tijt, noch een ander liet, ter eere Godes. Dan staen zy op, wasschen handen en mond, ja het geheel lichaem in een heiligen stroom, of in een *tank*, dat 's *water-poel* of *bak*, zoo een ontrent den huize is: zoo niet, zy wasschen zich in hun eigen huis. Na het wasschen, trekken zy een rein of schoon kleet aen.

Een kleet wort voor schoon by de *Brahminen* geacht, het geen, sedert het gewasschen of in 't water gestoken is, na het gebruikt was, men niet gedragen heeft: en het blijft schoon zoo lang het niemant aenraekt: maer raekt men het, eer men gewasschen is, aen, het word onzuiver, en moet andermael, eer zy het mogen aen doen, in het water gestoken worden.

Ook worden voor schoon alle zijde klederen gehouden, schoon zy aengeraekt zijn: want zijde houden zy van een zuiveren aerdt. Dan in gevalle iemant in zijde klederen quam t'eeten, zy zouden onrein en noodig zijn gewasschen te worden: waer over zy, voor den eeten, die afleggen, dewijl zijde klederen het wasschen niet mogen lijden.

Wanneer zy nu gekleet zijn, zetten zy zich andermael ter plaetse, daer zy te voore gezeten hadden, en doen versch geput water brengen: want het water van den voorigen dag is hen ondienstig: met welk water de stoffe, om 't aenzicht te teekenen, genat word.

Daer na nemen zy driemael water in de hand, en werpen het tot driemael toe met de hand in de mont,

zonder den mond met de hand aen te raken: en midlerwijle noemen zy vier en twintig namen Godes, die zy *Japon* heten, en raeken, op het noemen van ieder naem, een der vier en twintig deelen huns lichaems aen.

Wanneer de zon opgaet, nemen zy driemael de handen vol water, en werpen het t'elkens, op het slaken van een gebedeken, ter eere van de zonne, op de aerde: welk hierom zou geschieden, gelijk zeggen zy. Ter plaetse, daer de zonne opgaet, zijn veel bergen, en zou de zon door eene engte moeten gaen: waer in zich voor hene veel boze duivelen onthielden, met toeleg om den opgang der zonne te beletten: waer over in oude tijden eenige *Brahminen* de zonne water hadden toegeworpen: welk zulken klank had gemaekt, dat de duivelen daer over verbaest waren geworden, en de vlucht genomen hadden. Dies volgen zy het doen van deze *Brahminen* na, niet tot bystand van de zonne; maer slechts tot een bewijs van hunne goede wille en genegentheit.

Na het werpen des waters voor de zonne, werpen zy andermael driewerf, gelijk te voore, water in den mond: beginnen daerna de zonne aen te bidden, en de hoofden van de onderhemelsche werelden: naerdien zy ten beste van de wereld Gods dienaren zijn.

Die van de Sekte *Weistnouwa* nemen klootjes, aen een snoertje geregen, en gemaekt van zeker houd, in de tale des lands *Toleje* en by de onzen, op *Paliakatta*, wilde *Mastlikam* geheten: andere hebben de knoppen van kruike bloemen aen een snoer geregen: die van de Sekte *Seivia* een snoer van kristalijne kralen. Zommigen werpen deze snoer om den hals, of nemenze in de hand, hoewel onder het kleet verborgen, of in een zakje daer toe gemaekt: en laten t'ellekens, als een gebed uit is, een klootje of balletje vallen. Die veel te doen hebben, zeggen acht en twintig mael het gewonelijk gebed op, volgens het getal der aengeregen klootjes: die minder, hondert acht en twintig mael: die geene beledigingen hebben, duizend mael. Na het storten des gewonelijken gebeds, wasschen zy het beeld van den afgod, dien zy dienen, met schoon water.

Dit beeld, *Salagramma* geheten, is een steen van een byzonder geslacht, met een gat in 't midden, in welk het wapen Gods van binnen zou staen. Het water, in welk deze *Salagramma* gewassen is, en zy *Tiertum* noemen, zetmen ter zijde weg en geeft aen *Salagramma* een schoon kleedje of doekje, *Sandel*-hout, welriekende bloemen en het kruit *Toleje*. Dit geschiet al biddende.

Wanneer zy dit ontrent *Salagramma* verricht hebben, begeven zy zich tot een koperen beeld: welk wat hoger staet: hoewel het beeld van den zelven afgod: gelijk zy ook aen dit beeld een en dezelve dingen offeren, die aen *Salagramma*. Ter weder zijde dezes beeld stellen zy een of meer keersen, na hun believen of vermoogen, en zetten het daer na versch gekookte spijze voor: of, by mangel van die, melk of eenige vruchten. Eindelijk werpen zy het beeld op eenige bloemen, gaen dan driemael, en zommige meer om het beeld, van de rechte hand om: zoo meenige keer zy nu om het beeld gedaen hebben, zoo meenigmael moeten zy met uitgestrekte, en gevouwe handen voor het beeld ter aerde nedervallen.

Na dit gedaen is, zetten zy zich by het beeld neder, en werpen het water *Tiertum* eens op 't hoofd en driemael in den mond, met een weinig van 't kruit *Toleje*, en steken ook een weinig van 't zelve kruit in d'ooren: hoewel geen ander, dan reeds geofferde, en strijken daerna op 't voorhooft *Angaram*, dat's kool van de geofferde *Benjuyn*. Het bestrijken met *Angaram* voor 't voorhooft, dient tot een wapen tegen de zonde: de *Toleje*, in d'ooren gestoken, tegen de vuiligheit en onreinigheit, die zy door het aenraeken van eenige doode zaken, of van eenige *Soudraes*, mogten bekomen: ook zou de duivel zoodanig niet kunnen genaken.

Het water *Tiertum* word gezeid tot zuiveringe van alle zonden te strek-

ſtrekken, die zy van kintsheid aen tot den ouderdom toe gedaen hebben.

Wanneer de *Brahminen* zich aldus getekent, geſtreken, en gewaſſchen hebben, geven zy aen de genen, die by hen zijn, een weinig *Tiertum*, en wierooken daer na een weinig. Hier op mogen zy, wanneer zy hongeren, gaen eeten, en ook eenigen van d'andere *Brahminen*, daer tegenwoordig, noodigen. Gelijk zy nu voor den eeten bidden, zoo doen zy ook na den eeten: en verrichten een en de zelve plechtelijkheden: en dit zoo meenigmael, als zy achten onzuiver geworden te zijn. Dan in gevalle zy tot den middag vaſten, zoo vergenoegen zy zich niet met het waſſchen in den morgenſtont; maer waſſchen het lichaem andermael, nemen een ſchoon kleet, tekenen zich andermael, werpen tot driemael water in den mond, en nemen *Tiertum* in maniere, gelijk te voore gezeid is.

Hier op treden zy tot hunnen afgod, beſtroien hem met bloemen, of met *Toleje*, by gebrek van bloemen, en zetten dien de ſpijze, voor hen bereid, eerſt voor: want zy geene ſpijze mogen eeten, dan die te voore den afgod is voorgeſtelt geweeſt. Na de maeltijd reinigen zy zich weder.

Tegen het vallen van den avond, voor den ondergang der zonne, waſſchen de *Brahminen* weder hun lighaem en tekenen het als te voore: doen ook het *Japon*, dat is, noemen de vier en twintig namen Gods, en geven, gelijk in den morgen-ſtont, water aen de zonne: waer op zy de maeltijd beginnen, zoo zy gewoon zijn des avonts t'eeten: want de *Bramaſarys* en *Sanjaſys* eeten alleenlijk eenmael des daegs; maer de *Grahaſtas* of getrouwde *Brahminen* tweemael.

Eer de *Brahminen* ter ruſte zich begeven, doen zy des avonds een gebet. Lezen des uchtens, des middags en des avonts, na het *Japon* of noemen der vier en twintig namen Gods, ook de *Poranen*, of de hiſtorien van den ouden tijt, en waſſchen ook d'ooren, om des te bequamer tot het hooren der *Poranen* te zijn.

In dezer wijze zijn de *Brahminen*, volgens orde van de wet, verplicht zich te dragen; hoewel zy alle dit alles niet ſtips nakomen: maer hoe iemant in dit ſtuk godsdienſtiger en yveriger is, hoe hy meerder daer in zijn plicht doet, om alle 't zelve na te komen. Hoewel dit alles de genen doen, die den dienſt ontrent 't beelt des afgods gaſlaen: naerdien deze daer toe ſtips verplicht zijn. Die nu dit niet alles doen, waſſchen, in plaets van 't hooft, het lichaem, en in plaets van 't lichaem de handen en voeten. Dan in geenerlei wijze mag het lezen der vier en twintig namen Gods nagelaten worden, noch ook het *Tiertum*. Zoo niettemin ſlechts een perzoon alleen in een huis den gemelden dienſt ontrent den afgod pleegt en de gedachte plechtelijkheden nakomt, het is voor een huis genoech: en 't is te rekenen, even als of alle de huis-genooten in eigen perzone den dienſt ontrent den afgod gedaen hadden. De hiſtorie van *Gasjendre Mootsjam*, welke de *Brahminen* in den morgenſtont zingen, wil eigentlijk in 't kort zeggen, hoe het hooft der olifanten behouden is geworden: want *Gasjen* betekent eenen olifant: *Indre* een hooft: en *Mootsjam* behouden of behoudenis. Deze fabel word by hen voor geloofwaerdig aldus vertelt: In de melk-zee (zeven diergelijke zeen de heidenen verdichten) zou een berg zijn, genaemt *Trikoweta Parwatam*, hoog en breet tien duizent mijlen, met drie ſpitſen, een van gout, een van zilver, en een van yzer: en ieder verciert met allerlei koſtelijke geſteenten. Op dezen berg, ontrent eenen water-poel was zeker *Deweta*, genaemt *Indre-Doumena*, (die met een wagen, zoo ſnel als de wint hemel en aerde doorwandelt) gekomen en had zich aldaer met zijne vrouwen vermaekt en gewaſſchen: en quam ter zelfſter ſtonde daer voorby een *Moniswara*, (deze zijn heiliger luiden, dan de *Dewetaes*: want die den hemel verzekert zijn: daer de *Dewetaes* in den hemel niet komen; maer moeten, na hun tijd verſtreeken is, weder ter werelt komen) die van den *Deweta*, ſchoon by hem in het voorby gaen gezien, geene eere wierd aengedaen:

waer over de *Moniswara* zich ontstelde en op *Deweta* vertoornt wierd: te meer, dewijl hem wel bewust was, hoe *Deweta* hem niet eerde, niet uit onkundigheid van zijnen perzoon; maer uit hoogmoet en grootsheid. Derhalve *Moniswara* zeide: *Een olifant zult ghy worden* (want d'Indianen noemen d'onwetende buffels, en de hoogmoedige olifanten) *en in plaets van uwe wijven, met de wijfjes der olifanten verkeeren.*. *Deweta*, uit vreze over dit zeggen, bewees hem eerbiedigheid en bad hem om vergiffenis: dies niet tegenstaende wierd hy (want *Moniswara* wilde zijn woord gestant doen) op den gemelden berg in eenen olifant herschept, en kreeg tien *Lakkoti* wijfjes, (ieder *Lak* is hondert duizent, en een *Koti* hondert *Lak*) daer hy zich een langen tijd mêe zou onthouden hebben, zonder schroom voor tiger, leeuw of eenig ander gedierte.

Niettemin het gebeurde t'eener tijde, dat een krokodil *Deweta* by eenen water-poel, daer hy om te drinken was gekomen, zonder los te laten by den voet greep; doch eindelijk door lang trekken hem dien liet ontrukken. Wanneer *Deweta* daer na weder aen den zelven water-poel om te drinken quam, greep de krokodil hem voor de tweede male, en bleef, want *Deweta* kon toen de voet niet ontrukken, met hem twee duizent jaer in strijd. De kracht des olifants nam midlerwijle geduuriglijk af: maer die van den krokodil (alzoo dees in zijn natuurlijke woon-plaetse was, het water) toe.

Namaels bequam d'olifant; volgens toezegginge van *Moniswara*, zijn verstant: want wanneer *Deweta*, na zijne herschepping in een olifant, eerbiedigheid aen hem bewees, kreeg hy belofte van, na verloop van eenige jaren, zijn voorig verstant en staet weder te zullen bekomen. Wanneer hy dan zijn verstant weder verkregen had, gedacht hy aen God, bad, en maekte vele gezangen in zijne droefheid. Wanneer *Deweta* eindelijk zijn kracht zoo verre quam te verliezen, dat hy den name Gods niet meer konde noemen, zou *Wistnou* rydende op *Garrouda*, tot hem gekomen zijn, en hem zijn wapen van loutere diamanten, *Jekkeram* genaemt, gegeven hebben: waer mêe hy den krokodil het hooft gebroken had, en hier op by *Wistnou* quam en eerbiedigheid bewees. *Wistnou* hem vermoeit ziende, raekte *Deweta* aen: die hier door aenstonts vry en van alle zijne vermoeitheden ontslagen wierd: bequam ook zijnen voorigen staet, en deed daer na aen *Wistnou* veele eere en dienst.

Zoo de *Brahminen* getuigen, zou God tot hem gezeid hebben: *Wie deze uwe historien dagelix leest, zal vergiffenis van alle zonden hebben.* Om deze woorden en toezegginge Gods, lezen zy allen uchtens de historie van *Gasjendre Mootsjam*.

Geene aederlatinge is by de *Brahminen* en andere Indianen, wanneer zy ziek worden, in gebruik, schoon de ziekte uit overtolligheid van bloed ontstaet en vermindering vereischt: maer zy doen den kranke eenige dagen, en dikwils zeer lang, zonder de minste spijze te geven, vasten. *Ziekte.*

Wanneer iemant op zijn sterven leid, leest een *Brahmine* eenige gebeden voor den kranke, en krijgt daer voor van de vrienden eenige aelmoessen. Midlerwijle heeft de zieltogende altijd den naem Gods in den mont: en wanneer hem de sprake begeeft, vervangen 't noemen van Gods naem d'omstaende vrienden, ten einde het geluit van dien hem in d'ooren klinke, waer door de kranke eenige verlichtinge zou mogen verwerven. Indien de kranke met den naem Gods in den mont sterft, en dien tot den uitterSten aedem noemt, hy zou zekerlijk op staende voet ten hemel gaen: want God, volgens getuigenis van het *Vedam* of wet-boek, zou belooft hebben, den geenen in d'uitterste nood by te zijn, die zijnen naem gedenken en dien spreken: ook schuldig zijn dien te helpen. *Lijk-plicht.*

Wanneer de man op zijne doodbedde leid, en noch by zijn verstant is, vraegt hy de vrouw, of zy na zijne dood hem verzelschappen wil, 't zy met haer levendig te laten verbranden

of

of te begraven. Uit kracht van de beloften, aen den man gedaen, en volgens de betamelijkheid na 't lands gewoonte, is de vrouw gehouden ja te zeggen: want de vrouwen, wanneer zy haer in den echten-staet begeven, beloven aen de mannen, in tegenwoordigheid van eenen *Brahmine* en voor 't vuur *Homam*, dat zy hen nooit zullen verlaten; maer haere ziele de hunne in de dood verzelschappen.

Ook gevoelen zy dat de vrouwe, na de doot van haren man, zonder zonde te begaen, niet mag in 't leven blijven: uitgenoomen zoo zy kinderen mogt hebben: want heeft zy die liever als haeren man, zoo mag zy zonder zonde in 't leven blijven, maer mag ook sterven, zoo zy wil. By aldien zy vrezen in 't vuur te springen, zy mag niet gedwongen worden. Gene eerbare vrouwe, die haeren man lief heeft, zal, huns gevoelens, daer neen toe zeggen: want volgens het *Vedam* of Wet-boek zou dit volgend de wijze van een eerlijke getrouwde vrou zijn.

Eerstelijk in het geen vernoegen te nemen, daer de man vergenoegen in neemt, en niet te misprijzen, schoon het quaat is, het geen den man behaegt. Wonder wel weten zy dit de vrouwen in te prenten, en haer ten dien einde voorbeelden van befaemde vrouwen, onder haer voor te stellen; welk in oude tijden dit zouden gedaen hebben. Hier in dient hen zekere *Draupeti*, daer zy het volgend van verhalen. Deeze was in 't voorig leven een zeer heilige vrouw en haeren man zeer getrouw, die in zijn doen geen misnoegen nam: niet tegenstaende hy, met hoereren en andere baldaet te bedrijven, al zijne middelen had door gebragt, ja eindelijk zijn lichaem quam te vervuilen, en onbequaem was langer de hoerhuizen te bezoeken. De genegentheit evenwel bleef hem by, zulx hy zeide te zullen sterven, indien hy haer niet meer mogt zien.

Draupeti, uit liefde tot haeren man bewogen, nam hem in den duisteren nacht op haere schouderen, en bragt hem by onkuische vrouwen: maer in het dragen, door den donker, raekte zy onverziens en buiten haer weten, aen een pael, daer een heilig man genaemt *Galowa* op gespit was, welk hem grote pyne deed: waer over dees uitborst: *Die my deze pijne aen doet, sterve eer de zon opgaet.* Dit hoorde *Draupeti* en zeide, om haere mans wille: *De zon moet niet opgaen:* gelijk ook geschiede: want de zon in eenige jaren en maenden niet opging. Toen baden alle de menschen der wereld aen *Indre* en de *Dewetaes*, om de zon te doen opgaen: doch die wisten daer geen raed toe.

Daerna vervoegden zy zich by *Bramha*. Waer op *Bramha* en de *Dewetaes* by deze vrou quamen, en zeiden: *Wat wilt gby, wy zullen u te vrede stellen? laet de zon opgaen.* Waer op zy zeide: *De zon mag wel opgaen: maer ik begeer mijnen man.* Welk woord man zy tot vijfmael toe herhaelde. Toen wierd haer gezeit: *Dit zal geschieden in 't ander leven.* Zy sterf dan, en is gegaen na *Surgam*, en kreeg na hare wederkomste vijf mannen, vijf gebroeders, met eenen naem *Panduwa* genaemt. Dan aengezien een vrouwe geene vijf mannen te gelijk mag hebben, zoo hield zy, door orde van *Bramha*, om haer daer in niet te bezondigen, elken man vijf jaren by haer. Na verloop van dien tijd viel zy in 't vuur, en quam by den anderen man in zoodanige gestalte en gedaente, als het hem behaegde.

Ten tweede mag gene vrouw, wanneer de man van huis trekt, haer oppronken, noch ondertusschen vrolijk zijn.

Ten derden moet ook de vrouw, by overlijden van den man, sterven.

Daer en boven het geen eenige *Brahminen* daer by voegen, moet een vrouw haeren man in zoo groote eere en achtinge hebben, dat zy eerst en voor al aen hem moet gedenken: en ook alle hare gedachten op hem moeten spelen. En schoon zy haere gedachten daer zoodanig meê bezig houd, zonder niet of weinig op God te denken, zoo zou haer zulx niet tot zonde toegerekent worden, mits dat haer man voor haer aen God ge-

denke. Ook zou een vrouw zonder zonde mogen doen, het geen de man haer belast, schoon het ook quaet is: want de zonde niet haer; maer haren man toegerekent word: naerdien zy haren man te gehoorzamen heeft.

Wanneer een vrou wort gevraegt van haren man op zijn uitterste, of zy na zijne doot met hem zal sterven, zeid zy gemenelijk ja; 't en waere zy, voor het aengaen des huwelijx met hem anders besproken had. En niet tegenstaende sy door deze toezegginge en gedane belofte verplicht is, zoo word haer evenwel vryheit gelaten en heeft keure van het te doen of te laten: want een vrouwe word daer toe niet gedwongen, nochte door herde woorden geperst. Ten tegendele, die zulx deed, zou haer zelve zeer bezondigen, en der helle waerdig maken.

Dit is te verstaen van *Brahminen*, die niet alleen de vrouwen daer toe niet zullen dwingen; maer ook zelfs gene redenen gebruiken, om haer zulx aen te raden: aengezien het hen niet geoorloft is.

Ten tegendele de *Settreaes* of die uit den geslachte *Settrea*, dat's d'edelen, dwingen wel, gelijkzaem uit kracht van eene wet, de vrouwen haer met haere mannen te laten verbranden: want zy achten het voor schande, zoo de vrouwen met hen niet branden.

Dikwils worden vijftig, hondert en meer vrouwen met eenen *Settrea* of edelman levendig verbrand. Dit geschiet ontrend de *Brahminen*, wanneer zy op sterven leggen.

Wanneer zy nu aen het zieltogen zijn en de doot op de lippen hebben, zouden hen twee *Jamma-doutas* voorkomen, dat is, dienaers van *Jamma*, de helsche richter: die een zeer schrikkelijk, vrezelijk en vervaerlijk gelaet hebben: waer door de zieken uit benaut en bangheit zich by wijle vuil maken. Behalve deze twee *Jamma-doutas*, is ook by den zieltogenden een *Wistnou-douta* of een dienaer van *Wistnou*: die, zoo d'overleden een getrouwe en vrome dienaer van *Wistnou* is geweest, desselven ziele op een zeer schoone vlugge wagen weg voert. Is d'overleden een onvrome dienaer geweest, zoo zou een *Jamma-douta* hem voeren na *Jamma-Lokon* dat is, de hel.

Dees dan daer gekomen, zou *Jamma* de Helsche richter aen zijnen schrijver (want deez weet al wat op d'aerde omgaet, door kennis hem van *Wistnou* gegeven) vragen na de verdiensten van den ingebragten.

Na die opgelezen zijn, zend hy hem andermael na de wereld, om als een duivel te zwerven (gelijk beneden breder staet te verhalen) en zeit voorders: *Wy zullen het tien dagen inzien, en dan zijn vonnis spreken.*

Hierom hebben de meeste Indianen niet alleen op de kuste van *Chormandel*; maer ook in *Zuratte*, *Kalikuth* en andere plaetsen, voor een gewoonte de tien eerste dagen, by overlijden van eenen hunner vrienden, de bonte-kraeien eeten te geven: uit oorzake zy gevoelen, dat met bonte-kraeyen, de zwervende ziele van den overleden komt eeten. Zelf al het eeten, dat dagelix van des Konings van *Kalikuths* tafel komt, word voor de kraeyen geworpen.

Men vind ook verscheiden, die niet eeten zullen, ten zy van de spijze, die zy begeren t'eeten, eerst een deel voor de kraeien geworpen is: uit een ydel waengeloof, dat zulx voor de zielen der afgestorven vrienden zeer vorderlijk zy.

Na 't scheiden van de ziele uit den lichame, schrapen zy den doode de baert af, wasschen het lijk en doen het dan een schoon kleed aen. De mond word hem met kalk en gewreven *betel* toegesmeert: en leggen de vrouwen hem op den mond raeuwe rijs. Wanneer de doode na buiten word gedragen, verzelschappen hem de vrienden. Het lijk is gemenelijk gewonden in een laken van root lijnwaet met beelden, welk d'Indianen in veel andere gelegentheden gebruiken, en word gedragen niet op baren; maer dwers over een stok gebonden, als een zak, die twee of drie mannen, na de zwaerte van 't pak, op de schouderen hebben.

Ge-

Gekomen ter plaetſe, daer het lijk zal verbrand worden, welke is gemeenelijk een groote vlakte, waſſchen zy de handen, en leid ieder op des overleden mond een weinig rijs. Daer na waſſchen zy weer de handen. Dan begint een *Beteani* (dees is een *Perrea*, een der geenen, die op trommeltjes ſlaen, wanneer een doode word ter uitvaert gebragt) driemael rontom het lijk, geleid op een hout-ſtapel, te loopen, en doet daer na, op zijne wijze, een reden voor den volke, ſpreekt quanſuis zeer ernſtelijk uit den naem van den overleden, met betuiging, dat hy over alles, jong en oud, rijk en arm heerſcht: dat den geenen, die goet doen, ook na hunne dood het goede zal ontmoeten: maer die quaet doen, het quade.

Wijders, niet alle de lijken der *Brahminen*, gelijk ook niet van andere geſlachten, worden verbrant; maer zommige begraven. De lijken der *Wiſtnouwaes* en *Smaertaes* worden altijt verbrant: maer die van *Seiviaes* en *Sanjaſys* (ſchoon zy ook *Wiſtnouwaes* zijn) begraven.

De twee eerſte geven tot reden van hun doen, dewijl door het verbranden der lichamen, de zielen van zonden gezuivert worden: naerdien ook in de geenen, zelfs die *Wiſtnou* getrouwelijk gedient hebben, noch zonden over zijn gebleven: dies zy noodig door het vuur moeten gezuivert en geloutert worden.

De dooden, zoo wel die te verbranden als te begraven zijn, worden aen eenige oorden in vollen gewaet, als of zy noch leefden, zittende op een cierlijk en draeg-ſtoel of zetel ter uitvaert gebragt. De ſtoel is voor open, zulx men den doode lichtelijk kan zien. Achter aen volgen eenigen met olie in vaten, tot brant-tuig in 't vuur, wanneer het lijk zal verbrant worden.

By overlijden van den man, mag de vrouw noit weder een anderen man nemen: maer wel de man een andere vrouw. Ook zou niemant haer willen trouwen: dewijl zy, door het aengaen van een tweede huwelijk, voor oneerlijk zou geacht worden. Door deze ſtrenge en wreede wet, ontſtaen veel ongeregeltheden onder de jonge weduwen, die, geprikkelt door de wellust der vleeſchelijke begeerte, en nochtans, om haere eere en achtbaerheid te bewaren, niet weder willen of mogen trouwen, haer heimelijk tot ontucht begeven, en inzonderheid met luiden zich vermengen, die van een anderen godsdienſt zijn, en met alle de genen, die haer begeeren, zoo haer bedrijf ſlechts verborgen kan blijven. Anderen daer en tegen, uit een weerzin van die onkuiſche vuilheid, en uit liefde tot haere mannen, laten zich levendig by deſſelfs lijk verbranden; 't welk in dezer wijze geſchiet.

Zoo haeſt de man overleden is, indien de vrouw, op deſſelfs voorſtel, haer woord heeft gegeven, van hem in de dood te zullen volgen, worden op ſtaende voet de vereiſchte toebereidſelen gemaekt: want dan mag de vrouw niet meer eerſelen of ſchoorvoeten, noch het werk geen uitſtel lijden: gemerkt de vrouw op den zelven dag met den man moet branden: te weten, wanneer het vuur by na tot kolen is geworden. Zeer nauw word dit by de *Brahminen* en *Weinsjas* onderhouden: maer by de *Settreaes* en *Soudraes* worden ook de vrouwen verbrant: ſchoon de mannen op een andere plaetſe geſtorven en over langen tijd verbrand zijn, zoo zy ſlechts een teken, tot verzekering van des mans doot, krijgen.

De vrouw, zoo van een *Brahmine* is, word in een fraei opgepronkten ſtoel, onder een verhemelt, in gezelſchap van haere vrienden, die haer moet in 't lijf ſpreken, na de verbrantplaetſe gebragt, en geduurig met *betel* te geven onderhouden: onder het geluit van bazuinen en trommelen: of anders gaet zy te voet. De *Settreaes* en *Soudraes* geven met de *betel* by wijle de vrouwen iet in, waer door zy half van zinnen berooft worden, ten einde de vreze van haere aenſtaende pijne en ſmerte, haer niet droevig van geeſt zou maken en haer woord te doen herroepen. Dan dit doen

doen de *Brahminen* niet, aengezien het onder hen niet geoorloft is, de vrouwen, als met geweld en tegen haer wil, ter dood te brengen.

Zoo de vrouw is uit den geslachte *Settrea* of *Soudra*, zoo heeft zy in d'eene hand een lamoen, en in d'andere een spiegel: maer zoo uit den geslachte der *Brahminen* of *Weinsjaes*, is slechts bywijle eenige rode bloemen: zoodanige zy gewonelijk in de pagoden op een voor haeren afgod stroien, en die reeds den afgod opgeoffert zijn.

Gekomen aen de plaetse, daer haer man verbrant is, gaet zy eerst na een tank of water-poel, om haer lichaem te wasschen, en word van haere Juwelen berooft. Dan word door een *Brahmine* een gebed gedaen, en aen zijne bometgezellen aelmoessen uitgereikt. Wanneer dit gedaen is, en de vrouw in de wasch-plaetse een geel doodkleet aengetrokken is, treet zy met vreugde na de plaetse: alwaer zy in 't vuur zal springen.

Dit vuur is aengeleid in een diepe kuil, van gloeiende kolen. Maer op dat zy, door het schrikkelijk gezicht van het vuur, niet vreesachtig zou worden, zoo staen matten voor de kuil, om daer niet te konnen in zien. Aen het einde van de kuil is een hoge plaetse, opgeworpen van d'aerde, die uit de kuil gekomen is. Hier op gaet zy tegen de mat voornoemt zitten, en neemt afscheit van hare magen en vrienden; die haer geduurig moet in 't lijf spreken.

Eindelijk, na genomen afscheit, werpt zy een *pilang* of rijs-stamper, een *Sioup* of klein rijs-wannetje en eenig ander diergelijk vrouwen of kooken-gereetschap over de mat in 't vuur. Zy begiet haer zelve met olie uit een pot, die zy op het hooft heeft, en valt ten lesten, wanneer de mat voor haer weg genomen is, van boven neder met de pot met olie in 't vuur. Rontom staen eenige luiden, ieder met een hout in de hant, om het haer, zoo haest zy in 't vuur gesprongen is, op 't lijf te werpen: waer onder zy by na een mans lengte bedekt blijft. Geduurig, van het gaen uit den huize tot aen 't springen in de kuil, noe-

noemt t'elkens zeer rat, den naem van den eenen of anderen God, dien zy dienen: het zy *Naraina* of *Ramma*.

Aldus raken de vrouwen der *Settreaes*, *Weinsjaes* en *Soudraes* aen haer eind: maer die van de *Brahminen* lijden groote smerte. Te weten, zy springen niet in 't vuur, gelijk d'andere; maer laten haer op een stapel houts by haeren dooden man leggen, even als of zy by hem wilden gaen rusten, en word dan op haer lijf een groote stapel houts gestapelt, en aen het hoofden-eind, daer eenige olie gegooten, en andere licht ontfonkbare stoffe geleid is, in brand gesteken.

Zoo haest de vrouw in de kuil gesprongen, of op den hout-stapel geleit is, maken d'omstaenders, inzonderheid eenige vrouwen, die als in een kring staen, een yzelijk gehuil, gekerm en gekrijt, met het slaen op haere borsten: misschien om het kermen en geween van de brandende vrouw niet te hooren.

Een wonder, hoe de vrouwen, haer tot zulken vervaerlijken en afgrijzelijken daet kunnen laten verleiden, en daer toe oit haer woord geven. Dan dit geschiet meest door de gladde en glimpige tong der *Brahminen*, die niet alleen andere vrouwen, die haer voorgegaen zijn, ten exempel voorstellen: maer zouden zy de mannen, volgens hunne wijsmaking, veel goets daer meê doen kunnen: want ingevalle zy, uit liefde en enkele genegentheid, haer by haere doode mannen laten verbranden, zou haer dit niet alleen in het toekomend leven merkelijk ten goede strekken: maer ook de mannen, schoon zy ook goddeloos waeren geweest, uit de pijne der helle verlossen.

Indien ook de vrouwen zulx uit enkele genegentheit doen, zouden zy de pijne des vuurs zoo groot niet gevoelen.

Ook worden de vrouwen niet weinig, tot het branden met haere mannen, hier door aengeport: dewijl zy anders by overblijven tot smaet en schande van een ieder zijn: mogen geen lang hair dragen, maer word haer dat afgeschooren: geen *betel* eeten: gene Juwelen dragen, noch andermael trouwen. In 't kort alle bedenkelijk verdriet en onlust word haer aengedaen. Dies vrouwen van eenige moed en stoutheit zulx niet lichtelijk zullen weigeren. Daer en boven zijn zy versteken van alle eere en aenzien, en worden beroofd van het bezit haerer goederen: want by overlijden van de man blijft de weduwe niet in het bezit der middelen, die de man heeft nagelaten: maer de zoonen, en inzonderheid d'oudste, treden in des vaders plaetse.

Derhalve moet de moeder onder den zoon staen en na zijne pijpen danzen. By mangel van zoonen, en indien alleen dochters over gebleven zijn, zoo komt de broeder des overleden en treed in het volle bezit van alles, zonder meer als onderhoud aen de weduwe en dochters behoeven uit te reiken. Zulx de vrouwen aen de mannen veel verliezne, en hebben niet anders dan onlust en moeielijkheid te verwachten.

Dit verbranden der vrouwen mag evenwel in de landen niet geschieden, die onder de Mahometanen of Mooren staen, 't en zy met toestemming van den Landvoogt: dien van rechts wege toekomt eerst de wil van de vrouw t'ondertasten. Daer en boven hebben de magen, voor de vryheid en 't verlof van haer te verbranden, een groote zomme gelt aen den zelven te geven.

De vrouwen hebben evenwel vryheid van na de mans dood in 't leven te blijven, en worden door geene wet tot het verbranden verplicht of gedwongen, 't zy met of tegen haere wil. Ook word deze gewoonte by na nooit gevolgt, dan onder luiden van hoogen staet, die grooter naerstigheid betoonen dan d'anderen, om haere acht en eerbaerheid te bewaren, en inzonderheid in de dood der Grooten, welker vrouwen het voor een treffelijk bewijs van liefde en getrouheid tot haeren gemael houden, haer alle levendig met

den zelven te verbranden, om hem niet t'overleven.

Andere worden eenige dagen te paert in ſtaetſie her om geleid, met een lamoen in d'eene, en een ſpiegel in d'andere hand, daer zy in het voort rijden geduuriglijk in zien: midlerwijle zy met een droevig en quijnend gebaer zekere woorden al zingende ſpreeken: en door een naergeeſtige wijze de verachtinge van de werelt vertoonen. Veel andere mannen en wijven volgen haer te voet. Boven haer hooft word, na 's lands wijze, een zonne-ſcherm gehouden. Voor haer gaen eenige trommelſlagers, onder welker geluit zy haer droevige ſtem mengen: maer toonen niettemin een heuchelijk en welgemoet gelaet, zonder eenige tranen te ſtorten. Zy betuigen altijd meer droefheid over de dood van haeren gemael, dan over haer eigen ondergang, en geeft meer ongedult te kennen, om haer in d'andere werelt by hem te vervoegen, dan weerwil van deze te verlaten.

Op een andere wijze verzelſchapt ook de vrouw haeren man in de doot: welk geſchied met haer levendig neffens hem te laten begraven: en in dezer wijze.

De voorbereidingen tot het branden en begraven der vrouwen, na de mans dood, zijn een en dezelve, en b ſtaet het onderſcheid alleen in de begravinge zelve. Na de vrouwe haer dan in vorige wijze in den *tank* of water-bak gewaſſchen heeft, treet zy, onder het geluit van pijpen, trommelen, bazuinen en diergelijke teekenen van vreugde na de graf-kuil, daer haere dooden man reeds in begraven leid. Deze kuil is gemaekt in maniere als een kelder, met een gewelf van aerde, en gaet met trappen in. De vrouw klimt langs de trappen in de kuil, en zet zich onder het gewelf op een bank van aerde ter zeet, en omhelſt haeren dooden man. Dan werpt zy wierook in een pot met vuur, en bewierookt daer mêe haeren man.

Hier op beginnen zy allengs de kuil te vullen, zonder evenwel onfatſoenelijk d'aerde toe te werpen, en de vrouwe zeer te doen. De vrouw zelve ſchrapt ook d'aerde na haer lichaem toe.

Wanneer nu de aerde begint ontrent den hals te komen, houden twee van de kuil-vullers een kleed voor het gat van de kuil, (ten einde een iegelijk hun bedrijf niet klaerlijk zoude zien, en de andere vrouwen geen affſchrik krijgen van ſchier of morgen ook tot diergelijk te verſtaen:) en geven haer midlerwijle in een ſchelp eenig vergif in: waer door zy in het aengezicht aenſtonts groote verandering krijgt. Daer na breken zy haer den hals. Dan dit alles geſchiet wonder behendig, achter het kleet, zonder iemant het zien kan, of moet zich dicht ontrent de kuil voegen. Dit ombrengen, door vergif, word gedaen om haer pijn en ſmerte kort te maken.

Deze heidenen achten ook na de dood iet te kunnen doen, welk den overleden tot voordeel ſtrekt: en worden ook daer in, by aldien zy het eenigzins kunnen by brengen, niet nalatig bevonden. Te weten, d'aſſche en beenderen der verbrande overledenen doen zy, is des mogelijk, na den ſtroom *Ganges* brengen, en daer in werpen: welk zy achten tot groot voordeel der dooden te zijn.

Zy reiken, tot voordeel van den doden, aelmoeſen uit: rechten *Tampandaels* of water-plaetſen by de wegen op: alwaer de reizende man kout en warm water, ook by wijle *Kanje*, dat 's water met rijs gekookt, en een weinig boonen voor niet bekomen kan. In allen gevalle is dit den levendigen zeer profytelijken, en in deze landen een zeer dienſtige zake: want door dit middel worden de reizers, machteloos door de hitte der zonne gemaekt, by 't leven behouden: die anderzints zouden moeten bezwijken. Zy bouwen ook *Pagoden* of tempelen op de dood-graven, zonder evenwel beelden-dienſt in de zelve te doen: want zy die plaetſen voor onrein houden. Wel vind men in die plaetſen eenige beelden, hoewel niet opgerecht, ten vertooninge

en

en ten dienste van eenigen afgod; maer om den overleden, die aldaer verbrand of begraven is, te vertoonen: aen wien ook te mets eenige dienst gedaen word, met den zelven spijze, na de wijze van verscheide heidenen, voor te zetten en te bewierooken. Dit geschied, op dat de ziele des overleden, zoo een duivel geworden is, hen geen leet mag doen, noch schrik aen jagen.

Men maekt ook, ten voordeele van den overleden, water-putten en *tanken*, dat 'sgroote water-poelen of bakken, die tot gemeen gebruik van armen en rijken strekken. Daer en boven worden onder hen meer andere gewoonten en gebruikelijkheden onderhouden, die, huns gevoelens, den overleden, schoon hy in de helle was, voordeel kunnen by brengen.

Rou over dooden. d'Uitterlijken rou of treur-teekenen, by de *Brahminen*, over d'afgestorven vrienden in gebruik, zijn deze. By overlijden van eenen der oudsten uit den geslachte, laten al de vrienden baert en knevels af schrapen, eeten in tien dagen geen *betel*, en nemen niet meer dan eens daegs spijze. Maer zoo een minder van jaren komt t'overlijden, men ziet geene treurteekenen over hem aen de lichamen van zijne ouder vrienden. Hier over dragen de mannen gemenelijke gene rou over hunne vrouwen: naerdien die altijd jonger van jaren zijn.

De *Soudraes* dragen zoo wel over hunne ouder, als jonger van jaren rou. Zy laten niet alleenlijk de baert: maer ook het hair op 't hooft afscheeren, met een lok slechts op den kruin des hoofts te behouden: bewinden het hooft met een kleet: want zy dan in drie dagen geene hooft-doek, gelijk zy gewoon zijn, dragen. Zy onthouden zich ook van *betel*; hoewel zoo lang niet als de *Brahminen*; maer alleen drie of vier dagen. By overlijden van een kint, laten de *Soudraes* baert en hooft-hair niet af scheeren: maer eten slechts de drie eerste dagen geen *betel*, en bewinden 't hooft met een kleet, en niet met een hooft-doek, gelijk op andre tijden by hen een gewoonte is.

Wanneer iemant in huis onder de Grooten sterft, moeten alle de slaven met baerden, ten teeken van rouwe, die laten afschrape. Komt iemant der landbouwers te sterven, uit den geslachte *Welala* of *Ambria*, zoo komen twalefderlei slag van luiden den doode eerbiedigheit bewijzen: namelijk,

1. *De* Brahminen, *die de Pagode bedienen*. 2. *De* Beteani *of* Perreaes, *die op trommelen slaen op d'uitvaert*. 3. *De* Pannejewas, *die op lange bazuinen blazen*. 4. *De smits*. 5. *De timmerluiden*. 6. *De gout-smits*. 7. *De Wasseri*. 8. *De barbiers*. 9. *De* Poumale Andi, *die bloemen by den doode brengen*. 10. *De* Kanakapule *of Schryvers*. 11. *De* Salewadi. 12. *De* Kaikullen *of Dansers*, *welker vrouwen hoeren zijn*; gelijk te voore is aengeroert.

Deze orde was by ouds in gebruik. Dan word heden zoo stips niet onderhouden, uit oorzake eenigen nu ter tijd verrijkt zijn: want de *Brahminen* noch de *Kanakapule* noch *Andi* komen niet: maer wel d'andere negen.

Ieder, die komt, geniet zekere gerechtigheid of loon: te weten, een kleet, welk zy om 't hooft binden en een elle lang achter van de rug laten af hangen. In het ontfangen vallen zy op het aengezicht ter aerde neer, ter plaetse, alwaer *Nili*, of ongedorschte rijs tot aelmoese word uitgedeilt.

Tot een besluit van 't geen de lijkplicht der Indianen betreft, dient hier bygevoegt, 't geen *Petro Della Valle* dien aengaende naukeurig heeft aengemerkt. Zy houden, zeid hy, de lijken der mannen niet boven de vier en twintig uren in huis: maer verbranden die kort na het overlijden, en gewoonelijk niet dan des uchtens: welk in dezer wijze toegaet.

Het lijk word op een hout-stapel, gelijk een zeer effen bed, en by na van een zelfde lengte en breete, geheel naekt geleid, met het aengezicht en voeten na de zee gekeert, zoo het by aen zee gelegen volken is: of by binnen-landsche volken in de zelve gestalte na stroomen, meiren en poelen: want d'Indianen betoonen het water een zonderlinge godvruchtigheid, zonder acht te nemen na welke zijde des waters zy zich keeren. Zy

H 2 dek-

dekken de ſchamelijke deelen des lijks met een ſtuk houts van den houthoop: wrijven deſſelfs handen en voeten met zekere olie en ſteken een kole vuurs in den mont. Na alle noodige toebereidingen vervaerdigt zijn, ſteken zy het vuur in den mont van het lijk: daer na in den hout-ſtapel; hoewel eerſt onder het hooft. Daer na ſprengen zy water rontom den hout-ſtapel, dien zy geduuriglijk met ſtokken, die zy in de handen hebben, aenſteken: en beletten, zoo veel hen mogelijk is, het verſpreien van de vlam, op dat het lijk des t'eerder zou verbranden. Zy korten het vuur geduuriglijk al op, na gelang van het verteeren des lijks, en laten eindelijk d'overgebleven aſſche van het verbrant lijk ter zelffter plaetſe leggen: ja zomtijts ook de benen, ſchoon naulijx half verbrant. De naeſte magen en vrienden vervullen de lucht met gekerm en geween, op d'uitvaert en onder het branden: betoonen ook groot meelijden: want eer zy het lijk op den hout-ſtapel neerleggen, word het doot-kleet of laken, in het welk het lijk bewonden was, aen eenig arm menſch gegeven.

De lijken der rijken worden met koſtelijk en welriekend hout, als *Zandel*, *Aguilla Brava* of wilt arents-hout, verbrant: maer die van geringen ſtaet, met gemeen hout. Kinderen, beneden de twee jaren, worden niet verbrant; maer begraven.

Eeten en vaſten der Brahminen. De *Settreaes* en *Soudreaes* eeten viſch, vleeſch en alles, wat hen voor komt: uitgenomen koeien vleeſch, van het welk zich alle de vier hoofdgeſlachten, zoo *Brahminen*, als *Settreaes*, *Soudraes* en *Weinsjaes* onthouden: en zou niemand een koe dooden noch daer van eeten, ſchoon hy daer om ſterven moſte.

Daer en boven zullen de *Brahminen*, de Godvruchtigſte en yverigſte onder hen; en inzonderheit de *Boti*: desgelijx de *Weinsjas* of *Benjanen* geen ding eeten, dat oit leven ontfangen heeft, noch veel min het dooden. Wonder beſchroomt zijn zy in dit ſtuk, en zouden meenen een groot misdrijf begaen te hebben, zoo zy ſlechts eenige klene beeſtjes hadden gedoot, als luizen vloien en ander ongedierte. Derhalve zoo iemand een luis of vloie vangt, hy zal die op een lapje ergens in een gaetje van de muur zetten en alzoo laten lopen (waer door aldaer dit ongedierte in groote meenigte is) of zal iemand huuren, om die te vangen en zoo lang op zijn hoofd zetten, tot dat dees ergens in een boſſchaedje komt, daer hy die dan weder mag zien af te krijgen, en aldaer in de ruimte laten lopen.

Zy onthouden zich ook van rootachtige kruiden t'eeten: om zijne gelijkenis in verruwe met bloed: want bloed te ſtorten word by hen voor een van de gruwelijkſte en grootſte zonde gehouden.

Zy kopen dikwils vogelen en andere dieren, die in kouwen en hokken worden gehouden, voor veel gelds los: desgelijx de genen, die van Jagers, 't zy Moren of Kriſtenen, in netten zijn gevangen, alleenlijk om hem van de dood te bevryden en vryhied aen hen te verſchaffen. Uit deze gewoonte, die zeer gemeen onder hen is, ontſtont t'eener tijde een geneuchelijk krakeel. Een Kriſten op de Indiaenſche wijze gekleed, kocht van een vogelvanger eenige vogelen om t'eeten. De vogel-vanger hem ziende uit zijn gewaet voor eenen Indiaen aen, en niet beter wetende, of hy kocht die uit meedogen, om te willen laten vliegen, opende de kouw, zoo haeſt het bedongen geld getelt was, en liet de vogels vliegen. De Kriſten maekte met roepen en ſchreuwen groot gedruis en wilde de vogelen gelevert hebben. In't kort de vogel-vanger was zijn vogelen quijt en gedwongen het geld aen den Kriſten weder te geven, in tegenwoordigheit van d'omſtaenders, niet zonder groot lacchen.

Ook geſchiet onder dezen handel groot bedrog: want veel ongeachte luiden van anderen Godsdienſt, nemen, om een weinig gewin te doen, een ſlechte levendigen vogel of hoen, welk zy onder deze Indianen te koop veilen, met roepen, als uitzinnige men-

menschen. *Ik zal het terstond doden. Ik zal het voort den hals omdraeien.* De onnozele Indiaenen schieten terstont op dit gerucht toe, en kopen het voor meer als de waerde, om het van de doot te verlossen en vry te laten.

Te dien einde hebben zy op verscheide plaetsen, byzondere kostelijke en groote gast en verband huizen, voor verleemde of gequeste en zieke vogelen en viervoetige dieren, die men met zonderlinge zorge, op kosten van de gemeene aelmoesen, ga slaet, geneest en voet.

Buiten de stad *Kambaye*, daer zy het naukeurigste in te onderhouden van deze wet leven, getuigt *Della Valle* verscheide zulke gast-huizen gezien te hebben, te weten, een voor gequeste en zieke vogelen: als hoenders, paeuwen en ander: een voor zieke of verminkte bokken, geiten, schaepen en rammen: en een ander voor koeien en kalveren, die 'er veel in getale waeren: zommige met gebroke beenen: andere ziek, en andeout of mager, die daer waren om zich te verquikken.

Zy genezen en helen ook de gequeste en verminkte beesten met groote zorge en naerstigheit, en laten hen dan wederom vliegen, en los: want het word by hen voor een zake van groote verdienste gehouden het leven en spijze aen dieren te geven, en hunne gezontheit weder te krijgen.

Onder alle deze was'er ook een arme en ellendige *Mahometaen*, dien over zekeren diefstal beide de handen waeren afgehouwen, en d'afgodische Indiaenen, die groot meelijden met diergelijke ongelukken hebben, in deze plaetse onder de beesten gebragt hadden.

Op een andere plaetse, buiten een andere poorte, was een gasthuis met een groote meenigte van koeien, kalveren en geiten: die men lucht deed scheppen, als luiden die van ziekten opstonden en weer gezont wierden: of die men als verlaten en dood-eeters van verscheide plaetsen vergadert, of van de Mahometanen, die hen tot spijze wilden dooden, vry gekocht had: te weten, de geiten en andere beesten alleen: want de koeien en kalven behoeven niet van de doot vry gekocht te worden: ter oorzake in *Kambaye* niemant, wie hy ook zy, koeien, kalveren of ossen vermag te dooden, noch het vleesch verkocht worden, op verzoek der afgodendienaers, die daer voor aen den Koning, die een Mahometaen is, een groote zomme gelt jaerlijx betalen: zulx iemant, hy zy een Mahometaen of een ander, by overtuiging van een beest gedoot te hebben, strengelijk daer over zou gestraft worden: ja zelfs met verlies van 't leven.

Een zulk gemein gasthuis voor allerlei slag van vogelen, gedenkt ook *Perusci*, uit de brieven van *Emanuël Pinner*, met byvoegen, hoe men in *Kambaye* wel gasthuizen voor vogelen; maer niet desgelijx voor arme menschen heeft, die zy zonder handreiking laten sterven. In hunne eigen steden laten de Indianen niet toe eenig beest te dooden. Derhalve vreemde koopluiden of andere zich in gevaer stellen van 't leven te verliezen, met een schaep of ander dier in hunne huizen heimelijk te dooden en t'eeten: want indien men iets daer af bespeurde, 't zy aen de reuk of overgebleven gebeente, of aen eenig ander teken, zy zouden het zonder twijfel met de dood moeten bekopen.

Onder alle beesten worden de koeien by hen het hoogste ge-eert, en als een God, gelijk d'Egyptenaren hunnen *Apis*, geacht. Zy vercieren de hoornen met gout en gesteenten: ja houden een koe in zoo hooge eere: dat d'Indianen in den koophandel, 't zy dat zy met eenen Kristen of met eenen ander handelen, gewoonelijken geen andere eed doen, dan by het dooden van een koe: te weten, die een eed doet, heeft een koe by zich, en een mesch in de hand, en zeid: zoo hy niet de waerheid spreekt en de zake anders is, als hy zeid, het mesch, welk hy in de hand heeft, de koe moet dooden.

Daer en boven hebben deze heidenen, gedreven door een zelfste waengeloof, een ander belaggelijk en on-

gerijmt bedrijf met deze beesten, inzonderheid te *Suratte*: te weten, zy huwelijken de ossen of stieren en koeijen, ook de kalveren aen malkanderen uit, en geven haer met veel opentlijke en gewoone plechtelijkheden te zamen in deezer wijze. De kalveren van een jaer oud (want beneden een jaer mogen zy niet zijn) worden met een strik om den hals gebonden, aen eenen stroom gebragt, en in den zelven, met de kop na den priester gekeert, een goede wijle gewasschen.

De priester midlerwijle staet aen land, schreit haer toe en maekt zeltzame gebaren met de handen: de vrienden maeken op het land een vuur aen van gedroogde koe-mest, en zetten zich ront daer om in een kring. Waer op dan de priester in de kring na het vuur treet en werpt zandelhout, *Benzuin* en aloë in 't vuur. Daerna treet de priester weder uit 't water: en worden de kalveren hem tegen gebragt, en gehoude in dier wijze, dat de voorste benen op 't land; maer d'achterste in 't water blijven staen. Dan bind de priester de beide kalveren een nieuwe strik om den hals en word de oude afgedaen. Na dit gedaen is, worden de beesten met de muilen aen malkanderen gehouden en door den priester met een streke van gele verruwe voor den stern gemerkt, en eindelijk door anderen etlijke reizen rontom het vuur geleit.

De priester hier en tusschen in de kring zittende, leest uit een boek zeltsame gebeden: staet daerna op, en smijt in een kooper vuurvat met gloeijende koolen, welriekende dingen, en berookt de nieu getroude beesten onder de kop, buik en staert: prevelt dan vijf mael om het vuur, en berookt ten lesten de staerten van beide, die aen malkandere worden gehouden.

Wanneer deze beesten, gedurende deze plechtelijkheit, hun water maken, ontfangen het de vrouwen ieder om strijd geswind in een pot, andere met de hand, en drinken het in: want zy dit water voor heilig en dienstig voor de vruchtbaerheit houden.

Na deze zamen-geving en plechtelijkheit volbragt is, worden zy weder na huis geleid, met een groot gevolg van mannen, vrouwen en kinderen, die daer na een gasterye of bruiloft aenrechten.

Zoo *Texeira* getuigt, heeft zeker *Banjaensche* koopman, t'eener tijde, ontrent twalef duizent dukaten aen de bruiloft van het huwelijk van zijne koe met een os van zijnen buurman besteed.

Ook is by hen een gebruik op een zekere maend de koeien met *Nili*, dat is rijs in de bolster te voeren: en daer na de vergaderde mest in een zeve te wasschen, en de koornen, die noch onverteert zijn, en na het afwasschen in de zeve blijven leggen, op te droogen. Deze koornen, wanneer de Priester de zegen daer over spreekt, worden voor een heiligdom gehouden, koekjes daer af gebakken en den kranken voor een artzeny ingegeven.

Om drie redenen inzonderheidt, dragen d'Indianen de koe zulke eere toe, en bewijzen aen de zelve zoo groote eerbiedigheid. d'Eerste is: dewijl de zielen der vroomen, die best geleeft en minst gezondigt hebben, en die God in deze wereld niet wil pijnigen, in de lichamen der koeien zouden over gaen. Ten tweede, zou het gebouw der wereld, gelijk zy met de Mahometanen verdichten, alleenlijk op de hoornen van een koe of os steunen, by de Mahometanen *Behemot* genaemt, welken naem zy uit *Job* getrokken hebben. Ook zou hier door, wanneer de koe zich beweegt, aerdbeevinge ontstaen: en de wereld, wanneer zy niet door de koe onderstut wierd, zonder twijfel vallen en tot sijnen eersten klomp en verwarring weder keeren. Of om dat zy de koe voor hunne moeder houden, uit oorzake van de melk, die zy aen hen verschaft: als ook van d'ossen, die daer af voort komen, het landbouwen en veel andere diensten aen hen bewijzen: insonderheid in *Indiën*, daer zy, by dierte van andere beesten, hen, in hunne behoeftigheden meer dan andere beesten te staet komen. Om deze oorzaken dan meenen zy reden te hebben, tot bekrachtiging van hunnen fabel, die

die de wereld op de hoornen van een koe doet steunen.

Ten derde, wanneer *Mahadeu* t'eener tijde vergramt was, uit oorzake van de meenigvuldigheit der zonden, die de menschen bedreven hadden, en de wereld ganschelijk wou verdelgen en vernietigen, zou de Koe hem verzoent en vergiffenis verkregen, en de wereld van de verdiende straffe verlost hebben.

Wijders, dit onthouden van vleesch t'eeten en dooden van dieren, zouden d'Indiaenen schijnen uit de leere van *Pythagoras* gezogen te hebben: zoo misschien dit niet eer by hen in gebruik zy geweest: want *Pythagoras* heeft op een zelve wijze, en op steun van de verhuizinge der zielen van 't een lichaem in 't ander, ook het vleesch eeten aen zijne leerlingen verboden.

Desgelijx drijven ook de *Brahminen*, dat het vleesch-eeten niet is geoorloft: aengezien het niet kan geschieden, zonder de zielen uit hunne lichamen te verstoren: het welk zy voor zonden houden. En gelijk het zonde is, eenen mensch te dooden, alzoo hier door veroorzaekt word de scheidinge van ziele en lichaem, uit een zelve reden zou het ook zonde zijn, een beest te dooden: naerdien ook, door het dooden van een beest, de ziele van het lichaem word gescheiden, en genootzaekt in een ander te varen: waer door hare staet dikwils niet word verbetert; maer verergert: want de ziele, die te voore woonde in 't lichaem van een koebeest, kon komen te woonen in het lichaem van een veracht beest, of aerd-gewas: want niet alleen zouden de zielen der menschen, zoo de *Brahminen* gevoelen, in de beesten varen: maer ook in de boomen en kruiden: en de menschen, dieren, boomen en kruiden alle eenerlei ziele hebben, en niet van elkanderen verschillen, dan ten aenziene van de lichaemen.

Dewijl nu de *Brahminen*, het dooden van alle beesten ongeoorloft verklaren, zoo verdoemen zy, neffens de *Soudraes*, ook de *Settreaes*, en verklaren hen schuldig aen groote zonde: aengezien beide volken tot spijze allerlei slag van beesten slachten, uitgenomen koebeesten: waer van zich alle de vier geslachten onthouden.

De *Settreaes* daer en tegen achten beter dan de *Brahminen* te doen, uit oorsake zy, tot spijsinge van veel menschen, slechts van noode hebben een beest te slachten, en derhalve eene ziele uit 't lichaem te doen verhuizen: daer de *Brahminen*, om spijze te bekomen, genootzaekt waeren vele zielen uit hunne lichamen, te doen verhuisen, met veel kruiden uit d'aerde te trekken: dies zy zich meer als de *Settreaes* zouden bezondigen. Dan hier op zeggen de *Brahminen*, dat zy door het uittrekken van veel kruiden uit d'aerde, waer door de zielen uit hare bewoonde lichamen worden verstoort, niet zoo zeer zich bezondigen, als de *Settreaes*, door het slachten van een bok, om dat de zielen, in de kruiden, in de geringste lichamen zijn, en door de verhuizinge lichtelijk komen te verbeteren: aengezien zy in eenen mensch of beest geraken kunnen.

Evenwel belijden de *Brahminen* zelfs, zoo hen mogelijk was, in dit leven, zonder kruiden uit d'aerde te trekken, zich te kunnen erneren, zulx ook laten zouden te doen, om geene oorzake te zijn van het verstoren eener ziele uit den lichame: maer nu mosten zy van de noot een deugt maken. Groote zwarigheit heeft ook deze zake en 't overleg van die in zommige herten gemaekt: zulx eenigen zich onthouden van eenig kruitje uit de aerde te trekken: maer trekken hier en daer een blad af, zonder zy eenig kruid met zijnen wortel uit de aerde haelen; maer leven by boomgewassen, bladen, en aertgewassen: ten einde de verstooring en verhuizing mogte verschoont worden.

Weinige evenwel onder hen zijn zoo naeukeurig; maer zy eeten in 't gemeen de kruiden en vruchten, die d'aerde geeft: en achten zulx zonder quetsinge van hun gemoet te mogen doen. Dan noit zullen zy iet tot spijze gebruiken, dat oit geleeft heeft, en zijn in dit t'onderhouden zeer

stips.

ftips. Ook zou niemant onder hen, van iet diergelijks, dan in den hoogften nood mogen eeten: ja die uit nood vleefch eeten of fterven moften, deze zouden in dien voorval, na den daet, door veel biddens en fmekens, zich van dien misdaed moeten trachten te zuiveren.

In 't nuttigen der fpijze zijn de *Brahminen* matig, en hebben gene byzondere lekkernyen: noch gebruiken genen wijn of drank, die eenige aengenaemheid heeft of de herffenen in eenigerlei wijze kan ontftellen of doen bedwelmen. Maer de gemene drank is klaer water, zonder eenige vermenging van iet anders. Wel nuttigen zy met groote fmaek onder het eeten by wijle een dronk koeie melk, en houden ook de meeften, die van eenig vermogen zijn, koeien op ftal, om voorraet van melk op tafel te hebben.

De gewoonelijkfte fpijze is rijs, aerd-gewaffen en kruiden, na het faifoen van het jaer meê brengt. Derhalve de *Brahminen* in fpijze noch drank niet gulzig zijn. De dronkenfchap word by hen boven mate zeer gehaet, en het dronken drinken voor een van de vijf groote zonden gehouden, die niet licht vergeven worden.

De genen, die onder hen de flechtfte ampten bedienen en den zwaerften arbeid doen, hebben de grootfte vryheid in het gebruik der fpijze, uit oorzake zy het meefte voetfel behoeven: gelijk zelfs eenigen onder hen zich niet ontzien wijn te drinken: maer de *Brahminen* alle.

De *Brahminen*, uit een laetdunkenheit van beter, dan d'andere ftammen te zijn, zullen in generlei wijze in 't huis van iemand uit een anderen ftam of geflacht fpijze eeten, of water drinken; maer wel *Teyer*, dat's dikke melk: aengezien zy die voor een flag van *Amortam* of nektar der Goden houden. Zelf een *Brahmine* zal niet eeten in 't huis van eenen *Brahmine* van een andere zekte. Ja ingevalle een *Brahmine* getrout is met een vrouw uit een ander geflacht, dezelve mag met haren man niet eeten, noch hem zien eeten: gelijk ook niemand en zelf den Koning niet geoorloft is, eenen *Brahmine* te zien eeten.

Indien een man zulx zijnen vrouw uit liefde toeftaet, en d'andere *Brahminen* het zelve vernemen, zy zullen het zeer qualijk nemen, en daer om het huis van zoodanigen *Brahmine* fchouwen, en hem voortaen niet waerdig achten, met hem of in zijn huis t' eeten.

Zeer waengelovig zijn d'afgodendienaers onder malkanderen, en zullen d'edelen, zoo zy kunnen, fchuuwen met geringer t'eeten. Zelfs vintmen eenigen in een zelfden ftam, gelijk die van *Brahminen*, als daer zijn de *Panditen* en *Boten*, die onder hen in hooge achtinge zijn, en niet in 't gezelfchap ook niet in 't huis van een *Brahmine*, *Sinai* of *Naike*, of van eenige andere edelen zouden willen eeten: aengezien deze zich niet ontzien vifch t'eeten. *Della Valle.*

Deze *Sinai* of *Naike* worden in 't algemeen *Mazaren* genoemt, en zijn minder geacht dan de geenen, die vifch nuttigen. Daer en tegen eeten de *Sinai* of *Naike* of eenig ander flag van *Mazaren* van minder ftaet onbefchroomdelijken by eenen *Pandit* of *Boti*, en achten zulx voor een groote gunfte. En aldus met d'andere. Eenigen willen, uit kracht van een waengeloovige gewoonte en befchroomtheit, niet in een plaetfe eeten, daer in iemand van een andere ftrijdige aenhang en gézintheit: ja zelf van een anderen ftam of geflacht, die by hen onrein geacht word, zijne maeltijd gehouden heeft, 't en waere zy de vloeren te vore met offe meft, welk een zuiveringen onder hen is, beftrijken: gelijk anderen de zelfde met water zouden affpoelen.

D'Indianen eeten noit met iemand van een anderen Godsdienft, wie hy ook zy, nochte zullen uit een zelven kroes met hem drinken: en hebben een afkeer van zijne gemeenfchap. Ja zullen trachten, zoo veel mogelijk is, hen niet aen te raken, uit een vaft inbeelden van daer door befmet te worden. Zelf een Indiaen van hoogen en doorluchtigen ftaet, zal niet alleenlijk met een anderen In-

Indiaen van hooger ſtaet, niet willen eeten, en zijne klederen, huisraet, drink-vaten en kroezen niet gebruiken, of eenige gemeenſchap met hem hebben, maer wil ook niet van hem aengeraekt zijn. En by aldien hy zulx quam te bemerken, hy zou, uit vreze van beſmet te blijven, niet na laten zich aenſtonts met kruiden, en door andere waengeloovigė plechtelijkheden, tot zijn groot vermaek, te reinigen.

Ook dragen de gemeene luiden, den edelen: en geringen, den hoogen een zonderlinge eerbiedigheid toe: want in het ontmoeten over ſtraet, wijken zy niet alleenlijk voor hen; maer vluchten van d'eene na d'andere zijde, gelijk bezete menſchen, uit vreze van d'edelluiden aen te raken, en hen in eeniger wijze te beſmetten. Ja zouden d'edelen, en inzonderheid de krijgs-luiden, hen, zoo zy anders deden met luſtig af te roſſen, daer toe dwingen.

Gelijk nu geen Indiaen met iemant van een anderen godsdienſt, nochte met zijnen lager uit een zelven kroes zal drinken, om niet beſmet te worden: maer evenwel dikwils, wanneer zy buiten op 't land zijn, daer ieder zijne kroes niet by zich heeft, by mangel van kroezen, het genootzaekt zijn te doen, zoo hebben zy een middel uitgevonden, om zich niet met het drinken van een ander te beſmetten. Te weten, de kroes met de lippen noch mond in het drinken niet aen te raken, maer die met d'eene hand een ſtuk weegs boven den mond te houden, en zoo den drank daer in te laten lopen: welk zy met groote behendigheid weten te doen, zonder een druppel te ſtorten. Ook hebben d'Indianen zich tot deze wijze van drinken zoodanig gewent, dat zy uit zindelijkheid het zelve in hunne eigen glazen onderhouden, zonder uit vreze voor de gemeenſchap van anderen.

Vaſt-dagen. Zeer ſtips zijn de *Brahminen* in het onderhouden van eenige gezette vaſt-dagen. Zy vaſten den elfſten dag, na de volle, en weer den elfſten, na de nieuwe mane, den tijd van vier en twintig uuren, zonder iet te mogen nuttigen, ook zelf geen *Betel*: maer moeten dien tijd met bidden en lezen deurbrengen.

In Slacht-maend vaſten de *Brahminen* van de Sekte *Seivia*: desgelijx de *Soudraes*, die met de *Brahminen* van een zelfſte gevoelen, en eenigzins op hunne wijze godsdienſtig zijn, allen maendags, en onthouden zich van alle ſpijze, tot aen het opgaen der ſtarren.

In 't algemein is hen in den vaſten niet geoorloft iet het minſte ding by der hand te nemen. Eenigen vaſten acht: andere vijftien, twintig en dertig dagen, zonder een brok broots te nuttigen: alleenlijk is hen geoorloft, by dorſt water te drinken. Zoo *Peruſchi* getuigt, zou zekeren boetvaerdigen, door het langduurig vaſten, het linker oogh uit 't hooft geborſten zijn.

Zy hebben een Vier of Hoog-tijd van negen dagen, *Dauli* en *Davili* geheten: op welken de *Sami*, anders *Giogi* of geeſtelijken, negen geheele dagen vaſten, zonder eeten en drinken, blijvende midlerwijle geduuriglijk in een zelve plaetſe van d'eene of andere Pagode ſtil zitten, uit vreze van, door de beweging des lichaems, honger en dorſt te verwekken: niet tegenſtaende zy dit zonder verbintenis en uit hunne vrye wille doen.

Gemenelijk den laeſten avond der Vaſten vervoegen zich een groot getal van zangers, onder het geluit van zekere klokjes en andere ſpeel-tuigen, derwaerts na de Pagode: even als of men ter beevaert ging: alwaer zy deze *Sami* op tapijten ter aerde vinden neder zitten: en gaet dan de geheele ſchaer der zangers en ſpeelders in de zelfde orde rontom hen zitten.

Wanneer zy een wijle gebelt en gezongen hebben, deelt een der *Sami* uit een ſchotel aen eenen iegelijk der aenzitters twee of drie korrelen van een granaet-appel om: beneffens veel kleine ſtukjes van een quee-appel, zoo breet als een nagel. Na deze uitdeiling ſnijt hy eenige halmen van

gerst en tarruwe af, die men gewoonelijk dicht by de plaetse, daer zy zitten, geplant heeft: en weergalmt hier en tusschen weer de lucht door het geluit van klokjens en schelle kelen der zangers. Zoo de *Sami* voorgeven, is deze gerst en tarruwe in den aenvang der vasten met hunne eigen handen gezaeit, en allen daegs met plechtelijkheid en gebeden op hunne wijze besproeit: en zou in zoo weinig dagen meer dan zes vingeren hoogh groeien. Op den laesten avond der vasten beginnen zy wel iets te nuttigen, om de mage allengs weer tot het gewoonelijk gebruik der spijze te gewennen, uit vreze van door het te veel eeten, ten eersten male schade aen hunne gezontheid te doen. Dit lang vasten van negen dagen zou iemant voor beuzelzinnig mogen houden, 't en ware geloofwaerdige oog tuigen zulx bevestigden.

De geheele winter maent door, gebruiken de *Brahminen* zekere potspijze, welke bestaet uit rijs, zekere graen, zuiker en eenige vruchten te zamen gemengt.

Spijse en drank der Indianen.

Wat de spijze en drank der Indianen betreft, die is verscheiden, na de verscheidentheid des lands. By de meeste Indianen word gekookte rijs in plaets van broot gebruikt. De kokos-boom is hen allen zeer dienstig tot lichaems onderhoud: want hy verschaft hen vruchten, olie, melk, honig, edik en wijn. Het gemeen volk eet rijs, gekookt met groene gengber, en een weinig peper met boter daer na onder de zelve te steken: welk hun voornaemste spijze is, en word zeer zelden by hen gegeten. Het gewoonelijk voedsel is niet van terruwen meel; maer van zeker slecht graen; hoewel zeer smaekelijk, gemaekt tot ronde, breede en dikke koeken: die zy op dunne yzere platen bakken, welke zy op de reize, van plaetse tot plaetse, met zich voeren. Op de gebakke koeken word een weinig boter gedaen.

Terry.

Men heeft 'er ook zeker gerecht, *Massak* of *Matsak* geheten: welk gemaekt wort van twee delen water, een deel brandewijn: eenige eyeren, gestoten kaneel en suiker met broot daer in, en word dan als een kandeel gekookt.

Baril is een zeker zop of gerecht, dat d'Indianen van de vocht of het zap der kokos-noten en boter maken, met allerhande speceryen, onder andere kardamon, gengber, kruiden, ooft en vele andere verscheide mengselen daer onder te doen. De Kristenen, inzonderheid de Portugeesen, doen'er allerhande vleesch of vis by: zomtijts ook eyeren, en inzonderheid hennen of kuikens, in kleine stukjes gesneden, die zy als een sause in overvloed op de rijs storten, welke alleenlijk met water en zout is gekookt.

Men kookt ook de wortel van *Kurkuma* by de spijze: en byna door geheel *Indien* geen visch of vleesch, of smijt 'er by, om een geurige smaek, en tot versterking der mage, een bundel of bosje kemels-hooi, anders welriekende bieze, en in 't Griex *Schenantos* geheten: als ook *Kalamus Aromaticus*, alzoo in 't Griex en Latijn, by d'artzen, genoemt, en in 't Malaytsch *Diringo*: desgelijx *Nard*.

Onder d'Indianen is ook op veele plaetsen zeker lekker disch gerecht of toespijze in gebruik, om d'eet-lust te verwekken, *Achar* of *Astjaer* geheten: en word aldaer op een zelve wijze byna gebruikt, als hier te lande de Agurkjes, olyven en kappers: het word ook van herwaerts over gebragt, en by veelen hier te lande met groote smaek gegeten.

Te weten, het bestaet uit konkommers, *Mangas*, groene lange peper, knoop-look, groene wortelen van gengber, de jonge zappige scheuten van Bamboes-riet en rottingen, die in pekel en edik geleid word: en gulde appelen, in pekel en edik ingeleid, met peper en andere kruideryen daer by te doen. De risjes of trosjes van de groene peper worden in pekel en edik geleid, en met gekookt of gebraden vleesch opgezet: op een selve wijze de groene wortels van gengber, *Galange*, beneffens de vruchten *Manga*, *Karambolas*, *Astjaer*, *Billinbing*, *Kurkuma*, ook Agurkjes, meloenen en pompoenen: in

in plaets van kappers of olyven: hoewel men die ook aen eenige oorden, als in *Zuratte*, overvloedelijk heeft.

Eenige Indianen eeten ook gulde appelen, in 't Latijn *Pomum Amoris* en *Pomum aureum*, en by de Portugesen *Pomo d'Oro* genoemt: welk is een zeker slag van *Mandragora* en in de derde graet verkoelend: hoewel eenige daer *Achay*, of Breziliaensche peper, in het Malaysch *Lada Chili* genoemt, dat 's, *peper van Chili*, die zeer heet is, by doen, tot temper der over groote koude, en oly en edik daer over gieten: en eeten dit dan te zamen by gebraden vlees of vis. Eenige gewennen zich zeer aen *d'Achay* alleen t'eeten, even byna als zommige aen de tabak. De gulde appelen worden ook in zuiker ingeleid: en de Sinesen op het eiland *Java* eeten de zelve, hoewel eerst onder d'assche gebraden, met edik en peper. De vruchten *Karambolos* worden ook ten zelven einde in pekel en edik ingeleid. De gewonelijke drank is voor den gemeinen man water. Luiden van vermogen, inzonderheit de Mooren, mengen onder het water limoen-zap en zuiker: en word dan een aengename drank en *Sherbet* geheten.

Dranck.

Op veele plaetsen drinkt men, in plaets van wijn, zekere vocht, die uit de kokos-boomen in een aengehangen pot des nachts druipt of getapt wort. De Portugesen noemen dezen wijn *Vinho de Palma*, dat 's, *wijn de palm*: d'Indianen in *Kambaye*, *Tari* of *Terri*: andere *Sura* en *Toddy*: d'Amboinesen, *Towak*. Deze vocht is wit van kleure, een weinig drabbig en amper; hoewel geurig van smaek, en bevangt en bedwelmt, even gelijk de wijn, de hersenen, zoo overvloedelijken wort gedronken. Men houd dezen drank voor een treffelijke artzenye tegen de water-zucht. Men tapt dezen vocht uit den boom, gewoonelijken na zonnen ondergang, tegen den nacht, tot aen zonnen opgang: want dan is zy zeer liefelijk en zoet den geheelen dag door te drinken. Die des daegs uit loopt is niet zoo smakelijk; maer zuur en verschaelt: dewijl hy door de hitte der zonne verderft: zulx zy dan nergens toe dient, als om edik van te maken, waer toe d'Indianen de zelve ook gebruiken. Uit deze vocht *Sura* of *Terri*, die van zelf uit de boomen druipt, word andere wijn gebrant, dien d'Indianen *Uraka* noemen, en is d'eenigste wijn van heel *Indien*: dees is wit van kleur, zeer heet en sterk: hoewel d'Indianen den zelven als water drinken. De Portugesen temperen dezen wijn, met gepelde rozijnen in het vat te doen: hoewel zy het vat niet dicht toe sluiten: maer laten het spons-gat open: want door de kracht der hitte zou aenstonts het vat bersten: naerdien deze vocht als ziedend water kookt. Allen daegs, geduurende den tijt van twee weeken, word deze vocht omgeroert: daer na word zy hoog root: en is zoet van smaek. Veel word ook gedronken de versche zap en vocht, die in kokos-nooten besloten is.

Een andere drank, *Zaguër* genoemt, druipt op *Banda* en de *Molukker eilanden*, uit zekeren boom, den kokosboom niet ongelijk. Deze vocht is zeer ongezont te drinken, inzonderheid voor vreemdelingen: want zy veroorzaekt niet alleenlijk langduurige buik-loopen: maer zekere Indiaensche lamheid, *Beribery* genaemt.

Men heeft 'er ook zekeren sterken drank als Brandewyn, die *Arak* wort genaemt. Dees word gemaekt uit de vocht, die in de kokos-nooten besloten is, en uit die van den boom zelve met rijs gebrand.

De Sinesen, om de rijs te sparen, vervalschen de zelve met quabben of quallen, die op zee drijven, daer by te doen: waer door *d'Arak* een vergiftige hitte aenneemt, die zeer schadelijk voor de long is, en teering, bloedspouwen en andere doodelijke ziekten voor d'onzen daer te lande veroorzaekt, die dezelve te veel inswelgen: want deze quallen hebben zulken hitte by zich, dat zy alleen, met dezelve aen te raken, blaren op de huit maken.

By d'onzen is op vele plaetsen een drank zeer in gebruik, die gemaekt word van stroom-water, zwarte Javaense zuiker, Tamarind en versche doorgesnede limoenen. Al dit zamen doet

doet men in een vat met yzere hoepen, en dicht toe gestopt laet het buiten de zon, zonder vuur, vier en twintig uuren staen gesten: welk met groot geluit geschied: niet anders als of het een brouw-ketel was: en word de vuiligheid en gest na bovenwaerts gedreven. Een zeer gezonde drank is deze, en smaekt zoo goed, als Engelsch en Maerts bier.

Byna door gansch *Indiën* word zeker drank gevonden, *Palipuntz* genaemt, en op eenige plaetsen aldus gemaekt. Men neemt half brandewijn en half water, en mengt of roert daer onder gestoote muskaetnooten, kaneel, zuiker en kleine Sineese lamoenen. Den onzen is deze drank, zoo overvloedig gedronken word, zeer schadelijk: ja zelf doodelijk, door het veroorzaken van een sterken buik-loop. Eenigen drinken ook zuiker-bier: gemaekt slechts van bruine of zwarte zuiker, in klaer water geroert. Dan dees, zoo in de hitte al te veel gedronken word, is een ongezonden drank: hoewel hy, met den drank *Palipunts* daer op te drinken, vry getempert word. In *Arrakan* en *Pegu* word een drank van rijs gemaekt, die zy *Pamplis* noemen. Uit dadelen, zuiker en palm-wijn wort ook, door kracht des vuurs, brandewijn getrokken. Luiden van vermogen in 't Rijk van den *Mogol* drinken voor hunnen besten drank, Schirassen-wijn: want land-wijnen hebben zy niet: naerdien in *Indiën* ten dien einde geen druif geplant wort. De meeste Indianen zuigen ook zeer sterk tabak; maer op een byzondere wijze, en by na als de Persianen. Alle d'Indianen, zoo Mooren als Heidenen, knauwen ook gestadiglijk de bladen *Betel* met *Areka*, en een weinig kalk van gebrande oester-schelpen daer onder te mengen.

Bont 132. De Heidensche Indianen, inzonderheid die van *Zuratte* en de kuste van *Choromandel*, steken boven mate uit in kruiden te kennen, en de schadelijke van d'onschadelijke t'onderscheiden: want gelijk deze luiden, na de wijze der Pythagoristen, geensins eeten, dat met een levende ziele is begaeft: maer alleenlijken wortelen en kruiden: zoo weten zy, door de dagelijxe ervaernis, ook hier door de eetbare kruiden van de heelzame, of ook vergiftige, t'onderscheiden.

d'Indianen gebruiken noit tafellakens; maer spreiden, in plaetse van die, een groot blat van de boom *Mauz* op tafel, dat hen ook voor schotels en tafel-borden verstrekt. Zy gebruiken geene lepels in 't eeten; maer in stede van die de handen en vingeren. *Valle* 106.

De Indianen dragen gemeenelijk juweelen of oorhangsels aen beide d'ooren, inzonderheid d'afgodendienaers: waer over zy ook eenen vreemdeling of Kristen, die de zelve draegt, in grooter waerde houden.

De kleding der Indiaensche Heidenen is doorgaens meest van katoendoek, fijn of grof, na een ieders staet: want lijnwaet is by hen niet in gebruik: naerdien *Indiën* geen vlas geeft. Dit gewaet trekt men over het bloot vleesch, en verstrekt van de middel naer boven toe te gelijk een kleet en hembt. Het is boven zeer eng en beneden aen het eind zeer wijd, daer het op een aengename wijze tot op de knien hangt. Van de middel neerwaerts draegt men onder dit kleet een onder-broek van een zelfde stoffe, die over de kuiten tot op de voeten komt, en langs hene veel geestige ploien heeft.

Al de Indiaensche afgodische vrouwen, die doorgaens zwartachtig, lang van kuiten en scheenen, maer zeer kort van lichaem zijn: gaen, 't zy rijk of arm, zo wel buiten als binnen 's huis, bloots voets. Indiaensche vrouwen van staet, laten in het uitgaen boven haer hooft een zonnescherm houden, tot beschut voor de hitte der zonne.

Wat de mannen belangt: zommige gaen met bloote voeten: andere van staet dragen muilen of schoenezoolen. Weinige bedekken de gehele voet. Op de meeste plaetsen gaen zy bloots voets in de schoenen, die, gelijk muilen, met het wrijven van d'eene voet tegen de andere lichtelijk uitgaen. Zeer gemakkelijk is dit voor hen: eensdeels, uit oorzake van d'overmati- *Herbert.*

mati-

matige hitte des lants: ten andere om de gewoonte van in de kamers te blijven, en op de tapijten te gaen, zonder schoenen. Zy dragen, na d'aeloude gewoonte hunner voorouders, zeer lang hair, recht anders dan de Mahometanen, die het daer te lande afscheeren. Doen de baert scheeren: behalve de knevels. Zy dekken het hooft met een fijne tulbant boven plat, en byna vierkant van gestalte; doch wat langwerpig. De zindelijkste dragen gemeenelijk een tulbant, doorloopen met veelvervige strepen, op een witte gront, en zomtijts ook van gout. Zy dragen ook gordels: gemeenelijk van wit katoen: maer de rijken van zijde en met gout doorwrocht. Zy rijden te paert met een zabel op de zijde, een rondas aen den hals, en een kleine brede pook, op een vreemde wijze gemaekt, in den gordel gestoken.

Op wat wijze d'Indiaen 't lichaem hanteeren en boesteren.

d'Indianen, t'effens mannen en vrouwen, besmeeren het gansch lichaem met een smeersel of zalve, tegen de hitte der zonne, wanneer zy door de zelve vermoeit zijn: desgelijx om rat en slap van leden te zijn. Dit smeersel word by de vrouwen gemaekt en bestaet uit alle de soorten van Sandel-hout, zeer fijn gewreven: de bladen *Chanpok*: de bloemen *Mogori*, van ieder een hant vol: Kamfer, zoo veel als van pas is, om een aengename reuk te geven. Alle deze dingen worden op een effen marmeren steen, met een stamper onder malkandere gewerkt, en op het einde versche olie van kokos-noten, of roozenolie, zoo veel genoech is, die uit *Persie* wort gebragt, daer by gedaen, en tot de dikte van een pap gemaekt. En niet tegenstaende de menschen, als met saffraen gesmeert, leelijk daer uit zien, door de geele verruwe van de *Kurkuma*, zoo is de reuk nochtans zeer liefelijk en heilzaem. Ten zelfsten einde wort ook een olie gemaekt, uit de bloeisel of bloemen van zekeren boom, die niet zeer hoog is, en bladen heeft, als de persik-boom. De boom en bloemen worden by d'Indianen *Sampaga*, anders *Champakka* en *Champe* genaemt, en zijn by hen in groote waerde. Want d'Indianen en boven al de Moren zijn zeer greetig na een aengename en welriekende reuk, inzonderheid na die van bloemen: en hierom ziet men by na op de straten geene vrouwen, of hebben deze of diergelijke bloemen in 't hair steken, om haer des t'aengenamer by haere mannen of minnaers te maken.

Ook zijn door geheel *Indiën* de bladen van zekeren boom in gebruik, dien d'Arabieren *Alkanna* noemen: en verven d'Indianen, en boven al de Moren met de zelve de tanden, lippen, en inzonderheid de nagelen root. Te weten, deze bladen, eerst op een marmer-steen klein gewreven, worden met water en een weinig kalk gemengt: waer door zy dan een roode kleure krijgen.

Wijders, in de heete zaizoenen des daegs, hebben luiden van staet, 't zy dat zy op hunne vloer-kleden leggen of zitten, dienaers rontom hen staen, die geduuriglijk, met waeiers of wanen van stijf leder, de lucht op hunne lichamen breken, tot afwering der vliegen en verkoeling. In het genot van deze verlichtinge, doen zy scheerders of barbiers komen, die hen zeer bevalliglijk, als d'armen, schouders en andere deelen aengrijpen, desgelijx deze deelen zeer zacht met de zijde der handen wrijven. Dit is een zeer aengenaem werk, en veroorzaekt het bewegen des bloets in d'aderen: waer over het zeer dienstig in dezen deele is, voor den genen, die het bloet niet verhitten door lichamelijke bewegingen.

Lust plaetsen der Indianen.

Wat belangt hunne lust-plaetsen, die bestaen in bosschaedjen en bogaerts, alwaer zeer schoone fruitboomen groeien, inzonderheit in de hoven of tuinen. Onder anderen heeft men daer kleine wijn-stokken, die wonderlijk fraeie en zoete druiven geven, die zy groen snijden om te eeten, of drogen daer rozijnen van: want wijn maken zy daer niet van, aengezien de meeste dien, uit kracht der Wetten, niet mogen drinken. Ook zijn in de zelve tuinen veel granaet-boomen: beneffens alle andere van de keurelijkste vruchten en bloe-

men, die het gewest geest. In het midden van deze tuinen zijn spring-bronnen, die met de toppen een goet deel hooger staen, dan de beplante gront.

Eduard Terry. Uit deze bronnen wort het water geleit door enge open grippen (want het gebruik van loode pijpen is by hen niet bekent) na alle de deelen des tuins, in het droog saizoen des jaers. Ook zijn in deze tuinen kleine ronde tanken om in te baden, welker zijden en bodems van vasten steen gemaekt, en met fijne pleister overstreken zijn. Deze tanken worden gevult door water-leidingen of watergangen uit de bronnen voornoemt, die men weer na welgevallen kan ontledigen. De wasch-plaetsen zijn binnen of zeer naby de tuin-huizen, die gewoonelijk byna veel netter zijn, dan eenige andere van hunne woon-plaetsen.

De huizen, zelfs der grooten, zijn gestoffeert met weinig huis-raed, en niet verciert met behangsel, noch met eenig ding; want zy hebben geene stoelen, tafels, bedden of bed-steden, afgeschooten met gordynen of behangsels, in een van hunne vertrekken. Ook zou de overgroote hitte hen beletten deze en diergelijke dingen te gebruiken. Alle de cieraedje bestaet in de vloeren, die alle effen gemaekt zijn, met fijne aerde of pleister, waer op zy zeer treffelijke dekkleden spreien, zoo wel in hunne tenten, als in hunne woon-huizen, met eenig slecht ding daer onder te leggen, tot verschooning. Hier op zitten zy, 't zy wanneer zy eeten of drinken, na d'Oostersche wijze, als snyders op de tafel, met de benen kruisling onder 't lijf geslagen, en met de schoenen uitgetrokken. Het uittrekken der schoenen geschied reinigheids-halve, en om de voeten koel te houden: welk zeer vermaekelijk is in deze heete gewesten. Men slaept des nachts op deze dekkleden: of anders op een harde matras, of leght op een slechte en lage hang-mat of bed-stede, *Kot* genaemt. Maer waer zy leggen om te slapen, zy strekken zich zelfs uit tot hunne volle lengte: en gewoonelijk op hunne rug, zonder eenig oorkussen of peluwe, onder 't hooft. De gemene luiden of het graeuw leggen dus uitgestrekt te slapen op de vloer, in het droog saizoen van 't jaer, met een wit *Callico* of katoen kleet, van den hoofde tot de voeten, overspreit: welk hen doet schijnen lijken te zijn, die op stroo leggen. Deze hang-matten of *Kots*, hangen in de woonhuizen by een touw, een weinig boven den gront, (welk is vast gemaekt aen de vier hoeken) en worden by de knechten op en neer bewoogen, om hen in slaep te wiegen.

d'Indiaensche dienaers, zoo Mahometanen als Afgodisten, 't zy op reize, of in 't gaen door de stad, zijn volgens lands gewoonte, met zwaert, rondas, pijl en booge gewapent: ja bewijzen alle diensten, die men van hen eischt, zelf in huis, met de zelfde wapenen aen hunne zijde: want zy die noit af leggen, dan als zy zich tot slapen begeven.

Luiden van aenzien voeren een grooten staet, doen gemeenelijk voor hun karos of peert, zoo zy te peerde zitten, door eenen knecht te voet een opgesteken vaendel van taffetas dragen. *Staet en pracht der Indianen.*

Zeer groot is de vryheid daer te lande in dit stuk: want niet alleenlijk grote heeren en die hooge ampten bedienen: maer ook ieder byzonder mensch, van wat land en godsdienst hy ook zy, mach aldus in hoogen staet leven, en in zijnen pracht den koning zelven navolgen; zoo hem des gevalt, en zijne middelen hem toelaten gelijke kosten te doen. Een iegelijk in *Indiën*, die kan, hout een grooten staet van dienaers. Hierom leven zy byna alle, als edelen, en kunnen dat ook gemakkelijk doen: eensdeels uit oorzake de koning, niet tegenstaende hy zijne onderzaten prachtig gekleet ziet, en met een groote staetsie als Vorsten leven, die grote inkomste hebben, hen evenwel in vrede laet en niet onderdrukt, en zonder iets van 't geen, dat hen toebehoort, na zich te trekken; gelijk zeer dikwils in andere landen der

Maho-

Mahometanen gebeurt: ten andere, om dat d'Indianen een natuurlijken drift tot deze ydelheden hebben, en men zich daer, door den overvloet van het flechte volk, en goe koop leef-tocht, voor een geringen prijs kan doen dienen. En zeker, een flecht dienaer wint niet meer ter maend voor zijn koft en klederen, als drie *Ropias*, een ropie gerekent op vier-en-twintig ftuivers.

Men heeft 'er ook ontallijke flaven, die byna niets koften t'onderhouden: dewijl zy fchier niet anders dragen als wit katoen lywaet, dat goet koop is, en fchier niet anders eten als rijs, en een weinig vifch, beide een zeer gemeene fpijze in deze geweften. Dies men daer met weinigh koften een tal-rijk gezin kan onderhouden, en zich, voor kleine koften, heerlijk doen dienen: te meer, naerdien de waren en goederen, daer meeft alle d'inwoonders aen arbeiden, zeer groot en aenmerkelijk, en d'inkomften, door de groote vruchtbaerheit des lants, wonderlijk en ongeloofelijk zijn.

Vaerdigheid der vrouwen in het danffen. De vrouwen zijn vaerdig in het danffen, op het geluit van trommels, belien en ander gereetfchap, die de mannen flaen.

In *Suratte* en op verfcheide andere plaetfen in *Indiën*, heeft men verfcheide danferinnen, die zich voor gelt tot danfen laten huuren. Zy zijn met ringen aen de benen, en eenige fnoeren peerlen om den hals, en veel andere goude cieraedjen prachtig uitgeftreken.

Ook dragen veele harer zekere ledere borft-fchermen, byna ront gelijk een fchilt, met koftelijke gefteenten of iet diergelijks bezet: welk in in de zon flikkert. Zy maken veel vreemde gevaerlijke fprongen, en danfen al zingende. Eenige kunnen zeer behendelijk door een hoepel heen en weder fpringen.

De *Chans* en andere grooten, doen na de maeltijd eenige danferinnen voor hen verfchijnen, en danfen en zingen, op den toon van een fchalmei en *Tumbek*, welk is een flach van hand-ketel trommen, en op twee kleine trommelen. Zy trekken moedernaekt van d'eene ftad tot d'andere: ja het gantfche land door: ook wel in d'aengrenzende vreemde landen, en erneren haer met danfen, zingen en fpringen. Zy hebben aen de vingeren, tenen, neufen, lippen en ooren vergulde ringen, en ieder vijf koopere-vergulde ringen, en twee roode zijde arm-banden met goude knoopen, over malkanderen onder de elleboog aen d'armen, op gelijke wijze zijn ook de beenen verciert. Deze vrouwen laten haer ook by het danfen, als gemene hoeren gebruiken.

d'Indianen, inzonderheid de Mogollers, houden tot tijtverdrijf buiten 's huis, haviken van verfcheide flach, groote en kleine. De jacht-honden, volgens *Terri*, zijn eenigzins onze winthonden gelijk; maer veel kleinder: zoo *Perufchi* wil, zijn 'er gene jacht-honden. Men maekt 'er luipaerden en tygers tam, om ter jacht te gebruiken, die met eenen fprong het wilt verraffen en aengrijpen. Zy gaen ook met roers ter jacht; maer fchieten flechts met eene koegel: want hagel is by hen niet in gebruik. Zy weten wonder wel met pijl en booge om te gaen, en het doelwit te treffen. De boogen zijn zeer aerdig van buffelshoorens, en de pijlen van licht riet gemaekt: met welk zy vogels in de vlucht, en 't wild in volle loop kunnen fchieten. Terry. Jaght.

De wilde vogelen, die 't water houden, weten zy met een fchranderen vond te vangen: te weten, een knecht treed in het water, met een kunftig opgevulde doode vogel-huit van het zelffte flach, welk hy begeert te vangen, en bootft deffelfs geluit na, niet anders als of het een levendige vogel was. De vogelaer gaet met zijn ganfche lijf, behalven 't hooft, onder water, en heeft op deffelfs kruin de nagebootfte vogel, recht voor uit vaft gemaekt. Gekomen aldus by de vogelen, trekt hy die by de benen onder water, en vangt hen na zijn welgevallen.

Wat hun fpel of tijdverdrijf binnen 's huis belangt: fy hebben kaerten; hoewel zeer verfcheiden van d'onzen, in beel- Spelen.

beelden en in groot getal van bladen, hebben ook goede kennis met het schaek-bort te spelen. Zy nemen by wijle ook vermaek, in het gezelschap van quakzalvers, uit de aexzak-speelders, en guichelaers: want de quakzalvers hebben vergiftige slangen in korven, en laten zich al willends door dezelve steken en byten. Het gestoken deel zwelt aenstonts op: maer genezen zich gezwind daer na weer met olie en poeders, die zy op het beschadigde deel leggen: en bieden de zelve dan aen d'omstaenders te koop.

De guigelaers zijn zeer vaerdig in hunne kunst, en doen zeltzame dingen, met hand-greepen. Te weten, zy leggen schuttelen of wijde ope korven op d'aerde, drie of vier boven malkanderen, die alle ledig schijnen, als zy die neer leggen: maer in het op nemen, d'een achter d'ander, zitten of schijnen te zitten op den boodem eenige levende vogelen, 't zy tortelduiven of andere: die zy dan quansuis weder bedekken met de zelve schotelen, met die te wenden en keeren, als of zy die weg namen. En ziet men daer na niet een van deze vogelen meer: sonder men onmogelijk kan zien, hoe zy eerst daer gebragt, of daer weder van daen genomen worden.

Fr. Bernier. De Groote Mogol trekt dikwils met hondert: ja, twee hondert duizent man ter jacht.

Ontrent *Agra* en *Dely*, langs den stroom *Gemna* tot aen de bergen, en ook ter weder-zijde van den grooten weg, die na *Lahor* loopt, heeft men meenigte van onbebouwde landen: zommige, als afgehouwe bosschaedjen: andere vol groot gras, tot de hoogte van een mensch en hoger. In alle deze plaetsen heeft men meenigte van wachten, die zonder ophouden herwaert en derwaert gaen, om te beletten, dat niemant, hy zy dan wie hy zy, jage, ten zy op patrijzen, quakkels, en hazen, die d'Indianen weten met garens te vangen: zulx men daer overal een zeer groote overvloed van allerlei wilt gedierte heeft.

Jacht des Mogols. Wanneer de jager-wachten weten, dat de Koning of *Mogol* in't veld, en na by hunne hoek is, verwittigen zy den groot jager-meester de hoedanigheid van het wild, en de plaetse, daer men 't meeste heeft. Men bezet dan met de wachten alle de toegangen van dien wijk: en by wijle meer dan drie of vier mijlen lands, ten einde het krijgsheir, op deze of aen d'andere zijde te doen door gaen.

Het jagen geschiet op verscheide dieren, als op *Gazellen*, *Nilgaux* of graeuwe ossen, leeuwen, kranen en andere. De jagt, op *Gazellen*, geschiet met getemde luipaerden, op dese wijze. Wanneer men een troep van *Gazellen* (want zy scholen met troepen van vijf of zes te zamen) ontdekt heeft, tragt men die te doen zien aen den luipaert, die op eene kleine wagen geketent is. Dit loos gedierte begeeft zich niet aenstonds tot loopen, als men zou mogen meenen: maer gaet van daer al draeiende, en heimelijken zich verbergende, om van naby haer te naderen en te bespringen: gelijk het vier of vijf sprongen kan doen, byna met een ongeloofelijke raddigheid. Wanneer hy gevoelt het te kunnen toedragen, werpt hy zich daer boven op, wurgt haer, en verzadigt zich met het bloed, hert en lever. Zoo hem zijn sprong mislukt, het geen dikwils gebeurt, hy blijft staen. Ook zou hy vergeefs trachten haer in te loopen: want zy beter en langer kunnen loopen, als een luipaert. De meester of oppasser komt daerna zeer zachtelijken by hem, streelt en smijt hem stukken vleesch toe, en voed hem dus: doet hem d'ooge-brillen of blinden aen, die hem d'oogen bedekken, en ketent en zet hem weer op den wagen.

De vangst van *Nilgaux* of graeuwe ossen, een zeker slagh van elanden, heeft niet byzonders van groot belang. Men omringt hen in groote garens of netten, die men allengs toesluit. Wanneer zy gebragt zijn tot een klein bestek, treet de Koning, *d'Omrahs* en jagers binnen, en dooden hen na hun wel-gevallen, 't zy met het schieten van pijlen en halve pieken, of met zabels en musketten: en by wijle in zulken grote menigte, dat de Koning vieren-

rendeelen der zelve tot geschenken aen alle *d'Omrahs* zend. De jagt van kranen is zeer lustig, en een vermaek te zien, hoe zy zich tegen de roofvogels in de lucht verdedigen. Zy dooden hen by wijle; maer eindelijk ontkomen het de meeste vlugge vogelen, gemerkt deze roof-vogels niet vaerdig zijn in 't wenden en keeren. Onder alle deze jagten is die van leeuwen de koninglijkste: dewijl niemant dan de Koning en Prinsen dien mogen doen, 't en zy door een zeer byzondere toelating: maer hy is ook de gevaerlijkste: en geschied by na op deze wijze. Wanneer de Koning in 't veld is, en de jacht-wachten de plaetse hebben kunnen ontdekken, daer de leeuw zich onthoud, zoo binden zy daer ontrent eenen ezel vast, dien de leeuw niet na laet te komen verscheuren, en, zonder zich te bekommeren om te gaen zoeken een anderen roof, 't zy van ossen, koeien of schapen, gaet drinken zoeken, en komt zich dan op zijne gewoonelijke plaetse weer neerleggen en slapen tot des anderen daegs. Als dan vind de leeuw op de zelve plaetse een anderen ezel, dien de jagers daer vast gemaekt hebben, gelijk des voorigen daegs. En wanneer zy hem aldus geaest en veele dagen op een zelve plaetse gehouden hebben, en weten dat de Koning na by is, maken zy eindelijk eenen ezel vast, dien zy meenigte van *Opium* of maenkop-zap hebben ingegeven, ten einde het vleesch des te beter den leeuw kan doen slapen; hoewel eenigen dit voor beuzelingen en een uitstrooisel van het gemeene volk houden: en de leeuw genoech in slaep kan komen, zonder *Opium*, wanneer hy wel verzadigt is. Dan spannen zy met alle de boeren van d'omgelegen dorpen groote garens, daer toe juist gemaekt, die zy ook allengs tot een klein bestek brengen, gelijk men in 't jagen van de *Nil-gaux* doet. Zynde aldus alles gereet, stijgt de Koning op eenen olifant, geharnast met yzer, in gezelschap van den groot jager-meester, eenige *Omrahs*, gezeten op olifanten, meenigte ven *Gourze-berdars* en veel andere jacht-wachten te voet, gewapent met halve pieken, en nadert het garen van buiten, en brant uit een groot mosket op den leeuw los. Wanneer dees zich gewond voelt, komt hy naer zijne gewoonte recht op den olifant aen: maer vind de groote garens voor den borst, die hem beletten. Midlerwijle schiet de Koning zoo lang, tot dat hy hem doot. By wijle heeft men eenige leeuwen gezien, die over de garen hene sprongen, niet zonder neerlaeg van veele menschen. Het word by d'Indianen voor een goet voorspook gehouden, wanneer den Koning eenen leeuw doot: en voor een zeer quaet, zoo hy faelt. Ja de staet, geloven zy, zou in gevaer zijn, zoo hy het niet volbrengt. Zy doen ook groote plechtelijkheden op dezen jagt: want men brengt den dooden leeuw voor den Koning in de volle vergadering der *Omrahs*. En na men den leeuw wel beschouwt en afgemeten heeft, schrijft men het ter Sekretarye op: dat zulk een Koning, in zulken tijd eenen leeuw van zulken groote, en van zulk hair gedoot heeft, en die tanden en klaeuwen had van zulk een lengte en breete: en aldus tot de minste omstandigheden toe.

In *Indiën* gebruikt men geene fakkels of toortsen, gelijk hier te lande: maer zekere kopere vuur-pannen, by na op gelijke wijze als die men in de handen der helsche razernyen geschildert ziet. *Vuur-pannen.*

Men voed daer in het vuur met pek en andere ontfonkbare stoffe, die door middel van zekere vette vocht vlam geeft. Een dienaer draegt de vuur-pan in een kopere vles met een zeer langen en engen hals, in plaets van een handvatsel, om daer by te houden: ten einde, wanneer men de vlam met het by doen van deze vocht wil vermeerderen, de hitte en kracht der vlamme de hand des dragers niet zou branden.

De meeste Indianen, inzonderheid de Malabaren, gebruiken in plaets van papier, de lange bladen van de kokos-boomen, daer zy wonder kunstig met een yzere stijl of grif de letteren weten in te snijden.

Tale. Wat de tale der Indianen belangt: een andere gebruiken de Mooren of Mahometanen: en een andere de Heidensche Indianen. Maer onder alle talen is by na geene, die haer verder uitstrekt als de Maleytsche, gelijk aenstonts breeder zal gezeit worden: de wijdstrekkendheit dezer tale door *Indiën* schijnt byna als te vereischen, eenige der gebruikelijkste woorden, beneffens hunne vertaling in 't Neerduitsch voor af ten toone te stellen.

Duyts.	Malleys.
AEndoen	*Packoe*
afdoen	*kaelwaer*
aenbidden	*backasse*
antwoorden	*minjaot*
afdragen	*batturon cabauwa*
afhouden	*carratan pangal*
aenveerden	*tariman*
ackeren	*bangala tana*
ackerman of land-(man	*oran gouno*
aenkomen	*sampe*
afgaen	*turan cababa*
aenhooren	*bandagar*
arbeiden	*backarga*
afsnijden	*karat*
ander	*laing*
alzoo	*bigitou*
aldaer	*disoruna*
arm ofte schamel	*cassian*
achter	*balacan*
al te laet	*lambaet*
al te vroeg	*arry galap*
al uyt	*abis*
aenziet	*liat*
ambacht	*pande*
ay mijn	*banan mira*
azijn	*thouka*
antwoord	*britou*
aerde oft land	*taua, of darat*
aen land gaen	*piggy darat*
avond	*malan*
al te malen	*samonga*
anker	*savou*
armoede	*Kassion amat*
anckeren	*labo soau*
aftrecken	*tarra kaelwaer*
als u liefden	*candati packanita*
arm, of een arm	*tangan*
aes om te visschen	*oupan*
alleen	*sendiri*
aderlaten	*kaelwaer darot*
accordeeren	*badamme*
avontueren	*bamanarou onutom*
arresteren	*bapassou*
aflaten.	*yangan.*
Brengen	*Bawa*
beiden	*nanty*
branden	*backara of mangala*

Duyts.	Malleys.
binden	*icat*
begieten	*zieron*
bereiden	*boat adar*
borgen	*petschaya*
beteren	*bocaet bae*
beveinsen	*battan doelou*
bergen oft beware͂	*semoeny*
belgen	*tida bishouka*
besteden	*zouda balanga*
berooken	*baassap*
baaden	*trayzion*
breeken	*peyrzia*
betalen	*bayar*
beginnen	*moullay*
begeeren	*mauncka*
bedriegen	*bodoy*
begraven	*tanam*
bespieden	*batjagay*
betooveren	*tackana*
begecken	*barmayn*
beschermen	*papodan*
byten	*giget*
belasten	*mangoro* of *sourou*
bieden	*batavaer*
bidden	*mintacan*
blaaren	*tiop*
bloeden	*klaawaer darat.*
benaerstigen	*betachinta*
beeven	*goumartaer*
belooven	*tavar*
behouden	*manaroo*
bevel	*sourovan*
blint	*bouta*
breet	*lebar*
beleeft man	*kyaey agum*
binnen	*dalangh*
buyten	*lonaer*
blaau	*iddo*
boven	*attas*
beneden	*di bava*
beter	*bayck*
bitter	*payit*
broot	*rotty*
botter	*minga sappy*
barbier	*oran pande thicor*
backer	*oran pande rotty*
bruidegom	*cave cau yan*

bruy-

Duyts.	Malleys.
bruyloft	*macanan minum*
bedſtede	*tampat tidoran*
blad	*davon*
boonen	*cackara*
buyck	*pouroot*
blaſe	*caſingan bumata*
billen	*pantatt*
beenen	*cacky*
baerd	*janget*
borſt	*zouſou*
broeder	*Addy*
boſch	*outang*
brugge	*Iambatan*
brech	*gouno*
been	*toulang*
beeſt	*binatan*
blomme	*bongham*
blad	*darat*
boomgaert	*cabon*
booge	*pana*
boom	*paen*
brandt	*kackaer*
bril	*ſarou matta*
bonnanes	*piſan*
bijle	*campa*
boek.	*cambyn.*
Doen (dogē deren of me-	*boat ampon*
drincken	*minnon*
decken	*totop*
deeren of derven	*bamoula*
duyren	*balambat*
danſſen	*manare*
droogen	*gymoor*
droomen	*minpyn*
dreyghen	*britacot*
doncker	*calam*
dooden	*matte*
deelen	*bagy*
duncken	*thinta*
doodt	*bamatty*
doof	*touly*
droevigh	*batzintta*
dick	*gommo*
dick laken	*cayn tabbael*
doen of te dier tijt	*cala cala*
dickmael	*boynja calit*
daer	*lana*
de helft	*ſantanga*
dagh	*harry*
dagelijks	*ſarry ſaryan*
droog-doek	*kayn caryn*
darm	*porott*
dief	*panzonry*

Duyts.	Malleys.
dorſt	*cryn*
dobbel	*lipat*
deerlijk	*caſſian caly*
drie	*tyga*
deugt	*gymatt*
dun	*nipis*
diere	*mahael*
droppel	*tyris*
drek, ſlijk	*chamar*
dorp	*nigay citgil*
dienaer	*oran beta*
dochter	*ana parampuam*
duyvel	*ſettam*
doornen	*dury*
dronckaert	*oran mabo*
deur, poorte	*pintou*
dronk	*mabo*
deel, plank	*papan*
dicht by	*dekat*
damaſt	*ſoutratoieiſt*
die man.	*oran itou.*
Een	*macan*
ergeren	*bemeyna*
eeren	*boatbaſſaer*
erven	*bacaſſe inga*
effenen	*baſſama*
eindigen	*abbis*
eyken leggen	*uian bat alloor*
edel.	*olu balan*
eergiſteren	*calmarydolu*
elders	*larien remapa*
ellen	*gas*
eerſt	*dulu*
eerbaer	*bode baye*
eens	*ſackuly iny*
eede	*ſompa*
eenigſins	*barancali*
eenig	*bigittou*
eers	*partat*
eyeren	*tilloor*
erreten	*caiſian*
eerlick man	*oran bac boede*
endvogelen	*ity*
eyſſchen	*tongo*
etter.	*nana.*
Fluweel	*ſoutra viloudu*
foute	*couranga*
fonteyne	*ſonge*
fruyt	*boaboa*
fruyt-ſchottel	*ſapirin boat*
foelie	*bongra pala*
fyneſen	*batock*
fijn.	*alys.*

Duyts.	Maleys.
Gebroocken	*Pathia*
goet	*baeyk*
geſchut	*bedill*
groot	*baſaer*
genoegh	*ſadang*
granaet-appel	*dilima*
gedencken	*engatkan*
gevoelen	*iaman*
giſteren	*calmary*
gehacken ſteen	*bottou aſſa*
gaen	*pigy*
geven	*bry*
genaecken	*baampeer*
geneſen	*ſagar*
gorden	*icat pingan*
gelooven	*bataot*
geleyden	*icott*
gram zijn	*gonſar*
gelieven	*ſoucka*
gevoelen	*jamman*
gemoeten	*botta mon*
gaepen	*thaugan*
gerieven	*mintan*
gedencken	*bangon*
gebieden	*maugoroan*
groeten	*badamme*
graeſſelijck	*bainga*
geneughte	*ſoucka moidanga*
gierigh	*kekeer*
gram	*loupa*
geſont	*bayck*
grootheyt	*olubalan*
geſtadigh	*momoulay*
getrou	*petzyaya*
geluckigh	*Aran*
gaerne	*caudati*
gemeenſchap	*mambry beta*
geheel	*boula*
gebrant	*maangus*
gebraet	*pangan*
groen	*birou*
geel	*couny*
goutſmit	*pande maſſe*
gordel	*daſtar*
gordyne	*tidoron*
geſouten vleeſch	*daghy maſſing*
geyte	*cambi*
groot-vader	*ibou*
groot-moeder	*ibou*
Godt	*dios*
galge	*ganton*
geberchte	*gounou*
gebedt	*minta*
geeſt	*lavan*

Duyts.	Malleys.
geſelſchap	*baſſaman*
gout	*maſſa*
graet van viſch.	*toulang.*
Helpen	*toulong*
hebben	*Ada*
helſen of omhelſẽ	*bapelo*
haeſten	*lacas*
helen, verſwijgen	*totop*
hylicken	*cauyn*
hardoen	*boat lagy*
halen	*bavva*
haeten	*marouca*
hoeſten	*batour*
hooren	*dengaer*
hieten, gebieden	*namanga*
hardt	*caras*
hooveerdigh	*caras amat*
hoog	*tyngy*
hert vlees	*daghyn caras*
heden	*hari yui*
hoe	*Appa*
hoe veel	*barappe*
hy is hier	*Ada ſiny*
haer	*itos*
hier	*ſiny*
honger	*lapaer*
half	*ſapanga*
hier toe	*dici yuy*
hondert	*ſaratus*
heere	*knyn*
hemt	*bayou*
hooft	*capalla*
hooft doek	*cayn capalla*
hant	*tangan*
hooftkuſſen	*bantal*
huys	*rouma*
heymelijk	*bacatan*
hart is een beeſt	*rouſa*
haeſen	*plando*
haſewindt	*angy plando*
hont	*Anghyn*
hinnen	*Ayam*
helle	*del Avatana*
hemel	*dilanghyn*
hals	*leheer*
harſſenen	*oura*
hayr op 't hooft	*rambott*
hamer	*pomokol*
hout	*cayon*
haen	*ayan lacky*
huyt	*coveyt*
hangman	*belegyn ganton*
hennich	*mado*
hoe veel dat	*barappe yuy*

Iagen

Duyts.	Maleys.
Jagen	*bouan*
in 't bos jagen	*batraucan dioutan*
inga en	*maſſo*
in onmacht vallen	*paya*
in laten	*biar maſſo*
ick	*beta*
jonck	*mouda*
jae	*iaa*
in	*dalan*
jaer	*tauwan*
jonckvrouwe	*anna dare*
yſer	*wiſſy*
ingewant	*dalam parot*
inkert	*toulyſan*
jonghen (len	*bonda*
inſtrumẽt om ſpe-	*cotſyappen*
Koopen	*bylly*
kooken	*maſſa*
kaſtijden	*bellaygaer*
klieven	*balla*
krauwen	*gatrou*
koncenteren	*battou*
komen	*datan*
klimmen	*nayn*
kuſſen, of ſoenen	*chium*
krijghen	*ambil*
kloppen	*mockol*
kranck	*pingakit*
kreupel	*tempan*
kort	*panda*
koopmanſchap	*daganang*
konſtigh	*baynga pande*
krom	*krott*
kout	*dingin*
Koninck	*raydtza*
Koninginne	*bini radya*
kock	*iordapoo*
kleermaker	*pande boat payegan*
kamer	*bele of bile*
koopman	*oranbadagan*
kuyl of waterput	*prigy*
kam	*fiſeer*
kruyden	*rompot*
kalf	*anac ſappy*
kappoen	*cabyret*
kaneel	*cayou manis*
kooper	*tombaka*
kat	*cotchyn*
kaſteel	*gourett*
kuſſen omzitten	*banthal*
kalk	*capor*
kandelaer	*damaran*
kraem of winkel	*kede*
komkommers	*antimon*

Duyts.	Malleys.
koſtelijken ſteen	*batou*
of diamant	*piramata*
kompas	*podomman*
kontract	*bitſgara*
krabbe	*catan*
kleyn	*citgill*
kokos	*nior*
Kapiteyn	*anna codda*
kieſen	*pily*
kinderen	*anack*
knielen	*batillo*
knoopen	*dabondaer*
kemmen	*fiſcer*
kennen	*bakanal*
komen	*datan*
knauwen	*giget*
kyven	*backelay*
ketel	*pario tamback*
kaerſſe	*damaer*
keucken	*dapor*
kriſten menſch	*ſatou neſſerani*
kiſte	*pytti*
kint	*anack*
koey	*ſappy*
knevels	*dangodt*
kooren	*gadon*
kleyn.	*kitſie.*
Lampe	*lamaran*
leeren	*blaygeer*
loopen	*ballary*
leggen	*barenty*
laeden	*ſarat can*
logeeren	*ſaling*
leyden	*ongoucan*
leenen	*meyngam*
lacchen	*tetaua*
luyen	*pacol gantan*
leven	*idop*
luyſteren	*dengher*
leveren	*braycan*
laten	*tingalcan*
licht	*ringan*
leelijk	*iahat*
lecker	*calaparan*
loos	*tzerade*
lank	*pangan*
luttel	*ſadekit*
ladder	*tanga*
laeken	*cayn*
lange peper	*tabee*
luys	*cotto*
leden	*baou tangan*
lippen	*debeer*
lichaem	*baden*

Duyts.	Malleys.
lichten	*tarran*
loot	*tyma*
lonten	*sombo*
liegen.	*dousta.*
Minnen	*gyma*
maecken	*boat*
mercken	*tanda*
meynen	*tzinta* of *ingat*
meesteren	*pande bryckatt*
meeten	*oucor*
mangelen	*toucaer*
mogen	*bollee*
murmureren	*bassongot*
minne of lief	*casse*
mildelijk	*lapas can*
my	*kita*
mijn	*ponga*
mager	*conras*
moey	*baeyck*
mouwe	*tangan*
morgen	*isso*
misschien	*saptattauwe*
meer	*lagy*
min	*couran*
meenig	*bayntan*
moede	*lala*
maeghschap	*sondara*
mal	*gila*
mes	*pisou*
mes-maker	*pande pisou*
metselaer	*pagera*
munte	*harta*
munter	*pande harta*
merrye	*canda parampuan*
muys	*ticos*
melk	*sousou*
maegt	*anadara*
mondt	*molot*
man	*lacky*
maendt	*bonlan*
maete	*ocuran*
maet of vriendt	*sobott*
muyr	*cota*
merkt of mart	*passaer*
maeltijdt	*tampa macanan*
meester	*pande bellagaet*
meel	*tapon*
mensch	*oran*
milt	*calomary*
moordenaer	*pande bounon*
mat	*ticaer*
maene	*boulan*
mutse	*toudong*
mast	*tiang*
middagh	*tingary*
moeder	*maa*
mostaert.	*sasaue.*
Naecken	*moampeer*
nayen	*maniayt*
nagelen	*pocolpocou*
noemen	*namania*
niesen	*batou*
nooden	*pangilmacan*
nemen	*ambil*
naer noen eten	*macan zoere*
neygen	*boat hambaer*
nat maken	*basso*
nastelen	*icat*
nijdigh	*leliat iahat*
nieu	*barou*
naerstigh	*zerrede*
neder	*banas*
nu	*sacaran*
neen	*tida*
nergens	*tida baran*
niet	*tyda ada*
nu voortaen	*sacarandolu*
noyt	*tydalagy*
niemant	*tida sappa*
navel	*tandaporot*
nacht	*malam*
nagel des vingers	*kokou*
naede	*iarom*
nichte	*anackneene*
neef	*tzouzou*
neus	*idom*
nagelẽ of specerije	*chancke*
noten-muscaten	*pala*
noorden.	*bara.*
Ontsteecken	*pasan*
ontbijten	*makanpagy*
ontsien	*takot*
ontdoen	*salyn*
ontkleeden	*salyn pockian*
onthouden	*iahan loupa*
ontnagelen	*pacaelwaer pocou*
ontgorden	*caulwaer pinghan*
onthalsen	*battata capalla*
ontseggen	*candaty*
ontginnen	*caratkan*
ontvlieden	*larycan*
onderwijsen	*beryta doulou*
opstaen	*bangou*
openbaren	*backatan*
opgaen	*nayn*
ontbieden	*caße*
onderdanich zijn	*tondo can*
overgeven, spuwẽ	*moutacan*

ontlopen,

Duyts.	Malleys.
ontloopen	*larycan*
overgaen	*byatas*
omringen	*coulezly*
overblijven	*diatas diang*
ontdekken	*bouca totop*
ontloſſen	*ſalingkan*
oorlogen	*mouſo*
ontmoeten	*batamo*
ongeſont	*ſacit*
oud	*tuora*
onkuys	*docana*
onwetende	*yni tyda tau*
over	*diatas*
overlanx	*lambat binga*
onlanx	*tyda banga*
om dies wille	*carna apa*
oorlof	*minta dolu*
ook	*bygito in*
onzeeker	*tyda ſongo*
onleedig	*ada ſoucar*
onmogelijk	*tida banar*
oneffen	*tide ſamma*
os	*lobot*
ooge	*mata*
oore	*talingan*
olie	*mingan*
oven	*dapor*
oſſen vleeſch	*daghy lambo*
ontfanger	*taryman*
obligatie	*cartas ſapzy*
oorſpronk	*dolu*
oorzake	*carna anſcho*
ooſt	*timor*
ooſt ten noorden.	*timor.*
Paeyen	*boat ſoucka*
plukken	*caulaver*
peynſen	*ingat can*
pakken	*boat boncoſan*
prijs zetten	*tauer*
prijzen	*caſſe*
printen	*lapis*
piſſen	*chanſchyn*
proeven.	*raſſa*
planten	*tanam*
plegen	*boat dina*
plagen	*ayarcan*
pijnigen	*commataer*
proſpereren	*ſouda caya*
plateel	*pingan*
puyr	*tzoutze*
paer	*dua calit*
paert	*couda*
papier	*cartas*
pak	*boncouſan*

Duyts.	Maleys.
peper	*lada*
pot	*tapian*
poort	*pintou*
punt	*prighy*
pant	*gady*
penſen	*porot*
poingaert	*cris*
porſelanen	*mancoo*
papegay	*nory*
pyloot	*mallim*
pennen.	*boulo marulis.*
Quijtſchelden	*lapas can*
quellen	*bonat moulagan*
quetſen	*ado louca*
quaet	*ghabatt*
quitantie	*papas can*
quijten	*carianyam bayck*
quaert-ſpel.	*cartas bieguidit.*
Reekenen	*bilan quera quera*
raden	*bytſiara*
rijkdom	*ora caian*
reyzen	*baialan*
reyn	*tſiuzi*
rijk	*caian*
ruſten	*barentyn*
rooven	*manſiuri*
regneren	*boucum*
royen	*panganio*
root	*mera*
ras	*lacas*
roepen	*pangil*
rijs	*baas*
rugge	*balacca*
rink.	*chinchyn.*
Sonder	*ſimbiri*
ſlaet	*olam*
ſcherp	*taſiam*
ſuyr	*maſam*
ſiek	*ſakyt*
ſiekte	*ſakytan*
ſomtijts	*barancalla*
ſmal	*nypis*
ſmaer	*barar*
ſlange	*tolar*
ſchouwer	*bant*
ſandt	*paſſyt*
ſchalk	*parlent*
ſtout	*bran*
ſieden	*maſſakan*
ſanger	*minienhi*
ſingen	*miniehi*
ſchotel	*pingan*
ſteert	*ecot*
ſchuwen	*lari*

ſpijſe

Duyts.	Malleys.	*Duyts.*	Malleys.
ſpije	*macanan*	ſpeelman	*prande rel or*
ſtadt	*negri*	ſmetten	*boatſiamar*
fluyten	*cuntſican*	ſervette	*romal*
ſpelen	*baſiudi*	ſenden	*ſuruan*
ſavonts	*molam*	ſterven	*matti*
ſtampen	*tombo*	ſnuten	*ſuitſi daman*
ſpinrock	*maganti*	ſwemmen	*barnan*
ſchicken	*baiki*	ſchip	*cappal*
ſafferaen	*connyt*	ſchipman	*oran tua paran*
ſmeden	*pandekan*	ſpinnen	*antrante*
ſmit	*pande biſſi*	ſwart	*itam*
ſorge	*bytchinta*	ſtoppen	*gallam*
ſchuldig zijn	*totan*	ſparen	*campon manaro*
ſeggen	*becatta*	ſonde	*doſa*
ſondag	*iemma*	ſlagen	*pucol*
ſlapen	*tydon*	ſtrate	*ialan*
ſoet	*timor*	ſchueren	*iarri*
ſtorten	*tompa*	ſpiegel	*tiaermin*
ſuyver	*tſiuſi*	ſweeren	*ſempa*
ſnuyter	*gapit*	ſchamen	*malon*
ſint giſter	*calmari*	ſoet	*manys*
ſlootmaker	*pande contſi*	ſondag	*Ionmahet*
ſotternye	*gyla*	ſuſter	*addeparapas*
ſtanck	*broſſu*	ſiet	*doduer*
ſtincken	*ini broſſu*	ſchouderen	*baon*
ſchoen	*bai paras*	ſwijgen	*dyem*
ſtuck	*ſappangan*	ſwert	*Ita*
ſteken	*manſuiri*	ſchoen	*apon*
ſtock	*caiu*	ſout	*matary*
ſpille	*antra*	ſilver	*peca*
ſuchten	*paian*	ſieck	*ſabiit*
ſmal	*coran*	ſonde	*tehylacca*
ſwaer	*barat*	ſwaer	*brat*
ſmaken	*ſadab*	ſacken	*corni*
ſchoppen	*pangali*	ſtael	*negle*
ſy	*dia*	ſterven	*bantatan*
ſagen	*gergaſien*	ſchotelen	*pienning*
ſlap	*coran cras*	ſpiegel	*ſarmi*
ſpiegelen	*lear di caeſia*	ſcheer	*goethieng*
ſtofferen	*caerſia baiki*	ſpelden	*calvenetten*
ſweeren	*ſompa*	ſweert	*padang*
ſchueren	*tſiarri*	ſchilt	*ſalwacke*
ſteen	*battu*	ſpietſe	*romba*
ſchrijver	*iurtilis*	ſtaet	*pockul*
ſchoppe	*pangaly*	ick ben ſieck	*byte ſecate*
ſlapen	*tidor*	ſmit	*goeda*
ſlaeplaken	*ſellimo*	ſterck	*cras*
ſmelten	*andrior*	ſchip	*capal*
ſtadt	*degri*	ſchaep	*domba*
ſpreken	*bekatta*	ſchuyt.	*prau.*
ſchijnen	*terran*		

Vol-

Volgens *Della Valle* hebben al de Landſchappen van *Indiën* by na een zelve tale; hoewel byzondere letteren: want ſchoon de tale of ſprake in verſcheide geweſten verſtaen word, de letteren niettemin zijn verſcheiden.

Daer en boven hebben de geleerden of geeſtelijke Indianen of *Brahminen* een tale en ſlag van letteren, *Nagher* by *Kircher* en andere de *Hanſeretſe* en *Brachmanſe* tale geheeten, de welke als gewijd onder hen en alleen aen alle geleerde luiden van hunnen geſlacht of ſtam gemein en bekent is: en overal aengenoomen en verſtaen word, gelijk in Europe onder de geleerden de Latijnſche.

Deze zijn ſchoone en klare, doch groote letteren, en beſlaen veel plaets. Zy verſchillen ook veel van de letteren, die de *Benjaenſe* koopluiden in *Suratte* gebruiken.

Volgens *Edward Terry* is de gemeene tale des lands van *Indoſtan* gelijknamig met het zelve, en word ook *Indoſtan* genaemt. Zy heeft groote gemeenſchap met de Perſiaenſche en Arabiſche tale: maer is liefelijker en lichter uit te ſpreken, dan d'andere. Het is een zeer zinrijke tale en ſpreekt veel in weinig woorden. Zy lezen en ſchryven gelijk wy, van de linke na de rechte hand.

Zoo *Abraham Roger* getuigt, gebruiken de *Brahminen* op de kuſt van *Chormandel*, de *Bengaelſche* tale.

Een ander tale is ook by hen in gebruik, *Samſcortam* geheten.

In *Indiën* en de geweſten van den *Mogol* is de Perſiaenſche tale meer in gebruik, dan d'Indiaenſche zelve. De Perſiaenſche tale word onder de *Mogollers* inzonderheit ten hove by d'edelen gewoonelijk geſprooken, en in alle openbare handelingen en geſchriften gebruikt. Dit dunke niemand vreemt, aengezien de *Mogolſche* vorſten, die hun herkomen uit *Tartarye* en *Samarkand* hebben, daer de Perſiaenſche moeder tale is, de zelfde ook in *Indiën* hebben willen onderhouden.

De Perſiaenſche tale heeft loop door alle de landen van den grooten *Mogol* en van daer tot aen *Sina*. Zoo ook *Ananie* getuigt, dienen zich al de Moren of Mahometanen in dit ooſten van de Perſiaenſche tale: volgens *Terry* is de Perſiaenſche tale in des *Mogols* land een zeer rare en hoftale: hoewel een weinig verbaſtert in d'uitſprake van d'eerſte Perſiaenſche tale: desgelijx in eenige woorden. Het gemeen Mahometaenſch volk, volgens *Peruſch*, gebruikt de Turkſche tale: maer niet zoo cierlijk en geſchaeft, als oprechte gebooren Turken. Geletterde luiden en Mahometaenſche Prieſters ſpreken Arabiſch: naerdien in deze tale *d'Alkoran* en andere boeken beſchreven zijn.

Geene tale ſtrekt haer verder uit en is dienſtiger als de Malayſe tale, alzoo na de ſtadt *Malakka* genoemt, daer zy haeren oorſprong van daen heeft: en die inzonderheid gebruikt word, inzonderheid onder de koopluiden. Op alle d'eilanden van de Straet *Sunda*, en door alle de na by gelegen geweſten, ja door geheel *Indiën* word deze ſprake geſproken.

Zoo *Linſchoten* getuigt, hebben veele luiden van verſcheiden landaerd, die te *Malakka* hun verblijf quamen nemen en de ſtadt bouwden, aldaer ook deze byzondere tale, en van alle d'andere Indiaenſche talen verſcheiden, opgerecht; beſtaende uit d'aengenaemſte woorden en cierlijkſte wijze en aert van ſpreken van andere gebuur-volken: zulx deze tale de cierlijkſte en geſchaefſte van alle talen in ganſch *Indiën*, en ook de gebruikelijkſte en licht te leeren is. Men vint ook geenen koopman van de gebuur-geweſten, die aen dezen oort komt handelen, of leert gemeenelijk de zelve: niet alleenlijk om aldaer, maer ook in zijn land te ſpreken.

De Ooſt-Indiſche Maetſchappye heeft een woord-boek met de dagelijxe wijze van ſpreken: desgelijx het Nieuwe Teſtament en andere boeken in deze tale, neffens het Neerduitſch daer by, hier te lande doen drukken. In deze tale leeren en preken ook d'onzen, zoo School-meeſters als Leeraers, voor d'Indianen aen verſcheide oorden in *Indiën*.

Schepping der Wereld, en tien lichaemelijke verschyningen van Wistnou *of* Mahadeu.

DE Schepping der werelt (gelijk te vore staet aengeroert) schryven de *Brahminen* eenen *Bramma* of *Bruma* toe, die door magt, hem van *Wistnou* of *Mahadeu* gegeven, de werelt zou geschapen hebben.

Wijders, de *Brahminen* stellen veel werelden, die alle, in vorm van een ey, in 't water, zouden drijven: welk water buiten de werelt en God zelf is: gelijk onder breeder zal verklaert worden.

Zoo andere, volgens *Kircher*, willen, zou *Bruma* veertien werelden voortgebragt hebben, overeenkomende met de deelen des menschelijken lichaems: te weten, d'eerste opper-hemelsche werelt uit de hersfenen: de tweede, uit d'oogen: de derde uit de mondt: de vierde uit de linke oorlel: de vijfde uit het verhemelt en de tonge: de zeste uit het herte: de zevende uit den buik: de achtste uit de schamelheid: de negende uit de linke dye: de tiende uit de knien: de elfde uit de hiel: de twalefde uit de teen der rechter voet: de dertiende, uit de voetzool der linke voet: de veertiende, uit de lucht rontom hem. Uit deze werelden zijn menschen gebooren: na den staet van de deelen des menschelijken lichaems: te weten, uit de eerste menschen, met verstant en wijsheid begaeft: uit de tweede, voorzichtigen in 't beloop der wereltsche zaken: uit de derde, welsprekenden: uit de vierde, arglistigen en snooden: uit de vijfde vreters en slempers: uit de zeste prachtigen, deurluchtigen en milden: uit de zevende, vuilaerts en onbehouwen: uit den achtsten, geilen en genegen tot vleeschelijke wellusten: uit de negende arbeidzamen, hand-werkers en landbouwers: uit de tiende, tuin-luiden en boeren: uit de elfde, luiden van geringe hantwerkers: uit de twalefde, dood-slagers, straet-schenders en dieven: uit de dertiende, onderdrukkers der armen: uit den veertienden, luiden, begaeft met een zonderlinge gave in allerlei bedrijf van zaken.

In dezer wijze word by hen die groote *Bruma*, voortteelder van zoo veel werelden en zeer verscheide menschen, beschreven: welk deze verdwaelde menschen zoo stips van woort tot woort geloven, dat zy desselfs beeltenis, met een kring op ieder der gemelde deelen, ten teken van een werelt, in de pagoden of tempelen ten toone hebben doen stellen: daer en boven, wanneer zy eenen mensch hebben aengezien, vermeeten zy zich uit desselfs aengezicht en wezen, door een zekere kennis, te kunnen zeggen, uit wat werelt van *Bramha* hy gebooren zy.

De werelt, gelijk te voore gezeid is, drijft in vorm van een ey in 't water: en vervat dit ey, den hemel, aerde en afgront.

In dit ey weten zy ook al de veertien werelden voornoemt uit te vinden: want zy stellen, gelijk boven staet aengeroert, acht werelden, (welke wy onder-hemelsche werelden genoemt hebben, om haeren lagen stant beneden den hemel en de plaetse, daer *Bramma* zijn verblijf heeft; maer zijn ook weer hooger als d'aerde) die onder den naem *Surgam* gelijkelijk te verstaen zijn: want by spreken van eenen overledenen, zeid men: *hy is na Surgam.*

Onder d'aerde stellen zy *Patalam*, dat 's *afgrond*: boven de *Surgam*, *Bramma-Lokon*: daer boven *Kailosom*, *Lilaweikontam* en *Weikontam*. In deze drie laeste plaetsen zou God zelf verkeeren. d'Aerde of werelt-kloot, die wy bewoonen, is by hen *Boulokon* geheten.

Zoo de *Brahminen* vercieren, zou deze *Boulokon* of aerdkloot zeven andere werelden in haer begrijpen, ieder door een zee van malkanderen afgescheiden. De naeste werelt, by het middel-punt, zou omcingelt zijn met een zee van zuiver zoet water: de tweede daer aen met een zee van melk:

op

op welke de berg *Trikoweta* van tien duizent mijlen hoog en breet zou ſtaen: de derde met een zee van boter: de vierde met een zee van *Tayer*, of dikke melk: de vijſde met een zee van wijn: de zeſte met een zee van Syroop: de zevende met een zee van zout water: die onze wereld is. Al deze werelden hebben haeren naem van de zeen, die om de zelve loopen.

Of volgens andere zouden in deze wereld ſlechts zeven zeen zijn: als een van water, een van melk, een van dikke melk, een van boter, een van zout, een van zuiker en een van wijn.

In de water-zee worden vijf paradijſen geſtelt: in de melk-zee de geeſtelijken en offer-papen, die *Jogues* geheten worden: die de glorie van *Siven* geheten word: in de derde, die zy de glorie van *Divenderen* noemen, de genen die tot lichamelijke wellusten genegen zijn: in de vierde, die de glorie van *Bruma* des gelukkigen lots is: en in de vijſde, welk is de glorie van *Viſnou*, de rampzaligen: in de zeſte, de glorie van *Kailaſan* genoemt, d'aelmoeſeniers: in de zevende, de glorye van *Vajakandam* geheeten, de rijken.

In alle, behalven d'eerſte, laeten zy toe de volheit van vleeſchelijke wellusten, na d'overeenkoming der vochtigheden, daer zy uit beſtaen. Te weten, behalven d'eerſte: dewijl gelijk dees van een volkomen vernuftelijk licht zwanger gaet, alzoo is ook, volgens hun zeggen, in de zelve d'eerſte trap van welluſt, de genade des opperſten Gods: met wien zy door dezelve een en de zelve worden: en zouden beſtaen in een overeenkomende gelijkmatigheit: waer door de ziele met God vermengt en Godvormig genaemt word.

Merkwaerdig is de berg in 't midden van deze wereld gelegen, en by hen *Merouwa* geheten: te voore op pag. 42. verhaelt.

Men zeit deez berg hooger is, als d'acht gezeide werelden, die boven *Boulokon* zijn: en ſtrekt zich zeer verre na beneden, tot onder *Patalam*, of d'afgront. Om dezen berg zouden de zon, mane en ſterren draeien: en de nacht ontſtaen, wanneer de zon haer achter den zelven verbergt. Hy zou van enkel gout zijn: allerlei ſlag van vruchten en vreugden in overvloet bezitten. Die ook van de vruchten quam t'eeten, zou nooit honger noch dorſt krijgen, noch out worden.

Op dezen berg komen gene menſchen; maer alleen de *Dewetaes*, dat zijn de zonen van *Diti*, de huisvrouw van *Kaſſiopa*.

Volgens het gevoelen van andere *Brahminen*, nopende den oorſprong der wereld, zou een ſpinnekop d'eerſte oorzake der dingen zijn geweeſt: die uit zijnen buik, met 't geſtadig uitwerpen van draden, eerſt de hoofſtoffen, daerna de krijtſen of kloten der hemelen zou gemaekt hebben, en zijn werk door een geduurige byzijn beſtieren, tot aen den ondergang der wereld. Dees zeit men zal veroorzaekt worden, door het binnen-trekken der wereldſche draden, die de ſpinnekop uitgeworpen had: waer uit de vernieting aller dingen zou ontſtaen.

Dan niet tegenſtaende zy het begin en de ſchepping der wereld eenen *Bramma* toeſchrijven, zoo ſchijnen zy nochtans de wereld wel eeuwig te maken: met te zeggen, dat voor deze een andere zou geweeſt zijn, en voor die noch een andere, en zoo voort: van gelijken zou, na deze wereld, weder een andere komen, en na die weder een andere, en in der eeuwigheit geen tijd zijn, dat d'eene wereld niet van d'andere zal komen. Wat deze wereld belangt, die wy nu hebben, dezelve heeft, na hun gevoelen, vry langer en meer jaren geſtaen, als onze tijtrekening na de ſchepping der wereld uitbrengt: te weten, vier eeuwen ſchrijven de *Brahminen* deze wereld toe. d'Eerſte is geheten *Kritaigom*, anders *Korteſuigke*: de tweede *Tretaſuigke* of *Treitagom*: de derde *Dwaparugam* of *Duaper Siugke*: de vierde *Kaligom* of *Kaliſuigke*. De drie eerſte zijn reeds verlopen: de laeſte duurt noch.

d'Eerste eeuwe heeft geduurt zeventien *lak*, en acht en twintigh duizent jaren: ieder *lak* gerekent op hondert duizent jaren: de tweede twalef duizent *lak*, en zes en tnegentig duizent jaren: de derde acht *lak* en vier en zestig duizent jaren: de vierde eeuwe loopt noch, en zal duuren tot de vervullinge van vier *lak* of vier hondert duizent en twee en dertig duizent jaren. Van deze laetste eeuwe zijn, na hunne rekening, reeds verstreken, dezes loopenden jaers zestien hondert een en zeventig, vier duizent zeven hondert en twee en zeventigh jaren: dies de wereld een oneindelijk getal, om zoo te spreken, van jaren, by na zou gestaen hebben. En schoon deze wereld niet altijd, zy zal evenwel zeer lang duuren: want zy voor vast stellen, dat na het duizent mael omkeren der vier eeuwen, *Kortesuigke*, *Tretasuigke*, *Dwaparugam*, *Kallisuigke*, slechts een eenige dag van *Bramma* zou verstreken zijn: dien zy hondert zoodanige jaren des levens toeleggen: en zouden reeds vijftigh verstreken zijn, en nu het een en vijftigste loopen.

Na verloop van dien tijd, zal de wereld door vuur vergaen: te weten, de zoon, die nu met eenige stralen de wereld verlicht en verwarmt, zal dan met duizent stralen de wereld verlichten, en door het uitwerpen van haere overgroote hitte de wereld verbranden: de zee uitdroogen, de bergen tot meel vermalen, en alles verteeren. Daer na zal alles met water overdekt worden en regenen, even als of het water uit den tromp van eenen olifant neerstorte: en dan zal ook *Bramma* sterven. Hoewel anderen het sterven van *Bramma* zoo eigentlijk niet schijnen te verstaen. Want als de wereld, zeggen zy, zal vergaen zijn, en *Wistnou* wederom een andere geschapen hebben, alsdan *Bramma* de plaetse van *Annemonta* (daer zy buiten twijffel de wereld-ziele van *Plato* door verstaen) bekleden: en *Annemonta* de plaetse van *Bramma*.

In deze vier eeuwen zouden, inzonderheid door tien van hunne af-goden, veel wonderen zijn gedaen: die zy in hunne schriften, genaemt de tien autaren, melden, en buiten eenig tegenspreken gelooven, ja voor waerachtigh aen nemen: even gelijk de *Mahometanen* hunnen *Alkoran*.

Volgens anderen, zou de opperste God *Wistnou*, anders *Mahadeu*, deze wonderdaden op deze benedenste wereld verricht hebben, onder tien byzondere lichamelijke gedaenten. Dit gedenkt ook *Barthrouherri*, in zijn boek van den redelijken omgang, daer hy zeid, *Bramma* arbeid als een potte-bakker, en *Wistnou* heeft den last van tienmael herboren te worden, op zich genomen. Deze geboorten waeren in volgende gedaenten. **Hoe Wistnou tienmael in lichamelijke gedaenten op de wereld verscheenen is.**

Eerst zou *Wistnou* gebooren en verscheenen zijn, als een *Matja* of visch.

Ten tweede, als *Kourma*, een schildpadde.

Ten derde, als *Warraha* een varken.

Ten vierde, als *Narasimba*, half mensch half leeuw.

Ten vijfde, onder den naem van *Wamana*, een kleine *Brammasari*.

Ten zeste, onder den naem van *Paresje Rama*, een *Settrea*.

Ten zevende, onder den naem van *Daserratha Rama*, in *Ajot-ja*.

Ten achtste, onder den naem van *Kristna*, de broeder van *Bella Rama*, een *Settrea*. Onder alle de tien verschyningen word deze laetste voor de uitnemenste gehouden: want wanneer *Wistnou* onder den naem *Kristna* in de wereld was gekomen, is hy met zijne geheele godheid verzelt geweest, en was de hemel ledigh gebleven: daer *Wistnou*, in d'andere komsten, ter wereld, slechts met een gedeelte zijner Godheid, gelijk met een sprengkel vuur, die van den gehelen klomp valt, gekomen was.

Ten negende, onder den naem van *Bouddha*.

Ten tiende onder de gedaente van *Kelki*, een peert.

Zoo *Kircher*, volgens berecht van den Jesuit *Hendrik Roth*, getuigt, zeggen de Heidensche Indianen, die buiten en binnen den stroom *Ganges* wonen, in 't algemein: dat de tweede perzoone van de Drievuldigheid reeds negen maele in den vleesche

ver-

verscheenen is, en noch eenmael verschijnen zal. De perzoonen der Drievuldigheid by hen zijn *Brahma*, *Bexno* en *Mahex*. Deze zouden iets een en 't zelve in de natuure zijn, die zy met verscheide namen noemen: als *Achar*, dat 's, *onbeweegelijk*, *Paramanand* of *gerust*: *Paramexuar*, *Opperste Heer*: *Ons* of *wezen*: en met duizent meer andere namen, die d'eigenschappen van dit wezen bedieden.

De drie gemelde perzoonen worden by hen tweevoudig uitgeleid. De eerste *Bramha* zou de natuur of wezen van dat opperste wezen zijn, of van God. *Bexno* desselfs begeerende begeerte; maer *Mahex* de vergrammende begeerte. Ten tweede, zou *Brahma* in alle dingen zijn: *Bexno* de bewaerder der dingen: en *Mahex* de verwoester: hier om vercieren zy dat de doot en vernieling desselfs knechten zijn. Eindelijk zeggen zy in 't kort, dat 't gansche Al der dingen bestaet in *Samext* en *Beaxt*, dat is, in het algemein en byzonderlijk: het algemeen is de gemelde natuur van het Opperste wezen in zich zelf: en 't byzonder de zelve natuur, reeds by deelen in de verscheidenheit der dingen verdeilt. Waer uit zy besluiten, dat gene algemeine noch gedaentelijke onderscheiding in de geschapen dingen zy; maer alles een en het zelve wezen, of algemeine natuur zy, gebyzondert by deelen: ieder der welke de gedaente van eenen mensch, of steen of boom aenneemt. De stoffe, met deze goddelijke deelen bekleet, zou niet anders zijn, dan een bedrog: waer om zy dezelve goddelijke natuur *Ram* noemen, dat is, spelende God. Of liever de bevleeschte of ingelijfde natuur leggen zy aldus uit. Te weten het grooter deeltje neemt of kleet zich met de stoffe, die zy zeggen te bestaen uit vijf elementen, en door deze, even als door zijn werktuig, verklaert hy zijne eigenschappen meer dan in een ander gewonelijk wezen: in welk het kleen deeltje is. Dan wijtluftige uitleggingen had men van node, om te verklaren, of alleen te verhalen deze verzierselen der heidenen

Wat belangt de tien vleeschwordingen of inlijvingen in 't byzonder, die hebben haer aldus:

d'Eerste is *Naraen* geheten, dat is, *vorst der mannen*: de tweede *Ramchandra*, dat is, *sterkte*: de derde *Machautar*, dat is, *een visch*: de vierde *Barahautar*, of verken: de vijfde *Narseng*, of mensch-leeuw: de zeste *Dahser*, of tien hoofden: de zevende *Jagarnath*, dat is, *heere der wereld*: de achtste *Krexno*, of zwart: de negende *Bahvani*: de tiende *Har*.

d'Eerste, *Naraen*, was een zoon van *Jagexuar*, welk in 't Neerduitsch betekent *Heer der wereld*. Dees *Naraen* was zoo sterk, dat hy door den slag van eenen houwer duizent elefanten zou gedoot hebben. Over al, waer hy van zijne dienaers aengebeden wierd, was hy tegenwoordig.

De tweede *Ramchandar* is een zoon van *Bal*. Zijn broeder, *Laxtman*, was zulk een sterke zoldaet, dat hy door eene scheut van eene pijle duizent menschen ter neer velde. Zelf *Kamtxandar* was een bevrediger: maer al wat dees wilde doen, stelde hy door een eenigh woord in 't werk.

Hy is in de wereld gekomen, om die van de dwinglandye der reuzen te verlossen: en wierd gebooren des middernachts; wanneer de hemel bloemen op de geboorte-plaetse neer zond, en de lucht met schelle-kelen van geesten weergalmde. Eindelijk heeft hy de wereld van reuzen bevrijt, die hy door zijnen broeder doode.

De derden is *Matxautar*, by anderen d'eerste. Van dezen vercieren zy het volgend: wanneer de Goddin *Bhavani* ging na het bad met vier duizent maegden, vervolgde de reus, met name *Bhensaser*, haer, om haer te schaken: maer God, onder de gedaente van een visch, schoot uit het water, en hieuw den reus het hooft af.

De vierde is *Barahautar*. Eer dees in de werelt verscheen, heerschte een reus, met name *Harnakas*, over de geheele werelt. Hy had een hooft als een hert, doode de menschen alleen met d'aesem, en trok de bergen na zich. God eindelijk, de gedaente van een wilt verken aennemende, street

twalefjaren tegen dezen reus, en velde hem eindelijk ter neer.

De vijfde *Narseng*. Dees word gezeid gekomen te zijn, om de goddeloosheid der werelt, tegen de hemelluiden, te straffen. Want als de zoon van zeker koningje nacht en dag den naem van God (*Ram*; *Ram*) uitte: wierd zijn vader vergramt, en berispte hem fel, en strafte hem, met hem aen een kolom te binden. Toen ontstont uit de kolom zelve God, onder de gedaente van half leeuw, half mensch, en doode hem, met zijnen buik open te rijten.

De zeste is *Dahasar*. Dees had tien menschen-hoofden, en een ezelshoofd, boven de tien: hoewel zy niet leefden. Hy bewaerde de dood in zijn huis gebonden: en de wint diende hem. Hy was een Heer van 't eiland *Zeilon*: alwaer hy een goude vesting had gebouwt. Eindelijk vervaerdigde zich *Laxtman*, broeder van *Ramtxandar*, om hem te dooden, en nam met zich de beroemde aep *Hanuant*: anders *Hanneman* en *Annimand*, op dat dees, zoo hy by geval mogt missen, hem met eenen steen zou doden. Eindelijk heeft *Latxman* hem met een pijl in zijnen ezels-kop getroffen en gedood.

De zevende is *Jagarnath*. Dees de gansche werelt met alle d'inwoonders op zijn hooft zettende, heeft de zelve na een andere plaetse vervoeren willen: maer de voeten en armen, door de swaerte van sulken last, braken aen stukken en verrotten eindelijk. Nu word hy by deze heidenen, aengebeden, en afgemaelt zonder handen en voeten, die hy gezeid word uit liefde tot de werelt verlooren te hebben. Men zeid hy zijnen zoon, zijn navolger en uit een ey geteelt, door de zee op een eiland zou gebragt hebben, die daer na, onder de gedaente van eenen hond, *ibis* en drack, over de geheele wereld geheerscht heeft.

d'Achtste is *Krexno*. d'Opperste tytel van dezen is de herder der koeien: en had zestien duizent herderinnen. Hy had zeven broeders, die door zekeren reus *Kans* gedoot wierden. Wanneer de moeder *Jessodha* dezen *Krexno* in 't lichaem droeg, nam dees reus de moeder gevangen, en deed haer in de gevangkenis, met andere reuzen bewaren en eenen slang om de gevangkenis leggen: want zijn voorneemen was ook dezen achtsten zoon te dooden. Maer wanneer dees des middernachts gebooren wierd, vielen de reuzen in slaep: en vluchte alzoo de moeder met den zoon weg. De zoon eindelijk heeft den reus gedood.

De negende is *Bhavani*. Deze zeggen zy dat *Xakte* is, of de magt: en haer gemael *Xakteunt*, dat is, de vermoger. Zy word afgebeelt met vier armen, zittende op eenen bloem van de water-plompe.

De tiende is *Har*. Men geloost dees met zijne komste alle de navolgers van de Mahometaensche leere dooden zal. Eerst moet hy in pauwen, daer na in een gevleugelt peert verandert worden.

Voorders, het geen *Mahadeu* in ieder der tien altaren voornoemt, t'elkens onder een verscheiden lichamelijke gedaente, hier op de werelt zou verricht hebben, verhalen anderen wijtloopiger, gelijk het getrokken is uit der heidenen wet-boek zelf, aldus.

Matsjas *of* Matx *autaer, d'eerste.*

BRamha, die met vier hoofden en vier armen, zittende op den bloem van water-plompen, word afgebeeld, en zijne wooninge in de lucht heeft, zijn de *Vedam* of vier geheim of wet-boeken aenbevoolen. De reus *Sankasoor*, anders *Bhensasar*, ontnam hem deze, en dompelde daer mêe in 't diepste van de zee. *Bramha* viel daer over klachtig aen *Mahadeu* of *Wistnou*, en verzocht zijnen bystant hier in. Dees verhoorden hem, en daelde neder in een *Zeis*, in de gedaente van een visch: waer

Matsjas *of* Matx *autaer, d'eerste.*

Kaurams *of* Kourmas *autaer, de tweede.*

waer mêe hy door de ſpoorelooze en ongebaende diepte, den reus *Sankaſoor* opzocht, en, dien gevonden hebbende, verſloeg; brengende de vier geheim-boeken weder tot *Bramha*. Hier mêe eindigde *Mats* autaer: en had geduurt twee duizent en vijf hondert jaren, in d'eerſte eeuwe.

Kaurams *of* Kourmas *autaer, de tweede.*

De zee, met haere trotſe hooge en opgezwolle golven, verhief haer meenigmael tot boven in de lucht, en borſt eindelijk in deze vermeeten woorden uit. *Wie is zoo magtig en bezit zoo veel rijkdommen, als in mijne verglaesde zalen ſchuilen? De maen heeft'er haer wooning: het water des eeuwigen levens, welk door het drinken het eeuwig leven geeft, is'er in verborgen. Daer is* Hierawaneſti, *d'olifant met zeven ſlurpen: het zeven-hoofdig peert* Exmognogora *of* Sepmogroot, *en heele velden met korael, &c.*

Grootelijx wierd hier over *Mahadeu* verbolgen: en beval de *Deyten*, een geſlacht der reuzen, en den vierhoofdigen God *Bramha*, na den ſtroom *Siamboerwetty*, en den gouden berg *Meerparwat*, anders *Merouw*, hoog veertig duizend mijlen, en gelegen in het middel-punt der werelt, na by dezen ſtroom te reizen, en dien, met byſtant der *Deyten*, in de zee te ſmijten, en den ſlang *Signage*, anders *Seesja*, met eenen ſlag daer om te ſlaen: daer en boven de zee door kracht zoo te beroeren en bewegen, dat zy haere ſchatten, d'oorzake van haere hoogmoet en opgeblazentheid, zou genootzaekt werden uit te werpen. Dit geſchiede: en ſtelde *Mahadeu*, aen de zijde van *Bramha*, zelf daer toe zijne hulpe in 't werk: en de *Deyten* of reuzen aen d'andere zijde: zulx door het geweldig bewegen dezes bergs de zee eerſt uitwierp *Merrouw*, het gelt, *Lekſeny* genaemt: ten tweede, het onwaerdeerlijk juweel *Konſenchmany* of karbonkel, welk des nachts zulken lieht van zich geeft, als de maen in haeren vollen luiſter: ten derde, den boom *Paerſatich*: ten vierde, haer zilvere pot met 't water *Sora* genaemt: ten vijfde, den arts *Dannewanter*: ten zeſte, *Indema* de maen: ten zevende, de witte koe des overvloets, *Kamdoga*: ten achtſten, het water des eeuwigen levens, *Ammaril*: ten negenden, den olifant met zijne zeven ſlurpen, genaemt *Hierawaneſti*: ten tiende, de ſchoone dans-maegt *Remba*: ten elfde, het zeven-hoofdig peert *Exmognogora*: ten twalefde, den booge *Dennok*: ten dertiende, den hoorn *Sank*: ten veertiende en ten laeſte, het vergif, *Sahar*. Wanneer de zee door deze groote beweging dit uitgebraekt had, liet zy haere hoogmoet zakken.

Mahadeu belaſte den berg *Meerparwat* weer aen zijne plaetſe te brengen, en liet den ſlang *Signage*, anders *Seesja*, zijns weegs heenen geleiden. Voorts verdeelde hy de voorige ſchatten aen byzondere plaetſen en luiden: en ſteeg daer na weer ten hemel. Aldus nam *Kaurams* autaer een einde: welk geduurt had in d'eerſte eeuwe, twee duizent vijf hondert jaren.

Of zoo anderen deze autaer uitleggen, zou *Wiſtnou* of *Mahadeu* te dier tijde onder de gedaente van een *Kourma* of ſchilpad verſcheenen zijn. Want wanneer de berg *Merouwa* in zee was geworpen, om het *Amortam* *Zie pag.* 42. of artzeny tegen het vergif *Kalekote Wisjam* te bekomen, viel de laſt van dien berg de werelt te zwaer: zulx zy na den afgront begon te ſakken. Waer over *Wiſtnou* zich te dier tijde in een ſchilpad herſchiep, om op zijne rugge de werelt te ſtutten: gelijk ook geſchiede. Het zelfſte beveſtigt ook zeker Indiaenſche Schryver *Barthrouherri*, daer hy zeid: *Het leven van de ſchilpad is de wereld te dragen*. En op een andere plaetſe: *Seesja*, welk is een groote ſlang, draegt de werelt: *Kourma* of de ſchilpad, *Seesja*: het verken, de ſchillepad: de zee, het verken. Zoo gaet het ook zeer wonderlijk met de grooten toe.

Wa-

Waras *of* Warrahas *autaer*, *de derde.*

WAnneer in d'eerste eeuwe de wereld gansch bedorven en geen geloof onder de menschen te vinden was, wiert de honderthoofdige slang *Synage* of *Seesja*, (op wien de wereld rust,) onmagtig, door den last der zonde, de zelve langer te dragen: dies hy zich van de zelve ontrok: waer door de geheele wereld uit haren aspunt rolde en daer hene tuimelde, met menschen en vee, in een grondeloze diepte der zee: en quamen alle levendige zielen te vergaen.

Bramha, de vierhoofdige God, bad *Wistnou Mahadeu*, om de wereld weder in't drooge te willen stellen, en uit die grondelose wateren op te rechten. *Mahadeu* verhoorde hem en daelde, neder in de volgende gedaente. Hy had een hooft als een verken, met twee vreeschelijke slag-tanden, grooter, als van eenigen olifant: het lichchaem als een wit mensch, met vier armen en handen.

d'Eene hand was gestoffeert met het groot en vreezelijk zwaert *Godda* geheten: d'ander op de voorste vinger met een ronde kring: de derde met de kinkhoorn *Sank*: de vierde met het boek *Kittaep*.

In deze gedaente daelde *Mahadeu* eerst van boven, niet grooter dan een menschen pink: maer nam in grote tot zulk een lange en vreezelijke gestalte toe, eer hy beneden quam: dat hy, by aldien de aerde boven de wateren verheven was geweest, en hy op de zelve gestaen had, met 't hooft tegen de sterren zou aengestooten hebben.

Met dit vreeselijk gestel dook hy in de diepten, en versloeg den afgryzelijken reus *Hirnaks* of *Harnakas*: waer door de geheele zee root van bloed geverruwt wierd. Toen nam *Mahadeu* dit grof gestel tot zijnen voetbank, lichte met zijne slachtanden de wereld uit de wateren, en riep de schilpad of *Kats* en duizent-hoofdigen slang *Signage* weder tot zich, stellende de schilpad boven de wateren: op de schilpad, den slang *Signage*, en boven dien de werelt. Toen voer dees weder ten hemel: en schiep *Bramha* met een woort weer nieuwe menschen.

Hier op schijnen ook deze woorden van den Heidenschen schrijver *Barthrouherri*, in de boven gemelde spreuke, eenigsins te slaen, daer hy zeid: *De schillepadde word gedragen door een verken.*

De *Brahminen* en d'andere geslachten der Indiaensche Heidenen schijnen veel van deze verschijninge van *Wistnou*, onder de gedaente van eenen mensch met vier armen en een verkens-hooft, te houden: want in de stad *Trimottam*, ontrent *Zinzi*, is een pagode of tempel, genaemt *Adi Warraha*: waer in een hooft van een verken ten toone staet. Zoo de *Brahminen* voorgeven, zou dit hooft uit der aerde gewassen zijn: ook doen zy aen het zelve groote eere, en word geëert, als *Wistnous* beelt, ter gedachtnis van zijne geboorte, onder de gedaente van een verken. Een steert hangt hem van achteren by 't lijf neer. Het boven lijf is naekt: maer omgort, van de middel tot half wegen de dyen, met een kleetje of rokje.

Boven *Wistnou* of *Mahadeu* zit de schoone dans-maegt *Remba* te prijk, met de beenen kruislings onder 't lijf geslagen.

De reus *Hirnaks* leid onder de voeten van *Mahadeuws*, af-gebeelt in de gedaente van eenen duivel, met twee hoornen op 't hooft, yzelijke groote ooren, en borstelig hair voor 't voorhooft en op den kruin des hoofts. Over zijn linker schouder hangt een zwarte snoer. Het lijf, van den hoofde tot de voeten, is vol bloedige plekken. De vingeren zijn als die van eenen mensch: maer de teenen schijnen veel meer klaeuwen te verbeelden,

Hier mêe eindigde *Waras* autaer: welk geduurt had twee duizent zeven hondert jaren in d'eerste eeuwe.

Nar-

Naras of Warrahas *autaer, de derde.*

Varas of Warrahas *autaer, de derde.*

Narsings *autaer, de vierde.*

Wanneer in d'eerste eeuwe de Reus *Hirrenkessep*, door meenighvuldige boete en godsdienstige oefeningen, den vierhoofdigen God des luchts, *Bramha* had beweegt tot het verschijnen op zekeren tijt aen hem, vraegde *Bramha*, die hem hier in te wille was, wat hy begeerde: *Hirrenkessep* hier op: *Groot-mogende* Bramha: *maek my door uwe gunste tot eenen Monarch en geweldigen Vorst op d'aerde: daer by schenke my deze gaven, dat ik noit door hemel, aerde, water, zon, maen, vaste en dwael-sterren, wolken, wint, hagel, sneeuw, regen, donder, blixem, weerlicht, vogels, beesten, visschen, menschen, duivels, slangen, adders of eenig vergif, zwaert, pijlen*, Sinders Bersjes *of door eenig doodelijk geweer, noch buiten mijne deur, noch binnen mijn huis, noch by daeg noch by nacht mag omgebragt worden.* Dit beloofde hem *Bramha.* Toen rechte de reus *Hirreskessep* zich op, en liet af van langer hant *Bramha* aen te roepen. Hier na trok hy te velde en overwon meenigte van steden en landen, en maekte zich de gehele werelt onderdanig. Na dit verricht te hebben, beval hy, by uitgaen van een gebod, niemant dan hem alleen aen te bidden: en wie gevonden wiert tegen dit gebod te zondigen, zou zonder genade met de dood gestraft worden.

Na dit eenige jaren geduurt had, begonnen veel zijner onderdanen, en inzonderheid de *Bramans*, hier tegen te mompelen en te zeggen: *wat wil ons eindelijk uit dit aenroepen van dezen* Hirrenkessep *ontstaen? Wel is hy Heerscher der aerde; maer niet des hemels: laet ons dan van hem tot* Mahadeu *keeren, die ons, na ons lichaem door meenigte van verwisseling gezuivert is, tot hem in den hemel kan opnemen.* Dies zy zich met bede tot *Mahadeu* keerde, om van dit tyrannig leven verlost te worden. Dees beloofde hem, hoe de huis-vrouw van *Hirrenkessep*, genaemt *Naeksea*, eenen zoon zoude baren, die hen verlossen zou.

Een lange wijle daer na baerde *Naeksea Hirrenkessep* eenen zoon, dien zy *Brellade* noemden. Wanneer dees out geworden was, wilde hy zijnen vader gene goddelijke eere aendoen: maer leerde: hoe men *Mahadeu* en niet zijnen vader moste eeren. *Herrenkessep*, uit verbolgentheid tegen zijnen zoon, dêe hem een yzere kolom oprechten, en die zoo gloeyend als het vuur zelf maken, met voornemen om daer aen zijnen zoon te laten ombrengen. *Brellade* dan gekomen ontrent de plaetse, daer hy sterven zou, zeide *Hirrenkessep: Laet nu eens zien, wie u uit dit gevaer en mijne handen verlossen zal? Brellade* bad *Mahadeu*, die hem verhoorde. Terstont barste d'yzere kolom met zulk een groote kracht van een, dat d'aerde schudde en beefde: en quam daer uit een zeltzaem monster voort, welk noch duivel, visch, vogel, slang, draek, noch eenig schepsel, dat oit te voore geschapen was, geleek. Het blies vier-vlammen ten neusgaten uit, en een maghtige zwarte rook-damp quam hem ten keele uitgevlogen: waer door alle d'omstaenders dierwijze beangst wierden, dat zy niet wisten, waer zy zich verbergen zouden. Zelf de reus *Hirrenkessep* wiert bleek van schrik, en lilde van angst, als een riet, door de wint beweegt. Hebbende *Mahadeu* zich in dit wanschepsel gevlijd, en in deze gedaente verandert, wierd hy gedachtig aen 't geen *Bramha* den reus *Hirrenkessep* had belooft. Derhalve, om deze belofte niet te niet te doen, pakte hy hem op, en voerde hem onder d'aerde, onder den drempel van zijn huis: daer hy den avontstont verwachte. Zoo dra nu de zon onder ging, reed hy met zijne afgrijzelijke nagels het grof gestel des reuze van een, dat hem het zwarte bloet van alle kanten uitsprong, trok hem het vervloekt ingewant uit den buik, en hing het hem om den hals: zoo dat hy nu gestraft, en *Bramhas* belofte onverkort was: want hy bragt hem door generlei wijze om, die hy afgebeden had.

M Toen

Toen trad *Brellade* ten throon, in zijn vaders plaetse, door bevel van *Mahadeu*: heerschte lange jaren zeer godvruchtig, en behield zijne moeder *Naksea*, geduurende zijn leven, by zich. Wanneer nu *Mahadeu* in drie dagen dit alles verricht had, steeg hy weder van d'aerde ten hemel. Hier mee eindigde de vierde autaer, in d' eerste eeuwe *Korttesingke*, na een reex van zeventien mael honderd acht en twintig duizent jaer, in welke alle de voorzeide wonderen zouden geschiet zijn. En niet tegenstaende de tijdt dezer mirakelen in alles niet meer uitmaekt, dan zeven duizent zeven hondert jaeren en drie dagen, zoo is nochtans te verstaen, dat de zeventien honderd twintig duizent jaeren en drie hondert twee en zestigh dagen, zijn voor en tusschen beide de mirakelen, als ook daer nae door-gegaen.

Wamans *autaer, de vijfde: begint met de tweede eeuwe* Tretasingke.

MAhadeu van d'eerste eeuwe heeft boven in den hemel een *Ragia Inder*, om zijne godsdienstigheid en offeren ter eere van *Mahadeu* alle de dagen zijns levens, ter bestiering van de zalige zielen gestelt: met belofte daer beneffens van daer zo lang te zullen regeren, ter tijt toe iemant hem in godsvrucht overwon, en om *Mahadeus* wille hondert *Siasje*, dat zijn kostelijke offer-putten, dêe toerechten: en daer en boven alle zijn middelen, vrouw en kinderen, ja zijn eigen leven wilde verlaten: en tot het einde zijns levens in gebeden volharden.

Wijders, in deze tweede eeuwe wiert een *Bel Ragia* geboren. Dees, tot een jongeling opgewassen, begaf zich tot het doorlezen der heilige boeken en vond, onder alle die plaetsen, een, in de welke stont: hoe boven in den hemel een koning over de zalige zielen ter regering gestelt was: zoo lang iemand in Gods-vrucht hem overwon, en ter eere van *Mahadeu* godsdienstig honderd *Siasje* offerde: vrouw en kinderen, daer beneffens geld en rijkdommen, ja zijn eigen leven getroost was te verlaten.

Sedert nam dees, aengezien hy een magtig *Ragia* of Koning was, de Gods vrucht van *Ragia Inder* t' overwinnen. Hy oefende dan zich dagelix in de heilige boeken, met die te doorlezen, en onderzoeken. Ook was zoo haest d' eene *Siasje* niet Godplichtig geoffert, of hy rechte weer een ander toe: zoo dat reeds de negen en 't negentigste *Siasje Mahadeu* ten offer brande.

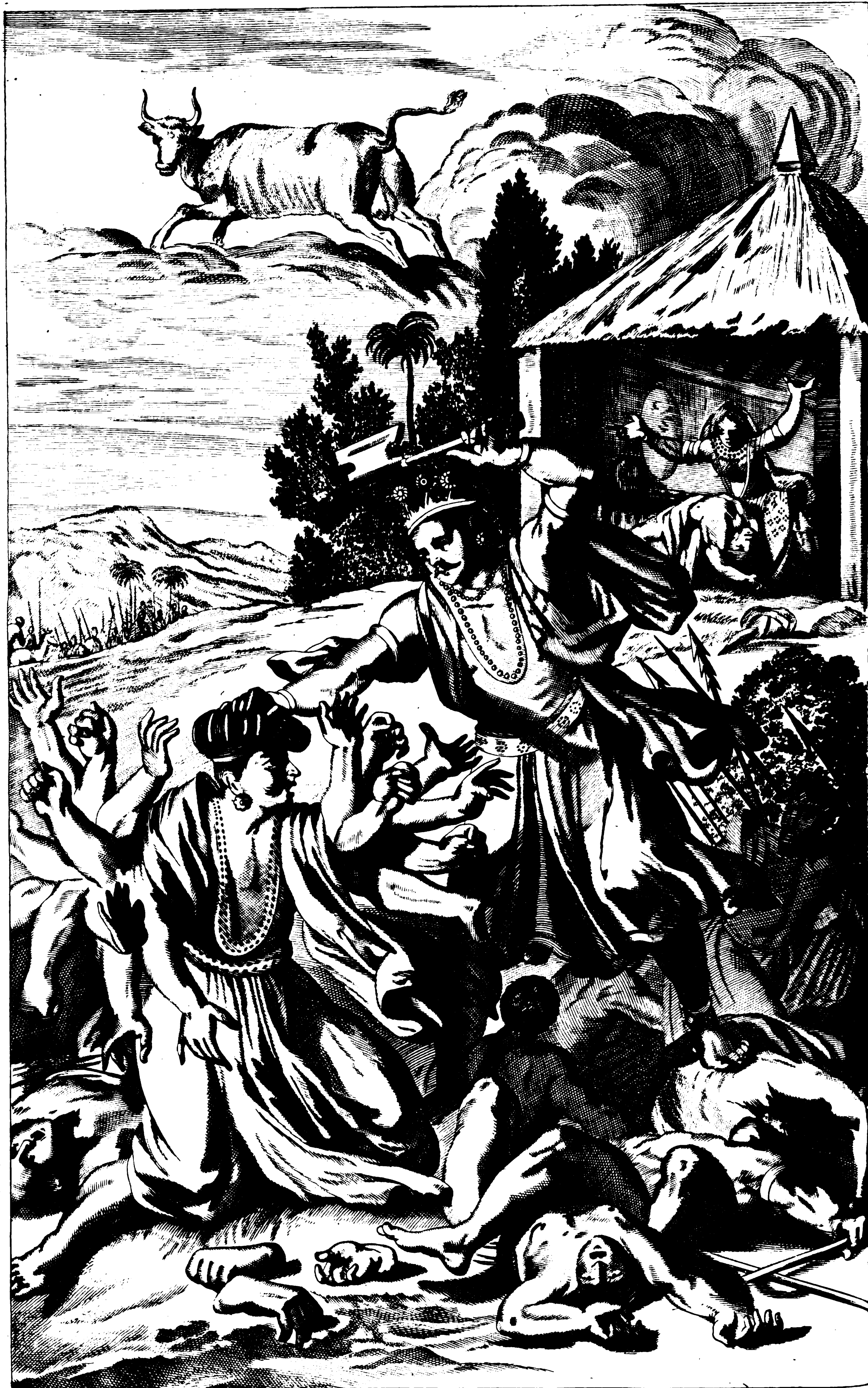
Noit liet hy iemant ongetroost van zich gaen, 't zy vreemdeling of ingeboren: jong of oud, arm of rijk, en volharde geduuriglijk in gebeden.

Toen begon *Ragia Inder* te schromen van door hem in godsvrucht overwonnen te worden: derhalve hy *Mahadeu* bad, om daer in te voorzien: of zou van *Bel Ragia* in yver van geduurige godsdienstigheden overwonnen worden. *Mahadeu* gaf hem ten antwoort: *weest goedes moets* Ragia Inder. *Noit zal ik gedogen, dat zulx geschiede en iemant u van uwen Throon afrukke.* Toen daelde *Mahadeu* uit zijnen throon, in de gedaente van een zwarten dwerg, en nam den naem van *Vaman* aen. In deze gedaente begaf hy zich voor het hof van *Bel Ragia*: voor wiens poorte en paleis de Priesteren en *Bramans* zich gestadig oefenden in 't lezen van hunne heilige schriften, met de zelve t'onderzoeken en uit te leggen: en wiert ieder na zijn verdienst daer van beloont: zommige met juwelen en kleinoodjen: andere met kleden: eenigen met gelt: krijgende een iegelijk wat hy begeerde. Onder deze letter-wijzen begaf *Waman* de dwerg zich mede, en las met ongemeine vaerdigheid en onderscheid, en verklaerde met boven mate klaerheid de duistere plaetsen, tot verwondering van eenen ieder: inzonderheid van *Bel Ragia*: die hem

voor

Namans autaer, de vyfde

Praſſerams *of* Pareſje Rams *autaer, de zeſte.*

voor zich dêe roepen en vraegde : *of hy de gene was, die met zoo een voortreffelijkheid en vaerdigheid gelezen had?* Waman antwoorde: *ja.* Belragia hier op : *lang heb ik my in Gods schriften geoefent en meenigen ervaren* Braman *gehoort; maer noit iemant uws gelijken Ay zeg toch: wie zijt ghy en van wat geslacht?* Waman *antwoorde. Ik ben een arme* Braman, *die van u, om de wille van* Mahadeu, *een aelmoes koom bidden.* Belragia daer op. *Zeg op, o Waman, wat ghy begeert? het zal u gegeven worden.* Toen bad *Waman*, dat hy hem slechts drie van zijne treden vry land wilde geven, *Weinig is dit*, zeide *Belragia: ghy had liever een lustige woninge, met een goede streke lands, en water-tank of kleinoodje, of een groote zomme gelts mogen eischen, tot rijken onderhoud van uw leven, of een lange wijle tijts. Dit alleen*, zeide Waman, *van u te mogen krijgen, zal my genoech zijn.* Belragia antwoorde: *uw begeerte zal u geworden. Bevestig my dit,* zeide Waman, *tot verzekering.* Toen nam *Belragia* een goude water-kruik, met versch stroom water gevult, en plengde 't tot een teken, tusschen hen beide, over *Wamans* handen. En is dit sedert dier tijt, tot een eed-bevesting, tot heden op dezen dag in gebruik gebleven.

Wanneer dit geschiet was, tradt *Waman* een tree van *Belragia* af, en schreet met de tweede van den aerdbodem tot boven in den hemel. *Belragia* dit ziende, verschrikte en riep : *dit geschiet niet zonder goddelijke kracht : een goddelijk werk schuilt hier onder.*

Toen vraegde *Waman :* waer hy de derde tree zou doen, of zijne voet neder zetten? *Belragia* daer op : *Ik weet geen andere plaetse meer : (want ghy beschreed hemel en aerde, waer over ik te gebieden heb) als mijn lichaem en herte. Tree dan toe*, zeide *Belragia.*

Waer op *Waman* met een over grote snelle kracht op den borst van *Belragia* trad, en dreef hem tot in den diepen afgront, genaemt *Pataelseegh* of *Patalam*, alwaer *Nagelook* of menschen slangen hun wooningen hebben. Over deze stelde *Waman* hem tot *Ragia* of overste en veranderde den naem *Belragia* in dien van *Worron.*

De gemalin van *Belragia* wiert hier over bedroeft, en vraegde *Mahadeu* : waerom hy zulx deed? of dit de loon voor alle haere en haere mans godsvrucht was? *Weest goedes moets. vrouw,* antwoorde Mahadeu, *ghy zult by uwen man gebragt worden, en met hem ter plaetse leven, daer hy is.* Toen voerde *Mahadeu* haer by *Worron*, haeren man, stelde hem, tot loon van alle de groote offerhanden, tot Prins van dienare duistere diepte, en bleef tot meerder vergelding negen dagen (zoo diep vernederde *Mahadeu* zich) deurwachter van zijn duistere rijk. Eindelijk steeg *Mahadeu* weer ten hemel : en eindigde hier mêe d'eerste autaer, in de tweede eeuwe, hoewel de vijfde in orde, na een tijt van duizent jaren.

Prasserams *of* Paresje Ramas *autaer, de zeste.*

IN den aenvang van *Prasserams* of tweede autaer van deze eeuwe woonden zeker *Braman* en *Bramanin*, twee echtgenoten, by den stroom *Bewa*, en leefden een langen tijt zeer godvruchtig: maer de vrouw was onvruchtbaer, en baerde noit zoon noch dochter: waer over zy beide zeer bedroeft waeren : naerdien het een groote schande onder de Benjanen is, onvruchtbaer te zijn, tot op dezen dag.

Dan om niet gesmaet nochte veracht te worden, namen zy voor van daer te vertrekken, en begaven zich in eenzame distelige wildernissen, om daer buiten alle menschen *Mahadeu* te bidden, ten einde hy haer lichaem wilde openen en vruchtbaer maken. Na veel en lang omzwerven door eenzame bosschaedjen, quamen zy eindelijk in een bosch, by een oude heilige of gewijde Pagode : waer neffen een groote schaduw-rijke boom stont,

en gaven zich daer onder beide ter ruste. Laet ons, zeide de *Bramanin*, tegen haeren man, hier *Mahadeu* aenroepen en bidden, dat hy ons verhoore en mijn lichaem tot vruchtbaerheid ontsluite. Zy wierpen zich dan beide in 't stof ter neer, en baden zeer ootmoedelijk, hoewel zonder verhoort te worden.

Mogelijk, zeide toen de vrouwe tot haren man, gevalt des *Mahadeu* niet, hier dus gemakkelijk onder de koele schaduwe hem aen te roepen en dienen. Mogelijk zal hem beter gevallen, onze lichamen eerst wee en smerte aen te doen en ons alzoo voor hem te verootmoedigen. Wel aen dan laet ons deze frissche en gemakkelijke schaduwe verlaten, en des daegs in d' opene lucht de hitte der zonne, en des nachts de koude wint, regen, en alle ongemak geduldijglijk, zijnent halve, verdragen, op dat hy ons verhore,en my een vruchtbaer lichaem verlene.

Na zy nu beide een langen tijd dus gestreng en geduurig in gebeden aengehouden hadden, vonden zy zich noch, gelijk voorhene, onverhoort.

Toen zeide de *Bramanin* tot haren man *Braman*. *Niet langer lust my te leven. Ik heb liever te sterven, zoo des God wil, als in deze verachting te leven.*

Laet ons, zeide hy, het laeste middel ter hand nemen, en zoo lang in vasten en bidden volharden: tot dat wy of door honger en smerte, dit ons ellendig leven eindigen, of verhoort worden.

Dies begaven zy beide zich tot vasten en bidden, meer als oit te vooren, ten einde de lijfsmoeder van de *Bramanin* tot vruchtbaerheid mogte geopent worden.

Wanneer zy nu negen dagen en negen nachten zonder eeten of drinken overgebragt hadden, verscheen hen *Mahadeu* in de gedaente van een klein schoon kint. Dit vraegde haer: *wat zy, met zoo groote vernedering, van den hemel af baden? Ay lieve seg toch.*

Ons smeeken en bidden, zeiden zy, *in deze vernedering tot* Mahadeu, *is alleenlijk om een vruchtbaer lichaem, en dat ik*, zeide de Bramanin, *een zulke schoonen zoon mag baren als gy zijt. Waerom*, antwoorde Mahadeu, *in dit ellendig leven meerder beswaernis van kinderen geeischt en niet liever, gout, zilver, of groote schatten, om uwe dagen, in plaets van kommer en smerte, in vrolijkheit toe te brengen.*

De *Bramanin* daer op: *gene schatten noch wellust des levens konnen zulke blijdschap toe brengen, als een zoon, die zoo volmaekt van leden zou moogen zijn, als ghy.* Toen antwoorde *Mahadeu*: *uwe begeerten zullen u toe komen. En gelijk gy driemael na den anderen gebeden hebt, zoo zult gy ook drie mael na den anderen eenen zoon baren.* Hier mee verdween *Mahadeu* uit haer oogen. Deze beide dan, door 't lang vasten uitgemergelt en verteert, storven beide.

Voorts wierd de geest van *Bramanin* gezonden in 't lichaem van de nieuwe gebooren *Reneka*, en die van *Braman* in 't lijf van den eerst-geboren *Braman*, genaemt *Siamdichemi*, die beide, tot hunnen ouderdom gekomen, met malkandere trouwden

Wijders, *Reneka*, de huisvrouw van *Siamdichemi*, had een zuster, getrout aen een magtigen *Kagia Sistraersim*, met duizent vreezelijke armen. *Siamdichemi* en *Reneka* vertrokken zich beide na een groot bosch, by den stroom *Ganges* gelegen, en hoewel van lichame verandert, zoo waeren zy niet minder in hunne yverige godsplichtigheid gebleven. *Siamdichemi* bouwde ontrent den stroom *Ganges* een arm stroo hutje, om aldaer met de vruchten des velts en boomen in godsdienstigheid te leven: ja oefenden zich beide zoo yverig en vierig in de gebeden zonder ophouden, dat zy van *Mahadeu* de gaven van dooden te kunnen opwekken en weder doen leven, verworven.

Hier na quam *Reneka*, volgens de belofte van *Mahadeu*, in haere voorige gedaente des lichaems bevrucht te worden, en baerde een schoonen jongen zoon, dien zy *Prasseram* noemde. Zy onderwezen dezen in alle goddelijke schriften, en bragten hem

zeer

zeer godvruchtig op: zoo dat hy met zijn twalef jaren het verstant had van alle verborge schriften, die hem zijn vader voor las, te begrijpen en uitlegging daer over te doen.

De moeder *Reneka* had door haer godvruchtig leven van *Mahadeu* verkregen een doek, die het water konde bevatten, zonder het doorvloeide of lekte: met welke zy dagelijx uit den stroom *Ganges* ging water halen. Wanneer zy op eenen tijt, na gewoonte, aen den stroom *Ganges* om water was gegaen, zag zy den magtigen *Ragia Sistraersim* met zijne gemalin, haer zuster, en het gansch hofgezin daer ontrent ter jacht rijden. *Reneka* wat ter zijde aftredende, vraegde aen eenen der dienaren. Wie met zoo groot een gevolg in 't velt joeg. De magtige *Ragia Sistraersim*, antwoorde dees, met zijn koninginne. Wanneer zy haer van haere zuster de koningin niet aengetrokken noch geroepen zag, ging zy treurig ontrent den *Ganges* zitten en deze klachte uitstorten. *O! hoe gelukkig is mijn zuster: en hoe hoog heeft het geluk haer boven my gestelt. Zy een koninginne: ik een schamele* Bramans *wijf. Zy met rijkdom en eere voorzien: ik met armoede en verdriet beladen. Ach! hoe ongelijk gaet het in de werelt toe. Hoe veel lustiger en vermakelijker brengt d'een by den ander zijne dagen over.* Na dit klagen, wilde zy haere doek weder met water vullen, om, na gewoonte, die weder in haer hutje te brengen: maer zy doorvloeide en wilde geen water meer houden. Hier over wierd *Reneka* zeer bedroeft, en vreesde t'huis te gaen. Des vertoefde zy byna tot aen 't ondergaen der zonne. Wanneer *Siamdichemi*, die zeer na haer verlangde, (want zy boven gewoon lang uitbleef) haer treurig, in het uitzien na haer, voor de deure zag staen, vraegde hy, *of zy water bragt?* Waer op zy met een droevig gelaet hem verhaelde, wat zich toegedragen had. *Wel,* zeide *Siamdichemi, heb ik zulx gedacht, dat ghy tot smaet en verachtinge van mijne godvruchtigheid iet gesproken moest hebben.* Waer over hy met een verbolgen gemoet zijnen zoon *Prasseram* beval zijne moeder met een bijl het hooft te doorhouwen. *Prasseram,* uit meelijden bewogen, quam dit niet na. Maer wanneer de vader hem met groote toorne zulx andermale geboot, dersde hy zijns vaders gebot niet wederstreven; maer hieuw haer tusschen hals en nek in, dat zy dood ter aerde neder storte. De vader prees des zoons gehoorzaemheid, en ontstak der wijze in liefde tegen hem, dat hy zeide: *Prasseram, mijn zoon, eisch van my, wat ghy begeert: want ik heb magt u zulx te geven. Prasseram* daer op: *Bewijze my dan de gunste, en wekke mijne moeder van den doode weder op. Dit zal my genoech zijn.* Toen nam zijn vader koel versch gewijd stroomwater, en besprengde daer mêe het doode lichaem. En na het slaken van eenige gebeden, quam de geest weer in *Reneka*: dies zy haer verroerde en opstont. Toen sprak zy tegen haeren man *Siamdichemi. Waer meê heb ik oit zoo zware straffe verdient, dat mijn zoon een moorder van die heeft moeten zijn, die hem naest God het leven gegeven heeft. Heb ik my niet geduurig in uwen dienst bevlijtigt, zelfs tot d'allergeringste toe? Heb ik niet nacht en dach mijne smeken en gebeden tot* Mahadeu *gezonden, en alle boete, die tot godvruchtigheid strekten, my gewilliglijk onderworpen? Heb ik oit mijn bedde besmet of trouwe gebroken? Waer mêe dan zoo zware straffe verdient? of met alleenlijk by mijn zelve t'overdenken, het onderscheit tusschen my en mijne zuster: hoe rijkelijk zy en hoe armelijk ik hier leefde? Verdient dit zoo wreede dood te sterven?*

Siamdichemi vast deze reden overleggende, vervloekte zijne haestige toorn en gramschap, en geboot de gramschap van hem af te wijken en na hare eensame woninge te vertrekken: of zou haer niet alleen uit zijne; maer uit aller menschen gemoederen roeien. De nijt, die *Siamdichemi* zulx door zijne godvruchtigheid lichtelijk zag uit te voeren, verliet, om haer gebiet ten einde te maken, den *Braman*: waer op terstont de liefde en eenigheid zich in haere plaetse vlijde: en nam *Siamdichemi Reneka* weer ten wijve.

ve. Wanneer nu *Prasseram* zoo verre in de goddelijke schriften en godsdienst: daer beneffens in hunne verborgentheden, schoon niet meer dan twalef jaren oud, geoeffent was: ook zoo, dat zijn vader hem niet meer wist t'onderwijzen: vervoegde zich dees door 's vaders bevel, by den *Ragia Inder*, koning over de zalige zielen, in 't rijk der gelukzaligen, om door hem des te volmaekter in de zelve onderwezen te worden. Zoo haest *Prasseram* van den vader vertrokken was, zette hy zich op d'aerde neder, en sloeg zijne voeten over malkandere, met een opzet van twalef jaren daer in te volharden, zonder zich ergens mêe te bekommeren, dan geduuriglijk met *Mahadeu* aen te roepen.

Hier en tusschen stont *Reneka* hem met een onvermoeiden vlijd ten dienste, en nam de liefde van dage tot dage hoe langer hoe meer toe: zoo dat zy, naest *Mahadeu*, in niemant dan in haer beminde *Siandichemi* genoegen schepte.

Wanneer eindelijk de maghtige *Ragia Sistraersim* met al zijn gevolgh, by na een geheel heir-leger sterk, op de jacht was getogen, en verscheide bergen en dalen door, en zommige bosschen afgeweid had, quam hy ten leste by den stroom *Ganges*, in 't zelve bosch, daer zijn vrouws zusters man mêe zijne woonstede had. Dies besloot hy met zijn gehelen sleep hem te bezoeken, en geval zijn volk al het reis-tuigh op te pakken, en met hem by dezen *Braman Siandichemi* hun ruste te nemen. Aenstonts, na alles opgepakt was, namen zy hunnen gangh in het arm stroo-hutje, van den godvruchtigen *Siandichemi*. Zy daer gekomen, vonden den heiligen man met een diepen slaep overvallen: zulx hy door al het gerucht van hunne trommelen, geblaes van hoornen, en het janken en bassen van honden niet wakker wiert. Waer over de vrouw *Reneka* laeu water nam en haer mans hooft daer mee besproeide, die terstont daer door ontwaekte.

Na het afleggen der groetenis van *Ragia Sistraersim* aen den *Braman*, zeide hy, hoe hy veel van zijn Godvruchtigheid had gehoort: was daerom derwaerts gekomen, en gezind met zijn byhebbend volk by hem te vernachten en met hem het avontmael te houden. *Siamdichemi* bekommert, waer mêe hy zoo veel duizent menschen zou spijzen, leide vast in zijn gedachten over. De *Braman* zich nader bezinnende, hoe by *Ragia Inder* de witte koe *Kamdoga* was, en den gene, die dezelve in zijne wooning had, geen ding ontbrak, bad derhalve zeer vieriglijk aen *Inder*, om hem die voor een kleinen tijd te laten toekomen, ten einde deze luiden mogten merken, wat het in heeft, Godvruchtig te zijn, en hoe de godvrezende genes dings gebrek hebben.

Inder verhoorde den *Braman* en zond de witte koe ter yl af, met bevel van haeren loop door 't zwerk regel recht na *Siandichemis* arm hutje te nemen.

Deze daer gekomen, wierd van hem ontfangen en met een koordeken vast gebonden.

Wanneer het tijd van eeten was, verzocht *Siandichemi*: of *Ragia Sistraersim* met zijn gevolgh zich geliefde neder te zetten, hy zoude hen opdisschen. Voorts vraegde hy hen, wat zy begeerden. Ieder zou slechts vrymoedig in 't eischen zijn: want hy zou opdisschen, wat hen geluste.

De magtige *Ragia Sistraersim*, die alleenlijk gekomen was, om zijne armoede te zien, en te bespotten (want het docht hem onmogelijk, dat hem en zijn volk hier zoude geschaft worden, om zich te verzaden) staet quansuis boven mate verwondert en verzocht zijnen zwager schers gewijze: hy wilde hem eenige juwelen en kleinoodje vereeren. De *Braman* daer op: *wat broeder slechts begeert, zal hem geworden*: en beschonk hem met zulke juweelen, als hy noit meer gezien had. Toen eischte de *Ragia* kleren voor hem en zijn volk: die hy hem van binnen haelde, en alles wat hy begeerde: als ook een groote zomme gelts voor ieder,

der, op verzoek van de *Ragia*. De *Ragia* dit ziende, bleef dien nacht, en des anderen daegs by hem.

Wanneer het eetens tijdt was, ontbrak weer ſpijze noch drank: eenen ieder, wat hy begeerde, wierd het toegereikt. Van gelijken ging het den derden dag toe. Niet genoegh kon hem toen de maghtige *Ragia Siſtraerſum* verwonderen: waer alle die ſchatten, kleding, ſpijze, en drank van daen quam: want het geen de *Braman* geſchaft en verſchonken had, bedroeg een onwaerdeerlijken rijkdom: en was zijn huis of hutje niet maghtig de helft van 't goet te bergen: welk reê wegh gegeven was, daer het nochtans nergens dan uit het zelve gehaelt wierd: waerom de *Ragia* dacht, dat zijn hutje boven een ſpelonk of groote heimelijke kuil moſte ſtaen, daer alles uit quam.

Derhalve zond hy verſpieders uit, om zulx heimelijk te beſpieden, die ergens door een ſpleet of reet zagen, hoe een klein onnoſel koetje dit alles uit den mont wierp. Des verwittigde zy den *Ragia*. Wanneer dees des anderen daegs zijn af-ſcheid nam, vraegde hem de *Braman: of hy hem nu wel voldaen had, en ook noch iets van hem begeerde? Niet anders*, zeide Ragia, *dan de witte koe, die in uw hutje is*. Hier over wierd de *Braman* zeer bedroeft en ver baeſt, met voorwendingh, het de zijne niet was, en derhalve die niet vermogt weg te ſchenken. *Hoe*, zeide Siſtraerſum, *weigert ghy my nu deze koe, daer ghy my met zoo veel treffelijke gaven beſchonken hebt? Het ander, zeide* Braman, *is in mijn vermogen; maer dit niet*. Waer op weer *Siſtraerſum*. *Weet ghy mijn magt en vermogen niet: hoe ik, ſchoon ghy my dit al weigert, terſtont evenwel de zelve door maght bekomen kan? Tza mannen*, roept hy, *ſtel u in ſlach-orde: dat hier de maghtigſte komen, en nemen deze witte koe van* Braman *wegh*. Wanneer *Siamdichemi* de witte koe dus zagh weg ſlepen, begon hy luits-keels te roepen: *Waer gaet ghy? waer meê zal ik den* Ragia Inder *nu kunnen te vrede ſtellen? Laet u zoo niet ten roove wegh voeren; maer neme wrake te gelijk over u en mijne vyanden*.

Kamdoga hoorende deze woorden van *Siamdichemi*, wiert met hem bewogen: nam een geſtel ontrent drie mael grooter aen, als zijn voorige gedaente was, en begon met zijne hoorens geweldigh onder *Ragia Siſtraerſims* volk te ſtoten: zoo dat eenige duizenden, zoo door zijne hoorens, als door 't vertreden met de voeten, omquamen. Wanneer de koe *Kamdoga* dezen moort onder dit volk uitgevoert had, liep zy weder na de wooninge van *Inder* toe. *Siſtraerſum* ziende dus veel volks van hem omgebraght, en de koe *Kamdoga* buiten zijn maght door de lucht na boven zwieren, dacht of zijn zwager *Siamdichemi* heimelijke tover-woorden moghte gemompelt hebben: waer door de koe dit verricht had. Dies wierd hy hier over zeer verbolgen, en ſprak: *tza mannen: keeren wy alle weer na de hutte van dien vervloekten* Braman: *want ik trekke niet van hier, voor ik my daer over gewroken, en* Siamdichemi *omgebraght heb*. Zy terſtont overvallen met alle maght de hutte van dien onnozelen *Braman*, en ſloegen hem tot loon voor alle zijne weldaeden, (zoo met hem en zijn volk drie dagen lang te ſpijzen, als hen met zoo veel gifte en gaven te beſchenken,) den kop in ſtukken en lieten hem in zijn bloet verſmoren.

d'Ongelukkige *Reneka* ziende haren lieven gemael dus deerlijk vermoort, braght den kouden romp in haer hutte, leide dien op hare ſchoot, en ſtak eindelijk, uit een weerzin van langer te leven, de hutte aen brand, en vermengde alzoo haer beide aſſche onderſcheidelijk onder een.

De koe *Kamdoga* boven komende ontrent de wooninge van den *Ragia Inder*, ontmoete *Praſſeram*, die haer vraeghde van waer zy quam: zy vertelde hem, hoe zy, op bevel van den *Ragia Inder*, haer ten huize van zijnen vader vervoeght had, en wat daer voorders geſchiet was. Hoe trouwloos de *Ragie Siſtraerſum* zijnen vader den bewezen weldaet beloont had, met *Siamdichemi* zoo jammerlijk te vermoorden. *En mijn leven*, zeide Praſſeram, *zoo ik dit niet een en twintig*

tig mael wreke, en alle de Ketterys uitroeje en ombrenge. Wijders, de *Ketterys* leefden zeer goddeloos en bragten veel meer geloovige *Bramans* om, als ooit de reuzen en godloze *Deyten* gedaen hadden. Dies *Mahadeu* om hunne goddeloosheid, al lange voorgenomen had deze *Ketterys* uit te roeien: waer om hy des te meer de kracht van *Prasseram* vergroote en zijnen strijd tegen de *Ketterys* zegende.

Prasseram dan met een verbolgen gemoet daelde van boven neder met zijn *Persy*, boog en pylen in de hand, onder de troep van den *Ragia Sistraersim*, en versloeg hem en al zijne byhebbende lijfwacht.

Van daer trok hy aen alle oorden der wereld, en daer hy eenige *Ketterys* vond, bragt die om. Dit bragt zulk een ontzag onder dezen godloozen hoop, dat zy zelfs hunne geslachten en zekten, uit vreze van omgebragt te worden, verzaekten. Hoewel *Prasseram* hen zoo nau niet wist uit te ziften, of zy namen, na weinig jaren, alweer in groote meenigte toe, en wierpen zich weder op. Derhalve hy genootzaekt wierd den strijt weer tegen hen te hervatten. Hy versloeg ze dan, zoo niet beter wist, weer alle voor de tweede mael: maer gelijk een kruit, doorne en melk-boomen gemenelijk vruchtbaer zijn, zoo nam dit vervloekt geslagt ook weder toe, door de genen, die hunnen naem verlogent of zich heimelijk verborgen hadden. Dus wreekte zich *Prasseram* tot twee en twintig mael toe, over deze *Ketterys*: zoo dat zy eindelijk tot den laesten toe uitgeroeit wierden.

Wijders *Mahadeu*, gedenkende aen d'ouders van *Prasseram*, hoe hy hen voorhene tot driemael afgevraegt had, wat zy wenschten, en die niet als om een schoon kind, als *Mahadeu* hen toen verschenen was, geroepen hadden, wilde hen derhalve noch twee zonen schenken, als dees *Prasseram* was.

Dies beval hy den veelhoofdigen *Bramha* beide de zielen van boven af te zenden, te weten, *Reneka* en *Siamdichemi*, in de lichamen van den *Ragia Desserat*, en zijne huisvrouw *Konsila*, die onder de *Ketterys* verslagen waeren: want *Mahadeu* had hen belooft hun geslacht noch te zullen verheffen.

Wanneer nu *Bramha* de geheimboeken inzag, en de tijd van deze luiden verstreken vond, om zich van boven te verlustigen in het aenzien van *Mahadeu*, zond hy hen beiden af. *Renekas* ziele liet hy dalen in *Konsilas* lichaem, en de geest van *Siamdichemi* in *Ragia Dasserats* lichaem: uit welk paer *Ram* daer na geboren wierd. Deeze *Ram* kreeg daerna een *Sita* ten wijve. Wanneer beide d'echtgenoten, onder het trouwen, na gewoonte der Benjanen, de stad omreden, gemoete *Prasseram* deze *Zita*: die aen d'omstanders vraegde: *wie, en uit wat geslacht deez bruidegom was? Zijn naem*, zeiden zy, *is Ram uit den geslachte en stam der Ketterys*. *Prasseram* horende het geslacht *Ketterys* naemen, wierd zeer verbolgen. *Vintmen noch*, zeide hy, *van dit gebroetsel? ik wil ook deze, gelijk ik alle zijne voorvaderen gedaen hebbe, ombrengen*.

Dies spande hy zijnen booge, om *Ram* van den elefant, daer hy op reed, te lichten: maer *Ram* ziende, hoe het op hem was gemikt, spande mêe zijnen boog. En gekomen dicht by malkanderen, losten de pylen op malkandere: maer zy ontmoeten den ander in de vlucht, en raekten tegen een: zoo dat alle de krachten van *Prasseram* in de pijl van *Ram* vloog, en *Prasseram* van al zijn magt ontbloot en krachteloos bleef: zulx tusschen hem en een gemeen *Braman* geen onderscheid was.

Alzoo eindigde, met *Prasserams* krachten, ook zijn autaer, na een regering van duizend jaren: en nam d'autaer van *Ram* terstond nae deze zijnen aenvang.

Rams

Rams *of* Ram Katas *anders* Dajerratha Ramas
autaer, de zevende.

Rams *of* Ram Katas *anders* Dajerratha Ramas *autaer, de zevende.*

WYders, na het eindigen van *Prasserams* autaer, wiert *Mahadeu*, zonder vader en moeder, en ſedert allen tijt, koning en beſtierder over hemel en aerde, by verſcheide menſchen aengebeden, en inzonderheid by eenen, genaemt *Rawan*, die drie hondert jaren in zijne gebeden met groote ootmoet geduuriglijk had aengehouden en dagelijx hondert kavel bloemen opgeoffert.

Mahadeu willende de trou en oprechtigheid van *Rawan* beproeven, nam heimelijk eenen van de bloemen weg, met verwijt, waerom hy hem minder offerhanden op zijn altaer bragt, dan te voore. *Rawan* onbewuſt dezes bedrogs, hertelde zijne bloemen, en vont niet meer dan negen en tnegentig. Hier over wierd dees onverduldig, en, om 't getal van hondert te vullen, wilde zijn een oog uit het hooft rukken en daer by voegen. Dit belette hem *Mahadeu*, en greep hem by de hand en zeide: *Genoech is my u trou gebleken, eiſch hierom van my, wat ghy begeert, ik zal u zulx doen bekomen.*

Rawan hier over verblijt en bewuſt, hoe den Goden geen ding berouwt, eiſchte neffens hem de geheele werelt te mogen gebieden, en de heerſchappye over alle de inwoonders der aerde voeren: welk hem wierd toe geſtaen: dan hy hield niettemin geduurigh aen met ſmeeken en bidden.

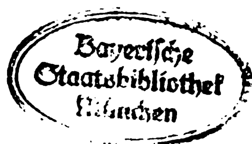
Waer op *Mahadeu* tegen *Rawan* zeide: waerom hy zulx dagelix noch onderhield, aengezien zijne bede hem toegeſtaen was. *Om*, zeide Rawan, *door uwe gunſte te verwerven, tien hoofden te mogen hebben, en twintig armen, ten einde met die oogen alles naeukeurig te mogen begluren, en met de twintig armen mijn groot vermogen des te beter uit te voeren.* Dit ſtond *Mahadeu* hem toe. Dies nam *Rawan* zijne plaets in 't land *Lanka*, heden *Seylon*: alwaer alles met gout geſtoffeett was. Zijn *Kaſta* of geſlacht wierd *Rachas* genoemt.

Na deze eenige duizent jaren boven alle koningen geregeert had, wierd hy zeer trots en opgeblazen: ook zoo, dat hy *Mahadeu* niet meer wilde kennen voor zijnen weldoender, daer hy hem zoo meenigmael van te voore had aengebeden: ja, dat meer is, beval zijnen gelovigen en onderdaenen niet meer *Mahadeu*; maer hem aen te bidden: naerdien hy hen beter kon helpen als *Mahadeu*.

Wanneer zijne onderdanen hem hier in vijf en twintig jaren gehoorzaemden, begon het hen ten leſten te verdrieten: derhalve riepen zy *Mahadeu* aen; met klagen: hoe zy door het geweldig gebod van *Rawan* geperſt wierden, hem te moeten aenroepen: maer des niettemin de genegentheid en het herte tot *Mahadeu* was, als d'oorſprong van alles goets. Dies baden zy hem, dat hy hen van dezen *Rawan* wilde verloſſen en hem dooden, om weder als te voore hem te mogen aenbidden en dienen. Deze luiden midlerwijle vaſten en onthielden zich van ſpijze en drank drie dagen lang.

Daer was in den lande *Aſſouthan* een *Ragia* of koning, met name *Daſſerat*, die drie vrouwen had: een der welke, genaemt *Konſila*, baerde in de volheid des tijts een ſchoonen jongen zoon, die, by den *Braman Wiſſitoe*, *Ram* genoemt wiert, en opwies, en boven mate in wijsheid en kennis toenam. De tweede vrouw, *Keggy*, gelag van eenen zoon, genaemt *Barrat*: de derde *Sonnettry* baerde twee zoonen: de eene genaemt *Lekkeman*, en de ander *Setteroukan*.

Wijders, *Ram* wiert by den *Braman Wismawenter* in alle kunſten

en wetenschappen onderwezen: en nam geweldig daer in toe.

Hier en tusschen was in de landen *Siannak* een *Ragia*, geheten *Sannek*, die een geweldige stijven en grooten boge had. Om dien te gebruiken, had hy een groot ruim vertrek doen bouwen, en daegde daer in alle menschen uit, wie lucht had dezen booge te spannen, te gebruiken en te breken. Die zulx kon doen, zou zijne dochter *Sytha* met een zeer groote bruidt-schat ten wijve hebben, en een kostelijke bruiloft bekomen.

Ook liet hy zulx aen alle *Brahminen* en wijzen verkondigen, om te zien: of misschien wijsheid kon uitvoeren, daer sterkte verlegen stond: waer over dit den gemelden *Braman Wismawenter* wiert aengedient.

Ram dit ter ooren komende, verzocht aen zijnen meester, daer mêe te mogen gaen, om zijne krachten te betonen. Dit sloeg hem de *Braman* af, uit oorzake van zijne jongheid en onvermogen tot dit werk. *Ram* hield evenwel aen: *en word ik dan*, zeide hy, *by u geoordeelt te zwak te zijn, om zulx te verrichten, zoo laet my heimelijk onder uw gelei van eenen van uwe dienaers of leerlingen met u vertrekken?* zulx stont hem *Wismawenter* toe.

Ram neffens d'anderen daer komende, wierden zy alle in orde gestelt. De *Ragiaes* by *Ragiaes*, en de *Braminen* by *Brahminen*, in 't kort ieder, na zijne verdiensten, by zijns gelijken gevoegt. Staende dus in orde, hief de *Ragia Sannek* aldus aen: *Wie dezen boge kan spannen, gebruiken en verbreken, dien zal ik mijne dochter* Sytha *ten wijve geven: beneffens veel kostelijke juwelen en bruiloft. Wie zulx is gezint t'ondernemen, die ontfange van my deze betel en beginne het werk.* Terstont trad de vermeten vierhoofdige *Rawan* in het perk, en zeide, na het nemen van den betel: *Waer toe hier zoo veel menschen by een geroepen? Ik, ik alleen ben magtig, niet slechts den boge te spannen, en hanteeren; maer zal dien zoo wijd uitreiken, dat hy aen beide einden springen zal. My en niemant anders zal* Sytha *tot een bruid zijn.*

Wanneer hy deze beroemde woorden buiten zijne lippen gelaten had, spande hy den boge; maer in het uittrekken, om te schieten, ontslipte hem de peze, en sloeg hem den duim aen stukken. Waer op hy in onmagt ter aerde viel, en gaf met zijn grof gestel zoo vreeselijken slag, dat d'aerde beesde. Wat tot bedaren gekomen, wist niet, waer hy zich van schaemte zou bergen: dies schuilde hy achter d'andere luiden. Na dezen bezochten het veel *Ragiaes*; maer mosten alle, by gebrek van genoechzame krachten, met schande hun onderwint laten berusten. *Sytha* dit ziende, wiert treurig, belaste derhalven aen den oort, daer de *Brahminen* zaten, den betel aen te bieden: maer niemant van de *Brahminen* derfde de zelve aenvaerden: eindelijk quam de zelve voor *Wismawenter*, achter wien *Ram* gedoken zad.

Toen stont *Ram* op en sprak: *By aldien ghy my toestaet mijne krachten te gebruiken, ik wil den betel opnemen?* Wismawenter daer op: *wat wilt ghy u onderwinden, o teere jongeling: verschone u zelven: want wat staet hier uit te verwachten, als ongeval? Zoo u arm of vingers quam te breken of schade te lijden, ik zou immers nimmer onder uw vaders oogen derven komen, en zou gevaer lopen van door hem gedoot te worden.*

Hier op zeide *Ram*: *Ik heb (en zweer by mijn hooft) sterkte genoech, om dezen boge te gebruiken en breken, zoo ghy my zulx toestaet.*

De *Braman* half willende en niet willende, stont hem zulx eindelijk, hoewel zeer beschreumdelijk, toe. Toen nam *Ram* de betel, en vervoegde zich in 't perk, in welks midden een zeer hooge steile mast gestelt was, en op den top een visch gezet: onder aen desselfs voet een vat met water, om in 't water te zien, op het schijnsel van de visch: en die daer neerwaerts inziende, opwaerts met dezen boge het vischje te treffen.

San-

Sannek niettemin, aengezien zich een ieder op de kracht van dezen geweldigen booge beroepen had, wilde zijne vaerdigheidt van met den zelven om te gaen betonen. Derhalve vat hy zelf den booge in de vuist, ziet in 't water, in de spiegeling, en schiet opwaerds uit, om de visch te treffen. Wel vloog de pijl hoogh genoech; maer bezijde de visch.

Toen nam *Ram* den boog aen, mikte met d'oogen in 't water na 't geen zoo wijd daer van in de lucht opgerecht stond, en trok met zulk een kracht en gewisheit, dat hy niet alleen de visch trof; maer met stukken van boven neder quam.

Hebbende den prijs meérendeels gewonnen, vervolgde hy zijn begonnen werk. Hy trok dan de pees zo hert en verre te ruch, dat de booge in twee brak, tot vreugde en verwondering onder alle d'omstanders.

De nieuwe bruid, met blijdschap boven alle ontsteken, komt naer den bruidegom toe, en bied hem een goude schotel met uittermate schoone Juweelen en ketenen aen. Alle de *Ragiaes* en andere wenschten *Ram* heil en zegen toe, en offerden den zelven hunne gaven. De ouders vervoegden zich by den bruidegom, met hem af te vragen: *wie zijn vader en moeder was: of hy van een goddelijk geslacht ofte van eenige* Ragiaes, Brahmannen, *edele koopluiden of van andere gesprooten was.*

Waer op *Ram* antwoorde: *Mijn vader is Ragia Dassarat in 't Landschap Assouthan.* Dit vermeerderde de blydschap van de oude luiden. Men verzocht derhalve, dat hy zijne ouders, om hen mêe deelachtig aen deze vreucht te maken, wilde ontbieden, beneffen al hun huisgezin.

Deze des verwittigt, wierden grotelix daer over met blijdschap ontsteke, en vervoegden zich met hun drie zonen derwaerds. Zy in 't Landschap *Siannak* gekomen, trokken d'edelen des lands, door orde van *Ragia Sannek* met meenigte van wagenen, elefanten, kemels, peerden &c. op, om deze zeeg-praelende ouders staetelijk te gemoet te rijden, die hunnen zoon met vreugde omhelsden. Hen wierde van eenen ieder, klein en groot, arm en rijk geschenken toegebragt. Zelf *Ragia Sannek* achte hen zeer gelukkig, dat zy ouders van zulken Jongeling waeren, die van alle de wereld zoo om zijn magt als wijsheid aengebeden wierd.

Voorts ontstonden uit dit gewenscht huwelijk drie andere: te weten, de drie zoonen van *Ragia Dasserat* trouwden met drie dochters van *Ragia Sannek*: *Barrat* met *Onnemel*: *Lekman* met *Sekhy*: *Retteroukan* met *Sila*.

Wanneer nu *Ram* in staetsie van bruidegom, na der *Benjanen* gewoonte, door de stad omreed en *Prasseram*, zoon van den overledeu *Braman Siandichemi*, hem ontmoete, vraegde deez aen de toezienders: wie de bruidegom was, en uit wat geslacht gesprooten. Hy wierd, zeiden zy, *Ram* genoemd, en was af-komstig uit den stam en geslacht *Ketterys*.

Siamdichemi het geslacht *Ketterys* hoorende noemen, dacht noch aen zijnen overleden vader en het geweld, door dezen booswicht, by hem geleden. *Hoe,* zeide hy, *is'er noch van dit gespuis te vinden? Deze wil ik ook na zijne voorvaderen zenden.* Hy dit zeggende, spande zijnen boog, en meende *Ram* van den elefant te lichten; maer *Ram* was mêe op zijne hoede en maekte zijnen boog vaerdig. Gekomen nu dicht by den ander, losten zy de pylen op malkanderen: maer dezelve ontmoeten elkandre in de lucht, zoo dat zy tegen een stieten: waer mêe *Prasseram* alle zijne krachten verloor, en *Ram* die bequam: derhalve hy noch meer als eens zoo veel krachten kreeg, als hy ooit te vore gehad had. Voorts wierd het bruilofs-feest met vrolijkheid voleind.

Rams gelaet wierd als de zon, zoo dat niemant zonder schrik hem kon aenschouwen. Zijnen schoon-vader bleef hy voor alles dankbaer, en bood hem zijnen dienst aen in al te verrichten en uit te werken, wat hy begeerde.

Eindelijk namen zy van malkandre afscheit, niet zonder onderlinge groote droefenis.

Ram dan trok met zijnen ouden vader en moeder, en met zijne drie getrouwde broeders en zusters na het land *Assouthan*.

Wanneer de vader *Rasserat* out en bedaeght geworden was, heeft hy het gebied van alles aen zijnen zoon *Ram*, als zijns oordeels de bequaemste en verstandigste, opgedragen, willende voortaen zijne dagen alleenlijk met bidden en smeken, in stilte en ruste buiten alle wereldsgewoel, overbrengen.

Het gebeurde midlerwijle, dat dees *Ragia Dasserat* een zeer quaden duim kreeg, met zeer groote pyne, opgezwollen en ontstekentheid. Dies liet hy aen alle kanten vernemen, of gene middelen tot geneezing uit te vinden waren. Dan te vergeefs. Eindelijk verzocht zijne gemalin *Keggy* daer meê om te springen. Hy staet haer dit toe. Zy neemt den duim en begint aen den zelven te zuigen, zoo lang tot dat 'er bloed uitquam, welk zy t'elkens uit spuuwde. Ten leste slenkte de gezwollen duim en wierd als voore: dies *Dasserat* nu kon ruste.

Na dees zich met den slaep wat verquikt had, riep hy *Keggy*, zijne gemalin, by hem en sprak: Wat ghy voor dezen daed van my eischt, zal u toekomen. Zy zulx dan dankelijk aennemende, verzocht op *Dasserat*, zijne zoonen *Ram*, *Lekkeman* en *Setteroukan*, twalef jaren langh buiten 's lands te willen zenden, en aen haren zoon *Barrat* het gezach, alrêe aen *Ram* overgegeven, te gunnen.

Barrat des verwittight, was daer over geheel t'onvrede, met te zeggen: *waerom zy zulx bestaen had, hy verzocht het niet, noch veel min wenschte het; maer was wel te vrede met het geen zijn vader* Dasserat *alrêe gedaen had.*

Hier na wilde *Ram* niet luisteren; maer zijn vaders gebod volgen, en vertrok met zijne huisvrouw en beide zijne broeders. *Barrat* geleide zijne broeders tot in het dorp *Barrat Pery*, twaelf *kos* van *Assouthan* gelegen, alwaer zy van malkanderen scheiden.

Ram liet tot gedachtenisse by *Barrat* een paer trippen of schoenen: op welke *Barrat* sandel, safraen en bloemen offerde, en was niet gezint zich in het gebied van zijnen broeder te stellen.

Ram met zijn gezelschap vorderde zijne reize langs den stroom *Ganga*, na *Pouson Watiwan*. *Barrat* niet willende de regering hanthaven en ter plaetse daer zijne broeder geregeert had, beloofde aen *Ram* niet eerder daer te komen, dan voor zijn weder-keeren: en zou hem op zijne wederkomste derwaerts geleiden, gelijk hy hem nu van daer geleid had.

Wanneer *Ram* te *Pouson Watiwan* gekomen, en aldaer ontrent een maend stil geweest was, belaste hy aen zijne broeders, eenige planken, houten en andere stoffe by een te vergaderen, tot het oprechten van hutten, om voor de hitte der zonne des daeghs, en voor de koude des nachts te verschuilen.

Wanneer ondertusschen *Lekkeman*, een schoone jongeling, teder van gestalte en aengenaem van gelaet, dagelix de vrucht-boomen ging bezoeken om spijze te verschaffen, en op een zekeren dag boven in de boomen was geklautert, wierd hy van *Suppenekhia*, zuster van *Rawan*, die aen den stroom *Ganga* gekomen was, om haer daer in te wasschen en te vermaken, by geval gezien. Zy eerst hem aldus aen sprak: *O jongeling, boven alle waerdigh bemint te worden, laet my, is des mogelijk, uwe weder-liefde genieten. Ik ben die wijdberoemde* Souppenikhia, *die haer in alle gedaente na wel gevallen kan verwisselen. Wilt my niet ellendigh laten blijven. Laet uwe liefde tot mywaerts zijn, als de mijne tot uw-waerts strekt. Is dit te verwerven, zoo ben ik de gelukkigste, die 'er leest. Zoo niet, gedenke wie ik ben: want mijne liefde zal in haet veranderen, en dan mooght gby u vaerdigh maken om met my te stryden.*

Lekkeman haer aenziende, zeide: *Wat*

Wat is schoonheid meer als een vergangkelijke bloem: en uwe maght van u te kunnen veranderen, als een bewijs uwer ongestadigheid. Ik heb mijne liefde eens gezet, en wil die trou blijven: zoekt uw bejagh op een andere plaetse. Uw smeeken, lief-koozen, noch lonken gelt hier niet. Vordert ghy uwen wegh, en laet my rusten. Wat aengaet het strijden tegen u: des ben ik niet gezint. Wie heeft oit eere behaelt, met zich tegen eene zwakke vrouwe te zetten.

Souppenekhia daer op: *O ongelukkige jongeling, ghy weet noch kent mijne maght niet: daerom vergeef ik het u. Geve my uwe liefde: want moet ik uwe liefde derven, zoo kunt ghy uw leven niet behouden: naerdien ik niet van hier scheide, voor ik van u bemint werde, of uw leven doe een eindnemen.*

Lekkeman bemerkende, met wie hy te doen had, en hoe meê zijn tijd verloopen was, (want zijn broeder *Ram* hem nu met het middaghmael zou wachten) veinsde een weinigh, en sprak: *zoete maeght, schoon ik u bemin, zoo is evenwel tusschen u en my te groot onderscheid: want ghy zijt uit den geslachte* Raches, *en ik uit den stam* Bramkettery. *Misschien zoud ik uw liefde kunnen toedragen, zoo dit gemiddelt kon worden. Is het dan ernst, en zijn het gene wispelturige gedachten, als daer de vrouwen meest van zwanger gaen, ga en verzoeke zulx by mijnen broeder* Ram, *die niet wijd van hier zijne hutten opgeslagen heeft. Zoo hy des gehenge, en ghy tot bevesting schrift daer van meê brengt, ik ben gezint met u te paren.*

Souppenekhia wist terstont de bouvallige wooninge van *Ram* te vinden, en openbaerde hem haer belang.

Ram haer kennende, wilde nu de gelede hoon van *Rawan* wreken: dies zeid hy haer het verzoek toe, zoo *Lekkeman* des gezint ware. Zy eischt daer van bewijs in geschrift. *Ram*, om haer niet te doen twijfelen, geeft haer eenen brief, aen *Lekkeman* over te leveren, ten teken van zijne bewilliging, zoo zy meende: maer zy wierd bedroogen: want *Ram* wetende, waer hare krachten in bestonden, openbaert in den zelven zulx aen zijnen broeder, om haer daer van te beroven, en met een van haer ontslagen te zijn.

Zy dan nam oorlof van *Ram*, en ging haren nieuwen bruidegom vinden: die ondertusschen van de boomen gekomen, en bezich was met de geplukte vruchten by een te schikken. *Ziet*, zeide zy, *uw broeders toestemming, leest het geschrift, met zijn eigen hand geschreven: en ghy, mijn beminde, weigert my nu langer niet, het geen uw broeder* Ram *my gunt.*

Lekkeman den brief doorleezen hebbende, verstont zijn broeders meeninge: dies veinst hy zich, en snyt haer, onder schijn van te kussen, neus en oren af: waer in hare krachten gelegen waren. Zy haer dus mismaekt en machteloos gevoelende, borst met deze reden tegen hem uit: *Ha snoode booswicht, die mijne liefde dus wredelijk loont. Dit zal niet ongewroken blijven, zoo de tienhoofdige* Rawan *iets vermagh.* Hier meê begaf zy haer op de vlucht, in meenige zy na *Rawans* wooninge haer te vervoegen. Maer ziende in den wegh, haer neefs huis *Char* en *Donker*, twee oversten van tien duizent ruiteren, liep zy ter sluip in, zoo zy meende, en verbergde haer onder een ledekant, uit vreze van gezien te worden, om hare deerlijke geschondenheid. Maer de neven haer aenziende, vraegden: *wie haer dus mismaekt had.* Waer op *Souppenekhia*, haer met logenen behelpende, zeide: *Ik was my gaen vermake en wasschen aen de stroom* Ganga: *alwaer my eenige schelmen overviellen en dus geschonden hebben.*

De jongste neef *Donker* wierd hier over zeer verbolgen, en gaf bevel aen drie honderd ruiteren zich te wapenen en met hem op te trekken.

Gekomen by het woonhuis van *Ram*, begonnen zy het zelve met alle magt te bestormen. Hier over wierd *Lekkeman* zeer verbaest en sprak tot *Ram*: *Wat zullen wy nu maken; naerdien ons zoo groote magt van onzienelijk geweld komt overvallen? Hoe kunnen wy strijden tegen de genen, die wy niet zien konnen, veel minder die dan overwinnen?*

nen? en zonder bekommering buiten treden, en den strijd tegen hem opnemen gelijk ook geschiet. Dan 't geen voor hen onzienelijk, was openbaer voor d'oogen van *Ram*. Derhalve dees tot sijnen broeder zeide: *hy zoude zich gerust houden,* Ram, *uit oorzake van zijne goddelijkheid, kon niet beschadigt worden.* Hy greep dan zijne booge, *Noekbane* genaemt, in de vuist, en velde met weinigh of genen arbeid meest alle de ruiters ter neer. Zelf de ongelukkige hopman *Donker* bleef verslagen. Eenige ontquamen het met vluchten, die zijnen broeder *Char* deze droeve maere braghten. Dees de dood van zijnen broeder hoorende, en hoe al zijn volk omgekomen was, toogh met de rest van zijn maght, sterk negen duizent zeven hondert strydbare en wel gewapende ruiteren, na den veldslagh; maer hem trefte geen beter geluk; maer grooter ongeval: want hy met al zijn volk door *Ram* verslagen wierd.

Souppenekhia, die van verre dit droevigh gevecht beoogde, en de meeste soldaten gevelt zach, nam de vlucht na de wooninge van haren broeder *Rawan*, bedekkende met hare handen haer geschonde aengezicht. *Rawan* dit ziende, wierd met medelijden bewogen, en vraegde haer: *hoe zy dus mishandelt quame.* Zy speelde weer als te voore de veinster, en zeide: *O broeder u is bekent, hoe ik my in den stroom* Ganga *begaf, om my wat aen den zelven te vermaeken: daer komende, zag ik een boven mate schone vrouw, die ik zocht te bewegen, om met my te gaen, en die u aen te bieden. Waer over haer man en mans broeder my dus leelijk mismaekt en geschonden hebben.* Dit hield zy *Rawan* met schreiende oogen voor: die zich geweldig ontzette, en wilde daer wrake over nemen, en verzocht hem te mogen gewezen werden, waer dit geschied was.

Hier op ging *Souppenekhia* met *Rawan* derwaerts, en gekomen ontrent de wooninge van *Ram*, zeide zy tegen haeren broeder: *Ghy hebt wel op uwe hoede te zijn: want wanneer ik dus geschondeu was, ontmoeten my, eer ik by u quam, beide mijne neven* Donker *en* Char *met tien duizent ruiteren, met voornemen om mijn geleden leet te wreken: maer deze ongelukkige Vorsten zijn beide met alle hunne krijgs-knechten omgekomen.*

Waer op *Rawan*: *Zy had slechts te vrede te zijn: voor hem was geen zorg.* Strax verwisselde *Rawan* zijne gedaente in een hert met twee hoofden, gebruikende het een hooft om zich te spijzigen, en het ander om overal uit en toe te zien, ten einde hy door niemant mogte verrast worden.

In deze gedaente ging hy zich vermeien, ontrent *Rams* wooninge, daer hy van *Sytha*, huisvrouw van *Ram*, gezien wierd. Deze schiep een groot behagen in d'aengename gladdigheid van de huit, die als goud glom. Dies zy aen *Ram* verzocht hy het zou schieten, en voor haer van het vel kleden maken. *Zulx konde,* zeide Ram, *niet zonder gevaer geschieden:* hoewel hy eindelijk, op lang aenhouden van *Sytha*, den boge in de hand nam, en zich toebereide om 't wilt te schieten.

Dan eer hy uit zijne woninge trad, stelde en schreef *Ram*, zijne vrouw en broeder *Lekkeman* drie schreven voor, die zy, geduurende zijn uitzijn, niet mosten overschreden: welk zy hem beloofde. Nauwelix was *Ram* uit sijne wooninge getreden, of wierd terstont van den lozen *Rawan* gesien, die ter yl zich aen 't loopen stelde, (want hem was de wisheid van *Rams* schieten, in het gebruik van zijnen booge, welk bewust,) en rekke-beende wat hy mogt. *Ram* hem achtervolgende tot drie kos verre, maer ziende hem niet t'achterhalen, schoot met groote kracht na 't hard en trof het recht inde borst, dat het spillevoetende *Rawans* geest verliet, doch die zich terstond in den romp van eenen bedelaer vlyde. Midlerwijl *Ram* met zijnen vangst bezich was, vervoegde dees zich na de wooninge van *Ram*, en liet daer zijne stemme hooren, als ofze van boven neder quam, en in dezer wijze:

O Lekkeman, broeder van den magtigen Ram, *hoe zit gy hier dus gerust en onbe-*

onbekommert. Flux op. Begeest u tot bystand van uwen broeder Ram, *die aen alle kanten van zijne vyanden bezet en bestreden word. Gedenkt, wat hy zoo onlangs voor u uitgestaen heeft: betoone, nu hy uwe hulpe van nooden heeft, dat gy ook tot zijne hulpe vaerdig zijt, en verlos hem uit de nood, daer hy tegenwoordig is. Sytha* deze stemme hoorende, verschrikte geweldig, en bad aen haer swager *Lekkeman: hy wilde hem toch bystand met al zijn vermogen doen.* Lekkeman zeide hier op: *dat doen ik nimmermeer. Mijn broeder, die tien duizent mannen verwinnen kan, zal zich uit zijn tegenwoordig gevaer wel redden, zonder mijne hulpe. Deze stemme is maer een bedriegelijk geluid. Derhalve zijt gy gerust.*

Zy echter met smeken en bidden aenhoudende, bewoog hem eindelijk: en begaf hy zich op weg, om zijnen broeder *Ram* op te speuren.

Rawan ziende *Lekkeman* hene reizen, gaet voor de deur van *Ram*, in de gedaente van een bedelaer, om eenige spijze te bidden: die *Sytha* zeide niet voor hem te hebben: aengezien zy haer behielpen met fruiten van de boomen: en hy die zelf genoech konde bekomen; dewijl die in overvloet aen de wegen wiesschen. *Rawan*, door lang aenhouden, beweegt *Sytha* tot het uitreiken van een weinig van het overschot, des verleden daegs. Met zy de hand uitstrekte, om hem 't aelmoes toe te reiken, vat hy hare handen, ruktze over het perk van haer voorgeschreven, daer *Ram* haer belast had niet over te treden, voor zijne wederkomste. *Was dit*, zeide Sytha, *dat ghy my mijn perk doet overtreden. Geen noot,* zeide Raman, *ik wil u brengen by het gevecht van uwen man, op dat gy zien mogt, hoe het zich toedrage.*

Dan het was bedrog, en hy bragt haer in zijn Landschap *Lankan.*

Op weg ontmoete hem *Siettank*, de reus, uit den geslachte van *Raches*, die *Rawan* bad om voetsel, tot verzadinge van zijne honger; en vermengde zijn bede met dreigen: want zeide hy, zoo gy mijne bede ontzegt, ik zal u niet laten gaen. *Rawan* gene spijze by zich hebbende, vind een zeer grooten steen: vat dien op en snijt zich zelven in de dye een groote wonde: waer uit meenigte van bloed quam loopen: in welk hy dezen steen wentelde, die terstond in vleesch veranderde. Dit gaf hy *Ziettank*, om daer mee zijnen hongerigen buik te verzadigen. De reus beet daer in, en at het zelve meerendeel op. *Rawan* dit verricht hebbende, quam aen 't gebergte *Resmok Nerwaen*, in het dal *Kiekinda*, alwaer zekere drie apen met het hooft der beeren zich bevonden: en waren genaemt *Hanneman*, *Sukkerige*, *Angel* en *Siamboene*, het hooft der beren. In 't overvoeren ontviel *Scytha* een oor-ring, die van den aep *Hanneman* opgenomen wierd. Wanneer *Rawan* in het Landschap *Lanka*, heden *Seylon*, quam, was hy bevreest, en dersde *Sytha* niet in zijne huizinge herbergen; maer bragt haer in een hof, onder eenen boom, by de *Benjaenen Sisem* geheten: alwaer hy haer tien of twalef reuzen, zoo tot haeren dienst, als bewaringe aenbeval. Voorts quam hy haer dagelix verzoeken, om hem ten wijve te zijn: zou haer als een slaef ten dienste staen, en voor zijne oprechte vrouwe houden. Maer zy weigerde hem zulx zeer stantvastelijk.

Ondertusschen *Ram* met zijnen vangst zich na huis vervoegende, ontmoet zijnen broeder *Lekkeman*, die, om hem te helpen, zich op weg begeven had. Komende beide t'huis, vond *Ram* zijne vrouw *Sytha* niet. Hy daer over zeer bedroeft, wierp uit mistroostigheid zijnen vangst daer hene, en vraegde aen zijnen broeder *Lekkeman*, met de tranen in d'oogen: *waerom hy zijn gebod overtreden, en* Sytha *alleen gelaten had.* Waer op *Lekkeman* hem ten antwoord gaf: *Uw beminde* Sytha *een stemme horende, hoe ghy in nood waerd, beval zy my u bystant te gaen doen. Dit by my haer afgeslagen*, zeide zy: *by aldien ik u geenen bystant wilde doen, zy het daer voor houden zou, als of ik u had doen ombrengen, om met haer te trouwen. Hoe zy nu, na uw vertrek, weggenomen zy, is my onbekent.*

Zy dan beide zijn op reis getogen, om *Sytha* te zoeken : quamen eindelijk in een zeer groote ſpelonk : daer zy, na lang dwalen, ten laeſte eenen reus in zeer groten aendacht vonden, met *Mahadeu* aen te roepen. De reus deze beide luiden ziende, ontzette zich, en ſprak : *Mannen broeders, hoe zijt ghy onbeledigt door deze afgrijzelijke ſpelonk en wilderniſſe tot hier toe gekomen, daer zelfniet een vogeltje, zonder verſlonden te worden, kan geraken. D'yver*, zeide Ram, *om mijne vrouw te zoeken, die my ontſtolen is, heeft my hier gebragt* : vragende voorts of hy haer niet vernomen had. De reus *Sittapanky* diende hem daer op : hoe hy niet anders, als eenen reus, door de lucht had zien zwieren, die in 't plat van zijne hand een vrouw had zitten : maer of het de zelve, die zy zochten, was, of niet, was hem onbekent. *Ram* vraegde hem voorders, of hy niet gelet had, werwaerts hy zijnen koers had genomen. Hy zeide, op de ſtreke na het landſchap *Dekendeſa. Ram*, die dit zijne vrouw vertrouwde te zijn, zegende de reus, en ſprak : *wat ghy van* Mahadeu *zult begeren, zal u geworden*. Scheidende dan met zijnen broeder van hem, en komende aen 't gebergte *Resmokperwat*, vond daer de gemelde apen met den beer : alwaer *Ram* alleen van den aep *Hanneman* bekent wierd, die hem te voet viel, en vraegde : hoe hy in die verre gelegen en eenzamen hoek der werelt dus quam te dwalen. *Ram* daer op : *om mijne geſtolen huisvrouw te zoeken : hebt ghy haer gezien, make my bekent werwaerts zy gevoert is : Ghy zult my ten hoogſten verplichten?* Hanneman *antwoorde : Ik heb niet vernomen, als eenen reus, die zijnen weg boven door 't zwerk nam, met een vrouw in de palm van zijne hand zitten, die, wanneer hy haer over dit gebergt voerde, dit oor-juweel ontvallen is : ziet, kent ghy het?* Ram dit kleinoodje ziende, wierd verheugt en kende het, en zeide : *dit is mijn vrouws cieraedje. Weet ghy niet, waer hene zy weg genomen heeft?* Na *Lanka* antwoorde d'aep.

d'Aep *Hanneman* kennende *Ram* en zijn vermogen, wilde hem dienſt bewijzen : verzocht derhalve den aep *Sukerige*, tot metgezel op reize, om *Sytha* op te ſpeuren : met toezegging, by aldien hy zulx dêe, *Ram* hem zijne huisvrouw, die hem van zijnen broeder *Bael* de geweldige aep, beneffens alle zijne onderdanen ontnomen was, weder ter hand ſtellen, en hem in zijne regeringe, in 't dal *Kiekenda*, herſtellen zou.

Sukerige voerde hem daer op te gemoet : d'onmogelijkheit der zake voor *Ram*, om zijnen broeder *Bael* te dwingen, veel min t'overwinnen. Want heeft, vervolgde zijne rede *Sukerige*, *Bael* den magtigen reus *Rawan*, eer hen het gebiet en de regeringe der weereld van den God *Mahadeu* gegeven was, konnen dwingen, met den zelven zeven maenden lang onder ſijne oxelen te houden. Heeft hy zoo veel reuzen kunnen overwinnen : my met gewelt verjaegen, mijne huisvrouw ſchaken, en mijne onderzaten hem onderdanig maken. Hoe zal dan *Ram*, ſlechts een bloot menſch en van middelbare geſtalte, den *Bael* kunnen overwinnen en my herſtellen? *Hanneman* hield evenwel aen, met te zeggen : hy zou zich in zijn betrouwen niet bedrogen vinden : maer ſlechts met hem op weg ſlaen, om *Sytha* op te ſpeuren. *Sukerige* weer : *ten zy ik een teken, dat meer als menſchelijk ſchijnt te zijn, van dezen* Ram *kome te zien, ik geloof het in der eeuwigheid niet. Wat teken*, zeide Lekkeman, *begeert ghy?* Sukerige antwoorde : *Dat hy deze beweegende boomen, die nimmermeer ſtilſtaen; maer geduurig heen* en *weer waggelen, met eene ſcheut gelijk doorſchiet*. Lekkeman verzocht des aen *Ram*, om 't gelove van *Sukerige* daer door te verſterken. *Ram* ſtont hem zulx toe, en belaſte eens allen vier hunne oogen te ſluiten, gelijk zy deden. *Ram* ondertuſſchen ſchoot met eene ſcheut dwers door alle de zeven beweegelijke boomen. Dit nam de twijfelmoedigheid van *Sukerige* weg. *Ram* ziende door dit mirakel het geloove van dezen aep alzoo geſterkt, zeide tegens hem, dat hy *Bael* zijnen broeder zou uit-eiſchen, om tegen hem te ſtrij-

ſtrijden: gelijk hy deed. *Bael* hoorende d'uiteiſching van zijnen broeder, om tegen *Ram* te kampen, ſpotte daer meê. *Wat menſch*, zeide hy, *is* Ram, *die tegens my in gevecht wil treden. Ik die zoo machtige reuzen overwonnen heb, achte hem zoo waerdigh niet, om my tegen hem te ſtellen: want met een kinne-bakken ſlagh verplette ik den* Ram *Daerom is hem beſt, hy zich geruſt houde, op dat hem geen ongemak overkome.*

Ram verſtoort over deze ſchampere reden, en zijner magt verachting, ſpande zijnen booge, en doorſchoot den ronkerenden *Bael*, daer hy op zijne plaetſe zat: bragt alle zijne onderdanen onder de magt van *Sukerige*: gaf hem zijne onderdanen en huis-vrouwe weder, en herſtelde hem in 't gebied des dals *Kiekenda*. Toen verbleef *Ram* met zijnen broeder op 't gebergte, en zond *Hanneman* uit met *Angel*, *Sukerige* en *Suking*, overſte der apen van een dal, niet wyd van het dal *Kiekenda* gelegen. Zy gingen op *Rams* gebod voort, die aen *Hanneman* zijne ring meê gaf: zeggende tot hem, *wanneer hy zijne vrouwe* Sytha *ontmoete dezelve haer vertoonen zoude*: 't welk hy aen nam.

Hanneman en *Angel* togen t'zamen: desgelijx de twee andere, *Sukkerige* en *Suking*, elk zijns weegs: zochten in de vierde hoek der wereld; maer vonden *Sytha* nergens. Eindelijk ontmoeten zy malkanderen op eenen oever van de zee: waer ieder zijne beklachte deê: hoe vruchteloos hunne moeite tot heden uitgevallen was: en men nu niet meer wiſte, waer langer te zoeken was: want hoe, zeiden zy, zullen wy vermaerde apen, in krachten en goetwilligheid berucht, voor *Ram* derven verſchijnen, zonder hem tijding van *Sytha* te brengen? Dies wierden zy daer over zeer miſtrooſtig, en beſloten met hen drien een vuur op den oever te maken, om zich zelfs met malkanderen te verbranden. *Hanneman* daer en tegen zeide: *ſchep moet broeders, ik wil* Mahadeu *bidden, dat hy my krachten gelieve te verleenen, om over zee te zwerven: want het landſchap* Lanka *is (en ik ben des verzekert,) eenige hondert mijlen aen gene zijde der zee gelegen, in welk* Rawan *regeert. Ik wil derwaerts vliegen, mits my de krachten gegeven zijn, om my in zoodanigen lichaem te verwiſſelen, als my behaegt. Verſchoone u derhalve zoo lang tot mijne wederkomſte. Miſſchien wat de hemel voorzien heeft.*

Hanneman begaf zich dan van de aerde, om over zee door de lucht te zwieren. Na hy een lange wijle gevlogen had, en 't landſchap *Lanka* begon te genaeken, ontmoete hy de reuzinne, die *Rawan* in de lucht op de wacht geſtelt had. Zy vraegde, waerhene hy zijnen weg wilde vorderen.

Hanneman zich des niet kreunende wou voortgaen; maer zy ſtutte hem en zeide: *Ghy moet met my ſtryden, of kunt niet voorby geraken.*

Dan hy ontquam (met zich terſtont in eenen vlieg te veranderen) de verwoede reuzinne. Maer gekomen nader aen den oever van *Lanka*, wierd hy geſtut door een machtigen grooten reus, die, zonder met hem te vechten, hem niet verby wilde laten gaen.

Hanneman ziende zich uit noot daer toe gedwongen, nam de gedaente van een aep aen, om tegens hem te ſtrijden. De reus hem ziende zich ſchrap ſtellen, prees zijne kloek-moedigheid, en zeide: *hy het geen, dat hy zocht, bekomen zou.* Ik zoek niet, zeide *Hanneman*, als Heer *Rams* geſchaekte huis-vrouw *Sytha*: die bekomende, heb ik mijn wenſch. *Wel*, zeide de reus, *die heeft de machtige* Rawan *weggevoert, en in een tuin onder eenen Syſſem-boom, in het landſchap* Lanka, *voor zich laten bewaren.*

Hanneman vorderde door 't zwerk zijne reize, en viel, gekomen op den oever van *Lanka*, uit vermoeitheid neder op ſtrant in onmagt, en bleef daer ontrent drie vierendeel van den dag leggen.

Eindelijk bequam hy weer tot zich zelven; maer had de plaets vergeten, waer *Rawan*, volgens berecht des reuze, *Sytha* gevoert had. Dies

hy zich verwisselde in de gedaente van een kat: doorsnuffelde alle huizen, kamers, gevangkenissen, heimelijkheden, hoeken en verborgen plaetsen in *Lanka*: maer vond *Sytha* nergens. Derhalve zeer verdrietig, klauterde op 't huis van *Rawan*, overpeinsende wat hem de reuze gezeid had. Ten laeste quam hy binnen, en met eenen sprong van *Rawans* huis in den boom, daer *Sytha* onder bewaert wierd.

Hy haer ziende, twijfelde noch of het *Sytha* mogte zijn; hoewel zulx niet lange duurde: want ontrent den middernacht quam *Rawan*, op zijn allercierlijkste uitgestreken, met alle zijne vrouwen, en verzocht *Sytha* weder.

O Sytha, zeide hy, *schoonste onder alle vrouwen, wanneer zult ghy my te wille zijn? Heb mêelijden met mijn armen van liefde overwonnen mensch; doch in kracht als een God. Ik zal u heerscherze maken over alle mijne schatten en rijkdomm·n: ja over het gansch* Lanka. *Ik zal alle mijne vrouwen onder u stellen. Ik, en beide mijne zoonen*, In dersiet *en* Hekgegomar, *zullen u als slaven ten dienste staen.* Dan vergeefs was al zijn smeeken.

Zwijg, zeide Sytha, *ik zal niemant dan mijn* Ram *bekennen, en noit mijn echte bedde bevlekken. Houd op van my meer te verzoeken: want ghy kent mijn vermogen niet. By al dien ik slechts wilde, ik dêe u strax door een vuur verteeren.*

Rawan keerde bedroeft na huis, en liet de treurige *Sytha* onder den *Sysem*-boom.

Hanneman nu genoech verzekert, hoe dit *Sytha* de huisvrouw van *Ram* was, liet de ring, hem van *Ram* mêe gegeven, in haere schoot vallen: *Sytha* kende die terstont en begon te weenen, en met deze reden uit te bersten: *Voorzeker heeft een van de maghtige reuzen mijn* Ram *omgebragt, en daerom tot bewijs van dien my deze ring nu toewerpt.*

Toen dacht *Hanneman* het tijt was, om zich voor *Sytha* te vertoonen. Dies daelde hy van den *Sysem*-boom af, en wierp zich voor haere voeten, en sprak: zy zou haer droefheid staken. Haer *Ram* was wel en gezont, en had hem om haer te zoeken uitgezonden. *Dat komt in my niet*, zeide Sytha. *Wat gemeenschap kont ghy, die een aep zijt, met zoo schoonen mensch, als* Ram *is, hebben? Zulx is waerachtig*, zeide Hanneman, *en om alle twyfeling weg te nemen, heeft my* Ram *deze ring, die ik in uwe schoot geworpen heb, mêe gegeven. Dan gene orde heb ik, om u weg te voeren; maer alleen hem bescheit te brengen, waer ik u opgespeurt heb.*

Sytha daer op: *spoet u dan weder tot hem te komen, en blijve gezegent, ten einde ik van dezen heiloozen* Rawan *magh verlost worden. Het is alree zes maenden geleden, sedert ik van mijnen waerden* Ram *ben afgevoert geweest: naer wien ik zeer verlange. Ga en vorder uwe reize, op dat ik haest van deze gevangkenis magh ontslagen worden. Wanneer ghy zulx zult verricht hebben, zal ik u alle menschelijke zegenen laten toekomen.* Zy zegende hem weder: en nam *Hanneman* hier op zijn afscheid.

Wanneer hy ontrent een halve uure was buiten gegaen, dacht hy by zich zelven, zou ik in *Lanka* geweest zijn, zonder iemant van mijne onverwinnelijke krachten zou weten te spreken: neen dat was ongeraden. Derhalve keerde hy te ruch, en verzocht aen *Sytha*, om hem een weinig spyze te geven, of dat zy hem wilde toestaen vruchten van de boomen te mogen plukken. *Neen*, zeide Sytha, *zulx magh niet geschieden: maer ghy moet u behelpen met de vruchten, op d'aerde gevallen. Anders staet u ongeluk over te komen.*

Zeer wel, zeide *Hanneman*: Ik zal slechts van de gevalle vruchten eeten. Hy trad dan tot eenen van de raerste fruid-boomen; rukte dien met wortel met al uit, en wierp hem daer henen. Daer na liep hy tot alle de boomen, en smeetse tegen d'aerde: en verzadigde zich alzoo met alle de gevalle vruchten: maer liet den schaduw-rijken *Sisem* boom, onder welken *Sytha* ruste, ongeschent staen.

In

In 't kort, hy had 't gantsche hof verwoest. En zittende en leunende met zijne rugge tegen een grooten boom, verwachte wat'er op volgen zou: hoewel hem dit niet gelukte. Toen vergrootte hy zijn lichaem, ontrent de helft grooter, als te vooren, en velde den boom ter aerde.

Wanneer des uchtens de tuinieren in den hof quamen, en zagen den geheelen tuin het onderste boven geworpen, en niemant dan dezen aep, liepen zy verbaest na de wooning van *Rawan*, en gaven hem te kennen, hoe aldaer door een zeer grooten aep, die in zijn hof gekomen was, alles verwoest lag. Terstont zond *Rawan* derwaerts tien duizent groote magtige reuzen, gewapent met pieken en ander geweer, om dezen aep om te brengen. *Hanneman* ziende deze op hem aenkomen, zette zich zelven schrap: nam eenen van de grootste boomen in de vuist, en verwacht aldus zijne vyanden. Deze vielen als verwoede beesten op hem aen, en wierpen met zulken meenigte de pieken op hem, even als een dichte regen: maer het hinderde hem niet meer, als of zy bloemen geworpen hadden. Daer en tegen wierp hy van zijne zijde geheele rotten van reuzen ter neer: zulx hy in weinig tijts hen velde.

Wanneer deze geruchten ter oore van *Rawan* quamen, zond hy andermael vijf en twintig duizent reuzen, als vooren gewapent; maer wierden alle op een zelve wijze onthaelt en ter neer gevelt.

Rawan dit horende, wierd zeer toornig, en zond derhalve zijnen jongsten zoon *Kekgegomar* met twaelef duizent wel gewapende reuzen derwaerts. Hier ging de strijt heftiger, als oit te voore aen: want *Kekgegomar*, mêe van een groote sterkte, trof verscheiden mael *Hanneman* op den kop, dat hy van den slag zijnen nek boog, en het hooft hem zuizelde; maer kreeg, met *Ram* heimelijk geduurigh aen te roepen, nieuwe krachten. Eindelijk versloeg hy ook den jongsten zoon van *Rawan*, *Kekgegomar*, en bragt alle zijne gezellen om. Over deze ongelukkige tydinge was *Rawan* zeer mistroostig, inzonderheid over het verlies van zijnen zoon.

Toen waerschouwde zijne gemalin *Mandory Rawan*: hy wilde zich toch nu gerust houden, met het verlies van zijnen jongsten zoon: en derhalve *Sytha* aen *Ram* weder geven, en zich niet tegen *Ram* kanten: want zoo hy zich daer wilde tegen stellen, hy zelf en zijn oudste zoon zoude noch omkomen, het gantsch land van *Lanka* vernielt worden, en zy voor een bedroefde weduwe blijven zitten: want zoo een zijner apen zulken magt kon t'onderbrengen, wat zou van *Ram* zelven niet te vreezen zijn. Waer op *Rawan* met een stuur gelaet zeide: zy had haer te vrede te houden: hy wilde daer in te werk gaen, als hy zoude vinden te behooren. Hy had *Sytha*, om weder te geven, niet daer gevoert. Toen liet *Rawan* het geheel land van *Lanka* door uitroepen, dat de allersterkste zich voor hem te vertoonen had, om tegen den aep *Hanneman* te strijden.

Onder alle wierd geen sterker gevonden, als zijne oudste zoon *Indersiet*, die eertijts tegen den *Ragia Inder* gestreden en hem overwonnen had. Hier om had dees hem beloofd, tot zijne hulpe vaerdig te zijn, waerom hy maer bad en dacht: desgelijx had hy ook in een gevecht den heiligen *Braman* overwonnen. Waer voor ook dees hem met byzondere gaven had begifstight: te weten, wanneer hy zich zelven in zijne uitterste noot zou bevinden, zou een pijl, op zijnen vyand geschooten, met de zelve op zijnen boog te zetten en eenige woorden, volgens de lesse van *Braman*, te mompelen, in eenen slang veranderen: die hem zoo om het lijf zou weten te wringen, dat dees als geknevelt en vast gebonden, zonder zich te kunnen bewegen, zou blijven leggen. *Indersiet*, hier op moedig, trok met een groote meenigte van reuzen tegen *Hanneman* op. Daer ging de strijd heviger als ooit te voore aen. *Hanneman* stelde sich in staet van hevig te beschermen, en wierp met boomen meenigte van reuzen te pletteren.

Inderſiet dit merkende, wilde zijne kunſt te werk ſtellen : zette eene pijl op den boog, en mompelde heimelijk de nare ſpook-woorden, hem van *Braman* geleert: loſte toen de pijl op *Hanneman*, die terſtont in eenen ſlang veranderde : hoewel te vergeefs: (want wat konden de gaven van *Braman* tegen de krachten van *Ram* gelden: waer meê dees *Hanneman* onderhield : niet met allen) want hy verbrak dezen ſlang, hoe zeer hy hem 't lichaem mogt knopen, als een ſpinne-webbe. *Inderſiet* ziende, hoe zijne kunſt gene kracht hadde, vloog met een vergramt gemoed door de lucht, (want dit was veelen reuzen gegeven, dat zy iemant door de lucht onzienelijk konden ontkomen, door toveryen of heilige gaven) na de wooning van den heiligen *Braman*, en vraegde hem, waerom hy hem dus ſchandig bedrogen en verkeerde tover-vaerſen geleert had : waer door de kunſt gene kracht hadde. Dies zoo hy wilde zijn leven behouden, hy zou hem op ſtaende voet leeren de rechte greep, om zijne vyanden t'overwinnen, of anders zich bereiden te ſterven.

Braman ziende hem in dit gevaer, zeide: hy zou een weinig vertoeven: hy wilde zien waer 't haperde, en hem dan te recht helpen.

Hy trekt dan ter yl na *Hanneman*, en vallende hem te voet, zeide: *O magtige* Hanneman, *die van een hoger magt onderſtut wert, als mijne heilige gaven aen my deelachtigen kunnen, heb meelijden met my, of ik ben onzeker mijns levens. Laet toe, wanneer de ſterke* Inderſiet *zijne pijl op u aenzet, de zelve in eenen ſlang verandere, en de knoop houden mag, ten einde ik mijn leven mag behouden : of anders doot hy my. Ghy hebt immers duizenden middelen om hem t'ontkomen, en al hun doen ten laeſten tot ſpot uitvallen, ſchoon dit my van u werd toegeſtaen. Doet my dan zulx, om de gunſte van uwen meeſter* Ram. *Hanneman*, uit meelijden met den heiligen man, ſprak : *Ga vader, wat ghy begeert, het zal geſchieden.*

Aenſtonts was *Braman* weer by *Inderſiet*, zeggende : hoe hy in zijne woorden eenige gemiſt had: dies hem die nu voorzeggende, mengde hy hier en daer eenige tuſſchen : op dat *Inderſiet* het miſſen mogte gelooven. Wanneer hy die nu wel geleert had, zeide *Braman*. Trek nu hene, magtige *Inderſiet* : uwen vyand zult ghy in uwe magt, door deze mijne heilige woorden, kunnen bekomen. Hier op trok *Inderſiet* heen, quam in der yl weder onder zijne reuzen en krijgsknechten, en ſtak hen, wanneer hy meenigten hunner zag omgebragt, een herte onder de riem. *Zy hadden*, zeide hy, *goeden moed te ſcheppen; zouden hunne vyanden overwinnen : des was hem zeker bewuſt.* Hier op voor uit tredende, zette zijne kunſt-pijl op den boog, en ſchoot op *Hanneman*. Terſtont verwiſſelde de pijl in een magtigen ſlang, die hem zoo wiſt om 't lijf te winden en vaſt te knopen, dat *Hanneman* als geknevelt, en, naer het ſcheen, als zonder magt ſtont. Hier op juigten de reuzen, prezen den gauwen vond van *Inderſiet*, en ſloegen met alle macht op *Hanneman*. Maer wat was het. Door de gunſte van *Ram*, quamen de ſlagen van hunne geweldige ſpieſſen niet meer aen, als ofze met pluimen van ſtruiſſen hem hadden willen ſlaen. Zy ſleepten hem dan voor den tienhoofdigen *Rawan*, daer zy weder, als de boeren het koren dorſten, op *Hanneman* begonnen te ſlaen. Maer al dit hinderde hem niet. *Rawan* vraegde: door wat magt hy zulx dede en wat hy begeerde. Door het vermogen van *Ram*, zeide *Hanneman*, dien ghy zijn gemalin *Sytha* hebt ontvoert. Wilt ghy en uwe oudſte zoon niet omgebragt zijn, en uw geheel huisgezin verwoeſt hebben, zoo haeſt u en ſchikke zijne huisvrouw weder tot hem : of anders zullen u de dreigende ongelukken overvallen. *Rawan* hier over door toorne ontſteken, liet duizent andere reuzen roepen, om *Hanneman* te dooden: maer te vergeefs: niemant kon door ſlaen of ſtoten hem verzeeren.

Rawan vraegde, door wat middelen men hem van 't leven konde beroven. Zoo men mijn ſteert, zeide *Ram*, in d'olie ſteke en met werk, kleden, lakenen, en lappen, in d'olie gedoopt, be-

bewoele, en dan in den brand ſteke: want het verſlindend vuur is alleenlijk magtig my te verteeren. Zy dit geloof gevende, ſtelden het ook in 't werk, bewoelden *Hannemans* ſteert, gelijk hy hen gezeid had. Toen ſprong *Hanneman* op, en trok den ſlang, om zijn lijf geſlingert, als verrot viſchwant van een: en, als verwoet, verſloeg de meeſte omſtaenders: wierp alle de gulde daken en huizen van louter gout in *Lanka* het onderſte boven: en waer eenige kleden of ietwes was, dat het vuur kon verteeren, daer ſleepte hy zijne ſteert door: zulx het geen zijne hand verſchoonde, de ſteert te niet bragt.

Toen nu *Ram* de ſtad *Lanka*, in den lichte brand gezet had, begaf hy zich met een vaert na het verwoeſte hof, daer *Sytha* was, en nam zijn oorlof van haer, om te vertrekken. Zy wierp hem haer ring toe, tot een bewijs van dat hy *Sytha* gevonden had, en *Ram* zulx vertoonen zou. *Zegt*, zeide zy, *hem met eenen, dat mijn gemael zich toch wat haeſte, om mijne verloſſinge uit te werken? want het zijn nu al zes maenden, ſedert ik my zonder eeten hier heb moeten erneren: en daer en boven, als gy gehoort hebt, de dagelix aenzoekingen van* Rawan, *om mijn echte bedde te bevlekken, onderworpen zijn. Vertrek nu* Hanneman *en blijf gezegent. Maer houde u van, om te zien, voor dat gy aen geene zijde des Meirs gekomen zijt. Of anders naekt u ongeluk.*

Hanneman zijne reize vervorderende, quam aen de zee-ſtrand, en wierd door de groote hitte gewaer, hoe de vlam zijn lichaem begon te genaeken: dies hy ſchielijk omzag. Terſtond verzengde hem de ſmuil: waer van noch heden 's daegs de apen, die men *Lenghaer* noemt, en ontrent *Agra* en den ſtroom *Ganga* geheel wit zijn, zulke zwarte bakhuiſen zouden hebben.

Hanneman dit gevoelende en ziende, liep in zee en leſchte den brand, maer behield evenwel de zwarte ſmuil. Hy begaf zich dan door de lucht, aen de andere zijde van de zee, daer hy zijne makkers vond, die blijde over zijne wederkomſte waeren. Hy vertelde hen, wat uitgerecht en hem wedervaeren was, en toonde hen de ring, hem van *Sytha* gegeven. Zy waeren hier over gezamentlijk verblijd, en vertrokken al huppelende en ſpringende na het geberghte *Resmok Perwat*, waer *Ram* zich zoo lang onthouden had. Daer komende, toonden zy de armring van *Sytha*, en vertelden *Ram* alles, wat zich toegedragen had. *Ram* liet aenſtonds *Suikery*, overſte van 't dal *Kiekenda*, roepen, en beval hem zich met alle zijn onderdanen, d'apen vaerdig te maken, om met hen ten ſtrijd te trekken tegen den machtigen *Rawan*. Deez achtervolgde datelijken het gebod van *Ram*, en quam met zijne apen, ſterk drie honderd zeſtig duizend te velde, onder beleid van achtien koningen; want ieder koning gebood over twintig duizend.

Ram met zijnen broeder *Lekkeman* en de hoofd-apen, die zijne gemalin *Sytha* opgezocht hadden, trok met dit heir-leger op. Gekomen aen den oever der zee, tegen over het Landſchap *Lankan*, begaf *Ram* zich drie dagen in gebeeden, zonder eeten of drinken, met verzoek aen de zee, om hem een pat te willen banen, tot eenen weg voor zijne krijgs-knechten. De bruizende golven gaven aen de bede van *Ram* geen gehoor, uit vreeze van *Rawan* te vertoornen: wanneer zy *Ram* dit zoude toeſtaen. *Ram* hier over wierd verbolgen, ſpande zijnen boge, met dreigen van hen te doorſchieten: en ſprak: *O gy trotſe zee-golven, bereid gy my geenen weg, ik zal van ſtonden aen u heen drijven: daer men nu uwe welige baren ziet rollen, en uwe weelige ſprenkels hemel hoog verheffen, zal ik, tot ſtraffe niet dan zandig ſtof laten ſpelen en heen en weder waeien*: Toen rolden haer de baren uit ootmoet voor *Ram* neder, en beraedſlaegden met hem, in wat wijze zy hem gevoeghelijk zouden eenen weg bereiden. t' Eenemael weg te rug te keren en den grond van hun diepten open te leggen, was onmoogelijk. Van malkandre te ſpreijen en te ſplyten, zoude onder de viſſchen, die haer met zulke meenigte in

in haere verglaesde schoot onthouden, te groote schaede veroorzaken. Toen zeide de zee, hoe een onder zijne grootste apen was, *Sichem* genaemt, die eertijds by den godvruchtigen *Narshi* had gedient, en van hem met die kracht begaeft was, dat alle de steenen, 't zy door hem aengeraekt of in 't water geworpen, als puim-steenen dreven. Dezen zou *Ram* belasten alle de stenen, die d'andere meenigte van apen aen voerden, aen te raken, om alzoo door dit middel een brugge over haer te slaen. *Ram* vond dit goet en belaste aen zijn geheel heir-leger steenen van het naeste gebergte herwaerds te brengen: die alle, zoo dra zy van *Sichem* aengeraekt wierden, aenstonds de kracht van drijven kregen: zulx zy in korten tijt een brugge van hondert mijlen lang over zee leiden: over welke *Ram* met zijn heirleger hene trok. Gekomen aen den over-oever van *Lanka*, liet hy terstond de trommelen roeren en bazuinen klinken: dies d'inwoonders van *Lanka* en inzonderheit *Rawan* dit gewaer wierden. Wanneer ook *Mandory*, gemalin van *Rawan*, deze geruchten ter ooren quamen, verzocht zy aen *Rawan* eens mêe met hem boven op de hooghte van zijn huis te gaen, om 't machtig heir-leger van *Ram* te zien. *Ram* ziende *Rawan* op zijn dak, met zijne gemalin *Mandory* by zich, spande zijnen boog en schoot met eene pijl *Rawan* zijn tien kroonen van zijne hoofden. Waer op *Mandory* dit ziende, tegen *Rawan* zeide: het was noch tijd van zijn boos voornemen afstant te doen: zoo hy met zijnen oudsten zoon en 't gansch Landschap *Lanka* niet wilde omkoomen. Derhalve had hy *Sytha* aen *Ram* weder te geven: want die machtig was, met eene scheut, alle zijne tien hoofden van hunne kroonen te ontblooten, wat zou dien beletten, ook zijne hoofden niet te doorschieten.

Maer *Ram* wees haer met groote woede van de hand, en had, zeide hy, *Sytha* daerom niet meê gebragt, om weder te geven. Derhalve was hy wel getroost, wat 'er af mogt komen. *Ram* ziende, hoe de trotsheit van *Rawan* met die scheut niet gedaelt was, zeide tegen *Lekkeman*, en zijne andere veld-oversten. *Het is wonder, dat de verwaten* Rawan *hier door niet gewaerschouwt wil zijn, en niet overpeinze: hoe iemand, die met eene scheut alle zijne kroonen weet te lichten, ook geen meerder moeite noch kunst zou zijn, hem te vellen. Wel laet ons hem de maet vol meten, en hem van zijne halsterrigheit daer na de straffe voelen. Wy zijn heilige luiden en moeten derhalve niet dan een rechtvaerdigen oorlog aenvaerden, zoo wy de zegen willen bevechten. Weshalve gy opperste* Anget, *spoed uw vertrek na den machtigen* Rawan *en zeg hem aen: hoe wy hier niet gekomen zijn om met hem te oorlogen, veel min om hem te dooden of zijn land te verwoesten: zoo hy genegen is mijne huisvrouw* Sytha, *zonder beleding, weder te geven. Des neen: dat hy dan oorzake van zijn eigen en lands verderf zal zijn. Knap vertrek, en breng ons tijdelijk weder bescheid.*

Rawan verwittigt van de komste des afgezants van *Ram*, riep alle zijne krijgsknechten en reuzen by zich, en stelde hen in slag-orde: zulx zy zich opdeden, als een blixem. Hy liet ook tien beelden toerusten even als zijne gestalte met tien hoofden, en juist gelijk gekleed, en verciert als hy: om te zien of deze aep den rechten *Rawan* onder deze beelden wel zou kunnen onderscheiden. Dies zette hy zich midden onder zijne beelden. Ook bevond zich daer zijn broeder *Rebikhen*, anders *Wibhisena*, met de raets-heeren van 't rijk. *Anget* moedig binnen tredende, zonder eenige nederige groete aen iemant te bewijzen, zeide zonder ontzach: *van welke teeven zijn deze wanstaltige dieren geworpen? Welk is de* Rawan, *die voor zoo machtig geroemt word? Ik heb begeerte met hem te spreken.*

Rawan, verstoort over deze smaedige woorden, berst uit: *Wie is toch deze aep, die my dus scheld? Wat hindert my, dat ik u niet met eenen slag tot stof male.* Waer op *Anget* zeide: *My lust wel mijne krachten eens aen u te toonen. Dan aengezien ik als gezant aen u gezonden*

den boom, moet ik my te vrede houden, met het geen de magtige Ram *my gelast heeft, u aen te dienen. Wete dan, wijtberuchte* Rawan, *hoe de magtige* Ram *met zijn heirleger hier gekomen is, niet om u of uw land te verderven? maer om zijne vrou* Sytha, *die ghy hem ontschaekt hebt, weder te halen. Daerom zoo ghy een'ge liefde tot uw vaderland en onderdanen, ja tot u zelven hebt, en niet veel bedroefde weduwen noch wezen wilt maken, en geen oorzake van onnozel bloet te vergieten wilt zijn, gelief dan* Sytha *onverseert weder te geven.* Rawan daer op: *Ghy kunt doen na u welgevallen. Wy zijn gezint het te verwachten, en* Sytha, *zoo lang mogelijk is, te behouden.* Hier mêe keerde *Anget* na het leger van *Ram*, en diende hem aen: hoe *Rawan* niet gezint was *Sytha* weder te geven; maer wel om met hem te kampen.

Rebikhen met vijf van zijne voornaemste Raetsheeren by zich zelven overleggende, hoe 't onmogelijk voor zijnen broeder *Rawan* zou zijn, tegens deze magt te staen, besloten derhalve zich na *Ram* te keeren, en hem te voet tevallen, op hope, of hy, zoo zy alle van zijnen geslachte, als nu wel geschapen stont, omquamen, in het rijk mogt volgen. Hierom veranderden hy en de Raetsheeren van gedaente in apen, en quamen in 't leger van *Ram*. Deze apen wierden van *Rams* apen aengerant, en zagen dat zy van hunne makkers niet waeren. Dies vielen zy hen op 't lijf, begonnen te slaen en hielden hen voor verspieders. Maer zy verontschuldigden zich, en zeiden: *Mannen broeders, wy zijn niet gekomen om u te verraden, of u leger te verspieden. Laet ons voor* Ram *gebragt en gehoort worden: zoo zal onze onschult blijken.* De sterke *Hanneman* quam op de geruchten aen, en ziende deze vreemde apen, gaf hen zulke geweldige vuist-slagen, dat zy zuizelden en zich naulijx wisten te bergen. Al zijn roepen was geduurig. *Voort met de bespieders: weg met de verraders.* Maer d'apen van *Rawan* smeekten geduurig, om voor *Ram* gebragt te worden. Daer zy noch ten lesten wel vast geknevelt voorgestelt wierden. Terstont vielen zy alle hem te voet. *Rebikhen* deed het woord en sprak: magtige en alwetende *Ram*, wy zijn hier gekomen, om ons, met uwe toelatinge, onder uwe bescherming te mogen begeven. Ik heb de halssterrigheid van mijnen broeder gezien, en d'onrechtveerdige zake, die hy zoekt te verdeedigen. Ik ben des zeker en bewust, dat hy niet meer tegen uw gewelt vermag, in het strijden, als een mugge tegen een trots kemel-dier. Ziet van nu af alle de straten van *Lanka* met bloet bezoetelt, en arme wezen en manlooze vrouwen mismoedig door de verwoeste straten van het bedorven *Lanka* heen en weder zwieren. Hier om, ô *Ram*, heb meelijden met ons. Neme ons in uwen dienst: want u is bekent (wat is noodig veel in woorden uit te breken,) dat wy u noit ontrou zullen zijn: maer ons leven alle voor u opzetten tegens de genen, die zich tegens u u zullen kanten.

Ram beval hen op te staen en namze tot metgezellen aen: belastende, men zou hen ongemoeit laten door zijn leger gaen en verkeeren, waer zy wilden. Dit wierd by den magtigen *Hanneman* qualijk opgenomen, die tegens *Ram* zeide: *Men behoorden deze verraders om te brengen en niet te gedogen. Men behoorde hen niet voor u gebragt; maer gedoot te hebben: want wilt ghy gedogen, dat vreemde apen en reuzen, die u de magt van te veranderen is gegeven, om in zoodanige gestalten te verwisselen, zullen met meenigte overkomen, en eindelijk, wanneer zy hunnen kans zien, u ombrengen, hoe zal het dan met ons geschapen staen? Het waren* (zeide Ram, en hy was des door zijne alwetentheid verzekert) *gene bespieders: maer troubertige mannen, ruste u daer vry in. Maer zoo na dezen, noch eenige meer mogten overkomen, doot hen.* Hier mêe hield zich *Hanneman* gerust.

Rawan niet afwachtende de komste van *Ram*, stierde tien duizent reuzen, om 't leger van *Ram* op te slaen. In hunnen aentocht, op de macht van *Ram*, trokken hen d'aepen te gemoet en versloegen alle de reuzen. De lichamen dienden hen tot spijze: zulx niet

niet van deze geweldige mannen, als hun geweer gevonden wierd. Na deze zond *Rawan* met den overste *Braspet* vijftien duizent wel gewapende reuzen, die mêe den nederlage kregen. Daer na zond *Rawan* twee veldoversten, genaemt *Perdhaens*, met dertig duizent reuzen. De strijd ging geweldig aen. Weder-zijds bleven veel dooden. Maer alle d'aepen, die te sneuvelen quamen, wierden door het gezicht van *Ram* weder levendig. Dit moedigde d'aepen geweldig. Daer na zond hy weder twee oversten, vertrouwders des rijx of *Perdhaens*, met gelijk getal van dertig duizent reuzen, die mêe, als d'anderen, door d'aepen overwonnen wierden.

Toen zond hy zijne twee laeste vertrouwders des rijx, met vijftig duizent wel gewapende reuzen: maer te vergeefs: want zy wierden alle omgebragt, hoewel niet zonder merkelijke schade, die zy onder d'aepen deden. Maer wat was het. *Ram* herstelde hen terstont het leven door zijne Godheid, en wekte alle verslage aepen van den doode wederom op.

Toen trad d'oudste zoon van *Rawan* voor zijnen vader, en verzocht alleen tegen het magtig leger van *Ram* te strijden. *Neen*, zeide de vader: *daer alree zoo veel reuzen en magtige luiden gesneuvelt zijn, is u alleen niet mogelijk t'overwinnen. Gedenk, vader*, zeide Indersiet, *wien ik eertijts overwonnen, en daer door wat gaven bekomen hebbe. Weet ghy niet, hoe ik door de gifte, die* Bramha *my gegeven heeft, kan maken, dat alle mijne vyanden geboeit voor my ter neder geworpen worden. Zijt ghy slechts gerust en laet my optrekken. Gaet*, zeide Rawan, *en neeme deze tien duizend wel gewapende mannen mêe, en voere uw vaders oorlog zeege-rijk uit tegens dat vervloekt gedrocht van aepen.*

Hy trok dan op, en gekomen ontrent op een slinger-werp by de slachorde van *Ram*, belaste zijn volk manhaftig te strijden. Voorts begaf hy zich in de lucht, en vloog achter de zonne-wagen, en verbergde zich achter een van de raderen. Wanneer hy nu boven het leger van *Ram* quam, loste hy zijne kunstige pijl, die in eenen slang veranderde. Dees slang spoog zoo veel duizenden slangen uit, dat niet een van alle d'aepen overschoot: of was gevallen en lag daer heenen gevelt.

Toen de reuzen dit zagen, beelden zy zich de zeege nu genoechzaem in, vielen met groote verwoetheid op de geknevelde apen en versloegen'er veel. Hier over ontzette zich *Ram*, en vraegde aen *Rawans* broeder: wat raet daer tegen was.

Rebikhen beval hem den gevleugelden *Gerroude* daer te roepen: voor wiens gezicht alle de slangen zouden vlieden en zijne soldaten van dat gedrocht bevrijt worden. Terstont stelde *Ram* slechts zijne gedachten in 't werk, en had naulix op *Gerroude* gepeinst, of hy stont voor hem.

De slangen dit monster ziende, verdweenen als een nevel voor de zon: waer door alle d'aepen weder los en vry wierden, en zich van stonden aen, als voorheene, te weer stelden. Hier ontstont weer heviger strijt, als oit te voore.

Ondertusschen beraetslaegde *Ram* met zijnen veld-overste, op wat wijze men *Indersiet* daer boven in de lucht zou ombrengen. *Lekkeman* boot zijnen dienst aen. Hy gespte het lemmer op zijne zijde en vat zijn schilt in de vuist.

Hanneman nam *Lekkeman* op de schoft, en, na oorlof van *Ram* en zijnen raet genoomen te hebben, begaven zich in de lucht. *Indersiet* hen ziende, schoot heftig met pijlen: maer *Lekkeman* weerde ze met zijn schilt konstig af: daer zy niet felder op aenquamen, dan of'er met rozen op geworpen waere geweest.

Wanneer *Indersiet Lekkeman* vast zag naderen, wierp hy pijl en boge daer heene, en wilde schilt en zwaert gebruiken. Daer begon tusschen deze twee magtigen en geweldigen een schrikkelijk gevecht zich te verheffen: want ieder slag, die zy malkanderen toebragten en op de schilden afweerden, veroorzaekte zulken geluit in de lucht, als oit des zomers de felste donder-slagen doen: zoo dat bei-

beide hemel en aerde daer af daverden.

Lekkeman eindelijk zijnen kans ziende, bragt *Inderſiet* eenen ſlag tuſſchen hals en nek in: waer door d'ongelukige kop van den romp afſtorte en recht voor zijne vaders voeten quam neer rollen. Dees terſtont dit hooft kennende, zeide: *O Jongeling, wat machtige luiden en apen zijn hier gekomen, dien u, krachtige* Inderſiet, *hebben overwonnen, en al uw volk gevelt? Nu wel aen, ik wil alles wat ik heb: ja my zelven en al mijn volk, om u te wreken, tegens hen opzetten.*

Mandory deze klachten hoorende, quam mêe voor den dag: en ziende dit hooft, ontroerde haer het moederlijk hert boven mate: zoo dat zy bitter begon te weenen: van miſtrooſtigheid het hair uit het hooft trok: en met haere vuiſten op haere tedere borſten ſloeg, en in deze woorden uitbarſte:

O Hertnekkige en wrevelmoedige Rawan, *was u niet genoech, dat mijn jongſte zoon, tot voldoeninge van uwe geile luſten, om den hals gebragt wiert? moſt ook nu mijnen eenigen* Inderſiet *dit bitter gerecht opgediſcht werden? Keer noch af van uw boos voornemen. Geve* Sytha *wederom. De Goden begeeren zulke onkuiſcheid niet ongewroken te laten. Sta af, ſta af: verſchoone u zelven, uw land en uw volk, op dat wy niet alle vernielt werden.* Maer ten hielp niet. Hy zeide: hy zou voort vaeren, en zijn dapper gemoed niet door haere tranen en kermen week maken. Hy wiſte wel wat hem te doen ſtont. Juiſt gelijk iemant, die eerſt in een ſlaeute gelegen heeft, en weinig bekomt, en met d'uitterſte kracht zijn aemtocht herhaelt: zoo wilde *Rawan* met allen gewelt, tot wrake van 't geen alrêe geſchied was, in 't werk ſtellen. Hy wil land en leven voor de laeſte kans wagen en daer toe alle magt by een vergaderen. Hy gaet dan na den machtigen reus *Konkering*, zijn broeder, die zes maenden achter een vaſt ſlaept en zes maenden ſluimert, als tuſſchen ſlapen en waken. Eenen dag is hy alleenlijk wakker, om zich met ſpijze te verzadigen: en eet en drinkt dien dagh zoo geweldigh, dat hy het geheel jaer daer op teeren kan.

Tot dezen nam hy zijne toevlucht, en vond hem midden in zijnen ſlaep, die nu even drie maenden geduurt had, en ſprak:

O Konkering, *mijn broeder, wake op tot mijne hulpe: of wy worden alle omgebraght.*

De groote *Konkering* ſchiet ſchichtig uit zijnen ſlaep, vraegde watter gaende was. *Rawan* zeide:

Daer is een magtig leger van heiloze aepen, wiens Opper-voocht en Veldheer zeker Ram *is, die biet ons een geweldigen ſtrijd aen. Mijn beide zoonen, beneffen zeven mijner voornaemſte krijgsoverſten, zijn omgekomen, en over de twee hondert twee en twintig duizent reuzen en krijghs-knechten geſneuvelt. Nu weet ik tegen het uitterſte middel geene andere macht hen tot wederſtant te bieden, en met een om hen te verjagen, als uwe groote kracht en mijn gewelt: en alle mijne onderdanen, jong en oud, mannen en vrouwen gelijkelijk te doen aenvallen, en hen alzoo te zien verdelgen.*

Konkering daer op: *Ongelukkige* Rawan: *wat hebt ghy beſtaen tegen dit goddelijken* Rams *heirleger aen te gaen, daer hy een rechtvaerdige en ghy een onrechtvaerdige oorlogh aengaet. Dit alles heb ik in mijnen ſlaep voorzien. Ghy zult omkomen:* Lanka *bedorven, en uw rijk aen eenen ander gegeven worden.*

Dit ontzette *Rawan* een weinig: zeide evenwel: *Wat is daer tegen te doen. Is het zoo by het noodlot beſchooren en my in mijn voorhooft ingeprent, om door den* Ram *aen mijne einde gebragt te werden, zoo ſtaet dat vaſt en ik kan het niet ontgaen. Nu heb ik begonnen: zou het ook gaerne na mijnen wille voleind zien. Bewijze my uwe hulpe.* Konkering antwoorde. *Mijn leven is voor u ten beſte: gebruike my, waer ghy begeert.* Waer op *Rawan* hem geboot te volgen.

Dees ſpande zijne wagen in, die van hondert paer ezels voortgetrokken wierd, en verzag zich met noodige krijgs-ruſting.

Toen liet *Rawan* jong en oud, mannen en vrouwen, en alle de ingezetenen des ganſchen Landſchaps van *Lanka* aenzeggen zich tot den ſtrijt te vervaerdigen, gelijk geſchiede: zulx een ontallijke meenigte van reuzen en andere luiden by den anderen waren. *Konkering* reet voor uit, en de ganſche ontelbare meenigte volgden hem.

Hier en tuſſchen had *Ram* alle zijne aepen in orde geſchaert, en eenige duizent (want voor hem was niet onbewuſt, en had ook voorzien, hoe de reus *Konkering* mêe zou komen) geſchikt de hooge toppen der bergen van hondert mijlen groot, op de komſte van *Konkering*, neer te ſtorten. Hoewel te vergeefs: want als'er zulk een berg op hem aen quam rollen, ſpande hy ſlechts zijnen boge en doorſchoot met eene pijl den berg, dat hy in de zonne heene ſtoof.

Ram ziende den vruchtelozen arbeid, vraegde aen *Rebikhen*: hoe men dezen reus beſt kon ombrengen. *Dit*, zeide Rebikhen, *kan niet geſchieden: of ghy moet eerſt drie ſchreden te rug treden.*

Ram daer op: *Dit doe ik niet: noch vermach het ook te doen. Ik ben een uit den geſlachte der* Ketterys, *die niet wijken mogen, dan op verdoemenis. Het moet geſchieden*, zeide Rawans broeder, *of* Konkering *kan niet overweldigt worden. Maer ik weet een ander middel. Trede van uwen wagen: blijft ghy ſtaen zonder te wijken, en laet uwe wagen ſlechts drie ſchreden aerſelen.* Dit vond *Ram* goed.

Midlerwijle baerde *Konkering* een geweldige moort onder d'aepen, velde twee of drie hondert met eene ſcheut ter neer, en nam met zijn groove handen een of twee hondert in de vlucht om te verſlinden: maer zy waeren hem te gaeu, en klommen hem ten ooren en neuze weder uit.

Dit by *Ram* gezien, ſpande hy ook zijnen boog en ſchoot den grooten *Konkering* het hooft af: welk zulk eenen ſlag op d'aerde gaf, of een berg gevallen was, en een ganſchen ſtroom van zwart bloet uitguſte. De romp, die zoo haeſt niet van zijn bloed kon ontlaſt worden, vocht noch geweldig, en deed groote ſchade onder d'aepen. *Ram* verwonderde zich hier over en ſprak: *hoe is dit? een hoofdelooze romp noch te vechten? Hoe gaet dit in zijn werk?*

Hy riep *Rebikhen*, vraegde hoe men dezen romp beſt zou krachteloos maken. Laet, zeide *Rebikhen*, een meenigte van aepen terſtont een groot blaeuw kleed opſpeuren: welk in indigo gedoopt of geverruwt is, en bedek daer mêe dezen romp: zoo zal hy in een oogenblik kout, ſtijf en onbeweegelijk, als een ſteenenberg of klip worden. *Ram* zond datelijken eenige aepen uit, om zulk een kleed in de naeſt gelegen vlekken op te ſpeuren.

Ondertuſſchen ging de hoofdelooze romp zijnen gang en velde meenigten van aepen: maer van zijne verſlagen vyanden ſprooten weer anderen: want even gelijk de ſtruisvogel, die zijne jongen, door 't ooge uit het ey lokt, zoo deed *Ram* uit de geſtorven aepen door zijn gezicht weder levendige aepen opkomen. Midlerwijle quam het blaeu kleed te voorſchijn: waer mêe de romp bedekt wierd, die terſtont alle beroerlijkheid van zich verliet, en als een onbeweegelijke ſteenrotze te midden op 't velt bleef leggen. Daer lag de magtige *Konkering* met al zijne grote magt.

Rawan des verwittigt, bedroefde zich zeer: trad na den tempel van de Goddinne *Bowanny*: bereide een grote kuil, en vulde dezelve met verſche boter, Sandelhout, bloemen en andere welriekende dingen, ten offer voor de Goddinne.

Hier en tuſſchen hield *Rawan* zich in de gebeden, verzocht eenige krachten van haer te mogen bekomen, om *Ram* te overwinnen. Zijne offerhanden zouden behagelijk zijn geweeſt en zijne gebeden verhoort, 't en waere door tuſſchen komen van *Hanneman* geweert waere geweeſt. Want als dees het gewaer wiert, heeft hy in der haeſt een van de verſlagene licha-

lichamen genomen, en smeet, komende boven de vlam van zijne offerhande, 't doode lichaem in 't vuur: waer door d'offerhande t'eenemael onrein wierd, en niet als een vuile stank in der Goddinne neusgaten op quam vlammen: zoo dat hy met zijn offer en bede niet vorderde. Hy hier over toornig, wou voor 't laest den twijfelmoedigen speelen: ging met een vergramt gemoet van d'offer-plaetse: riep de rest van 't overgebleven volk by een, nam kinderen, ouders, mannen, vrouwen en alles meê, uitgezondert zijne godvruchtige huisvrouw.

Rawan trok voor aen: *Rams* aepen weerden zich als voore, met geheele bergen op dezen *Rawan* te werpen, gelijk zy op den reus *Konkering* gedaen hadden. Dan te vergeefs: want het stuiten op hem af, als of men met kauwels-bloemen op hem geworpen had.

Ram ziende, hoe hy zoo veel volks door zijne kracht verworgde, spande zijnen boog en schoot hem negen van de tien hoofden af. Toen riep *Ram: O vermeten en halsterrige* Rawan, *'t is eenmael genoech bloet vergoten. Geef my mijne* Sytha *weder, zoo wil ik uwe wonden helen: uwe verloren hoofden weder geven, en u in uw rijk herstellen: of anders zult ghy krone, hooft, rijk en leven t'zamen verliezen. Neen magtige Ram*, riep *Rawan* daer tegen: *heeft de hemel mijn omkomen door uwe handen besloten, en staet die pael vast, zoo is my onmogelijk zulx t'ontgaen. Ik heb alree beide mijne broederen, en twee zoonen verlooren: zeven van mijne beste oversten, en zoo meenigte duizenden reuzen zijn ter neer gevelt, negen van mijne hoofden van den romp geschoten. Laet het tiende de negen vergezelschappen en vervolg uwe zegen. Ik heb liever te sterven, dan u* Sytha *weder te geven.*

Ram zulken hoogmoet niet langer kunnende verdragen, gaf hem de rest, en schoot den ronkerenden kop van het grof gestel af. Daer schermutseerden toen de twintig armen aen den hoofdelozen romp, even als een gestoorde zwerm byen door malkanderen zwiert. *Ram*, om dezen oorlog te eindigen, sprak eenige heimelijke woorden en besprengde den romp met water, die ys-kout en onberoerlijk ter aerde storte, als een marmer-steen.

Mandory, verwittigt van het omkomen van haeren gemael *Rawan*, vervoegde haer na het leger van *Ram*, en wierp haer voor zijne voeten neer met ongevlochten hair, betraende oogen en diepe zuchten, en sprak ten laeste. Ach! Goddelijke *Ram*, heb meelijden met my ongelukkige weduwe. Had *Rawan* mijnen raet gevolgt, mijne zonen waeren niet gesneuvelt, en zoo veel onnozel bloets zou niet vergoten zijn geweest, noch *Lanka* verdorven. Maer helaes! ik schrik het te zeggen. Hy scheen na God noch menschen te vragen. Drie dagen na den anderen quam d'ongelukkige rave op 't derde vierendeel van den dag, met de kop na 't ooste gekeert, luit en lelijk boven ons huis zitten krassen: dat een zeer quaet teken is voor iemant, die vechten wil: want hem dit teken genoechzaem verzekerde van de nederlagen. Dikmaels liet haer d'eenzame nacht-uil hooren, die niet als lelijke klachten zong. Behalve dit wierden hem veel waerschouwingen en voorsprekingen der waerzeggeren aengedient. Maer al te vergeefs, 't en kon hem niet bewegen.

Wanneer ik hem afried dezen oorlog aen te vangen, en hem zeide, dat het een teeken van goedertierentheid aen hem bewezen was, wanneer ghy hem met een scheut de tien kronen van 't hooft lichte, en hy dat als een waerschouwing zou aennemen, bejegende hy my met een straf gelaet. Dies al mijn smeken en kermen niet kon helpen. Eer zou men een marmer-beelt, dan hem bewogen hebben. Zoo dat ik geheel buiten schult ben, gelijk ook uwe alwetenheid wel bewust is. Daerom verzoek ik onder de vleugelen van uwe bescherminge te mogen schuilen, om van allen leet en schanden bevrijt te zijn.

Dus kermende, begon zy bitter te weenen, en met vuisten op haere te-

dere borsten te smijten. *Ram* wierd met meedogen beweegt, en zeide tegen haer. Hy was van haere godvruchtigheid wel verzekert, en hoe zy geduurig in de gebeden tot *Mahadeu* bezich en buiten schult was. Zy zou slechts wel gemoet zijn. Zy wilde haer schade verzetten. *Gaet*, zeide hy, *na het vuur over de plaetse, genaemt* Tchie, *zeven mael door de dampen: dan zult ghy gereinigt zijn en weder een jonge en nieuwe tedere maegt worden, en uwen* Rawans *broeder ten wijve zijn. Gaet derwaerts en doet gelijk gezeid is.*

Toen herstelde *Ram* alles: wekte alle verslagen apen op, zette *Rebikhen* in zijn broeders plaetse te regeren, en belaste *Lanka* weder op te bouwen. Daer na riep hy zijne roze *Palakijn*, die hem overal voerde, waer hy begeerde te zijn, en beval haer hem by *Sytha* te brengen, onder den *Sysem*-boom: waer zy noch zat. *Sytha Ram* ziende, viel hem datelijken om den hals, en hy weer haer beide, en bleven in onderling omhelzen als bestorven hangen: vertellende wederzijds wat haer, sedert het scheiden van elkanderen, ontmoet was. *Ram* geboot zijne roze *Palankijn* weder in 't leger te brengen. Zoo haest hy daer quam, beval hen allen zich tot den optocht te vervaerdigen, de leger-plaetse op te breken en verlaten, en hem na te volgen. *Ram* trok voor over de steene brug, en alle d'aepen onder hunnen overste volgden. Gekomen aen d'andere zijde van de steene brug, belaste *Ram* de brugge te breken, en de steenen weder op 't land te smijten. Dit liet *Ram* bestellen, ten einde niemant eenig gout uit *Lanka* zoude voeren.

Zy trokken dan voort, en quamen eindelijk weer by het dal *Kiekenda*. Aldaer riep *Ram Sukkery*, een der drie aepen, tot zich en zeide: Hy zou zich nu ter rust begeven, en met zijne onderdanen daer op zijne plaetse blijven: bedankende hem voorts voor de getrouwe hulpe. *Sukkery* daer op: *U niet verder te geleiden, dat gehenge* Mahadeu *in der eeuwigheid niet. En ik most wel dobbel ondankbaer zijn: daer ghy zoo veel weldaden bewezen hebt, de doot van mijnen omgebragten broeder gewroken, mijne huisvrouwe herstelt en mijn heirleger zoodanig bewaert, dat niet een van mijne onderdanen noch knechten achter gebleven is. Neen, ik geleide u, met uwe toelating, tot in uwe landpalen en vaderland.* Zy trokken voort, en het geheel heirleger verzelde hen, tot in het dorp *Baratpoery*, by beide zijne twe broeders, *Barrat* en *Setteroyk*. De broeders *Ram* ziende, wierden vrolijk, liepen hen te gemoet en omarmden malkanderen. Deze geruchten liepen na *Assouthan* en quamen ter oore van *Rams* vader en moeder, die hem in gezelschap van alle de vrienden te gemoet trokken, met wagenen, elefanten, kemels, peerden, bazuinen, trommels, schalmayen en al wat tot vreugde by een gebragt kon werden. *Ram* viel zijnen ouden vader om den hals, wiens tranen van blijdschap in zijne grijze baert neerrolden. Zijne moeder omhelsde hem, en kon naulijx van blijdschap spreken. Alle luiden juigten en waeren vrolijk: zulx van het geluit de bergen weergalmden. Ieder riep: *nu* Ram *weder gekomen is, zal ons geen ding gebreken. Wy zullen in vrede leven en de doot noit zien: maer met* Ram *eindelijk opgenoomen worden.*

Zy begoten malkanderen met rozen-water en safferaen gemengt, en bestrooiden met purper, en aten betelbladen met *pinang kalk* en *Siry* toebereid.

Ram dankte *Sukkery* af, en zegende hem en zijne onderdanen: *Hanneman* bleef by hem. *Ram* regeerde noch elf jaren in vreden en eenigheid: en wan twee zoonen: d'een geheten *Lau* en d'ander *Chus*. Wanneer zijn tijd met d'elf jaren ten einde waren, belaste *Ram Hanneman* elders te gaen, en voer, midlerwijle hy weg ging, met alle d'inwoonders der aerde ten hemel, uitgezondert zijne beide zoonen. *Hanneman* omziende, zagh zijnen meester ten hemel varen. Riep, *ô goddelijk* Ram? *Waer meê heb ik dit tegen u verdient, om niet met u te mogen opgenoomen te worden, en de vreugde des*

be-

hemels t'aenschouwen? Is dit voor alle mijnen trouwen dienst aen u bewezen en voor alle de gevaerlijkheden, die ik voor u uitgestaen heb? Is dit mijn loon? Nimmermeer had ik dit gedacht. Ram zeide: *Weest wel gemoet*, Hanneman, *'t is best voor u te blijven. Ghy zult nimmermeer sterven: maer altijt leven. Men zal u gewijde Pagoden ter eere bouwen. Ghy zult geduurig beschermen den mijnen op d'aerde. Blijft gezegent en vaer wel.*

Dit besloot het werk van *Rams* autaer en de *Tretangke* of tweede eeuwe, welke geduurt had een millioen twee hondert zes en tnegentig duizent jaren: waer van *Ram* twee duizent jaren geregeert en de verhaelde wonderen bedreven had.

Anderen, als *Abraham Roger*, uit den mond van zekeren *Bramine Padmanaba*, verhalen het bedrijf van *Ram*, by hem *Ramma* genaemt, aldus:

Kassiopa, dien eenigen voor den eersten *Bramine* en voor den zoon van *Bramha* houden, had onder veel andere zoonen, twee, *Rawana* en *Kompakarna*, die beide *Raetsjasjaes*, dat's *duivelen*, en van groot vermogen en boosheid waeren. Deze, na zy de gehele werelt t'ondergebragt hadden, hebben zich ook na *Surgam* begeven, en ook aldaer *Dewendre* den oorlog aengedaen. Maer *Rawana* heeft *Dewendre* niet kunnen overwinnen: waer over hy beschaemt is geworden en heeft aen *Eswara* een belofte gedaen, en in 't plegen der zelve een lange wijle aengehouden. Eindelijk had *Eswara* hem belofte gedaen, van al te geven, wat hy zou verzoeken. Toen verzocht *Rawana* om niet te mogen gedoot, noch omgebragt worden door de hoofden der vier onder-aertsche werelden, noch door *Inder*, noch door iemant anders: maer alles t'overwinnen: doch verzocht niet om niet van menschen handen te mogen sterven: want aengezien hy menschen tot zijne dagelijxe spijze had, zoo docht hem dit verzoek onnodig te zijn.

Wijders op zijn verzoek van een langen tijt te mogen leven, stont *Eswara* hem hondert *Lak* jaren toe: (ieder *Lak* op hondert duizent jaren gerekent) daer na op zijn verder verzoek, noch hondert.

Daer na deed ook *Kompakarna* een belofte aen *Eswara*, en verzocht het zelfste als *Rawana*, en daer en boven, om altijt te mogen slapen. Dan daet na zich bedenkende, bekende hy qualijk gebeden te hebben. Dies verzocht hy zes maenden te mogen slapen, en dan weder t'elkens eenen dag wakker zijn. Dit stont hem *Eswara* toe: en beloofde hem daer en boven: dat hy alles zou overwinnen, indien hy op dien dag oorlogde: ja ook hem zelven *Eswara*. Met deze toezeggingen vertrokken *Rawana* en *Kompakarna* beide zeer vergenoecht na *Lanka*, heden *Seylon*, en na *Atzijn*, daer zy zeven vestingen bouwden: een van gout, een van zilver, een van stael, een van yzer, en zoo voort.

Wyders, zy beoorloogden de geheele wereld en d'andere hoofden van d'onderaerdsche werelden en namen hen gevangen: ja stelden het dier mate bont aen: dat over hen aen *Bramha* geklaegt wiert: die des *Wistnou* deed verwittigen. *De tijd des levens*, gaf *Wistnou*, anders *Mahadeu* daer op hen ten antwoort, *hen toegezeit, is noch niet verstreken. Weest geduldig: ik zal ordre stellen. Zy hebben verzocht, niet door zwaert, noch door vuur, noch door water &c. te mogen gedood worden. Dit is hen toegezeit: Maer hebben niet verzocht, door menschen handen niet te moogen gedood worden: achtende zulx onnoodig. Derhalve zal ik na de aerde gaen, en geteelt worden van eenen* Settrea, *genaemt Desserratha in de stad* Ajot-ja, *en zal den naem van* Rawan *aennemen.*

Wijders, *Desserratha* voornoemt had gene kinderen: dies hy daer zeer na verlangde, en door raed der heiligen, om kinderen te bekomen, een feest of *Jagam* deed toestellen.

In 't vuur *Homar*, gebruikelijk tot deze offerhande, verscheen een man, die in zijne hand een bekken met spijze hield, als melk, gekookt met rijs, en met boter en zuiker gemengt: en dezen *Desserratha* toereikte, met bevel van aen zijne vrouwen t'eeten te geven: gelijk hy ook deed: en deilde

de ſpijze, niet tegenſtaende hy drie vrouwen had, in twee deelen: gaf aen zijne vrouw *Kauſalja* het eerſte deel: het ander aen *Kaika:* maer deze twee hebben ieder wat van haer deel aen de derde, *Somittra* genoemt, gegeven. Daer na bekende *Desserratha* haer: en zy wierden zwanger. *Kauſalja* baerde *Ramma*, onder wiens naem *Wiſtnou* in de weereld zou komen: *Kaika*, *Bharata*: *Somiſtra* en *Laeſtmana*. D'eerſte was altijd een metgezel van *Ramma:* d'andere een metgezelt van *Bharata*. Gekomen tot hunne jaeren, wierden zy alle door den vader uitgehuwelijkt. *Ramma* kreeg ten wijve, eene genoemd *Sytha*.

Wanneer *Kaika* eenigen dienſt, tot groote vergenoeging van haren man, gedaen had, beloofde hy haer, tot erkentenis, daer voor te zullen geven, wat zy begeerde. Zy verzocht dan, dat zijn zoon *Ramma* twaelf jaer door 't boſch mogt gaen doolen, en haer zoon prins zijn. Haer man ſtond haer dit toe: en vertrok derhalve *Ramma* met zijne vrouw *Sytha* en zijnen metgezel *Laetsmana* na het boſch, met groote droefenis van eenen iegelijk.

Bharata verſtaende, wat zijne moeder *Kaika* gedaen had, wierd daer over zeer t'onvrede, en op zijne moeder geſtoort: verzoekende *Ramma* te doen weder komen. Dit weigerde *Ramma* met voorgeven: hy het woord van zijnen vader moſt volbrengen: en heeft met woorden zijnen broeder *Bharata* ter neder geſtelt. *Geef, my dan uwe ſchoe,* zeide dees, *om die, tot uwe wederkomſte, te dienen.*

Aldus vertrok *Ramma* na het boſch: alwaer hy den quaden tot ſtraffe, en den goeden tot byſtant was. Midlerwijle *Ramma* aldaer woonde, wierd de *Raetsjasja* of duivel *Rawana* verwittigt van de ſchoonheid van *Rammas* vrouw *Sytha:* dies hy daer zeer begeerig na wierd, en, om die te bekomen, dezen loozen aenſlag in 't werk ſtelde; hy maekte eenen van zijne dienaren tot een *Raetsjasja*, en beval den zelven zich ontrend haer te laten vinden, onder de gedaente van een ſchoon goud hert; dit geſchied. *Sytha* dit ſchoon herd ziende, verzoekt aen *Ramma* haer man, om het voor haer te vangen. *Ramma* jaegt het hert na: maer het ontquam door de vlucht.

Ondertuſſchen *Ramma* met het hert na te jagen doende is, komt *Rawana*, onder de gedaente van een *Sanyaſi* een aelmoes van *Sytha* verzoeken. Maer wat geſchiede. Hy vat *Sytha* en voert haer na *Lanka*: alwaer hy haer bewaerde en door zoetigheid trachte te beſlapen: want met gewelt derfde hy zulx niet beſtaen: gemerkt hy dan zou hebben moeten ſterven, volgens berecht van zekeren heiligen aen hem.

Ramma eindelijk komt met zijnen broeder weer van de jacht t'huis: maer vind *Sytha* niet: Dies hy verzet ſtaet: maer hem bejegent een groote vogel *Jataw* genaemt, die door een doodelijke wonde op ſterven lag, en tegen *Ramma* zeide, hoe hy tegen eenen *Rawana* gevochten had, door wien zijne vrouw *Sytha* was weg gevoert: met byvoegen, indien *Ramma* hem alleen na trok, hem niet op zou mogen: maer eene grooten aep, *Annemonta*, anders *Hanneman* genaemt, die van den berg *Suggeriva* met groote ontſteltenis voor zijne vyanden quam vluchten, in zijnen dienſt zou nemen.

Op dit woort begeeft *Ramma* zich na dien berg, en ontmoet op weg *Anmemonta*. Hy ziende *Ramma* en zijnen broeder, beſpeurde in hunne aenzichten een byzondere klaerheit, meer als in eenen menſch gewoon is te zien. Waerom hy hen te voet viel en vraegde: hoe het met hen al ſtond? Na vertelt te hebben, wat hen ontmoet was, maekten zy vriendſchap met elkanderen, en beide, *Anemonta* en *Suggriva*, begaven zich in dienſt van *Ramma*. Toen is *Suggriva* met *Ramma* tegen zijne vyanden opgetrokken: heeft hen overwonnen, en wierd, tot loon voor zijne getrouwe dienſten, het hooft der apen gemaekt. Na 't bevechten der zege, trokken zy daer na gezamentlijk met *Ramma* na *Ramakovil*, (by de Portugeſen *Ramanakor* genoemd) om over zee na *Lanka* te

rei

reizen. Naerdien nu een groot water over te trekken was, heeft *Rawan* aen d'apen belaſt bergen te halen, en die in 't water te werpen, om een brugge daer van te maken. Dit geſchiede, en beval *Ramma* de bergen, dat zy niet te gronde zouden gaen.

By deze geſchapentheid der zaken, zou *Wiſiſena*, broeder van *Rawan*, tot hem gezeit hebben: *Ghy behoeſt niet te denken, dat* Rawana *een menſch zy. Hy is, zoo de Heiligen my bericht hebben, God. Derhalve geve hem zijne vrouw wederom.* Hier toe had *Rawana* gene ooren: en zeide: *Hy hem zijne vrouwe niet zoude laten nemen: indien hy God was.*

Wiſiſena ziende by zijnen broeder *Rawana* geen gehoor te krijgen, heeft hem verlaten, en zich by *Ramma* in zijnen dienſt begeven, en gezeit wat hy zijnen broeder geraden: en hoe die geen gehoor had willen geven. Zy dan hebben *Lanka* belegert, *Rawana*, na veel vechtens, vermeeſtert en omgebragt. Eindelijk heeft *Ramma* zijne vrouw *Sytha* weer bekomen, en *Wiſiſena*, tot een hooft over *Lanka* gelaten. Na dit verricht was, trok *Ramma* weer na *Rammakovil*, en beval de brugge, ten einde hem niemant zou vervolgen, noch in 't toekomend aen de zijnen quaet doen, te ſlopen: maer heeft hier en daer eenen bergh na de grond laten zinken. Gekomen te *Ramakovil*, heeft hy aldaer, ter eere van *Eſwara*, eene Pagode doen oprechten, en daer by gezeit: *die dit werk en de Pagode quam te zien, vergeving der zonden zou bekomen.* Waer over deze plaetſe zeer heilig word gehouden. Ter zelfſter tijd gaf *Ramma* ook zeker beeld aen *Wiſiſena*, met bevel van dat in zijne plaetſe te dienen, en op voorwaerde van het nergens ter neer te zetten, dan ter plaetſe, daer hy het zou willen doen blijven. Dit beeld zou het oorſprongelijk en rechte beeld zijn, dat *Bramha* zelf gedient heeft: en zou door hem aen d'voorouders van *Ram*, en zoo voort van hand tot hand, eindelijk *Ram* ter hand gekomen zijn.

Wanneer *Wiſiſena* daer na te *Stiringam* was, en hem zeer groote pis overquam, zou aenſtonts *Vikgneswara*, onder de gedaente van een *Bramaſai* of kleine *Bramma* verſcheenen zijn. Dezen verzocht *Wiſiſena* het beeld te willen houden, tot dar hy weder van piſſen quam. *Vikgneswara* nam dit aen: hoewel op beſprek, dat hy niet langer dan een halve uure vertoeven moſte, of, by langer verbeiden, driemael roepen zoude: maer wegh gaen, zoo hy dan niet quam en het beeld neer zetten: gelijk hy ook deed; naerdien *Wiſiſena* ruim drie uuren aen malkanderen piſte. Zoo haeſt nu had *Vikgneswara* het beeld niet neer gezet, of *Wiſiſena* had gepiſt. Dies wanneer dees quam, vond hy het beeld ter neer gezet: waer over hy uit toorne *Vikgneswara* met de vuiſt een ſlach op het voor-hooft gaf: zulx daer uit een buil ontſtont. Wanneer *Wiſiſena* het beeld wilde oprechten, kon hy 't niet doen: en zou toen het beeld gezeid hebben, dat het daer blijven moſte; doch hy dagelix van *Lanka* mogt komen, om het daer te dienen: gelijk ook *Wiſiſena* in dien tijd zou gedaen hebben. Want niet tegenſtaende hy een zeer groot lichaem had, zoo was't nochtans zeer licht voor hem om te doen: naerdien hy een *Raetsjasja* of duivel was: zoo dat hy dagelix daer quam, volgens verhael hunner *Poranen* of oude Hiſtorien, en nam t'elkens de bloemen wegh: met de welken de *Brahminen* het beeld hadden beſtrooit, en leide andere in de plaetſe. De *Brahminen*, die des uchtens de deure openden, ſtonden hier over zeer verwondert, wanneer zy dit zagen: en, om de rechte geſchapenheid der zake t'ondervinden, liet zich een in de *Pagode* ſluiten: die bevont, hoe *Wiſiſena* met een groote mande met bloemen op zijne ſchouderen quam, en met de zelve het beeld beſtrooide. Ook zou deze *Wiſiſena* allen jaers noch eens in de zelve *Pagode* komen, en het beeld met bloemen beſtrooijen: volgens getuigenis der *Brahminen*, die de *Pagode* bewaren.

Volgens getuigenis der *Brahminen* zou *Wiſiſena* door een byzondere beſtieringe Godes de pis overgekomen zijn,

zijn, uit kracht van zekere belofte, door God *Mahadeu* voor veele eeuwen aen den stroom *Kawari* gedaen. Te weten, wanneer in de voorige wereld de stroomen, onder mensche-lijke gedaente, by malkanderen gekomen waeren, en twistig wierden, wie de waerdigste onder hen was, wierd eindelijk die eere aen deze zeven gegeven, als *Ganga*, *Immena*, *Godaweri*, by *Narsapour*, *Saraswati*, *Marmada*, *Tsindou* en *Kawari*. Eindelijk hebben ook de vijf hun voorwending laten vallen, en zijn over die zake de *Ganga* en *Kawari* in geschil gebleven.

De stroom *Ganga*, uit oorzaeke van zijn vallen op den voet Gods, achte zich waerdiger, dan *Kawari*: gelijk ook al d'andere stroomen hem toevielen. *Kawari* evenwel wilde genen afstant doen; maer dreef hare zake tegen *Ganga*, en deed aen God eene belofte, tot desselfs zoo groot behagen: dat hy hem beloofde boven den *Ganga* te verheffen: en sprak: is *Ganga* op zijne voet gevallen. Ik zal in uwen buik komen.

Volgens getuigenis van andere *Brahminen*, wanneer *Mahadeu*, anders *Wistnou*, hier op d'aerde onder den naem van *Ramma* had verkeert, en van daer scheide, en al de stedelingen van de stadt *Ayotja* en ook de beesten hem navolgden en met hem wilden gaen, zou *Ramma* hen ten antwoord gegeven hebben: dat zy met die lichamen hem niet konden volgen: maer wilden zy met hem ten hemel varen, zoo was hen noodig, zich in den stroom *Serriou*, ontrent *Ayotja* te werpen en daer in sterven, om nieuwe lichamen te bekomen. Maer *Hanneman*, anders *Annemonta* geheten, wierd belast op d'aerde te blijven, en daer zijnen dienst waer te nemen: en zou zoo lange leven, als *Bramha*, en na de doot van *Bramha*, als *Mahadeu* andermael de weereld te voorschijn zou laten komen, in de plaets van *Bramha* zijn: en *Bramha* de plaets van *Annemonta* bedienen. Om de getrouwe diensten van *Hanneman*, aen *Mahadeu* beweezen, is ook hem ter eere gemenelijk in de pagode van *Mahadeu*, een klein pagodeken opgerecht. Ook zou *Annemonta*, zoo de *Brahminen* zeggen, ten dienste van *Mahadeu* op d'aerde zijn: maer daer na zijn lichaem verlaten en in den hemel gaen. In alle de pagoden staet deze *Ramma*, ter eere van *Eswara*, met tien hoofden en twintig handen afgebeelt, ter gedachtenis van het ombrengen van *Rawana*.

Over dit bedrijf der apen en hunnen dienst, aen *Ram* bewezen, worden d'apen by d'Indiaenen in groote waerde gehouden, en in de Koningrijken *Pegu*, *Seylon* en andere verscheide gedaenten en beeltenissen van apen in de pagoden gezien.

Dit bevestigt ook *Linschooten*, met te zeggen, hoe in gansch *Indien* voorhene geen kostelijker heiligdom gevonden wierd, als zeker apen-tant, die, beslagen in goud en kostelijke edele gesteenten, in de pagode op den berg *Piko d'Adam*, in't eiland *Seylon*, bewaert lag. Na deze plaetse wierden de grootste beevaerten van alle die gewesten gedaen, en dezelve by d'Indianen van vier en vijf hondert mijlen verre bezocht. Wanneer de Portugesen des jaers vijftien hondert vijf en vijftig een tocht op dit eiland deden, tot bystant van den wettigen koning, die door een anderen opgeworpen koning van daer verdreven was, raekten zy boven op dien gemelden berg: alwaer zy deze Pagode verwoesten, en niet anders vonden als een klein koffertje, met kostelijke gesteenten en dezen apen tant, dien zy met't koffertje mêe na *Goa* namen. De koningen van *Pegu*, *Seylon*, *Bengala*, *Bisnagar* en andere plaetsen des verwittigt, lieten door gezanten aen den Portugesen onder-koning van *Pegu* de herstelling van dezen tant verzoeken, met aenbieding daer voor, tot een rantzoen, (behalve alle d'andere toegezonde geschenken) een somme van zeven hondert duizend dukaten in goud. Dan dit wierd by hen, door afrading van den Aerds-bisschop, rond af-geslagen.

Zoo eenigen willen, zou deze tant niet van den aep *Hanneman*; maer van *Ram* zelven zijn geweest, dien hy den koning van *Seylon* tot een uitterste wille had nagelaten.

Kist-

Kiſſna *of* Kriſſna *of* Krexno *d'achtſte autaer*.

Kiſtnas *of* Kriſtnas *of* Krexno , *d'achtſte autaer.*

IN den aenvang der derde eeuwe, *Duaperſingke*, woonde zeker *Ragia*, genaemt *Kans*, anders *Kampſa*, uit den geſlachte der *Brommerakkes*, een weinig beter, dan de *Deyten*, in de ſtad *Mottara*, gelegen ontrent twintig of vijf en twintig *Kos* boven *Agra*, de hof en hoofſtad des gebiets van den groten *Mogol*, aen de ſtroom *Siemmena* of *Jemni*. Dees *Ragia* had een jonge zuſter, genaemt *Denki*, anders *Deweki*; welker tijd genaekte, om, volgens de wet en gewoonte 's lands, aen eenen man te beſteden: derhalve hy door de gehele ſtad liet omzoeken, na eenen jongman, die haer waerdig mogt zijn: maer men kon, wat moeite ook aengewend wierd om daer na te vernemen, gene vinden, dien zy oordeelde haer partuur te mogen werden; dies zond hy ten zelfſten einde eenigen na de naeſte ſtad *Goggel* of *Gokalam*, gelegen drie *Kos* van *Agra*, aen d'overzijde van de ſtroom *Siemmena*. d'Afgezondene quamen weder, bragten tot beſcheit, hoe zy eenen godvruchtigen *Braman* der herderen, met name *Waſſendeu* of *Waſſoudewa* gevonden hadden, die, huns oordeels, haer en zy hem waerdig was. De *Ragia Kans* dan liet dezen ontbieden en gaf hem zijne zuſter ten huwelijk. Wanneer nu zijne zuſter, twaelf of vijftien, en de *Braman* negentien of twintig jaren out geworden waren, en de bequaemheit hadden om vruchten te telen, vertoonde *Kans*, na gewoonte, hen aen zijne onderdanen: liet daer na *Denki* en zekeren *Braman*, zeer ervaren in de kunſt van voorſpelling, en onlangs eerſt in 't land gekomen, geheten *Naret*, beide voor hem roepen en ſprak tot *Naret*: *Ziet* Denki *eens in de handen, en voorzeg my eens of zy gelukkig of ongelukkig, rijk of arm zal zijn: veel of weinig kinderen teelen: kort of lang leven: veel vreugde of droefheit hebben: tot hogen of nederigen ſtaet blijven. In 't kort wat haer ſtaet over te komen. Gaet ront, en ſpreke ongeveinſt, zonder bewimpeling, na het zich vertoont.* De *Braman* ziende haer in de hand, zeide op 's Konings begeren rond uit de borſt: *Heer Koning: na haer de lijnen en ſtrepen hier vertonen, zoo ſtaen haer zeven kinderen geboren te worden, zes zonen en eene dochter. De laeſte zal u van leven, kroone, hooften rijk beroven, en in uwe plaetſe regeeren.* Deze voorſpellinge van door zijn eigen bloet omgebragt te worden, bedroefde de Koning boven mate. Dies door zijn bevel *Denki* van hem moſte vertrekken, en wierd niet waerdig gekent haer aengezicht te zien. Ja gaf laſt tot het opſluiten van haer en haren man in zijn ſlot, en het rontom met wacht te bezetten: gebood ook alle de vroe-vrouwen, de vrucht, wanneer *Denki* zou komen te baren, terſtond by zich te brengen: gelijk zy deden. Want zoo haeſt baerde deze ongelukkige *Denki* niet, of de vrucht wiert haer ontrooft, en by haren broeder gebragt, die dezelve by de benen nam en met de kop tegen de ſteenen aen ſmeet: zulx de zael met onnozel bloed en brein beklat wierd.

Dit pleegde hy tot zes malen vervolgens, te weten, aen vijf zoonen en eene dochter. Toen nu *Denki* voor de zevende mael zwanger was en *Kans* dit ter oore quam, liet hy haer veel nauwer, dan oit te voore bewaren: ſloot haer op in eene kamer, met zeven yzere deuren geſloten, en zette hondert lijf-wachten om haer; ſcherpelijk belaſtende, zoo haeſt zy 't kint ſlechts hoorden ſchreien, hem het te kennen zouden geven, om met het laeſt te mogen handelen, als hy met de vijf voorige broeders en eene zuſter gedaen had; en alzoo, met dit wicht om te brengen, zijn rijk te behouden.

Wanneer dan in de maend *Sawanne* of *Srawanam*, by ons d'oogſtmaent, op den dag *Aerhem*, d'achtſte dag van de donkere mane, haer tijd van baeren genaekte, was *Denki* daer over zeer droevig, uit oorzake deſe vrucht, daer zy ſtond van te verloſſen, meê zoo deerlijk zou omgebragt worden. Zittende dus midden in deze zware gepeinzen, verloſte zy ontrend middernacht, wanneer 't geweldig regende,

de, zonder pijn, van een jongen ſchonen zoon, wiens gelaet zulke helderen glans van zich gaf, als de maen, wanneerze op haer volmaekſte de werelt verlicht: zoo dat hy de gehele donkere gevangkenis t'eenemael verlichte.

Denki, de moeder, haer aen d'eene zijde verblijdende en niet min verwonderende, over de geboorte van zulken ſchoone lieve vrucht, was bedroeft en kermde niet minder aen d'andere zijde over 't ongeluk, dat hem beſchoren was. Maer *Mahadeu*, wiens goddelijke mogentheid in dit kind was, ſprak terſtont en vertrooſte zijne droeve moeder, met deze woorden: zy had ſlechts goede moet te nemen, hy zou wel middelen verſchaffen, om zijn ooms moordadige handen t'ontkomen, en haer daer beneven uit haere zware gevangkenis verloſſen. Hy zeide derhalve tegen zijnen vader: *Koom ſchort my op: brenge my in* Goggel, *aen den over-oever van den ſtroom* Siemmena, *in het huis van den* Braman Nen: *wiens huisvrouw* Jeſſouda *van eene dochter gelegen is. Verwiſſel my voor haer: breng haer kint hier, en laet my daer. Alles zal wel af-lopen.*

Waſſendeu zeide: *Hoe waer des mogelijk, u uit deze dicht beſloten kerker te voeren: daer vogel noch mugge, ja de wint zelve gene opening vinden kan, om in te komen? Hoe zal dan voor my doenelijk zijn door deze zware yzere poorte en meenigte van wachters te kunnen doordringen. Doet,* zeide Kisna, (want alzoo had *Waſſendeu* het kint genoemt, of *Kriſtna* of *Krexno*, zoo andere ſpellen) *het geen ik u gezeit heb, en weeſt onbekommert. De deuren zullen voor u wijken en de wachters in een diepen ſlaep vervallen, zulx geen van allen u zal gewaer worden.* Terwijle *Kisna* noch ſprak, ſprongen de ſloten uit haere veren, de grendels los en de zeven yzere poorten open. *Waſſendeu* nam den jongen *Kisna* op den hals, en ging midden door de wacht hene, zonder des iemant gewaer wiert. Gekomen buiten, regende het noch een weinig. Terſtont verſcheen een vreezelijke ſlang, *Sikkenage* genaemt, met opgeſperden breden balg, die de zelve recht boven het hooft van *Kisna* en zijnen vader hield: zoo dat zy door de regen niet beſchadigt nochte nat konden worden. Komende aen den ſtroom *Siemmena*, recht tegen over de ſtadt *Goggel*, zag *Kisnas* vader: hoe krachtig vol, en met hoe een groot gewelt de ſtroom quam aflopen: (want het was in 't midden van de regen-tijt:) waer door hy zeer verlegen ſtont. *Kiſna* zeide tegen den ſtroom: *dat hy van een zoude ſplijten, op dat* Waſſendeu, *zijn vader, hem daer droogs voets mogt door leiden*. Aenſtonts ſcheurde zich de ſtroom van een en bleef 't water als muuren ſtaen: zulx zy droogs voets daer door wandelden. De ſlang hen achtervolgende tot voor 't huis van den heiligen *Braman Nen*, ging toen weer ſijns weegs en verliet *Waſſendeu*. De deure opende haer van zelve: en trat *Waſſendeu* met zijnen zoon *Kisna* op den hals, vrymoedig toe: vond den *Braman Nen* met zijne huisvrouw *Jeſſouda* in een zeer diepen ſlaep vervallen: des zy hen niet gewaer wierden. Hy dan verwiſſelde *Kisna* zijnen zoon voor dit nieu geboren meisken, en nam dat op. In het wederkeeren na zijne gevangkenis, ſpreide zich de ſtroom *Siemmena* voor zijne voeten open, en liet hem droogs voets doortreden.

Komende aen de gevangkenis, ſtonden noch alle de poorten open, en de wachters ſliepen noch. Zoo haeſt trat *Waſſendeu* niet binnen een poort: of de zelve ſloot haer achter zijne hielen toe, tot dat hy binnen de zevende en laeſte trat. Wanneer hy zijne vrou dit meisken over gaf, begon het terſtont te ſchreien. De wachters midlerwijle ontwaekt, hoorden het gerucht en ſchreien van dit kint: dies zy de poorten openden en binnen de kamer quamen: daer deze twee ongelukkige luiden beſloten waeren. Zy namen dan 't jonge wicht van haer, en bragten 't voor den *Ragia Kans*. Dees ziende het een meisken was: *wat heeft,* zeide hy, *de* Braman Narret *uit zijne zinneloze herſſenen mogen ſtoten? Hy heeft geraeſt en niet geweten, wat 'er na waerheid van de zake geweeſt zy. Kans* niettemin, uit vreze of miſſchien het hem zoude kunnen hinderen, het willen-

lende ombrengen, hefte het, by de benen gevat, op, in meening om het tegen de steenen te kletsen: maer het ontslipte hem uit de handen, en vloog op, en sprak: *Och armen verwoeden bloed-hont! wat moogt ghy my trachten om te brengen. Ik ben het niet: maer hy, die u van kroone, hooft en rijk zal beroven, en de doot van zijne vijf broederen en zuster, zoo moordadig door u omgebragt, wreken, is binnen de stadt* Goggel *in goede gezontheid.* Hier mêe vervloog het kint na de lucht: alwaer *Mahadeu* het in een blixem veranderde: want tot dien tijt was noit blixem gezien noch geweest.

De *Ragia Kans* hier over zeer verbaest, liet al zijne Rijx-raden by een roepen, en vraegde hen, wat hier uit te voorzien was. Zy zeiden uit eene mond, dat buiten twijfel hier vry wat groots stont op te volgen: maer niemant wist recht de verklaring daer van te geven. Waerom hy zeer treurig was, en in veelerlei gepeinzen viel.

Ondertusschen quam hem ter ooren, hoe binnen *Goggel*, by den godvruchtigen *Braman Nen*, een schoone zoon was, als noit eenig mensch te voore gezien had. Hy vrezende, of dit de wreker van zijne vijf broeders en zusters doot wel mogte zijn, gelijk het meisken hem gezeid had, overleide vast: op wat wijze men dezen jongen mêe van kant zoude helpen. Met openbaer gewelt dorst *Kans* niet beginnen, uit vreze dat alle zijne onderdanen zich daer tegen zouden kanten: te meer om de groote godvruchtigheid van deze beide luiden. Hy vond derhalve dit volgend middel uit. Hy riep zijne oudste zuster *Poetena* tot zich, en zeide tegen haer: *O* Poetena, *zoo ghy my en te gelijk uw leven lief hebt en zoekt te bewaren, en my, mijn rijk en kroone te behouden, zoo doet dit my ten dienste. Neeme geschenken met uw, en gae nae het huis van den godvruchtigen* Braman Nen, *wiens vrou* Jessouda *van een jongen zoon gelegen is. Ziet door het een of ander middel het kint aen uwen boesem te krijgen, om u te zuigen: maer wilt voor al met het kragtigste vergif, dat te bekomen is, uwe tepelen bestrijken, ten einde het alzoo, wanneer het daer aen komt te likken, omkomen mag.* Zy nam zulx aen te doen, en komt, gestoffeert met treffelijke geschenken, binnen *Goggel*: spoeit haer terstont na de wooninge van *Nen*. Gekomen by de kraem-vrou, wenschte haer veel geluks, met haeren nieuwen gebooren zoon, en gaf haer groote geschenken, om daer door haere valscheid te bedekken. Zy verzoekt het kint eens op haere schoot te mogen hebben: welk haer word toegereikt. Zy het wichtje ziende, zeide: *voorwaer de geruchten, die van dezen jongen binnen* Mottera *lopen, zijn niet ydel. Noit zag ik schoonder menschen-vrucht zoo lang ik leefde. My rout niet dat ik de moeite en reize hierom aengenomen hebbe.* Dus veinsde *Poetena*: kuste zomtijts het eens, en speelde dan daer mêe, om haer bedrog des te beter te bewimpelen.

Ten laeste opent zy haeren vergiftigen boesem, om *Kisna* aen te leggen. Maer wat zal hem dit schaden: die het krachtige vergif *Sahaer*, uit het herte van de zee gekarrent, in zijnen boesem bewaert. Och armen! niet met allen: als dat zy haer eigen doot zal werken. Het kint dan vat haer tepel, en trekt haer met het krachtig zuigen, niet alleen al 't zoch af; maer ledigt alle haere holle aederen van haer bloet, en trok haer ziel met het bloet te gelijk haer tepel uit: zoo dat zy terstont kout en stijf als een marmerbeelt wiert, en op de plaetse dood bleef. Toen koning *Kans* deze tydinge hoorde: hoe en op wat wijze zijne zuster *Poetena* omgekomen was, ging hy na het gevangen-huis, by *Wassendeu* en zijne zuster *Denki*, viel haer te voeten en zeide: *Waerde zuster, ik beken tegens* Mahadeu *en u gezondigt te hebben, en zie nu wel, wat het nootlot vast gestelt heeft, de sterffelijke menschen niet kunnen ontworstelen. Derhalve gelief, en dit is mijn ernstelijk verzoek, het voorige leet, van my geleden, niet te gedenken. Ziet ik ontsla u van uwe gevangkenis. Gaet waer het u wel gevalt. Wilt nimmermeer wraekgierig zijn, en de doot van uwe zeven kinderen, door mijne handen omgekomen, toch niet wreken.*

Waſſendeu gaf ten antwoord: Naerdien de hemel hen dit opgeleid had, zy dat niet ontgaen konden. Derhalve zoo de hemel het ongelijk, door hen aengedaen, dat aen hem niet quam te wreken, hy, niet tegenſtaende het hem zeer zwaer gevallen was, van zijne wrake geen onheil te verwachten had. Zy zouden zien wat de hemel in dat geval daer over beſloten had. Had die hem te ſtraffen vaſt geſtelt, hy kon het door geen middel ontkomen. En zoo hem eenig middel quam te treffen, het zou voor hem beter zijn, met gedult te lijden: aengezien het een rechtvaerdige verdiende ſtraffe was. *Kans* dan nam hem in zijn huis: maer kon evenwel zich niet geruſt ſtellen. Dat het kint binnen *Goggel* zoo ſtil in zijn hang-mat ruſte, woelde hem nacht en dag door het brein. Geduurig was hy bekommert, door wat middel hy het zelve beſt zoude mogen ombrengen.

Derhalve riep hy zijne geheime Raden heimelijk tot zich en vraegde: *of 'er geen onder hen allen was, die eenig middel kon bedenken, om dezen jongen binnen* Goggel *om te brengen?* De ſtadhouder of naeſte aen den koning diende hem aen: *hoe een magtige* Deyt, *genaemt* Sektaſor, *binnen* Mottera *was, en de gaven had van zich in eenen os en akker-kar te kunnen veranderen. Dezen zou men derwaerts zenden en trachten het kint op hem te krijgen: die dan, zoo haeſt hy het zelve opgeſchort had, met de vlucht in de lucht zich zou begeven en het daer ombrengen.* Dit vond den koning goet: en zond den *Deyt Sektaſor* derwaerts, om zulx te verrichten. *Sektaſor* begaf zich aenſtonts aen den over-oever van den ſtroom *Siemmena*, en veranderde zich, gekomen dicht onder *Goggel*, in een klein cierlijk akker-karretje, en twee kleine witte ſchoone osjes, met vergulde hoorntjes: en liep de ſtraten van *Goggel* daer mêe op en neer. Ieder, die het karretje zag, verwonderde zich, wegen d'aerdigheid van 't zelve. Ten laeſte quam het door de ſtrate, daer de *Braman Nen* woonde. By geval nam een van de buurvrouwen, die de moeder van *Kisna* was komen bezoeken, *Kisna* om zijn ſchoon en aentrekkelijkheid op den arm, en zette, ziende de kar voor de deur blijven ſtaen, hem boven op. De linker 't gevoelende, hoe hy zijnen gewenſchten laſt op had, verliet d'aerde, en vloog 'er mêe na de lucht.

Jeſſouda dit ziende, wierd bleek van ſchrik en riep: *O* Mahadeu, *bewaer mijn kint: bewaer mijn kint, ô* Mahadeu. Maer *Kisna* boven komende, nam een groote en mannelijke gedaente aen, en trapte dezen vervloekten *Deyt* zoo geweldig op 't herte, dat hy zijn ziel in de lucht liet, en dat grof en zwaer geſtel het tuimelen beval. *Kisna* nam zijn eerſte gedaente van een kint aen, en zette zich boven op dit zielloos geſtel. Dit deed een zeer afgrijzelijken val, en d'aerde daveren. *Nen* en *Jeſſouda*, verblijd over de wederkomſte van haeren zoon gezont en onbeledigt, zeiden tegen malkanderen. *Wat zal eindelijk van dit kind worden. Zoude zich wel een der vergode autaers weer in deze gedaente vertonen. Koom laet ons offerhande aen den God* Mahadeu *doen, en dankbaerheid voor zijne gunſte bewijzen, dat hy onzen lieven zoon ons zooonbeledigt weer toegebragt heeft.* Dit deden zy, en gaven groote aelmoeſen en geſchenken aen d'armen. Ziende nu *Ragia Kans*, hoe deze reus dus omgekomen was, riep hy zijne Raden weer heimelijken tot malkanderen en ſprak: *Ik vreze, dat dees de jongen zy, die my van mijn kroon, hooft en rijk beroven zal. Is 'er dan geen raet om dit kint om te brengen. Ik weet,* zeide een uit den hoop, *geen ander middel als dit. Daer is de* Deyt Turnawent: *dees, zoo hem anders iemant kan ombrengen, zal het zijn. Hy heeft de magt van zich in een dwerrel-wint te veranderen.* De koning vond dit raedzaem: ontbood derhalve *Turnawent*, en belaſte hem derwaerts te gaen, en den zoon van den *Braman Nen* binnen *Goggel* om te brengen.

Dees rolde dan in eene dwarrelwint, over den ſtroom *Siemmema*, tot binnen *Goggel*. *Kisna*, dien alle deze dingen wel bewuſt waeren, zag de dwerrel-wint aenkomen, zoo als zijne moeder hem voor de deure de

borſt

borst gaf. Hy terstont maekte zich zelven zoo zwaer, dat zy hem niet konde houden; maer van haer schoot afzeeg. De dwerrel-wint ondertusschen hem genakende, vatte hem op, en voerde hem in de lucht. d'ouders hun kint dus ziende verdwijnen, begonnen zeer deerlijk te kermen.

Kisna boven komende, nam weder een mannelijke gedaente aen: vatte dezen *Turnawent* by de keel en stiet hem met zulken kracht de strot in, dat de vervloekte ziele uitvloog. *Kisna* nam terstont zijn kints wezen weer aen, en zette zich boven op dezen dooden reus, die, nedervallende recht voor *Kisnas* ouders deur, zulken slag gaf, dat'er de geheele stad *Goggel* van schudde, als van een geweldige aerdbeving. Ieder quam toegeloopen en inzonderheid d'ouders van *Kisna*. Elk was meer als andere verwondert. d'Een zeide: zou dit *Mahadeu* zelf wel zijn? een ander: zou *Ram* of *Prasseram* wel weer in deze gedaente neergedaelt zijn? want de wonderen, die dagelijx van dit kint gezien worden, zijn meer als menschelijk.

Zommigen beweezen hem goddelijke eere: anderen spotten daer mede. Maer *Nen* en *Jessouda* wisten zelfs niet, wat zy denken zouden. Dies baden zy *Mahadeu*, dat hy toch allen tijd hun kind, onder zijne beschermingе, wilde nemen, om van alle ongeval bevrijt te mogen zijn. Zy gaven veel klederen aen arme luiden en deelden groote aelmoesen uit, tot dankbaerheit, dat *Mahadeu* hunnen zoon zoo getrouwlijk bewaert had en voorts bewaren wilde.

Deze geruchten van dit kint liepen niet alleen door gansch *Goggel*; maer door het geheel land, tot verwondering van alle menschen.

Wanneer *Kisna* op dezen reus quam nederdalen, zat hy op den zelven zeer verdrietig en schreide: waerom *Jessouda* hem terstond op nam en aen hare borsten leide, om hem te paien: doch hy wou niet zwijgen. Ten laeste leide zy hem in een schomel of hangmat of wiege, en zeide: hy zou zwijgen, zy zou hem iets deftigs vertellen: te weten, de geschiedenisse en autaer van *Ram*. Wie zijne ouders waeren; en in wat landschap hy geboren was: hoe hy by de *Braman Wismawenter* ter schoole ging, en door gebruik van zijnen booge den prijs en *Sytha* ten wijve kreeg. Hoe hy, op het bevel van zijnen vader, die zware reize na *Pissouwatran* aennam. En komende te verhalen, daer *Rawan Sytha* weg voerde, vloog *Kisna* recht overeind en stond daer met pyl en booge in de hand; in de gedaente van *Ram*, en riep tegen zijnen broeder *Lekman*: *Tza op broeder, kom laet ons den* Rawan *na jagen en* Sytha *wederom halen.* Zeer verbaest wierd zijne moeder van dit gezicht en stond stom van verwondering, als zy hem in deze gedaente zag: maer zoo haest zy hem weder zijne voorige gedaente zagh aennemen, docht het haer slechts een droom te zijn. Naulix had *Kisna* dit gezeit of nam zijn kintsche gedaente weer aen, en lag stil en wel te vreen in de hangmak. Hy wiesch voort op in alle schoonheit, tot verwondering van alle menschen, en nam meer in wasdom in eenen dag toe, als andere kinderen in vijf dagen. Wanneer t'eener tijde *Kisna* eeten van zijne moeder eischte, en zy hem in een groote goude schotel, na der *Benjanen* wijze, rijs, melk *Aettziaer* en moes ieder byzonder voor zette, begeerde hy die spijze zoo niet te nuttigen: maer zeide, zy zou dezelve alle onder malkandere roeren en wel lustig onder een mengen: dan zou het hem aengenamer zijn. De moeder deed zulx, en zette, wanneer zy de verscheide spijzen wel onder een geroert had, hem de zelve voor. Toen zeide *Kisna*: *Deze spijze lust my niet: 't en zy ghy die weder van een scheit, en ieder by 't zijn voegt.* Dat was, zeide de moeder, geen werk van een sterffelijken mensch, maer alleen aen God eigen: en voor haer onmogelijk die zoo wel onder een geroerde spijze van elkandere te scheiden. *Kisna* leide, in tegenwoordigheid van zijne moeder, de hand op de spijze: en scheide terstond alle de spijze haer van een, en week ieder by de zijne.

De moeder dit ziende, verwonderde haer boven mate zeer, en floot dit alles op in haeren boesem.

Wijders, naerdien de godvruchtige *Nen* een *Braman* der herderen was, zo erneerde hy zich met vee en koeien te hoeden, die, zedert hy *Kisna* bekomen had, in een boven mate groote meenigte toe-nam en gezegent was: ja van een klein getal tot negen mael honderd duizend.

Wanneer op zekeren anderen tijt zijn moeder met boter te karnen bezich was, bad *Kisna* haer om een weinig boter, die zy hem gaf: maer weigerde hem op zijn eisschen meer te geven: en zeide: *neen zoon: 't is beter wy die bewaren, smelten en blazen daer mêe opvullen, en gelt van maken.*

Ondertusschen de moeder uit de stad gaende, stak *Kisna* een hoop van de boter weg. Zy wederkerende, zag hoe alle de boter weg was: dies vraegde zy aen *Kisna*, waer de zelve gebleven was: die zeide: de katten en ratten die gegeten hadden. Dit docht de moeder onmogelijk en zeide, dat hy die weg-gebragt had, en zeggen zou, waer die was. *Wel ziet,* zeide Kisna, *of ik die gegeten heb.* Met spalkte hy zijnen mont zoo wijt op en vreezelijk van een, dat *Jessouda* de geheele werelt met alle haere wateren en bosschaedjen, menschen en vee, vogelen en visschen, zon en maen, rontom met een blaeuwe lucht omtrokken, daer in zag. Toen docht den vader en moeder dat *Kisna* geen menschelijk kint; maer een God, en *Mahadeu* zelf moste zijn: want niemant, zeiden zy by zich zelf, naer luit van onze heilige boeken, is magtig, buiten God, ons de werelt, met al wat zy omhelst, in een oogenblik te vertoonen

Ondertusschen wierden niet alleen *Kisnas* ouders gezegent: maer gansch *Goggel* nam toe, byzonderlijk in vee: en wiesch in zulken meenigte aen, dat de geruchten tot den koning quamen; die aen *Nande*, overste van *Goggel* beval, allen den inwoonders van die plaets zware tollen en schattingen te doen geven, ten einde zy zich niet schier of morgen in weelde verheffende tegen hem mogten komen op te werpen. *Nande* quam des konings bevel na, en leide het volk onverdragelijke lasten op.

De herders dan: (want in vee-hoeders de meeste inwoonders van *Goggel* bestonden,) spanden zamen aen, en besslooten met elkandere *Kisna* (want zy veel van hem gehoort en gezien hadden) daer over aen te spreken. Gekomen by *Kisna*, vraegden zy hem, wat hy hen rade, of zy daer zouden blijven, en deze verdrukkinge zich onderwerpen: dan of zy met hun vee en al wat zy hadden, na de gras-rijke en zegen-rijke dalen van 't gebergte *Orden perwet* zouden optrekken. *Kisna* ried hen 't laeste aen: en zou ook zijne vader en moeder daer toe zien te bewegen. Dit dan vast gestelt, trokken zy ter gezetter tijt met hen allen uit *Goggel*: *Kisna* voor uit, en alle de herders met hun vee hem achter aen, en quamen eindelijk aen 't gebergte *Orden perwet*: wiens dalen zich langs den stroom *Siemmena* strekken. Dit is een gansch gezegent land, verciert met *Tillè*, *Siampa*, *Warssoly*, *Kesorkossan*, *Mogera*, *Siae*, Sandelhout en duizenderlei bloem-rijke boomen: waer op ontelbare meenigte van horsels, *Bhouwere* genaemt, zitten, en veelerlei vogelen, als *Koyte*, *Popets*, *Soudaes*, pauwen, en tortel-duiven houden.

Het dal was bezet met schoon gras: en hoe meer het gretig vee het zelfde afsnoeide: hoe meer het daer tegen aenwies: zulx *Kisna* zelf over deze lust-plaetse verblijt was.

d'Inwoonders dan van *Goggel* sloegen zich hier ter neer, en bouwden een dorp beter en grooter dan *Goggel*, en gaven het den naem van *Brindawing*. *Kisna* begaf zich mêe tot veehoeden, klede zich, volgens de herders wijze, met een krans van opstaende pauwen-pluimen, en een fijne schapen-wolle py, voor op de borst open, zonder mouwen, en slechts met twee gaten, daer d'armen door quamen. Had een fluitje in de hand, om een deuntje te speelen. Dus bragt hy 's morgens het vee uit ter weide, en des avonts weer ter stal.

Ragia Kans verwittigt, hoe alle d'inwoonders van *Goggel* vertrokken waeren, en zich by 't gebergte *Orden perwet* ter neer geslagen en daer het dorp *Brindawing* gebouwt hadden, was hier over zeer verbolgen. Dies liet hy aen alle kanten vernemen, of 'er niemant te vinden was, die dezen *Kisna* kon ombrengen. Eindelijk verscheen zeker *Deyt*, genaemt *Bakasser*, die zich in eenen *Baggela* of reiger kon veranderen. Dees dan vervoegde zich, op bevel van *Ragia Kans*, aen den oever van den stroom, daer *Kisna* met zijne metgezellen het vee hoede: en ziende *Kisna* een weinig van d'anderen afgezondert, vat hem by het lijf en vloog 'er meê in de lucht.

Zijne makkers dit ziende, liepen alle verbaest na *Brindawing*, en bootschapten zulx zijne ouders, die hier over zeer verslagen stonden en *Mahadeu* voor hem baden. Ondertusschen trachte de reiger *Kisna* in te slokken, en had hem al by na tot midden in de keele: maer *Kisna* belette hem zulx, en veranderde zich zelven in eene vlamme vuurs, die den reiger de strot door brande, en zachtjes na beneeden daelde: maer liet den schokker met zijne verzengde veeren van boven neder tuimelen, en tot stof en asch verteeren.

Kisna beneden komende, vond alle zijne makkers vertrokken: derhalve zamelde hy zijn vee meê by een en dreef het te koy. D'ouders waren over zijne behouden wederkomste zeer verblijd, en deilden, tot dankbaerheit, veel aelmoesen aen d'arme luiden uit: en was een iegelijk, die het hoorde, over deze vreemde geschiedenisse verwondert.

Wanneer Koning *Kans* deze tijding aengebragt was, zond hy eenen anderen *Deyt*, die aennam den jongen *Kisna* om te brengen. Dees was genaemt *Wikkerael*, en gekomen ontrent *Kisna*, die, met zijne gespelen, het vee langs den grasrijken stroom *Siemmena* ter weide dreef, veranderde zich in de gedaente van een jongen, en ging zich eerst by *Kisnas* gezellen vervoegen, om met die al spelende te worstelen en alzoo eindelijk met *Kisna* handgemeen te raken. Maer *Kisna* bewust, waerom *Wikkerael* gekomen was, trat na hem toe, en doode hem met een trap op het hert te geven.

Na dezen zond de Koning den schrikkelijken *Deyt Agasor* (wiens ingewant niet als vuur-vlammen waren) derwaerts, om *Kisna* van kant te helpen. Dees, met genoechzame verzekering der zege, gaet zich op den weg by *Brindawing* neder leggen; en spalkte zijne afgryzelijke kaken zoo wyd van een, dat zijne kin tot d'aerde, en zijn bekkeneel verre boven de wolken uitstak: zulx niemand anders zien kon, of het was de gewonelijke weg, die na *Brindawing* liep. De tanden dede zich als *Terry*-boomen op, en zijn keel-gat als de *Brindawingse* poort.

By zonnen ondergang dreef *Kisna* met zijne mede-makkers het vee te koy, langs dezen weg, en tot in de keele van dezen *Deyt Agasor*, zonder een van allen het bedrog merkte.

Agasor hen gevoelende binnen zijne tanden, sloot zijnen mont toe. Terstond begon het inwendig vuur te blaken: waer op alle de jonge herders vraegden: waer zy waren, en kreten bitterlijk, naerdien zy zich met al hun vee in 't midden van zulken vlam zagen. d'Een vraegde, of hy in de helle was: d'ander of dit *Per Syde* vuur, daer zy van gehoort hadden, of wat vlam dit anders mogt zijn.

Kisna zeide: *Weest onverzaegt, ik zal u alle uit dit gevaer helpen.* Terstond veranderde hy zich in zulken groove en groote gedaente, dat *Agasor* hem niet kon bevatten; maer van een berste: als een rijpe vijg. Daer hippelde de *Brindawingse* jeugt met hun vee onbeleedigt, en zonder het minste diertje te missen, ieder na zijne stal: en vertelde, wat zy van *Kisna* weder dien avond gezien, en uit wat gevaer hy haer dien dag gered had, tot grooten verwondering van eenen iegelijk, en verslegenis van den koning *Kans*. Na dezen trat, uit last van den koning, een *Deyt Dapanel* te voorschijn, die

die zich in een verteerende vuurvlamme kon veranderen, om te zien, of hy niet meer als d'anderen kon verrichten. Dees dan quam ontrent het dal, daer *Kisna* met zijne makkers het vee hoede, en ſtelde daer terſtont alles in een lichte laey. De herders met hun vee begaven zich op de vlucht, en liepen na *Kisna*, die wat bezijden af in zijne eenigheid zijne geitjes en ſchaepjes weide. Zy by hem komende, riepen: *O* Kisna, *ô* Kisna, *help, of wy worden alle met ons vee, door dit verteerend vuur verſlonden. Kisna* dit ziende, leide zijn rode herders ſtaffe neer, gorde zijne ſchapen-pye dicht om zijne middel, en trat met alle magt na zijnen vyand toe: wiens vuur en vlam hy zoo dicht by een wiſt te doen komen, dat hy het in zijne armen greep, en door den mond verteerde en ombragt.

Na zijne wederkomſte by zijne makkers, zagen die het vuur gedempt en alles onbeſchadigt: waer over zy zeer verheugt waeren, en prezen de magt en wonder-werken van *Kisna*.

Wanneer nu d'aenſlag, door middel van dit verſlindend vuur, was vruchteloos afgeloopen, vertoonde zich de reus *Raſep*, en ſprak: *O koning ſta my toe, dat ik* Kisna *door mijne gaven van verandering mag ſtrijt bieden: want ſchoon hy den* Deyt Bakaſſar, *die zich in eenen reiger kon verwiſſelen:* Wikkeraet, *in een jongen:* Agaſar *met zijne opgeſpalkte keel en vuurig ingewant, en den reus* Dawanel, *die de gedaente van een verteerend vuur had, alle heeft weten om te brengen, zoo zal nochtans, en zijt des verzekert,* Raſep *uw dienaer, die zich in zulken afgrijzelijken ezel kan veranderen, dat het bloot gezicht alleenlijk verſchrikt, wanneer hy zijne krachten tegen hem in 't werk ſtelt, ombrengen. Gaet*, zeide Ragia Kans: *uw voornemen moet uw beter gelukken, als uwen vier metgezellen geſchiet is. Ik vrees niettemin.*

Raſep teeg op reize na 't gebergt *Orden Perwet*, in wiens dalen *Kisna* met de jonge herderen van *Brindawing* zijn vee te graſe leide. Juiſt was *Kisna* een weinig ter zijde afgeweken, om een Benjaens herders lietje te quelen: midlerwijle *Raſep* in de gedaente van een gruwelijken grooten ezel by zijne makkers quam: waer over alle de herderen uit vreeze na *Kisna* quamen vluchten. *Kisna*, na eens afgeſlagen te zijn, vertoonde zich aenſtonts in een grover en ſterker gedaente: vatte den ezel by 't achterſte been, en ſlingerde hem drie of viermael boven 't hooft, en ſloeg den zelven met zulken gewelt tegen d'aerde, dat hy doot ter neder viel, tot groote vreugde der andere herders. Dit gerucht verſpreide zich niet alleen binnen *Brindawing*; maer door het ganſch land: en tot boven in de lucht by *Ragia Inder*.

De vijfhoofdige *Bramha*, die alle deze dingen van boven gezien had, was daer over boven mate verwondert, en zeide: *Ik wil eens neer dalen, en zien of deze* Kisna *met meer als menſchelijke gaven begiftigt is: dan of eenige Godheid daer onder ſchuilt.* Deez dan quam by *Kisna*, daer zijne makkers het vee dreven, en ſtal, ondertuſſchen *Kisna* wat ter zijde na gewoonte was afgeweeken, alle d'koebeeſten, ſchaepen en geiten, zoo wel van *Kisna*, als van zijne metgezellen: en verdween daer meê. Wanneer deze het vee niet zagen, en niet wiſten waer het belend mogte zijn, quamen zy al ſchreiende *Kisna* hunnen noot klagen. *Weeſt wel gemoet*, zeide Kisna, *het vee zal weder gevonden worden. Sluit ſlechts eens alle te gelijk uwe oogen.* Zy quamen zijn bevel na, en hadden zoo haeſt hunne oogen niet geſloten, of *Kisna* deed terſtond weer ander vee koomen. Dit was het voorig in alles gelijk, zoo in kromte van hoornen, als in plekken: desgelijx in groot en klein vee, en ook in getale.

Na verloop van een jaer, daelde *Bramha*, doorziende alle *Kisnas* werken grondig, en ziende dezelve voor goet aen, en dat dit *Kisnas* autaer was, van boven tot voor *Kisnas* voeten neer, en bragt hem al 't voorhene geſtolen vee weder, en ſprak: *O Goddelijke en machtige Kisna: vergeef my mijnen miſdaet, die zoo vermeten ben* ge-

geweest, en heb derven bestaen uwe goddelijke magt te beproeven. Het is om best wille geschiet, om recht te mogen zien en onderscheiden, of door goddelijke kracht, of door toverye gedaen was. Ziet hier al uw vee onbeschadigt weder, Wilt des toch nimmermeer gedenken. Zeer wel, zeide *Kisna*, *ghy vernoegt u hier met het geen ghy gezien hebt, en vertrekt na boven en houd u daer gerust, met uw aen bevolen werk.*

Terstond deed *Kisna* het vee verdwijnen, dat hy in dien oogenblik, een jaer geleden, te voorschijn doen komen had, en behield het vee, door *Bramha* weder gebragt.

Wanneer daer na *Kisna* en zijne makkers het vee op den middag gelijker hand na de stroom *Siemmena* te drenken dreven, viel het, zoo haest het gedronken had, dood op 't veld hene. *Kisna* stond verwondert over dit werk en dacht by zich zelven: *hoe komt nu deze stroom dus vergiftigt, daer wy zoo meenigmael, zonder eenig hinder, ons vee gedrenkt hebben? Het is my immers wel bemust, hoe* Gerrouda *tegens den machtigen slang* Killinagh, *die zich in de wildernisse en yzelijke spelonke* Ramaanedrepek *onthout, gevochten heeft, en* Gerrouda *met al zijn gebied verjaegt heeft, wanneer hy weigerde* Gerrouda *aen te bidden. Misschien zal dit vergiftig gedrocht hunne vlucht hier genomen hebben.*

Terwijl hy in deze gedachten zat, quamen zijne metgesellen al schreiende hem hun noot klagen en zeiden: *lieve* Kisna *: wat gaet ons nu aen, nu al ons vee omgekomen is? Huiden morgen waeren wy rijk en gezegent, nu arm en ongelukkig. Ach! wat middel is 'er? zoo uwe krachten iets vermogen, zoo toont ons uwe gunst. Weest te vrede makkers*, zeide Kisna, *ik zal d'oorzaek van dit quaet gaen uitvinden, en dat gevonden hebbende, verdrijven.* Hy klom dan op een zeer hogen palmijt boom, en nam voor zijn wit vel een zwarte huit aen, en verdubbelde het getal van zijne armen. Daer na riep hy *Gerrouda* tot zich, en sprak: *Gaet na* Bramha, *en zeg hem, dat hy de dingen my ter hand stelle, die in het autaer van* Kauram *uit de zee gekarrent, en tot mijne komst bewaert zijn. Gerrouda* vloog in der yl na *Bramha*, en bragt *Kisna* den recht gekeerden kinkhooren *Sank:* mevrouw *Lekkeseny* en 't juweel *Konsenchmany.*

Wanneer hy dit bekomen had, wapende hy zich in dezer maniere: in d'eene hand had hy de recht gekeerde kink-hooren: in d'andere een yzer: in de derde een *Siakke*, en in de vierde eenen kauwel-bloem, en sprong dus uitgestreken van boven neder in den stroom. Zijne makkers dit ziende, wisten niet beter, of *Kisna* wilde zich uit twijfelmoedigheid verdrenken: dies lopen zy ter vlucht na *Orden-Perwet:* en brengt ieder den zijnen deze ongelukkige mare: hoe al het vee zoo schielijk op het veld dood gebleven was, en *Kisna* zich zelven in 't water gesmeten had. Derwaerts vervoegden zich d'ouders van *Kisna*, als vertwijfelt van droefenis, gevolgt van meest al d'inwoonders van *Brindawing:* en zagen daer ieder zijn vee dood leggen, tot gene kleine droefheid: hoewel meest onder d'ouders van *Kisna*, die, boven 't verlies van hun vee, noch hunnen waerden zoon verlooren hadden. Inzonderheid maekte zijne moeder een groot misbaer, en wilde haer zelve door 't eigen water ombrengen. Ook zou zy het gedaen hebben, 't en waere zy, in het lopen na den stroom, (in den welken, zoo zy meinde, *Kisna* omgekomen was,) door haeren oudsten zoon *Balbedde* gestut wierd. *Hoe moeder*, zeide hy, *dus onverduldig?* Kisna, *die zich zelven zoo meenigmae uit zulke gevaerlijkheden verlost heeft, zal buiten twijfel zich hier ook wel uitredden. Hy is misschien d'oorzake van t'omkomen van 't vee gaen zoeken: en zal, wanneer hy die vernomen heeft, wel weder komen.* Deze redenen dan verhinderden haer voornemen: en ging met alle d'andere luiden aen den oever van den stroom *Siemmena* al schreiende neerzitten.

Toen *Kisna* onder op den gront quam, wierd hy van de vrouwe en onderdanen van den geweldigen slang *Kallinagh* gezien, die onder malkanderen zeiden: van waer deez

goddelijk jongeling hier in deze diepte is komen nederdalen, en wat hy hier komt maken. Zy dan ſpraken tegen hem en zeiden : *O goddelijke jongeling, 't zy ghy van den hemel, aerde of elders gedaelt zijt, wat komt ghy toch in deze vuile diepte en ſlibberige gronden doen? want zoo de maghtige ſlang* Kallinaeg *u gewaer wierd, hy zal u dooden en ombrengen : daerom, wilt ghy behouden blijven, pak u van hier: naerdien het ons zekerlijk zou deren, dat zoo volmaekte ſchoonheit door de fenijnige tonge zou moeten ſterven.* Zy hadden, zeide hy, haer over haer zelve te bekommeren, en hem ſlechts aen te wijzen waer *Kallinaeg* ſliep : want hy gekomen was, om met hem te ſpreken. Zy weigeren hem zulx, uit vreze *Kallinaeg* hem zoude moogen dooden.

Kisna, na lang heen en weder zien, kreeg hem eindelijk in 't oog, liep toe en ſtiet hem aen, en ſprak : *Houd op* Kallinaeg, *maekt u op en trek van hier: of u genaekt groot ongeval.* De ſlang ſchoot uit de ſlaep en zwol van boosheit en vergif. *Wie is*, zeide hy, *dus vermeten, die my van hier belaſt te gaen, op pene van de dood, of een ander ongeval.*

Hy *Kisna* ziende, maekt zich driftig, en komt na hem toe ſchieten: dien hy zulken vrezelijken ſlag gaf, dat *Kisna* de voeten van den grond weken, en hy daer hene vloot. *Kisna* evenwel moed ſcheppende, vloog na hem toe en gaf hem meenige ſlag in de lendenen en om zijn vergiftige kop. De ſlang daer en tegen ſtraelde geduurig met zijne lillende blaeuwe tong na *Kisna*. Het gevecht wiert hoe langer, hoe heviger. De ſlang ſchoot ten leſten toe, en ſlingerde *Kisna* met zoo meenigen keer en kronkelen om 't lijf, dat hy daer als voort gekneveltſtond, in meninge *Kisna* in dezer voege de ziel uit te perſen. Dan *Kisna* voorzag het, met zijn lichaem zoo dik en grof te maken, dat *Kallinagh* genootzaekt wierd hem los te laten : of zelf van een geſcheurt te worden.

Hy bleef hem evenwel lang om 't lijf hangen : en liet het zijn, door het vergrooten van *Kisnas* lichaem, zich dier mate uitrekken, dat hem de lendenen en rugge kraekten, zulx hy in onmagt op d'aerde neder viel.

Kisna dit ziende, ſprong hem ſchrikkelijk op den nek, ſtak hem een priem door de neus, en bereed hem gelijk men de peerden doet. Eindelijk drukte hy hem met dat grove geſtel, dat *Kallinagh* gins noch weder kon kruipen, hem afvragende of hy vertrekken wilde of niet. Zijn vrouw en onderdanen baden *Kisna* voor hem om verſchooning. Zy zouden zoo wijd van de plaetſen ſchrijden, dat *Kisna* nimmermeer van hen zou hooren.

Dan *Kallinagh* denkende, hoe noch onlangs zijne wooninge *Bamamedrepek*, door 't gewelt van *Garrouda* had moeten verlaten, gaf weinig acht op de belofte van zijne vrouw en onderdanen, en deed ondertuſſchen met wrimmelen en wringen, wat hy kon, om *Kisna* t'ontworſtelen, hoewel te vergeefs : want *Kisna* wierd hoe langer, hoe zwaerder : zoo dat *Kallinagh* naulix zijnen aedem langer ſcheppen kon.

Toen bad hy *Kisna*, om los gelaten te worden en vergiffenis van tegen hem den ſtrijd aenvaert te hebben. Hy zou met zijne vrouw en verder geſpuis vertrekken. *Zeer wel*, zeide Kisna, *uw misdaet is uw vergeven : en uwe kracht, om dat ghy tegen God hebt geſtreden, werde verdubbelt. Noit zal u ook* Garrouda *verdrijven, noch beledigen. Wacht u voortaen van eenig vee of menſchen te beſchadigen: ten einde ghy niet moogt omkomen. Gaet: vertrek werwaerts het u geluſt: en verlaet dezen ſtroom.*

Terſtont quam *Kallinagh* 't bevel van *Kisna* na, en nijgde zich tot driemael met alle vrouwen en onderdanen, tot op den gront voor de voeten van *Kisna*, en verlieten de *Siammeniſe* ſtroomen. *Kisna* ſteeg ook uit den ſtroom op 't land. Wanneer dit alle d'Inwoonders van *Brindawing* zagen, die boven mate treurig aen den oever zaten, ſprongen zy op van vreugde, over zijne wederkomſte.

Kis-

Kisna nam terstont zijn eerste wezen weer aen, en blies op zijne kinkhoren: door welk geluit alle de gestorvene beesten weder op stonden, en met *Kisna* en alle d'andere luiden na *Brindawing* gingen.

Namaels heeft de machtige *Deyt* of *Ragia Nerkaseur*, koning van *Nietskande*, door gewelt van oorlog, zestien duizent *Ragias* of Koningen t'onder gebragt, en hen alle in gevangkenis zeer strengelijk doen bewaren. Hy nam alle hunne vrouwen en dochteren onder zijn gewelt, en stelde haer in een vrouwen-huis byzonder.

d'Overwonnelingen, geperst door het geleden ongelijk en verdriet, begaven zich met gebeden tot *Kisna* en zeiden: *O magtige* Kisna, *die sedert uwe kintsheid zulke krachte betoont en wonderdaden uitgewerkt hebt, wilt ons uit de handen van dezen wreden tyran toch eenmael helpen, om van deze vreze en tyrannye verlost te mogen worden, en alle de dagen onzes levens u alleen te mogen dienen. O* Kisna, *zijt ons gedachtig en verlost ons uit de handen van dezen tyran, en verhoor ons zuchten en kermen.* In deze en diergelijke gebeden, volherden zy geheele drie jaren, zonder ophouden.

Kisna hen hoorende, schoon hy niet tegenwoordig was, zeide in zich zelven. *Het wert tijd dat ik by mijne gevangen verschijn, of anders mogten zy wanhoopen, en zeggen: waer is* Kisna? *Om hen dan in hun geloof te versterken, en uit deze zware gevangkenis te verlossen, wil ik my vaerdig maken, en derwaerts schikken.* Hy riep dan *Gerrouda*, en liet zich door hem na *Nietskande* voeren. *Kisna* daer gekomen, beval den *Deyt Nerkaseur* alle de gevangenen los te laten, zoo hy anders zijn eigen leven lief had. *Hoe*, zeide Nerkaseur, *wie zijt ghy, voor wien ik zulx doen zoude? Weet ghy niet, dat ik die machtige koning ben, die zestien duizent koningen onder mijn maght gebragt heb? en derft ghy nu noch dreigen? Flux pak u van hier, eer u zulx meê overkomt. Streeft ghy hier tegen*, zeide Kisna, *zoo bereit u met uw volk tegen my te strijden.*

Nerkaseur Kisna kennende, riep eenige krijgs-knechten, om dien vermeten snorker van kant te helpen. *Kisna* spande zijnen booge, en stelde zich schrap en velde alle, die op hem aenquamen, te neer.

Nerkaseur dit ziende, schoot zelf de wapenen aen, en viel met alle zijne krijgs-knechten te gelijk op *Kisna* aen: zulx daer een geweldigh gevecht ontstont: waer *Kisna* zich wakker met zijne vier armen door redde, en velde hen alle ter plaetse neer, behalve den *Ragia Nerkaseur*, die noch even moedigh op *Kisna* aenschoot: maer *Kisna* zijne sikker met een wonderlijke felheit draeiende, wierp dezelve in zijnen nek en den kop van den romp af. Hier door raekten alle de gevangenen, mannen, vrouwen en kinderen terstont los, beneffens zestien duizent koninglijke dochters: want ieder *Ragia* had eene dochter. Zy dan vielen *Kisna* te voet, en dankten hem voor zijne genadige verlossinge.

Kisna zegende hen, en gaf ieder verlof van na zijn oort en gebiet weder te vertrekken. Dan dit wierd by de jonge dochters afgeslagen, die niet weder nae haere ouders begeerden te vertrekken: maer wilden zich onder de veilige vleugelen en beschermինge van *Kisna* begeven en hem ten wijve zijn. Dies verzochten zy met hem na *Dowarka* te mogen verreizen. *Kisna* beval haer te blijven, met voorwending, hoe hy reets een echte vrouwe, en zoo veel vrouwen niet van nooden had.

Zy niet-te-min baeden en verzochten slechts den naem van zijne wijven te mogen hebben: want 't haer genoech zou wezen, alleenlijk zijn aensicht te mogen sien. *Kisna* eindelijk liet zich gezeggen: en trokken alle de maegden met hem na *Dowarka*: maer alle de *Ragias* met hare vrouwen ieder na zijne plaetsen. *Kisna* liet een zeer prachtig vrouwen-huis bouwen, daer ider dochter een bysonder kamer had.

In het landschap *Estenapour* woonde zeker *Ragia* of Koning *Pandouw*, met zijne gemalin *Droendy*. De outste broeder van *Pandouw* was blind, en geheten *Denteraes*, en desselfs huisvrouw *Jendary*: dees had hondert zonen, en d'oudste genaemt *Dessendy*.

In het landschap *Pansjaerdees* was zeker koning *Droepet* genaemt, die een dochter had met name *Droepeti*, die in schoonheid alle andere maegden te boven ging.

Wijders, *Ragia Pandouw* komende t'overlijden, liet vijf zoonen na, te weten, *Sususter*, *Bhym*, *Aersing*, *Seddeuw* en *Nakkoel*: by anderen *Darmerasou*, *Bima*, *Naggula*, *Adjuna* en *Sahadewa* geheten: die gemeenelijk alle vijf *Panspendons* of *Pandewa* met een algemeinen naem genaemt worden. *Sususter*, als d'oudste, nam de regering van zijnen vader aen: en *Aersing* ging, by den *Braman Goorre*, ter schoole leggen, om in de goddelijke schriften onderwezen te worden.

Ondertusschen was *Ragia Droepet* boven mate bekommert, aen wien hy de schoone *Droepeti* na hare waerde zoude uithuwelijken. Derhalve deed hy door gezanten alle d'om en by gelegen *Ragias*, *Brahminen* en geleerde luiden verwittigen, om ieder op zekeren gezetten dag binnen zijn rijk en huis te verschijnen, en te beraetslagen, aen wien zulx gevoegelijk zoude geschieden. Ieder verscheen op den gezetten dag, onder alle ook de heilige *Kisna*.

Voorts had *Ragia Droepet* een groote maeltijd doen bereiden, daer hy de zake, belangende zijne dochter, voordroeg: doch bleef in verschil, wien de bruid waerdig was. Dies liet *Droepet* een zeer hooge *Bamboes* te midden in een ruim velt oprechten: en daer boven op een spil een geduurig bewegend visje, en onder aen den voet een vat met water zetten, en daer neffens een stijven boge leggen, dien niemant kon uit-trekken.

Aersingh, in spijt van alle d'andere, die het niet wagen dorsten, vat den boog aen, na hy te voore *Kisna* om bystant had aengeroepen, en schiet het vischje van boven neer. Terstont komt de bruid den bruidegom toegetreden, en omhelst den zelven met het aenbieden van een snoer peerlen. *Aersingh* trok met zijne bruid na huis; maer bekende, om gene bloedschande te begaen, haer nooit, en liet haer altijt maegt blijven, door zekre woorden van zijne moeder, tegen hem gesproken. Wanneer daer na *Kisna* zijne vrouw *Panspanne* met hare moeder en *Droepeti* binnen *Dowarko* in een lustig veld noodigde, om met hem vrolijk te zijn: wierd *Kisna* belust om zuikerriet t'eeten; maer sneed met een mes, in het zelve te schillen, in zijne vinger. Ieder was beducht en liep om een doek te zoeken, en *Kisnas* vinger daer mée te verbinden. *Droepeti*, die by geval een gout kleed aen had, scheurde daer een stuk af, tot een windsel. *Kisna*, die wist hoe veel draden in dit lapje waeren, te weten, negen hondert negen en tnegentig, zeide tegen *Droepeti*. *Hier voor zullen u even zulke en zoo veel goude kleden toekomen, als hier draden in zijn, en juist wanneer ghy die meest van doen zult hebben.* Hier na vertrokken zy van *Kisna*, zonder *Kisna* t'openbaren, dat *Droepeti* om 't zeggen van haer moeder, dus lang maegt gebleven was. *Kisna* niettemin, hoewel des bewust, liet haer ongemerkt vertrekken.

Op haere komste t'huis, begon de zwager van *Droepeti*, genaemt *Senkkery*, te morren, en te zeggen: alhoewel *Sususter* het rijk bezit, zoo komt hem zulx niet toe: want schoon *Denteraes* blind was, en *Pandouw* de regeering daerom toegeleid wierd, zoo komt *Sususter* na 't overlijden de kroone niet toe, hoewel hy een zoon van *Pandouw* is; maer *Dersiende*, den oudsten van den ousten zoone *Denteraes*: want schoon zijn vader, om zijne blintheid, de kroone moste derven, zoo heeft nochtans *Derziende* zijn gezicht zoo wel als iemant: waerom dan dezen de kroone onthouden, dien zy van erfenis wegen toekomt? Koom laet ons middel beramen, om *Sususter* van zijne kroone te beroven, en *Dersiende*, die de zelve als wettigen erfgenaem toe komt, daer aen te helpen. Zy dan wisten geen beter middel uit te vinden, dan door speelen met den teerling. Derhalve begaf *Dersiende* zich tot *Sususter* en noodigde hem tot speelen: daer *Sususter* in bewilligde: maer verloor aen *Dersiende* al zijn geld, land, kroon, hof en middelen, en al wat hy bezat.

Wan-

Wanneer *Dersiende* t'eener tijde *Sususter* in zijn huis quam bezoeken, (gelijk dikwils voorheene was geschied, naerdien zy malkandere in maegschap bestonden) wierd hy gebragt in een kamer met een vloer van glas, in welke *Droepeti* de maegt zat. *Dersiende*, die noit meer zulken vloer gezien had, meende dat het water was, en dorst daerom niet toe treden. *Droepeti* de maegt dit ziende, zeide: *hoe zijn de zoonen den vader gelijk: en is het geheel geslacht blint?* Geweldig wierd hier over *Dersiende* vergramt, en nam sedert gelegentheid van zich daer over te wreken. Dit hem nu in den zin schietende, zeide tegen *Kagia Sususter*, wel aen, ik stelle tegen *Droepeti* zoo veel gelds, als ghy begeeren zult: laet ons om haer spelen. Dit geschiet: en verloor ook *Sususter* zijn broeders wijf tegen *Dersiende*.

Ten leste zeide *Dersiende*: *Ik heb u nu alles afgenoomen. Nu zet ik al wat ik gewonnen hebbe, in de waegschael tegen twalef jaren ballingschap: met dien bedinge: by aldien ghy het wint, al wat ik gewonnen heb, zal u wederom eigen zijn. Maer zoo ten tegendeele het by my gewonnen word, ghy met d'uwen zult gehouden zijn, twalef jaren als balling in vreemde landen te zwerven: ook zoo verre, dat ik noch oit iemant van mijne dienaers u kome te vinden: of anders zullen t'elkens, alsse u betrappen, de twalef jaren weder van vore hunnen aenvang nemen.* *Sususter* wilde ook dezen laesten kans wagen. Dan te vergeefs: want hy verloor ook *Droepeti*. *Dersiende*, gedachtig daer na aen 't verwijt van *Droepeti* liet haer derhalve roepen, en beval men haer voor al zijn volk en ganschen staet moeder-naekt zou ontkleeden, en haere schaemte aen d'omstaenders vertoonen. Maer *Kisna*, bewoogen door bidden en schreien van *Droepeti*, was den dienaers van *Dersiende* te gauw: want zoo haest trokken zy haer goude koninglijk gewaed niet af, of terstont had zy weder een ander om. Dit duurde tot negen hondert acht en tnegentig malen toe: zulx het negen hondert en negen en tnegentigste kleed haer nu om 't lijf was. Dit was nu de vervullinge van 't geen *Kisna* haer voor dezen had belooft: wanneer zy om zijnent wil haer goude kleed geschonden had.

Wijders, *Dersiende* door waerschouwing van d'omstaenders, en uit vreeze voor meerder quaet, liet *Droepeti* voortaen ongemoeit.

Wijders, de gemelde vijf broeders met hunne moeder *Jendary* en *Droepeti* gingen, volgens verding met *Dersiende*, anders *Duriodena*, zich in ballingschap begeven: maer lieten, na eenig omher dwalen, de moeder in zeker dorp *Uitdounangan*, ten huize van eenen genaemt *Widoenongarre*, om haeren hoogen ouderdom. Zy doolden eindelijk lang in een eenzame bosschaedje, daer zich vee noch menschen onthielden: en bleven daer negen geheele jaren in. Wanneer hen het leven in deze wildernis begon te verdrieten, besloten zy na den koning *Werard* te trekken, die uit den geslachte der *Ketterys* was, en in het Landschap *Massadees* heerschte. By dezen verhuurde zich d'een voor en d'ander na, volgens genoomen besluit, te weten, *Sususter*, als d'oudste, verhuurde zich aen hem voor lezer in koninglijke historien: en verhaelde *Werard* het vreemd bedrijf van hem zelven en *Dersiende*. Na *Sususter* vervoegde zich *Bhym* ten hove, en verhuurde zich voor kok by *Werard*. Na hem quam *Aersing*, en gaf zich uit voor een *Brahmin*, die wel eer *Sususter* in dat ampt gedient had. *Seddeuw* wiert by *Werard* stal-meester; *Nekoel* vee-hoeder, en *Droepeti* staet-juffer. Dus geraekten dese ongelukkigen eindelijk weer onder de menschen.

Na verloop van twalef jaren, raekte *Sususter*, door beleid van *Kisna*, weer in zijn rijk, hoewel in weerwil van *Dersiende*, die zulx met verlies van sterke heirkrachten t'elkens vruchteloos stutte.

Wanneer namaels *Sususter* aen zijnen voorigen loop des levens begon te peinsen en met een hem in den zin quam, hoe meenigte van menschen om zijnent wil gesneuvelt waeren, liet hy vier van de voornaemste *Brahminen*, *Bogy* genaemt, voor hem komen, om middelen uit te vinden, tot verzoe-

ning van deze gruwel-daden. Deze geboden hem een *Jagam* of Feeſt van koſtelijke ſpeceryen aen te rechten en veel aelmoeſen aen d'armen uit te reiken. Daer beneffens op een plein eenige geleerde *Brahminen* de goddelijke ſchrift voor zijn huis en hof te laten lezen, en hen ſpijs en klederen tot onderhoud te verſchaffen. Dit quam *Suſuſter* in allen deelen volkomentlijk na.

Hier na rechte koning *Suſuſter* een groote maeltijd aen, en liet, neffens anderen, *Kiſna* daer op noodigen, die ook verſcheen. Na het eindigen der maeltijd met vreugde, beval *Kisna* hem, op zijn eigen verzoek, om *Kisna* dienſt te doen, tot erkentenis van de genoote weldaden, een ſpier wit paert, met zwarte ooren en een geele ſteert, te beſcharen, en dit volgend opſchrift, op een blat papier met goude letteren geſchreven, voor de bles te hangen.

Ieder wie my ziet en veilig voorby laet trekken, die buige zijne knien en valle voor my neder en bidde Kisna *aen: dien wil hy dan gunſtig zijn. Wie daer en tegen my in mijnen gang ſtutte, en handen aen my ſlaet, of vaſt binde, die bereide zich om tegen* Kisna, *die my met zijn heirleger achter aen volgt, te vechten.* Voorts zeide Kisna: *geve my uwen broeder* Aerſing *tot metgezel mêe. Ik wil door dit middel de goede uit de quade onderſcheiden, en de wereld van de booſe menſchen zuiveren: want mijn autaer loopt haeſt ten einde.*

Suſuſter quam *Kiſnas* bevel na, en beſtelde hem en zijnen broeder een wagen om op te zitten: beneffens een heir van ſtrijdbare ruiters. *Kiſna* hier op, nam oorlof, en liet het peert, zonder geleit te worden, voorgaen, en volgde achter na met zijn heir. Menig koningrijk liep dit peert door: maer wie het zach en het ſchrift las, wierp zich voor de voeten van *Kiſna* neder en aenbad hem. Dan gekomen in het koningrijk van den koningh *Sinderaes*, quam dees zelf het peert zien, ſloeg de hand aen het zelve, en bond het binnen zijn hof vaſt: hoewel dit niet geſchiede, om tegen *Kiſna* te vechten: maer om hem (want koning *Sinderaes* had vele ſterkten en krachten van *Kiſna* ontfangen) en zijn volk, gaven en geſchenken op t'offeren. Dies *Kiſna* verblijt wierd, die in deze booze weereld zulken godvruchtigen koning vond, en zegende hem. Hy ontbond dan het peert, en quam, zijnen weg vorderende, van daer by den *Ragia Siddanawa*, die meê het peert tegen hielt, hoewel niet om tegen *Kiſna* te ſtrijden: (want ook dees had van *Kiſna* groote krachten ontfangen) maer om zijne krachten tegen *Aerſing* te beproeven. Dit ſtont *Kiſna* hem toe: dan *Siddanawa* wiert door een pijl in de borſt getroffen, die hem het leven benam. Van hier vertrok *Kiſna*, en quam by den bozen en ongeloovigen koningh *Anſſala*, die zoo dra het peert niet zagh en het geſchrift las, of bereide zich met alle zijne krijgs-knechten ten ſtrijd: maer wierden alle door *Kiſna* verſlagen. Een zelfſte lot viel den koning *Sallauw* te beurt, door het vaſt houden des peerts. Van koning *Sallouw* quam het peert binnen de ſtad *Mottera*, daer zeker machtige *Ragia Jeraſing*, een reus, het quam te zien en ophield. Dees, met een ſcheut-vry wapen, trok met zijn heir tegen dat van *Kiſna* aen. Na lang onderling vechten tegen malkanderen, zeide *Kiſna*: dees reus zal dus niet overwonnen worden, ten zy men hem zonder deze ſcheut-vrye wapenen magh aengaen. Desnachts, die het vechten had doen ſtaken, begaf *Kisna* zich met *Aerſing* over de ſtads muuren, beide onder de gedaente van eenen zeer ouden langen *Brahmin*. Zy dan gingen zitten by de pagode, daer *Ragia Jeraſing* zich gewoon was te komen reinigen en bidden. Hy ziende deze twee onbekende *Brahminen*, wilde aen hen werk van liefde doen. *Eiſch*, zeide hy, *ghy goddelijke mannen, wat ghy van my begeert: en het zal u van de hand des konings* Jeraſing *toekomen: en beveſtigde dit eindelijk met hand-geven: want zy in 't eerſt des konings woorden in de wint ſloegen.* *Kisna* dan zeide: *ons eiſch is niet anders, als wanneer ghy tegen* Kisna *te velde komt, om hem ſlag te leveren, uwe ſcheut-vrye wapenen te willen*

achter-

achterlaten. Ook dit beloofde *Jerasing.* Eindelijk raekte *Bhym* tegen *Ragia Jerasing* hand-gemeen met worstelen, en rukte hem de beenen met zulken kracht van een, dat het ingewand ter aerde storte en hy strax den geest gaf. Teffens wierden ook alle zijne krijgsknechten, door die van *Kisna*, ter neer gevelt: zulx klein noch groot over bleef.

Kisna bewuft, hoe de geheele wereld nu gezuivert, alle boze menschen daer van geweert, en zijn autaer op drie dagen ten einde was gekomen, ontbood de vijf broeders *Panspendous*, en *Droepeti* met haer moeder *Jendary* binnen *Dowarka*, en sprak: *U lieden heb ik, beneffens mijne vrouwen, boven alle uitverkoren. Gaet met malkandere na het gebergte* Hemaetsjelperwet, *klimt daer boven op. Van daer zult ghy ten hemel opgenoomen worden: en ik zal u boven by* Mahadeu *ontfangen.*

Zy dan met hun vijven, beneffens de moeder *Jendary*, *Droepeti* en zestien duizend vrouwen van *Kisna*, gingen na dit gebergte, dat zeer hoog was. Gekomen boven, daer sneeu lag, konde niemant, uit zwakheid, door het sneeu komen; maer bleven alle dood, uitgezondert *Sujuster*, die om zijne godvruchtigheid tot den top geraekte: van waer hy met de vier zielen van zijne broeders: beneffens die van de moeder, *Droepeti* en *Kisnas* zestien duizent vrouwen tot *Mahadeu* boven in den hemel opgenoomen wierd. Wanneer de laeste uure van *Kisnas* autaer gekomen was, is hy uit *Dowarka* gegaen: nam een hand vol stof, en smeet het over de stadt van *Dowarka:* waer door alle de gulde daken, goude straten en heerlijke gebouwen niet dan hoy, slik, drek, hout en steen wierden. Hier op scheide *Kisna* van de werelt, en klom ten hemel, nemende desselfs autaer een einde: die in de derde eeuwe, genaemt *Duapersing*, een reex van acht hondert vier en zestig duizent jaren, alleenlijk hondert jaren geregeert heeft. En schoon, zoo de *Brahminen* getuigen, alle de zeen ink, de geheele aerdboodem papier was, en alle d'inwooners hondert duizent jaeren niet de-den als nacht en dag te schryven, zoo was niet mogelijk alle *Kisnas* wonderwerken, die hy in den tijd zijner regeringe van hondert jaren op aerde gedaen heeft, by geschrifte te stellen. Zoo zeker *Brahmin Kieka* in zijn byvoegsel tot deze Historie van *Kisna* getuigt, verdient de geen met *Kisnas* Historie te beschryven, lezen of hooren lezen, even zoo veel, als die in de pagode *Wisweker* en in de *Bonnarise* velden, of na het dorp *Kingualy*, gelegen boven aen den *Broderaetsen* stroom, gaet reizen: of in de pagode van den heiligen *Sommaet*, de geheele maend *Weyssack*, dagelijx gebeden en zich in den stroom gewassen had: of na *Praga* reist, boven *Agra* gelegen, op den stroom *Ganges*, en de geheele maent *Maeg* zich in den zelven wascht, en in de pagode aldaer gelegen, bid.

Wie *Kisnas* Historie schrijft, leest, of hoort lezen, verdient even zoo veel, als die, by taning der zonne, grote aelmoesen uitreikt, (gelijk d'Indianen gehouden zijn te doen) en in den naest gelegen stroom zich wascht: als ook *'t Vedam* of wet boek leest: waer meê zy veel achten by God te verdienen. Wie een Pagode timmert met een tuin daer nevens, en in de zelve eene plaetse voor de *Brahminen*, die verdient veel by God: even zoo veel bekomt hy, die *Kisnas* historie schrijft, leest of hoort lezen. Wie *Kisnas* historie schrijft, leest of hoort lezen zal in het hemelrijk komen, en niet weder in een ander lichaem verwisselen: maer eeuwig leven. Dan die zulx met aendacht doen, genieten meer goets, als die het met snakkelen en zonder aendacht leezen: hoewel die het zonder aendacht doen meê eenigh goet daer voor genieten.

Kisna of *Krexno* word afgebeelt met vier armen: d'eene der twee linker is naer om hoog opgeheven, die met de pink na de koei *Kamdoga* bovenwaerts wijst. d'Eene rechte arm strekt neerwaerts, en schijnt een kinkhoorn in de hand gevat te hebben. De andere rechte en linker-hand schijnen een dwers-fluit aen den mont te houden: gelijk de voeten een tret van danzen te verbeelden. Een goude

kroone

kroone met verscheide takken, en gestoffeert met peerlen en gesteenten, pronkt op zijn hooft. Het gewaet, na de Indiaensche wijze, is prachtig en ruim. Om de hals en schouderen hangt een lange roode sluier. Aen ieder zijde staen twee vrouwen-beelden in prachtigh gewaet, met het boven lijf tot aen den gordel naekt, ieder in een byzondere gestalte van lichaem, t'zijner eerbewijzing.

Bhodes *of* Bouddhas *autaer, de negende.*

BHodes of *Bouddha* heeft vader nochte moeder: is onzichtbaer: maer dien hy zich vertoont, hebben hem gezien met vier armen: gelijk hy ook in diergestalte by d'Indianen afgebeelt word, met de beenen kruislinx onder 't lijf geslagen, op eenen bloem van gestalte als die van water-plompen hier te lande: diergelijken hy ook by de steel in twee opgestooken handen (want de twee andere hout hy voor de borst zamen gevouwen) gevat heeft. Op 't hooft pronkt een kroone, met vijf takken, die op d'einden en rontom met peerlen bezet is. Ter rechter en linker zijde van hem staen twee beeltenissen, in de gedaente van jongelingen, met gevouwen handen, quansuis als hem aen te bidden.

Dees *Bouddha* doet niet als inwendig met neergeslagen oogen nacht en dag, zonder ophouden, *Mahadeu* aen te bidden. Wanneer hy in dit wezen zes en twintig duizenr vier hondert dertig jaren dus gezeten heeft, zonder eenige wonderen te doen, en met gene wereldsche dingen zich te bekommeren, zoo eindigt zijn autaer: en begint die van *Kallenkijn* de tiende of laeste.

In deze autaer, volgens rekening der heidenen, leven wy nu, en zijn dezes loopenden jaers zestien hondert een en zeventig vier duizent zeven hondert twee en zeventig jaren daer van verloopen: zoo dat tot volvoering dezes autaers noch een en twintig duizent en tachtig jaren overig zijn.

Kallenkyns *autaer, de tiende.*

K*Allenkijn*, anders *Kelki*, is een wit peert, welk in den hemel staet op drie voeten, of, volgens d'afbeelding der Indianen zelfs, vier, houdende het voorste rechter been op. Het is prachtig uitgestreeken, met zadel, toom en ander kostelijk paerden-cieraedje. Voor aen staet een koning in prachtig gewaet, met een kroon op 't hooft, en een lange snoer peerlen om den hals, die hem tot over den buik hangt. In 't begin van dit autaer zullen de Benjanen zeer godvruchtig leven, en by gevolg ook zeer voorspoedig zijn: maer na verloop van eenige jaren, allengs, hoe langer, hoe meer in quaet toenemen, en niet dan goddeloosheid plegen.

Dit zal duuren, tot ter tijd toe vier hondert vijf duizent vijf hondert en zeventig jaren vervult zijn: als wanneer de zonden der wijzen zullen toenemen, dat *Kallenkijn* zijn rechter been, tot straffe der zonde, zal neer zetten: waer door hy de aerde zoo hard zal drukken, dat het voor den slang *Seesja* onmogelijk zal zijn te dragen: en de schildpad, die de wereld ondersteunt, gevoelende dezen ongewonelijken last, zich zal dompelen in de diepte, en van den last, dien hy niet langer kan ophouden, onttrekken. Alzoo zullen dan alle d'inwoonders der weereld in de grondelooze diepten vergaen. En dus zal, na verloop van den gemelden tijt, de tiende autaer en laeste eeuwe haer eind nemen, en d'eerste *Mats* autaer weer beginnen.

Gods-

des *of* Bouddhas *autaer, de negende*

allenkyns *autaer, de tiende*

Godsdienst.

WAt den Godsdienst betreft, d'eigen en natuurlijke of oude Indianen gedoogen alleenlijk tweederlei : d'oudste en gewoonste der Indianen is die van d'afgodische heidenen : d'andere die van de Indiaensche Mahometanen : onlangs of lang na den eersten daer te lande ingevoert.

In *Indiën* is vryheid van gewisse: en mag daeri eder van Gods-dienst veranderen, en ieder na zijn believen leer-stukken voorstellen, zonder vreeze voor d'overheden des Grooten *Mogols*, die Mahometanen zijn.

Wijders, het geen hier van den Godsdienst der Indianen zal verhandelt worden, is inzonderheid te verstaen van de *Brahminen*, die zich op de kust van *Choromandel* en op andere plaetsen in *Indiën* onthouden. Onder andere boeken, die van den Godsdienst handelen, hebben d'Indianen een wet-boek, *Vedam* geheten.

Het *Vedam* of wet-boek vervat al het geen, welk zy geloven moeten, en alle plechtelijkheden, die hen te doen staen. Dit boek is op rijm in de tale *Samscortam* gestelt, en afgedeelt in vier deelen. Het eerste deel is geheeten *Roggowedam* : het tweede *Issourewedam* : het derde *Samawedam* : het vierde *Adderawanawedam*.

Het eerste deel handelt van d'eerste oorzake en stoffe : van d'Engelen en zielen : van 't loon der goede en straffe der quade Engelen : van de voortteeling en vergangkelijkheit der schepselen: wat de zonde zy : hoe die vergeven kan worden : wie het doen kan : en waerom.

Het tweede deel handelt van de bestierders, die zy de heerschappye over alle dingen toeschryven. Het derde is geheel zeden-stichtend : vermaent tot de deucht, en verplicht tot het haten der ondeuchden. Het vierde ontvouwt de plechtelijkheden van Pagoden, offerhanden en feesten. Dan dit deel is niet meer te vinden: en schijnt al voor langen tijd of verlooren of afgeschaft geweest te zijn : door welk verlies de *Brahminen* veel van hun gezag, magt en aenzien hebben verloren.

Misschien is dit niet lang voor de komste des Heilands in den vleesche geschiet : want waerschijnelijk is, dat te dier tijde dit *Vedam*, zoo niet geheel vernieuwt, altoos zeer verandert is geworden : want klaerlijk blijkt uit het aengetrokken in dit werk uit het *Vedam*, dat dessels instelders niet t'eenemael vreemt van de kennisse Kristus zijn geweest; niettegenstaende zy dezelve, na de gewone maniere der heidenen, bedekt hebben.

De *Brahminen* vinden zich verplicht den *Vedam* te onderwerpen, zonder de minste tegen-spreking of uitzondering, wanneer een text uit het zelve word bygebragt. Dan over den zin zelven (welk aen te merken staet) ontstaen onder hen zeer heftige geschillen : want d'een leid een woord op dien, een ander op dezen zin uit; hoewel, tot wegneming van zoodanige geschillen, de *Jastra* zijn gemaekt : welk zoo veel als verklaringe of uitlegging wil zeggen.

Wijders de heidenen of Indianen op de kust van *Chormandel* en op verscheide plaetsen meer in *Indiën* erkennen niet alleen eenen God; maer ook eene opperste en eenigen God, en genen boven dien zijns gelijken: hoewel zy na de verscheidenheit der Sekten, niet een en den zelven stellen : of altoos niet een en den zelven in name.

De *Weistnouwaes*, de navolgers van de Sekte *Weistnouwa*, anders *Benjanen*, houden *Wistnou* (alzoo in de *Bergasche* tale, op de kust van *Choromandel*, geheten : die anders *Mahadeu*, in het *Malabaersch Peremael*, by anderen *Agore Seivara*, *Perwijeer*, en met duizendt andere namen genoemt word) voor den oppersten God : maer de *Seiviaes* eenen *Eswara*, voor den oppersten God, dien zy ook met duizend andere namen noemen : en van tweederlei sexe maken.

Dies niet tegenstaende verheerlijken zy hem niet; maer verkiezen, uit kleinachtinge aen den opperſten God, andere, die zy aenbidden. Ook oordeelen de *Brahminen* doorgaends van God, even als van eenen menſch: en het geen de menſche aengenaem en lief is, het zelve ook by God zoodanig zoude zijn: desgelijx het geen den menſch tot vermaek is, ook Gode tot vergenoeging zou zijn. Hier over hebben de *Weiſtnouwaes* aen hunnen opperſten God *Wiſtnou*, een ſchoone vrouwe gegeven, genaemt *Laetſemi*.

Hoe deze *Laetſemi*, uit het ſchuim der zee ontſtaen, door het omdraeien des bergs *Merouwa*, als een tweede *Venus*, zou voortgekomen zijn, is reeds te voore verhaelt. Om haere boven mate ſchoonheid, wierd een ieder der *Dewetaes* op haer verſlingert; hoewel, met gemein bewilliging der *Dewetaes*, aen *Wiſtnou* alleen ten wijve gegeven.

Hy zou haer, zoo de *Weiſtnouwaes* gevoelen, zeer lief hebben: waer over zy ook altijd by hem gevonden word, gelijk een man, die zijne vrouwe zeer lief heeft: desgelijx heeft nergens *Wiſtnou* een tempel: of deze *Laetſemi* heeft ook een tempeltje in het begrip dezer pagode van haeren man *Wiſtnou*.

Wel heeft *Wiſtnou* meer vrouwen: doch houd die ſlechts voor eenen tijd, en laet haer daerna weder gaen: maer noit ontſlaet hy *Laetſemi*.

De *Seiviaes* of *Brahminen*, die *Eſwara* voor den opperſten God houden, geven aen den zelven een andere vrouwe *Parvati*, die ook *Parma-Isweri*, *Iſweri*, *Kamaetsjama*, *Janama*, *Gobbi*, *Gauwri* en met ontallijke andere namen meer genoemt word.

Haer herkomen word aldus by de *Brahminen* beſchreven. Zy is tweemael geboren, en was eerſt de dochter van *Daetsja*, een zoon van *Bramha*, die hy by zijne vrouwe *Saraſwati* had. Wijders, de vader *Daetsja* heeft *Parvati* uit-gehuwelijkt aen *Eſwara*. Doch door wat voorval deze *Parvati* tweemael herboren wierd, en tweemael met *Eſwara* troude, zal blijken uit dit volgend beuzel-zinnig verhael.

Wanneer *Daetsja*, vader van *Parvati*, op een aengerecht feeſt of offerhande *Jagam* alle de *Dewetaes*, als *Dewendre*, de zon, maen, en alle de andere, ook *Wiſtnou* had genoot, en *Eſwara*, de man van zijne dochter *Parvati*, achtergelaten, nam *Parvati* dit haeren vader zeer qualijk af, en wierd daer over zeer verſtoort, en ſprak: *Ghy had ook* Eſwara *behooren meê te nooden.* Waer op *Daetsia* zou geantwoord hebben: *dat hy* Eſwara *dier eere niet gewaerdigde: want hy een man was, die alleenlijk van aelmoeſen leefde, en niet een fatzoenelijk kleed aen 't lijf had; maer dagelijx met leer omgort ging.*

Zeer qualijk nam *Parvati* dit antwoord op, en zeide tot haeren vader: *dat zy dan niet waerdig was, om zijne dochter genaemt te worden.* Waer op zy in 't vuur ſprong, welk de vader toegeſtelt had ten offer van het *Jagam*, en haer zelve daer in verbrande.

Eſwara, des verwittigt, nam het zeer qualijk, en brak hem, uit verſtoornis, het zweet uit het aenzicht: welk afſtrijkende, wierp het op de aerde, en quam daer uit een zoon *Virepadra* voort.

Dees zoon, van *Eſwara* uit toorn voortgebragt, vraegde aen zijnen vader: wat hy hem te bevelen hadde? *Te gaen, zeide* Eſwara, *en vernielen het* Jagam *van* Daetsja. Dit deed hy, verſloeg zommige der omſtaenders: jaegde anderen weg: hieuw *Doetsja* het hooft af: gaf de zon eene ſchop en ſloeg haer de tanden uit den mont: als ook de maen: waer om zy ook, na hun zeggen, vol vlekken is.

De *Dewetaes*, bemerkende de toorn van *Eſwara*, baden hem, hy het geen geſchiet was, zoo qualijk niet nemen wilde. *Eſwara* liet zich door de bede der *Dewetaes* gezeggen, en heeft op 't lichaem van *Daetsja* eenen bok gezet, en hem het leven gegeven.

Parvati, in 't vuur geſprongen, ging over in een ander leven, en wierd

wierd de dochter van den berg *Chimmawontam*, die haer ook aen *Eswara* tot een vrouwe gaf. *Eswara*, door liefde t'haerwaerts, heeft haer de helft zijns lichaems gegeven, en is half vrouw half man geworden: waer om noch heden 's daegs *Eswara* by de *Brahminen Ardhanari Eswara* genoemt word, dat's half vrouw, half man. Deze groote liefde van *Eswara*, tot zijne vrouw *Parvati*, gedenkt ook zeker Indiaensche Schryver *Barthrouherri*, in zijn boek, genaemt de weg na den hemel, daer hy zeid: *Onder de geenen, die op vrouwen verlieft zijn, is* Eswara *d'eenigste, die zijn half ligbaem aen* Parvati *heeft gegeven: maer onder de geenen, die op vrouwen niet verlieft zijn, is alleen* Wistnou, *in den tijd van* Buddha.

Wijders, zoo de *Brahminen* getuigen, zou *Wistnou* geene vrouw hebben om kinderen daer uit te telen; maer alleenlijk tot zijn vermaek.

In *Kailason*, welk is een hemel hoger dan de hemel *Weikontam*, zou *Eswara* in lichamelijke gedaente met zijne vrouwe *Parvati* verkeeren en veele dienaers tot zijnen dienst hebben. Aldaer zouden ook de geenen, die hem hier op d'aerde dienen, by hem geraken: want in de andere, als *Weikontam*, is hy als een geest.

Door het gansch land word het *Eswara* onder de gedaente van een mannelijk teel-lit, gesteeken in een vroulijk, welke gestalte zy *Lingam* noemen, ten toone gestelt en gedient. Dit zou by dezen voorval, zoo de *Brahminen* beuzelen, opgekomen zijn.

Wanneer op zeekeren tijd een *Moniswera*: (de *Moniswerаes* zijn zeer groote heiligen) *Eswara* in *Kailasan*, dat's in den hemel, boven den hemel *Weikontam*, quam bezoeken, was juist *Eswara* met zijne vrouwe *Parvati*, met het plegen van minnespel bezig: dies *Moniswera* gansch ontijdig quam, en evenwel wilde ingaen. Dan dit stond hem *Eswaras* poortier niet toe, en zeide: *wijk gezwint, ô! vermeten* Moniswera, *terstont van hier: want het is nu geen tijd dezen heiligen drempel te betreden: aengezien* Eswara *met* Parvati *in vreugde is*. Derhalve *Moniswera* langen tijdt tegen sijnen zin most wachten: zulx het hem eindelijk quam te verveelen, en daer over gram wierd, en in zijne gramschap zeide: Eswara *werde even, als het werk, daer by meê bezich is*. Dit hoorde *Eswara* en vraegde, waerom hy zoo sprak: *Moniswera* antwoorde met bidden daer op: *Het is door toorn gezeit: vergeeft het my. Dan dit moet ghy ook toestaen en bevelen: wie de gestalte* Lingam *dient, dien zulx meer baten zal, dan of zy uwe gestalte, met handen en voeten gemankt, diene.*

Dit stond hem *Eswara* toe: en word dees hier om onder zoodanige gestalte in zijne pagode gedient.

Wanneer d'afgod *Eswara* op zekere tijden (gelijk onder breder staet te verhalen) in de steden omgevoert word, geschied zulx niet onder de gedaente van *Lingam*; maer onder die van eenen mensch: uit oorzake, zoo de *Brahminen* getuigen, de menschen meer vermaek en vergenoegen scheppen in 't gezichte van een menschelijke gedaente, dan in de *Lingam*, in zoodanige geslachte hy in zijne pagode ten toone staet.

Onder de voornaemste minder Goden, in het begrip des grooten tempels; door de *Wistnouwaes* ter eere van *Wistnou* opgerecht, staen de beeltenissen van *Garrouda* en *Annemonta* ten toone, die beide gehouden worden voor zeer getrouwe dienaers van *Wistnou*, en zich altijd t'zijnen dienste laten vinden. *Afkomste van eenige minder Goden, die by de Brahminen in achtinge zijn.*

d'Afkomste van *Garrouda* verhalen de *Brahminen* aldus.

Onder verscheide vrouwen heeft *Kassiopa* (die voor den eersten *Bramine* word gehouden) twee gehad; te weten, *Kadrouwa Winneta*, of *Aditi*. en *Diti*.

Deze twee zagen ten zekeren dage buiten de stadt, in een schoonen tuin, daer zy vermaeks halve ingetreden waeren, het peert van *Indre*, *Outseire-*

Seirewan genaemt: welk geheel wit is, zonder eenige zwarte plek. *Diti* dit ziende, zeide: *hoe schoon wit is dit peert, zonder iets zwart daer aen is.* Maer *Kaddrouwa-Winneta* oordeelde dat ontrent de steert eenige zwartigheid was: daer *Diti* neen toe zeide. Dies ging het op een wedden: en zou, die het verloor, slavin van de winnaerster zijn. Dan wanneer men onderzoek na de zaek zou doen, wilde *Kaddrouwa-Winneta*, die haer de zake mistroude, om het vallen van den avond, het tot des anderen daegs uitgestelt hebben. Midlerwijle heeft zy des nachts haeren zoonen, die veel had, en alle slangen waeren (anders *Raetsjasjaes* of duivelen genaemt) de zake ontdekt en eenen der zelve, die een zwarte slang was, belast ontrent de steert van 't peert te zitten.

Gekomen nu des uchtens, om onderzoek te doen, zag men al van verre eenige zwartigheid ontrent de steert des peerts. Dies *Diti*, die geen vermoeden van bedrog had, de wedding verlooren gaf, en haer onder de slavernye van *Kaddrouwa-Winneta* begaf. *Diti*, zoo de *Brahminen* voorgeven, was een zeer heilige vrouwe, en betreurde geduuriglijk haer ongeluk. Dan de Heiligen troosteren bevolen haer goede moet te houden: naerdien haer ellende niet altijd zou duuren: maer zou zoonen krijgen. Ook wierd zy, na verloop van tijd, zwanger en baerde twee eyeren, daer zy een langen tijd na vertoefde, eer zy uitkipten. *Diti* eindelijk, door het lang wachten moede geworden, heeft een open gebroken: waer uit een kint te voorschijn quam: welk de naem van *Annura* gegeven wierd. Maer het was een onvolmaekt kint: want het had alleenlijk een opper en geen onder lijf, uit oorzake de moeder het uitkippen niet had willen afwachten. *Annura* bestrafte zijne moeder over deze haestigheit, en weet haer d'oorzake van zijne onvolmaektheid: en betuigde, hoe zy noch vijf hondert jaren in haere slavernye most blijven, en met gedult dien tijd uitwachten, tot dat het ander ey van zelf zou uitkippen. Hy voegde daer by, hoe God hem gestelt had ten dienste van de zon te staen, en den wagen der zelve te mennen: en is ook *Annura*, op staende voet, na boven gevloogen.

Na verloop van vijf hondert jaren, kipte het ander ey van zelf uit, en quam daer uit *Garrouda* te voorschijn: die neffens sijne moeder *Diti*, *Kadrouwa Winneta*, en ook haere kinderen ten dienste bleef.

Garrouda, uit een weerzin, in deze slavernye, zeide eindelijk tot zijne moeder: *Waerom staen wy dezen boozaerdigen geslacht ten dienste?* Hy van d'oorzake, door zijne moeder verwittigt, vraegde haer: *of'er geen middel was, om van deze dienstbaerheit ontslagen te worden? Geen ander*, zeide zy, *dan door het halen van* 't Amortan: *welk* Wistnou *in de plaetse van* Dewendre *heeft doen bewaren.*

Garrouda, hier door ontsteken, neemt aen het *Amortam* te halen, en begeeft zich na de plaetse van *Dewendre*.

Grooten tegenstant vond dees aldaer van de *Dewetaes*, die hem het wegnemen van het *Amortam*, welk zy in bewaernis hadden, niet wilden toestaen. *Garrouda* eindelijk, na veel gevechts, overwon de *Dewetaes*, en nam het vuur, welk het *Amortam* omcingelde, weg.

Wanneer de *Dewetaes* het *Amortam* in de magt van *Garrouda* zagen, baden zy hem om vergiffenis, over hunne stoutheit van zich tegen hem gestelt te hebben, en verzochten om het *Amortam* by zich te mogen houden. Daer zeide *Garrouda* neen toe: maer most 't voor zijne moeder, die in slavernye was, mede nemen, om haer daer uit te verlossen: maer mogten, wilden zy, het daerna, wedernemen: dit stond in hun welgevallen.

Daer en tegen verzocht *Garrouda* op *Dewendre* de slangen, wanneer hy het *Amortam* aen zijne moeder had gelevert, tot zijne spijze. Dit stonden de *Dewetaes* hem toe. Hier op scheide *Garrouda*, en stelde het *Amortam* zijne moeder ter hand. *Kaddrouwa-Winneta* kreeg zoo dra het *Amortam* niet in 't gezicht, of zeide tegen haere zonen, de slangen. *Wel aen, laet ons het zelve op drinken.*

Dewen-

Dewendre des verwittigt, zend eenen *Deweta*, onder de gedaente van eenen *Brahmine*, om haer het *Amortam* t'onthalen: die haer op zijne komste gereet vond, om het *Amortam* op te drinken. *Hola*, zeide de Deweta, *dit* Amortam *is geen geringe zake: maer zeer heilig: en moet hierom ook heiliglijk ontfangen worden. Ghy moet uwe lichamen wasschen en met reine klederen daer toe treden.* Midlerwijle zy gingen om haer te bereiden, heeft *Kaddrouwa-winneta*, de moeder der slangen, op het woord van *Deweta*, belast het *Amortam* aen eenen kant te stellen, en op een zeer heilig stroo, *Darpbha* genaemt, te leggen: doch wierd hier en tusschen door de dienaers van *Dewendre* weg genomen. Na het *Amortam* weggenomen was, quamen de slangen, de zoonen van *Kaddrouwa*, om het op te drinken, dan vonden het niet; maer alleenlijk eenige druppelen gestort op het stroo *Darpbha*, die zy daer van oplekten: waer door haere tongen (want dit stroo zoo scherp, als een mesch is) in tween gesneden wierden: en uit deze oorzake, zoo de heidenen zeggen, hebben de slangen twee tongen, of eene, in twee gespleten: hoewel geneslangen twee of gespleten tongen hebben; maer ieder slechts eene; die door het schichtig flidderen en syfelen in twee schijnt gespleten te zijn.

Maer dewijl nu *Garrouda* het *Amortam* met zijn bek gedragen had, zoo is zijn bek, gelijk ook zijn hals, wit geworden. Wijders, *Garrouda* wierd, door orde van *Wistnou* zijn *Wahanam* of drager, om op hem gevoert te worden; op welke orde hy, met verlof van zijnen vader en moeder, na *Wistnou* trok. Gelijk *Garrouda* de *Wahanam* of drager van *Wistnou* is, zoo is *Waswa* een os, de *Wahanam* of drager van *Eswara*: en *Ampsa* die van *Bramha*. Deze zijn vogelen als telingen, en zouden de melk uit het water, schoon te zamen gemengt, weten te drinken, en het water over laten. Dus verre van *Garroudaes* herkomste. Wat nu *Annemontas* anders *Hannimands* opkomste betreft, die verhalen de *Brahminen* aldus.

Wanneer *Wistnou* voorgenomen had in de wereld te komen, onder den naem van *Ramma*, en geboren te worden te *Ayot-ta*, om tegen de *Kaetsjasjaes*, of duivelen, *Rawana* en *Kompakarna*, te strijden, riep hy de *Dewetas* tot zich, en beval hen apen te worden, en onder die gedaente tegen de *Dewetaes* te strijden. Ter zelfster tijd zou ook verschenen zijn *Aujena*, een *Aepinne*, de vrou van *Kesseri*, een aep: en, na haer eigen zeggen, zonder bekent van haeren man, *Anemonta* ontfangen, en onder de gedaente van eenen aep ter wereld gebragt en gebaert hebben. Dees *Annemonta*, die eigentlijk de wind is, was sedert zijne geboorte altijd een getrouwe dienaer van *Wistnou* geweest: wanneer dees onder den naem van *Ramma* op de wereld verkeerde: waer over hy ook een tempeltje, in den tempel of *Pagode* van *Wistnou*, verkregen heeft. Gelijk nu *Garrouda* in den hemel, zoo is *Annemonta* op d'aerde, ter verrichting van *Wistnouws* dienst: maer zal ook deez daer na zijn lichaem verlaten en in den hemel varen.

Wat diensten *Garrouda* en '*Hannimand Ramo* of *Mahadeu*, onder de gedaente van *Ramo* hier op d'aerde bewezen hebben, staet hier vooren verhaelt.

Deze twee dienaers van *Wistnou*, *Garrouda* en *Annemonta*, zijn by de *Wistnouwaes* in groote achtinge: gelijk by de *Seiviaes*, die *Eswara* voor de opperst en God houden, de volgende: te weten,

Vikgneswara. een zoon van *Eswara*, dien hy by zijne vrouwe *Parvati* had: zo andere willen, zou dees alleen door de wille van *Eswara* zijn zoon zijn.

Vierrepaddra: ook een zoon van *Eswara*, dien hy in zijnen toorne gebaert heeft: of gebruikt, om zijne toorne uit te voeren.

Beirewa: ook een zoon van *Eswara*: en desgelijx in zijne tooren gegebaert. Dees is d'opperste der duivelen, en zou op de benedenste werelt het hooft des gerechts zijn, over de zwervende duivelen, dat 's verdoemde zielen, die voorheene menschen waeren.

Komarazwani: zoon van *Eſwara* en *Parvati*. *Nandi*, die ook *Baſwa* en *Baſanna* genoemt word, en een os is.

Suria: de zon.

Schendra: de maen.

De Koningen van *Indiën*, *Kambaye* en *Bengale* onderhouden alle den *Moorſchen* of *Mahometaenſchen* Godsdienſt: uit oorzake de Moren, die voor ſlaven in *Indien* gebragt wierden, zich al eens meeſter daer van gemaekt, d'afgodendienaers op veele plaetſen onder zweep gehouden en overal hunne leere ingevoert hebben.

Zoo *Della Valle* getuigt, hebben d'Indianen ook zekere Goden, die zy als beſcherm-goden eeren, en aen de zelve de Pagoden wijden. Deze zijn eertijds Koningen van 't land of vermaerde mannen en helden geweeſt, en hebben door hunne ſtrijdbare daden by d'oude hooge achting bekomen. Dies deze meeſtendeels vorſten zijn geweeſt, of zoodanige luiden, die t'onrecht voor heiligen wierden gehouden, en in de landen zelfs, daer zy in aengebeden wierden, geleeft hebben. Derhalve deze by d'Indianen, gelijk by de Grieken en Romeinen, *Jupiter*, *Mars* en andere ge eert wierden.

Deze vergode helden zijn niet overal een en de zelve, maer zeer verſcheiden: want in 't vaſt land van *Indiën*, onder den Grooten *Mogol*, zijn anderen, dan in de koningrijken van *Koutzijn*, en in d'aen zee gelegen landen: ook andere in *Pegu*, andere in *Siam*, *Sina* en *Japan*. Dit is te beſluiten uit de verſcheidenheid der namen, die veel van malkandre verſchillen, en niet alleen de namen, maer ook hun leven en zeden te kennen geven. Dies niet tegenſtaende zou ook wel deze verſcheidenheid der namen uit de verſcheidenheid der talen kunnen ſpruiten, die men in verſcheide gewesten, daer zy aengebeden worden, gebruikt; en nochtans deze Goden of vergode helden een en de zelve zijn: als in oude tijden de God, dien d'Egyptenaers onder den naem van *Oſyris*, een en de zelfde was, dien de Grieken en Romeinen onder den naem van *Bacchus* vierden.

Oneindelijk is het getal dezer oude helden, die d'Indianen tot Goden hebben gemaekt, en als Goden eeren. Een onder andere, dien zy zeer hoog achten, is *Kruſen* genaemt: dan de grootſte van allen word by hen *Ramo* of *Ram* of *Ramma* geheten: ja is dees naem by hen in zoo hooge achting, dat zy elkandre, met den naem *Ramo* tweemael te noemen, in plaets van goeden dag of vaerwel, elkandre groeten. Zeer berucht is ook deze afgod by de Japanders, onder den naem *Sotoqui*, *Siakka*, *Amida* en *Saka*: by de Sineſen, onder dien van *Sekia* of *Saka*: by de Tungkinders, onder *Tikka*. Wat voorders deze *Ramo* op deze werelt verricht heeft, is te voore verhaelt.

Behalve *Ramo* en veel andere Goden, maken zy op nieu jaer noch eenen, van wat ding het ook zy, 't zy bezielt of onbezielt: en verkieſt een iegelijk dit of dat na zijn welgevallen: welk hem eenig goet voorteeken in d'eerſte dagen des nieuwen jaers gegeven heeft.

Zy bewaren het geen, welk een ieder tot zijn afgod uitgekoozen heeft, als huis-goden in huis, ſtorten voor den zelven gebeden, om zijn gunſte te verwerven, en geven zich eindelijk geheel en al aen hunne voorzorge over, quanſuis als of hun geluk en ongeluk in hun gewout beſtont. In het uitgaen van het jaer vervoegen zy zich in den ſtroom *Ganges*, om d'oude afgoden in den zelven te werpen en nieuwe aen te nemen, gelijk in het jaer te voore geſchiet was.

Men heeft ook aen veel oorden zekere afgoden beelden, die door beleid en bedrog des duivels orakelen of God-ſpraken uitten, en op de vragen, aen hen gedaen, antwoort geven: op gelijke wijze, als oulinx by de Grieken en Romeinen in gebruik was.

Het vragen en de wijze van hen aen te ſpreken, geſchiet aldus, De vrager, na zijne gebeden en aenbiddingen behoorelijk gedaen te hebben, ſteekt een bloem of roos of iet diergelijk in de hand of in den boezem van den afgod, en den zelven, zoo het voornemen een gelukkigen en voorſpoe-

ſpoedigen uitgang zal hebben, hy den bloem na de rechte zijde des vragers gelieve te werpen: of anders na de linke. Waer op aenſtonts, (gelijk zy doorgaens zelfs zeggen) d'afgod den bloem na d'eene of andere zijde werpt, na d'uitgang van den aenſlag voor of tegenſpoedig zal zijn. Wanneer d'afgod by wijle met den bloem weg te werpen vertoeft, dan bidden zy hem, dat hy het ſpoediglijk gelieve te doen. Hoe hy den bloem ook langer by zich houd, hoe de zaek, huns bedunkens, in het uitvoeren meerder zwarigheid zal hebben.

De' *Brahminen* bidden ook de zonne in haeren op en ondergang aen: rechten voor de zelve een Pagodeken op, met een lampe daer in, en bewijzen voor haer beeld, met het opheffen der handen, eerbiedigheid.

De Engelen worden by hen *Dewetaes*, en de duivelen *Raetsjasjaes* geheten, en zouden na hun gevoelen, beide van menſchen zijn voortgeteelt, te weten, van den *Brahmine Kaſſiopa*, als vader van zijn twee vrouwen; d'een *Diti*, de moeder der *Dewetaes*: d'ander *Aditi* of *Kaddrouwa-winneta*, de moeder der *Raetsjasjaes*.

Wijders, *Kaſſiopa* voornoemt houden eenigen voor *Adam*, gelijk *Diti* of *Kaddrouwawinneta* voor *Eva*: want, volgens hun zeggen, zou *Kaſſiopa* d'eerſte *Brahmine* zijn geweeſt, en een zoon van *Bramha*, dien hy door zijne wille en niet by eene vrouwe zou gekregen hebben. Hoewel aen dit hun gevoelen eenigzins te twijfelen valt: ten waere zy ook *Bramha* voor een enkelen menſch wilden aenzien: want men zeid hy ook eenige Engelen zou geſchapen hebben, als daer zijn de zonne, maen en ſterren, die zy ook voor engelen houden: beneffens eenige andere dienſtbare geeſten, die zy eigentlijk *Wiſtnoudouta* of *Sewadouta* noemen: dat zijn dienaers van *Wiſtnou* of *Eſwara*. d'Andere, by *Kaſſiopa* en *Diti* voortgeteelt, worden *Dewedouta* genaemt, die by *Indre* en andere hoofden van d'onderaerdſche werelden zich bevinden. Deze zijn in 'er daet niet anders als zielen van verſtorven menſchen. Zoo zou ook *Bramha* eenige duivelen geſchapen hebben, die buiten twijfel de genen zijn, die zy *Jammadouta* noemen: dat zijn dienaers van *Jamma*, de helſche rechter: als daer zijn *Ganga* en *Gournatha*. Eenigen dezer *Raetsjasjaes* (want daer zijn tweederlei) zouden zeer booze zondige menſchen zijn geweeſt, die om hunne zonde wille door de wereld te zwerven verwezen zijn. Deze kunnen den menſchen geen quaet doen, lijden zeer groote honger en dorſt: mogen hier op d'aerde niet eeten, dan het geen hen van de menſchen word gegeven: waerom zy ook by de menſchen, onder de gedaente van menſchen, aelmoeſſen komen bidden, en ſtaen onder *Beirewa*, zoon van *Eſwara*, die hen verhindert ook een grasje uit d'aerde te mogen trekken.

d'Andere *Raetsjasjaes* of duivelen is een zeer boos geſlacht, hebben de magt van menſchen quaet te doen, en plagen ook dikwils de *Dewetaes* zelfs boven mate. Zy zijn de ganſche wereld door verſpreid, ook in *Surgam*, dat 's in d'onderhemelſche werelden: hoewel niet in *Bramha Locon*, dat's de plaets, daer *Bramha* is: noch in *Weikontam*, dat 's in den hemel, daer God met een lichaem verkeert. Deze zouden groote, lelijke en ſtinkende lichamen hebben: mans en wijfs zijn: kinderen krijgen en ook ſterven: als ook blijkt uit de beuzel-zinnige hiſtorien der twee *Raetsjasjaes*, *Rauwana* en *Kompakarna*. Ook zouden zich zulke *Raetsjasjaes* op 't eiland *Andamam*, gelegen op den weg van *Palikatta* na *Pegu*, onthouden, en alle menſchen-eeters zijn.

Ook zijn 'er tweederlei *Dewetaes*, die beide Gode welgevallen en zijne dienaers zijn: eenigen, die zalig ſterven, gaen na een der onderhemelſche gelukzalige werelden, en komen, na een wijle aldaer geweeſt te zijn, na behooren, volgens beſtek van hunne verdienſten in deze wereld, en worden op een nieu herbooren. Andere blijven daer altijd: zijn veel in getale en onder deze ook de zon, maen en ſterren, die zy alle een ziele en leven toeſchrijven.

Schepping van den mensch, en hoedanig die is.

Zy stellen, gelijk reeds uit het te voor gezeide blijkt, niet God; maer eenen *Bramha* tot Schepper der menschen, die in den beginne negen zou geschapen hebben. Uit deze negen, en uit de geenen die *Bramha* by zijne gemalin *Saraswati* geteelt had, zou het menschelijk geslacht voortgeteelt zijn. Zy houden den mensch voor het uitnemenste van alle geschapen schepselen: dan stellen des menschen uitneementheid niet in de ziele; maer in 't lichaem: welk den mensche gegeven is: maer achten de zielen der menschen en beesten voor een en de zelve, en zou, ten aenzien van het wezen, geen onderscheid tusschen beide zijn. Ook is dit een nootwendig gevoelen der geenen, die de verhuizing der zielen van het een lichaem in het ander, zoo wel van menschen als beesten, stellen: gelijk deze volken doen. Al d'uitnementheid, die zy in den mensch erkennen, bestaet, huns gevoelens, in 't lichaem: naerdien den mensche een lichaem gegeven is, door het welk de ziele alle de hoedanigheden, in haer geplaetst, kan uiten en aen den dach brengen. Hier over achten zy den mensch gelukkig, en het leven van eenen mensch gelukkiger, dan dat van een beest. Sterk dryven zy dit gevoelen, en kan men hen in generlei wijze doen geloven, dat de mensch, in het stuk van begaeftheid met treffelijker zielen, de beesten zou overtreffen, en de mensch edeler schepsel zijn, dan de beesten: want ook diergelijke zielen, geven zy daer op tot antwoord, hebben de beesten.

Wil men dit betuigen door de werkingen van de redelijke ziele, die haer in den mensch en niet in de beesten vertoont; zulx, zeggen zy daer op, is geen tuig-teken van een voortreffelijker ziele in den mensch, dan in een beest: maer een tuig-teken van een voortreffelijkheid des lichaems. En de reden is, waerom de beesten niet zoo wel reden en verstant voor den dagh brengen, en zoo wel als de menschen spreken, uit oorzake zy geen lichaem hebben gekregen, om de hoedaenigheden van hunne zielen te voorschijn te brengen. Hier toe dient, huns bedunkens, niet weinigh, dat jonge kinderen, begaeft met een redelijke ziele, zoo wel als oude luiden, het verstand, redelijkheidt en andere bequaeme abelheden, in de ziele evenwel niet laten blijken, ter oorzake de werktuigen des lichaems niet bequaem zijn; om het zelve te doen.

Alle de *Brahminen*, uitgezeit eenige weinigen, houden d'onsterffelijkheit en eeuwigheit der ziele voor vast en gewis.

Oorsprong der ziele.

Nopende den oorsprong der zielen, is hun gevoelen zeer verscheiden en gedeilt: en inzonderheit twederlei. Zommige gevoelen dat de zielen van eeuwigheit zouden geweest zijn: en die, volgens eenigen, in God en in zijn weezen waeren begrepen geweest: (op een zelve wijze, als de zee al het water der stroomen ontfangt, en een lichaem word) maer volgens andere, buiten God waren geweest, en, eer de wereld was, sliepen.

Andere gevoelen, dat de zielen niet van eeuwigheit geweest zijn: maer voor de scheppinge der wereld door de wille Gods geworden, en in 't wezen Gods gebleven zijn: hoewel, na de scheppinge, ter wereld in de lichamen van menschen of beesten, tot straffe haerer zonden, ieder nae zijne verdienste, gezonden: dies het licchaem, daer de ziele in woont, als een kerker en gevangkenis is.

Het zy de Goden dienen. en goden ge-rechten

Zy dienen, ook zelfs na hun eigen voorgeven, den opperstén God, minder Goden en den duivel.

Den uitwendigen Godsdienst houden zy voor noodig, als blijkt uit de negen punten of bevelen en geboden, door *Bramha* voorgestelt: waer in, na zijne getuigenis, de dienst van *Wistnou* en *Eswara* bestond: en die zoo wel den uitwendigen als inwendigen dienst vereischt.

De geboden van den inwendigen Godsdienst zijn deze:

1. *Een mensch moet niet hoogmoedig zijn; maer zijne ziele gansch aen God over geven.*

2. Hy

2. *Hy moet Gods dienaer blijven.*

4. *Hy moet altijd een groote vriend van God wezen.*

4. *Hy moet gedenken aen zijne groot en heerlijkheid.*

Die van den uitwendigen dienst zijn de volgende:

5, *Een mensch moet geerne hooren spreken van zijne goddelijke Majesteit.*

5. *Hy moet melden zijne namen en heerlijkheid.*

7. *Men moet zich aen zijn weten dienen*, dat's, *na de uitlegginge van de* Brahminen, *ontrent de beelden.*

8. *De beelden moetmen voorzien met noodwendigheden en cieraedje.*

9. *De beelden moeten ge-eert worden.*

Die deze negen punten een zekeren tijd vlijtig en trouwelijk nakomen, zouden een groot verstant krijgen: ja tot zulken volkomentheid geraken, dat zy niet meer noodig zouden hebben deze uitwendige plichten te plegen; maer met aen Gode alleenlijk te gedenken, hem een aengename dienst doen, en den hemel verwerven.

Wat belangt den uitwendigen Godsdienst, zy rechten eerstelijk, uit kracht, en volgens den inhoud dezer geboden, *Wistnou* en *Eswara* ter eere Pagoden op.

[Pa]goden ter [eer]e van Es[wa]ra ge[bou]wt. De Pagoden of tempelen, *Wistnou* en *Eswara* ter eere gebouwt, zijn niet alleen grooter als die ter eere van de minder Goden gebouwt; maer hebben ook tamelijke hooge toorens.

En naerdien de dienaers van *Wistnou* en *Eswara* door het gansch land verdeilt onder malkanderen woonen, zoo hebben *Wistnou* en *Eswara* in alle de steden ten minste eene Pagode. Het dient aengemerkt, dat d'eene Pagode meer aenziens onder hen heeft, als d'andere: gemerkt zy d'eene voor heiliger, dan d'andere houden.

In het rijk van *Karnatika* zijn de befaemste pagoden de volgende:

In *Madure*: de pagode gebouwt ter eere van *Wistnou*, en genaemt *Jokkenata.* Zy is boven mate groot en voortreffelijk.

In *Trisinapoli*: de pagode *Sriringam*, ter eere van *Wistnou.*

In *Wistnou Kanje*: de pagode *Warderasou*, ter eere van *Wistnou.*

In *Trivelour*: de pagode *Wire-ragna*, ter eere van *Wistnou.*

In *Seva-Kanje*: de pagode *Ekaubranata*, ter eere van *Eswara*: voor *Prettevi* of d'aerde.

In *Triwanakawere*: de pagode *Jembounateswara*, ter eere van *Eswara*, voor het water of *Apou.*

In *Trinamula*: de pagode *Aranajaleswara*, ter eere van *Eswara*, voor het vuur of *Tseejem.*

In *Kalist*: de pagode *Kalest Eswara*, ter eere van *Eswara*, aen de *Waijou* of wind.

In *Settamberam*: de pagode *Settamberam Eswara*, ter eere van *Eswara*, voor de lucht of *Akasjem.*

In *Tripeti*: de pagode *Winket Eswara.* Beneffens ontallijke meer andere op verscheide plaetsen in *Indiën.*

Om de pagoden in achting en gezag te brengen, weten de *Brahminen* wonderlijke dingen daer van te verhalen, die een indruk van aenzien in d'oogen van het arm volk geven, en tot het uitreiken van rijke giften en gaven bewegen: 't zy met iet te getuigen, tot lof en eere van den afgod, die in de pagode staet: of met iet vreemds en verwonderens waerdig te verhalen, welk in de zelve zou geschied zijn. *Door wat middel de Pagoden in achting geraken.*

Te *Jembrenata* zou allen middags een vrucht *Nerou Pandou* van eenen boom voor den afgod afvallen. Desgelijx zou te *Tire Palewaram*, een uure gaens buiten *Paliakatta*, allen middags een vrucht, genaemt *Pala*, van den boom, die achter de pagode staet, voor den afgod in voorige tijden gevallen zijn.

Te *Sirateni* zou voor *Eswara* uit eenen steen, die in een *Tank* of water-poel leid, en bedekt met een weinig water en wat hout, allen middags eenen bloem opgaen.

Te *Triketsje* zouden allen middags twee vogelen van den *Brahmine* komen eeten: en geleden zijn sedert duizent jaren herwaert.

In groot *Kansje* zou in de Pagode van *Kamaetsema*, vrouw van *Eswara*, op haer Feest allen jaers eens een zeer vreemde zake geschieden. Ten dien dage worden allerlei vruchten in groten overvloet in de Pagode gebragt, en een kint in de zelve gestelt by een diepe put, die met een ladder ingaet, en eenen weg heeft diep onder d'aerde uitgestrekt.

Des avonts sluit en verzegelt men de Pagode, en blijft niet dan het kint in de zelve, met een krans van bloemen om zijnen hals. Des nachts zeid men zou een dienaer van den gemelden *Kamaetsema* komen, en de vruchten en het kint met zich in de put nemen, en des morgens weder brengen met een anderen krans van bloemen om den hals. Wanneer hy het kint weg neemt en by de put weder neer stelt, zou hy met eene schelle, die daer hangt, geluit maken.

De Pagode te *Trisinapoli*, *Sriringam* genoemt, heeft haer vermaertheid door zeker beelt bekomen, dat in de zelve staet, en *Bramha* zelf zou gedient hebben, gelijk breeder hier vooren verhaelt word.

Wel zijn de Pagoden van *Wistnou* en *Eswara* van een tamelijke groote, en grooter als die van de minder Goden: maer komen echter in geene vergelijking by de kerken van hier te lande. *Gestalte der Pagoden.*

De gebouwen zijn niet hoog; maer laeg en plat: hoewel met toorens by wijle van een groote hoogte, gelijk onder andere de tooren van de Pagode, by *Tegnepatram*, gemeenlijk de witte Pagode genoemt. In verscheide plaetsen zijn de Pagoden in 't velt gebouwt, zonder muur of dak.

De Pagoden zijn zonder vensters of licht-gaten, en scheppen het licht alleenlijk door de deure: waer over het aldaer zeer donker is. De meesten zijn in drien of in drie vlakke perken verdeelt.

Het eerste deel is een gewelf, welk op steene pilaren rust: alwaer eenen iegelijk geoorloft is te komen: want het is t'eenemael open. Men vint in 't gemeen daer eenige houte beelden van olifanten, ossen, peerden, &c. staen:

ſtaen: die, inzonderheid de peerden, ten dienſt van den afgod gebruikt worden, om daer op by wijle door de ſtraten der ſtadt gevoert te worden.

Het tweede deel is met een ſterke poorte afgeſlooten; doch ſtaet by dage open; maer word eenen iegelijk d'ingang door de *Brahminen*, die de Pagode bewoonen, verboden. Het is in 't gemein geſtoffeert met vervaerlijke en yzelijke wanſchepſelen van beelden: als mannen met veel hoofden en armen. Daer na volgt het derde deel: en is dit mêe met een ſterke deure afgeſloten: en pronkt met de beelden van *Wiſtnou* of *Eſwara*.

De God *Wiſtnou* of *Mahadeu*, volgens *Della Valle*, word in de gedaente van een kleinen ſteenen pijler vertoont, die allengs van onderen na bovenen ſmalder word en boven altijt in 't ront eindigt. De naem *Mahadeu* betekent eigentlijk by d'Indianen grooten God.

Hoog roemen d'Indianen de deugden van dezen afgod, en geloven die wonderlijk te zijn: met byvoegen hy, by zijn leven, dagelijx noch grooter en grooter wierd: ja ook, ô blinden yver! noch heden 's daegs zelf zijn beelt, welk in de Pagoden te prijk ſtaet. *Mahadeu* word ook in een andere gedaente van kriſtal vertoont, en aen deſſelfs voeten offerhande gedaen, welk nergens anders in beſtaet, dan in melk, olie, rijs en diergelijke dingen. Hy word ook vertoont onder de gedaente van eenen menſch, met een eenig hooft, een aenzicht en zeſtien armen, aen ieder zijde.

Anders ſtaet *Wiſtnou* afgebeelt in menſchelijke gedaente met vier armen. *Eſwara* heeft de gedaente van *Lingam*, dat's de mannelijkheid in de vrouwelijkheid. In gevalle *Eſwara* in menſchelijke gedaente wierd vertoont, zijn beelt zou drie oogen moeten hebben, twee ter behoorlijker plaetſe: en een in 't voorhooft.

Rontom de Pagoden, zoo van *Wiſtnou* als *Eſwara*, ſtrekte een groot bemuurt plein, welk kleine Pagoden van verſcheide minder goden begrijpt. In de Pagode van *Wiſtnou* heeft *Laetſemi*, gemalin van *Wiſtnou*, een

Pagodeken : als ook *Garrouda*, en *Annemonta*, beide zeer getrouwe dienaers van *Wistnou*. Wel staet *Annemonta* bywijle niet in de Pagode van *Wistnou*; maer buiten dezelve : hoewel *Garrouda* altijd binnen : want aengezien dees de *Wahanam* van *Wistnou* is, dat is, die hem diend, als een paert, daer hy op gedragen word, zoo mach hy nooit uit de Pagode gemist worden. Ontrent het Pagodeken van *Garrouda*, staet een hoogh verheven mast-boom, met eenige houten op den top gespykert, tot een teken of baniere van *Garrouda*. Hy staet in de gedaente van een mensch afgebeelt, aen weder-zijde met vleugelen : want hy is uit den geslachte der roode sperwers : die hierom ook onder de Heidenen in grooter eere en achting zijn.

Het beelt van *Annemonta* of *Hanneman* heeft het aenzicht als een aep : en zou zoo gebooren zijn.

Ook staet op het plein van de Pagode een verheven *Tank* of bak gemetselt : waer in het kruit *Toleje* wast: welk, en desselfs gebruik, te voore gedacht is. Gelijk de Pagode van *Wistnou*, zoo heeft ook die van *Eswara* een groot plein, rontom met een steene muur beslooten, en bebouwt met verscheide kleine Pagoden : als die van *Parvati*, gemalin van *Eswara*: die van *Suria*, de zon : van *Schindeka*, *Komaras-wari*, zoon van *Eswara*, (wiens beelt met zes hoofden en twalef armen:bywijle ook slechts met een hooft en vier armen ten toon staet) en die van *Nandi* of *Baswa*. *Baswa* staet op het plein in de gedaente van een os, in blaeuwen steen uitgehouwen, meer als levens groote. Ook magh deze in generlei wijze uit de Pagoden gemist worden, gelijk *Garrouda* niet uit die van *Wistnou* : naerdien hy de *Wahanam* van *Eswara* is.

De *Brahminen* houden de Pagoden voor heilige plaetsen en voor godshuizen en woon plaetsen der Goden : waer over zy met alle nederigheid in de Pagode treden:en laten gemeenlijk d'eene schoen voor de deur staen, ter eere van *Wistnou* en *Eswara*. Zy gaen nooit op't plein, rontom de Pagoden, dan altijd met de rechte hand en noit met de linker-hand na de Pagode gekeert. De gemeente geeft ook tot onderhoud van de Pagoden, en der genen, die de zelve bedienen, rijkelijk en blymoedigh, een merkelijk teken van hare hooge achting onder haer.

Ook komt een gedeelte van den tol der ingekochte en verkochte ware voor de Pagoden. Zandel-hout, benjuin, en lange peper, wanneer zy eerst uit zee komen, geven voor ieder baer, (een baer gerekent op vier hondert tachtig pond) vijf Pagoden: hier van genieten de twee groote Pagoden der stadt *Paliakatta* twee *Fanum* of zeven stuivers:d'andre Pagoden, in't land gelegen, vijf achtste delen van een *Fanum*. En zo na gelang van alle andre waren, die in en uit de stad gaen, strijken de Pagoden uit de tol hare gerechtigheit.

In het munten van gelt, blijven de *Brahminen* ook niet vergeten : te weten, het opper-hooft van *Paliakatta* geniet van 't munten der hondert Pagoden een en een halve, of zes gulden zes stuivers : maer moet hier van aen vier *Brahminen* drie vierde deel van eene Pagode uitreiken : welk hen tot een gifte van den koning verleent is.

Van het munten der *Fanums* worden van ieder hondert Pagoden, vier aen den zelven overste gegeven : die een aen de *Brahminen* moet uit keeren. Desgelijx geeft ook het kooper gelt voor het munten aen de *Brahminen*.

Ook moeten de geslachten der drie andere stammen jaerlix een zekere zomme gelts voor de Pagoden uit geven : te weten, de *Sittys*, tot het feest van *Wistnou*, vijf en twintig Pagoden : tot het feest van *Eswara*, drie en dertigh, en tot het feest der Pagode *Ganga*, dat is, *de duivel*, vijf en twintigh : die van het geslacht der *Komitys*, tot het feest van *Wistnou*, negen Pagoden. d'Oly-slagers verzorgen *Ganga* jaerlix van olye, zoo veel als er noodig is. De visschers *Patnouas* en *Sembrouas* geven voor *Ganga* jaerlix ieder acht *Fanum*. De *Karrea*, die in de stadt woonen, zes : de *Meters* van den *Diwan* vijf *Fanum* : de blaeu-verwers elf *Fanum*. En in dezer wijze gaet het op *Paliakatta* toe : en by na op een zelve wijze ook door 't gantsch land.

Zy

Zy doen ook bezoekingen of beevaerten aen de Pagoden, welke onder hen door een byzonderen naem van heiligheid vermaert zijn: want geduizenden van menschen laten zich op de Feesten der zelver Pagoden vinden: en doen de beevaert-reizers of bezoekers ter zelfster tijd groote giften en geschenken aen de Pagoden.

De Pagode *Winket Eswara* in de stadt *Tripeti* of *Trippety*, eenige dagreizens van de stadt *Paliakatta*, heeft jaerlijx drie Feesten. Een is in Herfstmaend: derwaerts ter zelfster tijd een groote toeloop van menschen is, uit alle gewesten, inzonderheidt van *Soudraes*, dat's gemein volk: die alle met giften komen. De tweede is in Winter-maend: op welken tijd meest de *Brahminen* zich aldaer met geschenken laten vinden. Het derde Feest komt ook daer na op gezetten tijd. Door dit groot bezoek moet deze Pagode noodwendig veel inkomen hebben, die eenigen jaerlijx be groten op zeventig of tachtig duizent Pagoden: welke alle komen uit de gebragte giften en geschenken: want de heidenen komen niet met leedige handen: maer om zich t'ontlasten door giften van de beloften, die zy, by gelegentheid van verkregen gezontheid of anderen bekomen weldaet, hebben gedaen: waer door deze Pagode zeer magtig en rijk geworden is.

By na nooit of zelden geschieden eenige vergaderingen des volx in de Pagoden: ook hebben zy geene dagen tot den algemeinen Godsdienst afgezondert. Wel zijn zy gewoon 't beelt van *Wistnou* en ook van *Eswara* op de schouderen door de voornaemste straten der stadt te dragen: op een zelve wijze alle maenden, op den *Amawasi* of eersten dag, als de mane achter blijft, het beeld van *Eswara*: en op den negensten dag, na de nieuwe mane, het beelt van *Wistnou*.

Hoe de Brahminen de beelden van Wistnou en Eswara in de pagoden eeren.

Het beelt, door de gewoone straten te voeren, word gestelt op een houte peert, in gestalte als na de lucht te steigeren: welk op een stellaedje van planken, op de schouderen van mans perzoonen gedragen word, die in 't dragen niet recht voor uit; maer

dwers en schuins gaen. Voor het peert worden toortsen gedragen, en over desselfs hooft zonneschermen gehouden. Neffens het peert staet iemant het beelt te waeien, tot afkeering voor het steeken van de vliegen. Na het beelt omgedragen is, word het weer in de Pagode gebragt: alwaer dan eenige hoeren, aen de Pagode toegewijd, by der hand zijn, die, volgens plicht en beroep, voor het beelt van *Wistnou* en *Eswara* danzen. By het danzen dezer vrouwen, worden den afgoden ter eere, liedekens gezongen, op bazuinen geblazen en op trommelen geslagen: dies men den Goden alle eere, geneuchte en vermaek aen doet, die groote perzoonaedjen daer te lande word aengedaen.

Volgens een gebruik komen de hoeren alle daegs tweemael in de Pagoden dansen: waer voor zy jaerlijx eenig loon genieten. Zy mogen, uit kracht van een verbod, by geene Kristenen, Mooren, *Perreaes* of andere vreemdelingen boeleeren: of haer word dikwils groote schande aengedaen. Ook is daer te lande zeer gemeen eenige dochtertjes aen de pagoden op te offeren, en haeren dienst toe te eigenen. Deze worden dan opgebragt, om alleen altijd buiten houwelijk te leven, en ter eere van deze Goden in hunne pagoden te danzen, welk werk deze Goden zoo aengenaem zou zijn, dat zy daer door den hemel verdienen kunnen.

Een wonder en vreemt bedrijf der *Brahminen*, die de pagoden voor heilige plaetsen houden, en de beelden voor zoo heilig, dat de *Soudraes* die niet mogen aenraken, en nochtans voor dezelve niet alleen vrouwen van geheime oneerbaerheit: maer ook openbare ontuchtige en schant-hoeren laten danzen. Dan zoo de *Brahminen* geloven, kunnen de hoeren, in onkuischeit levende, dies niettegenstaende haer daer in zoodanig dragen, dat zy zalig worden: te weten, met haeren minnaer trou te zijn, en het verdrag, welk zy met hem aengegaen hebben, niet te verbreken. Ja zouden ook zulke hoeren, die haere minnaers getrouw waeren en wel onthaelden, in het toekomend leven loon daer voor genieten. Dies is geen wonder, dat zy de hoeren in hunnen godsdienst toestaen, en haer dicht ontrent *Wistnou* en *Eswara* laten genaken.

Hoe zy beelden versieren en eerbiedigheid bewijzen.

Ieder, na zijne Sekte, uit kracht van het achtste punt des inwendigen godsdiensts, yvert zijnen afgod eere aen te doen, en stoffeert den zelven met cieraedje, welke den afgod welgevallen. De *Wistnouwaes* bestrooien het beeld van *Wistnou*, zeer fraei met bloemen, pronken het op met schone kleederen, en vercieren het rijkelijk met diamanten en robynen, volgens zijn bevel, om in het oog der menschen bevallig te zijn.

Eswara daer en tegen schept vermaek in wat anders, en wil geduuriglijk met water en andere welriekende vocht afgewasschen zijn: waer over ook zijne dienaers niet in gebreken blijven van zulx te doen, en wasschen het beeld van *Eswara* met water, daer Sandel-hout in gewreven is, en met andere welriekende vocht gestadig af.

Men ontsteekt ook uit eerbiedigheit voor de beelden van *Wistnou* en *Eswara*, desgelijx voor de gemalinnen lampen in de pagoden: en zet ter zelfster oorzake, ten minste tweemael des daegs, voor de beelden der gemelde Goden spijze, inzonderheit rijs. Deze word derwaerts gebragt, onder het geluid van een bazuin en trommeltje. De dienaer, die de schotel met rijs, met een *palmitas* blad toegedekt, binnen draegt en voor den afgod gaet zetten, heeft in zijne linke hand een groote schelle, met welke dees, gekomen ter plaetse van den afgod, schelt.

Na de spijze voor den zelven ter neer gezet is, komt hy uit zonder de spijze; maer na verloop van een uur of twee, of daer ontrent, haelt hy de zelve wederom weg.

Deze spijze word den afgoden niet gebragt, als of zy die behoefden; maer alleenlijk uit een erkentenis tegen hen, als gevers van dezelve, om hier door dankbaerheit aen hen voor de spijze te bewijzen: als blijkt uit

het

het geen reeds te voore gezegt is, hoe de *Brahminen* den dag beginnen en doorbrengen : dies zy met het eeten der spijze voor d'afgoden niet anders voor hebben, als dat de spijze van hen mogte geheiligt worden.

Ook worden deze beelden jaerlix, op hunnen feest-dag door de voornaemste straten der stadt omgevoert, op een wagen toorns-gewijze gemaekt, zoo hoog als een hoog huis. De voorttrekkers zijn *Makkoaes* of visschers, en diergelijke slechte luiden, met een groote meenigte van alle geslachten achter de wagen. Het gansch land door is dit in gebruik.

Ook word *Wistnou* jaerlix op den tienden van Lou maent, des namiddags, in de voornaemste steden, op een houte peert, gelijk te voore, na het velt gedragen : met aenrechten aldaer van verscheiden vermaeken. Te weten, zy laten een bok loopen, en trachten dien in 't loopen dood te slaen : desgelijx een vos : dien een ieder ook met knuppels tracht de rest te geven : doch ontkomt dees laeste het gemeenelijk door de vaerdigheid van loopen.

Tegens 't vallen van den avond word het beeld van *Wistnou* weer t'huis gebragt, en door de straten der stadt met bazuinen en trommels, en by 't licht der toortsen (schoon de maen schijnt) gedragen, en eindelijk op zijne vaste plaetse gezet : na dat een wijle de hoeren der Pagode voor hem gedanst hebben. Des volgenden daegs word ook dezelve eere den afgod *Eswara* aengedaen, en op een zelve wijze in 't velt gevoert : desgelijx den twalefden; hoewel hy dan niet te peerde zit; maer word alleenlijk op de schouderen gedragen.

Zoo *Della Valle* getuigt, schijnt het grootste deel van den dienst, dien d'Indianen aen hunne Goden bewijzen, slechts in zingen, danzen en spelen te bestaen, om den tijd over te brengen, niet alleenlijk in eerlijk vermaek; maer ook in schrikkelijke ongeregeltheden, en in d'afgoden te dienen, gelijk levendige menschen : in eeten aen hen te geven, hen te baden, wasschen, wierooken, *betel* voor hen te roken, hen met zandel-hout te vercieren, in omgangen om her te leiden, en andere diergelijke dingen : welk zy met grooten yver en genegentheit volbrengen. Weinig zijn zy met gebeden en oefening in de boeken doende.

De boeken, zoo eenigen gevoelen, zouden alleenlijk zijn, om hen tot de volmaekte kennis van God te brengen : wanneer zy die bekomen hadden, waeren hen de boeken onnut.

Eenige priesters dansen gansch naekt en zonder kleeren voor de afgoden, behalve met een onderbroek of een stuk doek, tot bedeksel der naektheit. Het dansen geschiet gewonelijk op het geluit van trommelen en schalmaien. Zommigen, met een bloot zwaert in de hand, rechten wonderlijke en vreemde gebaren aen.

Uit kracht van het zeste punte of hoofdstuk zijn de *Brahminen* gewoon verscheide feesten te vieren : als verplicht de namen en heerlijkheit hunner goden te melden. De voornaemste feesten, die de *Brahminen* ter eere van *Wistnou* of *Eswara* en hunne gemalin houden, worden *Trenala* : d'andere *Panduga* : en het feest van *Ganga* of den duivel, *Lataro* genoemt. *Viertijden of Feesten der Brahminen.*

Den achtienden van Lou-maend vieren de getrouwde vrouwen der *Brahminen* een feest *Gauwri Dewi*, en by de *Seiviaes Maha Secti* geheten, ter eere van *Parvati*; om een lang leven voor de mannen te verkrijgen, en noit weduwe te worden. Negen dagen duurt dit feest, en geschiet in volgende wijze.

De vrouwen maken van meel, rijs en zeker ander root graen, een beeld voor *Parvati*, en bestroien en vercieren het met bloemen. Zy brengen het op den tienden dag in een palykin buiten de stad, verzelschapt met een staet van getrouwde vrouwen, en smijten het in een *tank* of waterpoel : waer na zy weder t'huiswaerts keeren.

Den

Den achtsten van sprokkelmaend vieren de *Seiviaes* en *Smartaes*; maer niet de *Wistnouwaes*, een feest *Tsewe-ratre* genoemt.

Zy vasten een gehelen dag en nacht op dit feest; hoewel de *Soudreaes* in 't gemeen den nacht met spelen overbrengen, om zich van den slaep t'onthouden: maer d'yverigsten onthouden zich dien tijd van spijze, en besteden den zelven met op *Eswara* te denken, en aen desselfs beeld dienst te doen.

Dit feest word geviert ter gedachtenis van het geen *Eswara* zou ontmoet zijn, wanneer het *Kallekote Wissiam* of schadelijk vergif, (te vooren gedacht, en oorzake van veele onlusten in de wereld te voorschijn quam.

Men zeit als *Eswara* dit vergif wilde inslokken, het in sijne kele zou blijven steken (waer over hy noch den toenaem van *Nile Kanta*, dat 's zwartkrop, behouden heeft), en daer over in onmagt gevallen zijn. Wanneer de *Dewetaes* zulx zagen, zouden zy alle menschen in de wereld dien ganschen dag te vasten, en, met het gedenken aen *Eswara* den tijd door te brengen, belast hebben. Hier op was hy weder tot zich zelven gekomen, en had den genen belooft, die in het toekomend dit feest quamen te vieren, vergiffenis van alle zonde.

Den veertienden, na de nieuwe mane, in oogstmaend, vieren niet alleen de *Brahminen*; maer ook de *Soudraes*, zoo mannen als vrouwen, een feest *Ananta Padmanaba Uratam* geheten, ten einde om in dit leven gezontheid en namaels den hemel te bekomen. De viering geschiet aen een zoeten stroom, of, by mangel van dien, in een huis of pagode, in dezer wijze.

De *Brahminen*, dien alleen geoorloft is den dienst ontrent de beelden der afgoden te doen, leggen in zeker slag van lang stroo veertien knopen. Dit geknoopt stroo is het beeld van *Ananta Padmanaba Virata*: welk zy bewieroken, met bloemen bestroien en belezen.

Daerna knopen zy viermael om den rechten arm des gene, die hem verplicht heeft tot het houden van dit feest, een rode snoer met veertien knopen: want die knopen zijn het teken van *Ananta Padmanaba*.

In gevalle de *Soudreaes* dit feest vieren, die moeten zich voegen by de *Brahminen*, om zich de snoer om den arm te laten binden. En word als dan een klein potje met water en ongestampte *Nili* of rijs daer onder gestrooit, in den name des gene, dien de snoer om den arm zal gebonden worden. Het potje is met een doekje gedekt: waer op een *Tamara* of kruikebloem geschildert is, met bloemen daer boven op gespreit. Voor de moeite geniet de *Brahmine* een *danan* of aelmoese, welke bestaet in vruchten, rijs of gelt.

Eenmael 's jaers word dit feest geviert: hoewel die het eenmael geviert heeft, gehouden is het zelve veertien jaren na malkanderen te doen: en mag het na verloop van dien tijd voort na laten: doch is dees dan verplicht een maeltijd aen de *Brahminen* te geven.

Indien nu iemand weder op nieu dit feest wil vieren, het staet hem vry: maer is dan gehouden het zelve, als voore, veertien jaren te vervolgen.

De snoer voornoemt, die om den arm gebonden word, is gemenelijk van zijde: bywijle ook van andere verruwe: ook is het den gene, die het feest veertien jaren geviert heeft, geoorloft deze snoer van goud te maken.

De *Brahminen*, om dit feest in achting onder het volk te brengen, stroijen de volgende fabel uit.

In oude tijden, volgens hun zeggen, zouden eenige heiligen dit feest hebben ingestelt. Het gebeurde nu, dat zekere vrouw van een rijke *Brahmine* by een zoeten stroom quam, om haer te wasschen, en daer eenigen vond dit feest vieren: die zy vraegde wat zy deden? Zy des verstendigt, zou het ook geviert hebben, en liet haer aen den rechten arm een snoer binden: waer meê zy naer huis ging.

Zy by den man gevraegt, die zulx zag, wat het was, verklaerde hem de zake, die toen de snoer van haer arm had afgetrokken en in 't vuur verbrant. Waer door hy aenstonts tot straffe al zijne rijkdommen zou verlooren hebben.

De man bevindende, hoe hy over dien daet zoo zwaerlijk was gestraft, zou zeer bedroeft geworden, en dien God, wiens Feest het was, gaen zoeken zijn, doch hem niet kunnen vinden hebben. Door vermoeitheid van zoeken, was hy eindelijk aem en magteloos geworden en neergevallen: by wien toen God, onder de gedaente van een ouden *Brahmine* zou gekomen zijn, en gevraegt hebben wat hem schorte? Dees verklaerde de zake en zijn voornemen. Waer op de *Brahmine*: *O zinneloos mensch, die God zoekt. Zou God by u komen? Wat beest beelt zich dat in! Ga na uw huis en neme uw gemak.* Daer d'ander *neen* toe zeide: *en wou God vinden of sterven.*

Toen had God gezeid: *Ik ben, dien ghy zoekt.* En had hem weder sterkte gegeven en te recht gebragt. Waer over de *Brahmine* voornoemt, die te voore *Ananta Padmanaba Uratam* veracht had, zeer verblijd zou geworden zijn, en ter eere Gods veel gedichten gemaekt hebben. Hier in had God zulk een vergenoegen genomen, dat hy hem beloofde t'huis alles in goeden stant te herstellen, en namaels den hemel te gunnen: gelijk hy ook, t'huis komende, alles beter gestelt vond, dan oit te voore.

Op de volle maen, in Oogstmaent, vieren de *Brahminen* en *Wistnouwaes* het Feest *Tsrawanala Pondema*: als ook de *Soudreaes* op den achtsten na de volle mane, een Feest, *Gokoulastemi* genaemt, ter eere en ter gedachtenisse van *Wistnou*, die op dien middernacht, als de maen opging, te *Madura*, onder den naem van *Kristna* of *Kisna* geboren, en ter zelver stonde ten huize van zekeren herder *Nanta*, gedragen wierd.

Eenige *Dewetaes*: desgelijx eenige heiligen, zekerlijk bewust van zijne geboorte, en wetende dat hy op dien dag zekerlijk gebooren zoude worden, hebben den ganschen dag al vastende hem verwacht. Dan aengezien de nacht, als hy gebooren wierd, geenen bequamen tijd, tot het Feest te vieren, gaf, hebben zy tot den morgen toe in 't vasten volhart, en begonnen des volgenden daegs vrolijk te zijn.

Veel kleden zich zelfs prachtig en onthaelden malkanderen met goede spijze, en bewierpen malkanderen met dikke melk of *Teyer*, Kokos-nooten, en andere vruchten, en zoodanige dingen, als by de herders te vinden zijn. Op dit Feest worden de straten der stadt en vlekken, daer het gehouden word, met groente behangen.

In Herfst-maend vieren de vrouwen der *Brahminen* zeker Feest *Maharna Houmi*, den tijd van negen dagen, te rekenen van de nieuwe mane af, ter eere van *Laetsemi*, gemalin van *Wistnou*, eensdeels om een lang leven voor hunne mannen te verwerven: ten andere om rijkdommen te bekomen.

Ten negenden dage word dit Feest ook geviert by de *Brahminen*; hoewel alleenlijk tot vergenoeging van hunne vrouwen: en tot een getuigenis, dat hen haer doen aengenaem is, en welgevalt.

Geduurende dit Feest, onthalen de vrouwen malkanderen met spijze, ter eere van *Laetsemi*: en de mannen ter eere van *Wistnou*.

De *Soudraes* volgen de *Brahminen* in het vieren van dit Feest, onthalen elkandre met goede spijze, slachten bokken en doen offerhande.

De krijgsknechten maken op dezen Feest-dag hun geweer schoon en doen 'er offerhande aen. Waerom de onzen in *Koremandel* gemeenelijk dit Feest, het Feest der wapenen noemen.

Zy houden den tienden dag na de nieuwe mane, dat is, de dag na het Feest, voor een goeden dag, om iets te beginnen, zonder men dan eenige goede uuren behoeft ga te slaen.

In Wijn-maent, ten achtsten dage, na de volle maen, word een Feest *Dipawali* ter eere van *Wistnou* op de volgende wijze geviert. Voor zonnen opgang wassen zy het hooft, kleden

zich in fraei gewaed, en onthalen hunne vrienden. Des volgenden nachts ontsteekt men veel kaersen in de huizen en pagoden: ook lopen de kinderen met brandende kaersen spelen: op een zelve wijze, als hier te lande op drie Koningen avond.

Deze vier-tijd heeft hier uit zijnen oorsprong genoomen.

In d'eeuwe *Dwaparugon*, dat's *de derde eeuwe*, was in de werelt een zeker *Raetsjasja*, met name *Narakasora*, die de geheele werelt t'onder had gebragt, en zestien duizend maegden gevangen genomen. Dan *Wistnou*, onder den naem van *Kristna* ter werelt gekomen, had dezen duivel op het lijf gevallen en hem gedood, en de voorzeide maegden, komende in dessels huis, aldaer gevonden.

Zy *Kristna* ziende, wierden alle door zijne schoonheid op hem belust, om hem tot hunnen man te hebben, die *Kristna* (want hy wist, door kracht van zijnen goddelijken geest, haere wille) alle voor zijne vrouwen aennam. Voorts zette *Kristna* de kroone van den gemelden duivel op 't hooft, en beval hem zich wel te dragen.

In het scheiden nu van de wereld, zeide *Kristna* tot de *Dewetaes* en de menschen der werelt, dat zy, op den dag van de gemelde bevochte zege, een Feest ter zelver gedachtenis zouden vieren: met belofte aen de geenen, die het na volgden, vergiffenis van alle hunne zonden te zullen verwerven: beneffen heil en voorspoet op d'aerde.

Ter gedenkenis van den gelukkigen dag, op den welken *Ramo* zijn gemalin *Sita* weder kreeg, als te voore in 't breede is verhaelt, houden d'Indianen jaerlijx eenen viertijd van drie dagen; te weten, in 't begin van Lente, als de zon treed in den Ram.

Zy vieren ook zeker Feest *Jagam* geheeten: welk ook de *Brahminen*, door een byzonder voor-recht van hunnen *Vedam*, mogen houden.

Op dit Feest moet een beest geslacht worden: dan aengezien de *minen* geen bloet mogen uitstorten, om zich zelfs daer door niet t'ontreinigen, zoo word het offer-beest by den nek gegrepen, en de keel tot stikkens toe gewurgt.

Het gestikt beest houwt men aen stukken en verbrant het, met slaken van eenige gebeeden daer over. De *Brahminen*, die zich op dit Feest bevinden, krijgen eenige deelen van het herte te eeten: zulx de *Brahminen*, die by geenen voorval noch gelegentheid vleesch eeten, in het vieren van 't *Jagam* Feest het doen.

Die het *Iagam* aenneemt te vieren, moet tien, twintig ook wel dertig dagen lang den *Brahminen*, schoon zy duizent in getal waeren, die aldaer verschijnen, volgens den *Vedam*, spijze en drank verschaffen. In oude tijden most men hen al geven, wat zy eischten en begeerden: maer heden houden zy zich vernoegt met spijze en drank. Eenige *Brahminen* doen deze offerhande, met dien inzichte, om na hunne dood deel-genoot van zekeren zaligen oort *Dewendre* te zijn. De *Brahminen*, die trachten den hemel zelfs te verkrijgen, zullen het Feest *Iagam* niet vieren. Veelen zullen zich ook by het vieren niet vinden laten, uit vreze van door het vleesch eeten zich te bezondigen en ontreinigen: want zulx stoot hen meer tegen de borst, als ons het eten van stinkende krengen.

In Hoi-maent vieren de *Malabaren* een Feest, *Ali Panduga*: en in Slacht-maent een ander, *Kartika Panduga* geheten.

Behalve de Feest-dagen, hebben de heidenen ook eenige heilige dagen, die zy niet *Trenala* of *Panduga* noemen, dat 's *Feesten*; maer *Sankramanam*.

Die, volgens getuigenis der *Brahminen*, op zulken dag aen eenen perne aelmoese uitreikt, zulx is den gever tot zoo groot voordeel, als of hy op eenen anderen dag aen duizent perzoonen aelmoesen uitreikte. Zulken dag is, op den welken de zon na 't noorden begint te lopen. En word dees in 't byzonder *Sankramanam* genoemt: desgelijx d'eerste dag der maent: hoewel d'eerste het hooft en voornaemste van al d'anderen is.

De

De *Benjanen* en *Rasbuten* hebben alle jaers een Hoog-tijd of Feest, *Huli* genaemt: op het welk zy zich zeltzaem kleden als vasten-avonts gekken: eenigen als zwangere vrouwen: andere hebben bellen om de beenen. Zy komen met bazuinen, keteltrommen en pijpen te zamen: springen en danzen: werpen elkanderen met drooge roode verwe in 't hair en kleeren. Dit speelen word *Huli* genaemt.

Behalve de Feesten voornoemt, ter eere van den opperſten God *Wiſtnou* en *Eſwara*, vieren zy ook andere, den minder Goden ter eere: als't Feest *Pongol*, ter eere van de zonne, den negenden van Lou-maend.

De *Brahminen* houden dezen dag voor eenen *Sankramanam*, dat 's voor eenen goeden dag: maer de *Soudreaes* den *Pongol* voor eenen Feest-dag.

Derhalve de *Brahminen* ten dien dage aen de *Soudraes* die van aenzien en vermogen zijn, de bezoeking doen. Ook geven op dien dag de minsten geschenken aen de meesten: en de meesten aen de minsten.

Het Feest *Pongol*, word, ter eere van de zonne, allen jaers eens in volgende wijze geviert: Zy koken rijs met melk, of, by mangel van genoechzame melk, met een weinig water, onder den blaeuwen hemel: zulx de zonne daer op kan schijnen. De rijs word eer niet in de melk gedaen, voor zy aen het zieden is: welk zy juist even op den middag passen te maken.

Wanneer zy opziet en over begint te loopen, roepen zy luider stemme *Pongol*, *Pongol*, *Pongol*, *Pongol*.

De rijs word in melk gekookt, uit oorzake de melk uit het geslacht van 't *Amortam* is.

Het water, daer deze rijs in op gekookt is, mag niet afgegoten worden, gelijk op andere tijden, onder hen gebruikelijk is: maer zy moeten de rijs laten staen meuken, tot opdrogen van alle vochtigheid. De rijs, op dezen dag, in dier wijze gekookt, houd men zeer gezont voor het lichaem, en tracht haer zoo lange te bewaren, als mogelijk is.

Eenigen, het geen aen te merken staet, houden allen Zondags *Pongol*, dat is, de rijs op de gezeide wijze te koken, uit oorzake het de dag der zonne is, dien zy *Suriawanam* noemen, dat 's *Zondag*.

Dit Feest, zoo eenigen willen, word hierom op den gemelden tijt geviert, naerdien dan de zonne na 't zuide begint te loopen: of, zoo anderen zeggen, om dat dan de *Raetsjasja Beelli* (van wien onder) op de werelt komt zien, hoe het daer geschapen staet. Want wanneer dees na *Patalan*, dat 's na de benedenste werelt wiert verdrukt, zou hy verkregen hebben, van alle jaers op deze werelt te mogen verschijnen, om te zien wat 'er omgaet.

Wijders, niet alleen komen de menschen tot de gemeenschap der vreugde van het Feest *Pongol;* maer ook worden daer des volgenden daegs de koe-beesten en buffels toegelaten. Want 's daegs, na den *Pongol*, wanneer noch overal niet als vreugde gehoort, en des namiddags het beelt van *Wiſtnou* in 't velt gebragt word, jaegt men ook de koebeesten en buffels, om den hals met kransen en koeken behangen, buiten na 't velt.

De *Brahminen* bewijzen ook aen anderen, die zy voor geene Goden houden, beneven den opperſten God, goddelijke eere: want zy dien pagoden of tempels ter eere oprechten, aenbidden en offerhande doen, als aen *Garrouda*, *Annemonta*, *Vikgneswara*, en *Vierrepadra*. Onder deze is *Vikgneswara*, zoon van *Eſwara*, wel het meeste bemint: die gemeinelijk in de huizen der heidenen gevonden, en als een huis-godt gedient word: hoewel niet *Vierrepadra*, schoon ook een zoon van *Eſwara:* uit oorzake dees in toorn is gebaert en als een krijgsman gewapent staet. Veel houden zy van *Vikgneswara*, en stellen de vrouwen op hem haer betrouwen van bevrucht te worden: ten welken einde zy aen hem gekookte spijze, kokosnooten en bloemen offeren. Zy eeren ook met offerhande en gebeden *Dewendre* en andere oversten der

onder hemelsche werelden, als *Achni*, *Wayouvia*, *Warrouva*, *Isan-ia* en andere: maer rechten voor hen geene tempelen op. Te weten, *Indre* word gedient met het *Jagam* t'offeren, om daer door *Indre-Lokon*, veel wellust van spijze, vrouwen en klederen te bekomen: *Achni*, om een grooten naem en faem te bezitten. Aen *Warrouna* word offerhande gedaen, om geen gebrek van water te hebben: aen *Wayouvia*, om veel kracht en vermogen des lichaems te verkrijgen: aen *Kubera*, om rijkdom: aen *Isan-ia*, om staet en heerschappye.

Zoo de *Brahminen* gevoelen, geeft de dienst der Onder-Goden alleen in deze werelt nuttigheid: maer de dienst des opperften Gods brengt den mensch in den hemel. Het *Jagam*, gedaen ter eere van *Dewendre*, dient alleenlijk om *Dewendre-Lokon* te bekomen: waer over de *Brahminen*, die den hemel tot hun wit en oogmerk hebben, het *Jagam*, ter eere van *Dewendre*, niet wilden offeren. Deze minder Goden te dienen, word ook by hen voor geene zonde gehouden, zoo wanneer zy hen niet eeren, als God, nochte goederen van hen verzoeken, even als ofze van hen oorsprongkelijk afkomen. Want die zulx met dit voornemen deed, zou groote zonde bedrijven.

Geene pagode, zoo eenige willen, word voor *Bramha* opgerecht, noch aen hem eenige dienst gedaen, daer hy nochtans onder hen zoo veel gezags en gebiet heeft. De reden hier van is deze. In oude tijden zou zeker heiligh gezeid hebben: dat men voor *Bramha* geene pagode had op te te rechten. Anderen zien dit voor een listigen vond der *Brahminen* aen, om zich zelfs, in plaets van *Bramha*, des te meer by het volk aen te prijzen, en daer nit eenig voordeel te trekken. Zoo *Della Valle* nochtans wil, is *Bramha* ter eere in zeker dorp *Agra*, twee *Kos* buiten de stadt *Kawbaye*, een pagode opgerecht en toegewijd, en gestoffeert met meenigte van witte marmere afgoden. In het midden des tempels staet het beeltenis van *Bramha* met vele armen en drie aengezichten.

Dit

Dit beeld is geheel naekt, met een lange ſcherpe baert; hoewel niet wel gemaekt, gelijk ook het ganſch beeld niet.

Neffens het beeld van *Bramha* ſtaen aen zijne voeten twee andere geſnede beelden van zijne kinderen: het een *Savetri* en het ander *Gavetri* genaemt.

In een andere hoek van dezen tempel, ter linker hand van *Bramha*, ſtaen twee andere beelden van gebaerde en naekte mannen, die twee geeſtelijken vertonen en eertijds onder hen voor leeraers of leerlingen van *Bramha* gehouden wierden: d'een is *Cheskuer* en d'ander *Ciavan* genaemt. d'Indianen dienen deze afgoden ongemein vlijtelijk en naerſtig, met hen aen te bidden, te bewieroken, eeten aen te bieden en alle dagen te waſſchen.

...at wij- ...'India- ...en dui- ...uenen. Deze heidenen, gelijk by ouds onder meeſt alle volken een gebruik was, bewijzen ook aen de duivelen eere en doen aen hen dienſt en offerhanden. De voornaemſte en bekenſte duivelen onder hen en hoofden van alle d'andere zijn *Ganga* en *Gournatha*.

Tot onderſcheit van *Ganga Nadi*, dat's de ſtroom *Ganga*, word deze *Ganga Gramma* genoemt, dat is de ſtadt *Ganga*. Zy is een vrouw zonder man: hoewel zommigen *Eſwara* haer tot gemael toe voegen. Andere daer en tegen maken *Ganga* wel de gemaelin van *Eſwara;* maer verſtaen daer door *Ganga Nadi* en niet *Gramma Ganga*.

Het beeld van deze *Ganga* heeft een hoofd en vier armen; in de linke hand een kopje, en in de rechter een drietandige vork. Aen alle oorden zijn Pagoden dezen duivelin ter eere opgerecht. Maer niet ter eere van *Gournatha*, ſchoon dees meerder meeſter zou zijn, als *Ganga*, en een zoon van *Eſwara*, en, zoo de *Seiviaes*, de dienaers van *Eſwara*, zeggen, deſſelven trouwe dienaer: hoewel de *Wiſtnouaes* hem tot eenen duivel maken.

Dies niet tegenſtaende is voor hem te *Karmellon*, een plaets ontrent *Paliakatta*, een Pagode opgerecht, doch is zulx by hen ganſch buiten gebruik en orde. Wel worden in 't velt eenige beelden 't zijner eere geſtelt, in gezelſchap van een ganſchen troep van duivelen van ſteen gebakken, tot bewijs van zijn magt en gebiet. Dan gemenelijk word hy by hen, hier of daer onder eenen boom gedient, daerze, gelijk zy malkanderen wijs maken, hem vernomen hebben.

De eere, die dezen *Ganga* en *Gournatha* word aengedaen, beſtaet in verſcheide zaken. Te weten, jaerlix word, ter eere van *Ganga*, een feeſt geviert, *Ganga Jataro* en *Pongol* genoemt: hoewel zeer verſcheiden van het *Pongol*-feeſt der zonne. Het komt op *Paliakatta* niet op een gezetten tijd: maer het ſtaet in believen van den heidenſchen overſte den tijd van dien te ſchikken.

Dit feeſt word niet by de *Brahminen* gehouden: want het is hen ongeoorloft: maer by de *Soudraes:* in dezer wijze. De rijs, t'offeren ter eere van den duivel *Ganga*, word nergens gekookt dan in of ontrent zijne Pagode des voormiddags: alwaer zich ieder met zijne potten rijs en ander toebehoren laet vinden.

Des namiddags word het beeld van den afgod *Ganga* op een hogen wagen geſtelt, op een zelve wijze, als voorhenen dat van *Wiſtnou*, en ook door de ſtraten der ſtad getrokken: waer voor hogen en lagen de gevouwen handen oplichten, en op de ſtraten ter neer vallen.

Tegen de komſte der wagen, ſtaen bokken ter ſlachting voor den duivel, die de dienaers der pagode met een byzonder ſcherp meſch het hooft afſlaen, en voor hun deel de hoofden der geofferde bokken mêe dragen. Zeer veel bokken worden op dien dag geſlacht: want ieder, die 't ſlechts kan by brengen, komt met een: zommigen met drie of vier ten offer: daer zy zich des nachts mêe vrolijk en goet cier maken.

By het omvoeren der wagen, word ook te gelijk een wagen voortgetrokken met een wip-galge daer op, (even van maekſel als aen eenige water-putten hier te lande) met twee yzere halen: aen de welke zich eenige luiden, die

die in ziekte of anderzints aen *Ganga* eenige beloften hebben gedaen, laten haken, met dezelve in de ruch-spieren te slaen. In dezer wijze worden zy in de lucht opgehaelt, en maken deze boetvaerdigen in het hangen veel gebaren met de degen, die zy in de handen hebben, of ook met een roer af te schieten, en de zelve te herladen.

Niet alleen laten de mannen zich dit doen; maer ook de vrouwen, met voorgeven van gene pijne of smerte daer van te gevoelen. Uit vreze evenwel de gene, dien de haken door het lijf geslagen worden, eenig misbaer zou maken en in anderen een afschrik veroorzaken, zoo maken midlerwijle d' omstaenders een groot geschreeuw: want pijnelijkheit, willen zy niet, dat geweeten werde.

Het is evenwel gebeurt, dat zekere slavin van het heidensche opperhooft te *Paliakatta* haer ook d' onpijnelijkheit had laten wijs maken, en hier door in gezeider wijze in 't vleesch liet haken en ophalen. Maer bekende namaels, dat zy wel leelijk bedrogen was en het wel anders bevonden had: dies zy daer toe niet meer verstaen wilde.

Eenigen ook, ter eere van den duivel *Ganga*, doen door het vleesch in beide zyden gaten steken en daer door een fijn koordeken trekken: welk heen en weder gehaelt word, niet zonder groote pijne en smerte; hoewel zy een vrolijk gelaet toonen en midlerwijle niet doen, als danzen.

Men zeit te landewaerts eenige uit boven mate groote boetveerdigheid, zich voor de wagen van *Ganga* ter neer werpen, en de zelve over 't lichaem laten gaen: zulx zy gansch verpletteren en sterven.

Des nachts word in de pagode van *Ganga*, hem ter eere een buffel geslacht, welk met groote plechtelijk geschiet: nu met vragen aen den buffel, en dan aen den afgod *Ganga*. Eindelijk word den buffel met een scherp mesch het hooft afgeslagen: en de romp voor de pagode in de straet begraven. Het bloed word in een pot gevangen, en voor den duivel gezet: welk des uchtens niet zou te vinden zijn.

In aeloude tijden, zoo deze heidenen melden, wierd jaerlix een mensch aen *Ganga* geoffert, maer heeft deez zich namaels, door dwingen van iemand, voortaen met een buffel moeten vergenoecht houden.

Gene zoodanige bloedige offerhanden worden aen *Wistnou* en *Eswara* gedaen; gelijk aen den duivel *Gangan*, uit oorzake deze heidenen geen bloet voor dezelve vergieten willen: want 't is, huns bedunkens, niet geoorloft voor den opperſten God eenig levendig gedierte t'offeren; maer wel tot verzoening aen de quade geeſten: want deze *Ganga*, en zijns gelijken, word by hen gedient, om van den zelven of van zijne dienaers geen quaet te mogen gedaen worden. Ook zoeken zy hem door offerhande te verzoenen en na zich te trekken.

By ontſtaen van ziekte word terſtont aen *Ganga* gedacht en belofte gedaen. Worden de beeſten ziek, 't zy olifanten of buffels, men doet aenſtonts, met het ſlachten van bokken, aen *Ganga* en andere duivelen offerhande.

Nooit laten zy een ſchip in 't water lopen, of ſlachten bokken, tot beſcherm voor ſchade van den duivel. Graeft men ergens iet uit, datelijken word aen *Ganga* geoffert. In al wat zy ter hand nemen, zijn zy voor eenig onheil en ſchade bekommert, die hen door *Ganga*, *Gournatha* of hunne dienaers zouden mogen aengedaen worden: waer om zy voor al hen trachten te bevredigen. Ook meenen zy wel bewaert te zijn, wanneer zy den duivel te vriend hebben: die van God, gelijk zy willen, tot ſtraffe der boozen geſtelt en een herder der ſteden is: die quaet doen en quaet kan weren.

Deze weg van den duivel te dienen, onder de *Soudreaes* gemein, is by de *Brahminen* ongeoorloft, en hebben die een zeer gering gevoelen daer van: hoewel zy by het volk dien niet mogen mispriizen noch afraden. Deze duivel-dienaers zouden na hunne doot weder geboren en dikwils herboren worden; en in 't leven vele ellende uitſtaen: daerna in de helle komen, en daer een oneindelijken tijd blijven: en eindelijk, na uitſtaen van vele pijne aldaer, uit dezelve van God verloſt worden.

De *Brahminen*, die na dit leven een ander verwachten (want eenige weinige ſlechts loogenen de onſterffelijkheit,) geloven door hunne goede werken tot een goet eind na de doot te zullen geraken en in den hemel komen: gelijk de quaden, om hunne zonden, in de helle. *Waer door de Heidenen tot een goet einde menen te komen.*

Duidelijk geeft dit *Barthrouherri*, in zijn boek van den redelijken omgang, te kennen, op het tiende hooftſtuk, in d'eerſte ſpreuke: daer hy zeit: *Een verſtandig man wilde zich voor de* Dewetaes *vernederen: dan bedacht zich: aengezien de* Dewetaes *dienaeren van* Bramha *zijn. Hier om nam hy voor zich eerbiedelijk voor* Bramha *te vernederen: doch bedacht zich: naerdien hy bevond dat* Bramha *eenen iegelijk na zijne werken vergelding gaf: en het voordeel uit de werken van het voorig levend voorkomt: dies achte hy beſt, het zijne goede werken dank te weten.*

Weder in de tweede ſpreuke: *Het geſchiet alles, om de werken: hierom doe ik eerbiedigheit aen de werken.* En weer in de vierde. *Hebt ghy in het vorig leven goede werken gedaen, ghy zult een ſchoon huis krijgen, &c.*

In de tiende ſpreuke: *Die in 't voorig leven goede werken heeft gedaen, dien zal het boſch wezen als een treffelijke ſtadt. Ieder zal zijn vriend zijn: en hy in deze wereld overvloet van geſteenten bekomen. Derhalve moet ieder voor goede werken bezorgt zijn.*

Aengezien, zoo deze *Brahminen* gevoelen, ieder menſch voor dit tegenwoordig leven, welk hy nu beleeft, noch te voore een ander leven heeft geleeft: en het geen hem in dit leven ontmoet, 't zy goet of quaet, een loon of ſtraffe van de werken des voorigen levens is: (want dit een gevolg is van een ander gevoelen, welk ſtelt, dat de zielen in de lichamen tot ſtraffe der zonde gezonden: en de lichamen voor de zielen, om der zonde wille, als kerkers en gevangenhuizen zijn,) zoo drijven zy ook, dat nie-

nieniant om zijn goet doen, in dit leven eenig goet ontmoet: maer ieder de straffe der zonden van het voorig leven te dragen heeft: en zal den gene in 't ander leven, die goet in dit leven gedaen heeft, na zijne werken ook loon ontmoeten.

Door wat middelen zy vergiffenis der zonden trachten te bekomen.

Niettegenstaende zeer weinigen raet zien, om door hunne goede werken, den *Weinkontam* (gelijk de geleerde spreken: want het gemein volk weet slechts van den *Surgam*) dat's de hemel, de plaetse der eeuwige gelukzaligheit, te bekomen: naerdien hen bewust is, hoe alleen de getrouwste dienaers van *Wistnou* en *Eswara* dien bezitten zullen, en in 't gemeen in zich niet vinden, die volmaektheit, daer toe noodig en vereischt, zoo spreken zy zeer veel van vergiffenis der zonden, en hebben verscheide vonden en middelen bedacht en verdicht: waer door de reininge van zonden en vergeving van misdaden, te bekomen zouden zijn.

Ja zijn ook onder hen zeer verwaende luiden, die voornemen meer te doen, dan zy, volgens den inhout van den *Vedam*, gehouden zijn te doen, en noch volmaekter van leven willen zijn, dan de *Vedam* hen opleid.

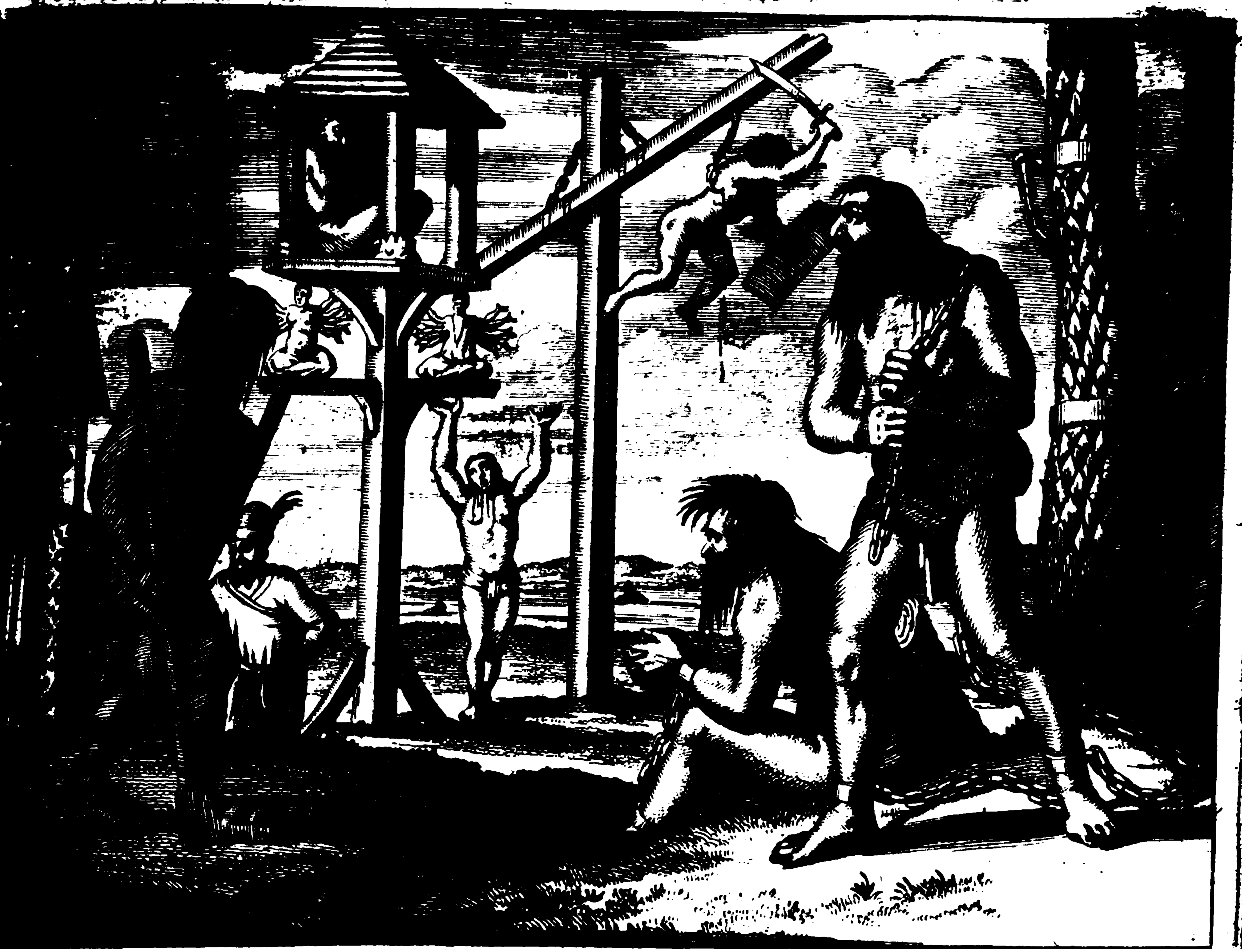
Deze luiden nemen eenige eigenwillige diensten op zich, met vertrouwen van door de zelve een grooter en ongemeinen staet en heerlijkheit, hier na in den hemel te bekomen.

Voor eenige jaren was in de stadt *Paliakatta* zeker *Brahmine*, die zich in volgende wijze pijnigde. Hy onthielt zich van alle gewonelijke spijze, nuttigde alleenlijk wat zoete melk en eenige weinig vruchten. Hy zad den gehelen dag in het Pagodeken van *Parvati*, welk op het plein der Pagode van *Eswara* staet, zonder zijne plaetse te veranderen: leide zich nooit ter neer tot slapen: maer deed het altijt zittende: waer om hy ook t'ellekens opwaekte: naerdien hy, zoo wanneer hem de slaep gansch overviel, niet over eind kon blijven. Hy prevelde gestadig binnen 's monts, de duizent namen van *Eswara*: wiens beeld hy by zich had staen, met bloemen vercierde, en bewierookte, en een lamp daer voor ontstak. In dezer wijze en met diergelijke dingen hield hy zich den geheelen dag bezig.

Na het verrichten der gewonelijke plechtelijkheden, ontrent dit beeld, rechte dees *Brahmine* zich op, en ging op zijn hoofd staen, zoo recht en onbewegelijk als een pael: en zoo langen tijd, als men onmogelijk zou oordeelen, dat iemand zoo lang op zijn hoofd zou konnen staen, en inzonderheit met zoo weinige bewegingе. Zoo dra dit gedaen was, ging hy weder op zijne gewone plaetse zitten te prevelen, 't beeld van *Eswara* te bewierooken, en met bloemen te bestrooien.

Eindelijk quam hy na buiten op 't plein van de Pagode: alwaer twee bamboesen, tot de lengte van onze Sparren, waeren opgerecht, met een derde dwers daer over, galgs-gewijze: daer aen twee touwen met stroppen hingen: en recht daer onder was in een vierkante kuil een vuur, door dezen *Brahmine* aengeleit. Wanneer 't vuur wel doorbrant was, leide hy aen weder-zijden eenigh hout, en viel, na een keer twee of drie om dit vuur (met de rechte hant nae 't zelve uit eerbiedigheit gekeert) dikwils ter aerde voor het vuur: klam dan, opstaende, by de touwen op, en stak zijne voeten door de stroppen, en liet zijn hooft en aengesicht neerwaerts over en door het vuur hangen te slingeren: en stookte onder het slingeren het vuur met het hout: daer neffens geleit. Dit duurde omtrent een half uur: dan quam hy af, en, na eens om het vuur gegaen te hebben, trad naer binnen en stelde zich op zijne plaetse ter zeet, ter verrechting van zijne voorige godsdiensten omtrent 't beelt *Eswara*. Deze waeren de gewonelijke godsdiensten, met de welke dees *Bramine* zich geduurig bezig hield en zijn tijd versleet.

Andere gaen met een yzere kraege om den hals van vier en twintig pont swaer, in vorm van een hek, en vier voet in 't vierkant. Eenigen heb-

hebben yzere ketenen aen de benen geklonken, en dragen het een deel op de schouders, en het ander sleept hen achter na. Zommigen gaen op *Sirippou* of houte klompen, van binnen vol met yzere pinnen beslagen. Dies men zich te verwonderen heeft, hoe zy daer op gaen kunnen.

Men vinter, die zich zelfs, onder eenen boom, met een yzere ketting, aen het been laten vast maken, met opzet van hun leven aldaer 't eindigen.

Zommigen houden zich geduuriglijk als besloten in kleine verdekken of huisjes als lantarens gemaekt, en opgerecht op twee kleine beelden van den afgod *Mahadeu*, als besloten, zonder oit daer uit te gaen: niet tegenstaende zy daer groot ongemak in lijden: eensdeels uit oorzake van de hitte en rook der onsteken lampen, die daer gemenelijk nevens staen en branden: ten andere om de kleinheit: want naulix een mensch alleen in dezelve kan zijn: schoon hy met de beenen kruislinx over malkanderen heel krom op de zoldering, die een weinig hoger, dan d'aerde is, neerzit. Anderen blijven met eenig deel van hun lichaem, aen yzere haken, aen den top van een opgerechte hooge balk geklonken, een langen tijd hangen, niet zonder schrikkelijke pijne en uitstorting van bloed: terwijl zy met zwaert en schild in de handen, in de lucht spelen en gezangen ter eere van hunne Goden zingen. Andere dooden en wonden zich zelfs, in tegenwoordigheit der afgoden.

Men vinter, die zich zelfs, tot een voorbereiding ten intrede des paradijs, in den stroom *Ganges* storten, den zelven dikwils overzwemmen, om van den krokodil verslonden te worden.

Eenigen onder de *Benjanen* gaen ook splinter naekt, zelf zonder bedeksel voor de schamelheit: hebben het hair lang over hals en schouderen vol kladden neerwaerts hangen, en het lichaem met vet en assche besmeert: houden de handen en armen, tot boete, altijd opwaerts, en hebben die alzoo

gewent, dat zy dezelve niet wel meer neerwaerts kunnen brengen. Zy leven op den bedelzak: en moetmen hen, waer zy komen bedelen, het eeten in den mond steken. Welk ook de vrouwen niet schromen te doen.

Al deze luiden, die tot boete hun lichaem dus plagen, worden *Fakyrs* of bedel-monniken genoemt.

Andere, ook moedernaekt, zetten noch leggen zich nooit, ook niet des nachts, wanneer zy slapen. Maer wanneer zy rusten en slapen willen, hebben zy aen een huis of boom eene strik gebonden, en aen de zelve onder een dwers hout vast gemaekt: daer op zy met armen en hooft leunen en alzoo slaepen.

Heilige plaetsen tot vergeving der zonden.

Behalve deze middelen, hebben de *Brahminen* verscheide andere verzonnen, om daer door vergeving der zonde en reinig-making te bekokomen: als daer zijn: eerstelijk, de heilige plaetsen, daer zy zeer veel van houden, en het bezoeken der zelve voor hen zeer dienstig, en het sterven in zoodanige plaetsen voor zeer zalig. Waerom ook de *Jogys* en alle, die by hen voor heiligen gaen, en belijdenis van een heilig leven doen, als de *Sanjasijs*, *Avadoutas* en diergelijke, niet zullen, noch mogen in ongeheiligde plaetsen woonen, noch daer langer, dan eenen nacht, vertoeven; maer moeten zich bevlijtigen, om in heilige plaetsen te geraken.

De befaemste plaetsen, die by hen een byzonderen naem van heiligheit dragen, en d'allerheiligste in de wereld, zijn zeven; *Ayot-ja*, *Matura*, *Kasi*, *Kanje*, *Awentekapouri* en *Dwaraweti*.

Veel weten zy van deze plaetsen te zeggen: te weten, alle die in *Kasi* sterven, zouden op staende voet na den hemel gaen, 't zy mensch of beest: maer die in d'andere der gemelde plaetsen, zouden in de plaets van *Bramha* geraken, en aldaer een zekeren tijd blijven: daer na weer in deze wereld komen, en in het een of ander lichaem varen: maer in den hemel zelven raken, en nooit na de wereld wederkeeren, ingevalle zy hunnen tijd op deze wereld hebben uitgeleeft en andermael sterven.

Het is, zeggen zy ook, voor de slechte luiden genoech, om te recht te geraken, zoo zy slechts in die heilige plaetse sterven: want de heiligheit der plaetse hen te recht brengt.

Wijders, deze heilige plaetsen hebben ieder haeren kreyts: binnen de welke haere heiligheit bepaelt is: in de welke d'overledenen het voordeel voornoemt tot hunne gewaende zaligheit bekomen.

Ook breit de kreyts van allen haer niet even groot en wijd uit: de middellijn van *Kasi* is een vierendeel van een mijle: die van *Ayot-ja* strekt tot twalef mijlen: en zoo d'eene meer en d'andere minder. En niet tegenstaende zy het voor zalig achten in die plaetsen te sterven, zoo vermag evenwel niemant, uit begeerte en verlangen na de zaligheit, aldaer zich zelven het leven te benemen. Alleen is dit geoorloft te *Preyaga*: waer van onder. Ja zy willen, dat die in een andere plaetse zijn leven zich zelven quame te beneemen, schoon ook uit een verlangen na de zaligheit, dees, in plaets van den hemel te bekomen, in de helle geraken zoude.

Wat belangt deze plaetse in 't byzonder, die worden by hen aldus geplaetst.

Ayot-ja is noortwaerts twalef mijlen van *Kasi*, anders ook *Waranasi* genaemt: alwaer *Wistnou*, onder den naem van *Ram*, zou geboren zijn.

Matura is na by *Agra*, het hof van der grooten *Mogol*: Alwaer *Wistnou*, onder den naem van *Kristna*, zou geboren zijn.

Kasi, anders *Waranasi* genaemt, leid in *Bengala* aen den stroom *Ganges*, twalef mijlen van *Ayot-ja* voornoemt, en twalef van *Preyaga*: welk *Preyaga* twalef mijlen hooger den stroom *Ganges* op leid, dan *Kasi*, nader aen de stad *Agra*.

Aldaer loopen drie spruiten van den stroom *Ganges* in malkanderen: en word ter zelfster plaetse, daer zulx ge-

geschiet, het water voor zeer heilig gehouden. Ja zoude de genen, die in dit water sterven, door desselfs heiligheit, van alle hunne zonden gereinigt worden.

Zeer beroemt is deze plaetse onder de heidenen: hoewel geen wonder; uit oorzake alle, die daer komen te sterven, zalig zijn. Dit geschiet, eensdeels om dat *Eswara*, volgens getuigenis van den *Vedam*, die plaetse voor zoo heilig verklaert heeft: ten andere, dewijl *Eswara* den zieltogenden in 't rechter oore blaest. Niet alleen gebeurt dit den menschen: maer ook den beesten. Waerom aldaer mensch noch beest op het rechter oore zou sterven: maer alleenlijk met het linke oore na d'aerde gewent.

En niet tegenstaende iemant op het rechter oor lag, hy zou zich zelven evenwel, wanneer de dood nadert, voor het geven des geests, met het rechter oore na boven toe wenden. Dit zou nooit feylen, zoo de *Brahminen* den anderen heidenen wijs maken.

Tot bewijs en bevesting der zake, word een zekere historie in dezer wijze verhaelt. Wanneer t'eener tijde de Groote *Mogol*, des verwittigt, de waerheid daer van had willen ondervinden, deed hy een peert, welk op sterven lag, de vier voeten binden, en op zijn rechter oor leggen, op dat het alzoo zou sterven: maer in het geven van den geest, waeren de touwen aen stukken geborsten, en had het peert zich omgekeert.

Ook zouden de lichamen der geenen, die in *Kasi* sterven, steen worden.

De stadt *Kanje* of *Kansjewaram*, een groote en wel bekende stadt in 't Koningrijk van *Karnatika*, heeft veele pagoden: hoogh zijn ook deze beide plaetsen beroemt over hare heiligheit. *Awentekapouri* of *Awenteutika* is een stadt noordwaerts van *Agra* gelegen.

Dwaraka of *Dwaraweti* is een plaets, welke voorheene by *Suratte* lag: maer zou met land met al door de zee weg genomen zijn. Ter zelfster plaetse zou *Kristna* gestorven zijn: en desselfs lichaem, als het na 's lands wijze zou verbrand worden, door de zee weg genoomen, en tot *Sjangernata* of *Prousótamai*, gelegen by *Bengala*, gedreven zijn. Hier over word de pagode *Sjangernata* voor zeer heilig gehouden. Ja zouden de lichamen der geenen, die aldaer sterven, zoo droog als stokvisch worden.

Eenen *Brahmine* is geoorloft, uit de hand van eenen *Soudra* aldaer in de pagode t'eeten, zoo dees het aen de pagode geoffert heeft: en mag het offer niet voor onrein houden: of indien hy zulx deed, de wormen zouden uit zijnen mond komen. Dit is een byzondere zake, en gansch tegen de wijze en maniere der *Brahminen*: want de *Brahminen* zullen op andere plaetsen niet alleenlijk uit de handen der *Soudraes* niet eeten: maer moogen zelfs hen niet aenraken: of zouden onrein worden en zich wasschen moeten. Ook dragen zy doorgaens, gelijk boven gezeid is, het kruit *Toleje*, dat is *Basilicon*, in d'ooren, tot een genees-middel tegen d'onreinigheid, die zy mogten bekomen, of door het aenraken der *Soudraes*.

Ten tweede, strekt niet alleen het bezoeken dier plaetsen tot vergeving der zonden: maer word de heiligheid dezer plaetse zoo veel krachts toegeschreven, dat alleenlijk het noemen van die, den mensch tot vergeving der zonden zou dienstig zijn. Hierom zullen groote persoonaedjen, die na de vergeving der zonden trachten, gewoonelijken allen uchtens aen deze plaetsen gedenken, en die als een gebed op lezen.

Derhalve de geenen, dien het niet gelegen komt, na *Kasi* en andere heilige plaetsen ter beevaert te trekken en die te bezoeken, met dit middel zich behelpen.

Ten derde dient het vieren der Feesten, tot vergiffenis en reiniging der zonden: als ook het lichaem met water, 't zy zoet of zout, te wasschen. Hoewel niet al het zout water: noch t'allen tijde die kracht toegeschreven word: want het zout water, huns bedunkens, in zich zelf onrein is, uit oorzake het pis is, maer zou eerst versch geweest zijn:

en namaels by dezen voorval zout geworden zijn.

Zeker *Agastea*, een zeer klein manneken, en niet grooter, dan een duim, of als het voorste lit van een duim, zoo andere zeggen, hoewel zeer heilig, zou van den beginne der werelt af geweest zijn, en zal tot het einde wezen. In het wandelen langs den zee-strant, wierd dees van de zee over zijne kleinheid bespot en uitgelaggen: waer over hy zeer vertoornt wierd, en by eede zwoer de zee dit schimpen betaelt te zetten: gelijk ook geschiede: want hy deed de zee als een druppel in zijne hand komen, en slokte de zelve op. Over welken daet de *Dewetaes* zeer verlegen stonden, en gezeid hadden: hy behoorde om zulk een geringe zake zoo zeer niet verlegen te zijn; maer te gedenken, wat voordeel hen de zee beschaerde: waer over zy op hem verzochten: hy de zee wilde weder geven. Op dit ernstig verzoek der *Dewetaes*, zou *Agastea* de zee weer uitgepist hebben: maer de zelve sedert brak en onrein geworden zijn. Niettemin had God gezeid: dat zy op zekere tijden zou rein en bequaem ter wassching zijn.

Volgens gevoelen der *Brahminen*, is de zee rein op den *Sankramanam*, dat 's d'eerste dag van ieder maend: desgelijx als het taning der mane, en *Ardhodea* en *Mahodea* is, dat 's, op zekere zamenvoeging der sterren. Als dan komen meenigten van menschen, niet alleen uit de steden; maer ook binnen uit het land, en wassen zich, tot afreiniging der zonden, in zee.

Ook worden uit geen andere oorzake zoo veel bevaerten na de Pagode *Rammeswara*, by de Malabaren *Ramanatakovil* genaemt, afgeleid, als eensdeels om de groote heiligheid der plaetse; ten andere, om dat het zee-water aen den oever dezer pagode altijd rein is, en bequaem om zich daer in te wasschen, tot reiniging der zonden.

Dan niet alleen heeft het zout water, ontrent de pagode *Rammeswara*, altijd de kracht van zonden af te wasschen: maer ook word het versch water die kracht toegeschreven: en inzonderheid het water van den stroom *Ganga*: want het word by hen eenpaerelijk geloof en voor vast gehouden, dat de geenen, die zich met het water van dezen stroom wasschen, ten volle van zonde gereinigt worden: ja ook deze die gene lust noch genegentheid hebben, tot reininge van zonden, zouden evenwel daer door gereinigt worden, wanneer zy daer in gaen.

Hier over hebben d'inwoonders van *Bengala*, die zulk een groot betrouwen op dit water stellen, en ontrent dezen stroom woonen, voor een maniere de ziel toogende zieken na den zelven te brengen en met het lijf in 't water te leggen, tot reiniging der zonden, en met d'andere helft daer buiten, om niet te versmooren. Dan eenen iegelijk is niet geoorloft zich in den zelven te wasschen, ten zy met betaling van eenige schattinge of tol aen den Koningen, door wiens land de stroom loopt.

Wijders, aengezien de stroom *Ganga* niet overal is, en veelen hier door het voordeel niet zouden genieten, welk d'inwoonders ontrent den zelven hebben, zoo is hier tegen, (ten einde de *Ganga* ook een gemeine afgod zou zijn, en de verre afgelegen volken op den zelven hun vertrouwen zouden stellen, en, door de krachr van dit water, de reiniging hunner zonden verwachten) een middel uitgevonden: te weten, men heeft door uitstroying den genen, die verre van den stroom af woonen, wijs gemaekt en doen gelooven, dat het water, uit dezen stroom geschept, in het afwasschen, schoon verre van daer, ook de zelfste kracht heeft, om zonden af te wassen, als zy slechts aen den stroom *Ganga* gedenken, en zeggen: *Ganga Sjanam*, dat 's, *de Ganga wassche my*.

Eensdeels uit gevoelen van heiligheid van het water des strooms *Ganga*, ten anderen om voordeel en gewin, word het zelve door de Heidensche Landen wijd en zijd in potten vervoert:

erom de lenen veel rks van water ſtrooms rga ma- .

voert: even gelijk hier te lande het Spa-water in kannen.

De reden van de heiligheit des ſtrooms *Ganga*, word by de *Brahminen* op deſſelfs oorſprong uit den hemel gebragt, welk zich in dezer wijze zou toegedragen hebben.

Zeker *Raetsjasja* of duivel, met name *Belli*, had een groote belofte aen *Eſwara* gedaen: op het volbrengen der welke *Eſwara* hem toe zeide bevechting van zege op allen, die hy zou beſtrijden. Hier over wierd *Belli* zeer hoogmoedig: heeft niemant verſchoont: maer ook *Dewendre* en d'andere opperhoofden der onderaertſche werelden aengetaſt, vermeeſtert en uit hun bezit gedreven: waer over deze aen *Bramha* klachtig vielen. *Bramha* verwittigde des *Wiſtnou*, die de zake wel inziende, den zelven *Belli Raetsjasja* voor zijnen getrouwen dienaer bevond: dies vond hy raetzaem hem niet door gewelt; maer door liſt en behendigheit t' onder te brengen.

Om dit dan uit te werken, was *Wiſtnou* onder den naem van *Wamana*, een *Bramaſary*, dat 's een jonge *Brahmine*, in de wereld gekomen, en had zich by *Belli*, die met een *Jagam* t' offeren bezich was, vervoegt, met verzoek van een aelmoeſſe te geven. *Bramha* door *Belli* gevraegt, wat hy begeerde, antwoort, de drie voeten lands: welk *Belli* hem op ſtaende voet toeſtont. Waer op *Bramha* het land begon af te meten. Hy ſtelde dan den eenen voet ter neder, en drukte den zelven tot *Patalam*, dat is, den afgront, tot aen de ouden ſchale van 't ey: (daer in deze wereld, volgens gevoelen der *Brahminen*, begrepen is): den anderen voet zette hy naer om hoog, en heeft daer meê alle boven werelden door gedrukt, en de boven ſchale van 't ey geraekt.

Wanneer hy nu ſtond, om den derden voet te zetten, vraegde hy *Belli*: waer hy dien ſtellen zoude: naerdien 'er nu geen meer plaetſe was: *op mijn hooft*, zeide *Belli*. Dit deed ook *Wiſtnou*, en heeft *Belli* met zijnen voet tot den afgrond *Patalam* neergedrukt: alwaer hy noch zou zijn. Toen vernam *Belli*, dat hy met God te doen had: en bad hem derhalve om vergiffenis van zijne hoogmoed. Waer op *Wiſtnou* had geantwoort: *Al hoewel ghy hier zijt, ghy zult nochtans hier zoo wel zijn, dan of ghy by my in den hemel waert.* En aldus was *Raetsjasja Belli* daer gebleven.

Wijders, zoo de *Brahminen* getuigen, had *Wiſtnou*, in het zetten van zijnen voet opwaerts, niet alleen de ſchale van 't ey der wereld geraekt, maer ook met een ſterke kracht tot ſcheurens toe getroffen: waer door aenſtonts het water, daer dit ey in drijft, (welk water zy voor God zelf houden) daer in was komen lopen.

Bramha dit ziende, die ook in 't zelve ey zijne plaetſe zou hebben, heeft zijn vat genomen en het water daer in gevangen, en de voeten van *Wiſtnou* met dit zelve water gewaſſchen.

En uit oorzake de ſtroom *Ganga* in de plaetſe van *Dewendre* was gelopen, eer zy op de benedenſte wereld quam, word hy noch ten huidigen dage by de *Brahminen Surga Nadi*, dat is, hemelſche ſtroom genaemt. In dezer wijze zou de ſtroom *Ganga* in *Dewendre Locon* gekomen zijn: en van daer op d' aerde: welk zy in volgender wijze verhalen.

Zeker *Settrea*, genaemt *Sagara Jakrawerti*, (*Jakrawerti* heeft de bediedenis van eenen keizer) een heer van groot vermogen, had voorgenomen een *Jagam*, dat is, een offerhande van een wit peert, te doen. Welk, zoo de *Brahminen* verklaren, een groote zaek is, en die niemant zich kan onderwinden, of moet van zeer groot vermoogen zijn, en zich verzekeren, dat niemant machtigh is hem 't zelve te verhinderen: waer over heden 's daegs dit *Jagam* niet word gepleegt.

Die dit *Jagam* voorneemt te doen, ſtiert te voore het peert in alle landen met eenen brief aen de ſteert, die den naem des offeraers van het *Jagam*, en de maght, volgende na het peert, inhout. In ieder geweſt, daer zy doortrekken, word gevraegt, of iemand is, die het peert derft ophouden. Indien iemand dit doen wil; die moet zich machtigh kennen, om de maght,

 die

het peert volgt, te wederstaen. Geschied dit, en word de magt die het peert volgt, verslagen, zoo is het Feest *Iagam* te niet: maer hout niemant het peert op, zoo heeft het *Iagam* ter bestemder tijd zijnen voortgang.

Sagara Iakrawerti, die zoodanig *Iagam* voorgenoomen had te vieren, had veele vrouwen, en by de zelve zestig duizent kinderen: die, in gezelschap van noch meerder magt, met het peert uitgezonden wierden. Niemant heeft hen wederstant geboden: maer zy deeden eenen ieder veel overlast. *Dewendre*, den hoogmoet van dit volk bemerkende, heeft het peert heimelijk weg genoomen, en onder de zevende werelt, achter een zeer heiligen man, een aendachteling van *Wistnou*, verborgen, en aldaer vast gebonden. Wanneer zy het peert misten, gingen zy het overal zoeken: zonder het ergens te kunnen vinden: hoewel hen namaels de plaetse door zekeren *Akasawani*, dat's *een zwervende geest*, ontdekt wiert, waer het peert was. Sedert leiden zy op middelen toe, om aldaer te geraken, doch vonden geenen weg, om in de zevende werelt te komen. Dies zy besloten, die te doorgraven: waer op ieder hunner de spa in de hand nam. Wanneer nu het gat diep wierd, en zy geenen raet wisten, om d'aerde na boven te krijgen, hebben zy de zelve opgeslokt, en, om des te beter haer door te zwelgen, water daer op gedronken. Door dit middel waeren zy eindelijk gekomen ter plaetse, daer het peert was, en vonden het gebonden achter dezen Heiligh: dien zy aentasten en lustig afsloegen: want weinig dachten zy, wie het gedaen had; maer leiden de schuld van dit bedrijf op dezen Heiligh. Dees, de slagen voelende, wierd daer over met toorn ontsteken, en zeide tot hen: *Hoe onbedachtelijk is uw doen: naerdien ik een getrouwe dienaer van* Wistnou *ben, zoo zult ghy alle tot assche worden:* gelijk ook ter zelfster oogenblik geschiede, waer door alle de zielen verlooren en duivelen wierden.

Na het omkomen van al deze, was de zoon van den oudsten zoon, die hooft over het uitgezonden volk was, zijnen vader gaen zoeken, en den weg, dien de gesneuvelden gegraven hadden, gegaen, en ook in de zevende werelt by den gemelden Heiligh gekomen: alwaer hy het peert, en het volk, tot assche geworden, gevonden had. Dees in zoodanigen stant hen daer vindende, had ootmoedelijken aen den Heiligh verzocht, om hem openinge te willen doen, waer zijn vader gebleven was. Dit deed de heiligh, en ontdekte hem de gantsche zake. De heiligh gevraegt, hoe de verloore zielen behouden konden worden, gaf tot antwoord: *Daer is geen middel, ten ware de assche door het water van den stroom* Ganga *nat konde gemaekt worden: en de zelve, door dit middel, in de plaets van* Dewendre *geraekten*.

De gemelde zoons-zoon trok hier op met het peert na zijnen groot-vader, dien hy den geheelen toestant der zake verwittigde, en aen hem, om eenigh middel ten goede van zijns vaders ziele ter hand te nemen, verlof verzocht. Na bekomen verlof daer toe, deed hy aen *Wistnou* groote belofte, en volharde daer in dertigh duizent jaren, tot zijne dood toe, zonder zijn voornemen te bereiken. Na hem aenvaerde zijn zoon de zelve belofte, en volharde daer in ook dertig duizent jaren, tot zijne dood toe, zonder ten einde zijns voornemens te komen. De derde deê desgelijks, en versleet ook dertig duizent jaren, tot zijne dood toe, onverrichter zake in de belofte. Eindelijk aenvaerde ook de vierde, genaemt *Bagireta*, de voorige belofte. Na dees tien duizent jaren daer in versleten had, wierd ten leste *Wistnou*, nu reets hondert duizent jaren in de belofte versleten waren, bewoogen, om aen *Bagireta* toe te staen, het geen hy zou begeeren. Derhalve verzocht *Bagireta*, dat het water van den stroom *Ganga* zijn geslacht, dat tot assche geworden was, ter zaligheid nat mogte maken. *Wistnou* stont hem dit toe. Toen verzocht *Bagireta* aen den stroom *Ganga*, om te vallen ter plaetse, daer hy begeerde,

en

en hem na te volgen, werwaerts hy ging: welk hem wiert toegestaen. Hier op verzocht *Bagireta*, dat hy vallen zoude op den berg *Chimmawontam*, verre om de noord gelegen. Dan dees berg had daer op gezeid, dat zy dien last niet kon dragen: maer alleen *Eswara* het vermogen had. Dies *Bagireta* het zelfste aen *Eswara* verzocht, die hem beloofde den stroom *Ganga* op zijn hooft te zullen ontfangen. Hy viel derhalve neer uit de plaetse van *Dewendre* op 't hooft van *Eswara*, met voornemen om hem te verpletteren. Maer *Eswara*, bewust van den hoogmoet, met welke de *Ganga* neerdaelde, ontfing hem, hoewel zonder verleening van weg, om voort te loopen: maer hielt hem op zijn hooft staende.

Bagireta, die wel het geruisch van 't water hoorde, doch geen water vernam, bad aen *Eswara* om eenen doorgang aen den stroom *Ganga*: dien hy vergunde. En viel *Ganga* op den berg *Chimmawontam*, en van daer op d'aerde, en is *Bagireta* gevolgt. In het voortloopen, ontmoete hy eenen zeer heiligen man, die met vieren van 't Feest *Jagam* bezig was, en heeft met zijnen vloet allen den toestel des Feests weg genoomen. Dees hier over verstoort, had tot den stroom gezeid, *kome in mijne hand:* gelijk ook geschiede, en zou den zelven toen ingeslokt hebben. Toen stont *Bagireta* weer verzet en met nieuwe droefenis beladen: en bad den heiligen man, om den stroom weder te geven. Dees overleide vast, hoe zulx bequamelijk zou kunnen geschieden: zonder zijne heiligheid te verliezen: het welk met uit te pissen, of uit te spouwen, zijns bedunkens, zou geschieden. Dies vond hy raetzaem den zelven uit zijne dye te laten vloeien: gelijk ook gebeurde. Hier van kreeg hy den derden naem, en word noch heden by de *Brahminen Jennadi* genaemt.

Lopende dan de stroom *Ganga* uit de dye van dien Heiligh, is hy *Bagireta* tot *Bengala* nagevoglt: alwaer hy zich in veel en verscheiden takken en spruiten heeft verdeilt, nemende zijnen loop over de zestig duizent menschen, die tot assche waeren geworden, maer hier door weer het leven bequamen: des zy *Bagireta* ook grooten dank hebben geweten, en zijn opgevaren na de plaetse van *Dewendre*.

Ter oorzake nu de stroom *Ganga Bagireta* in dezer wijze gevolgt was, heeft hy den vierden naem bekomen, en word *Bagireta* genoemt. Hoewel de gemeenste naem *Ganga* is, en word by d'onzen de stroom *Ganges* genoemt.

Dit is de reden van de heiligheit en groote achtinge des strooms *Ganga*, onder deze volken: als die, na hun voorgeven, zou ontstaen zijn van het water, welk God zelf is, en uit den hemel is neder gedaelt: waerom zy den zelven ook den hemelschen stroom noemen.

En niettegenstaende dit alles op zeer ongegronde beuzelingen steunt, zy houden het nochtans voor waerachtig, en gelooven het, naerdien hun *Vedam* of wet-boek het getuigt.

Andere middelen, by mangel van de vorige, tot vergiffenis der zonden.

Deze middelen stellen de godvruchtige heidenen, tot vergeving der zonden, in 't werk. Die nu, zonder, de zelve in 't werk gestelt te hebben, gestorven zijn, (want het komt eenen iegelijk niet gelegen, en is ook niet mogelijk na de gemelde heilige plaetsen ter beevaert te trekken: ook hebben zommigen zoo veel nadruks niet, nochte denken zoo veel op 't einde, om de zeven heilige plaetsen dagelijx des uchtens te noemen, tot vergeving der zonden) hebben andere middelen uitgevonden, om niet verlegen te raken, en te recht te kunnen geholpen worden: te weten, zy gevoelen, dat de vrienden en de na hen overgeblevenen de doden kunnen helpen, en ten voordeele van hen iet doen.

Hier komt weder de heiligheid des strooms *Ganga* te hulp. Namelijk, zy brengen de gebeenten der overledenen na den zelven en werpen ze daer in: waer door zy voor wis en vast geloven, dat zulx tot groot nut en voordeel der zelve zal strekken, en haer, voor ieder jaer leggen in den zelven, duizent jaer vreugde in de plaets van *Dewendre* bescharen. Te weten, alleen

in

in de plaets van *Dewendre*: want dit water zou de kracht niet hebben, om den hemel zelf te geven; maer wijst alleenlijk den weg tot den hemel aen. Wel moeten deze, neffens d'andere, die door andere middelen (want dit hebben zy beide gemeen) in de plaetse van *Dewendre* komen, na verloop van een gezetten tijd, weder na deze wereld komen, en andermael in een lichaem varen en weder geboren worden; maer genieten evenwel door dit water dat voordeel, welk d'andere niet hebben: want zy komen in geen slimmer leven: maer verbeteren t'elkens, leven t'elkens een beter leven: ook zoodanig, dat hen eindelijk, door de meenigte der verdiensten, in den hemel brengt. Behalve dit middel hebben zy noch een ander en het volgend.

Zuidwaerts, dertig mijlen van *Kasi*, leid een stad *Gaya*: alwaer men zeit God in een zekeren steen zijne voet zou gezet hebben, en noch heden 's daegs de voetstap daer te vinden is. Rontom deze stad is een vesting gebouwt, tot bewaring van dit heiligdom.

Die ter beevaert na *Preyaga* trekken, maken aldaer een maent 't zoek, en wasschen zich alle daegs voor zonnen opgang in den stroom *Ganga*, tot zuivering hunner zonden. Na verloop van dien tijd, komen zy van daer te *Kasi*: en verblijven aldaer eenigen tijd, met hun lichaem te wasschen en andere plechtelijkheden te doen: eindelijk komen zy te *Gaya*. Aldaer maken zy zeker meel tot deeg, en leggen eenige stukjens op den gemelden steen, en noemen t'elkens, op het neerleggen van ieder stukje, eenen naem hunner overleedene vrienden: en tot zoo veel, als hen bekent zijn, ja tot het zevende lit toe en verder.

Hier door, zoo het *Vedam* of wetboek getuigt, krijgen de genoemde perzonen verlossinge, schoon zy ook in *Jamma Locon*, dat 's, in de helle waeren, en geraken in de plaetse van *Dewendre*. En dit word vastelijk by hen 'geloofd'.

Waerom nu deze plaetse zoo heilig zou zijn, word deze reden hier van by hen gegeven.

In oude tijde had zeker *Raetsjasja*, genaemt *Gayosora*, aen *Eswara* een groote belofte gedaen en ook voltrokken. Hier op was *Eswara* by hem verschenen, en had gevraegt: *wat hy begeerde*. *Gayasora* gaf hem ten antwoort. *Ik ben zeer bedroeft over het lijden der zielen om de zonde wille. Dies hy voor alle, die hem zouden zien, om de zaligheit bad.* Dit zeide *Eswara* hem toe. Hier op begon *Gayasora* alle landen door te trekken: en deed zijn reizen en rotzen zoo veel voordeels, dat'er gene zondaers meer te vinden waeren: naerdien hy van eenen ieder gezien wierd.

Dan zeer t'onvrede was *Wistnou* hier over, en zocht tegen *Gayasora* eenige actie, om hem van kant te helpen: gelijk hy ook het tot *Gaya* in 't werk stelde. Hoewel eer *Gayasora* sterf, hy *Wistnou* bad, om de belofte te willen vervullen, die hem gedaen was. Dit belooft hem *Wistnou* en zeit hem toe: dat alle, die op de gezeide wijze deeg op zijn lichaem zouden leggen, de zaligheit daer door voor hunne vrienden, in wiens name het deeg geleid wierd, zouden verkrijgen.

Na dat *Wistnou* hem deze belofte gedaen had, heeft hy *Gayasora*, met zijne voet op het hooft van hem te zetten, gedoot: en veranderde aenstonts het lijk in steen. En dit is de steen, die, gelijk zy voorgeven, noch te *Gaya* zou zijn.

Zy willen dat de quaden na dit leven meerder en minder straffen zullen ontmoeten: en zommige na hunne dood in deze wereld, en andere buiten de zelve ter straffe staen. Staet der menschen na dit leven

Zy gelooven, dat de zielen van zommigen, wanneer zy sterven, uit hun lichaem in een ander varen: want een vast gevoelen is by hen ingeprent, dat de zielen der menschen uit het een lichaem in 't ander varen: zoo wel weer in die van menschen, als in die van beesten en kruiden: en daer eenen ieder zou ontmoeten na zijne werken, in 't voorig leven bedreven.

Onder

Onder de geenen, die in de lichamen der beeften varen, achten zy de gelukkigfte, die in koe-beeften komen: want het lichaem dezer beeften word by hen voor de gelukkigfte kerker of gevangen-huis geacht: naerdien onder alle geflachten der beeften, de koebeeften, huns gevoelens, Gode d'aengenaemfte zijn: en is *Nandi*, of *Baswa*, dat's, een *os*, de *Wahanam* of drager, daer *Efwara* opgevoert word. Te dezer oorzake houden de Heidenen wonder veel van koe-beeften en zullen geen der zelve flachten. Ook hebben zy niet minder grouwel van offen-vleefch t'eeten, als de Mahometanen van verken-vleefch. Wanneer een os, aen d'eene of andere pagode toegewijd, komt te fterven, zy zullen hem meerder eere aendoen, als of het een menfch was geweeft, zoo met op bazuinen te blazen, als den zelven met een kleetje ftatelijk t'overfpreien en te bewierooken: gelijk reeds te voore is verhaelt.

Zommigen, huns gevoelens, worden om hunner zonden wille duivelen, en zwerven door de lucht, tot de tijd hunner ftraffe verftreken is.

Deze zouden zeer grooten honger lijden, en niet een eenig grasje, tot verzading van dien, uit d'aerde mogen trekken: ook niet van d'aerde mogen genieten, dan het geen hen van de menfchen tot aelmoefen gegeven word. Te dezer oorzake, (gelijk boven verklaert ftaet) leggen de vrienden van den overleden de eerfte negen dagen, na zijne dood, fpijze voor de bontekraeien, ten einde de ziele des overleden, zoo die een duivel was geworden, ook zoude mogen komen eeten.

Men wil, zy by wijle ook by de menfchen onder het menfchelijk geflacht komen; hoewel zonder quaet te doen: waer over zy ook niet gevreeft worden.

Die buiten de wereld ftraffe lijden, worden in *Iamma*, dat is, in de helle gepijnigt: hoewel eenigen uit deze plaetfe, na verblijf van den beftemden en verftreken tijd, daer uit geraken, en komen weder na deze wereld, en varen in het een of ander lichaem: andere komen daer nooit uit: maer blijven aldaer ter ftraffe, tot in alle eeuwigheid: te weten, de genen, die in *Antam tappes*, dat is, *put der duifternis*, geraken.

Die in deze put vervallen, komen nooit daer weder uit; maer blijven daer altijd, zonder ooit te fterven: en moeten daer allerlei pijne en weedom uitftaen.

Het is 'er vol diftelen en doornen: men heeft 'er kraeien met yzere bekken: wreede honden, fel bijtende muggen, koude en al wat tot vermeerdering van pijne en ftraffe kan dienen.

Wijders, onder andere worden by hen vijf groote zonden geftelt, die niet lichtelijk kunnen vergeven worden; als 1. zijnen eigen moeder te beflapen (onder het woord moeder word verftaen, d'eigen moeder, ftiefmoeder en de vrouw van iemants Leeraer.) 2. Eenen *Brahmin* te dooden. 3. gout te fteelen. 4. Dronken te drinken, en 5. met zoodanige te verkeeren.

Wat belanght den ftaet der genen, die gelukzaligh na hunnen dood geacht worden, daer meê ftaet het dus gefchapen.

Zommige hunner moeten ook weder na de wereld komen, na verloop van een zekeren bepaelden tijd van jaren: zommigen komen nooit weder; maer geraken tot een eeuwigen en altijd duurende gelukzaligheid.

Voor de genen, die van hier fcheiden en andermale ter wereld moeten komen, zouden zeven plaetfen (te voore onderaerdfche werelden genaemt) befchooren zijn: als *Indre-Locon*, of *Dewendre-Locon*, *Agni-Lokon*, *Niruti-Lokon*, *Wajoiva-Lokon*, *Kubera-Lokon*, *Ifanja-Lokon* en *Wafrouna-lokon*: ieder alzoo genaemt na het opperhooft, welk aldaer het gebied voert.

Die in deze plaetfe komen, zouden in ieder der zelve zoodanige gelukzaligheid genieten, dat zy niet beter wenfchen: ja acht een ieder zijne plaetfe de befte.

Dan behalve deze zeven, die alle onder den algemeenen naem van *Dewendre-Lokon*, of, door *Surgam* verstaen worden, is'er noch *Bramma-Lokon*, dat is, de plaetse, daer *Bramma* woont: die den hemel allernaest schijnt te zijn. Die in de zelve komen, moeten ook weer na deze wereld, na verloop van een zekeren tijd van jaren. Wanneer deze, na hunne wederkomste op de wereld, hunnen tijd alhier uitgeleeft hebben, zoo komen zy zekerlijk in den hemel zelf, en blijven daer altijd, zonder ooit na deze wereld weder te keeren.

Die de *Surgam* bewoonen, worden by hen *Dewetaes* genaemt, en zijn tweederlei. Zommige bewoonen die voor eenen tijd, en moeten weder na de wereld komen, om andermael gebooren te worden. Men zeit deze alle vreuchden genieten en by vrouwen slapen; hoewel zonder kinderen te krijgen. Zy worden, na 't verstrijken van den gezetten tijd des verblijfs aldaer, uit de *Surgam* met ziele en lichaem gestooten: want men weet daer van geen sterven: en vaert dan de ziele in een ander lichaem, verlatende het geen, daer zy in was.

Andere *Dewetaes* blijven altijd in de *Surgam* woonen, als daer zijn de zon, maen, sterren, &c. die ook kinderen zouden telen; welke in den *Surgam* blijven.

In de *Surgam* zou gene zonde begaen worden, aengezien God zelf bywijle daer verschijnt en hen onderwijst. Wyders, de gelukkigste, die van hier scheiden, zijn de genen, die tot hun deel den *Weikontam* bekomen, dat is, de Hemel zelf. Dan de *Weikontam* word by de *Brahminen* tweederlei gestelt, een *Lila Weikontam*: dat is, de vermakelijke hemel: en een ander, enkelijk *Weikontam* geheten: alwaer Godt zelf zijn verblijf heeft.

Een hevig geschil is onder de *Brahminen*: of de genen, die in *Lila Weikontam* komen, weer na deze wereld moeten: zommigen zeggen neen: zommigen ja. Dan die in den hemel, enkelijk *Weikontam* geheten, geraken, die komen, volgens hun eenpaerelijk gevoelen, nooit weder na deze wereld: maer genieten aldaer een eeuwigh-duurende zaligheid. Dees hemel zou den genen te deel vallen, die *Wistnou* altijd en in alles getrouwelijk dienen: maer die in gebreken blijven en het slechts ten deele doen, bekomen den *Surgam*.

Weinigen nochtans, die hun leven zoo aenstellen, geraken na de dood in deze *Weikontam*; maer valt ook den besten onder hen de *Surgam*, gemeenelijk tot lot en deel.

Dus verre van den gods-dienst der *Brahminen*, en andere heidensche afgodendienaers.

Gods-dienst, Zeden en Wezen der Hassanisten *of* Mooren.

ZEdert een lange wijle is ook de leere der *Mooren* of *Mahometanen*, door de *Arabieren*, *Persianen* en *Tartars* in *Indiën* in-gevoert, en heeft weelderig aldaer looten geschooten, en t'effens veel Indiaensche heidenen onder zweep gebragt.

Ook zijn byna de meesten en grootsten des lands, ja de *Mogol* zelf *Mahometanen*. De koningen van *Indiën*, *Kambaya* en *Bengale* onderhouden alle den Moorschen of Mahometaenschen Gods-dienst: uit oorzake de *Mooren*, die voor slaven in *Indiën* gebraght wierden, zich van die gewesten meester gemaekt, de d'afgoden-dienaers op veele plaetsen onder zweep gebraght, en over al hunne leere ingevoert hebben. En schoon deze *Mahometanen* ook den *Alkoran* hebben, gelijk de *Turken*, en daer aen gelooven, zy verschillen evenwel in vele stukken van elkanderen: te weten, de *Turken* eeren alleenlijk God en Mahometh: maer de *Indiaensche Mahometanen* daer en boven *Aly* en desselfs zoon *Hassan*: en allermeest *Hassan*, dien zy voor hunnen voor-

voornaemsten *Peygamber* en grootsten voorstaender houden: waer over zy ook *Hassanisten* worden genoemt. Zy komen in uitterlijke plechtelijkheden van trouwen, begraffenis, eeten en bidden met de *Persianen* en *Arabieren* allermeest over een. Zy treden ook zonder schoenen op kous voeteling in de *Metziden* of kerken. Wanneer hunner veel zijn, stellen zy zich op ryen, als in slag-orde, met het gezicht na 't zuide. Voor hen staet de *Molla* of Priester, en slaet zijne oogen op zekere plaetse der muur, die als een graf-schrift gemaekt is, hoewel zy niet als geschrift vervat. Hy zwenkt met beide armen heen en weder, even als een vogel, die op de vlucht staet. Op een zelve wijze maken d'andere deze gebaren na, en al stilzwijgend.

Dan valt de Priester op de knien: desgelijx de gemeente, strekken de handen uit ten hemel, slaen met het hooft driemael tegen d'aerde, eenigen kussen ook d'aerde: staen dan weder op en doen zulx ten vijfde male: daer na roepen zy en groeten God en hunnen Profeet *Hassan*, met deze woorden: *Ssalom Alekum*. Dan bidden zy met den *Molla* overluid: de *Molla* voor en zy na. Na het verrechten des gebeds, gaen eenigen weder weg: andere blijven in de kerk zitten, houden gesprek met elkanderen: even als in een gelag: drinken tabak: waer over eenigen altijd in den gordel een vuurslag, tabak en pijpen dragen. Hier by bevinden zich gewoonelijk twee of drie barbieren, die hun scheermes in een doos, en aen de zijde een stale spiegeltje en koper schaeltje dragen. Zoo iemant is, die zich wil scheeren of ook de nagelen afsnijden laten, zulx word ook zelf door hen in de kerke gedaen.

Zy hebben gemeenelijk d'eene voet in kroegen en hoerhuizen: (daer zy de gruwelijkste zonden en godloosheden bedrijven,) en d'andere in de kerke. Ook hebben zy zoo dra hun gebed in de kerke niet verricht, welk met groote schijnheiligheid geschied, of vervoegen zich aenstonts weder na de voorige plaetse, en laeten zich niettemin voorstaen, dat zy met God en hunnen Profeet wel staen.

Men ziet eenigen boven op 't plat van de huizen bidden, om voor vroom en heilig te willen aengezien worden. Geen vrouws-perzoon mag in de kerke komen, maer blijven in huis opgeslooten: zulx deze niet van den Godsdienst weten of hooren, dan uit den mond van de mannen.

De kinderen worden eerst op het achtste jaer besneden: gelijk ook de Persianen op het zevenste, achtste en negenste.

Zy bidden, volgens een gebod, des daegs vijfmael, gelijk de Turken: hoewel de Persianen slechts driemael: te weten, twee uuren voor zonnenopgang: ten tweede male, op den middag: den derden, ontrent vier uuren: ten vierden, te zes uuren: en ten vijfde, ten negen uuren. Dit geschied op deze gezette tijden altijd door zekere luiden, die boven van den kerk-tooren opentlijk luidskeels roepen. Waerom nu de Mahometanen vijfmael des daegs hun gebed moeten doen, daer van geven zy deze belacchelijke en ongerijmde reden.

In de schepping was allereerst *Mahomeths* licht geschapen, in de gedaente van eenen pauw. Dit licht had God in een groote witte peerl gezet, en aen eenen boom gehangen: alwaer het den Schepper by na duizent jaren gelooft en geprezen had. Na dien tijd had God ook een spiegel des levens geschapen, en het zelve *Mahomeths* pauw voorgezet. Wanneer dees in het spiegel zijnen heerlijken en schoone gestalte zag, zou hy God vijfmael aengebeden hebben: en hier uit ontstaet, dat de Mahometanen vijfmael des daegs hun gebed verrichten.

Onder de *Hassanisten* zijn ook zeker slag van monniken, die by hen in 't Arabisch *Derwis*, en by de Persianen *Abdallen* worden geheten: en komen deze over een met de geenen, die de Heidensche Indianen *Iogues* of *Iogijs* noemen.

Deze *Derwisen* zwerven door steden en landen om her, hebben ner-

nergens een blijvende plaetſe noch woon-ſtede: maer ſlapen, waer zy komen, in *Metziden*. Hun bed is een ruige ſchapen-vacht, welk zy in ſtee van een boven-rok op den rug dragen. Zy zijn van veelerlei orde: ieder ge-bynaemt na eenen van hunne voornaemſte Heiligen, 'tzy *Mahometh*, *Aali*, *Hoſſein*, *Haſſan*, *Imam Riſe* en andere: op een zelve wijze, als by de Perſianen. Daer zy komen bedelen, mag hen niemant afwijzen, zonder iet te geven. Zy zijn gemeenelijk wel ter tale en ſchrander, en na hunne wijze wel in de boeken geoefent. Zy bevinden zich op de merkten, lokken het volk tot zich om her: roemen hun geloof, en verachten de Kriſtenen en Heidenen, en weten, met het vertellen van veel loogenachtige Hiſtorien en wonderdaden hunner Heiligen, den eenvoudigen luiden het gelt uit de beurze te krijgen. Ja komen eenigen zoo verre, en ſchamen zich niet te zeggen: dat door *Haſſans* voorbeede (want zoo veel vermogt dees by God) de duivel tot genade konde komen: maer niet de Kriſtenen, dewijl zy niet van *Haſſan* hielden.

Zy lezen ook, om zich in grooter aenzien te brengen, eenige Arabiſche vaerſen, en leggen die na hunnen zin uit. Een ieder mag deze orde aennemen: en is goed voor ſchelmen en land-loopers. Die met eerlijke hanteeringen niet kunnen voortkomen, ſpeelen den *Derwis* en hebben dan hunnen koſt gewonnen: maer plegen dikwils groote dieverye daer onder. Eenigen dezer *Derwiſen* doen uit eigen vrye wille zeer ſcherpe en ſtrenge boete. Zommigen leven in eenzaemheid op de toppen van bergen, die ruig met geboomte ſtaen begroeit, en verre van eenig gezelſchap van menſchen: waer op zy het overſchot huns levens in betrachting verſlijten, zonder oit geheel en al niet van hunne plaetſe te wijken, daer zy zich eerſt in geſtelt hebben, alleenlijk, dan om hun gevoeg te doen: roepende geduuriglijk deze of diergelijke woorden. *God Almagtig, ziet my aen: Ik bemin u en niet de werelt: maer ik bemin u, en doen al dit uwent halve. Ziet my aen, O Almagtigen God.*

Deze, na zy zich ter gemelde plaetſe begeven hebben, laten geen ſcheermeſch ooit weder op't hooft komen, en de nagels lang groeien, gelijk vogels klaeuwen. Ook willen zy liever honger lijden, dan zich uit hunne kluizen begeven: waer over hen andere uit liefde byſtant doen: die de zorge op zich nemen van hen te zenden eenige zeer ſlechte bedekſels des lichaems, (want anders zouden zy het niet willen aennemen) wanneer zy des behoeftig zijn: en iet tot lijfs onderhoud, welk moet van de ſlechtſte ſpijze zijn: of zouden het anders niet willen aenvaerden: en ook niet meer, als zy op een reize opmogen.

Zommigen leggen zich zelven een langen tijd van vaſten op, en willen geheel en geen al voedſel aenneemen, tot dat de ſterkte der natuur byna geheel en al in hen weg is.

Andere gaen moeder-naekt, ſlechts met een kleetje voor de ſchaemte, en bedelen de koſt, gelijk de bedel-monniken. Zy maken kleine vuuren des daegs, en ſlapen des nachts in de warme aſch: waer mee zy het lijf beſmeeren en vuil maken. By wijle weten deze luiden, door kracht van d'eene of andere toverye, vreemde en wonderlijke dingen te ſpreken: waer door het graeu by meenigten om hen vergadert en met grooten aendacht toeluiſtert.

Daer zijn andere onder hen *Mandees* geheten, die tot boete hun lichaem en vleeſch kerven en ſnijden.

Men heeft'er anderen, die alleenlijk uit aendacht van Godsdienſt zulke zware yzere boeiens aen de voeten doen, dat zy naulijx zich met de zelve kunnen verroeren: en gaen dan, met blaeuwe mantels om't lijf, bloots voets op de heete drooge aerde ter beevaert, om de graf-ſteden hunner Heiligen te bezoeken.

Men heeft, volgens *Texeira*, onder de Mooren ook zeker ſlag van *Jogues*, *Kalendares* genoemt, die na kouder geweſten en volk-rijke plaetſen trekken: inzonderheid door *Perſien* en *Turkeſtan*: waerom zy zich meer ver-

zor-

zorgen als de *Jogues*, en bedekken zich met vilten, vachten van schapen, met mutsen van een zelfste stoffe, en kousen en schoenen. Zy speelen eeniger wijze de gek en dragen gewoonelijk in de hand een groene tas of eenen bloem, of iet diergelijk, welken zy den luiden, die hen ontmoeten, aenbieden, en zeggen voor hen eenige Arabische of Persiaensche vaersen op, om het genot van eenige aelmoes.

De *Hassanisten* eeten des daegs alleenlijk eenmael, ten drie uuren na den middag. Zy zitten niet aen verheven tafels op stoelen, gelijk wy hier te lande: maer de vloer is de tafel, met tapyten overspreid, en daer op een tafel-laken geleid: rontom het welk en op de tapyt zy zich neerzetten, met de beenen kruislings onder 't lijf. Dan komt een dienaer, inzonderheid op gast-malen, met een giet-bekken en giet-kan, daer een klein riet-je in is: gaet daer meê tot de aen-zitters, en geeft hen, na orde in 't zitten, water, om de handen te wasschen. Daer na word de spijze opgedragen in groote koopere vertinde schotelen, van drie en vier ellen in 't ronde: die gemenelijk met rijs zijn opgevult, gekookt met boter, vleesch, uyen knof-look, peper, amandelen, rozijne en andere dingen: bywijle is de rijs groen, geel, blaeuw, root en zwart-bruin geverft: gelijk ook de Persianen doen.

Na het opzetten der spijze, en voor den eeten word geen ander gebed gedaen, als: *in den name des barmhertigen Gods:* welk voor ieder hoofdstuk des *Alkorans* staet.

De gemene drank is water: welk zy niet tusschen; maer na den eeten drinken: en word eenen iegelijk dat, door zekeren dienaer, op zijn eischen, in een klein kooper vertint schaeltje toegereikt. Zy drinken nooit staende, welk zy voor ongezont houden; maer altijd zittende. Zy gebruiken over de maeltijd broot noch tafelborden: want weinigh tarruw en geen rogge wast daer te lande: en verstrekt hen op-gewalmde rijs voor brood. In plaets van tafel-borden, hebben zy dunne koeken, als papier, van rijs-meel gebakken, die zy, op het einde der maeltijd, eensdeels meê op eeten, eensdeels in de neus-doek met zich nemen.

Na de maeltijd gedaen is, word hen weder warm water, om de handen te wasschen, gegeven. Eindelijk staen eenigen op, en gaen stil-swijgens wegh, zonder de minste teken van dankbaerheid tegen den gasthouder te toonen. Andere, inzonderheid zoo zy voorname en byzondere vrienden zijn, blijven zitten en drinken een pijp tabak, en daer by een kopje koffy.

En of schoon de *Hassanisten* over maeltijd zich zeer matich houden, de meesten niet te-min buiten de maeltijd hangen den drank aen: hoewel in 't heimelijk, en des nachts, om het bedekt te houden: want dronken te zijn word by hen voor een schandelijken laster gehouden.

De beste drank voor luiden van vermogen, is Persische wijn. Zy gebruiken ook brandewijn, getrokken door krachte des vuurs uit dadelen, zuiker en wijn de palm, anders *Terri* of *Tari* genoemt: welken laesten zy ook versch getapt uit den kokos-boom drinken.

Byna een zelve wijze van dooden te begraven en lijkstaetsie, is by deze *Mooren* of *Hassanisten* in gebruik, als by de *Persianen*, *Turken* en *Arabieren*. *Lijkstaetsie.* Te weten, wanneer een der *Hassanisten* is overleden, heffen de vrouwen, de naesten van den bloede, als vrouwen en kinderen, een jammerlijk geschrei, luiderstemme, aen: rukken het hair uit het hooft, roepen en vragen. *Ach! waerom zijt gby gestorven? wat is d'oorzaek uwes doods? had ghy in uw leven gebrek?* met vragen van diergelijke beuzelzinnige redenen.

Dit jammer-geschrei word vermeerdert door de bykomste der gebuuren: en duurt dit zes, of volgens andere drie uuren lang. Midlerwijle word ook by den doode eeten gezet, en aen de vrienden, ter gedachtenis van den overleden, een maeltijd gegeven. Daer na word het lijk door drie of vier mans-perzoonen, zoo

het van eenen mans-perzoon is nakend na 't water gedragen, en gewasschen: de nagels aen handen en voeten, 't hair van 't hooft en ooren afgesneden, en de baert geschooren. Is het lijk van een vrouws-perzoon, het word in gelijkerwijze gehandelt en gereinight, hoewel het hair des hoofts niet afgesneden. Het afgewassen lijk word een schoon hembde aengetrokken, de gewoonelijke kléderen weder aen gedaen, en in een open kiste geleid, en op een ladder of bare, door vier mannen, na het graf gebragt: of, volgens andere, het afgewassen lijk word benaeit in een schoon linnen kleed, en met allerhande welriekende kruiden bespreit. Twee, drie of vier *Mollas* of Papen volgen het lijk, al zingende of lezende, tot aen het graf: na hen komen de naeste magen, vrienden en gebuuren. De vader, moeder, zoon, dochter, of de naeste aen de *Mollas*, wringen de handen en roepen over luid, onder anderen, *Ach! waerom zijt ghy gestorven, en verlaet my in zoo groote droefenis. Gaerne wou ik voor u gestorven zijn, indien onze* Peigamber *en Profeet* Hassan *des gehengde.*

Gekomen by het graf, word het lijk uit de kist genoomen, en met de kleederen in 't graf geleid, en toegemetselt, en boven op met veel kleine stenen beleid, met mossel-schelpen bezet en met bloemen bestrooit. Midlerwijle de doode in de aerde word geleid, en het graf gevult, spreeken d'omstaenders eenige gebeden by zich zelfs, en keeren dan al te zamen na het lijk-huis: al waer de vrienden by elkanderen blijven, by zich hebbende de *Mollas*, die gestadigh lezen voor de ziele van den gestorven, en bidden.

Des volgenden daegs, twee uuren voor zonnen-opgangh, treet een groote schaer van vrouwen na het graf, beladen met drie of vier gerechten van spijze, beneffens eenige steene koppen vol *Terri* en brandewijn. Al dit zetten zy by het graf neer, en bieden het den doode tot een lijkmael aen, en vangen zeer jammerlijk aen te huilen en schreien: hoewel met orde in hun weeklagen: te weten, eerst beginnen vier wijven, en wanneer die moede zijn, weer vier andere: die weder door vier andere verpoost worden: dit duurt tot de zonne een uur boven de kimmen is. Hier en tusschen eeten en drinken d'andere op het dood-mael, zoo veel zy kunnen. Dan gaen zy weder naer huis, en komen des anderen en ten derden dage wederom, en doen de zelfste plechtelijkheden. Is d'overleden een voornaem perzoon geweest, zoo duurt zulx tot veertien dagen.

De rouw-kleur is blaeuw. Zy begraven de lijken niet in de *Metziden* of kerken; maer buiten de steden, in diepe graven.

De grooten en luiden van staet maken by hun leven prachtige grafsteden, voor zich zelfs en voor hunne naeste magen.

Gemeenelijk zijn de zelve groot van omtrek, omringt met een vaste muur, en staen gebouwt by eenige *Tanken* of water-bakken: want neffens dezelve hebben zy hun vermaek de dooden te begraven. Of anders zy roien een plaetse af, tot dit gebruik, na by een springend water: welk lustige spring-bronnen maekt. Dicht daer by rechten zy kleine *Metziden* op, en neffens de zelve graf-steden: ront gebouwt, of met vier, zes of acht hoeken, en overdekt met ronde gewelfsels: al het welk zeer heerlijk doorwrocht is, en op pijlers rust. De rest van het erf of de grond is beplant met vrucht-boomen, en de uitstekenste bloemen: even als of zy Elizeesche velden wouden maken, waer in de zielen hare ruste mogen nemen. En zeker onder alle plaetsen in des *Mogols* land, zijn gene, die meer vermaek geven, dan eenige van hunne begraef-plaetsen. Noch de *Mooren* besteden zoo veel kosten, noch toonen zoo veel bouw-kunst aen eenige andere gebouwen, als aen deze.

Onder veel andere heerlijke grafsteden, gesticht ter gedenkenis van hunne dooden, is de beruchtste een te *Secandra*, een dorp, een kleine mijle van de Hooft-stadt *Agra*. Zy wierd begonnen by Koning *Achabar*, die ontrent des jaers vijftien hondert zestig begon

begon te heerschen, en in de zelve begraven leid, en voltooit door zijnen zoon, die aldaer nessens zijne zijde rust. De stoffe van dit prachtig gebouw is marmer van verscheide kleure: en de steenen zoo dicht te zamen gemetselt, dat zy niet dan een doorgaende steen schijnen te zijn. Het is hoog opgebouwt, Pyramidisch-gewijze, en heeft nessens haer een fraeie *Metzid* en een lustige tuin, omringt met een muur van marmer.

De *Hassanisten* zijn stout en opgeblazen, verachters van andere volken, logenachtig, wraek en bloedgierig, en achten het zoo veel eenen mensch om 't leven te brengen, als eenen hond: daer en tegen in den krijg bloohertig en verzaegt. Zy zijn donker taen-geel of olyf-verwig: doorgaens hoog en recht van gestalte, en ziet men byna geen geboggelde, noch manken onder hen. Zy hebben zwart en donker-bruin gekleurt hair: hoewel niet gekrult: wit en geel hair word by hen voor een teken van melaetsheid gehouden.

De meesten, behalve de Priesters of *Mollas* en stok-oude luiden, scheeren en schrapen het hair der baert af, en houden ganfch niet dan de knevels, hoewel die zeer lang: desgelijx al het hair des hoofts, behalve op den kruin, daer zy een lok houden, om daer by, ô blinden yver! door *Mahometh* na den hemel gevoert te worden.

Volgens *Eduard Terry*, houden zy het hair der knevels in zijne natuurlijke kleure, met het zelve geduuriglijk met zwarte loode kammen te kemmen, tot aen hunnen hoogen ouderdom: maer wanneer namaels de tijd hen zoo grijs heeft gemaekt, dat zy niet langer hunne grijze hairen kunnen verbergen, zoo gebruiken zy het scheer-mesch geen meer; maer laten het hair der baert aen wangen en kinne lang en breet groeien: waer door men onder hen veel grijze mannen heeft.

Dracht der Mooren. De kledinge van vrouwen en mannen, is byna van een zelve fatsoen, en gemaekt van katoen, linnen, goude en zijde lakenen, ieder na zijnen staet, vermogen en waerdigheid.

De

De rokken, *Kabaya* geheten, zijn boven naeuw en om de lendenen gesloten, en hangen tot op de knien. Zy dragen broeken met vele fronsen, op de hielen neerhangende. De schoenen zijn na 's lands wijze gemaekt van leer, en andere kostelijke stoffen, die zy op de hielen neer treden, om des te gemakkelijker te kunnen uittrekken, wanneer zy in de kerken of huisen gaen, en op de vloeren (die met witte tapyten overspreit zijn) willen zitten. Het hooftdeksel zijn *scheeschs* of tulbanden, op de Turksche manier, gemaekt van fijn, en gemenelijk van wit of root katoen, met zijde en goude doorwrochte stoffen, die zy nooit in 't groeten af nemen. Om den hals en over de schouderen hebben gemene en luiden van staet, in plaets van een mantel, een geel, root, groen, wit, of ander gekleurt kleet, *Pomerys* genaemt: tegen de koude of regen. Om den middel dragen zy een gordel of riem, met gout en zijde doorwrocht: en over den zelven een ander klein wit gevouwen gordelken van fijn linnen. Die van vermogen hebben een breet kort geweer of pook op de linker-zijde, tussen de gordel insteken. 't Gevest en schede is van gout: en bywijle met edele gesteenten ingeleid. Dit geweer word *Ginda* of *Katerren* genaemt. De vrouwen verçieren haer met veel juweelen, zoo van goude en zilvere oorhangsels, als arm en voetringen, na ieders staet en middelen.

Men heeft over al in *Indiën* veel Kristenen van allen landaerd uit *Europe*: en ook veel Joden: desgelijks veel ingeboore heidenen, door de onzen en Rooms-gezinden tot het kristen geloof bekeert. Daer en boven zijn 'er *Thomisten* of kristenen van *sant Thomas*, anders *Penekajers* in de land-tale geheten, *Armeniers*, *Abyssiners*, &c. ieder van een byzondere Gods-dienst.

In *Suratte* inzonderheid, bevind haer ook een zekere sekte of slag van heidenen, die de *Mooren Guenure* noemen, de *Persianen Atexperes*, *Zarduxt*, *Kebbers* en *Gauri*, en de heidense Indianen *Parsi*: welke naem sy ook zich zelfs geven, naerdien zy uit *Persien* hun herkomen en oorsprong hebben.

Zoo

Zoo verre zy gesproken van 't geen *Indiën* in 't algemein betreft: genomen *Indiën* voor het gedeelte, binnen den *Indus* en *Ganges* besloten: al het welk ook op het gewest van den Grooten *Mogol* kan gepast worden: uit oorzake de *Mogol* meest al de gewesten, binnen dit bestek begrepen, in bezit heeft. Dies onnoodigh zou zijn, het zelve hier te herhalen. Ik zal alleenlijk by brengen, het welk des *Mogols* Staet en Rijk in 't algemein en byzonderlijken raekt: daer na de Landschappen, daer in het gansch Rijk is verdeilt, vervolgens beschryven.

't Rijk van den Grooten Mogol: *anders* Hindostan *of* Indostan.

HEt Koningrijk van den Grooten *Mogol* of *Mogor*, welk, om zijne groote en magt der onderhorige koningen, den naem van Keizerrijk verdient, leit westwaerts met den stroom *Indus*, en oostwaerts met den *Ganges* beslooten; paelt zuidwaerts ten deele aen den Oceaen, ten deele aen het Koningrijk van *Kunkan* of *Visiapour*, in 't noorde aen *Usbek*, de bergen van *Tibeth*, de Koningrijken van *Srinagar*, *Kaparangue* en *Radok*, en eindelijk in 't ooste aen het Koningrijk van *Nekbal*.

Eduard Terry stelt tot grens-palen in 't ooste het Koningrijk van *Maug* of *Mavy*, in 't weste *Persie*: in 't zuide den Oceaen, het Koningrijk van *Dekan* en de golf van *Bengale*; in 't noorde de bergen van *Kaukasus* en *Tartarye*. *Texeira* stelt stechts aen de eene zijde den stroom *d'Indus*, en aen d'andere den *Ganges*, tot grenspalen.

Volgens ook *Peruschi*, is het Koningrijk des *Mogols* eigentlijk het vast land, dat tusschen den *Indus* en *Ganges* gelegen is, even als het *Heilig Land* tusschen den *Tigris* en *Eufraet*.

Andere, als *Bulaye Le Gouze*, en uit hem *Davitii*, doen dit Koningrijk palen in 't noorde aen het land van den Grooten *Cham* van *Tartarye*, en aen *Samarkan*; in 't zuide aen het Koningrijk van *Visiapour*, de golf van *Bengala*, de groote Indische Zee, *Diu* en *Damaon*, beide landen, onder de Portugesen gelegen; in 't ooste, aen de Koningrijken van *Pegou*, *Edrabat*, en *Thebet*, in 't weste aen *Agemistan*, of Keizerrijk van *Schah*, of Koning van *Persie*. Dan niet wel kunnen aen dezen Rijke vaste grens-palen gegeven worden, ter oorzake van het gestadig verliezen der oude, en inlijven van nieuwe landschappen.

Des jaers vijftien hondert twee en tachtig breide de staet van den *Mogol* zich aen de noord-zijde tot aen den berg *Imaus* uit, heden gemeenelijk *Kumae* genoemt, die de *Mogols* van de Tartaren scheid, waer na het Land der *Bottans*; in 't zuide paelde het aen *Kalekut*, de golf van *Bengala*, en d'Indische zee, langs *Kambaye*: in 't ooste, aen d'uitterste grens-palen van *Bengala*; in 't weste aen den stroom *Indus* en de grens-palen van *Persien*: Dit gewest des *Mogols*, binnen deze palen begrepen, te rekenen van den stroom *Indus* tot aen den *Ganges*, noemden d'ouden *Binnen-Indiën*, of *Indiën* binnen den *Ganges*, anders *Indostan* of *Hindostan*, dat's, *Land van den Indus*: want *stan* is *land* gezeid. *Peruſch.* *Iarrik.*

d'Omtrek des gehelen Rijks was toen negen hondert Fransche mijlen: de lengte, van 't ooste na 't weste zes hondert, en de breete, van 't noorde na 't zuide, vier hondert mijlen. Volgens andere is het lang van 't ooste tot het weste ten minste duizent *kos*, twee *kos* gerekent op een Hollandsche mijle. *Iarrik.* *Twist.*

Volgens *Eduard Terry*, was des jaers zestien hondert vijftien dit Rijk lange, van 't noord-weste tot het zuid-weste, over de twee duizent Engelsche mijlen, en van het noorde na het zuide ontrent veertien hondert: leggende d'uitterste zuid hoek op twintig, en d'uitterste noord hoek op drie en veertig graden, noorder breete. De breete strekte zich toen van 't noord-ooste tot het zuid-weste ontrent tot vijftien hondert Engelsche mijlen.

By *Purchas*, volgens *Haukin* de Engelsman, wort de ſtaet van den Grooten Mogol in vijf Koningrijken verdeilt: het eerſte wort genoemt *Pengab* (by *Davitii* voor het land gehouden, om en by de reviere *Hind*, anders *Pangab* genoemt, dat *vijf wateren* gezeit is) wiens hoofdſtad *Lahor* heet: het tweede, *Bengala*, met de hoofdſtad *Sonargham*; 't derde, *Malua*, met de hoofdſtad *Vagain*; 't vierde, *Dekan*, met de hoofdſtad *Brampor*; het vijfde *Kambaye*, met de hoofdſtad *Amadauar*. *Boteer* wil dat de Groote *Mogol* zevenenveertig koningrijken beheert.

Volgens *Eduward Terry* waeren des jaers zeſtien hondert en vijftien den Grooten Mogol zeven en dertig wijdſtrekkende Lantſchappen, oulinx zoo veel byzondere Koningrijken, onderworpen: welker namen, getrokken by hem uit de Rijx-rekenboeken van den Mogol zelf, de volgende zijn: *Kandahar*, *Kabul*, *Multan*, *Haïakan*, anders *Balochy* genoemt, *Buckar*, *Tatta*, *Soret*, *Jeſſelmeer*, *Attack*, *Peniab*, *Ckismeere*, *Banchish*, *Jengapore*, *Delij*, *Bando*, *Malway*, *Chitor*, *Guzarat*, *Chandis*, *Berar*, *Narvar*, *Gwaliar*, *Agra*, *Sanbat*, *Bakar*, *Nagrakat*, *Siba*, *Kakares*, *Gor*, *Pitan*, *Kanduana*, *Patna*, *Jeſuat*, *Mevat*, *Udeſſa*, en *Bengala*. Een Landſchap word by hen *Soubach* genoemt.

De zuid-zijde des Lands van den Mogol, tuſſchen den zeeboeſem van *Kambaye* en dien van *Bengale*, begint zich zuidwaerts uit te ſtrekken, gelijk een groote ſtreke lands, in vorm van een driehoek. Men heeft gene gout of zilver-mijnen in *Hindoſtan*.

Boven al is 't groot Koningrijk van *Bengale* wonder vruchtbaer. 't Ganſch land heeft ook de volheit van koopmanſchappen: als zijde, katoen, indigo, en meer andere.

Dit wijdſtrekkend geweſt bezit vruchtbare landouwen, heeft meerendeels de volheid van lijftocht, ter oorzake het tuſſchen twee groote revieren, *d'Indus* en *Ganges*, gelegen is, welke byna deze ganſche landſtreke, gelijk een tuin, met haere bochten bevochtigen. Veele andre revieren maken dit geweſt bovemate vruchtbaer.

De landſtreke van *Suratte*, tot aen *Brampore*, is luſtig en vol revieren en ſpringbronnen; maer de wegh van *Brampore* tot *Agra* bergachtig en moejelijk voor de kamelen, doch zuiver van ſtruik-rovers. Het land geeft zeer goede terruwe, rijs en gerſt, met meer verſcheiden ſlagh van goede broodgranen en koren, te bekomen voor een geringen prijs. De terruwe is voller en witter, dan d'Europiſche: daer d'inwoonders zeer zuiver en ſmakelijk broot van bakken, op dekſels van een pot, die over 't vuur leid. 't Land is verciert met meenig boſſchaedje, boogaerts en luſt-hoven. Dies niettegenſtaende heeft men onder deze grote uitſtrekking van landen vele, die niet als zwavel en onvruchtbare bergen zijn, weinig bebouwt en bevolkt.

Van *Kambaye* tot aen *Lahor* zijn zandige, dorre en onbegangkelijke woeſtijnen: maer twintig mijlen, op dees zijde van *Lahor*, is de grondt vruchtbaer en vet. Zelden vind men op weg bronnen of revieren, en niet dan dor zant, dat dikwils, door de wint in de lucht opgeheven, den reizers in d'oogen wait, en by wijle verſmoort. Eensdeels om deze groote woeſtijnen en onherbergelijke plaetſen, daer by wijle gene lijfs-behoeften noch drink-water te bekomen is: desgelijx uit vreze voor ſtruik-roovers, reiſt men in *Indiën* met ſterk gezelſchap, dat d'Arabieren *Karavane* en de Perſianen *Kafila* noemen, by wijle ten getale van drie, vier en vijf duizent menſchen. *Karavane* is eigentlijk in 't Arabiſch *Reis-troep* of *troep der reisgenoten* gezeit. Uit de ganſche troep wort een geleider gekoren. Wanneer de tijt van voort te reizen gekomen is, klopt dees driemael op eenen trommel: op het eerſte geklop of ſlag, worden de tenten, daer onder zy des nachts geſlapen hebben, te zamen gevouwen: op den tweeden, de kemels en wagenen gereet gemaekt: op den derden, reiſt gewoonelijken de *Karavane* voort. Wanneer zy by nacht reizen, wort geduuriglijken, ten einde niemant van den weg zou afdwalen, op trommelen geſlagen, als men ſtil zal ſtaen, geeft men dit ook met een teken te kennen: desgelijx wanneer men

men water-putten op weg ontmoet, die by wijle tot de diepte van veertig en meer ellebogen gegraven zijn. Het water wort'er meest door arbeit van ossen uitgeput.

Veel olifanten heeft men in het Rijk van den *Mogol*, die ten oorlog en pracht des Konings en groote Heeren gebruikt worden: desgelijx tot het dragen van zware lasten, in plaets van kemels, die aldaer zeer weinig zijn. Wel worden d'olifanten aldaer niet aengefokt; maer derwaerts gebragt uit de Koningrijken van *Bengale* en *Siam*, en van het eiland van *Zeylan*. Men heeft'er ook weinigh peerden en muil-dieren, en moeten alle uit *Persie* en *Arabie* komen. De weinige peerden, die aldaer vallen, zijn klein, en gezet, gelijk de Noorweegse, bequaem tot het verrechten van eenigen zwaren arbeid, even als d'ezels, die overvloedelijk in 't land zijn, en het voeder rijkelijk verdienen kunnen. Men heeft 'er ongemeen veel buffels, die ook zwaren arbeit doen moeten. Het vleesch, uit oorzake het vol kleine maden is, word niet tot spijze gebruikt: maer wel de melk: die men voor gezont houd, inzonderheid voor kranken.

ıvan-
ı.

In de landen van *Suratte* en *Indostan* zijn geene herbergen, in welke de reizende man zijne behoefte kan hebben: alleenlijk in de voornaemste en groote steden en in eenige dorpen, op 't land, zijn eenige onbewoonde huizen, *Karavanseras* in 't Arabisch, dat's, *Karavaen-huizen*, anders *Serrays* of *Sarraas*, volgens *Terry*, geheten: hoewel zy niet, gelijk in *Persie* en *Turkye*, uit een eenig huis bestaen, in maniere van een groot klooster, gemaekt van gebakken of gehouwen steen, met een groote meenigte van afgeschote kamers rontom, tot herberging der reizers: maer zijn in *Indiën* meerendeels niet anders, dan groote straten en wijken der stad, geschikt tot wooningen der vreemdelingen, 't zy koopluiden of anderen, die ieder na zijn welgevallen mag verkiezen, en met deuren sluit.

Ieder *Karavansera* heeft een *Bakkal* of poortier, die alle avonds dezelve op gezette tijden sluiten, en niet weder, als voor zonnen-opgang, moet opmaken. Dees poortier houd ook een gaer koken en allerhande onbereide eetwaren: zulx men by den zelven toebereide spijze bekomen, ook selfna believen toebereiden kan. Wanneer men weder uit reist, geeft men voor een last-dier in de steden een kopere *Jekkas*: behalve de spijze. Maer in de *Karavanseras* op het land, behoeft men niet meer voor de herberge te geven: by aldien men van den poortier geene spijze genoten heeft, dan deze woorden te spreken: *Salom alecun: Vrede zy met u.* Deze *Serrays* worden gesticht door eenige magtige luiden, uit een goeden yver, en tot een gedachtenis, ten gerijf van vreemdelingen en reizers, om hen daer in te huisvesten. Volgens *Terry*, vintmen niet in dezelve, dan plaetse tot huisvesting, zonder een duit daer voor te geven. Van alle andere dingen moet men zig voorzien, en dezelve met zich brengen. De meeste gewesten zijn genoegzaem bevolkt en vry wel bebouwt.

Hindoustan bezit een zeer groote meenigte van goud en zilver; niet tegenstaende het geene gout noch zilver-mijnen besluit: maer word dat alles door de vreemdelingen daer in gesleept, zonder ooit daer weer uit te komen, en valt als in eenen afgront. Het gemunt Europisch of uitlandsch gelt wort versmolten: van het gesmolten weer nieuwe munte geslagen, en met den stempel des *Mogols* gemunt.

Daer en boven alle de scheepen, zoo Indische zelfs, als Hollandsche, Engelsche en Portugeesche, die alle jaers koopwaren uit *Hindoustan* na *Pegu*, *Tanasseri*, *Siam*, *Zeilan*, *Achem*, *Makassar*, *Maldives* en andere plaetsen voeren, slepen ook veel gout en zilver weer te ruch na *Hindoustan*. Ook krijgt *Indostan* een groote meenigte zilvers, dat de Hollanders uit *Japan* krijgen en derwaert brengen. Eindelijk al het goud en zilver, dat recht toe recht aen over zee, uit *Holland*, *Engeland* en *Portugael* daer hene word gevoert, daer van komt niet, dan in koopwaren weer te ruch: de rest blijft aldaer, gelijk het ander.

Daer en tegen heeft *Hindoustan* mangel van peper, koper, nagelen, noote-muskaten, kaneel, loot, laken en verscheide andere dingen, die d'onzen hen van *Japan*, *Molukker Eilanden*, *Zeilan* en *Europe* toevoeren. Daer en boven is in *Hindoustan* gebrek van veele versche fruit: welk hen toekomt van *Samarkand*, *Balk*, *Bokara*, en *Persie*, als meloenen, appelen, peeren, druiven, rozijnen, die men te *Dely* den geheelen winter over, hoewel zeer dier, te koop vind. Desgelijx heeft men daer het geheel jaer door, uit de zelve plaetsen gedroogde vruchten: als, amandelen, pistacien, nooten, pruimen, abrikozen, rozijnen en andere. Daer worden ook zekere boesjes of zee-hoorentjes, gevischt onder d'eilanden van *Maldiven*, ingebragt, die in *Bengale* en op andere plaetsen klein geld verstrekken: desgelijx Ambregrijs van de zelve eilanden en van *Mozambijk*: als ook rinosters-hoorens, olifants-tanden, slaven uit *Ethiopie*, muskus, porcelein, peerlen: beneffens vele andere dingen.

Texeira. Groote barken komen van de stadt *Lahor* den stroom *Send* of *Sinde* af, geladen met verscheide koopmanschappen: als groote meenigte van veelerlei stoffen, zuiker, *anil* of indigo, garen en andere, die uit de Koningrijken van *Lahor*, *Multan*, *Agra*, *Dely*, *Mandoa*, *Sitroh*, *Utrad* en andere komen.

Volgens den zelven *Texeira*, voeren des Mogols schepen meer lasten, dan die van *Europe*, en kunnen geleken worden by de galjoenen van den groten Turk, die varen van *Konstantinopolen* na *Alexandrye*: zy zijn ook op een andere wijze gemaekt. De stuurluiden dienen zich niet van kompas of graet-boog, om uit *Indiën* na *Persie*, *Bassora*, *Mocha*, *Mozambijk*, *Mombas*, *Sumatra*, *Makassar* en andere plaetsen te varen: maer zeilen na de noord-sterre, en den op en ondergang der zonne.

Verscheide volken. Men heeft verscheide en veelerlei volken in het gebied van den Grooten Mogol. De voornaemste en meeste ingeboorne inwoonders zijn Heidenen of afgodisten, en Mooren, anders, na *Mahometh*, d'invoerder hunner Sekte, Mahometanen genoemt, en ook Mogols of Mogollers, na den Tarterschen stam *Mogol*, daer de rechte Mogollers uit gesproten zijn: want niet alle, die heden den naem van Mogols dragen, zijn uit den stam der Tartersche Mogols gesproten: maer ook worden de geenen heden Mogols genoemt, zoo zy slechts Mahometanen zijn, blank van aengezicht, en zich in dienst van den Grooten *Mogol* begeven hebben: schoon zy Turken, Persen of Arabieren zijn. In't algemein vind men daer wel hondert heidenen tegen eenen Mahometaen.

d'Inwoonders in 't algemein van *Indostan* waeren oulinx alle Heidenen, en worden met een algemeinen naem *Hindoes* of *Hindous*, en by d'onzen Hindostanders genoemt.

De Hindostanders schraepen en scheeren al het hair des hoofts kael af: en doen dit dikwils: niet tegenstaende men de kaelheid niet ziet, uit oorzake de hoofden altijd met tulbanden zijn bedekt: welke zy nooit afnemen, gelijk wy in het groeten doen. Het veel en dikwils scheeren maekt onder hen zeer goede barbiers: die, behalve hunne schaertjes en scheermessen, een klein werk-tuig gebruiken, van de lengte ontrent als een korte priem: welk zeer scherp is, daer mee zy de nagelen aen voeten en handen afsnijden en reinigen. Ieder scheerder draegt altijd by zich een rond stalen spiegel, in de ronte ontrent zoo breet als een zilver tafelbort. Het is een weinig hol gemaekt, en word by hen zeer zuiver en helder gehouden. Deze scheerders vertoonen dikwils, onder het op en neer wandelen, deze spiegels aen de mannen, die zy stil vinden zitten.

d'Ambachts-luiden, schoon lui uit de natuur, leggen zich evenwel, 't zy door noot of anders, op den arbeid, en maken tapyten, boorduursel, gout en zilver laken, en allerlei hand-werken van zijde en katoen; daer men zich in het land van dient, of die na andere plaetsen vervoert worden.

De Groote *Mogol* of Koning is genootzaekt, door de meenighte van binnen en buiten-landsche vyanden, geduuriglijken groote krijgs- *Soldaten krijgs-m. des Mog.*

heiren

heiren t'onderhouden, zoo wel in oorlog, als in vrede : zoo wel naby zijnen perzoon, als in het veld: 't zy van 's lands ingebooren landaert, gelijk de *Rajas* en *Patans* zijn, die hy, om verscheide redenen, genootzaekt is in zijnen dienst te houden ; gelijk breeder op *pag.* 331. staet te verhalen : of, en voornamelijk, van Mogollers, gelijk hy zelf is, of ten minste die gehouden worden voor Mogollers : schoon vreemdelingen: want des Konings hof is niet, gelijk in den beginne, geheel en al van oprechte Mogollers uit *Tartarye* op-gelcit : ook die ampten en waerdigheden bekleden, en zelf in den krijg, zijn niet alle uit den stam der Mogollers: maer zijn vreemdelingen en luiden van allen landaert opgehoopt. De meeste zijn Persianen, eenige Arabieren : andere Turken of hunne kinderen : hoewel de kinderen van de derde en vierde voortteeling der Mahometanen voornoemt, die reeds een bruin aengezicht en tragen aert des lands hebben aengenomen, zoo hoogh niet geacht noch geëert worden, als de nieuw gekomen Mametanen : ja komen niet dan zelden tot ampten, en zijn eindelijk gelukkig, wanneer zy slechte ruiters of voetknechten kunnen zijn.

Het is heden 's daegs genoech, om voor eenen Mogol gehouden te worden, te zijn een vreemdeling, blank van aengezicht en een Mahometaen, tot onderscheid van d'Indianen, die bruin en Heidenen zijn : desgelijx van de Kristenen van *Europe*, die *Franken* of *Franguis* worden genoemt.

De Mogol is genootzaekt vreemd krijgsvolk van Mogollers, gelijk gezeid is, t'onderhouden : welk de voornaemste kracht van zijnen staet is, maer hem op ongeloofelijke onkosten jaegt. Dit vreemd krijgsvolk, zoo wel ruitery, als voet-volk, is verdeilt in tween : het een is geduurigklijken by zijnen perzoon : het ander verspreid in 't veld door de Landschappen. In de ruiterye, welke haer by den Mogol bevind, heeft men eerstelijk *Omrahs* : in de tweede plaetse, *Mansebdars* : daer na, *Rouzindars* : en eindelijk slechte ruiters.

d'Omrahs of Heeren van den hove des Mogols zijn niet, gelijk iemant mogt denken, kinderen of zoonen van den huize of geslachte, gelijk hier te lande of in *Vrankrijk*: want naerdien alle de landen des koningrijks den koning eigen zijn, zoo volgt daer uit, dat men daer gene hertogen noch markgraven heeft, noch eenig geslacht, dat rijk van landeryen is, of door zijne inkomsten en vaders goederen bestaet. Ook zijn *d'Omrahs* gemeenelijk en gene zoonen van *Omrahs* : want aengezien de Koning erfgenaem van alle hunne goederen is, zoo kunnen, by gevolg, de huizen niet lang in deze grootsheid bestaen. Ten tegendeele komen zy dikwils en eens loefs te vallen : ook zoo, dat de kinderen, of ten minsten de neven, van een machtigen *Omrah*, zich gemeenelijken na 's vaders doot gebragt zien tot d'uitterste armoede, en gehouden zijn dienst onder den eenen of anderen *Omrah* te nemen, als slechte ruiters. Wel is waer, de *Mogol* gewoonelijken een kleine inkomste aen de weduwen laet, en dikwils zelf aen de kinderen. Of zoo de vader een langen tijd geleeft heeft, zoo kan hy zijne kinderen door gunste veel vaerdiger voortzetten, inzonderheid zoo zy wel gemaekt zijn, blank van aengezicht, en daer en boven niet te veel van het Indiaensch wezen hebben, en aldus noch voor oprechte Mogollers kunnen doorgaen. Dies niet tegenstaende gaet deze bevordering van gunste altijd langzaem genoegh voort : naerdien men, uit kracht van een by na algemeine gewoonte, van kleine soldyen en van kleine ampten tot groote moet over treden. Derhalve zijn deze *Omrahs* gewoonelijken niet dan waeghalzen en vreemdelingen van allerlei slag van landaert, die zich na dit hof begeven, en zoo wel d'een als d'ander, luiden van niet met allen : ja, eenige slaven : de meesten zonder tucht en onderwijs : die de Mogol aldus tot waerdigheden, na zijn goetdunken, verheft ; en desgelijx weer afzet.

Onder deze *Omrahs* zijn eenige *Hazary*: andere *Dou-Hazary*: andere *Penge Hecht* en *Deh-Hazary* : ja ook gelijk d'oud-

d'oudste zoon des Konings was, *Douazdeh Hazary* : welk zeggen wil, Heer van duizend, twee duizend, vijf duizent, zeven, tien en twalef duizent peerden: en heeft ieder minder of meerder soldye, na gelang van het getal der peerden: ik zeg peerden: uit oorzake zy niet betaelt worden, ten aenziene van de ruiters; maer van de peerden: want *d'Omrahs* kunnen ruiters met twee peerden houden, om beter in staet te zijn van te dienen in warme landen: daer een ruiter met een peert, volgens het gemeen spreek-woort, meer als half te voet is.

Dan zy zijn niet genootzaekt t'onderhouden, noch de Koning betaelt in 'er daet zoo veele peerden, als deze groote namen van *Douazdeh* of *Hecht Hazary*, dat zijn acht of twalef duizent, mee brengen. Deze zijn alleenlijk cierlijke namen, om prachtig uitterlijk te schijnen en de vreemdelingen te trekken. De Koning bepaelt het volkomen getal der peerden, die zy gehouden zijn t'onderderhouden. En dit is gewoonelijken het voornaemste gedeelte van hunne soldyen, zonder van andere te spreken: alle welke gewisselijk zeer groote en merkelijke wedden bedragen: inzonderheid wanneer zy goede *Jahgbirs* of goede landen, aen hunne soldye toegeleid, kunnen bekomen.

Andere worden betaelt in zilver uit de schatkamer, die men *Nagdys* noemt, dat is te zeggen, betaelt in zilver, genomen uit de schat-kamer: gelijk alle de genen zijn, die gene *Iahgbirs* hebben.

Het getal der *Omrahs*, zoo wel van de genen, die te velde zijn in de landschappen en krijgsheiren, als die ten hove, is zeer groot, en niet wel juist te zeggen een getal. Ten hove heeft men gemeenelijk van vijf en twintig tot dertig duizent.

Deze *Omrahs* komen tot de heerschappyen en voornaemste ampten van het hof en krijgsheiren, en zijn, gelijk zy zeggen, de zuilen van den staet en onderhouden den luister van het hof. Zy komen nooit op straet, dan met prachtig gewaet bedekt, gezeten by wijle op eenen olifant, of te peerde, of in een palakijn, en gevolgt gewonelijken van een groot getal van ruiters: die de wacht voor hun huis zullen hebben: beneffens een groot getal voetknechten, die voor hen en ter zijde gaen, om ruim baen te maken: die hen de muggen, vliegen en stof met pauwen-steerten af keeren: hun drink-water, en bywijle de reken-boeken en andere papieren nadragen.

Alle die zich ten hove bevinden, zijn gehouden, op pene van eenige besnoeyinge der soldye, tweemael des daegs den Koning in de vergadering, daer hy ter recht zit, zich te vertoonen, of ten elf uuren des uchtens te gaen begroeten: en des avonts ten zes uuren.

Zy zijn daer en boven gehouden de wacht in het kasteel te doen eenmael ter weeke, ieder op zijne beurte, den tijd van vier en twintig uuren: daer zy hun bedden, tapyten en ander huis-raed meê brengen. De Koning verschaft hen niet met allen dan eeten: welk zy met groote plechtelijkheid en eerbiedigheid ontfangen: te weten, zy doen driemael het *Taslim* of de groetenis met het aengezicht na zijn vertrek gekeert, en de handen eerstelijk tot aen d'aerde te buigen, en dan op het hooft te brengen.

Zy zijn daer en boven verplicht te peert te volgen, en overal den Koning te vergezelschapen, wanneer hy te velde trekt en uit gaet, in wat tijd het ook zy, zoo wel in regen en wint, als in stof: 't zy dat hy is in een palakijn, of op eenen olifant, of op eenen *Takravan* of veld-throon, die op de schouderen van acht mannen word gedragen.

De Koning, 't zy hoe hy trekt, is altijd wel bedekt tegen weer en wint, 't zy dat hy ten oorlog, of met zijn veld-leger van stad tot stad, om een speel-reis gaet.

Dies niet tegenstaende verschoont de koning eenige, uit oorsake van hunne byzondere ampten, of om hun onpasselijkheit, of te hoogen ouderdom, of om den grooten omslag te mijden: ge-

gelijk men gewoonelijken doet, wanneer hy slechts naby de stad op een jacht-plaetse of lust-huis gaet: of liever, wanneer hy in de *Moskee* treet: want dan heeft hy gewonelijken geen andere in zijn gezelschap, als de gene, die op dien dagh de wacht hebben.

Mansebdars zijn ruiters van *Manseb*, welk is een byzondere eerlijke en aenzienelijke soldye: hoewel niet zoo hoog, als die van *d'Omrahs:* maer veel hooger als die van d'andere. Ook worden zy gehouden als kleine *Omrahs;* als zijnde uit den rang der genen, die daer toe komen: des te meer; naerdien zy geen ander hooft erkennen, als den koning, en algemeenelijken tot al het geen verplicht zijn, daer toe *d'Omrahs:* ja zouden volkome *Omrahs* zijn, zoo zy hadden, gelijk eenige voortijts gehad hebben, eenige ruiters onder zich: in stede zy gewoonelijken niet hebben, dan twee, vier of zes ruiters van verbintenis, dat is te zeggen, die het merk des Konings hebben: en hunne soldye gewoonelijken niet hooger komt, dan van vijf hondert tot zes en zeven hondert *ropias* ter maent. Het getal der zelve is ook niet bepaelt, maer veel grooter, als dat van *d'Omrahs:* want ten hove heeft men altijt twee of drie hondert, behalve die in de Landtschappen en krijgsheiren zijn.

De *Rouzinders* zijn ook ruiters: maer van soldye voor eenen dag: gelijk 't woort mee brengt. Dies nittemin is deselve bywijle veel groter, dan die van de meeste *Mansebdars*: maer is niet van dat slagh, noch zoo aenzienelijk. Dan zy zijn ook niet gehoude aen *d'Agenas*, gelijk de *Mansebdars*, dat is te seggen, op een zekren prijze, die by wijle al te onredelijken is, de tapeetseryen en ander huisraed, daer de koning zich van in zijn huis heeft gedient, aen te nemen. 't Getal van dese luiden is zeer groot: zy bekleden kleine ampten: de meeste zijn schryvers, onderschryvers, zegeldrukkers op de *Baratten* of papieren voor gelt.

Slechte ruiters zijn, die onder de *Omrahs* staen: der welke aenzienelijkste, en die de grootste soldye trekken, zijn de genen, die twee peerden van verbintenis hebben, dat is te zeggen, die met het merk van hunnen *Omrahs* getekent zijn. Hunne soldye is niet volkomen bepaelt: en hangt dezelve meest aen d'edelmoedigheid van den *Omrah*, die eenen iegelijk na zijn goetdunken kan begunstigen: hoewel, volgens orde des *Mogols*, de soldye van een slechten ruiter met een peert niet minder is, dan vijf en twintig *Ropias*, of daer omtrent ter maend: en maekt hy ook op dien voet met *d'Omrahs* zijne rekeningen.

De soldye van het voetvolk is minder. Ook heeftmen daer ellendige muskettieren, die op d'aerde zitten, wanneer zy los branden, en rust hun musket op de verket-stok. Daer en boven vrezen zy voor hunne groote baert, en oogen te verbranden; en boven al, dat d'een of ander *Dgen* of quade geest 't musket niet doet bersten. Zulke hebben twintig *Ropias:* andere vijftien: zommige tien. Dies niet te min zijn'er busschieters of konstapels, die groote soldye hebben, en boven al de *Franken* of Kristenen, als Hollanders, Fransen, Portugesen, Engelschen en Hoogduitschen, die zich derwaerts uit *Goa* begeven, of uit den dienst van Hollanders en Engelschen lopen. Voorheene, eer de Mogollers hun grof geschut wisten te hanteeren, waren hunne soldyen seer hoog. Men heeft 'er noch te dezer tijt, die twee hondert *Ropias* ter maent trekken: maer willen heden niet meer geven dan twee en dertig. Het geschut is by hen tweederlei: het eerste is groot en zwaer: het tweede is licht, of, gelijk zy spreken, geschut van den stegelreep. Eenige der zwaerste gestukken moeten door twintigh paer ossen en meer voortgetrokken worden: daer men olifanten by zet, die d'ossen helpen, met de raderen der karren, door middel van hunne snuiten en hoofden, voort te duuwen, wanneer men op quade wegen is, of een rouwen berg op moet.

Wanneer Koning *Oranchzef* des jaers zestien hondert twee en zestig met zijn gansch krijgsheir na *Kaximir*, een zijner noordelijkste landschappen, was gettokken, om aldaer den zomer

zomer te gaen doorbrengen, bestont zijn grof geschut, dat hy met zich voerde, in zeventig stukken meerendeels van gegoten koper, zonder te rekenen twee of drie hondert lichte kemels, die ieder een klein veld stukje droegen, van de groote, als een dubbelde musket. Het licht geschut of geschut van den stegel-reep, bestont uit vijftig of zestig kleine metale veld-stukken: ieder lag op een kleine, welgemaekte en fraei geschilderde karre, met een kiste voor en achter, tot versterking: en wierd voortgetrokken door twee zeer schoone peerden, verciert met meenigte van roode vanen, daer een konstapel voerman van was. Het geschut van den stegel-reep is onafzonderlijk van den perzoon des Konings: waerom men het ook alzo noemt; daer het grof geschut bywijle van hem afwijkt, om de groote wegen te volgen en beter voort te raken. Dit geschut gaet des uchtens op weg, wanneer de Koning uit zijne tente treed, en trekt dikwils in vollen ren na de vergader-plaetse, om haer in orde te stellen voor zijne tente, die men daer vind, en des daegs te voore al bereid is, gelijk ook die van de groote *Omrahs*. Al dit geschut brand in een zelven oogenblik los, op des Konings ingang ter tente: ten einde het gansch krijgsheir van zijne komste zou verwittigt zijn.

De Koning ondertusschen wijkt een weinigh ter zijde af, om in de jacht-plaetsen te treden, die gemerkt en op d'aenkomste bewaert zijn, uit vreze dat het krijgs-heir daer zou in komen.

Het land of velt-krijgs-volk is niet verscheiden van het geen, dat by den Koning is. Men heeft 'er overal *Omrahs*, *Mansebdars*, *Rouzindars*, slechte ruiters, voet volk en overal grof geschut, daer men oorlogt. Daer is geen onderscheid, dan in het getal: want het veld-krijgs volk is zeer talrijk. Het krijgs-heir alleen, dat de *Mogol* is gehouden geduuriglijken in *Dekan* t'onderhouden, om den machtigen Koning van *Golkonda* in toom te houden, en den Koning van *Visiapour* en alle desselfs bondgenooten te beoorlogen: moet ten minste twintig of vijf en twintig, en by wijle dertig duizent ruiters sterk zijn.

't Koningrijk van *Kabul* vereischt tot zijne gewonelijke bewaerenis, tegen de Persianen, *Augans*, *Balouchs* en veele andere berg-luiden, twaalf of vijftien duizent ruiters. Het Koningrijk van *Kaximir*, over de vier duizend, en het Koningrijk van *Bengale* veel meer: onaengezien het by na altijd oorlog aen dien kant is, en zonder te rekenen, dat men geene Landvoogden heeft, die niet een groot getal van peerden van nooden hebben, meer of min na de uitstrekking en byzondere gelegentheidt der heerschappyen: het geen by na een ongeloofelijk getal uit maekt. Des niettemin, overgeslagen het voetvolk, welk van zeer klein belang is, en de schijnbare meenigte der peerden, welk lichtelijken veele heeft kunnen bedriegen, zoo begrooten *Bernier* en andere het getal der peerden, die in 'er daed gewoonelijken by den Koning zijn: beneffens de ruiterye der *Rajas* en *Patans*, op vijf en dertig of veertig duizent.

Dit getal gevoegt by het ge en, dat in het velt is, zullen te zamen op twee honderd duizend en daer over bedragen. Het voetvolk, gelijk te vooren staet aengeroert, is van weinigh belang: want het geen, dat de Koning by zich heeft, met muskettieren en konstapels daer onder te rekenen, en al wat tot het geschut kan dienen, zal naulix vijftien duizend man belopen. Hier uit kan men byna van het getal oordeelen, dat in de veldlegers kan zijn. Dies is dit yzelijk groot getal van voet-volk niet wel te vatten, daer eenige de heir-legers van den Grooten *Mogol* op begrooten, ten zy andere met d'oprechte krijgs-macht de luiden van dienst en van de *Bazars*, of winkels, die 't heir-leger volgen, vermengen: want in dien gevalle kunnen zy met reden twee of driehonderd duizent menschen in een heir-leger alleen stellen, welk by den Koning is: en by wijle noch daer en boven, inzonderheid, wanneer hy een lange wijle uit de hoofdstad zal zijn geweest.

Zoo Te-

Krijgs-heir des Mogols.

Zoo *Texeira* getuigt, onderhout de *Mogol* gewonelijk in zijne krijgsheiren twee hondert duizent ruiters: en by na ook zoo veel reis-tuig-peerden, behalve de gewonelijke bezettingen, in zijne landschappen. De *Lascheri* of 't voetvolk is by na in ongeloofelijken getale. 't Grootste gedeelte des krijgsvolk strijt te peerde: en, om stevig te zitten, doet zich daer op vast binden. De magt en inkomste der edelen en groten des lants bestaet in de meenigte van peerden: die zy door bevel des Konings moeten onderhouden: desgelijx in olifanten. De grootsten, als hertogen, zijn Heeren ieder over twalef duizent peerden: andere over zeven, vijf, drie, twee en een: behalven des Konings zoonen, die by wijle het gebiet over vijftien, ja vijf en twintig duizent hebben: hoewel zy dit juist getal van peerden niet gestadig behoeven te onderhouden: dies niettegenstaende geeft de Koning hen zoo veel lands, tot hun inkomsten, om by vereisch van noot zoo veel peerden en ruiteren daer op te kuunen te velde brengen. Voor ieder peert en een ruiter word jaerlix gerekent twee hondert *Ropias*.

Zoo *Purchas* en *William Hawkins* oprekenen, hielden des jaers 1606. vier perzoonen, ieder twalef duizent peerden, als de Koning, zijn moeder, *Sultans Peruis*, des *Mogols* zoon, en een van koninglijken bloede, met name, *Chan Azem*. Drie andere, die als hertogen waeren, hielden ieder negen duizent peerden: te zamen zeven en twintig duizent. Achtien andere, zoo veel als Markgraven, ieder vijf duizent: te zamen negentig duizent: andere, als graven: ieder drie duizent: andere, als onder-graven, ieder twee duizent: en andere minder, ieder twee duizent: die noch lager waeren, ieder vier honderd: en andere, *Mansubdars* geheten, die ten getale van twalef duizent beliepen, ieder twintig. Daer waeren ook *Haddies*, die ieder maend voor twalef peerden betaelt wierden, en ten getale van vijf duizent beliepen.

Wijders, de vier eerste brengen te zamen acht en veertig duizent peerden uit: de drie Hertogen van den tweeden rang, zeven en twintig duizent, en beide te zamen vijf en zeventig duizent peerden. By deze gerekent de tnegentig duizent van de achtien Mark-graven en de dertig duizent van de *Mansubdars*, maken twee hondert duizent en vijftig uit. Hier by gevoegt het getal, welk de Heeren van twee duizent, een duizent en vier hondert onderhouden, zal hier door het getal voornoemt niet weinig vermeerdert worden.

Volgens *Pyrard*, kan de *Mogol* in weinig tijds te velde brengen dertig duizent olifanten, tachtig duizent peerden en twee hondert duizent voetknechten, die zich gestadig op vier of vijf mijlen ontrent of rontom zijnen persoon bevinden. Dies wanneer eenigen den Koning komen spreken, 't zy om 's rijx of byzondere zaken: d'eerste wachten, die hen ontmoeten, geleiden hen aen d'andere: en alzo van hand tot hand, tot dat zy komen aen de stadt, daer de Koning zijn verblijf heeft: alwaer zy vertoont worden, aen de geenen, die het ampt bedienen van hen t'ontfangen. Maer d'eerste lijf-wacht, die hen tot aen de tweede brengt, neemt een verzeker-briefje tot zijne ontlastingh, en al d'anderen desgelijx. En door dit middel weten zy alle, wie gaen en komen.

Het getal der olifanten in het geheel Rijk, die, zoo by den Koning, als by den adel, ten zijnen dienste onderhouden worden, begrooten eenigen op veertigh, andere op vijftigh duizent. De Koningh zelf alleen kan een getal van vijf duizent te velde brengen.

De krijgsmagt of heir des Konings, met welk hy zelf in perzone des jaers 1630. te velde trok, om den gevluchten Hertog *Chaen Chan* te vervolgen, bestont in hondert vier en vijftig duizend vijf hondert peerden: behalve groote menigte van olifanten, kemels, muilezels en last-beesten. Noch bleef een getal van twee en zestig duizent en vier hondert peerden, tot beveiling des Konings, te *Brampour* in bezetting.

Z De

De tenten des konings beſlaen te velde een vak van twee of drie mijlen: en ſtaen hem gewonelijk twee honderd duizent menſchen ten dienſte, die zijn heir volgen.

Volgens een gewoonte, onder de Indiaenen, mag iedergene wapenen gebruiken, dan, daer toe hy gewent is, zonder daer in oit te veranderen, zelf niet in oorlog. Zulx men daer krijgſluiden heeft, die met het zwaert alleen ſtrijden: anderen met zwaert en ſchilt: anderen met de ſpeer: anderen met pijl en booge: anderen met musketten: en alzoo ieder met de waepenen, welke hy van jongs af geoefent heeft: waer in zy door hun gaeu en gezwintheit ontzaggelijk worden.

De ruiters en ritmeeſters voeren ieder achter aen den zadel-boom twee groote quiſpels, als een klein vaetje, gemaekt van zeker lang, wit en fijn hair: welk komt van zekere wilde Indiaenſe oſſen, die zeer ſchoon en hoog geacht zijn. Ieder ruiter heeft twee zulke quiſpels achter aen den zadel-boom vaſt gemaekt, en twee voor van een zelfde lengte, en twee andere noch dikker en langer aen de garelen des paerts: zulx ieder paert zes heeft.

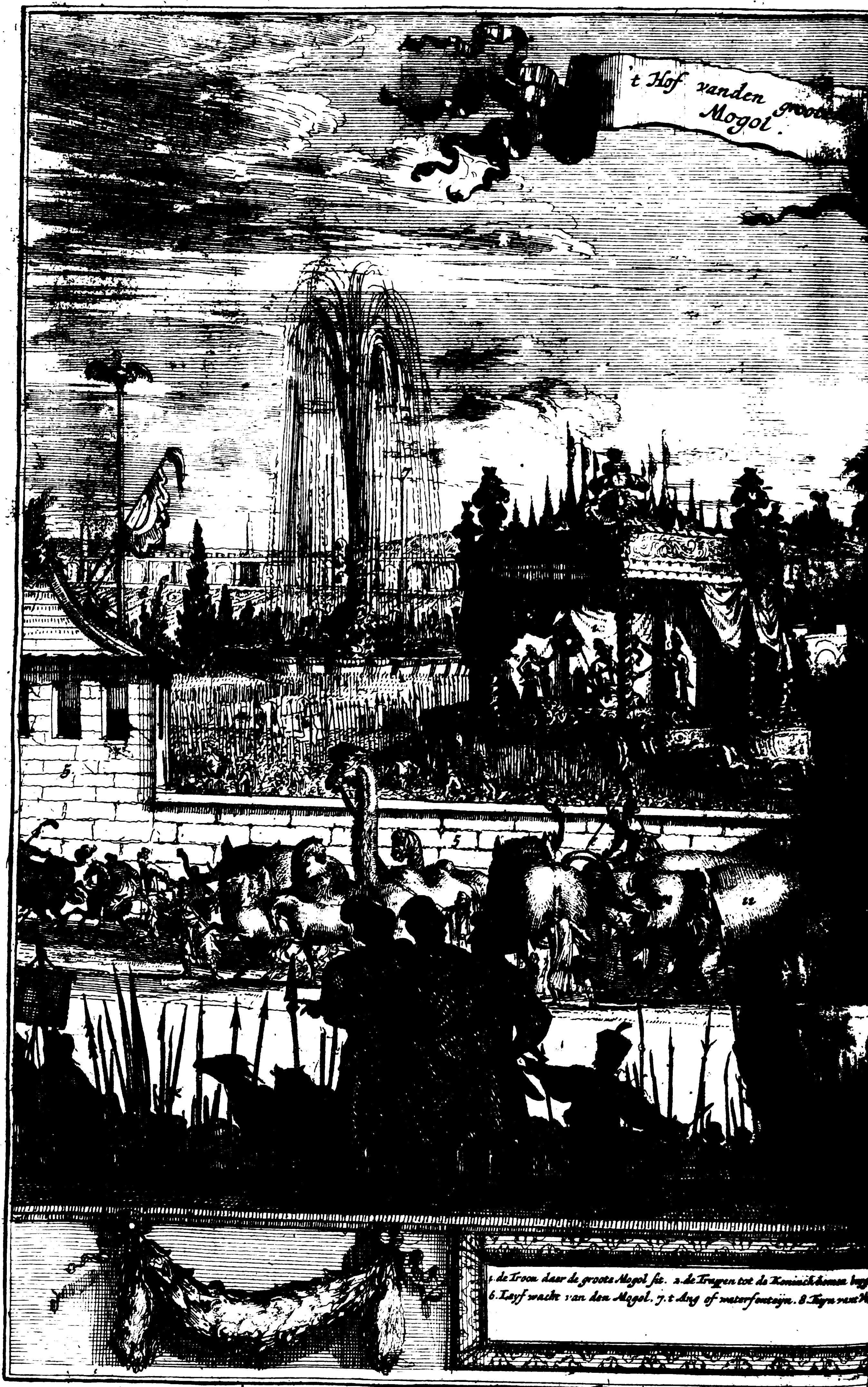
De ruiter zit half naekt na 's lants wijze op den zadel. Deze zes quiſpels veroorzaken geen ongemak, ſchoon het peert al ſpringende voort loopt: maer zwieren na gerade zoo op en neder, dat zy van verre zes groote vleugelen ſchijnt te zijn.

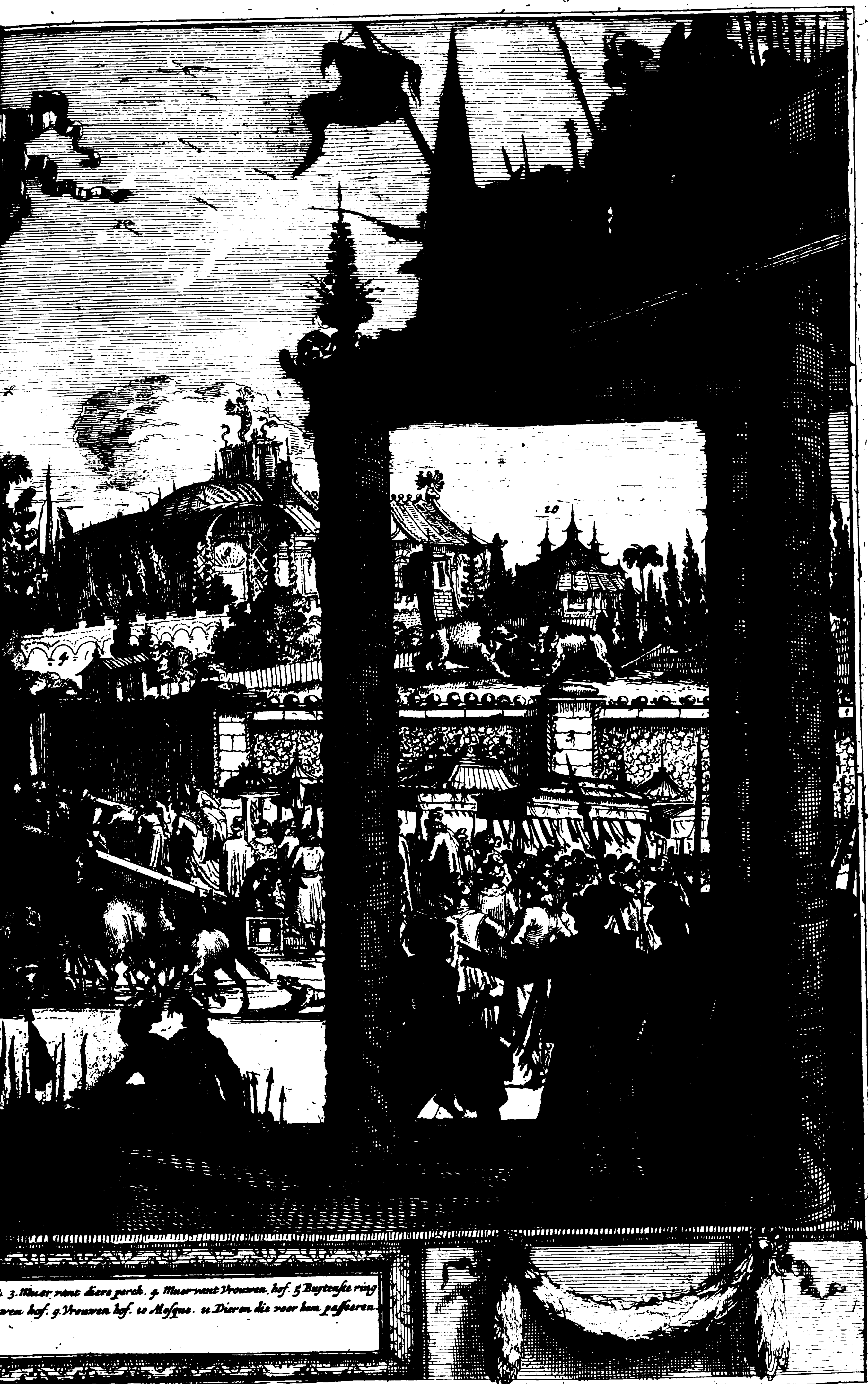
Wredelijk worden by den *Mogol* de genen geſtraft, die zich niet mannelijk of trouloos in den ſtrijd gequeten hebben. *Wrede ſtraffe der blohertige krijgs-knechten.*

Des jaers zeſtien hondert zes en veertig, den derden van ſprokkelmaent, wierden twee *Chans*, *Haſſan Aly* en *Sahad Chan*, om het overgeven der veſting *Daruund* aen de *Usbeekſche Tartars*, by verdrag, wredelijk gerecht, en hen levendig de huit over d'ooren getrokken: tot groote droefenis der inwoonders, in 't heimelijk.

Een van des konings gelubde, een goede vriend van deze *Chans*, verſtouten zich, aengezien deze twee van

de

't Hof vanden groo
Mogol.
1. de Troon daer de groote Mogol sit. 2. de Trappen tot de Koninckhomen
6. Lyf wacht van den Mogol. 7. t Arg of waterfonteijn. 8.

10
4
3
3. Muer vant diere perck. 4. Muer vant Vrouwen hof. 5 Buytenste ring
wen hof. 9. Vrouwen hof. 10 Mosque. 11 Dieren die voor hem passeeren.

de voornaemste *Chans* en door noot, by gebrek van voorraet en neerlage van des konings heir, ter zelfster plaetse gedwongen waren de vesting over te geven, een verzoek-schrift aen den *Mogol* over te geven, om vergiffenis te verwerven. Hier over wierd de *Mogol* zoo vertoornt, dat hy den gelubden aenstonts het hooft liet af-houwen: want voor den gene, op wien de groote *Mogol* vertoornt is, moet niemant bidden.

De huit der *Chans* wierd op gevult, en aen een lange stange aen de *Meidan* of groote merkt opgehangen: en de lijken of het vleesch voor de honden geworpen. Daer na liet de Koningh de vrouwen en kinderen der *Chans* de kop af-slaen: en schikte soldaten uit, om eenigen vrienden, die hier en daer in 't land woonden, te dooden: gelijk ook geschiede: en wierden de koppen der neergehouwen voor den koningh gebraght.

Hof, Pracht, Staet en Rijkdom des Mogols.

De aeloude zetel der Mogolsche koningen was in de stad *Deli*. Maer koning *Ekbar* heeft allereerst het hof na *Agra* verplaetst: dan, om het verlies van twee zoonen aldaer, een ander zeer prachtigh en schoon doen bouwen: welk hy *Pateful* of *Fatefur* noemde. Maer sedert de verovering des koningrijks van *Lahor*, wierd desselfs hoofd-stad, gelijknamig met het rijk, tot den zetel der koningen gekooren. Volgens *Texeira* hout de koning zich heden het een gedeelte van 't jaer in de stad *Lahor*: en het ander in de stad *Agra*, beide twee hoofd-steden van twee koningrijken, in 't hertje van *Indostam*.

Zoo anderen willen, is des winters de voornaemste verblijf-plaets des konings de stad *Agra*. Behalve deze heeft hy ook andere steden en vestingen, daer hy zijn verblijf in het heet zomer-saizoen neemt: te weten, in het uitgaen van lente-maend, tot aenvang van oogst-maend, namelijk te *Kasmir*, *Kabul* en ook in *Mandoa*.

De huizen des koninghs zijn van marmer en witte albast: de muuren met gout ingeleit.

Het hof des konings te *Lahor*, is gelegen aen een vermaekelijken oort, op den stroom *Zunnenena*. Het is buiten van graeuwen arduin-steen in 't vierkant geleid, en van binnen opgehaelt met een dikke steene muur, gestoffeert met veel stukken geschuts en bassen. d'Ingang des hofs is aen de stads zijde, door een poorte, voor de welke een deftigh plein leid: waer op de voornaemste en rijkste koopluiden hun winkels hebben. Voor den ingang der poorte staet op elke zijde een boven mate steene olifant, met schilt-wachten bezet.

Na een vierendeel uur gaens van de poorte binnen-waerts, komt men aen de *Namchas*, of de plaetse, daer de Koningh zich dagelijx voor de gemeente vertoont.. Een boven mate groote plaets is deze, en rontom met kleine huisjes en kamertjes betimmert, ten behoefte van *d'Amurouwen* of edelen, als Hartogen, Graven en andere Heeren, die zich daer zoo lang in onthouden, ter tijd toe de koningh op den Throon komt zitten.

Wanneer de koningh op zijnen Throon komt zitten, moet een ieder der grooten ten hoove voor hem verschijnen: en gaet een iegeijk na zijnen staet op zijne plaetse staen.

De Throon des konings is eerst met een wijd uitstaende houten hek omringt: daer in zich al de dienaers, ieder met een houten kluppel, onthouden. Binnen dit hek is een ander van louter zilver: in welk des konings lijf-wachten rontom staen, gekleet in roode en met gout geborduurde palt-rokken, en gewapent met houwer, schilt en zilvere knodsen. Binnen in dit hek leggen onwaerdeerlijke goude Alkatijven.

In het midden van dit plein staet een weinigh boven een mans lengte verheven de Throon, die van klaer gout is, en ingeleid met kostelijke gesteenten, en treffelijk geamiljeert.

Wat des Konings hof-ſtaet betreft, die is zeer heerlijk en prachtig: diens gelijken in ganſch Ooſte niet te vinden is. De hof-dienaers, die hem dagelijx by beurten oppaſſen moeten, zijn twalef duizent perzoonen, behalve twalef hondert by-wijven: en zes hondert gelubden, die by hem als lijf-eigen knechten gekocht zijn. Deze laet hy in allerhande krijgs-oefeningen onderrichten, om hem in tijt en wijle dienſt te kunnen doen.

Des jaers zeſtien hondert acht en dertig trok Koning *Choram* van *Agra* na *Lahor* met zijn ganſch hof-gezin: welk in dezer maniere geſchiede. Eerſt quam voor uit de Kanzeler *Aſſelchan*, een Heer van vijf duizent peerden, met zijn reis-tuig, ruiterye en voetvolk, gezeten in een met zilver beſlagen huisje, op een wijfje van eenen olifant. Na hem quam *Agachan*, een gelubde en veld-overſte van *Agra*, zittende insgelijx op een wijfje van eenen olifant, hoewel in een zadel: beneffens zijn ruiterye, wel ten getale van vier hondert, en veel voetknechten. Hem volgden de drie kinderen van den overleden *Mobetchan*, prachtig uitgeſtreken, te peerde: dragende ieder een houwer van den Koning. Na deze een groote meenigte van ros en voetvolk, die ruimbaen maekten. Kort achter hen quam de Koning zelf, gezeten in een Mazzijfgoud huisje op zijnen gewoonelijken grooten olifant: en voor hem op den zelven olifant zijn oudſte zoon *Darahekko*, een Heer van dertig duizent peerden, die het beeſt mende: en achter hem zijn jongſte zoon *Ammurathbax*, een Heer van vijftien duizend peerden, die de vliege van den Koning afwaide: ieder met een houwer, ſchilt, booge en pijlen op zijde.

Rontom reden de volgende Grooten, en over de dertig olifanten: waer op des Konings trom-ſlagers, pijpers en trompetters zaten. Te weten, de

Hartog *Aſſaſchan*, op eenen olifant, Heer van twalef duizent peerden.

Matemetchan, Heer van vijf duizent peerden.

Aſſaletchan, Heer van vier duizent peerden.

Chalilchan, Heer van drie duizent peerden.

Serrendas Bhadux, Heer van twee duizent peerden.

Mokker Metchan en *Jufferchan*, ieder Heer van vijf duizent peerden.

De *Kontelwael* van 't leger, Heer van duizent peerden.

Zabberdeiſchan, Heer van duizent peerden.

Chiane Waeſechan en *Terbiatchan*, ieder Heer van drie duizent peerden.

Te voore had de koningh zijnen tweeden oudſten zoon, *Sultan Siouſa*, heer van vijf en twintig duizent peerden, na *Kandahar* gezonden, om den oorlogh te beginnen, in gezelſchap van de volgende groote Heeren.

Zaetſtchan, Heer van vijf duizent peerden.

Ragia Sieſſing, Heer van zeven duizent peerden.

Noſebetchan, Heer van drie duizent peerden.

Ragia Ammerſing, Heer van vijf duizent peerden.

Naſebetchan, Heer van drie duizent peerden.

Ragia Ammerſing, Heer van vijf duizent peerden.

Ontrent *Kandahar* zouden deze de volgende Heeren vinden.

Nooſſerichan, Heer van zeven duizent peerden.

Chanchan en *Chamia Staetchan*, ieder Heer van zeven duizent peerden.

Vaſuerchan en *Zeldchan*, ieder Heer van vijf duizent peerden.

Een *Ragia*, daer ontrent woonachtigh, en onder gehoorſaemheid van den Koningh, Heer van tien duizent peerden: beneffens meer andere grooten, zoo *Ragias*, als gelubden, van groot bewint.

Insgelijx had de Koning zijnen derden zoon *Narangieb*, een Heer van twintigh duizent peerden, na *Doltkabath* ter beſtiering gezonden, met zes of zeven groote Heeren.

Achter den koning quamen ontrent hondert en vijftigh olifanten, met valkonetten en donder-buſſen, ieder in een kaſteeltje, gehecht op de ruggen: daer na meenigten van krijgsknech-

knechten, die vuur-werken droegen. Na dit gesleep volghden veel ros en voet-volk en gelubden van 's konings dochter *Zakebbegem*, vermaert voor een van de schoonste vrouwen. Zy zat in een goude ros-baer, die geheel met gout-laken en allerlei kostelijk borduursel verciert was, en door twee olifanten gevoert wierd. Haer verzelschapten ontrent vier hondert staetjuffers te peerde, en ontrent honderd palakyntjes: die ieder twee of drie staet dochters voerden: welker bamboes-stokken doorgaens met gout en zilver over beslagen waeren: benefsens zestigh of zeventigh olifanten, die in huisjes, met fluweel overdekt, insgelijx vele staets-dochters voerden.

Voor des konings kinderen gingen ettelijke hondert peerden: uitgestreken de zommigen met goude zalen, en tomen met gout, diamanten, robynen en saffieren ingeleid: de rest met zilvere zalen en tomen: en overspreit met gout geborduurde zeer kostelijke dek-kleden. Daer na quamen weer zestigh of zeventig olifanten, met des konings vlaggen en dekkleden van gout. Voorts volgden twintigh karren met vier wielen, en hondert andere met twee wielen: daer en boven vijftigh zoo Pallakyns, als overdekte litieren, ieder op 't kostelijkste uitgestreken. Het reis-tuig des konings was geladen op meenigh hondert last-karren, en ontallijke kamelen en muil-ezels. Tot het dragen der tenten en *kaets*, waeren drie hondert olifanten geschikt.

Met de komste des koninghs te *Lahor*, sterf aldaer de kanzeler *Asselchan*, in wiens plaetse hy beroepen heeft *Issalamchan*, een Heer van vijf duizent peerden, en stede-houder van *Bengale*.

Dees nam den tienden van herfstmaend zijn reize door *Agra* na *Lahor*. Insgelijx quam aldaer t'overlijden *Matemetchan*, veld-overste van des konings ruiterye: die desselfs ampt aen den Hertogh *Asselletchan* vergaf.

De Koning ontbood daer na van *Kandahaer* zijnen tweeden oudsten zoon, *Sultan Housia*, in *Lahor*: die, gekomen aldaer, het koningrijk van groot en klein *Bengale* te bestieren heeft gekregen: derwaerts hy zich nessens *Haestchan*, ook een Heer van vijf duizent peerden, vervoegde.

Na zijn vertrek trok de Koning met zijn gansch krijgsheir na *Kabul*, hoewel zonder iet uit te rechten. Ter zelfster tijd zond de *Mogol* eenen gezant aen den Tartar, met een treffelijke schenkaedje, waerdig drie hondert zestig duizent gulden. De Tartar daer en tegen zond weder eenen gezant, en, in vergelding van de koninglijke geschenken, veertig of vijftig oude hinkende peerden: zestig of zeventig afgesloofde kemels, en by de hondert schapen: waer uit genoechsaem te bespeuren was, hoe weinig hy den *Mogol* achte.

Koningh *Choram* hield een onuitsprekelijken staet en pracht binnen 's hofs. De schotels, water-potten en andere koken en tafel-gereetschappen en vaten: de kandelaers, daer tien man aen een genoech te dragen hebben: de stokken, daer 's Konings tenten op rusten: de palakijns: de huisjes, die op d'olifanten staen, de tomen en halfsters van de peerden: de stoelen en rosbaren van zijne gemalinnen en bywijven: de ledekanten en ontallijke meer andere dingen, waren alle van gout, en met diamanten, robijnen, esmeralden, peerlen en andere kostelijke gesteenten ingeleid.

Koning *Choram* droeg aen sijne rechte hand een brazelet van diamanten, waerdig over de tien tonnen gouds. De grootste woeg over de hondert en twintig *Karraet*, was ovaels-gewijze geslepen, en had de groote byna van een hoender ay: d'andere weegden negentig, tachtig, zeventig, vijftig en minder *Karraet*. Om zijnen hals had hy hangen vier snoer peerlen, ieder peerle zoo groot als een knikker.

Wanneer dees Koningh op zijnen Throon zat, liet hy gemeenelijken zijne beesten, olifanten, peerden, dromedarisen, kemels en muil-ezels voor hem voorby gaen, om te zien, of de zelve wel en na behooren gevoert werden: uitgezondert des *Tsamdaeghs*, als wanneer hy eenen iegelijk, zoo kleinen als grooten, armen en rijken, gehoor verleende.

Opſtaende van zijnen Throon, vertrekt hy zich na een andere plaetſe, genaemt *Goſſelchanne*: alwaer geene andere, dan Hertogen en Graven mogen verſchijnen: behalve die van zijne Majeſteit geroepen worden.

De muuren van dit gebouw zijn van ſchoone witte albaſt, treffelijken met goude bloemen ingeleid: en de vloeren met fraeie alkatijven overſpreid. By deze plaets ſtaet een ſchone *tank* of water-bak: waer in 't water uit goude pijpen ſtraelt: en is zeer aertig gemaekt. By deze *tank* ſtaet ook een onwaerdeerlijke koſtelijke Throon, hoewel laeg, en voetbanksgewijze gemaekt, met vier voeten en een leuning rontom. Deze plaetſe is de ſchatkamer van des Konings juweelen, die hy aldaer gewoonelijken beziet: desgelijx verhandelt ter zelfſter plaetſe 's Lands zaken. Na dit verrecht te hebben, vervoecht de Koning zich na zijn *Haram* of vrouwentimmer, en brengt daer tot tegen den avond zijnen tijt door, in haer te zien luſtig danzen, zingen en ſpringen; en in 't genot met haer van andere welluſten. Daer na laet de Koning, tot meer vermaek, twee olifanten vechten, welk een vreeſelijk ſchouwſpel tuſſchen deze groote beeſten geeft. Na dees ſtrijt ge-eindigt is, vertrekt hy weder na de *Goſſelchane*, alwaer van nieuws al d'edelen voor hem moeten verſchijnen en goeden avond bieden. Een onder hen gebied hy des nachts met tien of twalef van zijne getrouwſte dienaren de wacht voor zijne kamer te houden, en laet d'anderen na huis vertrekken.

By wijle laet de Koning ook voor vreemde gezanten, in het byzijn van de ganſche gemeente, tygers, leeuwen en wilde bullen tegen elkanderen vechten: of tegen edele en ſtrijdbare mannen, die voor de manhaftigſte des lands willen gehouden zijn: of die anders, om des *Mogols* genade te verwerven, ſtrijden moeten.

Voor eenige jaren liet *Schach Choram*, vader des tegenwoordigen, te *Agra* een ſtrijd van dieren tegen dieren, en dieren tegen mannen aenrechten, welk zich, volgens berecht van oogtuigen, aldus heeft toegedragen.

Eerſt

Eerst wierden in het dieren-perk twee buffel-ossen te zamen gelaten, die elkanderen tamelijk beschadigen: daer na eenen leeuw en tyger, die ook hevig achter elkanderen her zaten. Wanneer deze weg gevoert waeren, stont de Stadhouder van *Kasmir*, met name *Allamerdan Chan*, die onder de *Chans* zat, op, en riep. *Des Grooten* Mogols Schach Chorams *wille en begeeren is: zoo eenige strijdbaere helden lustig en rustig zijn, die hunne dapperheid doen blijken willen, in het strijden tegen de wilde dieren, met schilt en zwaert, die treden her voor. Zoo zy overwinnen, de* Mogol *wil hen met groote genade bejegenen en begunstigen, en hun aengezicht met vrolijkheid bekleden.*

Daer op traden drie perzoonen te voorschijn en booden zich aen zulk een gevecht aen te gaen. Ten tweede male riep *Allamerdan Chan* overluit. *Niemant zal ander geweer, als schilt en zwaert gebruiken. Wie een pantzer of iet anders onder de klederen verborgen heeft, zal de zelve afleggen en redelijk vechten.* Hier op wierd een frissche leeuw in het dieren-perk gelaten, tegen welken een der drie voornoemde vechters zich op maekte. Wanneer de leeuw zijnen vyand zach intreeden, liep hy met magt op hem toe: maer dees weerde zich dapper, en hield den leeuw een goede wijle af, tot dat hem eindelijk d'armen moede wierden. Toen sloeg de leeuw, d'eene poot op het schilt, en d'andere op des kampers armen: zulx zijn geweer hem onbruikbaer wierd. De kerel, die levens-gevaer voor oogen zag, grijpt met de linke hand zijne Indiaensche *Zimber* of dolk uit zijnen gordel, en duuwt den leeuw die zoo diep in de keele, als hy gaen kon: hier door liet de leeuw hem los. Dan daer by verzuimde de kerel ook niet: maer hieuw den leeuw met eene houw by na gansch door, en daer na in stukken. Over deze zege begon de gemeente te juigen en roepen. *Gode zy lof: deez heeft overwonnen.*

Maer de *Mogol* sprak met lacchende monde tot den overwinner: *Ghy zijt een braef krijgsman: ghy hebt treffelijk gevochten. Heb ik u niet laten beveelen; hoe ghy slechts met schild en zwaert redelijker wijze zoud vechten? maer nu hebt gy gelijk een dief met uwe zimber den leeu het leven gestolen.*

Hier op beval de koning twee mannen hem den buik op te snijden, en op eenen olifant, in de stad, anderen ten spiegel, om her te voeren: gelijk dit ook aenstonts in 't werk wierd gestelt.

Daerna wierd een tiger opgeleit: tegen den welke een groote en sterk perzoon quam ingetreden: als of hy den tijger wouw verscheuren: maer de tijger was hem veel te kloek en te behendig: want in den eersten aenval kreeg hy den kamp-vechter by den hals, en reet hem te keele af, en daerna het lijf gansch in stukken.

Toen trat de derde in, een klein man, en van slechten aenziene. Dees sprong den tijger als een dol mensch onvervaert tegen, en hieuw hem in den eersten aenval beide voorste pooten af: zulx hy vallen moste: en daer na het gansch lijf in stukken.

Hier op riep de koning hem toe, hoe is uwe naem? Hy antwoorde: *Geiby.* Aenstonts quam een dienaer des konings, en bragt hem een gout lakens *Kambay* of rok, en sprak: Geiby, *neem aen het genaden-kleet, welk u de* Mogol *schenkt.* Hy ontfing de rok met groote eerbiedigheit, en kuste de zelve driemael, en drukte haer ieder male op zijne oogen en op de borst: hield haer daerna opwaerts en deed heimelijk zijn gebet voor des *Mogols* welvaert. Na dit verricht te hebben, riep hy luits keels: *God late de* Mogol *zoo groot worden, als* Tamerlaen, *van wien hy gesprooten is. Hy leve zeven hondert jaren. Zijn huis zy in eeuwigheit.*

Hier na wierd *Geiby* door eenen gelubden uit het dieren-perk tot den koning geroepen. En gekomen aen den ingang, quamen hem twee *Chans* tegen, en bragten hem in het midden voor des *Mogols* voeten, om de zelve te kussen. In het nemen van zijne af-trede, zeide de koning weder.

Geloofst zijt ghy Geiby Chan, *van wegen uwen ridderlijken daet. Dezen naem zult ghy behouden in eeuwigheit.*

Ik ben

Ik ben uw genadige Heere en ghy mijn slave.

De *Mogol* houd verscheide tamme leeuwen, die ten hove onder het volk zeer vreedzaem op en neer gaen, als honden, zonder oit iemant schade te doen: alleenlijx hebben zy eenige wachters, die geduuriglijk op hen passen.

Rijkdom en inkomsten. De *Mogol* bezit een onuitsprekelijke en onwaerdeerlijke schat van rijkdommen, en heeft, naer men zeid, in zijne schat-kamer aen baer gelt leggen, zeventien *Karoor* of *Karoras*: ieder *Karoras* gerekent op duizent tonnen gouts: behalve zijne juweelen en andere kostelijkheden.

Purchas brengt des Konings inkomsten van zijn geheel Rijk jaerlijx op vijftig *Krous Ropias*, of vijf duisent *Leks*, dat zijn vijf hondert duizent *Ropias*, (een *Ropias* gerekent op vier en twintig stuivers Hollandsch.)

Twist. Naer uitwijzing van des Konings reken-boeken, plegen de landen en rijken van *Kandahar*, *Habove*, *Kassamier*, *Chasane*, *Bannazaed*, *Guzeratte*, *Sinde*, *Hatta*, *Ganday*, *Barampour*, *Bengale*, *Orixa*, *Odillo*, *Maloveagra*, met d'omgelege plaetsen, en *Delly* jaerlijx op te brengen zes *Areb* en acht en tnegentig *Karroras*: of na des lands rekening hondert vier en zeventig *Karoor* en vijf en veertig *Lak* of *Lek*: of hondert vier en zeventig millioenen, en vijf duizent *Ropias*: welk bedraegt naer onze munte, twee hondert negen millioenen, en vier hondert duizent gulden, of 209400000.

In de schat-kamer van *Agra*, zoo men staet maekt, is in gout zes hondert *Leks*, aen *Ekbars Seraffijns*, het stuk gerekent op tien *Ropias*: twintig van een ander slag, die ieder duizent *Ropias* doen: tien duizent andere, die niet boven de helft in waerde zijn. Daer en boven zijn'er dertig duizent *Tols*, ieder in waerde een zilvere *Ropie*: vijf en twintig duizent stuk van een andere munte: ieder waerdig tien *Tols*: en vijftig duizent van een ander slag, ieder van vijf *Tols*. Aen zilver is in de zelve schat-kamer dertien *Krous Ekbars Ropias*: vijftig duizent stuks van een andere munte, ieder van hondert *Tols*: veertig duizent stuk, ieder van dertig *Tols*: derdertig duizent stuk, ieder van twintig *Tols*: twintig duizent stuk, ieder van tien: en tien duizent, ieder van vijf. Daer beneffens twee *Leks Savoys* en een *Lek Jagarys*.

Deze schat-kamer verbergt ook anderhalve *Batman* aen diamanten: waer van eenigen rou zijn, maer de minste twee en een halve *Karaet* zwaer: twee duizent robijnen balais: twee *Batmans* peerlen, twee *Batmans* robijnen van allerlei soort: en vijf *Batmans* Smaragden van allerlei soort. Het getal van *Topazen*, korael en diergelijke is oneindelijk. Men ziet'er twee duizent twee hondert goude degens, beset met dierbare gesteenten: twee duizent ponjerts of daggen, vijf hondert paerdedekkleeden, stijf van gout en edele gesteenten: beneffen een oneindelijk getal van goude en zilvere wapenen: daer en boven twee duizent *Batmans* van allerlei goude tafel-vaten, en duizent *Batmans* van ander gout-werk.

In *Labor* is een andere zeer rijke schat-kamer.

De *Mogol* heeft zijne rijkdommen op de zes voornaemste kasteelen leggen: als op die van *Agra*, *Guallier*, *Ratambore*, *Hassier* en *Boughtaz*. Zijn Throon in de koninglijke Hooftstadt *Labor* is van klaer gout, ingeleid met veele kostelijke gesteenten en treffelijk geammaeljeert: desgelijx is de Throon van zijn Hof *t'Agra*, dien *Sciah Selim* deed maken, bezait met edele gesteenten en peerlen, waerdig veel millioenen. De werk-baes van dezen laesten was zeker François, met name *Augustijn Hiriart*.

Al de gronden en landen behooren den Koning toe; zulx niemant een voet breet lands bezit, dan door zijne gifte en gunste: waer over zy alle in hem bestaen en zijn genegentheid en gunste zoeken.

De Koning geeft aen eenen iegelijk van zijne Hopmannen en Grooten, die in zijn land zijn, zekere landen, heerlijkyen en inkomsten: waer voor zy, behalve een derde, welk de Koning krijgt, verplicht zijn t'onderhouden een getal van krijgs-knechten,

zoo

zoo wel ten tijde van vrede, als oorlog, als ook eenige olifanten, peerden, kemels, en luiperts.

Wanneer een edelman ſterft, vervallen alle deſſelſs goederen, zoo wel 't geen hy van den Koning, als zelf gewonnen heeft, weer aen den Koning.

Meeſten tijd laet de Koning aen de nagelatene weduwe de peerden en het huis-raet, en geeft aen de kinderen eenige waerdigheit: want is de vader een heer geweeſt over duizend peerden, de Koning zal den zoon duizend of vijftien honderd geven, en daerna het getal vermeerderen of verminderen, na zijne verdienſte.

Merkelijken waſdom aen zijnen rijkdom geven ook de geſchenken, die aen hem gedaen worden: want niemand, hy zy vreemdeling of onderzaet, mag voor hem verſchijnen, om iet te verzoeken, zonder aen hem eenige gifte te doen. Inzonderheit ontfangt de Konig groote geſchenken op *Neuruz* of *nieu-jaer*: want dan worden hem uit alle oorden des rijks geſchenken van groote waerdye toegebragt. Zy worden alle verhoogt met geſchenken aen hem te geven, dat zy met alle koſtelijkheit en uitſtekenheit trachten te doen. Zommigen geven op eenen tijd een, zes, tien: ja twalef hondert duizend gulden aen juwelen. Ook betalen de koopwaeren van zijn land gerechtigheden. Alle de vreemdelingen moeten op ieder plaetſe, daer zy door reizen, aen geſtelde ontfangers tol betalen.

Gewichte, Mate en Munte.

HEt gewichte in *Zuratte* is eenerlei, en word *Mao* genoemt, dat is, hant, en daer mede allerhande weegbare waren, als boter, vleeſch, zuiker, indigo, hout zout en diergelijke gewogen. Ieder *Mao* weegt veertig *çeer*, dat's dertig pont en een halve Hollants, en een *çeer* achtien peyſen (een peys is koper gelt, gelijk hier te lande een oortje) en maekt drie vierendeel pont troys gewicht.

In 't meten is by hen tweederlei ellen in 't gebruik: negentien der grootſte, maken ontrent drie en twintig en een halve ellen Hollants: de kleinſte verſchillen ſlechts een duim breed van de Hollandſche ellen.

De *Mogol* doet in verſcheide plaetſen verſcheide ſoorten van geld munten, te weten, een ander te *Lahor*: een ander te *Brampour*: een ander te *Suratte* in *Kambaye*: desgelijx te *Sabborton* en *Augrui*.

De voornaemſte munte is twederlei; namelijk *Mamoedys* en *Ropien*, beide van zilver. De *Mamoedys* worden in *Zuratte* van quaet zilver geſlagen, het ſtuk in waerde tien ſtuivers en een halve, en zijn alleen gangbaer in de ſteden *Brochia*, *Kambaya*, *Brodera*, en *Zuratte*.

De *Ropias*, anders *Rukie*, *Rupias* en *Ropias Chagamy*, doen het ſtuk vier en twintig ſtuivers Hollands, zijn van goede ſtoffe, en gaen door ganſch *Zuratte*. Men heef'er ook *tols Savoys* en *Jagaries*. De *tols* doen ieder een zilvere *Ropia*: en tien *tols* een goude *Ropia*: een *Savoy* anderhalve *tol*, en vijf *Jagaries* zes *tols*.

Op de kuſte van *Chormandel* is een munte *Pagode*, alzoo genaemt na zekeren afgod, die op dezelve ſtaet, en doet vier gulden vier ſtuivers. Men heeft'er ook een munte *Fanos* geheten van ſlecht gout, zijn ſtukjes als viſch-ſchobbetjes, en doen vierdehalve ſtuiver in waerde.

Het klein gelt is van koper, *peyſen* genaemt, gelijk hier te lande de duiten, doch zwaerder van gewichte, het ſtuk, na de gemeene rekening, ontrent tot tien penningen en een derde deel: gelijk zulke vijf of zes en twintig een *Mamodye*: en drie of vier en vijftig een *Ropia* maken.

Ook verſtrekken amandelen, noch in de ſchelle, een munte: en doen de zes en dertig een kopere *peyſa*: van gelijken een ſlag van horentjes of boesjes met een zwarte plek op den ruch, daer te lande *Kaurys* genaemt, die aen ſtrant gevonden worden: de tachtig ſtuks doen in waerde een gelijke *peyſa*.

Daer zijn *Larijns*, een Persiaensche munte, van zeer goet fijn zilver, langwerpig van fatsoen, ieder het stuk tot zestien stuivers. *Mooren* of *Xerafins Ekbars*, alzoo na Koning *Ekbar* genaemt, die dezelve allereerst heeft doen slaen, is een goude munte, het stuk tot dertien *Ropias* en een halve: doch zijn weinig in gebruik, en worden van de grooten meest by hunne schatten bewaert en op-gesloten.

Men heeft 'er ook dukaten, die van Venetien, Turkyen en Nederland komen, ieder het stuk tot negen, of acht en een halve *Mamoedys*, *Surats* gelt. Spaense realen en rijxdaelders, gelden gewonelijk vijf, en de leeuwen-daelders vier *Mamoedys*, dat zijn drie en vijftig stuivers en een halve, en twee en veertigh stuivers en een halve, Hollands.

Daer is ook een munte *Jekkas* of *Jecktzai* geheten.

Het gelt hout niet altijts een gezetten prijs, maer slaet dikwils op en af, na de wissel gaet.

Vele *Benjanen* drijven handel in den wissel, met groot gewin; want zy kopen 't gout en zilver op, met d'aenkomste van de Neerlantsche en Engelsche schepen uit Europe, en de Moorsche vaertuigen uit *Aden* en *Persien*, wanneer die op hun laegste prijzen zijn: en verhogen daerna den wissel, wanneer men het gelt na andere, te landewaerts ingelegen plaetsen, wil opvoeren.

Al het gout en zilver, zoo gemunt als ongemunt, uit andere gewesten ingebragt, wort gesmolten, en tot gelt geslagen en gemunt met Persiaensche letteren, behelsende den naem en waerdigheidt des konings.

Dan een grote valscheit schuilt in de munte; waerom op vele hoeken van de straten en merkten *Benjaense* wisselaers zitten, *Parastes* genoemt, die het gelt om een klein gewin bezien, en met een zulke groote vaerdigheit, dat zy het valsch al tellende weten t'onderscheiden: dies niemand gelt derft ontfangen, zonder aen deze *Parastes* te vertoonen, die zich, 't zy daer gelt te kort komt, of valsch bevonden word, voor de schade verbinden, en 't zelve goet doen; hoewel 'er zelden mangel of bedroch is.

Men rekent groote zommen by *Krous*, anders *Karroras* of *Karoor*, en by *Leks*; hoewel daer zulk hoog gelt of munte niet is: en bedraegt ieder *Karroras* hondert duizent tonnen gouts: of, zoo andere willen, hondert *Leks*: een *Lek* op hondert duizent *Ropias* gerekent.

Het rekenen geschiet ook met ongemunt gout of andere dierbare dingen, by zeker gewicht *Barman* of *Mann* genoemt, zwaer vijf en vijftig pont Engelsch.

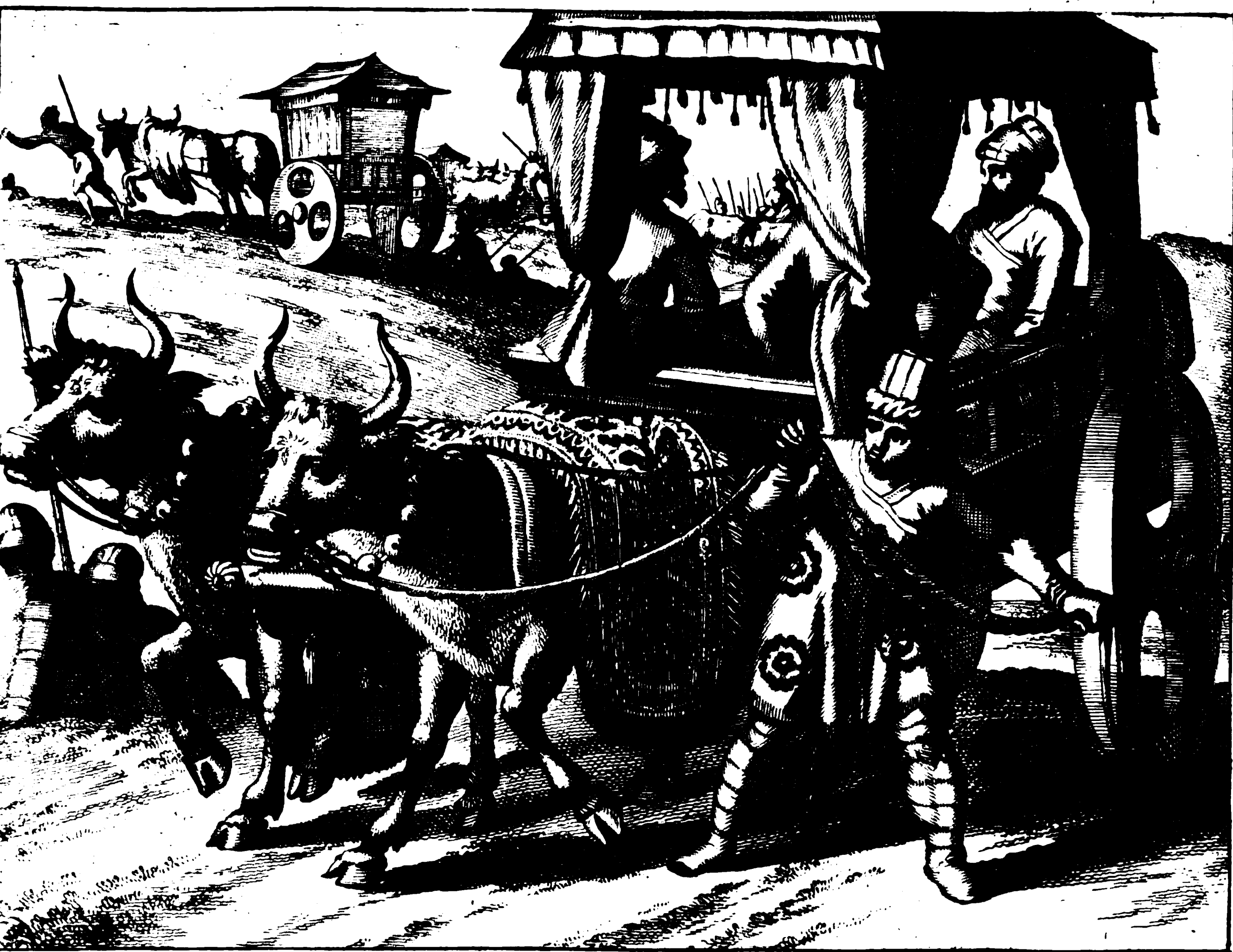
Men reist'er op peerden, muilen en kemels, zoo mannen als vrouwen: ook op karossen of karren. De rijken en grooten gebruiken olifanten, *palakijns*, die op de maniere van rosbaren door arbeiders op de schouderen gedragen worden, *Andors* of draeg-netten, en andere draeg-tuigen. *Manier van reizen*

De grooten en luiden van staet gaen nooit te voet: ja achten zulx voor oneere en schande.

In *Suratte* en op verscheide plaetsen in *Indiën* en meest overal in het land van den grooten *Mogol*, reistmen, op zeker fraei slag van karossen of karren, met twee raderen. De bodem dezer karossen is vierkant, zeer hoog, en boven de raderen verheven. Daer zijn gene zitbanken op: maer men zit vlak op den bodem neer, na d'oostersche wijze, met de beenen kruisling over malkanderen onder 't lijf. Dan voor en achter leggen zekere dikke en ronde kussens, daer men na zijn welgevallen tegen aen kan leunen.

Wonder wel gelijken deeze karossen na de genen, die d'oude Indianen gebruikten, en *Strabo* gedenkt.

Deze karossen, die men gemeenelijk in *Indiën* of op 't vlak land gebruikt, om van d'eene plaetse na d'andere te reizen, en in de steden tot vermaek, zijn zeer licht en gemakkelijk. Wanneer een quade weg, 't zy bergen, heuvelen of steilten voor-

voorkomt, spantmen de ossen uit, en neemt de karos van de raden: die, in twee stukken van malkandere gedaen, zoo des noodig is, door twee mannen op de schouderen gemakkelijk op den top van eenen berg kan gedragen worden: daer men de zelve, als de quade wegh over is, lichtelijk weer te zamen voegt en de reize volbrengt. Na onze wijze van zitten, zouden naulix twee menschen op een karos kunnen zitten; maer op d'Indiaensche gemakkelijk vier.

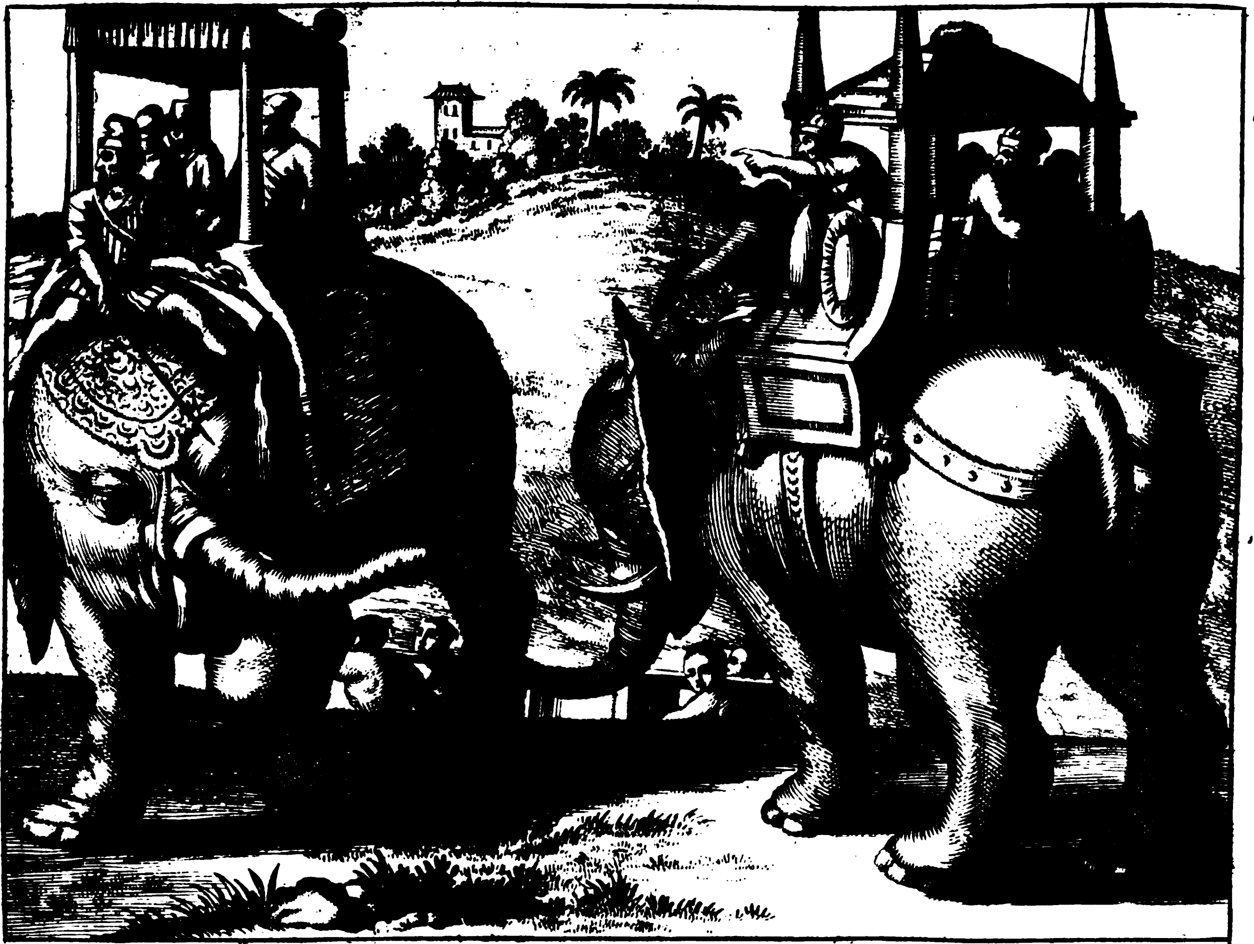
Zy worden, in plaets van peerden, door arbeid van ossen voort getrokken, ieder wagen gemeenelijk van twee, gespannen aen een dissel-boom, die als een juk gemaekt is. Deze ossen zijn schoon van gestalte en verruwe, de beste zijn gemeenelijk wit; hoewel zommige met zwarte plekken door-sprenkelt. Zijn rang en sleng, hebben boven op den schouder, na den hals toe, eene bult of twee, byna gelijk de kemels. Zy draven en loopen zoo gezwint, als peerden, kunnen op eenen dagh tien of twalef mijlen af-leggen: en weten de voeten hoogh en cierlijk op te smijten. Zy worden getemt met een koorde of tou, gestoken door zekere gaten van de neus, en luisteren veerdigh als peerden na den toom.

Prachtig zijn deze peerden, inzonderheid die van voornaeme luiden, uitgestreken. Zy hebben om den hals een ronde zijde hals-bant, met twalef en meer bellen, en op 't lijf treffelijke root-karmozijne dek-kleden, met geele franje geboort. Ook hebben eenige de hoorens met kooper en zilver beslagen.

Desgelijx zijn de karossen zeer prachtig opgetooit, te weten, met de zelfste karmozijne dek-kleden, als de peerden, bekleet: of met laken of fluweel.

Wanneer vrouwen op de karossen zitten, zijn de zelve rontom besloten, om niet gezien te worden.

Luiden van staet, dien geoorloft is olifanten te gebruiken, reizen op de zelve in toorens of huisjes. Deze toorens zijn gelijk houte hangende bedsteden, met lakens van gout en zijde behangen. Zy staen

in de lengte dwers over 't beeft, en kan in dezelve een man zeer lichtelijk uitgeftrekt leggen: maer de brete, van de fchoft af na de billen, is niet zoo groot: en kunnen effen, hoewel wat gedrongen, twee mannen zijde aen zijde in dezelve leggen.

Men gebruikt ook dufdaenige toorens op olifanten, om te oorlogen: en zitten in de zelve zeven of acht bus-dragers of boog-fchieters, na 's lands gewoonte met de beenen kruislings onder 't lijf. Een, die den olifant ment, gaet fchryelings, als te paert, op den hals zitten, en ftiert het niet met een breidel of toom, noch met fporen; maer met een dikke yzere roede of hoek, die op het einde zeer fcherp en hoeksgewijze omgeboogen is, in de ooren, fnuit, en op andere der gevoelijkfte plaetfen te flaen.

De *Palakyns* zijn kleine bedden met laken overdekt, worden op de fchouderen door vier of zes mannen aen een groot *Bamboes* riet (welk van het een tot het ander eind ftrekt,) gedragen. De dragers gaen niet ter zijde; maer twee voor en twee achter. Deze wijze van gedragen te worden is zeer gemakkelijk en zacht, en bovenmate gemeen in *Indiën*. Zelf de volken van *Europa* dienen zich daer te lande van dit draeg-tuig, niet alleenlijk in de fteden; maer ook op 't land, als zy reizen.

Het gemeen fpel der *Indianen* is zeer laftig, en beftaet alleenlijk in een vreemt gedruis te maken. *Spel der Indianen.*

Zy hebben een ander fpeeltuigh, welk een aengenaem geluit geeft, en uit twee ronde en zwart geverfde pompoenen beftaet, die door het vernis helder blinken, en eenige opening hebben, waer door de klank uitkomt. Deze twee pompoenen zijn vaft gemaekt op beide einde van een hout plankje van drie fpan lang: welk veele koopere of ftale fnaren gefpannen heeft, die onderfteunt worden door veel plaetjes, als zoo veel kammen, die den flag aenwijzen. De fpeelder loopt langs deze met de linke hant heen, tot verandering der toonen, en raekt midlerwijle met de rechte de hand-fnaren; hoewel niet

met de vingers; maer met zekere yzer-draetjens, aen kleine ringen vast gemaekt, die hy aen 't eind van de vingers heeft. Hier mee slaet hy zachtelijk en van boven neerwaerts op de snaren: waer uit een aengenaem geluit ontstaet.

Tot meerder gemak in 't speelen, heeft de speelman dit speeltuig aen den hals hangen en houdt het voor hem, in maniere van een luit. Een der *Pompoenen* hangt over de linker schouder en d'ander op zijde, onder den rechter arm,

Men heeft onder d'Indianen fluiten van een boven gewoone groote: ook zoo groot, dat een olifant aen zulke twee (aen ieder zijde een met eenen Indiaen tusschen beide,) genoech te dragen heeft. Het speelen geschiet met het slaen van de rechte en linke hand, op ieder fluit: welk, door de langte en dikte des speeltuigs, een schrikkelijk en ysselijk gedruis maekt.

Men heeft 'er ook trompetten van wonderlijke groote, en op het eind wijder, dan in het midden.

Het geweft van *Indiën* hebben verscheiden en veel koningen oulinx by stukken beheert, die alle afgodendienaers waeren: maer is allengs de leere van *Mahometh* ingevoert, en staet heden de bestiering van desselfs grootste deel aen Mahometaensche Vorsten, die zelfs vreemdelingen van geboorte in *Indiën* waren.

Zoo *Peruschi* getuigt, wierd *Indiën* of *Indostan*, voor de komste der *Mahometanen*, door kristen Koningen bestiert, die door de *Parthen* overwonnen en verdreven wierden: de laeste was *David* genoemt, herkomstigh uit den geslachte van den Apostel *Bartholomæus*.

Veel aen zee gelegen plaetsen staen heden onder het gebied van de *Hollanders*, *Spanjaerds* en *Portugeesen*, daer zy steden, vestingen en komtoiren, ten gerief der koophandel, gebouwt hebben,

De grootste van allen, die heden in *Indiën* heerscht, is, dien men den grooten *Mogol* noemt, (en niet *Mogor*, gelijk *Boterus* en andere land-beschrijvers qualijk spellen:) naerdien dees heden de meeste deelen van *Indiën*, en een groot gedeelte van *Asie* bezit.

De *Mogol* hout een groot getal van edelen, die hem overal vergezelschappen. Wat belangt de byzondere ampten, ten hove des Konings, de gelubden bekleden die alle, en verrichten alles.

Des Konings naeste en hoogste raet is d'eerste *Visier* of rijxkanzelier. Deze moet dagelijx voor den *Mogol* verschijnen, en de voornaemste rijxzaken verrichten. Hy heeft het gezag als een onderkoning. Alle gewichtige zaken, voor den *Mogol* te brengen, moeten alleen by hem af gevaerdigt worden. Zoo groot des Kanzeliers eere en gezag is, die hy te genieten heeft, zoo groot gevaer is hy ook onderworpen, en moet zijnen dienst met groot gevaer des leevens bekleeden, als kan blijken aen verscheide exempelen: want slechts om het afraden van den krijg tegen *Schah Abbas*, Koning van *Persien*, wierd zekeren Kanzelier het vel over d'ooren getrokken.

Naest den eersten *Visier* is de *Wasanbasi*, dat is, schatmeester of Tresorier. Dees heeft een en twintig gezwore schrijvers onder zich: die allen voormiddage voor de *Karchana* of schathuis met hunne boeken oppassen, en wat in of uit de schat-kamer komt, op tekenen en scherpe rekening daer van doen moeten. Deze rekening wort by den *Mogol* zelven, by den eersten *Visier*, schat-meester en *Diwanbek* of rijxrechter onderschreven. Dees is by na de machtigste van alle d'amptenaers des Konings, en gekleet gemenelijk in een lange rok van gout en zilver laken. Hy doet zich by wijle draegen in een palakijn, met vier zilvere scepters en tien standaerts voor hem. Een iegelijk bewijst hem zoo groote eere, als den koningen zelven.

De derde in orde is de Rijx-rechter, die als een bisschop is: door den welken hals en andere strafbaere zaken volvoert worden. d'Uitvoering des overtreders geschiet niet door eenen gewonelijken scherp-rechter:

maer word die eenen van de omstaenders en toezienders aenbevolen: die zich daer gewilliglijk toe vinden laet en groots daer by houd. Heeft iemand eenen man-slagt begaen, hy word den bloedvrienden des ontlijfden in de handen overgelevert, die dan aen hem plegen wat 't vonnis en recht hem opgeleit heeft. Na dezen volgt een *Rassy* of *Ragia*, die het bevel over twalef duizent slaven heeft; die altijd om en by het hof, 't zy te *Lahor* of *Agra* leggen: deze zijn als des *Mogols* lijf-wacht, en moeten, wanneer de koning optrekt, meê voort reizen.

In hooge achting is ook de *Nassyr*, of konings hof-meester: die als een huisvoogt alles verricht, wat tot hof en huis-houding noodig zy, en in gekocht word.

Volgens andere, zijn aen het hof des *Mogols* veel *Omars* en andere hoofden, die groote wedde van hem trekken: eenige een wedde van twalef duizent peerden, andere van tien en hondert: na verdienste, die de staet van hun geweer of raed kan trekken. Dit gelt word hen alle maenden betaelt, zonder het getal van peerden of ruiters t'onderhouden: waer van zy monstering doen.

Daer en boven zijn 'er noch veel groote *Chans*, *Rassy* of *Ragias*, en groote heeren, die zich niet verre van den *Mogol* bevinden, en met groote eerbiedigheid hem op passen; hoewel niet zonder vreze. Want die d'eene uur in groote genade is, komt d'andere om een lichte oorzake in ongenade en levens gevaer.

Zijn de *Chans* in groote genade, zy worden met groote rijkdommen en land-goederen beleent: hoewel slechts den tijd huns levens. Sterven zy, zoo is alles met hen dood: en de koning neemt de leenen weder tot zich, en geeftze aen anderen, die zich ridderlijk in den krijg gehouden, of tegen wilde dieren te strijden, overwonnen hebben. Alzoo worden by hen geen *Chans* gebooren: maer als gunstgenooten verhoogt en door den koning *Chans* verklaert.

Volgens *Della Valle* zijn aen het hof en in het rijk drie voornaemste mannen, naest den Koning.

d'Eerste word getijtelt en genoemt *Chan Chanon*: als of men zeide, de groote der grooten, of vorst der vorsten: want *Chan* is eigentlijk een vorst of heer. Dees is ook d'eerste na den Koning, en gaet voor alle d'anderen.

De tweede voert den naem en staet van *Mir Miron*, of *Emir* der *Emirs*, dat 's, vertaelt, Heer der heeren.

De derde bekleet de staet en waerdigheit van *Chani Alem*: dat 's, *Chan* of vorst van 't volk.

De meeste bevel-hebbers des konings zijn *Quizilbaschi* van *Persie*, die uit armoede in *Persie* den dienst des konings verlaten, en zich na het hof van den *Mogol* begeven: daer zy tot de hoogste ampten verheven worden.

Men heeft 'er andere Amptenaers en Magistraten, voor de welke men pleit: en die het vonnis vellen, met den mond, en niet by geschrift. Desgelijks ook geene geschreven wetten: des Konings eigen woord voert de heerschappye, en sijn stedehouders der landschappen door het zelve gezach. Eenmael ter weke geeft de Koning gehoor, of laet zich in de vierschaer vinden, en spreekt de vonnissen uit, over lijf-strafbare en burgerlijke misdaden.

Des konings regeering is zacht. Hy doet zijne broeders wurgen noch blinden, wanneer by overlijden des vaders, ter krooze komt: noch laet de *Omars* of *Nabals* om eenigen geringen misdaet dooden.

Lijf-strafbaere misdaden worden op verscheiderlei wijze gestraft: want men naeit den misdadigen in de huit van een os of ezel, versch afgetrokken, ten einde de zelve, wanneer zy komt op te drogen en in te krimpen, den misdadigen, binnen ingesloten, knelle en dringe. Men doet eenigen gaen door de geheele stadt met ossen horens of ezels ooren boven op 't hooft. Men houwt zommigen het hooft af, en vergeeft anderen, die gewoonelijk de grooten des rijx zijn: men hangt of paelt anderen. Maer edelen, ter dood verwezen,

zen, hebben keure van te vechten hooft tegen hooft, tegen een leeuw: welk de koning hem niet weigert, ten ware over misdaet van gequeste hoogheit.

Vader-moorders worden achter aen de steert van eenen olifant gebonden, en langs straet gesleept, en zoo ter dood gebragt. Andere worden door olifanten, wilde beesten en slangen gedood.

Geene quaet-doenders leggen meer dan eenen nacht in de gevangkenis, en dikwils geheel en al niet: want zoo de misdader vroegh op den dagh gekregen word, men brengt hem voort voor den gene, die zijn rechter moet zijn: door wien hy aenstonts vry gelaten of verwezen word. Luit zijn vonnis van gegezelt te worden, dit geschiet gewoonelijk ter plaetse, daer hy zijn vonnis ontfangt. Word hy verwezen te sterven, men brenght hem aenstonts na de recht-plaets, welk gewoonelijk de *Bazar* of merkt is. Dit schielijk en haestig recht doen, hout het volk in zulken orde en vreeze, dat zulx daer zelden geschiet.

Men zeit de *Mogol* alle daegs van gewaet verandert, en het af-geleit kleet aen *d'Omars*, zijne gunstelingen, met groote statelijkheit zend, die het zich tot groote eere rekenen zich met het gewaet des konings op te tooien.

Des *Mogols* geboorten-dagh word als een groot feest geviert: en hy op het zelve tegen eenige juweelen, gout, zilver, goude, zilvere en zijde stoffen, boter, rijs, vruchten en tegen veel andere dingen, van ieder een weinig, gewogen. Al dit neemen de *Mollas* of Priesters na zich.

Dit geschiet met een groote staetsie, en worden voor hem gebraght eenigen der uitstekenste olifanten, behangen met ketenen, bellen, goude en zilvere gereetschappen, en overspreit met goude, zilvere en zijde dek-kleden. De voornaemste is voor zijn voor-hooft en borst behangen met platen van robynen en esmeralden.

Het zelfste getuigt ook *Eduard Terry* van Koning *Selim*, daer hy zeid:

Den eersten van Herfstmaend, (*welk was de geboorte-dagh van den laesten* Mogol) *wierd hy in tegenwoordigheid van zijne voornaemste grooten* (*volgens een jaerlix oud gebruik*) *in een schale gewoogen. De plechtelijkheid geschiede in hijn huis of tente; waer in niemant toegelaten wierd te komen, dan met bezonder verlof. De schale, waer in hy wierd gewogen, waren beslagen met gout: desgelijx de boom, waer aen zy by goude ketenen hong. De koning zittende in een derzelve, wierd eerst tegen zilvere munte gewogen: welk aenstonds onder d'armen wierd verdeilt: daer na tegen goud, en eindelijk tegen Juweelen.*

Uit de zwaerte des Konings (waer van d'Artzen jaerlix een nette rekening houden) vermeten zy te konnen oordeelen van den tegenwoordigen staet des Konings: hoewel zy hem daer in vlaijen, hoedanig zy het ook achten te zijn.

Wanneer de *Mogol* dus gewogen is, smijt hy onder d'omstaenders dunne stukjes zilver, en zommige van goud, gelijk inlandsche bloemen, of kruidnagelen, of nootemuskaten; maer zeer dun en hol: dan drinkt hy met d'edelen.

De gewonelijke eerbiedigheid, die d'Indianen aen de koningen doen en elkanderen bewijzen, en word in de Persiaensche tale *Teslim*, en in d'Indiaensche *Sumbaik* genoemt: en met een gebrooken naem by die van *Europe Sombayen*.

Deze eerbiedigheit geschiet alleenlijk met de rechte hand, zonder ooit den tulbant af te nemen: met die zoo laeg te laten zakken als zy kunnen, en dezelve allengs weer op te heffen, en aen den mont te brengen, als om te kussen, en eindelijk noch hooger te heffen, tot boven het hooft.

Op een zelve wijze en plechtelijkheid bewijzen zy eerbiedigheid aen de Goden, en aen andere dingen, by hen voor heilig gehouden: hoewel dit met beide zamen gevouwen handen geschiet.

d'Indiaensche Heidenen, als *Benjanen* en andere, groeten, in plaets van *goeden dagh* of *vaer wel* te zeggen, met den naem van hunnen af-god *Ram*

Ram tweemael te ſpreken. Wanneer de leen-koningen des *Mogols* by hem ten hove komen, of op een andere plaetſe, daer hy is, buigen zy het hooft tot aen de aerde, en raken haer ter zelfſter tijt met de handen aen: naderende daer na hem allengs, doen zy dezelfſte eerbiedenis veel male, tot dat zy naby hem zijn. Dan bezoekt men hen over al, om te zien, of zy ook geweer by zich hebben. Daer na vervoegen zy zich by hem, om hem de voet aen te raken: en blijft hy midlerwijle onbeweeglijk ſtaen. Het grootſte teken van vrientſchap, dat hy hen toonen kan, is de hant op de ſchouderen te leggen. Ja wanneer de koningen van *Indiën*, die zijn leenmannen niet zijn, van hem ſpreken, buigen zy het hooft, ten teken van eerbiedigheit.

De Landſchappen des *Mogols* worden beſtiert door *Sultans* of onder-koningen: 't zy Mooren, Heidenen of anderen. In de voornaemſte ſteden en zee-havenen zijn drie opperhoofden of amptenaers des Konings: *d'Omar* of *Nabab*, dat is, het opperhooft of heer der ſtad-voogt: de overſte des kaſteels: en de onderzoeker des konings, *Vakea Neuis* genoemt, die de wake en wacht over de twee andre heeft.

d'Omar, de voornaemſte of ſtadvooght, gebied binnen en buiten de ſtad: ſlaet de tollen, boeten, ſchattingen en renten ga, en doet daer rekening van aen den koning. Hy neemt de hoedanigheid of tijtel van *Nabab* aen: dat mijn heer te zeggen is. Hy hout twee droſten of geweldigen, d'een op 't land, als een roô-roe, die *Karaſſoram* genoemt wort, met vijf of zes boog-ſchutten, om te beletten de ſtrooperyen der wegen: de andere in de ſtad, word *Kotoual* of *Kutwal* genoemt, en is zoo veel als een ſchout: want zijn ampt is quaet-doenders en andere deugnieten in hechtenis te nemen; hoewel niet buiten de ſtad, ten zy met uitdrukkelijken laſt van den ſtads-vooght. De *Omar* of *Nabab* handelt van vrede en ſaken van koophandel op de grens-ſcheidingen en zee-havenen. Onder hem is een *Sabandar* of haven-meeſter. Het opperhooft des kaſteels komt zeer zelden uit zijne veſtingh, en neemt den tijtel van *Omar* aen, en kan den *Nabab* den ingang ter veſting weigeren, zoo hy daer komt, zonder orde des konings, of met een te groot gezelſchap. Dees maekt het volk vervaert door een vreemde wijze van wacht of wake: doet den trommel roeren, en de trompetten blaezen driemael des daegs, en driemael des nachts, en ieder male anderhalve uure.

De *Vakea Neuis*, zoo veel als een Inqueſteur of onderzoeker, let op het bedrijf en trouwheid van den *Nabab*, overſte des kaſteels, en van andere hoger amptenaers: verneemt na alle wanorde, en verwittigt by brieven alle acht dagen, den *Mogol* van 't geen zich in de ſtad van zijn verblijf toedraegt.

De Mahometaenſe Vorſten geven nooit de landvoogdyen erffelijk aen hunne ampt-luiden: en blijven deze overſten of landvoogden, die de vorſten, zonder onderſcheit, uit het volk verkiezen, niet langer in hun ampt, dan als d'opper-vorſten het voor zich dienſtig oordeelen.

d'Oudſte zoon des *Mogols* erft de kroone, 't en zy, om eenig misdrijf of onbequaemheid ter heerſchappye, de vader die by ſijn leven, met bewilliging der Rijx-raden, aen eenen van d'andere komt op te dragen.

d'Afgodiſche Indiaenen doen de rechte erfgenamen van de zijde der vrouwen afdalen, niettegenſtaende de mannen gemeenelijk het beleidt der Koningrijken hebben, als bequamer om te gebieden.

d'Oudſte zuſter des Konings, die gebied, voert den naem van Koningin, en den hoogſten ſtaet, en niet de gemaelin, of eenige boelin des Konings. Derhalve als de heerſchende Koning komt te ſterven, konnen ſijne kinderen, ſchoon het in der daedt de zoon van de wettige gemaelin des konings is, hem niet in de heerſchappye volgen, naerdien zy geene kinderen van de koninginne zijn: maer des Konings zuſters kinderen, of, by mangel der zelve, de naeſte magen; (hoewel altijd van 't vrouwelijk geſlacht) erven de kroone. Wat belangt den naem of tijtel des *Mogols*:

Men

Men geeft aen hem den naem *Mogol*, dewijl hy uit zekeren ſtam of geſlacht der *Giagatijnſe Tartars* (want daer zijn veel geſlachten van *Tartars*) is geſprooten, die eigentlijk *Mogol* genoemt word, en in de ſtad *Samarkand*, in het Landſchap *Giagata* of *Zagatay* anders *Usbek* t'huis behoort: welk het aeloud *Sogdiane* is, en in de lantkaerten van *Perſie* onder den naem van *Soghd* geſtelt word. Te dezer oorzake namen veel van zijne onderzaten, en inzonderheid de Mahometaenſche krijgsluiden, die in zijnen dienſt zijn, ſchoon Indianen van geboorte, zich *Mogollers* of *Mogolinen*: naerdien zy uit *Tartaryen* geſprooten, en van een zelfde ſtam zijn.

Volgens *Terry*, betekent de naem of tytel *Mogol* beſneden: gelijk hy zelf is en alle de Mahometanen zijn: en hier over, wat belangt zijnen algemeinen tijtel, word hy de groote *Mogol* genaemt, als het hooft van de beſnedenen of van de beſnijdinge. Eenigen noemen hem Keizer van den *Ganges*.

De Landſchappen en geweſten, tuſſchen den zeeboeſem van *Kambaye* en die van *Bengale*, als *Telengone* of het Koningrijk van *Viſapor*, *Dekan*, *Golkonda* en veel andere Landſchappen, ſtonden by ouds niet onder verſcheide byzondere vorſten; maer onder een eenig ander opperhooft of ten hooghſte onder twee. Te weten, zuid-waerts was de Koning van *Bisnagar*: en Noordwaerts, die van *Sceherberder*. Die namaels opper-vorſten daer van wierden, waeren ſlechts aldaer voorhene overſten of voorname amptluiden: want zy de heerſchappye van hun wettigen heer aen zich trokken, de landvoogdyen onder malkandre verdeelden, en oppervorſten wierden, zonder iemant te willen onderworpen zijn. Onder alle deze Oppervorſten waren drie kleine koningen, als de koning van *Dekan*, *Golkonda* en *Telengone*. Deze paelden het naeſt aen het land van den *Mogol*, bezaten groote landen, en konden groote heiren te velde brengen: *Adil Sciah* of koning van *Golkonda*, een heir van hondert duizend man.

De Koning van *Perſien* hield met alle drie groote vrientſchap. Ook bezochten zy malkandre dikwils door gezanten en geſchenken, en leefden altijt in vaſte eenigheit met malkander. En wiert dit verbont alleenlijk tot tegenſtant van den *Mogol* onderhouden: wiens magt hen gezamentlijk laſtig en gevaerlijk was.

Deze drie voſten wierden eertijts onder hun opperhooft, *Nizam Chan*, *Adil Chan* en *Kutb Chan* genoemt; hoewel of *Melik* of *Chan*, in plaets van *Sciah*: welk een zelve beteekenis heeft; dewijl *Melik* of *Maluk*, doch oneigentlijk, in 't Arabiſch koning betekent, op gelijk wijze als *Chan* onder de Turken, en *Schiah*, na d'eigenſchap der Perſiaenſche tale. En aengezien deze drie talen zeer gemeen by de Mooren zijn, zoo hebben zy beide deze woorden zonder onderſcheit gebruikt.

Dan het ſchijnt de toen heerſchende vorſten, ſedert eenigen tijd, de namen van *Melik* en *Chan* hebben willen afleggen, en dien van *Schiah*, dat is, *Koning*, aennemen, die hen beſt aen ſtont, als nieuwer en beter met hunne gewoonte over een komend. Weshalve noemde men hen ſedert niet anders als *Nizam Schiah*, *Kutb Schiah*, en *Adil Sciah*. Eindelijk zijn meeſt al deze byzondere vorſten en koningen d'een voor en ander na, beneffens veel andere in *Indien*, onder het gebiet en de heerſchappye des *Mogols* gebragt.

Afkomſt en Geſlacht-boom der Mogolſe *Koningen.*

DE tegenwoordige *Mogolſche* koning, en deſſelfs voorzaten, roemen zich in rechte lijn van *Tamerlaen* afgedaelt te zijn: of liever van eenen deſſelfs neven of kintskinderen.

Dan op wat wijze zich dit heeft toegedragen, dient van aenvang af een weinigh breder t'ontfouwen. Wanneer de *Mogollers*, welker grootſte of magtigſte deel met een eigen naem *Giagatynſe* of *Zagatayſe Tataars* en

en *Tatar* (doorgaens *Tartars*) genaemt wierden, te weten, de *Scyten*, na het zuide en ooste buiten den berg *Imaus*, al de andere *Scythen*, inzonderheidt de oostersche, onder het jok gebragt hadden, onder beleit van den overste *Amochtan Cân*, nam dees, na het vast stellen van zijne heerschappye, den naem of tijtel van *Chingiz* of *Tzingiuz*, en d'eerste den by naem van grooten *Chan* aen, welk was ontrent des jaers, na Kristus geboorte, twalef hondert veertien. Dees *Tzingîz Chan* schaerde zijn heir, sterk vier hondert duizent ruiters, op een byzondere wijze in orde, te weten, aen tien duizenden, duizenden, honderden en tienen. Het een gedeelte beval hy nae 't ooste op te trekken, het ander na 't weste: en taste aen dien kant *China*, *Machina* en *Katay* aen; maer rechte geen minder daden aen deze kant uit, met den groot-magtigen Koning der *Chorasmiers*, *Gelalodin*, te overwinnen en verdrijven.

Daerna deed hy weer des jaers twalef hondert vier en twintig een togt tegen *Katay*, hoewel met sneuvelen van velen aen zijne zijde, en quam eindelijk zelf drie jaren daer na te sterven. Hem volgde zijn derde zoon *Okotai Chan* of *Oktay Kahon*, die by *Abraham Zakuth*, over *Jucasim*, Koning der *Katayers* genoemt word, in de heerschappye, reeds gevestigt door wetten, wapenen en overwinningen, en had tot navolger zijnen zoon *Gayung Chan*.

Wanneer dees niet lang daerna quam t'overlijden, wierd met bewilliging der Prinsen en Oppervorsten *Mango Chan*, die de neef van *Tzingiz Chan* was, uit eenen zoon *Toli Chan*, Keizer van den geheel al (gelijk zy trots spreken) gemaekt.

Dees zond des jaers twalef hondert vijf en vijftig zijnen broeder *Hulakochan* met een krijgsheir beneden den stroom *Oxus*, na *Assyrie*: alwaer *Bagdad* of *Babylon* verovert en verwoest wierd, en al d'inwoonders verdelgt: want de moort duurde zeven dagen.

Mustasem, de vijf en dertighste *Kalif* of Keizer der *Abbasidas*, en laetste van al de *Babyloniers*, wierd door de *Tarters* met voeten vertreden.

Na de doot van *Mango Chan*, bekleede desselfs plaetse zijn jonger broeder, *Koblai Chan*.

Na verloop van vier jaren quam ook Prins *Hulako Chan*, oudste broeder van *Mango Chan*, te sterven, en liet zijnen zoon *Abgai Chan*, tot navolger van *Medie* en *Assyrie*, de wester deelen der heerschappye.

Na *Koblai Chan* raekte *Temur Chan*, neef van *Koblai* en jonger zoon van *Mango Chan*, ter heerschappye.

Al deze zes *Chans* of vorsten hebben, beneffens veel andere gewesten, ook over *Kathay* of *Sina* geheerscht.

d'Elfde was *Buzengir Chan*; anders *Bugankan*, d'oorsprong en oprechter van alle de Mogolsche koningen, en vader van den beruchten *Temur Chan*, anders *Teimurlang* en *Tamerlang* genaemt, dat's, *Teimur* de kreupel of manke.

Dees *Teimurlang* of *Tamerlang*, in rang de dertiende van *Chingiz Chan*, die op de grensen der *Mogollers*, in zekere plaets *Anzar*, des jaers veertien hondert en vier quam t'overlijden, had vier zoonen: te weten, *Joon Guyr*, de oudste, die een jaer voor zijnen vader sterft, nalatende twee zonen, *Mahamed Sultan* en *Pir Mahamed*, die *Tamerlang*, op desselfs bevel, in de koningrijken van *Gazneben* en *Indie* volgde: en daerna door *Pir Aly* gedoot wiert: nalatende eenen zoon *Abusayd*.

De tweede was genaemt *Hamar Xeque*, die stedehouder van *Persie* was, en ten tijde van zijnen vader, in een bosch van *Chormatu*, heden genaemt *Kormawat* in *Orestan*, gedoot wierd.

De derde was *Mirunxa*: dees volgde zijnen vader in de heerschappye der landen van *Hyerak*, *Aderbajon*, en tot aen *Damas*, en wierd gedood door *Kara Issuf*, des jaers, na des Heilants geboorte, duizent vier hondert en een, of zeven, zoo andere willen.

Mirunxa had twee zoonen, *Homar*, heer van *Aderbajon*, by sterven

ven van *Tamerlang*, en *Abubakar*, die meester van *Bagdad* bleef, die door zijnen broeder gevangen wierd genomen. Maer rakende dees daer na los, overwon hy hem, en wierd door dit middel Koning van *Tabris* of *Tebris*. Daerna versloeg *Kara Issuf* hem des jaers veertien hondert en zeven, en dwong hem te vluchten eerst na *Kermon*, daerna na *Siston*: van waer hy des volgenden jaers met een groot heir weer te ruch quam, maer wierd doot geslagen.

De vierde was *Myrzah Xarok*, die altijd zijnen vader verzelschapte, en na zijne doot hem ook in 't rijk volgde.

Abusayd volgde zijnen vader *Pir Mahamed*, zoon van *Joon Guyr*, in de heerschappye, en overwon *Mirzah Abdula*, Koning van *Maurenahar*, rakende daer na des jaers veertien hondert twee en vijftig meester van desselfs Koningrijk.

Na de doot van *Abusayd*, wierd zijn zoon, *Mirzah Sultan Hamed*, Koning van *Maurenahar*, en bezat zijnen staet acht en twintig jaren en sterf des jaers veertien hondert vijf en tnegentig.

Mirzah Babor, neef van *Hamed*, en zoons zoon van *Abusayd*, erfde het Koningrijk van *Maurenahar*, door de doot van zijnen oom *Hamed*: maer des jaers vijftien hondert verdreef *Xaybek Chan*, Koning van *Usbek*, hem uit *Maurenahar*: van waer *Babor* na *Garnehem* vluchte, en van daer na *Indiën*: daer hy zich vast stelde. Na een regeringe van acht en dertig jaren, zoo aen d'eene als andere zijde, sterf hy des jaers vijftien hondert twee en dertig, na latende twee zoonen, als *Homayon Mirzah* en *Kamoran Mirzah*, die koningen waeren na de doot van hunnen vader.

Dees *Mirzah Babor* word by anderen, als *Peruschi*, *Baburxa* genoemt, die de volken *Patanes* uit *Indostan* verdreef, daer zy zich meester van gemaekt hadden, en dwong hen zich te vertrekken op d' eilanden van den zeeboesem van *Bengale*.

Na de doot van *Babor*, bequam *Homayon Mirzah* de beste en rijkste koningrijken van *Indiën*. Hy had eenen *Vezier* of stedehouder, met name *Xyrkan*, die tegen hem aen 't muiten sloeg, en den oorlog aendeed: zoo dat hy hem zijne koningrijken deed verlaten, en dwong na *Persie* te vluchten, daer Koning *Schach Thamas* heerschte, zoon van *Ismael*. Dees deed hem met twalef duizent uitgelezen krijgs-knechten bystant, onder beleid van *Beyrankan*, die *Homayon* in zijne rijken herstelde, en den muiteling *Xyrkan* deed dooden.

Eenigen noemen dezen *Homayon Ayman*: anderen *Emmaupaxda*, in plaets van *Emaun patxa*: met byvoegen, hoe de *Patanes*, na de doot van Koning *Babor Homayon* moet grepen, en hem in zijn oud erfdeel het koningrijk van *Kabul* deeden vluchten: van waer hy bystant by den Koning van *Persien* ging verzoeken, en ook verworf, op besprek van *Mahomeths* leere te volgen, na d'uitlegginge van *Aly*. Dies hy met bystant van veel duizend Persiaenen, al het geen weder kreeg, welk zijn vader *Baburxa* bezeten had, en al de *Patanes* uit hun staten verdreef.

Zoo *Della Valle* getuigt, trok een neef der Tartarsche Vorsten, nae *Tamerlaen* onder hen, desselfs kinderen en kinds-kinderen, zijn wijdstrekkend rijk verdeelt had, over het gebergte *Imaus* of *Taurus*, om zijn geluk in *Indien* te verzoeken, by eenen Vorst, die een groot gedeelte daer af bezat. Zoo wel wist zich dees, door middel der grooten des koningrijks, en door treffelijke diensten, aen den staet bewezen, daer te bevestigen, dat hy een vaste voet in dit gewest kreeg. En verhieven allengs de verscheide veranderingen, die sedert volgden, eenen zijner nakomelingen op den Throon, en maekten hem den grontlegger van het koninglijk huis: welk heden heerscht: en waer van *Sciah Selim*, die ontrent des jaers zestien hondert twintig regeerde, de vierde was. De navolger van *Homayon Mirzah* was zijn zoon *Gelaladin Ekbar*, of *Akbar* of *Akebar*, anders *Achabar*, dat 's groot of magtig, zonder gelijken. *Peruschi* noemt hem *Mahamet Zelabdin Echebar*.

bar. Dees *Ekbar* was geboren in't landschap *Chaquata* geheten: welk noordwaerts gelegen is, midden tusschen de *Tartaren* en *Persen*, en paelt zuidwaerts aen *Indiën*.

Ekbar, den krijg tegen de *Patbanes* of *Parthen* aenhoudende, dreef hen uit het Koningrijk van *Bengala*, welk zy bezaten. Deze zijn buiten twijfel de *Usbequen* of *Turken*, gekomen van *Turkestan*, die zich meester gemaekt hadden van *Indiën*, na de tijden van *Sabutaquin* of *Sebektekin*, een *Mahometaen*. Ook hebben veelen gewilt, hoewel met weinig schijn van reden, dat *Turkestan* en het aeloud *Parthie* een en het zelve is. Na dat *Ekbar* hen overwonnen had, deed hy hen op d'eilanden van *Bengala* vertrekken, daer zy evenwel namaels van quamen;om hem moeite te brouwen.

Hy veroverde daer na 't koningrijk *Kambaye* en veel andere van *Indostan*, boorde tot aen de landen van *Narsinge*, *Kalekut*, en andere door, die langs de zee kust leggen, ja zelf tot aen het eiland van *Goa*.

Gewonelijk bevonden zich by hen in zijn hof veel Koningen: welker eenigen met gewelt hem onderworpen waeren, en andere gewilliglijk zich aen hem over gegeven hadden, uit vreze van hunne Koningrijken te verliezen.

By wijle waeren daer over de twintig, die alle recht hadden van de krone te voeren, en ook magtig genoeg waren: behalve de genen, die zich te huis in hunne Koningrijken hielden, en, om van den dienst in perzone ontslagen te zijn, aen den *Mogol* een groote schattinge betaelden. Eenige van deze Koningen waren Mahometanen: andere heidenen: hoewel *Ekbar* op de laesten meer betrouwen had, schoon hy zelf uitterlijk belijdenis van *Mahomets* leere deed. Hy strafte zijnen broeder, toen Prins van *Kabul*, boven *Sinde*, die hem ter zelfster tijd quam bespringen, wanneer de *Patanes* in *Bengala* aen 't muiten waeren geslagen: maer had zeer haest al deze beroerten des jaers vijftien hondert twee en tachtig gestilt.

Wel is waer de landvoogden van *Bengala* namaels weer tegen hem aen 't muiten raekten, en hem van het bezit beroofden. Hy veroverde ook de koningrijken van *Kaxmir*, een weinigh voor het jaer zestien hondert, en maekte zich ontrent des zelven jaers meester van het koningrijk van *Dekan*, behoorende onder koningh *Melique*: en onderwierp zich daer na dat van *Breampour*.

Twee jaer daer na ontstonden grote geschillen tusschen *Ekbar* en zijnen oudsten zoon, 's rijx erfgenaem, die den naem van koning had aengenomen, en zijnen vader den grooten koningh noemde: ook zoodanigh, dat zy tegen elkanderen ten oorlogh toerusten. Maer de zoon eindelijk bekende zijnen mis-slagh, en makende vrede met zijnen vader, ontfingh van hem groote getuigenis van groote genegentheid; niet tegenstaende *Ekbar* den zoon van dezen Prins tot zijnen navolger beschooren had. Eindelijk quam *Ekbar* den zeven en twintigsten van Wijn-maend des jaers zestien honderd en vijf t'overlijden, in zijnen ouderdom van drie en zestigh jaren: want volgens *Peruschi* was hy des jaers vijftien hondert twee en tachtigh, ontrent veertigh jaer. Hy was bemint by alle zijne onderdanen: gevreest by de grooten, en gespraekzaem by kleinen: droeg zich alleens tegen allen, zoo wel tegen vreemdelingen, als ingeboorne, kristenen, *Mahometanen* en heidenen: zoo dat een iegelijk hem dacht op zijne zijde te hebben.

Hy bad God, zonder ooit te misschen, des uchtens en avonts, des middaghs en middernachts. Hy was een vyand van moorderye: zoo dat men, uit kracht van eene orde, by hem ingevoert, niemant deed sterven, ten zy hy het driemael gezeit had: en gaf zeer licht vergiffenis, zoo slechts eenige reden konden ingebraght worden.

Geringe geschenken smeet hy in zijnen boezem, en maekt bywijle gelaet van groote niet te zien. Hy at zeer weinigh, en vleesch slechts drie of viermael in 't jaer, houdende het lijf

Schach Selim

lijf den overigen tijd by rijs, melk en konfituren. Alle daeghs gaf hy den volke tweemael gehoor in een venster. Hy kon leezen noch schrijven, en wist evenwel al wat zich in zijne rijken toedroegh: want zijne hopmannen schreven hem uit alle oorden, het nieuws over, welk zy gezien of gehoort hadden. Hy deed verscheide boeken hem zelven te voore lezen, en de historien verhalen. Ook vernam hy uit de vreemdelingen na den staet, gewoonte en koophandel van hunne koningen en vorsten. Hy beval dicht by zijne kamer een schel of klokje van zilver, aen een keten van twintigh ellen lang, te hangen, ten einde al de gene, die van zijne amptenaers geen recht konde krijgen, by hem quamen klagen en beroep doen, met aen deze keten te trekken: want zoo dra hy de schel hoorde, quam hy buiten, en deed recht met eigen monde. Hy had drie zoonen en twee dochteren: d'oudste, die hem in zijn rijk volgde, wierd genoemt *Scieco:* hoewel, tot een eer-tijtel, *Gio* achter aen gehecht, welke ziele in de tale des lands bediet: dies *Scieco Gio*, in de tale des lands, ziele of perzoone van *Scieco* bediet. De tweede wierd genoemt *Pahari*, dien *Jarrik* op een zekere plaetse *Sultan Morad* noemt, en *Peruschi Sultan Horat:* dees wierd aen Rooms gezinden Jesuieten gegeven, om onderwezen te worden, en sterf in den oorlogh van *Dekan*. De derde wierd genoemt *Dan*, zoo veel als *Daniel. Texeira* noemt den oudsten zoon *Xequa. Patxa*, die zijnen vader den oorlog aen deed, en daer na zich met hem verzoende: den tweeden, *Pary Patxa*, die aen eene ziekte des jaers zestien hondert en twee overleed: den derden, *Sabelxa Patxa. Xa*, of na de neerduitsche spellinge, *Scha* is koning gezeit. Doorgaens word de oudste by *Purchas*, *Della Valle* en andere *Selim* genoemt.

Volgens *Della Valle* had koningh *Ekbar* drie zoonen *Sciah Selim*, den oudste, *Pehari*, en gebynaemt *Sciah Murad*, die zich meester van een gedeelte des landschaps van *Dekan* had gemaekt, en de derde *Daniel*, met den bynaem van *Sombol Sciak*. Zy storven beide zonder kinderen na te laten: en bleef *Sciah Selim* erfgenaem. Wanneer dees *Sciah Selim* geboren wierd, gaf de vader aen hem den naem van *Sceichu:* want *Ekbar*, die tot aen dien tijd gene kinderen van mannelijken oir had gehad, beelde zich in, hem door bede van zekeren *Sceich*, die in het land voor een heiligen en godvruchtigen man gehouden wierd, van God verkregen te hebben. Maer de vader veranderde hem, in zijnen ouderdom van twalef of dertien jaren van name, na 's lands gewoonte, en noemde hem *Sciah Selim*, dat in d'Arabische tale vreedzamen koningh bediet: welke naem, zijns bedunkens, volkomen aen hem paste. Den achtsten dag, na de dood van *Ekbar*, ging dees zijn oudste zoon *Selim* in het paleis, bezit van het koningrijk nemen, na belofte gedaen te hebben, van een goeden *Mahometaen* te zijn.

Hy klom dan op eene stellaedje, rijkelijk gestoffeert, en stelde zich ter zeet op den Throon, die voor hem bereid was: waer op een iegelijk begon te roepen: *pad jausalamat*, of *patx laamat:* dat is, *God behoede den koningh:* of *leve de koningh.*

Hy wierd rijkelijk door eenen iegelijk beschonken, en begaf zich daer na op zijn kasteel.

In den beginne, om de gunste der *Mahometanen* te winnen, wien hy belooft had hunne wet te beschermen, deed hy hunne tempelen reinigen: en nam den naem van *Nurdin Mahomad Jahanair* aen, of, volgens *Della Valle*, *Nura Eddin*, *Muchamed Gihon Ghir:* dat is, *licht des geloofs van* Mahometh, *en overwinner der wereld:* of volgens de spelding in zijn zegel: *Aben Almozofar*, *Nur din Gihangi er padshah gazi*, dat is, *zeer strijdbare en zeegbare koningh*, *licht des Mahometaenschen Gods-dienst, en overwinner der wereld:* aengezien hy openbare belijdenis van *Mahomets* leere deed: hoewel *Mahometh* en desselfs wet in gene hooge achtinge by hem waren. Ook kreunde hy zich

weinig met alle Gods-dienften. Hy behield evenwel den naem van *Sciah Selim* : en wierd met dien by het gemeen volk genoemt.

Sciah Selim had onder andere een gemaelin, die voor Koningin erkent, en boven al d'andere mevrouwen van zijn hof geëert wierd. Van groot vermogen was deze, en wierd niets in het Koningrijk, dan door haer beleid en vermogen gedaen. Zy was een Indiaenin van geboorte; maer van Perfiaenfchen bloede gefprooten, te weten, een dochter van eenen Perfiaen, die na *Indiën* getrokken was, en zich in dienft van den *Mogol* (gelijk veel Perfianen zulx doen) begeven had. Zijn beleid en dapperheid had hem zeer machtig in dit hof gemaekt, en door gunfte des konings tot *Chan* en onderkoning van een landfchap verheven.

Een ander Perfiaenfch edelman, ook in dienfte van den *Mogol*, had haer voor d'eerfte mael ten wijve gehad. Sedert de dood van haeren gemael, (gevende aen haeren geeft, genijght tot geeftigheidt, den vryen toom,) raekte zy, door zeker middel, in kennis by *Sciah Selim*, en hy ook op haer door liefde verflingert: dies hy haer in zijn *Haram* of vrouwentimmer beftont te hebben, en neffens zijne andere boelinnen by zich te behouden. Dan dit floeg zy gefchiktelijk af, en weigerde in zijn hof te gaen; met fchranderlijk by te brengen: zy een gemaelin van een gemael was geweeft, die overal blijken van zijne dapperheid gelaten, en nooit eenige lafhertigheid betoont had. Zy was de dochter van eenen vader, die d'eere voor het hoogfte goet had gehouden: dies zy haer zoo verre niet zou konnen vergeten, om daden, onbetamelijk voor de deucht, te plegen. Ook liet haer geboorte, en zelf haer ftaet niet toe, haer in des Konings *Haram* te begeven, om daer als een gemeine flavin gehandelt te worden: dan had de Koning eenige genegentheit haerwaerts, en wilde hy haer voor zijne wettige gemaelin aennemen, zy zou nooit in den plicht, die zy aen hem fchuldig was, in gebreken blijven, maer zich blindelinx zijnen beveelen onderwerpen. Het fcheelde weinig, of *Sciah Selim* (zoo vertoont wierd hy in 't eerft over haer ftout bedrijf en baldadigheid,) zou haer, in weerwrake van dien hoon, gedwongen hebben, eenen der genen te trouwen, die men *Halalchor* noemt: dat zijn, die zonder fchroom van allerhande voorgeftelde gerechten mogen eeten, en de verachtfte en verworpenfte luiden van *Indiën* zijn. Vaft bleef zy evenwel by haer opzet, met voornemen van eerder te fterven, dan daer af te wijken.

De Koning eindelijk, verftrikt door haer fchrander beleit een toverlift, en befloot haer te trouwen en voor zijne wettige gemaelin aen te nemen. Ook deed hy haer voor koningin boven alle anderen erkennen: en gebood zy federt als opper-vorftin in des Konings *Haram*: daer zy behendelijk alle d'andere, die by haer verdacht waeren, uitzette, met haer rijkelijk uit te huwen, of door andere middelen.

Ten hove maekte zy ook groote verandering, met by na alle de oude hooftmannen en amptluiden te zakken, en nieuwen tot de zelffte waerdigheden te verheffen, die haer gunfte toedroegen, zonder de genen te vergeten, die haer in maegfchap beftonden. Deze Koningin wierd by den Koning, wanneer hy haer voor Koningin in zijn rijk verklaerde, *Nurmahal* genaemt, dat's licht van 't hof. Zy had eenen broeder, *Afaf Chan* genoemt, die door des Konings gunfte zeer magtig en ontzaghelijk was geworden.

Sultan Chorrou, *Selims* zoon, had ook deffelfs dochter ten wijve: en *Sultan Scebriar* een dochter van de Koningin *Nurmahal* getrout, die zy by haren eerften gemael kreeg: want by *Sciah-Selim* had zy gene kinderen.

Volgens *Robert Kouert*, had dees *Selim* des jaers zeftien honderd zes vijf zoonen. *Pahefchau Sebelbam*, welk bediet den naeften naevolger der kroone, die blindt was en gevangen zat: of waeren, zoo anderen willen, zijn oogen alleenlijk geblintdoekt, en met des Konings zegel verzegelt.

De

NURMAHAL

De tweede was *Sultan Naubrea*, beraemt tot navolger des koningrijks: de derde, *Sultan Lawle:* de vierde, *Sultan Lill:* de vijfde en jongste, *Sultan Kaiwone*.

Hawkins noemt deze vijf zoonen *Sultan Kussero*, *Sultan Peruis*, *Sultan Chorem*, *Sultan Shairer* en *Sultan Bath*.

Della Valle noemt den oudsten, *Sultan Chosrou*: de tweede, *Sultan Peruis*: de derde, *Sultan Chorrom*, (dien de vader daer en boven den bynaem van *Sciah Gihon* gaf, dat is, *koning der wereld*, na zijne wederkomste uit den oorlogh, dien hy gelukkelijk in *Dekan* had gevoert): de jongste, *Sultan Scehriar*.

Sultan Chosrou, d'oudste zoon, een vorst van grote hoope en een getrouw vriend der kristenen, die zich in zekere landvoogdye begeven had: sloeg des jaers zestien honderd en zes tegen zijnen vader, *Sciah Selim*, aen het muiten, onder schijn hem het koningrijk van rechts-wegen toebehoorde: want koning *Ekbar*, zijn groot-vader, had op zijn doot-bedde, het rijk hem, als zijn zoons zoon, die toen al gebooren was, geschonken, met uitsluiting van *Selim* zijn vader, een eigen zoon van *Ekbar*, dien hy, over het lichten van krijghs-benden ter eener tijde, en de wapenen tegen hem op te nemen, aldus wilde straffen. Maer *Chosrou*, door verlies van den slagh, vond zich genootzaekt de wapenen af te leggen, en zich op genade en ongenade aen den vader over te geven, die hem met zachte en vriendelijke woorden hier over berispte, met vragen: waerom hy zijn toevlucht tot dit uitterste middel genomen had, dewijl toch nootwendigh de erfenis der kroone op hem moste vallen, en hy het koningrijk voor hem bewaerde. Dan het gevolg gaf andere blijken. *Selim* deed in weerwrake al de voornaemste hooft-luiden, die *Chosrou* in dezen oorlogh gedient hadden, wredelijk dooden, en de lijken voor de voeten van *Chosrou*, op den wegh van zijnen doorgang, ter neer smijten. Dies hy als in een zege-prael daer over heen quam treden. *Selim* had ook eenige van *Chosrous* getrouwste vrienden levendig in beeste vellen, die onlangs gedoot en gevilt waren, doen naeien, om daer in te verrotten, met bevel aen *Chosrou* van t'aenschouwen, op welke luiden hy zijn vertrouwen gestelt had.

Dan het bleef hier niet by: want *Chosrou* genoot niet meer zijne oude vryheid van by de menschen te verkeeren, als voorhene: maer *Selim* stelde hem, hoewel op een eerlijke wijze, in de bewaring van zekere grooten des hofs; doch deed hem de oogen leden toe naeien, om hem, zonder de oogen uit te steken, van het gezicht te berooven, en de middelen te benemen van voortaen beroerte in het koningrijk te maken. Een gewoone straffe is deze, en die de kracht van te zien gánschelijk weg neemt, zoo de zelve lang duurt.

Na verloop van eenige dagen deed de vader zijne oogen weer openen, zulx *Chosrou* daer af niet blind wierd; maer sedert weer zag. Hy wierd evenwel niet in vryheit gestelt; maer bleef twee jaren in zeer strenge bewaernis, door bevel des Konings, gevangen, zonder oit eenig ander gezelschap by zich te hebben, dan eenen man ten zijnen dienste.

Nurmahal, des konings gemalin, deed midlerwijle haer beste, om *Chosrou* tot het trouwen met haere dochter te bewegen, eer zy haer aen zijnen broeder *Sultan Scehriar* ten huwelijk besteede: want zy beelde haer vast in en had ook gene andere gedachten: of *Chosrou* zou zonder twijfel na *Selims* dood in de heerschappye volgen.

Dan noit wilde *Chosrou* in dit huwelijk bewilligen, 't zy door liefde verslingert op een andere, of uit een weerzin in de dochter van *Nurmahal*: derhalve *Chosrou*, schoon hy gevangen was, en, by trouwen van *Nurmahals* dochter, toezeggen had, van terstont ontslagen te zullen worden, daer na evenwel niet wilde luisteren.

Zijn beminde bruidt, die met geen minder liefde tegen hem, als hy tegen haer ingenomen was, verkreeg

kreeg van Koning *Selim*, den zoon, haer minnaer, in de gevangkenis te mogen bedienen. Ook droeg zy haer edelmoedigh tegen *Chosrou*; naerdien zy hem geduurighlijk ried de dochter van *Nurmahal* te trouwen, om haer van die zwarigheden t'ontslaen. Wat haer betrof, zy zou zich vernoecht houden, met by hem in staet van slavin te leven, zoo zy hem slechts in vryheit zag gestelt en in den staet, na vereisch van zijne geboorte. *Chosrou* kreunde zich des niet met allen, en versleet in dezer wijze met zijne getrouwe lief, den tijd van twee jaren in de gevangkenis, en wierd, na dat eindelijk de woede zijner vervolgers en de gramschap van zijnen vader een weinig bekoelt was, in vryheit gestelt; hoewel onder toezicht van goede wachters gehouden: op wien de Koning zich veilig mogt betrouwen.

Hier over was sedert *Chosrou* by *Nurmahal* in de haet geraekt: die namaels, uit wanhope van hem aen haere dochter te kunnen doen trouwen, de zelve aen zijnen broeder *Sultan Scebriar* ten huwelijk bestede.

Sultan Peruis, de tweede zoon, had zijn verblijf in het Koningrijk van *Bengale*, aen den mont van den stroom *Ganges*, met den tijtel van lantvoogt of onderkoning, zonder van hem in eeniger wijze gesproken wiert.

Ter zelfster tijd stont de derde zoon, *Sultan Chorrom*, tegen zijnen vader op, met voornemen van zich meester van het koningrijk van *Zuratte* te maken. Waer over *Sciah Selim* eenen van zijne voornaemste *Chans*, met name *Ajat Chan*, na *Agra* zond, om zijne schat van daer te vervoeren, eer *Sultan Chorrom* daer zou gekomen zijn. Dees *Chorrom* was landvoogt van dat deel van *Dekan*, welk hy voor den *Mogol*, zijnen vader gewonnen had.

Wijders, deze opstending nam hier uit haren oorsprong.

Door zijn eigen schrander beleit en door hooge achting van zijnen schoon-vader *Ajat Chan*, en desselfs zuster *Nur-Mahal*, wierd de gevangen *Sultan Chosrou*, met toelating van de koning zelf, in zijne handen gestelt, en in bewaring overgegeven, doch met bevel van hem wel te handelen, en goede zorge voor hem te dragen. Te dezer oorzake wilde *Chorrom* niet na zijne landvooghdye gaen, noch, schoon by den koning zijnen vader daer toe aengezocht, te velde trekken, ten zy met *Sultan Chosrou* by zich, onder voorwenden: hoe zijne gelegentheid hem niet toe liet, uit het hof te trekken, by verblijf van van *Chosrou*, zijn na-yveraer en vyant. Dan naeulix was *Chosrou* overgelevert, of trok onbeschroomdelijk met hem derwaerts, en bewaerde hem omtrent twee jaren, hoewel altijd met een eerlijk onthael.

Chorrom, die geen ander toelegh had, dan om zijner ontslagen te zijn, ten einde zich van d'erfenis der heerschappye te verzekeren, deed hem sedert, in zijn afwezen, gelijk eenigen willen, met vergif, onder de spijze gemengt, van kant helpen. Die hem bewaerden, hadden bevel van *Chorrom*, *Chosrou* de vergiftigde spijze, 't zy met wil, of onwil, te doen eeten: of zoo niet, op een andere wijze van kant te helpen: gelijk deze, het geen hen aenbevolen was, ook stips trachten t'achtervolgen.

Dan *Chosrou*, die lucht van hun toeleg kreeg, wilde van de spijze niet eeten, met uitdrukkelijk te zeggen, dezelve vergiftigt was.

De bewaerders, die geen middel zagen om hun last, door 't vergif uit te werken, vielen alle op hem aen, met uitgetogen zwaerde, en bragten hem eindelijk, niet tegenstaende hy mannelijk tegenweer bood, door worgen met de pees van een booge, om 't leven. Zoo anderen willen, zou *Sultan Chorrom*, *Chosrou* opentlijk met eigen hande gedoot hebben: dan het zy, zoo het wil, *Chosrou* sterf aen een geweldige dood, 't zy *Chorrom* zelf de moorder was, of zijn dienaer, door toedoen van zijn snoo beleit, en liet eenen jongen zoon achter, *Sultan Bulachi* geheten.

De vader *Sciah Selim* des verwittigt, wierd bovenmate vertoornt op *Sultan Chorrom*, en ontbood hem ten hoove,

hove, om rede van dit bedrijf te geven. Dan *Chorrom* ſloeg des vaders bevel in de wind, en trok al zijne heir-krachten, hoewel van geen groot belang, te zamen, om hem tegen te trekken. Niet alleen dwong hy zijne onderzaten met hem de wapenen aen te ſchieten; maer ook d'inwoonders van veel andere ſteden, die niet onder hem ſtonden: als die van *Kambaya* en andere. Dies begaf hy zich met deze ſtrijdgenooten te velde, in gezelſchap van eenige kleine Indiaenſche Vorſten, om in der yl na *Agra* te trekken. Daer na verdelgde *Chorrom*, de ſtad *Agra* van nieuws, en plonderde dezelve voor de tweede male uit. Ook bedreven de krijgs-luiden noch grooter wreedheid, als te voore, misſchien in weerwraeke van het verlies, voor het kaſteel, dat zy met ſneuvelen van veel volks vergeefs beſtormden, uit oorzake van den kloeken tegenſtant der belegerden.

Des jaers zeſtien honderd vier-en-twintig, kreeg *Chorrom* tot tweemael den neerlaeg, en week eindelijk met eenigen der zijnen in de ſtaten van *Kub-ſchiah*. Voorts hield *Selim* op van hem verder te vervolgen, en liet hem in ruſte. *Kub-Schiah* beſchermde *Chorrom* niet tegen den vader; hoewel hy dien ook, uit eerbiedigheit tegen hem, niet uit zijne ſtaten verdreef; maer gaf hem een klein geweſt over tot zijn verblijf. Des zelven jaers leverde *Selim* aen *Chorrom* eenen veld-ſlag, en ſloeg hem in de vlucht. Na dezen neerlaeg begaf *Chorrom* zich in een ſterke plaetſe, op den top van eenen berg, *Mandu* genoemt: alwaer de vader hem vervolgde en belegert hield.

Hy verdreef den ſtadvoogd van *Kambaye*, om eenen ander van zijnen aenhang daer in te ſtellen, dien hy na zijn believen ſchikte. Andere verhalen de dood van *Ekbar*, en 't geen zich ontrent d'overdragt der heerſchappye op zijnen oudſten zoon *Selim*, heeft toegedragen, aldus. *Ekbar*, na veel byzondere Indiaenſche Vorſten, die over *Indoſtan* heerſchten, t'onder gebracht, en hen van de Landſchappen of Koningrijken van *Kandahar*, *Kabul*, *Kaſſamier*, *Chaſſenie*, *Benazard*, *Guzaratte*, *Sinda* of *Tata*, *Gandhees*, *Branpour*, *Barar*, *Bengala*, *Orixa*, *Ode*, *Malouw*, *Agra*, *Delli*, berooft, en de Staten en Koningrijken van deze Vorſten tot Landſchappen gebragt te hebben, heeft de verovering des Koningrijks van *Dekan* ondernomen.

Midlerwijle hy daer meê bezig was, ſloeg *Selim*, dien *Ekbar* het bevel over een ander heir had gegeven, om *Kadzia*, *Rana* en *Mardout*, t'onder te brengen, met zijne troepen aen 't muiten, en verklaerde zich tegen den koning, zijnen vader. Maer kort voor zijne dood maekte hy met hem vreede: want als *Ekbar* beſlooten had, zekeren *Mirza Gazia* te vergiftigen, en twee pillen had doen bereiden: der welke een purgerend voor zich zelven, en d'ander vergif was, met voornemen van daer meê dezen *Mirza* of Prins te vergiftigen, miſte hy in het uitkiezen, en nam het vergif, en vergiftigde aldus zich zelven. Leggende dan op ſterven, zette hy zijn tulbant op het hooft van *Selim*, en gaf hem toen het zwaert van *Homayon*, (*Ekbars* vader en *Selims* grootvader) verklarende hem hier meê tot zijnen navolger. Geen onder al de *Mogols* heeft de grens-palen des Rijks wyder uitgezet, als dees *Ekbar*.

Des niet tegenſtaende verdeilden zich de voornaemſten des Lands, na zijne dood, (welk was in het zeſtigſte jaer van zijn Koningrijk) in twee parthyen: d'eene koos de parthye van *Sultan Korſoronne*, oudſte zoon van *Selim*, met voorwenden, dat *Ekbar* hem tot zijnen navolger, ten tijde van d'opſtanding van *Selim*, had verklaert. Maer deze parthy leide 't hooft in de ſchoot, en maekte vrede. De zelfde parthye dwong hem een wijle daer na, voor de tweede male, de wapenen aen te taſten: hoewel met geen minder ongelukkigen uitſlag: want zijne troepen wierden verſlagen: en *Korſoronne* zelf gevangen, en gevoert na het kaſteel van *Lahor*, op eenen olifant. Men liet hem gaen langs eenen weg: daer men ter weder-zijde de takken der bomen had afgehouwen, ten einde hy des te beter zou aenſchouwen d'afgehouwen

hoofden der geenen van zijne parthye, die daer geleid waeren, om hem het schouw-spel des te vervaerlijker te maken, en van den toorn van zijnen Vader grooter indruk te geven.

Eedgespan tegen Selim mislukt.

De voornaemste Heeren des hofs hielden by beurten de wacht by dezen Prins. Daer na rechten die van een zelfde Parthye, als *Mirza Fetulha*, *Mirza Charrief*, zoon van *Ethamandaulet*, by *Thomas Rhoe Etima Doulet* geheten, *Mirza Mouradin*, *Mirza Ziafferbek*, en andere een eedgespan tegen Koning *Selim* op, met toeleg van hem in de bergen van *Kabul*, daer hy door moste, aen te tasten, en Sultan *Korsorronne* in zijne plaetse op te werpen. Maer de gelegentheid ontslipte hen. Een wijle daer na wierd dit eed-gespan den Koning geopenbaert: die de eedverwanten deê dooden, behalve *Ethamandaulet*, die zijn leven vry kocht voor twee duizent *Lek Ropias*. De Koning besloot, door raet van *Mirza Ombrawe*, zijnen zoon, Sultan *Korsoronne*, van het gezicht te berooven, met het zap van zeker kruit, *Aëk* genaemt. Dan hier door verloor hy slechts het een oog, en behield het gebruik van 't ander. *Ethamandaulet* wierd eenen tijt lang daer na met zijne dochter *Mermetzia*, weduwe van *Cheer-affghan*, na *Agra* gevoert, om de beloofde penningen te betalen. *Mer-metzia* ging dikwils by Sultane *Rokkia*, moeder van Koning *Selim*. Op zekeren dag ontmoete *Mer-metria Selim* in zijn vrouwen-timmer, daer Sultane haer met hare dochter, niet boven vijf of zes jaren oud, had doen inkomen. *Selim* lichte haer het kleed van 't aenzicht op, en zeide, wel vader te willen zijn van haer dochter: verklarende alzoo zijne genegentheit t'haerwaerts. Weinig tijts daer na zond hy eenen aen den vader *Ethamandaulet*, om haer ten huwelijk te verzoeken: nam haer ook voor zijne vrouwe aen, met gewonelijke plechtelijkheden, en veranderde haeren naem *Mer-metzia* in dien van *Nourziam Begem*, dat's *licht der werelt*, of, zoo *Thomas Rhoe* en *Della Valle* willen, wierd zy *Nurmahal* of *Nourmahal* genaemt, dat's *licht van 't Hof of Vrouwen-timmer*.

Mer-metria word des konings gemalin.

Sultan *Chorrom* liet by nacht zijnen oudsten broeder wurgen, die hem t'zijner bewaring was toevertrouwt. Na dan *Chorrom* zich door dit laster van in 't Rijk te volgen verzekert had, maekte hy, uit ongedult van langer te wachten, nauwer vereeniging met *Asafchan*: wiens dochter hy ten wijve nam, en trachte de schatten des *Mogols* weg te voeren. Wanneer hem dit mislukte, verklaerde hy zijnen vader den oorlog, dien hy tot aen zijne doot vervolgde. *Normahal* had te vore gezonden Sultan *Sheriar* haeren zoon na *Lahor*, om hem in bezitting van het Koningrijk te stellen, en trachte de krijgs-troepen tot zijne parthye te trekken. Maer *Asafchan*, wiens oogmerk was de Kroone op *Chorrom* te doen vallen, verwittigde hem van deze verandering. En midlerwijle, om de troepen onder zijne gehoorzaemheit te houden, ried hy *Bolak*, anders *Bulachi*, zoon van Sultan *Korsoronne*, zich voor Koning door de voornaemste hoofden des krijgsheirs te doen uitroepen, die hy op zijne zijde had gekregen, en gaf de lijfwachten aen zijne zuster. *Sheriar* wierd, voor de komste van *Chorran*, verslagen, en beroofde men hem en Sultan *Bolak*, benefsens andere Prinsen van Koninglijken bloede, van gezicht en leven. Koning *Selim* eindelijk sterf des jaers zestien hondert zeven en twintig. Hy was te dier tijde de laeste der nakomelingen van *Tamerlaen*, die, uit eerzucht van na hem te heerschen, by na geheel uitgebluscht waeren: niet tegenstaende zy tal-rijk waeren geweest, en veel heerschappye beseten hadden. *Selim* bezat niets in de Landen der Tartaren, dan alleenlijk over de *Gerauni∫che* bergen.

Doot van Selim.

Na zijne doot quam *Chorrom* ter kroone, wierd *Schiah Bedin Mahomet* genaemt: maer nam daer en boven den tytel van *Chagehan* of *Schah-Jehan*, anders *Schah-Geaan*, aen: dat's, *Koning van de Wereld*. Hy stelde zijn voornaemste betrouwen op *Asafchan*, en gaf, ten aenziene van hem, *Normahal* zijne zuster vergiffenis. Hy was aenzienelijk van perzoon, tamelijk lang, breet van aengezicht en geelachtig van verruwe.

Hy

SCHAH IEHAAN

Hy was een Mahometaen, gelijk ook eenige van zijne voorzaten: hoewel volgens anderen genen naukeurige onderhouder van de wet, die misschien door de vermenging van de wet der Heidenen, in de welke d'inwoonders opgevoet zijn, besmet en verandert is.

hab-Jeus kinderen: De Groote *Mogol*, *Schah-Iehan*, voor zijne stijging ter Kroone Sultan *Chorran* genaemt, had vier zoonen en twee dochteren. d'Oudste zoon was genaemt *Dara*, dat 's *Darius*, of *Darachakour*, volgens *Bernier*; de tweede Sultan *Sujas*, dat 's, *kloekmoedige Prins*: de derde *Aurengezebe*, welk *cieraet des throons* betekent: de vierde of laeste *Morad Bakche*, dat is gezeid, *volmaekte begeerte*. Andere noemen *Darachakour*, *Darasja*: *Sujas*, *Chasausa*: *Aurengezebe*, *Oranchzef*: *Morad bakche*, *Morad beg*. Hy stelde hen over de vier aenzienelijkste Landschappen of Koningrijken, tot Landvoogden of Onder-koningen: te weten, *Oranchzef* over *Dekan*. Sultan *Chasausa*, over *Bengale*: *Morad beg* over *Suratte*: maer behield *Darasja* by zich, tot erfgenaem der Kroone.

rd ziek. Twee jaren te voore, namelijk des jaers zestien hondert vier en vijftig, viel *Schah-Iehan* in een zware ziekte, in het wederkeeren van *Asmeer*: zulx men aen zijn opkomen begon te twijfelen, en het gerucht van zijne dood door het geheel Rijk liep. Hier uit ontstont onder deze vier gebroederen, die alle, ieder voor zich, na de heerschappye dongen, en die zich toe-eigenden, een groote tweespalt, en een vijf-jarige inlandschen oorlog onder malkanderen: ter tijd toe eindelijk *Oranchzef*, na het overlijden van zijnen vader *Schah-Iehan*, in de gevangkenis, en het sneuvelen van zijne drie broederen, zich meester des Rijx maekte.

d'Oudste dochter was genaemt *Begum Saheb*, dat 's gezeid, *Meesteresse*, *Prinçes*: de jongste, *Rauchenara-Begum*: welk zoo veel wil zeggen, als *deurluchtige Prinçes*, of *licht der Prinçessen*.

Het is een gewoonte daer te lande, diergelijke namen aen de Prinsen en Princessen te geven: en gene namen van landen of heerlijkyen, gelijk men in Europe doet: uit oorzake al het land des Koningrijx den Koning toebehoort, en men daer gene Markgraefschappen, Graefschappen, en Vorstendommen heeft: waer van de Grooten kunnen den naem en tytel voeren. Men heeft 'er niet dan wedden of belooningen, 't zy in land of gereed geld, welk de *Mogol* geeft, verhoogt, verlaegt en geheel afschaft, na zijn believen. Hierom hebben ook *d'Omrahs* of *Omars* geen andere dan dit slag van namen. d'Een, by voorbeeld, word genaemt *Kaz-Andazekan*: d'ander, *Safe Chekenkan*: een ander, *Bark-Andazekan*: andere *Dianetkan*, of *Danechmend-kan*, of *Fazelkan*: welk wil zeggen storter des donders: verbrijzeler der Rijken: werper des blixems: getrouwe, wetende, en volmaekte Heer, en diergelijke andere.

Darasja ontbraken geene goede gaven; hy was fraei van omgang, schrander in voorvallen, zeer heusch en boven mate mild: maer had een groot gevoelen van zich zelven: ja achte zich alleen bequaem tot alles, en kon zich naulijx inbeelden, datter iemant was, die hem kon raed geven. Leven en aert van Darasja.

Hy noemde zelf dikwils onbescheidelijk de genen, die hem raet gegeven hadden: zulx zijne genegenste vrienden het niet dorsten wagen hem de geheime lagen van zijne broeders t'ontdekken. Hy lasterde daer en boven, dreigde, schimpte en beleedigde zeer lichtelijk zelfs de grootste *Omrahs* of Heeren: hoewel het zeer haest by hem over ging.

Niet tegenstaende hy een Mahometaen was, en opentlijk in gewonelijke oefeningen van gods-dienst het betuigde te zijn, zoo was hy evenwel een Heiden, by de Heidenen, en een Kristen, by de Kristenen. Geduuriglijken had hy eenigen dezer *Pendelt* of Heidensche Leeraers by zich, die grote beloningen ontfingen, en hem, naer men zeid, gevoelens, tegenstrijdig, met den godsdienst van 't land, ingeprent hadden. Hy luisterde ook zeer gaerne, sedert eenigen tijt, na zekeren Roomsgezinden Jesuit *Buze*, en begon in het geen, hy hem seide, groote smaek te vinden.

Men had 'er evenwel; die zeiden, dat hy in den grond geenen godsdienst had, en het geen hy deed, alleenlijk uit nieuwsgierigheit, of tot vermaek was, of, gelijk andere zeggen, een streek van staetkunde, om zich bemint by de Kristenen te maken, die in groten getale in zijn leger waeren: en boven al om de herten der *Rajas* of heidensche Heeren, schatbaer aen dit Rijk, te winnen, en hen op zijn zijde by gelegentheit te hebben. Het zy, hoe wil, niet veel heeft het evenwel zijne zake gevordert, gelijk in 't vervolg zal blijken: want de dekmantel, daer *Oranchzef* zich van diende, om hem het hooft af te slaen, was, dat hy een *Kafer* was geworden: welk eigentlijk wil zeggen, een ongeloovigen, of zonder godsdienst.

Sujas zijn aert en wezen. Sultan *Sujas* of *Chasausa* was by na van een zelven aert, als *Darasja*: maer veel geheimer en dichter, en had meer beleid en behendigheid. Hy was ook bequaem genoech, om aenslagen te beleggen, en maekte zich onder de hand vrienden, door veele geschenken, aen de groote *Omrahs*, en boven al aen de magtigste *Rajas*, als *Jessomseigne* en eenige andere, te geven. Dan hy gaf zijne genegentheden en wellusten, in het boven maten groot getal van vrouwen, die hy had, te veel den vryen toom. Hy bragt in haer gezelschap nacht en dach met drinken, zingen en danzen over, en beschonk haer met dierbaer gewaet. Hy vermeerderde of verminderde hare belooningen, na de driften van zijne fantasye: hoewel dit zoo zeer niet was zijn hof wel te doen, als het te willen van daer verplaetsen: zulx by wijle de zaken ten hove dreven, en meenigten van luiden verliepen.

Hy begaf zich tot den godsdienst der Persianen: niet tegenstaende *Schah-Jehan* en alle zijne broeders dien van de Turken omhelsden. Dit geschiede uit reden van staet: want gelijk de magtigsten ten hove des *Mogols*, en die de gewichtigste plaetsen des Koningrijks bekleeden, meerendeels Persianen zijn of hun kinderen, zoo hoopte hy, dat zy by gelegentheid zich alle op zijne zijde zouden begeven.

Oranchzef had die fraeiheid van geest niet, noch d'omgangelijkheid van *Darasja*. Hy scheen meer schranderheid van oordeel te hebben, boven mate wel zijn volk te kennen, en den geenen uit te kiezen, daer hy zich wilde van dienen, en zeer wel ter geleger tijt en met groote aenminnelijkheid zijne mildaden te besteden. *Oranchzefs aert en wezen.*

Hy was geheim, loos, en ongemeen geveinst, ook tot zoo verre, dat hy een lange wijle als belijdenis deed, van *Fakier* of *Derwis* te zijn, dat is, *een armen bedel-monnik*, die de wereldt verlaten heeft. Dies veinsde hy geene voorwending tot de Kroone te hebben: maer alleenlijk te willen zijn leven zoetelijk in gebeden en aendacht overbrengen.

Midlerwijle wende hy grooten vlijt ten hove aen, inzonderheid wanneer hy zich zag Onder-koning van *Dekan* gemaekt; hoewel hy dit met zulk een vaerdigheid en geheim dreef, dat naulix iemant des gewaer wierd. Desgelijx wiste hy zich ook te boesemen in de vrientschap van zijnen vader *Chab-Jehan*: die, onaengezien de grote genegentheit tot *Darasje*, evenwel niet kon bedwingen te doen blijken, hoe na hem *Oranchzef* aen het herte lag, en dien hy bequaem tot de heerschappye achte. Dit gaf zeer grote jaloesye aen *Darasja*, en kon zich hier over niet bedwingen van by wijlen in 't byzonder tot zijne vrienden te zeggen: onder alle mijne broederen, vrees ik voor niemant, als voor dezen *Nemazi*; als of hy zeggen wilde. *Deze veinzert*: *deze groote redenaer*.

Moradbeckh, de jongste van allen, was d'argste en schranderste niet. Hy dacht nergens op, dan om zich te vermaken, en den tijdt te verdrijven met drinken, jagen, boog-schieten; niettemin hy had eenige goede gaven: was zeer heusch en mild: achte het voor een glorye niets verborgen te houden. *Moradbeckhs aert en leven.*

In 'er daet, hy was een heer van braven inborst: en zoo deze braefheid was verzelt geweest met een weinig meer beleid, hy zou boven zijne broe-

SCHAH ORANGZEF

SEGUM SAHEB

broeders hebben worden verheven, en koning van *Hindostan* zijn geweest, gelijk het vervolg zal uitwijzen.

rven en t van um Sa-:

Wat belangt de dochters: *Behum Saheb* was zeer fraei van leest, groot van geest, en by haren vader boven mate bemint. Zoo het gerucht liep, beminde hy haer zoo zeer, als naulijx iemand in gedachten zou kunnen komen, en plag t'zijner ontschuldiging te zeggen; dat, volgens het gevoelen en besluit van zijne *Mullahs* of Priesters, het wel geoorloft was, eenen mensche t'eeten van de vrucht des booms, dien hy geplant had. Hy had zulk een groot betrouwen op haer, dat hy besloot haer ter wake te stellen voor zijne veiligheid, en om het oogh op het geen te hebben, dat hem ter tafel wierd voorgedient. Zoo volmaektelijk wist zy haren vader te believen en zelf in de grootste zaken hem na de zijde doen hellen, die zy begunstigde. Zy was schat-rijk door de groote belooningen, die zy had; en door de groote geschenken, die zy aller wegen voor haren dienst, in verscheide zaken, ontfing. Zy maekte groote onkosten, was zeer milt en edelmoedig. Zy hing *Darasja* geheel en al aen, en verklaerde haer opentlijk voor hem: het geen niet weinig den uitslag van zijne zaken vorderde, en den band van vriendschap met zijne vader stijfde: want zy was hem in alles gunstig, en verwittigde hem van alles: des niet tegenstaende was dit niet zoo zeer, uit oorzake, dat hy d'oudste zoon, en zy d'ouste dochter was, gelijk de gemeente zeide: als wel, om dat hy, zoo dra hy koning zou geworden zijn, beloofde haer te trouwen. Welk geheel en al een buiten gewoone zake is, en word byna noit gezien in *Hindostan*, uit oorzake de gemaelin van een Prinçesse, die nootwendig zeer machtig moet zijn, zou altijd verdacht worden gehouden, van eenig voorwendig op de kroon te hebben: behalve dat de koningen hun bloed zoo hoog achten, datmen, huns gevoelens, geen weerpartye kan vinden, die hare dochters waerdig zijn. Zeer naeuw wierd zy altijd in het vrouwen-timmer opgesloote gehouden, en wel bewaert: want zy was bovenmate genegen in het plegen van minne-spel, gelijk aen het volgend kan blijken. Zy liet dan in het vrouwen-timmer komen, zekeren jongeling, wel gemaekt van leden, en fraei van zeden en gebaren; hoewel niet hoog van staet. Zy kon echter, onder zoo vele jalousie en nydigheden, hare zake zoo heimelijken niet beleggen, of het onderling minne-spel quam aen den dag. *Schah-jehan* haer vader wierd des aenstonds verwittigt, en besloot haer te betrappen, onder schijn van haer te besoeken. *Begum-Saheb* ziende onvoorziens haren vader aenkomen, had genen tijd hem te verbergen, dan in eene bad-kuip; hoewel dit in zulk een stilte niet kost toegaen, of *Schah-jehan* bemerkte het: niettemin berispte hy noch bekeef haer. Hy onderhield zich een goede lange wijle na gewoonte by haer: en zeide eindelijk tot haer, dat hy haer niet wel bevond, en zeer ontstelt te zijn: het welk nootwendig uit het te veel en te dikwils wasschen en baden most komen. Dies beval hy zeer wredelijk, vuur ter zelfster uure onder de kuip te leggen: en wilde niet van daer scheiden, voor dat dees jongeling met kuip met al verbrant was. Een wijle daer na maekte *Begum-Saheb* tot zijnen *Kane Saman*, by ons zoo veel als een hof-meester, een Persiaen, met name *Nazerkan*. Dees was een jonge *Omrah*, zeer wel gestelt van leden, de geschikste in het gantsch hof, en by eenen iegelijk bemint: tot zoo verre dat *Chah-Hestkan*, oom van *Oranchzef*, voorsloeg hem met deze Prinçesse te doen trouwen. Zeer euvel nam Koning *Schab-jehan* dezen voorslag op: ja besloot, na men hem een deel van deze geheime onderhandeling ontdekt had, en verwijlde ook niet lang, *Naverkan* van kant te helpen, met het aenbieden van vergiftigde betel-bladen. Dees jonge Heer, die niet min dacht als vergiftigt te zijn, ging uit de vergadering zeer vrolijk en wel vergenoecht, en trad in zijn palakijn: maer bleef op weg dood voor zijne komste ten huize.

is verslingert door liefde.

Leven en aert van Ranchenara Begum.

d'Andere dochter des *Mogols*, *Rauchenara Begum*, is nooit voor zoo schoon en geestrijk gehouden, als *Begum Saheb*; maer was niet min vrolijk en dertel, en beminde zoo wel het vermaek en de wellust, als *Begum Saheb*. Zy hield het volkomentlijk met *Oranchzef*, en by gevolgh verklaerde haer vyandin van *Begum Saheb* en *Darasja*. Hier over had zy het niet al te wel, noch groot bewint van zaken: niettemin, zijnde in het vrouwen-timmer, en daer by schrander van geest, en genoech verzien van verspieders, liet zy niet achterwegen vele zaken van belang hem t'ontdekken, daer zy *Oranchzef* heimelijk bericht van gaf.

Schah-Jehan is verlegen met zijne vier zonen.

Ziende *Schah-Iehan*, eenige jaren voor deze beroerten, zich beladen met deze vier Prinçen, die alle in volwassen ouderdom, en alle getrouwt waren: die alle voorwending op het koningrijk maekten, en alle tegen elkanderen in vyandschap lagen, en ieder zijn toeleg heimelijk zocht uit te werken, vond zich zeer bedraeit wat hy doen zou, en ging hem vreze aen voor zijnen eigen persoon: als of hy voorzag, 't geen hem daer na is overgekomen: want hen op te sluiten in *Goualeor*, welk is een vesting, daer men gewonelijken den Prinçen opsluit: en onwinbaer door hare gelegentheit, op een intoegangkelijke steenrotse, (en door 't versch water, en overvloet van lijftocht voor de krijgsbezetting) was geen kleine zake. Zy waren reeds te vooren zeer machtig, voerende ieder den staet van een Prins. Ten anderen, kon hy hen niet met eere van hem wegh verzenden, zonder hen eenige heerschappye te geven, na verdienste van hunne geboorte: of was bevreest dat zy mogten meester worden, en zich tot kleine en onderhoorige koningen opwerpen, gelijk zy in der daet daer na deden. Uit vreze niettemin voor hen, dat zy elkanderen voor zijne oogen quamen te verdelgen, zoo hy hen ten hoove hield, besloot hy eindelijk hen weg te schikken.

Geeft ieder een Landvoogdye.

Hy zond dan *Sultan Chasousa* na het koningrijk van *Bengale*: *Oranchzef*, na *Dekan*: *Moradbeckh* na *Zuratte*: en gaf aen *Darasje*, *Kaboul* en *Multan* te bestieren.

De drie eerste gingen van daer vergenoecht in hunne heerschappyen, en wierpen zich daer tot opperhoofden en heerschers op, en behielden alle d'inkomsten des Lands, tot onderhoud van sterke krijgs-troepen, onder schijn van d'onderzaten en gebuur-volken in toom te houden.

Wat belangt *Darasja*, dees, aengezien hy d'oudste, en als tot de Kroone beraemt was, hield zich niet verre van 't Hof: alzoo dit het oogmerk van *Schah Iehan* schijnt geweest te zijn, die hem met hoope voede, dat hy na zijne dood hem zoude volgen.

Hy stont ook alree toe, dat men van hem beveelen zou ontfangen, en hy een zeker slag van eenen Throon beneden den zijnen onder *d'Omrahs* hadde: zulx by na twee Koningen gelijk waeren. Maer gelijk zeer bezwarelijk twee eenhoofdige magten zich verdragen, zoo had *Chah-Iehan*, niettegenstaende *Darasja* hem groote genegentheid betoonde, en hem groote eerbiedigheid toedroeg, evenwel geduuriglijken eenig misvertrouwen, en vreesde boven al het vergif. Desgelijx, uit oorzake hy de begaefthe-den van *Oranchzef* kende, en hem voor veel bequamer tot de heerschappye hield, als een van d'anderen had, zoo hield hy, naer men zeide, altijt eenig onderling verstant met hem.

De vrouwe van *Schah-Iehan* was boven mate schoon van gedaente, en *Tage Mehalle* geheten, dat 's gezeid, *Kroone des Vrouwen-timmers*.

Zie daer het geen vooraf diende gezeid te worden, rakende deze vier Prinsen, en *Mogol Schah-Iehan*, hunne Vader, tot grondiger kennisse van het volgend: maer om deze Historie duidelijker te verklaren, dient de zake van wat hooger opgehaelt, en gesproken van 't geen, dat zich een wijle voor deze beroerten, tusschen *Oranchzef*, den Koning van *Golkonda* en zijne Visier of Stadhouder *Emir-Iemla*, heeft toegedraegen: naerdien dit ten toone zal stellen het wezen en den aerdt van *Oranchzef*, die namaels de *Mogol* en koning van *Indiën* wiert.

Hier

RAUCHENARA BEGUM

Hier uit zal blijken, op wat wijze *Emir-Jemla* wierd gebruikt, om d'eerste grontslagen des Koninglijken staet van *Oranchzef* te slaen.

Ten tijde des verblijfs van *Oranchzef* in *Dekan*, had de Koning van *Golkonda*, tot Stadhouder en Veld-overste van zijne krijgs-heiren, dezen *Emir-Iemla* voornoemt, geboortig van *Persie*, en zeer berucht in *Indiën*. Dees was geen man van hooge afkomste; maer bequaem om aenslagen uitte werken, en een heer van grooten geest, en braef krijgsman. Hy had grote schatten weten te verzamelen, niet alleenlijk in het ga slaen van 's Rijxzaken: maer ook door den handel der schepen, die hy na alle kusten verzond: als ook door middel der diamant-mijnen, die hy alle alleen in pacht bezat, onder geleende namen, doende daer in met een ongemeenen vlijt arbeiden: zulx men niet sprak dan van de rijkommen van *Emir Iemla*, en van de meenigte zijner diamanten, die men niet rekende, dan by zakken.

Hy had zich daer en boven zeer magtig en aenzienelijk weten te maken, met het onderhouden, boven des Konings krijgs-heir, van zeer brave troepen voor zijn byzonder, en boven al bezat zeer goed geschut, met kloeke *Franken* of Kristenen, om het te bestieren. In 't kort gezeid, hy was zoo rijk en magtig, inzonderheid na middel gevonden te hebben van in het Koningrijk van *Karnate* te komen, en alle d'oude kerken der afgoden van dat Land te beroven, dat de Koning van *Golkonda* daer over met jalousye wierd ontsteken en voornam hem een quaden treek te spelen. Des te meer, om dat hem niet te lijden stont, het geen men den Koningh van hem verhaelde: te weten, dat hy te groote gemeenschap met de Koninginne, zijn moeder, had, die noch schoon was, na haeren ouderdom. Niettemin hy gaf niemant zijnen toeleg of voornemen te kennen; maer nam gedult en wachte, tot dat *Emir-Iemla* ten hove was: want hy toen zich noch met zijn krijgsheir in *Karnate* bevond.

Dan ten zekeren dage, als hem noch meer byzondere nieuwigheden van 't geen tusschen zijne moeder en hem gebeurt was, ter oore quamen, heeft hy niet langer kunnen veinzen, maer voer met toorn, schelden en dreigen daer tegen uit. Terstont wierd *Emir* hier van verwittigt; alzoo hy ten hove meenigte van magen had, van zijne gemaelins zijde: want alle zijne magen en vrienden waeren in d'eerste ampten: ook was de moeder des Konings, die hem niet haete, gezwint des verstendigt.

Ontbiet zijnen zoon by hem.

Dit verplichte *Emir* ter yl te schryven aen zijnen zoon *Mahmet Emurkan*, die toen noch by den koningh was, en hem te belasten, om zoo haestig, als des mogelijk, uit het hof te vertrekken, onder schijn van ter jacht, of anders, en vervolgens zich by hem te vervoegen. *Mahmet Emurkan* verzuimde niet vele middelen in 't werk te stellen: maer gelijk de koning van naby hem deed bewaken, en een wakend oog op al zijn doen te houden, zoo kon hy niet een schrede wech komen. Geweldig belemmerde dit *Emir*, en deed hem een geheel boven-maten vreemt besluit nemen: het geen den koning in groot gevaer stelde, van kroon en leven te verliezen: zulx de spreuk hier met recht kon gepast werden: *die niet weet te veinzen, weet niet te regeeren.*

Vreemde aenslach tegen den koning van Golkonda, met Orachzef.

Hy verwittigde dan *Oranchzef*, die toen in *Daulet-Abad*, de hoofd-stad van *Dekan*, was, vijftien of zestien dagh-reizens van *Golkonda*, by brieve: hoe de koning van *Golkonda* hem en zijn geslachte wilde verdelgen; niet tegenstaende de groote diensten, die hy hem gedaen had, gelijk al de wereld bekent was: het welk een ongehoorde onrechtveerdigheid en ondankbaerheid was. Dit had hem gedwongen zijne toevlucht tot hem te nemen, en hem te bidden, om hem te willen onder zijne bescherming nemen. Wijders, zoo hy zijnen raed wilde volgen en op hem betrouwen, hy wiste de zaken derwijze te schikken, dat hy hem eens loefs den koning en het koningrijk in handen zouden leveren. Hy maekte het werk licht.

Gby

Ghy hebt, zeide hy, *niet meer dan vier of vijf duizent uitgeleeze paerden uit het krijgsheir te nemen, en te trekken met groote dag-reizens na* Golkonda: *doen het gerucht op weg lopen, dat het een gezant van* Schah-Jehan *is, die van daer in aller yl trekt, om gewichtige zaken den Koning* Bag-naguer *te vinden.*

De Dabir (*dees is de geene, aen wien men zich eerstelijken moet vervoegen, om den Koning iet te verwittigen*) *is mijn bond-genoot, mijn schepsel, en maeksel mijner handen. Denk niet, dan vaerdig weg te spoeyen: ik zal maken, dat ghy, zonder bekent te zijn, aen de poorte van* Bag-naguer *zult komen. Wanneer de Koning zal uit treden, om zijn brieven, volgens gewoonte, te komen ontfangen, zult ghy hem en zijn geheel geslacht lichtelijk in verzekering kunnen nemen, en doen het geen u goet dunkt, uit oorzake zijn huis van* Bag-naguer, *daer zijn gewoonelijk verblijf is, geene muuren, grachten, noch vestingen heeft. Ik zal dezen aenslag op mijne eigen onkosten doen, en biede u aen vijftig duizent* Roupias *des daegs, geduurende den ganschen tijd van den optocht.*

Vergeefsche lagen van Oranchzef op den koning van Golkonda.

Oranchzef, die niet zocht dan eenige diergelijke voorval, verzuimde niet zulke een schoonen hem te laten ontglippen. Hy begaf zich dan aenstonts op weg, en beleide zoo gelukkiglijken zijnen toeleg, dat hy te *Bagnaguer* het aenbragt, zonder bekent te zijn, als voor gezant van *Schah-Iehan*. De Koning van *Golkonda*, verwittigt van dezen gewaenden gezant, trat na buiten, om te komen in eene tuin, en volgens gewoonte hem met eere t'ontfangen. Vervallen dan ongelukkelijk in de handen van zijnen vyand, vielen tien of twalef slaven of *Gurgus* op hem aen, en verzekerden zich van zijnen perzoon, gelijk het ontworpen was. Zeker *Omrah*, uit meedoogen en deernis met den Koning, kon zich niet bedwingen van hem met een straf gelaet te zeggen. *Ziet uwe Majesteit daer* Oranchzef *niet? Pak u van hier. Ghy zijt gevangen.* De Koning hier over geheel verslagen, treet voort en springt op 't eerste peert, dat hem tegen quam, en begaf zich in vollen ren in de vesting van *Golkonda*, niet boven een halve mijle van daer gelegen. Wanneer *Oranchzef* dit zag, stont hy daer over evenwel niet verslagen, als wel bewust, dat *Emir* met zijn krijgs-heir, hem niet zou bykomen. Hy verzekerde zich ten zelven tijde van het Koninglijk huis, pakte al het schoonste en beste op, 't geen hy daer vond: zendende niettemin aen den Koning te ruch alle zijne vrouwen, (want in geheel *Indiën* word dit zeer heiliglijk onderhouden) en ging hem op zijn slot belegeren. Maer na het beleg, by mangel van noodwendige behoeften meê gesleept te hebben, lang verwijlde en meer dan twee maenden duurde, ontfing hy orde van *Schah-Iehan* van het beleg op te breken, en zich na *Dekan* weer te vertrekken: zulx hy, onaengezien de vesting op het einde van overgeven was, door gebrek van lijf-tocht en krijgs-behoeften, evenwel zich genootzaekt zag zijnen aenslag te verlaten.

Wel was hem bewust, hoe *Darasja* en *Begum* de genen waeren, die *Schah-Iehan* gedreven hadden, tot het geven van deze orde, uit vreeze voor aenwas van al te groote magt. *Oranchzef* midlerwijle toonde nooit eenig misnoegen, en zeide niet anders, dan dat men d'orde van *Schah-Iehan* moste gehoorzamen.

Voornaem... van vrede met Oranchzef en Emir-Iemla.

Hy nam evenwel zijnen hertocht niet, zonder zich wel onder de hand d'onkosten van zijn reize te doen betalen. Hy huwelijkte ook sijnen zoon, Sultan *Mahmoud*, uit, aen d'oudste dochter des Konings, op belofte, dat hy hem tot zijnen navolger zou maken: en deed hem hier en tusschen tot een bruidschat geven de vesting en toebehoren van *Ramguyre*. Hy deed daer en boven den Koning bewilligen, dat alle de zilvere munte, die sedert in het Rijk gemaekt wierd, aen d'eene zijde het merk van *Schah-Iehan* zou voeren: en *Emir-Iemla* zich vertrekken met zijn gansch huisgezin, goederen, troepen en geschut.

Deze twee groote perzoonaedjen waeren niet lang te zamen, zonder groote aenslagen te brouwen. Op

weg

weg belegerden en veroverden zy *Bider*, een van de sterkste en gewigtigste plaetsen van *Visjapour*, en quamen van daer te *Daulet-Abad*, daer zy de band van zulke een enge vriendschap leiden, dat *Oranchzef* niet kon leven, zonder *Emir-Iemla* tweemael des daegs te zien, noch *Emir*, zonder *Oranchzef*.

Hunne vereeniging begon schot tot nieuwe aenslagen te geven, en leiden d'eerste grontvesten des Koninglijken staet van *Oranchzef*. Dees Heer dan, na van zich veelmalen te doen roepen, ging van daer met groote en rijke geschenken na *Agra*, *Schah-Iehan* vinden, om hem zijnen dienst aen te bieden, en te bewegen tot het beoorlogen van den Koning van *Golkonda*, dien van *Visjapour* en de Portugesen.

Hy bood hem, ten eersten aenvange, dien grooten diamant aen, die men zonder weerga houd, en maekte hem bekent, hoe de gesteenten van *Cholkondar* heel andere waeren, dan de rotsen van *Kandahar*: daer hy tot noch toe zijne gedachten liet over gaen: en men niet denken moeste dan aen die zijde den oorlog te voeren, en zich daer van meester maeken, tot aen de kaep *Komory*.

Schah-Iehan, 't zy verblint door de diamanten van *Emir*, 't zy dat hy ter gelegener tijd vond, gelijk eenigen voor waerschijnelijk houden, een krijgsheir te velde te hebben, om een weinig *Darasja*, te machtig in zijnen zin by hem geworden, in toom te houden. Ook had *Darasja* moetwilliglijk den Visier *Sadullah-kan*, dien *Schah-Iehan* ongemeen beminde, en gelijk voor den grootsten man van zijnen staet hield, die ooit in *Indiën* was geweest, qualijk gehandelt, ja hem eindelijk met vergif doen ombrengen: uit oorzake dees Visier hem niet van zijne parthye scheen te zijn, en genegentheit tot Sultan *Chasausa* had: of liever om dat hy hem al te machtig zag, en in staet van zegsman der Kroone te zijn, zoo *Schah-Iehan* quam t'overlijden. Of eindelijk, om dat hy noch Persiaen, noch herkomstig van *Persie*; maer een Indiaen was.

Men vond 'er eenige wangunstige, die uitstrooiden dat hy sterke troepen van *Patans* wel gewapent en betaelt in verscheide oorden onderhield, op toeleg van hem Koning te maken, of hem of zijnen zoon, of ten minste de Mogollers te verjagen, en de landaert der *Patans*, van wie zijn gemalin was, op den Throon te helpen. Het zy, hoe 't wil, *Schah-Iehan* besloot een krijgsheir na *Dekan* te zenden, onder geleide van *Emir-Iemla*.

Darasja, die het belang van de zake zag, en krijgsheiren na die zijde te zenden, was sterkten aen *Oranchzef* te geven, stelde zich daer kloekelijk tegen, en deed zijn best om het te beletten: niettemin, wanneer hy *Schah-Iehan* zag by zijn voornemen volharden, most hy eindelijk daer in bewilligen; hoewel met dien beding, dat *Oranchzef* zich zou houden in *Daulet-Abad*, als Stadhouder des Lands alleenlijk, zonder zich eenigzins met den oorlog te bemoeien, noch te dingen na het bestier over het krijgsheir: dat *Emir* zou volkomen Opper-Veldheer zijn, en tot pand van zijne getrouheid, ten hove zijn gansch gezin laten. Bezwaerlijk kon *Emir* in deze laeste voorwaerde bewilligen: maer als *Schah-Iehan* hem bad, deze voldoening aen *Darasja* te geven, en hem beloofde in korten tijt hem zijne gemalin en kinderen weer toe te zenden, liet hy zich gezeggen, en quam van daer in *Dekan* met een braef krijgsheir, en trok zonder vertoeven in *Visjapour*, daer hy een sterke plaetse belegerde, *Kaliane* geheten.

Dat Darasja vergeefs tegen staet.

In dezen staet byna waren de zaken van *Hindostan*, wanneer *Schah-Iehan*, was gekomen tot een ouderdom van over de twee en zestig jaren, in een doodelijke krankheid verviel, waer door aenstonts de wapen-kreet aenging, en beroerte in gansch *Indostan* ontstont. *Darasja* bragt sterke heirkrachten in *Dely* en *Agra*, twee hooftsteden des Koningrijks, op de been, Sultan *Chasausa* deed het zelfste, in *Bengale*: *Oranchzef*, in *Dekan*: *Moradbech*, in *Suratte*. Alle vier verzamelden zy

Oorlog ontstaen uit de ziekte van Schah-Iehan.

hunne bontgenooten en vrienden by zich: schreven, beloofden en deden alle vier, ieder verscheide oogmerken en aenslagen. Hebbende *Darasja* eenige van hunne brieven onderschept, toonde hy die aen *Schah-Iehan*, en maekte daer groot gewelt van.

Toerusting ten oorlog op het gerucht van Schah-Iehans doot. *Begum-Saheb* zijne zuster, bleef niet in gebreken, zich van deze gelegentheit te dienen, om den koning tegen hen op te hitsen. Maer *Schah-Iehan* kreeg mis-vertrouwen op *Darasja*, en, uit vreze van vergeven te worden, gaf orden al het geen, daer hy van ter tafel gedient wert, byzonderlijk ga te slaen. Hy schreef ook, zoo de spraek ging, daer over aen *Oranchzef*: dies *Darasja*, des verwittigt, zich van dreigen, vloeken, toorn en razen niet kon bedwingen.

Midlerwijle de ziekte van *Schah-Iehan* sleepende bleef, en het gerucht van zijne doot door de geheele stad liep, raekte aenstonts het gantsch hof in wan-orden. Men gespte de wapenen in de stad aen: de winkels bleven drie dagen gesloten: en de vier zoonen des *Mogols* deden opentlijke groote toerustingen, ieder aen zijne zijde. En, om de waerheit te zeggen, niet zonder reden was hunne toerusting ten oorlog: want zeer wel was hem bewust, dat zy geen lijfs-gena te hoopen hadden; maer men winnen of sterven moste: koning, of verloren zijn: en die boven raekte, alle d'andere zou ter neer helpen; gelijk eertijts hunne vader *Schah-Iehan* zijne broeders had gedaen.

Sultan Chasausa, die groote schatten van rijkdommen in het rijk gewest van *Bengale* had te zamen geschraept, met eenigen der *Raias* of Koning van die oorden te verdelgen, en andere groote zommen gelts af te perssen, quam allereerst te velde met een machtich heir, en vorderde zijn wegh, op betrouwen, welk hy op alle Persiaensche *Omrahs* had, (want hy hunner zekte was toegedaen) stoutelijk en na *Agra*; zeggende opentlijk uit, dat *Schah-Iehan* doot was, en *Darasja* hem vergeven had: dat hy de doot van zijne vader wilde wreken, en met een woort, dat hy voorwende Koning te zijn. *Darasja* liet aen hem door *Schah-Iehan* zelf schryven, met verbod van verder in te trekken, en verzekering, dat zijne ziekte niet te beduiden had, en zich reeds veel beter bevond. Maer gelijk hy vrienden ten hove had, die hen van de doodelijke ziekte van *Schah-Iehan* verzekerden, zoo speelde hy den veinsert, en liet niet na zijne reize te vervorderen. *Zeer wel was hem bewust*, zeide hy, *dat* Schah Jehan *doot was: en wou in allen gevallen, zoo hy leefde, gaerne de voeten komen kussen, en van hem bevelen ontfangen.*

Oranchzef aenstonts daer na, en byna ten zelven tijde, begaf zich ook te velde, na de zijde van *Dekan*, maekte groot gewelt, en rustte toe zijnen weg na *Agra* te vorderen. Men deed hem aenstonts het zelfste verbod, zoo wel van wegen *Schah-Iehan*, als van wegen *Darasja*, die hem dreigde. Dan hy speelde om de zelfste reden den veinzert, als *Sultan Schasausa*, en gaf het zelfste antwoort.

Wanneer hy midlerwijle zach, dat zijne schatten en gelt-middelen niet te groot waeren, en zijn byzonder krijgs-volk van geen groot belang was, ging hy te rade met twee kunstenaeryen, die hem wonderlijk en uit de noot hulpen: d'een ten aenzien van *Moradbech*, en d'ander ten aenzien van *Emir-Iemla*. *List van Oranchzef.*

Aen *Moradbech* schreef hy met zonderlingen vlyt eenen brief, in beleefden stijle, en betuigde, hoe hy altijt zijn ware en geheime vrient was geweest. Voor zijn deel, hy stont in generlei wijze na den koninglijken staet; want hy most weten en gedenken, dat hy zijn gantsch leven dacht te besteden, als een *Fakier*.

Darasja was een man onbequaem een koningrijk te bestieren: als een *Kafer*, een afgodist, en een tuin van alle de grootste *Omrahs*.

Sultan Schasausa was van Persischen gods-dienst, een ketter, en, by gevolg, een vyand van *Hindostan*, en onweerdig der kroone: dies men, om met een woort te zeggen, niemant had dan hem, die na de zelve redelijken kon staen. Ten hoove, dong men na de

zelve

zelve niet. Al het hof, bewuſt van zijne dapperheid, was voor hem. Wat hem in 't byzonder aenging, zoo hy hem wilde beloven, wanneer hy zou Koning geworden zijn, hem zoetelijken te laten leven in d'een of d'ander hoek des Rijks, om aldaer God het overſchot zijns levens te bidden, hy was bereid zich by hem te vervoegen, met zijnen raet en met zijne vrienden hem te helpen, en in handen te ſtellen zijn ganſch krijgsheir, om *Darasja* en Sultan *Chaſauſa* te beoorlogen. Hier en tuſſchen zond hy hem honderd duizent *Ropien*, met verzoek van de zelve t'aenvaerden, als een pant van zijne vrientſchap. Voorts ried hy hem te komen ter yl, zich te verzekeren van het kaſteel van *Suratte*, daer hy wiſte, dat noch alle de ſchat des Lands was. *Moradbech*, die niet zeer rijk noch magtig was, aenvaerde met vele blyſchap den voorſlag, hem door *Oranchzef* gedaen, en de toegezonden hondert duizent *Ropien*, en toonde den brief van *Oranchzef* aen al de werelt, om de jeugt te verplichten, tot het aenvaerden der wapenen voor hem, en de groote koopluiden, om hem des te gewilliger geld te verſchaffen: welk hy hen met grote ſtrengheit afvorderde. Hy begon dan den Koning af te ſnijden: deed groote beloſte aen al de wereld, en kreeg eindelijk, door het wel beleggen van zijne zaken, een tamelijk krijgsheir op de been: uit welk hy ontrent drie duizent koos, die, onder geleide van *Chab-Abas*, een gelubde; maer ſtrijdbaer man, het kaſteel van *Suratte* gingen belegeren. Hy zond zijnen oudſte zoon Sultan *Mahmoud*, die ten wijve had de dochter van den Koning van *Golkonda*, aen *Emir-Jemla*, noch bezig met 't belet van *Kaliane*, om hem t'overreden van hem te *Daulet-Abed* te komen vinden, onder ſchijn van hem dingen van zeer groot belang mede te deelen. d'*Emir*, die twijfelde aen het geen, wat het was, ontſchuldigde zich, met te zeggen vryelijk uit, dat *Schah Iehan* niet dood waere, en hy daer zekere tydinge van had: en daer en boven, dat hy, zijnde zijn gezin noch in *Agra*, onder de handen van *Darasja*, in geenerlei wijze *Oranchzef* kon helpen, noch zich voor hem verklaren: zulx Sultan *Mahmoud* zich van daer weer na *Daulet-Abad* vertrok, zonder iet op te doen, en zeer misnoegt op *Emir*. Maer *Oranchzef* hield hier om niet af. Hy zond dan voor de tweede maleaen den *Emir*, niet Sultan *Mahmoud*; maer zijnen tweeden zoon, Sultan *Mazum*, die hem de brieven van zijnen vader toonde, en hem met zulk een aerdigheid, en met zulk een zachtigheit en betuigenis van vrientſchap bejegende, dat niet mogelijk was hem af te ſlaen. Hy drong dan het beleg van *Kiliane* voort, en dwong de belegerden zich by verdrag over te geven, en trok, met den bloem zijns heirs, en Sultan *Mazum* op. Op zijne komſte deed *Oranchzef* hem alle mogelijke liefkozingen, noemde hem niet anders, als *Baba* en *Babagy*, dat 's, *vader*, en *Heer vader*. En na hem hondert malen omarmt te hebben, trat hy met hem een weinig ter zijde af, en zeide: *Het was niet rechtmatich, dat hy, hebbende zijn gezin ten hove, na by* Darasja, *waegde, in zijne gunſte, zich eenige zaken t'onderwinden. Maer des onaengezien, was geen ding zoo zwaer, of men kon daer het een of ander middel toe uit vinden.*

Rede van Oranchzef, om Emir-Jemla op zijne zijde te krijgen.

Laet my, zeide hy, *u eenen aenſlag voor ſtellen, die ten eerſten aenzien u miſſchien wil vreemt voor komen: maer gelijk ghy voor uwe gemalin en kinderen vreeſt, die in gijzeling zijn, zoo zou een middel zijn, om haere veiligheit te verſorgen, dat ik my, met uwe toeſtaen, quanſuys verzekerde van uwen perſoon, en u in de gevangkenis ſmeet.*

Buiten twijffel zal al de wereld gelooven, dat dit recht in zijn werk is toegegaen: want wie zou zich inbeelden, dat een man, als ghy, zou luſt hebben, om zich in de gevangkenis te laten ſmijten. Midlerwijle zou ik my kunnen dienen van een gedeelte van uwe troepen en geſchut, na ghy des bequaemſt zult oordeelen. Ghy kont my ook een zekere zomme gelts byzetten, gelijk ghy my zoo dikwils hebt aengebooden. Daer beneffens zou ik, mijns bedunkens, het geluk kunnen beproeven, en wy zouden te zamen onze perſonaedje kunnen ſpelen, om te zien op wat wijze ik my daer in zou konnen dragen.

Zoo ik u daer en boven magh doen vervoeren na de vesting van Daulet-Abad, *daer ghy meester zult zijn: en u aldaer doen bewaren door mijnen zoon* Sultan Mazum, *of* Sultan Mahmoud, *d'aenslagh zal noch meerder glimp hebben. En ik zie niet, dat* Darasja *daer tegen zou konnen zeggen, noch hoe men redelijk zou konnen begrypen, uwe gemalin en kinderen qualijk te handelen.*

Emir bewilligt, om zich gevangen te nemen.

De *Emir*, 't zy uit oorzake van de vriendschap, die hy *Oranchzef* gezworen had, 't zy door de groote gedane beloften, of eindelijk uit vreze van by hem te zien *Sultan Mazum*, die daer vol gepeins en wel gewapent was, van gelijke *Sultan Mahmoud*, die hem een zeer quaet gezicht gaf, uit oorzake hy om zijnen broeder wel was gekomen, en niet zijnent-halve had willen komen: als ook dat hy in 't gaen den voet had opgeheven, als om hem een schup te geven, bewilligde in al het geen, dat *Oranchzef* voorsloeg, en prees den vont van zich te laten gevangen nemen.

Derhalve was *Oranchzef* zoo haest niet vertrokken: of men zag den opper-bosschieter van het grof geschut, koenelijken tot *Emir* naderen, en hem bevelen, van wegen *Oranchzef*, zich te volgen, en in een kamer opsluiten. Voorts gaf hy hem zeer goeden wacht, en bragt al het volk, 't geen *Oranchzef* by der hand had, in de wapenen rontom 't huis. Het gerucht van het vast-houden van *Emir-Iemla*, was niet zoo haest verspreit of daer ontstont een groot oproer. Ook stelden zich toen al degenen, die hy met zich gebragt had, hoewel zy zeer verslagen stonden, in stant van hem te verlossen, schooten toe met de degen in de hand, om de wacht en de poorten van zijne gevankenis te dwingen. Het welk hen lichtelijk was om te doen: want *Oranchzef* had niet troepen genoech verzamelt, tot eenen zoo stouten aenslagh.

Hier uit ontstaet beroerte.

word haest gestilt.

De naem alleen van *Emur-Iemla* deed alles beven. Maer gelijk alles niet was, dan een konstenarye, zoo wierden alle deze beroerten aenstonts gestilt, door het geen men recht uit aen de voornaemste bevelhebbers van het heir van *Emir* deed verkundigen, en door de tegenwoordigheit van *Oranchzef*, die zich daer zeer wel getroost vond met zijne twee kinderen, en nu tot den eenen, en dan tot den anderen sprak, en eindelijk door beloften en geschenken, die men aen hen deed. Zulx alle de troepen van *Emir*, en zelfs de meeste van die van *Schah-Iehan*, wanneer zy de zaken over hoop zagen leggen, geen opper-hooft meer hadden, geloofden de doot van *Schah-Iehan*, of zijne doot naekte, en acht namen op de groote beloften, die men hem deed, in het verhogen van hunne zoldye, en ter zelffter uure drie maenden boven het verdiende toe te zeggen, aenstonts parthye onder *Oranchzef* kozen.

Oran... krijgt... hang...

trekt n... ratte.

Dees meester geworden van al het krijgstuig van *Emir-Iemla*, tot de kemels en tenten toe, begaf zich te velde, met voornemen van na het beleg van *Suratten* te trekken, en het veroveren te verhaesten, (daer *Morad-bech* zeer mee zammelde.) uit oorzake zijne beste troepen aldaer verpant waren, en men aldaer meer tegenstant vond, als hy zich ingebeelt had. Maer *Oranchzef*, na het voortrekken van eenige dag-reizens, vernam, hoe het opperhooft de plaetse had overgegeven: waerom hy *Moradbech* gelukkelijk had gezonden. Hy berechte hem dan ten zelven tijde by brieve van al het geen, dat met *Emir-Iemla* was geschiet, en hem aen te dienen, dat hy genoech sterkten, gelt en heimelijk verstant ten hove had: dat hen niets ontbrak: dat hy recht toe recht aen op wegh sloeg na *Brampour* en *Agra*: dat hy hem op wegh zou wachten, en zich zou spoeden van zich met hem te komen vereenigen.

Wel is waer, *Morad-bech* zoo veel zilvers in de vestingh van *Suratte* niet vond, als hy zich ingebeelt had, 't zy innerdaet daer zoo veel niet was geweest, als men zeide: of dat het opperhooft een gedeelte had achter de hand gehouden, gelijk eenige menen: niettemin het weinigh, datmen daer gevonden had, quam evenwel te staet tot het betalen van zijne krijgs-knechten, die zich hadden laten

ten aennemen, op hoope van dien grooten schat van *Suratten* te bekomen. Wel had men ook geen groote oorzake over het innenemen van deze plaetse te roemen; aengezien daer niet eene geregelde sterkte was: en bleven noch over de maend daer voor leggen: ja zouden het noit zonder bystant der Hollanders ingekregen hebben, die hen eenen vond wezen van eene mijne te doen springen, welke met een groot stuk muurs 't onderste boven te keeren, de belegerden in d'uitterste verslegenis bragt. Het veroveren van deze stad vorderde grootelijx zijnen aenslag. De vermaertheid wierd aenstonts overal openbaer: hoe *Maradbech Suratte* had verovert, en mijnen doen springen. Dit klonk luitruchtig in d'ooren der Indianen, die tot noch toe van dezen vond niet weten. Niettegenstaende dit groot gerucht, en alle deze eerste voordeelen, gevoegt by alle deze geduurige brieven en groote beloften van *Oranchzef*, geviel den gelubden *Chah Abas*, een man van goed verstant, groot van moet en zeer genegen tot den dienst van zijnen Meester, niet, dat *Moradbech* zich zoo nau met *Oranchzef* had verbonden, en zich zoo hert geperst, van zich met hem te gaen vereenigen. Liever docht hem, most hy hem met woorden sleepende houden, en alleen na *Agra* laten trekken: midlerwijle zou hem gewisse tydinge van *Schah-Iehans* ziekte toekomen. Hy kon zien wat ploi de dingen namen. Hy kon *Suratte* doen versterken, dat een zeer goede plaetse is, en hem meester van een groot wijdstrekkend land en rijk van inkomste maken: en zou zich misschien met der tijdt noch van *Brampour* kunnen verzekeren, welk een doortocht van groot belang is, en gelijk een grendel van *Dekan*.

Maer de geduurige brieven en aentuigingen van *Oranchzef*, gevoegt by de kleine sterkte, geschut en geldmiddelen, die hy had, en daer en boven de verblinde en onmatige heersch-zucht, deed hem alle betrachtingen in den wint slaen, uit de stad *Amed-Abad* trekken, *Zuratte* verlaten, en zijnen weg door bosschen en bergen nemen, om zich vlijtelijken op de vergader-plaetse te laten vinden, daer *Oranchzef* hem sedert twee of drie dagen gewacht had.

Men bedreef groote feesten en groote vreugden, op de by een komste der twee krijgs-heiren. De Prinsen bezochten elkanderen. *Oranchzef* deed duizent vrientschappen en duizent schoone beloften aen *Moradbech*. Hy betuigde hem van nieuws, en plechtelijken, dat hy geene voorwending op de Kroone maekte, en daer niet was, dan om hem tegen *Darasja*, hunnen gemeinen vyand, by te staen, en hem *Moradbech* op den Throon te helpen, daer hy na dong. In gevolg van deze by een komste en bekrachtiging van vriendschap, vorderden de twee krijgs-heiren te gelijk een zelven weg. *Oranchzef* volharde geduuriglijken, onder het voorttrekken, in zijne betuigingen van vriendschap en in zijne heuschheden tegen *Moradbech*, en handelde hem noit, 't zy in 't openbaer, of in 't heimelijk, als eenen Koning: dies *Moradbech* volkomentlijk zich liet wijs maken, dat *Oranchzef* oprechtelijken, en uit een overdaet van vriendschap t'hemwaerds, met hem omging: ja leed gaerne en zonder plechtelijkheid de onderdanigheden en eerbiedigheden, die hy hem bewees: in plaets van te gedenken aen 't geen, dat geschied was, in *Golkonda*: en te betrachten, dat de geen, die aldus en met zulk een gevaer gewaegt had, een Koningrijk te bemachtigen, moste niet zeer van aert zijn, om te leven en te sterven, als een *Fakier*.

Moradbech vereenigt zich met Oranchzef.

Trekken beide op.

Deze twee krijgs-heiren, aldus vereenigt, maekten een vry aenzienelijk lichaem uit, het welk een groot gerucht ten hove gaf, niet alleen aen *Darasja*; maer aen *Schah-Iehan* zelven, dien d'indruk van geest en het beleit van *Oranchzef* kende, en den moed van *Moradbech*: die ook wel voorzag, hoe een vuur ontsteken wierd, dat niet lichtelijk zou uit te besschen zijn.

Schah-Iehan is bevreest voor hun maght.

Hy schreef dan brief op brief, in beleefden stijle: *dat hy zich beter bevond: dat ieder weer in zijne land-*

 voogdy

voogdy te keeren hadden: dat hy vergat en vergaf al het geen, dat tot noch toe geschiet was. Dan al deze brieven beletten niet, dat zy gene weg voorderden. En gelijk de ziekte van *Schah-Iehan* geduuriglijk voor doodelijk wiert uitgekreten, en hen gene luiden ontbraken, die hen des verwittigden, zoo bleven zy al doorgaens den veinzert spelen, met altijd te zeggen (en misschien hebben zy zelfs het ook geloofd) dat deze brieven door *Darasja* waren verdicht: dat *Schah-Iehan* doot of op sterven lag: en dat eindelijk, ingevalle hy noch leefde, zy hem de voeten wilden komen kussen, en uit handen van *Darasja* verlossen.

d'Ongelukkige *Mogol*, die zag, hoe zijne zoonen zijnen bevelen gene eerbiedigheit toedroegen, en alle uuren van den dag vernam, hoe zy met groote dagh-reizen na *Agra*, by het hooft van hunne krijgs-heiren voorderden: en zich ondertusschen krank onder de handen van *Darasja* zagh, (een man, die niet als van oorlog wist, die zich met alle mogelijken indruk, en met alle tekenen van een woedende inborst tegen zijne broeders toeruste) vond zich in dezen uittersten noot gedwongen hen zijne schatten af te staen, om die na hun welgevallen te handelen. Voorts deed hy zijne oudste en getrouwste hopmannen, dier meesten hy wiste niet al te zeer genegen tot *Darasja* waeren, ontbieden, en beval hen tegen *Darasja*, tegen zijn bloed, tegen zijne kinderen, en eindelijk tegen de genen, dien men meer aenzien toedroeg, als *Darasja*, te vechten. Hy zond dan in aller yl een heir tegen Sultan *Chasausa*: want dees was het meesten gevoordert: en maekte zich vaerdig een ander tegen *Oranchzef* en *Moradbech* te zenden, die ook weg voorderden.

Schah-Iehan zend een krijgs-heir tegen zijn zoon Chasausa.

Soliman Chekouh, d'oudste zoon van *Darasja*, een jonge Vorst van ontrent vijf en twintig jaren, wel gemaekt van lichaem, en kloek van beleid, grootmoedig, milt, en doorgaens bemint van eenen iegelijk, inzonderheit van *Schah-Iehan*, die hem reeds zeer verrijkt, en meer het oog op hem geworpen had, tot zijnen navolger, als op *Darasja*, wiert Veldheer van dit krijgsheir tegen *Chasausa* gemaekt. *Schah-Iehan* niettemin, die liever *Chasausa* van daer weer na *Bengale* zach keren, als tot een bloedig gevecht te komen, dat hem niet dan ten uittersten schadelijk kon zijn, en daer by hy gevaer liep van eenen van zijne zonen te verliezen, gaf hem tot metgezel mee eenen ouden *Raja*, geheten *Jesseingue*, (een van de rijkste en machtigste *Raja* van geheel *Indostan* en een van d'abelste in zijn geheel Rijk) met heimelijke orde van niet ten strijde te treden, dan op 't uitterste: en te trachten in alle manieren *Chasausa* te doen te ruch trekken, en zijne krachten tot een beter gelegentheit te sparen: dat is te zeggen, na hy een einde van *Schah-Iehans* ziekte had gezien, en den voortgang van *Oranchzef* en *Moradbech*. Maer gelijk dees jonge Prins, *Soliman Chekouh*, vol van hitte en moed, niet docht dan zich door den eenen of anderen grooten daet vermaert te maken, en Sultan *Chasausa* vreesde, dat *Oranchzef*, door het winnen van een veldslag, zich eerst meester van de schatten en van den staet van *Agra* en *Dely* zou maken, zo was onmogelijk voor *Raja Jesseingue*, te verhinderen, datmen niet ten strijde quam. De twee krijgs-heiren waeren elkanderen zoo dra niet in 't gezicht, of bereiden zich ten strijde, en toefden niet lange elkanderen met een vlucht van koegelen te verwellekomen. d'Eerste indruk was zeer rou, stijf en halssterrig van d'eene en andere zijde. Eindelijk bragt *Soliman Chekouh Chasausa* met groot gewelt en fierheit in wanorde, en dwong hem voet te slaken en eindelijk de vlucht te nemen: zulx, zoo *Jesseingue* en *Patan Delikkan*, (een van de voornaemste hopmannen en strijdbaer man, maer geheime vriend van *Raja*, en die niet deed, dan door zijn bedrijf) hem trouwelijk hadden willen bystaen, het geheel heir van *Chasausa* was verslagen, en hy zelf in gevaer van gevangen te worden. Dan 't was het oogmerk niet van den *Raja* hem te verdelgen: als ook niet van *Schah-Iehan*, die hem het tegendeel had aenbevolen.

Daer en boven was hy te staetkundig

dig daer toe, aen de hand te slaen, aen eenen Prins van den bloede, en zoon des Konings. *Schasausa* had tijt van zich te vertrekken, en ook zonder veel volx te spillen. Dan aengezien *Soliman Chekouh* het veld behield, en eenige stukken geschut in handen kreeg, quam het geruchtvan *Schasausas* volkomen neerlaeg aenstonts te Hove. Deze neerlaeg gaf *Soliman Chekouh* een zeer grooten naem, en verminderde grootelijx d'achting, die men van Sultan *Chasausa* had, en verwyderde geweldig de herten aller Persianen van *Schasausa*, die te voore hem genegen waeren.

van ... uh het ... lgen Daras-

Na eenige dagen aen het vervolgen van *Schasausa* besteet te hebben, besloot *Soliman Chekouh*, die alle daegs tyding uit het hof ontfing, en vernam hoe *Oranchzef* en *Moradbech* met een groot opzet naderen, en wel wist, dat *Darasja*, zijn vader, weinig voorzichtigheit en veel verborgen vyanden had, het vervolgen van Sultan *Schasausa* te staken, en zich gezwint weer na *Agra* te vertrekken, daer misschien *Darasja* tegen *Oranchzef* en *Moradbech* slag te leveren had. Dit was de beste raet, dien hy kon nemen: want niemant heeft te twijfelen, zoo hy zich by tijts daer had kunnen vinden laten, dat *Oranchzef* voordeel zou gehad hebben: ja, zoo eenige willen, zou hy nooit slag hebben derven wagen: uit oorzake van d'ongelijkheit der parthye. Maer het rampzalig geluk van *Darasja* liet hem dat niet toe.

Midlerwijle dit alles aldus zich na de zijde van *Elabas* toedroeg, (welk is een plaetse, daer de vliet *Gemna* zich met den *Ganges* vereenigt) wierd een ander en geheel verscheiden spel na de zijde van *Agra* vertoont. Ten hove was men zeer bevreest te hooren, dat *Oranchzef* den stroom van *Brampoür* mogte over, en alle d'andere moeielijkste doorgangen, tusschen de bergen doorgetrokken zijn: zulx men met groten yver eenige troepen zond, om hem den overtocht des strooms *Eugene* te beletten; midlerwijle het geheel heir zich vaerdig maekte. Ten dien einde koos men twee der aenzienelijkste en machtigste des Rijks, om over het zelve te gebieden: d'een *Kasemkan*, een vermaerde hopman en zeer genegen tot *Schah-Iehan*: maer die weinigh drift tot *Darasja* had, en tegen zijne wil derwaerts trok: hoewel om *Schah-Iehan* te verplichten, dien hy onder de handen van *Darasja* zag. d'Ander was *Iessomseingue*, een zeer magtige *Raja*, en niet minder in moed, als *Iesseingue*, en ook een schoon-zoon van dien *Raja Rana*, die ten tijde van *Ekbar* zoo machtig een Keizer der *Rajas* was. *Darasja* deed hen, op hun vertrek, groote vriendschap en zeer prachtige geschenken: en vond midlerwijle *Schah-Iehan* middel, hen, eer zy scheiden, in 't heimelijk het geen te zeggen, dat hy aen *Raja Iesseingue* gezeit had; wanneer dees weg trok, tot vervaerdiging en volvoering van *Schasausa* met *Soliman Chekouh*.

Ook verzuimden zy niet, gedurende den optocht, reize op reize na *Oranchzef* en *Moradbech* te zenden, om hen te]bewegen tot den hertret te nemen; maer dit was vruchteloos: en d'afgezondene quamen niet weer te ruch. Voorts vorderde 't krijgsheir met zulken vlijt weg, dat zy het van een hoogte, niet verre van den stroom gelegen, eer der zagen verschijnen, als zy vermoeden. Uit oorzake het in den zomer was, en ten tijde van zeer groote hitte, vond men de stroom overwaedbaer. Dies ter zelffter uure *Kasem-kan* en de *Raja* zich tot vechten bereiden: behalve dat zy aenstonts het voornemen van *Oranchzef* wisten, die hen wilde stuiten: alzoo zijn krijgsheir noch niet al aengekomen was. Voorts deed hy hen begroeten met een jacht van loden: en was zijn oogmerk hen een weinig op te houden: want zijn vreze was, dat zy zelfs den stroom mogten over trekken, niet alleenlijk om hem het water af te snijden: maer ook te beletten, dat zijn heir zich niet ter ruste begave, en een voordeeliger oort name. In der daet het was geheel in wanorde, en diermate afgemat door het reizen, en vermoeit door de hitte, dat buiten twijfel, zonder veel tegenstant te doen,

doen, het den neerlaeg zou gekregen hebben, zoo men het aenstonts had weten te bespringen, en met hem om het water gevochten had. Maer zy waren vergenoecht zich op den oever des strooms te houden, om den overtogt aen *Oranchzef* te beletten, volgens d'orde, die men hem gegeven had.

Na *Oranchzef* zijn heir slechts twee of drie dagen doen uitrusten, en, met den vyand op te houden, het geschikt had, om over den stroom te trekken, deed hy al zijn geschut, welk zeer wel geplant stont, spelen, en beval, onder gunste van 't geschut, zich te water te begeven.

Kasen-kan en de *Raja* deeden ook aenstonts van hunne zijde het geschut spelen, en hielden zich in stant van den vyand te ruch te drijven, en zich tegen zijnen door-tocht hem te stellen.

Gevecht. Het gevecht was in den aenvangh vry fel en zeer halssterrig, door ongewoonelijke dapperheit, die *Iessomseingue* deed blijken: want wat *Kasemkan* belangt; hoewel hy anders een braef hopman en man van moet was, zoo gaf hy evenwel gene groote proeven van zijne dapperheit in dezen voorval: ja eenigen beschuldigden hem van verraderye, met hem te betichten, dat hy onder 't zant des nachts het busse-kruit en koegels had doen versteken; want, na twee of driemael los gebrant te hebben, hem niet meer vond.

Het zy, hoe 't wil, het gevecht verflaeude evenwel niet, en wierd hert om den doortocht geknibbelt. Daer waren in het bedde des strooms steenrotsen, die het overtrekken zeer belemmerden: en d'oevers op veele plaetse zeer hoog en zwaerelijk te beklimmen. Maer eindelijk wierp zich *Moradbech* in het water, met zulk een heftigheit en gewelt, en toonde zulk een hert en moet, dat men hem niet kon weerstaen. Hy trok over, en vervolgens een goet gedeelte des heirs. Dit deed *Kassemkan* den voet slaken, en bragt *Iessamseingue* in groot gevaer zijns levens: want hy had aenstonts het gros des vyands op den hals, en, zonder een boven gewoonelijk besluit van zijne *Ragipous*, die schier alle ontrent hem verslagen bleven, hy zou daer ook gesneuvelt zijn. Hy liet al zijn reis-tuig, en het beste dat hy had, achter en in de loop: ja dersde niet weer na *Agra* trekken, uit oorzaeke van het groot verlies van zijne krijgsknechten. Van zeven of acht duizent, die hy met zich gevoert had, verzelschapten hem geen vijf of zes hondert.

Groote mannelijkheit bewees de dochter van *Rana* aen hare gemael *Iessomseingue*, in gevolg van zijne neerlaeg en vlucht. Want wanneer men ernam, dat *Iessomseingue* zeer naby was, en haer had verwittigt 't geen in 't gevecht zich had toegedragen: te weten, hoe *Iessomseingue* met alle mogelijke kloekmoedigheit geslagen had: met behoudenis alleenlijk, van vier of vijf hondert man, en eindelijk uit onmagt van den vyand langer te kunnen tegenstaen, genootsaekt was geweest zich op de vlucht te begeven, beval zy, in plaets van eenen te zenden, om hem t'ontfangen, en in zijn ongeluk te troosten, de poorten des kasteels te sluiten, met verbod van dien schant-vlek in te laten. *Het was*, zeide zy, *haer gemael niet, en wouw hem nooit zien. De schoonsoon van zulken grooten* Rana, *kon zulk een nederige ziel niet hebben. Hy moste gedenken, dat hy, zijnde getreden in zulk een doorluchtig huis, ook de deugt had na volgen, en, om met een woord te zeggen, winnen of sterven.* Een oogenblik daer na zagmen haer tot andere driften vervallen. Zy beval eenen hout-stapel voor haer toe te stellen, en wilde haer verbranden. Men mis-leide haer, en zeide: haer gemael most overleden zijn: 't kon anders niet zijn. Een kleine wijle daer na zach men haer van gelaet veranderen, en de gal van gramschap overloopen, en duizenden van schelt-woorden tegen hem uitbraeken. In 't kort, zy bleef in deze spoorreloosheit van zinnen, acht of negen dagen zonder te kunnen besluiten om haren gemael te zien: tot dat eindelijk haer moeder quam, die haer een weinig neer zette en vertrooste, met belofte, zoo dra de *Raja* verfrischt was, zy een heir

Mannelijkheid van Iessomseingues gemalin tegen hem, na zijn verlies.

heir zou op de been brengen; om tegen *Oranchzef* te vechten, en zijne eere te herstellen, het koste dan wat het wilde. Hebbende *Darasja* vernomen, al't geen *t'Eugenes* geschiet was, wiert hy daer over met zulk een gramschap tegen *Kasemkan* ontsteken, dat hy lichtelijk hem zou doen onthalzen hebben, zoo hy daer tegenwoordig was geweest. Hy stelde zich ook zeer verwoed tegen *Emir-Jemla* aen, als de gene, die d'eerste en voornaemste oorzake was van al't quaed, en aen *Oranchzef* volk, geld, en geschut verschaft had. Hy wilde zijnen zoon *Mahmet Emirkan* doden, en zijne gemalin en dochter op de *Bazar* of merkt der gemeine vrouwen doen brengen, om haer, als gemeine hoeren, te koop te veilen. En buiten twijfel hy zou zich tot deze of diergelijke daet hebben laten vervoeren, by aldien niet *Schah-Iehan* met meer gevoegelijkheit en zagtigheit zijne drift had weten te matigen, met hem te vertoonen, dat *Emir-Iemla* zo weinig beleid niet had, noch zoo groote vriendschap met *Oranchzef*, dat hy om zijn belang had willen wagen, en, om zoo te zeggen, zijn gezin op offeren. Nootwendig most *Oranchzef* hem bedrogen, en hem door zijne konstenaryen verstrikt hebben. Hier en tusschen waeren *Oranchzef* en *Moradbech* door den voorspoedigen uitslag van dezen eersten voorval geweldig moedig. *Oranchzef* daer en boven, om zijne krijgs-knechten meer aen te moedigen, stofte over luid dertig duizend Mogols tot zijn wil in het heir van *Darasja* te hebben.

[Da]rasja is [g]ramt.

Moradbech boven al zocht niet dan tot een gevecht te komen, en wilde met alle naerstigheit optrekken. Maer *Oranchzef*, om deze hitte te matigen, vertoonde het dienstig waere, dat het heir een wijle op den oever van die lustigen stroom zich verfrischte. Midlerwijle zou hy aen alle zijne vrienden schryven, en zekere kundschap krijgen van den staet des hofs, en rechte geschapenheid der zaken.

Wanneer nu *Schah-Iehan* klaerelijken den toeleg van *Oranchzef* en *Moradbech* zag, en men geene hope meer had, om hen te kunnen doen wederkeeren, wist hy niet, uit ontsteltenis en radeloosheid, wat hy aen zou gaen. Wel wou hy dit gevecht, daer 't al aen hing, en daer *Darasja* zich met een boven gemeine hitte toe vervaerdigde, verhinderen. Maer wat zou hy doen, om zich daer tegen te stellen? Hy was noch zeer zwak van zijne ziekte, en zag zich geduuriglijken in handen van *Darasja*, op wien, gelijk gezeid is, men geen groot betrouwen had: zulx hy zich vond genoodzaekt op hem te laten staen, al het geen dat hy wilde, en hem in handen te geven alle de sterkten van den staet, en alle de hopmannen te bevelen hem te gehoorzamen. Aenstonts was alles in de wapenen: 't krijgsheir sterk, naer men zeide, honderd duizend peerden, en over de twintig duizend voet-knechten, met vier en twintig stukken geschut. Niet tegenstaende dit een wel uitgerust heir was, en noit beter in *Hindostan*, sterk genoeg, om daer mee in stukken te houwen, twee of drie, als die van *Oranchzef*, die niet boven dertig of veertig duizend man in alles had, en afgemat, door een zeer langen en verdrietigen tocht, geduurende de groote hitte, en met weinig geschut, ten aenzien van dat van *Darasja*: zoo zag men evenwel, 't is naulix te geloven, by na niet eenen mensch, die iet goeds voor *Darasja* kon verhopen: uit oorzake men wist, dat de meeste en voornaemste *Omrahs*, hem niet genegen: en al het puik der krijgs-knechten, daer men sich op betrouwen mogt, in het heir van *Soliman-Chekouh* waren. Te wagen slag te leveren, rieden zijne vrienden en *Schah-Iehan* zelf hem af.

Sterkte des heirs.

Schah-Iehan bood zich aen, zoo ziek als hy was, uit en in het veld te komen, en zich te doen dragen voor *Oranchzef*: het welk een goed hulpmiddel was tot vrede, en voor de zaken van *Schah-Iehan*: want gewisselijk, *Oranchzef* en *Moradbech* zouden nooit de stoutheit gehad hebben, van tegen hunnen eigen vader te vechten: en schoon zy machtig waren geweest het te bestaen, het zou hen qualijk bekomen zijn: want behalve de partye niet gelijk was, en alle de grote *Omrahs*, die men daer had, zoo genegen tot *Schah-*

Iehan waeren, dat zy niet zouden nagelaten hebben, wanneer zy hem in het voorhoofd des heirs zagen, kloekmoedelijk te vechten. De hopmannen zelfs van *Oranchzef* en *Moradbech* droegen dezen Vorst, wiens schepselen zy meerendeels waeren, zeer groote genegentheit en eerbiedigheit toe, en het geheel heir was hem toegedaen. Zulx niemant misschien de stoutheid zou gehad hebben de degen tegen hem in de hand te nemen.

Ten tweeden, zy rieden *Darasja*, dat in gevalle hy niet wilde na eenig redder-middel luisteren, hy zich altoos niet moste verhaesten, maer 't oorlogen een weinig zou slepende houden, om tijd aen *Soliman Chekouh* te geven, die met grooten haest zich quam by hem te vervoegen. Ook was dit een goeden raet: aengezien dees by al de wereld bemint was: en zeegbaer weder quam, en alle trouwste dienaren en braefste krijgsknechten by hem waeren, gelijk gezeid is. Maer nooit wilde *Darasja* na eenigen voorstel, die men hem deed, luisteren, en dacht niet, dan op 't haestigste slag te leveren, en *Oranchzef* in persoone tegen te trekken. En veilicht deed hy niet quaed, om zijn eere, en zijn eigen belang, zoo hy meester van het Fortuin was geweest, en de dingen had weten eenen uitgang te doen nemen, gelijk hy die ontworpen had: want hy maekte deze en diergelijke volgende besluit-reden. Hy hield zich als meester van den perzoon van *Schah-Iehan*: dien, docht hem, kon hy na zijne wil leiden. Hy was ter zelver tijd meester van al zijne schatten, en van alle sterkten des Rijks. Sultan *Chasausa* was half verlooren. Zijne twee andere broeders waeren met een zwak en afgemat heir gekomen, om zich zelfs in zijne handen te werpen. By winnen van den slag, konden zy hem niet ontsnappen. Hy zou eens loefs volkomen meester zijn, tot 't einde van alle zijne zaken: op den top van zijne wenschen: zonder iemant hem daer in konde tegenspreken, of den koninglijken staet betwisten en wraken. Daer ten tegendeele, zoo *Schah-Iehan* te velde trok, alle zaken haer zouden wel

Darasja wil na geen raet luisteren.

schikken: en zijne broeders weder in de heerschappye keeren. *Schah-Iehan*, die aen de beterhand quam, zou, gelijk te voore, de regering weer aenvaerden, en eindelijk zouden alle dingen weer in haeren voorigen staet keeren. In gevalle hy nu *Soliman Chekouh* verwachte, kon *Schah-Iehan* eenen aenslag tot zijn nadeel aenvaerden, of het een of ander met *Oranchzef* brouwen. Behalve dat, wat zou hy niet machtig zijn t'onderstaen, opgeblazen met zoo groote glorye en zoo groote voordeelen en inzonderheid ondersteunt, gelijk hy was, met de vriendschap en gunste van *Schah-Iehan*, en het grootste gedeelte der *Omrahs*. Hoe zou men weten, of hy noch eenig ontzag en eenige eerbiedigheid tegen hem zou bewaren; en hoe verre hem de staetzucht zou kunnen vervoeren.

Deze betrachtingen deden *Darasja* besluiten, zich tegen den raed van alle de werelt te streven, en zijn eigen gevoelen volgen. In 'er daed hy beval aenstonds, het geheel heir te velde te trekken: en quam afscheid van zijnen vader *Schah-Iehan* nemen, die op het kasteel van *Agra* was. Dees grijzaert schreide beken van tranen, met hem t'omhelsen, maer liet ook niet na met grote strafheit hem te zeggen: *Wel aen* Darasja: *aengezien ghy het alles naer uw eigen zin wilt hebben*; *zoo ga. God zegene u. Maer gedenk vry aen deze drie woorden. Verliest ghy den slag, zoo wacht u wel ooit voor mijne oogen te verschijnen.* Dit maekte geen grooten indruk op zijnen geest. Hy trok hoogmoedelijken weg, steeg te peerde, en quam den doortocht des strooms *Tchembel*, ontrent twalef mijlen van *Agra*, bezetten: daer hy zich beschanste, en zijnen vyand *Oranchzef* pal inwachte. Maer *Oranchzef*, die een schalke en snoo *Fakier* was, wien geene goede bespieders ontbraken, en luiden die hem van alles verwittigde: die wiste, dat de doortocht zeer bezwarelijk was, hoede zich wel t'onderstaen van hem te dwingen. Hy quam zich daer by aen d'over zijde neerslaen: zulx men aen de zijde van het leger van *Darasja* zijne tenten kon ontdekken. Maer wat deed dees midlerwijle. Hy

Trekt uit.

ver-

vervoegde zich by zekeren weerspannigen *Raja*, genoemt *Chempet*, bood hem grote geschenken aen, en beloofde hem duizent schoone dingen, zoo hy hem doortocht door zijn land wilde geven, ten einde om zekeren oort te mogen vinden, daer de stroom lichtelijken t'overwaden was. *Chempet* wierd met hem eens, en bood aen hem een weg dwers door bosch en bergen van zijn land zelf te wijzen. *Oranchzef* brak ten zelven nachte zijn leger in stilte op: liet eenige zijner tenten staen, om *Darasja* te verschalken, en wende, met dach en nacht te reisen, sulken vlijd aen, dat hy by na zo dra over den stroom was, als *Darasja* des kon verwittigt zijn: zulx 't hem nu zijn tijt dacht te zijn den stroom aldaer en alle zijne sterkten te verlaten, en by zijnen vyand te komen: die men zeide aenstonts met groten haest zijnen weg na *Agra* vervoorderde, om den stroom van *Gemna* te winnen, en aldaer zonder moeite en t'zijnen welgevalle het water tot gebruik te hebben, zich te versterken, wel neer te slaen en *Darasja* in te wachten. De plaetse, daer hy zich neer sloeg, is boven drie mijlen niet van *Agra*: wierd eertijd *Samonguer* genoemt: maer heden *Fateabad*: welk zeggen wil, *plaetse der zege*.

Weinig tijts daer na quam ook *Darasja* na by den oever van den zelven stroom, tusschen *Agra* en het leger van *Oranchzef*, zich neerslaen. Drie of vier dagen waeren aldaer beide legers in het gezicht van elkanderen, zonder te vechten. Midlerwijle schreef *Schah-Iehan* meenigwerf aen *Darasja*: dat *Soliman-Chekouh* niet verre weg was: dat hy zich niet had te verhaesten: maer *Agra* te naderen, en een voordeelige plaetse uit te kiezen, om zich wel te versterken, met hem te verwachten. Maer *Darasja* gaf hem ten antwoord: gene drie dagen zouden verby zijn, of hy zou *Oranchzef* en *Moradbech*, handen en voeten gebonden, tot hem slepen, om van hen zoodanige voldoeninge te nemen, als hem ter zake goet docht. En zonder langer te wachten, begon hy ter zelfster uure zijn heir te schikken en in slachorde te stellen.

[margin: ...Iehan ... Daras... ...]

Hy deed voor aen al zijn geschut planten, en aen malkanderen met yzere keten hechten, om den doortocht voor de ruiterye te beletten. Achter deze stukken geschut plaetste hy ook voor aen een groot getal van lichte kemels: en was op ieder voor de borst een klein stukje vast gemaekt, van de groote als een dubbelde musket: welk een man kon laden en ontladen, zonder de voet op d'aerde te zetten. Achter deze kemels was geplaetst 't grootste gedeelte der mosketten: voorts het overschot des heirs, welk voornamelijk bestont in ruiterye met degen, boge en pijlkoker, gelijk gewonelijken de Mogollers gewapent zijn: (te verstaen onder den naem van Mogollers heden, blanke luiden, als Mahometanen, vreemdelingen, als Persianen, Turken, Arabieren, en Usbeken) of met een degen en zekere halve piek, gelijk gewoonelijken *de Ragipous* voeren. Van al deze volken voornoemt waren gemaekt drie verscheide lichamen. De rechter vleugel was gegeven aen *Kali-lullah-kan*, met dertig duizent Mogollers onder zijn gebied: want hy was groot *Bakchis*, zoo veel als hier te lande opper-ritmeester, in plaetse van *Darechmend-kan*, die vrywilliglijk dit ampt had neergeleid, uit oorzake dat hy 't met gewelt zou hebben moeten doen: want hy was niet al te bemint by *Darasja*, om geduriglijken hoog gedragen en opgehouden te hebben tegen hem het belang en gezag van *Schah-Iehan*, dat hem niet qualijk geviel. Over de linke vleugel gebood *Rustam-kan Dakny*, een zeer vermaerde en strijdbare hopman: beneffens *Raja Chatresale* en *Raja Ramseingue Routle*.

Slag-orde van Darasjas heir.

Oranchzef en *Moradbech* schikten ook hun heir byna op een wijse: behalve dat zy in't midden der troepen van eenige *Omrahs*, die op de rechte en linke hand waren, heimelijk eenige kleine veld-stukken doen stellen hadden: een vond, zoo men zeide, van *Emir-Jemla*, en die niet qualijk beslaegde. Men had hier en daer eenige korfwerpers gestelt: welk een zeker slag van granaten is, gehecht aen een stok, die verre weg dwers in de ruiterye geworpen worde, en met quetsen en bywijle met dooden gene kleine schade doen.

Slag-orde van Oranchzef.

 Ge-

Gewisselijk alle deze ruiterye keert en went haer, met een zonderlinge gezwintheit. Een man kan zes mael met den boog schieten, eer een musketier tweemael zal los gebrant hebben. Zy hout haer ook zeer dicht gesloten, troep by troep, ieder onder zijne byzondere hoofden: inzonderheit wanneer men komt hand gemeen met den zabel te werden. Zijnde alles dus geschikt, begon het geschut van de eene en andere kant te spelen: (want altijd maekt 't geschut by hen 't voorspel:) en zagmen alree een vlucht van pijlen vliegen: wanneer schielijk een groote stort-regen neer viel, die het gevecht staekte. Na het ophouden der regen, begon het geschut zich weer te laten hooren, en *Darasja* zich te vertoonen, die, gezeten op een prachtigen olifant van *Ceylon*, beval van alle kanten toe te vallen, en trok zelf in het midden van een gros ruiterye, recht op des vyands geschut aen, die hem kloekmoedelijken ontfing, meenigte van menschen rontom hem ter neer velde, en wanorde bragt, niet alleenlijk in de troep, die hy gebood; maer ook in d'andere troepen der ruiterye, die hem volgden.

Aenvang des gevecht tusschen Darasja en Orangzeb.

Maer aengezien men hem vast op den olifant zach blijven zitten, zonder eenig gebaer te maken van achwaerts te deizen: en in veiligheidt het oog na alle zijden laten gaen, en met de hand wenken, om aen te trekken en te volgen, zoo hield deze wanorde aenstonds op: en nam ieder zijnen rangh, en voorderde met hem gelijkelijk wegh. Dan hy kon aen den vyand niet komen, zonder al voorens een andere groet van 't geschut t'ontfangen, die noch meer wanorde maekte, en een goed gedeelte van zijn volk deed deizen. *Darasja* niettemin, zonder zijn wezen te verzetten, hield zich geduuriglijken vast op den olifant, moedigde zijn volk aen, en maekte geduuriglijken het teken met de hand, om hem, en zonder tijd te verliezen, te volgen, en haestig voort te trekken. Drijvende dus krachtelijken voort, dringt hy op 't geschut aen, doorbreekt en opent de ketenen, treet in 't velt-leger, en maekt kemels en voet-volk, en al wat hem van die zijde ontmoete, ter neer, en een fraien doortocht voor de rest van de ruiterye die hem volgde. Toen ontstont, hebbende *Darasja* des vyands ruiterye voor den borst, by hem een fel gevecht. Een hagel-jacht van pijlen vloog eerstelijk van d'eene en andere zijde. *Darasja* zelf sloeg de hand aen den pijl-kooker. Maer waerlijk alle deze pijlen doen geen grote werking: zy vlogen in de lucht, en komen tienmael meer op d'aerde neer te vallen, als die toe-draegen en treffen. Na het uit-schieten van d'eerste pijlen, naderde men van naby, en quam eindelijk tot den zabel: raekte met elkanderen hant-gemeen, en vocht ter wederzijde halssterrig. *Darasja* verscheen altijd vast op zijnen olifant: gaf moed, riep, en wenkte met de hand aen alle zijden: en voorderde eindelijk met zulk een kloekmoedigheid en kracht op al het geen, dat hem in het voortrekken ontmoete, dat hy de ruiterye over hoop bragt, en dwong te deizen, en de vlucht te nemen. Ziende *Orangzef*, die niet verre van daer, en ook op eenen olifant gezeten was, deze groote wanorde, vond hy zich zeer in 't naeuw, en trachte door alle middelen, hoewel zonder veel uit te rechten, de zelve te weeren. Hy deed dan een troep van zijne beste ruiterye opkomen, om te zien, of men *Darasja* kon wederstaen. Maer het duurde ook niet lang, of deze troep wierd gedwongen te kreuken, en zich in groote wanorde te vertrekken: wat ook *Orangzef* mocht doen en zeggen, om het te beletten. Hy verloor evenwel zijn moed en dapperheid niet, niettegenstaende hy by na het gantsch lichaem van zijn heir in wanorde, en op de vlucht zagh: zulx hy geen duizent ja, zoo eenige willen, geen vijf honderd man by zich had, die stant hielden. Hy zach, hoe *Darasja*, niet tegenstaende de zwarigheid des wegs, die ongelijk was en vol grachten op verscheide plaetsen gelaet maekte, om hem op 't lijf te komen storten. Om al dit verloor hy echter den moet niet;

niet; maer hield, zonder van schrik te weten, of gedachten te hebben van hertret te nemen, geduuriglijken stant. Hy noemde de meeste van zijne voornaemste hopmannen, die rondom hem gerangt waeren, ieder by zijnen naem: riep hen toe: *Delirane:* (deze waeren zijne eigen woorden, gelijk of men zeide: *Schep moed, mijne oude vrienden*) *Koda he, God't is. Wat hope is by het vluchten? Weet ghy niet waer ons Dekan is? Kodahe, Kodahe: God 't is, God't is.* En op dat niemant zou twijfelen aen zijne kloekmoedigheid, en hy niet minder dacht dan te vluchten, beval hy, in het byzijn van hen allen, ter zelffter stonde ketenen aen de voeten van zijnen olifant te doen: en ging die ook in 'er daet daer aen doen: zonder zy alle hem hun moed en dapperheid betoonden.

Darasja midlerwijle trachte op *Oranchzef* aen te komen en op de vlucht te drijven; hoewel hy noch vry verre weg was, en de moeielijkheit des wegs hem zeer belemmerde en verachterde, en zelf alle oorden met ruiterye bedekt waeren, welke, schoon geheel in wanorde, evenwel niet had nagelaten, eenig tegenstant te bieden. Ook was dit alleen het geen, dat hem de zege most verzekeren en een einde des gevechts maken: want zonder twijfel zou hy eindelijk al deze zwarigheden te boven zijn geraekt: en *Oranchzef* was met een weinig volk, dat zich om en by hem noch overig bevond, niet machtig den last van dit zeegbaer heir t'onderhouden en tegen te staen. Maer *Darasja* wist zich van zijn voordeel niet te dienen. En zie hier 't geen hem belette, en d'oorzake was van *Oranchzefs* zege en welvaren.

Darasja vernam, dat zijn linke vleugel in groote wanorde was, en wiert verwittigt, dat *Rustan-kan* en *Chatresale* gesneuvelt waren: dat *Ramseingue Routle* seer gevoordert was, en in'er daet den vyant doen deizen, en zich eenen weg dwers door den zelven gemaekt had: maer dat hy heden van alle zijden omringt en in groot gevaer was. Dit deed hem zijn voornemen, van recht op *Oranchzef* los te gaen, staken, om zijne linke vleugel bystant te doen. Aldaer was het gevecht in den aenvang noch vry fel: maer *Darasja* eindelijk behaelde de zegen: dwong alles en bragt alles in wanorde: niet tegenstaende hy geduuriglijk het een of ander vond, dat hem tegenstant deed en verachterde.

Darasja behaelt de zege.

Ondertusschen streed *Ramseingue Routle* met een ongemeinen moed en dapperheid, quetste *Moradbech* en naderde zoo dicht by hem, dat hy de riemen van zijnen olifant begon af te snijden, om hem ter aerde te werpen: maer de kloekheit en 't geluk van *Moradbech* gaf hem daer toe geenen tijd: want eindelijk vocht nooit mensch kloekmoediger als *Moradbech*, in dezen voorval. Hy geheel gewont, en gedrongen van de *Ragipous*, en *Ramseingue Routle*, die hem rondom bezet hadden, wierd evenwel nooit met schrik bevangen, noch deisde niet eene schreede te ruch: ja wist zoo wel zijnen tijt te kavelen, dat hy, niet tegenstaende hy, met zijnen beukelaer, zijn zoontje van zeven of acht jaren, gezeten nevens zijne zijde, had te beschermen, *Ramseingue Routle* de scheut van een pijl toe dreef, die hem doot ter neder velde. Het leed niet lang aen, of *Darasja* hoorde deze onaengenaeme tyding, en verstont ten zelven tijde, dat *Moradbech* in zeer groot gevaer was: en de *Ragiapous* verwoet en uitgelaten, als leeuwen vochten, om de dood van hunnen meester te wreken. En hoewel hy zach dat de weg van die zijde daer seer moeielijk was, en geduuriglijk eenige kleine troepen op 't lijf kreeg, die hem verachterden, zo zach men hem niettemin getroost, om *Moradbech* op de vlucht te drijven. En dit was ook zonder twijfel, de parthye, welke hy most aentasten, en die zijnen mis slag kon verbeteren, dien hy, met *Oranchzef* niet te verdrijven, begaen had. Maer zijn rampzalig geluk verhinderde hem hier in: of, om beter te zeggen, een van de snoodste verraderyen, die men ooit heeft kunnen bedenken, en de grootste schalkheid, die ooit geschied was, veroorzaekten het verlies en den volkomen val van *Darasja*.

Maer word listig verraden.

Kallal-ullah-kan, die over dertig duizent *Mogols* van de linker vleugel gebood, welke alleen machtig waren het ganſch krijgsheir van *Oranchzef* te verſlaen, hield zich, midlerwijle *Darasja* en zijn linke vleugel met zulk een voordeel vochten, bezyden 's weegs met d'armen kruislings over malkanderen, als of hy quanſuis niet van de parthye was geweeſt, en zonder een van zijne ruiters een pijl mogt loſſen, onder ſchijn, dat zy tot een troep van behoudenis dienden: met te zeggen, van uitdrukkelijke orde te hebben van niet te vechten, dan in d'uiterſten noot. Maer de waere oorzake was, dat hy verborgen in zijne herte hielt, te weten, dien oudenhoon, dien *Darasja* hem had aengedaen.

Maer alles, onaengezien deze verradery was, van weinig belang geweeſt, zoo *Kalil-ullah-kan* met deze eerſte uitwerking van zijn leet vergenoecht was geweeſt: want *Darasja* verkreeg niet min de zege. Zie hier: hoe verre d'ander de woede en nyt van zijne wraek-zucht liet komen. Hy maekte zich van zijnen troep af, en ſtiet, gevolgt van eenigen, in vollen ren, na *Darasja* toe, ter zelfſter tijd, als hy na *Moradbech* wende, en riep van zoo verre, als hy kon gehoort worden, luits keels hem toe: *Veel geluks. Dat uwe Majeſteit gezont en behouden blijve. Zy heeft de zege verkregen. Maer wat wilt ghy daerom hoog op dezen olifant doen? Is het niet genoech, zoo lang bloot geſtaen, en uw leven gewaecht te hebben? Zoo de minſte van deze ſcheuten, die op uwe ſchilt gegeven zijn, uwen perſoon hadden getroffen, waer zouden wy heden zijn? Ontbreekt het in dit heir aen verraders? In Godes name, kom aenſtonts af en ſtyg te peerde? Wat ſtaet ons meer te doen, als deze vluchtelingen te vervolgen? Laet ons gaen, en niet lijden, dat zy onze handen ontſnappen.*

By aldien *Darasja* ter zelfſter tijd wel by zijne zinnen was geweeſt, om het bedroch te ontdekken, en wel toen 't geen te vatten, dat kon komen te ontſtaen, van niet meer op den olifant te verſchynen, en niet meer zich voor het gantſch heir te vertoonen: of liever, had hy dien bedrieger en pluim-ſtryker op't velt het hooft voor de voeten doen leggen, hy had meeſter van alles gebleven. Maer hy luiſterde na dezen raed, als of die recht wel en zeer oprecht was. Hy klom dan van zijnen olifant, en ſteeg te paerde. Maer het was naeulix een vierendeel uurs geleden, of hy bemerkte de verraderye van *Kalil-ullah-kan*, en kreeg berou van zijnen gedanen misſlag. Hy ziet rontom, zoekt en vraegt, waer hy is. Roept toen, dat hy een verrader is, en hem dooden zal. Maer de trouwloſe is reeds verre weg: en de gelegentheit verloopen. Zo dra het heir hem niet meer op den olifant zach, beelde het zich verraderye en *Darasjas* dood in. Ja wierden alle met zulk een ſchrik bevangen, dat elk niet meer dacht, dan op het geen wat hen te doen ſtont, hoe hy de handen van *Oranchzef* zou ontkomen, en zijn lijf bergen. Alles raekte over hoop en op de vlucht. Welk een ſchielijke en vreemde verandering gaf. Die zich komt zeegbaer te zien, bevind zich op eene bof geheel overwonnen, verlaeten, en gedwongen zelf te vluchten, zoo hy zijn leven wil behouden. *Oranchzef*, om zich een vierendeel uurs vaſt op den olifant gehouden te hebben, word gezien met de kroone van *Hindoſtan* op zijn hooft: en *Darasja*, om een oogenblik te haeſtig daer van geſtegen te zijn, van den Throon geſchopt, en den rampzaligſten Vorſt van de wereld. *Oranchzef krijgt zege.*

Aldus heeft Fortuin vermaek willen ſcheppen, in te doen hangen de winſt of 't verlies van een gevecht, en de verkryging van een groot Rijk, aen een zake van niet met allen.

Deze groote en vervaerlijke Indiſche krijgs-heiren rechten bywijle groote dingen uit; maer wanneer ſchrik en wanorde onder hen komt, is aen hen geen houden, en het verloop des te grooter.

Oranchzef, aengemoedigt door een wonderlijke gelukking, bleef niet in gebreken van alles in't werk te ſtellen, zo wel ſchalkheid en loosheid, als behendigheid en dapperheid, om by alle voordeelen, die hem zulk een voordeelige *Vervolgt zijn geluk.*

deelige voorval gegeven had, te vorderen.

Kalil-ullah-kan quam hem aenstonts vinden, bood hem zijnen dienst aen, en al het geen hy van sijne troepen kon behouden. Hy deed hem duizent schoone beloften; maer wachte zich wel van hem uit zijnen naem te ontfangen. Hy bracht hem ter zelver tijd met zich, en bood hem *Moradbech* aen, die hem met uitgestrekte armen ontfing.

Oranchzef, hier en tusschen, wenschte *Moradbech* geluk, en prees hem van zoo edelmoedig en dapperlijken gevochten te hebben: gaf hem alle d'eere van de zege: handelde hem als een koning en majesteit, in het byzijn van *Kalil-ullah-kan*: bewees hem eerbiedigheid, en deed hem onderdanigheid, als een onderdaen en dienaer.

Midlerwijle arbeide hy dach en nacht, schreef allerwegen aen alle *Omrabs*, en verzekerde zich heden van den eenen, en morgen van den anderen.

Chah-hest-kan, zijn oom, een groote en oude vyand van *Darasja*, ut oorzake van een geleden hoon, deed het zelfste voor hem van sijne zijde: voorderde zijne zaken door zijn kloek beleit niet weinig, en yverde van alle kanten geweldig tegen *Darasja*. Ondertusschen stelde *Oranchzef* geduurig zijne konstenarye en veinzing in het werk. Al wat gedaen, al wat gehandelt, en belooft word, is niet voor *Oranchzef*, en geschiet niet in zijnen naem. Al zijn voornemen is, te leven als een *Fakier*. Alles is voor *Moradbech*. Dees is, die gebied. *Oranchzef* doet niet. *Moradbech* is, die alles doed, en tot koning beraemt is.

d'Ongelukkige *Darasja* komt eindelijk als hooploos te *Agra*, en zonder zijnen vader *Schah-Iehan* te derven gaen vinden: gedachtig zonder twijffel aen de strenge woorden, die hy hem, in het afscheit nemen na het gevecht, gezeit had: dat hy niet zou gedenken, by verlies van het gevecht, weer by hem te komen.

Des niettemin laet *Schah-Iehan* niet na heimelijken aen hem een trouwen gelubden te zenden, om hem te troosten, hem te verzekeren van de volherding in zijne genegentheid, hem te getuigen de droefenis over zijn ongeluk, en hem te toonen, dat hy noch niet had te wanhoopen: aengezien hy een sterk heir onder *Soliman-Chekouk* had: dat hy den wegh na *Dely* zou nemen, dat hy aldaer in de koninglijke stallen duizent peerden zou vinden, en de stadhouder van de sterkte orde had hem gelt en olifanten te verschaffen. Voorts, dat hy zoo weinig moste weg wijken, als hy kon: dat hy hem dikwils zou schryven, en eindelijk, dat hy *Oranchzef* wel zou weten t'achterhalen en straffen. *Wort door Schah-Iehan geboort.* Men zeit *Darasja* toen, uit verbaestheit en groote verslagenis, geen kracht zou hebben gehad, om een woord den gelubden t'antwoorden, noch niemant aen *Schah-Iehan* te zenden; maer trok alleenlijk, na meenigmale aen *Begum Sahem*, zijne zuster, gezonden te hebben, des middernachts na *Dely*, beneffens zijne gemalin, dochter en jongsten zoon, *Sepechekouh*: onder geleide van niet meer dan twee of drie honderd perzoonen. *Zijn groote verslagentheid.*

Wel wist *Oranchzef*, dat *Darasja* en die van zijne parthye noch eenige hoope konden maken op 't zeegbaer heir van *Soliman-Chekouh*: hierom deed men voorslag, om hem daer van te berooven, of ten minste het hem onbruikbaer te maken. *Oranchzef zoekt Darasja van het heir van Soliman Chekouh te versteken.*

Ten dien einde schreef hy brief op brief, aen den *Raja Iesseingue* en aen *Delil-kan*, de voornaemste opperhoofden des heirs van *Soliman-Chekouh*.

Men had niet meer op de parthye van Darasja *te hoopen. Hy had den slagh verlooren: zijn geheel heir zich aen hem overgegeven, en ieder hem verlaten. Hy was alleen na* Dely *gevlucht: kon onmogelijk zijne handen ontsnappen, en had over al last gelaten, om hem vast te houden. Wat* Schah-Iehan *aenging, die was in een staet, daer in men van zijn leven niet kon hoopen. Zy zouden wel achting geven op het geen zy deden. Zoo zy luiden waren, die hert in 't lijf hadden, en zijn geluk wilden volgen, en zijne* vrien-

vrienden wezen, zy moesten Soliman-chouk *gevangen nemen, en hem by hem brengen.*

Iesseingue vond zich genoech belemmert in het geen hem te doen stont. Hy vreesde daer en boven zeer *Schah-Iehan*, en noch meer de handen te slaen aen een koninglijken persoon: als dien bewust was, dat hem schier of morgen eenig onheil daer van kon overkomen: al was het niet dan van *Oranchzef* zelf. Behalve hy wiste, dat *Soliman chekouh* te grooten moed had, om zich te laten in dier wijze vangen, en liever al vechtende had te sterven.

Eindelijk nam hy dit besluit. Na raed met *Delilkan*, zijn groote vriend, gepleegt, en van nieuws elkanderen getrouheit gezwooren te hebben, trad hy van daer regel-recht na de tente van *Soliman-chekouh*, die hem met groot ongedult verwachte: want hy had ook de tydinge van *Darasjas* nederlaeg, en reeds veel malen gezonden om hem te zoeken. Hy ontdekte hem openhertelijk alle dingen, toonde hem de brieven van *Oranchzef*, deed hem acht nemen op d'orde, die hy had van hem te vatten, toonde hem het gevaer, daer hy in was: dat hy zich voor al niet most betrouwen op *Delilkan*, noch op *Daoud-kan*, noch op de rest van zijn heir. Hy ried hem als een vriend, ter yl na de bergen van *Serenaguer* te trekken: dat was, docht hem, het beste red-middel, dat men nemen kon. De *Raja* van dat land, die in ontoegangkelijke plaetsen was, en voor *Oranchzef* niet vreesde, zou hem ongetwijfelt met uitgestrekte armen ontfangen.

Wat de rest belangde: hy zou van daer kunnen beoogen: wat ploy de dingen namen, en altijt na zijn believe weer van de bergen kunnen komen. Genoech vatte dees prins uit deze reden: dat hy sich in generlei schijn voortaen op *Iesseingue* zoude behoeven te betrouwen, en aldaer geen meer veiligheit voor zijnen perzoon had: uit oorzake hem bewust was, dat *Delilkan* geheel op zijne zijde was: en zach genoech zich genootzaekt, te besluiten den raet van *Iesseingue* te kiezen.

Derhalve gaf hy sedert bevel zijn reistuig te pakken, en den weg na de bergen te nemen. Eenige van zijne genegenste vrienden, als meenigten van *Mansebdars*, *Saieds* en andere, begaven zich mee op weg, om hem te volgen. De rest des heirs, geheel verslagen en verbaest, bleef by *Iesseingue*.

Iesseingue en *Delilkan* zonden onder de hand (het geen een slecht werk voor zoo groten *Raja* was, en een vuile wreedheit,) volk, om zijn reistuig aen te pakken, en namen andere een olifant, geladen met goude *Ropiez*, hem af. Dit veroorzaekte een groote wanorde, in deze weinig troepen, die hem volgden, en was oorzake, dat de meesten weder-keerden, en hem verlieten: en gaf ook gelegentheid aen de huis-luiden, van op sijn volk te vallen: dat zy beroofden, plonderen, en namen ook eenige gevangen. Dies niet tegenstaende kreeg hy eindelijk door veel moeite, met zijn gemalin en kinderen, de bergen: alwaer de *Raja* van *Serenaguer* hem met alle eere en heuscheden, die men zou mogen wenschen, ontfing, met hem te verzekeren, dat hy daer in veiligheid was, als een koning des lants, en zou hem met alle zijne magt beschermen en bystant doen. Hier en tusschen droeg zich dit na de zijde van *Agra* toe.

Geveinsdheid van Oranchzef tegen zijn vader.

Drie of vier dagen, na het gevecht van *Samonguer*, quam *Oranchzef* met *Moradbech* recht op de poorte der stad *Agra*, aen in een tuin, ontrent een grote halve mijle van de vesting of kasteel, en zond van daer eenen bequamen gelubden, en de genen, van wien hy verzekert mocht zijn, aen *Schah-Iehan*, om hem van zijnent wegen te groeten met duizend schone betuigenissen van genegentheid en onderdanigheid: dat hy ten hoogste moeielijk was over het geen sich toegedragen had, en genoodzaekt, om de staetzucht en quade aenslagen van *Darasja*, tot alle deze uitterste dingen te komen. Wat de rest belangde: het was hem de grootste vreugde te hooren, dat hy zich begon beter te bevinden: en hy was daer niet gekomen, dan om zijne bevelen t'ontfangen.

Schah-

Schah-Iehan mangelde niet van zeer grote voldoeninge aen den gelubden over het bedrijf van *Oranchzef* te toonen, en d'onderdanigheden van dezen zijnen zoon met alle mogelijke tekenen van vreugde t'ontfangen: schoon hy wel zag, dat men de dingen te verre had laten gaen, en wel den verborgen en schalken aert, en den geheimen zucht van *Oranchzef* tot de heerschappye kende: en by gevolg hy niet zeer op hem noch op zijne schoone woorden moste betrouwen. Dies niettegenstaende liet hy zich doeken, en in plaets van neerstigheid aen te wenden, zich te vertoonen, te doen dragen door de stad, en alle *d'Omrahs* vergaderen, (want het noch tijd genoech was), zocht hy op 't listigste met *Oranchzef* te handelen. Hy zond ook eenen gelubden aen hem, om te betuigen, dat genoech 't quaet beleid, en zelf d'onbequaemheid van *Darasja* kende. Hy had, des *Oranchzef* wel mogt gedenken, altijd een byzondere toenijging tot hem gehad: hy behoefde daer aen niet te twijfelen: en, om te besluiten, hy zou met den eersten by hem komen, om in dese wanorde 't beste te raden.

Oranchzef zag ook van zijnen kant wel, dat hy niet al te veel op de woorden van *Schah-Iehan* moste betrouwen: des te meer, naerdien hem bewust was, hoe *Begum-Saheb*, zijn vyandin, nacht en dag by hem was, en hy ongetwijfelt niet deed, dan door haer aenraden: vreesde ook voor op het kasteel, zoo hy daer quam, vast gehouden te worden. Ook zeid men in 'er daed zulk een besluit genomen te zijn: en eenige der grove Tartarinnen, die in het vrouwen-timmer dienen, gewapent waeren, om op hem, zoo dra hy in quam, te vallen. 't Zy, hoe 't wil, *Oranchzef* heeft het nooit willen wagen: hoewel hy hier en tusschen niet naliet een gerucht te doen lopen, dat hy den eenen of anderen dag *Schah Iehan* zou komen bezoeken: maer zond, wanneer de dag gekomen was, het volk weer te ruch tot 's anderen daegs, en ging alzo van den eenen tot den anderen dag den tijd verlangen, zonder men den dag van deze bezoekinge heeft konnen zien.

Eindelijk zond hy op zekeren dag, na alle zaken, tot zijn voornemen dienstig, wel en heimelijk geschikt te hebben, zijnen oudsten zoon, Sultan *Mahmoud*, in het kasteel, onder schijn van *Schah-Iehan* van zijnen wegen te gaen spreken. Dees jonge Prins, onverzaecht en stout, valt ten eersten, in 't inkomen der poorte, op de wacht aen, en verjaegt kloekmoedelijken al wat hem voorkomt: onder en tusschen dat een groot getal van opgemaekte luiden, die aldaer gereet waren, met een groote woede na binnen traden, en zich meester van de muuren maekten. Grootelijx stont *Schah-Iehan* hier over verslagen, wanneer hy sich zag in de strikken vervallen, die hy anderen gestelt had: en zich zelven vond gevangen, en *Oranchzef* meester van het kasteel. Men zeid hy ter zelver uure zond, om het hert van Sultan *Mahmoud* t'ondertasten, en hem beloofde by zijne krone en by den *Alkoran*, zoo hy hem wilde getrouw zijn en in dezen voorval dienen, hem Koning te zullen maken. Hy moste, voegde *Schah-Iehan* daer by, hem ter zelfster uure binnen komen vinden, en deze gelegentheid niet laten voorby gaen. Voorts zou dit een werk zijn, dat hem de zegen des hemels en een eeuwigen naem zou bescharen, naerdien men altijd zou zeggen, dat Sultan *Mahmoud* *Schah-Iehan*, zijnen Grootvader, uit de gevankenis had verlost. En gewisselijk had Sultan *Mahmoud* hert genoeg gehad, om het werk te bestaen, en *Schah-Iehan* kunnen uitgeraken, om sich in de stad te vertonen, en in't velt te komen, alle de grootste *Omrahs* zouden ongetwijfelt hem gevolgt hebben. Ook zou *Oranchzef* de stoutheid niet gehad hebben, zijnen vader in perzoone slag te leveren: te meer, om dat hy vreesde zich te zien verlaten van een iegelijk, en misschien ook van *Moradbech*.

Aldus schijnt dit een groote misslag te zijn, dien *Schah Iehan* beging, van niet, na het gevecht en de vlucht van *Darasja* uit het kasteel te komen: hoewel hy, zoo andere drijven, zeer wijzelijk deed. Eenigen rekenen het ook Sultan *Mahmoud* tot den grootsten misslag toe, dien hy ooit heeft kunnen

Margin notes: [..]elsze[..] [..]id [..]chah- [..]tegen [..]hzef. — [..]gheit [..]ranch- — Doet het kasteel door Sultan Mahmoud bemachtigen. — Groote belofte, van Schah-Iehan aen Sultan Mahmoud.

begaen: namelijk, niet te hebben weten de gelegentheid waer te nemen, van zich van de Krone te verzekeren, door eenen daed, de zelzaemste en grootmoedigste, die ooit geweest is: te stellen zijnen groot-vader *Schah-Iehan* in vryheid, en zich aldus met recht en gerechtigheid, als een bemiddeler, opperhooft des Rijks maken, in plaets hy eindelijk op zekeren dag most op *Goualeor* gaen sterven. 't Zy, hoe 't wil, Sultan *Mahmoud* ('t zy hy vreesde, dat *Schah-Iehan* hem zijn woord niet hield, en voor zelf binnen vast gehouden te worden, of dat hy niet durfde met zijnen vader de spot drijven) heeft nooit na eenig ding willen luisteren, noch in het vertrek van *Schah-Iehan* komen: en gaf zeer flaeu ten antwoord: hy geen orde van sijnen vader had, hem te gaen bezoeken: maer wel niet van daer te keeren, zonder hem de sleutelen van alle de poorten der sterkte te brengen: ten einde hy daer in alle zekerheid de voeten van zijne Majesteit mogt komen kussen. By na twee dagen verliepen, zonder men besluit kon nemen, om de sleutels over te geven: geduurende de welke *Schah-Mahmoud* zich altijd daer nacht en dag in goeden wacht hield met al zijn volk: tot dat *Schah-Iehan*, wanneer hy eindelijk al het volk, dat hy aen de kleine poorte ter wacht had, zag allengskens afwijken, en geen meer veiligheid in zijne zaken vond, die aen hem overgaf, met orde aen *Oranchzef* te zeggen, dat hy hem dan heden quam bezoeken, zoo hy wijs was, want hy hen zeer gewichtige zaken had te zeggen, gelijk hy genoech kon bevroeden. *Oranchzef* was een te zeer afgerechte man en wist te veel, om zulken slordigen misslag te begaen. Verre van daer. Hy maekte ter yl zijnen gelubden *Etbarkan*, Stadhouder der vesting, die aenstonts *Schah Iehan* met *Begum Sahem* en alle sijne vrouwen geheellijk binnen opsloot, en vele poorten deed toemetselen, ten einde hy niemant kon spreken noch schryven, noch zelf uit zijn vertrek gaen, zonder verlof.

Schah geeft de sleutelen des kasteels aen Sultan Mahmoud over,

en word opgesloten met Begum Sahem.

Hier en tusschen schreef *Oranchzef* aen *Schah-Iehan* een klein briefje, dat hy aen eenen iegelijk, voor het zelve toe gezegelt te hebben, deed vertoonen: door het welk hy hem onder andere vry trotselijk en deed zeggen: *Hy wist van goeder hand, niet tegenstaende alle deze groote betuigingen van hoogachtinge, die hy van hem had, en de ververachtinge, die hy tegen* Darasja *betoonde: en niet tegenstaende deze groote genegentheid, die hy hem betuigde, hoe hy evenwel niet had nagelaten aen* Darasja *te zenden twee olifanten, geladen met goude* Ropies, *om hem weer op de been te helpen, en den oorlog te hervatten, En dat alzoo, om de zaken wel te vatten, niet de geen was, die hem gevangen hield: maer veel meer* Darasja: *en men op hem eigentlijk al de schult most leggen: aengezien hy d'oorzake van alle deze onheilen was: en zou, zonder hem, gekomen zijn hem te bezoeken, van den eersten dag af, en hem alle dienst-plichten doen, die hy van een goeden zoon kon verwachten. Voorts bad hy* Schah-Jehan, *hem te willen vergeven, en zich niet ongeduldig toonen. Wanneer hy* Darasja *zou de magt benomen hebben, van zijne quade aenslagen uit te voeren, hy zou aenstonts zelf komen hem de poorten openen.*

Trots sch[...] ven van O- ranchzef aen Sch[...] Jehan.

En in 'er daed *Schah-Iehan* had na den zelven nacht, als *Darasja* vertrok, hem twee olifanten, geladen met goude *Ropien*, toegezonden. Des *Rauchnara-Begum*, *Oranchzef* deed verwittigen: gelijk zy hem ook dien quaden treek, die men hem dacht te spelen, met de Tartarinnen, deed verwittigen. Ook had *Oranchzef* eenige brieven van *Schah-Iehan* aen *Darasja* onderschept. Zoo ander gevoelden, was hier niet met allen aen, en het briefje, dat *Oranchzef* aen eenen iegelijk aldus deed vertonen, niet als om de gemeente een weinig d'oogen te verblinden, en zich zelven eeniger wijze van zulk een vreemd werk te rechtvaerdigen, en de schuld daer van op *Schah-Iehan* en *Darasja* te leggen, als zijnde gedwongen geweest in dezer wijze te doen. Het zy hoe 't wil, zoo dra men *Schah-Iehan* opgesloten sag, waren alle de *Omrahs* gelijk gedwongen eerbiedigheid aen *Oranchzef* en *Moradbech* te komen doen: en had men niet eenen hunner, die de minste zaken voor hun-

hunnen Koning durfde roeren noch bestaen: voor dien, die hen zulke mannen had gemaekt, als zy waeren; die hen uit het voetzand, en misschien uit slavernye had opgeholpen, gelijk daer ten hove zeer gewonelijk is.

Warelijk waeren daer eenigen, als *Danechmend-kan*, en andere, die gene parthye kozen; maer al de rest verklaerde zich voor *Oranchzef*.

Oranchzef, aldus dan van *Schah-Iehan* en alle *d'Omrahs* verzekert, nam het geld na zijn welgevallen uit de schat-kist, en trok daer na, hebbende zijnen oom *Chah Hestkan* tot Stadhouder der stad gelaten, eindelijk met *Moradbech*, om *Darasja* te vervolgen; uit *Agra*.

Ten dage, als het heir uit *Agra* zou vertrekken, rieden byzondere vrienden van *Moradbech*, en inzonderheid *Chah-Abas*, een gelubde, die wisten dat d'overmaet van heuscheid en eerbiedigheid gewonelijk een teken van bedriegerye is, hem, aengezien hy Koning was, en elk hem als een Koning handelde, en *Oranchzef* hem voor zoodanig erkende, *Oranchzef* te laten gaen *Darasja* vervolgen, en zich zelven met zijne troepen ontrent *Agra* en *Dely* te houden. By aldien hy dezen raet gevolgt had, hy zou gewisselijk *Oranchzef* niet weinig brabbelerye gemaekt hebben: maer hy verwaerloosde dien, ter goeder geluk van *Oranchzef*. *Moradbech* betrouwde volkomentlijk op zijne beloften en op d'eeden van zijne getrouwheit, die zy elkanderen by den *Alkoran* gezworen hadden. Sy togen te gelijk op, en trokken langs een zelven weg na *Dely*. Gekomen te *Maturas*, drie of vier kleine dag-reizens van *Agra*, bestonden de vrienden van *Moradbech*, verwittigt van d'eene of andere zake, hem weder te vermanen, met hem te verzekeren, dat *Oranchzef* quade aenslagen op handen had, en ongetwijffelt 't een of 't ander zocht te brouwen: dat men hen des van alle kanten verwittigde: en het voor hem niet geraden was, *Oranchzef* ten dien dage in zijne tente te gaen bezoeken. Het zou veel beter gedaen zijn, het ongeval voor te komen en op 't haestigste. Hy moste zich wachten van hem dien dag te bezoeken, onder schijn van eenige onpasselijkheit: maer dat hy niet zou in gebreken blijven van aenstonts hem komen te bezoeken, en ook na gewoonte weinig volk met zich brengen. Wat men hem zeide, hy geloofde niets daer van, en had zijne ooren gestopt voor allen goeden raet, dien men hem gaf. Hy liet dan niet na, als of hy door de vriendschap van *Oranchzef* was betovert geweest, dien zelven avond hem te gaen bezoeken en by hem ten eeten te blijven. Zoo dra hy gekomen was, ontbrak *Oranchzef* niet, die hem wachte, en reeds, met *Mirkan* en drie of vier van zijne gemeenzaemste hopmannen, alle dingen toegesteld had, hem t'omhelsen, en zijne liefkozingen, heuschheden en onderdanigheden te verdubbelen: ja tot zoo verre, dat hy zachtelijken zijn neusdoek over zijn aengezicht streek, om hem het zweet en stof af te vegen; handelende hem geduurig niet anders als een Koning of Majesteit. Midlerwijle komt men aen 't eeten: de by een komste verlustigt de herten: en men spreekt, na gewoonte, van 't een en ander. Op 't einde der maeltijd brengt men een grote flessche met treffelijken wijn van *Schiras* en eenige andre wijnen van *Kabrul*, om te slempen. Toen rees *Oranchzef*, die een zeer ernstig gelaet toonde, en trachte een groote Mahometaen en zeer geschikt te schijnen, van de tafel op, en, na *Moradbech* lustig genoot te hebben, om zich met *Mirkan* en andere bevelhebbers, daer tegenwoordig, te verlustigen, vertrok zich zoetelijk van daer, quansuis om zich ter ruste te begeven. *Moradbech*, die genegen was, om lustig te drinken, en den wijn goed bevond, bleef niet in gebreken van dien lustig in te zwelgen. In 't kort, hy maekte zich dronken, en raekte in slaep. Dit was juist 't geen, dat men eigentlijk zocht: want men deed aenstonds eenige dienaers, die hy daer had, vertrekken, quansuis om hem na zijn welgevallen te laten slapen, en beroofde hem daer na van zijnen Sabel en *Jemder* of pook. Dan het leed niet lang aen, of *Oranchzef* quam hem zelf weer wakker maken.

Hy trad in de kamer, stiet stijf met de voet, en, als *Moradbech* een weinig d'oogen begon t'openen, dreef hem deze korte en bitse vermaning toe:

Fy, zeide hy, *wat schande en oneer is dit? een Koning, als ghy, zoo weinig zedigheid te hebben, dat hy zich dus dronken drinkt? Wat zal men van u en my zeggen? Dat men dezen eerlozen dronkaert vatte, en handen en voeten gebonden binnen brenge, om zijnen wijn uit te slapen.* Zoo gezeid, zoo gedaen. Hy begon te roepen en te krijten: vijf of zes dienaers vielen hem op 't lijf, en smeeten hem yzers aen handen en voeten. Dit kon in zulken stilte niet toegaen, of eenige van zijn volk, daer ontrent, hoorden daer van eenige tyding: en maekten daer op eenig gerucht, en wilden met gewelt indringen. Maer *Allah-Kouly*, een van *Oranchzefs* voornaemste bevelhebbers, en meester van 't geschut, deed hen met dreigementen vertrekken. Men verzuimde niet aenstondts door het gansch heir luiden te zenden, die trachten deze eerste bewegenis, die misschien gevaerelijk kon zijn, te stillen. Zy gaven voor, dat daer geschenken waeren: dat alleenlijk *Moradbech* dronken was geworden: en in zijne dronkenschap eenen iegelijk: ja, *Oranchzef* zelven scheld-woorden toedreef: zulx men zich genoodzaekt vond, ziende hem dronken en in woede, hem afzonderlijken op te sluiten: dat men des anderen daegs uchtens hem zou zien uitgaen, wanneer hy den wijn verteert had.

Darasja gevangen genomen.

Hier en tusschen gingen de geschenken den geheelen nacht by de hoofden en bevelhebbers des heirs om. Men verhoogde ter zelver tijt hunne wedde: en gaf hen groote hope. En gelijk 'er niemant was, die getwijfelt had, al sedert voor een lange wijle, of iet diergelijk zou gebeuren, zoo stontmen niet zeer verwondert, wanneer men des volgenden uchtens schier alles in stilte zag. Ja men sloot des volgenden nachts dezen armen Prins in een *Embary*, (welk is een zeker slag van een klein besloten huisje, dat men op de olifanten zet, om de vrouwen daer in te voeren) en bragt hem regel recht na *Dely* in *Slimger*, welk is een kleine oude vesting, in het midden des strooms.

Na dat men eenen iegelijk dus bevredigt had, uitgezeid *Chah-Abas*, die veel spels maekte, ontfing *Oranchzef* het geheel heir van *Moradbech* in zijnen dienst. Hy trok dan van daer na *Darasja*, die met groote dag-reizens na *Lahor* weg voorderde: met voornemen van zich wel in die plaetse te versterkken, en daer zijne vrienden te trekken. Maer *Oranchzef* volgde hem met zulken gezwintheit, dat hy geen tijt had, om iet groots in 't werk te stellen: en zich genootzaekt vond zich te vertrekken, en den weg na *Multan* te nemen, daer hy ook niet van belang kon doen; uit oorzake *Oranchzef*, niet tegenstaende de groote hitte, nacht en dag voort trok: tot zoo verre, dat hy, om eenen iegelijk aen te moedigen, tot naerstigheid, by wijle geheel alleen een mijle of twee voor het gansch heir voor uit was getogen: en dikwils ondeugend water most drinken, als d'andere, met een stuk broot zijne maeltijt doen, onder eenen boom slapen, midlerwijle hy zijn heir verwachte, op 't midden van den weg, met zijn hooft op een beukelaer, als een slecht zoldaet. Derhalve vond *Darasja* zich noch genootzaekt *Multan* te verlaten, om zich niet na by *Oranchzef* te vinden, tegen wien hy niet in stant was van tegenweer te bieden. De staet-kundigen des Lands hebben ook over dit gedoen van *Darasja* zeer verscheidentlijk geredenkavelt. Want men zeit, by aldien *Darasja*, in het trekken uit *Lahor*, in het Koningrijk van *Kabul* was getreden, gelijk men hem ried, hy zou daer over de tien duizent krijgsluiden hebben gevonden, die tegen d'*Augans*, de Persianen, Usbeken en en tot bewaring des Lands geschikt waeren: waer van *Mohabetkan* Stadhouder was, een van de machtigste en oudste *Omrahs* van *Indostan*, en die nooit een vrient van *Oranchzef* was geweest. Daer en boven hy zou daer op de grenzen van *Persie* en *Usbek* zijn geweest: en het was waerschijnelijk, dat, hebbende geen mangel van geld, de

Oranchzef vervolgt Darasja na Multan.

Verscheiden geruchten over Darasjas bedrijf.

de gansche krijgsmagt en ook *Mohabet-kan* zijne parthye zouden aengenomen hebben : ook zou hy niet alleen bystant van *Usbek*, maer ook van *Persie* kunnen bekomen hebben : op een zelve wijze, als dien *Homaya Mirzab* de Persianen in zijnen staet herstelden, tegen *Zaberkan*, Koning der *Pattans*, die hem daer uit verdreven had. Maer *Darasja* was t'ongelukkig, om een goeden raet te volgen : in plaets van dit te doen, trok hy na *Scimdy*, en smeet zich op zijne vesting van *Tata-bakar*, die sterke en beruchte plaetse, gelegen in 't midden van den stroom *d'Indus*.

Oranchzef ziende hem dezen weg nemen, vond niet raedzaem hem verder te volgen. Hy hield zich vergenoecht met zeven of acht duizent man hem na te zenden, onder het geleide van *Minbaba*, die met hem de borste van een zelve min gezoocht had : en keerde van daer regel recht langs den zelven weg, en met de zelfste gezwintheid, als hy gekomen was: want hy vreesde zeer, dat hem het een of ander van de zijde van *Agra* mogte overkomen: of dat een van deze maggige *Rajas*, als *Jessseingue* of *Iessomseingue*, niet ondernam in zijn afzijn *Schah-Iehan* uit de gevangkenis te trekken: of dat *Soliman Chekouh* met den *Raja* van *Serenaguer* uit zijn gebergte afquam: of eindelijk, dat Sultan *Sujah Agra* niet al te na naderde.

[...]nchzef [...]na [...]r.

In het wederkeeren aldus van *Multan* na *Lahor*, en in het voorttrekken met de gewoonelijke gezwintheid, zag hy den *Raja Iessseingue*, verzelt met vier of vijf duizent van zijne braef uitgeruste *Ragipous*, hem te gemoet komen. *Oranchzef*, die zijn heir had achtergelaten, en anders wist, dat dees *Raja* zeer genegen tot *Schah-Iehan* was, vond zich, gelijk men denken kan, zeer verslagen, en vreesde dat dees *Raja* zich mogt dienen van de gelegentheid, en hem een treek van staet speelen: welk was zich van hem te verzekeren, om *Schah-Iehan* uit de gevangkenis te helpen: en zou dit toen noch zeer licht kunnen geschied zijn. Men weet zelfs niet, of dees *Raja* niet dezen of diergelijken toeleg gehad heeft : want hy was met zulk een boven gemeine gezwintheid, tot daer toe voortgetrokken, dat *Oranchzef* geene tydinge altoos daer van gehad had : en meinde hy waere noch by *Dely*.

[...]moet Raja [...]ngue.

Maer wat kan de standvastigheid en tegenwoordigheid van een braven geest niet al doen? *Oranchzef*, zonder zich t'ontzetten, en zonder sijn gelaet te veranderen, trekt regel recht na den *Raja* toe, en van zoo verre als hy hem zien kon, wenkte met de hand, om haestelijken tot hem te komen, roepende hem luids keels toe : *Salamet Bached Rajagi, Salamet Bached Babagi:* dat is, *Geluk Heer Raja : geluk Heer vader.* Wanneer de *Raja* by hem was gekomen. *Ik verwachte*, zeide hy, *u met groot ongedult. Het is'er mee gedaen.* Darasja *is verlooren. Hy is geheel alleen. Ik heb* Mirbaba *hem na gezonden. Hy kan het niet ontkomen.* Hy nam, het geen een heuscheid boven mate was, zijn snoer peerlen van den hals en hingze om dien van *Raja*: en, om zich op 't gezwintste met goed fatsoen van hem t'ontslaen (want hy had, over lang hem over duizent mijlen wel gewenscht:) *trek* Raja, zeide hy, *van hier wegh, zoo gezwint ghy kunt, na* Lahor. *Mijn heir is vermoeit. Ga gezwint my daer wachten. Ik vreze dat daer het een of ander magh geschieden. Ik maek u stadvoogt. Ik stel alles in uwe handen. Voorts ben ik ten uiterste aen u verplicht, over het geen, dat ghy met* Soliman-Chekouh *gedaen hebt. Waer hebt ghy* Delil-kan *gelaten? Ik zal my aen hem kunnen wreken, toone u neerstelijken. Vaer wel.*

Zijn bedrijf met hem.

Zijnde *Darasja* gekomen aen *Tatabakar*, stelde hy tot opperhooft over die plaetse, zekeren gelubden, een zeer verstandig, braef en kloekmoedig man, met een zeer goede bezetting van *Patans* en *Sayeds*: beneffens een goed getal van Moskettieren, alle *Franken*, als Portugesen, Engelschen, Françoizen en Duitschen, die hem gevolgt waeren, op de groote hope, die hy hen gegeven had : want waeren zijne zaken wel uitgevallen, en had hy kunnen Koning worden, hy zou alle de *Franken*, zoo meenig daer waeren, hebben *Omrabs* gemaekt. Hy

Darasja versterkt Tatabakar met volk.

 liet

liet aldaer ook een groot gedeelte van zijne schatten blijven: had nochtans geen mangel van gout en zilver, en trok wegh, na verblijf van eenige weinige dagen aldaer, alleenlijk met twee of drie duizent man. Hy zakte af langs den stroom *Indus*, na *Scimdy*, en trekkende met een ongeloofelijke snelheidt door alle de landen van den *Raja Katche*, raekte in *Suratte*, en quam aen de poorten der stad *Amed-Abad*. *Chah-Navazekan*, schoon-vader van *Oranchzef*, was aldaer stadvoogt, met een zeer sterke bezetting, machtig om tegenweer te bieden.

Dies niet tegenstaende, 't zy hy verslagen was, of geen hert had (want schoon hy uit den stam der oude vorsten van *Machate* was; zoo was hy evenwel hierom geen groot krijgsman; maer een man van wellust, zeer vrolijk en heusch,) hy stelde zich tegen *Darasja* niet: maer in tegendeele ontfing hem zeer eerlijken, en wist hem ook sedert t'onthalen met zulk een abelheit, dat *Darasja* uit grote eenvoudigheit zich op hem betrouwde en hem zijne aenslagen openbaerde. Ja toonde hem de brieven, die hy van den *Raja Iessomseingue* ontfangen had, en meenigte van andere van zijne vrienden, die zich bereiden om hem te komen vinden. Daer het nochtans niet als al te waer was, het geen een iegelijk hem zeide, en zijne vrienden zelfs hem schreven, te weten, dat *Chah-Navazekan* hem bedriegen zou.

Nooit stont iemant meer verzet als *Oranchzef*, wanneer hy de komste van *Darasja* binnen *Amed-Abad* vernam: want wel was hem bewust, dat hy geen gebrek van gelt had, en dat alle zijne vrienden en alle de vyanden van *Oranchzef*, die in grooten getale waren, niet zouden ontbreken zich allengs by hem te vertrekken. Ten andere, docht hem niet veilig te zijn, zelf hem te gaen bezoeken, in eene plaetse, zoo verre van *Agra* en *Schah-Iehan* afgelegen: en zich te gaen belemmeren in alle deze landen van de *Rajas Iesseingue*, *Iessomseingue* en andere, die in deze gewesten zijn. Behalve hem bewust was, dat Sultan *Sujah* of *Chasausa* met een sterk heir in aentocht, en reeds by *Elabas* was: dat ook de *Raja* van *Serenaguer* zich gereet maekte, uit de bergen af te komen, met *Soliman Chekouh*. Dies vond hy zich genoech in moeite, van wat zijde hy het nemen zou. Eindelijk docht hem het oorbaerste te zijn, *Darasja* daer voor eenigen tijd met *Chah-Navatekan* in ruste te laten, en te gaen na hooghdringender zaken, dat is te zeggen, na Sultan *Sujah*, die reeds over den *Ganges* by *Elabas* was getrokken.

Sultan *Sujah* had zijn leger neergeslagen in een klein dorpje *Kadjoue* geheten, en zich ter rechter tijd verzekert van een groote *Talab* of waterbak, die aldaer op den wegh staet. *Oranchbegh* quam zich legeren op den oever van een kleine beek, een groot mijle van *Agra*. Tusschen beide leid een zeer fraeie vlakte, en bequam tot eenen veld-slagh.

Oranchzef was zoo dra niet aengekomen, of trok des anderen daegs, uit ongedult van dit gevecht t'eindigen, op *Sujah* aen, latende zijn reistuig aen d'andere zijde van den beek blijven. Aldaer stelde hy een onbedenkelijk gewelt van krachten tegen hem in 't werk.

Emir-Iemla, een gevangen van *Dekan*, en die juist ten dage des gevechts aen quam, onbeschroomt langer voor *Darasja*, uit oorzake zijn gezin in veiligheit was, toonde al zijne sterkte die hy had, moed en beleit. Maer gelijk Sultan *Sujah* zeer wel gesterkt, en op een voordeelige plaets was, en genoech geschut had, zoo was het onmogelijk voor *Oranchzef* hem te dwingen, noch hem van daer te doen vertrekken, om het water te doen verlaten, gelijk hy gehoopt had. Ten tegendeele was hy genootzaekt zelf meenigmael te deizen: zoo kloekmoedelijk wierd hy te ruch gedreven: dies hy zich zeer benart vond: naer dien Sultan *Sujah* niet verder wilde op de vlakte komen, noch zich van de voordeelige plaetse, daer hy was, begeven: maer besloot zich alleenlijk te verdedigen: welk zeer wijzelijk was gedaen: want hy wel voorzag, hoe *Oranchzef* niet lang aldaer

kon

kon blijven, en volkomentlijk in die groote hitte, als het was, zou genoodzaekt zijn meer achterwaerds te keeren na den beek, om water te zoeken. En dit was in dien tijd, als hy hem wel ter tijd den ruch toe keerde. Ook voorzag *Oranchzef* wel het zelfste werk: en was dit de reden, waerom hy zoo zeer aendrong. Maer zie hier een ander toeval van beslommering.

Ter selver tijt verwittigde men hem, hoe *Raja Jessomseingue*, die in schijn zich met hem vereenigt had, op d'achterhoede aenviel, en 't reis-tuig en de schatkist bestont te rooven. Deze tyding deed hem zeer verbazen en des te meer, wanneer hy vernam, dat zijn heir, die daer van iet vernomen had, bang en vervaert wierd, en reeds het grootste deel verliep en hier en daer zich op de vlucht begaf. Niettemin hy verloor hier om zijne beleid en kennisse niet, en ziende het beter te zijn, te wagen van alles te verliezen, dan te ruch te keeren, zoo besloot hy, gelijk in het gevecht van *Darasja*, zoo veel uit te harden, als des mogelijk waere, en, met pal te blijven staen, alle uitkomsten te verwachten. Midlerwijle de wanorde meer en meer in zijn leger ontstont, nam *Sujah*, die zich van deze gelegentheid wilde dienen, zijnen tijd waer, en taste hem mannelijk aen. De geleider des olifants van *Oranchzef* wierd met de scheut van eenen pijl ter dood getroffen. Hy zelf mende toen den olifant, zoo goed als hy kon, tot dat een ander was opgestegen. d'Olifant wierd verschrikt en deisde te ruch. Toen gazagmen *Oranchzef* in 't grootste gevaer: en was reeds om zijnen voet uit den zetel te zetten, als of hy zich ter aerde wouw begeven. Ook weetmen niet, wat hy in deze beroerte wel zou gedaen hebben, zoo *Emir-Iemla* het niet gedaen had, die dicht by hem was, en van zijne zijde al het geen deed, dat men van een held te verwachten heeft. Hy riep hem luids keels toe, met de hand op te heffen: *Dekan-kou, Dekan-kou*, dat is, *waer is Dekan*.

[margin: ...chzef ...ot ge-]

Nu was *Oranchzef* in het uitterste gevaer, en zag men schier niet, hoe hy het zou kunnen ontkomen: maer zijn geluk was te krachtig. Sultan *Sujah* most verslagen worden, en vluchten, als *Darasja*, om zijn leven te behouden. *Oranchzef* moste overwinnaer blijven, over al de zege bevechten en Koning van *Indiën* zijn.

Men heeft te gedenken aen het gevecht van *Samonguer* en van die bejegening en voorval zoo klein in schijn, die *Darasja* verdelgde. Een zelfste voorval of verraderye quam Sultan *Sujah* te verdelgen. *Allah-verdikan*, een van zijne voornaemste hopmannen, gaet zich van een zelve kunstenarye dienen, die *Kalil ullah* tegen *Darasja* had in 't werk gestelt: want ziende het geheel krijgs-heir van *Oranchzef* in wanorde, liep hy na Sultan *Sujah*, met hem te zeggen van verre 't zelfste *Mobbarek*, dat 's, *geluk-wensching met de zege*, die *Kalil-ullah-kan* had gezeid, en hem te bidden met gevouwen handen, van zich niet langer in zulk een groot gevaer op zijnen olifant te houden. *Koom af*, zeide hy, *in Godes naem. Stijg te peerde. God heeft u Opperhooft van* Indiën *gemaekt. Laet ons deze bedriegers vervolgen. Dat* Oranchzef *ons niet ontsnappe*.

Verraderye van Allaverdikan tegen Chasausa.

Sultan *Sujah*, die niet beter bezint was, als *Darasja*, beging den zelven misslag. Hy was zoo dra niet van boven den olifant afgekomen, of het heir, hem niet meer ziende, quam angst en schrik over, uit vermoeden van verraderye, en men hem gevangen of gedood had, en verliep, zonder herhouden te kunnen werden, gelijk het heir van *Darasja*, in 't gevecht van *Samonguer*. Boven mate groot was de neerlaeg: en Sultan *Sujah* gelukkig, die het behouden daer afbragt. *Iessomseingue* vernemende deze vreemde tydinge en wel ziende, dat het daer niet al te goed voor hem zou zijn, vergenoegde zich met het geen hy geroofthad, en trok van daer met grooten yver recht na *Agra*, om van daer na zijn land te reizen.

Waer uit Chasausas neerlaeg ontstaet.

Het gerucht was reeds in *Agra* verspreid, dat *Oranchzef* den slag verloren had: met *Emir-Iemla* gevangen was, en Sultan *Sujah* hen gevangen meê bragt: ja had *Chah-hestkan*, die Stadvoogt en oom van *Oranchzef* was, zien-

ziende *Iessomseingue* aen de poorten der stad, van wien hy het verraet vernomen had, uit twijfelmoedigheit aen zijn leven, reeds een kelk met vergif in zijn hand genomen, om zich van 't leven te brengen: en zou het, zeitmen, innerdaet volbracht hebben, 't en war, zijne vrouwen op hem waeren toegeschoten, om het te beletten. Zulx men hout, zoo *Iessomseingue* hert en moet had gehad van langer in *Agra* te blijven: zoo hy had gedreigt, beloften gedaen, en kloekmoedelijken zich gedragen, en gestreden voor de vryheit van *Schah-Iehan*, hy hem uit de gevangkenis zou kunnen gekregen hebben, en des te gemakkelijker, om dat geheel *Agra* twee dagen in de gevangkenis van *Oranchzef* geloofde.

Maer *Iessomseingue*, die wist, hoe alles zich toegedragen had, en niet durfde zoo lang daer blijven, noch zich iet onderwinden, ging door, en vertrok zich na zijne landen.

Oranchzef trekt na Agra.

Oranchzef, die alles van de zijde van *Agra* vernam, en vreesde voor den eenen of anderen aenslagh, door *Iessomseingue*, ten voordeele van *Schah-Iehan*, hielt zich niet lang op met Sultan *Sujah* te vervolgen: maer keerde recht toe recht aen na *Agra*, met zijn gansch heir: daer hy een lange wijle verbleef, en orde op alles stelde, en zich van alles verzekerde.

Midlerwijle wiert hem verwittigt, dat Sultan *Sujah* niet veel volks in zijnen neerlaeg had verlooren, door het niet zeer verre vervolgt te zijn geworden: als ook, dat hy uit alle deze landen der *Rajas*, welk in die gewesten, ter rechte en linke zijde van den *Ganges* leggen, groote sterkten kreeg, uit oorzake hy voor zeer rijk en milt vermaert was: van gelijken dat hy zich in *Elabas* versterkte, die gewichtige en beruchte overtocht van den *Ganges*, die met zijne vestinge, als d'eerste haven van *Bengale* is.

Oranchzef vreest voor Sultan Mahmoud en Emir-Jemla:

Ten anderen liet hy zijne gedachten by zich gaen over twee perzoonen, die waerelijken zeer bequaem waeren, om hem ten dienste te staen, Sultan *Mahmoud*, zijn oudste zoon, en *Emir-Jemla*. Maer wel was hem bewust, dat de geenen, die groote diensten aen hunnen Vorst hebben gedaen, daer door dikwils opgeblazen worden, uit een betrouwen, datmen alles aen hen verplicht is, en niet te veel hen kan beloonen. Hy begreep ook reeds, hoe dees eerste geweldig begon op sijn eigen riemen te drijven, en alle daegs meer vermeten wierd, om zich te verzekeren van het kasteel van *Agra*, en door dit middel alle d'aenslagen, die *Schah-Iehan* kon brouwen, te leur gestelt te hebben.

Wat *Emir* belangt: hy kende genoech de kracht en indruk van zijnen geest, zijn beleid en sterkte; maer dit was het geen, dat hem des te meer deed vreezen: want wetende, dat hy zeer rijk en zijne vermaertheid zeer groot was: dat hy voor d'eerste aenrechter en roervink van 't werk, en voor den bequaemsten man van *Indiën* deurging, zoo twijfelde hy niet, zich, na den voorgang van Sultan *Mahmoud*, geene groote hope van hem te beloven. Al dit was machtig een braven geest te kreuken. Maer *Oranchzef* vond middel tot alles. Hy wist hen alle beide weg te schikken, met zulk een beleid, en ook met zulk een minnelijkheid, dat d'een noch d'ander reden had van daer over aen hem te klagen.

Zend [h]beide m[et] tegen Sul[-] tan Suja[h] met scho[ne] beloften.

Hy zond hen alle beide tegen Sultan *Sujah*, met een machtig heir: en deed aen *Emir-Iemla* heimelijken te verstaen geven: dat het Stadhouderschap van *Bengale*, welk de beste oort van *Indostan* is, hem, geduurende zijn leven, en zijnen zoon, na zijne dood, was toegepast: dat hy hier door hem wilde beginnen te doen blijken d'erkentenis van zijne groote diensten, die hy hem gedaen had: dat eindelijk hem alleen toequam, *Sujah* te verslaen. Zoo dra hy ten einde des oorlogs was gekomen, zou hy hem *Mir-ul Omrahs* maken: welk het eerste en waerdigste ampt van *Hindostan* is: want het zoo veel zeggen wil, als Prins der *Omrahs*. Aen Sultan *Mahmoud* zeide hy niet, dan deze drie of vier woorden. *Wete, dat ghy d'oudste van mijne kinderen zijt: welk de reden is, waerom ghy ten stryde trekt: dat ghy veel gedaen hebt; maer dat ghy hierom niet*

niet gedaen hebt, zoo ghy u genen meester van Chasausa *maekt, die onze grootste en machtigste vyand is. Ik hoope, met de hulpe van God, lichtelijken d'andere t'onder te brengen.* Hier meê vaerdigde hy hen alle beide af, met gewoonelijke eere, te weten, met rijke *Serafs*, of klederen, eenige peerden, en eenige olifanten prachtig uitgestreken.

Hier en tusschen deed hy zoetelijken *Emir-Iemla* toestaen, om zijnen eenigen zoon, *Mahmet Emirkan*, by hem tot zijne troost te laten blijven, en daer zorge over te dragen, en op te voeden, of, om hem te houden als een pant van trouheid: van gelijken belas hy Sultan *Mahmoud*, om zijne gemalin, de dochter des konings van *Golkonda*, in *Agra* te laten blijve, quansuis als een ding, te zeer belemmerd, in een leger, en in zulken veldtocht.

Sultan *Chasausa*, die altijt zeer beducht was, datmen de *Rajas* van Neer-*Bengale*, die hy zoo qualijk had gehandelt, mocht tegen hem ophitzen, en niet meer vreesde, als voor het geen aen *Emir-Iemla* geschiet was, had zoo dra deze tyding niet vernomen, of, uit vreeze, dat men hem de weg van *Bengale* mocht af-snyden, en *Emir* op een andere plaetse, hooger of lager, dan *Elabas*, over den *Ganges* trekken, brak op, en zakte na *Benares*, en *Patna* af: van waer hy zich begaf na *Moguiere*, een kleine stad, gelegen op den *Ganges*, en een plaetse, gemenelijk de sleutel van *Bengale* genaemt: en is als een straet tusschen de bergen en bosschen, die niet verre van daer zijn.

Hy vond geraedzaem zich op die plaetse neer te slaen, en daer zich te versterken, doende, meerder veiligheits halve, een groote af-snydinge maken, en van den stroom-stad af, tot aen de bergen, met een vast besluit van *Emir-Iemla* pal in te wachten, en met hem, om den door-tocht te stryden. Maer hy stont zeer verslagen, wanneer men hem quam bootschappen, hoe de troepen van *Emir*, die langzaem nessens den *Ganges* afzakten, ongetwijfelt niet waren, dan om hem op te houden: dat hy daer niet by was: dat hy de *Rajas* van deze bergen, die op de rechte zijde des strooms leggen, op zijne zijde had gekregen: dat *Emir-Iemla* en Sultan *Mahmoud* van daer boven door hunne landen met groote dag-reizens trokken, verzelschapt met den ganschen bloem des heirs, recht op na *Ragemehalle* aen, om hem den wegh af te snyden. Derhalve vond Sultan *Chasausa* zich genootzaekt, op het schielijkste alle zijne sterkten te verlaten. Dies niet tegenstaende quam hy, door boven-mate grooten vlyt, (hoewel hy dien grooten bocht, dien de *Ganges* aldaer na de linke zijde maekt, most volgen) *Emir* eenige dagen te voore, en begaf zich de eerste by *Rage-Mehalle*, daer hy tijd had van zich te versterken, uit oorzake, *Emir*, wanneer hy deze tyding had bekomen, de linke zijde na den *Ganges* op sloeg, door zeer quade wegen, om aldaer zijne troepen af te wachten, die met het grof geschut en reis-tuig nessens den stroom af-zakten.

Zoo dra het geheel heir was aengekomen, ging hy van daer Sultan *Chasausa* aen vallen, die zich, geduurende den tijd van vijf of zes dagen, zeer wel verdedigde. Maer ziende, dat het geschut van *Emir*, welk zonder ophouden speelde, alle zijne werken, die slechts van los zant en rijstakken waren opgeworpen, ter neer velde, en niet kunnende, dan zeer bezwarelijk op dien oort weerstant bieden: daer en boven dat het regen-saisoen begon, nam hy den wijk, by gunste van den nacht, achterlatende twee groote stukken geschut. Benessens eenige andere kleinigheden van krijgs-tuig, en behoefte van lijf-tocht, die in zulken haestigheid, (want *Chasausa* was boven mate bevreest, om door *Emir-Iemla* overrompelt te worden) niet alle na wensch konden meê genomen worden. *Emir* durfde hem by nacht niet achter volgen, uit vreeze voor eenige lage: en schorte het op tot des anderen daegs uchtens. Maer juist, of het geluk *Chasausa* dienen wilde, viel met het aenbreken van den dagh een zware regen, die drie dagen duurde: zulx *Emir* niet alleenlijk in eenige dagen van *Rage-Mahalle* niet kon weg komen:

Chasausa vlucht.

men; maer vond zich genootzaekt aldaer t'overwinteren, uit oorzake van de regen, die boven mate daer te lande zwaer is, en de wegen, geduurende den tijd van over de vier maenden, te weten, in Hooi, Oogst, Herfst en Wijn-maend, zoo onbequaem maekt, dat de krijgs heiren aldaer niet te velde noch voort kunnen trekken. Aldus had Sultan *Chasausa* middel van zich te vertrekken, en eenige plaetse na zijn welgevallen uit te kiezen: ook tijd genoech om zijn heir te versterken, en van Neer-*Bengale* veele stukken geschut en meenigte dezer Portugesen te doen komen, die derwaerds zijn gevlucht, uit oorzake van de groote vruchtbaerheid des lands. Want hy bewees groote liefkozingen aen alle de Portugeese Priesters, die in dit Landschap, tot voortplanting van hunnen Godsdienst, zich bevinden, en deed hen geene mindere beloften, van hen alle rijk te maken, en kerken te laten bouwen overal, waer zy wilden. Ook waeren zy machtig genoech hem dienst te doen; want 't is zeker, dat men in het Koningrijk van *Bengale* ontrent d'acht of negen duizent huisgezinnen van *Franken* vind, geboorene Portugeesen of *Mestizen*, dat zijn halfslachtige.

Wijders, Sultan *Mahmoud*, die, om reden voornoemt, zeer opgeblazen was geworden, en misschien het oog op grooter dingen had geworpen, als hy toen wel behoorde, wende voor het heir volkomentlijk te gebieden, en dat *Emir Jemla* zijne orde zou volgen. Ook liet hy van tijd tot tijd eenige woorden vol trotsheid zich ontvallen, ten aenzien van zijnen vader *Oranchzef*, als of dees hem zijne kroone had dank te weten: en vol van verachting en dreigementen, ten aenzien van *Emir-Iemla*. Dit bragt groote huivering in de hitte van vrientschap, tusschen beide: en duurde de zelve ook een goede wijle: tot dat eindelijk Sultan *Mahmoud*, bevroedende zijns vaders misnoegen over zijn doen, en vrezende dat *Emir* orde mogt hebben van zich van zijnen perzoon te verzekeren, zich na Sultan *Chasausa* vertrok, in gezelschap van zeer weinig volk. Hy deed *Chasausa* zeer groote beloften, en zwoer hem getrouheid: maer *Chasausa*, die het voor enkel bedroch van *Oranchzef* en van *Emir-Iemla* aen zag, om hem te verschalken, konde zich op hem niet betrouwen, en had gestadig het oog op zijn doen, zonder hem eenig aenzienelijk bevel te geven. Dit mishaegde hem zoo geweldig, dat hy eenige maenden daer na besloot Sultan *Chasausa* te verlaten: en vertrok sich van daer weer na *Emir-Jemla*: die hem wel genoech ontfing, met hem te verzekeren van in zijne gunste aen *Oranchzef* te zullen schryven, en zijn uitterste best by hem te doen, om hem dezen misslag te doen vergeten.

Sultan Mahmoud loopt by Chasausa over.

Vlucht weer van daer.

Zoo eenigen willen, zou deze overloping van Sultan *Mahmoud*, niet dan door konstenarye en beleid van *Oranchzef* geschied zijn, die zich weinig zou bekommert hebben met dezen zoon te wagen, om *Chasausa* van kant te helpen, en wel zag, dat in allen gevalle dit hem tot een schoonen dek-mantel zou strekken, om zich van hem te doen verzekeren en op een veilige plaetse te zetten. Het zy, hoe 't wil, hy getuigde namaels zeer misnoegt over hem te zijn, doch schreef hem eindelijken een zeer schult-quijt-scheldenden brief: by den welken hy hem beval weer in *Dely* te komen. Maer gaf midlerwijle goede orde dat hy niet tot zoo verre quam: want Sultan *Mahmoud* was zoo haest den *Ganges* niet over getrokken, of vond luiden, die hem vast hielden, en in een *Embary* op-geslooten, (op een zelve wijze als *Moradbech*,) nae *Goüaleor* voerden.

Word gevangen gezet.

Aldus ontsloeg zich *Oranchzef* van een groote beslommering, en gaf zijnen tweeden zoon Sultan *Mazum* te verstaen, dat het punt, daer het gewricht der regeringe op draeit, een zulke tengere zake was, dat de Koningen, om zoo te spreken, jaloers over hunne schaduwe mosten zijn. Zoo hy zich niet voorzag, hem kon daer in het zelfste overkomen, gelijk dat van zijnen broeder.

Waerschouwing van Oranchzef aen zijn zoon Mazum.

Hy behoefde niet te gedenken, dat

Oranch-

Oranchzef een man was, die zou bestaen te doen, dat *Schah-Iehan* aen zijnen vader *Selim* had gedaen: of dat hy *Schah-Iehan* zou willen zijnen tijd verkorten.

Dan *Oranchzef* had te dier tijd gene reden, om zijnen zoon Sultan *Mazum* verdacht te houden, en over hem misnoegen te tonen: want nooit heeft een slave kunnen deemoediger zijn: en nooit heeft *Oranchzef* zich min genegen tot staetzucht getoont, noch grooter *Fakier*, als Sultan *Mazum*. Men had evenwel verre ziende luiden, die dit voor een werk aenzagen, dat op geenen goede moer lag: maer voor een geheime streek van staet, gelijk als die van zijnen vader.

Midlerwijle alle deze dingen zich aldus toedroegen in *Bengale*, en Sultan *Chasausa*, zoo veel hy kon, de krachten van *Emir-Jemla* weerstont, en *Emir-Iemla* nu aen den eene zijde van den *Ganges*, en dan aen d'andere trok, hield zich *Oranchzef* ontrent *Agra* op, met gins en weer op en neer te trekken, en quam eindelijk, na *Moradbech* aldus in *Goüaleor* gebragt te doen hebben, van daer te *Dely*, daer hy opentlijk begon de rol van Koning te speelen.

[zef] [te] [de rol] [ming.] Hy stelde dan orde op alle 's Rijxzaken, en peinsde boven al op mid delen, om *Darasja* te betrappen, en hem uit *Suratte* te doen vertrekken: het welk voeten in d'aerde had, om redenen, reeds te voore gezeid.

Maer het groot geluk en kloek beleid van *Oranchzef* kregen hem wel haest daer uit, en in dezer wijze. *Jessomseingue*, die zich in zijne landen vertrokken had, bragt, door middel van het geen hy in het gevecht van *Kadjoue* geroofd had, een sterk heir op de been, en schreef aen *Darasja*, dat hy op 't haestigste na *Agra* quame, en zich op weg met hem zoude vervoegen.

Darasja, die reeds een redelijk talrijk heir (hoewel het meeste een deel opgeraept volk) had op de been gebragt, en hoopte, dat, in het naderen aen *Agra*, vele van zijne vrienden; (wanneer zy hem by *Jessomseingue* zagen,) ongetwijfelt met hem zich zouden komen vereenigen, trok aenstonts uit *Amed Abad*, en reisde van daer ter yl na *Asmeer*, zes of zeven dag-reizens van *Agra* gelegen.

Maer *Jessomseingue* hield zijn woort niet: en quam *Raja Jesseingue* zich daer onder mengen, om desselfs verdrag met *Oranchzef* te maken, en hem op zijne zijde te trekken: of ten minsten zijnen aenslag te beletten, die machtig was hem zelven te vernielen, en alle de *Rajas* te doen bewegen. *Jesseingue troont Jessomseingue van Darasja af.*

Hy schreef hem reis op reis, en maekte hem het groot gevaer bekent, daer hy zich ging in steken, met een vernielde parthye, gelijk als die van *Darasja* was, te kiezen. Hy had wel voor hem te zien, wat hy ging doen. Hy zette hem en zijn gansch geslacht in de waeg-schael van verlooren te gaen. *Oranchzef* zou hem nooit de schult vergeven. Hy was een *Raja*, gelijk hy. Hy zou denken het bloet der *Ragiapous* te sparen. Zoo hy dacht de *Rajas* op zijne zijde te trekken, zou daer in belet vinden. Met een woord, het was een werk, dat algemenelijk alle d'Indianen aenging, dat is te zeggen, het gansch heidendom: en zou het zelve in gevaer brengen, zoo men het vuur liet opgaen, dat niet te lesschen zou zijn, als men wilde.

Voorts, zoo hy *Darasja* met zijne zaken alleen wilde laten begaen, *Oranchzef* zou al het geen vergeten, wat geschied was: hem alles weer geven, wat hy hem afgenomen had, en van de zelve uure af met het Stadhouderschap van *Suratte* beschenken: het welk hem wonder wel zou te pas komen, uit oorzake dit land aldaer zeer na by zijn landeryen leid: en hy aldaer in volkomen vry en veiligheid kon blijven. In 't kort, dees *Raja* braght zoo veel te weeg, dat hy *Jessomseingue* weer na zijn land deed keeren. Hier en tusschen naderde *Oranchzef* met zijn geheel leger van *Asmeer*, en quam zich in het gezicht des legers van *Darasja* neerslaen.

Wat kan nu deze arme Prins *Darasja* doen? hy ziet sich verlaten en te leur gestelt in zijne hope. Langs den zelven weg na *Amed-Abad* gezond en behouden met zijn heir te keeren, ziet hy voor onmogelijk te zijn: naerdien het meer als vijf en dertig dag-reizens is: in het hertje van den zomer: water hem gebreekt: al het land den *Rajas* toebehoort, die vrienden of bondgenooten van *Jessomseingue* waren: en het heir van *Oranchzef*, dat niet, gelijk het zijn, afgemat was, niet na zou laten hem te volgen. *Derhalve*, zeide hy, *moeten wy hier sneuvelen. Maer laet ons, niet tegenstaende de parthye geheel en al ongelijk is, alles wagen, en noch eenmael slag leveren.* Dan te vergeefs: en een ydele voorslag. Niet alleen is hy van alle kanten verlaten; maer heeft daer en boven noch *Chah-Navazekan* by zich, op wien hy zich betrouwt; maer die hem verraet en alle zijne aenslagen aen *Oranchzef* ontdekt.

Darasja wil slag wagen.

Wel is waer, dat *Chah-Navazekan* in het gevecht verslagen bleef, 't zy door de hand van *Darasja* zelf, gelijk vele willen: of, 't geen waerschijnelijker is, door de krijgsknechten van *Oranchzefs* heir: die, als geheime parthy-genoten van *Darasja*, middel vonden van hem aen te ranzen en neer te vellen, uit vreze, dat hy hen mogt ontdekken, en eenige kennis van de brieven hebben, die zy aen *Darasja* geschreven hadden.

Het gevecht begon des uchtens, ten negen of tien uure. Het geschut van *Darasja*, dat wel geplant was op een kleine verheven plaetse, liet zich genoegzaem hooren: maer meest, zoo men zeid, zonder koegels: zoo groot was het bedroch van een ieder tegen hem.

Neerlaeg van Darasja.

Eigentlijk was dit geen gevecht; maer veel meer een neerlaeg. En was naulijx het gevecht begonnen; of *Jesseingue* vond zich naby en in het gezicht van *Darasja*: dien hy deed zeggen ter yl de vlucht te nemen, zoo hy niet wilde gevangen zijn: zulx *Darasja*, geheel verbaest, zich genootzaekt vond ter zelver uure te vluchten, en met zulk een wanorde en hol over bol, dat hy alleenlijk geen tijd had om zijn reis-tuig te laden en pakken: maer kon naulijx zelf met zijn gemalin en gezin weg raken. Daer en boven is zeker, zoo *Raja Jesseingue* de minste vlijt had willen besteden, *Darasja* had 't noit kunnen ontsnappen: maer dees heeft altijd den koninglijken geslachte willen eerbiedigheid betoonen: of liever, hy was te snoo en te staetkundig, en docht al te wel op het toekomend, om zich te wagen van de handen aen eenen Vorst van den bloede te slaen.

Vlucht.

Dees ongelukkige Vorst, verlaten van al de wereld, en alleenlijk verzelt ten hoogsten met twee duizend man, vond zich genoodzaekt, in 't heetste van den zomer zonder tenten en reistuig, al deze landen der *Rajas*, die byna van *Asmir* af tot *Amed-Abad* uitgestrekt leggen, te doorkruisen. De *Koullys* hier en tusschen, de huisluiden dezes lands en de snoodste booswichten van geheel *Indien* en grootste struik-rovers, volgden hem nacht en dag op de hielen, beroofden en dooden de zoldaten, met zulk een wreetheid, dat men geen twee honderd schreeden achter het gros des heirs kon blijven, of men werd aenstonts gansch naekt uitgeplondert of dood geslagen, zoo men de minste tegenstant bood.

Eindelijk des niet tegenstaende, quam hy tot op een dag-reizens naby *Amed-Abad*, op hope van des anderen daegs of daer na in de stad te komen, om zich te verfrisschen en te trachten noch eenmael aldaer eenige sterkten by een te verzamelen. Maer alles liep den overwonnen en rampzaligen Vorst tegen. Het opperhooft, welk hy in het kasteel van *Amed Abad* had gelaten, had reeds brieven te gelijk van dreigementen en beloften, van wegen *Oranchzef*, ontfangen. Dies had dees den moet verloren gegeven, en zich laffelijken overwinnen laten. Hy schreef dan aen *Darasja*: Hy had niet nader te komen: hy zou de poorten gesloten vinden: alles was aldaer in de wapenen.

Kan te Amed-Abad niet komen.

Het was, zoo *F. Bernier*, d'arts van dezen Prins, getuigt, die dezen oorlog

log zelf heeft bygewoont, reeds drie dagen geleden, wanneer ik dezen Prins in het grootste gevaer der wereld ontmoete, en my verplicht had hem te volgen, by mangel van eenen arts. Des avonds voor den dag, als men *Darasja* deze tydinge bragt, deed hy my komen in de zelfste *Karavanseras*, daer hy was, uit vreze van door de *Koullys* dien nacht ter neer gematst te worden. En ik was, het geen by na ongelooflijk is in *Hindostan*, daer inzonderheid de Grooten zoo jaloers op hunne vrouwen zijn, zoo dicht by die van dezen Prins, dat de koorden der *Kanates* of huisjes, daer zy in zaten, vast gemaekt waeren aen de wielen van mijne karos. Wanneer deze vrouwen deze droevige tydinge vernamen, (en het was in het krieken van den dag) begonnen zy alle zeer erbarmelijk en jammerlijk te krijten en te kermen. Wy waeren alle in rep en roer, en in een ongewoone verwerring: d'een zag op den ander: en niemant wist, wat het wezen of worden wou. Aenstonds daer na zag men *Darasja* half dood van schrik uitkomen, sprekende nu tot den eenen, en dan tot den anderen, tot aen den minsten zoldaet toe. Hy ziet, dat een iegelijk is verbaest, en hem gaet verlaten. Wat zal van hem worden? waer kan hy lopen? Hy moet allen oogenblik weg vluchten.

Daer en boven oordeel uit dezen kleinen toeval van het uitterste, daer hy most in zijn. Van drie groote ossen, die ik voor mijne karos had, was des voorigen daegs een gestorven: des nachts storf een ander: en de derde kon niet meer voort: want sedert deze drie dagen, die ik by hem was, most men by na nacht en dag in een onverdragelijke hitte en stuiven des stofs voort reizen. Zulx hy my, tot mijn groot geluk, aldaer liet blijven: want hy ossen, peerden noch kemels voor my vinden kon, wat moeite hy ook aenwende,

ier. Ik zag hem weg trekken, en zeker met de tranen in d'oogen, verzelt ten hoogste met vier of vijf honderd ruiters, en twee olifanten, geladen, zoo men zeide, met goud en zilver. Zoo ik hoorde zeggen, nam hy zijn weg op *Tatabakar*: want hy zag niet beter te doen: alhoewel dit by na onmogelijk scheen, ten aenzien van het weinig volk, dat hem over was gebleven, en die groote zandige woestijne, meerendeels zonder goed drink-water, die hy in 't heetste van den zomer most doorkruizen. Ook quamen de meeste, die hem volgden, en zelf zeer veele van zijne vrouwen aldaer: eensdeels door dorst: eensdeels door het quaed water of door vermoeitheid, of quade spijze, te sneuvelen, of eindelijk wierden uitgeplondert door de *Koully*. Dies niet tegen staende bragt hy noch zoo veel te wege, dat hy eindelijk het land van *Raja Katche* kreeg: hoewel rampzalig van niet zelf op dezen weg gesneuvelt te zijn. Dees *Raja* deed hem ter eerster aenkomste een zeer goed onthael, beloofde hem ook by te staen met al zijne krachten, op besprek, dat hy zijne dochter ten wijve aen zijnen zoon zou geven. Maer *Jesseingue* deed aenstonds het zelfste by dezen *Raja*, dat hy by *Iessomseingue* gedaen had: zulx *Darasja*, ziende op eenen dag de vriendschap van dezen Barbaer eens loefs verkoelt, en by gevolg zijnen perzoon aldaer in gevaer, zich toen weer vervaerdigde, om zijnen weg na *Tatabakar* te vervolgen.

Darasja komt by den Raja Katche.

Vertrekt weer,

Midlerwijle *Darasja* zijnen weg na *Tatabakar* voorderde, hield d'oorlog in *Bengale* noch aen, en veel langer, als men wel gemeent had: en wende Sultan *Chasausa* ongeloofelijken vlijt en moeite tegen *Emir-Iemla* aen. Dit niettemin belemmerde *Oranchzef* zoo zeer niet, als die wiste, dat *Bengale* en *Agra* zeer verre van malkanderen waeren, en wel de voorzichtigheid en dapperheid van *Emir-Iemla* kende. Het geen hem meer ontstelde, was, te zien *Soliman-Chekouh* by na aen zijne poorte, (want van *Agra* tot aen de bergen is de weg geen acht dag-reizens) daer hy niet kon by komen, en die hem geduuriglijken in wapenen hield, door de gestadig loopende geruchten, dat hy uit de bergen met den *Raja* zou af komen. Gewisselijk het was zeer bezwarelijk hem van

en na Tatabakar.

Vreze van Oranchzef voor Soliman-Chekouh.

daer te doen verhuizen. Men ondernam het in dezer wijze, om het einde der zelve te komen.

Hy deed zonder ophouden den *Raja Iesseingue* aen den *Raja Serenaguer* schryven, met zeer groote belofte aen hem te doen, zoo hy hem *Soliman Chekouh* in handen wilde leveren; dreigde hem ter zelver tijd den oorlog aen te doen, zoo hy hertnekkig bleef in hem te bewaren.

Oranchzef gaet den Raja Serenaguer beoorlogen.

Hy wouw, gaf de *Serenaguer* ten antwoord, liever zijne staet verliezen, dan een zoo lelijken daet bestaen. Ziende dan *Oranchzef* zijn stoutmoedig besluit, trok hy te velde, en recht op de voeten der bergen aen, en deed, met ontallijke delvers, de rotsen doorhouwen, en de wegen ruimen. Maer de *Raja* dreef met al dit de spot: ook had hy niet veel van die zijde te vrezen: wat ook *Oranchzef* door mocht houwen. Want deze zijn ontoegangelijke bergen, voor een krijgs-heir, en die rotzen zouden de krachten van vier *Indostans* kunnen uitstaen. Dies was *Oranchzef* genootzaekt zich van daer te vertrekken, zonder iet uit te rechten.

Darasja hier en tusschen naderde zijne vestinge van *Tatabakar*, en, gekomen op twee of drie kleine daghreizens daer by, wierd verwittigt, hoe *Mir-Baba* de zelve, na een lange wijle belegert te hebben, tot d'uitterste noot gebracht had. Een pont rijs en vleesch gelde over een rijxdaelder: en aldus andere leef-tochten na gelang.

Des niet tegenstaende hield het opper-hooft der sterkte altijd goeden moet, deed uitvallen, die de belegers zeer quelden, en toonde alle voorzichtigheid, dapperheid, en alle mogelijke trouwheid: drijvende de spot met de pogingen van den veldheer *Mir-Baba*, en met alle de dreigementen en beloften van *Oranchzef*.

Wanneer nu het opper-hooft bemerkte, dat *Darasja* niet verre wegh was, verdubbelde het zijne mildadigheden, en wist zoo wel de herten der soldaten te winnen, dat de minste onder hen getroost was tegen den vyand uit te vallen, en alles te wagen, om het beleg te doen opbreken, en *Darasja* te laten inkomen. Ook had hy zoo wel de vreze en schrik in het leger van *Mir-Baba* weten te brengen, met behendelijke verspieders in het zelve te doen verkeren, die verzekerden *Darasja* gezien te hebben, met groote onverzaegtheid en brave troepen naderen, dat des vyands krijgsheir, zoo *Darasja*, gelijk men allen oogenblik geloofde, gekomen was, stont, op zijn verschynen, te verloopen, en ook een gedeelte op zijne zijde over te komen. Maer hy was geduurig te rampzalig, om iet met goeden uitslag t'onderwinden. Wanneer hem dan docht onmogelijk te zijn, het beleg met zoo weinig volks, als hy by zich had, te doen op te breken, beraetslaegde hy den stroom *d'Indus* over te trekken, en den bodem van *Persie* trachten te krygen, hoewel dit niet zonder yzelijke moeite en ongemak had kunnen geschieden, uit oorzake van de woestynen, en weinigh goet water, dat men in die gewesten heeft: behalve dat op deze grenzen niet zijn dan kleine *Rajas* en *Patans*, die byna niemant erkennen, noch *Pers* noch *Mogol*. Maer zijne gemalin ried hem dit sterk af, door deze onnozele reden: namentlijk, dat hy dan ook most getroost wezen, zijn vrouw en dochter tot slavinnen van den koning van *Persien* zien gemaekt: welk een zake was, die de grootsheid van zijn geslacht niet betaemde: en most liever willen sterven, dan deze schande te lijden: gelijk eertijds de gemalin van koning *Homaya* was geworden, en gebleven een slavin des konings van *Persien*. Wanneer *Darasja* in deze benauwtheid was, schoot hem in, hoe daer ontrent een machtige *Patan* was, geheten *Gion-kan*: dien hy eertijds tweemael zijn leven had behouden, verwezen, door bevel van *Schah-Iehan*, om onder den olifant geworpen te worden, over het gestadig muiten.

Darasja sluit na Patan Gionkan trekken.

Hy besloot dan hem te gaen vinden, op hoope van genoechzaeme sterken bystant van hem te bekomen, om 't beleg van *Tatabakar* op te slaen: want hy maekte rekening, dat zijne

schat

ſchat te zullen krijgen, en trekkende van daer na *Kandahar*, zich in het koningrijk van *Kabul* te konnen werpen: alzoo hy groote hoope op *Mohabetkan*, ſtadhouder dier plaetſe, ſtelde: uit oorzake dees een machtig en ſtrydbaer man was, en zeer bemint by de landzaten, en dit ſtadhouderſchap door zijne gunſte gekregen had. Zijn neve, *Sepe-Chekouh*, hoewel jong van jaren, bemerkende zijn voornemen, quam zich voor zijne voeten werpen, met bidden in Gods name, van niet in het land van dezen *Patan* te willen trekken: zijn gemalin en dochter deden het zelfſte, en vertoonden hem, dat dees *Patan* een rover en muiteling was, die ongetwijfelt hem verraden zou. Hy moſt zoo halsſtarrig niet blyven, in het beleg te doen opſlaen: maer liever trachten den bodem van *Kabul* te gewinnen. Dit zou niet onmoogelijk zijn, om dat *Mirbaba* miſſchien dit beleg niet zou verlaten, om hem te vervolgen, en te beletten dien oort aen te doen.

Darasja, als geſleept door de kracht van zijn rampzalig nootlot, ſloeg dezen raed af, en wilde niet luiſteren na al het geen men hem voorſtelde: met te zeggen, gelijk het waer was, dat de tocht zeer moeielijk en gevaerelijk, en *Gionkan* zijns bedunkens, zoo meineedig niet zou zijn, dat hy hem voor zijn goet doen zou verraden. Dan al wat men hem voorſtelde, het mocht niet helpen: dies trok hy derwaerts, en ging het verzoeken, op den hals aen.

Dees rover, die in 't begin geloofde, dat *Darasja* een groot gevolg van menſchen by zich had, deed hem het beſt onthael van de wereld, en ontfing hem in ſchyn, met groote vriendſchap en heuſcheid, en plaetſte zijne ſoldaten hier en daer by d'onderzaten, met orde van hen wel t'onthalen, en alle ververſchingen, die men zou kunnen bekomen, te geven. Maer ſedert hy te weten kreeg, dat hy niet boven twee of drie hondert man in alles by zich had, toonde hy aenſtonts, wie hy was. Men weet niet of hy eenige brieven van *Oranchzef* ontfangen had, dan of met zijne gierigheit bekoort was, uit oorzake van eenige muilen, die men zeide, met gout beladen waren. Welk al het geen was, dat *Darasja* tot zoo verre had kunnen behouden, zoo wel voor de hant der roovers, als voor die van de geleiders.

Het zy, hoe 't daer meê wil, op en uchtend, als men het minſte daer op dacht, en deze ganſche ellendige ſchare zich vaſt verfriſchte, zonder ſchroom voor eenig onraet, valt dees verrader, die den ganſchen nacht gearbeid had, om gewaepende luiden van alle kanten te doen komen, op *Darasja* en *Sepechekouh* aen: bracht eenige van zijn volk, die tegenſtant boden, om 't leven: opende de laſten der muilen, en nam alle de juweelen der vrouwen in verzekering na zich. *Word overvallen*,

Hy bond en knevelde *Darasja* op eenen olifant, doende achter hem eenen beul zitten, met orde van het hooft af te houwen, op het minſte teken, zoo men hem zach wederſtant bieden, of zoo iemant het wilde onderſtaen, hem te verloſſen. In deze vreemde geſtalte voerde *Gionkan* hem in 't leger voor *Tatabakar*, daer hy hem in handen van den Veldheer *Mir-Baba* overleverde, die hem deed brengen, in gezelſchap van dezen zelven verrader, tot in *Lahor*, en van daer na *Dely*. *en na Dely gevoert.*

Wanneer *Darasja* aen de poorte van *Dely* was gekomen, leide *Oranchzef* in beraet, of men hem door het midden der ſtad zou doen gaen, of niet: of liever hem van daer na *Goüaleor* vervoeren. Vele waren van gevoelen, dat men hem wel moſte bewaren: dat eenige wanorde kon ontſtaen: dat men hem by 't leven moſte behouden: en dat het, behalve dat, een zeer groote ſchande voor het koninglijk geſlacht zou zijn, dat te doen. Andere dreven het tegendeel: dat het volkomen nootzakelijk was, dat hy door de ſtad trok, om eenen ieder verbaeſt te maken, en de volkomen macht van *Oranchzef* te toonen, en de gemeente uit de dut te helpen: die altijd konde twijffelen of dees de zelfſte was geweeſt, (gelijk veele *Beraetſlaging, hoe men Darasja zal handelen.*

vele *Omrahs* noch eenigzins daer aen twijfelden) en alle hope den geenen te benemen, die noch eenige genegentheid hemwaerds behielden. Het gevoelen van deze laeste wierd ingevolgt. Men zet dan *Darasja* op eenen olifant, met zijnen neve aen zijne zijde: en achter hem *Bhadur-kan*, in plaets van de beul. Dees olifant was niet een der prachtigste van *Pegu* of *Ceilon*, daer hy gewoonelijken plagt op te zitten, uitgestreeken met vergulde harnassen, en geboorduurde dekkleeden, en andere cieraedje; maer het was een oud en oolijk beest, geheel vuil en leelijk, overspreid met een oud en gescheurt dekkleed, en een slechten open stoel. Men zag ook hem niet uitgestreken met snoer-peerlen, die de Prinsen daer te lande gewoonelijk om den hals dragen, en met dierbare tulbanden en *Kabaïes*, of geboorduurde kleden. Al zijn gewaet was slechts een grof wit katoen kleed, geheel slecht, en een tulbant van een zelve stoffe op 't hooft, als een slechte knecht. Zijn neve *Sepe-Chekouh* was op een zelve wijze uitgestreeken.

Darasja in de stad omgevoert.

In dezen ellendigen toestel, deed men hem in de stad her om rijden, en de grootste *Bazars* of winkel-straten doorkruizen, ten einde al het volk hem zage, en niemant meer twijfelde, hy het zelf was.

Ten hoogste had men zich over de stoutheid te verwonderen, dat men hem aldus door de stad deed voeren: en des te meer: alzoo hy niet wel bewaert, en by het graeuw bemind was: welk te dier tijde luids keels tegen de wreetheid en tyrannye van *Oranchzef* riep: als die zijnen vader, zijnen eigen zoon Sultan *Mahmoud*, en zijnen broeder *Moradbech* in de gevangkenis hield. Dan niemant had de stoutheid, van de hand aen de degen te slaen: alleenlijk had men eenige *Fakiers*, en nevens hen eenige arme luiden van de *Bazars*, die, op het zien van dezen eerlozen *Patan* nessens zijne zijde te peert zitten, begosten scheldwoorden hem toe te werpen, verrader te noemen, en eenige stenen op hem te werpen. Waerelijk alle de platten der huizen en alle de winkels stonden gepropt van menschen, die beken van tranen schreiden: en men hoorde niet dan krijten en kermen: schelden en vloeken, op dezen *Gionkan*. Met een woord, mannen en vrouwen, grooten en kleinen, gelijk d'Indianen klein van herten zijn, smolten in tranen, en betoonden groot meelijden. Maer niet een durfde kikken: niet een durfde zijn degen uithalen. Na hem aldus de stad door gevoert te hebben, wierd hy gebragt in zijn tuin, genaemt *Heider-Abad*.

Men vergat niet terstond *Oranchzef* te verwittigen: hoe al het volk, ziende *Darasja* voorby trekken, tranen storte: en duizenden van vloeken op *Gionkan*, die hem gevangen had, uitbraekte: hoe men hem gedacht had doot te steenigen, en groot gevaer was geweest van eenig oproer en eenig groot onheil,

Hier op wierd een ander raed gehouden over het geen wat men te doen had: te weten, of men hem na *Goüaleor* zou voeren, gelijk te voore besloten was: dan of het niet meer oorbaer was hem te dooden, zonder verder te laten gaen. Eenige waeren van gevoelen: dat men hem na *Goüaleor*, met een sterk gelei van krijgsknechten, moste voeren. Hier op dong *Danech-Mendkan*, hoewel een oude vyand van *Darasja*, zeer sterk: maer *Rauchnara-Begum*, uit drift van haet tegen haeren broeder, porde *Oranchzef* geweldig aen, om hem te doen sterven, zonder te wagen van hem na *Goüaleor* te voeren: van gelijken deden ook alle zijne oude vyanden, als *Kalil-Gullah-Kan* en *Chah-Hestkan*, en boven al een zeker pluimstrijkende arts, die uit *Persie* gevlucht was, geheten eerst *Hakim Daoud*, en na groot *Omrah* geworden te zijn, *Takarrubkan*. Dees snooaert stont onbeschaemt in de volle vergadering op, en hief luitruchtig aen te roepen: dat het oorbaer was, tot veiligheid van den staet, hem aenstonds te doen sterven: des te meer, om dat hy geen *Musulman* of van *Mahomets* Leere was: dat hy al voor een lange wijle een *Kafer*, een afgodist en mensch zonder Godsdienst

[illegible] [illegible] hem [illegible] [illegible] leven

dienst was geworden en hier door de zonde op zijnen hals had gehaelt. Maer gewisselijk heeft dees zelf hier door de zonde en vervloeking op zig gehaelt: want het leed niet lang aen, of hy quam in ongenade. en wierd gehandelt als een God-vergeeten mensch. Zulx *Oranchzef*, verzet door lang aenhouden, bevel gaf van *Darasja* te dooden: en *Sepe-Chekouh* na *Goüaleor* te voeren.

Men gaf den last tot deze schrikkelijke uitvoering, aen zekeren slave, met name *Nazer*, die door *Schah-Iehan* op de been geholpen en eertijds van *Darasja* qualijk gehandelt was. Dees, verzelt met drie of vier andere diergelijke moorders, trad tot *Darasja*, die zelf ter zelfster tijd met *Sepe-Chekouh* eenige spijze kookte, uit vreze van vergeven te worden.

Van zoo verre als hy *Nazer* vernam, riep hy tot *Sepe-Chekouh*. *Mijn zoon, zie daer, die ons komt dooden:* en nam ten zelven oogenblik een klein keuken-mesch in de hand, die alle de wapenen waeren, die men hem gelaten had. Een van deze rakkers viel aenstonts *Sepe-Chekouh* op 't lijf: d'andere wierpen zich op d'armen en beenen van *Darasja*, en smeten hem tegen d'aerde aen: en hielden hem onder zich, midlerwijle *Nazer* hem het hooft af-hieuw.

Het hooft wiert aenstonts na de vesting by *Oranchzef* gebragt, die ter zelver tijt beval het in een schotel te leggen, en water te brengen. Eischte toen een neusdoek, en begon, na het aengezicht afgewossen en het bloed afgedroogt, en wel erkent te hebben, dat dit het rechte hooft van *Darasja* was, te schreien, en deze woorden te zeggen:

Ach rampzalige. Men doe dit voor mijne oogen weg: en begrave het in het graf van Houmayon.

Des avonds deedmen in het vrouwen-timmer komen de dochter van *Darasja*, die namaels aen *Schah-Iehan* en *Begum Saheb*, op haer verzoek aen *Oranchzef* gezonden wierdt. Wat belangt de vrouwe van *Darasja*, die was reeds te *Labor* overleden, aen vergif, met eigen handen ingenomen; want zy d'uitterste ellende wel voorzag, daer zy met haer gemael zou toe vervallen. *Sepe-Chekouh* wierd na *Goüaleor* vervoert.

Eindelijk, na verloop van eenige dagen, deed men den *Patan Gionkan* in de vergadering voor *Oranchzef* verschijnen, begiftigde hem met eenige geschenken, en zond hem weer te ruch. Maer gekomen na by zijn land, kreeg hy beloninge, na zijne verdienste, en wierd in een bosch vermoort: wetende dees wreede Barbaer niet, zoo wanneer de Koningen by wijle diergelijke handelinge gedogen, om hun eigen voordeel, hier over voor d'aenrechters een schrik hebben, en hen vroeg of laet weten te straffen. *Gionkan vermoort.*

Midlerwijle was het opperhooft van *Tatabakar* gedwongen, door orde zelve, die men *Darasja* had afgeperst, de vesting over te geven. In 'er daet dit geschiede op een verdrag nae zijn welgevallen: hoewel men hem geen woort hield: want komende het opperhooft te *Labor*, wierd hy met het weinige van zijn volk, dat zich toen by hem bevond, door bevel van *Kalil-Vullah-Kan*, overste dier plaetse, in stukken gehouwen. d'Oorzake nu, waerom de verdrag-stukken niet wierden onderhouden, was, dat men bericht had, hoe het opper-hooft heimelijk zich vervaerdigde recht na *Soliman Chekouh* te gaen: zonder stukken goud te sparen, die hy onder de hand gaf aen de *Franken* en aen al de genen, die met hem uit de vesting getrokken waeren, om hem te volgen, onder schijn van hem te verzelschappen tot aen *Dely* by *Oranchzef*: die veelmalen gezeid had: wel gaerne te willen zien een zulken braven man, die zich zoo mannelijken verdedigt had. *Tatabakar overgegeven.*

Dies schoot niet van *Darasjas* gezin over, dan *Soliman-Chekouh*, die niet lichtelijk van *Serenaguer* was te halen, indien de *Raja* vast by zijn eerste opzet was gebleven: maer de geheime handelingen van *Raja Jessein-gue*, de beloften en dreigementen van *Oranchzef*, de doot van *Darasja* en d'andere *Rajas*, zijne gebuuren, van de bergen, die men op zijde gekregen had

had, en zich toeruften door orde, en op onkoften van *Oranchzef*, hem den oorlogh aen te doen, brachten eindelijk de getrouwheid van dezen lomen befchermer aen 't waggelen, en deden hem het geen inwilligen, dat op hem verzocht was.

Soliman-Chekouh, des verwittigt, vluchte dwers door onbewoonde landen, en door woefte bergen, na het groot *Tibet*. Maer de zoon van den *Raja*, die hem terftont op de hielen volgde, deed met fteenen op hem gooyen: zulx hy gequeft en gevat, en na *Dely* gevoert wierd, en gezet op die kleine vefting *Selimguer*; daer men in den begin *Moradbech* gezet had.

Soliman Chekouh gevangen.

Oranchzef, om t'onderhouden, het geen hy gepleegt had, ten aenzien van *Darasja*, en ten einde niemant mocht twijffelen, of het *Soliman-Chekouh* zelf was, beval aenftonts hem by zich in tegenwoordigheid van alle de Heeren des hofs te brengen. In het ingaen van de poorte, nam men hem de ketenen aen de voeten af, en liet hem die aen de handen blijven. Wanneer men deze jongen bloem, een heer groot van perfoon, en boven-mate fchoon en wel gemaekt van leden, zach in treden, waeren meenigten van *Omrahs*, die zich van tranen niet konden bedwingen.

Van gelijken ook, zoo men zeide, alle deze groote Mevrouwen des hofs, die verlof hadden van hem te komen zien, door zekere kijk-venfters: want zy waren verborgen. *Oranchzef*, die zelf zich geliet, over zijne ramp zeer geraekt te zijn, begon hem zeer goede woorden te geven, om hem te trooften, en onder andere te zeggen: *Hy had niet te vrezen: hy zou hem geen quaet doen: ten tegendeele, hy zou zeer wel gehandelt worden: hy had goede hoope te hebben: God was groot, die zou hem trooften. Ook had hy zijnen vader* Darasja *niet doen fterven, als om dat hy een* Kafer *was geworden, een menfch zonder godsdienft.*

Waer op *Soliman Chekouh* hem het *Salam* of de groetenis deed, met zijne handen na d'aerde te buigen, en dezelve weer opwaerts, op 't befte, als hem mogelijk was, boven zijn hooft te verheffen, volgens de gewoonte des lands.

Voorts zeide hy aen *Oranchzef* met groote onverzaegtheid: zoo hy hem het *Pouft* wilde laten drinken, zijn bede was, om aenftonts te mogen gedoot worden: het zou hem tot groote vergenoegen zijn. Maer *Oranchzef* beloofde hoog en dier: hy zou hem het niet doen drinken: mocht van dien kant vry geruft, en zonder bekommernis zijn.

Men deed hem noch eenmael het *Salam* doen, en toen vertrekken, na men hem eenige vragen van de zijde van *Oranchzef* had gedaen, over den olifant, die met goude Ropias beladen was, en hem in het trekken na *Serenaguer* ontnomen wierd. Des volgenden uchtens deed men hem, benevens andere, na *Goüaleor* voeren.

Het *Pouft* voornoemt, is niet anders als afgefchraepte *heul*, die men des nachts in water laet weiken. Dit doet men gewoonelijken te *Goüaleor* de Prinçen drinken, dien men het hooft niet wil afhouwen. Dit is het eerfte, 't geen men hen des uchtens brengt: en geeft hen niet te eeten, voor zy een groote meenigte daer van gedronken hebben: ja men zou hen liever van honger laten fterven. Het maekt hen mager, en doet hen zonder pijne fterven. Zy verliezen allengs krachten en verftant, en worden gelijk flapend en bezwijmd. Hier meê zeit men wierd *Sepe-Chekouh*, neve van *Morad-bech*, als ook *Soliman-Chekouh*, omgebracht.

Wat P[...] is.

Wat *Moradbech* belangt, die wierd op een andere en geweldiger wijze omgebracht: want ziende *Oranchzef*, hoe een ieder, zoo lang hy in de gevangkenis was, niet op hield genegentheit tot hem te hebben, en gedichten van hand tot hand te laten lopen, tot lof van zijne dapperheid en kloekmoedigheid: docht hem niet genoech voor zijne veiligheid te zijn, hem in 't heimelijk te doen fterven, door

Doot Moradb[...]

door het *Poust*, gelijk d'andere: uit vreze, dat men altijd zou mogen twijfelen aen zijne doot: en dit schier of morgen eenigen schijn maken van gevangen te zijn. Zie hier eene beschulding, die men zeid hy hem onder de hand opmaekte.

De kinderen van zekeren zeer rijken *Sayed*, dien *Moradbech* in *Amed-Abad* had doen dooden, om zijne goederen te hebben, wanneer hy daer zijne krijgs-toerustingen deed, en leende of met gewelt nam het zilver-gelt van alle de rijke koopluiden, quamen klagen in volle vergadering en recht verzoeken, en het hooft van *Miradbech* eischen, voor het bloet van hunnen vader. Niet een van *d'Omrahs* durfde het tegen-spreken, eensdeels om dat hy een *Sayed* was, dat is, *een der magen van Mahometh*, dien men by gevolg een groote eerbiedigheit toedroeg, ten andere, om dat ieder genoechzaem den toeleg van *Oranchzef* bemerkte, en dit alles niet was, dan een glimp, om met schijn van recht hem om te brengen: zulx het hooft van den gene, die hunnen vader doen doden had, zonder eenige vorm van rechts-pleging, hen gegunt wiert. En gingen zy aenstonts met nodige orde hem in *Goüaleor* het hooft afhouwen.

Andere verhalen *Moradbechs* doot aldus: Om voor te komen, dat de gevangen *Moradbech*, als rechtmatige Koning, door den eenen of anderen vond niet weder mogt los komen en *Oranchzef* moeite brouwen, heeft hy getracht door list, onder schijn van recht, hem geheellijk van kant te helpen: welk hy in dezer wijze had besteken.

Deze *Moradbech*, eer hy tot de regeering was gekomen, was in de hooft-stad *Amed-Abad* onder-koning geweest: en ook ter zelfster tijt een voornaem Heer in dezelve stad een *Kadi* of richter. Als dees by den zelven onder-koning aengeklaegt wierd, als of hy iet heimelijx tegen hem had willen brouwen, wierd hy onverziens op 't slot ontboden en gevangkelijk opgesloten. De *Kadi* verzocht d'oorzake van zulke ongenade te weten, als beticht met valscheid, en wou zich verantwoorden. Maer men liet hem zonder verantwoording en hieuw hem onverhoort de kop af. De zoonen en vrienden mosten tot dezen vader-moort hun zwijgen doen: dewijl tegen des Konings zoon, in zulk een gezach gestelt, gevaerelijk was iet te doen te hebben. Dies begaven zy zich van daer na een ander Landschap.

Valsche betichtinge.

Dit werk nam *Oranchzef* tot zijn voordeel. Hy liet de beide zoonen des omgebragten Richters oproien, met bevel van over hunnen ontschuldigen vader en den bedrijver te klagen: doch in dezer wijze: zy zouden komen en vragen wat een zulke Richter, die, op bloot aenbrengen, een voornamen man, zonder iet quaets gedaen te hebben, onverhoort en onverantwoort had om 't leven doen brengen, wel verdiende?

Oranchzef antwoorde: of wel mogelijk was, dat zulk een ongerechtigheit kon geschieden. De klagers antwoorden. *Ja: het is geschied*: en konden daer van goede getuigenis bybrengen. Waer op de Koning in yver uitvoer. *Wel, kunt ghy zulx bewijzen, die mensch zal zijn hooft weder verliezen: hoe groot hy ook zijn magh.* Daer op zeiden d'aenklagers. *Groote* Mogol. *God bevestig uw Koningrijk. Het is uw broeder, die heden gevangen zit, geweest. Dees heeft, op bloot aengeven, zonder eenige verhoring of verantwoording onzen vader het hooft doen afslaen. Hier zijn de levendige getuigen.*

Oranchzef geliet zich als of hy daer over verschrikte, en wil niet strax met het recht voortvaren. Midlerwijle hy het eenige dagen quansuis slepende houd, en zich aenstelt, als wou hy den broeder verschoonen, dringen d'aenklagers hert aen en begeren recht: beroepen zich op het Koninglijk gegeven woord en hoogen eed-zweer. Hier op geeft hy zijnen broeder, als de bedrijver, den aenklagers over, volgens 's Lands gebruik, die aenstonts tot hem op 't slot in zijn kamer komen, en hem ter neer zabelen.

Nu had *Oranchzef* geen doorn meer in de voet, als Sultan *Chasausa*, die zich noch geduuriglijken in *Bengale* verdedigde; maer most ook eindelijken voor de machte en het geluk van *Oranchzef*, zwichten. Men zond *Emir-Iemla* zoo veele en sterke troepen van allerlei landaerd toe, dat hy hem ten lesten van alle kanten op deze en de andere zijde van den *Ganges*, desgelijx op alle d'eilanden, die na by zijnen mont leggen, omcingelde: zulx Sultan *Chasausa* genootzaekt was na *Dake* te vluchten, de laetste stad van *Bengale*, aen den oever der zee gelegen. Hier was het eind van dit gansch treur-spel.

Chasausa vlucht.

Wanneer nu Sultan *Chasausa* geene schepen had, om zich op zee te begeven, en niet wiste waer hy vluchten zou, zond hy zijnen oudsten zoon Sultan *Banque*, na den koning van *Rakan* of *Mog*, een heidensche of afgodische koning, om te vernemen, of *Chasausa* voor eenigen tijd alleenlijk zijne toevlucht in zijn land mocht nemen: en hy hem de gunste wilde doen, wanneer het *mouson* of wint-saisoen zou gekomen zijn, om een schip na *Moka* te verschaffen: want hy lust had na *Mekka* te trekken, en van daer na *Turkyen* of *Persien*.

Chasausa zoekt verblyf te nemen by den koning van Rakan,

Sultan *Chasausa*, gaf dees koning hem ten antwoord, zou hem zeer wellekoom zijn: en hy hem in alles, zoo veel des mogelijk waere, de behulpelijke hand bieden. En keerde ter zelfster tijd Sultan *Banque* na *Dake*, met meenigte van galeyen, bemant met *Franken*: te weten, verloope Portugeesen, en andere by een geraepte Kristenen, die zich daer in dienst van dezen koning begeven hebben, en zich alleenlijk, met dit Neer-*Bengale* te beroven, erneren.

Op deze begaf zich Sultan *Chasausa*, met zijn gansch gezin, vrouw, drie zoonen en twee dochteren.

komt in zijn land.

Men ontfing hem boven mate wel: al wat hem tot levens behoefte, volgens het land, van noode was, wierd hem van 's konings wegen verschaft.

Na verloop van eenige maenden, quam het wint-saisoen. Maer van het schip wierd niet gerept: al hoewel hy het voor zijn gelt verzocht had: want het mangelde hem noch aen gene goude en zilvere Ropias en edele gesteenten: maer was 'er te veel van verzien. En zijne rijkdommen zijn d'oorzake van zijn neerlaeg geweest: of altoos hebben veel daer toe geholpen.

Dit slach van Barbarische koningen hebben geen oprechte edelmoedigheid, en binden zich niet zeer aen beloofde trouwheid: zien nergens als op hun eigen tegenwoordige voordeelen, zonder ook te gedenken aen d'onheilen, die uit hunne meinedigheid en beestelijkheid kunnen ontstaen. Om zich uit hunne handen te onttrekken, moet men zeer sterk zijn, of niet hebben, dat hunne gierigheid kan opwekken. Hoe hert ook Sultan *Chasausa* op een schip aen drong, het was vergeefs: hy voorderde niet met allen. Ten tegendeele de koning begon zich zeer koel te houden, en te klagen over hem, dat hy hem niet quam bezoeken.

Men kan niet zeggen, of Sultan *Chasausa* het voor een zake onwaerdig en als te gering voor hem hield, den koning te gaen bezoeken: dan of hy vreesde, wanneer hy in des konings huis quam, dat hy zich van zijnen perzoon zou verzekeren, om al zijnen schat te hebben: en hem in handen van *Emir-Iemla* over te geven, die hier voor, van wegen *Oranchzef*, grote zomme van penningen, en vele andere groote voordeelen beloofde. 't Zy hoe 't wil, hy wilde niet derwaerts gaen, en hield zich vergenoegt met zijnen zoon Sultan *Banque* te zenden. Zijnde dees gekomen na by het huis des konings, betoonde hy zijne miltheid aen de gemeente, met meenigte van halve en heele goude en zilvere Ropias te grabbelen te smyten.

Zend zyn zoon na den kon.

Komende dan voor den Koning, beschonk hy hem met meenigte van geboorduurde rokken, en goude werk-stukken, ingeleid met dierbare edele gesteenten: en ontschuldigde zijnen vader Sultan *Chasausa* over zijne onpasselijkheid; met hem te bidden van zijnent wegen, hem een schip by te zetten, en de beloften, die men hem

hem gedaen had, gedachtig te zijn. Maer al dit voorderde de zaken niet: ten tegendeele vijf of zes dagen daer na, zond de Koning aen Sultan *Chasausa*, met verzoek op hem, om een van zijne dochters ten huwelijk: welk Sultan *Chasausa* hem nooit heeft kunnen inwilligen. Dit maekte dezen Barbaer geweldig verbittert. Wat staet *Chasausa* nu eindelijk te doen? Het saisoen is reeds verlopen. Zie hier een vreemde aenslag, welk tot een exempel kan strekken, wat de wanhoop niet al vermag.

vfelde g van usa, Niet tegenstaende dees Koning van *Rakan* een heiden was, zoo had hy evenwel in zijne staten meenigte van vermengde Mahometanen, die zich derwaerd begeven hebben, of die meerendeels hier en daer voor slaven door de Franken, inwoonders van *Rakan*, genomen zijn. Sultan *Chasausa* kreeg deze onder de hand op zijne zijde, en besloot met twee of drie hondert, die hy noch had van de genen, die hem uit *Bengale* gevolgt waeren, te gaen op zekeren dage eensloefs op het huis van dezen Barbaer vallen, met uitgetrokken daggen alles dooden, en zich dan tot Koning van *Rakan* te doen verklaren. Wel was dit een seer stoute aenslag, en scheen meer een werk van een vertwijfelden, als van eenen mensch, die by zijne zinnen is: hoewel de zake genoechzaem mogelijk was. Maer des daegs te voore, als het werk zou aengaen, wierd d'aenslag ontdekt: het welk t'eenemael de zake van *Chasausa* deed ter neer storten en was wel haest d'oorzake van zijn verderf: want ziende hier na het werk niet weer te hervatten, wilde hy weg vluchten, en zich, om zijn lijf te bergen, na *Pegu* begeven. Dan dit was schier als een onmogelijke zake, uit oorzake van de bergen en groote bosschaedjen, die men door te trekken heeft: en geen weg daer meer is, gelijk hy daer eertijds was. Voorts vervolgde men hem aenstonts van zoo na by, dat men hem ten zelven dage achterhaelde. Hy verdedigde zich kloekmoedelijken, zoo veel als doenelijk was, doode een ongeloofelijk getal van Indianen: maer hem quam zulk een meenigte op den hals vallen, dat hy eindelijk door het groot getal overweldight wierd, en gedwongen het gevecht te verlaten.

lent- vecht Cha- a.

Sultan *Banque*, die niet zoo verre ingetrokken was, als zijn vader, verdedigde zich ook als een leeuw: maer eindelijk, na gewond te zijn met den slag van stenen, daer hy mêe van alle zijden overstelpt was, vielen zy op hem toe, namen hem gevangen, en voerden hem met zijne twee jonger broeders, zusters en moeder weg.

Men zeid Sultan *Chasausa* zelf met zijne gemalin, eenen gelubden, en twee andere perzoonen na den top van eenen berg vluchten, en aldaer den slag van eenen steen aen zijn hooft kreeg, dat hy ter aerde neer storte: maer aenstonts weer opgerecht wierd: en een gelubde hem het hooft met zijne tulbant bewonden had. Voorts hadden zy zich op de vlucht begeven, dwers door de bosschen. Vlucht.

Zoo eenige willen, zou men *Chasausa* onder de dooden gevonden hebben: hoewel onkenbaer. Andere verhalen het anders en op verscheiderlei wijze: zulx bezwaerelijk recht te weten is, hoe het met hem is gegaen. Dit onzeker bescheid heeft oorzake gegeven aen de zoo veelvoudige wapen-kreten, die men sedert te *Dely* hoorde: want nu zeide men was hy te *Maslipatan* aengekomen, om zich met den Koning van *Golkonda* en dien van *Visapour* te vereenigen: dan wilde men, dat hy in het gezicht van *Suratte*, met twee schepen voorby was gevaren, die roode standaerden voerden, en hem door den Koning van *Pegu* of dien van *Siam* waeren verschaft. Aenstonts weer, dat hy in *Perssie* was, en men in *Schiras* hem had gezien: en daer na in *Kandahar* zelf, gereed om in het Koningrijk van *Kabul* te treden. *Oranchzef* zelf zeide op zekeren dag, al lacchende, of anders, dat Sultan *Chasausa* een *Agy* of bedevaert-reizer was: als willende zeggen, dat hy na *Mekka* was getrokken. Onzekerheid van Chasausas doot.

Meenigten van luiden wilden te dier tijde, dat hy van *Konstantinopolen*

na *Persien* was weer gekeert: van waer hy veel gelt met zich had gebracht. Maer zoo *F. Bernier* getuigt, uit berecht van eenen zijner gelubden, met den welken hy van *Bengale* na *Masli-patan* was getrokken, was *Chasausa* niet meer by den lijve. Ook zeitmen zijn degen en *Kanger* of ponjaert, een wijle na zijnen neerlaeg waren gevonden: zulx geloofelijk is, zoo hy toen niet, nootwendig daer na moet gedood, en een roof van eenige rovers of tygers of olifanten geworden zijn,

Het zy daer meê hoe het wil, na dezen laesten aenslach, zette men zijn gansch gezin in de gevangkenis, vrouwen en kinderen: daer men shen zeer rou handelde: maer ontslaekte hen evenwel een wijle daer na, en handelde hen een weinig zachter.

De koning van *Rakan* deed toen d'oudste dochter van *Chasausa* voor zich brengen, en troude haer. De moeder zelf des konings zocht ook met Sultan *Banque* te mogen trouwen.

Ander eed-gespan van Banque. Hier en tusschen gingen de dienaers van Sultan *Banque*, met eenige van de Mahometanen voornoemt, een ander eed-gespan brouwen, niet ongelijk met het voorgaende. Maer wanneer de dag, hier toe beraemt, gekomen was, begon een van d'eed-genoten met half dronke herssenen te haestig het werk te beginnen. En wierd aldus d'aenslag verbrot. *Mislukt.* Ook word dit op verscheiderlei wijze verhaelt. Dan waerachtig, en meer als al te zeker is, dat de koning eindelijk zoo geweldig verbittert op dit rampzalig gezin van *Chasausa* wierd, dat hy beval het zelve t'eenemael uit te roeien: *Chasausas gezin uitgeroeit.* ook bleef niet een over, die niet wierd gedoot, tot *Chasausa* dochter toe, die hy getrouwt had: hoewel men zeide zy zwanger was.

Sultan *Banque*, en zijne broeders wierden met bijlen onthalst, en de vrouwen in kamers opgeslooten, daer zy van honger en kommer storven.

Aldus eindigde dees oorlogh, die de zucht van te heerschen, tusschen deze vier gebroeders, had ontsteken, na verloop van vijf of zes jaren geduurt te hebben, te weten, van het jaer zestien honderd vijf en vijftig af, tot aen het jaer zestien honderd zestig of een en zestig: en liet *Oranchzef* in een vredige bezitting dezen machtigen staet.

Zijnde nu d'oorlog ge-eindigt, raed-pleegden de Tartars van *Usbek* gezanten aen *Oranchzef* (dien zy in hun land, toen hy noch maer een Prins was, hadden zien oorlogen) te zenden; *De T... van Usbek besluiten gezanten aen Oranchzef te zenden.* want *Schah-Iehan*, zijn vader, had onder zijn gebied de hulp-troepen gezonden, die de *Kan* van *Samarkand* tegen die van *Balk* verzocht. De Tartars hadden zijn beleid en dapperheid in vele voorvallen beproeft, en oordeelden niet qualijk, dat hy de schimp en smaet noch niet had vergeten, die zy hem aendeden, wanneer hy was op het punt van *Balk*, de hoofd-stad van *Usbek*, in te nemen: want de twee *Kans* verdroegen zich te zamen, en dwongen *Oranchzef* weer te vertrekken, naerdien zy vreesden dat hy zich van hunnen ganschen staet mocht meester maken: op een zelve wijze, als koning *Ekbar* eertijdts met het koningrijk van *Kasmir* had gedaen.

Daer en boven hadden zy gewisse tydinge van al het geen, dat hy in *Hindostan* had uitgerecht: als van zijne gevechten, fortuin en overwinningen: waer uit zy genoech konden bevroeden, dat *Oranchzef*, schoon *Schah-Iehan* noch leefde, niet na zou laten meester te zijn: en men hem alleen zou moeten voor koning van *Indiën* erkennen.

Het zy dan, dat zy vreesden voor zijne rechtmatige gevoelijkheden dier gelede schimpe: of uit een ingeboorne gierigheid en loosheid, hier door eenig aenzienelijk geschenk verhoopten te bekomen, de twee *Kans* zonden aen hem hunne gezanten, met orde van hem hunnen dienst aen te bieden, en aen hem het *Mobarek* te doen, dat is, in 't Neerduitsch vertaelt, hem een gelukzalige komste ter kroone te wenschen.

Wel zag *Oranchzef*, dat deze aenbieding van dienst, na het eindigen des oorlogs, ontijdig was, en alleen de

de vreeze of hope van winst, gelijk gezeid is, hen deed komen. Dies niet tegenstaende liet hy niet na hen eerlijken t'ontfangen. Zy deden van zeer verre het *Salam* of groetenis na d'Indische wijze, met driemael de hant boven op het hooft, en zoo veel mael de zelve tot aen d'aerde te brengen. Zy naderden vervolgens zoo dicht aen *Oranchzef*, dat hy zelf wel de brieven kon uit hunne handen nemen: niettemin aenvaerde en opende die een *Omrah*, en gafze aen hem over. Hy las die ter zelver tijd met een ernstig gelaet: deed aen ieder geven een geboorduurt kleet, een tulbant en een geboorduurd zijde gordel, dien men gemenelijk *Serapahs* noemt, als of men zeggen wilde, een kleet van het hooft tot de voeten.

Daer na deed men hun meegebragte geschenken komen: bestaende in een eenige kassen van uitgelezen azuur-steen, in eenige kemels met lang hair, in vele zeer schoone peerden (hoewel gemenelijk de Tartersche peerden veel meer deuchtzaem, als schoon zijn:) in eenige kemelvrachten van versche vruchten, als appelen, peren, rozijnen, en meloenen: (want *Usbek* voornamelijk verschaft dit slach van vruchten, die men den gehelen winter over in *Dely* eet) in-voeren van gedroogde vruchten, als pruimen van *Bokara*, *Kisch misches* of rozijnen zonder keernen of stenen, en twee andere zoorten van zwarte en witte zeer groote en goede rozijnen.

Oranchzef bleef niet in gebreken van zijne overgroote vergenoeging over d'edelmoedigheid der *Kans* te betuigen, en prees de schoonte en zeltzaemheid der vruchten, peerden en kemels. Na hen een weinig onderhouden te hebben, met vragen na den staet van de Hooge Schole van *Samarkand*, en de vruchtbaerheid des lands, die de volheid van zulke zeltzame en uitstekende dingen heeft, gaf hy hen verlof van zich ter ruste te begeven.

Zy gingen zeer vrolijk en vergenoecht uit de gehoor-plaetse: want het viel hen niet bezwaerelijk het *Salam* op d'Indische wijze te hebben moeten doen (hoewel het een weinig slaefachtig is:) en waeren niet zeer geraekt, om dat de Koning hunne brieven niet uit hunne hant wilde ontfangen. Ja zoo men hen belast had d'aerde te kussen, en iet noch geringer te doen, zy zouden het mogelijk gedaen hebben. Wel is waer zy vergeefs voor gewent hadden, niet te groeten, dan na de wijze van hun Land, en zelfs de brieven den Koning in eigen hande over te leveren: want dit komt alleen den gezanten van *Persie* toe: hoewel men hen deze gunste niet toe staet, dan met groote moeite.

Zy bleven over de vier maenden te *Dely*, wat naerstigheid zy ook aenwenden, om verlof te mogen hebben van weg te trekken. Dit bragt hen in groote ongelegentheit: want zy by na alle ziek wierden, en vele storven: uit oorzake zy de groote hitte van *Indostan* ongewoon waeren: of liever, om dat zy niet wel gestelt waeren, en zeer lelijke en ongezonde spijze aten. Geen gieriger, noch vuiler volk onder de zon, als deze Tarters. Zy spaerden het gelt, dat de Koning hen toegevoegt had voor hunne onkosten, en leiden een zeer ellendig leven, en geheel onwaerdig voor eenen Gezant.

Men gaf hen evenwel met zeer groote eere hun afscheid. De Koning bood, in tegenwoordigheit van alle d'*Omrahs*, hen ieder twee kostelijke *Serapahs* aen, en beval aen hun huis acht duizent *Ropias* te brengen. Hy gaf hen ook mee, om den *Kans*, hunne meesters aen te bieden, drie schoone *Serapahs*, meenigte van kostelijk gout-geboorduurt laken, en vele fijne kleden en *Alachas* of zijde stoffen, met gout en zilver-draet doorweven: eenige tapeetseryen, en twee pooken, met edele gesteenten ingeleid. *Vertrekken.*

Wanneer de gezanten van *Tartarye* stonden op hun vertrek uit *Dely*, viel *Oranchzef* in een doodelijke krankheit: en deed een felle en geduurige koortse hem by wijle verstant en zinnen verliezen, en beroertheid aen zijne tonge de spraeke benemen: zulx d'artzen aen zijn gezontheid wanhoopten. *Oranchzef word krank.*

hoopten. Men hoorde alle uuren van den dagh hem voor dood zeggen: en dat *Rauchenara Begum*, zijne zuster, zijnen dood verhaeste, om haer eigen inzichten. Ook liep 't gerucht, dat de *Raja-Iessomseingue*, die opperste gebieder in *Suratte* was, met groote dag-reizens quam, om *Schah-Iehan* te verlossen.

Mohabet-kan, die eindelijk gehoorsaemt had d'orde van *Oranchzef*, met de voogdye van *Kabul* af te staen, en reeds op zijn wederkeeren aen deze zijde van *Lahor* was, ylde ook ten zelfsten toeleg, met drie of vier duizent ruiters. Zelf *Etbarkan*, de gelubde, die op het kasteel van *Agra*, *Schah-Iehan* bewaerde, wilde d'eere hebben van hem te verlossen.

Aen d'eene zijde zach men *Sultan Mazum*, jongste zoon van *Oranchzef* hevig yveren, en trachten door beloften zich van *d'Omrahs* te verzekeren: ja ging dees op zekeren nacht vermomt by den *Raja Iessomseingue*, hem bidden, en schier als te voet vallen, om hem te verplichten tot het gae slaen van zijne zaken. Aen d'andere zijde zach men *Rauchenara-Begum* met *Fedaykan*, opper-bosschieter van 't grof geschut, en veele andere *Omrahs* yveren, en zich voor den jongen Prins Sultan *Ekbar*, de derde zoon van *Oranchzef*, verklaeren: hoewel noch geen zeven of acht jaren oud was.

De meê yveraers van beide parthyen gaven midlerwijle voor, geen ander oogmerk te hebben, dan *Schah-Iehan* te verlossen: dies de gemeente geloofde, dat hy in vryheid zou gestelt worden: hoewel niet een der grooten het voor oorbaer aenzagh, en zy dit gerucht niet deden loopen, dan om zich meer geloofs te geven, en uit oorzake men vreesde, dat door middel van *Etbarkan*, of door eenige andere heimelijke en onbekende vond, men hem den eenen of anderen dagh in het veld moght zien uit komen.

En inder daed, niet een onder allen den genen, zoo meenigh als 'er waeren, die reden had na zijne vryheid te wenschen, en hem op den throon t'ontfangen, uitgezeit *Iessomseingue*, *Mohabetkan* en eenige andere, die nochtans gene groote dingen hadden uitgewerkt: ja hadden alle tegen hem geweest, of ten minste hem lassfelijken verlaten.

Wel zagen zy, dat hy een ontketende leeu zou zijn, zoo hy los quam. Wie zou zich dan op hem hebben kunnen betrouwen? en wat had *Etbarkan* te hoopen, die hem zoo rouwelijk had gekerkert. Het is te twijffelen, wanneer hy ook by het een of ander avontuur had kunnen uit de gevankenis komen, of hy zich noch niet wel geheel alleen, en van zijne parthye zou hebben verlaten gevonden.

Maer *Oranchzef*, onaengezien zijne doodelijke krankte, liet evenwel niet na orde op zijne zaken te stellen, en de bewaernis van *Schah-Iehan* te verzorgen.

En niet tegenstaende hy zijnen zoon Sultan *Mazum* had geraden, aenstonts de deure voor *Schah-Iehan* te openen, ingevalle hy quam t'overlijden, zoo liet hy hierom evenwel niet na het zonder ophouden aen *Etbarkan* te doen schryven.

Den vijfden dag, op 't hevigste van zijne ziekte, deed hy zich in de vergadering der *Omrahs* brengen, om zich te doen vertoonen, ten einde de geenen uit de dut te helpen, die aen zijne doot mogten geloven, en om voor te komen eenig oproer der gemeente of eenig ander toeval, dat het uitkomen van *Schah-Iehan* zou kunnen veroorzaken. *Yver van Oranchzef.*

Den zevenden, negenden en tienden dag deed hy zich weer in de vergadering brengen, om de zelfste reden: en den dertienden, na weer van eene flaeuwte bekomen te zijn, die hem door de geheele stad had doen doot zeggen, twee of drie van de grootste *Omrahs* en den *Raja Iesseingue* binnen komen, om hen te doen zien, dat hy leefde. Hy deed zich overeind rechten: eischte inkt en papier, om aen *Etbarkan* te schryven: beval 't groot zegel te brengen, welk hy aen *Rauchenara-Begum* te bewaren gegeven, en gewoonelijken opgesloten had in een klein zakje, bezegelt met zijn zegel-rink, die hy altijt aen zijne

zijne hant droeg, uit vreze dat zy haer daer van reeds in haere aenslagen mogt dienen.

...nchzef ...cht ver- ...s zijnen ...n met ...em Sa- ...te trou- ...

Oranchzef was zoo dra niet weer gezont geworden, of trachte uit handen van *Schah-Iehan* en *Begum-Saheb* de dochter van *Darasja* te bekomen, om te voltrekken het huwelijx van zijnen derden zoon Sultan *Ekbar*, met deze Prinçes, op toeleg van hem hier door te volmachtigen, en meer recht tot het Rijk te geven. Want men zeit hy dezen tot de Krone geschikt had: hoewel hy noch zeer jong was: maer had zeer machtige magen ten hove: en was geboren van een dochter van *Schah-Navazekan*, en by gevolg uit den bloede der oude Opperheerschers van *Machate*: daer Sultan *Mahmoud* en Sultan *Mazum* slechts zoonen waren van *Ragipoutnys* of van dochters van *Rajas*.

Want deze Koningen, hoewel Mahometanen, ontzien zich niet dochters van heidenen te nemen, om eenig voordeel van staet, of wanneer zy boven mate schoon zijn. Maer *Oranchzef* vond zich bedrogen in zijnen toeleg. *Schah Iehan* en *Begum-Saheb* verwierpen met een ongelofelijke grootsheit en fierheid den voorstel: en zelf de jonge Prinçes, die vreesde voor geschaekt te worden, was vele dagen niet te troosten, en betuigde dat zy haer veel liever hondert mael wilde laten dooden, als te trouwen met eenen zoon van den genen, die zijnen vader zocht te doen sterven. Geen meer voldoening kreeg hy van *Schah-Iehan*, over zekere gesteenten, die hy hem afeischte, om te voltoien zeker werkstuk, welk hy aen dien beroemden en hoog gewaerdeerden Throon deed voegen: want *Schah-Iehan* gaf trotselijk ten antwoorde: *Oranchzef* had zich niet te bemoeie, dan met zijn Koningrijk wel te bestieren: hy zou het niet doen: hy had aldaer zijnen Throon gelaten: het was hem verdrietig te horen spreken van deze gesteenten. De hamers waeren gereet, om haer tot gruis te verbryzelen, zoo dra als men hem daerom zou moeielijk vallen.

...hah-Ie... weigert ...gesteen...

...llanders ...roeten ...nchzef ...r eenen ...ant.

d'Onzen wilden de laeste niet zijn, het *Mobbarek* aen *Oranchzef* te doen; en beraetslaegden ook aen hem eenen gezant te zenden: en wiert hier toe verkoren, het Opperhooft van de faktorye van *Suratte*. *Oranchzef*, hoewel hy boven mate hoog zich houd, en ten andere zich toont een yverige Mahometaen te schijnen, en by gevolg de *Franken* of Kristenen zeer te verachten, ontfing nochtans den gezant met groote eere en heusheit. Hy begeerde zelf van hem 't *Salam* of groetenis op de Kristen wijze te zien doen: na men hem het op d'Indische wijse had laten doen. Maer zijne brieven ontfing *Oranchzef* uit handen van eenen *Omrah*. Hy deed den gezant daer na een geboorduurde *Serapah* vereeren: desgelijx aen eenige van zijn gevolg, en beval ter zelver tijt zijne geschenken te komen brengen. Deze bestonden in meenigte van zeer fijn groen en root scharlaken: in eenige groote spiegels: in verscheide schone Sineesche en Japansche werkstukken: waer onder een *Palakijn* en een *Tak-Ravan* of legerthroon was, wonderlijk kunstig doorwrocht. De gezant kon zoo dra zijn afscheit niet bekomen, als hy wel wenschte: want het by de Mogollers een gewoonte is, de gezanten zoo lang op te houden, als zy kunnen: uit oorzake zy zich het tot hunne eere en grootsheid rekenen.

Men hield hem evenwel zoo lang niet op, als de gezant van *Usbek*: en quam hem dit wel: want zijn Sekritaris sterf aldaer, en begon de rest van zijn volk in ziekte te vervallen.

Wanneer de Koning hem afscheid gaf, deed hy hem een andere geboorduurde *Serapah* aentrekken, als d'eerste, en gaf hem ook een zeer kostelijken voor den Generael, de Heer *Maetzuiker*, mee, beneffens een pook, met edele gesteenten ingeleit, en een zeer dienstplichtigen brief.

Oogmerk des Gezantschaps.

Het voornaemste oogmerk der onzen in dit gezantschap was, van zich perzonelijken aen den Koning bekent te doen maken: hier door zich te volmachtigen, en d'opperhoofden der zee-havenen en andere plaetsen, daer zy hunne Faktoryen hebben, ververtheid aen te jagen, ten einde zy niet na hunne believen souden ondernemen hen eenig gewelt of overlast te

doen, en hen in hunnen handel te storen. Daer en boven was hun oogmerk het voordeel te doen zien, dat de Koning uit hunnen koophandel trok: waerom zy grote lijsten van koopwaren toonden, die zy door het gansch Rijk in verruiling tegen koper, loot, kaneel, nagelen, noote muskaten, peper, aloes-hout, olifanten en andere waren handelen: desgelijx de merkelijke zommen van goud en zilver, die zy alle jaers daerna toe slepen.

Vermaning by Oranchzef qualijk opgenomen.

Ontrent dezen tijt bestont zich een der oudste en aenzienelijkste *Omrahs Oranchzef* op zekeren dage te vertoonen en vermanen: dat die groote beslommering van allerlei zaken en handelingen en sijne geduurige bezigheid van geest, machtig genoech waeren, de temper van zijne geesten te veranderen en schade aen zijne gezontheid te doen. Maer *Oranchzef*, zonder schier gelaet te maken van hem te hooren, keerde zich na een andere zijde: liet hem aldaer, en vervoegde zich by eenen der voornaemste *Omrahs* des hofs, een geleert man en goed van verstant, en sprak hem om en by op deze wijze aen. *Ghy andere geleerden en wjize luiden, stemt ghy niet alle eendrachtelijk toe, dat 'er zulke hoog-dringende tijden en gevaerlijkheden zijn, in de welke een Koning zijn leven voor zijne onderzaten moet wagen, en zich voor hunne bescherming, met de wapenen in de hand, op-offeren? Hier en tusschen wil dees gemakkelijke man niet hebben, dat ik mijnen geest pijne, en verplicht ben mijne wake en bekommeringen en eenige dagen mijns levens voor het gemeene best te besteden. Hy schijnt my te willen brengen, door zijne redenen van gezontheid, nergens op te peinsen, dan op zoetelijk te leven, en t'eenemael's Rijx zaken en heerschappye te laten in handen van eenen Stadhouder. Weet dees niet, dat de voorzienigheid, die my gemaekt heeft een Konings zoon geboren te worden en tot de Kroone geschikt, by gevolg my ook gemaekt heeft geboren te worden, niet voor my alleen; maer voor het welvaren en de ruste van het gemeen: en om mijne onderzaten een gerust en gelukzalig leven te bescharen, voor zoo veel de rechtvaerdigheid, het koninglijk gezach, en de veiligheid van den staet het kunnen gehengen. Hy ziet het gevolg van zijne raetslagen niet: en hoe veel onheils Stadhouders gewonelijken met zich slepen. Meint hy, het zonder reden te zijn, dat onze groote* Sady *zoo stoutelijken gesproken heeft. Laet af,* zeid hy, *Koningen, laet af Koningen te zijn, of weet uwe koningrijken en u zelfs te bestieren. Ga, zeg tot uwen stoel-broeder, dat ik altijd zal behagen nemen in de zorgen, die hy gewonelijken zal besteden in d'oefening van zijn ampt; maer dat hy niet te zeer dit stuk behertige. Wy hebben alle meer als te veel een natuurlijken drift, om lang en lustig, zonder bekommering en beslommering te leven. Dees geeft ons niet als al te veel zulke raedslagen, zonder men andere raed-gevers van noode heeft: en weten onze vrouwen niet als al te dikwils ons na deze zijde te doen hellen.*

Vryaedje van Minnespel van Rauchenara Begum ontdekt.

Ter zelver tijd kreeg *Oranchzef* een weinig weerzin in *Rauchenara Begum*, uit oorzake zy verdacht was, van verscheide reizen twee mansperzonen in het *Serrail* of vrouwen-timmer te doen komen hebben, om met haer vryaedje van minnespel te maken, die ontdekt wierden en gebragt voor *Oranchzef*. Te weten, zy gaf zekeren jongman, na met hem in 't heimelijk eenige dagen doende geweest te zijn, aen eenige vrouwen, om hem by nacht dwers door eenige tuinen uit te geleiden: maer het zy deze ontdekt waeren, of vreze hadden van ontdekt te worden, of anders, zy vluchten weg en lieten hem daer dolen tusschen deze tuinen, zonder te weten, werwaert hy zich keeren zou. Des uchtens dan wierd dees daer gevonden en gebragt voor *Oranchzef*, die veel vroeg, hoewel zonder by na iet anders uit hem te kunnen krijgen, als dat hy over de muuren ingekomen was *Oranchzef* beval alleen hem te doen uitgaen, als hy ingekomen was: maer de gelubden deden misschien hem meer, als *Oranchzef* wel gedacht had: want zy smeten hem van boven neer van de muren af. De tweede wierd op een zelve wijze in de tuinen omwandelende gevonden, als d'eerste. *Oranchzef* beval hem insgelijx, op sijne bekentenis van door de poorte ingekomen te zijn, alleenlijk

lijk door de poorte weer uit te gaen: maer leide evenwel den gelubden een groote straffe op, ten spiegel van d'andere, uit oorzake het een zake is, die niet alleen d'eere van 's Konings huis raekt: maer ook de veiligheid van zijnen perzoon. Eenige maenden daer na zag men te *Dely* vijf gezanten by na op een zelven tijd verschijnen.

nten kka: d'Eerste was die van den *Cherif* van *Mekka*: wiens geschenken bestonden in Arabische peerden en een besem: waer mêe geveegt was zeker kleine kappel, staende in 't midden van de grote *Moske* van *Mekka*: want de Mahometanen dragen deze plaetse een groote eerbiedigheid toe, en noemen de zelve *Beit Allah*, dat's, *Gods huis*.

rabie. De tweede en derde gezanten waeren die van den Koning van *Hyeman*, of *Gelukkig Arabie*; en die van den Prins van *Bassora*, die ook den *Mogol* peerden aenboden. De twee andere gezanten waeren gezonden door den Koning van *Ethiopie* of *Abyssinie*.

Men maekte niet veel werks van de drie eerste gezanten. Zy verscheenen ook zeer jammerlijk en wanordentlijk: dies men genoech kon zien, dat zy niet quamen, dan om een stuk geld, door middel van hun geschenken, te bekomen: desgelijx door middel van vele Arabische peerden en andere koopwaeren, die zy, onder schijn van gezanten, in het Rijk deden komen, zonder tol te betalen, om te verkopen: en weer door middel van 't geld Indische stoffen in te kopen, en zich, zonder ook het recht van uitgaen te betalen, weer te vertrekken.

hzef enen efter ynen Ten tijde, wanneer de gezanten van *Abyssinie* te *Dely* waeren, deed *Oranchzef* zijnen byzonderen raed en de geleertste mannen van zijn hof vergaderen, om op nieu eenen leer-meester voor zijnen derden zoon Sultan *Ekbar*, dien hy tot zijnen navolger beraemt had, uit te kiezen.

In deze vergadering liet hy zijn zucht blijken, dien hy had, om dezen jongen Prins t'onderwijzen, en daer van een grooten man te maken: want *Oranchzef* was niet onbewust, van wat een belang deze zake, en het te wenschen was, dat gelijk de Koningen alle andere menschen in grootsheid overtreffen, die ook in deucht en wetenschap behoorden t'overtreffen. Na de komste van alle deze gezanten, kreeg men eindelijk ook tyding, hoe een gezant van *Persie* op de grenzen was.

Gezanten van Persie. De Persische *Omrahs*, die in des *Mogols* dienst zijn, deeden een gerucht lopen, als of hy quam om zaken van zeer groot belang: hoewel verstandige luiden genoech daer aen twijfelden, en hy daer geene groote zake most te verrichten hebben: want de tijd van groote aenslagen reeds voorby was: maer *d'Omrahs* en andere Persianen deden dit veel meer om zich groot te maken, en hunnen landaerd te doen aenzien hebben, als anders. Zoo de zelfde Persianen daer by voegden, had *d'Omrah*, dien *Oranchzef* aen hem voor uit gezonden had, om hem t'ontfangen, en eerlijk op weg t'onthalen, uitdrukkelijke orde, geen onkosten t'ontzien, om van den gezant te weten te krijgen, wat de voornaemste reden van zijn gezantschap mogt zijn: en daer en boven hem te doen verstaen geven: hoe het een aeloude en algemeine gewoonte van alle de gezanten was, het *Salam* of de groetenis op d'Indische wijze te doen, en gene brieven den Koning over te leveren, dan door de derde hand. Midlerwijle viel dit anders uit, en achte *Oranchzef* dit niet zoo hoog.

Ten dage van zijne intrede ontfing de gezant alle doenelijke eere. De *Bazars* of winkel-straten, daer men hem deed door gaen, waeren alle van nieuws op geschildert, en geboort met ruiterye, tot byna een kleine mijle verre. Vele *Omrahs* geleiden hem met muzijk, cimbalen en trompetten: en wierd op zijne intrede in de vesting of in het paleis des Konings het geschut los gebrant. *Oranchzef* ontfing den gezant met groote heuschheid: nam het niet qualijk, dat hy hem het *Salam* of de groetenis op de Persische wijze deed: en ontfing zelf uit zijne hand de brieven van zijnen Koning, zonder eenige moeielijkheid. Hy lichte die by na tot boven zijn hooft, eershalve, op, en holp een gelubde hem de zelve ontzegelen: las hem

met een bedaert en stemmig gelaet. Daer na liet hy een geboorduurt kleed brengen, met een tulbant en een zijde *Serapah*, met goud en zilver geboorduurt. Een oogenblik daer na deed de gezant, volgens bevel, zijn geschenk komen, welk bestont in vijf en twintig zeer schoone peerden, overspreid met geboorduurde dekkleeden: in twintig kemels, zoo groot en schoon, als jonge olifanten: in meenigte van kassen met rosen-water: en zeker ander water, *Beidmihk* genoemt, welk zeer dier is, en voor zeer hertsterkend gehouden word. Daer na ontvouwde men vijf of zes tapyten, die zeer schoon en van een ongemeine groote waeren: als ook eenige geboorduurde kleden, doorwrocht met kleine bloemen, en ongemeen fijn en edel. Noch had men mee gebragt vier houw-messen, met zoo veele poken, alle bezaeit met edele gesteenten: en eindelijk vier of vijf paerde-cieraedjen of rustingen, die men zeer hoog waerdeerde, en ook zeer schoon en kostelijk waeren. De stoffe was doorwrocht met kostelijk boorduur-werk, en bezait met kleine peerlen en zeer fraeie turkoisen.

Oranchzef bezag zeer vlijtelijken alle deze geschenken: en stont verwondert over de schoonheid en zeldzaemheit van ieder stuk, en verhief van tijt tot tijt d'edelmoedigheit des Konings van *Persie*. Hy wees vervolgens eene plaetse den gezant aen, onder de voornaemste *Omrahs*, en gaf, na hem een kleine wijle over de moejelijkheit van zijne reize onderhouden te hebben, hem verlof van te vertrekken: noodigende hem meenigmale, om hem alle daegs te komen bezoeken.

Geduurende den tijt van vier of vijf maenden, die de gezant in *Dely* bleef, wiert hy dagelijx prachtig op des Konings onkosten onthaelt, en by de grootste *Omrahs*, ieder op zijne beurte, koninglijk vergast en eindelijk een zeer eerlijk afscheid gegeven: want *Oranchzef* liet ook voor hem een *Serapah* maken, en gaf hem aenzienelijke geschenken in 't byzonder; hoewel toen gene aen zijnen meester: maer liet die een wijle daer na hem door een byzonderen gezant toekomen.

Niet tegenstaende alle deze eerbewijzingen en alle deze onthalingen van *Oranchzef* aen den gezant, zoo hekelde de Koning van *Persie*, naer men zeid, in zijne brieven hem geweldig, over de doot van *Darasja*, en over de gevangkenis van *Schah-Jehan*, als werken, niet betamelijk voor eenen broeder, zoon en *Musulman* of gelovigen: desgelijx over de woorden *Alem Guire*, dat's *bemachtiger der werelt*: die *Oranchzef* op zijne munte had doen slaen. Men zeid deze d'eigen woorden zijns briefs aen den *Mogol* waeren. *Naerdien ghy dan dees* Alem-Guire *zijt*, Besm-Illah, *dat's* in Gods name, *ik zend u een degen en peerden. Laet ons elkandere naderen.* Nootwendig moeten de brieven des Konings van *Persie* eenige schemperige woorden ingehouden hebben: of de gezant moet het een of ander aen *Oranchzef* gedaen of gezeid hebben: want twee of drie dagen, na dat hy hem afscheid gegeven had, deed hy een gerucht lopen van den peerden, de hazen afgesneden te hebben, die hy hem tot een geschenk had aengeboden: en wanneer hy op de grensen was, deed hy hem alle d'Indiaensche slaven, die hy met zich voerde, weer over geven. Zeker is, dat hy een ontelbare meenigte van slaven had; en gekregen schier voor niet met allen: uit oorzake van hongers-noot. Men beschuldigde ook zijn volk van vele kinderen gestolen te hebben.

De Mogol en Koning van *Persien* plegen elkanderen dikwils door de Gezanten te beschimpen. Ook dragen de Gezanten den Koningen weinig eerbiedigheid toe: en wil ieder sijnen meester altijd voor den hoogsten gehouden hebben.

De gezant des Mogols, *Cham Alem*, dat's vorst des volks, die des jaers zestien hondert achtien zich te *Hispahan* by koning *Abas* ter maeltijt bevond, handelde wonder gemeenzamelijk met den Koning, en klopte hem by wijle zeer hert op den ruch tot zeer doens toe. Zomtijts leunde hy zeer zwarelijk op zijn schouders, als of hy

iet

iet heimelijx aen hem te zeggen had: en noemde hem zomtijts al boertende de ouden suffaert: niet tegenstaende hy zelf alree grijs van hair was. Veel andere dingen bewees de gezant aen den Koning, die, naer uitterlijken schijn, blijken van groote gemeenzaemheit; maer inder daet bewijzen van zeer kleine eerbiedigheit en werken van eenen bootsemaker waren.

De Mogol beschonk den *Pers* door den gemelden gezant *Cham Alem*, met het volgend: negen en twintig kemels, geladen met zakken vol Indiaensche stoffen: een zeer groot *paviljoen*, verdeilt in veel deelen, en rijkelijk gestoffeert met vergulthout: in veel zwaerden en wapenen, met kostelijke gesteenten ingeleit: twee hondert brede schuttels gelijk bekkens, van geschildert hout in *Indiën* gemaekt: zoodanige gemeenelijk in *Persie* gebruikt worden, om geschenken aen luiden van hogen en lagen staet te brengen: olifants-tanden: boven mate kostelijke karossen, die ieder met twee witte ossen voortgetrokken wierden: dassen, herten, wilde ezels met blank hair en wilde geit met drie beenen, twee voor en een achter, acht of tien groote olifanten; waer onder twee of drie der schoonste torens op de rug hadden: beneffens veel andere snuisteringen.

Wanneer des jaers zestien hondert zes en veertig twee gezanten uit *Persien* aen den Mogol gezonden waren, zeide de Mogol tot den eenen met name, *Abassola Chan*, Stede-houder van *Kilan*: hoe hy dikwils had gehoort, dat hun Koning *Abas* (te weten, de tweede,) wonder genegen was tot het boeleren met vrouwen, en zou ten zulken gebruik over de hondert houden: dies vroeg hy of zulx waer was. De gezant antwoorde hem zonder eenige plichtpleging. *Neen, niet waer is zulx; maer een grote logen, die mijnen Koning na gegeven wort.*

De Mogol daer op: *zulx kon niet wel logen zijn, aengezien door geheel* Indiën *dit gerucht van den Koning liep*. De gezant van den Mogol weer daer op. Zoo men dan geloven zou, wat in het land gezeit wiert: men zeide ook in geheel *Persien*, dat de grote Mogol zulk een werk met ezels en muil-dieren zou plegen. Voorts vragende daer by, of zulx ook waerheit was. Welk de Mogol met een neen beantwoorde, en de grootste loogen van de wereld was, met byvoegen: Hy was een *Muselman* en wist wel beter, dat zulke dingen van een rechtgelovigen niet mosten gepleegt worden.

De gezant weder: *zijn Koning was ook een* Muselman *en wist het even zoo wel.*

Des jaers zestien hondert zes en zestig had de groote Mogol *Oranchzef* eenen gezant aen den zelven *Schah Abas*, Koning van *Persie*, afgevaerdigt, tot verrichting van zekere zaken, den *Pers* niet zeer aengenaem: en in de geloofenis-brieven zich Koning der gantsche wereld laten tytelen. Deze hoogmoet verdroot *Schach Abas* boven mate.

Wanneer nu de gezant het eerst opentlijk gehoor by den Koning verkregen had, en volgens gebruik by hem ter tafel behouden wierd, vraegde hem de Koning: of hy niet het beeltenis van zijnen Heer, de Groote *Mogol*, van goud of zilver by zich had, en het niet kon te zien krijgen? De gezant antwoorde ja: en reikt hem het zelve toe. De Koning beziet het met lacchenden monde, leid het by zich neder, en noodigt den gezant te drinken, en geeft heimelijk orde den gezant lustige teugen toe te brengen. Na de gezant zoo veel ingezwolgen had, als hy stuuwen kon, neemt de Koning weder des *Mogols* beeltenis in de hand, en zeide tot den gezant. *Is dit uw Heer, die een Koning over de geheele wereld is? ik heb ook noch een klein deel van de wereld, daer over uw Heer geen Koning is.* Hier op liet hy hem zijne groote baerd uittrekken, en des *Mogols* met gebragte geschenken opentlijk verbranden. De gezant hier over verstoort, wouw zonder afscheid weer van daer.

Maer als de Persische Rijx-kanzelier den Koning te kennen gaf, hoe

dit een verre ziend werk was, vaerdigde de Koning den gezant weder met groote geschenken af: als, onder andere, met veertig schoone Persische peerden, en groote meenigte zilvere en goude stoffen: en zond daer neffens eenen heraut, om den Grooten *Mogol* den oorlog aen te zeggen.

Wijders, wanneer d'Indiaensche gezant weder by den *Mogol* was aengekomen en verhaelde, wat hem daer ten schimp wedervaren was, wierd de *Mogol* op hem zeer verbolgen, uit oorzake hy zulken schimp geleden en niet tot stervens toe daer tegen gestreden had, schoon hy het leven daer by zou ingeschoten hebben. Hier over liet hy hem door eenen *Allegoor* (dees is een zeer veracht perzoon, als hier te lande een beul) uit de stad in ballingschap jagen, en alle zijne goederen verbeurt maken. Wel heeft hy eerst de Persische peerden aen zijne voornaemste *Raschi* doen vereeren; maer daer na weder t'zamen afvorderen, hen de kele afsteken en verbranden laten: desgelijx de goude en zilvere stoffen met dorre koemest doen verbranden. Maer tot den heraut zeide de *Mogol*: *Ga hene, zeg uwen Koning: aldus wil ik met hem en zijn Rijk ook handelen.* Hier op bragt hy een heir t'zamen, en trok daer meê na de grensen van *Persie*.

De Koning van *Persie* trok hem tegen met een sterk heir; maer gekomen op twee dag-reizens by den *Mogol*, sterf hy. Hier op wierd aenstonts zijn zoon, oud ontrent vijf en twintig jaren en *Schah-Soliman* genaemt, die zich ook by het heir bevond, ter kroone gevordert.

Dees liet door een gezant het overlijden van zijnen vader verwittigen, en zijne verheffing tot de kroone, met verzoek hy wilde het hem niet toerekenen, zoo iet den *Mogol*, by 's vaders leven, mogte wederwaerdelijk wedervaren zijn. Hy was daer aen ontschuldig: zocht en begeerde niet meer, als met den *Mogol* in goede gebuur en vrientschap te leven. Dit liet den *Mogol* hem ook gevallen: maekte met den *Pers* vrede: en alzoo trok ieder weder na zijn verblijf-plaetse.

Groot onheil quam *Oranchzef*, des jaers zestien honderd vier-en-zestig, by dezen voorval over. Het bevond zich aen zijn hof een zeker persoon, met name *Siawagi* of *Sauuagi* of *Sawasi*, anders *Sevagi*, dat is, Heer *Seva*, een *Rasbut* of machtige *Raja*, en onder-marschalk, of en der genen, die voor den *Mogol* hene reed, en ruimbaen maekt, met een stok in d'hand, met zilver beslagen. *Muitery opstand van den rover Sawasi.*

De *Mogol* stoot dezen t'eener tijde, om het een of ander quaet bedrijf, uit zijnen dienst, en verbied hem het hof.

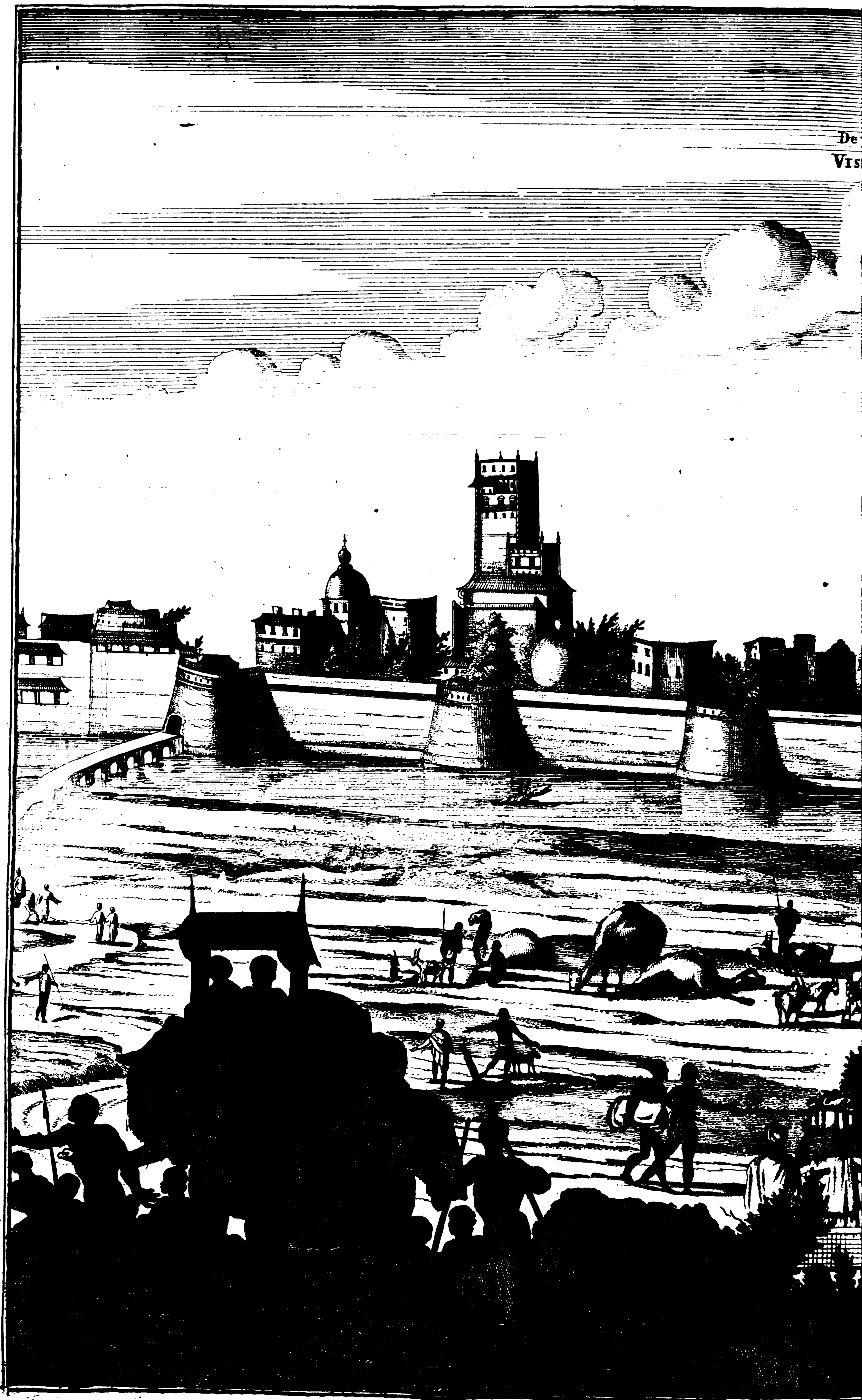
Sawasi hier op begeeft zich in gezelschap van drie of vier lichte vogels, leid op rooven toe, en krijgt naderhand een zoo grooten toeloop van snoo gespuis des gemeenen volx aen zijne snoer: dat hy een tamelijk heir kon oprechten, en wierd eindelijk zoo sterk, dat hy zich tegen den *Mogol* te velde begaf, en hem veel werks maekte. Boven al braekte dees zijn gal op de stad *Suratte* uit: en in dezer wijze.

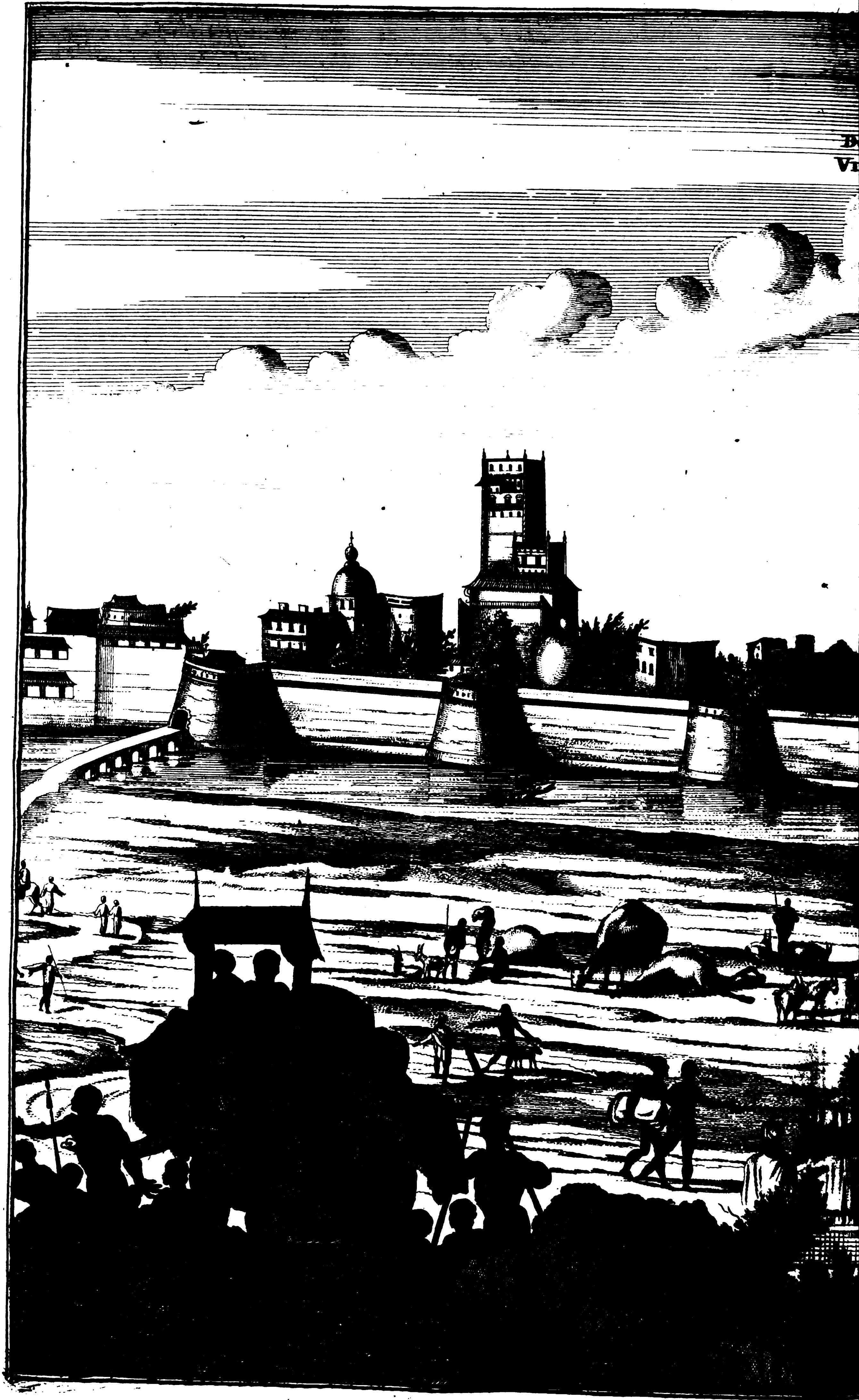
Des jaers zestien honderd vier-en-zestig, den vijftienden van Sprokkelmaend, wierd des *Mogols* Stede-houder, genaemt *Enachat-Chan*, te *Suratte*, door eenen zijner wacht-meesters, die twee mijlen van de stad zijn wijk had, verwittigt, hoe een groot heir in aentocht was, wiens opperhooft zich eenen dienaer van den grooten *Mogol* noemde, en voorgaf met tien duizent man na de stad *Amadabat* te willen trekken. Dan zoo namaels bleek, en de wacht-meester uit het krijgs-volk had verstaen, was hun Veldheer, de rover *Sawasi*: hoewel vele sulx in 't eerst niet geloven wilden.

Niet weinig stont hier over de Stadvoocht verschrikt, en beval aenstonts de bruggen der stads-grachten af te breken, daer nochtans de grachten vervallen, en meest droog waren: ook was nergens eenig stuk geschuts tot het tegenweer geplant.

Hy zond aen de Hollanders en Engelschen, met verzoek van hunne behulpelijke hand in dit gevaer. Dit

quam

De
VIS

quam hen beide vreemt voor. Dan wijl hunne Logien zelf niet over de veertig man sterk waeren, nam ieder zeventig of tachtig Mooren in dienst tot haere bescherming aen.

Als des volgenden daegs, den zestienden, het heir, volgens berecht van den post, zich by het dorp *Utena*, anderhalve mijle van *Suratte*, had neergeslagen, heeft de stad-voogt eenen van zijne voornaemste dienaren, na *Sawasi* afgevaerdigt, met verzoek aen hem. Hy wilde, wijl hy een dienaer des Konings, en, gelijk hy voorgaf, door *Omrah* of Hertog *Mobet Chan* (die geschikt was om het gerezen oproer te *Patan* te stillen) slechts uitgezonden was, de stad *Suratte* toch niet naderen, naerdien de stedelingen, uit quaet vermoeden, zich vluchtig maekten: want de *Groote Mogol* het euvel zou opnemen. *Sawasi* kreunde zich des niet met allen: neemt den dienaer, die hem op den weg ontmoete, gevangen, en laet geen antwoort weer te rug gaen.

De onzen zonden ook twee dienaers, om te vernemen, hoe het met 't heir geschapen stont: die ook gevangen; maer des avonds weer ontslagen wierden, en zonder geweer in de logie quamen, met kundschap: hoe het heir van de roover *Sawasi* daer waere.

Des middernachts zaghmen een vuur in de stad opgaen, dat zich hoe langer hoe langer hoe meer uitbreide en verspreide. Midlerwijle trokken de volken van *Sawasi* by troepen ter stad in, zonder eenige wederstand te bieden, hoewel men hen gemakkelijk had konnen stutten, en vervoegden zich by des Konings tol-huis, daer zy den eersten roof bequamen. De Stadvoogt, dien tien duizend ruiters voor den *Mogol* onderhield, spoeide zich met al sijn ruiters na het kasteel toe, en liet de paerden onder de stukken geschuts staen. Hem volgden alle des Konings amptenaers, die in de stad woonden, en lieten alles ten roof en ter verwoesting aldaer blijven. Het ging dan op een vry rooven en plunderen, tot in den nacht. De brand nam ook d'overhand, alzoo niemant zich vinden liet, om dien te lesschen, noch het rooven te weeren. Dit maekte ook den vyand koen, die zich naby onder het kasteel begaf, en de paerden bezocht. Die van het kasteel wouden ook hun mannelijk herte achter de muuren hooren laten, en schoten den ganschen nacht van boven neerwaerts in de stad, maer deden meer schade aen de huizen, als den vyand afbreuk.

Het ging eindelijk by de roovers op een in en opslaen van deuren, vensters en kassen. En of schoon dien nacht de brand eenigzins verminderde, het ging niettemin des volgenden daegs, den zeventienden, op nieu en op meer plaetsen weer aen.

Sawasi schikte eenen Griekschen koopman, met name *Niklaes Kalostra*, een inwoonder van *Suratte*, dien hy uit sijn huis had halen laten, na de logies van d'onzen en d'Engelschen, met bevel van hen te verwittigen, hoe hem de stad *Suratte* van des *Mogols* jongsten broeder, Prins *Chasausa*, die zich by hem ophield, was vereert geworden. Nu had hy gelt van noode, tot onderhout van sijn leger: dies zou men hem een redelijk getal van penningen verschaffen, of dreigde anders de geheele stad in brand te steken.

Wat Prins *Chasausa* belangde, wel wisten d'Engelschen en d'onzen, dat het een verdicht werk was: want zy al te zeker bericht waren: hoe dees in *Arakan* (derwaerts hy, vervolgt door sijnen broeder *Oranchzef*, quam vluchten,) omgebragt was. Derhalve lieten zy *Sawasi* ten antwoort weten: dat zy slechts kooplieden waeren, die voor een gewoonte hadden, het gelt niet lang in de kas te laten leggen: maer her strax ten handel te besteden: dies konden zy hem voor dees tijdt niet helpen. Het rooven en branden hield geduuriglijk aen, tot weder in den nacht: als wanneer een nieuwe gloet van vuur ten oosten en noorden opging.

Den achtienden zond de Sekretaris van den Gerechte van het kasteel aen de Hollanders een brief, in 't Persiaensch geschreven: waer by dees verzocht een kiste uit sijn huis in de logie te bergen. Hem wiert geant-

woort:

woort : Hy die zelf mogt bewaren, om niet, wanneer ſchade geſchiede, op hem vereiſch te maken.

Des nachts hoorde men voor de tweede male trommels, pijpen, ſchieten, branden, en ſchreien: en zag des uchtens veel vrouwen en kinderen, welker huizen afgebrant en de mannen dootgeſlagen waeren, jammerlijk op de ſtraten trooſteloos her om zwerven.

De vyand gebruikte in het branden dit voordeel. Zy haelden uit d'olieverkopers huizen olie, en begoten daer mee de deuren, venſters en houte wanden, en hingen eenige vleſſchen vol olie aen de winkels, om des t'eerder in brant te krijgen. Twee rijke koopluiden bergden zich op 't kaſteel en gaven huis en goet ten beſte. Een zeer koſtelijk huis van den eenen koopman, een *Benjaen*, met name *Wirgawara*, wierd in d'aſſche geleid, en met het zelve een ſchat van zes tonnen gouds, zoo aen baer gelt en goud, als aen peerlen, edel-geſteenten en andere dierbare waren. Twee dagen te vooren had *Sawaſi* dezen koopman: beneffens een anderen, van den Stadvoogt geeiſcht uit te geven: en wou zich aen hen, tot rantzoen, voor de ganſche ſtad, genoegen laten.

Twee andere rijke Benjaenſche koopluiden wouden, in het ontſtaen des oproers, met hunne ſchatten en goederen zich over den ſtroom zetten laten, om den roof en brant t'ontvluchten; maer wierden door den Stadvoogt herhouden, en verloren hier door by de dertig tonnen gouds.

Zeker Jood van *Konſtantinopelen*, die robijnen van zeer groote waerdye met zich gebragt had, om aen *Oranchzef* te verkopen, behield die, en quam behouden uit de handen van *Sawagi*: niet tegenſtaende hy driemael op zijne knien gelegen, en den ſlag van een zabel, reeds opgeheven, door zijnen hals verwacht had.

Sawaſi vertoont zich onder Suratte.

Des namiddags, na de ſtad reeds half afgebrant was, vertoonde zich *Sawaſi*, op een mijle van de ſtad, en ſloeg daer zijn leger neer. Om te vernemen, of *Sawaſi* zich aldaer vaſt had neergeſlagen, of verder te trekken voornemens was, gaf zich zeker ſlecht perzoon by de Hollanders aen, en bood zich uit, onder ſchijn van een *Fakier* of bedel-monnik, het leger van *Sawaſi* te verſpieden : gelijk ook geſchiede: en was dees het geheel leger, zonder eenig quaed vermoeden op hem, doorgegaen. Volgens zijn bericht, had *Sawaſi* gene rechte tent opgeſlagen; maer ſlechts voor de hitte der zonne een doek aen eenen boom doen hangen. Zijne krijgsknechten hadden hem den roof op oſſen en peerden toegevoert, en voor hem neer geleid. Het baer geld, goud, zilver, en peerlen, als ook de koſtelijkſte ſtoffen had hy voor zich zelven behouden en de reſt onder d'arme omſtaende luiden omdeelen laten. Dies niet tegenſtaende hadden zijne volken voor zich zelfs genoech geroofst.

Bui:

Acht dagen te voore was een Abyſſiner gezant, geſchikt aen den *Grooten Mogol*, te *Suratte* aengekomen. Dees lag te *Suratte* in een oude *Serrai* of herberg en wachte op orde, hoe hy van den *Mogol* zou aengenomen en verder gehandelt worden. *Sawaſi* liet dezen in 't leger halen, begeerde van hem de geſchenken, die hy den *Mogol* zou aenbieden: of wou anders hem gevangen met zich nemen.

Sawaſi treit.

Met dezen zeer grooten roof pakte zich *Sawaſi* weer van daer en zou gezeid hebben: *Lang heb ik gewenſcht* Oranchzef *eens in zijn baert te mogen varen. Nu is het uitgevoert.* Want de rijke en ſchoone ſtad *Suratte* is, wegen haere heerlijkheid en cieraet, by de Mooren des Konings of *Mogols* baert genaemt geworden.

De Ko... zoekt ... Sawaſi ... liſt ... den ... gen.

Wanneer de *Mogol* zag, welk een machtigen vyand, rover en verwoeſter zijns lands hy had, dien hy met gewelt niet kon verdelgen, alhoewel hy een heir tegen hem te velde liet brengen, (want de volken liepen hem by meenigte toe, en had hy reeds een heir van hondert duizent man op de been) leide hy 't werk op een anderen boeg over, en dagt hem, met aenbieding van groote eere, te gewinnen en verſchalken. Derhalve vaerdigde hy eenen *Omrah* of Vorſt tot hem af, met verzoek van op zijn Koninglijk woord

Bay ende Stadt

UL, gelegen
de noorder
Battery
Battery

asi in Aly i ko- op be- woord tot hem te komen, en belofte van hem tot eenen Vorst des Rijx te maken, en de derde plaets na hem in 't Rijk te geven. Het was beter in zoo hogen staet van eere en ruste te zitten, als altijd in onruste, met het wankelbaer geluk te zwerven. Zijnen zoon, (een braef krijgsman, dien *Sawasi* by zich had,) zou hy tot een veldoverste over duizent ruiters maken. Dit liet *Sawasi* zich eeniger mate wel gevallen, en nadert met zijnen zoon en eenige duizend man de stad *Dely*, de verblijfplaets des Konings: laet den zoon met het krijgsheir staen, en begeeft zich met weinig dienaers in de stad *Dely*, alwaer hy van de *Amarouwen* of Vorsten heerlijk ontfangen en in een cierlijk opgetoit huis (daer in hy, gelijk andere *Amarouwen*, in de stad woonen zou) met groote pracht geleid en hoog geeert wierd.

Wanneer hy nu voor den Koning verscheen, en, na wel by hem ontfangen te zijn, de toegezeide derde plaetse, na den Koning, wilde in nemen, bekleede een ander dezelve, en wierd *Sawasi* de vierde aengewezen. Dit verdroot hem geweldig, wilde zich niet neer zetten, en zeide tot den Koning. *Hoe versta ik dit: zult ghy,* Oranchzef, *zoo een groot Monarch, uw woord niet houden? Ghy weet, welke plaetse ghy my hebt laten toezeggen. Nu zou ik een trapgeringer zijn. Ik wil onder zulk eenen, die zijnen Koning ontrouw is, niet zitten.* Dies wilde hy in toorn weder weg gaen; maer wierd door eenige *Amarouwen* herhouden en met goede woorden en hoope ter neer gezet. De geen, die de derde plaetse ingenomen had, was een geboren *Amarouw*, en een *Rasbut* van afkomst, gelijk ook *Sawasi*. Voor weinig jaren was dees *Amarouw* met een krijgsheir door den *Mogol* afgeschikt, om *Sawasi* slag te leveren, daer in hy zich zeer slecht gedragen had: want hy had *Sawasi* by brieve verzocht, dat hy hem niet bezwaerlijk zou vallen: hy zou hem ook geen groote afbreuk doen; dewijl beide *Rasbuten* en van eenerlei Gods-dienst waeren. Dit nam *Sawasi* ook aen: en hadden beide de heiren eenige maenden, zonder eenige vyandlijkheid of veldslag, tegen elkanderen gestaen: ja eenige malen elkanderen vergast, en eens het Feest *Huli* gehouden. In het scheiden van elkandere hadden zy gezeid, quansuis om hunne dienaren het te doen hooren: heden hebben wy *Huli* gespeelt en elkandere met roode verwe geworpen, morgen willen wy elkanderen met bloed besprengen. Dan hun schermutselen had weinig of niet te beduiden gehad. Dit verhaelde *Sawasi* den *Amarouwen*, in tegenwoordigheid des Konings, en toonde den brief, dien hy toenmaels van dezen *Amarouw*, als des Konings Veldheer, ontfangen had. Dies wilde hy onder dezen, die zulk een valsch herte den koning toedroeg niet zitten. *Sawasi* hier op wierd in des Konings hof gehouden en in een vertrek, als in beslag, met sterke wagt wel bewaert. Vier van zijne dienaren en een van des Konings wierden hem, om te wassen, toegeschikt, en hem uit en in te gaen vergunt. Nu bemerkte *Sawasi* wel, hoe het met hem geschapen stont. Dies ontbood hy aenstonts van zijnen zoon geld, en beval hem slechts ylinx op te breken, en zich weder na zijn hooft-leger te vervoegen. Hy zou zijnen perzonaedje wel spelen. Voorts stelde hy zich tegen de Groote Heeren des Rijx, die ook dagelijx hem quamen bezoeken, zeer vrolijk en vriendelijk aen: was zeer ootmoedig, geliet zich, als of 't hem gansch niet bezwaerlijk was, hoopte door hen des Konings gunste weder en de beloofde eer-plaetse te bekomen: en wouw als dan zijn krijgskeir den Koning overgeven. Hy zond zijne dienaers dagelijx ter merkt, liet de beste boom en tuin-vruchten kopen, deed de zelve, na 's Lands gewoonte, in groote lange korven, boven met een deksel, en schikte dezelve bywijle met, en by wijle zonder deksel ter vereeringen aen de Groote Heeren: hoewel zy altijt door de wacht, die by het vertrek stont, bezocht wierden.

Word in hechtenis genomen.

Stelt list in 't werk om uit te geraken.

Wanneer hy dit geduuriglijk deed, tot in de derde maend, schikte hy eenen dienaer tot zijnen zoon, om meer gelt te halen, en beval hem, zich op zekeren tijd met eenige dui-

zend man op vijf mijlen van de stad *Dely* op te houden. Hy zou alsdan aenstonts by hem zijn. Dit geschiede ook. Als nu *Sawasi* het tijd docht te zijn, stelde hy zich zeer onpasselijk aen, quansuis als met een koortse bevangen. Nam eenen van zijne dienaren, die een Moor en hem van den Koning toegeschikt was, en gaf hem *Banga* en *Schirasser* wijn te drinken: zulx hy smoor dronken wierd. Voorts liet *Sawasi* hem zijne klederen aentrekken, de tulbant op de kop zetten en op zijn bedde leggen, even eens als *Sawasi* voor eenige dagen zelf gelegen had, en van de wacht gezien was. Te voore liet hy de wacht en buiten zijn vertrek aenzeggen: dat het heden zijn quade dag was, en niemant gaerne ontrent zich mogte lijden.

Sawasi raekt door een listigen vont uit de gevangkenis.

Maer *Sawasi* zette zich in eene korf en liet boven op vruchten leggen, en zich zonder deksel door twee dienaers buiten dragen. De soldaten, die het uitdragen der vruchten gewoon waeren, lieten de dragers eenige voetstappen doorgaen: maer daer na hen stil houden, roepende hunnen bevelhebber daer by, ten einde niet zonder zijn weten mogt uitgedragen worden. Naerdien nu ook dees te voore zulke vruchten had zien uitdragen, liet hy die, zonder eenig quaet vermoeden daer op te hebben, doorgaen: inzonderheid dewijl hy door de deur, die een weinig open gelaten wierd, den gewaenden *Sawasi* op zijne bedde in zijne klederen zag leggen: en by hem drie dienaers, om den slapende de vliegen af te keeren.

Een halve uure daer na, schier tegen den avont, quam een *Amaraw* of *Omrah*, met een Moorschen Dokter *Sawasi* bezoeken, tot genezing van zijne quale. Maer d'eene dienaer wenkte hen. Zy zouden te ruch blijven. *Sawasi* sliep. Zy mogten liever over een uure weder komen. Midlerwijle slopen ook de dienaers, d'een voor en d'ander na, door, en lieten den dronken Moor of Mahometaen in de besloten kamer leggen. Als nu dees den nacht doorgeslapen had, en des uchtens weder ontwaekte, en zich met zijns Heeren klederen aen zag, vraegde hy de wagt. Of zijn Heer by den Koning was. En wist hy niet beter, of de dienaers, zijne metgezellen, hadden hem kluchtshalve zijns Heeren klederen in slaep aengetrokken. Wijders, *Sawasi* was weg, en door de naeste poorte ter stad uitgedragen: en op twee paerden, die zijn zoon aen zekeren oort voor hem bestelt had, na zijn leger gereden.

De *Mogol*, des verwittigt, stont daer over zeer verstelt, en zond aenstonds eenige duizent man hem achter na, om den ontvlogen vogel weder te vangen: dan te vergeefs: want hy was reeds met een sterke lijfwacht omringt. De *Mogol* schikte voor de tweede male een *Amaraw* tot hem, en liet zeggen: dat hy zich verwonderde: waerom *Sawasi* weg gevlucht was: daer hy niet als alles goets met hem in den zin had gehad. Wanneer hy alleenlijk acht dagen gebleven was, hy zou hem de derde plaetse ingeruimt hebben: en d'ander *Amaraw* aen een anderen oort Stadhouder geworden zijn.

Maer *Sawasi*, reeds eenmael in 't net geweest, rook des *Mogols* toeleg wel, en gaf ten antwoort: dat hy niet wiste, hoe de *Mogol* zoo onverstandig waere, die zulken man, als hy was, tot Rijx-raed en den derden Perzoon in 't Rijk wilde maken, daer hy toch geenen dienst, en niet anders als den Rijke groote schade gedaen had. Dies dankte hy hem voor deze valsche aengebode genade. Het was hem beter zijn eigen Heere te zijn, als eenen ander ten dienste te staen. Hy wouw *Oranchzef* dit onthael noch wel betaelt zetten. Aldus vervoegde hy zich weer na *Wingerla*: dat hy den *Mogol* had afgenomen.

F. Bernier verhaelt deze opstending en 't geen zich ontrent de zelve heeft toegedragen aldus:

Een zeker Indiaensche Heiden van Visapour, *genaemt* Sevagi, *dat 's* Heer Seva, *sloeg aen 't muiten en wist vele gewichtige vestingen en eenige zeehavenen des* Mogols *te bemachtigen. Hy was een strijtbaer man, wakker onverzaegt, en een waeghals boven mate: en die meer spels maekte aen* Chah-Hestkan *in* Dekan, *als de Koning van* Visapour *met alle zijne magten en alle de* Rajas, *die zich ge-*

wonelijken by hem vervoegden, tot hunne algemeine bescherming. Ja onderwond zich, om Chah-Hestkan *en zijne schatten uit 't midden van zijn leger en de stad* Aurengabad *te lichten. En 't zou hem verder gelukt hebben, zo hy niet een weinig te haestig was ontdekt geworden: want hy was op zekeren nacht, met een getal van opgemaekte luiden by zich, tot in het vertrek van* Chah-Hestkan *doorgeboort: daer zijn zoon, in het tegenweer te bieden, gedoot en hy zelf zeer gewont wierd.* Seva-gi *bragt het gezont en behouden daer af, gelijk hy gekomen was. Maer dees onversaegde man ruste hierom even wel niet: en deed een anderen zeer stouten en gevaerlijken aenslag, die hem beter gelukte. Hy trok met twee of drie duizent uitgelezen mannen van zijn heir te velde, zonder eenig gerucht, onder schijn, gelijk op weg deed uitstroien, van een* Raja *te zijn, die ten hove ging. Wanneer hy na by de stad* Suratte *was, in plaets van verder te trekken, gelijk hy deed geloven aen den grooten Geweldige van 't leger, die hem ontmoete, wierp zich in de stad* Suratte: *daer hy ontrent drie dagen verbleef. Wreedelijk ging hy te werk: want hy een iegelijk armen en benen deed afhouwen, om te doen belijden, waer hunne schatten waeren: doorzocht, doorsnuffelde en sleepte alles meê, of verbrande het geen hy niet kon mêe slepen. Daer na keerde hy weer te ruch, zonder van iemant op zijnen hertocht tegenstant te vinden, beladen met millioenen van goud, zilver, peerlen, zijde stoffen, fijn lywaet, en andere dierbare koopwaren.*

Sawasi heeft zich ook van verscheide sterke krijgs-vestingen van *Visapour*, gelegen meerendeels op zeer moeielijke bergen, meester gemaekt: alwaer hy eenen kleinen koning speelde, dreef de spot met den *Visapour* en *Mogol*: deet uittochten en stroperyen langs alle de kusten van *Suratte*, tot aen de havens van *Goa*: zulx men niet hoorde spreken dan van *Sawasi*.

Jesseingue eindelijk, Veldheer des heirs in *Dekan*, belegerde van wegen den *Mogol* zeer strijtbaerlijken de voornaemste vesting van *Sawasi*: en wist (want hy had meer kennis van handeling, dan alle d'anderen) zijn zaken zoo wel te beleggen, dat hy hem zijne plaetse, by verdrag, deed overgeven, zonder het uitterste af te wachten, en trok hem op de zijde van *Oranchzef* tegen den *Visapour*. Voorts verklaerde *Oranchzef Sawasi* tot *Raja*, nam hem onder zijne bescherming, en gaf een treffelijke bezoldinge van *Omrah* aen zijnen zoon.

Eenigen tijt daer na schreef *Oranchzef*, wanneer hy voornam den *Pers* te beoorlogen, aen *Sawasi* zoodanige lof en verplicht brieven over zijne edelmoedigheit, kloek beleit en bequaemheid, dat *Sawasi* hier door besluit nam, op borgh en trouw van *Jesseingue*, *Oranchzef* te *Dely* te komen vinden. Alwaer een maeg van *Oranchzef*, gemalin van *Chah-Hestkan*, die toen noch te hove was, ried *Oranchzef* den gene vast te houden, die haeren zoon gedoot, haeren man gewont, en *Suratte* uitgeplondert had. De Koning liet zich daer toe verspreken, en zag *Sawasi* op eenen avond zijne tenten door drie of vier *Omrahs* omringt. Maer hy vond middel van des nachts vermomt weg te raken. Dit vluchten maekte een groot gewelt te hove: en betigte een iegelijk den oudsten zoon, van *Jesseingue*, van aen *Sawasi* de hand geboden te hebben. *Jesseingue*, aenstonts verwittigt van *Oranchzefs* verstoortheid, op hem en zijnen zoon, dat hy hem niet meer gunstig, en nacht en dag op zijne hoede was, verliet (uit vreze dat *Oranchzef*, onder dezen dekmantel, in zijn land mogt komen vallen en hem het afhandig maken,) *Dekan*, om zijnen staet te hulpe te komen: maer gekomen te *Brampour*, sterf hy. *Oranchzef* des niettemin, in plaets van by gevolg eenige koelheid en ongeneuchte tegen den zoon van *Jesseingue* te toonen, zond hy eenen om hem over de doot van zijnen vader te troosten, en gaf hem dezelve bezolding. Dit bevestigt het geen vele geoordeelt hebben, te weten, dat *Sawasi*, met toestaen van *Oranchzef* zelf, zou ontvlucht zijn: want hy hem niet langer in zijn hof kon houden: alzoo alle zijne vrouwen te zeer op hem verbittert waeren: en men hem aenschouwde, als een mensch, die de hant met het bloet van zijne magen bezoetelt had. *Dus verre Bernier.*

Schah-Jehan wel gehandelt in zijne gevangkenis.

Wijders, *Oranchzef* deed *Schah-Iehan* bewaren in de vesting of kasteel van *Agra*, met groote neerstigheid en alle bedenkelijke voorhoeden: maer heeft hem evenwel altijt laten blijven in zijn oud vertrek, met *Begum Saheb*, alle zijne vrouwen, dansseressen, zangeressen, kokkinnen en andere. Niets ontbrak hem van dien kant. Hy had zekere *Mullahs* of Priesters, die hem den *Alkoran* mogten voor lezen: (want hy wonderlijk aendachtig was geworden) en wanneer 't hem beliefde, bragt men voor hem cierelijk toegedoste peerden, tamme herten en rheen, om tegen elkanderen te laten vechten, jacht vogelen van allerlei slag, en verscheide andere fraeie dieren, om zich te verlustigen, gelijk voorhene.

Oranchzef heeft zelf eindelijk weten t'overwinnen deze onverdragelijke strafheid en bitsheid, die *Schah-Iehan* geduuriglijken, hoewel gevangen, behield, zonder men hem kon buigen, waer in het ook was. Dit werkte hy uit, met aen hem dikwils zeer dienstplichtige brieven, en vol eerbiedigheid en onderdanigheid te schrijven. Hy raed-vraegde hem als zijn orakel: droeg voor hem duizend geringe zorgen, en zond hem zonder ophouden kleine geschenken: ja tot zoo verre, dat *Schah-Iehan* hem ook zeer dikwils schreef, rakende zaken van staet en de regeringe. Hy zond hem van zelf eenige gesteenten, die hy hem met zulk een bitsheid had geweigert, antwoordende: dat de hamers gereet lagen, om die tot gruis te verbreizelen, zoo dra men die hem afeischen zou. Desgelijx willigde hy hem nu in de dochter van *Darasja* te zenden, die hy hem ten hoogste te voore had afgeslagen, en gaf hem eindelijk vergiffenis en zegeningen, daer *Oranchzef* hem zoo meenigmael om verzocht had, zonder die te kunnen bekomen. Hierom vleide *Oranchzef* evenwel hem niet altijt: hy schreef ten tegendeele hem by wijle zeer scherp antwoort: wanneer hy bevond, dat *Schah-Iehans* brieven een weinig te veel van zijne natuurlijke hoogdraventheid en gezag behielden: (het geen hy niet kon laten:) en een weinig te plomp of te schamperig waeren. Dit is te zien aen een gedeelte van dezen volgenden brief, dien hy hem by na in dezen zin en stijl schreef.

Zijne genegentheid tot Oranchzef.

Brief van Oranchzef aen Schah-Jehan.

Ghy wilt, dat ik stips deze aeloude gewoonten volge, en my maek t'erven van alle de genen, die in mijne zoldye zijn, met die oude gewoonelijke strengheid. Een Omrah *en zelf een van onze koopluiden is zoo dra niet gestorven, en bywijle noch niet doot, of wy doen zijne kisten en kassen verzegelen: nemen zijne goederen na ons: doen een naeukeurig onderzoek van al het geen, dat hy gehad heeft: zetten de bevelhebbers van den huize gevangen en handelen hen qualijk, om hen uit dwang alles te doen ontdekken, tot de minste juwelen toe. Wel wil ik geloven, dat iet staetkundigs daer onder schuile: maer men kan ook niet legenen, dat 'er geen strengheid en dikwils geen onrecht onder schuile. En om eenvoudelijken de waerheid te spreken: wy verdienen genoech dat ons allen daegs daer van het zelfste overkome, het geen u, van wegen uwen* Neik-Nam-Kan, *en de weduwe van uwen rijken Indiaenschen koopman, over quam.*

Daer en boven het schijnt, dat ik voor een hovaerdigen en hoogmoedigen mensch, nu ik Koning ben, by u aengezien worde, als of ghy niet wist, door eene ervarentheid van over de veertig jaren, die ghy geregeert hebt: hoe gewichtig een cieraet de Kroone is: en hoe droevige en onrustige nachten zy met haer sleept: als of my zou onbewust zijn deze schone handeling van Mir-Timur*, *die onze over grootvader* Ekbar *in zijne gedenkschriften zoo ernstelijk voorstelt, om ons te doen verstaen: in wat achtinge wy die moeten hebben: en of wy reden hebben, om ons daer door zoo te verhooveerdigen. U is bekent, hoe hy zeid, dat ten zelven dage, als* Timur Bajazet, *de Turksche Keizer, gevangen kreeg, hem voor zich deed brengen, en, ziende hem stijf in 't gezicht, begon te lacchen. Waer over* Bajazet, *geheel verstoort, hem trotselijk zeide. Lach niet* Timur, *om mijn ongeval. Wete dat het God is, die d'uitdeilder der Koningrijken en Keizerrijken is: en u het zelfste morgen kan overkomen, dat my heden is overgekomen.*

* *Anders Tamerlan.*

Hier

Hier op had Mir-Timur *dit ernstig en aertig antwoord gegeven. Ik weet, zoo wel, als ghy,* Bajazet, *dat God een uitdeilder der Koningrijken en Keizerrijken is. Ik lach niet om uw rampzalig ongeluk: dat behoede God. Maer my valt, met u in't aengezicht te zien, in gedachten, dat de Koning en Keizerrijken voor God, en misschien ook in haer zelf, van weinig belang moeten zijn: naerdien hy die aen zulke mismaekte luiden uitgedeilt heeft, als wy twee beide zijn: aen een leelijken scheel-oog, als ghy zijt, en aen een ellendigen kreupelen, als ik ben.*

Noch wilt gy dat ik alle mijne andere bezigheden, die ik tot bevesting en welvaren van mijnen staet zeer nootwendig acht te zijn, verlaten zal, en niet denken dan op veroveringen, en de palen des Rijx uit te zetten. Wel moet men bekennen, dat dit een werk van een grooten Monarch, en van een recht Koninglijke ziele is, en ik niet zou verdienen uit den bloede van den Grooten Timur *te zijn, zoo ik niet mee van dit gevoelen was, en my daer toe niet genege vond. My dunkt evenwel, dat ik met de handen niet in de schoot zit: en mijne krijgsheiren niet vruchteloos in* Dekan *en* Bengale *zijn.*

Maer men moet ook bekennen, dat de grootste overwinnaers niet altijd de grootste Koningen zijn, dat men niet als al te dikwils een Barbaer overwinnaer ziet: en dat deze groote lichamen der overwinningen dikwils van zelfs neerstorten, en in weinig jaren zeer dikwils ons den val daer van doen zien. Die is een groote Koning, die zich na waerdye, in dit groot en heerlijk ambacht en plicht der Koningen van recht aen zijne onderzaten te doen geve, weet te quijten. Beneffens meer diergelijke staetkundige lessen, die dees brief behelsde.

[Vert E- Jemla oor- lg.] Men zou *Emir-Jemla*, dees grooten Heer, grootelijx verongelijken, zoo men verzweeg op wat wijze hy zich na den oorlog met *Oranchzef* droeg, en op wat maniere hy zijne laeste dagen gekroont heeft. Dees krijgsman, na het werk van *Bengale* met Sultan *Chasausa* ten einde gebragt, (niet gelijk een *Gionkan*, die eerloze *Patan*, ten aenzien van *Darasja*, of gelijk de *Raja* van *Senaguer*, ten aenzien van *Soliman-Chekouh*: maer gelijk een groote hopman en doorslepe staetkundige) en hem tot aen de zee gedreven, en gedwongen te hebben van daer te vluchten, zond eenen gelubden aen *Oranchzef*, met verzoek, om zijn gezin na *Bengale* te mogen overvoeren: alzoo d'oorlog nu geeindigt was: en hy zich door den ouderdom verzwakt zag: dies hoopte hy die trooste van hem te mogen verwerven, dat hy het overschot zijns levens met zijne vrouw en kinderen zou mogen overbrengen. Maer *Oranchzef* was te verreziende, om niet in de toeleggen van *Emir* te deurbooren. Hy zag hem over *Chasausa* triomferen: hy wist wel wat aenzien hy hadde: en dat hy voor een zeer verstandigen, stouten, kloekmoedigen en schat-rijken man ging: dat het Koningrijk van *Bengale* niet alleenlijk was het beste van *Hindostan*, maer ook sterk van zich zelf: dat hy als opperhooft gebood over een afgerecht heir, dat hem niet min eerde en eerbiedigheid toedroeg, als vreesde.

Daer en boven kende hy van langer hand zijne staetzucht wel, en voorzag genoechzaem, by aldien hy zijnen zoon *Mahmet Emirkan* by zich had, na de Kroone en na het bevestigen van zich tot volkomen Opperhooft van *Bengale*, zou staen: zoo hy zelf niet machtig was het werk verder te vervolgen. Hier en tusschen zag hy ook wel, dat het gevaerelijk was hem af te slaen, en misschien wel d'een mensch of d'ander zich voor hem in het uitterste gevaer zou steken: gelijk hy in *Golkonda* had gedaen. Dies zend hy hem zijne vrouwe en dochter en alle de kinderen van zijnen zoon weer toe. Hy maekte hem *Mir-Ul Omrah*, (welk in dezen staet de hoogste trap van eere is, daer een gunsteling van den koning kan toe verheven worden;) en zijnen zoon, *Mahmet Emirkan*, groot *Bakchis*, die zeer na by aen onzen oppersten overste der ruiterye komt: en het tweede of derde ampt van den staet is: die midlerwijle vast aen het hof des gene blijft, die het bezit, zonder te kunnen, dan bezwaerelijk, zich van den perzoon des Konings vertrekken.

Wel zag *Emir-Iemla* van zijne zijde, dat *Oranchzef* zijnen slag had weeten waer te nemen: dat het ydel zou zijn hem zijnen zoon weder af te vorderen: welk hy niet kon doen, zonder hem aenstoot te geven. Dies docht hem het veiligste te zijn zich te vergenoegen met alle deze betuigenissen van vrientschap en alle deze eeren, beneffens het Stadhouderschap van *Bengale*: zich houdende midlerwijle zoo wel op zijne hoede en in zoodanigen staet, dat *Oranchzef* niet tegen hem kon ondernemen, noch hy tegen *Oranchzef* niet.

Aldus by na handelden deze twee groote perzoonaedjen met elkanderen: en bleven de zaken schier een jaer in dezen staet, tot dat *Oranchzef*, dien zeer wel bewust was, dat een groot krijgsheer zich niet lang in rust kan houden, en zo men hem niet met een uitheemschen oorlog bezig houd, eindelijk den een of anderen, zoo hy kan, in het Koningrijk zelf zal aenrechten, stelde hem voor, om den oorlog dien rijken en machtigen *Raja* van *Achan* aen te doen: wiens landen benoorden *Dake* aen den zee-boesem van *Bengale* leggen.

Emir-Iemla beoorlogt den Raja van Achan.

Emir-Iemla, die veilicht reeds dit ontwerp had gehoort, en geloofde dat het veroveren van dit land hem eenen weg zou banen tot eenen onsterffelijken glorye, en zijne wapenen en naem tot aen *Sina* doen hooren, vond zich aenstonts gereet tot dezen aenslag. Hy gaf zich te scheep in *Dakè* met een machtig heir, op een stroom, die uit deze gewesten afkomt. Na ontrent op den zelven zestig mijlen Noord-oostwaerts opgetrokken te zijn, deed hy zeker kasteel aen, *Azo* genoemt, dat de *Raja* van *Achan* den Koningrijke van *Bengale* had afhandig gemaekt, en sedert een lange wijle bezeten. Hy taste deze plaetse aen, en veroverde ze in min dan vijftien dagen. Van daer nam hy zijn weg na *Chamdara*, dat d'ingang en poorte des lands van den *Raja* is, daer hy, na acht en twintig dag-reizens te lande, aenquam, geduuriglijken noordwaerds op te trekken. Aldaer leverde hy eenen veldslag: daer de *Raja* van *Acham* het te quaet had en genootzaekt was te vertrekken na *Guerguon*, de hoofdstad van zijn Koningrijk, vier en twintig mijlen van *Chamdara* gelegen.

en ver[...] hem uit land.

d'Emir volgde hem van zoo na by, dat hy hem geenen tijd gaf, om zich in *Guerguon* te versterken, gelijk hy hoopte: want hy quam in het gezicht der stad, den vijfden dag. Dit dwong den *Raja*, ziende het heir van *Emir*, na het gebergte des Koningrijks van *Lassa* te vluchten, en *Guerguon* te verlaten, welk uitgeplondert wierd, gelijk *Chamdara* gedaen was. Men vond 'er zeer groote rijkdommen. *Guerguon* is een zeer fraeie en koop-rijke stad, en heeft ongemeen schoon vrouw-volk.

Wort [...] hindert het vro[...] regen-sa[i]zoen.

Midlerwijle ontstont, tot zijn groot ongeluk, het regen saizoen schielijker, als na gewoonte: en gelijk de regen daer te lande boven mate sterk is, en het gansche land, geduurende den tijd van drie maenden, bedekt, behalve de dorpen op de hoogte gelegen, zoo vond zich *Emir-Iemla* ten hoogsten belemmert: want toen deed de *Raja* de luiden uit de bergen van alle zijden afkomen, die het land kenden, en in weinig tijds den lijftocht wisten van 't veld te halen. Zulx het heir zich met alle zijne rijkdommen, eer de regen gedaen was, in zeer groote behoefte bevond, zonder te kunnen voort-trekken of te ruch keeren. Het kon niet voorttrekken, ter oorzake van de zeer moeielijke bergen, en de groote regen aldaer: het kon niet te ruch keeren, om de zelfde regen: desgelijx uit oorzake van de slijk: en de *Raja* den weg, welk is een verheven dijk, tot aen *Chamdara* op verscheide plaetsen had laten doorsteken.

keert te[...] teloos w[...] te ruch.

Zulx *Emir-Iemla* benoodzaekt was op dezen oort in die ellende den geheelen regen-tijd over te brengen. Wanneer hy, na het ophouden der regen zijn heir ziek, afgemat en half doot van honger zag, vond hy zich gedwongen zijn voornemen, van verder in te trekken, te staken, en keerde weer langs den zelven weg te rug. Maer dit geschiede met ongemene vermoeitheid, en wonder groo-

groote ongemakken, van wegen de slijk, en den lijf-tocht en het vervolgen van zijne steert, door den *Raja*. Niet tegenstaende alle deze beletselen, keerde hy met veel glorye en rijkdommen weer te ruch.

Zijn voornemen was des volgenden jaers weer te komen, om zijnen aenslag te vervolgen: te weten, zoo *Azo*, welk hy had gesterkt, en daer een sterke krijgs-bezetting gelaten, de rest van het jaer tegen den *Raja* had konnen uit houden.

Maer *Emir* was zoo dra niet weer te ruch gekomen, of de roo-loop ontstont in zijn leger. Hy zelf wierd ook krank, en stierf: en heeft de fortuin hier door als willen eindigen de rechtmatige vreze van *Oranchzef*. Wel mach men zeggen: de *rechtmatige vreze:* want niet een der genen, die dezen grooten man, en de staet der zaken van *Hindostan* kenden, of zeide: *Nu is* Oranchzef *koning van* Bengale. En *Oranchzef* zelf heeft zich niet kunnen intoomen, daer eenige getuigenis van te geven: want hy zeide ront uit in 't openbaer tegen den zoon Mahmet *Emirkan*. *Ghy hebt uwen vader verlooren: en ik den grootsten en gevaerlijksten vriend*, *dien ik had.*

Hy liet evenwel niet na ter zelfster tijd den zoon te troosten, en verzekering te doen van hem altijd tot eenen vader te zullen verstrekken. En in plaetse men meinde, dat hy ten minste hem zijne soldye zou besnoeit hebben, en onderzoekinge na zijne schatten doen, zoo bevestigde hy hem niet alleen in zijn ampt van *Bakchis:* maer verhoogde ook zijne wedde met duizent Ropias ter maend, en liet hem erfgenaem blijven van alle de goederen zijns vaders: hoewel hy die, volgens 's lands gewoonte, vermocht in bezit te nemen.

Wat belangt de twee zoonen van *Oranchzef*, Sultan *Mahmoud* en Sultan *Mazum*, den eerste hield hy geduurriglijken op *Goüaleor:* hoewel, zoo men het gemeen gerucht wil gelooven, zonder hem het *Poust* te doen drinken, een gewoonelijke drank der genen, die men op deze plaetse zet.

Sultan *Mazum*, hoewel hy altijd een exempel van onthoudinge en matigheid was geweest, zoo weet men evenwel niet, of hy niet een weinig te groote driften in zijne begeerte heeft gehad, ten tijde, wanneer zijn vader dood krank lagh: of dat *Oranchzef* van een andere zijde, niet te zeer geraekt was door het een of ander, dat hem eenig achterdenken heeft kunnen geven: of liever dat hy hem een treffelijke proeve van zijne gehoorsaemheid en kloekmoedigheid heeft willen laten doen.

Streng bevel van Oranchzef aen Mazum.

Het zy daer meê hoe 't wil, hy beval hem op zekeren dage, in volle vergaderinge der *Omrahs*, te gaen eenen leeuw dooden, die van het gebergte was gekomen, en groote vernielinge op 't land maekte, zonder hy hem groote gardens deed meê geven, daer men zich gewoonelijk op zulken gevaerlijken jagt van dient: maer gaf den groot jager-meester, die de zelve ter zelfster tijd verzocht, ten antwoort: dat wanneer hy een Prins was, zoo veel omslachs niet maken zou.

Het geluk diende Sultan *Mazum* op den Jacht, en bracht hem behouden daer af, zonder meer dan twee of drie mannen te verliezen, en eenige peerden, die gequetst waeren: hoewel hy ook niet weinig gevaer had geloopen: want de gewonde leeuw sprong boven over het hooft van zijnen olifant.

Mazum word stadhouder van Dekan.

Oranhzef niettemin, liet namaels niet na, hem groote genegentheid te betoonen, en gaf aen den zelven het stadhouderschap van *Dekan:* hoewel met zeer weinig macht en gelt-middelen, zoo dat hy van dien kant niet behoefde te vrezen.

Mohabet-kan krijgt vergiffenis.

Wijders, *Oranchzef* nam *Mohabeth-Kan* stadhouder van *Kabul*, eindelijk uit zijne stadhouderschap van *Kabul*, en gaf hem edelmoedelijk vergiffenis: want hy wilde niet, zeide hy, zulken braven hopman, en die zich zoo stantvastig voor zijnen weldoender *Schah-Iehan* gehouden, had, verdelgen. Hy maekte den zelven stadhouder van *Suratte*, in plaetse van *Iessomseingue*, dien hy na *Dekan* zond, om te oorlogen.

Wel is waer, dat eenige groote geschen-

ſchenken, die hy aen *Rauchenara Begum* deed, en meenigte van ſchoone Perſiſche peerden en kemels, die hy aen *Oranchzef*, beneffens vijftien of zeſtien duizent *Ropias*, vereerde, grootelijx zijne zaken hebben kunnen bevoorderen.

Oranchzefs weldoenders verheven.

De genen, die *Oranchzef* trouwlijk gedient hadden, wierden alle geweldig verheven. Hy maekte eerſtelijk *Chah-Heſtkan*, zijnen oom, Stedehouder en Opper-veldoverſte van het krijgsheir in *Dekan*: en eindelijk, na de doot van *Emir-Jemla*, Stedehouder van *Bengale* en Opper-veldoverſte: en beſchonk hem daer en boven met het ampt van *Mir-Ul Omrahs*, dat *Emir-Iemla* had bekleet: *Mirkan*, Stedehouder of Stede-voogt van *Kabul*: *Kalil-Ullah-Kan*, van *Lahor*: *Mirbaba*, van *Elabas*: *Laskerkan*, van *Patna*: den zoon van *Allahverdi-Kan*, dien trouwloozen hopman van Sultan *Chaſauſa*, van *Scindy*. *Fazelkan*, die hem ook machtig door raet en kloek beleid gedient had, wierd gemaekt *Kaneman*, zoo veel als groot meeſter van des Konings huis. *Danechmenkan*, kreeg het Stadhouderſchap van *Dely*: met deze byzondere gunſte en voorrecht, dat de Koning hem, (uit oorzake van zijn geduurig belet met het blokken in de boeken en vreemde of uitheemſche zaken ga te ſlaen,) ontſloeg van tweemael des daegs te gaen, volgens d'oude gewoonte, den Koning in de vergadering te begroeten: zonder ook hem zijne ſoldye iet te beſnoeien, gelijk men aen d'andere *Omrahs* deed, zoo zy daer in quamen t'ontbreken. *Dianetkan* wierd de Lant-voogdye van *Kaximir* opgedragen.

Wel heeft *Oranchzef Nejabatkan* afgedankt, die zich nochtans wonder wel gedragen had in het gevecht van *Samonguer* en *Kadjoüe*: maer het was ook niet betamelijk, altijt zijnen Koning de dienſten, die hy hem bewezen had, te verwijten, gelijk *Nejabatkan* gewoonelijken deed.

Ieſſomſeingue was verdacht van met den muiteling en Rover *Sevagi* eenig heimelijk verſtant in twee aenſlagen gehouden te hebben: te weten, een op den perzoon van *Chan-Heſtkan*, Stede-houder van *Dekan*: en d'ander op *Suratte*: waerom de koning hem weder van *Dekan* riep: maer in plaets van te gaen na *Dely*, begaf hy zich na zijn land.

Oranchzef ſtont *Ieſſeingue* toe te gaen voor Opper-veldheer des heirs in *Dekan*, en gaf hem Sultan *Mazum* met hem; hoewel zonder eenige magt.

Doot van Schah-Iehan.

Des jaers zeſtien hondert vijf en zeſtig quam *Schah-Iehan* op de veſting van *Agra* te ſterven: 't geen men zeid *Oranchzef* zeer ter herte gong, en alle tekenen van droefenis toonde, die een zoon over het verlies van zijnen vader zou kunnen hebben. Ter zelfſter tijt aenvaerde hy ook de reize na *Agra*. *Begum-Saheb*, zijn ſuſter, eertijts een vriendin van *Darasja*, deed de *Moskee*, een byzondere plaetſe, daer hy zich in't begin moſte onthouden, eer hy op de veſting quam, met dierbare tapeetſeryen behangen. Op het ingaen in het *Serail* of vrouwentimmer, bood zy hem een groot gout bekken aen, daer alle haere geſteenten en die van *Schah-Iehan* in waeren. Eindelijk wiſt zy hem met zulk een pracht t'ontfangen, en met zulk een aerdigheid t'onthalen, dat zy vergiffenis verkreeg: daer na in zijn betrouwen quam, en deel aen zijne goede gunſte had.

Na het afhandelen van 't geen het geweſt van den Grooten *Mogol* en *Indiën* in 't algemein betreft, zullen de Koningrijken of Landſchappen, die het bevangt, vervolgens ten toone geſtelt worden: te beginnen van de Weſt-zijde ten Noorde met *Kandahar*: welk ſchoon men zeit het heden onder den *Pers* ſtaet, evenwel hier bequamelijk kan geplaetſt worden, eensdeels om de nabyheid aen het Rijk van den *Mogol*: ten andere, als een oud-eigen aen het zelve.

Paropamisa *of* Kandahar, Sablestan *en* Balassie.

HEt geweft van *Kandahar* wierd oulinx by de Grieken, volgens *Kluver* en *Golnits*, *Arachosia*: en, volgens *Minadoi*, *Paropamisa* (anders *Paropanisus* en *Parapamisis*) geheten: hoewel, zoo *Niger* schrijft, eenigen *Paropamisa*, heden *Dacha* noemen.

Anderen, als *Kastald*, *Ananie*, *Della Valle*, *Olearius* en *Kluver* houden *Sablestan* of *Sabelestan*, (by *Markus Pol Suolistan*, en by *Texeira Sablestan* en *Sabulstan* of *Kablestan* geheten,) voor het aeloud *Parapamisa*: hoewel *Della Valle* ook *Kandahar* voor *Paropamisa* wil of ten minste voor een gedeelte desselfs gehouden hebben.

Dies het aeloud *Paropamisa* twee verscheide Landschappen, *Kandahar* en *Sablestan* (welk ook het gevoelen van *Davitii* is,) schijnt te begrijpen. *Ananie* plaetst noch in *Paropamisa* het Koningrijk van *Balassan*, by *Markus Pol*, *Bassan* genaemt.

Het Landschap *Parapomisa*, of de volken *Parapomisaden*, hebben, volgens *Ptolomeus*, in 't weste *Aria*, in 't ooste een gedeelte van *Indiën*, in 't zuide *Arachosie*.

d'Aeloude inwoonders van *Parapomisus* waeren *Boliten*, *Aristofyliers*, *Ambanten*, *Parieten* en *Parsiers*. Met een algemeinen naem wierden zy anders *Parapomissaden* of *Paropamisaden* en *Paropamissadeers* genaemt, na den berg *Paropamisus*, dien *Kastald Kalchistan* noemt. Dees is een gedeelte van den berg *Taurus*, daer hy zich zelven, zoo *Plinius* zeid, overtreft en tot een uitmuntende hoogte opstijgt.

Zoo *Arrianus* en *Diodoor* getuigen, is hy van de krijgsknechten van *Alexander de Groote*, *Kaukasus* genoemt: maer oneigentlijk: want de *Kaukasus* is tusschen de Euxinische en Hyrkanische zee gelegen. d'Uitterste deelen van dezen berg *Paropamisus* worden, volgens *Strabo*, van de Barbaren *Eodae* en *Himaon* genoemt.

Uit dezen *Paropamisus* heeft de stroom *d'Indus* zijne hooft-bronnen, zoo *Plinius* en *Arrianus* schryven: op welke streke hy, by *Pinetus* en *Gerard Merkator*, *Pamer* word genoemt. Dit is het hoogste deel des Aerdboodems.

Zoo *Geropius Bekanus* wil, tegen het gevoelen van alle d'Outvaders, zou op den berg *Paropamisus* d'arke van *Noach* neer gestuit zijn.

Grens-palen. Volgens *Edward Terry* leid het Landschap van *Kandahore*, (alzoo by hem na de hooftstad genoemt) noordwestwaerts van des *Mogols* gebied, en paelt westwaerts aen het Koningrijk van *Persie*, aen den stroom *Abi Saba*, of *Abi Bust*. *Don Joan van Persie* brengt de lengte van dit Koningrijk op zestig mijlen: eenigen den omtrek op dertig dag reizens.

Ptolemeus plaetst in het aeloud *Poropamisa* de steden *Nakka*, *Belka*, *Endras*, *Kanda*, *Aklama*, en *Bagsiur*, de hooft-stad van de landstreke van *Basoie*: van waer men in *Balassan* treet.

Stad Kandahar. Maer de voornaemste en hooftstad van *Paropamisa* of *Kandahar* is heden *Kandahar* of *Kandar*, volgens *Texeira*, of, gelijk *Jarrik* spelt, *Kandaçar* van een zelven name met het geheel Landschap. *Kastald* wil d'aeloude stad *Karure* van *Ptolomeus*, of *Ortospane* van *Strabo* voor *Kandahar* gehouden hebben.

Een kleine stad is *Kandahar*; maer zeer sterk van gelegentheid. Zy is omringt met twee muuren van leemaerde, en een breede gracht tusschen beide de muuren, van tien voet breet. Zy leid op de grenzen van *Aria*, heden *Arat* genaemt, en op die van *Indiën*, aen den grooten weg, dien de koopluiden nemen, om te reizen van *Persie* en *Korasan* na (*Indiën*) *Sinde*: gelijk van d'andere zijde, die van *Lahor*, *Agra*, en d'andere gewesten van *Indiën* daer door na *Korasan*, *Medien* en *Persien* trekken:

want de *Karavanen* zijn genootzaekt zich van dezen weg te dienen: 't zy in het inkomen na *Persien*, of wanneer zy van daer willen naer *Indiën*.

Van zeer groot belang heeft de Koning van *Persie* deze plaetse geacht: naerdien hy in den aenvang dezer eeuwe daer wilde den stapel des koophandels planten, dien men te voor door het *Roo Meir* en over *Ormus* had gedaen. Waer over hy in de stad *Kandahar* een sterke bezetting hield, onder beleid van een trouwen perzoon.

In tijd van vrede word in deze stad by de Persianen, Joden, Armeniers en Benjanen groote koophandel, inzonderheid met Indiaensche waren gedreven. Ook komen aldaer Sinesen en de koopluiden van geheel *Indiën* merkten.

Het Landschap van *Kandahar* is uit de natuur warm, en heeft geen sterken winter. Wel vriest het daer in Lou-maend des nachts een weinig; maer dooit alles met zonnen opgang weer weg: en hebben d'inwoonders des winters en zomers hun vee uit gaen: waerom zy ook geen hooi altoos vergaderen. By den berg *Bellor* is des winters evenwel zulk een groote koude, dat de vreemdelingen daer niet door reizen kunnen, zonder groote vuuren.

Don Iohan.

Het is een zeer vruchtbaer Land, geeft veel gerst, terruwe, rijs, Turksche boonen, *Nagur*, erweten, linsen, boom-wol, beneffens allerlei Indiaensche en Persiaensche tuin-vruchten.

Gerst is in gansch Ooste, wijl daer geen haver wast, der peerden voer: waer onder men by wijle kapsel van stroo (dat men in eenige *Karavanseras* vint) mengt.

Vestingen van Kandahar.

Het landschap van *Kandahar* is gesterkt met verscheide vestingen, als *Kalabust*, op de grenzen van *Persie*, *Samandouwer*, tusschen *Kalabust* en *Kandahar* gelegen: en weer andere.

Kandahar verandert dikwils van Heer.

Het gewest en de stad van *Kandahar*, als tusschen *Persie* en het Rijk van den *Mogol* gelegen, verwisselt bywijlen van Heer, en staet nu onder den *Pers*, en dan weer onder den *Mogol*: hoewel heden onder den eersten: en is sedert deze laetste eeuwen oorzake van groote oorlogen, tusschen de *Mogollers* en *Persianen* geweest.

Volgens *Ananie*, uit bericht van zekeren Persiaen *Auvadat*, zou de koning van *Balassie* den *Pers* dit gewest allereerst gegeven hebben, uit oorzake hy hem tegen de Mogolsche Tartars bystant had gedaen.

Zoo *Jarrik* nochtans getuigt, zou de koning van *Kandahar*, welk hy *Kandazar* noemt, zijn Rijk aen den grooten *Mogol* overgegeven hebben, uit oorzake hy het tegen *Abduxam*, koning van *Usbek*, niet langer kon verdedigen.

D[illegible]

Zoo de koning van *Persie* zelf voorwent, in zekeren brief aen de *Chans* van *Sciras*, heeft het landschap van *Kandahar* altijd onder de kroone van *Persie* gestaen, en had de *Mogol* dat onrechtveerdiglijk na zich genoomen.

W[illegible] Mog[illegible] over.

Volgens *F. Bernier*, heeft de Mogolsche koning *Ekbar Kandahar* den Persianen met gewelt afgenoomen, en geduurende zijn leven behouden.

Des jaers zestien hondert achtien geraekte de stad *Kandahar* onder het gebied van den *Grooten Mogol*: want de Persiaensche Stadvoogt, 't zy uit misbehagen in het Persiaensch gebied, of omgekocht door gelt en belofte, die den *Grooten Mogol* hem en de krijgsbezetting aenbood, verkocht de plaetse, en trad met haer in dienst van den *Mogol* over: na den voorgang van veel andere Persianen, Korasaners, en Usbeken, die zich onder soldye vau dien Vorst begeven.

Dikwils heeft de *Pers* in vrientschap en door afgevaerdigde gezanten het weder ge-eischt: gelijk ook des jaers zestien hondert twee en twintig, kort voor de verovering, door zijne vertooningen aen den gezant van *Indiën*, die om deze oorzake in *Persie* was gekomen, zonder evenwel eenige voldoeningen t'ontfangen.

Weer in[illegible] [illegible] den Pe[illegible]

Des jaers zestien hondert twee en twintig wierd het Landschap en de stad van *Kandahar* by den Koning van *Persie*, *Schah Abas*, weer herwonnen, der-

derwaerts hy, eenige maenden te voore, met een machtig heir na toe getrokken was, om tegen den *Grooten Mogol* t'oorlogen.

Volgens des Konings brief, dien hy aen de Rijx-zaten zond, was de ſtad *Kandahar* niet met gewelt of ſtormender hand ingenomen: maer de ſtedelingen hadden zich by verdrag overgegeven: en waeren de bezettelingen en meeſte inwoonders met hun goederen te voore daer uitgetrokken, uit oorzake hen de ſtad voor zulk een ſterk heir onhouwbaer ſcheen. De *Mogol* toonde zich zeer laſhartiglijk in het verdedigen van *Kandahar*, zonder eenige onderſtant aen de bezetting te zenden, die te zwak was, om een magtig heir tegen te ſtaen, dewijl de zelve alleenlijk in acht hondert man beſtont. Daer na quam *Kandahar* weer in handen van den *Mogol Schah-Iehan*, niet door gewelt van wapenen; maer door middel van den Stad-voogt *Alymerdankan*: die hem dezelve overleverde en tot hem over liep: want hy was by den Koning van *Perſie* verdacht gemaekt: die hem opontbooden had, om hem rekenſchap te doen geven, en hem uit zijne heerſchappye te zetten.

Des jaers zeſtien hondert negen en veertig in Sprokkel-maent wierd de veſting *Kandahar*, na een beleg van dertig dagen en veel ſchietens uit grof geſchut en musketten, (waer door twee breuken in de ſtads muuren gegeſchoten waeren) weer door *Schah-Abas*, de tweede, in perzone daer tegenwoordig, by verdrag verovert, en den *Mogol* afhandig gemaekt.

d'Indoſtaners hadden de veſting noch zoo dra niet overgegeven, en ook noch lang houden kunnen, zoo hen geen buſſekruit noch lijftocht te kort was geſchoten. Te verwonderen is, dat men deze grens-veſting *Kandahar*, daerom zoo dikwils oorlog word gevoert, niet met beter oorlogs behoefte en lijftocht had verzien: miſſchien de *Mogol* dacht, dat hy door zijne gezanten, die *Schah-Abas* met voordacht vergeefs ophield, de vrede ſou met hem getroffen hebben. Anders droegen de belegerden zich als dappere zoldaten: en kon men in hen niet beſpeuren, dat hen, om het mangel voornoemt, de moet ontvallen was.

Na het veroveren der ſtad moſte een Perſiaenſche ruiter of *Kiſilbaſch*, geduurende den uittocht der Indoſtaenſche krijgs-knechten buiten de ſtad voor de poorte, op een peert zitten, en gelijk als ſchiltwacht houden, ten teke van de zege der Perſianen op d'Indoſtaners. Hy had een pantzer aen, op den ruch een tygers-vel hangen, en op 't hooft, in plaets van eenen tulbant, een ronde kopere ſtormhoet, boven met een ſpitſe en achter met een boſch kranen-veeren. Aen beide zijde des ſtorm-hoets hingen brede kopere oorlappen. Hy voerde in de hant een regements-ſtaf. Het peert was moedig, overſpreit met een leren dek-kleet, welk doorgaens met vierhoekige yzere plaetjes beſlagen was.

Den vijfden dag, na de verovering, togen d'Indoſtaenſche krijgs-knechten uit de ſtad na *Kabul*, gelegen acht dagen reizens van *Kandahar*, onder gelei van eenige duizent man, tot buiten het gebied van *Kandahar*. Zy mogten, volgens verdrag, niet met zich nemen, als wat een iegelijk dragen, of te peerde mee kon voeren: hoewel niets onbezocht: naerdien hen zekere dingen niet vergunt waeren mee te ſlepen.

De burgery bleef meeſtendeels in de ſtad, met belofte van den Koning van *Perſie* te gehoorzamen. *Myrub-Chan*, die de veſting *Buſt* verovert had, wierd tot Opperhooft over *Kandahar* gezet, en hem de veſting te bewaren hert en op den hals aenbevolen.

Wijders, na *Schah-Abas*, Koning van *Perſien*, de ſtad en veſting *Kandahar* gewonnen, en goede orde op het hermaken der beſchadigde muuren en wallen geſtelt had, begaf hy zich met zijn krijgsheir weer te ruch: en leide zich in de ſtad *Herat*.

Na eenige dagen vaerdigde *Myrub Chan*, het nieuw opperhooft van *Kandahar*, ylend een ren-bode aen den Koning af, met bericht van gewiſſe kuntſchap: hoe de *Mogol* met zes mael hondert duizent man, zoo het gerucht liep, in aentocht op *Kandahar*, en reeds een der *Mogols* zoonen, met

eenige duizent man, in de stad *Kabul* gekomen was. Aengezien nu d'eene bode over d'ander zulx bevestigde, schikte de koning zijne *Chans* met het heir aenstonts weer te ruch na *Kandahar*.

De Persianen verwachten in goede slag-orde voor de stad den *Mogol*, om hem slag te leveren. Dees verscheen ten derden dage daer na, en sloeg zich in den begin een half vierendeel mijls van den *Pers* neer. Hier en tusschen raesden de grote veld-trompetten een wijle tegen malkanderen, en vielen d'Indostaners den *Pers* met groot geschrei aen. De ruiterye des *Mogols* bestont meest in ossen: hoewel eenige troepen uit Tartarische korte gedronge peerden: want de Persiaensche peerden vallen den Mogollers dier, en kan een gemene ruiter die niet betalen. Daer ontstont een veld-gevecht: en queten de Persianen zich eerst tamelijk. Maer als de hinderhoede van den *Pers* daer by quam en den Mogollers onversiens aen beide zijden op het lijf viel, geraekten deze in wanorde, en staken eindelijk, wanneer zy hunne Oversten (die zich dapper gequeten; maer te diep onder het heir der Persianen zich begeven hadden) gesneuvelt zagen, op de vlucht: en wierden by na zoo veel in 't vluchten, als in 't hooft-treffen verslagen. Daer bleven verslagen, aen de zijde der Persianen, ontrent zes duizent: en twee duizent Indostaners. De Indostaners lieten al hun krijgstuig en lijftocht in den loop blijven, ten voordeele der Persianen. De *Mogol* had geen lucht verder verzoek te doen; maer trok met zijn heir weer te ruch.

Kandahar vergeefs by den Mogol belegert.

De Persiaensche *Chans* lieten het halve heir voor *Kandahar* blijven: maekten een veld-leger voor de stad, en trokken met het overschot weer na *Hevat*. Wanneer de Pers *Kandahar* bezat, wierd het noch tweemael vergeefs door den *Mogol Schah-Iehan* belegert. d'Eerste male ontquam het van ingenomen te worden, eensdeels door het quaet beleid en heimelijk verstant der Persische *Omrahs*, die in soldye van den *Grooten Mogol* en de machtigste van zijn hof zijn: ten andere, door het aenzien, dat zy hunnen natuurlijken Koning toedragen: want zy queten zich alle zeer slecht in het beleg, en wilden den *Raja Roup* niet volgen, die reeds zijne standaerden op de muuren na de zijde des bergs geplant had.

Ten tweede male geschiede het door jaloesye van *Oranchzef*, die tot de bres niet wilde ten storm komen, welke de Fransoizen, Engelschen, Portugeesen en Duitschen, met 't beuken van het grof geschut op de muuren, gemaekt hadden: hoewel dit genoechzaem reden had: want hy niet wilde gezeit hebben, dat ten tijde van *Darasja*, die d'eerste aenstooker van dezen aenslag, en toen met zijnen vader *Schah-Iehan* in de stad *Kabul* was, de vesting van *Kandahar* verovert was geworden.

Schah-Iehan, eenige jaren voor deze laeste beroerten, was ook op het tip van *Kandahar* voor de derde male te belegeren, ten zy *Emir-Iemla* hem daer niet af gewent had, met hem te raden zijne wapenen na de zijde van *Dekan* te voeren: en ook *Aly Merdankan* het hem sterk had afgeraden. Die den koning aldus aensprak: *Uwe Majesteit zal nooit* Kandahar *krijgen: altoos van eenen verrader niet, als ik ben;* zoo zy niet besluit neemt derwaerts niet eenen Pers te brengen, en de *Bazars* of winkel-straeten volkomentlijk vry te maeken, dat is te zeggen, geen tol van de gene te nemen, die lijf-tocht na het leger doen voeren.

Koning *Oranchzef* eindelijk, gelijk de andere, had zich vervaerdigt in deze laeste jaren, tot het belegeren van *Kandahar*, 't zy hy geraekt was door brieven, die de koning van *Persie* hem geschreven had, of door den hoon en quaet onthael, dat dees aen zijnen gezant *Tarbietkan* had gedaen. Maer verwittigt van de dood des konings van *Persie*, nam hy zijnen weg weer te ruch, zeggende: (hoewel dit niet wel te gelooven is,) dat hy een kint en jonge koning den oorlog niet wilde aendoen: daer nochtans *Schach-Soliman*, die zijnen vader volgde, reeds ontrent vijf-en-twintig jaren was.

Des jaers zeſtien honderd negen-en-veertig, wierd de veſting *Kalabuſt* den *Mogol* door de Perſianen afhandig gemaekt: welk zich in dezer wijze toedroeg.

Den vierden van Louwmaend, des namiddags, quam het Perſiaenſche krijgs-heir voor de veſting *Kalabuſt*, bezet met zeventien hondert Indoſtaenſche volken, onder het beleid van eenen Indoſtaenſchen Vorſt *Raſchi* of *Raja*, met name *Bourdelchan*.

uſt De hoofden, dien het bewint des kaſteels door *Schach-Abas* was aenbevolen, waren *Myrubchan*, *Alichan van Meſchet*, en *Abaſſolachan* uit *Kilan*, met twintig duizent man: maer inzonderheid was *Myrubichan*, als Veldheer, d'arbeid aenbevoolen: uit oorzake hy voor hene dezen oort den *Mogol* by verdrag had overgegeven. *Schah-Abas*, koning van *Perſie*, begaf zich midlerwijle van daer na het hooft-leger, voor de veſting *Kandahar*, tien dag reizens met de *Kafila* of *Karavane* van *Kalabuſt*. Wijders, voor *Kalabuſt* wierd alleenlijk een batterye of ſchiet-ſchans opgeworpen, uit onbequaemheid des oorts van meer te maken.

Alle daeg ſpeelde het grof geſchut op de wallen van des uchtens tot aen den donkeren avond. Middelerwijle wierd uit de musketten ook vuur gegeven. Na dit een-en-twintig dagen had geduurt, wierd eindelijk een breuke in de wallen geſchooten, en driemael ten ſtorm geloopen; hoewel afgeſlagen, met verlies van drie honderd man.

Ten zelven dage quam een *Tzapor* of koninglijke zend-bode aen den Veldheer *Myrup-Chan*, met eenen brief. Des Koningsſchryven wierd in het by zijn der twee andere *Chans* met groote eerbiedigheid geopent, en van alle drie de *Chans* gelezen. Hier op wierden alle de bevelhebbers, ook eenige der voornaemſte *Kiſilbaſchen*, ontboden, en des Konings brief opentlijk voor gelezen. d'Inhoud onder andere was: *Myrub, waerom eet ghy des Konings broot en zout? daer ghy met uwe byhebbende krijgsluiden niet wilt vechten? Gedenkt dat ghy te voore* Kalabuſt *den* Mogol *hebt overgegeven. Reinige u van uwen misdaet, en make my de veſting in weinig dagen weer over te leveren. Geſchied dit niet, ik wil u eenen zabel zenden.*

Hier op wierd den zelven nacht weer geſtormt: en dreef *Myrup-Chan*, uit vreeze van de gedreigde ſtraffe, of uit wanhoop, het werk geduurig aen. Ja nam een beſluit van het beleg niet op te breken, al zou ook al zijn volk in den loop blijven. Na een hert gevecht, drongen de Perſianen door de muuren en de wal van leem-aerde in de ſtad, en hieuwen by de duizent man ter neer: de reſt verliet hun ſtantplaetſe, en begaf zich uit de ſtad opwaerts na het boven kaſteel. Het Opper-hooft des kaſteels *Bourdel-Chan* quam alleen uit het kaſteel neerwaerts gaen, met een blooten zabel, op den ſchouder leggende, in de hant. *Myrup-Chan* hem in 't oog krijgende, riep hem met het gewoonelijk groet-woort *Hoſchammedi* toe. Maer *Bourdel-Chan* zweeg daer op ſtil, trad tot hem en leide zijnen zabel neer en zich zelven tot *Myrup Chans* voeten. Dan *Myrup Chan* beval hem op te ſtaen. Wanneer *Bourdel* zich had opgerecht, zeide hy: *Hier leid mijn zabel voor uwe voeten. Ik ben overwonnen. Ik ben uw ſlaef. Handel my na u goetdunken: maer verſchoone mijne vrouw en kinderen. Myrub Chan* verbad hem en de zijnen te verſchoonen: want hy had zich als een rechtſchapen krijgsknecht gehouden. Voorts breide hy zijne handen uit, leide ze onder *Bourdel Chans* handen, en kuſte hem aen den mond, en ſprak een weinig meer met hem. Verovert.

Daer na liet hy uitblazen, dat alle Indoſtaenſche krijgsknechten, die over gebleven waeren, het geweer zouden neer leggen, en zich als des Konings ſlaven erkennen. Of anders zou al, wat mannelijk was, niet als de doot te verwachten hebben. d'Indoſtaenſche krijgsknechten wouden aen dit zeggen geen geloof geven, en hun geweer niet neer leggen. Dan niet wel bequam hen dit: gemerkt zy alle door de pijlen en zabel ter neer gemaekt wierden. Veele onder de *Kiſilbaſchen* hieuwen den geſneuvelden Indoſtaners

ners de hoofden, en sneden de handen af, en trokken de huit van den lijve en vuldenze op. Zulke hoofden voerden zy op hunne lancien, ten teken van hunne dapperheid en verkrege zegen, om her. Eenigen hadden drie en vier: etlijke vijf zulke hoofden op stangen boven malkandere steken, en voerdenze na *Kandahar*. Het is by de Persianen een maniere, dat de gene, die de meeste hoofden van de vyanden brengt, niet alleen voor een braef soldaet gehouden; maer ook tot hooge bedieningen gevordert word.

Wat belangt het Land van *Balassie*, welk ook een gedeelte, volgens *Ananie*, van het aeloud *Paropamisa* maekt: dessels hoofstad is *Balassan*, een groote stad, gelegen op den stroom *Gehun* of *Gelkon*.

Zeker Arabische Schryver *Abulfeda Ismael*, Vorst van *Hamah*, schijnt deze stad *Balasagun* te noemen, en plaetst haer over den stroom *Sibun* na by *Kashgar*. Zy lag eertijts op de grensen der Turken: maer is namaels onder het gebied der Tarters gekomen.

Daer by zietmen op den zelven stroom *Semergian*, en *Bokan*, de verblijf-plaets des Konings van *Balassie*: waer over hy de Koning van *Bokan* word genaemt. Daer na krijgt men ten ooste den *Indus*. Men ziet in dit Land den grooten berg van *Bellor*, en de wijdstrekkende landouwen van den berg *Pamer*.

In *Balassan* is groote koophandel, en komen aldaer de koopluiden van *Sina* en geheel *Indiën*. *Balassan* is een sterke oort en vreest Pers noch Tartar.

Balassie staet onder byzondere Koningen, die zich *Dhulkarneim* of na onze spellinge *Zulkarneim* noemen: welken naem ook d'Oosterlingen *Alexander de Groote* toevoegen, van wien deze Koningen zich roemen misschien gesproten te zijn.

Sablestan leid oostwaerts boven *Chorasan*. De steden zijn *Beksabath*, *Meimine*, *Asbe*, *Bust*, en *Sarevitz*. d'Inwoonders is een rou en hert volk, onverstandig, en zonder eenige hoffelijkheid.

Het Koningrijk van Kabul.

'tKOningrijk van *Kabul*, anders *Kaboul*, is het uitterste noorder gedeelte van des *Groten Mogols* heerschappye. Het paelt oostwaerts aen *Kaximir*, door den vliet *Bhat* van elkandere gescheiden, zuidwaerts aen *Penjab*, westwaerts aen *Kandahar*, noordwaerds aen d'Usbeksche Tartars.

Kabul komt van een Syrisch woort: welk onvruchtbaer betekent: gelijk in der daet het land onvruchtbaer, kout en groote winden enderworpen is: uitgezeid aen d'oevers van den vliet *Nilab*.

De vliet *Nilab* neemt zijn begin in het zelve, vloeit zuidwaerd en stort zijn water, by *Lahor*, in den stroom *d'Indus*. *Ananie* noemt dezen vliet *Sumo*, nemende hem voor den aelouden vliet *Arakotee*, die zijnen hooftbron in *Sablestan* heeft, en uitlozing in den *Indus*, na eerst door het meir *Bimar*, oulinx *Arakotes*, gelopen te zijn.

De hooftstad is *Kabul*, gelijknamig met het Landschap, die eenige, als *Ananie*, voor d'aeloude stad *Arachosie* of *Kosen* houden: en komt in groote, volgens verhael van zekeren Persiaen *Aviadat*, met *Kairo* over een. d'Andere voorname steden zijn *Sim*, de hooftstad van een landstreke, *Sapurgan*, en *Baglian*. De meeste inwoonders zijn Benjanen. De huizen zijn klein en laeg. Men heeft'er twee sterke kasteelen: op het een is Koning *Babar* geboren. Uit oorzake van de meenigte der struik-rovers, door het gansch land verspreid, had men voorheene drie maenden, tot de reize van *Kabul* na *Lahor* van doen: daer men heden den weg in twintig dagen kan afleggen: want zeker Koning van *Kabul*, om dit voor te komen, deed langs den grooten weg sterke huizen bouwen, in maniere van herbergen, op zekere wijtte van elkandere, en tot bescherming met volk bewonen: door welk middel vele dezer plaetsen zeer volkrijk en tot goede stede geworden zijn.

Dit

Dit land brengt een vrucht voort, *Mirabolanen*, in d'Apotheken en by d'artzen gemeenelijken genaemt.

Zedert vele jaren heeft dit geweſt onder den Mogol geſtaen. *Kabul* tot zijn gewoonelijke bewaring tegen de *Perſen*, *Augans*, *Balouchs*, en andere berg-luiden houd, ten minſten twalef of vijftien duizent krijgsknechten.

Tuſſchen *Kandahar* en *Kabul* woonen zekere volken in de bergen, die men *Afgans* of *Augans* noemt. Deze zwerven overal omher, zonder zekere wooningen te hebben, leven alleenlijk by roveryen, gelijk d'Arabieren: en eiſchen den genen, die door hun land willen trekken, tollen af.

Het Landſchap van Multan.

HEt Landſchap van *Multan*, by *Texeira Multon*, en by *Ananie Moltan* genoemt, paelt ten Noorde aen *Kandahar*, en *Kabul*, ten Weſte aen *Perſie*, ten Zuiden aen *Haiakan* of 't land der *Bullochs*, ten Ooſten aen *Penjab*.

Volgen *Davitii*, plaetſen eenige, als *Texeira*, het qualijk diep in 't land van *Indus*, of *Indoſtan*, en gelijk in het hert van dit groot geweſt, en doen het paelen aen het Koningrijk van *Mandou*, en het land der *Hindouns*: maer miſſchien verſtaen deze door *Multan* het koningrijk van *Labor*, anders *Penjab*, dat dieper te lande ingelegen is.

De hooft-ſtad, volgens *Terry* en *Ananie*, voert den naem van *Multan*: hoewel *Texeira Labor* de hoofd-ſtad des koningrijks van *Multan* maekt: en de *Multans*, volgens den zelven, in het land van *Labor* zich bevinden. Echter op een andere plaetſe ſchijnt *Texeira* van *Labor* en *Multan* twee byzondere koningrijken te maken: en te recht: want, *Labor*, volgens *Terry*, is een byzondere hoofd-ſtad van het koningrijk of landſchap *Penjab*.

In het landſchap van *Multan* ſtelt zeker Engelſche reizer een ſtad *Rotera*, die hy ſchier op een eiland vond leggen, aen den vliet *Domiadar*.

Dit geweſt is beroemt door de menigte van treffelijke bogen en pijlen, die aldaer gemaekt worden, en beter en netter zijn, dan in eenig geweſt van *Indiën*. De bogen zijn gemaekt van hoorn, zeer kunſtelijk t'ſamen gevoegt en gelijmt: de pijlen van dunne rietjes: en beide bovenmate wel en rijk met ſchilder-kunſt en vernis uitgewerkt.

Het Land der Bullochs *of* Bolloks *of Koningrijk van* Ballochy, *anders* Haikan *of* Hangi-Chan.

HEt land der *Bullochs*, of, volgens *Iarrik*, *Bollachs*, by *Terry*, *Balochs*, en by *Bernier Balouchs* geheten, word eigentlijk *Haiakan* of *Hiakan*, en by andere *Hangichan* genoemt.

Het paelt Noordwaerts aen het landſchap van *Multan*, Ooſtwaert aen het landſchap van *Penjab*, en de ſtroom *d'Indus*, Zuid-ooſtwaerts aen *Bukkor*, Zuidwaerts aen het landſchap van *Tatta*, Weſtwaerts aen de bergen, die *Perſie* van *Indiën* ſcheiden. Eenige geven tot grens-palen aen de eene zijde het land der *Puttans* of *Bottans*. Volgens *Terry*, heeft dit geweſt gene benoemde ſtad.

Davitii noemt de hooft-ſtad *Bukkara*, anders by zekeren Engelſche reizer *Bukkero*, gelegen op het midden van een eiland, in de ſtroom *d'Indus*. Andere maken *Sekkara* d'eerſte ſtad, na de zijde des koningrijks van *Multan*. Maer *Bukkero* en *Sukkara* ſchijnt een en de zelve ſtad te zijn, en word by *Terry* tot een hooft-ſtad des landſchaps van *Sukkor* gemaekt.

Daer na komt men, volgens den Engelſchen reizer, door groote boſſchen van drie dag-reizens aen de

ſtad

ſtad *Gorra*, en na vijf mijlen aen die van *Norry*, de laeſte dezes lands, na de zijde der *Puttans*. Miſſchien is deze de ſtad, die *Ananie*, uit berecht van zekeren Perſiaen *Auvadat*, *Negariot* noemt.

Rob. Kouert. De *Bullochs*, naeſt de *Patans*, volgens zekeren Engelſche reizer, zijn zeer kloekmoedige, ſterke, ſtrydbaere en groote luiden, als reuzen: hoewel minzaem van omgang met eenen iegelijk: maer halsſterrig, en menſchen-eeters, en groote roovers te lande en kapers ter zee. Zoo andere nochtans willen, is het een zeer getrouw volk: en zal liever zijn leven verliezen, dan gedogen, dat in 't reizen met de *Karavanen*, hunne beeſten of koopmanſchappen, daer op geladen, door dieven of ſtruik-roovers beſchadigt worden. Zy erneren zich veel met kemels en laſt dragend vee, van 't een land na 't ander te reizen: behertigen den landbouw, en bidden de zon aen.

Het Landſchap van Bukkor *of* Bukkar.

HEt landſchap van *Bukkor* of *Bukkar*, word midden doorſneden met den ſtroom *d'Indus*, tot zijne groote vruchtbaerheit. Het paelt ten Noorden aen de landſchappen van *Haiakan* en *Aſtak*, ten Ooſten aen *Ieſſelmeer*, ten Zuiden aen *Tatta*, ten Weſten aen *Haiakan* voornoemt.

De hooft-ſtad, volgens *Terry*, wort *Bukkor-Sukkor* genoemt, gelegen op een eiland, in den ſtroom *d'Indus*. Andere noemen deze ſtad *Bukkara* of *Bukkero* en *Sukkera*, en maken dezelve tot een hooft-ſtad des lands der *Ballochs*: en eenige tot een hoofd-ſtad des landſchaps van *Multan*, gelijk te vooren gezeit is.

Te *Sukkara* word groote handel met Indiſche kleden en andere waren gedreven. Die van *Sukkara* zijn Mahometanen.

De *Kan* of ſtede-houder, dien de Mogol te *Bukkor-Sukkor* heeft, onderhout gewoonelijken een groot getal van krijgs-knechten, in het kaſteel, om de *Bullochs*, genegen tot muiten, te breidelen.

Het Koningrijk van Send *of* Sinde, *anders* Diu *en* Tata *genaemt.*

HEt Koningrijk van *Send* of *Sinde*, word alzoo genaemt by d'Engelſche, Portugeeſche en Spangiaerts na zijne voornaemſte reviere de *Sind* of *Schind*, (by ouds *Indus*) daer het om en by gelegen is, en by *Terry* na zijne hooft-ſtad *Tata*, het koningrijk van *Tata* of *Tatta Tutta*, volgens *Herbert*, anders ook het land der *Abinds*: en by d'Arabieren het koningrijk van *Diu*. Miſſchien ſchijnt *Maffe* het *Dulcinde* te noemen, die ten Zuiden tot grens-palen geeft het koningrijk van *Kambaye*.

Het paelt, volgens den zelven *Terry*, ten Noorden aen *Bukkar*, ten Ooſten aen *Ieſſelmeer* en *Soret*, ten Zuiden aen d'Indiſche Zee, ten Weſten aen de bergen, op de grenzen van *Perſie* en des Mogols land gelegen. Het word met den ſtroom *d'Indus*, anders *Schind*, door-ſneeden, die in zijnen loop door dit geweſt vele vruchtbare en vermaekelijke eilanden maekt, en eindelijk met den grootſten kil in zee ſtort, by de ſtad *Sinde*, zeer vermaert door verſcheide hant-werkers. De hoofd-ſtad is *Tata* of *Tatah*, vermaert door een groten koop-handel der Portugeeſen eer-tijds, gelegen na den zee-kant toe; hoewel vry verre daer af. Zy word by eenige Engelſche reizers, als *Niklaes Witkingzon*, *Gutu Negar Tutta* genoemt, hoewel daer te lande gemenelijken *Tutta*, zonder de twee andere namen daer by te voegen. De andere plaetſen op dezen ſtroom gelegen,

zen stroom gelegen, zijn *Kassompauo*, en *Kallitalowny*: en de vesting van *Seyuon*, boven *Tata*, tegen stroom op te trekken. Deze vesting verbiet den doortocht de genen, die van boven afkomen. De voornaemste haven is *Lowribandel*, of liever enkel, volgens *Texeira*, *Bandel*, drie kleine dag-reizen van de hooftstad *Tatta*. Iet byzonders heeft de ree van *Lowribandel*: want de schepen, die daer ten anker komen, worden zoodanig niet van de wurmen doorsteken en geknaegt, als op de ree van *Soüally*, *Chaul*, *Dabul*, *Daman*, *Goa* en andere plaetsen. Het land is rijk en vruchtbaer, en word by d'Indianen, Portugesen en andere volken, om den handel aengedaen. Men vint 'er veele werk-stukken van fijn katoen, die d'inwoonders *Iorim* noemen, hooft-doeken of hooft-deksels, meenigte van olie van kokos-noten, en boter in overvloet. Het levert ook uit, de volheid van kandy-zuiker, pek, hers, leer-werken, gestikt met verscheide kleurige zijde, die hen tot bed- en tafel-kleeden, en tapyten dienen, doozen en koffers van allerlei slag van hout, ingeleid met peerle-moer, die door de Portugesen en andere na *Indiën* vervoert worden. *Tatta* is een der koop-rijkste Landschappen van *Indiën*.

Langs den *Sind* komen zeer groote berken afzakken, die d'inwoonders *Kistes* en *Kapuses* noemen, geladen met een groote meenigte van allerlei geweve stoffen, zuiker, anys en andere koopwaren. Deze komen van *Labor*, *Multan*, *Agra*, *Dely*, *Mandou*, *Citor*, *Utrad*, en andere plaetsen, om alles in de haven *Lowribandel* in te schepen, en van daer na *Ormuz* te vervoeren, daer het by na alles gelost word voor Neerlanders, Portugeesen en Mahometanen. d'Inwoonders zijn Mahometanen: doch bevinden zich daer, uit oorzake van den koop-handel; luiden by na van allen Godsdienst. De Groote Mogol *Ekbar* heeft allereerst dit gewest verovert.

De Landschappen van Soret, Jesselmeer *en* Attak.

SOret is een klein, hoewel rijk Landschap, paelt oostwaerts aen *Zuratte*: ten weste aen *Tatta*: ten noorde aen *Iesselmeer*: en zuidwaerts aen de zee. De hooft-stad is genaemt *Ianagar* of *Ganagar*.

Het Landschap van *Jesselmeer* of *Jesselmure* paelt zuidwaerts aen *Soret*: oostwaerts aen *Bando*: noordwaerts aen *Attak*: westwaerts aen *Bukkor* en *Tatta*. De hooft-stad is gelijknamig met het geheel Landschap.

Het Landschap van *Attak* paelt west-waerts aen *Haiakan*, met den stroom *d'Indus* tusschen beide: noordwaerts aen *Peniab*: oostwaerts aen *Ienba* en *Mando*. De hoofstad is mêe *Attak* genaemt.

Het Landschap van Peniab *of* Pangab.

HEt Landschap van *Peniab* of *Pangab*, dat 's *vijf wateren* in 't Persisch gezeid, om zijne gelegentheid tusschen vijf stroomen, als de *Ravy*, *Behat*, *Obchan*, *Wiby* en *Sinde* of *Sindar*, die alle hun water in den *Indus* storten, en een weinig zuidwaerts van *Lahor*, een eenigen kil maken.

De hooft-stad, volgens *Terry*, is *Lahor*: hoewel andere *Lahor* de hooftstad des Landschaps van *Multan*: en eenige een hooft-stad van een zelfste Koningrijk *Lahor* maken. De stad is zeer groot, oud en een van d'aenzienelijkste steden van *Indiën*: en behoeft geenzins in groote en fraeiheid voor de hoofstad van *Agra* te wijken. Zy is gelegen op de Noorder breete van vijf en dertig graden vijftien minuten, en heeft fraeie en wel geplaveide straten.

De lucht in en ontrent *Lahor* is goet en gezont. Men heeft 'er veele zeer merkwaerdige dingen; als het Paleis, de *Moskeen*, *Hamams* of wasch-baden, *tanken*, tuinen en meer andere dingen.

Het is een wijdstrekkend en zeer vruchtbaer Landschap, en het lustigste van geheel *Indien:* en het gewest, volgen *Della Valle*, over het welk, ten tijde van *Alexander de groote*, Koning *Porus* gebood.

Daer is een kasteel, zeer groot en wel gesterkt, bouwkunstig gesticht, en op een lustigen en vermakelijken oort gelegen. Het is gebouwt van witten, herden en zeer gladden steen, verrijkt met twalef poorten: drie na de stad toe, en d'andere negen na het land toe. Binnen het kasteel is een zeer schoon paleis: in het welk men gaat door twee poorten, en door twee voorhoven: en uit een van deze twee laeste lang twee wegen: d'een loopt na den *Durbar* en *Jareo* des Konings: daer hy zich allen daegs voor den volke vertoont: en d'ander na den *Divanchan*: welk een groote zaele is, daer hy zich allen avonts van acht tot elf uuren met zijne *Omrahs* onthout.

Men ziet aen de muuren vele historien, koningen en graven verbeeld, als *Schah Selim*, des groten *Mogols Ekbars zoon*, gezeten op een rijken tapijt, onder een kostelijken Throon of *Pavelsoen*, met zijne zonen, en zijne broeders, *d'Han Schah* of *Daniel*, en *Schah Morat* aen zijne rechte hand: en tegen over hem *Emorza Sherif*, oudste broeder van *Chan Asorn*: beneffens meer andere perzonaedjen.

De vliet *Rawy*, die uit het gebergte van *Kaximir* komt, doorsnijt dezelve met vele grachten, en, na een loop van drie hondert Engelsche mijlen met een zeer diepen kil en bevaerbaer voor groote vaertuigen, gedaen te hebben, stort zy in den *Indus*, by de Stad *Tatta*, na by *Diul*, op de Noorder brete van drie en twintig graden vijftien minuten.

Het Koningrijk of Landschap van Kaximir.

Benaming. 't KOningrijk of Landschap van *Kaximir*, of volgens andere *Kascimir* en *Kachmire*, by *Texeira Queximir*, en by *Mark Pol Chesmur* of *Chismeer*, en by *Eduard Terry Chishmere* genoemt, wort by *Merkator* gehouden voor het aeloud *Arachosie* of *Arachotis* van *Ptolomeus:* (hoewel *Kastald Arachosie* voor het nabygelegen gewest van *Kabul* wil gehouden hebben:) en by *Herbert* voor het aeloud *Sogdiana*. Het paelt Noordwaerts aen den berg *Kaukasus*, Noordwestwaert aen het Landschap van *Banchish*, met den stroom *d'Indus* tusschen beide, Zuid-oostwaert aen dat van *Peniab:* Westwaert aen *Kabul*, en Noordwaerts aen het Koningrijk van *Maurenahar*.

Grens palen *Jarrik* geeft ten ooste tot grens-pael het Koningrijk van *Rebat*. Het is een klein gewest, en gelegen, volgens *Texeira*, vijftien dag-reizens van *Lahor:* volgens *Herbert* op de Noorder brete van een en veertig graden negen minuten, drie hondert Engelsche mijlen van *Agra*.

Hoofd stad. De Hooft-stad maekt *Jarrik* gelijknamig met het Koningrijk: hoewel die by *Terry Syranakar* geheten is: gelegen op de Noorder brete van dertig graden. Ontrent drie mijlen van de Stad leit een Meir of poel van vijftien Engelsche mijlen in den omtrek, met zoet water, bevaerbaer, door zijne diepte, voor groote schepen: hoewel het naulix een halve mijle in de brete heeft.

In 't midden is een zeer lustig eiland, door kunst gemaekt, met een Koninglijk paleis of lust-hof, in het welk de Koning, volgens *Jarrik*, zich plag te vertrekken, wanneer hy zich met de ganzen-jacht wilde verlustigen.

Midden door 't land en dezen poel stroomt de vliet *Besat* of *Bhad*, en maekt door zijne kromten en bochten vele eilanden, en vereenigt zich eindelijk, niet verre van *Jahor*, met den stroom *d'Indus*: of, volgens, andere, met den *Ganges:* welk laest weinig waerschijnelijkheit heeft, om dessels verre afgelegentheit na het ooste.

Een andere vliet *Chanab*, by *Jarrik*, *Chenao*, en by *Terry Nilab* genoemt, heeft

heeft zijnen oorſprong in dit Landſchap, en vereenigt zich met den zelven *Indus*.

Het land heeft de volheid van rijs, tarruwe en andere nootwendige levens behoeften: is ook rijk van gras, boſſchen, luſt-hoven en bronnen. Aen de wortelen van de moerbezien-boomen worden wijngerden gepoot.

ernier. Zoo d'aeloude hiſtorien der Koningen van *Kaximir* gedenken, heeft al dit land eertijts niet geweeſt, dan een groot meir: en zou een zeker *Pire* of heilig, een ſtok oude grijzaert, met name *Kacheb*, uitgang aen de wateren met wonderlijken den berg van *Baramoulé* te doorſnijden, gegeven hebben. Dan dit ſchijnt een weinig beuzelzinnig te zijn. Wel kan dit geheel land eertijts met water zijn overdekt geweeſt: maer is deze opening geen werk van menſchen handen, uit oorzake het gebergte veel te breet en te hoog is. Veel meer heeft eene aertbeeving, gelijk deze plaetſen der zelve zeer onderworpen zijn, eenig onderaertſch hol geopent, daer het gebergt in gezonken zy.

Het zy daer meê hoe 't wil, *Kaximir* is geen meir langer: maer heden een der ſchoonſte landouwen, lang ontrent achtien, en breet drie of vier mijlen, doorkruiſt van binnen met menigte van kleine heuvelen. Het is gelegen in het uiterſte van *Hindouſtan*, ten noorde van *Lahor*, en beſlooten op den bodem met de bergen van *Kaukaſus*, tuſſchen de bergen der Koningen van groot en klein *Tibet*, en die van den *Raja Gamon*, die deſſelfs naeſte gebuuren zijn. De eerſte bergen, die het omringen, te weten die het naeſte aen de vlakte leggen, zijn van middelmatige hoogte, rijk van boomen en gras, tot voeraedje voor allerlei beeſten, als daer zijn koejen, ſchapen, bokken en peerden. Ook heeft men daer allerlei wiltbraet, als veldhoenders, hazen, gazellen, en zekere geiten of dieren, die de muskus geven. Men heeft'er ook byen in grooten overvloet: maer men vint daer (het geen wat zeltzaem in *Indiën* is) gene ſlangen, tygers, beeren noch leeuwen: 't en zy zeer zelden. Over deze middelmatige bergen, verheffen zich van daer andere zeer hooge, welker toppen het geheel jaer door met ſneeu bedekt leggen, en boven de wolken, en de gewoonelijke miſtige dampen uitkijken: daer het altijt doot ſtil en helder weer is, even als op den *Olymp*. Men kan in de bergen van *Kaximir* met gene groote tenten reizen. Ook zijn dezelve rou en onbegangkelijk, om met kemels te bereizen: want zy te lange en ſchrange ſchenkels hebben. Elf of twalef dagreizens van *Lahor* en vijf van *Kachemire*, is het gebergte *Bember* d'ingang der bergen van *Kaximir*. Het is een hoog en ſcherp, zwart, kael en verbrant gebergte, en een afgrijzelijke muur der wereld. Tuſſchen *Lahor* en *Kaximir*, by *Bember*, d'ingang der bergen van *Kaximir*, is in Lente-maent de hitte ongemeen groot, welk ontſtaet uit de hoge bergen van *Kaximir*, die noordwaerts leggen, en alle de friſſche winden, die van die zijde zouden kunnen komen, verhinderen, de ſtralen der zonne weer te rug kaetſen, en de velden verbrant en dor maken. De hitte is'er onverdragelijk. Men ziet'er gene wolken: daer waeit geen wint: de peerden zelfs bezwijken in het voort rijden. Den vreemdeling vervellen handen en voeten: en het geheel lichaem komt vol roode puisjes, die ſteken als naelden: ja ſterven eenige door de hitte. Wanneer men in Lente-maent uit de bergen van *Bember* in die van *Kaximir* over treed, komt men uit een verzengde lucht of klimaet in een getemperde. Te weten in het afklimmen aen d'andere zijde, vind men een verdragelijker friſſcher, zoeter en getemperder lucht. Maer het geene het wonderlijkſte is, men vind zich eensloefs gelijk overgebragt uit *Indiën* in *Europe*: want men ziet d'aerde bedekt met allerlei hierlandſche gewaſſen en heeſters: uit-gezeid yſſop, tijm, majoraen en roſmarein. Men ziet'er boſſchaedjen van allerlei ſlagh van boomen, als denne of maſtboomen, kaſtanie, olm en plane-boomen: daer men, een wonder! in de verbrande velden van *Hindouſtan* byna niet met allen van ziet.

mm An-

Anderhalve dagh-reizens van *Bember*, vintmen eenen bergh, die aen beide zijden met plantsoenen bedekt is: hoewel met dit onderscheit, dat op de zijde des bergs, ten zuide na Indiën, een mengelmoes van Indische en Europische gewassen is: maer op die ten noorde, geen andere groeien dan Europische: even als of de zuidzijde des berghs deel-genoot van de lucht en temper van Europe en Indiën: en de noord zijde ganlch Europischs was.

Men ziet neerwaerts in deze steile afgronden der bergen en rotsen, daer nooit mensch is geweest, honderden van boomen op elkandere neer gevallen, die verdort of half door ouderdom verrot zijn: en andere jonge en nieuwe, die uit den wortel of voet der verdorve weer gesproten zijn. Men ziet 'er ook eenige verbrande boomen, 't zy door den blixem aengesteken: of dat zy in 't hertje van den zomer, met het wrijven tegen malkandere aen, gedreven door kracht van een heete en felle wint, zijn in brant geraekt: of, gelijk d'inwoonders zeggen, zy eindelijk van zelf vuur vatten, wanneer zy oud en droog geworden zijn.

De hoogste berg van allen is genaemt *Pire-penjale*, en begint men van dien in 't verre gezicht het land van *Kachemire* t'ontdekken. In min dan een uur verneemt men in Lente maent op dezen berg, in het overtrekken, zomer en winter: want in het opklimmen verneemt men groote droppelen, en gevoelt een brandende hitte der zonne. Maer gekomen op den top des bergs, vind men noch gevrore sneeu, die men door moet houwen, om een weg te banen. By wijle valt 'er yzeling en blaest een zulke koude wint, dat de menschen lillen en beven.

Des jaers zestien hondert vier en zestig vond *F. Bernier* op den kruin van den berg *Pire-Penjale* een ouden kluizenaer, die sedert den tijd van *Schach Selim* daer op was geweest: en wiens Godsdienst men niet wist: hoewel hy, zoo men zeide, mirakelen deed, yzelijken donderen, wanneer hy wilde, en storm en onweer van hagel, sneeu, regen en wint verwekte. Hy zag 'er uit als een wilde man, had een lange en breede grijze en ongehavende baert. Hy eischte stoutelijken aelmoesen, liet water in aerde kruiken scheppen, die hy op een grooten steen nessens elkanderen had gezet: wenkte met de hand, dat men gezwint zou over gaen, zonder te blijven staen, en knorde op de genen, die geraes maekten: uit oorzake, zoo dees kluizenaer zeide, het geraes aldaer hevige stormen en onweer maekt. *Aureng zeb* (zeide de kluizenaer tegen *Bernier*, die hem in zijn hol ging bezoeken) heeft wel gedaen, met mijnen raet te volgen, en niet toe te laten, dat men geraes maekte: *Schah Jehan* heeft altijd het zelfste gedaen: maer *Schah Selim* over t'eener tijde met mijnen raet de spot dryven, en trompetten en trommelen te doen klinken, dacht niet anders, of zou daer doot zijn gebleven.

Zeker oude grijzert, die een vrouwe uit het aeloud geslacht der Koningen van *Kachemire* had getrouwt, was ten tijde van *Schah Selim*, wanneer dees zoo streng na de geenen deed zoeken, die uit dit geslacht waeren, uit vreze van gevat te worden, met drie van zijne dienaers dwers door dit geberghte gevlucht, zonder by na te weten, waer hy ging. Zwervende aldus, bevond hy zich eindelijken in een zeer schoone kleine plek of hoek: daer d'inwoonders, des verwittigt, hem quamen bezoeken, en geschenken aenbieden, en daer en boven des avonds de schoonste van hunne dochters bragten, met verzoek van eene daer uit te kiezen, om daer by te slapen: want zy wenschten van zijn bloet te hebben. Wanneer hy van daer na een anderen oort of hoek, niet verre van daer gelegen, was getrokken, quam men hem ook met geschenken bezoeken: maer de heuscheid van den voorigen avond was ongelijk met die van dezen: naerdien d'inwoonders hem hunne eigen vrouwen toebragten: oordeelende dat die van den anderen oort beesten waeren, uit oorzake zijn bloet niet was gebleven in hun

hun huis : aengezien de dochters het kint met haer in 'thuis van den gene namen, met wien zy getrouwt waren.

Tusschen of in de bergen, die noch onder *Kachemire* behooren, vint men zeer schoone oorden van landouwen: en onder andere een, die schatting geeft in huiden en wolle : welke de Landvoogt allen jaers zend te halen. De vrouwen zijn aldaer boven mate schoon, kuis en arbeitzaem. De koopluiden van *Kachemire* gaen allen jaers van berg tot berg de fijne wolle op kopen, daer zekere sluiers of *Chales* van gemaekt worden.

Men heeft'er noch een anderen oort, verder van *Kachemire* gelegen, die ook schatting in huiden en wolle geeft, en zeer lustige kleine vruchtbare vlakten en aengename dalen bezit, welke terruwe, rijs, appelen, peren, abrikozen, treffelijke meloenen en zelf druiven geven : daer zeer schone wijn van wort gemaekt. d'Inwoonders hebben by wijle geweigert schattingen te betalen, op steun van den kommerlijken en moeielijken toegang t'hunnen lande : maer men heeft altijt middel gevonden, om daer in te komen en hen onder gehoorzaemheit te brengen.

Ook heeft men in d'andere bergen, verder af gelegen, en die onder *Kachemire* niet staen, zeer lustige landstreken, bevolkt met witte en wel gemaekte menscheu : maer die by na nooit daer uit komen. Daer zijn'er, die onder gene Koningen staen, en ook genen godsdienst hebben : behalve dat zommigen geen visch eeten : houdende zulx voor onrein.

Uit alle deze bergen vloeien ontallijke bronnen en beken, die d'inwoonders na hunne rijs-velden weten te brengen; ja te leiden door groote aerde dijken na kleine heuvelen : die, na duizent andere kleine beekjens en killen aller wegen gemaekt te hebben, eindelijk zich te komen vereenigen, en een zeer fraeien vliet maken, bevaerbaer voor tamelijk groote schepen. Dees, na zachtelijk en zijnen keer rontom dit Koningrijk genomen te hebben, en midden door de hoofstad *Kaximir* gevloeit te zijn, gaet zijnen uitgang vinden te *Baramoulè*, tusschen twee scherpe spitse rotsen. Gekomen dan hier door, stort hy neffens steile afgronden neer, ontfangt op weg het water van veele kleine beeken, die uit de bergen afkomen, en valt by *Atek* in den stroom *d'Indus*. Alle deze beeken, die uit de bergen afkomen, maken het plat land en alle desselfs heuvelen wonder fraei en vruchtbaer : zulx men dit geheel Koningrijk voor een groote tuin zou mogen aennemen : die geheel groen is, vermengt met dorpen en gehuchten in 't geboomte gelegen, en onderscheiden of afgedeilt met kleine beemden, en akkers, bezait met rijs, terruwe, veelerlei plukgranen, hennip en safraen : doorsneden met water-gangen, grachten, en eenige kleine meiren en beeken : en over al bewassen met hierlandsche planten en bloemen, en bedekt met appelen, peeren, pruimen, abrikozen, note-boomen en druiven. In de byzondere tuinen wassen meloenen, *pateques* of water-meloenen, cicers, peper-wortel, beet, radijs, de meeste van onze moeskruiden en eenige, die men hier te lande niet heeft. Wel heeft men daer zoo veelerlei fruiten niet, als hier te lande: en zijn ook zoo goet niet, als onze : maer geschied dit meer uit onkunde der tuin-luiden, of hoveniers, als by mangel des aerdrijks. Dies hebben niet zonder reden de Mogols dit gewest, om zijne ongemene lustig en vruchtbaerheid, het aerdsch paradijs genoemt. Ook heeft de Groote Mogol *Ekbar* niet zonder rede zoo groote moeite aengewend, om het den natuurlijken Koningen des lands afhandig te maken : en wiert *Schab Selim*, zijn zoon, der mate daer op verslingert, dat hy het niet kon verlaten, en zeide by wijle, liever zijn geheel Rijk, dan *Kachemire* te willen verliezen.

Vruchtbaerheid van Kachemire.

Wanneer de Groote Mogol *Aurengzeb* des jaers zestien hondert vier en zestig in Lente-maend uit *Deli* na dit gewest, om zich te verlustigen, was getrokken, pijnden zich alle de Poëten, zoo Kachemyrers als Mogols, uit na-yver tegen elkanderen, gedichten tot lof van dit Koningrijk te maken, die *Aurengzeb* aenvaerde en rustig beloonde.

Eenige haelden d'ongemene hoogte der bergen op, die 't omringen, en als ontoegankelijk van alle kanten maken: ja was, voegde men daer by, de kruin van deze bergen d'oorzake, waerom d'hemel zich gewelfs-gewijze, gelijk zy verschijnt, had opgetrokken. En aengezien *Kachemire* een proef-stuk der natuur, en Koning van de Koningrijken der wereld was, zoo betaemde, dat het ontoegangkelijk was, om een onbeweegelijke vrede en ruste te kunnen genieten: met over allen te kunnen gebieden, zonder geboden te worden. Men haelde ook de reden op, waerom de natuur het met bergen had omringt: welker eenige, te weten, de hoogste en verste gelegen t'allen tijden geheel wit van sneeuw waren: en de naeste aen de vlakte geheel groen en met bosch bedekt: namelijk, de Koning der Koningrijken van de wereld, moste met een zeer dierbare kroone zijn gekroont, welker topen stralen van diamanten, en de gronden van Smaragden waeren.

Hooft-stad. De hooft-stad is van een zelven name, als het Koningrijk, en zonder muuren: lang drie vierendeel mijls, en breet een halve, Fransche mate. Zy is gelegen op een kael velt, ontrent twee Fransche mijlen van de bergen, die als een halve kring schijnen te maken, en op den oever van een meir met zoet water, van vier of vijf mijlen in den omtrek. Dit meir word gemaekt van loopende bronnen en beeken, die uit de bergen afkomen. Het loost zijn water door een gracht of watergang, bevaerbaer voor schepen, in den stroom, die midden door de stad vloeit, en twee bruggen in de zelve heeft, tot overgang van d'eene zijde, na d'andere.

Het meir is vol eilanden, welke als zoo veele speel-tuinen zijn, die alle in het midden van het water zich groen op doen, van wegen de vrucht-boomen en gevlochte lanen: ook staen rontom de zelve popelieren of ratelaers, met breede bladen, van twee tot twee voeten: waer van de dikste kunnen omvademt worden: maer zijn zoo lang, als masten van schepen, met een tros van takken alleenlijk boven aen den top, even als de dadel-boomen.

Op d'andere zijde des meirs, in het hangen der bergen, heeft men niet als speel-huizen en tuinen: alzoo de plaetse daer toe wonder bequaem is bevonden: uit oorzake zy een zeer schoone lucht heeft, en uitzicht op het meir, eilanden en stad, en vol bronnen en beken is. De schoonste van alle deze tuinen, is des Konings, die *Schah-limar* in 't Persisch genoemt word, dat is, *tuin des Konings*. Uit het meir komt men daer in, door een gracht of water gang van over de vijf hondert gemeene treden, tusschen twee breede lanen van popelieren: en is deselve geboort met een dijkje. Deze gracht loopt na des Konings schat-kamer of kabinet, die in 't midden van den tuin is, daer een andere veel prachtiger gracht begint, die allengs opwaert rijst, tot aen het einde des tuins. De gracht voornoemt, is op den gront met groote gehouwe steenen beleid: en haer schoeing van een zelven steen opgehaelt. In het midden ziet men een lange ry van water-springen, van vijftien tot vijftien treden. Men heeft daer en boven van plaetse tot plaetse groote water-perken, als bakken: waer uit zich meenigte van water-springen van veelerleie gestalten verheffen. Deze gracht eindigt aen een andere groote kamer, by na van gestalte, als d'eerste.

Deze schat-kamers of kabinetten, die by na gemaekt zijn in maniere, als domen, leggen in het midden der gracht, en rontom omringt met water, en by gevolg tusschen deze twee lanen van popelieren: zy hebben rontom haer een galderye en vier deuren tegen elkandere over: waer van twee tegen over de lanen staen, met twee bruggen, om daer over te gaen: d'eene aen d'eene, en d'andere aen d'andere zijde. De twee andere staen tegen over de water-gangen of grachten. Ider kabinet bestaet uit een grote kamer, in 't midden van vier andere kleinder kamers, die na de vier hoeken zijn. Alles is van binnen geschildert en verguld: zoo wel de kleine, als groote kamers, met spreuken, geschreven

ven

ven in groote en prachtige Persische letteren. De vier poorten zijn bovenmate kostelijk, en gemaekt van grote stenen, met twee kolommen, die gehaelt zijn uit dese aeloude heidensche tempelen, die *Schah Jehan* deed verwoesten. Men weet in waerheid niet de waerde van deze groote steenen en pijlers, noch van wat stoffe zy zijn: maer wel ziet men, dat zy van dierbaerder stoffe zijn, als marmor en porfyr. De meeste huizen zijn van hout, dies niet tegenstaende wel gebouwt, en twee of drie verdiepingen hoog: niet door gebrek van fraeien steen: (want men heeft 'er meenigte van oude verwoeste *Deuras* of tempelen van steen gemaekt:) maer om den goe koop, door den overvloed van hout, dat op het na by gelegen gebergte wast, en met geringe moeite van daer langs de kleine revieren na de stad kan gevoert worden.

De huizen, op de reviere gebouwt, hebben by na alle een tuintje, die op het water een zeer lustige uitzicht genieten, inzonderheid in de lente en des zomers, wanneer men op het water om een speel-reis vaert. d'Andere huizen, die niet op de reviere gebouwt staen, hebben by na ook alle een tuin: en zelfs veele een gracht, die op 't meir uit komt, met een klein schuitje, om daer op tot vermaek te varen. Op 't een einde der stad vertoont zich een berg, die aen alle zijden zeer steil neer schiet, en daer en boven een zeer lustig verschiet maekt: uit oorzake hy in het hangen fraeie huizen met tuinen heeft, en boven op den top een wel gebouwde *Moske* en kluise, met een tuin en meenigte van schoone groene boomen, die hem een kroone verstrekken. Van wegen deze boomen en tuinen, noemt men dezen berg in de tale des lands *Hary-perbet*, dat zoo veel zeggen wil, als *berg der groente*. Tegen over dezen berg vertoont zich een andere: waer op men ook een kleine *Moske* met een tuin ziet, en een zeer aeloud gebouw, die een *Deura* of Pagode schijnt geweest te zijn: hoewel men het *Takt-Souliman* noemt, dat is, *Throon van Salomon*: uit oorzake, zoo de Mahometanen zeggen, *Salomon* het heeft doen bouwen, wanneer hy te *Kachemire* was gekomen.

Op het einde dezes Koningrijks, twee of drie kleine dag-reizens van de stad *Kachemire*, levert zeker springbron aen den voet van eenen berg wonder-daden (zoo de Mahometanen zeggen) in Bloei-maent uit, wanneer de sneeu op de bergen smelt. Te weten, deze bron vloeit, ontrent den tijd van vijftien dagen, en houd stil geregelt driemael des daegs: in den dageraet, op den middagh, en des nachts. Desselfs vloeying is gewoonelijken drie vierendeel uurs, een weinig meer of min, en overvloedelijken genoech, om een *tank* of water-bak daer by te vullen: die vierkant en ontrent twalef voeten breet en diep is, met trappen tot nedergang aen 't water. Na de vijftien eerste dagen begint zijn loop zo geregelt niet te zijn, noch zo overvloedig, en houd eindelijk, na een maent of daer ontrent, geheel op, en vloeit niet meer den overigen tijd des jaers; uitgezeid, geduurende eenige groote en langduurige regen: als wanneer hy zonder ophouden en regel loopt, gelijk andere bronnen. De Heidenen hebben op de kant van de *tank* een kleine *Deura* of Pagode, *Brary* ter eere, die een van hunne *Deutas* of valsche Goden is, gesticht: waerom zy ook dezen bron *Send-Brary* genoemt hebben, als of men *water van Brary* zeide: en komen derwaerts veele luiden uit alle oorden ter bedevaert, om zich te baden en heiligen in dit wonderlijk water. Veele beuzelzinnige redenen worden by hen over den oorsprong van dit water gevoert.

De berg, aen wiens voet deze bron leid, strekt zich in de lengte van 't noorde na 't zuide, en is gescheiden van andere bergen, hoewel die zeer na by den zelven gelegen zijn. Hy verbeelt de gedaente van een ezels-rug, en heeft eenen kruin, op 't breedste, van hondert treden. Zijne eene zijde, ten noorde, is bedekt met groente, die de zon evenwel niet kan beschijnen, dan des uchtens ten acht uuren, uit oorzake van d'andere tegen over gelegen bergen.

d'Andere zijde, ten westte, is bedekt met geboomte en heesters.

Een weinig van den grooten weg af, leit een lust-plaetse der oude Koningen van *Kachemire*, en heden van den groten Mogol, genoemt *Achiavel*. Des zelfs voornaemste schoonheid is een bron: wiens water zich buitenwaert na alle zijden verspreit, rondom het gebou, dat zeer heerlijk is, en in alle de tuinen, door hondert water-gangen. De bron schiet uit d'aerde, als of het uit den grond van een put, met groot gewelt en ziedinge, opwaert sprong, en in zulken overvloet, dat men het veel eer een reviere, als bron zou mogen noemen. 't Water is wonderlijk goet, en zoo kout, dat men by na de hand daer niet kan inhouden,

De tuin is zeer schoon, door zijne lanen, groote meenigte van vruchtboomen, als appelen, peren, pruimen, abrikoos, en kersse-boomen, en door de meenigte van velerlei waterspringen en visch-rijke vijvers.

Niet verre van *Achiavel* heeft men een zeer schoone andere Koninglijke tuin, en vint daer in dezelve vermaken, als in die van *Achiavel*: maer heeft deze laetste, daer en boven, in een van zijne grachten visschen, die op haer te roepen, en broot voor te smijten, te voorschijn komen. De meeste groote hebben goude ringen aen de bek, met opschriften rontom, die men zeit, die beruchte *Nourmehalle*, Gemalin van den grooten *Mogol Selim*, daer aen doen hechten heeft.

Ontrent zoo verre van de stad *Kachemire*, als *Sendbrary*, is een plaetse, *Baramoulay* genoemt, een tamelijk lustige oort. Aldaer is een fraei gebouwde Moske, en in dezelve een cierlijke graf-stede van eenen der beruchte Mahometaensche *Pires* of heilige *Derwisen*, die allen daegs, zoo de Moren uitstroien, grote wonderen werkt, met het genezen der kranken, die in grooten getale zich rontom de grafstede bevinden.

Na by de Moske is een koken met groote ketelen van gegoten koper, vol vleesch en rijs: misschien de zeilsteen, die de kranken trekt, en het mirakel, dat hen gezondt maekt. Aen de andere zijde is een tuin en kamers voor de Mullahs, die aldaer gerustelijken hun leven overbrengen.

Men werkt'er ook een ander mirakel: te weten, daer is een dikke ronde steen, dien de sterkste man naeuwliks een weinig, dan met groote moeite, van d'aerde zou kunnen oplichten: en niet te min elf man, door tusschenkomen van dezen heiligh, even als een strootje, met 't eind van hunne elf vingeren oplichten, zonder eenigen arbeit, en zonder eenige zwaerte te gevoelen. Elf *Mullas*, zeit *F. Bernier*, (die zich, des jaers zestienhondert vier en zestig, by het uitwerken van dit mirakel bevond,) stonden wel dicht gedrongen rontom dezen steen gerangt, die met hunne kabayes of lange rokken beletten klaerlijk te zien, op wat wijze zy dien aenvatten en oplichten: niet tegenstaende zy alle zeiden, dat zy dien niet aenraekten dan met 't einde van een van hunne vingeren: en de steen zo licht als een pluim was. Wat my belangt, die mijne oogen wel geopent had, en het werk van naby aenzag, zoo bemerkte ik genoegzaem, dat zy groot gewelt baerden, en de duim te baet namen, dien zy wel dicht toe-gesloten, op de tweede toe-gesloote vinger hielden: dies niet tegenstaende liet ik niet na te krijten, gelijk de Mullas en alle d'omstaenders, *Karamet: Karamet:* dat is: mirakel, mirakel. En gaf ter zelver tijd een *Ropie* voor de *Mullas*: met hen wel aendachtelijk te bidden, om de gunste te mogen hebben, van meê eenmael een van d'elf te zijn, die dezen steen zouden optillen. Qualijk wilden zy dit toestaen: maer als ik hen noch een *Ropie* toesmeet, en my geliet volkomentlijk aen het mirakel geloof te geven, gaf een van d'elf my zijne plaetse over.

Zy beelden zich ongetwijffelt in, dat tien onder hen te zamen gevoegt genoeg zouden zijn, schoon ik zelf daer toe geen groot gewelt deed: en zich zo wel zouden in rang stellen, en aen malkanderen dringen, dat ik daer niet van zou bemerken. Maer zy vonden zig uittermate bedrogen, wanneer de steen, dien ik niet wilde houden,

dan

dan alleen met het eind van mijne vinger alleen, helde en geduurig na mijne zijde viel, tot dat ik eindelijk zag, dat het tijd was den duim en vinger, wel te zamen gesloten, daer aen te slaen, gelijk zy luiden: en alzoo lichten wy den steen van d'aerde op: hoewel met veel moeite. Niettemin wanneer ik zag, hoe een iegelijk my over dwers aen zag, en men niet wiste, wie ik was, liet ik niet na ook te roepen *Karamet*, neffens d'andere, en noch een *Ropie*, uit vreze van met steenen gegooit te worden, den *Mullas* te geven.

Een stuk weeghs van *Baramoulay*, leid een groot meir, daer midden door een reviere schiet, die van daer na *Baramoulay* loopt. Het is rijk van visch, inzonderheid van ael: en krielt van gansen, wilde enden en veel andere water-vogelen. Aldaer komt de Landvoogt van *Kachemire* overwinteren, om zijn vermaek op de jacht te nemen. In het midden van dit meir is een kluis met een kleine tuin, die wonderbaerlijken, zoo men zeid, op het water drijft, en daer in de kluizenaer zijn leven over brengt, zonder daer uit te komen. Men weet duizent beuzelingen van dezen kluize te verhalen, en zeid, dat het een van d'aeloude Koningen van *Kachemire* was, die uit nieuwsgierigheid deze kluize op groote balken, aen elkanderen geslagen, deed bouwen.

Ontrent dit meir is een bron, die ook iet zeltzaems heeft. Hy zied zeer zachtelijken, springt met een kleine hevigheid opwaerts, maekt kleine bellen, vol licht, en voert na de boven-vlakte des waters een weinig zeker zeer fijn en teder zavel, dat op een zelve wijze te ruch keert, als het gekomen is. Een oogenblik daer na blijft het water stil staen, zonder koken, en zonder zavel op te werpen: en begint daer na weer heel van nieuws op, als te voore, en vervolgt aldus zijne beweging, hoewel met ongeregelde tijden tusschen beide. Men zeid dit wonder hier in bestaet, dat men met spreken of met de voet tegen d'aerde te stooten maekt, het water beweegt en het doet loopen en zieden, als gezeit is. In de bergen heeft men een groot meir, daer des zomers ys is, gelijk een kleine ys-zee, daer de winden stukken van maken en brekẽ.

Daer na komt men in een zekere plaetse, genaemt *Sengsafed*, dat *witten steen* gezeid is; die zeer berucht is, uit oorzake zy den geheelen zomer met allerlei slag van bloemen vervult is: en t'allen tijde, wanneer daer veel volks gaet, dat groot gewelt maekt en de lucht zeer beweegt, aenstonts een groote regen ontstaet. Het zy hoe 't wil, wanneer *Schah Jehan* in verleden jaren daer over ging, dacht hy daer te blijven, door het ontstaen van een groote en ongewoone regen: hoewel hy bevel had gegeven, om zoo weinig geluit te maken, als doenelijk was. Het zelfste geschied ook op den berg *Pire-Penjale*.

Wezen der inwoonders. De Kachemirers zijn voor schoon berucht en alzoo wel gemaekt van leden, als de volken van Europe: hebbende niet met allen van 't gelaet en gedaente der Tartaren, en kleine verkens oogen, gelijk die van *Kacheuer* en de meeste van groot *Tibet*, hun gebuuren, hebben. De vrouwen zijn'er boven al zeer schoon van leest: waerom ook de meeste vreemdelingen, nieuws gekomen aen het hof van den *Mogol*, zich daer van verzien, ten einde daer by kinderen te kunnen krijgen, die blanker zijn, als d'Indianen, en aldus voor oprechte Mogols kunnen door gaen. Vrouwen van staet komen zelden of noit op straet: maer wel de gemene.

De Kachemirers hebben den naem van volmaekt geestig, en veel schalker en handiger als de Indianen te zijn, en geboren tot de Poëzye en wetenschappen, niet min als de Persen. Zy zijn daer en boven zeer arbeitzaem en vernuftig: zy maken palekijns, ledekanten, koffers, schrijf-kokers, kisjes, lepels en velerley ander slag van kleine werken, die een zonderlinge schoonheit by zich hebben, en door gantsch Indiën getroken worden. Zy weten het hout-werk ongemeen schoon te vernissen, en d'aederen van zeker hout, dat dezelve zeer schoon heeft, te verbeelden en na te bootsen, met

met daer gout-draet op te leggen. Maer het geen d'inwoonders byzonder en merkwaerdig hebben, en den koophandel en gelt in hun landt brengt, is die onuitsprekelijke groote menigte van sluiers of *Chales*, die zy daer maken, en de kleine kinderen daer aen zetten te werken.

Sluyers. Deze *Chales* zijn zekere stukken van stof, van ontrent anderhalve elle lang, en ontrent een elle breet, geborduurt aen beide einden met een zeker slag van borduursel, tot de brete ontrent van een voet.

De *Mogols* en *Indianen*, beide mannen en vrouwen, dragen dezelve des winters op het hooft, met een slag over de linker schouder, als een mantel. Men maektze op tweederlei wijze: eenige van inlandsche wol, die veel fijnder en zachter, als de Spaensche is: en andere van een zekere wol of liever van een zeker hair, *Touz* genoemt: welk groeit op de borste van zekere wilde geiten van groot *Tibet*.

Deze laetste zijn veel dierder, ten aenzien van d'andere: ja is geen hair van een bever zoo zacht noch fijn: hoewel zy de mot of wurm zeer onderwarig zijn, ten zy men daer wel op past, met dezelve dikwils uit te slaen, en te verluchten. Zy worden veel by de grooten en *Omrahs* gedragen, en kosten eenige hondert en vijftig *Ropias*, (een *Ropia* gerekent op vier en twintig stuivers:) daer die van inlandsche wolle, niet boven vijftig te staen komen.

Men zeit *Kaximir* eertijds over alle de naer gelegen bergen, tot aen *Tartaryen*, en over geheel *Indostan*, tot aen het eilant *Ceilon* heerschte.

Zoo de historien des lands getuigen, zou ook klein *Tibet*, de staet van den *Raja* van *Gamon*, *Kachguer*, en *Serenaguer* voorhenen onderhorige delen dezes Koningrijks zijn geweest.

Godsdienst. By ouds waeren d'Inwoonders alle heidenen: maer voor drie hondert en meer jaren herwaerts is de leere van *Mahometh* daer ingevoert: zulx het grootste gedeelte nu *Sarazenen* zijn. Tot bewaring voor 's vyants invallen heeft de *Mogol* ontrent vier duizent soldaten in *Kaximir* leggen.

Voor hene was het een Koningrijk op zich zelf, en wierd door een eigen Koning bestiert: zonder aen iemand schattinge te geven: maer des jaers vijftien-hondert vijf en tnegentig heeft de *Mogol Ekbar* het zelve bemachtigt: uit oorzake van den inwendigen tweespalt en oorlog der ingezetenen tegen elkanderen: want anders was het noit verovert geworden: naerdien *Kaximir* het machtigste van alle de gebuur-koningrijken was. Heden word *Kaximir* bestiert door eenen Stad-houder of Landvoogt van des grooten *Mogols* wege. De tegenwoordige is *Diaretkan* genoemt, en door Koning *Oranchzef* gestelt. Wijders de Groote Mogol *Ekbar* maekte dit gewest *Kaximir* den laetsten Koning *Justef Chan*, met dwang, in dezer wijze afhandig.

Wanneer *Ekbar* stont, om 't koningrijk van *Maurenahar* te veroveren, en de koning *Kaximir*, als tusschen beide gelegen, hem dit kon verhinderen, zond hy aen hem *Alli Mirza* en liet zeggen. Hy had aenstonts te *Labor* te komen, en zijnen zoon met zich te brengen. Zy zouden aldaer allen goet onthael vinden, dat men van eenen gebuur-konink en vrient zou mogen verhopen: die hem in het bezit van zijn land zou laten en verzekeren van zijne bescherming. Dan zoo hy wilde den kans van een onzekeren oorlog wagen, die hem onvermydelijk over 't hooft hing, hy zou hem uit zijn rijk verjagen, tot zijn slave maken, en zijnen zoon in ballingschap zenden. De Koning van *Kaximir*, vervaert door deze dreigementen, gaf zich aenstonts aen *Ekbar* over, en deed hem manschap van zijn rijk. Maer *Jakob Chan*, zijn zoon, die niets machtig was, deze geweldenarye en overlast in te kroppen, begaf zig op de vlucht, en vond zich daer aenstonts gevolgt van zulk een meenigte gunstenaers, dat hy dier genoech had, om d'Indianen uit alle de plaetsen te verdrijven, en dead zich voor koning erkennen: hoewel hy de geneuchte van deze nieuwe waerdigheit niet lang genoot: want *Ekbar*, tot razens toe vergramt, over dit wegtrekken, zond *Ally Mirza* en

en *Kassem Chan*, met dertig duizend man na hem toe, met bevel van hem slag te leveren. Maer dese jonge Prins, durvende met ongelijke krachtē hem geenen slag wagen, vluchte in de hooge bergen van *Bunkery*, daer *Kassem Chan*, onder de geleide van eenige landzaten, hem kloekelijken vervolgde, zich meester van alle de bergen maekte, en *Jakob Chan* dwong na *Sirhenaker* zich te vertrekken: daer hy in korten tijt belegeert wiert. En schoon de plaetse tamelijk sterk was, en hy volks genoech by zich had, zoo most hy zich evenwel overgeven, en wierd gebonden en geboeit na *Indostan* gevoert.

De Landschappen van Banchish, Jangapore *en* Jenba.

'T LAndschap van *Banchish* leid oostwaert, een weinig na 't zuide, van *Chismeer*, waer van het door den stroom *d'Indus* gescheiden word: paelt noordwaerts aen de volken *Kakares*, en zuidwaerts aen *Jangapore*. De hoofstad is *Bishur* geneemt.

Het Landschap van *Jangapore* leid op den vliet *Kaul*, een der vijf vlieten, die *Penjab* bewateren: heeft *Siba* ten ooste: *Banchis* ten noorde: *Jenba* ten zuide, en *Penjab* ten weste.

Het Landschap van *Jenba* leid oostwaerts van *Penjab*, heeft *Jangapore* ten noorde: *Nagrakat* ten ooste: en *Dely* ten zuide. De hooft-stad heet ook *Ienba*. Het lant is zeer bergachtig.

't Koningrijk van Dely.

'T KOningrijk of Landtschap van *Dely* of *Delly*, wort by *Terry* *Dellee* geheeten, en by andere *Dehly* en *Dehli*: welk een hert betekent, ter oorzake het in het hertje van des *Mogols* gebied gelegen is. Het leid, volgens den zelven *Terry*, tusschen *Jenba* en *Agra*.

Volgens *Maginus* leid het Koningrijk van *Dely* tusschen de Koningrijken van *Dekan*, *Narsinge*, *Orixa* en *Kambaye*: * strekt rondom het Landschap van *Narsinge*, zijnde gescheiden van het Konigrijk van *Kambaye*, door zeer groote bergen. De vliet *Jeminy* verstrekt haer aen d'eene zijde tot een gracht, die met een brug van tien bogen overslagen is, tot overgang in de stad. De oude hooft-stad was ook *Dely* genoemt, en een zeer aeloude, fraeie en groote stadt, en de zetel en grafstede van de voorige Mogolsche Keizeren: maer is namaels de zetel na *Agra* vervoert. Haer pracht stak in zonderheid in veele aelonde gedenktekenen of graf-steden uit: daer meer als twintig groote Heeren en Koningen in begraven leggen. De waengelovige Indianen trekken derwaerts met grooten aendacht ter beevaert. Zy heeft de volheid van alle dingen. Het was ook voortijts de stad en zetel van Koning *Porus*, die ontrent dezen oort door *Alexander de Groote* overwonnen wierd: wanneer dees tegen hem met groote olifanten en veel rosvolk was op getrokken. Drie mijlen van de stad, op een plaetse, het *Oud Delly* genaemt: (alwaer Koning *Homayon*, vader van *Ekbar*, leid begraven,) ziet men een groote marmere pijler of pyramide, het gedenckwaerdigste in 't geheel Landschap, met een Grieksch opschrift: hoewel schier door den tijd versleten: 't is opgerecht, zoo *Thomas Koryat* wil, by *Alexander de Groote*, ter gedenkenis van zijn beruchte zege. Te dien tijde was oud *Delly* een graf-stede van veele groote Prinsen; gelijk *Nieu Delly* heden is.

Terr.

Voor ontrent vyftig jaren, deed *Schah Jehan*, vader van den tegenwoordigen Grooten *Mogol Aurangzeb*, dicht aen dit *Oud Dely*, een stadt bouwen, en na zijnen Bernier.

naem *Schah Jehan Abad*, en by verkorting *Jehan Abad* noemen: welk zeggen wil, bevolking van *Schach Jehan*, en maekte de zelve tot de Hooft-stadt van het Rijk, in plaetze van *Agra*, daer hy zeide de hitte des Somers al te hevig was. Door deze nabyheidt hebben de puinhopen van het oudt *Dely* tot het nieuw gedient, en spreekt men schier in Indiën niet meer van *Dely*, maer alleenlijk van *Jehan Abad*. Derhalven is *Jehan Abad* een nieuwe stadt, gelegen op een kael veldt, aen den oever van de vliet *Gemna*, en gesticht langs d'eene zijde alleen van dezen vliet; want men heeft niet dan een schipbrug, om daer over in het veldt te gaen.

Zy is geheel omringt met muuren, uitgezeidt aen de water zijde. De muren zijn van kareelsteen, en zonder eenige bescherming van belang; want zy zijn zonder grachten, en hebben niet om tot borstwering te dienen, dan ronde toorens, na de oude wijze gebouwt, op ieder hondert treden of daer omtrent, en achter haer een aerde wal van vier of vijf voet dik. d'Omtrek der muuren, met het slot daer in begrepen, is omtrent twee mijlen en een halve groot: dan zoo men daer onder een zeer lange voorstad wil begrijpen, die na *Lahor* loopt, welk onbewoont is, en overgebleven van het aeloud *Dely*, dat tot noch gelijk een groote en zeer lange voorstadt is, en drie of vier andere minder steden; *Dely* zal in de rechte lijn ruim een groote mijle uitmaken, en een omtrek, die niet wel te bepalen is, uit oorzake men tusschen deze voorstadt groote tuinen en ruimte vindt, zonder met gebouwen vervult; hoewel d'omtrek ongetwijffelt van een ysselijke groote is.

Het Slot, daer binnen het *Mehalle* of Vrouwen-timmer is, beneffens andere Koninglijke vertrekken, is gesticht in 't ronde, of liever in een half rondt, en heeft zijn uitzicht op den stroom; dies niet te min heeft men tusschen het water en de muren een vry breede en lange zandige plaetse, daer men gewoonlijken de olifanten laet vechten, en dikwijls het krijgs-volk van de *Omrahs* en *Rajas*, of Vorsten, monsteren, in tegenwoordigheidt des Konings, die het uit de vensters van zijne zalen aenschouwt.

De muren van het slot, ten aenzien van hunne ronde toorens, na de oude wijze, gebouwt, zijn by na gelijk die van de stadt; maer opgehaelt ten deele van briksteen, en ten deele van zeekere roode steen, in 't aenzien als marmer: waer door deze veel fraeier toonen, als die van de stadt: behalve datze veel hoger zijn opgehaelt, en veel sterker en dikker, en bestant tegen het schieten van eenige kleine veldt-stukken.

Daer en boven is het omringt, uitgezeidt aen de waterkant, met een schoon water, en vischrijke gracht, die met een schoeing van gehouwe steen is opgehaelt. Evenwel zou een tamelijke baterye, met grof geschut, dezelve konnen ter neêrvellen.

Rontom de gracht leidt een vry breede tuin, die men t'allen tijden vol bloemen en groene boomen ziet; 't welk met deze groote roode muuren een zeer schoon gezicht geeft. Rontom deze tuin is de groote straet, of liever een groote Koninglijke plaetse, daer twee groote en de voornaemste poorten des Kasteels op uit komen, en op deze poorten de voornaemste straten der stadt.

Op deze groote plaetze ziet men de tenten van deze *Rajas*, die in 's Konings dienst zijn, om aldaer alle weeken, ieder op zijn beurt, wacht te houden, in steede de *Omrahs*, en *Mansebdars*, of kleine Ommerahs de zelve op het Slot doen; want het lust dezen *Rajas* niet zich aldaer zoo lange in een Slot opgesloten te zien.

Op deze zelve plaetze oeffent men in den dageraet de paerden van een lange Koninglijke Paerde-stal, die zich daer na by vertoont. Deze plaets is ook een *Basar*, of Markt van alderleie koopwaren, en een vergaderplaetse van alderleie Planeetlezers, en arme Starrekijkers, zoo Mahometanen, als Indianen.

Op

Op deze plaetse monstert de *Kobatkan*, of groot Commissaris van de Ruiterye, naukeurig de paerden der Ruiters, die aengenomen zijn, om in dienst te treden: te weten, zoo deze paerden bevonden worden Turksche te zijn, dat is te zeggen van Turkistan, of van Tartarye, en groot en sterk genoeg zijn om te dienen, hy doet hen op de heupe met een yzer branden het merk des Konings, en der *Omrahs*, onder wien de Ruiters moeten staen: en is dit geen quade vondt, om de Ruiters het leenen der paerden aen elkanderen te beletten?

Deze twee voornaemste straten, die op de twee poorten van het Slot, en op de plaetze voornoemt uit komen, hebben omtrent vijf-en-twintig of dertig treden in de breette, en loopen lijn recht by na zoo verre, als het oog kan toereiken; hoewel die na de poorte van *Lahor* loopt veel langer is, als d'andere; maer zijn in het stuk van Gebouwen alle beiden elkanderen gelijk.

Men heeft ter wederzijden niet dan bogen of gewelfzelen, gemaekt van kareel-steenen, hoewel geene gebouwen daer boven; maer alleenlijk een plat. Ook zijn 'er gene doorgaende galderijen, maer de bogen door tusschen-muuren afgescheiden, die open winkels geven, daer de Ambachts-luiden des daegs in arbeiden, of daer de Wisselaers zich onthouden, om hun dingen te doen, en de Koopluiden hunne waren ten toone stellen, die zy des avondts in een pak-huis, welk achter de gewelfzelen staet, opsluiten; waer van de kleine deure, die gesloten word, op den grondt van ieder gewelf is. Op dit Pak-huis zijn gesticht en opgehaelt de huizen der Koopluiden, die haer van de straet af vry fraei vertoonen, en zelfs ook vry gemakkelijk zijn; want zy hoogh in de lucht staen buiten het stof, en leggen gelijk met de boven gronden, of platten van de bogen: waer op men in de straten kan zien, en des nachts in de koelte slapen.

Dan behalven deze twee voornaemste straten, en eenige andere, heeft men daer weinig zulke fraeie huizen, die aldus boven op de platten zijn gebout: ook hebben deze twee straten die niet over al doorgaens.

Behalve deze twee voorname straten, zijn 'er noch vijf andere, die wel zoo lang noch recht niet zijn: maer in de rest geheellijken haer gelijk. Wel heeft men 'er noch ontallijke andere straten, die de stadt van alle zijde dwars doorlopen, en waer van de meeste ook bogen hebben; maer uit oorzake zy gebouwt zijn tot woonplaetzen, voor byzondere luiden, die de gelijkdeligheit na behoren niet in acht hebben genomen, zoo zijn de meeste zoo breet niet, noch zoo recht, noch zoo wel gebouwt, als d'andere.

Onder of tusschen alle deze straten staen van alle zijden verspreid de huizen der *Mansebdars*, of kleine *Omrahs*, die van luiden van den Gerechte, en de meeste groote Koopluiden, en andere bysondere, welker vele niet slecht zijn, gebouwt. Wel is waer, men weinige heeft, die van Brik of andere steen zijn gebouwt, en zelf meenigten, die geheel van aerde zijn, en bedekt met stroo; maer zijn des niet te min zeer gemakkelijk, uit oorzake zy gewonelijken vry luchtigh zijn, en met hoven en tuinen. Zy zijn ook zeer fraei van binnen; want behalven het schoon huisraet, zijn deze daken van stroo, door een bedstede van zekere çierelijke, lange, herde en sterke rietten ondersteunt, en de aerde muuren met zeer fijne en witte kalk bestreeken.

Onder deze tamelijke fraeie huizen voornoemt, heeft men ook een overgroote menigte van andere kleine, die alleenlijk van leem-aerde en gekapt stroo zijn gemaekt, tot woonplaetse voor de slechte ruiters, knechten, en alle de geringe luiden van den *Bazar*, of Koopmarkt, die het Hof en Heir des Konings met zich slepen.

Uit oorzake van dit strooituigh is Dely den brand zeer onderwarig.

Des jaers zestienhondert drie-en-zestig branden over de zestig duizent strooi-daken af, in twee of driemael, dat de brandt daer in raekte, ten tijde

van zeekere felle winden, die zich inzonderheidt des Somers verheffen. De vlam sloeg zoo fel en geweldig voort, dat de zelve Kemels en veele Paerden verslondt, zonder men tijdt hadt die te redden. Zelfs vele bywijven des Konings, die noit uit het Vrouwen-timmer waren geweest, en zoo onnozel en zoo beschaemt zijn, wanneer zy manvolk zien, en niet weten te doen dan het aengezicht te bedekken, wierden meê door het vuur verteert.

Uit oorzake van deze slechte huizen van aerde en stroo, kan men *Delij* by na niet anders aenschouwen, als veele Dorpen te zamen gevoeght, of als een Veldt-leger met hutten; hoewel een weinig beter en gerijffelijker geplaest, als in 't veldt.

Wat belanght de huizen der *Omrahs*, die ook aen alle hoeken door de stadt verspreidt staen, en inzonderheidt op den stroom, en zelfs in de voorsteden: men heeft te weten, zoo een huis in deze warme landen de naem van çierlijk of fraei zal dragen, zoo wil men het te degen gerijffelijk hebben: het moet gelegen zijn op een luchtigen oort, die de wint van alle zijden kan ontfangen, en inzonderheidt de Noorder: het moet hoven, tuinen, bomen, tanken, of waterbakken, met kleine waterspringer in de zalen, of ten minste aen de ingangen hebben: het moet daer en boven fraeie kelders hebben, met groote wintvangen, die de lucht bewegen, om te rusten in de koelte van den middagh tot vier of vijf uren, als de lucht begint heet te worden, en te broeien: of liever het moet in plaets van kelders kaskanays hebben, dat zijn kleine huizen van stroo, of liever van welriekende wortelen, die zeer net zijn gemaekt, en gewonelijven geplaest worden in het midden van een Ploemperk, na by een tank, of waterbak, ten einde de knechten, met leere vlesschen, de zelve lichtelijken van buiten konnen bevochtigen.

Noch wordt vereischt tot een fraei huis, dat het gelegen zy in het midden van een groot vlak perk, en hebben vier groote divans, of steigers, die een mans hooghte, of daer omtrent, van d'aerde verheven zijn, en tegen de vier deelen der Werelt aenstaen, om de wint en koelte te ontfangen: van wat zijde die zou mogen komen.

Eindelijk moet het hebben, in plaetze van schuinze daken, verheve platten, daer men des nachts op kan slapen, die gelijk leggen met zeekere groote kamer, daer men, in tijdt van noodt, een bedt-steede kan maken, dat is te zeggen: wanneer een storm van regen, of stoffe ontstaet, of die prikkelende koelte de luiden in den morgenstondt opwekt, en bedekzel doet zoeken: of liever wanneer die kleine en dunne doordringende dau (waer uit stijvigheidt van leden, en een slag van lamheidt ontstaet) des uchtens de menschen aengrijpt.

Wat aengaet het binne-werk van een fraei huis: de geheele vloer moet overspreidt zijn, met een katoene matras van vier vingeren dik, met een fijn wit kleet daer boven op, des Somers: en met een tapijt, des Winters. In de voornaemste plaetsen van de kamer, na by de muur, moet een of twee matrassen zijn, en opgeleit met een net klein borduursel van zijde, doorwrocht met gout en zilver, tot een zit-plaetse voor den meester, of voor luiden van aensien, die hem komen besoeken: ook moet ieder matras een groot kussen van gout laken hebben, om daer op te rusten. Rontom de kamer, langhs de muren, heeft men veel van deze groote kussens, of van Fluweel, of gebloemt Satijn, om op te zitten en rusten voor d'omstanders.

De muren, tot vier of vyf voet van de vloer, moeten by-na alle tot kleine vensters zijn gemaekt, gesneden op honderdley wijse, of verscheide gestalte, seer aerdigh, wel net en gelijkdeelig met elkandere: met porcelijne vaten en bloem-potten van binnen: zonder men daer evenwel eenige beeltenissen van menschen of beesten heeft, uit oorsaeke de Godtsdienst het niet toelaet.

Dit is om en by een schets, en ontwerp van een fraei huis in die ge-

gewesten. En gelijk men in *Dely* een groote menigte derselver heeft, die alle de hoedanigheden voornoemt hebben, of ten minste ten deele, na zy min of meer fraei of prachtig zijn, zoo is *Dely* met recht niet sonder gebouwen, die in der daet fraei zijn, hoewel met onse Europische niet gelijk. Niet tegenstaende *Dely* de zetel van een zeer machtig en prachtig hof is, en by gevolg de stapel van allerleie ontallijke koopwaren, zoo mag zy evenwel in kooprijkheit niet tegē Amsterdam, Londen of Parijs op: ja vint men de fraeiste en dierbaerste stoffen gewoonlijken inde magazijnen of pakhuizen en niet inde winkels: dies soo men in eenē winkel schoone en fijne kleeden, zijde stoffen, met goud en zilver doorweven, tulbanden met goud geborduert, goud-laken en andere kostelijke waren te koop vint, men vint'er vyf-en-twintig en meer, die niet hebben dan potten met boter, en bennen op malkanderen gestapelt, vol rys, gerst, erreten, sysers, terruwe en veel andere pluk granen, die de gewoonlijke spyse is niet alleenlijk voor alle de heidenen, die noit spyse eeten, welk leven ontfangen heeft: maer self voor al het gemeen Mahometaensch volk, en voor een groot gedeelte van krijgs-volk.

Inder daet men heefter een treffelijke fruit-marckt, en ziet men des Zomers menighte van winkels vol drooge vruchten, die van Persie, Balk, Bokara en Samarkand komen, als amandelen, pistacien, noten, rozijnen, pruymen, aprikosen en andere. Des Winters heeft men daer treffelijke druiven, swarte en witte, die, in katoen gewonden, uit deselve gewesten gebracht worden: als ook appelen: twee of driederleie slagh van peren, en zeer schoone meloenen, die den geheelen winter over duuren: maer zijn zeer dier.

Men heeft'er niet dan inlandse meloenen, die des somers goet koop, maer ook niet zeet goet zijn.

Groote Heeren alleen, die de moeite nemen, om het zaet van *Persie* te doen komen, en de aerde op het land met ongemeene zorge te laten bereiden, konnen goede meloenen hebben: dan zijn'er evenwel zeer zelden: ja zoo weinig bequaem is de aerde, dat het zaet na de eerste jaren ont-aert. Men heeft er ook zekere vruchten, Amba of mangas genaemt, en inde tijt gedurende twee maenden des zomers in groote overvloet en goe koop: maer die van *Dely* zijn niet al te goet.

Men heefter schier ook het geheel jaer door patelues, of water-meloenen.

Daer zijn ook in *Dely* winkels met zuiker gebakken: maer alle confituren zeer slecht gemaekt, vol stof en muggen. Daer zijn ook over al broot winkels, maer uit oorzake men daer geene ovens heeft, als hier te lande, soo is het niet wel gekookt noch gewerkt: des niettemin vintmen op op het Slodt goet broodt te koop, en *d'Omrahs* doen in huis zeer lekker broodt maken, zonder daer aen versche boter, melk en eyeren te sparen: hoewel het altijt pappig en verbrant smaekt. Men heeft ook inde Bazars eenige winkels, daer men braet, en allerlei slag van andere gerechten toegemaekt verkoopt; maer alles is slechte, olijke en lelijke spijse. Men krijgter bywijle ook kemels en peerde-vleesch, of van en os, door siekte gestorven: zulx die wil eeten dat goet is, het in zijn eigen huis moet laten toebereidē.

Men vinter allerwege vele winkels, daer men vleesch verkoopt: maer wel heeft men te letten, datmen, in plaetse van geiten, geen schapen vleesch krijgt, uit oorsake, het schapen en ossen vleesch, en boven al het schapen, hoewel vry goet van smaek, daer zeer heet, windig en zeer quaet om te verteeren is. Het beste eeten is een rheebok, maer men verkoopt die niet op de merkt aen bouten, dan zeer zelden: dies, zoo men daer van eeten wil, een geheele levendige moet koopen, dat vry ongerijffelijk is; uit oorsake de spijse, schoon des uchtens eerst geslacht, des avonts al bedorven is, en om zijne magerheit geen smaek heeft.

Men vint gewoonelijken in de hallen niet, dan bouten van groote geiten, die ook dikwils zeer mager en hert zijn.

Men heeft'er geene kapoenen: want alle deze volken zijn te medogent van herte alle dieren: maer niet met de menschen, die zy doen lubben, om zich daer van in het vrouwen timmer te dienen. Maer de merkt vintmen vol hoenderen, die vry goet en goet koop zijn. Men heefter onder andere ook een zeker slag van kleine hoenderen met swarte veren, die zeer dier en lekker zijn.

Men eeter ook duiven, maer geene jonge; want zy die zoo jong niet willen dooden: en souden, seggen zy, al te klein, en het qualijk gedaen zijn, deze kleine arme duiven te dooden.

Daer zijn ook veld-hoenders, maer veel kleinder dan de hierlandsche, en gewoonelijken (gelijk zy die van verre geheel levendigh brengen, en met netten weten te vangen,) veel slechter, dan de hoenderen: het selfde is met d'endvogels en hasen, die zy geheel levendigh in volle kouwen brengen.

Wat belangt de visch, men heefter geen groote lief-hebbers van visschen: dies niettemin vintmen by wijle eenige zeer goede; en insonderheit tweederlei slag: het een is als onse snoekken, en wort *Hingh-ala* genoemt: 't ander komt met de karper over een, en heet *Rau*.

Wat aengaet het Kasteel van binnen, dat bevanght het vrouwen-timmer en andere Koninglijke gebouwen: dan deze gebouwen gelijken niet na die van Europa, nochte behoeven daer ook na te gelijken: het is genoeg dat zy die pracht, na vereisch der klimaets, hebben.

Men vint niet werkwaerdig in den ingang, dan twee groote oliphanten van steen, die ter weder zijde van eene der poorten staet: op den eenen is het beeltenis van *Iemel*, die vermaerde *Raja* van *Chitor*; en op den anderen dat van *Polta*, zijn broeder.

Deze zijn de twee strijtbare helden, die, beneffens hunne moeder, noch strijtbaerder als zy luiden, den *Mogol Ekbar* zoo veel te doen gaven, en in de belegeringen der Steden, die zy tegen hem uitstonden, zulke ongemene proeven van hare edelmoedigheit toonden: dat zy liever eindeling sich in het uitgaen met hunne moeder williglijk wilden laten dooden, als sich hem onderwerpen. Uit oorzake van deze ongehoorde edelmoedigheidt hebben hunne vyanden zelfs hen waerdig geacht, hen ter eere deze beeltenissen op te rechten. Gekomen door deze poorte, vint men een lange en breede strate, die verdeelt is in tween, door een grachte van lopend water, en aen beide zijden een lange *Divan* of steiger heeft, van vijf of ses voet hoog en vier breet, en meer inwaerts gesloten bogen, die vervolgens inde lengte leggen, in maniere van poorten.

Op deze lange *Divan* zitten of houden zich alle de schrijvers, tegen-rolhouders, en andere kleine Amptenaers, om hun ampt te verrichten, buiten het gewoel en gedrangh van peerden, en menschen, die lager dan zy op de strate voor by gaen. Hier boven op onthouden zig ook de *Mansebdars* of kleine *Omrahs*, des nachts, om de wacht te doen.

Het water van deze gracht gaet zich door het gantsch vrouwen-timmer verdeilen, en valt daer na in andere grachten, om die vol te maken.

Dit water wort getrokken uit een vliet, door een water-gang, dien men drie of vier mijlen boven *Dely* geopent heeft, en geleit dwers door het vlak velt en zelf tusschen eenige steenrotsen door, die met grooten arbeit op vele plaetsen zijn doorgehouwen.

Wanneer men door d'andere poorte komt, vertoont haer ook aenstonts een vry lange en breede strate, die hare *Divans* of Steigers aen de zijden heeft, gelijk de andere, met winkels daer boven, in plaetse van deze bogen.

Deze strate, eigentlijk een *Bazar*, is zeer gerijffelijk, gedurende het regen en Zomer sayson: uit oorsake het met een lang en breet gewelfzel is overdekt, dat om hoog een groote en ronde openingen heeft, om het licht daer door te laten schynen.

Behalven deze twee straten heeft men menighte van andere kleine straten ter rechter en slinker zijde, die na de vertrekken lopen, daer de *Omrahs*

rahs weder op haer beurte de wacht houden, een mael ter weeke, den tijt van vier-en-twintigh uren. Deze plaetsen zijn zeer prachtigh voor de Lijfwacht, en maken de *Omrahs* uit grootsheit, die op hun eige kosten, çierelijk toe. Deze zijn gewoonelijken de groote *Divans*, of steigeren, die tegen over een Bloemperk leggen, welk kleine goten met loopendt water heeft, als ook kleine tanken of waterbakken, en waterspringen.

De *Omrahs*, zoo lang hun wacht van vier-en-twintigh uren duurt, dragen geene zorge voor hunne spijze; want de Koning zend hen dezelve alles gereet toe, en hebben zy die slechts t'ontfangen: gelijk zy zulks doen met groote plechtelijkheidt, en eerbiedinge, doende driemael het taslim, of groet van dankbaerheit, met de handt op 't hooft te leggen, en het aengezicht na het vertrek des Koninghs gekeert.

Men heeft 'er noch veel *Divans* en tenten, opgerecht aen verscheiden oorden, die Beursen of Kantooren van verscheide Bevelhebbers zijn.

Daer en boven vint men daer vele groote Zalen, die de *Carkanays* zijn, dat is, de Winkels of plaetsen, daer de ambachts-luiden werken: als Borduurwerkers, Goutsmeden, Schilders, Schreinwerckers, Draijers, Kleermakers, Schoenmakers, Zijde- en Brokaetwerkers, ieder in een byzondere Zale of Winkel.

Alle deze Ambachts luiden komen des uchtens in deze *Carkanays*, werken daer den gantschen dagh, en keeren van daer des avondts na hunne huizen, levende een ieder zeer gerustelijken, zonder na hoger te staen, als zijn staet mede brenght: want een Kleermaker maekt zijnen Zoon een Kleermaker, een Goutsmit eenen Goutsmit. Geen persoon verkeert, dan met luiden van zijn handtwerk, en wordt dat zeer heiliglijken onderhouden, niet alleen onder de Heidenen, die daer toe door hunne wet zijn verplicht; maer schier ook altijdt onder de Mahometanen zelfs: hier door ziet men dikwijls zeer schoone dochters, die ongetrouwt blijven, en leven zoo zy best konnen: daer zy nochtans een goede gade zouden konnen krijgen, zoo d'ouders wilden, of mochten haer laten trouwen in een ander geslacht, dat zy voor oneedeler achten, als het hunne. Na alle deze vertrekken komt men eindelijk in de *Amkas*, die iet Koninglijk schijnt te zijn. Dit is een groot vierkant Hof met bogen, die geene gebouwen boven haer hebben; maer zijn gescheiden door een muur, met een kleine deur of poorte, om van de eene in de andere te gaen.

Boven de groote poorte, die in het midden van eene der zijden van dit vierkant is, heeft men een groote *Divan*, geheel open na de zijde van het Hof, die genoemt wort *Nagar-kanaij*, uit oorzaek deze de plaetse is, daer de Trompetters, of liever Schalmaijers zijn, die te gelijk op maet zeekere uren des daeghs en 's nachts speelen. Maer dit is een zeer vreemt geluit in de ooren der eerst-gekomen vreemdelingen, die des noch niet gewoon zijn; want men heeft 'er by wijlen tien of twaelf van deze Trompetters, en zoo veel Schalmaien, die alle eens loefs geluit maken.

Men heeft 'er een trompet, welke men *Karna* noemt, die anderhalve arm langh is, en beneden een opening van eene voet heeft: gelijk men daer Schalmaien van koper of yser heeft, die een arm breedt in 't kruis zijn: waer uit men van het geluit kan oordeelen, dat zy geven moeten. Gewisselijk, deze maetklank van Musijk doordringt den vreemdeling in de ooren, en verdooft der wijze het gehoor, dat het den zelven by na onverdragelijken valt te hooren; wel wordt zulks evenwel door de langhdurige gewoonte zeer aengenaem, inzonderheidt des nachts, wanneer men het van verre van de platten der huizen hoort.

De zelve schijnt dan iet deftighs, achtbaerlijk, en seer soetluidend te hebben. Ook is 'er eenige reden van dese zoetluidentheidt; naer dien zy hare regelen, mate en goede meesters heeft.

Hier-

Hierom heeftmen ook de Nagercanay op een verheven plaetſe geſtelt,en verre vande ooren des Konınings. Tegen over de groote poorte van 't Hof, boven het welk deze Nagarcanay is, heeftmen een groote en prachtige zale van vele reien van pylaren hoogh verheven, zeer luchtig, en open aen drie zijden, die na het Hof toeſien. De pylaren en platte gront zijn geſchildert en vergult. In het midden der muure, die deze zale van het vrouwen-timmer ſcheidt, heeftmen eene opening of zeker hoog en breet venſter. Alhier verſchijnt de Koningh, gezeten op zijnen troon, met eenige van zijne ſoonen neffens zijne zijde, en eenige gelubden ſtaende: waer van ſommige hem de muggen en vliegen met pauwe ſteerten af jagen: andere wayen hem met groote wayers, en andere houden ſich daer met groote eerbiedigheit en zedigheit tot verſcheide dienſten bezigh.

Van daer ziet men neerwaert rontom hem alle de *Omrahs*, Rajas, en Gezanten, die ook alle op een Divan over eindt ſtaen, met neerſlachtige oogen en de handen over malkanderen op de borſt. Verder ziet men de *Manſebdars*, of minder *Omrahs*, die ook over eindt ſtaen inde zelve geſtalte en in dezelve eerbiedigheit, als de *Omrahs*: en noch verder inde overige ruimte der zale en in het Hof, een groote menigte van alderlei ſlagh van volk: want aldaer geeft de Koning alle daegs, op den middag, een algemeen gehoor aen eenen iegelijk. Te dezer oorzake noemt men deze groote zale *Amkas*, dat is, plaetſe van gehoor, en vergadering, gemein voor grooten en geringe.

Onder de vergadering, die ontrent anderhalve uure duurt, neemt de Koningh zijn vermaek, in voor zich te ſien doen gaen een ſeker getal van de ſchoonſte peerden van zijne peerdenſtal, om te weeten of zy wel gehanthaeft worden, en in goeden ſtaet zijn: het ſelfde doet hy met een zeker getal van olifanten, die hy ook voor hem laet voor by gaen.

Hun gerimpelde en lelijke huit is dan wel afgewaſſchen en gereinicht, en ſwart geverft als inkt: uitgeſeit dat zy twee breede root geverfde ſtralen hebben, die van boven het hooft tot aen de huit neerwaerts lopen, en daer zich vereenigen.

Deze olifanten zijn dan uitgeſtreken met eenige fraeie geborduurde dekkleden, en twee zilvere klokjens, die aen beide zijden hangen, gehecht aen twee einden van een dikke zilvere keten, die hun over de rugh loopt: daer en boven hebben zy zekere witte en zeer koſtelijke rare Koeien ſteerten van groot Tibet aen de hals hangen, gelijk groote knevels.

Daer beneffens houden zich twee kleine wel toegedorſte olifanten, aen hunne zijden, als of zy hunne ſlaven en tot hunne dienſt geſchikt waeren.

Deze vervaerlijke groote beeſten, als of zy hooveerdigh waren van zich te ſien dus prachtig verciert en vergezelſchapt, treden ſtemmigh. Gekomen voor den Konig, prikkelt de geleider hen, die op hunne ſchouderen is gezeten, met een yſere haek in de huit, ſpreekt hen toe, en laet hen eenige knie buigen, de ſnuit inde lucht oplichtẽ, en een ſlach van huilinge doen: welk de gemeente voor een Taſlim of nederige groetenis aenneemt.

Na de olifanten brengt men vele tamme gaſellen, om tegen elkanderen te laten vechten, nilgaux of graeuwe oſſen, een ſlach van elanden, rinoſters, groote buffels van Bengale, met hunne yſelijke hoorens, om tegen eenen leeuw of tyger te vechten, tamme luyparden, of panterdieren, waer van men ſich op de jacht van gaſellen dient allerlei fraeie jacht-honden van *Usbek*, ieder met een kleine roode dekkleet: meenigte van allerlei ſlach van roof vogels: welke eenige op veltboenders andere om ſich te werpen op haſen, zijn afgerecht

De vliet *Jeminy*, by *Plinius*, volgens *Herbert*, *Jomanes*, en by *Ptolemeus*, *Hynamanes*, neemt uit de naby gelegen bergen zijnen oorſprong, vloeit na, door en voorby *Agra*, en ſtroomt van daer met veele bochten en kromten tot aen *Piage*, daer hy zijn water in den *Ganges* ſtort.

Daer groeit zekere boom *Baxama* of

of *Baxana*, met een zulken vergiftigen wortel, dat hy aenstonts iemant doot, die daer van eet: dan zijn vrucht, *Nirabix*, of, volgens *Theuet*, *Rabuxit* geheten, maekt dit vergift krachteloos, en geneest de genen, die door de wortel vergiftigt zijn. Volgens *Theuet* nochtans, is de vrucht van dezen boom op het eiland *Queixome*, in den zee-boesem van *Persie* gelegen, zoo vergiftig, dat zy den mensch aenstonts doot, zoo slechts een weinig daer van geproeft word. Deze kracht heeft ook de schaduwe van den boom, zoo iemant maer een vierendeel uurs daer onder bleve. Hoewel, zoo de zelve *Theuet* getuigt, de wortel in andere gewesten een tegen-gift is: maer daer doodelijk, gelijk ook desselfs blad en vrucht.

d'Inwoonders, zoo Moren als Heidenen, zijn strijdbare krijgsluiden, goede ruiters en wel gewapent. De wapenen zijn bogen, lancien, poken, ponjaerts, en zekere stale rollen of schyven, *Chechavany* genoemt, breet twee vingeren, rond en groot, gelijk een kleine schotel. Gemeenelijk zulke zeven of acht hebben zy aen de linke arm: en nemen een op de vinger van de rechte hand, draeien die verscheide reize om, en werpenze daer na op den vyand. Zoo de zelve een arm, voet of eenig ander deel raekt, zy snijt het glat af: zoo dat zy door dit geweer, daer de strijdbaerste zich van dienen, den vyand op de vlucht brengen.

Voorhene had dit gewest een byzonderen Koning: en behoorde eertijts, en niet lang geleden den Koning van *Patan* toe: maer namaels is het door den *Grooten Mogol* t'onder-gebragt, die in den aenvang daer zijn verblijf in de hooft-stadt nam.

d'Inwoonders zijn by na alle Moren of Mahometanen: d'andere Heidenen, die zeer jammerlijk leven. De meeste dezer Heidenen, zijnde edelluiden, zwerven, na door de Moren t'ondergebragt te zijn, welker heerschappye zy schuwen, over al om her, en worden *Joguez* genoemt.

't Koningrijk of Landschap van Mando *of* Bando.

'tLAndschap of Koningrijk' van *Mando*, anders *Bando*, word by d'inwoonders, volgens *Texeira*, *Mandou*, by anderen *Mandoa* en by *Purchas Mendao* genoemt. Het paelt ten ooste aen *Agra*: ten noorde aen *Dely*: ten weste aen *Iesselmeer*: ten zuide, aen het Landschap *Malway*. De hooftstad is *Mandoa* genaemt, gelijknamig met 't Landschap, en heeft zes mijlen in den omtrek. Zy is gelegen op een zeer hogen berg, wiens top vlak, effen en ruim is. De opgang na de stad is zeer hoog en steil, en moejelijk te beklimmen. Niet verre van den voet des tops of bergs leit een groote Stad, *Achabar Pore* gehe ten: neffens de welke een brede vliet *Narbodag* voorby schiet.

De top of berg, op den welken de Stad *Mandoa* leit, is begroeit met lustige bomen, en op zoodanige wijze d'een na den anderen, en beneden elkandere, dat het een vermaek is de zelve t'aenschouwen, 't zy van den voet des kruins opwaerts, of van desselven top neerwaert te zien. In deze wijdstrekkende bosschen houden leeuwen, tygers en wilde olifanten.

In *Mandoa* heeft de Mogol een huis of hof: is zeer groot en ruim, en gebouwt van treffelijken vierkanten gehouwen steen: want bywijle is deze Stad ook des Mogols verblijf-plaets en hof. Een weinig van dit huis is een kunstige Grot of spelonk. Te weten: daer is een weg gemaekt in een vaste rotse, die haer vertoont aen de eene zijde van eenen heuvel, overwelft met een gedeelte van deze rotse. Het is een plaets, niet min cierlijk door de kunst van 't werk-stuk, als vermakelijk, ter oorzake van dessels koelheit.

Het is een rouw, zandig en bergrijk land: rijk van leeuwen, tygers en wilde olifanten: geeft groote meenigte van *Kostus*, *Pucho* in 't Malays geheten, en *Amfion* of *Opium*. Men heeft 'er ook groote meenigte van *Azur*: waer mee d'inwoonders in *Sina*, *Kambaye* en *Ormuz* ten handel trekken. Men wil de strijdbare *Amazonen* in dit Landschap geheerscht hebben: maer heden hebben zy niet van haere voorzaten behouden, dan de gewoonte van te paert te rijden, en spooren en halve laerzen. Het stont eertijts onder eenen byzonderen Koning; maer is heden den *Mogol* onderworpen. Wanneer de Koningin uitging, verzelschapten haer twee duizent vrouwen te paert.

Het Landschap van Malway *of* Malva.

HEt paelt ten ooste aen *Narrat*: ten zuide aen *Chitor*: ten noorde en weste aen *Jesel*. Het is een vruchtbaer Landschap.

De hooftstad is *Kantipore*: d'andere steden zijn *Toda* en *Upen*: welk *Thomas Rhous* tot de hoofstad maekt. Een kos van de stad loopt de stroom *Cepra*, een tak van den *Ganges*, die gezeid word in den inham van *Kambaye* te lopen. Neffens dezen stroom leid de stad *Kallenda*, eertijds het hof der Koningen van *Mandoa* of *Bandoa*.

De Landschappen van Sanga *of* Chitor *en* Utrad.

'T LAndschap van *Sanga* of *Chitor*, eertijts een groot en aeloud Koningrijk, paelt ten noord-ooste en ooste aen *Malway*: ten weste aen het gebergte van *Ranas* of *Iesselmeer*: ten zuide aen *Suratte* en *Chandisch*, ter halver wege tusschen de steden *Chitor* en *Asmeer*. De hooftstad is ook *Chitor*; maer wierd by ouds *Taxila*, volgens *Herbert*, genaemt, en was de hooftstad van geheel *Indiën*, wanneer Koning *Porus* tegen *Alexander de Groote* optrok. Zy leid op de Noorder breete van vijf en twintig graden, op een vlakken top van een zeer hoogen heuvel, bewalt ontrent tot derde halve Duitsche, of tien Engelsche mijlen, volgens *Terry*, in den omtrek: want voor haere verwoesting was het een fraeie stad, zoo ter oorzake van haere gebouwen, als bolwerken en wallen: waerom zy in de tale des lands ook *Citor* genoemt wierd, dat 's, *Zonne-scherm der Werelt*. Zy behoeft in outheid voor geene steden van *Indiën* te wijken: dan is heden 's daeghs maer middelmatig fraei, en heeft ontrent drie Engelsche mijlen in den omtrek. Men ziet 'er noch over de hondert verwoeste kerken, en verscheide fraeie paleisen, maer vervallen tusschen haere puinhopen: beneffens veele uitstekende pijlers van gehouwen steen: desgelijx de puinhopen van ontrent hondert duizent steene huizen. Daer is slechts een eenige opgang tot de stad, gehouwen in een vaste rotse, waer langs men komt door vier treffelijke poorten. Haere voornaemste inwoonders zijn heden 's daegs vogelen en wilde beesten: die de Benjanen in groote achtinge en eerbiedigheid houden.

De stad wierd voorheene by zekeren aelouden Vorst *Ranas* bezeten, dien en desselfs nakomelingen Koning *Gelaladin Akbar* of *Achabar*, op het uitgaen der vorige eeuwe, dwong uit zijn Rijk te wijken en in het gebergte van *Ranas*, alzoo na hem genoemt, in de stad *Odipore* zijn verblijf te nemen. Dit geschiede door een lang beleg, welk de stedelingen, door hongersnood, niet konden verduuren: anders was de stadt onmogelijk te winnen. De veroverde stad wierd, door bevel van den overwinnaer, dus verwoest, gelijk zy heden is.

Zoo andere willen, had *Badur*, Sultan van *Kambaye*, de stad belegert: d'inwoonders eindelijk, ziende geenen kans de stad langer te houden, staken in hun goud, zilver en andere rijkdommen, aen groote hopen gestapelt, den brant, en wierpen zich ook zelfs daer in: zoo dat over de zeventig duizent zielen te sneuvelen quamen. En duurde deze brant drie dagen vervolgens. Daer na deed *Badur* zijn intrede in de stadt, die namaels de Mogol, met het koningrijk van *Kambaye*, in bezit gekregen heeft.

Het Landschap *Utrat* grenst aen dat van *Citor*, en is gelegen na by den vliet *Sinde*. De hooftstad voert een zelven name. Men zamelt in dit land *Sal Gemme*, alzoo by d'artsen genoemt, dat 's *steen-zout*, en by d'ingeboornen *Geukar*, een naem herkomstig van *Geu*, welk *gerst* betekent, en *vankar*, dat *zout* gezeit is. *Landschap Utrat.*

Dit Landschap geeft ook zekere drogerye of gom, *Asa Fœtida* in 't Latijn by d'artzen genaemt, dat 's *stinkende Asa*, en in 't Neerduitsch, om zijn over grooten vuilen stank, Duivelsdrek. *Avicenna* en andere Arabieren noemen de zelve *Altit*: d'Indianen *juden*: de Benjanen *Inguh* of *Hing*. Die hier valt is de zuiverste en min bitterste van alle andere. Het gewas, dat de zelve voortbrengt, is tweederlei: het een is een hoog geboomte, of een struik met kleine blaetjes, den wijnruit niet ongelijk. Het ander is gelijk een radijs, brengt groote en kleine stelen voort, met lof by na als die van den vyge-boom. Dit gewas groeit weelderig in bergachtige en steile

steile plaetsen: word geplukt in den Herfst: want in 't uitgaen van den Zomer begint de gom daer uit te lopen. d'Ouden, als *Theofrastus*, *Dioscorides* en andere houden het voor een sap van zeker gewas, welk zy *Laser* of *Laserpitium* noemen.

De Benjanen van *Suratte* gebruiken deze gom in alle spijze, en achten geen kost of sause volmaekt te zijn, zonder de zelve. Ook smeeren zy alle drinkvaten daer mêe: ja zijn 'er der mate toe gewent, dat de sterke reuk, daer andere volken een walge van hebben, hen zoet en aengenaem is.

't Koningrijk van Zuratte *of* Kambaye.

'T Koningrijk van *Kambaye* heeft dien naem van de Portugesen ontleent, uit oorzake van de stad *Kambaye*: want aengezien *Kambaye* een zee-steiger, en geene stad in dit gewest is, die de Portugesen beter kenden, als deze, van wegen den koophandel op de zelve, zoo hebben zy, ten opzicht van haer, het gansch Koningrijk daer na genoemt. Maer d'inwoonders des Lands noemen dit gewest of Koningrijk *Guzarate* of *Zuratte*: de Persianen het *Land der Gaores*: dat 's *Koeien-dienaers*, om dat zy koeien dienen en aenbidden. Eenigen houden *Zuratte* verkeerdelijk voor het aeloud *Gedrosie*: naerdien *Gedrosie* buiten *Indiën*, en dit land daer binnen begrepen is, en *Indiën* begint: zulx hierom de Koning van *Kambaye*, Koning van het eerst *Indiën* genoemt wierd.

Dit gewest leid als een eiland in de zee uitgestrekt, en heeft aen beide zijden een groten inham of zee-boesem: d'een, na 't zuiden gelegen, is voor aen in den mont achtien mijlen breet: maer word allengs naeuwer, en strekt zich op de koers van Noordoost en Noord-oost ten ooste, tot ontrent veertig mijlen verre. Het heeft tot grens-palen in 't Weste en zuide d'Indische Zee: ten noorde een breede ruch of kant van bergen, en over die, de Landschappen van *Soret*, *Iselmeer* of *Isselmeer* en *Bando*: ten ooste *Chitor* en *Kandisch*: na 't zuide, 't Koningrijk van *Dekan*, met den vliet *Gate* tusschen beide.

Grens-palen.

Masse stelt tot grens-paelen in 't ooste het Koningrijk van *Mando* en andere Landschappen der *Tarters* of *Mogollers*: ten Weste het land der *Nautaques* of *Gedrosiers*: ten Noorde de Koningrijken van *Dulcinde*, *Sanga* en *Citor*: ten Zuide, d'Indische zee, en het Landschap van *Dekan*. Eertijts hebben zich de palen van dit Landschap een weinig wijder uitgebreit, en strekten van d'Indische zee tot aen *Gualor* of *Gualer*, acht dach-reizens van *Amadabat*, de hooftstad dezes Landschaps. Het is een zeer groot land, en nevens de zee, volgens *Twist*, hondert en twintig mijlen lang; of, volgens *Maginus*, hondert en vijftig Italiaensche mijlen, te rekenen van *Cirkan* tot aen den vliet de *Bat*: dan zoo verre tot aen *Cirkan*, gelegen buiten den *Indus*, strekt zich *Suratte* niet: dies deze bepalinge van *Maginus* oneigentlijk genomen is.

Men heeft 'er de volheid van steden, dorpen, vlekken en menschen: en telde eertijds daer twintig duizent bewoonde plaetsen: behalve veele, door verscheide oorlogs-rampen t'eenemael vergaen, en heden in een anderen staet.

De voornaemste zee-plaetsen leggen aen beide de Inhammen aldus gesterkt: van de kaep of plaetse *Jaquete*, gelegen, achtien mijlen van den stroom *Sinde*, tot aen de stad *Diu*, is een streke van dertig mijlen: en leggen op de zelve deze plaetsen, *Gigat*, *Kortiane*, *Mangalor*, *Cherar*, *Patan*, *Patepatan*, *Korimar* en *Diu*. Van *Diu*, gelegen op twintig graden en een half, tot *Kambaye*, is een streke langs de zee-kant van drie-en-dertig mijlen: en leggen op de zelve de steden *Mudrefaba*, *Moha*, *Talaia*, *Gundim*, *Goga* en *Kambaya*. Daer na krijgt men

men de ſtad *Goga*, twalef mijlen meer voorwaerts gelegen als *Kambaye*. In deze twee uithoeken van de ſtad *Kambaye* en *Jaquette*, begrijpt men een gedeelte des koningrijks van *Suratte*: beneffens de berg-landen der Resbiten. Van de ſtad *Kambaye* tot aen den vliet *Bate*, of liever tot aen dien van *Nagotava*, dicht daer by gelegen, zijn zeventig mijlen: en leggen op deze ſtreke de plaetſen *Machigam*, *Gan-* en de ſtad *Baroch*: alwaer de ſtroom de *Narbada* zijnen oorſprong neemt. Acht mijlen verder ziet men den mond van den vermaerden ſtroom *Japety* of *Tapte*, op welken de ſteden *Suratte* en *Reinier* of *Reiner* leggen.

Vervolgens langs de kuſt, meer voorwaerts, na de zijde van *Dekan* toe, vint men *Noskary*, *Gandiu*, by *Robert Kovert Gandeve* geheten, en *Balſar*: alle drie gelegen ontrent twee mijlen te landewaerts in: het eerſte zes, het tweede negen, en laeſte veertien mijlen zuidwaerts van *Suratte*, met een groote haven, bequaem voor veele ſchepen: daer na *Daman*, *Danu*, *Tatapor*, *Quelmain*, *Agacim*, en *Bazain*. Noch heeft men langs de kuſt van *Kambaye* de plaetſen *Maim* en *Nagotava*, vier mijlen van *Chaul*, welk onder *Dekan* behoort: en een plaetſe *Bate*; neffens een vliet van een zelven name, op d'uitterſte palen dezes koningrijks.

Behalve deze ſtad, vintmen daer de ſtad *Sabaja*, twalef kos of zes mijlen van *Gandiu*, en *Nawdon*, drie dag-reizens van *Suratte*: tuſſchen welke ſteden men twee dag-reizens door velden reiſt, zonder eenige ſtad t'ontmoeten. *Rob. Kov.*

Meer andere ſteden heeft men landewaerts in leggen: en onder andere de hoofſtad dezes koningrijks, *Amadabat*, die een weinig breeder dienen beſchreven, en van deze hoofſtad te beginnen.

De Stadt Amadabath *of* Ahmedabath.

DE Hooft en Hof-ſtadt des Koningrijks van *Suratte* is niet de ſtad *Kambaye*, ſchoon 't geheel Koningrijk by de Portugeſen na de zelve genoemt is; maer *Amadabath* of *Ahmedabath*, (anders *Amadavar* en *Hamed Ewat*:) dat 's, *ſtadt van Hamed* of *Amad*: want *Bath* heet op Perſiſch een ſtad: en *Amad* of *Hamed* is de naem des ſtichters, en Konings, die het voor negen hondert jaren zou geſticht hebben: na wien zy ook genoemt wiert.

Zoo *Herbert* wil, zou de ſtad *Amadabath* een oude ſtadt zijn: en by *Ptolomeus Amakaſtis*, en by *Arrianus*, *Amadavaſtis* genoemt geworden: en zou Koning *Hamed* de zelve des jaers drie hondert vijf en tzeventig, na *Mahomeths* vlucht uit *Mekka*, ſlechts vergroot en verciert hebben.

Amadabath is een der vier ſteden onder alle d'andere des gehelen Koningrijks, daer de *Mogol*, door een byzonder voorrecht, zijn paleis en hof heeft, en ook zomwijle zijn verblijf neemt. Zy leid midden in 't land op een zeer luſtige en effen vlakte aen den oever van een kleinen vliet *Saker Mati*, een tak van den ſtroom *d'Indus*, op de noorder-brete van drie en twintig graden en tien, of dertig, of achtien volgens *Herbert*, minuten: maer volgens *Mandeſlo* op vier en twintig graden, en op de lengte van hondert en negen graden: anderhalve dag reizens of zeven en dertig kos of achtien mijlen van *Kambaye*: twee en zeſtig, of zo andere, vijf en veertig van *Suratte*, en volgens *Maffee* zeſtien mijlen van zee.

Zy is omringt met een muur van gehouwen ſteenen van negen duizent ſchreden, of zes Engelſche mijlen in den omtrek, veertig voet hoog en vijftien voet dik, en geſterkt met veel ronde wacht-toorens. Om de muur loopt een gracht van zeventig ſchreden breet; hoewel meeſt vervallen, en die op eenige en veele plaetſen ganſch droog leit. De ſtraten ſijn breet en recht: hoewel niet geplaveit of gevloert, en zeer moeielijk te begaen, uit oorzake van het ſtof, welk door de droogte daer zeer diep is: waer door men daer naulijx te voet kan

gaen: zelfs by na niet te peerde noch in de karos rijden. De voornaemſte ſtraten zijn met ſchoone *Kokos*, *Terri*, *Oranje* en *Tamarind* boomen bezet.

De huizen by na alle zijn van brik ſteen gebouwt, in de zon gebakken, en vry groot; maer laeg en boven plat, na d'Ooſterſche wijze.

Daer zijn ook verſcheide *Bazars* of winkel-ſtraten: onder welke een de grootſte is, *Bazari Kolam* geheten, dat is, de groote *Bazar* of winkel-ſtraet, tot onderſcheit van een andere kleinder. Deze is een zeer heerlijke brede, rechte en lange ſtraet, geboort ter wederzijde met winkels van verſcheide koopmanſchappen en waren. In het midden is een ſteen gebouw, dwers over de ſtraet geſlagen, gelijk een brug, met drie bogen, in maniere van een zeegeboog.

Een weinig verby dit gebouw is in 't midden van de zelfſte ſtraet een groote put, rontom met een kleine vierkante plaetſe van aerde opgeworpen. Het water ſtrekt den ſtedelingen tot groot gemak en dienſt, die geduuriglijk in groote meenigte daer uit komen water halen.

Na by het eind van de ſtraet ſtaet een groot portael, met de voorgevel vlak op de ſtraet, tuſſchen twee treffelijke torens in, welk met ſchulpen verciert, en de poorte van een kleine burgt is, *Kut* in de Perſiaenſche tale genoemt.

Dicht by de burgt op het einde van de ſtraet *Meidan*, ſtaen twee galderyen of vertrekken, op ieder zijde een; en een weinig boven d'aerde verheven. In deze leeſt men gewonelijk des Konings orden en bevelen. Gekomen van daer door een groote poorte de rechte hand om, ſtaet een ſtuk weegs van daer aen de linke hand des onder-konings of ſtedehouders paleis of kaſteel.

Volgens andere, leidt in het midden der ſtad, aen den oever des ſtrooms, het kaſteel of ſlot, omringt met een hooge muur van vierkante gehouwen ſtenen, en wijd van omvang. Men houd dit ſlot, naeſt dat van *Kabul* en *Kandahar* voor een van de beſte en ſterkſte veſtingen, die de *Mogol* in *Indiën* heeft. Het is gemeenelijk met achtien ſtukken geſchuts en andere Falkonetten voorzien. Het heeft van binnen een grote vierkante plaetſe of ruimte, of hof, welk in treffelijke witte en nette muuren beſloten leit. In 't midden ſtaet een zeer hooge ſtang of maſt opgerecht, daer men ten doele tot oefening na de papagay ſchiet. *Della V.*

Des Konings woning of vertrek leit aen de linke hand in deze plaets, in het inkomen, hoewel van weinig aenzien, en niet hoog opgebouwt.

Buiten de plaetſe voornoemt is, onder de veinſters van des Konings woninge, een grote vierkant afſchutſel of perk, afgeſchoten met een leuning van geſchildert hout, en beleit met een zoldering, een weinig boven de aerde verheven. Hier op vervoegen zich, wanneer de Koning in zijn hof is, zekere krijgs-overſten, *Manſubdars* geheten, zoo veel als ritmeeſters hier te lande, die ieder over niet meer dan duizend ruiters gebieden. Binnen dit perk onder des Konings platten of uitſtekken, ſtaen twee nagebootſte kleine olifanten, met natuurlijke verwen afgemaelt. Tegen over des Konings vertrekken, heeft men diergelijke andere vercieringen, na 's lants wijze gemaekt.

De hoofden der krijgs-orde en die onder alle de *Manſubdaren* d'eerſte en hoogſte ampten bedienen, gelijk de *Chans* en anderen van gelijken ſtaet, houden zich op des Konings platten of uitſtekken zelfs: of daer by in de vertrekken. Die van lager ſtaet en ſlechs over twee of drie ruiters gebieden, blijven wandelen zonder onderſcheit ten hove, en buiten de leuning en 't perk. Aen de andere zijde van de plaetſe of hof voornoemt, ſtaet recht daer tegen over een ander gebouw, met een ander afgeſchoten perk daer voor: hoewel zonder eenige vercieringe, daer des Konings lijfwacht en alle de hooftluiden zich vervoegen. Uit dit hof komt men door een andere poorte in een ander hof: welk rontom met koken-kamers of vertrekken bebouwt leit, maer is niet zoo zuiver en zindelijk als het ander.

Daer

Daer zijn ook verscheide *Karavanseras*: onder andere, een *Terzi Karavanseras* genoemt, dat's, *de snijders Karavanseras*.

De Moren hebben in de stad dertig groote *Mestziden* of tempels: behalve een groot getal van kleine Pagoden. De Benjanen bezitten twaelf voorname plaetsen in de stad, beneffens andere kleine in de voorsteden, daer zy tot pleging van hunnen godsdienst te zamen komen: de *Brahminen*, vier. d'Armeniers en Abyssiners hebben ider slechts eene kerke: de Joden ook een huis en schoole of Synagoge. Aen 't einde van de grote straet *Bazari Kolan* staet een Pagode, ter eere van *Mahadeu*, die den geheelen dag over een grooten toeloop van menschen heeft. Ook krielt de straet, die derwaers strekt, altijt van menschen, niet alleen van luiden, die derwaert ter beevaert trekken en van daer wederkeeren: maer ook van ontallijke arme en ellendige menschen, die ter weder zijde van de straten staen en den voorbygaenden man eenige aelmoesen afvorderen, ja schier afpersen. Deze Pagode is een middelmatig gebouw, heeft een zeer langen en engen ingang, by na onder d'aerde: langs den welken men by veele trappen afgaet: zulx de zelve veel meer een weg van een onderaerdsch hol, dan van eene Pagode schijnt. Ter oorzake van den grooten toeloop des volks en d'engte des wegs, is'er altijt een zeer sterk gedrang. Aen den ingang hangen groote meenighten van zware schellen, daer de beevaert-reizers voor het ingaen aen schellen: waer door men aldaer allen oogenblik van den dag geluit van schellen hoort. In de Pagode houden zich geduuriglijk veel *Gioghi*, met geheel naekten lijve, en slechts met een klein kleetje voor de schamelheid. Zy dragen zeer lang hair, hoewel ongehavent: bestrijken 't voorhooft met zand, safraen en andere diergelijke verwen: maer zijn inde rest zeer zindelijk aen hun lichaem: niet tegenstaende andere *Gioghi* zich met stof en assche begruizen, en met besmeringen van verscheidelijke verruwen, vuil en morsig maken.

De voornaemste en kostelijkste Pagode der Benjanen in de stad, is, zoo *Mandeslo* getuigt, gesticht door eenen zeer rijken koopman van de zelve Sekte, met name *Santides*, die, op zijn selfs aenwezen in *Amadabad*, noch leefde. Het hof is een plaets wijd van begrip, met een vierkante steene muur omringt. Langs het zelve zijn rontom her bedekte gangen of galderyen, en in de zelve rontom kleine çellen of kamertjes. In ieder kamer zit een nakend vrouwen-beeld te prijk: zommige van wit, en zommige van zwart marmer, met de beenen, na 's Lands wijze, kruislings onder 't lijf geslagen. In eenige çellen zitten drie zulke beeltenissen: het middenste groot en wit: maer d'andere klein en zwart.

Midden op het kerkhof staet de rechte en hooft-pagode. Ter weder-zijde van den ingangh pronken twee groote olifanten van zwart marmer gehouwen: op den eenen zit het beeltenis van den stichter dezes gebouws, al rijdende. Het dak der Pagode, desgelijx dat van d'andere gebouwen, is ront gewelft.

De muuren des ingangs zijn met allerhande beelden en dieren gestoffeert. In de Pagode ziet men niet, als op het einde drie donkere hoeken, met houte tralien afgeschoten: in ieder zitten drie der gemelde steene beelden: en voor de middenste hangt een brandende lamp. Een *Brahmin* of priester verricht gemeenelijk tegens den avond in dezer wijze den godsdienst. Hy behangt en verciert de beelden met bloemen en kranzen, welke de genen, die ter beede en godsdienst komen, ten offer brengen. Geen man noch vrouws-perzoon mag met schoenen aen de voeten; maer moet bloots voets dezen heiligdom genaken, en knielende voor de tralien zijne gaven overreiken. Het offer bestaet in allerhande welriekende bloemen, olie in de lampen, rijs en zout. Hier mêe bestrijken zy een of twee kleine klokken, die nessens veel brandende lampen voor het tralie-werk hangen.

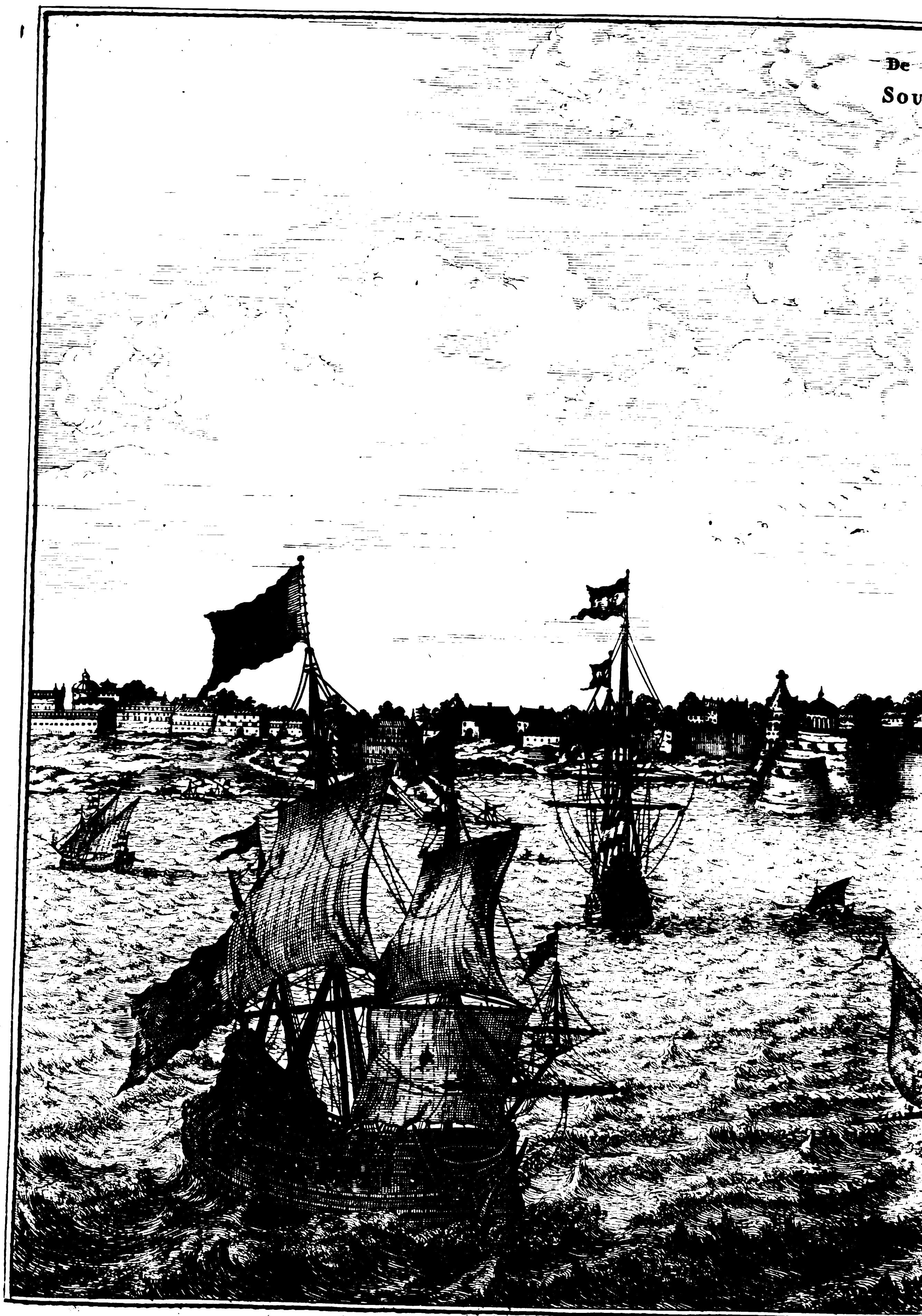
Midlerwijle de priester deze snuisterye voor de beelden leid, heeft hy voor den mont een groote doek gebonden, ten einde niet onzuivers van zijnen aedem aen het beeld zou komen. Hy preevelt vele dingen: treed by wijle na de lampen, en houd beide handen een goede wijle over de vlamme, en wrijftze even als of hy die met water waschte: zomtijts ook daer mee voor en over 't aengezicht. Dit zou tot reiniging strekken, aengezien het vuur alle onzuiverheid weg neemt. Buiten en binnen de stad zijn veele schoone tuinen, kruit-hoven en lust-huizen, met bemuurde *tanken* of water-bakken en koel-bronnen, daer d'inwoonders zich by heet weder in baden. Door de meenigte der tuinen en bronnen, om en by de stad, schijnt *Amadabad* den vreemdeling, schoon dicht daer by gekomen, veel meer een dik bosch, dan stad. *Amadabat* heeft groote en volk-rijke voorsteden, een onder andere, *Begamboer* genoemt. Buiten de stad, na 't ooste, hebben de Benjanen een gasthuis gebouwt: waer in zy alle beschadigde beesten, viervoetige dieren, vogelen en wurmen heelen en ga slaen.

Onder het gebiet van *Amadabat* staen vijf en twintig voorname hooftdorpen: en onder deze twee duizent negen hondert en acht en tnegentig vlekken, die aen de groote dorpen inkomste betalen. Aen d'eene zijde der stad loopt een Heeren weg van zes mijlen, *Bag-Schaban* genaemt, tot een groot en lustig dorp: is beplant ter zijde met boomen, en doorsneeden met verscheide kruis-wegen. Men kan op dezen weg altijt in koele schaduwe, even als in een tuin of wout reizen. Na by de stad is een graf-stede, opgerecht door Koning *Reer*, ter eere van eenen Leer-meester, dien hy zeer beminde, op hope van hem d'onsterffelijkheid door dit prachtig gebouw te geven, dat gansch, zoo wel muuren, als vloeren, van glat geslepen marmer is opgehaelt. Daer zijn drie zeer groote en schoone hoven: en een der zelve omringt met vier hondert pijlers van porfyr-steen, na de Korintische wijze gemaekt. Dicht daer by is een *tank* of water-bak, omringt met een groote muur, daer in veele vensters zijn, tot een vermakelijk uitzicht op het water. Te *Sesques*, niet boven een halve uure reizens van daer, ziet men ook een graf-stede van veele Prinsen van *Kambaye* in een schoonen en prachtigen tempel, die veel by de waengeloovige Benjanen word bezocht. Een vierendeel mijls van de stad is een tuin en paleis van *Chanchonna*, zoon van den grooten *Byram Chan* van *Persie*.

Het land van *Kambaye* tot aen *Amadabat* is meest woest en onbebouwt. Op weg heeft men veele water-putten, veertig en meer ellen diep: hoewel met zout of brak water: schoon zeer verre van zee: dat door arbeid van ossen daer uitgeput word. Het land ontrent *Amadabad*, is niet dan een woeste wildernis, en de weg zeer stoffig en ongemakkelijk voor den reizer. De groote wegen zijn met hooge staketsels van zekere vrucht en bladeloos gewas bezet; hoewel het met lange kleine takjes uitschiet: by na gelijk onze Aspersjes; maer herder en dikker en zeer hoog groen, zoo wel des zomers als des winters: uit de welke, aen stukken gebroken, zeker melk druipt, gelijk die van onrijpe vijgen, die zeer bytend is en de huit des lichaems, daer zy op komt, door eet. Het velt ter zijde de groote wegen is vol *Ambe*-bomen, die vruchten dragen gelijk groote olyven, desgelijx vol tamarind-boomen.

Buiten de stad zijn veel schoone en groote Moorsche graf-steden van marmer-steen gebouwt, en veel prachtiger als hunne woon-huizen zelfs. Drie kos of anderhalve mijle van de stadt *Amadabat* leid een groot dorp, *Zirkes* of *Sirkesia* geheten. Aldaer word een boven mate kostelijke graf-stede gezien. Het gansch gebouw, insgelijx de vloer, is van louter gladden marmer-steen, en onderscheiden in drie vakken of perken. Het eene der drie rust op hondert en veertig marmere pylers, ieder van dertig voeten hoog, en zeer fraei met kroonwerken en voetstallen, na de *Korintische* orde gewrocht. Een

werk

De
Sou

ltadt
ATTE

werk recht Koninklijk. Men zeit dit gebouw, de graf-ſtede van zekeren *Kacis* is, leer-meeſter van zekeren Koning van *Suratte*, dien zy groote heiligheit en wonderwerken toeſchrijven, en de Koning dit gedenkteken zijnen leermeeſter ter eere zou gebouwt hebben. Hy zelf en drie andere Koningen leggen in een andere kapel begraven. Op zekeren tijt des jaers, trekken de meeſte Mahometanen derwaerts ter beevaert, met vaſt betrouwen van hier door vergiffenis der zonde te zullen bekomen. Aen eene zijde is een groote en wel gebouwde tank of vyver. Een klein halve mijle buiten de ſtad zietmen een andere graf-ſtede van zekeren magtigen Moorſchen koopman *Hajom Majom* geheten, die verlieft op zijne dochter, door haere ſchoonheid, haer tegen wil en dank beſliep, en daer na by den Koning onthalſt wierd. Hy met de zijnen leit hier begraven: en draegt noch heden deze graf-ſtede by d'inwoonders den naem *Betychint*: dat is, *d'ontblote ſchamelheit uwer dochter*.

In de voorſtad *Begamboer* leit aen eenen vliet een tuin des Konings, *Schachbag* geheten: is wijt in 't begrijp, en omringt met een ſterke muur. Op het einde ſtaet een luſthuis, zeer fraei gebouwt, en verzien met cierlijke vertrekken. Het water uit den vliet is rontom dit huis geleit. Niet verre van daer komt men in een andere tuin, over een zeer hoge ſtene brug van vier hondert ſchreden. Wel is deze tuin klein, maer leit zeer hoog en luſtig, en heeft op het einde tegen de brug aen een ſchoon luſthuis. Het water word in den drogen tijt uit diepe bronnen door arbeid van oſſen opgehaelt, en in twee groote ſtene bakken of tanken voor het ſpeelhuis uitgegoten. In deze tuin bevinden zich altijt verſcheide jonge Vrouws-perzonen, die haer in de tanken baden. Deze tuin is genaemt *Nikcinabag*, dat is, *tuin der edele geſteente*. Men zeit hy van een zeer rijke en ſchoone Joffrouw zou gebouwt zijn. Men heeft'er noch een andere ſchoone tuin, met een groot en ſchoon ſpeel-huis, welk tot een gedenkenis door bevel van den *Grooten Mogol Ekbar*, zou gebouwt zijn, die op de zelve plaetſe den laeſten Koning van *Suratte*, met name *Sulthan Mahometh Begeran*, in een gevecht overwonnen had: waer door het Koningrijk van *Suratte* onder de heerſchappye van den grooten *Mogol* raekte.

Niervant. *Niervant* is een klein ſtedeken, bebouwt met fraeie huizen en heidenſche tempels, en tien *kos* van *Amadabad* gelegen.

Mamadabad. Twaelf *kos* van de hoofſtad *Amadabad* leit een ſtedeken *Mamadabad*, langs den oever van een viſch-rijken beek. Aen de Noort-zijde is een ſchoon groot huis en paleis. d'Inwoonders zijn meeſt ſpinners, die het garen aen de wevers verhandelen en ook voor hen ſpinnen moeten.

Suratte. De ſtad *Surat* of *Suratte*, volgens *Davitii* het dorp *Suraſtra* of *Syraſtra* van *Ptolomeus*, word by de Moren, om hare ſchoon en cierlijkheit, des *Mogols* baert genaemt. Zy is gelegen op de Noorder brete van een en twintig graden en veertig of dertig minuten, aen den viſchrijken ſtroom *Reinier* of *Reunier*, (anders *Pani Hind* dat's, *water Indus*, en *Tapi* of *Tapti* en *Tyndee* genoemt,) twee mijlen landewaerts in, van den zeeboeſem of golf van *Kambaye*, daer de ſchepen inlopen. De ſtad ſtrekt haer langs den oever van den gemelden ſtroom en is in het vierkant gebouwt: leit aen de waterzijde open, maer aen de land-zijde omgraven met een aerde wal en droge grachten. Zy heeft drie hooftpoorten, die allen avonts geſlooten worden, d'eene ſtrekt na het dorp *Brion*, een deurtogt der genen, die na *Brotcha*, *Kambaye* en *Amadabat* reizen: d'andere na *Brampour*: en de derde na *Naſſary*. Zy is verciert met prachtige huizen, boven plat, na *d'Aſiatiſche* wijze: eensdeels met ſtenen in de zon gebakken, en eensdeels met leem-aerde of ſement opgehaelt: en pronkt daer en boven met heerlijke paleiſen.

Tot beſcherming der ſtad leid in den ſtroom, op de rechte hand in

'topvaren, een ſlot of kaſteel of veſting, gebouwt na de Roomſche wijze, en omringt met muuren van gehouwen herden ſteen en diepe grachten, die haer water uit den ſtroom *Reinier* ontfangen. Het is een aeloud gebouw, en by d'inwoonders geſticht, lang voor de komſte der Portugeſen in deſe landen: ja by de Romeinen, zoo eenigen willen.

Volgens bericht der inwoonders aen *Mandeſlo*, zouden de Turken, (wanneer zy t'eener tijde, met veel ſchepen, van uit het *Koo Meir* een ſterken tocht na *Indiën* deden, ook eenige oorden bemagtigden,) deze veſting gebouwt hebben. Zy heeft ſlechts eene poorte, na de zijde van zeker groot plein of merk-velt: word zeer ſterk bewaert: en mag niemand op het zelve komen, als die daer in dienſt is. Ook word niemand daer op in dienſt aengenomen: 't en zy een geboren *Indoſtaner*, uit oorzake de *Rasbuten*, ſchoon dappere krijgs-knechten, tegen den *Mogol* muitelingen zijn: de Perſianen en *Usbeken* vyanden: en de *Benjanen* en *Kambayers* zich voor geene ſoldaten laten gebruiken: want zy het voor groote zonde houden bloed te vergieten.

Neffens het kaſteel leid het huis van den *Nabab* of *Sultan*, dat's, *Stedehouder*: naeſt daer aen het tol-huis: en naeſt het tol-huis de merkt, waer op die van d'omleggende ſteden en vlekken, en vreemde volken waren te koop brengen en verhandelen.

De ſtad *Suratte* is zeer volk-rijk, en word bewoont eensdeels by ingeboornen Indianen: eensdeels by buitenlanders of uitheemſchen, om den koophandel. d'Indianen zijn of afgogoden-dienaers, als Zuratters, Kambayers, Benjanen, Brahminen, Dekaners, en eenige Rasbuten.: of Mahometanen, anders Moren, die verre de weinigſte in getale zijn. De Benjanen zijn de rijkſten: aengezien zy den grootſten koophandel drijven. Alle deze luiden leven in groote eenigheid onder malkanderen: want de *Groote Mogol*, ſchoon zelf een Mahometaen, maekt geen onderſcheid onder luiden van verſcheiden godsdienſt: en bekleden zoo wel de genen, die by hem zijn, als d'anderen, die hem in den oorlog dienen, en zelfs d'aenzienelijkſte alle ampten.

Onder d'uitheemſchen drijven aldaer ſterken handel de Hollanders en Engelſchen. Neffens deze bevinden zich aldaer ten zelfſten einde Portugeſen, Arabieren, Perſianen, Armeniers, Turken, en Joden. Dieshalve de ſtad *Surattte* voor eene van de voornaemſte handel-ſteden van geheel *Indiën* te ſchatten is: want niet alleen geeft de haven: maer ook de bequaemheit van de waren door ganſch *Suratte* van *Kambaya* en andere aengrenzende oorden te vervoeren, aenleidinge tot hare waerdigheit en opkomſte. De Hollandſche en Engelſche koopluiden hebben ook ſchoone en groote huizen in de ſtad, voorzien met verſcheide gemakken, zoo ten gerijf van koophandel, als woonſteden. In dezelve heeft ook ieder landaert een kerk en eigen leeraer, tot verrichting van hunnen gods-dienſt. Buiten de ſtad hebben d'inwoonders, nevens den oever des ſtrooms, boven mate ſchoone ſpeel-tuinen, hoewel meer met vrucht-bomen en gewaſſen, als bloemen verciert.

Onder d'aenmerkelijkſte dingen is aen d'eene zijde, een weinig van de ſtad af, een zeer wijde en groote tank of vyver of waterbak, met vele zijden, en rontom van binnen met gehouwe ſteenen, traps-gewijze, opgehaelt: waer langs men van buiten tot aen 't water afklimt. In het midden is een klein eilantje, daer men niet dan met een ſchuitje of al ſwemmende kan opkomen. De vyver heeft aen d'eene zijde een tamelijk lange, brede en diepe gracht, overſlagen met kleine bruggen, tot gemakkelijker overgang. De gracht ſtrekt een ſtuk weegs van daer tot in een andere vyver, die zeer groot en ruim is, en men hier te lande voor een grooten poel zou achten, ſchoon de zelve daer voor een der kleinſte gehouden word. Ook heeft deze vyver vele zijden: en zijn haere beide wallen en die van

van de gracht alle met steen opgemaekt. Tusschen de groote en kleine vyver aen de gracht, staet een klein gebouw, een graf-stede van twee voorname Mahometanen, die elkanderen dooden, en van beide hunne gemalinnen. Deze vyver wierd in den begin dezer eeuwe door zekeren rijken burger dezer stad gesticht: met verquisten by na van alle zijne middelen: zulx de dochter namaels in groote armoede quam te vervallen: zonder de stedelingen haer bystant wilden doen: daer hy nochtans zich om hunnent wille uitgeput en zoo edelmoedig het gemeen nut boven zijn eigen voordeel gestelt had. Deze vyver is *Gopi Telau* genaemt, dat's, *Gopis vyver*, na den naem des stichters.

Buiten de stadt, na den zeekant, leid een tuin, die eertijts den Koning van *Suratte* toebehoorde. Zy is klein, hoewel vol van boomen en andere gemeene planten en kruiden. Daer is een beek, die geduurig loopt, met zeer klaer water, welk uit een groote *Kiosk* of overdekte plaetse of vertrek komt, gebouwt tot een lust-plaets aen het einde van de tuin, boven een groote vyver of water-bak, die van buiten aen de tuin komt, en den stedelingen tot geen minder voordeel is, als de vyver of water bak te *Suratte*.

Niet verre van daer staet een *Moske* ook boven een vyver gebouwt. Voor de poorte zitten gemeenelijk veel menschen op d'aerde neder, ter bede om aelmoesen, aen de voorbygaenderen, die hen stukjes zilver, rijs en andere granen geven. Binnen de *Moske*, by de muur, in een enge en duistere plaetse staet een kleine marmere piramide, *Pir* geheten, dat's, *oud*: misschien de begraef plaets van iemant hunner, dien zy als een ouden zoodanig eeren. Tot deze *Moske* is geduuriglijk een groote toeloop van veel volks; niet alleenlijk van Mahometanen; maer ook van Heidenen of afgoden-dienaers, die aldaer klare blijken van hunnen wanschikkelijken en belaggelijken godsdienst toonen. Het gedrang is'er altijd groot aen den ingang, inzonderheid van vrouwen, derwaerts ter beevaert getrokken. Die in de *Moske* treden, stroien bloemen of rijs ten offer: waer over men veel kramers by de deure ziet, die deze waren aen d'offeraers verkopen. Meer behertigen evenwel d'afgodendienaers deze dingen, als de Mahometanen. Aen de Noord-zijde der stad heeft men een andere treffelijke groote tank of water-bak, gebouwt van hertsteen, met acht hoeken, ieder hoek breet acht en twintig ellen, en rontom met steene neergaende trappen. In het midden staet een aeloud gedenk-teken, de grafstede des stichters, met name *Omar Hidal Chan*, een Mahometaen, die, zoo d'inwoonders verhalen, in zijn leven een krijgsoverste zou geweest zijn. Ook verhalen zy van hem groote wonderwerken en beuzelzinnige daden: Te weten, hoe dees t'eener tijde tegen den duivel zou gevochten, hem overwonnen en gedoot; maer uit bermhertigheid weder los gelaten hebben. Desgelijx zou hy den steen tot dit gebouw door tigers en luiperts derwaerts hebben doen voeren: als ook den berg *Morna*, niet verre van *Derman* gelegen, met zijne hand van d'aeloude stad *Reinier* geworpen hebben. In deze tank word het regen water vergadert, derwaerts uit verscheide oorden ten dien tijde beken geleid worden. En is dit water in den drogen tijt (want het regent daer dikwils in jaer en dach niet) heilzamer te gebruiken, als het water uit den stroom *Reinier*: welk door d'eb en vloet der zee brak is.

Aen de noord zijde der stad staet een Indiaensche wonder-boom, onder wiens takken en schaduwe drie en vier duizent man kunnen schuilen. Onder den zelven boom is een kapel, in welke een Benjaensche heiligh, met name *Gymsch*, begraven leid. Voor de deure staet een beeltenis van hout gehouwen, in een zeer afgrijzelijke en vervaerlijke gestalte. Dag en nacht branden lampen in de kapelle, en komen dagelijx d'afgoden-dienaers aldaer ter bede.

Ontrent anderhalve benoorde den mont des strooms *Tapti* of *Reinier* en vier, of, volgens *Mandeslo*, twee mijlen

van

van de ſtad *Suratte* , is een rede of haven , by de Nederlanders de kom van *Sohali* of *Swali* of *Suhaly* geheten, na het bygelegen dorp. Zy ſtrekt Noord-ooſt ten ooſte , en Zuid-weſt ten weſte , leid op de Noorder brete van een en twintig graden en vijftig minuten, tuſſchen het vaſt land en de zantplaten : welke meeſt met laeg water droog vallen en ſteil neer ſchieten. Zy is voor alle winden, uitgezeit de zuide, beſchut: voor het dorp *Sohali* , daer de ſchepen loſſen en laden, een musket ſcheut wijt : heeft met het hoogſte gety zeven en met het laegſte vijf vadem water, en een herden en vlak afgaenden gront.

De waren worden van daer of over land, welk vlak en effen is, op karren of in pramen, den ſtroom op, na de ſtad *Suratte* gevoert. Aen den oever hebben de Hollanders en Engelſchen hutten opgezet: waer in zy eerſt de waren ontladen, en daer na in hunne pakhuizen brengen.

Onmogelijk kan een ſchip , van bloei- tot aen herfſt-maent in deze haven voor anker leggen, door het ſchrikkelijk ſtormen en onweer , vermengt met donder en blixem : niet anders, als of hemel en aerde vergaen wil. Waer over de ſchepen haer dan na de kaep van *Komori*, *Koromandel* en *Bengale* begeven, ter tijt toe het ſtorm - ſaizoen verby is : en komen dan weder.

Al het land ontrent *Suratte* is zeer effen en vlak , en 't geheel jaer door zeer groen en aengenaem. Rontom het dorp *Sohali* groeien veel *Kokos*-bomen, *Taramind* en andere vruchtbomen. Buiten en binnen de ſtad zijn ook veel ſpeeltuinen, met allerhande vruchten, als oranje appelen, lamoenen, citroenen , perziken en andere. Na by de ſtad leit een ſchoon en vruchbaer boſch , van hooge kokos-nooten, citroenen, oranje, *Tamarind* en andere Indiaenſche vruchtbomen. Niet alleen kan dit boſch deze ſtad ; maer ook de omleggende ſteden, ja het ganſch Landſchap van hout , tot den huis en ſchip-bouw, verzorgen.

De gront rontom de ſtad is ook zeer vet en vruchtbaer, en geeft overvloedelijken rijs, geerſt, boonen, en wat meer tot levens onderhout van node is. Men heeft'er ook, van wegen de ſchoone weiden, veel vee, als buffels, oſſen, ſchapen , bokken en allerhande wilt. Ook veel ezels: maer weinig kemels en peerden.

Onder het gebiet der ſtad leggen over de vier hondert dorpen. Zy word beſtiert door eenen *Sultan* of ſtadvoogt, die de zaken van den gerechte in *Suratte* en d'omleggende ſteden, vlekken en dorpen ga ſlaet, en de tollen en inkomſten tot den *Mogol* ſchikt.

Behalve dezen, is door den *Mogol* een byzonder opperhooft over het kaſteel geſtelt, die met de ſtad niet te doen heeft: gelijk d'ander met het kaſteel niet. Zy houden beide een prachtigen ſtaet: inzonderheid die van de ſtad, en laet in het uitryden des Konings vane voor hem dragen en op ketel-trommen ſlaen.

De ſtad *Kambaya* of *Kambayette* is alzoo allereerſt by de Portugeſen met een gebroken naem genoemt: want haer rechte is *Kambewath* of *Kambebath* dat's, *ſtad Kambe*. Zy leid op een aengename vlakte, in de binnenſte kaken van den groten inham of golf van *Kambaye*, (alzo na deze ſtad genoemt,) en aen den oever des ſtrooms *Meli* of *May* , anders *Guandari* , ter plaetſe, daer hy zijn water in dezen zee-boeſem ſtort: zeſtien mijlen noordwaerts van de ſtad *Brotchia* of *Brotſch* , en drie en vijftig, volgens *Linſchoten*, van *Diu*. *Kambaye* is eens zoo groot, als de ſtad *Suratte* , twee uuren gaens in 't ronde , en omringt met een dubbelde muur van eenerlei ſteen , die met twaelf poorten uitgaet. De voornaemſte cieraet der ſtad beſtaet in haere groote voorſteden. De ſtraten zijn recht en breet , die ieder des nachts met een zeer ſterke poorte, even als een ſtads-poorte, worden afgeſloten.

Stad K- *baya.*

De huizen zijn eenſdeels van gebakken : eenſdeels van gehouwen ſteen prachtig gebouwt, hoewel alle zeer vochtig en onderaertſch, en by gevolg koel. Hier te lande zouden deze

deze huizen niet meer als gemeen zijn: maer worden daer voor de beste van het geheel Landschap gehouden. Zy zijn bedekt met ticchelen, en hebben geuten, tot beschut voor het regen-water, dat in de drie Zomer-maenden in grooten overvloet valt. De stadt is niet heel oud, en misschien uit de puinhopen van d'eene of andere stadt gebouwt. Zy heeft in 't midden drie zeer groote koop-merkten, en vijftien cierlijke groote en wel gemaekte hoven, beplant met meenigte van *Mangas*-vruchten, die, om haere groote en overvloet, na alle omleggende plaetsen vervoert worden: beneffens vier tanken of water-bakken, daer de stedelingen 't geheel jaer door water uit bekomen. *Kambaye* heeft groot gebrek van versch-water: hoewel daer en tegen deze groote water-bakken, met groote onkosten en fraei gesticht, daer des winters in den regen-tijd water in vergadert word. Aen d'eene zijde der stadt is een vierkante water-bak met marmer opgehaelt en rontom met trappen: daer men na 't water by afklimt.

De stadt heeft gene haven van eenig groot belang, maer veel meer slechts een bloote ree, ter oorzake van d'onbequame gelegentheid en zeer lage strand: doch men noemt haer haven, om den grooten toevloet en aenkomste van schepen, uit alle oorden.

Met hoog water kunnen de schepen dicht voor de stadt ten anker komen: maer vallen met laeg water droog: hoewel geen andere, dan kleine vaertuigen: want groote schepen moeten zeer verre, door d'ondiepe strant, van daer blijven.

d'Eb en vloet der zee is ontrent *Kambaye* geweldig fel en snel. De zee rijst 'er by na in een oogenblik en minder dan een vierendeel uurs, tot haere behoorlijke en gewoone hoogte. Dit geschied met zulk een snelte en storting, dat naulijx oog daer op te houden is, en harder, als een paert zou kunnen lopen: want het zee-water komt van verre in een oogenblik met een schrikkelijke snelte en yling, als een snelle stroom, aen, en zet een grote plas lands onder water.

Onder het gebied der stad leggen verscheide dorpen. Alle koopwaren, die te water inkomen, geven twee en een half ten hondert: die te lande, drie en een half. De stad *Kambaya* was voorhene de zetel der Koningen van *Suratte*, en vermaert door den uitvoer van agaten en andere edele gesteenten.

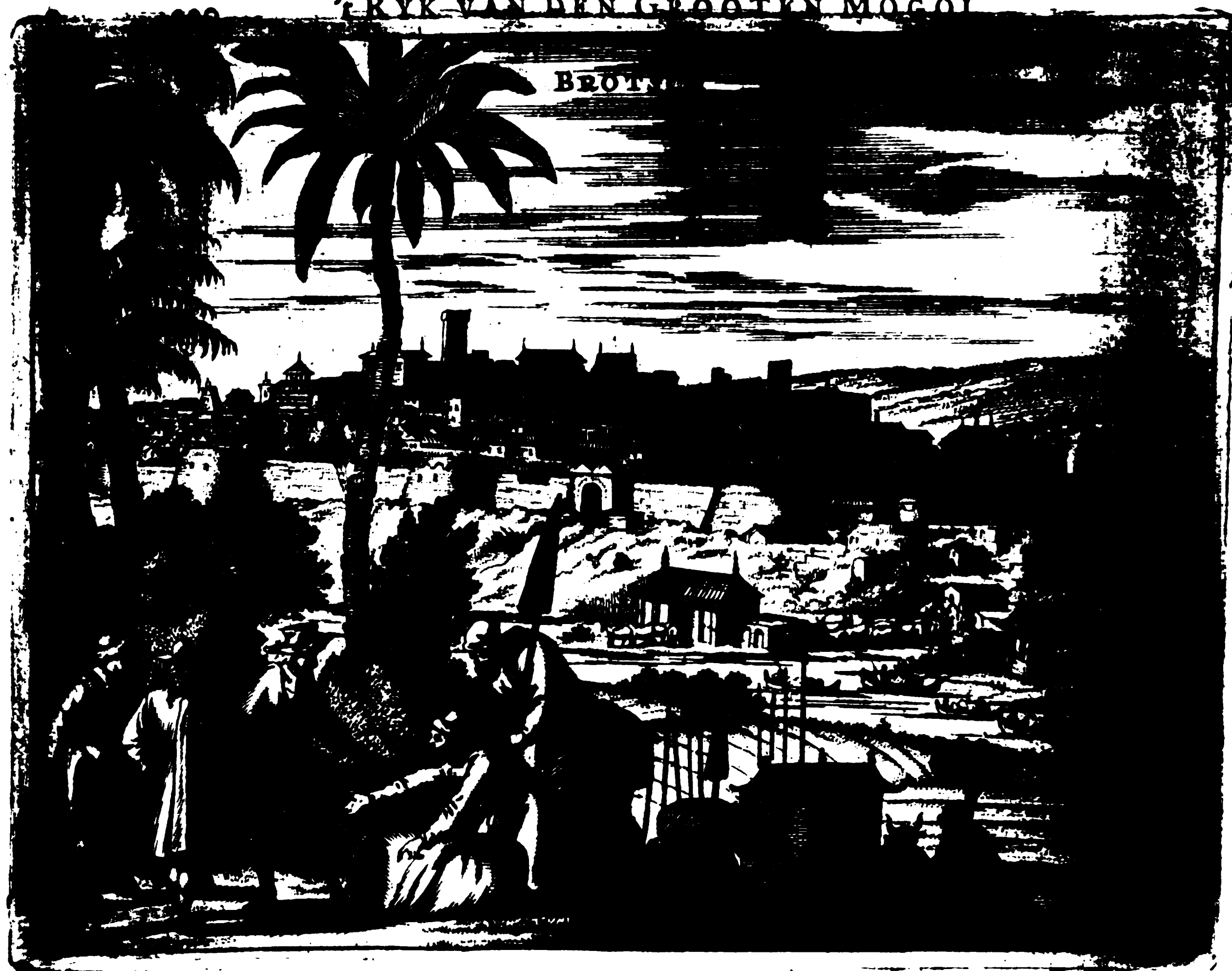
Buiten en binnen de stadt zijn verscheiden gast-huizen voor zieke of verleemde en gequetste dieren, (gelijk reeds op *pag.* 61. verhaelt staet) die de Benjanen en andere Heidenen aldaer met groote zorge ga slaen, en genezen: want zy een gruwel hebben voor het dooden van eenige gedierte: uit vreze van de ziele uit hunne lichamen te stooren.

Drie kos van *Kambaya*, op den weg na *Amadabath*, leid een dorp *Saima*: vijftien kos verder, zuidwaerts, een dorp *Mater*. Ontrent drie mijlen van *Kambaye* leid een dorp *Sarode*: bewoont by *Rasbuten*, die, met roven en stropen, stroomen en wegen onveilig houden.

De meeste inwoonders zijn Heidenen of afgoden-dienaers, en zeer naukeurig in het onderhouden van hun wet: naest deze Moren of Mahometanen.

In het dorp *Kansari*, niet verre van de stadt gelegen, is een afgoden Pagode, boven mate fraei en schoon met gewelfselen en omgangen van buiten, op een vreemde en geestige wijze, gelijk ook het geheel gebouw, hoewel niet zeer groot, in geschikte orde gesticht is. Van binnen staet op een verheven plaetse, d'aenzienelijkste van de Pagode en die met veele trappen opgaet, een eenige afgod op een autaer, met altijt brandende lampen daer neffens. Deze Pagode behoort den Indianen toe, die *Vertias* genoemt worden, en hun hooft scheeren; daer al d'anderen lang hair dragen, gelijk de wijven. Derwaerts koomen veele ter beevaert trekken, en branden aengename reuk-werken voor den afgod.

Oo Niet

Niet verre van daer is een andere vierkante pagode, hoewel flechter van gebouw; maer met een ontallijke meenigte van velerhande afgodenbeelden verrijkt.

Twee kos buiten *Kambaye*, leid een dorp *Agra*, welk, volgens verhael der Benjanen, in oude tijden de Koninglijke ftad en de voornaemfte des Koningrijks van *Suratte* was.

Stad Brotſch. De ftad *Brotchia*, anders *Brotſch* en *Baroch*, en by *Della Valle Barokci* en *Behrug*, (na de ſpelling in de Perſiaenſche tale) geheten, leid twaalf mijlen benoorde *Suratte*, en ontrent acht van de zee, dicht aen den noorder oever van den ftroom of beek *Nardabat* of *Narbada*, anders *Nerbeda*: die met een breden; maer ondiepen kil, voorby hare muuren loopt, en van boven *Dekan* en *Mandou* afkomt, en in den zee-boeſem van *Bengala* uitwatert. Door haere verre afgelegentheit van zee, komt die zelf niet, ook in haeren hoogften vloet, tot aen de ftad.

De ftad is redelijk groot, en leit op een kleine hoogte of tamelijken hogen berg: zulx zy door de natuur wel gefterkt is, en door haere voordelige en welgelegentheit tot een van de fterkfte veftingen van geheel *Indiën* kan gemaekt worden. Zy is omringt met muuren van hertfteen, in de gedaente van een vefting, van buiten aen te zien, en gefterkt met rondelen. Zy heeft drie land poorten, ieder met een portael, en binnen deuren, na 's lands wijze redelijk fterk gebouwt: behalve twee andere, langs den ftroom of waterkant: uit den welken dagelix het water, om in de ftad te gebruiken, met buffels gehaelt word: ook loffen aen dezelve (met verlof van den tol-meefter) veel boots met hout geladen. In de land-poorten word gemenelijk wacht gehouden, zonder wiens bewilliging niemand door magh.

Zoo d'inwoonders berechten, een eenige vervallen gebouwen noch uitwijzen, zou *Brotſch* voorhene een treffelijke en voorname ftadt geweeft zijn: maer heden zijn de befte huizen vervallen, en weinig voorname

me luiden onder d'inwoonders: de meeste Benjanen, die, met katoen-doek te maken en koophandel te drijven, groote neeringe maken.

Om de stadt of aen den voet des bergs leggen twee voorsteden, *Poera* genaemt, en bevolkt met verschei-den landaerd, die zich meest met de weverye en handel van katoen erne-ren. Deze luiden maken het beste katoen-doek, dat in gansch *Suratte* valt, en word ook door geheel *Indiën* vervoert. Men noemt het in de land-tale *Brotsch*, *Besta* en *Gellico*: of *Bastas* en *Alaias*. Zy maken ook gestreept doek van half zijde en half boom-wol: welk in *Indiën* zeer waerdig ge-houden en veel verbruikt word: want het laet zich wassen zonder de ver-we verschiet. d'Engelschen hebben in deze stadt een kantoor. De tol der waren is twee ten hondert.

Het gebiet van *Brotsch* strekt over vier en tachtig dorpen: en eertijts noch wijder: te weten, over drie an-deren steden, welke ieder nu een by-zonderen overste hebben. Volgens *Herbert* heerscht zy over zeer veele groote en verre gelegen steden, als *Medapour*, zeventien mijlen van daer gelegen: *Radgy-pour* of *Brodera*: zes mijlen van daer: *Jown-basser*, zeven my-len van daer en meer andere, die ie-der heden een byzonderen Heer heb-ben: hoewel de *Mogol* jaerlijx daer een schatting van een millioen twee hondert en zestig duizent *Mamoudys* van trekt. De reede der schepen is voor den stroom *Nerheda*, in d'open zee, zonder beschutsel voor eenige winden of hoeken lands. Op eenige mijlen rontom de stadt is het land ef-fen en vlak. De landstreke rontom de stadt is zeer goet en vruchtbaer, en word bevochtigt door een fraeien en lustigen vliet de *Narvar* of *Narda-bath*, anders *Narbada* en *Nerheda*.

Noordwaerts van *Brotsch* leid een vliet *Dilavel*. Acht mijlen van *Brotsch* op den weg na *Kambaya*, leid een groot dorp, *Giambieser* of *Janbuysar*, anders *Jambouser* geheten. Tusschen *Brotsch* en de stad *Amadabath* ziet men een graf van zekeren heiligen Maho-metaen, genaemt *Pollmedony*, die zeer onder dezen waengelovigen landaert

geert word: die derwaerts met meenigte uit dommer yver ter beevaert trekt, en gelooft daer veel mêe te verdienen. Tot meerder boete zijn zy beladen met ketenen en steenen: door welk middel zy voorgeven van Gode kinderen, gezontheid, rijkdommen, en al wat hun hert lust, te zullen bekomen.

Goga. *Goga* is een stedeken of groot dorp, gelegen ontrent dertig mijlen van *Kambaya*, aen den zeekant, alwaer de golf of inham van *Kambaya* enger word, en de gedaente van eene reviere vertoont. Het is tamelijk groot, heeft geene poorten of wallen, dan aen den zee-kant een muur van herden steen opgetrokken. Alhier is de reede en vergader-plaets der Portugese fregatten, welke, komende tot geleide van *Kafflas* of koopvaerdyschepen, om de gevaerlijke zanden en droogten aldaer havenen, tot dat de zelve geladen zijn, en onder haer gelei na *Goa* en andere Portugeese plaetsen vertrekken. Ontrent negen mijlen beweften *Goga*, leggen twee vlekken, *Pattepane* en *Mangerol* geheten.

Byſantagan. *Byſantagan*, een groote stadt, is gelegen in 't midden van *Suratte*, verrijkt met twintig duizent huizen, fraeie toorens en kerken. In 't midden staet een groote tank of waterbak, daer d'inwoonders, beide mannen en vrouwen, zich dagelijx in baden. Het word bewoont by *Brahminen*, en was voorhene slechts een arm dorp, maer is door de landbouwery en veehoedery zoo rijk en magtig geworden.

Pettan. *Pettan*, een groote stadt van zes mijlen in 't ronde, is omringt met een muur, en bebouwt met huizen van hertsteen. In 't midden der stadt leid een Mahometaense kerke, een schoon en kostelijk werk, gesticht eertijts door de heidenen op hondert en vijftig pilaren van marmer en andere steenen. Men heeft 'er verscheide andere gebouwen, en buiten de stadt veel schoone en vermakelijke hoven, doch zijn de meeste heden vervallen, en de puinhopen slechts overgebleven. Aen d'oost-zijde der stadt leid een groot kasteel, omringt met hooge muuren en sterke gemetselde toorens, de verblijf-plaets des Stadhouders. d'Inwoonders zijn meest Benjanen. De stadt word zeer geplaegt door de *Koelys*, (zekere rovers van een daer ontrent gelegen Landschap,) die den inwoonders meenigmael beroovenen en zwaren tol afnemen, tot groote vermindering van neering en welvaert.

Cheytepour is een stedeken of vlek, gelegen zes mijlen van *Pettan*, en vijf en veertig van *Amadabat*, gebouwt aen den oever van een loopende reviere. Cheytepour.

Meſſana, een open vlek of groot dorp, leid zeven mijlen en een halve van *Cheytepour*, verzien met een oud vervallen kasteel, daer een Stadhouder met twee hondert ruiters gewoonelijk zijn verblijf heeft. Meſſana.

Te reizen van *Amadabat* na *Suratte*, krijgt men deze plaetsen op weg. Een kleine mijle van *Amadabat* leid een schoon dorp *Iſſempour*, met een groote *Sary* of huizinge voor de reizende luiden: anderhalve mijle verder een ander groot dorp *Batova*, met een schoone tank of vyver; en een groote mijle van *Batova*, een dorp *Kanis*, aen een gelijknamige reviere gelegen.

Veertien mijlen van *Amadabat*, en negen van *Brodka*, leid een klein stedeken *Nariaedt* of *Niriaud* of *Nieriaut*, bebouwt met fraeie huizen en heidense tempelen.

Zeven en een halve mijle van *Nariaedt* leid het kasteel *Waſſet*, met de dorpen, *Sejuntra* en *Amennoygy* tusschen beide, drie of twee groote mijlen van elkandre. Het is een oud en vervallen gebouw, gelegen op een hoogen berg, en aen den hoek van eene reviere, welke in den inham van *Kambaye* uitkomt. De plaets is gewoonelijk bezet met hondert ruiters, die wacht houden, die de *Kafſilas*, die hier door moeten, voor tol ieder karre, uit orde des Konings, anderhalve *Ropia* af vorderen. Waſſet.

Brodera, een land stad, is gelegen tusschen *Amadabat* en *Brotcha*, een en twintig mijlen beooste *Amadabat* en dertig beweste *Brotcha*, op een vlakke Brodera.

en

en zandige plaetſe, dicht by een klein reviertje *Waſſet*. Zy wierd geſticht door eenen heiden, met name *Raſia Ghie*, zoon van *Sultan Mamoed Begeran*, de laeſte Koning van *Zuratte*, ontrent anderhalve mijle van oud *Brodera*, toen *Radiapora* genaemt: welke daer door te niet gemaekt, en van inwoonders ontbloot wierd, die alle na nieu *Brodera* trokken.

De ſtad leid omringt met muuren en bolwerken of Rondelen, opgemaekt van kalk en ſteen. Zy heeft vijf poorten, een der welke, alzoo daer geen weg op aenleit, toegemetſelt is. Aen de weſt-zijde leid een groote voorſtad, meeſt bewoont by verwers en linnewevers: die alle byna Benjanen, *Ketterys* en weinig Moren zijn.

Onder 't gebiet der ſtad ſtaen twee hondert en twintig Dorpen, waer van de Stadhouder d'inkomſten van vijf en zeventig geniet, tot onderhoud van zijne ruitery en krijgs-knechten: d'andere hondert vijf en veertig worden by den Koning, aen verſcheide Kapitenen voor eenige gedane dienſten, en, tot onderhout van hun volk, in vergeldinge gegeven.

In het ronde der ſtad leggen tien bezienswaerdige ſchoone huizen, tuinen en graf-ſteden. Een onder andere zeer fraei en koſtelijk gebout, gelegen in 't midden van een bogert, de grafſtede van een magtig Heer met zijn geſlacht. Behalve deze graf-ſteden zijn'er noch vijf ſchoone luſt-hoven, beplant met verſcheide vruchtbomen en moes-kruiden, tot vermaek van eenen iegelijk.

Aen d'Ooſt-zijde, recht voor de poorte, welke naer *Brotcha* leit, is een groote *Tank* of water-bak, tamelijk diep, ontrent een piſtool-ſcheut wijt, en aen d'eene zijde met een muur van ſteen opgemetſelt, daer de inwoonders water uit halen.

rp Sindikkera. Aen d'ooſt-zijde, ontrent acht mijlen van *Brodera*, leid een hooft-dorp, genaemt *Sindikkera*, en vijf of zes mijlen weſtwaerts van *Brodera*, acht of tien dorpen, die onder het gebiet van *Brodera* ſtaen.

Eenige mijlen van *Brodera*, na de zijde van *Amadabat*, leid een kaſteel of ſchans op eenen berg, omringt met eene muur: neffens een kleinen ondiepen beek.

Meer noordwaerts, is een oud vervallen ſtedeken *Surbrodra* genaemt, alwaer een tol is. Daerna volgt een dorp *Amemoygra*, welk een opgemetſelden bron heeft. *Surbrodra.*

De ſtad *Daman* is gelegen, op de rechte hand van een zeeboeſem, in 't inkomen, veertig mijlen in 't Zuid-ooſte van *Diu*, op de Noorder brete van twintig graden. Het is een zeer groote ſtad, gelegen op een reviere aen de zee, en geſterkt met een vaſt kaſteel. Volgens *Della Valle* is zy niet groot, maer wel gebouwt, en omringt met vaſte muuren, als een veſting. Deze ſtad wierd des jaers vijftien hondert negen en vijftig, door den onderkoning *Konſtantijn*, voor de krone van *Portugael*, door middel van hunne opgeworpen ſterkte verovert: want als de Portugeeſen na by de ſtad, met bewilliging der inwoonders, een ſterkte opgeworpen hadden, tot beveiling van den handel, trachten d'inwoonders hen daerna te verjagen; daer de Portugeſen zich door middel van hunne ſterkte tegen ſtelden, en zich meeſter van deze plaetſe maekten, en de landzaten t'onder bragten, tot een leere voor d'andere koningen van *Indiën*, inſonderheit van den groten *Mogol*, die, wijs geworden door den val van zijne gebuuren, aen gene volken in *Europa* wilde toeſtaen, een ſterkte op zijn land te bouwen, nochte daer een voet breet gronts te laten bezitten. *Stad Daman.*

De zwarten of ingeboorene van deze plaetſe, bekeert tot het Chriſten geloof, zijn de beſte muskettieren van ganſch *Indiën*. In het beleg, ontrent des jaers zeſtien hondert vier en dertig, wanneer de zoon van den *Grooten Mogol* deze ſtadt met tien duizent man belegert had, queten zy zich zoo braef, dat deze Prins met verlies van een groot deel zijns heir, hem verwerdelijk op de vlucht begaf.

De Portugeeſen hebben eenige eilanden ontrent *Daman*, die aen den Koning van *Salſette* eenige ſchattinge betalen, en noemt men hem hierom

Choura van *Daman*. Zuidwaerts van *Daman*, leit een plaetse aen den zeekant, *Darie* geheten. Daerna volgt een zeeboesem *Kielme Mahi*, alzoo na twee aen zee gelegen dorpen genoemt: het een *Kielme* en het ander *Mahi*: daerna de stad *Bazain*.

Stad Bazain. Vijftien mijlen zuid-waerts van *Daman*, na by het eiland *Salsette*, leit op de Noorder brete van negentien graden en een halve de stad *Bazain*, die *Merkator* voor de stad *Barace* van *Ptolomeus* wil gehouden hebben. Men kan den weg van *Daman* tot aen *Bazain*, niet minder dan in drie dagen afleggen, ter oorzake van wegen de meenigte der revieren en beeken, veroorzaekt door den vloet der zee. De stad is tamelijk groot, en heeft een zeer goede haven. De geheele kust geeft veel rijs, erweten en andere pluk-granen, olie en kokos-noten. In den aenvang dezer eeuwe, storten aldaer door eene aertbeving vele huizen ter neer, die sedert, by verzuim, een lange wijle bleven leggen.

Op het vast land, na by het eiland van *Salsette* de *Bazain*, hebben de Portugesen een vesting van *Manora*. *Manora.* Daer is ook een dorp na by de vesting en rontom eenige vlekken, die onder de Portugesen behooren.

Asserim. De vestinge der rotse van *Asserim* is eenige mijle dieper te landewaerts ingelegen. Men klimt gewonelijken op deze rotse bloots voets, om des te vaster zijne treden te zetten: want zy is zeer hoog, steil en overal glat: zulx d'opklimmers in gevaer zijn, om van boven neer te vallen: of zoo zy aen een anderen kant willen op gaen, zy klauteren by touwen op: by welke zy ook koeien en andere dingen naer om hoog halen. En hoewel deze rotze tusschen vele andere in leid, daer men op kan klimmen, zoo is zy nochtans zoo hoog boven de andere, dat zy een vesting schijnt te zijn, die over d'andere rotsen gebiet. Uit oorzake nu deze plaetse, als een sleutel van alle d'andere is, die de Portugesen ten Noorde in *Indiën* bezitten, zoo is zy den gebuur-koningen zeer in 't oog.

Hier om heeft men allerlei vonden zoeken in 't werk te stellen, om dezelve te bemachtigen. Maer om zulx te beletten, is men t'allen tijde op zijne hoede, en inzonderheid aen zekere oorden, die rontom uitzicht hebben. Op den top is een groote vlakte, en rontom zeer veele groote steenen, die het schiet-geweer van deze vesting verstrekken, en, met het afrollen na om leeg, alles mêe slepen, wat hen tegen komt. Daer waken ook des nachts zoldaten, beneffens d'inwoonders der plaetse: dragen fakkels van zeker hout, in vorm van riet, die zy houte toortsen noemen, om dat zy die aengesteken dragen, als toortsen. Zy duuren een lange wijle, zonder de wint of regen hen kan uitblusschen: maer hoe meer 't regent, hoe zy beter branden. De plaetse is gelijk een vryburg voor alle quaetdoenders, die zich derwaerts begeven: aengezien men hen daer gedoogt, ten einde om zoldaten te hebben, die in deze plaetse blijven. De zoldaten of huisluiden waeren voorhene ontrent ten getale van zeven hondert, met vrouwen en kinderen. De Portugesen bemachtigden deze rotse, ten tijde van den Stedehouder *François Borrero*.

Het gewest van *Suratte* word deursneden met verscheide stroomen, als *Stroomen.* daer zijn de *Nardabat*, welke haeren loop verby de stadt *Brotchia* heeft, en haer ontrent vier mijlen van de stadt, by het dorp *Hansoot*, na 't zuiden in twee armen verdeilt, komende alzoo een eiland te maken: op zommige plaetsen is hy een halve en ook een vierendeel mijls breet, deursneden met verscheide wateren, zoo dat men aen beide zijde in zee kan komen. De gront is meest kley, met weinig zant vermengt, behalve voor de stadt, daer het meest zant-gront is. De strekking is oost-noord-oost en west-zuidwest. d'Andere stromen zijn *Wasset* *Joan de Bar.* en *Bate*: welke laeste uit de bergen van *Gate* komt, na de west-zijde, en valt in den golf van *Bombain*, en deilt het Koningrijk van *Dekan* en het Land van *Suratte* of *Kambaye* van elkandere: de *Tapta*, anders *Tyndee* genaemt, vloeiende tusschen het Land van *Suratte* en der Benjanen.

De

De reviere *May*, anders *Mehi* of *Guandari*, langs de welke de ftadt *Kambaye* gebouwt leid, loopt met laeg water ganfch droog, uitgenomen drie of vier killen, die altijts water hebben, alwaer men tot aen de middel en onder d'armen door gaet, niet zonder gevaer, by mangel van een goeden lootsman, ter oorzake van de herde ftroomen. Deze reviere vloeit met een dagelijx gety zeven vadem op en neder. Met hoog water komen de fchepen dicht voor de ftadt ten anker, doch vallen met laeg water geheel droog. De gront is zandig, met klei vermengt, zoo dat de vaertuigen, aen den gront vaft zittende, zoo veel laft niet lijden, dan of de gront hert zant waer.

Volgens *Della Valle* vloeit twee kos zuidwaerts van de ftadt *Kambaye* de ftroom *Mehi*. Den oever van den vliet *Mehi*, moet men by laeg gety der zee doorwaden; hoewel niet zonder groot gevaer: gemerkt de zee in haeren oploop een groote ruimte van meer dan vijf kos overfpreid: ook zelf, by het laegfte water, moet men ten minfte in vier verfcheide plaetfen over tamelijke diepten heen. Zoo iemant het doorwaden beftont, onder het inkomen van het zee-water, hy zou zonder twijfel gevaer lopen, van door de golven om te komen. Ja wanneer het water, boven gewoonte, wat hooger en fnelder ftroomt, (want de vloet houd gene regel; maer rijft hooger en lager, naer den loop der mane) zoo overweldigt het zomtijts de doortrekkers en voert hen weg: en dikwils met zoo groot gewelt, dat een olifant de kracht des waters niet kan wederftaen, nochte door zijn zwaerte het wegflepen beletten. Men verwacht dan een bequamen tijt om door te waden; te weten, wanneer de zee laeg is: welk is aldaer by nieuwe maen: waer op d'inwoonders rekening maken: en hebben de voerluiden en anderen, die gemenelijk dezen overtocht met paerden en karoffen doen, volkome kennis, om zulx bequamelijk en zonder gevaer te doen. De karoffen, in het overvaren, worden gemenelijk by mannen met de handen vaft gehouden, om niet door de golven omgeflingert te worden. Die te voet door gaen, kleden zich geheel naekt uit, en flechts met een ftuk lywaet voor de fchamelheit, of rollen hun kleet desgelijks d'onderbroek op, doch kreunen zich des weinigs, of zy wat nat worden. By wijlen trekt een gheheele *Karawane* daer over, met een groote meenigte van menfchen: zommige in karoffen: andere op wagens; zommige te paerd: andere te voet: beide mannen en vrouwen, zonder onderfcheid en met het lichaem naekt, en zonder fchroom voor het manvolk.

De grond tuffchen beide; te weten, tuffchen dezen vliet, en de ftad *Kambaye*, is vaft en hard: en loopt niet onder, fchoon effen en vlak, en niet verre van de zee afgelegen is.

Deur het ganfch Koningrijk heeft men veel fchoon water; maer in de ftad *Kambaye* groot gebrek van water.

Men heeft in de fteden vele *Tanken* of water-bakken, en eenigen zeer groot, daer d'inwoonders des winters in den regen-tijt water in vergaderen, om des zomers te gebruiken.

In deze Landen, aen d'Ooft-Indifche Zee gelegen, is een zekere regentijdt of winter, te weten, vier maenden in 't jaer; en begint met Zomermer-maent, wanneer de Zon na de kreefts zonne-keer-kring treedt, en eindigt met Herfft-maent. Zoo het buiten dien tijt regent, 't is ongewonelijk, en word voor een aenftaende vruchtbaer jaer gehouden: want in d'andere acht maenden is het daer zoo fraei en helder weder, dat naulijx een wolk in de lucht gezien word. Het regent 'er nochtans zoo geduurig niet, als wel in *Goa*; maer altemets; voornamelijk met den aenvang van de nieuwe en volle maen. De winden waien zes maenden noorden en zes maenden zuiden. In Gras-, Bloei- en Zomer-maent is het daer geweldig heet, welke hitte den lichamen zeer fchadelijk is, en veel heete koortfen, of geftadige hitte veroorzaekt; maer *Zaifoen.*

wan-

wanneer het begint te regenen, zoo waeit de wind ſterk door, zoo dat zy deze onverdraeglijke hitte matigt: dan brengt dit ongeval te wege, dat in den drogen tijd de ſtof van de aerde optrekt, en gelijk een wolk voortdrijft, tot grote hinderniſſe en ſchade in het reizen, door het vallen op de menſchen.

Vruchtbaerheit des lants. In den regentijdt, voornamelijk in bloei en zomermaent, word het land bearbeit en het koorn gezaeit, het welk, bevochtigt door de regen, gewoonelijk een zoodanigen rijken oogſt voortbrengt, en zulken overvloed van granen geeft, dat alle omleggende plaetſen daer van geſpijſt, en met noodruft en lijftochten voorzien worden: want *Suratte*, volgens *Linſchoten*, is het vruchtbaerſte land van ganſch *Indiën*. Het land geeft groote meenighte van bonen, kooren of tarwe, doch grooter en witter, dan hier te lande: boekweit, gerſt, wikken, rijs, cicers en erweten, doch kleinder dan in Neerland: lijnzaet en allerlei pluk-granen, zeer treffelijke vruchten, en overvloedelijk oli, welke uit zeker klein zaetje, *Thil* genaemt, gemenelijk gemaekt word.

Daer groeit ook zekere ſlag van zeer ſmakelijke bonen of graeuwe erweten, die zy *Danna* noemen, dicht op d'aerde aen kleine ſtruikjes: zijn wat kantachtig, en verſtrekken den peerden voeder, in plaets van haver.

Daer word overvloedig moſtertzaet en veel tabak gezaeit, en is eens zoo goet, als die van andere plaetſen; maer weten die zoo wel niet te handelen, als in *Weſt-Indien*.

In de hoven, die zeer vermakelijk ontent de ſteden gebout leggen, waſſen verſcheide moeskruiden, als mede ſalade, radijs, rapen, konkommers, look, ajuin, rode en gele peen, beetwortelen, pattataſen, zeer ſmakelijke meloenen, ongeſloten koolen, naerdien dezelve noit ſluiten of tot volkomen waſdom komen. Men vint'er ook acht of tienerlei drogeryen en kleine kruideryen, als *Turbith*, *Galange*, *Spika-nardi*, *Aſſa-fetida* of duivels-drek, *Borax* en eenige andere.

Daer valt veel katoen, zijde, zuiker en waſch in overvloet. Men heeft'er vele boom-vruchten en planten, als oranje en granaet-appelen, limoenen, lymen, citroenen, *Ananaſſen*, *Bananaſſen*, Spaenſche vijgen, *jakka*, kokosnoten, met groote meenigte: en in zommige grote ſpeel-hoven druiven, doch deze in genen groten overvloet, ook een weinig dierder, naer gelang der goet-koop van d'andere vruchten. Daer groeien *Mangas* vruchten, beter, dan die van *Ormuz*; maer zoo groot niet: doch welriekender, en met een kleine kern van binnen. Zy worden na verſcheide plaetſen vervoert, inzonderheit na het dorp *Chirches*, twee mijlen van de hoofd-ſtad *Amadabat*, daer het den naem van bekomen heeft.

Het land geeft veel Indigo, meenigte van pijp-kaſſie, *Mirobalanen*, aloëhout of *Kalamba*, *opium Anſion* of maenkop-zap, tweederlei komijn, witte en zwarte genber, die veel gekonfyt en naer *Perſien* en andere geweſten vervoert worden: desgelijx zekere bladen, by d'Indianen *Tamalapatra* genaemt: tamarind- en palmitas-boomen, beneven veel andere wilde boomen, in *Europe* onbekent. Ontrent *Bazain* groeit een boom, die vruchten *Jangomes* geeft. Het land om en by *Brotchia*, dat zeer laeg en zonder gebergte is, heeft veele hoven, beplant met palmitas-boomen, daer uit een wijn getapt word, *Terry* of *Tari* in de land-tale genaemt, die veelen een gemeinen drank verſtrekt. De wijn, die by nacht druipt, is gezond en liefelijk om te drinken, ook goed; maer die by daeg uitdruipt, word door de hitte bedorven, en ontſtelt de herſſenen. Het geeft de volheid van rijs, tarruwe, gerſte en allerhande lijftocht ook veel katoen, dan niet in zulken overvloed, als in *Nederbaer* en omleggende land-ſtreken.

De bergen van *Pindaetche* zijn vruchtbaer van koorn en andere granen: de grond is kleiachtig, met zwarte aerde vermengt, zeer bequaem tot zai-land. Daer worden ook kleine witte kaesjes gemaekt, maer zijn zeer zout en droog.

In *Suratte* worden zeer zelden dadel- : maer veel kokos-boomen gevonden. De boomen en velden zijn 't geheel jaer door groen ; maer het gras is des zomers afgebrant door de hitte der zonne : ook word het gras daer niet gemaeit, gelijk in *Europe* : maer van 't velt gehaelt en gesneden, wanneer zy dat van doen hebben. De velden hebben gene bloemen altoos, dan zommige rozen, en rozemarcinen van weinig reuks. Men heeft 'er slechts twee bloemen het geheel jaer deur, met name *Mogeri*, witte, en *Schampi*, gele, die beide zeer wel rieken, by de vrouwen om den hals gedragen en in de bedden gestrooit worden. 't Land rondom *Brodera* en d'omleggende dorpen is zeer vruchtbaer van koorn, geerst, rijs en andere vruchten ; gelijk mede van katoen. De geheele kust van *Bazain* heeft overvloet van rijs, erwten en andere pluk-granen, boter, olie en kokos-noten.

Gesteen. Men heeft in dit Koningrijk veel hiacinthen, diamanten, peerlen, granaden, topazen, safiren, chrysoliten, esmerauten, kornalinen, spinellen en ametysten : desgelijx albast, rootmarmer, hematites of bloet-steen, jaspis, doch word weinig geacht. d'Inwoonders maken van de jaspis groene schotelen en platelen, die van de smeragden gelijk. Men vind 'er ook bezoar-steen, en zekeren steen, dien de Portugesen *Olhos de Gato* noemen, dat 's *katten-oogen* : Agaten, van de welken in *Kambaye* rare koppen, hechten van messen, merk-steenen of signetten, en andere fraeie werken gemaekt worden.

Veel lak valt 'er ontrent het dorp van *Amadabat*: doch meest in het dorp *Sindikera*, acht mijlen beooste *Brodera*, en op veele andere plaetsen in *Zuratte*. Het komt uit verscheiden slag van boomen, den doorn en pruimboomen niet ongelijk. Wanneer het lak raeu is, gelijk het van de boomen komt, is het donker, bruin en rosachtig; maer word daer na, tot een poeder gestoten en gesmolten, met rode, groene, of zwarte verruwe, na hun welgevallen, gekleurt, en aen stokjes gemaekt, gelijk men ze in *Europe* verkoopt, om brieven toe te zegelen. Zy bekleden of bestrijken daer mede veele dingen, als tafels, boffetten, doosjes, stoelen, bedsteden, en al andere gedraide houtwerken : waer door het wonder gemeen is, en zeer door gansch *Zuratte* gesleten word. Het lak word by hen ook gebruikt, om al zilver en gout-werk te vullen; te weten, hechten van messen en andere dingen makenze van buiten fraei van gout of zilver, en van binnen vol lak, zonder iemant dat zoude kunnen merken, ten waere hy daer van verwittigt is.

By het dorp *More*, negen en twintig mijlen, van de stad *Suratte*, is een heete bron, die onder aen de voet des bergs uit een herde klippe ziedend heet water over een vadem hoog opwaerts werpt. Een stuk vleesch, in katoendoek of lijnwaet gewonden, en in den zelven gesmeten, word in korten tijt gaer. Men behoeft geen zout daer by te doen : want het water zeer zout is : en heeft een goede smake: by na of het met alants-wortel gekookt word.

Zes dag-reizens van de stad *Kambaye* is een berg, die kornalinen en kalcedonie uitlevert : welke laeste d'inwoonders, volgens *Barbosa*, *Bakayores* noemen. Een mijle van de stad *Brotsch* is een aeder-rijke mijne van kalcedonie, en witten agaet-steen : maer zy worden gemeenelijk na *Kambaye* en niet na *Brotsch* gevoert. Men maekt 'er veel ronde of langwerpige schuttels en veel andere kleine vaten van, tot cieraet van de kamers.

Men vind door gansch *Suratte* veel tam vee, als ossen, koeien, inlandsche schapen, en schapen van *Persie* met breede steerten, geiten, meenigte van buffels, die goede melk en boter geven, en vleesch zoo goet van smaek, als ossen-vleesch, hoewel door de hitte van 't land niet zeer gezont en vol maden. d'Ossen verschillen niet van de hierlandsche, behalve in een bult op de schouderen. Dieren.

Tusschen de stad *Amadabat* en *Suratte* houden veel steen-bokken, herten, wilde zwijnen, lepel-gansen, en veel ander gevogelt in groote meenigte: want zy niet veel vervolgt worden: inzonderheid niet by de Benjanen.

Daer zijn veel paerden, niet alleen inlandsche; maer ook veel die van *Tartarye*, *Persien* en *Arabien* gebragt, en voor groot geld verkocht worden: want zy houdenze voor de beste van *Indiën*, en dragen niet alleen voor de zelve, met voor ieder paert een byzonderen dienaer te stellen, groote zorge; maer geven hen ook goet eeten, als zeker slag van gemale en gekookte boonen, *Danna* geheten, daer by alle daegs, des avonds en 's morgens, twee pont gersten meel, gemengt met een half pont boter en een pont slechte zuiker. Houden ook veel ezels, en zommige kamelen, muilezels, Reinosters of neushoorens, doch niet gemeen, dromidarisen, en olifanten, die by de Grooten, ieder na zijnen staet, meer of min en by den *Mogol* zelf, ten getale van eenige duizenden, gehouden worden.

In de bosschen, dier veele daer zijn, heeft men ontallijke veel wilde beesten, als herten, dassen, steen-bokken, elanden, wilde verkens, ezels welker vleesch de Mahometanen eeten, als lams-vleesch, en hazen, die een iegelijk vermag te vangen, ten zy de Koning of eenige grooten met hunne vrouwen op de jacht waeren: want als dan word het jagen voor byzondere perzoonen by afkundiging op den hals verboden.

Ook houden in de bosschaedje veel leeuwen, tygers, luiperts, maer geen beeren en wolven, zekere dolle honden, die zy jakhalsen heten: wonder veel meerkatten, en zekere beesten, by na gelijk fretten, daer men de konijnen mede uit de hollen jaegt en vangt. Zy hebben een steert als een eekhooren, en fraei graeu gesprengkelt hair, doen groote schade in de fruitboomen en aertvruchten: zulx de boeren, wanneer het koorn begint rijp op 't veld te staen, des daegs in 't velt moeten waken, om hen daer uit te houden.

Veel tam gevogelt is 'er, als hoenderen, kapoenen, pauwen, gansen, ent-vogels, telingen, duikers en kropgansen, die by meenigte in de tanken of vyvers en aen de stroomen houden: ook veel patryzen en duiven. De roof en andere wilde vogels zijn valken, sperwers, arenden, reigers, papegaien, musschen, en andere vogels in *Europe* onbekent.

Binnen en buiten de stad *Amadabat* houden ook ontallijke veel meerkatten, op de boomen en in de huizen, zonder schroom voor menschen. Zy vallen den inwoonders moeielijk, en doen hen schade aen de vruchten, inzonderheid den kramers, die met dadelen, vygen, amandelen, rozijnen en diergelijke waren handelen: want zy lopen in de winkels en nemen, wat hen wel smaekt: zulx zy genoech te doen hebben met hen weg te jagen. Tusschen de stad *Kambaye* en *Amadabat*, by het dorp *Mater*, houden ontallijke zeer schoone en blond-verwige eek-hoorentjes, met zeer groote en fraeie steerten, die van den eenen boom op den ander springen.

Veel vleermuizen vliegen in de dichtste bosschen, zoo groot als een hoen of kat, en met een katten kop: waerom zy by eenigen ook vliegende katten genaemt worden. Tusschen *Kambaya* en *Amadabat* heeft men vleermuizen, zoo groot als ravens.

Boven mate veel zwarte kraeien zijn 'er, die dikwils komen vliegen door de vensters, en 't eeten uit de schotelen halen, daer het volk by zit. Zy zitten gemeenelijk op de buffels en pikken hen al het hair uit; zoo dat te dier oorzake de meeste buffels hairloos zijn, die, om deze vogels weg te jagen, gemeenelijk in de moerasschen en modderige plaetsen tot den hals toe lopen. Ratten zijn 'er in groote meenigte, en eenigen zoo boven mate groot, dat geene katten hen derven aentasten, en doen, met muuren en grontvesten der huizen t'ondergraven, dezelve dikwils neerstorten, doen ook groote schade aen de veld-gewassen en boomvruchten.

In de huizen onthouden haer over dach ook een groote meenigte van muggen, die de menschen zeer quellen.

De stroomen, als *Indus* en andere revieren krielen van allerlei treffelijke visschen, als karpers, brasem, ael, spiering,

ring, tongen, garnalen, en veel andere, die hier te lande bekent zijn. In den ſtroom *Indus* houden krokodillen of kaimans.

Ontrent *Amadabat* houden veel vergiftige ſlangen en ſcorpioenen.

De ſcorpioenen in *Indiën* hebben niet overal even ſterk vergif.

ne7. De ſteek van eenen ſcorpioen, op 't eiland *Groot Java*, veroorzaekt groote ſmerte en gezwel: maer word licht verdreven, zoo ſlechts binnen twalef uuren een genees-middel gebruikt word.

Zoo iemant op het vaſt land geſtoken word, een onvermijdelijke doot volgt binnen drie uuren, by mangel van genees-middel. Het zekerſte is dit: De geſtoke partye word met een yzer gebrant, tot bloedens toe: en op de wonde ſcorpioen of duizent-olie gegoten, en dan weder ingebrant.

Ook is een krachtig genees-middel, d'olyachtige vocht, die komt van de ſcorpioen zelf, die geſtoken heeft, wanneer hy aen ſtukken word geſtampt: zoo men deze olie aenſtonts op de quetſure leid. De ſcorpioenen zijn van geſtalte, als de kreeften, en niet grooter, en zien zwart gelijk de kreeften, eer zy gekookt zijn. Zy hebben een kleine ronde ſteert, die opwaerts ſteekt, en gewonelijk op de ruch leid: aen deſſelfs eind is d'angel, die zy niet in noch uit het lichaem laten, gelijk andere vergiftige dieren doen: maer houden die altijt vaerdig tot ſteken. Deze angel is zeer ſcherp, hart en lang: hoewel omgekromt, gelijk het yzer van een haek. De ſcorpioenen en duizentbenen houden gemeenelijk op oude muuren.

hoof- lan- Daer is ook een ſlag van ſlangen met twee koppen, d'een voor en d'ander achter den ſteert: en zou het een jaer de voor en het ander jaer d'achter-kop regeren. Dit ſlag van ſlangen worden by eenigen in 't Griex *Amphisbæna* genoemt, dat's, zoo veel gezeit, als iet, welk ter weder-zijde kan gaen, voor en achter.

Een groot geſchil is onder de natuur-kundigen over de twee-hoofdige ſlangen.

Eenigen, als *Elianus*, *Plinius*, *Lukanus*, *Galenus*, *Nierenberg* en *Olearius* houden voor wis, dat'er zulke ſlangen in 'er daet zouden zijn. Maer *Andreas*, *Matthiolus*, in zijn uitlegging over *Dioskorides*, *Johan Faber Lynceus* in zijne Hiſtorie van *Mexiko* van *Hernandes*, wraken dit gevoelen en houden het voor beuzelingen. En zou deze dwaling, volgens gevoelen van deze laeſte, hier uit ontſtaen zijn, dewijl zulke ſlangen zoo dik aen de ſteert, als aen de kop zijn: zulx men daer aen het onderſcheid niet bemerken kan: als ook dat zy nu voor, dan terſtond weer achterwaerts kruipen, en zoo wel met de ſteert, als met de kop ſteken en vergiftigen kunnen.

Zoo *Nierenbergh* nochtans verhaelt, zou zeker vlytige navorſcher der nature, *Kortavilla*, te *Madrid* zulken tweehoofdigen ſlange gehad hebben: desgelijx berecht *Gesnerus*, hoe in de zee, onder *Engeland*, een zulken ſlang gevangen zy.

Daer zijn boven mate veel kleine mieren, tot groote plage der inwoonders. Naulijx kunnen zy de ſpijze uit de hand leggen, of aenſtonds vinden zich eenige honderden daer by. Waer over men ſtene troggen en *tanken* vol water in de huizen heeft, met eenen ſteen in 't midden: waer op, tot bevryding voor dit ongedierte, de ſpijze in een kasje of ſchapray, met linnen overtrokken, bewaert word.

Door de meenigte van 't geboomte en boſch om en by *Amadabat*, is'er veel veder-wilt en gevogelt, inzonderheid papegayen van allerlei ſlag: eenige zijn zeer groot, en worden by d'onzen Indiſche raven genoemt: zommige niet grooter als duiven, en van wegen hunnen gezang *Kakatu* geheten. Zy zijn witachtig vael, en hebben een kroone op de kop, byna als een wilde hoppe. Zy neſtelen in de huizen onder de daken, en worden in grooten getale in alle ſteden door geheel *Indiën* gevonden. Andere zijn klein'er, ſchoon root en groen, en hangen de neſten van lang en dor gras, in malkanderen gevlochten, aen de takken of einden der boomen, om voor het ongediert bevrijt te zijn. Deze neſten

 heb-

hebben onder en boven eenen uitgang. Deze papegayen doen ook aen de vruchten en koorn-gewassen, inzonderheid aen de rijs, groote schade.

Inwoonders van Suratte. d'Oude inwoonders en inboorlingen van *Suratte* waeren eertijds alle Heidenen, *Hindous* met een algemeinen naem geheten: maer zijn heden of Heidenen, en deze verdeilt in Benjanen en *Brahminen*: of Mahometanen, anders Mooren, die, sedert dit gewest onder de heerschappye der Mogollers heeft gestaen, daer in gekomen zijn, en de Heidenen onder zweep gebragt hebben. Voorts zijn d'andere inwoonders Persianen, Tarters, Arabieren, Armeniers en by na luiden van allen landaert uit *Asie* en *Europe*: behalve Sinesen, Japanders en Joden, die, om verachtzaemheid, daer weinig gevonden worden.

Parsis of oude Persianen. In gansch *Suratte* inzonderheid bevint zich ook zeker slag van Persianen of luiden herkomstig van d'oude Persianen, die de Benjanen en andere Heidenen aldaer *Gaoryasdy* en *Persees* of *Parsis* noemen, (gelijk zy hen zelfs ook dien laesten naem geven, volgens getuigen van *Bollayle le Gouz*:) de Moren *Gueuure*: (volgens *Henry Lord* en *Herbert*) de Persianen *Atech-Peres*, *Zarduxts*, *Kebbers* en *Gauri*. Zy hebben hunne herkomste uit *Persie*, en gestaen, sedert veele eeuwen voor d'opkomste der Leere van *Mahometh*, aldaer onder byzondere Koningen van hunnen eigen landaert: maer d'oorlogen, die gewoonelijken veranderinge van Staten en Rijken veroorzaken, hebben hen doen vallen onder een vreemde heerschappye, met het eindigen der Persische Monarchye: welk zich toedroeg, na de geboorte des Heilands, des jaers zes hondert en veertig. Te weten, op het negende jaer der Regering van den *Henry Lord.* laesten Persischen Koning, met name *Jazdgerd* of *Yesdegerd*, anders *Jesdagird*, zoon van *Xarear*, die zijn gewoonelijk verblijf in de stad *Yesd*, na by het oud *Ispahan*, hield, traden de Turken uit *Turkestan* of *Turkye* door het Landschap *Naohand* in *Persie*, verwoesten alle de Landschappen, en dwongen *Jasdgard* (die hen tegen getrokken was, om slag te leveren,) met bystant der Arabieren, die van een anderen kant in *Persie* gevallen waeren, na *Korasan* te wijken: en quam dees na een regering van twintig jaren te sterven. Hier op trokken de meeste overwonne Persianen, die de Leere van *Mahometh* niet wilden omhelsen, noch zich laten besnijden, ten lande uit na *Indiën*, om onder de *Rajas* der Indianen in vryheid van gewisse en godsdienst te leven. Zijnde dan gekomen aen de kaep *Jasques*, in de zeeboesem van *Persie*, sterk ten getale zoo eenige willen, van achtien duizent perzoonen, zoo mannen, vrouwen, als kinderen, gaf men hen een vloote van zeven vaertuigen, om hen en hun gevolg, als koopluiden, over te voeren, die op de kuste van *Indiën* gingen te handelen. Zy landen gelukkiglijken aen *Sint Jans Land*, anders *Bassain*, en bevonden zich alle te zamen in de haven van *Swaly*, daer gewoonelijken deze vaertuigen aenkomen. Eenigen onder hen maekten een verdrag met den *Raja*, die zijn verblijf te *Nuncery* had, en berechten hem hunne rechtmatige klachten en beweeg-redenen, die hen gedwongen hadden daer te komen, met verzoek van hen t'ontfangen, als luiden, die zich in zijn land wilden neerzetten, en hen toe te laten, na hunnen eigen godsdienst te leven, met beding van zich der burgerlijke regering te onderwerpen. Hier op wierden zy ontfangen, betaelden schattinge en zwoeren manschap: en liet men toen de genen, die in vijf schepen waren, te lande komen.

Een van de twee overige liep voor *Swaley* ter rede, en verdroeg zich met eenen *Raja*, die toen te *Baryaw* na by *Suratte* zijn verblijf had, daer hy op de zelfde voorwaerde wierd ontfangen, als de vijf andere. Maer dees *Raja* had oorlog tegen een anderen *Raja*, die hem versloeg, zijn land veroverde, en alle deze Persianen ter neer maekte, als parthylingen van zijnen vyand.

Het zevende of laeste vaertuig zeilde langs de kuste en deed *Kambaye* aen: en wierden de genen, die daer in

in waeren, aldaer op dezelfde voorwaerden ontfangen, als d'andere: zulx deze volken, op wat maniere zy door *Indiën* verſpreit mogen zijn, uit een van deze oorden nootwendig moeten voortgekomen zijn. Zy leefden daer zoo langen tijd in dier wijze, dat zy eindelijken vergaten, aen hunnen oorſprong en Godsdienſt te gedenken, ja tot zoo verre, dat zy niet meer wiſten, van waer zy herkomſtig waeren. Maer wanneer eindelijk, na verloop van jaren, de naem van *Perſen* hen aen de genen van hunne leere, die in *Perſien* gebleven waeren, had bekent gemaekt, deden deze hen opening van de hiſtorie hunner voorouderen, onderwezen hen in hunnen Godsdienſt en leerden hen op wat wijze zy voortaen Gode moſten dienen: dies zy heden, waer zy zijn, zich zelfs zeer ſtips aen hunne oude leere of Sekte houden. Sedert dien tijt hebben verſcheide Perſiaenen van langer hant zich langs den zeekant beginnen te verſpreiden: daer zy neffens d'andere inwoonders geruſtelijken leven. Zoo *Herbert* wil, zou Koning *Jazgerd* hen na *Indiën* gebannen hebben, om het weigeren der leere van *Mahometh* en de beſnydenis aen te nemen: dan zulx ſtrijd tegen het gevoelen van meeſt alle de Hiſtori-ſchryvers daer geweeſt.

Wat het gewaet dezer Perſianen belangt: zy zijn gekleet als d'andere inwoonders des lands: behalven dat zy om 't lijf een gevlochten bant of gordel van kemels-hair of ſchapenwolle dragen, die hen tweemael om 't lijf gaet, en achter op de ruch met twee knoopen vaſt is gemaekt. Dit lint word *Kusbee* by hen genaemt, en gedragen tot een zichtbaer teken van hun geloof: even gelijk by ons de doope, en by de *Mahometanen* de beſnijdenis: gelijk zy het ook in den doope op hun zevenſte jaer ontfangen.

Wanneer zy by ongeval eenige van deze banden of gordels verloren hebben, mogen zy niet eeten, drinken, werken, ſpreken nochte van hunne plaetſen gaen, voor al eer zy een der zelve banden bekomen hebben: die zy by hunne Papen te koop vinden. Zoo wel de vrouws, als manſperzoonen, moeten deze banden dragen van hun zevende, of zoo andere willen, van hun twalefde jaer, de tijd van hunne doope. Zy leven aldaer, gelijk andere inwoonders, geruſtelijken: doen zoodanigen handel, ambacht of hanteeringe, als hunne ſtaet vermag. Zijn zeer vernuftig: de meeſten erneren zich met de landbouwerye, en allerhande vruchten te merkt te brengen: *Tarri* of wijn de palm uit de palmitas-boomen te tappen, die zy in openbare kroegen verkopen: want ſterken drank is in hun wet niet verboden te drinken.

Voorts erneren zich eenigen met den koophandel, wiſſel te ſluiten, winkel te houden, en allerlei handwerk te doen: behalve ſmeden: want geen vuur mogen zy met water bluſſchen, noch laten uitgaen.

In het ſtuk van eeten en drinken heeft hun wet hen groote vryheid gegeven: maer om de Benjanen, daer zy onder leven, niet t'ergeren, noch de Mooren, onder welker gebied zy ſtaen, te beledigen, zoo onthouden zy zich, inzonderheid van wijn te drinken, en verkens vleeſch t'eeten. Eenigen laten door een breet palmitas-blat, te zamen gedrait in vorm van een trechter, den palm-wijn in den hals lopen, om des te ſmakelijker te zijn. Zy eeten alleen op zich zelfs en achten door dit middel zich veel reinder en zuiverder te kunnen houden: want zy, huns bedunkens, met andere zouden beſmet worden, wanneer zy met hen aten. Zy drinken ook alle afzonderlijk, uit byzondere kruiken, en zoo by geval iemant uit de kruike van een ander heeft gedronken, men waſcht die driemael af, en dient zich daer van niet, dan een lange wijle daer na.

Zoo andere getuigen, is in hun wet verboden, t'eeten, dat leven ontfangen heeft, ten waere by nood of in den oorlog: want dan is hen geoorloft ſchapen, bokken, herten, hoenderen en viſch te dooden en te nuttigen: behalven oſſen, koejen,

peerden, kemels, olifanten en diergelijke beesten meer: en houden voor doot-zonde die te slachten. Inzonderheid willen zy geen koeien noch ossen-vleesch eeten: en zeggen liever hun vaders en moeders vleesch te willen eeten. Hier in komen zy met de leere der Benjanen over een.

Hun drank is meest water, naerdien de wet hen verbiet te nuttigen eenige drank, door 't vuur gemaekt: maer mogen wel wijn uit druiven geperst, en alle dranken, uit boomen getapt, drinken: zoo zy nochtans, door onmatig gebruik, dat [illegible] dronken te worden: hoewel dit meenigmael onder hen geschied. Dan zulx aen den dag komende, worden, zoo wel de mannen als vrouwen, daer over hoogelijken bestraft, en, zoo zy geen leetwezen of bekenteniſſen betoonen, uit hunne wet verstooten, en eeuwiglijken van hun geslagt gebannen.

Wat hun vasten belangt: na ieder vasten onthouden zy zich vijf dagen, en eeten niet meer dan een mael des daegs, tot een gedenkenis, van dat God vijf dagen, na ieder van zijn arbeiden, zou gerust hebben.

Zoo zy vleesch of gevogelt, 't zy in wat tijt het ook is, eeten, zy brengen een stuk na hunne *Eggarée* of tempel, even als een offerhande, die zy doen om God te verzoenen, en te betuigen d'ongeneuchten, die zy hebben, van gedwongen te zijn, tot hun voetsel, zijne schepselen te dooden.

De gestalte des lichaems is doorgaens van middelbare lengte: de huit des aengezichts bleek, of door den bank veel blanker, als die van andere hierlandsche volken: inzonderheid van de vrouwen, die alle andere vrouwen van deze gewesten in schoon en blankheid te boven gaen.

De mans-perzoonen dragen groote ronde baerden, met lang zwart hair op 't hooft, en hebben opgebogen haviks-neuzen: zulx men hen onder duizenden kennen kan. Men vind evenwel eenige, die kort hair dragen, met een bosje of lok slechts op de kruin des hoofts te laten blijven.

Wei-

Weinige onder hen dienen andere volken: of worden by die van hunne leere voor onrein gehouden, en als zonder geloove geacht: want zoo zulk een, zeggen zy, in dienst van andere komt t'overlijden, zeer bezwaerlijk zal hy by God, als gezondigt tegen hem, in den hemel komen. Het is in 't algemein een vasthoudend en gierig volk: in 't kopen en verkopen zeer bedriegelijk: dan niet tot diefstal noch hoereryé genegen: gemeen en meedogend van omgang: als meerendeels van een gedwegen aert en inborst. Zy woonen in zeer donkere huizen en met weinig huisraet verzien, alle by elkanderen in een wijk of gedeelte, zonder men hunne woningen onder andere volken onderscheiden kan. Zy hebben geene vryheid onder hen, ten zy hen van de Mooren eenigh bewint gegeven word: maer kiezen gewoonelijk een of twee der aenzienelijkste onder hen met gemeine bewilliging en toestemminge van de geheele gemeente tot hoofden en gebieders, om, by ontstaen van geschillen en krakelen, de bestierders van de plaetsen aen te spreken.

Zy hebben zes feesten of hoog-tijden in 't jaer, die zy uit kracht van hun wet verplicht zijn t'onderhouden, ter gedenkenis van de zes dagen der schepping des werelds, en de weldaden, die zy alle maenden van God ontfangen: en duurt ieder vijf dagen.

Het eerste is genaemt *Meduserum*, en begint op den vijftienden der maent *Fere*, by ons Sprokkel-maend, tot een vreugde-teken, dat God de hemelen gemaekt heeft, om te zijn een plaetse van glorye en gelukzaligheit: daer hy de genen zal ontfangen, die hem vrezen.

Het tweede Feest word genaemt *Petusathan*, en begint op den zes-en-twintigsten der maend *Sheruar*, dat is, Gras-maent: tot een gedachtenis van dat God de helle maekte, om daer in zijne Duivelen en Engelen te stoten: desgelijx om geen quaet te doen, uit vreze voor de zelve straffe.

Het derde is *Yatrum* geheten, en begint op den zes-en-twintigsten der maent *Nabar*, of Bloei-maent: ter gedachtenis van dat God den aerdbodem en zee maekte, en haer bequaem om schepselen voort te brengen, tot gebruik der menschen.

Het vierde is *Medearum* genaemt, en begint op den zestienden der maent *Dez*, of Oogst-maent, tot gedachtenis van dat God gewassen en bomen zou gemaekt hebben, welker vruchten den mensch, tot onderhout en voetsel, strekken.

Het vijfde genaemt *Homespotamadum*, en begint op den dertienden der maend *Spindamud* of Oogst-maend, tot gedachtenis van dat God beesten, visschen en vogelen maekte, tot voetsel der menschen.

Het zeste is genaemt *Medusan*, en begint op den dertienden der maend *Ardebert* of Winter-maend, tot een getuigenis van vreugde, dat God in dien tijd man en vrouw gemaekt heeft, van waer alle andere menschen zijn voortgekomen.

Onder alles wat zy bezitten is by hen niets in grooter waerde, als het vuur, daer hun geloof op staet, en dat zy aenbidden: zulx deze Sekte hier in van alle andere verschilt. Dit aenbidden des vuurs heeft zijnen oorsprong van zekeren *Zertoost*, hun wet-gever: die, ten hemel opgetrokken zijnde, 't vuur met zich bracht, dat God hem met het boek van hunne wet gegeven had, als een dienst, dien zy mosten omhelsen, en de wet hen op leide. In deze oprukking zou *Zertoost* God niet openbarelijken in zijne glorye gezien hebben: maer had hem dwers tegen over een vuur aengesprooken, en, met dit vuur hem te geven, hem als een gedeelte van zijne macht gegeven, en als een eerst-geboren van zijne grootheid en uitstekentheid. Waerom het vuur diende ge-eerbiedigt en aengebeden te worden. *Vuur by hen aengebeden.*

Het vuur, welk hy uit den hemel bragt, zou een levend vuur zijn geweest, dat met geen ding kon uitgeblufcht worden, en was het eerste, dat in dezer wijze wierd aengebeden. Dan men weet niet vast, of het namaels altijd is bewaert geworden, om

aen

aen eenen iegelijk meê gedeelt te worden: waer door, by mangel van dit vuur, hen toegelaten is, een ander van een vermenging van vele ſtoffen toe te ſtellen, en onophoudelijk het in den brand t'onderhouden, ten einde aen het zelve den dienſt te doen, die hen door de wet voorgeſchreven is.

Dit is het vuur, welk men heden 's daegs in *Suratte* aenbid, op een plaetſe *Nuucery* geheten: daer die van deze ſekte hun verblijf hebben, en het volgens hun zeggen, ſedert twee hondert en vijftig jaren geduuriglijken gebrand heeft. Men noemt dit vuur in hunne tale, *Antisbehur*, dat is, *geeſtelijk vuur*.

Het aenbidden dezes vuurs, dat de *Diſtoor* of *Herbood*, dat is, *de hooge-prieſter*, zoo zorgvuldiglijk bewaert, zonder oit uitgebluſcht te worden, geſchiet met de volgende plechtelijkheden. Zoo menigmael de Perſianen vergaderen, om het vuur aen te bidden, zeit de *Diſtoor* of *Herbood* tot hen, dat het vuur van God aen *Zertooſt*, hunne wet-gever, gegeven is: en God tot hem gezeit had, dat het een gedeelte was van zijne kracht en uitſtekentheit: en hy een wet had gehad, die hem leerde het aen te bidden, en zulx door vele mirakelen beveſtigt was. Dies moſten zy 't voor heilig en goddelijk houden, en het eeren en aenbidden, als een gedeelte van God zelf: naerdien het van een zelve wezen en Gode meeſt gelijk was: of zeer weinig van hem verſcheelde. Zy moſten alle dingen beminnen, die het vuur geleken, of die na daer by quamen, als de zonne en maen, die daer van gemaekt, en twee getuigeniſſen van God waeren: die tegen hen getuigenis zullen geven, zoo zy den gods dienſt miſprijzen, en dezen dienſt, die hen zoo uitdrukkelijken voorgeſchreven is, verwaereloosden.

Voorts vermaent hy God te bidden, om vergiffenis, zoo zy in 't gewonelijk gebruik van dit element, zoo heilzaem en nuttelijken voor de menſchen, by ongeval eenig water mogten komen te ſtorten, dat eeniger wijze het vuur zou kunnen uitbluſſchen, of onverhoets daer in te ſpuwen: of eenige onreine ſtoffe en onwaerdig zijner heiligheit daer op te ſmijten, om het te doen branden: of liever, zoo zy zich miſgrijpen in het gewonelijk gebruik en tot de nootwendigheden van hun leven. Zy houden ook altijt vuur in huis, en zullen in generlei maniere een licht, lampe of kaerſe uitblazen, of een vuur met water bluſſchen: ſchoon hunne huizen in brant ſtonden: maer het met aerde trachten te ſmoren: want zy het voor een groot ongeluk, en een teken van verſtoortheit van Godt tegen hen achten, wanneer 't vuur in hunne huizen uitgaet, en weder buiten 's huis ander vuur moeten haelen.

Wat belangt den doop der kinderen. Zoo dra een kint ter wereld is gekomen, gaet de *Daroo of Prieſter*, ten huize der ouders, en, na nau de uure en het oogenblik van deſſelfs geboorte, ga geſlagen te hebben, maekt hy zijn *Horoſchoope*. Daer na leit hy met den vader en moeder over van wegen den naem, aen het kint te geven. Wanneer men in den naem is over een gekomen, dien de *Daroo* heeft voorgeſtelt, geeft de moeder, in tegenwoordigheit van de gantſche vergadering, 't kint den naem, zonder andere plechtelijkheit. Daer na nemen de moeder en vader het kint en volgen den *Daroo* tot aen de kerk of *Eggarée*: alwaer de prieſter zuiver water neemt, dat hy in den ſchors van een zekeren boom, die by *Yeſd* in *Perſien* groeit en *Holma* word genaemt, (daer de Zon, een wonder, noit ſchaduwe zou op maken), omroert. Voorts beſprengt hy het kint met water uit zijne hant, met bede tot God, dat hy het kint van de beſmettingen zijnes vaders, en van bevlekkinge der maent-ſtonden van zijne moeder wil reinigen. Dan vertrekt men zich en gaet weg.

Wanneer het kint tot zijnen ouderdom van zeven jaren gekomen is, en bequaem geworden om tot een litmaet der kerke aengenomen te worden, brengen de moeder en vader 't na de

de kerke, om op nieu bevestigt te worden: alwaer de *Darro* hem eenige gebeden leert zeggen, en in den Godsdienst onderwijst. Dees kundig geworden, zeit het kint dezelve boven het vuur, met een doek rontom het hooft, die den mont en neus-gaten bedekt, uit vreze, dat de aessem, die uit zijn onrein lichaem gaet dit goddelijk vuur mocht bederven.

Na het volbrengen van deze gebeden, geeft de *Darro* het kint water te drinken en de schel van een granaet te kauwen, ten einde het te reinigen van zijne inwendige besmettingen. Dan wascht men het lichaem met klaer water af, in een klein kuipje, en schiet het over 't lijf aen, een *Shuddero* of rok van katoen doek, welk hem komt tot op d'enkelen: beneffens een gordel of riem van kemels hair, dien sy *Kushee* noemen, en 't kint noit afleit.

Na al dit gedoen, word het kint onder het getal der gelovigen, door den *Darro*, ontfangen: die dit gebet over het zelve slaekt: *God geve, dat gy uw gansch leven een getrouwe onderhouder des Godsdiensts der Persianen zijt: waer van dit gewaet het merk en teken zy: en noit gelooft in een andere wet, dan in de gene, die* Zertoost *van den hemel heeft gebragt. Daer en boven dat gy altijt vast moogt blijven in het aenbidden des vuurs: en gene spijze eet van andere, noch drinkt uit hunne kroezen: maer ongeschent de plechtelijkheden en gewoonten der Persianen in alles bewaert.* Wanneer eindelijk dit alles is geschiet, gaet hy voor een oprechten *Pers*, en voor een mensch van hunne sekte.

f hu- De huwelijken en plechtelijkheden die zy daer plegen, zijn vijfderley, en heeft ieder een eigen naem. d'Eerste word genaemt *Shausan:* welk een houwelijk is van den zoon van eenen man, met de dochter van een ander: geduurende hun minderjarigheit: en daer in de vaders en moeders verdragen, zonder bewilliging der kinderen. Dit slagh van huwelijken houden zy in groote waerde, en zouden, die in dezer wijze trouwen, recht toe recht aen na 't Paradijs streven. Het tweede slag van huwelijken word *Chockerson* genaemt: te weten, wanneer een weduwe hertrouwt: het derde *Kodesherahasan*: wanneer een vrouwe zelf een man na haer welgevallen uitkiest: het vierde *Eksan*: wanneer een jonge dochter of een jongman sterft, eer zy getrouwt zijn: want in dien geval hebben zy voor een gewoonte een anderen jongman, of een andere jonge dochter aen den overleden te trouwen: naerdien zy den huwelijken staet voor een treffelijk middel houden, om de menschen in d'andere werelt gelukzalig te maken. De rijkste maken gewonelijken dit slag van huwelijken: uit oorzake zy door geld luiden weten te vinden, die zulk een huwelijk willen ingaen. Het vijfde is *Ceterson* genaemt: wanneer een vader, hebbende gene zoonen, en zijne dochter, die getrouwt is, zonen heeft, eenen der zelven tot een zoon aenneemt, en dien uithuwelijkt, als of het zijn eigen kint was: want zy achten eenen man rampzalig, die gene kinderen heeft: daer meê hy een huwelijk kan maken.

De plechtelijkheden, die zy in het trouwen gebruiken, zijn deze. Na dat de perzonen, die den echt willen aengaen, elkanderen gezien hebben, vergadert men des middernachts, om het verdrag te voltrekken. De bruidegom en bruid zetten zich neffens elkanderen op een bed: (want men trout hen in gene kerken:) daer tegen over bevinden zich twee kerkelijke perzonen: d'een is voor den bruidegom en d'ander voor de bruid. d'Ouders der gehouden staen ieder aen de zijde van den *Herbood*, die voor alle beide is, en hout een rijs-graen in zijne handen, tot een uitbeelding en teken van vruchtbaerheit, welke hy hen in het huwelijk toewenscht. Daerna vraegt de kerkelijke man, die voor den bruidegom is, de bruid af, met haer de voorste vinger op het voorhooft te leggen: of zy dien mans-persoon tot haeren getrouwen bet-gezel wil hebben. Waer op de bruid ja zeit. Dan vraegt de kerkelijke perzoon, die voor de bruidt is, met ook zijne vinger op het voor-hooft van den bruidegom te leggen, hem het zelfste af: die ook ja daer op antwoord: *Plechtelijkheden in het trouwen.*

Qq waer

waer op de bruid den bruidegom, door bevel der twee kerkelijke perzonen, de hant geeft. Dan doet de bruidegom belofte van een ſtuk gelts aen de bruid te geven, ten einde van zich hier door te verbinden, en ook bekent te maken, dat hy haer van geen ding gebrek zal laten hebben: maer haer alles zal geven, wat zy van noode zal hebben. Waer op de bruid hem antwoord: dat al wat zy bezit, hem toebehoort.

Daerna ſtroien de *Herboods* of kerkelijke luiden op hen de rijs, die zy in de hand hebben, en ſlaken gebeden tot God, dat hy hen zegene, en hen geve zonen en dochteren in groten getale, die zich met der tijt mogen vermenigvuldigen, als de rijs, die in d'aerde word geworpen: Ook dat hy hen lang te zamen, in vrede en eendragt, wil laten leven.

Dan geven de ouders der bruid den bruidegom het huwelijks goet: want de bruidegom geeft niet met allen: en vangt men aen de bruiloft, geduurende den tijdt van acht dagen, te houden.

De begraef-plaetſen der dooden en lijkſtaetſien vertonen haer aldus: Men heeft'er twee graf-ſteden gebout in 't ronde, vry hoog boven d'aerde, redelijk breet, van binnen beleit met ſtenen. In het midden der zelve is een diepe put, voor het gebeente der overledenen: en worden rontom de muuren de lijken van mannen en vrouwen in de lucht opgehangen en bloot geſtelt.

Deze twee graf-ſteden ſtaen een weinig van elkandere af. d'een is geſchikt voor de genen, die vroom en eerlijk geleeft: d'andere voor de gene, die ondeugend en goddeloos, of eenige quaden bedreven hebben: daer zy by hun leven over beſtraft zijn.

Zoo dra iemant onder hen aen het ziel-togen is, zendmen om eenen *Herbood* of kerkelijken perzoon, die dit gebed den kranke in het oor luiſtert. *O Heere, gy hebt ons bevolen gene zonde te doen: dees menſch hier tuſſchen heeft gezondigt. Ghy hebt ons bevolen wel te doen: deez menſch heeft quaet gedaen. Ghy hebt ons bevolen u aen te bidden: dees menſch heeft zich des niet*

niet bekommert en het verwaerloost. Wilt hem Heer zijne beleedigingen, zijne misdaden en zijne verwaereloosheid vergeven.

Wanneer de kranke overleden is, komt de priester het lijk niet nader, dan op tien voet, en beveelt de *Nicesselers* of dragers het op een yzere baere weg te dragen: want uit kracht van hunne wet mag men met hout hunne lijken niet aenraken: naerdien dit een stoffe is, om eigentlijk het vuur te bewaren, dat zy voor goddelijk houden. Het is ook den genen, die het lijk verzelschappen, verboden te spreken: naerdien het graf, huns gevoelens, een plaetse van stilte en ruste moet zijn. Gekomen ter plaetse, daer de doode moet begraven worden, zetten de *Nicesselers* of dragers het lijk in de graf stede: en zeggen de priesters, die buiten, en een weinig van daer zijn, den dienst der dooden in dezer wijze: *Wanneer dees onze broeder leefde, was hy te zamen gestelt uit vier elementen. Nu hy doot is, dat ieder element neme dat hem toebehoort: d'aerde, d'aerde: het water, het water: de lucht, de lucht: het vuur, het vuur.*

Daer na bidden zy *Sertan* en *Asud*, die het ampt bedienen van Lucifer op te passen: en de quade geesten, dat zy de duivelen beletten, hem quaet te doen; wanneer hy zich by hun hemelsch en goddelijk vuur zal gaen zuiveren: want de ziele, gelijk zy geloven, zou in het scheiden uit den lichame, blijven dwalen op d'aerde, drie dagen lang: geduurende dien tijt zou *Jupiter* de zelve plagen, en zy na het goddelijk vuur, om de plagen te mijden, en in veiligheid te stellen, vlieden. Na dien tijd word zy geoordeelt, en gaet na de helle of paradijs, na zy quaed of goed gedaen heeft. Gelijk zy dit gevoelen zeer vast ingezogen hebben, zoo vergaderen zy alle, geduurende drie dagen, zoo de bezigheden het toelaten, en begeven zich tot bidden, des uchtens, des middags en des avonds, met God te bidden, om te willem barmhertigheid aen de ziele des overleden te doen, en hem de zonden, die geduurende zijn leven bedreven zijn, te vergeven. Na verloop van deze drie dagen, zou het vonnis van het geen, dat de ziele worden zal, gegeven worden: zulx de magen den vierden dag goe cier maken, en den rou eindigen.

Zoo *Twist* schrijft, leid men den kranke of zieltogende van sijne slaepplaetse op de bloote aerde, of op een beddeken van zant gemaekt, en laet hem daer op sterven: welk, dertig of veertig dagen na het begraven des lijks, uit den huize by 't lijk gebragt word.

Volgens *Herbert*, bewinden zy de lijken in een bewierookt kleed, en slaen de magen langs den weg zich zelfs: hoewel in groote stilte, tot dat zy op vijftig of hondert schreden na by het graf komen: alwaer de *Herboot* of Priester hen verwacht, op tien schreden van daer, hebbende een geel kleed om 't lijf geslagen, en op 't hooft een kleine tulbant. De dragers dragen 't lijk tot aen een klein huisje, ovensgewijze gemaekt: alwaer men eenige heimelijke en zeer oude plechtelijkheden aenrecht. Daer na trekt men het lijk opwaerts, op eenen rond steenen gebouw, zijnde twalef voet hoog, en vier en twintig in den omtrek. Alleenlijk is een ingank aen de noordoost zijde, daer zy de lijken door twee gaten, de goede door het een, en de quade door het ander in laten.

Het gebou is boven plat, en gansch open, geplaveit of gevloert met zekere kley, die wit, doorgaens heel hart en glat is, even als plaester, met een gat in 't midden, welk tot op den gront komt. Door dit gat vallen de vergane geraemten en beenderen der lijken neerwaerts, die bloot of nakend in twee ryen boven op dit gebouw in de hitte der zonne, tot een aes der roofvogelen, geleid worden. Groote meenigte van deze vogelen, voeden zich met het raeu vleesch van deze lijken, en mismaken de zelve met scheuren en trekken yzelijker wijze. Een afgrijzelijke stank der verrotte lijken, dikwils ten getale van over de drie hondert, besmet der wijze, inzonderheid des zomers, de geheele lucht rondom, dat iemant grouwen mag die te ruiken.

Volgens *Twist* zijn deze begraefplaetsen een mijl of meer buiten de steden en dorpen, gemaekt van steen, ontrent drie vadem hoog, in 't midden hol en boven met een gat, daer op de lijken tot aes der vogelen geleid worden: vallende het gebeente door yzere tralien in een groote put. Deze begraef plaetsen zijn driederlei: een voor de mannen: d'andere voor de vrouwen: en de derde voor de kinderen.

Aen de noord-zijde der stad *Suratte*, voorby een groote *tank* of waterbak, te voore beschreven, een boogscheut achter des groten Prinsen hof, hebben deze Persen, tot lijk of bebegraef-plaetse, drie ronde steene torens ontrent een pistool-scheut van elkanderen tot de hoogte van drie man opgehaelt. In de zelve is drie ellen van d'aerde de deur of ingang, door den welken zy de lijken op den tooren trekken. De toorens zijn boven plat, en in dier gestalte gemaekt, dat de lijken rontom her, als in steene troggen of kisten van een halve voet hoog opgemuurt, leggen kunnen: te weten, in een kring, na de gestalte des torens, drie dubbelt achter elkandere.

De lijken worden by hen onrein en verachtelijker, als die van eenige andere dieren: en noch veel onreinder de geraemten gehouden: want zy gene doot-beenderen zullen aentasten: en zoo die by gevalle aen hun lichaem raken, moeten zy alle hunne klederen en wat zy aen 't lijf hebben, als onrein, weg werpen, en andere, na gewassen te zijn, aendoen, en tot boete negen dagen, zonder uit gaen of iet te handelen, in huis blijven, en mogen midlerwijle de vrouw en kinderen niet by hen komen, of hen aenraken. Ook houden zy de menschen voor verdoemt, welker doot-beenderen in 't water komen: en zouden de zielen van zulke lichamen veele doodelijke zonden op de wereld gedaen hebben.

Rijkdom en koophandel. Het Koningrijk van *Suratte* is zeer rijk, hoewel zonder mijnen van gout of zilver te hebben. *Texeira.* Men heeft 'er drie gewassen, die onwaerdeerlijke voordeelen geven, als die van katoen, *Anil* of Indigo, en *Opium*, alzoo by de Grieken genoemt, welk d'Arabieren, die de *P* derven, *Ofion* noemen, en de gemeene man met een meer bedorven naem, *Anfion*. Het is niet te geloven, hoe veel dit Koningrijk van ieder dezer gewassen trekt: en het word om de zelve van aller wegen bezocht, en trekt by na al het gout en zilver, dat van den zee-boesem van *Persie* en *Arabie* komt: desgelijx een groot gedeelte der rijkdommen van *Indiën*, en 't gout van *Sina*. Al deze handel word gedreven in de haven van *Suratte*. Men ladet allen jaers een groot schip by na als een stad, en vaert van daer na *Gidda* of de *Straet van Mekha*.

De waren, die d'onze uit *Suratte* trekken, zijn allerlei slag van kleden, fijne lywaten, tot den inlandschen handel, desgelijx voor *Persie*: indigo, alkatijven of tapeetseryen, katoen, katoene garen, *Spica nardi*, pokhout, *Poetsjok*, drooge witte komijn, galnoten, *Tsjing* of *Assa Fetida*, die uit het Landschap van *Utrad* komt, borax, salpeter, *amfion*, allerlei drogen, geconfyte *Mirobalanen*, allerlei leeftocht, diamanten, agaten en andere edele gesteenten.

Suratte trekt daer en tegen, en slepen d'onzen derwaert speceryen, tin, loot, koper, aguil-hout, peper, kamfer van *Japan* en *Borneo*, zwavel, olifants-tanden, schilpats-hoorn, benzuin, korael, bernsteen, safraen, Sineesche zijde, *Ruynas*, gomme-lakko, zuiker, aluin, terpentijn, radix-China, Sandalhout, quikzilver, vermiljoen, lakenen van allerhande kleuren, hoewel in geene groote meenigte, Sineesche anijs en meer andere. De voornaemste handel-plaetsen, die d'onzen in *Suratte* hebben, zijn de steden *Suratte*, *Protchia*, *Brodera*, *Amadabat*.

De Malabaren drijven met hunne fregatten een grooten handel op *Suratte*, *Kambaye* en *Brotchia*: komen daer in Winter-maent en vertrekken weer ontrent half Gras-maent. De waren, die zy derwaerts voeren, zijn *kayro* of basten van kokos-boomen, om touwerk van te slaen, *kopera* of pit der kokos-noten, uit de basten, of schel,

schel, ook veel in haer geheel; *Sigaga* of zwarte zuiker, komende meest uit de *Maldiver Eilanden*, *Areka* en Betel-bladen, root-verf-hout, *pang* genaemt, harpuis, om de schepen te kalfaten en smeeren: ook veel rijs en andere lijftochten. In mangeling van deze waren, voeren zy van daer *Anfion* of *Opium*, safraen, bloetkralen, de grootste kleden, als Baftas, zwarte Kandakijns en andere, nevens katoen en katoene garen.

De Mooren van *Suratte* handelen ook sterk op *Arabien*, als *Mecha* en de kuste van *Aden*, en op verscheide andere plaetsen aen het *Roo Meir*, en voeren derwaerts meest katoenen, allerlei slag van katoene lywaten, tabak, aluin, kamfer, indigo, zwavel, benzuin, eenige speceryen, allerhande konfituren en *Mirobolanen*. De waren, die zy van daer brengen, bestaen in weinig last, als in bloetkrael, bernsteen, *Misseyt*, zekere stoffe om te verven, *kahoë* of granen, daer de koffidrank van gekookt word, eenige drogen en *Anfion*, welke voor de beste van *Indiën* gehouden word. De rest bestaet in goude of zilvere dukaten.

De Suratse schepen, die derwaerts varen, zijn wel groot, maer slordig opgebouwt, met het geschut boven op den overloop, zonder eenige bevrydinge: varen gemeenelijk met de nieuwe mane, in Lente-maent, af, en keeren in Herfst-maent weder: zouden de reize veel korter en in twee maenden wel kunnen afleggen; maer de storm-winden, die in de regenmaenden in d'Indische Zee ontstaen, maken de schipvaert gevaerlijk. Op ieder schip zijn gemeenelijk duizent menschen: doch varen de meesten mede niet zoo zeer om den koophandel, als om het graf van *Mahometh* te bezoeken; want die deze reize eens gedaen hebben, worden daer na *Hoggi*, dat's, *Heiligen* genoemt.

Desgelijx vertrekken van *Suratte*, *Brotchia*, en *Kambaye* jaerlix schepen doch kleinder, na *Persien*, geladen met de zelfste waren, die na *Arabien* en *Aden* gevoert worden; en voeren ook de zelfste weer herwaert: en daer en boven, veel goude en zijde lakenen, stoffen, kamelotten, fluwelen, peerlen, veel fruit, als amandelen, rozijnen, noten, dadels, eenige kassen roos-water, en andere goederen, in *Persien* vallende. De schepen vertrekken in lou, en sprokkelmaent en keeren in gras- of in het begin van bloei-maent.

Jaerlijx varen ook eenige schepen, van vijftig, zestig, hondert en hondert vijftig lasten, naer *Achin* en *Queddá*, geladen met *Anfion*, katoen, en allerlei Suratse kleden, en brengen wederom zwavel, benzuin, kamfer, porcelein, tin, peper en andere speceryen.

Veel kleine scheepjes en fregatten, van dertig, veertig tot vijftig lasten, varen ook op *Goa*, *Diu*, *Daman* en andere Portugese plaetsen, geladen, met tarruwe, gesmolte boter in potten, om daer mede te koken, en andere eetwaren of lijftochten: gemenelijk komen zy weder, met grof zout van *Ormus*, oude netten, dienstig voor de papier-makers, als mede *Saedge*, zeer gebruikelijk en bequaem om netten mede te wassen.

Grooten handel plagten ook de Portugesen op deze gewesten te hebben: maer heden by na niet met allen, als berooft door de onzen van hunne voornaemste handel plaetsen.

Onzeker is, hoe veel de inkomsten zijn, die de *Mogol* van *Suratte* trekt. Maer zoo men verhaelt, zou *Badur*, Koning van *Suratte*, t'eener tijde gezeit hebben. Wat de rijkdommen belangde, was hy een der genen, die de zelve bezat: de Koning van *Narsinga* de tweede: en de Koning van *Bengale* de derde. Te dien tijde had hy een schat van twee en twintig millioenen gout verzamelt, daer hy zich van diende, geduurende den oorlog, dien hy tot aen zijne doot voerde. *Texeira.* *Inkomste van Suratte voor den Mogol.*

d'Inkomsten van *Suratte* voor den groten *Mogol* worden gemenelijken gerekent op hondert en vijftig tonnen gouts. De tollen van *Brotchia*, alleen brengen hondert en zes en twintig *Mamoedys* op, of zeven en zestig duizent twee hondert karolus gulden: een *Mamoedy* gerekent op *Twist.*

tien stuivers en een halve. De tollen van *Brodera* vier hondert duizent *Mamoedys*.

Bestiering. *Suratte* was eertijts een Koningrijk op zich zelfs en wierd door byzondere heidensche Koningen bestiert, zonder 't minste den *Mogol* onderworpen te zijn. Twee onder ander gedenkt *Maffee*, de een *Madrasa Scha* geheten, en d'ander, zijn zoon, *Mamud*, die des jaers vijftien hondert en acht heerschte, en beide grote oorlogen tegen de Portugeesen gevoert hebben. Maer wanneer de Grote Mogol *Ekbar* de Patanen uit *Bengale* had verjaegt, veroverde hy ook het Koningrijk van *Suratte* en bragt het onder zijne gehoorzaemheit. Sedert is dit gewest van *Suratte* bestiert geworden door eenen onderkoning, *Sultan* gemenelijk by de Mooren genaemt, of door eenen algemeinen stedehouder, van des grooten *Mogols* wegen. Onder hem staen alle andere stedehouders of land-voogden, van byzondere steden en Landschappen, die gehouden zijn aen den zelven rekeninge te geven. De tijd van de bekleedinge huns ampts staet aen des Konings welgevallen. Zy zoeken meer hun zakken te vullen, dan des gemenen lants welvaren te bevorderen, leggen veeltijts de voornaemste koopluiden, inzonderheit op de komste van eenen nieuwen Stedehouder, valsche beschuldiging te last, om onder dien dekmantel hen groote zomme gelts af te persen: of, by wanbetaling, smijten hen in de gevankenis, en doen hen daer met pynigen en slaen de geeischte somme afpersen.

De algemeine Stedehouder voert een prachtigen staet, en hout gewonelijk tot zijnen dienst vier hondert dienaers, die alle uit zijne koken gespijst worden. Wanneer hy uytrijt, welk gemenelijk geschiet op een zeer prachtig en uitgestreken olifant, is hy verzelschapt met den ganschen adel, en grote meenigte van ruiters, ten getale van twee hondert perzoonen, gewapent met boge, pijlen schilt en zwaert. Voor aen gaen voor hem olifanten, uitgestreken met kostelijke kleden, vlaggen, beneven allerlei trommels, trompetten en schalmaien. Des niet

te

te min hout hy zich flecht in kleding, gemenelijk van zwart katoen doek: daer en tegen houden zijne ſtaet van dienaers zich des te prachtiger.

De *Chan* moet jaerlijx, ten dienſte des *Mogols*, twalef duizent *Leſcheri* of ſoldaten te paerde, en vijftig olifanten daer-en-boven vijftig voor zich zelven onderhouden. d'Onderhoud komt van d'inkomſten der onderhorige ſteden en dorpen, van welk hy zich betalen mag. Hy kan uit de ſtadt *Amadabat* en achtien onderhorige ſtedekens en duizent dorpen, hondert en veertig duizent man te veld brengen. Daer is ook een *Tziabandar* of tollenaer in ieder ſtad.

Binnen zijn paleis word hy koninglijk gedient, en vermag niemant, zonder verlof, met hem te ſpreken. Hy zit eens ter weeke, ter openbare gehoor, op des Konings zetel, om recht te doen, daer een ieder toegelaten word, zijne klachten uit te ſtorten. Hem zijn geene raeds-luiden of rechteren door den Koning toegevoegt; maer roept in zware zaken eenigen van de Grooten by zich, daer nochtans zijn goetdunken in alles gevolgt, en geen beroep aen iemant verleent word; zulx deze raetsluiden weinig hebben te zeggen.

ſt. Alle boeten, ſchattingen, tollen en pachten komen ten voordeele van dezen *Chan* of Stadhouder, bedragende jaerlijx een by na onberekelijke zomme gelds. Hy trekt daer en boven d'inkomſte van ontrent twalef duizent peerden, hoewel zy gewoonelijk flechts een of twee duizent onderhouden: zulx zy al het overige tot hunnen ſtaet en Moorſchen overdadigen pracht beſteden. Alle kleine en burgerlijke zaken worden by den *Koutewael* of ſchout afgedaen, by wien d'eerſte klager, ſchoon hy ongelijk heeft, gewoonelijk het meeſte gelijk krijgt, volgens een oud gebruik.

Lijfſtrafbare of hals-zaken worden by d'opperhoofden der ſteden, en by eenigen der aenzienelijkſten onder hen beſlecht, en by den *Koutewaels* ter uitvoeringe geſtelt; doch raken de rijken gewoonelijk met een gelt-boete vry, ten voordeele van het opperhoofr. Arme dieven worden over kleine diefſtallen met een grooten zweep, *Siambak* genaemt, ettelijke dagen na den anderen geſlagen; maer over-groote, als huis-braek, met de handen en voeten af te kappen, of met de koorde of zwaerder geſtraft: desgelijx rovers, by mangel van vrykooping, met den zwaerde, en de romp op ſtaken langs de wegen te ſtellen. Een manſlacht word by hen voor den grootſten misdaet gehouden, daer na overſpel, inzonderheid by vrouwen van Staet. Tot voorkoming en vermijding van 't laeſte worden in alle ſteden openbare hoeren geleden, welke met toelating van den ſchout, mits betalende zekre ſchattinge, vrylijk mogen ontboden of in haere huizen bezogt worden, ſtrekkende zulx meer tot haere eere, dan ſchande. Gene feeſt en maeltijden worden voor volmaekt gehouden, zonder 't by zijn van hoeren, om te danzen en zingen.

Wat den Godsdienſt der Suratters betreft. Eenige en de Grooten zijn Mooren: d'andere afgoden-dienaers, als Benjanen, Brahminen en andere.

Men ziet in *Suratte* veel *Gioghi*, (luiden als de Roomsgezinde munniken) die in armoede en uitterlijke boete niemant toegeven. Zy gaen in den kouden tijd naekt, ſlapen in de vuilnis-vaten op de meshopen, en bedekken het hooft en aengezicht daer mêe, dragen lang hair tot op d'aerde: en zien 'er wonder leelijk en mismaekt uit. De luiden zijn'er zeer goet arms, genegen tot aelmoezen uit te reiken, godvruchtig, en liefhebbers hunner zaligheit: ſchoon zy van hunne leeraers verleit worden. Eenigen geven vijf en twintig, andere vijftien, anderē meer en min dukaten. Zo *Peruſchi* getuigt, wierden des jaers vijftien hondert vijf en tnegentig op eenen dag, d'achtſte van Lou-maend, over de tonnen goud gegeven. d'Oorzake van zoo groote mildigheid is, zoo de *Brahminen* beveſtigen, dewijl te dien dage de Zon van *Sur* na *Horte* was verreiſt. Zy geven ook aelmoezen, op dat God hen tot de glorye zou opnemen. Ten zelfſten einde doen zy boete en beevaerten. *Peruſchi.*

Uit

Uit de ſtadt *Kambaye*, volgens den zelven *Peruſchi*, doen veel Heidenen beevaert, na den ſtroom *Ganges* in *Bengale:* by wijle ten getale van dertig, veertig en vijftig duizent, en achten de genen zich gelukkig, die zich in dezen ſtroom gewaſſen heeft. Ook achten zy buiten twijfel zalig te zullen worden, zoo zy op hun ſterven ſlechts een weinig van dit water gedronken hebben. Eenigen wegen de zwaerte van hunne moeder in dezen ſtroom een, twee, en driemael: een mael tegen zilver, eenmael tegen peerlen, en een mael tegen gout op, en deilen dit al onder d'armen uit.

Men heeft ook in dit geweſt zekere geeſtelijken, *Verteas* en *Jogues* geheten: en behalve deze noch vierderlei ſlag, volgens *Jarrik:* te weten, *Brahminen*, die hen voor Prieſters dienen, gelijk in ganſch overig *Indiën*, *Banjanen*, die zich op den koophandel leggen, *Katheris* of krijgsluiden, die vleeſch mogen eeten, en *Vices* of ambachts-luiden, die zich met hand-werken bemoeien: gelijk reeds te voore wijdloopig is verhaelt.

Wijders, aengezien de Benjanen in eenige byzondere gevoelens, zoo in het ſtuk van de ſchepping en oorſprong der menſchen, en wat des meer ſchijnen te hebben, en van de *Brahminen*, hier in, hoewel zy die voor hunne leeraers erkennen, eenigzins verſchillen, zal het niet ongerijmt zijn het zelve hier ten tone te ſtellen, zoo als het getrokken is uit hun Wetboek, *Shaſter* genaemt.

Ziende God zich alleen, peinſde hy op wat wijze hy aen andere zijne uitſtekentheid en kracht zoude kunnen doen blijken: want hy zag wel dat zijn groote en uitſtekende deugden in duiſternis zouden blijven, en noit bekent worden, zoo hy haer niet aen eenen iegelijk deelachtig maekte. De bequaemſte middelen, die hy vond, om tot dit oogmerk te komen, was de werelt te maken, en alle de ſchepſelen, die in de zelve zijn. Hy begaf zich dan aenſtonts tot de ſchepping der weerelt, en begon met de vier elementen of hooft-ſtoffen, die daer van de grontveſt moſten zijn. Hy maekte derhalve d'aerde, lucht, water en vuur, die in 't begin onder malkandere waeren vermengt en op de volgende wijze geſchiede. Eerſt blies hy op de wateren, met een groot *Sarbatane* of diergelijk werk-tuig, welk zich aenſtonts opbliezen, en wierden als een groote ronde bel, in vorm van een ay: welk, met zich allengs uit te breiden, 't lichtend en klaerſchijnend Firmament of Hemel-gewelf maekte, dat de geheele weereld omringt. Zijnde deze ſcheidinge gedaen, bleef d'aerde vermengt met eenige weke ſtoffe, gelijk een neerſetſel van water: waer van God daer na iet ronts gelijk een bol maekte, en noemde dat de Neder-werelt: waer van het vaſte gedeelte Aerde wierd, en het weekſte, Zee: welke, makende te zamen niet dan eene kloot, God door middel van een groot geluit of geſnor, in het midden des Firmaments plaetſe, welk haer omringde.

Daer na ſchiep God een Zonne en Mane, die hy in het Firmament ſtelde, om het onderſcheid van tijden en ſaizoenen te maken: en wierden door dit middel de vier elementen, die te zamen verwerdelijk gemengt waeren, ontwert: en ieder in zijn eigen plaetſe geplaetſt. Wanneer d'elementen in dezer wijze geplaetſt waeren, deed ieder zijne bediening: de lucht vervulde al het geen, dat ledig was: het vuur gaf voedſel aen alle dingen, door zijne hitte: d'aerde bragt haere ſchepſelen voort, en de zee de haere: en gaf God aen ieder zijne zadelijke krachten, die haer betamelijk waren, om voort te brengen en telen, na haer verſcheide werkingen. En aldus is deze groote werelt volmaekt: die verdeelt wiert in vier hooft-gedeelten, te weten, in Ooſt, Weſt, Zuide en Noorde. Deze werelt moſt duuren vier eeuwen, en bevolkt zijn met vierderlei ſlag van menſchen, getrouwt aen vier vrouwen, juiſt voor hen gemaekt, gelijk aenſtonts zal gezeit worden.

Hebbende God aldus de werelt en de ſchepſelen gemaekt, arbeide hy om den menſch te maken. Hy beval dan d'aerde uit hare gedarmte dit zeer tref-

treffelijk schepsel te laten voort komen, die aenstonts dessels hooft eerst deed verschijnen: daer na alle d'andere deelen van zijn lichaem: daer God het leven in blies: hier op wierden sijn lippen root, d'oog leden openden zich, en deeden twee kleine glinstrende en vuurige sterren verschijnen: d'andere delen van zijn lichaem begosten zich te bewegen, en zijn verstant, vervult met licht, kende zijnen Schepper en aenbad hem; maer ten einde dit schepsel, (welk gemaekt was, om het gezelschap,) niet zou blijven alleen, gaf God hem eene vrouw, tot een gezellin, die hem meer in zijn geest en reden geleek, dan in d'uitterlijke gestalte van zijn lichaem. Dees eerste mensch wierd genaemt *Pourous*, en zijn vrouw *Parkoutee*. Zy leefden te zamen, gelijk man en vrou, aten tot voedsel vruchten van het land, zonder eenig levend schepsel aen te raken. Levende deze twee perzoonen in dezer wijze te zamen, kregen zy vier zoonen: d'eerste was geheten *Brammon*: de tweede *Kuttery*: de derde *Schuddery* en de vierde *Wijse*. Deze vier gebroeders waeren van verscheiden inborst: want de vier hooft-stoffen hadden ieder een byzonderen drift aen hun temper gegeven. *Brammon* had van d'aerde, en was by gevolg zwaergeestig: *Kuttery* was van een vuurige temper, en had eenen oorlogs en krijgsmans hert: *Shuddery* was koutvochtig en had een zachten en stillen geest: *Wijse* was van een luchtachtigen temper, en had een spitsvondigen geest. Wijders, God vervulde *Brammon*, na sijnen aert, met veel wijsheit, en maekte door hem zijne wetten en bevelen bekent: want zijn stemmig weezen en ernstig gelaet docht hem zeer bequaem tot dit werk. Hy gaf hem dan te dien einde een boek, in welk geleert wiert: hoe hy wilde gedient zijn, en andere dingen, die den godsdienst betreffen.

God verleende *Kuttery*, na zijnen aert, het gezach van koningrijken te bestieren door scepters, de luiden in hunnen plicht te houden, en de gemeenten te doen arbeiden op het gemeen best, door hunne onderlinge vereening en over-een-komste. Ten teken van deze macht gaf hy hem een degen in de hand: want die is het werk-tuig van de zege en heerschappye. *Shuddery* wiert, na zijnen aert, by God dienstig geoordeelt, en een koopman te zijn, om de koningrijken door den koophandel te verrijken, en te maken dat ieder land wierd verzorgt van dingen, die hun nootwendig zijn, door middel van reizen en de schip-vaert. En ten einde hy wiste, waer toe hy geschikt was, en gedachtig aen zijnen pligt zou zijn, gaf God hem twee schalen in de hand, en een zak vol allerlei slach van gewichten aen sijnen gordel, als werk-tuigen, eigen aen zijn ampt.

God begaefde *Wijse*, na zijnen aert, met veele wonderlijke vonden, en maekte hem bequaem om alle dingen uit te voeren, die hantwerks-kunsten aengaen: en gaf hem een zak vol allerlei gereetschappen, om uit te werken, het geen zijn herssenen verzonnen hadden.

Zijnde de wereld tot dus verre zuiverlijk gemaekt, gaf God gene dochters aen *Pourous* en *Parkoutee*, uit vrese dat deze zuiverheit mocht bezoetelt worden, door bloetschande der broeders met zusters: gelijk kon gebeurt zijn, zo deze broeders hunne begeerte van voort te teelen gestelt hadden, voor de gods-vrucht en gods-dienst. Hierom zou God, willende geheelijken d'onnozelheit en heiligheit van hunne eerste ouders behouden, de voortplantinge des menschelijken geslachts op een maniere, zeer gelijkvormig met 't werk van de schepping besorgt hebben, met te maken vier vrouwen voor de vier zonen van *Pourous* en *Parkoutee*. Deze zond God den eenen na 't ooste, den anderen na 't weste, den derden na 't noorde, en de vierde na 't zuide, ten einde, zijnde dus gescheiden en van elkanderen afgezondert, de voort-planting des menschelijken geslachts des te gemakkelijker langs den gantschen aertbodem zou geschieden. De oudste zoon van den eersten mensch, genoemt *Brammon*, wierd groot, en was, in aenzien by sijne andere broeders, zoo wel uit oorzake van zijn ouderdom, als zijne grote verdiensten; maer

inzonderheid uit oorzake van den omgang, dien hy dikwils met God had, belangende den Godsdienst en de maniere van hem te dienen: in de welken hy hen onderwee. Ook openbaerde zich God dikwils aen hem zo wel in perzoone, als in gezicht. Dit deed *Bramma* het boek, dat God hem gegeven had, met grote zorge en aendagt lezen: in het welk alle deze geheimenissen en wijze van den dienst Godes begrepen waeren.

Gelijk God den mensch geschapen had in een lustigen en aengenamen oort, als zal blijken uit verscheide omstandigheden: en dees oort de de buik en navel der aerde moste zijn, daer de zon nooit schaduwe op den middag maekt, zoo wilde hy deze gebroeders, die tot hunne jaren gekomen waeren, van het middelpunt der werelt na den omtrek zenden, om dien te bevolken: derhalve beval hy *Brammon* het boek in zijne hand te nemen, in het welk de goddelijke wetten geschreven waeren, en zich op reize na den opgang der zonne te begeven. Hy trok dan met zonnen-opgang weg, en, na een wijle gereist te hebben, bevond zich by eenen hoogen berg, voor den welken een zeer schoon dal was, op wiens grond een beek zeer zacht stroomde. Op den oever verscheen een vrouw, die haeren dorst met het water quam lesschen. Zy was geheel naekt, gelijk ook *Brammon*: want uit onnozelheid wisten zy van gene naektheid te bedekken, en hadden geene schaemte. Deze vrouw had zwart hair, was olijf-verwig, wel gemaekt van lijf en leden, middelmatig van stal en zoet en zedig van gelaet: zeer gelijkvormig met den melankolijken temper des gene, die haer ontmoete. Maer gelijk zy niet gewoon was, een voorwerp te zien, dat haer zoo wel geleek, zoo stont zy daer over verslagen en bleef een lange wijle zonder spreken, tusschen verwondering en schaemte, met haer zelve te beraedslagen, of zy wilde vluchten of blijven, en haer voldoen met het gezicht van een voorwerp, dat haer zoo aengenaem in 't oog scheen. *Brammon* was van zijne zijde niet minder in bekommering, uit vreze, zoo zy vluchte, de tegenwoordigheid van zulk een fraeje zake te verliezen: zulx zy beide, vol schaemte en verwondering, onbeweegelijk d'een voor d'ander bleven staen, zonder te spreken. Maer ziende eindelijk de vrouw dat *Brammon* zijn plicht niet deed, verstoute zy haer hem te vragen, wat hem had bewogen daer te komen. Hy was daer, gaf *Brammon* ten antwoord, door bevel van den geenen gekomen, die de werelt geschapen had: dien hem en ook haer gemaekt had, en die de maker van alle zichtbare schepselen was: desgelijx van het licht, dat hen het vermaek gaf van zich zelf te zien. De vrouwe, die God begaeft had met verstant en maght van zich te doen verstaen door haere redenen, begon verder te kouten, en zeide hem: dat de gelijkenis, die tusschen hen beide was, een onfeilbaer merk-teeken was, dat zy van een zelven hand gemaekt waren: en dat dees uitwerker van hun zijn, die alle dingen zoo wijselijk tot hun eigen welvaren geschikt had, hen beide daer misschien had doen ontmoeten, ten einde een nauwer verbont hen onscheidelijken aen elkanderen in't toekomend zou voegen. Ter zelver tijd sloeg zy d'oogen op 't boek, dat *Brammon* in zijne hand hield, en vroeg hem wat het was. Hebbende dees haer in weinig woorden den inhoud te verstaen doen geven, bad zy hem zich by haer neer te zetten, en haer in den Godsdienst t'onderrechten: 't geen hy haer gewilliglijken toestont. Wanneer hen docht, dat onder hunne by een komste en ontmoeting iet goddelijx moste schuilen, raetpleegden zy met het boek, en besloten zich zamen te vereenigen door een onbreekelijken band des huwelijx. In gevolge van dien bewezen zy elkandere de gewonelijke plechtelijkheden, die tusschen vrouw en man gepleegt worden, en, na een wijle in volkomen eenigheid geleeft te hebben, kregen zy een grote en gelukzalige afkomste, die namaels geheel Ooste bevolkt heeft. Deze vrouw was genaemt *Sauatree*.

Reize van Brammon.

God beval daer na *Kuttery*, de tweede

Reize [Kuttery]

de zoon van *Pourous* te gaen na 't Weste, om het te bevolken. Zoo dra hy dan zijn bevel ontfangen had, nam hy zijne degen in de hand, die God hem gegeven had, als een werktuig der zege en overwinninge, en peinsde nergens op, dan om gelegentheid te krijgen, van zijne kloekmoedigheid t'oefenen, die tot dus lang zonder bediening was gebleven.

Geduurende zijne reize, keerde hy de ruch allen uchtens na den opgang der zonne: en zag midlerwijle met verbaestheid haer allen avonds voor hem, na zijne dag-reize volbragt te hebben. Trekkende in dezer wijze na 't Weste, wende hy zijn gezicht onophoudelijken na alle zijden, om te zien of niet het een of ander gelukkig geval, na zijne waerdigheid, voor quam, en wenschte dikwils gehele heiren van gewapende mannen of troepen van wilde beesten t'ontmoeten: maer ziende, dat hem niet te vore quam, en wetende, waerom God hem na die zijde gezonden had, kon hy, als vervult met helden gedagten, zich niet bedwingen van tegen God te morren, en te zeggen. Uit wat oorzake heeft my God zulk een kloekmoedigheid gegeven, daer ik geene gelegentheidt vind van die te doen blijken, en glorye te behalen. Hy vervorderde niettemin zijnen weg, met vast betrouwen van eindelijk voordeel, na zijne waerdigheid, op te doen, en met voornemen van te doen gevoelen aen al dat hem voor quam, de merken van zijne gramheid en woede. Midlerwijle quam hy aen eenen berg, van wiens kruin men alle dingen van verre kon ontdekken. Van dezen berg zag hy tot hem komen met een stadelijken tret een wel gemaekt schepsel: dat hem zeer geleek en een oorlogs en krijgsmansachtigen aert en zwier had. Zy gingen dan tot elkanderen, alle beide getroost hunne kloekmoedigheidt en sterkte te beproeven: maer gekomen na daer by, zag hy dat het een vrouw was, die de blonde hairen langs de schouderen neerzwierende, ter zelver tijt haer zeer aengenaem en achtbaer maekten. Zy hield in haere hand een *Chucherey*, welk een rond werktuig is: wiens opper-vlakte scherp is, en zeer bequaem om te quetsen. Dit werktuig, door middel van een gat, welk in 't midden is, en van een koorde, die daer door gaet, en in de hand word gehouden, werpt men van zeer verre, en is machtig eenen vyand te dooden op een zeer verren afstant. Haere tegenparthye bemerkte haere kloemoedigheid: en haer oogen vol vuurs deden genoegzaem de vuurige begeerte blijken, die sy had van te winnen en te zege-pralen. Zy wierd genaemt *Toddikastree*. Sedert den eersten aenval diende zy haer met zulk eene vaerdigheid en kloekheid van haer *Chucherey*, dat zy aen *Kuttery* genoechzame teekenen van haere gramschap gaf: en meer lust had van zich te dienen van haere wapenen, om hem te verwinnen, als van haere schoonheid: zulx deze eerste dag door ging met slagen te geven, en elkanderen te quetsen: zy met haer *Chucherey*: en hy met zijn degen: gevende elkanderen naulijx tijt van te rusten en aedem te scheppen. Een lange wijle zou dit geduurt hebben, zoo de duisternis des nachts hen niet had gescheiden: zonder d'een of d'ander zich kon beroemen dien dag eenig voordeel op zijnen vyand gehad te hebben.

De volgende dag was zoo dra niet verschenen, of zy begonnen weer het gevecht met nieuwe krachten van strijdbaer en kloekmoedigheid, ten einde sich te wreken van d'overlasten, die zy des daegs te voore ontfangen hadden. *Kuttery*, hebbende eenig voordeel op haer, kloofde met een slag van zijne degen haer *Chucherey* in tween: maer de duisternis van den tweeden nacht beroofde *Toddikastre* en het werktuig *Chuchery* uit d'oogen van hare vyand: die haer vervolgde en tijt gaf, om een boge van haer gebroken geweer te maken en pijlen te zoeken, om noch eenmael haer te stellen in staet van haere krachten te beproeven tegen eenen vyand, die haer gedagt had ter neer te vellen. Des uchtens dan, ten derden dage, begonnen zy weer het gevecht, beide vol groote hoope, om haestig het gevecht ten ein-

einde te brengen, en voordeel op zijnen vyand te bejagen: *Toddikastre* uit oorzake van haer nieuw geweer, de boge, en *Kuttery*, ter oorzake van zijne voordeelen, die hy des voorigen daegs gehad had. Ziende derhalve haren vyand tot een doelwit van hare pijlen, die zy op hem trok, naderde zy hem zeer stoutelijken.

Kuttery dit bezeffende en wel ziende dat zijn degen hem niet te sta zou komen tegen een geweer, dat van zoo verre quetste, besloot haer te naderen van zeer na by, om met haer hand-gemeen te worden, en lijf aen lijf te vechten. Alhier deden zy proeven van hunne krachten, en vermoeiden zich eindelijk der mate, dat zy geen van beide krachten hadden, om t'overwinnen, noch te genoech zwakheid, om overwonnen te worden. Wanneer de zegen dan in zulken even-wigt hong, dat dezelve noch na d'eene, noch na d'andere zijde helde, vonden zy zich genoodzaekt zich te dienen van de tonge, om een oorlogh t'eindigen, dien de handen niet hadden kunnen volbrengen. In zulk een halsterrig en twijfelachtig gevecht, wierd *Kuttery*, die *Toddikastre* by 't hair gevat had, en haer meinde tot een slavin te maken, verwondert en verbaest, met haer van na by aen te zien: wanneer hy haer schoonder vond, dan te voore: gelijk als of deze oefening haer niet gedient had, dan om haere schoonheid te vermeerderen, en haer minvalliger te maken. Dit verplichte hem van haer deze aenspraek te houden.

Waerom, ô wonder van alle levendige schepselen, zoo wel in sterkte, als in schoonheid, hebben de drift en woede ons beide derwijze tegen elkandere aengehitst. Zoo ik u in dit gevecht gedoot had, ik zou deze rechte hand vervloekt hebben, die daer van het werktuig was geweest, en zulk een treffelijk werk verdelgt had. Ten tegendeele zoo ghy my had gedoot, ghy zoud een geduurige onlust gehad hebben, door beroost te zijn van de geneuchten en zoetheden, die ghy in mijn gezelschap kunt genieten. Waerom moet zulk een heerlijk schepsel het verderf van een ander zijn. En uw zijn zou door mijne vernieting niet vermeerdert zijn geweest. Heeft God ons kloekmoedigheid en sterkte gegeven, om elkanderen te vernielen: wy die beide dienen behouden te worden? Gewisselijk uw moed zal niet minder zijn, wanneer ik u zal mijne vriendschap te kennen geven, en met u mijne sterkte en kracht gedeilt hebben. Ten tegendeele, wanneer wy goede vrienden zullen zijn, zullen wy in staet zijn, van de grootste aenslagen te doen en kloekmoedelijken d'ongelijken af te keeren, die men ons zal willen aen doen. Weete dat de werelt, die noch niet is, als een jong kint, meer hoog van noode heeft vermeenigvuldigt te worden, door het voortplanten van menschen, als vernietigt en verzwakt te worden, door de kracht van wapenen. D'eigen liefde leert ons uit de natuur op onze behoudenis te denken: welk beter kan geschieden door een onderlinge vereening, als door grootsheid van kloekmoedigheid. Laet ons dan niet trachten te zoeken door geweldige en onwettelijke middelen een glorye, die ons beiden zou kunnen doodelijken zijn: laet ons liever peinsen op een gelukzalige en langduurige vreden, tusschen elkandere te maken.

Toddikastre, hebbende gehoort met aendagt een voorstel, gegrontvest op zulke vaste redenen, antwoorde, na een wijle stil gezwegen te hebben, zonder een woord te spreken, met een zedige en liefelijke tonge. Dat niet tegenstaende zy voor haere oogen genoechzame merken van zijn gewelt en woede zag, die in haer de lust van zich te wreken konden ontsteken, en de reden daer uit drijven, zoo gaf zy evenwel haer aen zijne redenen over, en was willig en bereid de voorstel van d'aengeboode vrede toe te staen. Dan volgens gaven zy elkanderen de hand, tot een teeken van een nieuwe vrientschap: en wierden alzoo van onverzoenelijke vyanden de beste vrienden van de werelt: volharden gemeenzamentlijk t'zamen te leven, en teelden veele kinderen: waeruit alle de menschen zijn voortgekomen, die strijdbaer en kloekmoedig zijn: zulx het Weste bevolkt wierd door middel van deze twee vyanden,

die

die zo volkomentlijk verzoent wierden.

van ·ry loor- *Shuddery*, de derde zoon van *Pourous*, die geschikt was ten koophandel, wierd na 't Noorde gezonden.

Hy nam dan met zich zijne gewigten en schalen, die tot een rechtsnoer mosten zijn van 't geen men kocht en verkocht, en trok van daer na 't noorde. Wanneer dees een gedeelte des wegs had afgeleid, wenschte hy gelegentheid te mogen vinden, van zich op een zake te leggen, die op zijn beroep paste. Gekomen by eenen berg, genaemt *Stachalla*, regende het boven gemeen hert: zulx hy benootzaekt wierd, om den quaden tijt te laten over gaen, zich in een gat van dezen berg te begeven, tot een schuilplaetse. Na het ophouden des regens, wierd de lucht klaer en helder: maer *Shuddery*, door het overstrijken des waters van den gevallen regen, kon dien dag niet verder gaen: want de beek, beneden het dal, niet kunnende zijn water behouden, was ten bedde uit getreden, en had het veld overwatert: dies *Shuddery* gedwongen was in de holen van den berg te blijven, ter tijd toe het water was weg geloopen, en het weer dienstig geworden om zijne reize te vervolgen. Zoo dra dan de aerde een gedeelte van het water had ingedronken, dat hem belette voort te reizen, en de zon de rest, door kracht van zijne stralen, had opgedroogt, trad hy uit zijn hol, om zijne reize te volbrengen. Naulijx was hy neerwaerts op den boodem des dals gekomen, of vond peerlschelpen. Hy hield daer stant, en opende de zelve, om het geen te zien, dat van binnen in was: het welk grootelijx zijn oogen vergenoegde en zijne nieuwsgierigheid voldeed: en oordeelde *Shuddery* uit den glans en schoonheid, dat zy naerstiglijken dienden bewaert te worden, niettegenstaende hy de prijs noch waerdye niet wist. Hy sloot dan deze peerlen naukeuriglijken op, en vervolgde zijnen weg: maer hy was naulijx het dal doorgetrokken, of vond zich des nachts by een anderen berg, dien hy over most trekken. Op den zelven vertoonde zich een rotse van diamanten, die de groote regen had afgespoelt en ontdekt, ten einde desselfs schatten te doen zien; en *Shuddery*, door het glinsteren, tot dicht daer by aen te lokken, en om zich daer over te verwonderen. Hy ging dan van dien kant, niet anders denkende of het was het glinsteren van een vuur: maer ziende, dat de beweging haer licht niet verspreide, en ten tegendeele haeren luister en glans vermeerderde, wierd hy nieuwsgierig, om te weten door het aenraken van de zelve, met de vinger, wat d'oorzake van zulk een vreemden toeval was. Hy vernam dan, hoe deze glinsterende diamanten het licht van vuur hadden, zonder desselfs warmte te hebben; dies besloot hy te wachten tot de komste van den dag, om te zien of hy een zake van zulk een groote verborgentheid zou kunnen ontdekken. Maer de dag deed een geheele andere werking, als hy gehoopt had: want zijn licht verscheen zoo dra niet, of dat van de diamanten verdween: en bleef niet anders voor zijne oogen, als een witachtige stoffe, die geen vuur van zich gaf. Hy nam van deze diamanten, om dit wonder werk aen anderen meê te deelen, zoo veel hy dragen kon, merkte naerstelijken de plaetse aen, daer hy die gekregen had, ten einde op zekeren dage aldaer te kunnen weder keeren, wanneer hy beter van de prijs en waerdye zou onderricht zijn.

Vervolgende *Shuddery* zijne reize, quam hy eindelijk aen eene plaetse, daer een vrouwe, die hem toegeschikt was, langs een bosch wandelde, nessens 't welk een vlakte was: daer tegen over hy quam reizen. Maer hy week ter zijde af, zoo dra hy haer had vernomen, om recht na haer toe te gaen en te zien het geen, dat hem zoo wonder wel geleek. De vrouw van haere zijde was niet min verslagen, over het zien van hem, en nu met vreze en schaemte, en dan met blijdschap bevangen: en wist niet of zy most vluchten of blijven. Midlerwijle zy beraetslaegde, zonder te kunnen besluiten om sich in 't bosch te vertrekken, quam

Shuddery by haer, en zeide: *Wonderlijk en uitsteekend schepsel: met welk ik zulk een gelijkenis heb. Ik bid u hier te blijven: naerdien onze onderlinge gelijkenis, die u zoo wel als my doet verwonderen, u verplicht my te beminnen en te luisteren na den geene, die u vervolgt, niet om quaet te doen; maer om te laten genieten de zoetheid van uw verkering: want het schynt dat deze groote over-een-koming ons nodigt, om ons door middel van een gezelschap, en onderlinge vriendschap naeuw te vereenigen.* De vrouw, genoemt *Visagondah*, betuigde met stant te houden, dat *Shudderys* tegenwoordigheid haer aengenaem was, en zy over hare veiligheid gene bekommering had. Hier op begonnen zy met elkandere te verkeeren: en zy vroeg hem aenstonts: hoe het mogelijken was, dat twee perzoonen, die elkanderen noit gezien hadden, zich zoo wel konden verstaen. God, gaf *Shuddery* daer op ten antwoorde, die hen gelijk van lichaemen, had hen ook gelijk van tonge gemaekt, ten einde zy elkandere, door hunne onderlinge onderhoudinge, zich zouden kunnen helpen, en hunne gedachten ontdekken.

Wanneer zy elkanderen aldus onderlinge merken van vriendschap getoont hadden, bleven zy een wijle te zamen: en verhaelde *Shuddery* haer alles, wat hem was wedervaeren. Daer na aten zy allen daegs te zamen, als man en vrouw, en kregen vele kinderen, die koopluiden wierden.

Een kleine wijle daer na ging *Shuddery* met eenige van zijne zoonen in de Diamant-bergen arbeiden, die hy ontdekt had: daer hy een grooten voorraet van op deed: en is tsedert dien tijd deze koopmanschap altijd van groote weerde en waerdye geweest. In dezer wijze wierd het Noorde bevolkt.

Reize van Wijse.

Wijse, de jongste van de vier gebroeders, nam zijnen wegh na 't zuide, met zich nemende de nootwendige werk-tuigen, die hy uitgevonden had, tot het gebruik en gerijf der menschen: want hy was hier toe geboren, en had herssenen, om schrandere dingen uit te vinden: waerom hy ook de vinder van allerlei slag van kunsten is geweest: naerdien hy een volkomen kennisse had, op wat wijze men huizen, steden, dorpen en kasteelen moet stichten: planten en het land bouwen: en met een woord alle dingen maken, die noodig zijn tot gerijf van 's menschen leven. Waerom men hem *Viskarmah* noemde, dat kunstenaer betekent, uit oorzake hem niets was onbewust van het geen, dat men met de hand kan maken.

Zijnde aldus begaeft met eenen geest, eigen tot planten en bouwen, zond God hem na 't zuide, daer hy op zijnen weg zeven meiren vond, die hy vervolgens in een schuit over trok, latende over al tekenen van sijne bequaem en schranderheid. Wanneer hy het laeste, dat *Pascurbate* genoemt wierd, was overgetrokken, vond hy zich in een land, welk men *Derpe* noemt, daer hy een fraei gebouw, met vele vertrekken neffens d'aerde, en boven met platten, op den oever des meirs stichte, en daer toe de boomen van een naby gelegen bosschaedje gebruikte. Aldaer bleef hy een wijle gansch alleen, en verquikte zich lustiglijken van zijnen arbeid, dien hy op weg had uitgestaen. Maer nauwlix had hy de ruste en zoetheid van zijne eenzaemheid genooten, of zy wierd door een onverwachten toeval gestoort: want de vrouw, die hem was toegeschikt, gaende voorby 't bosch, en komende wandelen op den oever des meirs, bleef staen, wanneer zy dit nieuw gebouw zag, en quam dicht daer by, om het na haer wensch t'aenschouwen: want zy tot noch toe diergelijk niet gezien had.

Wijse, die haer by avontuur zach, zoo als zy sijne woning quam bezichtigen, was genootzaekt af te komen, om haer te zien, en te verwonderen over een zake, die hem zoo fraei voorquam. Haer lichaem was volmaekt wit: 't hair blont geel, en gaf een liefelijke geur van haer. Dit verplichte hem noch nader by een voorwerp te komen, dat hem van zoo verre zulk een zoetheit had meê gedeelt. Zy was in den aenvang een weinig beschaemt over

over hem zoo naby haer te zien; maer dat over zijnde, vroeg zy hem: waerom hy haer wandelen en vermeien op een plaetſe, daer zy gewent was geheel alleen te zijn, was komen verſtoren. God, antwoorde *Wijſe*, de maker des lichts, welk alle voorwerpen zichtbaer maekt, heeft my gezonden na deze plaetſe, om uwe ſchoonheid t'aenſchouwen en verwonderen, die zoo uitſtekend is, dat zy niet in eenzaemheid behoort verborgen te blijven: want God heeft haer gemaekt om geſien te worden, en tot een verwondering te zijn.

Om nu deze over ſchoonheit te genieten, ben ik getrokken over zeven meiren, en heb mijn leven meenigmael in gevaer geſtelt. Ik geloof mijn liefde zal zulk een rijke belooning verdienen. Eindelijk bad hy haer aengenaem gezelſchap te mogen genieten, en hem te aenſchouwen, als een vertrooſtinge, die God haer in hare eenzaemheit had toegezonden. Zy, die niet van zins was te veranderen van maniere van leven, gaf hem ten antwoort. Geduurende zijn afwezen, had zy niet kunnen bemerken, dat zijne tegenwoordigheit haer noodig was, en zelf ten tijde, als hy met haer ſprak, vond zy haer niet genegen om de gedane aenbiedingen t'ontfangen. Dies bad zy hem, haer op haer wijze, en in volkomen vryheid te laten leven.

Wijſe, die vreeſde haer uit het gezicht te verliezen, en begeerte had, om haer een lange wijle te zien, verzocht haer om in zijn huis te willen treden, en deſſelfs vertrekken te zien, op betrouwen, wanneer zy het zelve zoo aerdig zag geſticht, dat zy haer benootzaekt zou vinden, hem gunſtiger te handelen. Maer zijne heuſcheit, ten tegendeele, ſcheen haer moielijk te vallen: en zeide zy hem ront uit: zoo hy haer niet in vryheid wilde laten gaen, hy haer verplichten zou van noit weder te keren. Ook verliet zy hem ter zelfſter tijd, en deed hem blijken haer miſnoegen, over haer te willen eenigerwijze met gewelt vaſt te houden.

Dit bracht *Wijſe* byna in vertwijfeling, die hierom haer niet durfde beletten weg te gaen, en alle geneuchten en vermakelijkheden, die hy van hare tegenwoordigheit ontfangen had, met zich te ſlepen. Zijnde in dezer wijze vertrokken, liet zy *Wijſe* in de gevoelijkſte geneuchte van de wereld, uit oorzake van de tegenwoordigheit van een voorwerp verlooren te hebben, dat hem het aengenaemſte was.

Na den nacht in geduurige onruſt, zonder eenige trooſting te geven, overgebracht te hebben, beſloot hy aenſtonts, zoo dra de dag gekomen was, alle middelen in 't werk te ſtellen, om haer t'ontmoeten en weer te zien. Hy trok dan dwers door het boſch, nu aen d'eene, en dan aen d'andere zijde, en quam eindelijk in een dal, daer hy haer zach bloemen plukken. Hy naderde dan haer, en ſprak, eer zy hem bemerkte, tot haer: *O ſchoonheit, zoeter en ſchoonder dan alle de bloemen, die d'aerde voortbrengt. De liefde, die ik tot u draegh, dwingt my ten tweedemale hier te komen, om te zien, of ghy my gunſtiger zult zijn, als d'eerſte male. Ay vlucht niet: naerdien ghy reeds merken van mijn wandel en eerbiedigheit t'uwaerts hebt gezien.* Wanneer hy zach, dat zy hem te woorde ſtont, en niet wegh ging, nam hy gelegentheit van haer de ſchepping der wereld te verhalen, en haer te zeggen, van wat ouders hy was afgedaelt: en op wat wyze zijne broeders aen verſcheide oorden verſtrooit waeren.

Eindelijk, na verhael van vele andere voorvallen, zeide hy, hoe hy niet geloofde, dat God hem zou hebben willen over zeven zeen doen trekken, en zulke gevaren te loopen, zo zijn voornemen niet was geweeſt, de bitterheit van zijnen arbeit en bekommerniſſen, door de zoetheid van hare bezittinge, te verzachten.

Zy geen behagen ſcheppende in deze reden, brak de by-een-komſte af, met verzoek op hem, hy wilde zich met andere dingen bemoeien, dan op haer te denken. En zoo hy haer eenige gunſte wilde bewijzen, zoo moſt hy zich vertrekken, en haer in

in vryheid laten, zonder haer meer door diergelijke voorstelling te quellen. Zy verlieten zich dan, en scheiden van elkandere af: zy in gramschap, en hy byna als vertwijfelt.

Zijnde dan *Wijse* gescheiden van de plaetse, daer hy alle zijne geneuchte en al zijn geluk liet blijven, vertrok hy zich na een eenzamen en geheimen oort, en was bevangen met groote quellaedje en onruste, veroorzaekt door de groote liefde tot zijne beminde. Wijders, hy viel op zijne knien onder de groene boomen, en uitte met groote neerslachtigheit en zoetheid deze woorden. *O Heere, dien alleen toebehoort de kennis van mijn zijn: ghy weet, dat ik, op uw bevel, het gezelschap van mijne ouders heb verlaten: desgelijx ook van mijne broeders, zonder misschien die oit weer te zien. Uw is ook bewust, dat ik oneindelijke ongevallen op mijne reize heb uitgestaen, en alle gezelschap verlaten, om in eenzaemheid te zwerven: en, het geen my het smertelijkste is, in het gezichte van eenen perzoon te bezitten, die, in plaetse van my te troosten, door haere tegenwaordigheid en verkeering, mijne droefheid en ongeneuchte door haere weigering vermeerdert. O Heer, maek niet onnuttelijk en onvruchtbaer 't einde van mijn zijn. Vergelde zoo qualijk niet al mijn lijden. Verdelge niet door sulk een groot ongeluk alle de hoedanigheden, die ghy my hebt gegeven. En ghy blaeuwe hemelen en groene boomen, waer onder ik tegenwoordig ben, zijt getuigen van mijnen arbeid en smerte. Zoo ghy dan, Schepper der schepselen, de minste zorge voor uwe werken draegt, geve my, bid ik u, tekenen daer van, met my in de onverdragelijke smerten te troosten, die uw dienaer lijd.*

Naulijx had hy zijn gebed ge-eindigt, of een zoete en aengenaeme wint ruiste door de bladen van deze boomen: waer uit daer na een stemme quam, die zeide: *Wat eischt ghy, zoon van* Pourous. Waer op hy antwoorde: niet anders, als dat hy de vrouw, die hem ontmoet was, in zijn gezelschap mocht ontfangen, en toestont, dat zy zich onscheidelijken door den bant des huwelix met elkanderen vereenigden, ten einde hy tot zijne doot de zoetheit van zijn gesel-schap mocht genieten. Dit wierd hem aenstonts ingewilligt, op besprek, dat hy pagoden of kerken onder groene bomen zou stichten, om God aldaer te dienen, en de beelden aldaer aen te bidden: naerdien aen dien oort God hem in een gezicht was verschenen.

Aenstonts daer na vond haer *Jejunogundah*, (alzo wiert deze vrouw genoemt) door de bewegenissen van genegentheid tot *Wijse* geraekt, en bewees hem in d'eerste ontmoeting getuigenissen, en tekenen van haer liefde, en stont hem volkomen toe al het geen hy wenschte: zulx zy na dien tijd te zamen bleven, en vele kinderen kregen: door welk middel het zuiden, zoo wel als d'andere deelen der wereld bevolkt wierd.

Eindelijk besloten deze vier gebroeders, na de vier deelen der wereld bevolkt te hebben, weer aen den zelven oort te komen, daer zy begonnen hadden te leven.

Brammon was met zijne afkomelingen d'eerste, die trachte, na het ooste bevolkt te hebben, te gaen zijne dagen op zijne geboorte-plaetse eindigen, en aldaer de menschen in den waeren godsdienst onderwijzen, ten einde niet dan een eenigen door de geheele wereld te hebben, uit vreze van dat de verscheide maniere van Gode te dienen, eene wanorde onder de menschen zou brengen. Zijn drift was ook daer toe, om zich niet te beroven van de geneuchte en vergenoeging, die hy had van zijnen vader, moeder en broeders weer te zien.

Kuttery, die de tweede was, en na hem de eerste zijne reize ten einde gebracht, en den aenslag, daer toe hy gebezicht was, volvoert had, vond zich ook, zoo wel als *Brammon*, met begeerte ontsteken, van zijne geboorte-plaetse weer te zien, om zijnen vader, moeder en broeders de zegeningen bekent te maken, die God in de perzone van zijne vrouw en af-komelingen over hem verspreit had, en om hen de geschiedenis te verhalen, die hem, geduurende zijn afwezen, gebeurt was: en op wat wijze hy en zijne nakomelingen eenen

den. Door de zelfste redenen wierden ook *Shuddery* en *Wijse* bewogen, na hunne geboorte-plaetse te trekken.

Wijders, God, die hun voornemens door rampzalige voorvallen niet wilde beletten, liet hen alle gelukkelijken op een zelve plaetse door verscheide wegen aen komen, na ieder zijn opgeleit werk verricht had, tot groote vreugde van hunnen vader en moeder, en van zich zelfs: wanneer zy zich alle weer by malkandere zagen. Maer gelijk de vreugde noit lang duurt, en de zelve by na alzoo dra weer te ruch deinst, als men haer begint te smaken, zoo vergaten ook deze vier gebroeders, die des ook wel bewust waeren, alle gedachten van hun tegenwoordige en verlede zoetheden, en begonnen, gelijk menschen geheel van nieuws verplant, op die plaetse nieuwe voortteelingen te maken, ten einde de werelt volkomentlijkt bevolkt wierde, en waeren bezig met de luiden hun verscheide ampten te leeren. *Brammon* onderwees hen in den godsdienst: *Kuttery* in de staetkunde: *Shuddery* in den koophandel: en *Wijse* in hant-werken. Toen bestont de werelt uit deze vier soorten van voortteelingen: en leefde ieder stam of geslagt afzonderlijken, volgens zijn ampt, om de wanorde en verwerringe te mijden. En aldus is de werelt in alle haere deelen bevolkt: en alle dingen waeren in goede orde.

Maer gelijk de meenigte de moeder van de verwerring is, en veel boosheit is, daer men veel menschen heeft: en veel verwaereloosheit en nalatigheit onder voorspoet is, zoo begonnen alle dingen in wanorde te vervallen, uit oorzake de menschen al te zeer tot wellust en overdaet genegen waeren. *Brammon* verwaerloosde de godsvrucht en godsdienst: *Kuttery* wiert een dwinglant, en onmenschelijk.

Shuddery vervalschte zijne gewichte en schalen, en bragt allerlei slag van guiteryen in gebruik, om zijne broeders te bedriegen: *Wijse* wiert zonder gewisse, dienende zich van de voordeelen, die hy uit zijn vonden trok, in overdaet en slemperyen. Zijnde het binnenste aldus bedorven, wierden zy tegen elkandere boosaerdig. Want *Brammon* kon de grootsheit van *Kuttery* niet verdragen: en van d'andere zijde weigerde *Kuttery*, *Brammon* eere te bewijzen, die hy hem door het recht van d'eerst-geboorte schuldig was. Ten andere was hy zeer wreed, en schepte vermaek in de genen te dooden, die hem niet aenstonden. Hy stelde schattinge op *Shuddery*: en putte alle de winst uit, die *Wyse* door zijnen arbeid kon maken. Deze quade exempelen waren d'eerste zaden van boosheid, die haer vervolgens in de nakomelingen vermeerderden, en eene verdeilinge onder hen veroorzaekte, welke een breuke van deze zoete over-een-stemming maekte: die haer te dier tijde in d'eerste stellinge der werelt openbaerde.

Ziende *Wyse*, van d'andere zijde, *Bramon* zijn geloof en gezag verliezen, dat men hem schuldig was, besloot, om hem noch ellendiger te maken, in de werelt deze nieuwe vorm van Gods-dienst te voeren, die den dienst der beelden betrof: welk hem door een gezicht was mede gedeelt. Ten dien einde bouwde hy Pagoden, onder groene boomen, en voerde menigte van nieuwe plechtelikheden in. Maer uit oorzake men daer van in de boeken van *Bramon* niet gesproken had, zo twist-reden men een lange wijle, om te weten of zy moesten ontfangen worden voor ingewijd of niet. Maer na dat *Wyse* bevestigt had, die van Gode ontfangen te hebben, wierden zy mee tot deelen van de plechtelijke wet gemaekt.

Wijders, gelijk men allen daegs nieuwe aenslagen brouwde, vol boos- en quaetheid, en de zonden der menschen dagelijx vermeerderden, verdroot dit God: de hemelen wierden bedekt met schrik en duisternissen: de zee bliesch haer op, als of zy haer met de wolken wilde vereenigen, tot verdelging van het menschelijk geslagt. Men hoorde een grootgeluit in de lucht, even als het geen, dat gewonelijken ontstaet, wanneer de boozen moeten vergaen: donder en blixem ontstonden uit d'aspunten der werelt,

als of zy d'aerde met een volkomen verwoesting gedreigt hadden: en als of de werelt van noode had van alle haere vuiligheden gewassen en gezuivert te worden. Daer ontstont een water-vloet, die in zijne afgronden alle de volken der aerden verzwolg. Door dit middel wierden aldaer de lichamen, om hunne misdaden, gestraft: maer de zielen inden boesem van den almachtigen ontfangen.

In dezer wijze eindigde d'eerste eeuwe der werelt, volgens overlevering der Benjanen. Wel diende, volgens verhael deur Benjanen, de verdelging of ondergang der werelt, om Gods gerechtigheit te voldoen; maer zijn eerste voornemen was zonder uitvoering gebleven, zoo hy gene andere schepselen had gemaekt: aen de welke hy zijne groot en uitstekentheid kon mee deelen, die anders zouden onbekent gebleven zijn. Hy maekte dan een nieuwe werelt en schepselen, die alle rein en zijner wijsheid en barmhertigheid waerdig waeren. En uit oorzake de eerste eeuwe der werelt, welker zuiverheidt hy zoo wel bezorgt had, van allerlei vuiligheden en zonden ontslagen was, zoo besloot hy een tweede te maken, door middel van drie perzonen, volmaekter, dan d'eerste, die genoemt wierden: *Bremaw*, *Wistney*, en *Ruddery*. Godt dan daelde neder uit den hemel, op een grote berg, genaemt *Meropurbatee*, van wiens top hy deze woorden uite. *Lichte u op* Bremaw, *d'eerste der levendige schepselen der tweede eeuwe*. Sedert dit God had gesproken, deed d'aerde uit zijne gedarmten *Bremaw* voortkomen, die ter zelver uure zijnen schepper kende en hem aenbad. In gevolge van dien deed God, door een tweede en derde bevel, uit de zelve plaetse *Wistney* en *Ruddery* voortkomen, die hem insgelijx aenbaden. Maer gelijk God niet doet, zonder toeleg, en alle dingen tot een zeker eind heeft geschikt; zoo maekte hy deze drie perzoonen niet, om alleen, en onnut te blijven: maer om tot herstelling der werelt te dienen. Hy gaf doen aen *Bremaw*, die d'eerste was, de magt van schepselen te maken: want gelijk de groote Heeren, zoo de Benjanen zeggen, hunne zaken niet verrichten, dan door hunne gezanten, zoo paste het ook de grootsheid God niet, zich te vernederen, om zelf zijne schepselen te maken: naerdien hy zulx door zijne dienaers konde doen.

Aen *Wistney*, die de tweede was, gaf hy het ampt van zorge voor de behoudenis der schepselen te dragen: want hebbende belast, door een werk van zijne barmhertigheid, hen te maken, zoo quam het ook zijne wijsheid toe hen te behouden. Maer aen *Ruddery*, de derde, gaf hy de magt van hen te verdelgen: want hy voorzag wel, dat zy ondeugend zouden worden, en verdienden gestraft te worden.

Gelijk God aen deze drie perzonen de magt gegeven had, zulke wonderlijke dingen te maken, zoo most hy hen ook middelen geven, om zich na waerde in verschillende ampten, daer toe hy hen geschikt had, te quijten.

Bremaw dan had de magt van te scheppen en voor te brengen, en de bequaemheit van schepselen te maken: en ten einde *Wisteney* die kon behoeden, gaf God hem volkomen magt over alle dingen, die tot hunne behoudenis konden dienen, en maekte hem Heer van zon en maen, wolken, regen en dau, die op het aerdrijk vallen, desgelijx van bergen en dalen: en stelde in zijn welgevallen de verscheide Saisoenen des jaers. Hy verleende hem de magt van rijkdommen, gezontheid en eere te geven: en met een woord, hy maekte hem meester van alle dingen, die konden strekken tot welstant van den mensch en andere schepselen. En ten einde *Ruddery* een eigen werktuig kon zijn, om het goddelijk recht uit te voeren, zoo gaf hem God magt over alle dingen, die de verdelging der levendige schepselen konden veroorzaken. Hier om maekte hy hem een uitreiker van straffen en kastydingen, en van andere dingen, die dienen om de zonden der menschen te straffen, als ziekten, hongers-nood, oorlog, pest en de doodt.

Na de verscheide ampten van deze drie perzoonen, wierd eenen iegelijk een

een zekere tijt voor geschreven, om op d'aerde te blijven. En uit oorzake het werk der schepping, dat *Bremaw* toebehoorde, in de tweede eeuwe volbragt was, behoorde hy op het einde van deze tweede eeuwe in den hemel by den almachtigen opgenomen te worden. Voorts, dewijl d'andre eeuwen weer bevolkt moften worden, door de genen, die uit den algemeinen ondergang der werelt behouden waeren, zoo bleef *Wistney* tweemael zoo veel tijt op d'aerde, als zijn broeder *Bremaw*: uit oorzake men langer tijt tot hunne behoudenis van noode had. En uit oorzake de werelt door een verwoesting moste eindigen, zoo is *Ruddery* driemael zoo veel tijts op d'aerde behouden, als *Wistney*, ten einde hy, wanneer de groote dag des oordeels zal gekomen zijn, alle lichamen kan verdelgen, en de zielen na de plaetse der glorie met zich sleepen.

Wijders, wanneer hen niet meer ontbrak te doen, als de dingen te volvoeren, die God hen in hunne magt gegeven had, begon *Bremaw* by zich zelven te betragten, op wat wijze hy zich, na waerde, in zijn ampt, dat hem opgeleit was, kon quijten. Wanneer hy diep in gepeinsen was, voelde hy een algemein ongemak door zijn gansch lichaem, verzelt met groote pijne door alle zijne leden, die hem dreigde met het een of ander kommerlijk toeval: welk eens loefs veranderde in weedom, en even als die de vrouwen in barens noot overkomen. Zijn lichaem blies ongewonelijker wijze op, na mate van de schielijke rijpheit des lasts, die daer in besloten was. Zijn gedarmten spanden zich schijnbaerlijken op: niet tegenstaende hy van grooter stal was, als die van andere menschen.

Zoo geweldig was deze arbeit, dat hy byna hem de ziele uit den lijve drong. Eindelijk wiert zijn lichaem op twee plaetsen geopent: op d'een aen de rechte, en op d'ander aen de linke zijde: waer uit aenstonts twee tweelingen voort quamen: het een, een manneken, en 't ander een wijfken, die ter werelt in volkomen groote quamen.

Bremaw onderwees hen daer na in zaken, die de goddelijkheit betreffen, en noemde den man *Manow* en de vrouw *Ceteroupa*, welke, na God, den Schepper, aengebeeden, *Bremaw* bedankten, die hen ter werelt had gebragt, en zijne zegen van zich te kunnen vermeenigvuldigen, ontfangen te hebben, na 't Ooste wierden gezonden, op eenen bergh genaemt *Munderpuruool*, ten einde de genen, die zy teelden, van daer na 't Weste, Noorde en Zuide te zenden. Gekomen aldaer, kreeg *Ceteroupa* drie zoonen en drie dochteren: d'oudste zoon wiert genaemt *Priauretta*: de tweede, *Outanapautha*: de derde, *Scomeraut*, d'oudste dochter was genaemt *Kammah*: de tweede, *Sooneretaw*, en de derde *Sumboo*.

Wanneer zy tot hunne jaren gekomen waeren, wierden zy, ieder na zijne bestelling, na verscheide oorden gezonden: *Priauretta* en *Kammah* na 't weste, na eenen berg, geheten *Segund*: *Outanapautha* en *Soonerettaw* ten noorde, na eenen berg *Ripola*: *Someraut* en *Sumboo* ten zuide na den berg *Supars*: in welke gewesten zy groote bevolkingen maekten. In dezer wijze maekte *Bremaw* man en vrouw, en vervulde door dit middel d'aerde met levendige schepselen.

Wistney stelde ook orde op de nootwendige dingen, tot behoudenis en onderhout der schepselen, die *Bremaw* had gemaekt, met hen te doen genieten alle zegeningen, die het leven gelukzalig kunnen maken.

Eindelijk zond *Ruddery* bekommeringen, ziekten, doot, en vervloekingen op de menschen kinderen, na dat zy die, door hun boos en ongeregelt leven, op den halze haelden. Dit is het bestier, daer zich God van diende, tot herstelling van de werelt en menschen, die de zelve in de tweede eeuwe moften bewoonen.

Wijders, God heeft de menschen van de tweede eeuwe, volgens overlevering der Benjanen, de maniere van hem te dienen in dezer wijze geleert.

Wanneer God zag, dat men aldaer geene orde noch wettelijke bestiering kon hebben, daer zijn vreeze en dienst niet gevestigt of geplant waeren, zoo bevlijtigde hy zich, na de werelt bevolkt was, wetten te maken, om te beletten de menschen te vallen in de misdaden, die den ondergang van d'eerste eeuwe veroorzaekt hadden. Hy daelde dan neder op den berg *Meropurbatee*, en deed daer komen *Bremaw*, wien hy met zijne geheele glorye uit een donkere en dikke wolke verscheen, en sprak tot hem. Hoe hy genootzaekt was geweest d'eerste eeuwe te verdelgen, uit oorzake de menschen zijne geboden niet hadden willen onderhouden, die het boek, welk hy aen *Brammon* gegeven had, behelsde. Dies gaf hy ter zelver tijd *Bremaw* een ander ter zijde uit een wolke, en beval hem de menschen de dingen, in het zelve begrepen, te leeren. *Bremaw*, om te volbrengen het geen hem bevolen was, deed aen alle de volken, die op den aerdbodem verspreid waeren, de wille en geboden Gods weten.

De Benjanen noemen dit boek *Shaster*, dat is, *boek des geschreven woords*: welk drie handelingen of deelen begreep. Te weten, het eerste behelsde hunne stichtelijke wet, of boek der geboden: met een uitlegginge over ieder gebod, en een toepassing van deze geboden op ieder geslagt of stam. De tweede handeling verklaerde hunne plechtelijke wet, en leerde de plechtelijkheden in den godsdienst t'onderhouden. De derde handeling onderscheide alle menschen in zekere geslagten of stammen, en begreep de geboden en instellingen voor ieder stam in 't byzonder. Dit is d'inhoud van al het geen, dat in het boek *Shaster* begrepen was. Wy zullen uit het zelve hier de voornaemste punten laten volgen, als een kort begrijp desselfs. De eerste handeling, in welke hunne stichtelijke wet beschreve was, en die *Bremaw* de menschen leerde, begreep deze acht geboden.

1: *Ghy zult geen eenig levend schepsel dooden, die leven in het zelve heeft: want ghy zijt een van de schepselen, en dat ook. Ghy zijt begaeft met een ziele en dat ook: hierom zult ghy het leven niet berooven, wien het ook zy, welk my toebehoort.*

2. *Ghy zult een verbont met uwe vijf zinnen maken. Eerstelijk met d'oogen: ten einde zy niet zien, dat quaet is: ten tweede met uwe ooren, op dat zy niet hooren, het geen quaet is: ten derde met uwe tonge, op dat zy geen quaet uit: ten vierde met uw gehemelt, ten einde het niet smaekt, dat quaet is, als wijn, of vleesch van levendige schepselen: ten vijfde met uwe handen, op dat zy niet aenraken, dat besmet is.*

3. *Ghy zult naukeuriglijk onderhouden alle de dagen en tijden, beraemt tot aendagt: desgelijx wasschingen, aenbiddinge en gebeden, die ghy voor God met een zuiver en opgetogen hert moet doen.*

4. *Ghy zult geene valsche verhalingen doen, noch logenen spreken: door middel der welke ghy uwen broeder zoud kunnen bedriegen, en u met deze bedriegeryen verrijken, doende met hem handel en koopmanschap.*

5. *Ghy zult barmhertig met d'armen zijn, na uwe macht, en hen in hunne noot bystaen, met spijze, hout, gelt, en andere dingen, die zy van noode hebben.*

6. *Ghy zult d'armen niet onderdrukken: en nooit u dienen van uwe macht, om uwen broeder onrechtvaerdiglijken te verdelgen.*

7. *Ghy zult zekere feesten en heilige dagen vieren, zonder hierom uw lichaem te mesten, en door overdaet van het een of 't ander op te vullen.* Maer *zult, ten tegendeele, zekere dagen tot vasten, en eenige uuren van uwe rust tot waken besteden, om beter tot bidden en heiligheit bereid te zijn.*

8, *Ghy zult uwen broeder niet ontstelen, wat het ook zy van dingen, die uw toevertrouwt zijn: maer uw vergenoegen met het geen, dat hy uw mildelijken zal geven tot uwe belooning; en te gedenken, dat ghy geen recht tot dingen hebt, die eenen ander toebehooren.*

Deze acht geboden zijn voor alle de vier stammen in 't algemein: behalve deze, heeft men twee andere voor ieder stam, die hen byzonder zijn.

Eer-

Eerstelijken, *Braminen* en *Schuddery*, dat's te zeggen, *Priester en Koopman*, zijn zeer nau aen de geestelijke geboden verplicht, en hebben groote overeenkoming met elkanderen, in zaken, die den Godsdienst betreffen. Desgelijx is ook groote over-eenkoming, tusschen die van *Kuttery* en *Wijse*, dat is te zeggen, *tusschen die van de Overheit of Majestraet, en den ambachtsman*.

Zy passen den *Brahminen*, die de priesters zijn, het eerste en tweede gebod toe: uit oorzake zy de voornaemste punten van hunnen Godsdienst in deze twee dingen stellen: eerstelijk, om te beletten de vernieling van levendige schepselen: ten tweede, om zich t'onthouden van verbode zaken: als vleesch t'eeten en wijn te drinken: het welk de *Kutterys* of *Benjanen* ook zeer nau zijn verplicht te gehoorzamen.

Zy voegen byzonderlijken den *Schuddery* het derde en vierde gebod toe, als zeer over een komende met zijn ampt. Uit oorzake zy de menschen tot aendagt brengen, en van bedriegeryen, die in den koophandel voorkomen, afkeeren.

Zy voegen *Kuttery*, hun bevelhebber of overheit, het vijfde en zeste gebod toe: naerdien zy de menschen vermanen tot liefde en medelijden met de zwakken en rampsaligen te hebben: als wetende, dat d'onderdrukkinge een zeer gemene zonde is by de genen, die in magt en achtbaerheit zijn.

Zy voegen *Wijse*, of den ambachtman het zevende en achtste gebod toe: want dit slag van luiden hebben eenige dagen tot vermaek en wellust van doen. Ook is hen het stelen verboden: alzoo zy daer toe gelegentheit zouden mogen vinden, wanneer zy in de huizen gaen arbeiden. Eindelijk niet tegenstaende zy verplicht zijn alle deze geboden te vervullen, zoo onderhoud evenwel ieder stam met meerder zorge de genen, die voor hem in het byzonder gemaekt zijn.

De tweede handeling des boeks, aen *Bremaw* gegeven, begreep de gewonelijke of plechtelijke inzettingen, die in zekere voorvallen mosten onderhouden worden: als het lichaem dikwils te wasschen: met een zekeren rode zalve te smeren: offerhande en gebeden te doen: wijze van huwelijken en dooden te begraven: al welke dingen niet tegenstaende te voore in 't breede zijn verhandelt, hier echter uit *Henry Lord*, zoo als dees dezelve uit hun *Chaster* of Wet-boek voornoemt, zelf heeft getrokken, dienen in 't kort ten toone gestelt, eensdeels om hare over een koming met het voorig: ten andere om hare verschilling.

Eerstelijk is hen uitdrukkelijken belast, dikwils het lichaem in de stroomen te wasschen. En is deze gewoonte, zoo de Benjanen zeggen, aenstonts met de tweede eeuwe der werelt begonnen, en gestelt onder den rang der goddelijke zaken, om hen te doen gedenken, dat d'ondergang der werelt door den water-vloet geschied was, ter oorzake van hunne zonden. Deze gewoonte word in dezer wijze gepleegt. Eerstelijk bemorssen zy het lichaem met slijk of slib uit den gront eener reviere, welk dient om de natuurlijke bederving der menschen te vertoonen. Wanneer dit is geschied, treden zy na den stroom, met het aengezicht na de zonne gekeert: en spreekt de *Brahmine* luits keels dit gebed:

O Heer, dees mensch is vuil en onrein, gelijk slijk van dezen stroom: maer gelijk het water deze vuilheid kan weg nemen, zoo wilt hem ook van zijne zonde zuiveren.

Zijnde dit gebed ge-eindigt, plompen zy zich driemael in het water: midlerwijle uit de *Brahmine* veelmalen den naem des strooms, daer zy zich in wasschen, en dien zy *Tappee* noemen: desgelijx den naem van eenige andere stroomen van *Indiën*, die by hen in eerbiedigheid zijn, uit oorzake van deze heilige wasschingen: als daer zijn, de stroomen de *Ganga* en *Nerboda*, en eenige diergelijke andere. Midlerwijle de *Brahmine* deze stroomen noemt, smijt de geen, die zich wascht, in zijnen schoot wat rijs, als een

een offerhande, die men aen hem doet: waer na hy ontslaging van alle zijne zonden ontfangt en gaet weg.

Ten tweeden dienen zy zich van zekere roode zalve, of strijkaedje, die zy aen het voorhoofd strijken: in welke zy zekere granen leggen en doen houden, om te betekenen, gelijk zy zeggen, dat God hen gemerkt en verkoren heeft, als een volk, dat aen hem byzonder toebehoort.

Dit dient nergens toe, als om de gedachtenis van hunne doope te behouden. Zy hervatten deze bestrijking allen daegs, na maete het werk uitgaet, wanneer zy zich wassen: slakende, onder dit bedrijf, zekere woorden, die dienen om hen te doen gedenken, dat zy zoodanig moeten zijn, als het werk Godes het vereischt.

Ten derde, is hen bevolen offerhande, en zekere gebeden onder de groene boomen te doen: welke gewoonte door *Wijse* is ingevoert, dien God in een gezicht onder de groene boomen zou verschenen zijn, gelijk reeds te voore is verhaelt, en hem bevolen hebben, den gods-dienst op die plaetse te doen.

De Persianen noemen dezen boom *Lul:* d'Indianen, *Kasta*: de Portugesen *Arbor de Raiz*, dat is, *wortel-boom*, alzoo hy, met het neerschieten van zijne takken, in d'aerde gedurig voort-wortelt, en nieuwe stammen maekt: zulx een eenige boom zich zeer wijd en breed in de ronte uitspreit: ja kan vele hondert mannen onder zijnen schaduwe verbergen. Ook kan men onder deze boomen, 't zy voor de hitte der zonne-stralen of voor de regen, veilig schuilen.

Op een zekere plaetse, in dit gewest van *Zuratte*, groeit een van deze bomen, daer d'Indianen niet een eenig blad derven afplukken, uit vreze van dat jaer te sterven, De Fakiers en andere armen komen onder den zelven hun ruste nemen. Zy houden dat den genen groote onheilen zullen overkomen, die dezen boom schenden, of de minste tak daer af-breken. Wanneer zy onder deze boomen vergaderen, brengt een iegelijk daer zijne offerhande. Zy hebben zich daer besmeert, en bemorst met stoffen van verscheide verruwe. Doen aldaer gebeden: welker getal zy met het klinken van een schelle te kennen geven. Zy storten deze gebeden, om gezontheit, rijkdommen, en een groot geslacht en voorspoedige uitslagen in hunne zaken te bekomen. Dikwils vergaderen zy aldaer in grooten getale, en rechten gast-malen en vrolijkheden aen. Zy bouwen onder de zelve, pagoden of kerken voor hunne afgoden, en dragen hen groote eerbiedigheit toe.

Ten vierde, zijn zy verplicht zekere gebeden in hunne kerken te doen, die groote over een koming met den gewoonelijken dienst zouden hebben, zoo zy van zekere waengeloovige plechtelijkheden, die hen aenhangen, gezuivert waeren.

Een kort begrijp van dit aendachtelijk bidden, is een gestadige herhaling der namen en eigenschappen Godes, hoog opgehaelt en uitgeleid. Zy doen 'er ook omgangen, onder het op-zingen van hunne geboden en op schellen te klinken: als ook offerhanden aen beelden, en veel diergelijke belaggelijke plechtelijkheden.

Ten vijfde, zijn zy verplicht ter beevaert na verre gelegen stroomen te trekken: gelijk na dien van den *Ganga*, om aldaer hunne lichamen te wasschen en offerhande te brengen. Derwaerts begeven zich ontallijke meenigte van menschen, met onwaerdeerlijke gesteenten en rijkdommen by zich, die zy in den zelven smijten Dees word onder hen voor eenen Heiligen gehouden en gezuivert van allerlei zonden, die met water van den *Ganga*, in den mont, of zoo slechts het verhemelt des monds met dit water is nat gemaekt, kan sterven.

Ten zeste, is by hen een ander slag van dienst, die in het aenroepen der Heiligen bestaet: den welken zy de magt toe schryven, van allerlei slag van aenslagen gelukkelijk te kunnen doen beslagen. Derhalve, die gelukkelijken in hun huwelijk willen zijn, roepen *Hurmount* aen: die eenig gebouw

bouw willen aenvangen te ſtichten, bidden *Gunnes:* die krank zijn, *Vegenaut:* de krijgs-knechten, die eenige krijgs-daden willen uitvoeren, vervoegen zich aen *Bimohem:* arme en ellendigen, aen *Syer:* die gelukzalig zijn, doen hunne gebeden aen *Nykaſſer.*

Ten zevende: zy zijn verplicht, uit kracht van hunne wet, Gode te bidden, zoo dra hen een van zijne ſchepſelen, na zonnen opgang, voor hunne oogen verſchijnt. Dezen godsdienſtigen plicht en dit teken van hunnen aendagt bewijzen zy inzonderheid aen de zonne en maen, die zy de twee oogen Godes noemen. Zy handelen ook zeer heuſchelijken zeker ſlag van beeſten, die zy voor zuiverder en minder vuil houden, dan andere: als geiten en *Buſſalaes:* den welken zy zulk een onnozelheid en goetheid toeſchryven, dat zy de vloeren van hunne kamers met de drek of meſt van deze beeſten wrijven: en geloven door deze vuiligheit geheiligt te zijn.

Ten achtſte ſtaet aen te merken, dat de gedachtenis van te doopen en den naem aen de kinderen te geven, niet een en het zelfſte is in den ſtam der *Brahminen*, als in dien van d'andere. Want men waſcht alleenlijk de kinderen van d'andere ſtammen met water: waer na een van de magen op het voorhooft de punt van een penne zet te ſchryven, en dit kort gebedt. ſlaekt: *Heere God wilt goede dingen op het voorhooft van dit kint ſchrijven.* Waer op al de geenen, die daer tegenwoordig zijn, roepen. *Dat dit geſchiede.* Daer na geven zy aen het kint den naem, daer meê het moet genoemt worden, en beſtrijken de ſtern des voorhoofts met een roode zalve, ten einde een ieder wete, dat het in de kerke is ontfangen, en gemerkt, om een der kinderen Godes te zijn: waer meê deze plechtelijkheit eindigt.

Maer de kinderen van den ſtam der *Brahminen* worden niet enkelijk gewaſſen, als d'andere: maer men beſtrijkt hen daer en boven met olie, en uit zekere woorden, in vorm van toeheiliging, in volgender wijze. *O Heer, wy vertoonen u dit kint, geboren uit een heiligen ſtam, gezalft met olie, en gezuivert met water.* Beneſſens het byvoegen van andere gewoonelijke plechtelijkheden. Dan bidden zy alle te gelijk, dat het kint een godsdienſtige onderhouder van de wet der *Brahminen* mag zijn, en merken naukeuriglijk de ſtonde der geboorte. Zy maken het zijn *Horoſchoope*, volgens de ſtellinge der twaelf hemelſche tekenen, om te kunnen weten: of het geluk of rampzalig, geduurende zijn leven, zal zijn. Zy bewaren deze *Horoſchoop*, zonder die aen iemant te laten zien, tot aen ſijnen trouwdag toe: welken zy voor eenen van de gelukzalighſte zijns levens houden: op welken tijt zy luits keels de gevaren verkundigen, die het ontgaen is: en de genen, daer het noch meê gedreigt wordt.

De derde handeling des boeks, aen *Bremaw* gegeven, ſchrijft voor, op wat wijze zy moeten leven: wat verſchil en onderſcheit men onder hen en de dingen moet hebben, die zy in hunne byzondere ſtammen onderhouden.

Zy zeggen, dan, dat men geen beter vont kan vinden, om de werelt wel te beſtieren, als die in gebruik was in d'eerſte eeuwe, door middel van de vier ſtammen, dat is te zeggen, te hebben *Brahminen*, om den godsdienſt den volke te leeren: te hebben *Kutterys*, om de luiden te beſtieren en in gehoorzaemheit door gezag der wetten te houden: *Shudderys* of koopluiden, om koophandel te doen: en eindelijk *Wyſes* of hant-werkers en huurlingen, om anderen, door hunnen arbeit en handt-werken, in veele noodwendige dingen te helpen. Hier om waeren zy, uit kracht van deze derde handeling, gehouden ieder in zijn eigen ſtam of geſlagt te blijven, en de dingen t'onderhouden, die hen byzonderlijken zijn, uit oorzake van hunne ampten. Dit hebben zy altijt gedaen, en plegen het nochhe den 's daegs, zoo veel hen mogelijk is, ten einde deze aeloude vorm van beſtiering t'onderhouden.

De ſtam der *Brahminen* is de eerſte, en worden die by de gemeente, als prie-

priesters gehouden. Zy zijn van tweederlei slag: eerst heeft men gemeine of gewonelijke *Brahminen*, die in grooter getale, dan d'andere in *Indiën* zijn: ten tweede bysondere *Brahminen*, die veel weiniger zijn. De Banjanen noemen deze laeste *Verteas*: en de Moren *Scurahs*. De gemene *Brahminen* hebben twee en zeventig stammen of geslagten, die tot voorstaenders gehad hebben zoo veele groote mannen, die over hen, ter oorzake van hun wetenschap en godsvruchtigheit, hoog geacht waeren. Zy noemen hen waerzeggers of wichelaers van een zulke of zulke plaetse, na den oort, daer zy hunne verblijf-plaetse nemen. d'Eerste onder hen wiert genaemt *Vikalnagranauger*, dat 's, *wichelaer van Vikalnagra*: een ander *Vulnagranauger*, dat's, *wichelaer van Vulnagre*, welk een stad is van dien name: en aldus d'andere: zulx zy door dit middel in deze twee en zeventig geslagten onderscheiden zijn. Wat het ampt dezer *Brahminen* betreft, daer is reeds te voore wijdtloopig van gesproken. *Zie p. 39.*

Wat belangt de byzondere *Brahminen*, die zy *Verteas* noemen, deze zijn gewoonelijken perzoonen van den stam van *Shuddery* of koopluiden, anders Benjanen, die uit aéndacht deze belijdenis doen. Deze volken dragen kleding van wit wollen laken, die hen tot beneden op de kuiten komt, en laet het overig geheel bloot. Zy bedekken noit het hooft, tot een teken van geduurige eerbiedigheit, die zy Gode toedragen. Zy schrapen noit het hair des hoofts af; maer trekken het uit, uitgezeit zeer weinig, dat zy op den kruin laten. Ook trekken zy het hair uit de kin en wangen. Men heeft'er veelerlei geslagten van deze *Brahminen*. Eenigen worden genaemt *Sonkaes*, die noit ter kerke gaen: maer doen den dienst Godes by zich zelfs. Daer is een ander slag, *Tuppaes* geheten, die gebeden in de kerke doen: en een derde slag, *Kurthurs* geheten, die Gode geheel alleen bidden, en zonder gezelschap. Het vierde slag word genaemt *Onkelaus*: die gene beelden dulden. Het vijfde slag, welk het strengste van allen is, wort *Pushaleaus* genaemt. Dit slag van *Brahminen* heeft een zekeren dagh van vreugde of hoogtijt, die zy *Putchefon* noemen, en alle maenden eenmael vieren, den tijt van vijf dagen: maer tusschen ieder dag van de vijf, onderhouden zy eenen vasten. Dit Feest wort altijt gehouden in een huis van d'aenzienelijkste perzoonen: en barmhertige luiden geven te dien tijde gewoonelijken gelt, om gene levendige beesten noch schepselen te dooden. Deze zijn veel strenger in veele dingen, dan de gewoonelijke *Brahminen*; want het trouwen, welk anderen toegelaten wort, is hen verboden. Zy zijn spaerzamer in 't eeten en drinken, als d'andere: want zy eeten, behalve op deze Feest-dagen, niet anders, dan het geen men hen geeft, en bewaren noit iet tot des anderen daegs, noch voor een andere maeltijt. Zy behoeden veel ernstiger bezielde dingen, als d'andere, en drinken noit water; 't en zy het gekookt is, ten einde de damp, dien zy voor desselfs ziele houden, tijt zoude hebben, om daer uit te vliegen. Zy verspreien met een stokje hun eigen drek, uit vreze van het groeien der wurmen in de zelve, die het doot treden zouden onderworpen zijn. Zy hebben een gasthuis voor zieke en verleemde vogelen, die zy voor gelt kopen, en trachten te genezen. Alle dingen zijn onder hen gemein. Zy stellen weinig geloofs in het afwassen met water, en rekenen het zich tot glorye bemorst en vuil te zijn.

Het tweede geslacht of stam, welk is die van de *Kutterys*, neemt zijnen naem van *Kuttery*, tweede zoon van *Porous*. En uit oorzake God hem de magt had gegeven om andere te bestieren, zoo wenden alle Koningen en alle volken van oorloge voor daer uit gesproten te zijn.

De plaetse van het boek van *Bremaw*, daer de dingen, die dezen stam betreffen, in begrepen waren, was vervult met zekere geboden, rakende de bestiering en staet-kunde: hoewel van weinig belang.

Deze *Kutterys* kunnen op driederlei manieren betragt worden, te weten,

ten, hoe zy eertijds in hunnen bloeijenden ſtaet waeren: hoe zy daer na geweeſt zijn, wanneer zy begonnen te vervallen: en hoe zy heden 's daegs zijn.

In hunnen bloeiende ſtaet waeren zy aeloude Koningen en beſtierders der Indianen: en inzonderheid van dit geweſt *Zuratte*. Men noemde hen te dien tijde *Rajas*, welk zoo veel zeggen wil, als Koning of Vorſt: der welke eenige een grooter beſtek van land bezaten, als d'andere, na zy meer of min ſterk waeren. Deze *Rajas* had den gewoonelijken by zich vierderlei ſlag van perſonen van aenzien en hoedanigheid. d'Eerſte waren *Brahminen*, die door middel van hunne wichelaers en waerzeggers den Koningen den tijt bekent maekten, dienſtig om aenſlagen te doen, en gelukkelijken uit te voeren.

De tweede wiert *Pardon* genoemt, dat 's, een *ſtaetkundige man*, en in zaken van ſtaet ervaren. Deze maekte alle afvaerdingen, deed regt, en droeg zorge voor de zaken des Konings.

De derde wiert genaemt *Moldar*, en was zoo veel als opper-kamerling des Konings: want hy vond zich gewoonelijken by zijnen perzoon, om hem t'onderhouden en gezelſchap te houden. De vierde ſloeg de krijgsbedieningen ga, en gebood over zijne krijgs-heiren, wanneer zy te velde waeren. Dees wiert genoemt *Disnache*. Men zeit deze *Rajas* zes en dertig doorluchtige ſtammen of geſlagten hadden, daer uit zy herkomſtig waeren. Eenige waeren uit het geſlagt of den ſtam van *Chaurah*: andere uit dien van *Solenkees*: zommige uit dien van *Vaggela*: andere uit dien van *Dodepuchaes* en andere uit dien van *Paramars*: zulx een perzoon van lage geboorte na gene waerdigheit kon ſtaen: maer moſte nootwendig uit een van deze zes en dertig ſtammen of geſlagten herkomſtig zijn.

In dezer wijze leefden de *Rajas* in hunnen bloeiienden ſtaet. Wat hun val belangt. Volgens getuigenis hunner hiſtorien, voorzeide zekere heilige en deugtzame vrouw, met name *Rannedvil*, op haer doot-bedde: dat de ſtaet der *Raſas* zou beginnen te verminderen onder het Koningrijk van *Raviſaldee*, een voorname *Raja*. Het geen ook gebeurde, als blijkt uit de volgende Hiſtorie.

Men had eertijts, zoo hunne Hiſtorien getuigen, een *Raja*, genoemt *Syde Raviſaldee*, voor wien zijn zoon na zijne doot een prachtige graf-ſteede oprechte op een plaetſe, genoemt *Sythepolalpore*, om aen de nakomelingen de genegentheit en eerbiedigheit, die hy zijnen vader toedroeg, bekent te maken. Wanneer dit prachtig gebouw met grooten arbeit en onkoſte was voltrokken, zoo raetpleegde de zoon, om daer door zijne gedachtenis zoo wel, als die van zijnen vader te behouden, met de *Brahminen*, om te weten, of het lang duuren zou, dan of dit treffelijk werk der vergangkelijkheit zoo wel zou onderworpen zijn, als alle andere wereltſche dingen: en wie het verdelgen zou.

Waer op een zeker *Madewnauger*, kundig in de wetenſchap der *Brahminen*, antwoorde: dat een zeker Sultan *Alaudin*, Koning van *Dely*, het zou verdelgen, en groote overwinningen in *Zuratte* doen.

Syderaviſalde, om de vernieling van dit gebouw voor te komen, zond den *Brahmin Madewnauger* met veel gelts na *Dely*, om dezen *Alaudin* op te zoeken, en van hem te verkrijgen, dat hy het gebeente van zijnen vader de ruſte wilde gunnen, en den tempel, dien hy hem had doen bouwen, niet verdelgen. Maer wanneer de *Brahmin* daer gekomen was, vond hy den perzoon van dien name niet, die geregeert had, of in gezag was geweeſt.

Eindelijk, na wel gezogt te hebben, zeide men hem, dat zeker hout-raper eenen zoon had, die aldus genoemt wiert. Hy ging dan by dezen man, die zeer verſlagen ſtont over hem te zien, en verhaelde hem d'oorzake van zijne reize, en zag, midlerwijle hy hem onderhield, den zoon *Alaudin* achter zijnen vader, die een geite opdiſchte. Komende de *Brahmin* by hem, voorzeide dees hem zijn geluk, dat hem over 't hooft hing:

zeide hem, *dat hy op zekeren dage Koning van* Dely *zou zijn : dat hy groote overwinningen in* Suratte *zou bekomen : en* Syderaysaldee *hem ter goeder uure zond, en hem deed aenbieden een groote zomme gelts, ten einde hy, by verkrijgen van deze overwinnige, den tempel zou beschermen, dien hy te* Sythepotalpore *had doen bouwen, om tot een graf-stede van zijnen vader te dienen.*

Alaudin, na hem gehoort te hebben, antwoorde hem trotselijk en fier: *dat buiten allen schijn hy zoo gelukkig, noch machtig tot zoo groot een fortuin niet zou zijn. Zoo evenwel de hemel het had beslooten, hy zou het niet kunnen beletten : maer het zou hem onmogelijk zijn dien tempel te beschermen.* Voorts weigerde hy edelmoediglijken de geschenken en 't gelt, dat de *Brahmin* hem aenbood. Maer zijn vader en moeder, dien de noot goeden raet gaf, en die beter wisten, als hy, wat hem dienstig was, overreden hem d'aengeboode geschenken t' ontfangen: eensdeels, om zich daer door uit de tegenwoordige nood te helpen, als om zich daer van schier of morgen te dienen, in het uitvoeren van groote dingen, die men hem quam voorzeggen. *Alaudin*, die dezen raet voor goet en gewichtig oordeelde, aenvaerde de geschenken, en gaf aen den *Brahmin* een geschrift; welk luide: *dat nademael de Hemel het beschikt had, dat hy eenige steenen van dit gebouw zou halen, hy die niet dan van eene hoek zou nemen, zonder het te verdelgen, zoo wel om het geen te voldoen, dat hem voorzeit was, als het verzoek van* Syderaysaldee.

Met dit gelt worf *Alaudin* krijgsvolk, en voerde den oorlog gelukkiglijken: zulx hy, gedreven door het geluk, en verstout door de voorzegging, die men hem gedaen had, zulke helden-daden uitrechte, dat hy eindelijk Koning van *Dely* wiert, *Zuratte* veroverde en het geen vervulde, dat hy *Syderaysaldee* beloofd had, en vele *Rajas* verdelgde, tot grooten nadeel van den staet der *Benjanen*, die begon te zakken. Maer eindelijk vermoeit door den oorlog, die lang aen hield en moeielijk was, uit oorzake veele *Rajas* zich na ontoegankelijke plaetsen vertrokken, gaf hy de rest uit te voeren aen zekeren *Futterkon*, zijn proever, bewogen door deze reden. Ziende *Alaudin*, hoe het avontuur hem van niet tot de hoogste waerdigheden had opgeholpen, nam hy voor zijn geluk met den geene te deilen, die geen gedachten daer op had. Hebbende dan den ganschen nacht het werk overdagt, besloot hy de bestiering van al het geen, dat hy in *Zuratte* had verovert, aen den eersten te geven, die zich voor hem met eenig geschenk vertoonde. Juist of het wezen wouw, quam *Futterkon* met zonnen opgang in zijne kamer, en bood hem een glas met wijn aen: welk *Alaudin* met groote vreugde aenvaerde, en verklaerde *Futterkon* aenstonts in 't gezicht van zijn heir tot navolger in zijne heerschappye van al het geen, dat hy quam te winnen: beval wel uitdrukkelijken aen alle zijne bevel-hebbers hem voor zoodanig t'erkennen, hem in alle dingen te gehoorzamen, en hem de begonnen overwinningen te helpen volvoeren. Daer na nam *Alaudin* zijnen weg na *Dely* en vervolgde *Futterkon* zijne overwinningen van *Zuratte*, welke d'andere Mahometanen, die hem in de heerschappye volgden, volbraght hebben tot den ondergang van het gebiet en het Rijk der Benjanen.

Wat hunnen tegenwoordigen staet belangt: eenige *Rajas*, die het wel hadden, en andere, die zich midden in het land vertrokken, en niet konden verovert worden, zijn noch in wezen en beroven de *Karavanen*, die de plaetsen van hun verblijf naeby voorby trekken, en doen bywijlen uittochten tot aen de poorten van de sterkste en volk-rijkste steden. Zy hebben menigte van brave soldaten, die hen in deze veld-tochten verzelschappen, en *Rashpootes* of *Rasboten* en *Rasbookes*, en by andere *Resbuten, Raspouten* en *Reisbutos* en *Ragipous* genoemt worden: dat *Konings kinderen* gezeit is: want zijnde uit het geslacht of den stam der *Kutteryes*, zoo zijn zy, na allen schijn, uit deze edele

en

en deurluchtige personaedjen afgedaelt, die door 't veroveren van *Suratte* verdelgt zijn. Onder de genen, die niet overwonnen zijn geweest, en noch tegenwoordig leven, is een zekere *Raja Surmulgee*, die zijn verblijf te *Raspeplaw* heeft: een ander *Raja Berumshaw* te *Molere*: de *Raja Ramnagar*: *Raja Barmulgee*, en de groote *Raja Rannah*, die veele veldslagen tegen het krijgs-heir van den Grooten Mogol heeft gelevert.

Meer als over de hondert *Rajas* of Heidensche opper-vorsten, die onder den Mogol niet staen, en aen hem geene schattinge betalen, zijn door het geheel Rijk verspreit: eenige na by: en andere verre van *Dely*: waer onder men vijftien of zestien zeer rijke en machtige heeft, en onder andere vijf of zes: als de *Raja*, in het Landschap van *Jesselmeer*, die eertijts was als Keizer der *Rajas*, en men zeid gesproten te zijn uit Koning *Porus*: desgelijx *Jesseingue* en *Jessomseingue*, die tot dien top gestegen zijn, dat zoo zy slechts met hun drien te zamen spanden, den Mogol genoech zouden te doen geven: want ieder in een oogenblik tijds twintig duizent peerden kan te velde brengen, beter geoefent en gewapent, als die van de Mogol.

Des tegenwoordigen Grooten Mogols voornaemste krijgs-volken zijn *Rajas*, als *Jesseingue*, *Jessomseingue* en andere: dien hy grote bezoldinge geeft, om zich altijt met een zeker getal *Ragipouts*, hun onderdanen, vaerdig te houden, en houd hen als *Omrahs*, dat is te zeggen, als *andere vreemde Heeren en Mahometanen*, nu in 't krijgsheir, dat hy altijd by zijnen perzoon houd, en dan in de gene, welke te velde zijn. En zijn deze *Rajas* algemeenelijke tot de zelfste dingen verplicht, als *d'Omrahs*, zelf tot wagt te doen toe: hoewel met dit onderscheit: dat zy het niet in de vestingen doen: gelijk *d'Omrahs*; maer buiten onder hunne tenten: want het behaegt hen niet den tijd van vier en twintig uuren in eene vesting opgeslooten te zijn. Ook gaen zy noit derwaerts, dan in sterken gezelschap van luiden, die getroost zijn zich voor hen in stukken te laten kappen: gelijk men by wijle heeft gezien, wanneer men hen een quaden trek heeft willen spelen.

Om veele redenen is de Mogol verpligt deze *Rajas* in zijnen dienst te houden: Eerstelijk, uit oorzake het krijgs-volk der *Rajas* zeer strijdbaer en kloekmoedig is, en men *Rajas* heeft, die twintig duizent peerden en meer kunnen te velde brengen.

Ten tweede, om beter d'overige *Rajas* in toom te houden, die in zijne soldye niet zijn, en tot reden te brengen, wanneer zy halssterrig worden, en gene schattingen willen betalen: of wanneer zy uit vreze of anders, niet willen uit hun land gaen, om te velde te komen, wanneer de Mogol hen van noode heeft.

Ten derde, om beter de jaloesye en vyandschap tusschen hen te kunnen voeden, met den eenen meer te begunstigen en lief-kozen, als den ander.

Ten vierde, om hen tegen de *Patans*, of tegen zijne eigen vyanden de *Omrahs* en Landvoogden, te bezigen, in gevalle eenigen tegen hem zouden willen opstaen.

Ten vijfde, om zich van hen tegen den Koning van *Golkonda* te dienen: wanneer hy zijne schatting niet wil betalen, of den Koning van *Vistapour* of eenige *Rajas* van zijne geburen wil beschermen, wanneer de Mogol hen wil plonderen of tot zijne schattelingen maken: want de Mogol kan zich dan niet al te zeer op zijne *Omrahs* betrouwen, die de meeste Persianen en niet van een zelven godsdienst zijn, als hy, te weten, gene *Sounnys*: maer *Chias*, gelijk de Koning van *Persie* en de Koning van *Cholkonda* is.

Ten zeste, en 't geen het voornaemste van allen is, hen te bezigen tegen de Persianen, wanneer de gelegentheit voor komt. Want als dan kan hy zich ook niet betrouwen op zijne *Omrahs*, die de meesten, gelijk gezeid is, Persianen zijn, en by gevolg geene genegentheid hebben, om tegen hunnen natuurlijken Koning te oorlogen.

Ferrar. Sommar. di Tutt. Reg.

Het Land der *Resbuten* paelt na de zijde van *Persie* aen dat van de *Motages* : na de zijde van den stroom *d'Indus* aen de stadt *Kambaye* : strekt daer en boven tot aen het Koningrijk van *Dely*, en zuidwaerts tot aen de zee. Volgens *Purchas* is dit land gelegen op den rechten weg van *Suratte* na *Agra*, en grenst ten weste, volgens *Maffee*, aen *Karmanie* : hoewel veel liever, volgens *Davitii*, aen *Gedrosie*, of aen het land der *Motages* of *Nautaques*.

De steden zijn *Ara*, *Krodi*, *Vamista*, *Argeng* en *Saurou* : welke laeste een zeer sterk kasteel heeft : beneffens de groote stadt *Sarruna*: van waer tot aen *Tutta*, de hoofdstadt des Koningrijks van *Sinde*, veertien mijlen is. Zy bezitten ook eenige vaste plaetsen, onder andere die van *Dewras*. Dit land is vruchtbaer en ongemeen vet : geeft allerlei slag van lijftocht : en is op de bergen verzien met alle nootwendige behoeften.

De *Resbuten*, of onderzaten dezer *Rajas* of heidensche Indische Vorsten, waeren by ouds, ten tijde der Heidensche Koningen van *Kambaye*, ridders en edelen dezes Koningrijks, die het tegen de vreemdelingen beschermden, en het land bestierden, voerende gewoonelijken den krijg. Deze leven heden in 't gebergte, en beoorlogen geduuriglijken de Mooren, zonder hen te willen gehoorzamen.

Deze stam is zeer verspreit, en genegen tot roven en dieverye. Die *Resbut* of *Rasepout* in *Indiën* zeit, meent daer meê eenen rover. *Ram* heeft hen toegestaen de veelheit van vrouwen : als ook aen de andere geslachten der krijgs-luiden, ten einde de krijgsknechten op geen eene plaetse te houden, maer hen lustiger te maken, om veroveringe te doen en volk plantingen op te rechten : want mogende een vrouwe nemen ter plaetse der overwinninge, blijven zy daer veel lichter, en zetten zich daer neer, zonder begeerte van weder te keeren.

De *Resbuten* is een rou, schalk, quaetaerdig, wonder stout, strijdbaer en onverzaegt volk, ziet geen gevaer aen, schoon met de doot vermengt : daer d'andere Indische Heidenen kleinhartig en zeer bevreest zijn : de wapenen in de tonge voeren, en meer houden van kijven, als van vechten.

Zy zijn zeer vermaert door dieverye, roven en stroopen : zetten de *Karavanen* en den reizers zonder onderscheit af, en brengen hen wreedelijken om, zoo zy tegenweer bieden.

Zy hebben eenige zee-havenen, daer uit zy met fusten of berken ten roof in zee steeken. Zy gaen van den navel af met het boven lijf bloot, en dragen tulbanden, verscheiden van die der Mogollers.

Zy bemoeien zich, van vader tot zoonen, nergens meê, dan met de degen te dragen. De *Rajas* of Koningen der *Ragipous* voegen den *Ragipous* land toe, tot hun onderhout, met besprek van altijt gereet te peert te zitten, om, op bevel, ten oorlog te trekken : zulx men zou mogen zeggen, dat zy een zeker slag van aedel zijn, zoo de *Rajas* hen de landen voor hen en hunne kinderen in eigendom gaven. Zy nuttigen *Amfion*, dat's, *zap van slaepbollen*, in een wonderlijke groote meenigte t'eener male, en gewennen zich daer aen van kints been af. Ten dage, wanneer zy tegen den vyant willen aengaen, nemen zy dubbeld deel. Het *Amfion* moedigt hen, of liever, maekt hen dronken, en ongevoelijk in 't gevaer: zulx zy, als verwoede beesten, in 't gevecht treden, zonder van vluchten te weten: maer willen liever aen den voet van hunnen *Raja* sterven, wanneer dees stal houd. Hen ontbreekt niet dan orde, om zeer goede krijgsluiden te zijn: want moed en koenheit hebben zy genoech. Het is een lust hen aldus met den damp van *d'Amfion* in 't hooft te zien: hoe zy elkanderen omhelsen, en vaer wel zeggen, even als luiden, die getroost zijn te sterven.

Want onder zoo veele Sekten van *Hindouns* of Heidenen, die den Mogol onderworpen zijn, is alleenlijk maer een stam van soldaten of vechters, genaemt *Resbuten*.

Om deze hunne strijdbaerheid en verscheide andere redenen is de

Groote

Groote Mogol genootzaekt, schoon een Mahometaen, en dien volgens een vyand der Heidenen, geduuriglijken meenigte van *Rajas* in zijnen dienst te houden, die hy als andere *Omrahs* handelt, en zich van hen in zijne krijgs-heiren dient, als of zy Mahometanen waeren. Ja zy worden gevordert tot aen de gewichtigste ampten van staet des Groten Mogols: desgelijx der koningen van *Visapour*, en *Golkonda*. Hun wapenen zijn halve pieken, zwaerden of zabels, en schilden. De schilden zijn groot en hol, gemaekt in maniere van een by-korf: zulx zy hunne kemels daer uit te drinken, en peerden t'eeten geven. De meesten dienen zich van peerden ten oorlog, die fraei, vluch en sterk zijn, en van jongs op onbeslagen bereden worden.

De *Resbuten* eeten allerley slag van spijze: behalven ossen en buffelsvleesch, welke beesten zy hoog eeren: drinken wijn de palm, brandewijn: maer niet uit eenig vat, daer die van een anderen stam uitgedronken hebben. Zy zijn alle Heidenen, en hebben noit Mahometanen onder hen willen laten vermengen.

De vrouwen springen in het zelve vuur, dat de lijken van hunne doode mannen verbrant.

De derde stam of geslacht, welk is die van de *Shudderyes*, heeft zijnen naem van *Shuddery*, de derde zoon van *Pourous* en *Parkoutee*, die ten koophandel was beraemt.

Alle, die hen beroep daer van maken, zijn onder dien naem begrepen, en hangen aen dezen stam. Het geen, dat het boek, aen *Bremaw* gegeven, behelsde, rakende dezen stam, was niet anders, dan eenige geestelijke geboden, die hen leeren, hoe zy zich eerelijke in dit beroep mosten dragen, met hen boven alle dingen op te leggen, oprecht te zijn, zoo in woorden, als in werken, en gene schalkheit noch bedrog in hunne handel te gebruiken, zoo in het kopen als verkopen. Uit of onder dezen stam zijn eigentlijk al de genen, die by de Portugesen, volgens *Texeira*, *Beneanes*; hoewel, zoo deez wil, hun rechte naem *Vaneans* is; maer worden doorgaens by d'onzen *Benjanen* en *Banjans* genoemt.

Eenigen schrijven den *Benjanen* een byzonder gewest toe: en geven aen het zelve tot grens-palen, aen de eene zijde, het Koningrijk van *Brampour*, daer het door den vliet de *Tijnde*, van gescheiden word, en aen d'andere het land van *Zuratte*.

De steden dezes lands zijn *Daytaote*, na by *Zuratte*, een dag-reizens van *Naubonne*, *Netherbey* en *Saylote*, vijf mijlen van *Netherkey*. Het land geeft allerley granen en vruchten in overvloet, inzonderheit veel limoenen, menigte van zuiker-riet en katoen.

Onder den naem van *Benjanen* zijn al de genen begrepen, die alleenlijk koopluiden of makelaers van koopluiden zijn: want men koopt niet, dan door bemiddeling der genen, die men *Benjanen* noemt: dat in de tale der *Brahminen* zoo veel gezeit is, als een onnozel volk, en zonder boosheit: want zy mogen niet lyden, datmen een mugge of wurm of eenig ander levend ding, wat het zy, quaet doet: ook wanneer men hen slaet, lijden zy het geduldiglijk en zonder weerwrake.

Zy doen belijdenis van vrome en zeer eenvoudige luiden te zijn: en uit oorzake zy grondige kennis van 't land hebben, zoo dienen zich de Engelsche en Hollandsche koopluiden van hen, als van makelaers, om hunne waren te kopen en verkopen. Zy vliegen als bye-zwermen door geheel *Asie* ten koophandel om her; maer onthouden zich inzonderheit in *Zuratte*.

Wijders, zy kopen en verkopen op een vreemde en by zondere wijze, en geheel verscheiden van die van andere volken: want de *Benjaen* of makelaer, die met den verkoper handelt, en de prijs van den koopmanschap maekt, komt met een bert te voorschijn, dat hy rontom het lijf heeft, en leid het op zijne knien. Onder merkt hy met het eind van zijne vingeren de guldens, stuivers en penningen, die de kooper daer

wil voor geven: de verkoper van gelijken maekt bekent, het geen hy daer wil voor hebben.

Aldus drijven zy hunnen koophandel, zonder ſpreken, en zeggen, dat hen zulx door hun wet aldus bevolen is.

De vierde ſtam of geſlagt, welk is die van de *Wijſen*, heeft zijnen naem van *Wijſe* bekomen, de vierde zoon van *Pourous* en *Parkoutee*, die geſchikt was, om kunſten en handwerken uit te vinden en in 'twerk te ſtellen. Alle de kunſtenaers zijn onder dezen ſtam begrepen, en de geboden, dien aengaende in het boek begrepen, aen *Bremaw* gegeven, waeren gene andere, dan onderrichtingen, om zich eerlijken in hunne hantwerken te dragen.

De naem *Wijſe* betekent eenen huurling, of van wien men zich dient: uit oorzake deze luiden voor de genen arbeiden, die hen van node hebben: gelijk *Wijſe* deed, en de genen, die uit hem afgedaelt zijn.

De *Wijſen* zijn twederley: eenige leven als de *Benjanen* en onthouden zich van vleeſch en wijn, of nuttigen het zelden: andere zijn heidenen van *Viſceraun*, die zy beſmette, of onreine heidenen noemen: naerdien zy zich vryheit geven van vleeſch, viſch en andere bezielde dingen t'eeten. Zoodanige zijn de lant-luiden, of die van het uitſchot des volks, die men *Koulees* noemt. Gelijk de zuiverſte van deze heidenen de meeſte overeen-koming in het ſtuk van Gods-dienſt met de *Kutteryes* hebben, alzoo komen zy ook te zamen in het getal van hunne geſlagten over een: want zy bezitten zes en dertig, die met het getal der ambachten en beroepen over een komen, die onder hen in gebruik zijn.

Om dingen te voltoien, die zy willen maken, gebruiken zy, een merkwaerdige zake, zoo weinig gereetſchap, als hen mogelijk is: en by na al wat zy maken, is tegen de maniere, op welke de Kriſtenen het maken.

Dit is in 't kort de inhout van de derde handeling des boeks, dat aen *Bremaw* was gegeven, rakende de vier ſtammen of geſlachten, gepaſt op hunne heden-daegſe wijze van doen.

Zijnde dit boek, welk de ſchets van hunnen Gods-dienſt en heerſchappye begreep, eerſtelijk gegeven aen *Bremaw*: leverde hy het zelve vervolgens aen de *Brahminen* van zijnen tijt over, die het den volke bekent maekten, met hen den Godsdienſt te leeren, daer zy belijdenis moſten van doen, en de maniere, op de welke een iegelijk in zijnen ſtam moſte leven: in gevolge van dien, hielden de genen, dien het gezagh van te beſtieren was aenbevolen, het volk in orde en gehoorzaemheit: en deed een iegelijk zijn ampt.

De Prieſters of *Brahminen* onderwezen de luiden in den Gods-dienſt: de koopluiden dreven koop-handel: d'ambachts-luiden oefenden verſcheide ambachten, tot trooſt der geenen, die dezelve van noode hadden.

Zijnde de dingen aldus geſchikt in de tweede eeuwe, ging alles wel. De Gods-dienſt wierd ge-eert. Men ſtorte voor God en voor de drie perzonen *Bremaw*, *Wyſteney*, en *Ruddery* gebeden. d'Oevers der ſtromen wierden volkrijk bezocht: en de dagelixe en gewonelijke afwaſſchingen niet verzuimt.

Maer na mate de wereld vermeerderde, zoo wierden de menſchen ondeugend, en ontaerden van hunne eerſte zuiverheidt. De *Brahminen* wierden wrevelaers en veinſerts: de *Kutteryes* of beſtierders eerzugtigh en opgeblazen, trachten niet, dan de gemeente t'onderdrukken, en hun gezag te misbruiken: de koopluiden wierden bedriegers: d'Ambachts-luiden luiaerts, en deden zich te veel voor hunnen arbeid betalen.

Zijnde de wereld aldus bedorven, verdroot des God, en daelde in volle gramſchap op den berg van *Merapurbatee*, daer hy *Bremaw* bekent maekte, hoe groot de boosheit der menſchen was, ten einde hy hen tot boete te doen vermaende, en verkundigde, dat het oordeel van hunne miſdaden niet verre weg was.

De

De wereld luisterde een weinig tijts na zijne vermaning; maer de menschen vervielen aenstonts weer in hunne eerste misslagen. Dit verplichte *Bremaw* God voor hen te smeken. Maer God wilde zich niet laten te vrede stellen, en nam hem weg, uit oorzake de tijt, dien hy op de aerde te blijven had, verstreken was, en ten einde hy ook d'onheilen niet zou zien, die den menschen mosten overkomen. Daerna deed God aen *Wystney* bekent maken, dat zijn voornemen was, de menschen te verdelgen: die voor hen sprak, uit oorzake van zijn ampt, welk was de menschen te behouden: maer God wilde hem niet verhoren, en beval aen *Ruddery*, die gestelt was tot straffe der quaet-doenders, een groote wind uit d'ingewanden der aerde te doen komen, om de menschen uit te roeien, en de volken gelijk stof van boven de vlakte des aertrijks weg te vegen.

Aenstonds wekte *Ruddery* winden op, besloten in d'ingewanden der aerde, die daer met groot geweld uitborsten, en door haere ongewoone felheit van trekkingen het geheel aerdrijk deden beven.

De dag wierd duister, als de nacht. De heuvelen en bergen wierden het onderste boven gekeert, en de stroom *Ganges*, zoo eenige verhalen, uit zijne natuurlijke plaetse in een andere kil vervoert: zulx dit vervaerelijk en schrikkelijk onweer alle menschen vernielde, uitgezeit eenige weinige, die God *Wystney* toeliet te behouden, tot hervolking der wereld in de derde eeuwe te dienen. En eindigde in dier wijze de tweede eeuwe.

Wanneer *Ruddery* de woede en rasernye der winden gestilt had, wierd alles doot stil. Maer het was jammerlijk d'aerde zonder inwoonders, en in d'uitterste verwoestinge te zien. Eenige waren verbryzelt tegen de bergen aen: andere lagen by hopen, op malkanderen aen flarzen op het veld.

Derhalve ziende d'almogende dezen neerlaeg, berouwde hem het geen, dat hy gedaen had: desgelijx was het *Ruddery* leed, het werktuig van zulk een schrikkelijke uitvoering geweest te zijn.

Wijders, naerdien d'oorzake van alle onheilen en alle geschiede wanorde ontstaen was, uit het quaet beleid der koningen en der genen die, bestierden, zoo roeide God geheellijken de stam der *Kutteryes* uit: de andere, die behouden waeren, op het bidden van *Wysteney*, waeren in kleenen getale, en alleenlijk van de drie andere stammen. Maer uit oorzake deze vierderlei stammen zoo volkomen nootzakelijken tot de bestiering der wereld waeren, dat zy zonder dezelve niet kon bestaen: en God geheelijken den stam der *Kutteryes* verdelgt had, zoo wilde hy den zelven vernieuwt hebben door eenen beter Vorst, en de koningen, in het toekomend, uit den geslachte der *Brahminen* hun herkomen zouden nemen. De voornaemste der *Brahminen*, die toen leefde, en door *Wysteney* behouden was, wierd genoemt *Ducerat*.

Het eerste kind, dat na deze verwoesting geboren wierd, en het jongste van vieren was, wierd gekoren om de voortplanting van hunne Koningen en Prinsen te doen: die, zijnde heiliglijken op-getogen, t'effens den gods-dienst en staet-kunde gae sloeg, en wist wijselijken en godvruchtig de menschen na hunne verscheide stammen te bestieren. Hy deed dan vele deurluchtige daden, beschermde krachtelijken den godsdienst, en was een behoeder van *Brahminen* en geestelijken. Hy was *Ram* genaemt en quam door zijne vroomheit en verdienste in zulken hoogen aenzien, dat zijn naem tot noch heden onder hen in een wonder groote eerbiedigheit is gebleven: Want in het groeten roepen zy elkanderen luits keels: *Ram*, *Ram* toe: als of zy wilden zeggen: *ik wensch u allen heil en voorspoet*. *Zie breeder p. 97.*

Waerschijnelijk is, dat alle vrome koningen na hem geregeert hebben. Maer gelijk de dingen dagelix verslimmeren, na gelang zy verre van hun begin en oorsprong zijn, zoo vermengde zich de staet-zucht en ge-

geveinstheid onder hen. Zulx zy allen daegs tegen de gebeden, begrepen in het boek van *Bremaw*, streefden.

d'Almogende dan wierd weer noch eenmael vertoornt, uit oorzake de menschen, na zoo veele kastydingen, niet weer tot hunnen plicht quamen: en beval *Ruddery*, door zijne orde, d'aerde haer t'openen en hen geheel levendig in te slokken: uitgezeit eenige weinigen, die hy van de vier stammen bewaerde, om noch eens een laeste proeve te doen, met de werelt weer te hervolken. In dezer wijze eindigde de derde eeuwe der werelt.

God beval daer na, dat de werelt noch eenmael bevolkt wiert door de genen, die behouden waeren, onder de welke een zeker *Kysteney* of *Kistna* was. Dees was een deurluchtige Koning, godvruchtig en wijs, en een der aenzienelijkste menschen van de laeste eeuwe.

zie p. 121 bred.

Hy zette geweldig den godsdienst voort: en men had onder hem een groote hervorming en een groot begin van Godsvrucht en vroomheit.

Wanneer de tijd van *Wijsteney*, door de komste van *Kysteney*, verstreken was, zou God hem ten hemel getrokken hebben, als niet meer noodig, om de wereld te bewaren: naerdien men, na deze vierde eeuwe, gene andere wereld zal hebben.

Deze vierde eeuwe, die noch loopt, zal, zoo de *Brahminen* willen, veel langer duuren, als d'andere: en op haer verwoestinge zal *Ruddery* ten hemel opgevoert worden.

Zy noemen deze vier eeuwen ieder met een byzonderen naem: te weten, d'eerste, *Kurtain*: de tweede, *Duauper*: de derde, *Tetrajos*: de vierde *Kolee*.

De maniere, op de welke deze laeste verwoesting zal toegaen, zal, zoo de *Brahminen* drijven, veel vervaerelijker zijn, dan alle d'andere, en door het vuur geschieden. Te dien tijde zal *Ruddery* alle de magten te zamen voegen, die bequaem zijn om deze verwoestinge te maken. De maen zal root schijnen: de stralen en licht der zonne zullen zijn, gelijk de vlammen van brandenden zwavel. Donder en blixem zullen yzelijk grummelen: de hemel zal in allerley slag van kleuren veranderen: maer de vlam en 't vuur zullen het gansch bestek der hemelen bedekken. De vier hoofstoffen, waer van de hemel in den begin gemaekt is, zullen elkanderen den oorlog aendoen: en zal de wereld in dezen strijd der natuure geheellijken verdelgt worden, en weer tot zijnen eersten verwerden klomp keeren.

De wereld, naer hunne gissing en vermoeden, zal door het vuur vergaen, uit oorzake zy door dezelve dingen moet verdelgt worden, die haer het zijn aen het begin gegeven hebben: en naerdien zy uit aerde, lucht, water en vuur te zamen is gestelt, zoo moet zy door deze vierderlei hooft-stoffen verdelgt worden: want de voorige eeuwen (waer op dit hun gevoelen steunt) zijn reeds verdelgt geweest, als deze: en de menschen van d'eerste eeuwe wierden verdelgt door het water: die van de tweede, door de wind, die zy voor de lucht houden: die van de derde, door d'aerde: derhalve die van de vierde en laeste door het vier moeten vernielt worden.

Wanneer dit zal geschiet zijn, zal *Ruddery* de zielen van alle menschen na den hemel vervoeren, om daer te rusten in den boesem Godes: maer alle lichamen zullen vergaen. Hierom geloven zy d'opstanding der lichamen niet: want de hemel, zeggen zy, is een al te zuiver plaetse, om zulke grove, plompe en stoffelijke lichamen te kunnen bevangen.

'*t Koning-*

't Koningrijk of Landschap van Chandisch *of* Sanda.

Het Koningrijk of Landschap van *Chandisch*, anders *Sanda*, word by *Robert Kouert* 't Land der Heidenen of Land van den groten *Kan* van *Kanouwe* genoemt, eertijts de Stedehouder van des *Grooten Mogols* wegen. *Jarrik* noemt dit gewest of ten minste een groot gedeelte, het Koningrijk van *Breampeur* of *Brampore* of *Barampour*, na de hooft-stadt. Het paelt ten weste aen het koningrijk van *Suratte*; ten zuide aen *Dekan*, met zeker Vorstendom *Partapsha* tusschen beide; ten noorde aen de Landschappen *Chitor* en *Malway*; ten ooste aen *Berar*. Zeker Engelsche Schryver geeft aen d'eene zijde tot grens-palen het koningrijk der Benjanen, daer het door den vliet de *Tynde* of *Tasy* van gescheide word: en aen d'andere zijde het land der *Bulloits*, met den grooten stroom *Andere* tusschen beide: en zou dit land ontrent onder de acht-en-twintig graden gelegen zijn, noorder breete. Het is, volgens *Terry*, een groot machtig en volk-rijk Landschap, en het zuiderlijkste deel van des *Mogols* heerschappye. Het word dwers doorsneeden met den vliet *Tynde* of *Tapy*, die het land genoechzaem lustig en vruchtbaer maekt, ter plaetse, daer zy doorvloeit: hoewel het anders een onvruchtbaer, ongezont, verbrant, zandig en leelijke landstreke is. De hooftstad is *Brampore* of *Barampour* genaemt, by *Herbert*, of, volgens *Jarrik*, *Breampour*, gelegen op de Noorder-breete van acht en twintig graden drie minuten, twee hondert en twintig Engelsche mijlen oost-waerts van *Suratte*, vier hondert en twintig van *Asmeer*, en duizent van *Agra*. Zy word by *Herbert* voor d'aeloude stad *Baramatis* van *Ptolomeus* gehouden, en zou aldus genoemt zijn, als of men *Brachmans pour* zeide, dat's, *stad der Brachmans*: om dat zy oulinx is geweest, gelijk zy noch heden is, een queek-school van *Brahmannen*, *Jogues*, of *Gymnosofisten*. De stad leid laeg op een ongezonde en zeer wijtstrekkende vlakte: heeft veele straten; maer alle zeer eng: tamelijk fraeie huizen, hoewel niet hoog. Het is, volgens *Purchas*, een zeer schone stad, veel grooter als *Londen*, en de beroemste of rijkste, die de *Mogol* bezit. Aen de noord-oost-zijde der stadt is een zeer groot en sterk kasteel of slot aen den oever des strooms *Tapy*. Deze stad was eertijts het hof en de verblijf-plaets des konings van *Dekan*: maer hy is namaels daer uit verdreven. Dicht daer by is een tuin van *Chan Channa*, met wonder schoon water en spring bronnen. De stad word meest bewoont by Benjanen. Voor de stad in den stroom *Tapy* zietmen eenen olifant van marmer, wonder kunstig na 't leven uitgehouwen, dien de Benjanen aenbidden.

Des jaers zestien hondert maekte de *Groote Mogol*, *Ekbar*, na het veroveren des koningrijks van *Dekan*, zich meester van de stad *Brampour*, en vond die woest en door den koning *Miram* verlate, die na de vesting *Syr* gevlucht was. De vesting *Syr* is om haere gelegentheid de sterkste en voornaemste des geheelen lands, en by na onwinnelijk: want zy is gelegen boven op een hoogen berg, die drie mijlen verre strekt, en omringt met een drie dubbelde muur, gemaekt in dier wijze, dat d'een d'ander lichtelijk beschermen kan: want schoon *Ekbar* den koning *Miram* te dier tijde in het zelve met twee hondert duizent man belegert had, zoo kon hy het evenwel niet veroveren, dan met list en omkoping. Op deze vesting bevonden zich by ouds altijt na 's Lands wijze zeven koningjes: beneffens hun gezinnen en gevolg: en quamen daer niet van, 't zy, by mangel van mannelijken oir des konings, des naeste aen den zelven, de bezittingh des Rijks aenvaerde. Van binnen is een spring-bron met versch water.

d'Andere steden dezes lands zijn *Saddise*, gelegen aen de stroom *Tyndee*, negen mijlen van de stad *Netherbey*, en twee dagreizens van *Brampour*: daerna *Kaddor*, vijftien kours van *Brampour*:

na de zijde des Lands der *Bulloits*: *Sawbon*, veertien kours van *Kaddor*: *Kanowe* een groote ſtad, drie dag-reizens van *Kaddor*. Veertien kours van daer vloeit de groote vliet *Andere*, die tot aen *Bengale* loopt: alwaer de laeſte grens-pael der Heidenen is: en over dezen vliet treet men uit het land der Heidenen in dat van de *Bulloits*.

Vijf dag-reizens van *Brampour*, op den weg van *Agra*, is een kaſteel, *Hofſer* genaemt, buiten twijfel 't ſterkſte en voornaemſte des geheelen Landſchaps van *Chandiſch*. Het is gebouwt op den top van eenen hogen berg, die rontom met ſteilten neerſchiet: derhalve geſterkt door de natuur, en machtig om veertig duizent peerden te herbergen. In 't midden heeft men ſpringbronnen, die den berg bevochtigen: want deze bronnen maken d'aerde zoo vruchtbaer van gras, groente en kooren, dat daer niets ontbreekt, zoo tot welluſt, als lijfs-behoefte. Het is rontom met zeer ſchoon metael geſchut geſtoffeert, welk de laeſte Koning van *Suratte* daer geplant heeft. Dan het water is 'er zeer ongezont te drinken, en doet wurmen in de benen groeien: welke alleen d'oorzake was, waerom *Ekbar* deſe plaetſe veroverde.

d'Inwoonders van *Brampour* zijn geſpraek en minzaem, miſſchien om de veelheid der edelen, die door hunnen omgang d'andere heuſch maken. Een iegelijk heeft vryen jacht: en iemant, die niet wil te voet gaen, kan zich van een paert goet koop dienen.

In *Kanowe* word groote handel met kleden, zabels, mosketten, en zekere vruchten, eigentlijk om te verven, gedreven; desgelijx te *Brampour* in goud en zilver laken, zijde en ook in wolle laken. Het Land is weerbaer, tegen zijnen vyand; want des jaers zeſtien hondert en negen quam de *Kan* van *Kanowe* met een heir van hondert vijftig duizent olifanten, dertig duizent peerden, tien duizent kamelen, en drie duizent dromidariſen te velde. De beſtiering ſtaet heden aen eenen Stedehouder, uit des *Mogols* name.

d'Inwoonders zijn Heidenen en bidden de Zonne voor den grootſten Godt aen, eeten geen vleeſch van eenig levendig of bloedig gedierte, na de wijze der Pythagoriſten. Zy maken Goden van ieder levendig gedierte, en houden het eerſte ding, dat hen 's morgens ontmoet den ganſchen dag voor eenen God.

Des jaers zeſtien hondert wiert de ſtadt *Brampour* en het ganſch Koningrijk, en de veſting *Syr* by den *Groten Mogol Ekbar* verovert. Te weten, op de komſte van *Ekbar* met zijn heir, na het veroveren des Koningrijks van *Dekan*, verliet Koning *Miram* de ſtad *Brampour*, en vluchte met alle d'ingezetenen en goederen na de veſting *Syr*: zulx *Ekbar* niet dan de ledige en woeſte ſtad inkreeg: die zich van daer na de veſting *Syr* met een heir van twee hondert duizent man ter verovering vervoegde. Een groote overvloet van hout, pluk-granen en andere lijftocht was 'er binnen, tot ſpijzing van zeſtig duizent menſchen voor veele jaren. 't Was geſterkt met drie duizent ſtukken grof geſchut. Op de veſting bevond ſich, neven den koning en zeven andere Koningen, 's Rijks Stedehouder, een Abyſſiner van geboorte, maer ſtrijdbaer man: met zeven andere ſtrijdbare Vorſten: die, ſchoon Mahometanen van leere, evenwel Portugeſen van afkomſt waren: aen deze ſtont de ganſche beſtiering des oorlogs: en wiert de veſting met geen minder beleid, als dapperheid beſchermt. Dies des *Mogols* arbeit, niet tegenſtaende hy de veſting met twee hondert duizent man belegert hield, niet dan wintbreken was: want de gelegentheid en voordeeligheid der plaetſe, het geweldig balderen uit 't grof geſchut en beleid der belegerden, beletten hem de zelve ſtormenderhand te veroveren. Wanneer dan *Ekbar* de plaetſe niet zag te veroveren, leide hy op liſt en bedrog toe, en ſocht met gelt en geſchenken tot zijn voornemen te komen. Derhalve verſocht hy met den Koning *Miram* in geſprek te komen, en zwoer by zijn hooft, (een hoge eed daer te lande) hem aenſtonts, na met hem geſproken te hebben, zonder eenig hinder en onbeſchadigt, weer na de veſting te laten keeren. *Miram*, onzeker van d'uitkomſt des werks, was

in beraet. d'Abyssiner overste en zeven andere Vorsten oordeelden niet oorbaer voor hem te zijn uit het kasteel te gaen. Maer eenige andere, vergiftigt, zoo men geloofde, door geschenken, waeren van een ander gevoelen. d'Aenraders volgt hy en gaet, met een kleed, in manier van een mantel, die hem tot op de knien quam, ten teken van onderwerping, uit de vesting. Gekomen onder des *Mogols* oogen, bewees hem, die zich onbeweegt, als een steenen beeld hield, driemael met grote neerslagtigheid des gelaets, eerbiedigheid. Wanneer *Miram* nader tot hem quam, en weer het hooft, eerbiedigheids halve, boog, sloeg een onder de Mogolsche Vorsten, de handen aen hem, smeet hem, gevat by zijn hooft-kleed, tegen d'aerde aen. Gelooflelijk is, dat *Ekbar* dezen daer toe verlof gegeven heeft: hoewel hy, quansuis, om zijn mishagen over zijne moetwil te toonen, hem zoetelijken berispte. Dies sprak *Ekbar* Koning *Miram* heuschelijken aen, en beval hem aenstonts brieven aen de wachten der buitenste muure te zenden. Maer wanneer daer na *Miram* weer tot de zijnen wilde te ruch keeren, wilde *Ekbar*, slaende zijn eed in de wint, hem geen verlof geven van weg te gaen. d'Abyssiner Stedehouder, des verwittigt, zond aenstonds zijnen zoon met brieven aen den *Mogol*: waer by hy verstendigde, (zoo hy het misschien niet mogt weten;) dat zijn Koning van hem vast gehouden wierd. Het docht hem onbillijk, dat de *Mogol* hem, die op zijn woort uitgekomen was, en vryheid van te komen en keeren belooft had, nu belette weer tot de zijnen te keeren. Derhalve zou hy verzoeken, om hem weer te ruch te willen laten komen: hy mogt daer na, zoo hem des geviel, zijn best doen. Ziende den *Mogol*, dat aen dezen Abyssiner het gansche werk, stont, en na dien vermeestert te hebben, lichtelijken de plaetse zou veroveren, vroegh den zoon: of de vader, als hem belast wiert, zich in persone by hem zou vinden laten. Zodanig een man, antwoorde de jongeling, stout en vrymoedelik uit de borst, was zijn vader niet, als hy hem met deze brieven aen den koning had gezonden, die in deser wijse de plaetse aen den koning zou over geven, of om in gesprek te komen, tot den vyand zou willen uitkomen. Derhalve had hy te weten: dat hy in generlei wijze, by 's vaders weten, de vesting zou in bezit krijgen. Zoo hy *Miram* niet wilde los laten, daer zouden geen nasaten ontbreken. Deze stoutmoedige reden des jongeling ontstak *Ekbar* geweldig: dies hy hem ook aenstonts beval te doorstoten. Toen deed de vader den *Mogol* verwittigen, dat hy de Goden bad, noit te mogen 't aengezicht van zulken trouwlozen koning aen te schouwen. Nam daer na sijn halsdoek of dasje, en sprak de krijgsknechten en bezettelingen met dese woorden aen. *O spits-broederen. De winter is op handen, die den* Mogol *van het beleg der vesting zal afdrijven, en, uit vreze voor hunner allen neerlaeg, naer huis dwingen te keeren. Geen mensch zal deze plaetse veroveren: 't en zy God: of dien de bezettelingen de zelve zullen willen overgeven. Gewisselijk is veel machtiger en eerlijker het lot der genen, die het recht van billijkheid behertigen. Derhalve verdeedige de plaetse kloekmoedelijken. Zeker het verdriet my te leven, en ik sterf met vreugde.* Dit sprak hy en trok de knoop van zijn dasje stijf toe, en wurgde aldus zich zelven. Na zijn overlijden gaven de bezettelingen, met de plaetse eenige dagen te verdedigen, den *Mogol* noch veel te doen: die, na alles vergeefs in 't werk gestelt te hebben, wilde hy de wallen met grof geschut gebeukt hebben: maer had geen by der hand. Dies bestont hy de bezetting met gelt en groote geschenken om te kopen. *Ekbar* dan zond heimelijken aen d'opperhoofden der plaetse een groote meenigte van goud en zilver: waer door hy der mate hunne kloekmoedigheid deed verzagen, dat niemant onder de zeven navolgers des Rijks de bestiering der plaetse durfde aenvaerden: want ziende d'oversten aen 't waggelen en in het verdedigen den moed by na verloren geven, spelden zy zich een korte regering te voore: want na weinig dagen wierd de vesting overgegeven,

en quam teffens het geheel Rijk onder het gebiet van den *Mogol*: zulx hy vredelijken deffelfs bezitting en die van een onwaerdeerelijken ſchat kreeg. Hy ontfing hen alle in genade, behalve den gevangen Koning en zeven Koningjes, de nazaten, die hy hier en daer in de Landſchappen verdeilde: en leide den Koning *Miram* vier duizent, en den anderen jaerlijx twee duizent dukaten tot hunnen onderhoud toe.

De Landſchappen van Berar *en* Narvar.

HEt Landſchap van *Berar* leid ook aen de zuid-zijde van dit Koningrijk *Chandis*, en paelt aen *Suratte* en het gebergte van *Rana*. De hoofdstadt is genaemt *Shapore*.

Het Landſchap van *Narvar* word bevochtight door eenen grooten ſtroom, die zijn water in den *Ganges* ſtort. De hoofdstadt word genoemt *Gehud*.

Het Landſchap van Gwaliar *of* Gualier.

'tLAndſchap van *Gwaliar* of *Güaloor*, anders *Gualier*, heeft een hooft-ſtadt gelijknamig met 't Landſchap. De *Mogol* heeft in deze ſtadt op een zeer ſterk kaſteel, welk geduuriglijk door een ſterke bende van gewapende krijgs-knechten, beſchermt word, een rijke ſchat van gout en zilver, zoo gemaekt, als ongemaekt. Op het zelve worden ook des Konings gevangen edelen bewaert.

Het Koningrijk of Landſchap van Agra *of* Indoſtan.

HEt Koningrijk of Landſchap van *Agra*, word alzoo genoemt na *Agra*, de Koninglijke hooft-ſtad des ganſchen Koningrijks van den grooten *Mogol*, neffens *Dely* en *Lahor*. Anderen noemen het *Indoſtan* of *Indouſtan*: welk eigentlijk *Indus*-land gezeit is: want *Stan* betekent in de tale des lands een land of Landſchap: en *Indus* is de naem van den ſtroom *Indus*: die het land bewatert.

Het is belent aen de eene zijde met den ſtroom *Padder*, een ſcheitpael tuſſchen de *Hendowns*: en aen d'andere met den ſtroom *Tamliko* of *Tamluo*, een grens-pael tuſſchen dit en het land der volken *Bulloits*.

De hooft-ſtadt is *Agra*, gelijknamig met het ganſch Landſchap, gelegen op de Noorder brete van acht en twintig graden zeven en dertig minuten, aen den oever van den vliet *Jemini*, die voorby haere muuren ſtroomt, en by de ſtad *Andakola* in den *Ganges* ſtort, twee dag-reizens van *Agra*.

Volgens *Herbert*, wierd de ſtad *Agra* eertijts *Nagra* genoemt, en oulinx *Dionyſia*, en zou geſticht zijn door *Bacchus*. Dan naulix is dit te geloven: naerdien niet lang geleden, voor hondert jaren herwaerts, of de ſtad *Retipor* was ongelijk fraier en groter, als die van *Agra*. Zy ſchijnt haren naem bekomen te hebben van de vliet *Arranis*, die, volgens *Arriaen*, in den *Ganges* ſtort. Zy wierd geſticht door Koning *Ekbar*, nae het veroveren van *Zuratte*, en, om de vermaekelijkheit des oorts, tot een verblijf-plaetſe en hof gekoren.

Zy leit meerendeels in 't driekant, of, volgens *Herbert*, halve-maens-gewijſe gebouwt, en omringt met een weerbare muur van gehouwen ſteen: daer en boven met een gracht van hondert ſchreden breet. d'Omtrek der ſtad word begroot op twalef duitſche

sche mijlen. De straten zijn recht: maer vuil, lang drie mijlen en een halve.

In het Noorder deel der stad, niet verre van den stroom, leit het groot en wijd-begrepen Koninglijk slot of hof, en verblijf-plaets des Konings, het voortreffelijkste en uitstekenste werk van geheel *Asie*, en byna zonder weerga. Het is van buiten als een afzonderlijke stad aen te zien, en bevangt vijf hondert en twintig schreden in den omtrek. Het gebouw in zich zelfs is meerendeels van groten gehouwen steen, met veel galderyen en rondelen, en zeer kostelijk na de maniere des lants op-gebouwt.

Voor aen in het inkomen, staet het Koninglijk recht-huis, in 't Persiaensch, by hen, *Diwanchane* genoemt: voor dit huis leit een groote vierkante *Meidan* of merkvelt, bezet in orde aen alle zijde met grote bomen, waer onder de groote heeren, by heet weer, in de schaduwe zich gaen vermeien. In het midden staet een vogel stang opgerecht: waer na met pijl en booge ten doele geschoten word.

Tegen over het rechthuis staet een groot vierkant sterk gebouw, *Karchanay Schah* genaemt, dat 's *Konings schathuis*, met acht groote gewelfde kelders: waer in des *Mogols* grootste rijkdommen bewaert worden. Twee dezer kelders zeid men vol goud zijn: en vier vol zilver: de zevende bevangt kleinodien, diamanten, edele gesteenten, peerlen en andere kostelijke dingen. In d'achtste hebben de dingen plaetse, die, van wegen vreemde Vorsten, door gezanten vereert worden.

Achter dit schathuis staet noch een ander vierkant groot paleis: en daer by een treffelijk schoon lusthof, met een muur omringt. Het word genoemt *Hara michan*, dat 's *Konings Vrouwen-timmer*: in het welk des Konings vrouwen, ten getale van twalef hondert, opgesloten zitten, onder bewaring van zes hondert gelubden.

Andere beschryven dit hof aldus. Het is drie of vier mijlen in 't ronde groot, omringt met sterke muuren van rooden gehouwen steen, en wijde grachten, met sterke valbruggen: heeft vier poorten, een aen 't noorde, sterk van groote werken; de tweede na 't weste, *Citsery* genaemt, daer de *Bazar* of merkt is. Binnen deze is des Konings vierschaer, daer hy gewoonelijk alle geschillen beslecht, en daer achter des Konings zael, de zetel des onder-konings. Binnen de zelve poorte is een straet, bezet rontom met huizen en sterkten ontrent een vierendeel mijls lang. De derde poorte, genaemt *Achabaerbederiwage*, dat is, *poorte van den Koning Achabaer*, leid na 't zuide en loopt na des Konings *Derbaer* of koninglijken throon of binnen hof, voor het welk een kleine plaetse is, omringt met goude tralien, en boven met tapijten overdekt, tot afwering der zonne-stralen. Daer boven is een galderye, alwaer des Konings zetel is, gestoffeert met gout, diamanten, peerlen en allerlei gesteenten. Niemant word tot deze plaets toegang vergunt, 't en zy geroepen, behalve des Konings zoonen, die hem met waien, (*pankhama* in de land-tale genoemt,) verfrissen en de vliegen afkeeren, en den opperstEn Sekritaris.

Binnen de voorzeide plaets komen alleenlijk *Ommarauden* of *Omrahs*, dat zijn Hertogen en grote Heeren, en tegen over de zelve hangen goude klokjes, welke de geenen luiden, die eenig ongelijk geleden hebben, en worden alzoo toegelaten den Koning te spreken, en hunne klachten voor hem uit te storten, doch niet zonder groot gevaer, indien hunne zaken niet rechtvaerdig zijn. Op deze plaets verschijnt de Koning alle daegs des achtermiddags, tusschen drie en vier uuren, beneven veel duizenden, die ieder na de waerdigheid en bedieninge hunne stede nemen. Hy blijft 'er tot 's avonds toe, hoort alle geschillen en brieven van andere Landschappen, die d'Opper-sekritaris leest. Hier worden hem de paerden en olifanten gebragt, en van zekere dienaers beproeft. Binnen deze derde poort is ook 't vrouwen-timmer, verciert met een hoogen tooren, met een gout dak.

 De

De vierde poorte, *Eersame* genaemt, ſtrekt na de reviere, binnen de welke een treffelijke plaets langs den oever gelegen is. Hier begroet de Koning alle daegs d'oprijzende zonne, gelijk hem de voornaemſten des Rijks, ſtaende op een eenigzins verheve plaetſe, komen begroeten: d'andere, *Hadys*, zoo veel als d'overſten der ruiterye, met den gemeenen man, blijven op de plaets, zonder verder te mogen gaen, t'en zy geroepen. Hier aenſchouwt hy ook des middags het gevecht der olifanten, leeuwen, buffels, en van andere wilde beeſten, 't welke alle dagen, uitgezeit des zondaegs, geſchiet. In de binnenzalen van het Koninglijk hof komen geene menſchen, dan beſnedene kamerlingen, die zy *Godia* noemen. In het binnenſte des kaſteels zijn twee torens, een op het vrouwen-timmer, en d'ander op de ſchat-kamer.

Binnen en buiten de ſtad zijn veel hoven van *Chans* en grote heren, zeer prachtig gebouwt en van binnen met allerhande cierwerken. De gewelven zijn met gout en zilver geſtoffeert: de wanden met ſchoone tapijten behangen, en de vloer met koſtelijke kleden beleit.

In het midden zulker hoven heeftmen meerendeels vier of zes-kante ſchone tanken of koel-bronnen: by de welke zy maeltijt houden, ook by wijle, by heet weder, zich daer in baden. In 't weſterdeel der ſtad, by de *Meſtzid Naſſar*, ſtaet een hooge tooren van enkele kemels hoofden en kalk opgehaelt. De gemene burger huizen in de ſtad zijn doorgaens ſlecht, hoewel cierlijk en in orde gebouwt. Daer zijn acht groote winkel-ſtraten of *Bazars*, beneffens veel kleine: als ook vier boven overwelfde tamelijke brede ſtraten, ieder over een vierendeel mijls lang: daer in kramers: desgelijx allerlei hantwerkers hun winkels of kaſſen en werk-plaetſen hebben. Namelijk zijde, wolle en katoen-kramers: gout en zilver-ſmitten, ſchoenmakers, ſnijders, kuipers, fijn en grof yzer-ſmitten. Ieder gild en hanteering hebben zekeren oort afzonderlijk.

Voor de reizende koopluiden zijn 'er ook tachtig *Serrais* of *Karwanſeras*. Deze zijn grote vierkante hoven, met hooge ſtenen muuren beſloten, en op ieder hoek een rondeel: waer in men tot de galderyen: en op dezelve in de gewelfde kamers, die neffens elkandere ſtaen, gaen kan. Ieder kamer heeft een deur met een ſlot, ſchoorſteen en haertſtee. In 't gemeen zijn twee en drie vertrekken boven malkanderen. Onder de kamers zijn grote gewelfde ſtallen voor paerden, ezels, oſſen en kemels. Midden op het hof ſtaet ook een grote bron, met lopend water: of een gewelfde kelder, met ſtaend water. Het wierd door den groten *Mogol Ekbar* geſticht, na het veroveren des Koningrijks van *Suratte*: en quam d'onkoſte te ſtaen op twee millioen en een halve *ropias*: een *ropia* gerekent op vier en twintig ſtuivers het ſtuk.

Daer zijn vier hondert *Hamams* of waſch of bad-ſtoven, die dagelijx by onderſcheidelijke luiden, en by de meeſten gemeenelijk alle weken bezocht worden: ieder menſch geeft een *Sektzai*. Daer zijn zeventig grote, beneffens veel kleine *meſtziden* of kerken: waer onder zes de voornaemſte. In een van deze leid een heilig, met name *Scandar* begraven, een namaeg van *Huſſein*, *Alys* zoon.

Grote rijkdommen en treffelijke vryheden bezit deze kerk: want zy is een *Allakapi*, of vryburg. Die zich daer in begeeft, ſchoon hy eenen miſdaet, hoe groot die zy, begaen heeft: ja den Koning zelven na zijn leven geſtaen heeft, is vry van ſtraffe, zoo lang hy zich daer in op kan houden. Heeft hy geld, zoo word voor hem ſpijze gebragt: bywijle ook wel voor hem, na gelegentheit des perzoons, door den *Derwiſch*, die boven op den toorn der kerken, het *illa lailah illa allah*: &c. op gezette tijden roept, en aelmoeſſen vergadert.

Niet verre van het Hollantſch kantoor (want de Ooſt-Indiſche Maetſchappy heeft een kantoor in deze ſtad) ſtaet een *Meſtzid Jakod* genaemt: by de welk een reus zou begraven leggen, met name *Baxi Schah*: waer

van

van de Moren veel en ongeloofelijke historien vertellen. Het graf is zes en dertig voet lang en acht breet. Op ieder hoek staet een grote pijler, met veel kleine vaentjes behangen: waer op met Indostaensch schrift staet: het leven en einde van dezen magtigen held. In ieder pijler, tot aen het graf toe, is een uitgehouwen gat, waer in dag en nacht brandende lampen staen, ter eere van *Baxi Schach.*

Dees heilig word, by de *Mahometanen*, schier zoo hoog als God zelf geeert: want zy gaen na hem beevaerten doen, en achten, door het storten van gebeden voor hem, aenstonts van alle zonden ontslagen te zijn. Men zweert ook by zijnen name.

Met bewilliging des *Mogols* hebben ook de Benjanen veel heidensche pagoden in de stad. Daer zijn vier tolhuizen aen onderscheidelijke oorden: daer op de vreemden de koopwaren vertollen, en van al wat zy meê voeren, de tiende penning moeten geven.

De stad is bewoont by allerlei landaert: de meesten en voornaemsten zijn *Hassanisten*, *Tartaren*, *Benjanen*, *Armeniers*, *Turken*, *Joden* en *Persianen*: beneffens verscheide volken van *Europe*. Daer bevinden zich ook Portugese Augustiner-monniken. *Agra* is rijk van Manschap, en kan in noot derde halve hondert duizent man opbrengen. Alhier valt veel salpeter en indigo te handelen: welk uit dezen oort in groote meenigte door de Hollanders en Engelschen vervoert word. Niet alleen in; maer ook buiten de stad zijn schoone kruit en lust-tuinen: onder welke ook de *Mogol* eenige heeft: waer in hy zich bywijle gaet vermeien; ook wel maeltijd houden laet, en zomtijts, meer vermaeks halve, eenige hondert dansserinnen met hare speelluiden in komen, die met dansen, springen, zingen en guigelen nakend hem oppassen moeten.

Het gebiet van *Agra* strekt zich van alle zijde op twaelf dag-reizen, door een zeer effen en vruchtbaer land. De stad heeft onder haer drie en veertig grote en kleine steden, en vijf en dertig hondert dorpen.

Buiten de stad is een dieren-huis, waer in altijt wilde en grimmige dieren onderhouden worden, als wilde olifanten, tygers, leeuwen, buffels, en wilde bullen, die de *Mogol* tot een schouspel gewonelijken gebruikt; 't zy tegen elkanderen te vechten: of tegen menschen, die voor d'edelste en manhaftigste des lands willen gehouden zijn: of anders, om des *Mogols* genade te verwerven, strijden moeten.

Ontrent des jaers zestien hondert en twintig wierd de stad *Agra* door Sultan *Chorrom*, *Selims* zoon, van nieuws verwoest en voor de tweedemaele uitgeplondert, met bedrijven van grooter wreetheden door de krijgsluiden, dan voorhene: misschien in weerwrake van het verlies voor de burgt of kasteel, die zy vergeefs bestormt, en daer voor veel volks hadden laten zitten, uit oorzake van den kloeken weerstant der belegerden, die hen mannelijk afsloegen. Deze en de stad *Agra* en *Dely* zijn de drie voornaemsten des gehelen Rijks. Tusschen *Agra* en *Lahor* is een laen van boomen, lang vier hondert Engelschen of hondert Duitsche mijlen. Deze word by de reizers, die zich, by de hitte des zomers, onder de koele schaduwe verlustigen, voor een van de zeltzaemste en dienstigste werken van de geheele werelt gehouden: en heeft men daer ook fraeie pleister-plaetsen.

Anderhalve mijle van *Agra*, op den weg van *Lahor*, leid een plaets *Tzekander* geheten: en is aldaer door den *Grooten Mogol Ekbar* een graf-steede gebouwt voor de *Groote Mogols*. *Jangheer*, zijn zoon, heeft daer ook aen doen arbeiden. Maer was des jaers zestien hondert zes en twintig noch niet volkomen voltooit, hoewel daer reets over de veertien millioenen *Ropias* aen verspilt waren.

Ekbar, de deurluchtigste van alle de Koningen der nakomelingen van *Tamerlaen*, leit aldaer begraven. Het gansch gebouw is van gehouwen steen, en verdeilt in vier groote vierkante perken, ieder zijde van drie hondert schreden. Men heeft op ieder hoek een kleinen tooren van bonten mar-

marmer. Het leit midden in een ſchoone tuin, omringt met een muur van rooden ſteen, van binnen met een baluſtrade, daer men by zes trappen op-klimt: die het uitzicht op een kleine tuin heeft; maer wonder luſtig in 't oog.

Stad Fatipor. De ſtad *Fettipore* of *Fatipor*, by *Jarrik Fateful* of *Pateful*, en by *Robert Kowert Fetterbat*, en by *Herbert Fettipour*, wierd by ouds *Tzikkerim* of *Sykary* genaemt, en is gelegen twalef *Kours* of vier mijlen van *Agra*.

Fettipour wierd by dezen voorval, door den groten *Mogol Ekbar* geſticht: te weten, in het wederkeren van *Aſmeer*, derwaert hy ter beevaert na het graf van *Mandy* getrokken was, bezocht hy een zekeren heiligen *Derwis* of bedelmonnik, met name *Seid Selim*, dat is, *Heer Selim*, die 't zich tot hooge eere achte, dat God zich wilde van hem dienen, om *Ekbar* te voorzeggen, dat hy in korten tijt vader van drie ſchoone kinderen zou zijn. En inder daet *Ekbar*, om de gunſte te erkennen, wilde den oudſten, na dezen *Derwis*, *Selim* genoemt hebben: de tweede wierd genaemt *Chan Morad* of *Amurath* en de derde *d'Haen Schach* of *Daniel*. Zoo aengenaem was *Ekbar* deze voorzegging, dat hy aldaer een fraeie *Moske* deed bouwen en met d'oude ſtad *Tzikkerim* of *Sykery* met muuren omringen: en deed die te dezer oorzake *Fettipore* noemen, dat is, *luſt-plaetſe*: Ja wierd zijne genegentheit zoo groot tot deze ſtad, dat hy daer een paleis voor hem deed bouwen, en een *Bazar* of winkel-ſtraet maken, die zoo ſchoon is, als men in geheel ooſten ziet: met voornemen van deze de hoof-ſtad des Koningrijks te maken: waer toe de gelegentheit, aen den oever des vliet, wonder wel diende. Maer door de grote ongezontheit der lucht, was hy genootzaekt deze plaetſe te verlaten: zulx zy ſedert verwaerlooſt en in dier wijze verwoeſt is geworden, als naulix te geloven is.

Volgens *Robert Kouert*, is deze ſtad veel grooter, dan de ſtad *Londen* in *Engeland*: en verciert met een ſchoone kerk, bouw-kunſtig geſticht: maer anders zeer vervallen. De gehele ſtreke, tuſſchen *Agra* en deze ſtad, is altijt met menſchen vervult, en als een geduurige drokke merkt.

De ſtad *Bian* leid twalef kours van *Fatipor*. Daer na krijgt men de ſteden *Ladana*, *Moſabadan* en *Bandaſon*: daer na *Asmeer* of *Esmeer*, daer de Groote *Mogol Ekbar*, een groot huis of ſtal had: in het welk hy zes honderd olifanten en duizend paerden eigentlijk ten oorlog opvoed.

De ſtadt *Aſmeer* is gelegen op de noorder brete van vijf en twintig graden, vijftien minuten, op een hoogen en ontoegangkelijken berg, vijf-en-twintig mijlen van *Agra*. Het grootſte deel der ſtad leit aen den voet des bergs, vry wel bebouwt; maer zeer ſlecht geſterkt: hoewel d'omtrek der muur van zeer goeden ſteen is. Een zeker Profeet *Mandy*, een leerling van *Mahometh*, leid aldaer in een ſchoone graf-ſtede begraven, verrijkt met drie ſchoone hoven, die met zeer ſchoone ſteenen gevloert zijn, na de Perſiſche wijze glat geſlepen. *Godach*, eertijts de verblijf-plaets en vertrek van zekeren ſtrijtbaren *Rasbout*, is niet verre van daer. Eenige plaetſen de ſtad *Fettipore* in het Landſchap van *Bando*. *Het*

Drie en twintig kours van *Agra* leid een ſtad *Achbarpour*.

Na *Asmeer* volgt de vliet *Paddar*, de grens-pael dezes Landſchaps. Op ieder halve mijle, tuſſchen *Agra* en *Aſmeer*, ſtaet een pijler, gelijk de Romeinen op het eind van ieder duizent ſchreden ſtenen plagten te zetten. Op ieder vijf en twintig kours vintmen een *Karavanſera* of gemene herberg of pleiſter-plaetſe, voor menſchen en beeſten: (gelijk meeſt door geheel ooſten gebruikelijk is) en waerdinnen elke ſpijze voor de genen gereet maken, die het begeren. Voor een peert en het toemaken der ſpijze betaeltmen ontrent drie ſtuivers.

Desgelijks heeftmen op ieder tien kours zeer fraeie huizen, die de Grote *Mogol Ekbar* voor zijne vrouwen deed ſtichten: wanneer hy op zekeren tijt na het graf van *Mandy*, leerling van *Mahometh*, na *Aſmeer* ter beevaert was getrokken.

Het

Het land word bevochtigt door den ſtroom *Jemni*: heeft overvloed van kooren, limoenen, oranje-appelen, kerſen, peeren, appelen, pruimen en allerlei vruchten, druiven, die ingeleid, en zoo groot en ſchoon zijn, als pruimen van Damas. Daer groeit veel *Anil* of Indigo, en katoen in zeer grote meenigte. Veel zalpeter valt'er. Veel gevogelt is'er, als hoenders, kalkoenſe hanen, valken van allerlei ſlag, feſanten, patrijzen, oievaers, wilde end-vogels, reen, geiten, koebeeſten en verkens. De vis is'er in zulken overvloet, dat voor drie ſchellingen drie hondert man kunnen geſpijſt worden.

In *Agra* worden weekelijk vier merkten gehouden van allerlei koopwaren, inzonderheid van allerlei lijftocht. Uit *Perſie* en *Sina* word derwaerts goude en zijde laken gebragt, doch evenwel minder en dierder, dan d'Europiſche.

In *Agra*, desgelijx in *Labor*, word groote handel in *Anil* of indigo gedaen, en te *Bandaſon* vind men te koop groote meenighte van groove wol en katoen, lancien, bogen, javeleinen, zabels en andere wapenen. In *Labor* worden wekelijk twee merkten gehouden. d'Inwoonders doen ook grooten handel op verre gelegen geweſten.

Wanneer de Koning zijn verblijf in de ſtadt *Agra* heeft, vermag geen vreemdeling boven vier en twintig uuren daer in blijven, 't en zy datze hem komen aendienen, wat zy daer te doen hebben, en van wat ſtaet en land zy zijn; doch mag niemant zonder geſchenk by hem verſchijnen.

In de ſtadt *Agra* hebben d'onzen, van wegen de Nederlandſche Ooſt-Indiſche Maetſchappye, een Logie of huis, daer zy gewoonelijken vier of vijf perzoonen houden. Eertijts deeden zy groote winſten met root ſcharlaken, groote en kleine ſpiegels, en andere koopwaren: als ook met het inkopen van Indigo, welk rondom *Agra* groeit, inzonderheid te *Bianes*, gelegen twee dag-reizens van *Agra*, daer zy eenmael des jaers na toe trekken, en hebben aldaer ook ten dien einde een loogie: desgelijx met alle deze ſtoffen of kleden, die zy zoo van *Jelapour*, als van *Laknau* bekomen, gelegen zes of acht dag-reizens van *Agra*, daer zy ook een logie hebben, en eenmael des jaers eenige faktoors na toe zenden. Maer heden, zoo men zeid, is de winſt zoo groot niet: 't zy uit oorzake d'Armeniers dien zelven handel doen, of om dat *Agra* zoo verre van *Suratte* gelegen is: of altijt eenig ongeval hunne *Karavanen* overkomt: welke genoodzaekt zijn te reizen ná de zijde van *Amed-Abad*, door alle de landen der *Rajas*, om de quade wegen en bergen te mijden, die na de zijde van *Goüaleor* en *Brampour* leggen, daer de weg op 't kortſte is.

Het Land der Bulloits.

De *Bulloits*, die by *Robert Kouert* ook Pythagoriſten genoemt worden, hebben aen d'eene zijde tot grens-pael de reviere *Andere*, welke hen van het land van *Kanawe* of *Brampour*, anders *Chandiſch*, en *Suratte* ſcheid, en aen d'andere zijde de reviere *Tamlao* of *Tamliko*, een ſcheid-pael tuſſchen hen en het Koningrijk van *Agra*. De ſteden zijn *Gorra*, *Sandaye*, *Erasmie*, *Zingrene*, *Barrandon*, *Tranado*, *Zajoberdee*, *Haud*.

Gorra is gelegen een dag-reizens van den ſtroom *Andere*, groot in 't ronde ontrent twee mijlen. Wel eer hebben twee zoonen des Konings lang tegen elkandre om deze ſtad geoorlogt, tot dat *Theile*, Koning van *Oſtlohm*, de zege bevocht; doch maekte, na een ruſtige bezitting van zeven jaren, de Grote Mogol, de zeſte na *Tamerlan*, van al dit land zich meeſter.

Twee dag-reizens van *Gorra* leid de ſtadt *Sandaye*: daer na *Eraſmie*, twee en twintig mijlen van daer: zeven mijlen verder *Zingrene*, en acht de ſtadt *Barrandon*.

Na een weg van zes dag reizens, door dikke bosschaedjen, krijgt men de stadt *Tranado* : acht mijlen verder *Zaioberdee*, en negen *Haudee*, met een kasteel, gesticht op een rotse en gesterkt met veel geschuts. Een dagreizens van daer vloeit de reviere *Tamliko*, welke in den *Indus* stort, daer hy *d'Indostanders* van de *Bulloits* scheid.

In dit gewest, by de stadt *Zaiobordee*, heeftmen grooten overvloet van koren, en ontrent *Zingrene* groote meenigte van haver en vee : gelijk inzonderheid by *Sandaye Mangas*-vruchten en zuiker-riet zoo overvloedelijk, dat het daer te lande, gelijk hier het hooi, den paerden t'eeten word gegeven. Schapen zijn 'er in een ongeloofelijk getal, met wol, by na gelijk de Spaensche, daer zy grove en fijne lakens van maken. In de bosschen houden elefanten, leeuwen, tygers, apen en andere beesten.

Men heeft 'er een groot getal van gemene herbergen, daer kamelen, peerden en andere beesten, zonder onkoste van de reizers, gestalt worden. In *Goree* zijn vier verscheide schoolen.

De *Bulloits* waeren voorhene bedriegers en eervergete luiden : doen noch heden de vrouwen, na de dood der mannen, verbranden, volgens een oude gewoonte. Dan zoo iemant deze wrede wet wil overtreden, die doenze het hair zeer kort afsnijden en in 't zwart kleden : en blijft deze namaels zoo oneerlijk, dat geen gering perzoon in haere ziekte de zelve wil bystaen.

In *Sandaye* is wol, katoen, sabels, lancien en andere wapenen te bekomen : en veele koopluiden, zoo *Benjanen*, als *Mesulipatans* en groote *Karavanen* vergaderen in *Barrandon*, daer allerlei wapenen te koop zijn, ook wolle hoeden en olifants tanden.

Het Landschap der Hendowns *of* Hindous.

'tLAnd der *Hendowns* of *Hindous* heeft aen d'eene zijde het Koningrijk van *Agra*, of *Indostan*, daer het door de reviere *Paddar* van gescheiden word, (welke ook het land *Zuratte* doorsnijd en in den Persischen zee-boesem stort,) en noordwaerts aen d'andere het Koningrijk van *Multan* tot grenspalen: of volgens andere bewoonen zy voornamelijk het noorder gewest van *Asmeer*, en de plaetsen na de zijde van *Multan*. Zy vinden zich ook door het gansch land van *Zuratte* zeer verspreid, en worden tot bezettingen van steden en vestingen meest gebruikt, als zijnde een stoutmoedig en onverzaegt volk : zulx zy den *Raspouten* en *Patannen* niet behoeven te wijken. De hooftstadt, volgens *Davitii*, is *Hendowne*, gelijknamig met het gansch land: daer na *Rimala*, en de groote stad *Mearta*: daer na *Towri*, en ontrent twee en twintig mijlen van daer de stad *Geissemer*, gelegen op een pleizierige plaets.

Het land geeft de volheid van koren, katoen, voed veel vee, en inzonderheid schaepen en gevogelt van allerlei slag. De *Hendowns* zijn gewonelijk groote rovers en zeer vaerdig. Zy bereiden en eeten hunne spijze in een rond perk, daer zy, terwijle zulx geschiet, niemant laten inkomen. De vrouwen dragen van kints-been af rontom de benen kleine zilvere, kopere en yzere ketenen, en baggen aen d'ooren, daer gaten in zijn van een vinger groot, en brazeletten van den duim tot den elleboog.

In *Mearta* worden alle week zeven merkten gehouden, daer grote koophandel in indigo, katoen-doek en wolle laken gedaen word, desgelijx te *Gismeer*.

Wijders, de *Hindowns*, schoon gesproten uit Heidenen, nuttigen evenwel allerlei spijze van vleesch en visch, behalve van een os of koe-beest : zijn gansch naekt, wanneer zy bidden, en hebben een andere leere, als de *Benjanen*.

Land-

Landschappen van Sanbat *of* Sanbal, *en* Bakar.

'T LAndschap van *Sanbat* of *Sanbal*, of *Sanbe*, paelt ten noorde aen *Bakar*: ten weste aen dat van *Agra*, word in 't zuide door den stroom *Jemni* van het Landschap *Narvar* afgescheiden, die daer na zijn water by de stadt *Hellabas* in den *Ganges* stort. Eenigen, als *Herbert*, schijnen dit Landschap *Doab* te noemen, dat 's, *tusschen de wateren* of *stroomen*, want *Ab* is *water* in 't Persisch, en *Do*, *tusschen* gezeid. Het leid omringt in een driehoek met de stroomen *Ganges* en *Jemni*: is zeer vruchtbaer, en was by ouds zeer volk-rijk. De hooftstad is ook *Sanbat* genoemt.

In dit Landschap, vijf en twintig mijlen van de stadt *Agra*, leid op een hoek, daer de vliet *Jemni* in den *Ganges* treet, een prachtig paleis, heden *Helabassa*; maer eertijts *Praye* genoemt, en gesticht door de *Rayas* van dien oort, ten teeken van onderdanigheid aen *Ekbar*, wanneer zy zich hem onderworpen. Het aenmerkelijkste in dit paleis is een groot en zeer donker dal: daer men bewaert, als dierbare overblijfselen, eenige beelden, die d'inwoonders willen gehouden hebben voor *Adam*, *Eva*, *Seth*, *Enoch*, *Mathusalem* en andere, die op deze plaetsen zouden geleeft hebben. Alle daegs komen ontallijke troepen van Benjanen uit alle oorden van *Asie* derwaerts, om zich daer te zegenen, en in het water van den stroom *de Ganges* te zuiveren, dat zy voor heilig houden. Zy schrapen zich al het hair af, en ontlasten zich daer van als een onrein uitwerpsel, en zonder het welk zy geloven veel te verdienen. Het gansch gebouw is omringt met een drie dubbelde muur: d'eerste hoogte is van vierkante roode steenen: de middenste van witten, en bevangt een *obelisk* van twee en zeventig voet hoog, opgerecht aldaer door *Alexander de Groote*. De Koning heeft aen dit paleis twalef hondert duizent *ropias* aen onkoste gedaen: en hebben de Koningen van *Patan* dikwils getracht zich daer meester van te maken, ter oorzake van het gerief der stroomen.

Men ziet daer ook een heiligen boom, die de zelve Koningen van *Patan* getracht hebben uit te roien: maer het heeft hen nooit willen gelukken. By *Helabas* is een prachtige graf-stede, die Koning *Sanghir*, ter eere van zijne eerste vrouw, de zuster van *Raja Maminseng*, heeft doen oprechten. Deze bragt haer zelve met vergif om 't leven: wanneer zy d'opstand van Sultan *Gosrou* haeren zoon hoorde.

Het Landschap van *Bakar* paelt ten weste aen den stroom *Ganges*, ten zuide aen *Sanbal*, ten weste aen *Nagrakat*. De hooftstadt is *Bikaneer* of *Bikameer* geheten.

Het Landschap van Nagrakat.

'T LAndschap van *Nagrakat* of *Nakerkut* paelt westwaerts aen dat van *Bakar* en aen den stroom *Ganges*. Het is een berg-rijk land, en een der uitterste van des Mogols gebiet, na 't noorde.

De hooftstadt, ook *Nagrakat* geheten, is verciert met een kostelijke kapel: want het gewelf en de vloer is met platen van louter zilver zeer net ingeleid, in verscheide gestalten, welk zy boven mate blinkend houden, met dikwils te schuuren en glat te maken. Dit geschiet ter eere van eenen afgod *Matta*, die in deze kapel staet. d'Indianen trekken geduuriglijk tot dezen ter beevaert, en snijden, uit kracht van grooten aendagt, een stukje van hunne tonge, ten offer aen den zelven.

In dit Landschap is een andere beruchte beevaert-plaetse, op een rotse, *Jallamakee* genaemt: alwaer uit de koude spring-bronnen, die tusschen de steenrotsen komen uitspringen, dagelijx geduurige vuurvlammen of uitberstingen van vuur gezien worden: voor welke d'afgodisten neervallen en die aenbidden.

De Landschappen van Siba, Kakares *en* Gor.

HEt Landschap van *Siba* leid benoorde *Nagrakat*, en word door den stroom *Ganges* van 't noorde na 't zuide doorsneden. De hooftstadt is genaemt *Hardware*, gelegen aen den stroom *Ganges*: die aldaer tusschen of langs breede steenrotsen vloeit, en aenstonts daer na een water-rijken vliet maekt. De voornaemste rotse, door de welke aldaer deze stroom zijnen loop neemt, heeft, of altoos na d'inbeelding der waengeloovige heidenen, de gedaente van een koeien hooft. Alhier vergaderen zy dagelijx by troepen, om het lijf te wasschen: want zy het water een zekere goddelijkheid toe schryven: maer inzonderheid het water van den stroom *Ganges*.

Het Landschap van *Kakares* leid noordwaerts boven dat van *Siba*, en word gescheiden van *Tartarye*, door den berg *Kaukasus*. Het is het uitterste noorder deel van des Mogols gebied. De voornaemste steden zijn genaemt *Dekalce* en *Purhola*.

Het Landschap van *Gor* leid noord-oostwaerts van *Kakares*, en is een berg-rijk gewest. De stroom *Serfily* neemt uit dit Landschap zijnen oorsprong, en stort zijn water na een langen loop zuidwaerts in den stroom *Ganges*. De hooftstadt is ook *Gor* geheten.

De Landschappen van Pitan, Kanduana *en* Patna.

HEt Landschap van *Pitan* paelt noordwaerts aen dat van *Kakares*: oostwaerts aen den stroom *Serfiley*: zuidwaerts aen het Landschap van *Patna*: en westwaerts aen dat van *Siba*. Het word bewatert door den stroom *Kanda*, die op desselfs grens-palen in den *Ganges* stort. De hooft-stadt is ook *Pitan* geheten.

Het Landschap van *Kanduana* paelt westwaerts aen den stroom *Serfily*, die het van *Pitan* scheid. Dit en het Landschap *Gor* zijn de noord-oostelijkste grens-palen van de Mogolsche heerschappye. De hooftstad is genaemt *Karhakatenka*.

Het Landschap van *Patna* paelt westwaerts aen den stroom *Ganges*: oostwaerts aen *Serfily* en aen 't Landschap van *Jesuat*: noordwaerts aen het Landschap van *Pitan*.

De Landschappen van Jesuat, Merat *en* Udessa.

HEt Lantschap van *Jesuat* grenst ten Westen aen dat van *Patna*: ten Oosten aen *Merat*.

De Hooft-stadt is *Raiapore* geheten.

Het Landschap van *Merat* leid ten ooste aen dat van *Udessa*, ten weste aen *Jesuat*. Het is een berg-rijk gewest. De hooft-stadt word *Nariel* genaemt.

Het Landschap van *Udessa* is het uitterste oostelijkste gedeelte van deze heerschappye. De hooftstadt is *Jekanat* genaemt.

Het Koningrijk van Dekan.

HEt Koningrijk van *Dekan* wort, volgens *Juan de Barros*, gemeenelijk en genomen, na de gehele uitstrekking van zijnen naem, die het land van *Kunkan* begrijpt, om dat d'inwoonders *Kunkan* noemen de gansche aen zee gelege streke, die haer strekt van 't noorde na 't zuide, tot aen den vliet *d'Aliga*, en van 't weste na 't ooste, van zee af tot aen de ber-

bergen van *Gate*: zulks deze volken *Kunkanyns* genaemt worden, en qualijk by de Portugesen *Kanarijns*. Maer de kuste van *Dekan*, welk haer strekt na 't ooste, na de bergen van *Gate*, word genomen voor het Koningrijk van *Dekan*: en d'inwoonders genaemt *Dekanyns*: en is dit land, zoo *Linschooten* wil, ook genaemt *Ballagate*, dat is gezeid *boven Gate*: want *Balla* wil zoo veel zeggen, als *boven*: en *Gate*, eenen *berg*. Of liever het land van *Ballagate*, by *Ananie*, *Bilagate*, is dat geen, welk zich bevind over en in deze bergen gelegen; als blijkt uit het schryven van *Linschoten*, die drie Koningrijken van dit gewest maekt, deilende het in *Ballagate*, *Dekan* en *Kunkan*.

Wijders, alle deze drie gewesten, te zamen genomen, palen ten noorde aen het Koningrijk van *Kambaye* of *Zuratte*, met den vliet *Bate* tusschen beide, tusschen *Menim* en *Chaul*, na by *Maim*: als ook aen het Koningrijk van *Orixa*: ten ooste aen het Koningrijk van *Narsinge*: ten weste aen de zee: ten zuide aen *Kanara*, met den vliet *d'Aliga* tusschen beide, tot een scheidpael.

De zee-kant heeft de lengte van twee hondert en vijftig Italiaensche mijlen, volgens *Ananie*, of ruim twee en zestig Duitsche, te rekenen van den mond des strooms *Bate* af, tot aen dien van *Aliga*: of liever, volgens *Juan de Barros*, van *Chaul* af, tot aen den vliet *d'Aliga* van *Sintakora*, de lengte van vijf en zestig Spaensche mijlen.

Maer *Texeira* en andere hedendaegse Schryvers onderscheiden wel te recht het land van *Dekan* van dat van *Kunkan* of *Visiapour*, door de nabyheid en verre gelegentheid na 't noorde: noemende *Kunkan* het land, dat meer na 't zuide strekt: en *Dekan*, dat meer na 't noorde, en nader aen *Kambaye* gelegen is.

Dekan, in deze laetste betekenis genomen, paelt ten noorde aen *Kambaye*, ten ooste aen de bergen van *Ballagate*, ten zuide aen *Kunkan*: ten weste aen zee. Het strekt van 't zuide na 't noorde langs de zee-kust van *Sifferdan* tot aen *Negotana*, een streke van twintig mijlen, en te landewaerts in tot na by aen *Kambaye*.

De hooft-stadt van *Dekan*, volgens *Texeira*, is *Hamedanager*, by *Ananie* en andere enkelijk *Danager* genoemt, en by andere *Amdadanagar*, die de zelve diep te landewaerts in, plaetsen, en tot een verblijfplaets des konings maken: die aldaer zijnen rijx-stoel zou geplant hebben, om de schoonte der stadt en lustigheid der tuinen. Dies niet tegenstaende maken zy *Beder* of *Bider*, by *Barbosa*, *Mavider* genoemt, tot een hooftstad van gansch *Dekan*, en verblijfplaetse der Koningen. Na deze word gestelt de stadt van *Dekan*.

In *Dekan* leid ook aen den zeekant een zekere stadt *Chaul* by *Texeira*, by *Barros*, *Chiaul*, by *Della Valle*, *Ciul* en *Chaul*, en by *Barthema Ceuul* genaemt: die by *Castald* word gehouden voor d'aeloude stad *Kamane* van *Ptolemeus*. Zy is gelegen tien mijlen bezuiden *Bazzain*, op de Noorder breete van negentien graden en vijftig minuten, twee mijlen van zee, op een reviere, welke, door middel van den vloet der zee, met schepen kan bevaren worden, tot dicht voor de haven der stadt. De haven, die met sterke muuren is omringt, strekt diep landewaerts in na zekere besloote plaetse: van waer de zelve met bochten en kromten, langs bergen en vlakten in zee komt, door den mond van zekeren vliet, die zich aldaer ontlast, en zich wijd en breed uitspreidende in 't midden van den zee-boesem beneden na de stad, een zeer ruime en veilige haven maekt. *Chaul.*

De Portugesen hebben daer twee forten of vestingen; d'een gesticht des jaers vijftien hondert en twintig, met toelating des Konings, onder *Diego Sequeira*: d'andere, gesticht door de Mooren, is aen d'andere zijde der haven. Te weten ter rechte zijde, wanneer men de haven en stad inkomt, leid een weinig zuidwaerts van de stad af een vermaerde berg *Il Morro di Ciul* in 't Portugeesch geheten, dat 's, *lit van Ciul*, die van na by de stad en haven in dwang heeft. Op den top is *Il Morro di Ciul.*

is een burgt gebouwt, die by na ontoegangkelijk is, en eertijds aen de Mooren van *Dekan* behoorde, dat's aen *Nizam Sciah*, Koning of Heer van al het daer ontrent gelegen vast land.

Deze vesting wierd verovert by de Portugesen, die met vuur en het schieten uit musketten eenen olifant, gestelt by de Mooren tot bewaernis der poorte, met een keten aen zijne muil, schrik aenjoegen: waer door deez ter zijde afweek: zulx de Portugesen onder zijnen buik doorkropen en zich meesters der plaetse maekten.

Zoo andere verhalen geschiede de verovering aldus.

Wanneer de Portugesen met een hant vol volks eerst een sterk heir Moren verslagen en op de vlucht gedreven hadden, namen deze hun vertrek na de burgt *Il Morro di Cuil*, daer zy veilig meinden te zijn, en de woede der Portugesen te ontgaen. Maer een olifant, by de Portugesen in dezen strijt gewont, vluchte neffens d'andere na de burgt en viel doot neer voor den ingang der poorte. Dit belette hen voor de Portugesen de poorte te sluiten, die by deze gelegentheit groot geweld met schieten daer op deden en de plaetse veroverden. Sedert hebben zy dezelve veel sterker en vaster gemaekt, en door dit middel de stad *Chaul* van geduurige overvallen der Moren bevrijt.

Volgens *Pyrard* zijn'er twee steden, *Chaul* geheten: in d'eene worden vele hantwerken gemaekt. In deze stad is een vermaerde tempel van de goddin *Krangene*.

Buiten de Stad is een tolhuis. Ook staet de grote of hooft-kerk der Portugesen buiten de stad, aen den oever der zee. Daer is ook een klooster der Jesuiten, met een kerk aen Sint Peter gewijt.

Banda of Danda. Zuidwaerts van *Chaul* leid een plaetse aen zee *Banda* of *Danda*, volgens *Barbosa*, of, volgens *Della Valle*, *Danda Rajiapori* geheten. Daerna volgt de stad *Ziffardan* of *Zeferdaui*, d'uitterste grenspael des Koningrijks van *Dekan*. Op de zelve streke na *Banda* leid een zeeboesem, *Kelsi* genaemt. Het land aen de linke zijde, zuidwaerts aen te zeilen, is eenparig gebergt. In *Dekan* is ook een stad *Petan* of *Patan* geheten: welke zeer fijne katoene lywaten uitlevert.

Het land van *Dekan* is zeer vruchtbaer, geeft alle dingen in overvloet, en komt meerendeels met dat van *Kunkan* over een: desgelijx d'inwoonders in wezen, leven en wijze van kleding: waer om aldaer, als het grootste gedeelte, van beide breder zal gesproken worden.

De lucht te *Chaul* is meer heet, dan kout. Het lant daer ontrent brengt alles in overvloet voort, uitgezeit, rozijnen noten en kastanien. Men heeft'er ossen, koeien en peerden. D'Inwoonders van *Dekan* worden *Dekanijns* genoemt: gelijk die van *Kunkan*, *Kunkanijns*.

Op wat wijze de landen van *Dekan*, *Balagate* en *Kunkan* of *Visiapour*, die eertijds onder een eenig opperhooft stonden, onder verscheide Heeren vervallen zijn, zal ik in 't kort hier laten volgen. Over meer dan drie hondert jaren bragt de koning van *Dely* de gebuur-koningrijken, en inzonderheit dat van *Dekan*, *Kunkan* en *Ballagate*, en het land van *Goa* t'onder. Ter zelfster tijdt wierd het land van *Kambaye* bemagtigt by de Mahometanen, die de *Reisbouten*, d'inwoonders des lands zeer tyrannelijk handelden.

Te voore waeren de koningrijken van *Ballagate* en *Dekan* bestiert by heidense koningen, en bewoont by magtige volken, daer de *Venasars* en *Kollers*, inwoonders des zelven lands, noch overblijffelen van zijn, die met de *Reisbouten* op den roof leven. De *Venasars* en *Kollers* komen die van *Dekan* en *Bellagate* schatting afhalen, zonder daer over by hunne Koningen gestraft te worden.

Wijders, na deze overwinningen des Konings van *Dely*, quamen de Mogollers op de been, en maekten zich meester van het grootste gedeelte des Koningrijks van *Dely*. Ter zelfster tijdt,

tijdt, was 'er zeker groot Heer van *Bengale*, die, om zich over zijnen Koning te wreken, die zijnen broeder onrechtvaerdelijk had doen dooden, hem van 't Rijk en leven beroofde, viel daer na in *Dely*, verdreef de Mogollers, en maekte zich op een zelven tijdt meester van *Ballagate* en *Kunkan*, tot aen de grensen van *Kambaye*.

Dan uit onvermogen van zoo veele landen te beheeren: en uit begeerte van rust, besloot van daer na *Bengale* te keeren, en beval de bestiering der Koningrijken van *Dekan*, *Ballagate* en *Kunkan* aen eenen zijner neven, die, genegen tot uitheemsche volken, desselfs landen verdeilde aen verscheide Heeren en Landvoogden van verscheiden landaerd, als Arabiers, Turken, Rumers en Korasons, gevende aen zekereneenen, dien de Portugesen *Idalkan* noemen, het land van *Kunkan*, anders *Visiapour* of *Gingive* genoemt, gelegen acht mijlen van *Goa*.

Hy gaf ook in handen van een zijner kapiteinen, met name *Nizzamaluko*, de landstreke van *Siffardan*, welk haer strekt na 't noorde, langs de kuste tot aen *Negotana*, een streke van twaelf mijlen: bragt het Koningrijk van *Ballagate* tot Landschappen: gaf een gedeelte daer van aen *Imademaluko*, dien de Portugesen *Madremaluk* noemen, liet een ander gedeelte aen *Koralmaluko*, en een derde aen *Melik Vervide* over. Maer al deze sloegen aenstonts tegen hunnen Heer en weldoender aen 't muiten, quamen in de rijx-stadt *Beder*, daer zy den Koning gevangen namen, en onder *Melik Vervide* in bewaernis stelden. Zy kregen in hun eed-gespan eenige andere heidensce Vorsten van het zelve land, als *Mohade Koja*, onder anderen, en *Veriche*, die rijke landstreeken, steden en dorpen voor hun deel bezaten.

Amohade, vielen te beurt de steden van *Visiapour*, *Solapor* en *Paranda*, dicht by *Goa* gelegen; doch wierd de stadt van *Paranda* namaels by *Nizzamaluk* ingenomen, en viel *Solapor* in handen van *Idalkan*, die ook *Sabayo* genoemt wiert, dat is *Heer* gezeid. Hy bezat ook in den begin het eiland *Goa*, daer zich daer na de Portugesen meester af maekten. Zijn huis of paleis staet noch heden te *Goa*, doch is gemaekt tot een inquisitie huis: ook voert de plaetse, tusschen de groote kerke en het zelfste huis, den naem van *Sabayo*. *Idalkan*, die des jaers vijftien hondert vijf en dertig regeerde, was een kints kint van eenen dezer Vorsten, die zich tot Koningen hadden opgeworpen.

Wijders, na deze verdeiling ontstont 'er eenig krakeel tusschen *Idalkan* en den Koning van *Narsinga*, zijn gebuur, die door zijne magt *Idalkan* en d'andere koningen van *Dekan* zich tot zijne schattelingen maekte. Maer na verloop van tijt, bemagtigden *Idalkan* of zijne nazaten al deze landen, die door byzondere koningen of heeren bezeten waeren, uitgezeid dat van *Melik* van *Dekan*, welk de Mogol zich onderworpen, en aen d'eene zijde tot een grens-pael heeft.

Zoo *F. Bernier* gedenkt, is al dit gansch groot hangend eiland van *Hindostan*, te rekenen van den zee-boesem van *Kambaye*, tot aen dien van *Bengale*, naby *Jagannate*, en van daer te trekken tot aen de kaep van *Komori*, geheel t'eenemael, behalve eenige berg-landen, voor twee hondert jaren onder de heerschappye van een eenigen Heer of Koning geweest: die dien volgens een zeer groote en machtige heerscher uit eigen hoofde was. Maer heden vind het zich verdeilt in vele en verscheide Opperheerschers, en zelf van verscheiden godsdienst. d'Oorzake van deze verdeilinge is geweest deze. Zeker *Raja* of Koning *Ramras*, de laeste der genen, die dezen staet geheel volkomen hebben bezeten, verhief onbedachtelijken te hoog drie zijner slaven of *Gurgis*, met hen alle drie Stadhouders te maken: te weten, den eersten van een groot gedeelte van deze landen, die heden de Mogol in *Dekan* bezit, rontom *Daulet-Abad*, van *Bider*, *Paranda*, en *Souratte* af, tot aen *Narbadar*: den tweeden van alle d'andere landen, begrepen heden onder het Koningrijk van *Visiapour*: en den derden van al het geen, welk begrepen word onder den naem des koningrijks van *Golkonda*.

Deze

Deze drie slaven wierden zeer rijk en machtig, en vonden zich onderfteunt met menigte van Mogollers, die in dienste van *Ramras* waeren: naerdien zy alle drie Mahometanen waren, van een zelven aenhang als de Persianen, en sloegen eindelijk met gemeine bewilliging aen 't muiten: dooden *Ramras*, en keerden van daer weer in hunne heerschappyen, nemende aldaer ieder den tijtel van *Schah* of koning aen.

De nakomelingen van dezen *Ramras*, ziende zich niet sterk genoech tegen hen, hielden zich vergenoegt in eene hoek te houden, te weten, in het land, dat gemenelijken *Karnatek* en *Bisnaguer* wort genoemt: daer zy heden noch *Rajas*, *Naiques* en koningjes zijn. Deze drie slaven en hunne nazaten hebben zich altijt wel verdedigt in hunne koningrijken, zoo lang zy goet onderling verstant onder zich hielden, en eikanderen bystant deden, met groote oorlogen tegen de *Mogols* te voeren: maer wanneer zy quamen, om ieder zijn land in 't byzonder te willen bewaren en beschermen, wierden zy aenstonts de werkinge van hunne verdeilinge, tot hun groot nadeel, gewaer, en raekten onder het gebiet des *Mogols*. *Dekan* stont eertijts onder een byzonderen koning: maer word heden bestiert door eenen stedehouder of onderkoning van des Grooten *Mogols* wege.

De Groote *Mogol Akebar* of *Ekbar* was d'eerste der *Mogols*, die het koningrijk of land van *Dekan* veroverde. Hy zond allereerst des jaers vijftien hondert vijf en tnegentig zijnen zoon *Sultan Morad* tegen *Melik Amber* onder-koning tot stedehouder van *Dekan*, dien eertijts de stad *Chaul* toebehoorde, die van *Kambaye* op weg sloeg, als de naeste plaets om in dit Landschap te komen, doch quam met veel zijner bevelhebbers te sneuvelen. Daer na zond hy des jaers vijftien hondert acht en tnegentig een van zijn jonger zoonen, om de oorlog tegen *Melik* aen te houden, en de doot van *Sultan Morad* te wreken: begaf zich na hem op weg, met besluit van in perzone de verovering by te wonen; dan hield zich over 't jaer in de stad *Agra* op, en trok daerna des jaers zestien hondert van *Agra* na het koningrijk van *Dekan*. Maer de koningin van *Dekan*, die toen regeerde, een vrouw van grooten geest en moed, weerstont hem, met bystant van eenige Portugesen en groote Heeren, zoo mannelijk, dat veel van zijn volk aen den ingang des koningrijks van *Barara* te sneuvelen quam; welk is een weg na 't gebergte, waer door men in het land van *Dekan* treet. Des niettemin verdeilden zich de *Dekanijns*, na de doot van deze vorstin, in vele zamenrottingen, waer uit de volkomen val dezes koningrijks ontstont: want zijnde zommigen omgekocht door geld, andere door beloften, gaven zy alle, ieder op hope van hoger staet te bekomen, den Grooten *Mogol* toegang ten rijke van *Dekan*, die zich in dezer wijze daer meester van maekte, stellende daer over een van zijne zonen tot stedehouder, met een sterke krijgs-bezetting.

Volgens *Texeira* wierd de Koning van *Dekan* eertijds by d'inwoonders *Nezal al Malucho* genoemt, dat 's lancie of speer des koningrijks: ook *Malek*, dat 's koning, daer de Portugesen *Melik* van gesmeet hebben.

Zoo *Della Valle* getuigt, is d'erfnaem des konings van *Dekan Nizam Sciah*; welk eenigen vertalen *koning van de speer*, bewogen door het Persisch woord *Nize*: welk speer bediet: hoewel t'onrecht, aengezien de koning zich *Nizam Sciah* en niet *Nize Sciah* noemt, gelijk deze verklaring zou vereischen. Andere noemen hem, volgens de betekenis van het woord *Nizam*, koning der valken: want *Nizam* heeft in d'Indiaensche tale de betekenis van valk of anderen roof vogel, uit oorzake misschien dees koning, in het hof van dien groten koning, onder wien by ouds dit land stond, het ampt van Groot Valkenier bediende, eer hy Oppervorst wierd: zulx hem noch heden de naem daer van by blijft.

De Koning, die des jaers zestien hondert drie en twintig heerschte,

was

was een kint van twalef jaren, en had de bestiering van zijn Rijk aen eenen van zijne slaven overgegeven, met name *Melik Ambar*, die een Abyssiner van afkomst; maer een Mahometist van Gods-dienst was. Hy heerschte met zulk een macht en achtbaerheid, dat deze staet meer bekent was voor de heerschappye van *Melik*, gelijk veele hem noemden, dan voor het Koningrijk van *Nizan Sciah*. Hy heerschte met groote getrouheidt en onderdanigheid ten Koning, en niet, gelijk eenigen voor gaven, als een dwingland, noch hield den Koning gevangen: hoewel men zeid hy zijne dochter voor den zelven had geschikt, om door dit middel de heerschappye te behouden, en zijnen erfgenaem in dit rijk te plaetsen. Hy was een man van groot vernuft: hoewel niet onbesproken van over groote boos en goddeloosheid, en volkome genegentheid tot toverye, daer hy zich, zoo 't gerucht liep, van diende, om in de gunste van zijnen Koning te blijven. Men zeid hy ook, tot uitvoering van zijne gewoonelijke waengelovigheden, in zijne offeringen aen den duivel, dien hy aenbad, om een goeden uitslag van aengevange zaken te hebben, veel honderden van kinderen, zijne slaven en andere menschen, deed dooden, en meer andere diergelijke boosheden bedreef.

Dees *Melik Ambar* voerde te dier tijde groote oorlogen tegen den Mogol, en streed dikwils mannelijken.

Men zeid dees Koning een stuk geschuts bewaerde, van een zulke wonderlijke groote, wijte en dikte, dat het vijftien hondert pont bussekruit tot lading zou behoeven, en een man in het zelve over eind kan staen, en twee span dik zy. Ook zou het zelve niet dan met veel duizent ossen, behalve d'olifanten, kunnen vervoert worden: hoewel men het niet in den oorlog gebruikte, maer alleenlijk uit nieuwsgierigheit bewaerde. Des niettemin hield de Koning het in zulke achting, dat hy het altijt met goudlaken wilde overdekt hebben, ja vervoegde zich eenmael 's jaers derwaerts, om aen het zelve, als met aenbidding, eerbiedigheid te betoonen.

Het Koningrijk van Balagate.

HEt Koningrijk van *Balagate* is gelegen in en over de bergen van *Gate*, zoo eenige willen. Deze bergen leggen negen Neerlandsche mijlen van de stad *Banda*: zijn zeer hoog, en strekken langs het land van *Dekan* tot aen de kuste van *Choromandel*. Zy komen van *Dabul*, en strekken aldaer met veele hoeken en kanten: zulx zy voor menschen en beesten onbereisbaer zijn. Na de zijde van *Dekan* is boven de hoogte een uitnemende vlakte: wiens wegen met vele schoone *Mangas* en andere vruchtbare boomen beplant zijn. *Balagate* is in 't Persiaensch *hooge bergen* gezeit: want *bala* is hoog, en *gate* een berg. Eenige noemen dit gewest ook Linsc het Koningrijk van *Dekan*. De steden zijn *Lispor*, *Ultabad*, of *Dubtabad*, zeer vermaert door den grooten toeloop van koopluiden.

Het Koningrijk van Kunkan *of* Visiapour.

HEt Koningrijk van *Kunkan* word by *Linschoten* het Koningrijk van *Dialkam* en by anderen, na desselfs hooftstadt *Visiapour*, het Koningrijk van *Visiapour* genoemt, en by *Della Valle* het land van *Telengone* of *Telanga*. Het neemt zijn begin aen den zeekant van *Ingediva*, of *Angedive*, twaelf mijlen zuidwaerts van *Goa*, of, volgens *Jan de Barros*, van de reviere *Aliga* van *Sintakora*, welke een scheid-pael tusschen *Kunkan* en het land van *Kanara* is: strekt noordwaerts tot aen het land van *Dekan*, of de landstreke van *Siffardau*, een streeke van zestig mijlen; westwaerts aen de zee, en oostwaerts aen de bergen van *Gate*, of aen den Koningrijke van *Baghenael* of *Golkonda*; en word door een vloet van 't eilant *Goa* gescheiden.

Volgens *Della Valle* paelt *Telengone* of de staet dezes Konings zuidwaerts naest aen dien van de Portugesen van *Goa*. Eenigen brengen de stadt *Visiapour* en *Goa* onder het Landschap van *Daman*, en plaetsen het Landschap van *Telenga* veel verder nae het zuiderlijk deel. De voornaemste zee-steden zijn *Geytapour*, *Rasapour*, *Karapatan*, en *Dabul*: behalve veele schoone bayen, revieren en reeden.

De hooft-stadt dezes Koningrijks, en het hof en verblijf-plaets des Konings, word *Visiapour*, *Bizapor* en *Visapor* of eigentlijk *Vidhikpor* genoemt; hoewel *Linschooten* 't hof des Konings te *Solapor* plaetst. Doch 't kan zijn, dat hy twee hof-plaetsen heeft, of by wijle verandert van hof. Zy is gelegen een weinig landewaerts in, dertig *gau*, (ieder *gau* gerekent op drie mijlen) of tnegentig Duitsche mijlen van *Dabul*, en vijf-en-twintig van *Goa*, gesterkt met hoge muren van herden steen, en diepe grachten, welke nochtans op veele plaetsen droog leggen; rontom op de muuren en eenige platte vormen, ten dien einde gemaekt, leggen ontrent de duizent, zoo metale als yzere stukken geschuts; eenige van een ongeloofelijke groote.

De stadt, gebouwt na de wijze van *Asia*, is vijf mijlen in haeren omtrek groot, en heeft vijf groote poorten; als *Schanpour*, *Gurapour*, *Abrahimpour*, *Alapour*, en *Bomnenaly*. Voor ieder poorte leid een kooprijke voor-stadt, (want in de zelve woonen de meeste koop-luiden in allerhande koop-waren) gelijknamig met de poorte.

In het midden der stadt leid 't koninglijk paleis of kasteel, met dubbelde wallen en sterke grachten, verzien met hondert groote en kleine stukken. Het begrijpt in zijnen omtrek drie duizent en vijf schreeden, of zes hondert en veertien roeden: heeft een wijden ingang, die met vijf byzondere poorten word afgesloten, en met twee duizent gewapende krijgsknechten gewoonelijk bewaert. Niemant, behalve de hof-dienaers, vermag binnen de zelve poorten te komen, 't en zy van den Koning geroepen: en is daer over een bewaerder gestelt, die ook het stedehouderschap over

over de gansche stadt *Visiapour* bekleet, met een getal van ontrent vijf duizent krijgsknechten onder zich.

Anderhalve mijle van *Visiapour* leid een andere stadt, *Nouraspour* genaemt, wel eer een woonplaets van zekeren Koning *Abrahim Chan*; gelijk noch zijn paleis, beneven andere schoone gebouwen, daer gezien worden; doch is heden gansch verwoest: en worden d'afbraken der voornaemste gebouwen, tot den opbouw der huisen en paleizen des tegenwoordigen Konings verarbeit. Van *Visiapour* na *Dabul* te reizen krijgt men deze steden.

Na *Nouraspour* volgt de stadt *Sirrapour* en *Tikkota*, gelegen zes *kos* van *Visiapour*; drie *kos* van *Tikkota* de stadt *Honnowaere*, en drie andere *kos* voorwaerts, een stadt *Kalesen* genaemt: gelijk zes *kos* van daer een groote en neering-rijke stadt *Atteny*, gemeene twee dag reizens van *Visiapour*: vier *kos* van *Kalesen* en twee van *Atteny*, leid tusschen beide een dorp *Bargie*: twee *kos* van *Atteny* leid een groot dorp *Agelle*: en zes *kos* en een halve van *Atteny* de stadt *Areka*, met twee *Bary* of dorpen aen de rechte hand op weg, gelegen vier en een halve *kos* van *Areka*, en anderhalve van *Atteny*. Drie *kos* van *Areka* leid de stad *Berek*, met een klein dorp onderwegen, anderhalve *kos* van *Arek*, staende onder het gebiet van de stadt *Mirisgie*.

Mirisgie, anders *Mirdsy*, is een groote, woeste en onbewoonde stadt, gesterkt aen de zuid-west zijde met een groot en vast kasteel, en verzien zoodanig met geschut en krijgs-tuig, dat de Groote Mogol, na het t'onderbrengen van vele steden en krijgs-vestingen, met zijn leger dit kasteel evenwel niet heeft kunnen bedwingen. Zy pronkt met een *Mestzid*, na de Moorsche wijze prachtig gebouwt, in de welke twee Koningen van *Dely*, gestorven voor vijf hondert jaren, hunne graf-steden hebben: die beide zeer kostelijk omhangen en verciert zijn, en by d'inwoonders en reizende luiden ge-eert en in groote waerde gehouden worden. Twee *kos* van *Mirdsy* leid een dorp *Epour*: en drie *kos* voorwaerts leggen aen d'oevers der reviere *Koecenna* twee steden, d'eene genoemt *Groot*, en d'andere *Klein Graeen*; te weten, *Groot Graeen* aen de linker, en klein *Graeen* aen de rechter zijde des oevers, ontrent een kanonscheut van elkander: vijf mijlen en een halve van de reviere *Koecenna* leid de neering en koop merkt-rijke stad *Asta*, met twee dorpen onder weegs, *Tonka* en *Astakka*, twee *kos* en een halve van elkandre: tusschen welke twee dorpen een vlek of *Barry* gelegen is. Drie *kos* van *Asta* leit een grote en wel gebouwde stadt *Ballouwa*, en drie andere *kos* voorwaerts twee steden, een kanonscheut van elkandre, met name *Oerem*, aen de linke: en *Isselampour*, aen de rechte zijde. De laeste heeft een tamelijk sterk kasteel, met hooge muuren: daer een stedehouder uit den naem van den Visiapoursen Koning zijn verblijf heeft. Twee kos van de steden *Oerem* en *Isselampour*, leid een dorp *Taffet*, drie *kos* verder, een ander *Kassegam*, en twee andere *kos* voorwaerts een vervallen stadt *Kaljaer*. Twee *kos* van *Kaljaer* leid een dorpje *Galoure*, en zes kos van *Galoure*, een stadt *Tamba*, met een dorp *Winge*, gelegen ontrent een schoone en lywaet-rijke stadt in *Qualampour*, en een ander stedeken, *Domo* genaemt.

De stadt *Tamba* is tamelijk groot, en wel bevolkt, gebouwt langs een lopend water, dat uit de reviere *Koyna* zijnen oorsprong heeft. Twee *kos* van *Tamba* leid een dorp *Morel*: twee andere *kos* van *Morel*, een dorp *Suppera*; en vier *kos* voorwaerts een ander *Beloure*: daer na, twee *kos* verder, volgt een groot vlek *Werad*, gelegen negen *kos* van de Ballagaerse bergen. Daer ontrent leid zeker dorp *Patan*, een verblijf, voor eenige jaren, van zekeren rover *Hiewogy*, die den reizenden luiden tol afdwong, zonder hem zulx konde belet worden, hoe groote naerstigheid ook aengewent wierde; aengezien hy op de komste van eenige magt, in de holen der bergen vluchte, die sterk uit de nature, en hier door niet te vermeesteren zijn. Een ander vlek, *Helewaek*, leid drie groote *kos* van *Werard*, daer de reviere *Koyna* haren loop verby heeft.

Drie groote *kos* of anderhalve Duitsche mijle van de reviere *Koyna*, leid boven de bergen van *Ballagate* een dorp *Gatamata*, alzoo genaemt ten aenzien van deze bergen; want *gata* is in 't Persiaensch een *berg*, en *mata boven* of *op* gezeit. Drie *kos* voorwaerts leid een ander dorp *Poly*, aen den voet van de voorzeide bergen, die, door de steilte, enge en oneffe klippige wegen, zeer moeielijken te bereizen zijn. Twee *kos* van *Poly* of den voet der Ballegaetse bergen leid een dorp *Kombaerly*, en zestien *kos* van daer, aen de reviere *Ghaybeer*, een groot dorp *Chipolone*, van waer de watervaert na de stadt *Dabul* is. Alle goederen, die uit het land van *Dekan* komen, worden van daer met boots, naer *Dabul*, en te landewaerts in gebragt, waer door deze plaets wel bevolkt en van allerhande lijfs-behoeften verzien is. De koopwaren en lijfbehoeften, die aldaer te water gebragt of vervoert worden, betalen voor de kandy of vier hondert vijftig pont, tot vracht te *Dabul* anderhalve *laryn*, en alle andere goederen na gelang.

Dabul. Vier *gau* of twalef Nederlandsche mijlen van *Chipolone*, te scheep langs de reviere *Helewakko* te varen, leid de stadt *Dabul*. *Dabul* of *Daboul*, een oude vermaerde stadt, doch heden door de geweezene oorlogsrampen zeer vervallen en in neering afgenoomen, is gelegen op de Noorder breete van achtien, of, volgens andere, van zeventien graden en vijf en veertig minuten, gebouwt langs den oever der reviere *Helewakko*, tien mijlen van *Chaul*. Zy leid open, en is gesterkt aen den waterkant, langs de zuid-zijde, met twee bateryen, en verzien met drie of vier yzere stukjes. Op de bergen staen eenige vervalle vestingen, met een oud kasteel, zonder eenig geschut of wacht bezet. Op den noorder kant van de hoek, daer de bay begint, staet een bosch met boomen, in de gedaente van een sterkte, van verre aen te zien; en beneden dit bosch, aen den waterkant, een witte tempel of toorn of Pagode: van gelijken, een ander aen de zuid-hoek, in 't hangen van 't gebergte, beneven meer andere tempelen en gebouwen. Deze stadt wierd des jaers vijftien hondert en acht by de Portugesen den Koning van *Idalkan* afhandig gemaekt; doch daer na hen die weer ontnomen. Is namaels door de Engelsen byna gansch verwoest.

Twee mijlen zuidwaerts voorby *Dabul* leid een zeehooft of kaep, *Dabul Falso* by de Portugesen genoemt, dat's, *valsche Dabul;* dewijl men in het voorby varen zich met de zelve gemeenelijk bedrogen vind, en voor het zeehooft van *Dabul* aenziet, ter oorzake van d'over-een-koming en gelijkheid met elkandre. Daer na volgt een zee-boesem of *Enceada des los Brahmannen* in 't Portugeesch geheeten, dat's, *zee-boesem der Brahmannen*, ter oorzake zich daer ontrent veel *Brahmannen* met der woon bevinden. Daer na volgt *Ragiaputen* en de kaep *Karapeten: d'Enceada* of zee-boesem *Kalasi* of *Kalesci*, niet verre van de kaep *Karapeten* gelegen: daer na *Tambona*.

Vier mijlen van *Dabul* leid de zeeboesem *Zanguizara*, op de Noorder breete van zeventien graden en een halve: Twaelf mijlen van *Zanguizara* of liever twalef van *Dabul* en twintig van *Goa*, leid een haven en bequame reede van *Ceitapour*, op de noorder breete van zeventien graden twintig minuten, achter een eiland, tot beschut voor alle winden. Deze haven heeft op 't laegste niet meer dan drie, en met het hoogste water, zes en zeven vademen waters. Boven de reviere, drie mijlen van dit eiland en de reede *Ceitapour*, leid de stadt *Rasapour*, een der voornaemste steden des Koningrijks van *Kunkan* of *Visiapour*.

Te reizen, van de zeekant, ontrent *Goa*, landewaerts in, tot in de hooftstad *Visiapour*, krijgt men onderweegs deze volgende steden en dorpen: eerstelijk, een groote stad, genaemt *Ditkauly*, gelegen drie kos van *Goa*. Dicht daer by leid aen de reviere *Madre de Deos*, een kasteel *Ponda* genaemt. *Banda*, een magtige stadt, leid anderhalve *gau*, (een *gau*, gerekent op drie Hollandsche mijlen)

van

van *Ditkauly*, twee van *Goa*, en twee van *Wingerla*, en drie en een halve of negen Neerlandsche mijlen van de *Ballegaetse* bergen. Zy is gebout aen den oever der reviere *Dery*, welke verby deze stad in zee loopt, heeft brede straten en verscheide fraeie gebouwen en pagoden of tempels.

Tusschen *Bànda* en de *Ballegaetsche* bergen leggen verscheide dorpen, als *Amby*, twee kos van *Banda*: *Herpoli*, vier kos. Elf kos van daer, over de andere zijde, leit onder den voet van 't onderste gebergte van *Ballegate*, een dorp *Amboly*. Na *Amboly* leid aen den oever der reviere *Herenekassy*, een gelijknamig dorp. Een gotelings scheut van *Herenekassy* leid in de laegte, tusschen het gebergte van *Ballegate*, een vlek *Berouly*, en twee kos voorwaerts, een ander, *Weserèe*, drie kos verder *Outor*, zes kos en een halve verder, *Berapour*, een halve kos van *Berapour*, *Matoura*, een kos daer aen een fraei dorp, *Kalingra*, dicht beplant met boomen. Een goteling scheut van *Kalingra*, leid een dorp *Kangrer*: een weinig daer aen een plaetse, met een algemeinen naem van *Bary* bekent: want al de plaetsen en vlekken, die genen eigen naem voeren, maer onder andere dorpen staen, worden in 't algemein *Bary* genoemt. Een kos van dit gehucht leid een dorp *Worry*, een halve kos daer aen, een ander, *Attrowaad* genaemt, verrijkt met een fraeie Pagode aen de rechte hand, op een bergje gebout, zulx dezelve van verre zich geheel blinkend vertoont. Twee en een halve kos voorwaerts leid een dorp *Badaraly*, en noch twee en een halve, een dorp *Kerwes*: van daer twee kos een dorp *Sekoery*: vijf kos van *Sekoery* staet een Pagode: van waer men de stad *Mirsie* met haer kasteel en torens, gelegen ontrent drie kos aen de linke hand, duidelijk zien kan.

Zeven kos van het dorp *Sekoery* leid *Raiabaag*: is een tamelijke en kooprijke land-stad, gesterkt met een kasteel, en een eigendom der gemalinne des konings. Een kos van de stadt is een schone water-put, en twee kos verder, vloeit de reviere *Gagni*. Drie en een halve kos van de stadt *Raiabaag*, leid de stadt *Gotterny*, met een sterkte voor de poorten aen de linke zijde. Een gotelings scheut van deze stad leggen twee dorpen, *Koetesy* en *Omgar* genaemt, en een halve kos voorwaerts de vermaerde reviere *Korstena*. Anderhalve kos van de reviere *Korstena* leid een dorp *Eynatour*, daer na een dorp *Katerna*, en anderhalve kos voorwaerts de reviere *Agery*, met de dorpen *Tangly* en *Erary* tusschen beide.

Drie kos van *Erary* leid een tamelijke land-stad *Atteny*, en vier kos van daer een dorp *Bardgie*. Daer na volgen *Agger*, drie kos en een halve van *Bardgie*: *Talsenge*, een redelijke stad, drie kos van *Agger*: *Homowaere*, drie kos van *Talsenge*: *Tikkokata*, drie kos voorwaerts van *Hamowaere* en zes van *Visiapour* gelegen, met de voorsteden van *Nouraspour* en *Sirrapour* tusschen beide.

Tikkokata is een tamelijke landstad, verzien met een schoone *Sarry* of herberge, voor den reizenden man.

Door verscheide revieren word het Koningrijk van *Kunkan* bevochtigt; als daer zijn, een weinig noordwaerts van *Goa*, de reviere *Madre Deos*. Voorby de stadt *Banda*, loopt de reviere *Dery* in zee, bequaem om met klein vaertuig te gebruiken. *Revieren.*

Twee *kos* van de stadt *Raiabaagh* vloeit de reviere *Kagni*, en ruim anderhalve *kos* van de stadt *Gotteny* de reviere *Korstena*, welke door 't gansch land van *Kunkan* strekt, tot aen het gebiet van *Masilipatan*. Stijf drie *kos* van deze heeft de reviere *Agry* haeren loop.

Tusschen de steden groot en klein *Graeen* vloeit de groote reviere *Coecenna*, welke aen den linker oever groot *Graeen*, en aen de rechter klein *Graeen* heeft leggen.

De reviere *Koyna*, dat *groot water* in de land-tale gezeit is, vloeit voorby het dorp *Helewaek*, en neemt by de stadt *Chaury* (gelegen twaelf *gau* of zes en dertig Hollandsche mijlen te landewaerts in) haeren oorsprong, en

ſtrekt haer met verſcheide ſpruiten tot verby de hooft-ſtad *Viſiapour*, en 't ganſch land van *Kunkam*.

De reviere *Ghayhkeer* ſtort haer water in de reviere *Helewakko*. D'oever van de laeſte is geboort met vele kleine dorpjes, en beplant met kokos en andere bomen, zeer vermakelijk om te zien. Zy komt uit het gebergte van *Bellagatta*, en loopt verby de ſtadt *Dabul*, in d'Indiſche zee, daer zy een bequame baye heeft.

Van den Noord tot aen den zuidkant leid dwers over deze bay een zand bankje, dat met laeg water meeſt droog valt; zoo dat die binnen de reviere tot voor de ſtadt zeilen, dicht by de zuid-hoek langs hunnen koers ſtellen. In 't inkomen heeft men met laeg water deurgaens vier, vijf en zes vadem, en op den drumpel niet minder, dan twalef, dertien en veertien voet waters. Vier mijlen bezuiden van *Dabul*, en dertig benoorden *Goa*, vloeit de reviere *Zanguizar*: by *Barboſa Cinguicar* genoemt. Zy is gelegen op zeventien graden en dertien minuten in zee, en maekt een groote bay of inwijk, met vele ſchoone reden. Na de reviere *Zanguizar*, volgt die van *Betelle*, alzoo genoemt na het gewas *Betelle*, dat aen haeren oever waſt. d'Oever is ook bezet met kleine dorpjes en zeer ſchoone tuinen. Na deze vloeit verby *Banda* de reviere *Bardes*. Wat belangt de reviere *d'Aliga* van *Sintakora*, welke uit het gebergte van *Gate* komt, de zelve ſchietende na 't weſte, en valt in zee, tegen over het midden van het eiland *Anchedive*, op de Noorder breete van veertien graden en een halve.

Hoedanigheit des lands. Het geweſt van *Kunkan*, door het bevochtigen met zijne ſtroomen en beeken, is vruchtbaer van allerlei gewaſſen, inzonderheid van rijs, welke op lage landen gezait word, die 's winters onder water leggen; doch geeft weinig korens, maer veel *Areka* en overvloet van *Betel*, voornamelijk aen den oever der reviere *Betel*.

De vruchten *Mangas* van *Ballagate* zijn hoog geacht, en wegen eenigen ieder over de twee pont: vallende veel aengenamer van ſmaek, dan die groeien in *Charanna*, *Quindor*, *Mandanagor* en *Dultabado*, en inzonderheit die van *Niſamoxa*.

Ballagate en *Dekan* geeft ook veel druif; doch ſlechter dan de Spaenſche: ook veel katoen en zijde.

Het land van *Ballagate* geeft veel *Amethiſt* en *Chryſolithes*. Men vint 'er ook *Hemathites* of bloed-ſteen, en by *Dekan*, achter *Ballagate*, zeer ſchoone en fijne diamanten, op zekeren berg, dien de Portugeeſen *Rocca Velha* noemen, dat is, *oude rotſe*: eenige zijn uit de natuur geſneden, *Naiffez* in de landtale genaemt, die d'Indiaenen boven al d'andere waerderen.

By *Uſtabado* wort zeker ſteen gevonden, dien d'Arabiers *Hageramini* noemen, en de Portugeſen *Pedra Armenia*, dat is, *Armeniſche ſteen*, om dat diergelijk ſlach, groenachtig blaeu van verruwe, veel in *Armenie* valt. De Mooren dienen zich daer van in hunne ziekte, om kamergang te maken. Omtrent de geweſten van *Ballegnate*, valt zeker ſlach van gommelak, veel tygers, en zeer dikke en lange ſlangen.

De landzaten of inboorlingen van *Dekan* en *Kunkan*, zijn Dekangers of Kunkanyns, en averechts by de Portugeſen Kanaryns en Korumbyns genoemt: dan behalve deze, bevinden zich daer ook Mooren, Perſianen, Benjanen en andere Heidenſche volken, in een ongelijk grooter getal, dan d'inboorlingen.

Volgens *Linſchoten* zijn d'inwoonders in wezen, verruwe en kleding den Zuratters en Benjanen in alle gelijk: doch maekt *Barboſa* hen zwart, en *Barthema* geel of donker bruin van verruwe. Zijn uit de natuur ſtrijdbaer, als geſproten, meerendeels uit vreemdelingen; vaerdig te paert, en wonder afgerecht op het mennen van den olifant; doch hovaerdig trots en waenwijs. Het vrouvolk is genegen tot hoereren.

De kleding is gelijk die van de Zuratters en Benjanen, te weten, van zijde en katoen, uitgenomen de ſchoenen, die zy met deurgeſteken tenen dragen, boven toe-geregen op de

de blote voeten; doch zijn, volgens *Pyrard*, na de Turksche wijze gemaekt, root, verguld en voor spits, en boven open, die beide by heidenen en Mahometanen gedragen worden. De vrouwen gaen met bedekten aenzichte; en de kinderen tot hun zeven en achtste jaer moedernaekt. Zy eeten alle dingen, zonder onderscheit, uitgenomen koeien, verkens, en buffels vleesch, welk gedierte by hen, volgens een oud gebruik der *Brahmannen*, voor heilig gehouden word. Ja, zy slapen des nachts onder de koeien en buffels, vangen hunne drek in de handen, en maken van deze beesten niet minder werks, dan van de menschen, met inbeelding van daer door hunne Goden eenen dienst te doen. Zy onthouden zich ook van visch. De meeste huizen zijn van stroo gemaekt, met zulke kleine deuren, dat men al kruipende daer in en uit moet gaen, zonder eenig huisraed. Een mat, op d'aerde gespreit, verstrekt hen een bed: en een put of kuil in de vloer, een mortier, om rijs in te stampen.

Men heeft onder hen vele goud en zilver-smeden, en die in koper werken, alle zeer goede werk-meesters: desgelijx veel andere handwerkers en ambachts-luiden, als artzen, heelmeesters, timmer-luiden, metselaers en diergelijke. Een iegelijk kind leert het ambacht en de neringe van zijne ouders.

De boeren erneren zich met den rijs-bou, en vischery: leiden een armelijk leven, en woonen meest aen de zee-kant en d'oevers der revieren, om het gerijf der kokos-boomen, die langs dezelve groeien.

De *Dekanders*, die om en by de reviere *Zanguizara* wonen, erneren zich met land-werken en veehoedery.

Luiden van vermoogen drijven koophandel, inzonderheit met peper, (want de voornaemste handel dezes lands bestaet in peper) die uit het land van *Kanara* komt, en over zee na *Persien*, *Suratte*, en *Europe* vervoert word; desgelijx met allerhande eetwaren: want deze landen spijs-kamers van hunne gebuur-landen zijn. Grooten handel doen d'inwoonders ook met doeken, en allerlei slag van kleden, *Beirames* genaemt, die van *Indostan*, *Golkonda*, en de kust van *Koromandel* over land gebragt, en met groote winsten verhandelt worden: want in de steden word wekelijx een merkt-dag gehouden, werwaerts de koopluiden uit alle omleggende oorden hunne waren, inzonderheid granen en allerhande lijftochten, te koop brengen: een handel, daer deze landen meest by bestaen. Deze granen worden by zekere strijdbare volken, *Venesars* genoemt, veel opgekocht en door 't gansch land van *Indostan* vervoert; reizende veeltijds met *Kafilas* van drie, vier, ja, zomtijts wel acht of tien duizent vracht-beesten t'effens, verzelschapt met vrouw en kinderen, die dezen troep als een leger volgen.

Binnen *Visapour* woonen veel juweliers, die met diamanten van *Golkonda*, en dierbare peerlen van *Persien* handelen. Daer is ook, volgens *Linschooten*, een diamant-merkt, op de welke veel Banjanen van *Suratte* of *Kambaye* verschijnen, om dezelve in te kopen, en weer te *Goa* en op andere plaetsen te verhandelen. Uit dit land word ook een groote meenigte van *Betel* na *Ormus*, *Aden* en *Kambaye* vervoert.

De Portugesen van *Goa* drijven met d'inwoonders van *Kunkan* grooten handel, doch meest met de koopluiden van *Ditkauly* en *Banda*. In de stad *Raiebaag* woonen veel magtige koopluiden, die grooten handel in peper en andere koopwaren doen.

De munte en gangbaer geld van *Kunkan* is verscheiden van waerde; want zy is tweederlei, *Larijnen* en *Pagoden*. Een *Larijns* van *Dabul*, geslagen van slechte stoffe, word gerekent op tien *Pagoden*; daer die van *Persien* acht doen. Van gelijken zijn de *Pagoden* verscheiden van waerde; want zommigen doen zeven en een halve en acht Persiaensche *Larijnen*, en tien inlandsche. Het klein geld is van koper, als *basarukus* en *peysen*: twee hondert tien *bazarukus*, en op zommige plaetsen hondert en tachtig gerekent *Munte.*

rekent

rekent op een *larijn*, en acht en twintigh *peysen* op een gelijke waerde. Dan ieder plaetse of dorp heeft by na een byzondere munte en rekening en waerde van geld, daer groote valschheid onder loopt, inzonderheid onder de *larijnen* en *pagoden*, die de schalke Benjanen van spiauter en kooper zoo aertig weten na te maken, dat zy van de goeden niet t'onderscheiden zijn: waerom niemant gelt ontfangen mag, zonder het byzijn van eenen *Xaraf* of wisselaer, die om een klein gewin het gelt beziet, en voor 't verlies in staet: word bevonden dat zoodanigen wisselaer valsch gelt voorbedachtelijk en ter quader trouwe uit gegeven heeft, dien worden de handen afgekapt, en de goederen ten voordeele des Konings verbeurt gemaekt: des niet tegenstaende word zulx dagelijx by hen gepleegt.

Gewichte. Het gewicht is gelijk dat van *Zuratte*, behalve het onderscheid in zwaerte: te weten, zeven en twintig *Maon* Kunkans, doen twintig *Maon* Surats. De gemeene *Maon* van veertig *Ceeren*. (een *Ceer* gerekent op zestien *Peyssen*,) heeft de zwaerte van zeven en twintig pont Hollands, met welk gewichte allerlei weegbare goederen gewogen worden. Met een ander gewicht, *Goemy* genaemt, (ieder *Goemy* doende twaelf *Maon*) word de Peper gewoonelijk gewoogen. Een *Quintael*, mede een gebruikelijk gewicht, doet vier *Maon*, en vijf *Quintaels* of twintig *Maons* een *Kandy*, dat vijf hondert veertig pondt Hollandts gewicht is. Daer zijn veelerlei andere munten en gewichten, die een ieder, in 't kopen of verkopen der goederen, na sijn welgevallen bedingt; maer de voorzeide de gemeenste en gebruikelijkste.

Wapenen. De wapenen, die d'inwoonders van *Dekan* en *Visiapour*, beide voetknechten en ruiters, hanteeren, zijn breede zwaerden, pieken, lange en lichte lancien, met een vierkant yzer van vier palmen lang, pijl en booge, schilden, lond-roers en pieken, die zy in de rechte hand voeren, en met groote gezwindigheid na den vyand uitwerpen. Hun andere bescherm-wapenen zijn pansers of rokken van malien, en kasakken, gevoert met geplukte wol, die zy *Landes* noemen. Trekkende te velde, voeren zy met zich tenten van katoen-doek; daer zy hun verblijf onder nemen: de meeste, ook hunne vrouwen, en dienen zich van ossen, om hun reis-tuig te voeren. Zy strijden te voet. De krijgsknechten zijn eensdeels te voet, eensdeels te paert of op olifanten, die de Koning ten dien einde in grooten getale houd.

De Koning van *Kunkan* wort gezeit zeer magtig te zijn, en een getal van tachtig duizent gewapende mannen, of, zoo andere willen, twee hondert duisent te voet en te paert binnen een maent tijts te velde zou konnen brengen. Hy heeft veele Persianen en Mogollers in zijnen dienst, die d'aenzienelijkste ampten van zijnen staet bekleden; van gelijken veel strijdbare *Rasepouts*: daer zijn vier voorname kastelen of sterkten in *Kunkan*, als *Ponda*, *Perinda*, *Salpoure* en *Bellegam Chapour*.

De Koning heeft veel geschuts in zijn wapen huis, ontrent twee hondert zware stukken, als halve kartouwen en drielingen, en rontom de stad en 't kasteel van *Visiapour*, op de wallen, meenigten van hand-geschut, als bassen, haeken en falkoenen.

Men ziet in de hoofstadt *Visiapour* een koper stuk van een ongelofelijke groote, schietende twintig *Maon* of vijf hondert veertig pont kruit, gevonden in zeker veroverd kasteel *Perinda*, om het welk voort te trekken en van *Perinda* na *Visiapour* te brengen, tien olifanten, veertien hondert ossen en ontallijke menschen van nooden waeren. De werk-meester van dit stuk word gezeit een Romein geweest te zijn, die dit werk aen nam, om een eeuwigen naem, en in de werelt een verwondering na te laten; gelijk hy mede, na dat het werk voltoit was, zijnen eigen zoon zou geslacht en 't bloet tot een offerhande over dit wonder werk gesprengt hebben. Het is gebeurt, wanneer een *Braman*, Tresorier des Konings, by hem quam, om zijne rekening op te nemen, deze Romein in de zelve put, daer 't stuk was gegoten, een vuur deed maken, en den Tresorier levendig daer in werpen

pen en tot assche verbranden, zeggende dat het vuur, 't welk het geld en koper verteert had, hem de rekening geven zoude, zonder zulx by den koning, wanneer de vrienden des overleden by den Koning quamen klagen, qualijk opgenomen wiert, met by brengen den tresorier geenen last, om de rekenschap te vorderen, gegeven hebben. Met dit stuk heeft de Koning een byna onwinbaer kasteel ingenomen; genaemt *Salapoure*, schietende met d'eerste scheut een breuk van vijftien Engelsche ellen, en met de tweede d'eene zijde der muure gansch ter neder: zoo dat de belegerden, uit vreze van overvallen te worden, zonder meer schoten te verwachten, behoudens lijf en goet, zich over gaven. Veel vreemder grillen en beuzelingen verhalen ook d'inwoonders van dit stuk, als dat het zou geprofeteert, en orakelen geuit hebben.

Men spreekt 'er driederlei tale: d'Arabische, Persiaensche, en de byzondere tale des lands, welke niet gemein is aen d'andere landschappen.

By die van *Dekan*, *Kunkan* en *Golkonda* word de Persische tale gebruikt, die ten hove van deze Vorsten zoo gemeen is, als hun eigen tale.

d'Ouders besteden de kinderen om het zevenste en achtste jaer ten huwelijk, doch voltrekken dat niet voor het twalefde. Voor de bruiloft wort een feest van veertien dagen gehouden, dat zy met groot geluit van trommelen en trompetten, nacht en dach, voltrekken. Ten dage des bruilofts vergaderen al de vrienden, en doen zeven keeren rontom 't vuur, tot bevestiging der trouwe.

De bruit brengt niets by den bruidegom, dan haere perzoon en eenige juweelen van kleine waerde. De dooden worden verbrant, en zoo het getrouwde mannen zijn geweest, springen de vrouwen in 't zelfste vuur, of worden voor oneerlijk gehouden,

...tel des ...ngs. De koning van *Kunkan* wort in de tale des lands getytelt *Adelkan*, dat is, *Waerachtige Heerscher*, of *Adel Scach*, dat's, *Waerachtige Heer*, of *Heer der gerechtigheid*; en by de Portugesen met een gebroken naem *Dialkam* of *Hidalkam*, by d'onzen *Adelchia*, en by anderen *Kadum Schach* of *Schach Geaan*. Hy wort ook genaemt *Sabay*, dat is, *heer*, volgens *Linschoten*; hoewel *Texeira*, de geen, dien de Portugesen *Goa* afhandig maekten, *Sabyb Adelkan* noemde, dat is, *heerscher* en *Koning der gerechtigheid*, en niet *Sabay dalkan*, gelijk men gebroken in de historie leest.

Volgens *Della Valle* is d'algemeine by of erf-naem des konings, boven den eigen naem, *Adil Sciah* of *Idal Sciah*, dat is, zoo eenigen vertalen, *een rechtvaerdige Koning*: want *Adil* in 't Arabisch *rechtvaerdig* betekent.

Maer anderen willen veel meer dat *Adil* of *Idal*, welk een Indiaensch woort is, *sleutel* betekent, en men hem hier over Koning der sleutelen moet noemen, misschien om het bedienen van het ampt van sleutel-waerder by ouds: te weten, van zoodanige sleutelen, die de schatten der boeken van die groote koningen, als die van *Bisnagar* of van *Sceherbeder*, aengingen: onder wien oulinx deze en andere kleine koningen stonden, gelijk reeds te voore is verhaelt.

De koning voert een prachtigen staet, en is, wanneer hy uit rijd, statelijken vergezelschapt met alle zijn edelen en een groot getal van ruiters en voetknechten: beneffens vele olifanten en kemels, onder het geluit van allerlei speeltuigen. De zoonen volgen de vaders in 't Rijk: en de dochters worden by de broeders onderhouden ter tijd toe zy trouwen.

De Koning *Adel Schiah*, die des jaers vijftien hondert zes en tachtig overleed, over groot-vader van Koning *Idelxa*, heeft den Portugesen tweemael *Goa* afhandig gemaekt: dan ziende ten langen leste, dat zijne krachten tegen hen onbestaenbaer waeren, heeft met de zelve een vrede getroffen, met dien besprekke, dat de Portugesen in bezit zouden houden de stad en 't eiland *Goa*, beneven d'omleggende Landschappen, als de landen van *Salsette*, aen de zuid-zijde van *Goa*, met zeven en zestig dorpen; het land van *Bardes*, met twaelf dorpen of vlekken; en het aenpalend land van *Tisvary*, gelegen achter *Goa*,

met dertigh dorpen : des zouden de onderdanen des Konings van *Visiapour* vredelijk mogen handelen , op alle plaetsen in *Indiën*, onder de Portugesen staende; met beding daer en tegen van zich niet te vervorderen, om eenige peper te kopen, dan binnen *Goa*, op verbeurte van de peper, schip en goet. Doch zijn verscheide malen deze verdingen, door de krakeelen en misnoegen der Visiapourse Koningen gebroken : dan t'ellekens door de Portugeese onder-koningen, van *Indiën* in *Goa*, met het zenden van groote geschenken, herveстigt.

Ook heeft de vader des tegenwoordigen Konings groote oorlogen tegen de Portugesen gevoert.

Des jaers zestien hondert vier en vijftig, verzocht dees, by brieve, aen den Opper-stedehouder op *Batavia*, de Heer *Johan Maetzuiker*, een vloot van vijf en twintig schepen tegen de Portugesen, binnen *Goa*, te zenden, om die plaetse uit te roien , en dan de zelve aen zijn leger over te geven.

De brief, om zijnen byzonderen zwier en hoogdraventheidt van stijl, verdient hier in gevoegt.

Brief des Konings aen Maetzuiker.

Het goed Firman, *dat gezonden wort aen den Perzoon van eere en sterkte: daer beneffens strijdbaer , doorluchtig, en uitgezocht onder de Grooten, als de verhevenste der voornaemste Perzoonen, onder uwen landaert, is* Johan Maetzuiker, *Opper-onder-koning over de Hollanders in* Indiën, *die door vrientschap als goedertierentheid der Koningen zeer besaemt word, doet uw Ed. bekent maken, hoe de Perzoon van eere, grootheid, geluk en staet,* Moelan Abdulakiem , *die in tegenwoordigheid des Konings zit, my heeft bekent gemaekt, dat ghy zeer verstandig, goethertig, en een perzoon van waerheid en klaerheid: daer en boven genegen zijt aen dit huis dienste te bewijzen: welk my aengenaem is geweest te verstaen. Zende dan, als* Addelakiem *u zal bekent maken, een vloot van vijf en twintig schepen, wel voorzien, strijdbaer, sterk, zeegbaer van volk, en oorlogs-tuig: of zoo veele als ghy afsteken kont, tegen de Pertugeesen, binnen* Goa : *welker plaetse ghy met haere wortels van dat land moet uitroien : daer beneffens, na het overwinnen,* Goa *ons leger overgeven: als wanneer ghy in grootheid begunstigt zult blijven. Dit doende, zal zeer treffelijken zijn. En wat* Addelakiem *aen u dien aengaende zal komen te schryven, gelieve voor vast aen te nemen, en doet het geen dit* Firman *vermelt. Gegeven in 't jaer, na* Mahomets *geboorte*, 1064, *den tweeden van de maent* Sillekada. Na onzen stijl, den dertienden van Herfst-maend 1654.

Byna op een zelven zin en stijl schreef de Koning aen den koopman *Leendert Jansz.* : en *Addelakiem* aen den zelven den volgenden brief.

Een perzoon van sterkte , en kloekmoedig uitgezocht onder de grooten, als ghy, dat is, Leendert Jansz, *Koopman van de Hollanders: wiens kloekheit altijd duuren moet.*

Hoe lang heeft U Ed. oorlog op Ceilon *gevoert: ook veel kruit en loot verspilt: boven dien zijn aldaer etlijke kloeke soldaten gesneuvelt: evenwel tot noch toe niet bemachtigt, uit oorzake de* Portugees *altijt bystant van hanthaving derwaert schikt. Nu om* Goa *te nemen en den Portugees uit het gezicht te drijven, heeft my de Koning zijn leger meê gegeven en hier gestuurt : waer meë ik tegenwoordig op de grensen van* Salseet *gekomen ben.*

En naerdien ghy voor dezen genegen waert, wanneer u een goet Firman *des Konings toegezonden wiert , gaerne in gezelschap, om te helpen, wilde zijn, in welke dagen 't verstandig en oprecht hert van u, ten dienste des Konings, bekent is gemaekt : over zulx zijn dan twee* Firmans *afgevaerdigt : te weten een aen den Perzoon van eere, groot van staet, doorluchtig , van veel gezag, en groot onder de grootsten : daer beneffens uitgezocht onder de vermaerste van uwen landaert,* Johan Maetzuiker, *Opper-onder-koning van de Hollanders: en het ander aen u Ed., waer in vermelt staet: dat de schepen, voorzien met reis-tuig, tot onzen bystant, in maniere, als ik zal komen te zeggen, herwaerts moeten komen. Zende uwe Vloot in aller haeste, volgens het* Firman *voornoemt, wel voorzien met krijgs-tuig voor* Goas Bhare. *Wanneer wy de zege erlangen , en*

den

den Portugees verdrijven, zoo zult ghy binnen weinig dagen Ceylon *ook verovert hebben: als wanneer uwe kloekmoedigheid in het huis des Konings zal klinken: daer beneffens begunstigt blijven. Ook zal als dan uwe handel in deze landen zeer bloeien. By aldien ghy hier toe niet kont besluiten, zo verstaet wat groote onkosten ghy jaerlijx in den oorlog aldaer van doen hebt, en hoe veel daer meë komt te verliezen. In deze gewesten zult ghy zoo veel krijgstuig niet van doen hebben: maer 't zelve met weinige kunnen volbrengen. Gelieve dan niet anders te denken, als bystant derwaert te zenden.*

Des zelven jaers, in 't begin van Wintermaend, wiert de vrede tusschen den koning *Adel Schiah* en de Portugesen getroffen: waer by hen aen beide kanten de voorige vryheid van over en weer te gaen, toegestaen zy.

De *Visiapour* voert ook zware oorlog tegen zommige *Rais* of *Rajas*, dat zijn Heidensche Vorsten of Koningjes, die zich met de *Rabuten*, hun onderzaten, in de bergen van *Ballagate* onthouden, zonder onder 't jok te kunnen gebracht worden: want zy zijn strijdtbare volken, en hebben hunne woon-plaetsen in de bergen zoodanig gestelt, dat zy niet kunnen belegert of overvallen worden.

Gene geschreve wetten zijn in 't Rijk; maer de wil des Konings verstrekt een wet. Alle burgerlijke geschillen worden in de hooft-stadt *Visiapour*, by den *Koutewael* of Opperschout, beslecht, doch velt in hals-zaken de Koning zelf het vonnis, zonder daer beroep op valt, ten ware de misdadige van de grooten verbeden, of de straffe verzacht wierdt.

Het uitvoeren des vonnis geschiet veeltijdts in zijne tegenwoordigheit, met groote wreetheit: als met de misdadigen voor d'Olifanten of andere wilde beesten te werpen, in palen te zetten, handen en voeten af te kappen, en andere maniere van ombrengen, by ons niet gemeen.

In d'andere steden en landschappen wordt op een zelfste wijze het recht by d'oversten en land-voogden uitgesproken, te weten, uit d'overgemaekte macht des Konings, welke zy *Firman* heten, en is zoo veel gelijk by ons het bevel der hooge overheit. De rechters oordeelen veeltijts, na 't geen hen aengebracht wort: zulks d'eerste aenklager gemeenelijk 't meest gelijk krijgt. De geschillen worden haest afgedaen, en de schuldige, by mangel van betaling, met zwepen geslagen, en eindelijk dessels vrou en kinderen voor lijf-eigenen, ten voordeele van den schulteischer, verkocht.

Die gedwongen worden een eed te doen, worden gestelt in een ronde kring van aerde gemaekt. Dan leggen zy de eene hand op assche, aldaer gebragt, en d'andere op de borst, sprekende sekere woorden, voor hunne afgoden, en uiten daerna aenstonts de waerheit op de voorgestelde vrage, uit vreze van zekerlijk verdoemt te zijn, indiense meineedig waere.

Linschoten maekt de *Idalkans* of Koningen van *Kunkan* onderdanen en schattelingen; maer *Jarrik* erf-vyanden des Konings van *Narsinge*.

De Koningen van *Kunkan* plaghten voorhene onbepaelde Prinsen en Vorsten van veele groote landschappen, en niemant onderworpen te zijn: maer ontrent voor zestig jaren herwaert, ten tijde van Koning *Mamed Idelxa*, zoon van Koning *Ibrahimxa*, die des jaers zestien hondert vijf en dertig, in zijnen ouderdom van vier en twintig jaren, de krone bezat: raekte het onder het gebiet des Mogols: te weten, wanneer ten tijde der minderjarigheid des Konings *Mamedh Idelxa*, die, onder de voogdyschap van *Chavas Chan*, zijn Rijk bestierde, den Grooten Mogol met twee hondert duizent voetknechten en tachtig duizent ruiters tegen die van *Visiapour*, ('t zy over weigering van schatting, of afzetting van eenige ingevorderde tollen,) te velde was getogen, wiert eindelijk door den Hertog *Mustaf Chan*, na een langen en bloedigen oorlog, en de dood van *Chavas Chan*, een onderling verdragh en vrede getroffen, en de Koning van *Visiapour* volkomen den Grooten Mogol onderworpen, met beding van een uitreikinge van drie duizendtmael duizent pagoden jaerlijx, tot schatting.

Pyrard.

Maer heden, zoo *F. Bernier* getuigt, betaelt de Koning van *Viſiapour* gene ſchattinge aen den *Mogol*: en faelt niet zich in ſtaet van beſcherminge te houden: niet tegenſtaende de Mogol het zelve byna geduuriglijken beoorlogt: hoewel niet zoo zeer, gelijk dat van *Golkonda*: uit oorzake het machtig is, tegen de magt des Mogols het hooft te bieden, als wel, om dat men ſchier nooit eenig groot gewelt op het zelve doet: en om zijne verre af gelegentheid van *Agra* en *Dely*. Ook is het land van den *Viſiapour*, na de zijde des Mogols, zeer bezwarelijk voor een krijgsheir te genaken, door het weinig goet water, voeraedje en lijftocht, welk men daer vind. Daer en boven is de hooft-ſtad van *Viſiapour* zeer ſterk, en op een quaden, droogen en dorren oort gelegen, die aldaer by na geen goet water heeft, dan in de ſtad. Eindelijk heeft het land meenigte van veſtingen, gelegen op zeer moeyelijk-beklimbare bergen. Ook vervoegen zich veele *Rajas* by hem, tot hunne gemeine beſcherming. Hy wort ook dikwils door den Koning van *Golkonda* onder de hant geſtijft, die ook altijt een heir op de grenzen vaerdig heeft, om den *Viſiapour* te helpen, zoo hy hem te veel door de Mogol zag onderdrukt.

Des niettemin is ook deze ſtaet, gelijk die van *Golkonda*, vry aen het waggelen geraekt: want de Mogol hem *Paranda* heeft afgenomen, die als de ſleutel des lands, en de ſchoone en ſterke ſtad *Bider* en eenige andere zeer gewichtige plaetſen: maer inzonderheid uit oorzake de laeſte Koning van *Viſiapour* zonder mannelijken oir is overleden, en die heden Koning wort gezeit, een jong perzoon is, die de Koningin, zuſter des Konings van *Golkonda*, heeft opgevoed en voor haeren zoon aengenoomen: een gunſte, die hy qualijk heeft erkent.

Ibrahim Adil Sciah, die ontrent des jaers zeſtien hondert en twintigh heerſchte, niet tegenſtaende hy de landen van *Kutb Sciah* of Koning van *Golkonda*: en *Nizam Sciah* of Koning van *Dekan*, als bolwerken tuſſchen beide tegen den Mogol had leggen, en by gelegentheit een heir van hondert duizent man op de been kon brengen, was evenwel zeer bevreeſt voor den Mogol, en, met jaerlijx een merkelijke ſchattinge te betalen, hem onderworpen. Wanneer de Mogol eenen brief aen hem ſchreef, zond hy dien altijt met eenen ſlechten krijgsknecht: ja zomtijdts met een ſlaef, dien hy echter met zijn heir te gemoet trok, om uit handen van dezen brenger het bevel des Mogols t'ontfangen, en hem als in zegen prael tot in 't hof te verzelſchappen. Aldaer ſtelde hy zich in ſtaet van Oppervorſt in eenen zetel, die voor hem bereit was, terwijl *Adil Sciah* in zijne tegenwoordigheid altijt moſte ſtaen, gelijk een ſlaef, en aldaer, wanneer de afgevaerdigde den brief op een voettapijt had geleit, zich tot op d'aerde neder boog, eer hy dit geſchrift in handen nam, en na 's lands wijze drie eerbewijzingen daer aen betoonde.

Dees *Ibrahim Adil Siah*, zou zijn eigen zoon hebben doen ſterven, uit oorzake hy zijne vader had willen over-reden, tot het weigeren van de gewone ſchattinge aen den *Mogol* te betalen, en aen hem een gedeelte van het gelt te behandigen, om zich zelven daar meê van deze dienſtbaerheit te verloſſen. Welke reden deze verſaegden Vorſt geweldig ontſtelde.

De tegenwoordige Koning zend noch by wijle aen den *Mogol* geſchenken. Des jaers zeſtien hondert zes en vijftig, in zomer-maent, zond de Koning *Sia Sahep*, een aenzienelijk geſchenk van zeven *Lak Penas*, of 2800000 gulden, na *Dautabake*, aen den *Mogolſchen* Prins *Oranchzef*, (heden Koning,) die met zijn vaders leger, in gezelſchap van *Mirſimula*, op de grenſen van 't *Viſiapours* gebiedt lag, in zeker lantſchap *Pretapapour*.

De *Venaſſaras*, en *Kollers* of *Koulys*: desgelijks de *Rasbouten* van *Kambaye* betalen ſchattinge aen dezen koning.

Den dertienden van ſlacht-maent, des jaers zeſtien hondert zes en vijftig, des middags ten twee uure overleed de koning van *Viſiapour*, genaemt *Adel Schiah*. Ter zelver uure van 's Konings overlijden, bewaerde *Fettechan*

't koning-

'tkoninglijk Paleis: en verscheen *Chan Channa* met zijne gantsche krijgsmagt ontrent de stad, op d'ontbieding der Koningin. Dees liet aen *Fettechan* vernemen, of het raedzamer was in de stad te komen, of met de gantsche krijgsmacht, tot voorkoming van oproer, aldaer te verblijven. Hy had, diende *Fettechan* hem daer op, door *Chan Channas* afwezen, de vesting van *Visiapour*, om allen onheil te weren, in bewaring genomen. Dies hy, ten dienste van 't Rijk raetzaem achte, *Chan Channa* in de stad zoude komen. Op welk toegezonden antwoort *Chan Channa* zich by *Fettechan* in het koninglijk Paleis vervoegde: alwaer hy met hem raetgepleegt, en vast gestelt heeft, het aengenomen kint des Konings, genaemt *Cha Chade*, te kroonen, in zijnen ouderdom van vier en twintig jaren: gelijk ook ten zelven dage, ten vier uure geschiede. De nieuwe Koning ontfing den naem van *Aly Adel Schiah*, en wiert hem vergunt des konings grootvaders zegel. De rechte huldinge der koningen geschiet tot *Chirer Ridder*, welck is de voornaemste sleutel van het *Visiapourse* rijk.

Wanneer de oude koning op zijn sterven lag, wiert *Chan Channa* door de Koninginne by den Koning geroepen. De koninginne sprak, op de komste van *Chan Channa*, den koning aen, en zeide: hier is *Chan Channa*: dan bequam geen antwoort. Een weinig daer na wiert *Fettechan* aldaer meê ontboden: en sprak de Koningin haren Gemael op een zelve wijze aen: zeggende: *De Heer Fettechan is alhier verscheenen*. Slaende de Koning, in het geven van zijn geest, d'oogen op. Wanneer *Fettechan* bespeurde het overlijden van den Koning, smeet hy zich selven, na vele droevige wee-klachten, ter aerde, en bedreef zeer groote rouwe.

Voorts wiert *Chan Channa* tot het bestier, als tweede van 't rijk, den nieuwen gekroonden Koning toegevoegt.

Ten tegendele vervoegde zich *Fettechan* treurig na zijne wooninge: alwaer hy acht dagen de doodt van den overleden Koning beweende: niettegenstaende hy onderwijle, door den nieuwen Koning, verscheide male ten Hove wierd ontboden: dan te vergeefs: niemant kon hem daer toe bewegen: uit oorzake hy in 'tbeschreijen van des Konings dood volharde.

Toen liet *Chan Channa* met ernst hem aendienen, en zeggen: *Het was tegenwoordig geen tijdt de doodt van den overleden Koning langer te beweenen. Hy moste zich, en des vereischte de noodt, binnen korten tijdt in tegenwoordigheit van den nieuwen Koning laten vinden. Zoo hy zulks andermael wilde afslaen; zou hy genootzaekt zijn, hem zelf in persoon te halen, en voor zijne Majesteyt te brengen.*

Op dit verzoek heeft *Fettechan* zich ter tegenwoordigheid des Konings vertoont, en met alle nederigheid, op zijne komste, aen de voeten van den nieuwen gekroonden Vorst zich neder geworpen: dan wiert van hem onderschept en omhelst.

De Koninginne, die aldaer achter eene gordijne in tegenwoordigheid zat, sprak tot *Fettechan*: *Waerom in dezen tegenwoordigen tijt niet eens te voorschijn gekomen: daer uwe tegenwoordigheid in alle voorvallende zaken hier zoo noodig vereischt word. Wel is waer, hoe hier gene perzoonen ontbreken. Doch kan men heden de zelven in deze gevaerlijkheid des tijds niet vertrouwen.* Waer op de nieuwe gekroonde Koning diende: *Ghy moet het overlijden van zijne Majesteit uit den zin stellen. Ik ben van meeninge u noch hooger te verheffen en meerder gunste te bewijzen, als ghy ooit genoten hebt.*

Onder verhael van deze woorden, gaf de Koning hem de rotting van zijne bediening weer in handen, die *Fettechan* met eerbiedigheid aenvaerde. Als toen bood de Koning, tot teken van genegentheid, *Fettechan* eene vereringe van acht duizent *Penas* aen: doch wiert die beleefdelijk by hem afgeslagen: met te zeggen: de zake, volgens gebruik, te vereischen, om *Chan Channa* daer meê te begunstigen. Dies hy niet anders tot betoninge van zijne vergenoegzaemheid aenvaerde, als twee goude *pinang*-bekkens, met robijnen ingeleid. Onder andere vervoegde zich de Heer *Abdullachan* met een geschenk van negen duizent *penas*

ten hove, om den nieuwen koning veel gelux en een lange voorspoedige regeringe toe te wenschen: maer het zelve wiert by zijne Majesteit niet aengenomen: en kreeg die Heer ten antwoort: *d'Aengebode vereering kon den Koning niet dienen: daer beneffens in plaetse van die, zijne ruiterye zou versterken.*

Wijders, de koning beval alle hopluiden, zoo binnen, als buiten 's lands, die onder zijne gehoorzaemheit stonden, zich in zijne tegenwoordigheid ten hove te vervoegen, om eenen iegelijk hunner te belasten, op een inkomste van hondert duizend *penus*, geduurig duizent peerden te houden.

Voorts mosten, door een algemeine orde des konings, t'zijner versekering, alle tegenwoordige hopmannen zeven uuren met hun gansche krijgsmagt in het paleis blijven. d'Inwoonders bleven midlerwijle in groote oneenigheid, en met vreze bevangen, van door den Mogolschen Prins *Oranchzef* overrompelt te zullen werden. Dan de Koning liet een verbod uitroepen, dat een ieder stil en onbevreest zou zijn: want hy verhoopte noch eenmael sijn leger voor de poorte van *Agra* neer te slaen.

Rabauwaty, een van 's Konings bywijven, wiert in zijne huizinge gebragt, en haer afgenomen in gerede penningen 1400000 *penas*, en eenige juweleen. Na een korte wijle borst het verkiezen van dezen Koning, welk een gewenschte regeering scheen te baren, in een groote oneenigheid uit: maer wiert evenwel tijdelijken geslist.

Men zeid *Fettechan* zijne plaetse *Ragiapour* door de koningin onttrokken, en zelf na haer genomen wierd. Dies aldaer een nieuwe stedehouder verscheen: en vluchte *Fettechan* nae *Visiapour*. Kort daer na heeft de Koning na *Kannara* zes of zeven duizent ruiters, om den *Sivapanijk* vyandlijken te beoorlogen, afgezonden, onder het beleid van *Rustumsuma*, en den zoon van *Chan Channa*.

Gods-dienst. De Koning is een Mahometaen van godsdienst; desgelijx een groot gedeelte van zijn volk. d'Overigen zijn Heidenen en afgoden-dienaers, gelijk de *Kanarijns* van *Goa*, de *Nairen* en andere Indianen. Zy onderhouden vasten en kerkelijke plechtelijkheden, gelijk de *Brahminen*, hun geestelijken. Volgens *Linschoten* zijn in dit gewest zeer veel geestelijke *Jogues*.

Door het gansch land bevinden zich Portugesen, die na hun welgevallen in alle veiligheid daer hun verblijf hebben: maer niet d'oefening van den vryen godsdienst; uitgezeid in *Goa*; des niet tegenstaende bekeeren zy heimelijken veel ongeloovigen. Van gelijken hebben de onderdanen des koningrijks van *Visiapour* in *Goa* de vrye oefeningen van hunnen godsdienst.

De koningen van *Dekan*, *Visiapour*: desgelijx die van *Golkonda* onderhouden den Moorschen godsdienst of leere van *Mahometh*.

Wijders, men zeit de twee eerste, als die van *Dekan* en *Visiapour Soani* zijn, dat is, die de leere der Turken volgen: maer de Koning van *Golkonda*, den godsdienst der Persianen aenhangt.

Dan niet-tegen-staende zy alle drie Mooren zijn, en de leere van *Mahomet* daer te lande ingevoert en hen aengenaem is, zoo hebben zy evenwel veel van d'oude afgoderye der Indianen behouden: hoewel niet in 't geheel en volkomelijk in alle haere deelen; maer alleenlijk ten deele.

De Nederlandsche Oost-Indische Maetschappye heeft door het gansch Koningrijk van *Visiapour* den vryen en onbekommerden handel, en op verscheide plaetsen loogien, de voornaemste is op *Wingurla*. *Koop der N ders i siapo*

De bay van *Wingurla* leit op de Noorder breete van vijftien graden zeventien minuten, benoorden *Goa*, en drie mijlen bezuiden *Ilhas Quimadas* of de *Verbrande Eilanden*. Zy heeft een tamelijke revier, die eenige mijlen in 't land strekt, en is bequaem voor kleine vaertuigen, tot een haven. Van 't gebergte, voor 't inkomen dezer reviere in de bay, lopen verscheide beeken van versch water.

Groote

Groote vryheden heeft ook de Koning aen de Maetschappye verleent, by een *Firman*, gedach-teikent den tienden van Bloeimaent, des jaers zestien hondert vijf en vijftig. Te weten, de gebergde of gestrande goederen van eenige haerer gesneuvelde vaertuigen op die kuste, vryelijk na haer te nemen, zonder iemants tegenspreken: desgelijx is zy in het gansch Rijk van alle tollen en raderyen ontslagen: als breeder uit het volgend *Firman* blijkt: geschreven aen den Heer Generael *Johan Maetzuiker*.

Groot Firman *aen alle* Houweldaers, Tannadaers *en mindere Bevelhebbers, onder 't gebiet van mijne Kroone, op 't verzoek van* Leendert Jansz. *koopman: waer in begeerende, zoo't gebeurde, dat eenige schepen van den Heer Generael* Johan Maetzuiker, *die op deze kuste komen en keeren, ontrent de zee-havens mijner gebied ('t geen God verhoede) door storm, brant, als anders quam te verongelukken, of te stranden, gene der zelve koopmanschappen en goederen, 't zy ter zee of te lande, voor verlooren te houden: maer hen luiden weder behoorlijken overgelevert worden: welk verzoek ik uit vrientschap volkomentlijken toesta. Derhalve gelaste by dezen, dat gene* Houweldaers *of mindere Bevelhebbers, onder mijn gebiet in alle zee-plaetsen staende, zich niet zullen verstouten, eenige goederen of koopmanscheppen, welke door 't verongelukken der Hollandsche schepen, op hoedaenige maniere 't zoude mogen toekomen, aen land of in zee, aen te slaen, of na zich te nemen of voor verloren te houden: maer ten tegendeele den Hollandens in 't bergen hunner goederen en koopmanschappen behulpsaem te wezen: daer benefsens 't gebergde hen zonder eenige hindernisse of afvorderinge van penningen te herstellen. Die zulx overtreed, zal ten exempel van andere gestraft worden. Ook zijn my in korten verscheide klachten van de Hollanders, wegens 't betalen der tollen, en 't aenhouden hunner dienaers: waer voor dezen van bevrijt zijn geweest, en hebben ongemoeit hunnen handel gedaen, ter oore gekomen: het welk tegen mijn voorig gebod strijd. Zoo gelast ik dan by dezen andermael, op dat zy luiden ongemoeit door mijn gansch Rijk hunnen handel onbekommert mogen drijven, hen gene tollen of raderyen af te vorderen, of eenige moeite aen te doen, ten einde ik namaels gene meerder klachten kome te hooren. Late het afschrift van dit zijnen voortgang nemen, en behoude het voornaemste, op dat dit groot* Firman *volkomen mag nagekomen worden.*

Gegeven in 't Visiapourse hof, den achtienden dag der maent Jumandelaer *des jaers, na* Mahomets *geboorte*, 1055.

GEZANTSCHAP

Aen den Koning van Kunkan *of* Visiapour, *gedaen door den Ed. Koopman* Petrus Andreas, *van wegen den Heer Generael* Johan Maetzuiker *en Raden van* Indiën.

DEs jaers zestien hondert drie en zestigh, in Winter-maendt, wiert d'Ed. koopman *Peter Andreas* in Gezantschap na 't hof van *Visiapour* gezonden, om de gereze onlusten, tusschen de Maetschappy en *Fettechan*, Heer van *Wingurla* en andere landen, onder de Koning van *Visiapour*, te slissen en beslechten. Op de reize wierden hem toegevoegt d'onderkoopman *Hajo Harderwijk* en *Antony Rutgers*. Ook vontmen goet den Heer *Sia Sahep*, anders *Cha Abdul Asse*, Heer van *Atchera*, de komste der schepen, onder de vlagge van den Heer *Ryklof van Goens*, daer beneffens d'aenstaende boven reize van eenen Gezant, aen den Koning, by brieve, bekent te maken: om de verwijderde zake tusschen *Fettechan* en de Maetschappye, waer 't mogelijk, te beslechten, en in goeden stant te brengen: daer beneffens

fens het begroeten van zijne koninglijke Majesteit: voorts *Sia Sahep* voor de genoote vrientschap, in 't gerieven van de Hollandsche opper-hoofden in de plaetse *Atchera*, dank te zeggen. Daer en boven twee *Maldaers* des konings, om nevens hun reistuig den weg veilig te mogen bereizen, tot geleide te verzoeken.

Den veertienden van Winter-maent bequam de koopman *Petrus Andreas* een klein briefje van *Nurmamedy*, uit *Wingurla*, hoofd of bevelhebber van *Fettechans* vaertuigen, die te dier tijde zeil-reet lagen, om na *Persie* over te schepen. Dit diende tot geen ander einde, als dat d'onzen zich van zijns meesters, de Heer *Fettechan*, goed voornemen en genegentheid tot den Hollandschen landaerdt volkomen had te verzekeren: het welk hy, gekomen in zijne tegenwoordigheid, metter daet zou bevinden en met volle vergenoeging weer vertrekken. Alle deze heuscheden waeren tot geen ander einde op 't papier gebragt, als om kennis te maken en de lang verzochte vry gelei-brieven voor *Fettechans* vaertuigen, voor d'opreize van den koopman *Petrus Andreas*, te verzorgen: die niet voornemens was de zelve te verleenen, bevoorens de zake tusschen *Fettechan* en de Maetschappye wederom by geleid, *Wingurla* open gestelt, en voldoening, aengaende de gevluchte koopluiden, gedaen was.

Den achtienden bekomt de koopman *Petrus Andreas* antwoort van den Heer *Fettechan*, op zijn schryven aen *Sia Sahep* in *Wingurla* gedaen: en luid, over geslagen de gewone groetplegingen, in volgender wijze.

Den brief, neffens uwe groete, my door mijnen Tannadaer Limasie Pandito, *toegezonden, heb ik aengenamentlijken bekomen, en verstaen, hoe ghy genegen zijt in mijne tegenwoordigheid te komen en uw huis in* Wingurla *weer te begrypen, om aldaer, als vooren uw verblijf te nemen. Waer op by dezen ten antwoord diene, het my leet is, dat eenige onlusten tusschen uw volk en my ontstaen zijn: om welke neer te leggen, ghy zoo spoedig, als mogelijk zy, herwaert in mijne tegenwoordigheid dient te komen: als wanneer wy mondeling met malkandere spreken zullen: en zal u in alles vergenoeging gedaen werden. Ondertusschen laet uwe goederen en koopmanschappen wederom op* Wingurla *brengen: welke plaetse ik u geheel en al op drage, om daer in na eigen geliefste vry en onbekommert te handelen en wandelen. En op dat uwe opreize des te zekerder en veiliger geschiede, zijn de brengers des briefs, de twee* Maldaers *des Konings: onder welker veilige hoede ghy wel zeker herwaert komen zult.*

Na den twintigsten alles het geen tot schenkaedje, zoo voor den koning, als *Fettechan* zou dienen, vaerdig was, heeft zich de koopman *Petrus Andreas*, des uchtens vroeg, in gezelschap van d'onder-koopluiden, *Hajo Harderwijk* en *Antony Rutgers*, nevens verder gezelschap, op den weg na *Visiapour* ten hove begeven. Des middags quamen zy in een plaetse *Sandua*; en des avonds in *Nannagoum*: alwaer zy vernachten; hebbende vier *gouw* of zestien *kos* afgeleid.

Des morgens, den een en twintigsten, vertrokken zy van daer, en quamen des middags in een dorpje *Ponde*, aen den voet van den berg *Ballagate* gelegen: alwaer zy voorts dien gehelen dag, vermits het reistuig achter was gebleven, stil hielden. Dien dag was gevordert twee *gouw* en een halve of tien *kos*.

Des morgens, den twee en twintigsten, begaven zy zich weder op weg en aen 't beklimmen van den berg *Ballagate*: dien zy met groote moeite, uit oorzake van de herde storm-winden, des verleden nachts en noch des daegs, ontrent den middag op quamen: en des avonds ter ruste in zeker dorpje, *Terrila* geheten. Dien dag was een weg van drie *gouw* of twalef *kos* afgeleid.

Den drie en twintigsten ging de reize met den dag weder aen: en ontmoete hen onder weegs een dorpje *Torimbe*: quamen des middags in *Walwou*; des avonds in *Ogely*, de rustplaetse des nachts. En was dien dag gevordert vier *gouw* of zestien *kos*.

Den

Den vier en twintigsten togen zy voor daeg weer op reize, en quamen des middags voor een stedeken *Exumby*, drie *gouw* of twalef *kos* van *Ogely*: daer zy dien dag en nacht in een tuin verbleven: alzoo eenige behoeftigheden achter uit waeren.

Den vijf en twintigsten, voor dag, trok men uit *Exumby*, en quam ontrent negen uren voor *Ragiebag*, twee *gouw* of acht *kos* van *Exumby*: van waer zy zich aenstonts na de wooninge der Maetschappye begaven.

Des namiddags wiert de gezant door den *Mosumdaer* of tweede perzoon dier plaetse, by afwezen van den stedehouder, in gezelschap van alle d'aenzienelijkste koopluiden bewellekoomt. Boven mate vertoonden deze zich over zijne verschijning verheugt, en zeiden, met groot verlangen na de komste van eenen aenzienelijken perzoon van *Batavia*, tot beslechting van de verwijderde zake, tusschen *Fettechan* en de Maetschappye, gewacht hadden: dies zy geenzins twijfelden aen een gewenschte uitkomste, en hadden aen de voldoeninge des uitstaenden schult, by de koopluiden *Narsanna* en *Citsannawey* gelaten, goede ook hope. Voorts ontschuldigden zy zich, dat zy hem, uit oorzake van zijne schielijke aenkomste, de behoorelijke eere met het inhalen en feesteren van zijnen perzoon (volgens last van den stedehouder, op zijn vertrek na *Eynapour*) niet hadden konnen bewijzen en volbrengen: maer hy geliefde, des verzochten zy, hun genegen herte, met het aenbieden van eenige fruiten gunstelijken aen te nemen. Voorts vraegden zy of de gezant gene koopmanschappen mede bragt, nog voornemens was aldaer eenige in te kopen, ten aenzien te dier tijde de peper, kardamom, salpeter en andere koopwaren voor een redelijken prijs te bekomen waeren. Daer de gezant op diende: hy geene koopmanschappen had meê gebragt: noch veel min van voornemen was eenige ter dier plaetse te handelen: gemerkt de Maetschappye gene vaste logie had, om die te kunnen bergen: gelijk ook dit niet d'oorzake van zijne komste was: maer hy door haere Edele op *Batavia* alleenlijk afgezonden was, om de penningen, door de koopluiden *Narsanna* en *Citsannawey*, vermits hun vluchten, ten achteren gebleven, t'innen, en de rechte oorzake van dien t'onderzoeken: daer beneffens het ontzeide huis der Maetschappye op *Wingurla* weder te krijgen, en aldaer, gelijk voorhene, in vrede en onbekommert hun bezit te nemen.

Hier op vroegen zy: aen wien de gezant, gekomen in *Visiapour*, zich meinde, tot herstelling der voornoemde zaken, te vervoegen: met aenbiedinge daer en boven, indien hy genegen was, bereit waeren, aen de Koninginne (onder wien *Wingurla* behoorde) te schryven en zijne komste bekent te maken: want hy door haere hulpe, en die van haeren voornaemsten gelubden *Meliakout*, ontrent *Tikotta* (een plaetse, drie mijlen van *Visiapour* gelegen) zou kunnen ontmoet, en van daer regel recht voor zijne koninglijke Majesteit, zonder eenige hindernisse van de Heeren *Fettechan*, *Sid Sahep* of andere, gebragt worden. Beleefdelijken antwoorde de gezandt hier op aldus. Wel konden zy hunne gewoonte in 't schryven en verwittigen van zijne komste bekent maken: maer deed hen wegens hunne verdere aenbiedinge hartelijken bedanken: en zeide: hoe hy voornemens was zich aen den gene (namelijk *Fettechan*) te vervoegen, en met den zelven in gesprek te treden, die der Maetschappye de plaetse *Wingurla* ontzeid had. En twijfelde hy niet, of zy zou over dien weg tot haer deugdelijk oogwit geraken. Hier op deden zy hun zwijgen, en vervielen in andre redenen. Midlerwijle verscheen aldaer zeker *Biggery*, met verslag: hoe het reistuig in een dorpje *Ogely*, staende onder *Fettechan*, door orde van zijnen amptman aengehouden wierd. Aenstonts zond de gezant eenen met 's Konings *Firman* daer na toe. Hier en tusschen deed de gezant by een briefje *Fettechan* zijne komste tot dus verre verwittigen: daer beneffens d'inbreuke van zijnen *Mozumdaer*: met verzoek van daer in te willen voorzien.

Des avonts, den zes en twintigsten, wiert den gezant van den stadhouder van *Eynapour*, geheten *Sekque Sibidula*, door eenen zekeren *Maldaer*, een versche zood visch: beneffens een groet-briefje toegezonden: met aentuigen van groote genegentheid t'hemwaert. Na een kleine wijle quam hy zelf tot *Ragiebag*, om den gezant te begroeten, die den stadhouder, op verzoek der koopluiden, in perzoone inhaelde, en in de wooninge der Maetschappye bragt, alwaer hy hem, na een tijt lang met verscheide heusche redenen onderhouden te hebben, met vier ellen karmozijnroot laken en een slag-zwaert beschonk: welk hy met zonderlinge aengenaemheit aenvaerde: met verzoek op den gezant, van niet te willen vertrekken, voor al eer hy hem in zijne huizinge had wezen bezoeken, Het geen hem, na lang aenhouden, wiert toegezeit.

Des uchtens, den zeven en twintigsten, verscheen by den gezant in zijne wooninge zeker *Brahmene* uit *Atchera*, door de koopluiden *Narsanna* en *Kitsannawey*, uit *Visiapovr* derwaert gezonden: die zich, uit oorzake hy den gezant in *Wingurla* niet gevonden had, maer verstaen, dat hy zich reets op weg begeven had, derwaert vervoegde: beneffens een briefje van deze koopluiden aen den gezant. d'Inhoud was: hoe de Heer *Fettechan* zeer genegen was, aen de Maetschappye de plaetse *Wingurla* wederom in vrye bezit te geven, en haer volk onbekommert te laten zitten.

Wijders verzochten zy, dat de gezant hen mede de behulpelijke hand wilde bieden: als wanneer hy niet te twijfelen had, of zouden de Maetschappye, tot des gezants goet genoegen, voldoeninge geven.

Tegens den avont heeft de gezant zich vaerdig gemaekt, om, volgens de toezegging, den stadhouder van *Eynapour* te bezoeken, en met eenen van den zelven afscheit te nemen. Ook quamen, door orde van den stadhouder, deffelfs tweede perzoon en de *Dessey*, in gezelschap van verscheide speel-luiden, den gezant met buiten gewoone eere na 't kasteel brengen: daer hy door den stadhouder hertelijken wiert bewellekoomt, en in een kostelijk gestoffeerde zale met spijze en drank, als andersints zeer prachtelijken onthaelt: daer beneffens met een goud doorwrochte *Siadder* omhangen en beschonken.

Onder verscheide onderlinge redenen verzocht de stadhouder. Hy wilde zich regelrecht tot den Koning vervoegen, zonder op *Fettechan* acht te nemen: met aenbiedinge die weg door de Koninginne wel zoo veilig zou worden gemaekt, dat hy over den zelven genoech tot zijn oogwit zoude geraken: met byvoegen: hy moste zig aen de vriendschap van *Fettechan* zoo veel niet laten gelegen leggen: gemerkt de Koning, wanneer hy de plaetse *Wingurla* begeerde, die ten allen tijden konde bekomen. Op dit verzoek bedankte de gezant den stadhouder hartelijken voor zijne aenbiedinge: maer zeide gene reden noch orde te hebben, om *Fettechan* voorby te gaen: vermits zijne oogen nu geopent waeren, en zich genegen toonde, hem in alle redelijkheid te laten vinden. Daer en boven had hy niet alleenlijk wegens *Wingurla*: maer ook wegens den achterstalligen schult, door de koopluiden *Narsanna* en *Kitsannawey* ontdragen, met *Fettechan* te handelen: daer de Koning de Maetschappy wel met beloften zonder daet, volgens zijne gewoonte, voeden zoude. Belangende het verzoek van het weder krijgen der plaetse *Wingurla*, daer had hy niet tegen: maer wenschte reeds die zeehaven onder des konings gebiet te mogen zien.

Met dit antwoort bekende *Secque Sibidula*, dat des gezants voornemen op reden gegrontvest was: dies hy van zijnen voorslag afstant deed, en een andere praet voorsloeg, tot laet in den nacht: waer op de gezant eindelijk zijn afscheit nam: die met de zelve plechtelijkheden na zijne wooninge wiert gebragt, als hy van daer gehaelt was. Voor den dag vertrokken d'onse weer van *Ragiebag*, en quamen ontrent den middag aen den stroom de *Ganges*, en kort daer na aen het stedeken

Ey-

Eynapour: daer zy middagmael hielden. Alhier ontmoeten hen de gezant van den Grooten *Mogol*, *Mirsja Joherry*, die onzen Gezant vertoonden en ter hant stelde, eenen brief van voorschrijving, van den achtienden van winter maent, met des Konings *Chiap* verzegelt: beneffens een Moorsche rok en *Siadder*, tot een geschenk: waer by voor den Gezant verzocht wierdt, om met een schip van der Maetschappy na *Suratte* of *Persie* te varen. Dit ontzeide voor dien tijd de Nederlantsche gezant den *Mogolsche*: uit oorzake zijn last, ten hove, als noch niet volbragt was: deed des niet te min belofte, wanneer de zaken ten hove wel souden uitgevallen zijn, zijn verzoek, en 's Konings voorschrijven by wederkomste nader in achting te nemen. De *Mogolsche* gezant hield zich hier meê wel vernoegt en te vrede, ten aenzien hy aen een goeden uitslag ten hove geensins twijfelde, en de zaken aldaer allenthalve wel gebakent stonden. Derhalve was zijn voornemen, op dien bedinge zich na *Atchera Tapi Salse* te vervoegen, om aldaer des gezandts wederkomste en gunstig bescheit, op zijn gedaen verzoek en des Konings voorspraek, met verlangen af te wachten. De brief des Konings luide uit het Persisch van woort tot woort vertaelt aldus:

Dit Firman *van groot gezag en vermogen zend de Koning aen den* Hakkyn Petrus Andreas, *hopman van de Hollanders, die in des Konings gunste altijd blijven moet, en laet daer neffens weten: hoe hy voor weinig dagen uit den mond van den vermaerden perzoon van groot geslacht, eere en vermogen, die eenen ieder den weg van verstant en waerheid weet aen te wijzen: die zeer zeegbaer en gelukkig in den oorlog is: daer beneffens van zeer groote sterkte, en uit den geslachte des doorluchtigen huis van* Mostoffa, *en gesproten uit den huize van* Mortosa: *die zijn vertrouwen altijd op het huis van* Salomon *stelt: dien des Konings geheimenissen meê zijn toevertrouwt: waer door hy seer verheven is: een man, die de goede manieren doet onderhouden, en genegen is voor zijne vrienden oprechte en getrouwe dienst te doen: een sterke stut des Konings van edele afkomste, waer door hy by zijne Majesteit met kleding word begiftigt, (dees is* Sia Sahep, *anders* Sia Abdul) *uw schryven verstaen heeft dat de Faktoor* Jakob Bacheracht *zou afgezet en ghy in zijne plaetse gevolgt zijn: daer beneffens dat ghy genegen zijt, zich tot deze Koninglijke stad te vervoegen, om eenige zaken den Koning voor te dragen, en daer op zijne gunste te erlangen: waer toe de Koning van ganscher herten genegen is. Gemelde stut des Konings, of* Siasahep *heeft voorschryving verzocht, dat met uwe schepen de groote, wijze, voorzienige en welgelukkige Gezand des* Grooten Mogols *mogte vervoert worden ter plaetse, daer gaerne zou genegen zijn. Dies, om deze reden voornoemt ik niet kan nalaten dezen* Mirsia Joerry *u aen te bevelen, en begeere dat ghy den zelven wilt overvoeren ter plaetze na zijn believen; als wanneer des Konings gunste u meer en meer bevloeien zal. En op dat gy van des Konings genegentheid zoud verzekert zijn, zoo gaet hier nevens een* kabay *of rok, en* Siadder, *die uit des Konings naem wilt aennemen.* Een brief byna van een zelve inhout schreef de Koning aen *Iakob Bacheragt*.

Na vertrek ten zelven dage uit *Eynapour*, ontmoeten den gezant op wegh na *Atteny* twee *Pattamaers* met een briefje, door de koopluiden *Narsannawey* en *Kitsannawey*, aen den gezant, geschreven uit *Chiapour*, van volgenden inhoud:

Zy waeren uitnement verheught over zijn voornemen van aldaer ten hove te willen verschijnen: inzonderheid nu hy dacht zich aen *Fettechan* te vervoegen: met verzoek, hy zich niet tot *Siasahep* wilde begeven: alzoo die niet kon uitrechten, en, om hunne zaken te beslechten, ontrent den koning geen vermogen had. Daer en tegen zou *Fettechan* gehoort, en de gezant van zijnen last spoedig gehoor verleent worden, en de zake voor hen allen na wensch uitvallen. Hy zou zich slechs in *Chiapour* vervoegen, en *Fettechan* zijn komste verwittigen.

Des avonds quamen zy in *Atteny*, drie *gouw* of twaelf *kos* van *Raguebagh*, en hielden aldaer hun nacht-ruste.

Des morgens, den dertighsten, vertrokken zy uit *Atteny*, quamen des middags in *Eygely*: des avonds in *Honowaer*, drie en een halve *gouw* van *Atteny* gelegen: alwaer de koopman *Joandy*, door *Fettechan* uit *Visiapour* met een briefje aen den gezant gezonden, hem ontmoete. Dit luide: Hoe hy, op het ontfangen van zijnen brief uit *Ragiebagh*, na *Ogely* had gezonden, en d'aengehouden goederen doen ontslaen: met uitdrukkelijk bevel aen de schryvers en hoofden dier plaetse: zy voor diergelijke bedrijven zich na dezen hadden te wachten, of anders daer over stonden bestraft te worden.

Den laesten, des morgens vertrokken d'onzen uit *Honowaer*, in gezelschap van den koopman *Joandy*, en quamen tegens den middagh in *Tikotta*. Een klein stedeken is *Tikotta*, en leid voor het zelve een uitnemend schoon gebouw of *Karavansera*, tot gerijf van den reizenden man, en gesticht door zekeren gelubden, tot een gedachtenisse, die ook daer in begraven leid. Men zeid dit gebouw zou gekost hebben, drie *lak* of drie hondert duizent *penas*. Geduurende des gezants aenwezen ter gezeide plaetse, quamen uit *Visiapour* aldaer twee *Maldaers* aen, met een briefje van *Siasahep*, in antwoort op zijn schryven van den tienden dezer. Dit luide aldus:

Over de behoude komste der onzen met vier schepen in *Athera Tapi Salse* was hy zeer verheught. De goede genegentheid, die hy onzen landaert geduurig had toegedragen, kon *Iacob Bacheracht* getuigen. Voor wien, wanneer dees uit *Wingurla* wiert verdreven, hy een koninglijk *Firman* bequam, en had hem toegestaen in zijne plaetse (die hem gunstelijken door zijnen koning was op-gedragen) te mogen zijn verblijf nemen: waer door hy zich veele vyanden had op zijnen hals gehaelt. Des gezants herrewaerts komste had hy den koning bekent gemaekt, die gezeit had, by desselfs verschyning hem in alles zou begunstigen. Tot geleide wierden hem twee *Maldaers* des konings toegezonden, om den wegh des te veiliger te mogen doen.

De koopman en gemachtigde *Joandy*, verwittigt van d'aenschryvinge van *Siasahep*, en van het misnoegen, welk zijn Heer *Fettechan* over des gezands voorgenomen besluit, om door *Siasaheps* gunste ten hove te verschynen, geschept had, heeft, tot weghneming van dien, den gezand verzocht, by zijn voorgenomen besluit, van eerst by zijn en Heer te gaen, te willen volherden: van wiens goet voornemen en oprechte meininge, tot de Maetschappye, hy den gezand volkomen verzekerde.

Dies de gezand met d'onderkoopluiden over de zake raedpleegden, en raedzaem vonden regelrecht na den Heer *Fettechan* zich te vervoegen: gemerkt geoordeelt wierd beter te zijn, de zake in minne met dien Heer by te leggen, dan zich tot *Siasahep* te begeven, en over dien wegh by den koning klachtig te zijn: daer zy buiten twijfel geen goet einde zouden van te verwachten hebben, ten aenzien *Fettechan* by den koning zeer gezien, en ten hove van 't grootste vermogen was: die alles verniettigen zou, het geen door *Siasahep* ontrent den koning zou bearbeid worden.

De gezand, versterkt door deze redenen in zijn altijd gemeend voornemen, vertrok in gezelschap van *Ioandy*, en quam ontrent des avonds voor *Chappour*, de voorstad van *Visiapour*, gelegen vier *gouw* of zestien *kos* van *Honowaer*: daer hy door *Ioandy* in de tuin van *Fettechan*, om te vernachten, wiert geleit, en met veel fruiten en treffelijke mondkost uit *Fettechans* keuken verzorgt: daer beneffens door *Ioandy*, die ter yl binnen was geweest, zijnent wegen zeer vriendelijken bewellekoomt.

De geheele weg, van *Atchera* tot *Visiapour*, is vijf en twintig *gouw* of honderd *kos*, in afstant: een *kos* gerekent op anderhalve Hollandsche mijle.

Den eersten van Lou-maent heeft *Fettechan* den gezant des uchtens doen aenzeggen, zich vaerdig te maken, om na binnen in een bequaem logement te vertrekken: waer na toe

hy

hy tegens den avont door twee perzoonen, namelijk *Joandy* en *Kruxazinay*, verzelschapt met een parthye speel-luiden, gebragt is geworden. De gezant, gekomen in het logement, wiert uit *Fettechans* name aengedient, des anderen daegs, zoo wanneer het gelegen quam, gehoor te mogen hebben, met verzoek daer en boven, van de toegevoegde schenkaedje voor den Koning mee te willen brengen, ten einde de zelve al voorens oogschijnelijk te bezichtigen, zonder iet daer van te begeeren: het geen by den gezant goet gevonden wiert, na te komen.

Na dan des volgenden daegs alles vaerdig, en de schenkaedje op het cierelijkste opgetooit was, heeft *Fettechan* den gezant en zijn gevolgh door *Joandy*, *Kruxazinay* en den zelven stoet van speelluiden, weer laten halen en in zijne tegenwoordigheid brengen, en, na zijne vriendelijke groete, aen zijne zijde doen nederzitten. Voorts wiert *Fettechan* de volgende brief, door den Heer *Rijklof van Goens*, uit name van den † algemeinen stedehouder, de Heer *Iohan Maetzuiker*, en de Raden van *Indiën*, zoo wel in 't Neerlandsch, als Persiaensch vertaelt, ter hand gestelt.

Aen den welgebooren *Fettechan*, Heere van *Wingurla* en andere landen onder den Koning van *Visiapour*.

Groot Achtbare en wijt-beroemde Heer:

Voor twee maenden en twintig dagen herwaert, zijn wy met verscheide oorlogs schepen van mijne Heeren, d'algemeine stedehouder en Raden van Indiën, *van 't kasteel van* Batavia *gescheiden, hebben noch eenige onder weeg gelaten, en ook noch zeven op* Ceylon *gevonden: om den Portugesen, onze vyanden, alle mogelijke afbreuk te doen. Ook zullen noch eenige over* Ceylon *na volgen, die alle, zoo tot onzen handel, als ten oorlog, voorby* Wingurla, *langs de kuste tot in* Persie *staen te verschijnen.*

Wijders, mijne Heeren hebben wel uitdrukkelijken aen my belast, hunnen gemachtigden, Petrus Andreas, *die aen den Koning wort gezonden, mede te nemen, om door hem vernomen te worden, uit wat redenen en oorzake het uwe Achtbaerheid gelieft heeft ons volk, tegen 's Konings uitgedrukt* Firman, Wingurla *te doen ruimen en na* Atchera *te drijven. Zeer vreemt is dit mijnen Heeren voorgekomen: als ook dat uwe Achtbaerheid, van onzen koopman* Bacheracht, *een zomme van vijftien duizent* penas *eischt, en om de weigering hem hebt doen verhuizen: dat niet hem, maer mijnen Heeren geschiet is: want een dienaer, gelijk zijne Achtbaerheid wel kan gedenken, heeft gene magt, om zijns Heeren goet weg te geven, zonder zijnen uitdrukkelijken last. Ook waren nooit myne Heeren aen uwe achtbaerheit iet schuldig. Dies onze koopman met reden uwe Achtbaerheid deze penningen heeft onthouden. Wy zullen dan daerom niet veele woorden met uwe Achtbaerheid hebben: maer verzoeken haer, dat zy ons de koopluiden,* Narsanna *en* Citsannawey, *met hunne afgeperste middelen, overleveren, op dat zy door goede middelen onze achterheden mogen bekomen. Onze Heer algemeine Stedehouder en Raden van* Indiën *hebben over ons geschil aen den Koning geschreven, gelijk dat hunnen gezant voornoemt tot voorschryving is gegeven. Dees heeft ook last om met uwe Achtbaerheid te handelen. Weshalve gelieve hem geloof te geven. Tot erkentenis gaet in zijne handen, om aen uwe Achtbaerheid aengeboden te worden,*

Een groote Japansche kist.
Twee snaphaens roeren.
Twee klingen.
Een stuk goude kant.
Vier *man* noten.
Vijf hondert *penas*.
Veertig stux klein lak-werk.
Twee *Loerys*.
Vier *man* foely.
Vier *man* nagelen.

Verzoeke dit in dank mag aengenome worden.

In de plaetse van *Siasahep Atchera Tapi Salze*. Den tienden van Wintermaend 1653.

Den zesten deed *Fettechan* den gezant aenzeggen. Hy zich tegen 's an-

deren daegsklaer zou maken, om zijne koninglijke Majesteit te begroeten, en den brief van haere Ed. op *Batavia*, aen den Koning geschreven, afvorderen: dien hy zeide de Koning zelf eischte, om voor zijne verschijning daer af kuntschap te mogen hebben. Dit stont men hem op zijne begeerte toe. De brief luide aldus.

Aen den Grootmachtigen Heere Adelsia, *Koning van 't Rijk* Visiapour, *dien wy by dezen wenschen geluk en voorspoet, zege over zijne vyanden en veel jaren levens.*

Groot machtige Heer en Koning,

Wy hebben dezen jare, uit den brief, dien onze koopluiden van Wingurla *aen ons gezonden hebben, met groote verwondering verstaen, hoe zy luiden, om eenige gereze onlusten, niet zonder toedoen van zommige quaetwillige menschen, waeren genootzaekt geworden, van daer op te breken, en na een andere plaetse, gelegen onder de heerlijkheid van* Sia Sahep, Atchera Tapi Salse *geheten, te verhuizen: zonder wy daer van den rechten oorsprong hebben kunnen wijs worden. 't Zou wel kunnen zijn, dat de koopman* Bacheracht, *onkundig in 's lands manieren, door zijnen omgang wel iet onsmakelijken mogte veroorzaekt en reden tot eenig misnoegen gegeven hebben. Maer hierom had de Heer van die plaetse d'onzen niet terstont uit hunne verblijfplaetse te verstoten: dewijl zodanige bejegeningen en smadelijke uitdrijvingen geheel en al strijdig zijn met de* Firmans, *die uwe Majesteit ons van tijt tot tijt voor zoo veele jaren heeft gelieven te vergunnen: welke wy ook van onze zijde altijt heiliglijken hebben onderhouden, en noch bereid blijven t'onderhouden. En ten einde wy mogen weten hoe haer de zaken, dezen aengaende, ontrent uwe Majesteit bevinden, zoo hebben wy goet gedacht daer over by dezen aen uwe Majesteit te zenden onzen koopman* Petrus Andreas, *om, na ontrent uwe Majesteit dezer verandering vernomen te hebben, met uwe Majesteit vorder te handelen, tot bevesting van het oud* Firman *en de vryheden, ons voorhene van uwe Majesteit verleent, zonder daer van eenigzins te wijken. Dit is onze enkele meening en voornemen: en waer in wy niet zullen twijfelen, of zullen het gemoet van uwe Majesteit t'onzen genoegen behoorlijken vinden gestelt, om voor te komen alle verwijdering, welke uit het tegendeel zoude mogen ontstaen. Uwe Majesteit mag onzen afgezonden in al het geen hy met uwe Majesteit overkomen en verhandelen zal, volkomen geloof geven. De zelve heeft ook last, om zijne verrichtinge ten hove onzen † gemachtigden,* Rijklof van Goens, *na* Suratte *toe te schikken, op dat hy, met zijn wederkeeren van daer, alle noodige orde geve, die na gelegentheid van zaken zal vereischt worden. En op dat uwe Majesteit des te meerder van onze oprechte meeninge mogte verzekert zijn, zoo hebben wy onse gevolmagtigden voornoemt, die met een vloot schepen, tot vernieling van onze vyanden, langs uwe kuste komt, byzonderlijken bevolen, den koopman* Bacheracht *van daer te doen komen, met 't meeste volk en oorlogs-gereetschap: welke hy tegen onze orde en meininge aen land genomen heeft: even als of wy aen de goede bescherminge van uwe Majesteit eenigzins twijfelen: dat ons nooit in den zin gekomen is.*

† Commissaris.

Wy zullen dan hier van niet meer zeggen; maer uwe Majesteit onze Residenten in zijne veilige hoede beveelende, vertrouwen, dat zy nopende onze zaken, zodanige orde zal stellen, dat 'er voortaen tusschen uwen en onzen staet geen onlusten meer zullen werden veroorzaekt. Dies wy ons daer op verlaten.

Tot een teken van onze goede genegentheid tot uwe Majesteit, zende hier nevens de volgende geschenken, die zijne Majesteit met zoo goede hand gelieve t'aenvaerden, als het gaerne van ons aen uwe Majesteit word toegezonden. God beware uwe Majesteit en Koningrijk.

Des anderen daeghs dan maekte de gezant met zijn gevolg zich vaerdig, om, volgens aenzeggen van *Fettechan*, by den Koning te verschijnen; hoewel zulx, uit oorzake den Koning iet anders voorquam, niet eerder, als den achtsten heeft kunnen geschieden.

Als

Als dan vervoegden zich d'onzen met de meegebrachte geschenken ten hove. Zoo wel met de genen, die *Fettechan* tot een vereering waren toegevoegt, (behalven een verlakte kist en twee snap-haens roeren, die hy voor zich zelfs behield) als die in 'tbyzonder aen den koning quamen.

Hier mee wierden zy door een aenzienelijken Heer, genoemt *Abdulakijn*, en *Ioandy* binnen 't hof in een heerlijk vertrek geleid, en aldaer, na een kleine uure vertoevens, van den koning ontboden, dien zy, vergezelschapt met verscheide heeren, in een koninglijk kabinet vonden zitten.

Na het afleggen der groete, bood de gezand de geschenken den Koning beleefdelijk aen: die bestonden in

Een groote Iapansche kist.
Een stuk groen laken.
Een stuk rood laken.
Een zilveren lampet met zijne schotel.
Vijfhonderd pagoden.
Een lange snaphaens roer met zilver beslag.
Vier houwers.
Vier Loerys.
Tnegentig stuks allerhande schoon klein lak-werk.
Negen man { *Foely.* *Nooten.* *Nagelen.* }
Een stuk goude kant.

Groote aengenaemheidt scheen de Koning in de geschenken te hebben. Vraegde voorts na des gezants gezontheid: daer nessens na den oorlog, tusschen d'onzen en de Portugesen: desgelijx na die van *Malta* en den Turk: als ook na de verwydering, tusschen de Maetschappy en *Mirsumnela*: daer op zy den Koning in 't lange voldeden. Eindelijk deed de Koning de geschenken voor zich brengen, die hy van stuk tot stuk bezichtigde: inzonderheid het Japansch lak-werk, en groen stuk laken: daer hy boven gemeen vernoegen in schepte, met verklaren van nooit zoo zinnelijk en raer gezien te hebben. Hy vertoonde het aen zijne tegenwoordige Heeren: en zeide het zelve waerdig was, om eenen koning aen te bieden: telde voorts de stukken, en deedze, na de zelve aen zijne oogen gedrukt te hebben, in grooter kasjes zorgvuldighlijken neerzetten. Naderhand sloeg hy zijne oogen weder op d'onzen, en vraegde: Wat zy nu buiten den inhoud des briefs, door den algemeinen Stedehouder aen zijnen persoon geschreven, te verzoeken hadden? Waer op de gezant in de Moorsche tale, tot byzonder benoegen van den koning, antwoorde: te weten, dat hy betrouwde, zijne Majesteit uit de gemelde brieven van den Heer Generael, aen haer door *Fettechan* ter hand gestelt, wel zoude bemerkt hebben d'onlusten en hoonen, die den onzen van tijt tot tijt waeren wedervaeren: namelijk, hoe eenige van de hunne, door orde van den stedehouder *Sumasie Pandito*, zoo doot geslagen, als buiten gemeen gequetst waeren geworden: waer over tot noch toe de Heer *Fettechan* geen recht had gelieven te doen, met diergelijke klachten meer, ter zake dienende. Dies de Heer Algemeine Stedehouder *Ioan Maetzuiker* (vervolgde de Gezandt) tot wegneming van alle verdere onlusten, die door zulken misslag zouden kunnen ontstaen, zijnen persoon had gelieven te zenden, om het zelve zijne koninglijke Majesteit te kennen te geven: ten einde de Heer *Fettechan*, als andere Heeren mogten gelast worden 't voorig *Firman*, door sijne Majesteit voor achtien jaren verleent, te willen gehoorzamen, om, na luit dessels, door des konings gansche Rijk te mogen handelen en wandelen, als zy voor dezen gedaen hadde. Zoo dat quam te geschieden, de vriendschap, tusschen zijne Majesteit en den Heer algemeinen Stedehouder, zou meer en meer aengroeien en toenemen.

Het verzoek, antwoorde de Koning, van den algemeenen Stedehouder, stond hy toe: zou ook den Heere *Fettechan*, nopende de zaken, spreken, en in alles goede orde stellen, ten einde d'onzen hun verblijf weer op *Wingurla* mogten nemen: beloofde daer beneffens op den brief van den Heer Generael t'antwoorden: en zou zijne vriendschap, zoo lang hy leefde, blij-

blijven: waer op zy zich te verlaten hadden. Dies de gezant den Koning daer voor deed bedanken, die hem met een goude lakensche rok en goude *Siadder* deed begiftigen, en een paert toezeide: zulx hy daer meê zijn afscheit bequam, latende den Koning wel vergenoecht op de Japansche kist ster-oogen.

Na het verrichten der zaken, ontrent den Koning, was noch overig den Heer *Sia Sahep* te begroeten en voor de verblijf-plaetse der Maetschappy, in zijn zeehaven *Atchera*, te bedanken: daer beneffens de volgende geschenken aen te bieden: namelijk,

Een stuk { *root laken.* / *groen felp.* / *zilvere kant.* }

Drie man { *foely.* / *nooten.* / *nagelen.* }

Een pot met gepeekelde noten muskaten.

Met deze geschenken vervoegden zich d'onder-koopluiden, *Hajo Harderwijk* en *Anthony Rutgers*, (want de gezant wiert, door het ontstaen van een schielijke ziekte, belet zelf in perzoone te gaen) tot den Heer *Sia Sahep*, en leverden hem t'effens eenen brief van den Heer *Rijklof van Goens*, geschreven door last van den Heer Generael *Johan Maetzuiker*, en Raden van *Indiën*, over: die aldus luide.

Aen den wel gebooren *Sia Sahep*, Heere van *Atchera*, en Raed by zijnen koninglijke Majesteit van *Visiapour*.

Het is den Heere algemeinen Stedehouder en Raden van den Neerlandschen staet in Indiën, *zeer lief geweest te vernemen, dat uw Ed. in dien tijd, als d'onzen, om eenige gereze geschillen met* Fettechan, *genootzaekt wierden d'oude verblijf-plaetse op* Wingurla *te verlaten, hen in de lande t'uwer heerlijkheid zoo vriendelijken hebt gelieven t'ontfangen, en hen wooninge op* Atchera Tapi Salse *te vergunnen. Waerom ook gedachte Heeren my bevolen en belast hebben, zoo haest ik in de plaetse uwer landen zoude wezen aengekomen, u uit hunnen naem by geschrifte te doen alle dankbaerheid voor de eere, die uw Ed., in de persoonen van onze ontfangene residenten, aen gemelde Heeren zoo weldadelijken hebt bewezen: niet twijfelende of zijne Ed. zal in zijn verbond en vriendschap met den staet van de Maetschappye onveranderlijken volharden. Waer tegen zijne Ed. ook vrymoedelijken gelooven en vertrouwen mag, dat wy niet zullen aen onze zijde in die plichten gebreken, welke tot behoudenis en onderhoudinge van een oprechte en ongeveinsde vriendschap mogen strekken.*

Petrus Andreas, *die ten dien einde door haere Ed. van* Batavia *aen de koninglijke Majesteit in* Visiapour *gezonden word, komt met onze last tot uw Ed. dien gy in alles nader zult konnen horen. Wy verzoeken, dat uw Ed. hem in zijne zaken en verrichtinge ten hove niet alleenlijk; maer ook in alle vordere voorvallen en gelegentheden uwe goede hulpe en gunste wilt bewijzen: daer door haere Ed. op* Batavia *byzondere goede dienst en groote eere zal geschieden. Tot een teken van dankbaerlijke erkentenisse, zenden wy aen uw Ed. het navolgend: dat uw Ed. met zulken goeden herte gelieft aen te nemen, als het van ons gezonden word.*

In de plaetse uwer heerlijkheidt *Atchera Tapi Salse*, den tienden van Wintermaend, des jaers 1654.

RYKLOF *van* GOENS.

Zeer groot benoegen betoonde *Siasahep* in het lezen over den inhoud van dezen brief, en was hem het meegebrachte niet minder aengenaem, als den Koning.

Des avonds, den tienden, verscheen de stedehouder van *Ragiebag* in *Visiapour*, om der koninginne de gerechtigheid haerer plaetse *Ragiebagh* toe te brengen. Des zelven avonds quam dees de Gezand bezoeken, met verklaren van gezonden te zijn door den voornaemsten gelubden der Koninginne, om uit haeren naem te verzoeken, of de gezand haer mede de eere geliefde te doen van te begroeten. Dit sloeg de gezand ernstelijk af, met voor-

voorwenden van daer gene orde toe te, noch iet voor de Koningin mee gebracht te hebben : dies hy voor ſijn Perzoon zich daer van ontſchuldighde.

Het was de Koninginne, diende de Stede-houder daer op ten antwoort, om gene geſchencken of giften te doen : alleenlijck verzocht zy de eere van het bezoeken te mogen genieten. Dan de Gezant bleef ſtip by zijn opzet, en ſloegh het af.

Den dertienden was de Gezant by *Fettechan* ter gehoor, op zijn verzoek, gekomen, met voornemen om verlof tot weghtrekken na *Wingurla* te bekomen, en met een, nopende de koopluiden *Narſanna* en *Cithannawey*, te handelen.

Het weghtrekken ſtont *Fettechan* hem in alles mede toe, en ſtelde hem een bezegelden brief aen den Heer Rijklof van Goens ter hant, met belofte op dien van den Heer *Maetzuiker* te zullen antwoorden.

Hy deed den Gezant, en de Onderkoopluiden, ieder andermael met een goude *Siadder* en *Siri Pinang* begiftigen : daer beneffen een uitnemend ſchoon Peert, door ordre des Konings tot zijne huize gebracht, uit den name van zijne Majeſteit overleveren : waer mede zy verlof tot weghtrekken, en een vriendelijcke gelukwenſching op de reize bequamen.

Den veertienden wiert de Gezant door *Fettechan* verwittight, hoe de Koninginne zeer genegen was, om de eere van zijne perzonelijke bezoeking te mogen genieten : met verklaring, zoo zulks geſchiede, zijnen perzoon daer door groote eere en vrientſchap wedervaren zou. Dies niet tegenſtaende ſloegh de Gezant zijn verſoek af, en bracht de voorige ontſchuldinge by. Dan dit mocht niet helpen, en liet *Fettechan* den Gezant andermael weten : dat de Koning zelf zulcks gebood. Derhalven hy ſich, op zijn lang aenſtaen, eindelijk heeft moeten vaerdigh maken. Men raepte dan noch eenige kleinigheden, zoo van Lackwerck, als ſpeceryen en andere by elkandre : en wiert de Gezant den zelven dag, door den Stedehouder van *Ragiebagh*, in gezelſchap van een goet getal van rosvolck, met groote eere na 't Kaſteel, en voor der Koninginne getimmerten gebracht : alwaer de Gezant, na gedane eerbieding, met een Moorſche Rok en Siadder wiert omhangen, en toen door den Gelubden in een vertrek geleit. Dees beloofde aen de Maetſchappye, uit den naem der Koninginne, alle gunſte, daer beneffens tol vryheit in haer gantſch rijk, inzonderheit in de Koopſtadt *Ragiebagh* : voor welcken milden weldaet de Gezant de Koninginne en zijn Majeſteit bedankte : en nam, na eenige onderlinge geſprek, nopende de oorzake der komſte, zijn afſcheit, en zijn vertrek na *Fettechans* tuin.

Den zestienden braken de Gezant en d'Onderkoopluiden uit *Fettechans* tuin op, trocken voorby *Tikotto* en *Onowaer*, en vernachten in *Telſing*, en quamen des anderen daeghs 's avonts in *Ragiebagh*.

Den twee en twintigſten is weer de reize uyt *Ragiebagh* na *Wingurla* aengevangen. Zy trokken des middags voorby *Namtabath*, en quamen des avonts ter nachtruſte in *Laethi* : des anderen daeghs middaghs in *Kapſie*, en bleven des nachts in een dorpje *Pael*. Des morgens braken zy van daer op, leiden het des middaghs in een dorpje *Ingurla* op, en quamen des avonts in de Koopſtadt *Patagoun*, daer zy 's nachts buiten de poorte ter ruſte verbleven.

Des morgens vertrokken zy van *Patagoun*, en quamen ontrent ten zes uuren aen 't afgaen van den hoogen bergh *Ballagata* : lieten de peerden, om gemackelijck af te gaen, achter, en gingen gezamentlijk den bergh af, na het dorp *Nandagouw*. Trokken op den middagh van daer, en quamen tegen den avondt in *Manugouw*.

Na ter gemelde plaetſe de peerden watververſt waren, vont men goet, dewijl het ſchoon maneſchijn weer was, en ten einde in *Wingurla* gene toebereidinge van iets geſchieden zou, dien zelven avont zich dan voort te begeven : doch waren de wegen zo wel met

uitzienders bezet, dat den onzen niet mogelijck was heimelijken in *Wingurla* te komen.

Des niet tegenstaende ontmoete hen diep in den nacht op wegh het Opperhoofd van *Wingurla*, verzelschapt met eenige peerden, en ontallijk voetvolk: als mee meenighte van toortsen, waer mee zy den Gezant, met zijn gevolgh, perzonelijken na de loogie van de Maetschappye geleiden, en in dezelve bewellekomende: en die weder met vele plechtelijkheden aen de Maetschappye overleverden, met belofte van onverbrekelijken het verdragh en vervolgh van van vrientschap te zullen houden.

Den zestienden van Sprokkelmaendt quamen twee *Patamaers*, uit *Visiapour*, in *Wingurla*, met zich brengende twee brieven: een van den Koning, en een van den Heer *Fettechan*; maer biede aen den Heer *Johan Maetzuiker*: die de Gezant met zijn gevolgh, na 's Landts gewoonte, met alle eere ontfing, in gezelschap van het Opperhoofd van *Wingurla*, ontallijkke inwoonders, speel-luiden, en hoeren-gedans. De brief van den Koning luide aldus:

In den name des Almachtigen Gods, die eenen beschermer en onderhouder is van 't gantsch menschelijke geslacht, en desselfs zonde, door liefde tot hem, uit genade vergeeft: naerdien hy de werelt, met al wat daer in is, geschapen heeft.

Een groot Firman van uitnemend gezagh heb ik voor dezen aen de voorige Opperhoofden op Batavia verleent: waer onder mee begrepen is, de uitgezochte en wijtberoemde Heer *Johan Maetzuiker*, algemene Stedehouder op Batavia, en Oppergebieder van de Hollanders in Indien. Ick laet dien weten, dat de brief, nevens het bygevoeght geschenk, door den *Hakkyn Petrus Andreas* aen my gezonden, ter gelegener en vrolijker tijdt wel heb bekomen, en in het lezen daer uit verstaen, dat uwe Ed: Residenten vele onlusten waren aengedaen, en dezelve niet, gelijck in voorige tijden, begunstight: daerbeneffens uit *Wingurla* verdreven: om welk oorzake gemelde *Hakkyn* by my is geweest: en heb ik, het geen, hy des belangde aen my verhaelt heeft, wel begrepen en my daer op bericht; doch niet bevonden, gelijk ghy lieden hebt aen my geschreven. Wel zou het kunnen zijn, dat zijne Ed: veel van onverstandige en onkundige luyden is wijs gemaeckt: het welck *Hakkyn* u mondeling te verstaen zal geven. Oock heb ik met *Hakkyn*, wegens de zaeke, gesproken, en zijn verstant gemerckt, tot mijne volkomen vergenoeging daer in: ja hem, tot een teken van dien in mijne tegenwoordigheit begiftigen eere aen doen laten: daer beneffens vernieuwing van mijne vorige verleende Firmans toegezeit. Voorts op dat aen mijn Koninglijck woordt niet kome te falen, soo heb ik niet willen nalaten, 't zelve by deze standt te doen grijpen. Gelastende en bevelende derhalven allen mijnen bevelhebbers en onderdanen in mijn gantsch Rijck, in gemelde voorige Firmans gedacht, dat zy uwe Ed. Residenten, die in mijn gebiet verblijven, volgens mijn wel gegeven Firman over achtien jaren verleent, vry en onbekommert, zonder eenig beletsel in mijn gantsch Rijck zullen laten handelen, en hunne koopmanschap drijven: op gelijcke maniere, als 't zelve voor desen is geschiet. Waer op zijne Ed. haer heeft te verlaten, en 't selve zoodanigh aen zijne onderdanen in mijn gantsch Rijck te gelasten.

Wyders, *Fettechan* schreef aen den Heer Generael Johan Maetzuiker, eenen brief uyt Visiapour, den vijftienden van Loumaent 1654. van volgenden inhout.

De grootste uytverkoren, meestgeziende en wijdvermaerde, die in de werelt uytverkoren is, inzonderheyt over de wijdberoemde Zee, ontzien als een Kayman en Tyger, is Johan Maetzuiker, onderkoning op Batavia: dien ik allen Heil, geluck, zegen, en voorspoet in zijn regeringe toewensche.

Uyt uwe Ed. wel gewilden en van herten aengenamen brief, my door uw Ed. gezant, den *Hakkijn Petrus Andreas*, ter goeder en vrolijcker tijt ter handt

handt geſtelt, heb ick uwe goede geſteltenis en welvarentheit vernomen, dieGod geve lang mag duurẽ. Gelieve my het zelve van tijdt tot tijdt te laten weten: waer door de goede genegentheit, wederzijds meer en meer zal vergroot worden. Ghy ſchrijft en ſchijnt my te beſchuldigen, als of ick uwe Reſidenten uyt Wingurla zou verjaegt hebben: 't is waer, tuſſchen hen en my zijn eenige onluſten ontſtaen: maer deſelve niet door my: maer door uwen Factoor *Jakob Bacherach* veroorſaeckt. En waer uit de eiſch der vijf tien duizent penas ontſtaen is, zal *Hakkijn* voornoemt u mondeling bekent maken. Dies ick daer van geen verhael zal doen. *Hakkijn* heb ick by den Koning gebracht, die hem begiftight en eere heeft aendoen laten, daer beneffens vryen en onbekommerden handel, gelijck uwe Reſidenten den zelven over achtien jaren genoten hebben, in zijn Rijk toegezeit, gelijck zijne Majeſteyt u by zijne gezegelden brief aenſchrijft, en toeſtaet. Mijne plaetſe Wingurla heb ick *Hakkijn* weder opgedragen, om daer niet gelijck van te vooren, maer veel vryelijker hun verblijf te nemen, en aen mijne Tannadar belaſt hen in alles de behulpzame handt te bieden: daer beneffens voor allen gewelt en overlaſt te bevrijden, ten einde het goet verdragh onder ons onderhouden wort.

EINDE.

BLADT-WYZER

Der eigen Namen van Koningrijcken, Lantschappen, Steden, Bergen, Revieren, Volken, &c. in dese Beschrijving gemelt.

A.

India-

V.

W.

Z.

AENWYSINGE,

Voor den

BOEKEBINDER,

Om de Kaerten en Afbeeldingen te plaetsen.

Druckfouten.

Het eerste zijfer wijst de pagie of het bladt aen: het tweede de colom: en de derde de Regel.

25. 1. 2. Leez Indi of Hindous. 2. 30. dat is, Vorsten: en hun Onderzaten Ragiputen of Rasbuten, dat zijn zoonen of Onderzaten der Rajas, genoemt worden. 34 2. 26 vervoegen. 36. 1. 2. bewijzen. 39. 1. 2. hoe veel: 45. 2. 6. worden. 50. 2. 52. zoodanige 47. 2. 36. Hals) of, 56. 1. 10. Weinsjas is, slechts 57. 2. 27 verliezen 58. 1. 24. geven 60. 2. 27. hen. 61. 1. 16. in't onderhoudt 21. andere 26. andere. 62. 1. 17. vrienden leggen op, 63. 2. 12. genootzaeckt zijn vele. 81. 1. 12. Hanseretse of Hanscrit en 81. 2. 1 die gebruickt wordt. 82. 1. 34. eerste wereld: 84. 1. 32. 7on. o. 1. 50. alsdan zal Bramma. 85. 2. vleeschwordingen of inlijvingen van Mahadeu of Wistnou. 88. 1. 16. Wistnou of Mahadeu 2. 37. Mahadeu 91. 2. 10. over 94. 1. 37. beval. 95. 2. 54. Fy mijn leven 103. 1. 39. van Ram haer voorgeschreven, daer hy haer. 104. 2. 17: hem —— 39. hy zeven bewegende 110. 1. 51. Maer Rawan wees. 111. 2. 71. die de magt van het 116. 1. 26. haer, en bleven beide. 117. 2. 2). Anders Mahadeu, 119. 1. 2. Ramma. —— 11. Ramma. 124. 1. 5. hem. —— 7. hen. 128. 1. 47 stelt hem 139. 1. 36. wort Eswara 2. 33. gestalte. 140. 1. 16. dier zy veel. 32 troosten en 142. 1. 11. allengs 142. 1. 6. van De Koning tot hebben staet ook op. pag. 170. lin. 46, en moet aldaer gelesen worden, en niet hier. 151. 2. 52. stoet 152. 1. 19. onlusten) 165. 1. 35. antwoorde: drie 165. 1. 41. d'onderste 168. 2. 22. eenige actie of voorwending. 172. 1. 51. Dan alleenlijck —— 22. geheel en al geen 176. 2. 23. Gueuure. 180. 2. 7. Koutewael. 111. 1. 53. Sousa of Sujas 181. 1. 4. Zakebbegam of Saheb Begum. —— 38. Kaets of Kanaten. 184. 1. 21. vijftig hondert duyzent of vijf milioenen ropias. 185. 2. 23. Tols, Savoys. 186. 2. 15. Batmans. 188. 2. 28. rechte handt de snaren. 191. 2. 33. Bewysen, wort. 193. 1. 8. Usbek, —— 12. noemen. 194. 2. 34 sterf. 198. 1. 22. genaemt Cheraffchan —— 2. 16. beleit en toverlist, besloot. 200. 1. 42. Asafchan. —— 53. Asaf. 201. 1. 29. Kubschiah of Koning van Cholkonda. 201. 2. 38. Korsorronne of Chosrou. 202. 1. 37. Mermerzia. 203. 2. 46. pendets. 205. 1. — gemael. 206. 1. 31. Goualeor, (welck —— 35. Steentotse en 208. 2. 15. nadien 209. 1. 14 na de gelegenheit gehad te hebben, van —— 2. 45. Schah-jehan, gekomen. 210. 1. 33. hen. —— 2. 7. hem. 211. 1. 45. beleg, 112. 2. 15. hen 113. 2. 26. noit anders 215. 1 1. toe, de hant 216. 1. 21. tegen hem op sijnen doortocht te stellen. 218. 1. 4. hechten: de 219. 2. 43. een zelve wijse. 220. 2. 13. vliegen. 222. 1. 40. op uw verhemelt gegeven. 288. 1. 4. want. 228. 1. 30. Sultan Mahmoud. 228. 1. 40. hem. —— 2. 16. hy niet. 232. 1. 7. waere. 235. 1. 44 maken van de stroom en stadt af. 238. 1. 2 om tot het. —— 2. 55. daer sijne 240. 1. 35. of hy 244. 1. 24. Wintersaysoen. 233. 7. 2. Serapah. 253. 1. 18. vergulthout: veel 254 2. 15. een 255. 1. 36. hoe langer, hoe meer. 263. 2. 20. garens. 264. 2 21. Agra. Begum-saheb. 265. 2. 45. na Indien of Sind. 266. 1. 50. meer. 272. 1. 35. Tatta en Tutta. 274. 2. 7. Paveljoen —— 2. 45. Lahor. 281. 1. 11. Gandar. —— 2. 12. Steden. 290. 2. 23. berechten en 292. 1. 21. Kafilas of vloten van Koopvaerdy-schepen. 296. 2. 23. anders ansion. 298. 1. 11. en daer. 300. 1. 34. dier gewesten. 303. 2. 14 vijfde is. 304. 1. 49. verwaerlozen. 304. 2. 27. Horoschoop, of geboorte-stonde. 305. 1. 9. gaet, dit. 337. 1. 31. teletten, den doode quaet te doen 312. 1. 32. meer zy. 315. 1. 5. onderwegs. 316. 2. 45. Dienvolgens. 323. 2. 6. bedankt. 329. 2. 1. Rajas. 33 . 2. 44. de naeste.

Beſchrijving
Des
KONINGRYCKS
van
PERSIE,

Behelſende

De Landſchappen Fars, Schirwan, Erak, Adirbeitzan, Karabach, Sagiſtan, Nixabur, Kilan, Mokan, Betziruan, Mazanderan, Chuſiſtan, Kermon, Cirkan, Mogoſtan, Loreſtan, Chorazan, Eri, Dageſtan en Amadan.

Vertoont in de Benamingen, Grenspalen, Steden, Gewaſſen, Dieren, Zeden der Inwoonders, Drachten, Beſtieringen, en Godtsdienſt.

Beneffens de onderhorige Gebuur-geweſten van Georgie, Imereti, Kacheti, Karduel, Guriel, Mengrelie, Avogaſie, Cirkaſſie, Albanie, Kurdiſtan en Gurgiſtan.

Verciert doorgaens met verſcheide Afbeeldingen, in Koper geſneden.

Door

Dr. O. DAPPER.

t'AMSTERDAM,

By JACOB VAN MEURS, op de Keyſers-gracht, in de Stadt Meurs,
Anno M, DC. LXXII.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

PERSIA
Sive
SOPHORUM
REGNUM
RUSSIÆ CONFINIA
TARTAR
MARE MAGIORE
MARE HYRCANUM sive CASPIUM
MENGRELIA
ARMENIA
TURCICI IMPERII PARS
ASSYRIA
ARZERUM
BOTAN
DIAR BECH
RABIA
CUSIS TAN
FARSI
LAR
ORMUS
MEDIA
GILAN
ADILBEGIAN
ARAGAGIAN
CASMIN
IEXD
ARABIA DESERTA
SINUS PERSICUS
AYAMAN sive ARABIÆ FELICIS PARS
Basora Fretum
Occidens

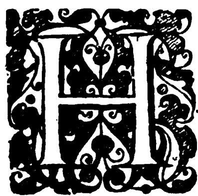

PARS
SAMARCHAND
MAURENACHER
ASBUSEN
SAFANIAN
TARTARIA
SIVE
IMPERII
MAGNI CHAMI
PARS
SIRISITUR
OCRAGE
BUCCARA
GIECUM
SACHI
ISTIGIAS
CHARASSAN
BEDANE
BALCH
IESELBAS
BAICHIS
SABLESTAN
CANDAHAR
Nochderizari mons
Coibocaran Montes
CABUL
SIGISTAN
CIRCAN
MAGNI
MOGOLIS
IMPERII
PARS
MARE
INDICUM
olim. MARE RUBRUM.
Milliaria Germanica Communia
Oriens
95
100
105
110
115
120
45
40
35
30
25
20

't KONINGRYK OF DE HEERSCHAPPYE *VAN* PERSIE.

ming.

Et Koningrijk of de Heerschappye van *Persie*, is, sedert vele eeuwen, met dien naem by Grieken en Romeinen, en noch heden by meest al de volken van *Europe* bekent: en word misschien alzoo genaemt na den Griekschen held *Perseus*, zoon van *Jupijn* en *Danaë*. Het wort by d'inwoonders *Agem* of *Agiam* of *Azem* en *Azemie* genoemt: en by de Turken *Ajem Vilager* of *Ajem Memleket*: welk eerste lande, en het tweede koningrijk der *Persen* betekent. Maer de rechte naem, volgens *Texeira*, is *Agem* of *Pars*: en die van d' inwoonders *Parsy* of *Agemy*: hoewel de naem van *Parç* of *Pars*, in 't bysonder, aen het Landschap van *Persie* eigen is. Anders worden de krijgs-luiden en edelen *Quizilbasci* of *Khiselbassi* genaemt. Het was by ouds een boven mate heerlijk en beroemt gewest, en koningrijk: en is twee hondert en dertig jaren de zetel van de twede *Monarchye* geweest: ja tot zoo verre opgestegen, dat (gelijk *Brissonius* zeit) geen koningrijk, op den aertbodem, tegen het zelve in magt en heerlijkheit opmogt. Hier om wierden desselfs bestierders of heerschers de Grote koningen, en koningen aller koningen genoemt, gelijk by *Plato*, *Strabo*, *Suetonius* en *Ester* te lezen is.

Het had zijne grens-palen wijd en breed uitgezet, en zeer veel volk-rijke Landschappen onder zijn gebiet: als onder ander uit het groot krijgsheir en krijgs-gereetschap, met welk desselfs koning *Darius* tegen *Alexander* te velde quam, (gelijk *Kurtius* in 't brede verklaert) is af te nemen.

Hoe wijd en breed oulinx dit rijk strekte, is by d'oude schrijvers, als *Strabo*, ook by *Bizarrus* en andre te lezen.

By ouds begreep *Persie* de meeste gewesten van *Asie* na 't ooste: ook een gedeelte van *Indiën*, en zelf *Egypten*, welk toen onder *Asie* gerekent stond: te weten, het had in de lengte van den *Hellespont*, tot voor by de monden van de stroom, *d'Indus*, zeven hondert duitsche mijlen, en in de brete, van den *Pontus* tot aen de kaken des *Arabischen* zeeboesems, vijf hondert: in welk bestek vele Landschappen en Koningrijken gestelt worden. Sedert den val der twede Monarchye van *Persie*, die twee hondert dertig jaren, van d'eerste oprechting af door *Cyrus*, gebloeit had, is *Persie* zoo wel door een oorlog van in, als uitheemsche vorsten zeer verzwakt, bywijle geheel en al in zwaere dienstbaerheit vervallen: ja in dier wijze, dat de *Arabieren*, na het zelve vermeestert te hebben, de Persianen dwongen hun namen te verloogenen, en voortaen zich niet meer Persianen; maer *Saraçenen* te noemen. Namaels is het door de Tartars t'ondergebragt, eerst onder de *Chinguis Chans*: daer na onder *Tamerlang*. Nadien tijd, evenwel, heeft dit gewest weer begonnen te bloeien, en hare oude glorye in de vorige eeuwe door de dapperheid van *Ismael Sofi* herwonnen; zulx het heden onder de machtigste Monarchyen van geheel Ooste gestelt wort.

Wat belangt d'uitstrekking of bestek des gebieds van *Persien*, niet wel kan die met zekerheit gestelt worden, ter oorzake van de gewoonelijke veranderingen des oorlogs tegen den *Turk* en *Tartar*, nu met verlies: dan met inlijving van het een of ander Landschap. *Uitstrekking.*

Volgens *Olearius*, uit berecht der Perſiſche land-kaerten zelfs, ſtrekt *Perſie*, (te rekenen al d'omgelegen onderworpen Landſchappen, als ledematen des Perſiſchen Rijks) van 't noorde na 't zuide, van de Kaſpiſche Zee af tot aen den zee-boeſem van *Perſie;* maer van 't ooſte na 't weſte, van de grens-palen van *Kandahar* af, tot aen den ſtroom *d'Eufraet* of *Moratſu:* ja het ſtrekt zich noch ten halven wege aen de weſt-zijde van de Kaſpiſche Zee, opwaerts na het Armeniſch gebergte; maer na 't ooſte tot aen den ſtroom *Ruth Chane Kurkhan*, eertijts *Oxun:* aen wiens noordzijde de Usbeken en Buchariſche Tattars woonen, die ook ten deele aen den *Pers* ſchatting geven.

De Landen van *Perſie*, volgens *Della Valle*, ſtrekken tot aen de Kaſpiſche Zee, tuſſchen welke en *Perſie* niet anders gelegen is, dan *Kolchis*, of een deel daer af: anders *Dadian*, en by de Turken *Mengrelia* genoemt: of een ander Landſchap, welk den Georgiers toebehoort.

Groote. *Maginus* breit *Perſie* van 't ooſte tot het weſte, tot acht en dertig graden uit: dewijl deſſelfs weſterlijkſte middag-lijn (genomen d'eerſte van het eiland *Teneriffo*) is op twee en tachtig graden, en d'aller-ooſtelijkſte op honderτ en twintig: maer van 't noorde na 't zuide tot twintig graden: te weten, van de drie en twintigſte tot aen de drie en veertigſte graet. Dies het gebiet van *Perſien* in de lengte vijf hondert zeventig mijl, en in de breete drie hondert zou beſlaen: een graet gerekent op vijftien mijlen.

De Perſianen zelfs, volgens *Johan de Perſiaen*, maken *Perſie* zes hondert Spaenſche mijlen lang, en vijf hondert breet: zeventien Spaenſche mijlen en een halve maken vijftien Duitſche.

Volgens *Kluverius* en *Golnits*, komt deſſelfs lengte, te rekenen van den ſtroom *Araxis*, tot aen *d'Indus*, op vier hondert zeſtig Duitſche mijlen: en de breete, van den ſtroom *Oxus* af, tot aen de Perſiſche Zee, op twee hondert zeventig mijlen uit.

Boterus brengt de brete van 't noorde na 't zuide op achtien graden, een ſtreeke van twee hondert zeventig mijlen.

Al deze ſtellingen der Schryvers voornoemt verwerpt *Olearius*, en wil dat *Perſie* naulijx twalef graden in de breete heeft, van 't noorde na 't zuide. Want zoo men d'uitterſte palen of oorden, die aen de beide tegen elkandre over leggende zeen, te weten de Kaſpiſche zee en Perſiſche zee-boeſem, wil nemen, men zal bevinden, dat de ſtadt *Huſum*, by d'inwoonders *Reſcht* geheten, en ſlechts twee mijlen van de Kaſpiſche zee gelegen, onder de zeven en dertigſte graet: en *Ormus*, in den Perſiſchen zee-boeſem, onder de vijf en twintigſte graet gelegen is; zulx het begrip dezer breete niet meer, als twalef graden zal zijn, een ſtreeke van hondert tachtigh Duitſche mijlen.

Perſie heeft tot grens-palen in 't ooſte den ſtroom *d'Indus*, het land des Mogols (ſlechts met eenige bergen en kleine Koningrijken tuſſchen beide) desgelijx het land van *Zakatay*: ten weſte *Diarbek* en *Groot Armenie*: de landen des Turks: den ſtroom de *Tiger* en het meir *Giocho*: in 't noorde, de Kaſpiſche zee of *Bachu*: beneffens de Noorder Tarters van *Usbek* of *Zagetay*, een gedeelte van *Moskovie*, tot aen den *Eder* of *Wolga*: in 't zuide, een gedeelte van den Perſiſchen zee-boeſem: de landen des Koningrijks van *Ormus* en een klein gedeelte van d'Indiſche zee. Gren-len. Van d'Ab Magi Jus Pers.

Volgens *Kluver* leit het gebiet van *Perſien* beſloten, ten noorde, met de Kaſpiſche zee, en den ſtroom *d'Oxos*, en berg *Kaukaſus:* ten ooſte, met den ſtroom *Indus*: ten zuide, met d'Indiſche zee en Perſiſche zee-boeſem: ten weſte met den *Eufraet* en *Tiger*, de Nifeeſche bergen en ſtroom *Araxis*. By na de zelfſte palen ſtelt *Golnitz:* te weten, ten ooſte den ſtroom *d'Indus* en een gedeelte van *Tartarye:* ten noorde, de Tarters neffens den ſtroom *Oxos*, en de Kaſpiſche zee: ten weſte, de Turken neffens het meir *Giocho* en de ſtroomen *Eufrates*, *Tiger* en *Araxis*: ten zuide, den Perſiſchen zee-boe-

boesem, *Elkatist* genaemt, en d'Indische zee.

By ouds waeren in dit bestek d'aeloude gewesten *Gedrosia*, *Karmania*, *Drangiana*, *Arachosia*, *Paropamisis Baktriane*, *Marigane*, *Hyrkanie*, *Aria*, *Parthia*, *Persis*, *Susiana*, *Assyria*, *Media*: heden 's daegs met andere namen genoemt, gelijk in 't vervolg zal blijken.

By den zelven *Kluver* wort de geheele hedendaegse heerschappye der *Sofi* of *Persen*, in de volgende gewesten of Landschappen verdeilt: als, *Sark*, *Kusistan*, *Elaran*, *Farsi*, *Arak*, *Elsabar*, *Diargument*, *Korasan*, *Sablestan*, *Kandahar*, *Sigestan*, *Chesimur*, *Kirman*, *Goadel*: beneffen het byzonder Koningrijk van *Ormuz*, en het Indisch Landschap van *Guzaratte*; hoewel dit laest onder den Mogol staet.

Deze heerschappye bevangt het Landschap van *Persen* of *Farsistan* (welk begrijpt de Koningrijken van *Lahor* en *Sofian*) *Seruan*, *Adherbajon*, *Arach* of *Hierak*, verdeelt in de Koningrijken *Kasbin* en *Amadan*: het land van *Guilan*, of, volgens *Texeira*, *Gheylon*, of *Kilan*, of *Gilan*, *Sarabat*, *Straua*, of *Diargument*, beneven het onderhorig gewest van *Mazandaron*: na het welk *Texeira* noch plaetst langs den Kaspische zee, *Bostam*, *Sabzabah*, en *Nyxabur*, eertijts hooft-steden van zoo veel Koningrijken: maer heden gebragt tot byzondere heerlijkyen of heerschappyen.

Noch bezit de *Pers Korazan*, *Kandahar*, de Koningrijken van *Sistan* en *Huienche*: beneven de drie Koningrijken van *Kurdistan*: een der welke in 't byzonder genoemt wort *Malaga* of *Miraga*, welk beslaet een gedeelte van *Chaldeen* en *Assyrie*, en springt tot aen *Bagdat*: daer en boven *Sagistan*, *Tabastan*, *Kablestan*, of *Sablestan*, *Nimruz*, *Stahar*, *Lorestan* of *Luristan*, *Circan*, *Eri*, en *Kermon*: en verscheide eilanden. Texeira.

De beroemste Landschappen van *Persie*, zoo als die heden in de tale des Lands genoemt worden, zijn, volgens *Olearius*, *Pasargadas*, het aller-oostelijkste en zuidelijkste Landschap van *Persie*: *Erak*, *Fars*, *Schirwan*, *Kilan*, *Adirbeitzan*, *Thabristan* of *Mezanderan*, *Iran* of *Karabach*, *Chorasan*, *Sablustan*, *Sitzestan*, *Kirman*, *Chusistan*, *Tzifire*, *Diarbek*.

Andere brengen onder het Koningrijk van *Persie* het Landschap van *Persie*, in de tale des lands *Fars* geheten, *Erak*, *Adirbeitzan*, *Iran* of *Karabach*, *Drangiane* of *Sagistan*, *Nixabur*, *Kilan*, *Mokan* of *Mogan*, *Betziruan*, *Mazanderan*, *Chusistan*, *Karmanie*, *Gedrosie*, of *Cirkan*, *Kache*, *Guadel*, *Makran*, *Mogostan*, *Lorestan*, *Chorazan*, *Sistton*, *Arie* of *Erie*, *Dagestan*, en *Amadan*.

Het Landschap van Persie *of* Fars.

HEt Landschap van *Persie*, (by ouds *Persis*) waer na ook het geheel Koningrijk vernoemt is, wort in de tale des lands *Fars*, *Farç*, of *Farsi* en *Farsistan* genoemt: welk laest eigentlijk *Land van Fars* te zeggen is: want *Stan* bediet op Persisch in 't algemein *Land*. Eenigen, als *Niger*, noemen het *Azamie*, en de Turken, volgens *Megisser*, *Farsik*.

Het is een groot gewest, heeft ten ooste de twee *Karmanien*, het woest en bebouwt, paelt ten weste aen *Susiane*, heden *Suse* of *Suster*, anders *Kusistan*, ten noorde aen *Medie*, heden *Sarch*, en strekt ten zuide tot aen den Persischen zee-boesem of zee van *Ormus*.

Langs de geheele kust van *Persien* vint men niet anders, dan zandige vlakten, niet alleenlijk zonder haven; maer ook zonder klippen, bergen of heuvelen. d'Inwoonders noemen evenwel met den naem van *Bender*, dat 's, *haven*, al d'aenkomsten, daer eenige wooningen of schuiten zijn, tot gerief der gener, die te scheep willen gaen. In het Landschap van *Persie*, aen den zee-boesem, is de minste haven *Riscel* genaemt.

Texeira. De zee-kust van dit Landschap begrijpt het Land, bewoont by de *Noutaques* Arabiers, en *Nibhelus* of *Nichilu*, die hunnen naem ontlenen van dien van deze kust: en rooven en ter zee kapen. Zy betalen schatting aen den *Sofi:* andere erkennen de Portugesen, en varen met vry-gelei brieven van hen ter zee, uit vreeze voor de Portugeese *Fusten* of kraken.

Ook is op den zee-boesem van *Persien* een vesting *Rexel*, en meer landwaerts in na 't noorde leid *Regh Ceysadin*, dat 's, *landstreke* of *zant van Ceysadin*.

Stad Schiras. De hoofstad van dit Landschap is *Schiras*, by d'Italianen en *Walter Raleigh*, *Siras*, en, volgens *Herbert*, na d'uitspraek der Persianen zelfs, *Scherazz* genoemt. Om haere gelegentheit op eene vlakte, wort zy in de Persische tale *Irumzami* geheten, dat is, *effen-stad*. *Ben Jonas* noemt haer *Syaphaz*: *Osorius*, *Niras*: *Sephanus*, *Cyrcebatha*: en *Celius*, *Cyropolis:* hoewel qualijk, volgens den zelven *Herbert*: naerdien alle d'oude Land-beschryvers de stadt *Cyropolis* aen den vliet de *Cyrus* in *Hyrkanie* plaetsen, gelegen op de Noorder breete van negen en dertig graden en een halve: daer *Sciras* op acht en twintig graden en vier en veertig minuten gelegen is. *Ptolomeus* plaetst een stad van een zelven name in *Medie*: *Quintus Kurtius* in *Sogdiane*, by den vliet, de *Jaxartes*.

Zoo *Elianus* getuigt, is een *Cyropolis* in *Indiën*: en, zoo *Plinius* wel heeft aengemerkt, een vliet van dien name in *Armenie*: maer niemant der ouden gedenkt een stad van dien name in *Persie*. Dies niet tegenstaende houd *Garcias de Sylva Figueroa* zekerlijk *Schiras* voor d'aeloude stad van *Cyropolis*, gelegen in het Landschap van *Pasargadas*. *Herbert* wil *Scheraz* afgeleit hebben, van het woort *Sheer*, dat *melk* in 't Persisch heet: of van dat van *Sherap:* welk een tros druiven betekent: want in geheel *Asie* is geen beter wijn, dan die van *Sciras*. Of misschien heeft de stad zijnen naem bekomen van d'aeloude inwoonders, die *Polianus Syrases* noemt.

Eenigen, inzonderheit *Filips van Ferrare*, willen *Sciras* voor d'aeloude stad *Persepolis* gehouden: of *Sciras* ten minste van zijne puinhopen of op desselfs grontvesten zou gebouwt zijn: bewogen door den tytel van hoofstad, dien *Schiras* in het Landschap van *Persie*: en *Persepolis* oulinx voerde. Dan een misslag, gemerkt *Schiras* geen zeer oude stad, en de plaets van *Persepolis* meer dan tien Persiaensche mijlen noordwaerts van *Schiras* afgelegen is. Ook maekt *Herbert* de bouwing van *Schiras* op de puinhopen van *Persepolis*.

Eenigen brengen de stichting van deze stad op *Jamshed*, de vijfde Koning van *Persie*, na wien, zoo de Kronijken getuigen, *Chedor la Omer* regeerde, niet lang na de doot van *Noë*.

Zoo *Boterus* wil, was *Schiras*, wanneer *Groot Kairo* noch een dorp was: welk hy met een spreek-woort bewijst, dat d'inwoonders nooit hebben hooren zeggen. Dies niet tegenstaende is het een zeer oude stad: want men vind haeren naem in eene Historie gespelt: welke zeit: dat *Roknaduddaule*, zoon van *Schach Hussan*, die een zoon van *Abbas Viez*, Heer van *Bagdad*, *Kermon*, *Loristan* en *Schiras* was, in deze stad des jaers negen hondert en tachtig, na 's Heilands geboorte, geboren wiert: welk is op het drie hondert en tnegentigste jaer na hunne *Hegire*, of *Mahomeths* vlucht uit *Meccha*. Herb

Naer uitwijzing van de Historien der inwoonders, zou de stad eerst voor zeven hondert en vijftig jaren gesticht zijn: een langen tijt na de Arabieren zich meester van *Persie* hadden gemaekt.

Zo men d'oude overlevering wil geloven, die men daer voor waerachtig houd, is de stad voor veel ouder te houden, inzonderheit ter oorzake van de grote krijgs-daden en werken, die men van zekeren aelouden Opper-heerscher van *Asie* verhaelt, geheten *Genpsit*, die men zeit vele eeuwen voor hunne tijt-rekening geleeft te hebben. En schoon zy onder elkanderen niet wel over een komen, in den tijt van de geboorte en regering Figue

van

van dezen held, zoo is geloofelijk, dat hy duizent jaer na den algemeinen water-vloet zou geleeft hebben. Men zeit deez de gene is, die deze grote en wonderlijke waterleidingen gemaekt heeft, die met zulk een groote meenigte waters het gansch land van *Schiras* bevochtigen, met de groote bergen, tusschen de stad en bronnen, t'ondergraven en doorsnijden, en dezelve in zoodanigen staet te brengen, als zy heden zijn, en door dit middel der stad zoo veel water te verschaffen, dat zoo alle de kanalen en beken te zamen waeren gevoegt, zy een tamelijken groten vliet zouden uitmaken.

De stad *Schiras* is gelegen op de Noorder brete van acht en twintig graden, en vier en veertig minuten, tien mijlen van de puinhopen van *Persepolis*, aen den stroom *Bendamir* of *Bendimir*, op een groot, vlak en lustig veld, omringt van alle zijden met zeer hooge bergen, (behalve aen de zijde, waer door men over de brug van *Pasa* in dezelve gaet) hoewel ontrent twee mijlen van haer gelegen; maer ten Noorde slechts een halve. Eertijds was deze schoone en deurluchtige stad veel groter, en had veel schoner gebouwen, als heden: naer uitwijzing van hare puinhopen, zoo wel binnen als buiten haere muuren. Zoo zeekere Arabische Landt-beschryver *Ulug Beig*, neef van *Tamerlaen*, getuigt, was zy by zijnen tijt drie mijlen en een halve groot. Een zelve groote geeft haer *Kontarijn*, en een getal van vier en twintig duizent huizen.

In den aenvang dezer eeuwe, deed Koning *Schach Abas*, tot straffe der muiterye van eenen *Jakup Chan*, stadhouder of heer van *Schiras*, een gedeelte der muuren slechten, die toen noch overeind stonden, en de grachte vullen, die haer omringde: hoewel men noch heden eenige moerassen ziet, gemaekt door het water, welk uit de naby gelege kanalen en water-leidingen daer in valt.

Zoo buiten, als binnen de stad, zijn meenigte van *Moskeen*, of kerken: waer onder zeer groote en prachtigh gebouwt: en inzonderheit de grootste, die van een ongemen ruimte is en een zeer schoone Dom heeft, veel hooger, als die van d'andere. Deze Dommen, die de Persen *Alkorans* noemen, is zeker slag van smalle en hooge klok-toorens, verciert van buiten met twee of drie galderyen of omgangen, d'een boven d'ander: van waer de *Morabouts* (een zeker slag van priesters) hunne gebeden luids-keels doen, driemael des daegs, met een heldere en sterke keele; doende een keer rontom den omgang, om over al des te beter verstaen te worden.

Daer is niet een gebouw, buiten noch binnen de stad, behalve de *Moskeen*, dat by de gebouwen van *Europe* in vergelijking kan komen: want uitgezeit twee of drie koninglijke huizen: (welker een in de stad, en de twee andere in de voorsteden zijn) is'er niet een aenzienelijk huis. Dat van den *Chan* of *Sultan*, hoewel het niet zeer van buiten vertoont, is evenwel zeer groot, en verrijkt met veele geschilderde en verguldе kamers, behalve de galderyen, hoven, boogaerts en tuinen. Alle d'andere huizen van gemene burgers: zelfs die van de voornaemste der stad, zijn klein en slecht: en alle d'andere vertrekken, behalve een beneden zale en twee of drie tamelijke kamers, zoo klein en smal, dat een ambachts-man hier te lande beter gehuisvest is, dan de grooten daer.

De stad heeft verscheide poorten: een, na den vliet *Pasargadis*, is genaemt *Darvaza Pasa*, dat's, *poorte van Pasa*, by ouds *Pasargadas*. Zy is zeer klein en staet naulijx overeind in het midden van eenige overblijfselen van een oude vervallen aerde muur. Tegen over deze poorte leit na 't west-noordweste een andere, *Darvaza Achem* geheten, dat's, *yzere poorte*. Aen deze poorte begint een lijn-rechte straet, lang over de twee duizent treden, en breet over al gelijkelijk ruim tnegentig; eindigende aen de huizing of paleis des Konings. Ter weder-zijde heeft deze strate een muur van ontrent een piek hoog, gepleistert met

kalk en zonder huizen: maer achter deze muuren zijn zeer schone tuinen, vol vrucht-boomen, en vertijkt met eenige speel-huisen, die twee derde deelen van de straet aen beide zijden beslaen. Deze huizen behoren ook aen den koning. En niet-tegenstaende de zy weinig vertrekken hebben, zoo zijnze evenwel zeer wel bebouwt met groote galderyen en schoone uitkijken, zoo wel over de straet, als over de tuinen, die haer aen beide zijden over een halve mijle verre uitstrekken. Deze straet, om hare ruimte en effenheit, dient den Persianen tot een ren en schiet-plaetse met de booge. In het midden staen zes witte marmere pylers van twee voet dik en een halve piek hoogh, gezet twee en twee, en ontrent vijftien of zestien schreden van elkanderen, om een schrank den genen te verstrekken, die zich in den ren-strijt oeffenen. Aen het einde der straet staet des konings paleis, met zijne galderyen en uitkijken, prachtig gebouwt, en lustig en heerlijk, inzonderheit door zijne hoogte, van verre in 't oog. Aen die plaetse klimt men by twee trappen op een kleine aerde vlakte, een weinig boven de straet verheven, ten einde men daer niet te peerde zou voorby rijden. Aen den ingang en by de galderye des paleis, leit in het midden van deze aerde vlakte, een achthoekige poel, vol met loopend water.

De meeste inwoonders der stad, verschynen allen vrydags, (de zondagh der Persianen en andere Mahometanen), als op een openbare plaetse, te voet en te peerde: en oefenen zich daer de krijgs-knechten en luiden van staet, met hoopen, welk hun gewoonelijkste oeffening is.

De luiden te voet, zoo vrouwen als mannen, na eenigen tijd dit vermaek gezien te hebben, gaen wandelen in de tuin, welke altijd door orde des konings voor hen open staet, die allerlei slach van menschen, zonder onderscheit, daer in laet komen: hoewel met beding van de boomen niet te schenden.

Desgelijx ook de ruiters, na hunne oefeningen gedaen te hebben, en vermoeit zijnde, stygen van den peerde, vry verre van de poorte des huis: waer door men in de tuin gaet.

Na een keer of twee rontom gewandelt te hebben, brengt ieder of laet brengen zijn flesch met wijn, dien men noit vergeet, om vrolijk te zijn.

By het Paleis des Konings is een prachtig huis met een tuin, een werk van den grooten *Ismael Sofi*. Wel is het niet zeer groot: (want het beslaet zeer weinig plaetse): maer is zeer fraei gebouwt. Het is toorns-gewijze gesticht, en drie verdiepingen hoog: waer op men by kleine en smalle wendel-trappen klimt: gelijk men in alle andere huizen der Persianen doet, die zich niet zeer bekommeren, om hen van buiten cierelijk te maken. In de tweede verdieping, daer de beste en schoonste vertrekken zijn, is een groote en schoone zale: en in desselfs midden een gewelfde Dom, die de geheele zale bedekt, welke geen ander cieraedje heeft, als dat zy met kalk gewit is. Om hoog zijn veel glaeze vensters, waer het licht van den dagh door schijnt. In dit vertrek desgelijx in de andere kamers van de zelve verdieping, ziet men veele afbeeldingen van geschilderde vrouwen, de meeste met rokken aen, en na de Italiaensche wijze gekleet: met gevlochten hair en bloemen op 't hooft: waer uit blijkt deze schilderyen misschien door Italiaensche meesters gemaekt zijn.

Uit deze zale treet men in veel andere kleinder kamers: zulx, hoe heet het des zomers is; men aldaer verkoeling gevoelt; maer des winters is het daer vry kout.

Onder de galderyen, waer mee dit lusthuis omringt is, zijn twee de grootste. D'een is boven de poorte des huis, en hangt over de strate: zulx men van daer de stads-poorte *Darvasa-pasa* kan zien.

D'andere galdery, staende over de voornoemde, is boven de poorte, waer door men in de tuin gaet, en hangt over de tuin, op een zelfste fatsoen, als d'andere, over de strate, en staet tegen het West Noord-Weste:

zulx

zulx zy des zomers een frisſche lucht heeft, zoo lang de winden uit den noord-weste blazen. Zy heeft aen ieder zijde een kleiner galderye: die, gelijk ook de groote galdery, recht tegen over een fraeie en lustige laen van dikke cypres en plane-boomen ſtaen. Ieder van deze twee groote galderyen heeft drie groote poorten, op een zelve ſtreeke: zulx men, zijnde de groote zale in 't midden, niet een poorte in deze galderyen heeft, waer door men de ſtrate voornoemt, en de laen van cypreſſe-boomen niet zien kan. Uit het middel-punt van de zelve zale, en uit ieder van de twee poorten in 't midden, ziet men niet alleenlijk over de ſtrate en laen: maer ook deſſelfs einde tot aen de poorte der ſtad: en tot aen die van de *Haram* of vrouwen-timmer: dat in het midden des tuins is. Met recht mag men deze tuin een dicht boſch van allerlei ſlag van vrucht en andere lommerrijke boomen noemen, die een groot getal van groote en kleine laenen maken: maer alles lijn-recht gepoot. Ook is de gront, die effen en waterpas leit, doorkruiſt en doorſneden in veele groote en vierkante bedden. De laen van Cypres en plane-boomen voornoemt is de voornaemſte van deze tuin: welk begint van de poorte des huis, waer door men in de tuin gaet, en ſtrekt tot negen hondert treden in de lengte, en dertig in de breete: en is zeer effen en recht. Deze laen is bezet aen beide zijden met de groote cypreſſen voornoemt, die zoo dicht en dik zijn, dat drie man den ſtam niet omvademen kunnen: en zoo hoog en recht, dat zy zeer groote *obelisken* verbeelden. En niet tegenſtaende deze lanen aen den voet van deze boomen zeer effen zijn, zoo rijſt niettemin aen beide zijden een klein voet-pat: een voet hooger, als het middenſte, en tot de breete van vijf of zes voet. Hier door blijft het midden, daer men niet wandelt, altijt groen, en vol van zeker gras, als klaver-blat. Men vint 'er alle daegs een groote meenigte van vrouwen en mannen, die zich aldaer gaen vermeien, tot hun tijtverdrijf en vermaek: het welk zy in hunne tale *Tamaxa* noemen, en dit van alle andere tijdverdrijven en geneuchten onderſcheiden: waerom de Hoveniers deze lanen met groote neerſtigheit ſchoon houden, en van tijd tot tijd bevochtigen, ten einde de grond altijd groen blijft. Ook ſteken deze geen klein gewin daer by op: want ieder die inkomt, geeft hen een vereering. Aen den wortel van deze plane en cypresboomen, loopt buiten de laen aen ieder zijde een ſchoone beek van loopend water, die zich daer na in verſcheide beeken verdeilt, en in veele plaetſen van de tuin vloeit. Op het eind van deze laen is de *Haram* of vrouwen-timmer, dat de Perſianen altijd trachten verre van hun gewoonelijk verblijf te hebben. Dit is een huis, geſticht op een zelve vorm en maekſel, als het ander: maer is zoo groot en hoog niet: zulx ook deſſels vertrekken veel kleinder zijn. Het gebouw ſtaet op een aerde vlakte, die zeven voet hoog boven den gront van de tuin leid, en is opgehaelt met dikke vierkante brik-ſtenen. Neffens dit gebouw is aen ieder zijde veertig voet erfs: dat tien kleine achtkantige tanken of poelen begrijpt, die ieder ontrent een halve vadem diep zijn. Zy leveren elkanderen het water toe, dat zeer ſchoon en klaer is, door zeer kleine beken, die in elkanderen loopen, en ontrent een halve voet diep zijn. Dit huis is niet gedekt met tiggelen; maer met aerde en klein gekapt ſtroo of kaf: waer van men een mengſel maekt, welk zulk een ſterke en herde korſt geeft, dat de vocht, hoe veel waters daer op valt, nooit tot op 't hout, of gewelfſel van brik-ſteen (dat men gewoonelijken onder dit dekſel maekt) kan door dringen. Maer het water loopt in de goten, die rontom aen de muuren zijn gehecht: zulx het bovenſte des huis, dat plat is, altijd droog blijft. Men heeft op dit dak of plat, desgelijx op die van alle andere huizen, een ſtuk van een marmere pijler, van drie of vier voeten lang en een dik: waer van zy zich dienen, om de nieuwe aerde en ſtroo, die men alle jaers daer op brengt, effen

en

en vast te maken. Door dit middel word daer een schone en lustige plaet-se van gemaekt. Men kan daer van de gehele tuin over zien: des nachts, in de groote zomer-hitte, daer op wandelen: en by daeg, des winters, wanneer het schoon zonneschijn weer is. En uit oorzake men in het stroo, welk zich met d'aerde vind vermengt, eenige gerste granen en andere zaden by wijle heeft, en d'eerste regen het bovenste van dit aerde plat week maekt, zoo ziet men het by wijle in weinig dagen met groente en bloemen bewossen. Deze tuin geeft by na allerlei vruchten, die men in *Europe* heeft; maer zijn ongelijk lekkerder: inzonderheit peeren, druiven van veelerlei slag, alle van een wonderlijke smake, zeltzame schoonheit en yzelijke groote. Men heeft 'er ook ongeloofelijk veel pistacien, amandelen, en de beste nooten van de geheele werelt.

Zestig of zeventig treden van de *Haram* is aen d'eene zijde een groote en schoone vierkante poel of waterbak van over de drie vadem diep: waer by men met vier of vijf trappen opklimt. Ieder zijde is over de honderd voet lang, en met marmer opgehaelt. Rontom loopt een weg of gang van vierkante brik-steenen, die over de twintig voeten breet is. Van drie tot drie voeten heeft men een trap van drie voeten breet, gemaekt in vorm van een tooneel: langs welke men na 't water neerklimt. In den poel heeft men twee groote schuiten, tot een speel-reis en tijt-verdrijf der mevrouwen, als die daer zijn. De poel is vier of vijf trappen boven d'aerde verheven: hoewel niet als aen de drie zijden: want de vierde leit waterpas met de tuin, die aldaer door een beek van over de drie voet breet, en anderhalve diep, een groote meenigte van zeer klaer en helder water uitloost. Deze beek is altijt vol water, tot aen den kant van den weg, die met brik-steen geplaveit is. Dit zelfste water, na den poel doorkruist te hebben, loopt door een andere beek daer uit, recht tegen over d'eerste, en op een zelve wijze, als het daer ingekomen is, met neer te zakken tot waterpas met de tuin, door een opening, gemaekt in het marmer (waer mee de poel is opgetrokken) tot de breete van de beek. Deze opening is spils-gewijze gehouwen: zulx het water, dat daer door loopt, in deze kleine ruimte zeer veel schoone en lustige gezichten en stralen maekt, even als in een volmaekt kristal.

Na de poorte, welke tegen over de gene staet, daer men aen komt, in het gaen uit de groote laen van cypresboomen, begint een andere groote laen van cypres, plane en olm-boomen, alzoo lang als d'eerste, en springt tot aen de muuren der tuin. Uit deze komen ter wederzijde veel andere lanen van witte olm-boomen, zeer recht en effen, die de tuin op veele plaetsen doorsnijden.

Alle deze lanen zijn aen beide zyde geboort met heiningen van Provence-roosen-boomen: waer uit men een groot gedeelte van het roozen-water trekt, dat in groote menigte na *Ormus* en *Indien*, en na andere verre gelegen Landschappen van *Persie* gezonden word. Op veele plaetsen van deze tuin heeftmen dikke en groote bosschen van roozelaer, met dak-riet daer onder, als gewoonelijk op de kanten van de slooten en rivierien groeit.

In deze groote tuin heeftmen een groote meenigte van Fesanten, hazelhoenders, en meer ander wild, die aldaer als in een veilig vertrek zijn, en hebben de gelegentheidt van byna ontallijken te kunnen vermenighvuldigen.

Tien mijlen van *Schiras* leid een dorp *Margaskan*, anders *Mardasch*, by *Della Valle*, *Mehrchoakan*, en by de Spanjerts met een bedurven naem *Margatean* genoemt. Het is gelegen op de Noorder breete van acht en twintig graden en acht en veertig minuten, vier mijlen in 't noordweste van 't dorp *Mahin*. De weg tusschen beide is zeer gelijk, ongemeen schoon en vermakelijk, en bedekt met lage groente. *Margaskan* heeft ontrent twee hondert huizen: is bedekt der wijze met geboomte, dat het *Margask*

het van verre niet dan een boſſchaedje ſchijnt te zijn, beſtaende uit veele tuinen. De lucht is'er friſch en getempert: en 't water zonderling goed en verſch: daer beneffens allerlei lijftocht in overvloed te bekomen.

By het dorp *Mardaſch*, op het einde van een effen en groote vlakte of ſchoon ruim veld, na by den voet van eenen hoogen klippigen berg, aen eenen beek *Sirt* genoemt, leggen zekere puinhoopen van een aeloud gebouw of ſlot, heden *Tzehilminar* in 't Perſiſch geheten, dat's, *veertig kolommen* of *toorens*, die men zeid voor eenige jaren daer ſtonden; hoewel heden ſlechts dertig gezien worden: negentien hooge en elf gebroken of ſtompe: en, volgens *Della Valle*, ſlechts twintig: want *Tzehil* heet in 't Perſiſch *veertig*, en *Minar* een *pijler* of *toorn*. Te weten, de Mahometanen hebben na 's Lands gewoonte ter zijde van hunne *Moskeen* zekere toorens, gelijk de klok-toorens of klokhuizen in eenige ſteden van *Europe;* hoewel niet ront en dik, na gelang van de hoogte, daer de prieſters, om hoog op klimmen, en by mangel van klokken, de luiden met luit keels te roepen, ter beede noodigen, en daer in op zekere vierdagen fakkels en vuuren ontſteken, die zy *Minar*, dat's, *licht*, noemen. Dewijl nu de groote pijlers van dit verwoeſt gebouw, ront, hoog en dun zijn, en van geſtalte de klok-toorens der *Moskeen* wel gelijken, zoo noemen de nieuwe Perſianen haer *Minar;* hoewel oneigentlijk: met byvoegen van het woord *Tzehil*, welk veertig betekent. En dit was het getal der rechte en geheele pijlers van deze edele en vermaerde puinhoopen, toen dees naem daer aen gegeven wierd; hoewel 't getal heden zeer vermindert is. Voor hene wierden zy by de Perſianen *Aſtachar* genoemt: zonder men de betekenis dier benaminge weet.

Volgens *Joſef Barbaro*, zijn deze pijlers drie mans omvademen dik, gehouwen, zoo *Mandeſlo* getuigt, van wit en zwart marmer.

Zoo de Perſianen willen, zou dit gevaerte geſticht zijn van eenen wijzen Koning, met name *Tzemſchied Padſchach;* hoewel *Olearius* zeer daer aen twijfelt: andere zeggen van Koning *Salomon*, eenige van *Darius*: en zou *Iskander*, dat's, *Alexander de Grote*, het verwoeſt hebben. *Elianus* ſchrijft Koning *Cyrus* de ſtichting toe. Het fondament of de grondſlag des gebouws is ontrent tien ellen hoog, gehouwen uit een geheele rots van marmer.

Men gaet by vier trappen met vijf en tnegentig treden naer bovenen, die uit witten marmer gehouwen en zeer breed zijn. Boven op de vlakte, niet verre van de trappen, ziet men vier ſtukken of brocken van muuren, die twee groote poorten ſchijnen geweeſt te zijn. Aen d'eerſte beide muren zijn in ſteen gehouwen twee groote peerden, met zeltzame hooft-cieraedje en zadels: aen d'andere muuren twee andere dieren, als peerden, hoewel van hooft als leeuwen, met kroonen op 't hooft en vleugelen aen de ſchouderen. Niet wijd van hier ſtaen ter rechte zijde de dertig pijlers voornoemt. Dan niet recht kan men beſpeuren, ofze in een zael of paleis of anders onder den blooten hemel tot cieraet geſtaen hebben. Een weinig van deze pijlers, hooger op te gaen, zijn twee niet zeer groote kamers geweeſt: waer aen noch eenige hooge deuren en venſter-poſten, gelijk ook de muuren van ſchoon blinkenden marmer zijn: zulx men zich daer in ſpiegelen kan.

Binnenwaerts, aen de zijde by de deuren, zijn allerhande aeloude geſtalten en beelteniſſen van meer als levens groote ingehouwen. Eenige zitten: andere ſtaen, hebben lang en over den ſchouder neerhangend hair, een breede baert, en lange rokken, die tot op de voeten neerwaerts hangen, met wijde mouwen, een gordel om den middel, en ronde mutſen op 't hooft, van een vreemd fatſoen. Niet verre van daer zijn diergelijke twee andere kamers: waer van ook niet meer als de deuren en veinſter-gaten te zien zijn. In dit gebouw, gelijk noch aen de hedendaegſe gebouwen van *Perſie*, zijn veele

deuren geweest, buiten twijfel, om de koelte der lucht des zomers, in heete dagen.

Niet verre van deze kamer staet een vierkante zuil, met een grooten en glat gepolijsten steen van marmer daer in, dien eenigen voor een Jaspis houden. In den zelven, gelijk ook aen eenige marmere taferelen, ziet men zeltsame letteren of geschrift gegraveert, die niemant kan lezen. Deze letteren schijnen als met goud ingeleid te zijn, loopen boven spits toe en staen op breede voeten: bestaen uit vreemde gedaenten, drie-kant, langwerpig en pyramidisch gewijze; hoewel zeer aertig by malkandere gevoegt. Het overig ledig gedeelte der plaetse is schoon, gelijk en effen, heeft in de lengte drie, en in de breete twee hondert schreden.

Volgens *Herbert* worden d'overgebleve puin-hoopen van het aeloud *Persepolis* heden in de Persische tale *Chilmanor* of *Chechel Manor* genoemt, dat is te zeggen, veertig toorens of kasteelen; hoewel men de zelve veel beter *Hashot Manor* zou mogen noemen, dat is, vier-en-twintig toorens of pylers: want zoo veel kunnen 'er lichtelijk getelt worden, zoo men al de gene daer onder wil begrypen, die tot de hoogte van een elle boven de aerde uitsteken. Dan zoo men het wil noemen na het getal der pylers, die noch heden byna heel en goet zijn, men zou het eigentlijker *Nouzda-manor* noemen, dat is, negentien pylers, uit oorzake heden niet meer overeind staen: uitgezeit een eenige pyler na 't ooste, een boog-scheut van daer.

De geheele grond, waer op deze pylers rusten, is met een ongeloofelijken arbeid uit een vaste marmeren rots-steen gehouwen: en het gebouw schynt ontrent tweemael zoo langh en breet te zijn, als het kasteel van *Winsor*. Men klimpt 'er op by vijf en tnegentig zeer gemakkelijke trappen van zwart marmer, die zoo breet zijn, dat twalef peerden in de breete daer op zouden kunnen staen. De hoogte, in rechte lijn, is niet boven twee en twintig voet. Ter plaetse, daer geene trappen zijn, gaet de muur schuins neer.

Aen de hoogste trap is d'ingang des paleis: waer van men noch de groote zien kan, dat het vuur en de tijd niet hebben kunnen verdelgen. Aen d'eene zijde van de poorte is een olifant van een geweldige groote: en aen d'andere een rinoster. De wijte van den zelven ingang is ontrent twintig voet: beide van gehouwen zwart blinkend marmer, tot de hoogte van tien ellen.

Eenige treden van daer ziet men twee aertige toorens van een zelve stoffe en maeksel: en daer by andere vervalle gebouwen, die ook een gedeelte van de galderye maeken, daer de lijfwachten hunne verblijf-plaetsen hadden: beneffens een *Pegasus*, een proef-stuk van voortreffelijke kunst.

Gekomen uit dit portael, zietmen beklagelijke overblijffelen van den romp des paleis: en op een groote vlakte, niet anders als de stukken van over de hondert witte marmere pijlers: hoewel eenige noch heel zijn, die den pracht en heerlijkheid van dit gebouw te kennen geven.

Op de meeste nestelen oyevaers, die meer met weer en wind gequelt worden, als met vrees voor eenigh volk ontrent hen: want de Persianen dragen den oyevaers groote eerbiedigheid toe. De pijlers, die noch in hun geheel over eind staen, hebben de hoogte van vijftien tot twintig ellebogen, rijzende zeer aerdig met veertig holle vierkanten.

De stoffe is kostelijk: het werk overkunstig: maer d'orde van haere verdeiling boven al betrachtens waerdig: want zy in dier wijze geplaetst zijn, dat men zich noch heden daer over moet verwonderen: waer uit men lichtelijk kan oordeelen, dat ongetwijfelt dit gebouw, wanneer het noch in zijne volmaektheid was, geen weerga had.

Staende op de neder-plaetse, heeft men van alle kanten een schoon gezicht: maer van om hoog ontdekt men een vlakte van zeven of acht mijlen lang, die dit prachtig gebouw van alle

alle zijden eerbiedigheid schijnt te bewijzen.

Aen zekeren oort van dit paleis, niet verre van het portael, ziet men in een tafereel of spiegel van gepolijsten marmer meer als twaelf regelen schrift, met vreemde en onbekende merken; hoewel aengenaem in 't oog, maer onverstaenbaer. Eenige zijn driekantig: andere langwerpig en pyramidisch-gewijze: dan alle zeer aertig by malkandere gevoegt. Men schijnt 'er eenige Grieksche letteren van ouden stijle in te vinden, die uit brengen *Ahasuerus Theos*: dat's, *de God Ahasuerus*. Dies niet tegenstaende hebben zy geheellijk gene gelijkenis met Hebreeusche, Grieksche en Latijnsche letteren.

Dicht daer by is een andere vierkante plaetse, lang van d'eene hoek tot d'andere, tnegentig treden: en derhalve drie hondert zestig treden in den omtrek: verrijkt met acht deuren: waer van vier, zes: en d'andere vier, vier treden breed zijn. Ieder deur bestaet uit zeven stukken van glat gepolijste marmer, van vier ellen lang en vijf vierendeel dik: zijn alle zeer kunstig doorsneden met de beeltenissen van leeuwen, griffioenen, tygers: en op andere plaetsen, met die van veldslagen, offerhanden, zege-pralen, Olympische schouw-spelen en diergelijke: alles gedaen met een zeltzame sny-kunst, en in een wonderlijke orde.

Boven ieder deur prijkt het beeltenis van eenen achtbaren Opper-koning, in gewaet van een lange tabbert, en met een tulbant op 't hooft: 't hair hangt hen lang en gekrult by 't hooft neer: de linke hand houd een wereltkloot, en de rechte een rijx-staf.

d'Inwoonders des Lands, die alle slechte luiden zijn, en gene kennis van de tijd-rekening hebben, geven aen deze beelden de namen van *Jamsbet*, *Auran*, *Samson*, en *Salomon*. Een wonder waerom zy *Kustan*, de *Herkules* der Persianen, daer niet hebben bygevoegt.

By deze vertoont haer een derde plaetse of kamer, die men zeid een vrouwen-timmer zou geweest zijn: of de plaetse, daer de kinderen des Konings opgevoed en groot gemaekt wierden. Zy heeft ongelijke zijden of hoeken: twee zijn van zestig: d'andere twee van zeventig groote treden. Uit deze komt men in een vierde kamer, die twee zijden van twintig: en de twee andere van twee en zeventig treden heeft. De muuren van deze kamers zijn zeer hoog, en alle gemaekt van zeer glat gepolijsten zwarten marmer: en op zommige plaetsen zoo effen en helder, dat geen stale spiegel daer by te vergelijken is.

Op veele plaetsen ziet men aen de muuren reuzen-beelden uitgehouwen, en zeer cierelijk met goud doorwrocht, dat de langheid des tijds daer niet heeft kunnen uit vegen. Een weinig verder klimt men over hoopen van steenen van verscheide fraeie gestalten, na het opperste gedeelte van dit gebouw, daer men d'afbeelding van eenen Koning ziet, biddende met aendacht deze drie Godheden, de Zon, het Vuur en den Slange, aen: welk alles tegen een rotse aen, die de gedaente van een muur vertoont, gehouwen is.

Aen d'andere zijde heeft deze berg of rotse genen uitgang; maer schiet daer steil neer. Of nu dit gebouw een Jonisch, Dorisch, of Korintisch werk is: of een zamen-voegsel van het een en 't ander, zou bezwaerelijk t'oordeelen zijn: uit oorzake van desselfs vergangkelijkheid, door de langduurigheid des tijds. Dies niet tegenstaende zou een goed schilder drie maenden tijds genoech te doen hebben, om alle desselfs volmaektheden en cieraedjen, zoodanig het noch heden in staet is, bequamelijken af te beelden. Het woest volk daer ontrent sloopt dit gebouw, met steenen dagelijx daer af te breken, tot zit-banken graf-stenen en ander gebruik. Dus' verre *Herbert*.

Uit de overblijfselen kan men niet begrijpen, hoedanig de gestalte van dit gebouw is geweest, gelijk ook niet desselfs grootheid: eensdeels om dat men daer niet anders dan puin-hoopen ziet; ten anderen door mangel van ware Historien, in *Della Valle*.

in de land-tale beschreven, daer d'inwoonders eenig licht kunnen uit krijgen, om de kennis der verlede tijden te bekomen. Misschien is het een tempel geweest, of een deel van het koninglijk hof, of een plaetse ter begraving der Koningen geschikt: hoewel *Della Valle* meer geneigt tot het gevoelen van dat het een tempel zou geweest zijn, dan iet anders. Men zeid *Alexander de Groote*, door aenraden van een zijner boelinnen, *Thais* genaemt, dit prachtig gebouw door den brant zou doen vernielen hebben. Breder zie deze puinhoopen *Cehil Minar*, beschreven by *Garcias de Sylva Figueroa*: (die dezelve het eenigste gedenk-teeken van de gehele wereld noemt:) *Petro Della Valle*, *Josef Barbaro* en andere.

By ouds wierd deze plaetse: of de de stad, neffens het welk dit aeloud gebouw gestaen heeft, *Persepolis* genaemt: en anders in den Bybel *Elemais*.

Aen den voet der bergen, die de vlakte omringen, een mijle noordwaerds van *Cehil Minar*, vind men zekere oude beelden, by d'inwoonders *Naksci Rostam* genoemt, dat is, *de schilderyen* of *beelden van Rostam*. Dees *Rostam* is een oude held der Persianen, als by de Grieken en Romeinen *Herkules*, en, om zijne brave oorlogs-daden en minneryen, in hunne histoorien zeer vermaert: en zou onder de heerschappye van *Cyrus* en *Kambyses*, en misschien noch onder die van *Darius* geleeft hebben.

Aen den voet van deze bergen ziet men als een groote vierkante plaetse: maer effen en glat, in een vaste rotse gehouwen: die aen de want verscheide beelden, zoo groot als reuzen vertoont: het een is een ruiter te paerde, met een lang gefronselt kleed aen, en 't hooft bedekt met een bonet of mutse. Hy houd in de linke hand eene knods, gelijk die van d'oude *Herkules* beelden, en met de rechte een ring, daer een ander ruiter te peerde, neffens hem ook de hand aen heeft geslagen: met tegen elkanderen te trekken, als of zy die wilden breken. Deze tweede ruiter is by na op een zelve wijze gekleed, als d'eerste; hoewel met blooten hoofde, en tamelijk lang hair. Een derde ruiter te paerde, en op een zelve wijze gekleed, word in een andre plaetse vertoont, met de linke hand aen 't gevest van zijn zwaert geslagen, dat niet krom is, als heden 's daegs by d'Oostersche volken in gebruik: maer recht en puntig: hoewel 't gevest slecht en op d'oude wijze gemaekt. Zijn rechte hand heeft hy een weinig opgeheven, en in de zelve het zwaerd van een man te voet, die voor hem staet, gevat. Achter dezen staet een ander, ook te voet, en bloots hoofts, en leid met d'eene knie voor het peert van den ruiter ter aerde gekniellt.

Op een andere plaetse ziet men zekere juffrouwen en jonge dochters, daer d'inwoonders veel fabelen van verhalen, en onder andere van een, de minnaresse van den dapperen *Rostam*. Men ziet 'er veel graf-steden in verscheide plaetsen van de rotse gehouwen. Niet verre van deze vierkante plaetsen voornoemt, ziet men in verscheide plaetsen andere werken, die alle oude graf-steden vertoonen. Voor eerst heeft men daer twee pedestallen van vierkante gestalte, dicht by elkandere, en zeer ruwelijk in de rotse gehouwen, met een weinig loof-werk aen de hoeken, en een gat in den vlakken boven-gront gemaekt, tot bewaring der assche van de lijken: hoewel men niet eigentlijk weet: of d'oude Persianen hunne lijken verbrant hebben. Aen een andere zijde van den berg, die effen en steil op schiet, als een muur, ziet men om hoog vele holen of openingen, als veinsters: zommige grooter, en andere kleinder, in welk een man bequamelijk kan leggen: en geloofelijk is, dat deze holen tot graf-steeden hebben gedient: want zoo *Diodoor de Sikuler* getuigt, begroef men d'oude Koningen van *Persie* in de gewesten ontrent *Persepolis*, in uitgehouwe holen van de toppen der bergen: daer men de lijken niet met de handen opbragt; maer met zeker byzonder gereetschap ophief.

Men ziet ook in verscheide plaetsen op de bergen, die afgehouwen en

en ge-effent zijn, gelijk vierkanten, daer men zonder ladder niet by kan komen, zeker deurzichtig werk, op de wijze, als de gevel van een huis: te weten, een poorte in 't midden, en veel pijlers aen beide zijden, met een bouwkunstige lijst daer boven op: en boven op verscheide beelden, die in 't licht schijnen hooger te hangen, en door den verren af-stant niet onderscheidelijken konnen gezien worden. Men ziet'er eenen man die op zijnen boog leunt, met d'eene punt in zijn hand en d'andere op d'aerde. Boven deze beelden zietmen noch andere: en onder andere een, dat den duivel gelijkt. Zoo *Della Valle* wil, zou dees man *Gemshcid* zijn, of, gelijk andere hem noemen, *Choscid*, uit oorzake van zijne schoonheid: welk in de oude tale de zon betekent. Men zeit dees langen tijd voor den grooten *Cyrus* in *Persien* heerschte: en is zijn geheugenis by de Persianen noch nieu, om zijne vermaertheit in de toover-kunste: waer door hy de quade geesten t'zijnen bevelen kon onderwerpen. Hierom hebben de Persianen, hem den naem van *Diubend* gegeven: dat is, *duivels-bant*. Zoo de Histo-rien van *Persien* getuigen, zou dees Vorst vele dusdanige beelden doen maken hebben, die hy na verscheide gewesten van zijn Koningrijk zond, met streng bevel aen zijne onderzaten, van die aen te bidden. Men vint 'er ook, die dezen *Gimshcid* voor *Buchodonozor* houden.

De poorten, in dit deurzichtig werk gehouwen, zijn boven eenparelijken met den zelfden steen des bergs geslooten, en beneden slechts een derde-deel open, die eene opening laten, niet grooter, dan met gebogen lichaem daer door na binnen te gaen, daer het leeg is. Door deze opening komt men in twee hoolen. In 't midden van het een hol, leid een lange steen ter aerde gestrekt, met een klove dwers in 't midden. Misschien was hier de graf-stede, of liever in zekere nissen, veel dieper, dan 't overig van 't hol, in welke men andere groote ongehouwe stenen ziet: want volgens *Diodoor*, waeren de graf-steden der koningen vierkante holen, in de bergen gehouwen, hooger dan een man, met drie groote nissen. Van buiten in de rotze, ziet men eene gracht, die een water-gang schijnt te zijn. Onder de bergen ziet men ook in een ontoegangkelijke plaetse een groote vierkante kamer van marmer gebouwt, een weinig verheven, van alle zijde besloten, met een eenige deur om hoog.

Wijders, uit het maken van deze gebouwen in deze rotze of beneden aen de bergen, zijn twee dingen te besluiten. Het een is, dat d'omkring van de stad *Persepolis* de geheele vlakte, na de zijde van de stad, besloeg, en de bergen daer aen gelegen waren: ten andere, dat deze volken geen beleid hebben gehad, om grote stenen verre te vervoeren: naerdien de heerlijkste gebouwen, en d'uitstekenste graf-steden, of in de rotzen, of aen der zelver voeten gemaekt zijn: 't en ware uit inzichte van andere redenen: te weten, om de beelden eeuwiglijken te doen duuren.

Ontrent de stad *Schiras* leggen veel vlekken en dorpen, als ook veel heerlijkheden, *Mulk* geheten, dat 's, *bezitting*. Deze staen onder een byzonder geslagt: en hebben de bezitters die niet van den Koning, noch de Koning kan hen die, zonder onrecht te doen, niet ontnemen.

Aen de noord-zijde der stad, te reizen na *Ispahan*, leid een gebergt, daer men over reist langs eenen weg, die overal met steen bedekt is, en derhalve moeielijken te bereizen. Het geeft evenwel weg aen eenen grooten watergang, die van verre een groote meenigte waters afsleept, om de boogerden en tuinen, aen deze weg gelegen, te bevochtigen.

Drie mijlen benoorde *Schiras* staet een groote *Karavansera* of gemeine herberg, welke, schoon half gesloopt, evenwel met zijne wijde gewelfselen en dikke muuren haer voorige groote vertoont. Daer zijn noch eenige heele gewelfselen: maer zeer vuil en onrein: naerdien zy eenige jaren, niet dan tot een verblijf-plaetse van kemels en andre dieren gedient hebben.

Olear. Behalve *Schiras*, leggen in dit landschap vier groote andere steden, als *Kasirum*, *Bunitzan*, *Firusabath*, en *Astar*. Andere plaetsen daer en boven in het zelve de steden *Arboy*, *Chiminar*, *Saua*, de hooft-stad van een Landstreke, by *Kastald Sauas* genoemt, eertijds het land der *Messabaten*: *Sabthe*, volgens de Hebreen: en volgens *Davitii*, het geen dat *Benjamin de Tudele*, *Siafas* noemt. Men heeft'er † *Firusbate*, *Berdezzil*, *Senorgande*, *Kazaran*, volgens *Davitii*, by *Texeira Karriu*, of *Kasrum*, volgens *Ananie*: daerna *Kamara*, by *Texeira Komoren*, *Zemilen*, *Bendarepe*, *Serustan* en *Agiane*, &c.

† Ananie.

Texeira plaetst noch in dit Landschap de steden,(hoewel eenige slechts dorpen,) *Tarum*, *Iaharom* of *Jarum*, *Lasta* of *Lastan*, *Stahabanon*, *Neriz*, *Pakah*, *Daragued* en *Duzgun*, na by *Lastan*, tusschen *Komoron* en de stad *Lara*, achtien mijlen van *Ormus*. Men heeft'er ook de stadt van *Rey*, en die van *Gibal*.

De eerste stadt van dit Landschap, volgens *Figueroa*, is *Guin*, gelijk *Benaru*, met de puinhopen van het slot *Gabriël*, de laetste plaets van het Koningrijk *Lara*, hoewel alle beide zeer na by elkandere gelegen, op een seker groot plein. De stad *Guin* leit gescheiden van de rest van *Persien*, door hooge bergen, die men over moet, om na *Iarum* te gaen, en gelegen zijn naer 't noordweste: gelijkze in 't oosten den wegh afsnyden, die de *Karavanen* in het reizen door de woestijnen nemen.

Waerschijnelijk is, dat deze stadt lange jaren gesticht zy geweest, en bevolkt door een kolonye van Persianen, ter oorzake d'inwoonders meer geests hebben, en meer geschaeft zijn, dan d' andere nabuurige Arabieren. De verruwe der inwoonders is blanker: en de dragt der vrouwen fraeier en zediger. Op de linker zijde, te reizen van *Guinin*, leit een dorp genaemt *Denia*, bebouwt met fraie huizen. Misschien volgens *Figueroa*, de stadt, daer uit de Arabieren gesproten zijn, die eertijds de stadt *Denia* in het Koningrijk van *Valence* gesticht hebben.

Ontrent twee dag-reizens van *Guin* leid een kleine stad *Horum*, alzoo genoemt na de schoonheid en overvloed haerer dadelen: gelijk ook een andere stad van dien zelven naem, gelegen tusschen *Kabrestan* en *Lara*.

Tusschen *Guin* en *Horum* leid een woestijne van drie dag-reizens, woest en onbewoont, daer in niet meer dan twee water-putten zijn.

Het vlek of de stadt *Tarum*, is het hooft van veele dorpen, was des jaers zestien-honderdt en dertig zeer verwoest: d'inwoonders staen onder den Vorst van *Lar*.

Onder de stadt *Tarum* behoort een vlek *Seid Geuder*. Daer na volgt een groote vlakte: en voorts een beek *Absciur* genaemt, dat's, *zout water*. Daer na een dorp *Pelengon*, dat's, *Panters*, misschien na deze dieren, die zich daer mogelijk onthouden.

Twee mijlen verder komt men aen aen een engte, tusschen bergen, in 't Persisch *Der Tenghi Cebar Rud* geheten, dat's, *enge poorte der vier vlieten*, ter oorzake by regenagtig weder vier grote water-vlieten, die uit verscheide plaetsen afkomen, aldaer vereenigen: doch by wijle is 'er slechts een kleine beek. Deze naem *Der Teng* of *enge poorte* is in *Persie* zeer gemein aen andere gelijke deurtochten of engten der bergen. Door deze enge poorte komt een gracht van een der vier water-vlieten, en vier mijlen van daer een poel, met een dijk omringt: daer na een dorp *Gubre*: na drie of vier mijlen reizens, door een lustigen weg, leid een plaets *Kuribazirgon* genaemt, dat's, *graf van den koopman*, misschien om dat seker koopman daer gestorven en begraven is. Na vier andere mijlen leid een eenzame en woeste plaetse, *Ser Zebi Rizevon* genaemt, daer slechts eenige hutten staen. Ter zijde staet een bosch van dadel-boomen. In deze hutten vertrekken zich eenige weinige luiden, in den tijd der vruchten, om haer te vergaderen. Na vier andere mijlen volgt een plaets *Tastek*, die niet dan by *Rabdari* of weg-bewaerders bewoont word, daer geen voorraet van lijftocht noch herberg is.

Twee mijlen van *Tastek*, te trekken langs een effen wech, ter weder-zijde tussen bergen door, leit aen de gracht van een lopend zoet water, een plaets

Abi

Abi Dungher genoemt, de leste plaets, en als 't einde van 't Vorstendom *Lar*, en 't begin van 't land, 't welk den Koning van *Ormus* toebehoorde, toen hy volkomen meester van het geheel Koningrijk of vast land van *Persie* en *Arabie* was. Voorby *Abi Dungher*, vloeit een beek *Rud Scind* genoemt, dat 's, *zoute beek*.

rias de Fi- a. jan. in. Te reizen van *Schiras* na *Hispahan*, krijgt men op wegh deze plaetsen. Eerst het dorp *Zargan*: alwaer een *Moske* is: vier mijlen van *Zargan* leid een dorp *Mahin*. *Mahin* is een open plaets van ontrent vijf of zes hondert huizen: maer bezet zoodanig met tuinen en boogerts van allerlei boomen, inzonderheid van noote-boomen, dat het veel meer een groot bosch, dan dorp vertoont. Behalve d'inboorlingen, word dit dorp bewoont by een kolonye van Cirkassierse Tartars. Deze zijn alle blanke luiden en fraei van leest, die Koning *Schah Abas*, na *Gurgistan* of *Georgi* uitgeplondert en desselfs inwoonders onder slavernye gebragt te hebben, dwong van woon-plaetse te veranderen, en door veele en verscheide Landschappen van *Persie* zich te verspreiden.

Eenige mijlen van *Mahin* leid een *zada.* ander vlek *Amanzada*, bebouwt met zeer weinig huizen, die alle in een bemuurde *Karavansera* besloten leggen. In de *Karavansera* staet een rijke pagode, van welks inkomste alle reizers, die deze plaetse aen doen, volgens een oude gewoonte, drie dagen achter een kunnen gespijst worden. Groote eerbiedigheid dragen de Persianen en Arabiers deze plaetse toe, en komen daer aelmoesen bidden, ter oorzake van eene graf-steede van een grooten Sant, aldaer begraven: ten aenziene van wien de *Moske* met veel groote erf-makingen en inkomsten verrijkt is. In den ingang van de *Karavansera* is een zeer groote en fraeie spring-bron, waer uit zulk een menigte waters vloeit, dat door desselfs geweld by zijnen hooft-bron een water-moolen zou kunnen omgaen.

De gansche weg van *Mahin* tot aen deze *Karavansera*, is rou en moeielijk te bereizen, en belent aen de linke zijde met een hoogen berg. De ruch is bedekt met eenige groene heesters; maer de kruin leid tot noch laet in 't voor jaer met sneeu bedekt.

Drie mijlen van *Amanzada* leid een dorp *Ugion*, op een vlakte: en tusschen *Ugion.* beide een berg, die zeer steil op schiet en met steenen bestuuwt is: en hier door schier onbereisbaer, inzonderheid in het opklimmen. Hy is niet kael noch bloot, na de zuid-zijde, gelijk de meeste andere bergen in *Persien*; maer begroeit met meenigte van *Lentiskus*-boomen, daer de gom *Mastich* uit druipt: desgelijx met meenigte van bremkappers. Maer de ruch, daer men by afklimt na 't noorden, is gansch kael, gelijk d'anderen. In dit dorp staet een *Moske*, daer de landzaten een zonderlinge eerbiedigheid tegen betoonen, ter oorzake van een graf-steede van zekeren Sant in de zelve, een der nakomelingen van *Aly* en *Fatime*, dochter van *Mahometh*. Zoo de dorpelingen voorgeven, bekomen veele kranken, blinden en kreupelen hunne gezontheid aldaer, door voorspreken van dien Sant: van wiens wonderdaden zeker kluizenaer, die zijn verblijf in deze *Moske* heeft, een groot regiſter houd. De vlakte, daer op dit dorp gelegen is, word doorsneden met een kleine reviere, die een weinig moeraschagtig is, hoewel zeer visch-rijk. Dicht by het dorp leid over de zelve een brug.

Vier mijlen van *Ugion* leid een klein dorp *Akopas*, besloten met een slechte *Akopas.* aerde wal, en omringt met zulke hooge bergen, dat de top met sneeu bedekt leid tot in Gras-maend. In het midden des dorps leid op een plaets, een weinig verhevener dan de rest des aertrijks, een slechte en kleine vesting, half vervallen. Rontom de zelve en in d'eerste muur des dorps staen ontrent hondert huizen, de meeste bewoont by Cirkassiers: van de zelve verhuizinge, daer te voore in 't dorp *Mahin* van gesproken is. By dit dorp staet een groote en schoone *Karavansera*: en by de *Karavansera* een groote tuin, beplant met veelerlei vrucht-boomen, en zeer cierlijke lanen van olm, pla-

plane en cypres-boomen. *Alavardy Chan* liet de zelve een weinig voor zijne doot maken.

Vier of vijf mijlen van *Akopas* leid een dorp *Kurkuzar* geheeten, gesticht in vorm van een krijgs-vesting, met een *Karavansera* daer neven. De gansche weg, tusschen *Akopas* en *Kurzukar*, is laeg en moerasachtig, en vol poelen. Ook is 'er de lucht quaetaerdig. Dies de Persianen niet zonder reden deze plaets *Kurkuzar* genoemt hebben: want *Kurkuzar* betekent op Neerduitsch een vergiftige plaetse.

Daer na volght een dorp *Dergriger*, en drie mijlen van daer staet een grote *Karavansera*, en een ander dorp tamelijk gesterkt.

Daer na een dorp *Komixan*, van ontrent vier honderd huisgezinnen, dat de Persianen voor een stad willen gehouden hebben.

Daer na volgt een dorp *Mahiar*, en eindelijk een mijle van *Ispahan*, een dorp *Iarustan*.

Vlieten. Het Landschap van *Persien* word bevochtigt door een grooten stroom, *Kur* geheten, een gebroken naem van *Kyrus* of *Cyrus*: dewijl *Kur* en *Kyrus* of *Cyrus* een zelfde naem is, als men de klink-letter *y*, met een klank tusschen *o* en *u* uitspreekt, gelijk d'ouden deden, en den uitgang *us* daer af neemt, die den Grieken en Latijnen eigen en byzonder, en niet by d'Oosterlingen in gebruik is.

Volgens *Filips van 'Ferrare*, in sijne korte land-beschryving, *Adam Olearius* en andere, word deze vliet *Ben-Emir*, alzoo in 't Persch geheten, ter oorzake, zeit *Olearius*, van een groot mirakel, welk de landzaten gelooven dat *Aly* aldaer zou gedaen hebben. *Filips* wil daer-en-boven dat dees een en de zelve is, die, van de Latijnen *Begradas* en *Briskane* geheten word.

Della Valle wraekt dit gevoelen, en zeit, dat *Bendemir* de naem van een brug zy, over dezen vliet geslaegen, aen den weg, wanneer men reist van *Ispahan* na *Schiras*: maer desselfs rechte naem *Kuris*, gelijk reeds boven staet aengeroert: want *Bend-Emir* zoo veel gezeid is, als, *brug van Emir*: naerdien de Persianen *Bend*, dat is, *Bant*, een brugge noemen, dewijl zy eeniger wijze de twee oevers van een vliet te zamen bint: en *Emir* of *Emir Hamza Deimita* is de naem des stichters.

d'Oude schryvers stellen in *Asie* twee vlieten, die den zelven naem van *Cyrus* voeren: d'een, na *Armenie* en *Albanie* besproeit te hebben, stroomt in de Kaspische zee, en word noch heden *Kur* of *Aras*, zoo *Olearius* wil, genoemt: gelijk eertijds volgens *Strabo*, *Cyrus*, *Kyrus* of *Korus*.

d'Ander, daer af nu gesprooken word, vloeit dwers van 't Noorde na 't Zuide door *Persie*, voorby de muuren der stad *Schiras*, en valt in den Persischen zee-boesem, daer hy zijnen naem en 't water in zee verliest. Op den oever van deze vliet, wiert de beruchte *Cyrus* in zijne kintsheid weg geworpen, en kreeg van hier na de plaets, daer hy weg geworpen wierd, zijnen naem, en niet na de plaetse van zijne geboorte, die *Agradat* was.

Strabo, *Quintus Kurtius* en *Diodoor de Sikuler*, melden ter plaetse, daer zy van de reizen van *Alexander de Groote* spreken, een anderen vliet in *Persie*, dien zy *Araxes* noemen; hoewel een ander van den vliet *Araxes*, die *Armenie* en *Albanie* doorklooft, en by d'ouden zoo vermaert en bekent is.

Meest al de Land-beschryvers van *Persie*, als *Olearius*, *Garzias de Sylva Figueroa* en andere, houden den gemelden vliet *Kur* of *Bendemir* of *Bradamir* voor een en de zelven met dezen *Araxes* van *Persien*. Desgelijx wil *Della Valle*, dat dezes *Araxes* en *Cyrus*, heden *Kur*, hoewel met twee verscheide namen genoemt, niet meer dan een bed of kil hebben, en d'eenige vliet *Kur* zy: dewijl in deze gewesten geen andre vliet van belang is, die verdient zulk een heerlijken naem te dragen.

Dees *Araxes*, heden de *Bradamir*, is de grootste van alle rievieren, die het landschap van *Persie* en *Lara* bevochtigen; hoewel hy geen zeer breden kil heeft; maer een zeer enge, tusschen zeer hooge oevers: en is zeer krom, en vloeit snel. Zijn water, schoon drabbig, is evenwel zeer gezont, en maekt het omgelegen land vrucht-

vruchtbaer. Heeft overvloedig visch: hoewel de Persianen geen groot vermaek in visschen nemen.

De *Bradamir* neemt zijnen oorsprong uit den berg *Jessel* of dien van de oude *Uxiers*, gelegen tusschen de vermaerde steden *Suster* en *Margaskan*, eertijds *Susa* en *Persepolis* genoemt, en stelt zijnen koers na 't zuide, en treed daer na, makende een grooten keer na 't ooste, en scheidende het aeloud Landschap van *Susiana* van het wester gedeelte van het *Woest Karmanie*, in het Koningrijk van *Persie*. Na dees het water van veele andere kleine vlieten (want daer zijn gene groote in al deze Landschappen) heeft ontfangen, doorklooft hy in 't midden het Landschap van *Kerman*, of het aeloud *Gelukkig Karamie*. En uit oorzake hy zijnen loop, door de zeer hooge en spitse bergen vind gestuit, die zijnen ingang ter zee beletten, zoo keert hy met groot geweld weer na 't noord-ooste, zijnde veel grooter als te voore, en hooger door de wateren, die uit deze bergen komen afzakken: ook komt hy door 't aeloud *Gedrosie* na 't zuide geloopen, en maekt aldaer een zeer breede plaetse en groten mond: waer door hy by de baye van *Guadel* in d'Indische zee stort.

Zoo andere nochtans bevestigen vind men noch deze noch geen andere reviere tusschen de stad *Ispahan* en *Kerman* lopen: welk nootwendig zou moeten geschieden, zoo de *Bradamir* den loop nam, als gezeid is.

Maer veel meer, volgens berecht der inwoonders van *Ormus*, aen *Garcias de Sylva Figueroa*, treed dees stroom door het Land van *Brami*, in *Mogostan*, vier mijlen ter zee van *Ormus*, met twee monden in zee: de een veel grooter, als de ander, en beide zoo breed, dat tamelijke groote schepen daer in kunnen komen.

Over den stroom *Bradamir*, na de zijde van de stad *Ispahan*, leid een grote vlakte, doorsneden met veele water-rijke grachten, en waterleidingen uit denzelven stroom: zy is bezet met zeer schoone volk en beest-rijke dorpen, tot aen den voet van eenen berg. Wijders, dat de vliet *Araxes* en *Cyrus* een en de zelve, en de vliet *Kur* zy, blijkt hier uit, dat de naem *Araxes* in zekere tale van deze Oostersche landen, (oulinx en noch heden in eenige gewesten in gebruik,) niet d'eigen naem van een byzonderen vliet is; maer een algemeine, die aen alle vlieten past: en dat *d'Araxes* van *Armenie*, om dat hy de grootste en vermaerste van dit Landschap was, enkelijk *Araxes*, dat is, *de vliet*, zonder eenige andere byzondre naem, genoemt wierd.

Door het stellen van twee *Araxes*, d'een in *Persie*: en d'ander in *Medien*, is lichtelijk *Q. Kurtius* te verstaen: daer andere, met het stellen slechts van eenen *Araxes*, groote zwarigheid en geen kleine duisternis in gevonden hebben: want dees Schryver spreekt op verscheide plaetsen van dezen stroom; maer in een zeer verscheiden zin. In het vijfde boek stelt hy dien in *Persie*, en zeid dat hy zijnen loop na 't zuide neemt: in het zevende doet hy den zelven door *Medien* lopen, en in de Kaspische zee storten. Dicht by de puinhopen *Cehil Minar* geheten, en 't aeloud *Persepolis*, vloeit de vliet *Pelevar*, die sijnen loop van 't noorde na 't zuide neemt, en in den stroom *Kur* stort, na een der vruchtbaerste landen van *Persie* besproeit te hebben.

Persie is op verscheide plaetsen bergrijk. De bergen van *Neriz* hebben veel mijnen van yzer en fijn stael. Zoo eenigen willen, worden groote meenigten van *Smaragden* in dit Landschap gevonden. *Vincent d'Aless. relat.* Op ontrent tien of twaelf mijlen van de stad *Schiras* leggen grote bergen, beplant met steen-palm en Lentiskus-boomen, die met aen andere grote bergen te grenzen, tot aen den weg van *Suster* springen, welk is het aeloude *Suse*, in het Landschap van *Susiane*. *Figueroa 122.* Op deze bergen houden veel wilde verkens. Behalve het geen dit Land met al d'andere Landschappen van dit Koningrijk gemein heeft, zijn die van *Schiras* blank van vel, en doorgaens schoon en fraei van stal.

Te *Schiras* worden de fijnste wapenen gemaekt, die men ergens hebben kan. De kunstenaers geven het stael, met 't zelve door 't zap van seker kruit te zuiveren, een wonderlijke temper.

Daer is zeer groote handel: alzoo de *Karavanen*, komende van *Samarkand* en *Zagatay*, daer door gaen, beladen met groote meenigten van Turkoisen, zijde, muskus en Rhabarber. Al dit ontfangen die van *Korazzan* van zekere koopluiden, die uit *Katay* of *Noorder Sina* komen. Ook verschaft *Schiras* aen uitheemsche gewesten lijftocht, wolle, koper en veel andere dingen, roozen-water gedisteleert: want zy maken ook ander, met de roozen te koken. Ja heeft dit Land zoo veel van het eerst, dat het geheel Oosten overvloedelijk daer mede kan verzorgen. Men queekt'er ook veel zijde van zy-wurmen, en vint'er ook zeer veel robijnen, balaysen, die van de stad *Balasan* komen, groote meenigte van lazuur-steen en *Tutie*.

Lucht. *Persie* of *Fars* is een kout land, door zijne verre gelegentheid na 't Noorde; hoewel zoo kout niet als *Tauris*.

Figueroa. *Hoedanigheid des lands.* In Slacht-maend zijn ontrent *Schiras* alle tuinen noch groen, en de boomen hebben noch alle hunne bladen, uit oorzake van de groote en wonderlijke temper dezes klimaets: (hoewel des zomers de lucht aldaer zeer heet is: als ook door dit gansch gedeelte van *Persie*, welk aen *Arabie* grenst:) naerdien, geduurende dezen ganschen tijd het door een zulk groot getal van beken bevochtigt word, dat de lucht daer door verfrischt wort, en d'overgroote hitte aldaer weinig indruk kunnen geven: aldus kan men de meeste vruchten den winter over bewaren, en duuren dezelve tot in de lente.

Het heeft den overvloed van allerlei levens-behoeften, ook die alleen tot wellust dienen: inzonderheid aen de zuitzijde: welk open of vlak land is, en bevochtigt word met veel meiren en stroomen: want na 't noorde is *Fars* bergachtig en geeft weinig vruchten.

Het land rontom *Schiras*, en de gansche landouw, tusschen de bergen, de reviere en brug van *Pasa*, is uit de natuur droog en onvruchtbaer: by na gelijk die van *Lara*: niet tegenstaende het met zoo veele water-gangen of water-leidingen en grachten van zoet en zeer treffelijk water doorsneden word.

De kust van *Fars* is zeer bergachtig, rou en onvruchtbaer, uitgezeid eenige plaetsen, daer d'inwoonders, zich van putten dienende, om het aerdrijk te bevochtigen, den landbouw gaslaen. Het land ontrent *Rexel*, aen de zee-kust, geeft de volheid van de schoonste tarruwe, die men hebben mag, en vruchten volmaekt goed. De streek na 't zuide brengt dadelen voort. Ontrent de stad *Kom* groeien veel dadelen; maer geen wijnstok. Het land van *Tarom*, met d'andere gebuurige plaetsen, is geheel met dadelboomen bezet: onder de welke, gelijk in het overige van 't land, d'inwoonders katoen en andere dingen overvloedelijk zaien. Men heeft'er veel rozelaer, waer uit d'inwoonders zeer veel welriekend water trekken, welk zy *Gulaep* noemen, dat 's, *rozen-water*: want *Gul* is een *roos*, en *Aep* in 't Persisch, *water*: misschien heeft de naem *Julaep* of *Julaeb*, by d'artzen in gebruik, hier uit zijnen oorsprong genomen.

Uit de klove van een rotse eenes hogen bergs, in het land van *Stahanon*, vloeit een vocht, welk de Koning van *Persie* door be-eedigde perzoonen doet vergaderen. Men krijgt jaerlijx dertig *Metikals* of vijf onçen van die vocht. Zy word by de Persianen *Monmaky Kony* genaemt, dat 's, *dierbare Momie*, die uit d'aerde is gesproten: en is tot gebruik voor den Koning alleen geschikt. Deze vocht, volgens de Persianen, is een wonderlijke tegen-gift tegen allerlei slag van vergif, en om scheuren en breuken binnen 's lijfs, en van alle ledematen te heelen.

De Koning vereert een weinig van deze vocht aen de Koningen, zijne vrienden, die daer veel werks van maken: zulx de Persianen zeggen, dat hun Koningen zich by gezontheid houden, door middel van *Monmakykony*, en de Turken met zegelaerde. De Moren of Mahometanen van 't Ooste gebruiken een ander tegen-gift, genaemt by hen *Pazar Kony*: welk een zoort van Joden-lijm is, die uit d'aerde komt, en te *Maxulpatan* of *Musulipatan* in *Indiën*, bekomen wort: maer is van zulk een groote kracht niet, als die van *Persie*.

Men

Men vint ook ontrent *Schiras* een soort van zekeren bitteren wortel, *kost* in d'Apteken geheten, na den voorgang der Arabieren en Persianen: hoewel deze den zelven gewonelijk, met het byboegen van *Talk*, *Kost-Talk* noemen, *dat's bittere* Kost: tot onderscheit van de gewonelijke Indische *kost*, die zy *kost Xerin* noemen, dat's, *zoete kost*.

De bittere *kost* is een wortel, den alantz-wortel in alles gelijk, hoewel dichter en vaster, en door de hitte der lucht meer gekookt: waer door die gesneden minder in het droogen geel word, dan de alants-wortel, die door zijne ongekooktheit meer vochts heeft: wanneer dan deze vocht in het drogen komt uit te waessemen, word hy geel en rimpelig. De versche *kost* is wit; maer de oude of ontydelijk uitgegraven of onachtzamelijk gedroogt, word blaeu of bruin. De schors heeft dwerze strepen: het vleesch of merg van binnen is wit en bitterachtig; gelijk ook d'onze: maer niet zoo scherp. De verouderde is zeer onaengenaem, en vuil van smaek; hoewel kruidig. Hy word tot ons gebragt of dwers op schijven gesneden, en verbeeld dan, met hare ronde rimpelen, den alants-wortel: of langs door-gesneden.

Het land, ontrent *Lastan*, geeft veel *Ingo*, hier te lande duivels-drek, en in d'Apteken *assa fœtida* genaemt.

Daer valt ook in *Fars* of *Persien*: en insonderheit ontrent *Schiras* zeer veel treffelijke wijn; en de beste van geheel *Persien*: waerom hy ook gemenelijk wijn van *Schiras* en *Schirasser* wijn genoemt word, en anders in 't Turks *Xarao* of *Charab*. Dees word door 't gansch land her om gevoert, en allermeest na 's konings hof; want de koning en de voornaemste ten hove drinken geen anderen wijn, als dien van *Schiras*. Wie onder de Grote Heeren in *Persien* een vriend wil onthalen, doet het op *Scharab* of wijn van *Schiras*. Dees wijn is vol geest en liefelijker, als de Spaensche zekt, en ook dezelve in verruwe niet ongelijk: hoewel, door den groten aftrek, in *Schiras*: taemelijk dier.

Dit Landschap geeft ook *Bezar* of *Bezoar*-steen, dien de Persianen eigentlijk *Pa-zahar* noemen, dat een koppel-woord is van *Pa* en *Zahar*: welk eerste *tegen* en 't ander *vergif* betekent, als of men tegen-gift zeide. Inzonderheid valt deze steen in zekere landstreke *Stabanon* geheten, drie dag-reizens van *Lara*: alwaer op de velden zeker kruit groeit, als safraen, dat de geiten eeten: en hier door deze stenen in de mage krijgen te groeien. Zeer hoog worden deze stenen boven d'andere by de Koningen van *Persie* geacht: ja de velden, daer deze geiten ter weide gaen, met wacht bewaert, om alle de stenen na zich te trekken, die zekre ongemene zwaerte hebben. Men heeft 'er ook eenen steen, die d'artzen *Lapis Judaicus* noemen, dat's, *Joden steen*, en de Persianen en Arabieren *Ager Alyud*, dat's, *steen van Judas* of *den Jood*. Daer valt ook Armenische steen, anders *Lapis Lazuli*, en in 't Persisch *Ager Armeni* geheten, dat 's, *Armenische steen*.

Onder veel andere dieren, die in dit Landschap en gansch *Persien* houden, heeft men inzonderheit in dit Landschap een zeker dier, welk de Persianen *Kastar* en de Spanjaerts *Adiues* noemen: en is misschien de *Hyena* der ouden. Zy houden veel in de heggen van des konings tuin tot *Schiras*. Het is, volgens *Garcias* de *Sylva Figueroa*, een zeker slag van honden van *Barbarye*. Zy komen des nachts by troepen uit de heggen te voorschijn, om spijze te zoeken: knagen beenderen en andere weg geworpe dingen af: krijten en huilen zeer sterk. *Kastar of Hienea.*

Deze dieren zijn uit de natuur zeer snooen schalk: zulx men hen zeer beswarelijk zou kunnen vangen: 't en zy dezelve niet boven mate gulzig waren. Men zeit zy ook menschen vleesch eeten, en de graven, die zy in de velden vinden, open krabben, om de doode lichamen te eeten. Zy komen, gedreven door den honger, in de huizen, die zy open vinden, en maken, wanneer zy iet vinden, een groot gekrijt, om hunne makkers te roepen: want zy trachten

door middel van hunne gewoone ſchalkheid, niet te verbergen: maer verraden zich zelfs, en brengen hun eigen ondergang te weeg. Eenigen zijn half wit van verruwe. Men zeid zy zich met de honden vermengen of ſpelen: hoewel het een geheel ander ſlag is: maer in de verruwe en ſtal is evenwel eenige over een koming.

Ook begrijpt het Landſchap van *Perſie* het aeloud Koningrijk of Vorſtendom van *Lar* of *Lara*, met een hoofdſtad van een zelven name: waer van de munte of gelt *Larijns* (zoo bekent door geheel Ooſte,) haeren naem bekomen heeft.

Landſchap van Lar.

Het Landſchap van *Lara* word by *Figueroa* voor het een gedeelte van het aeloud woeſt *Karmanie* gehouden: gelijk *Oëſſa* (gemeenelijk het Koningrijk van *Monbareka* genoemt) het ander uitmaekt: beneffens de landen van *Mogoſthan*. Dit aeloud Vorſtendom wierd voorhene by een byzonderen Vorſt op zich zelf bezeten, en met volkomen magt beſtiert, zonder de Kroone van *Perſie* onderworpen te zijn: en was de laeſte Vorſt, volgens *Gaſpar de Sam Bernardino*, *Abrahi Mochom*: volgens *Della Valle*, *Ibrahim Chan*: volgens *Figueroa*, *Hambrain Chan*: en volgens *Herbert*, *Erahim Kawn* geheten: een God vergeten en bloetdorſtig menſch. Dan *Alaverdy Chan*, Sultan van *Schiras*, quam des jaers zeſtien hondert en twee, door bevel van *Schah Abas*, Koning van *Perſie*, om den hongerigen ſtaet-zucht van zijnen meeſter te verzadigen, de ſtadt *Lar* beſtormen en vetwoeſten: bragt den Koning om 't leven: beneffens alle de groooten en aenzienelijkſte van ſtaet, ten getale van vijf duizend. Hy deed de kaſteelen ſloopen, de muuren en alles ter aerde werpen: zulx niets van belang in wezen bleef. In dezer wijze wierd het Koningrijk van *Lara* aen de Kroone van *Perſie* gehecht, en aen de Landvoogdye van *Schiras* gevoegt. Dit geſchiede, zoo *Figueroa* getuigt, uit oorzake, zoo men voorgaf, de Koning van *Lar* den koopluiden, die gingen en quamen uit *Perſie* door de ſtad *Lar*, afgezet en uitgeplondert had. Wel kon de Koning, die met een ſterk heir door *Alaverdy Chan* wierd aengetaſt, zich binnen op een onwinbare ſterkte, gelegen op een zeer hoogen berg, verdedigen: maer ziende met zijne ongelijke maght niet te kunnen uitrechten, gaf zich, zijnde moed en radeloos geworden, op beſprek, met een ongeloofelijke meenigte van zilver en edele geſteenten, die by vergadert had, over. Maer men hield hem geen woord, en beroofde hem aenſtonts van leven en Koningrijk.

Lar word by den Pers verovert.

Zoo *Della Valle* ſchrijft, beroofde koning *Abbas* koning *Ibrahim*, na hem den oorlog aengedaen te hebben, van zijne ſtaten, en zond den zelven gevangen na 't hof: doch doode hem niet: maer handelde hem, na eenig verwijt van zijne quade dienſten, beleefdelijk, en zond hem met den *Chan* van *Schiras*, dien het beleid van den oorlog was aenbevolen, na *Schiras*. Dan dees ongelukkige Vorſt quam, op weg, door ongeneuchte of door vergif (gelijk men vermoede) te ſterven. Sedert heeftmen de ſtadt van nieuws weer beginnen te herbouwen. De *Pers* maekte zich te dier tijde meeſter van de geheele Ooſterſche kuſte, tot aen de kaep van *Guadel*: en verjoeg den Koning uit zijn Rijk: dat zijne voorzaten twee duizent jaren hadden bezeten.

De ſtad *Lar* of *Laar* is een zeer aeloude ſtadt, en van zeer groot aenzien onder d'Arabieren, en de hoofd-ſtad, volgens *Figueroa*, van *Woeſt Karmanie*: hoewel onbemuurt. Zy is gelegen op de Noorder breete van zeven en twintig graden en een halve, op het einde van een groote vlakte: welke 't gebergte maekt: Te weten, dit gebergte, boordende den ganſchen weg ter weder-zijde, opent zich aen dezen oort, en, na een veld van drie mijlen in 't breede tuſſchen beide gelaten te hebben, vereenigt zich weer na by de ſtad; latende niet dan een kleine opening voor den weg, die na *Schiras* loopt. Wanneer deze ſtad zou geſticht zijn, weet men voor wis niet te zeggen. Eenige brengen haer begin op een zelven ouderdom met dien van onze eerſte voorouders: ande-

andere hare ſtichting voor duizent en twee hondert jaren.

De muuren der huizen zijn van ſteen, in de zon gebakken, en leem-aerde: en van buiten overſtreken met zekere zement of kalk, gemaekt van gekapt ſtroo en aerde: (welke de Perſianen aen alle hunne gebouwen verbezigen, inzonderheit in de lantſchappen van *Lara*, *Querman* en *Perſie*) zulx de huizen van buiten in het oogh niet ſchoons noch aengenaems vertoonen: maer zijn van binnen vry net en gewit met kalk, en eenige geſchildert na de Moorſche wijze, en gevloert met fraeie brik-ſtenen. De meeſte zijn maer een verdieping hoog, en met zeer weinige openingen: want zy hebben ſlechts kleine venſters, geſtoffeert met houte tralien, of liever bedekt met matten.

Ieder huis heeft boven een plat: en eenige zekere windvangen, om een koele lucht daer in te ſcheppen.

Daer is een oud paleis, voortijds de verblijf-plaets van den Heer en Vorſt des lands, met een tamelijke plaetſe daer voor. Namaels wierd dit paleis voor den *Chan van Schiras* tot een verblijf-plaetſe bewaert, als die te *Lar* quam: want anders ſtont het ledig.

De ſtad *Lar* heeft twee merkwaerdige dingen: het een is een kaſteel of ſlot: het ander de *Bazar* of beurs. Het kaſteel heeft byna een halve mijle in den omtrek, is gebouwt van fraeien ſteen, aen de weſt-zijde der ſtad, op een kleinen heuvel, en geſterkt met acht-en-dertig weerbare bolwerken. Het is niet alleen tot ſchrik van de buiten vyanden; maer hout ook de ſtad zelve in dwang, en heeft een ſteilen toegang.

Volgens *Figueroa* beſlaet het kaſteel den ganſchen top des bergs, die aen dezen oort ays-gewijzeis, en geſterkt met een muur van gehouwen ſteen: met een borſtwering, die kleine ſchiet-gaten heeft, alleenlijk voor musketten, zonder eenige plaetſe, daer men een valkonet kan planten: zulx de gelegentheit alleen de plaetſe ſterk en aenzienelijk maekt.

Het kaſteel is vry groot in beſtek, en heeft een put met zeer treffelijk water, die tot over de twee hondert vademen diep is: want zy tot heel om laeg na de ſtad ſchiet. Dies niettemin trekt men zeer lichtelijken, door middel van een rad, welk door een os word omgedraeit, het water uit voor de krijgs-bezetting.

Het ander, daer deze ſtad in uitmunt, is de *Bazar*, dat is, *een winkel-ſtraet* of *Beurs*, gelijk meeſt in alle ſteden der Ooſterſche landen zijn. Het is een werk van *Alaverdy Chan*, eertijts Sultan van *Schiras*: en buiten twijfel een van de ſchoonſte en prachtigſte van geheel *Aſie*: en mach by de heerlijkſte en prachtigſte gebouwen van geheel *Europe* geleken worden: ja zou tot een luiſter der ſchoonſte ſtad van de wereld kunnen dienen. Zy maekt een volkomen vierkant van buiten, en heeft zeer hooge muuren, die opgehaelt zijn van zeer herden en witten gehouwen ſteen, hebben hondert en vijftig treden in 't vierkant, en op ieder zijde een zeer groote poorte, met hare wachten: door ieder der welke men in een zeer fraeie ſtrate komt, welk tot aen het midden van het gebouw leid, daer de vier ſtraten, ieder van twintig voet breet, eenen kruisweg maken, van waer men de vier poorten zien kan. Over deze kruis-weg rijſt een zeer hooge Dom, rontom met venſters of lucht-gaten: waer door het licht van alle zijde in ſchiet. Deze Dom heeft vier gewelfſelen van witten ſteen, die van de zelve af beginnen, en de vier ſtraten bedekken, met muuren zoo glat gepolijſt en wel gemaekt, dat zy den luiſter van marmer verdoven. Beneden dit gewelfſel zijn veele openingen: waer door de dag ſchijnt, tot verlichting van het ganſch gebouw, zonder ongemak evenwel van zon of regen. De gront is beleit met zeer effen vierkante ſtenen, en van een zelve ſtoffe, als daer het ganſch gebouw van gemaekt is.

Bazar.

In vier andere vierkanten, maer veel kleinder, als deze kruis-weg maekt, heeft men vier andere kleine kruis-wegen, die ieder in het midden ook een dom hebben, met hare lucht-

gaten, even als de groote Dom: waer uit vier andere kleine overwelfde ſtraten lopen, van vijftien of zeſtien treden breed, en met lucht-gaten, gelijk de vier groote ſtraten: zulx men in alles twintig ſtraten heeft: te weten, vier groote, die aen de poorten eindigen, en zeſtien kleine. By na in 't midden onder de grote Dom of gewelf is een ſchoone *tank* of waterbak, of beek met zoet water: welk door water-gangen aldaer van verre komt in loopen, en geduurig door de ſtraten der ſtad word geleid. In dit gebouw en aen deſſelfs zijden, is een poorte, waer door men in het konfituur-huis gaet: dat vier of vijf byzondere vertrekken heeft: met hunne gewelfſelen om hoog: en is gebouwt van een zelven ſteen en zelven maekſel, als de *Bazar*: men zuivert daer zuiker, en maekt 'er allerlei ſlag van konfituuren.

Men verkoopt in deze *Bazar* allerlei ſlag van koopwaren in de winkels of kramen, daer alle de ſtraten mee geboort zijn, en de vreemde koopluiden met hunne waren, die zy van buiten brengen, voorſtaen. Zy blijven daer des daegs: maer des nachts ſluit men de geheele *Bazar*, en word door zekeren hopman bewaekt, die geſtelt is, om daer wagt te houden, met zijne muskettieren, den ganſchen nacht. Men heeft 'er ook veele winkels, daer men groene, gedroogde en geconfyte vruchten verkoopt: als ook inlandſch broot, *Hapas* of *Kurichas* genaemt, welke zijn zekere koeken. Maer de buitenluiden, die aldaer hunne waren te koop brengen, hebben geene byzondere winkels: leggen hunne koopmanſchappen in paenders in de zelve ſtraet ten toone, neffens de winkels: latende in 't midden een genoechzame ruimte, om voor het volk door te gaen: daer de geheele *Bazar*, van des uchtens tot 's avonds, van krielt. De ſtraten van den *Bazar* worden geduriglijken zeer zindelijk gehouden: want niemant mag te peerde daer op komen: zelf de ſtadvoogt niet.

Dicht by de *Bazar* is de munte daer men zeker ſlag van geld munt, *Larijns* na deze ſtad genaemt. Men heeft 'er zeer weinig *Moskeen*. Een onder andere, is de voornaemſte, geſticht in 't ronde, om d'eeuwigheid te vertoonen, of, om beter te zeggen, geſticht na de gelijkenis van *d'Alkaba* of de heilige *Moske* te *Mekka*, welker ſchets *Abraham* van den hemel zou gebragt hebben. Op eenige plaetſen ziet men Arabiſche letteren, knopen, zijfer en zinne-beelden, op Mozaiſch geſneden. Het is een laeg gebouw, heeft geene glaze venſters; maer in plaets van die houte tralien, zeer aertig geſneden. d'Ingang is door een kopere poorte, daer dicht by een ſpiegel hangt. Daer zijn ook lampen, die eensdeels tot gebruik, en eensdeels tot cieraedje van de *Moskee* dienen. Zommige van hunne Profeten leggen aldaer begraven: onder andere een *Emir Ally Zedday Amir* geheten, wiens graf ſteede in groote eerwaerdigheid word gehouden, inzonderheid door haere aeloudheid: want zy voor vijftien hondert jaren aldaer zou geweeſt zijn, zoo waer is 't geen zy by eede beveſtigen: te weten, zes hondert jaren voor *Mahometh*. Dies niet tegenſtaende, blijft dees noch een goede *Muſelman* of Mahometaen.

Tot *Lar* is de gewoonelijke verga- *Figuero* der-plaetſe der *Karavanen* of *Kafilen*, die van *Perſie*, *Querman* en elders na het eiland *Ormus* trekken: en van daer en *Arabie*, na deze Landſchappen over komen. Hier om is deze ſtad zeer met koopluiden bevolkt, zoo Perſianen en Arabieren, als Heidedenen, Benjanen en Joden: en heeft men daer een groot getal van groote *Karavanſeras*, om derwaert de vreemde koopluiden met hunne waren te lokken.

De ſtad is zeer bedorven door ge- *Herbert.* weldige aerdbeevingen. Des jaers veertien hondert ſtorten, door een afgrijzelijk ſchudden, over de hondert huizen ter neer: en des jaers vijftien hondert drie en tnegentig over de drie hondert: of, volgens *Texeira*, uit een getal van vijf duizent, twalef hondert. Veele regen-bakken en het grootſte gedeelte der ſtads muuren wierden ver-

vernielt. Het aeloud slot, eertijds gebouwt door zekeren Georgiaen *Melek* op een herde steenrotse, aen d'oost-zijde der stad, storte meê te gronde.

Een mijle van *Lar* is een *Karavansera*, *Charkaph* genaemt.

De laeste plaetse en als 't einde des Vorstendoms van *Lar*, en 't begin van 't land, welk den Koning van *Ormus* toebehoorde, toen hy volkomen meester van zijn geheel Koningrijk op 't vast land van *Persie* en *Arabie* was, is *Abi Dunger* genaemt.

De grootste koude is te *Lar*, in 't begin van lentemaent: hoewel zoo getempert, datmen het overigh van de maent naulix, door de grote menigte der vliegen en muggen, in de stad kan duuren.

In zomermaent begint ontrent *Lar* zulk een heete en droge wind te varen, dat zy overal, daer zy over gaet, als tekens van vuur na laet: waer door den vreemdelingen de benen en aenzicht zeer root en brandig worden en niet zonder pijne. Deze wind word by de Persianen *Bad Semum* genoemt, dat's, vergiftige en brandende wind.

In geheel *Lar* is geen spring-bron of lopende beek: maer evenwel overvloet van regen water, naerdien ieder huis een regenbak heeft, daer in het des winters in den regen tijt overvloedelijken vergadert word, tot drank en andere behoefte.

Zoo *Della Valle* getuigt, zijn'er deze water-bakken in groote meenigte; maer meest buiten de stad, en verscheide plaetsen daer ontrent, en veel by malkandre: ja zijn eenige zoo ruim, dat zy voor veel jaren water kunnen verbergen, om geen gebrek daer af te hebben, en niet van dorst te sterven, by aldien'er een jaer zonder regen (want het regent daer zeer zelden) doorging.

De vreemdelingen kunnen schier onmogelijk dit water niet drinken: dat d'inwoonders *Obbaroum* noemen; welk op *Persisch* zoo veel als klaer water gezeit is: maer het verdiende veel meer drabbig water genoemt te worden: zoo dik en lelijk is het.

Het gebrek van water is in 't gansch land van *Lar* zeer groot: want men vind'er beek, bron noch putten, en op weg niet dan water-bakken, die aen verscheide oorden ten gerijf en dienste der reizers, gebouwt zijn.

Van de *Karavansera Guichi*, gelegen zeven mijlen van *Bandel Gamron*, tot aen *Lara* en *Schiras*, heeft men gene putten met zoet water: maer alleenlijk regenwater, dat de water-bakken verschaffen, die gemaekt zijn van de *Karavansera Guichi*, tot aen *Lara* en *Schiras*. Ten tijde van de regen neemt het water een leelijke kleure en vuile smaek in de bakken aen, uit oorzake van de voorige droogte: maer zoo het een weinig in de lucht te zinken heeft gestaen, het verliest alle die quade hoedanigheden. Volgens ook *Herbert*, is 'er het water niet veel byzonders, geweldig ongezont: welk eensdeels ontstaet uit d'onbequaemheid der bakken, of ongetempertheit der regen self. Deze leelijkheid des waters veroorzaekt ontallijke onheilen in 's menschen lichaem, zoo wel onder ingezetenen, als vreemdelingen: als zinkingen, bedorve kelen, en wurmen in de benen: welk laeste de meeste quelbaedje van jeukte en lammigheit aenbrengt, en is niet dan met uithalen van dit schadelijk ongedierte te helen, Dit geschiet met zeker ding, of draet, als een lintsnoer in dikte. Dan by aldien de wurm breekt, het overig baert verrotting, ja versterving: die alleen met geduurig snijden en kerven te genesen is.

Zoo eenige kaerten aenwijzen zou in deze stad een grote reviere zijn: maer een misslag: naerdien niet alleen in deze stad geen is: maer ook niet op twalef mijlen daer ontrent: want daer is geen nader als de *Tabb*, die *Susiana* van *Karmania* scheit, gelegen ontrent vijf kleine dag-reizens van *Lar*: of een ander, als de *Cyrus* tusschen *Schiras* en 't oud *Persepolis*. Wel heeft men eenige klene broeken en moerassen: maer die in allen gevalle geene revieren mogen genoemt worden, alzoo geen van dezelve meer, als drie voeten diep zijn.

Garcias de Sylva Figueroa. Men heeft in de landstreke ontrent de stad *Lar* niet prijswaerdigs: behalve dat men in dit land, dat alzoo droog en onvruchtbaer is, als de rest des Koningrijks, eenige putten met zout of brak water heeft: daer zy zich van dienen, om de bedden der tuinen te natten, die zy met groote naerstigheid ga slaen, ten einde van dit dor land eenig voordeel te kunnen trekken, met het zelve geduuriglijk te bevochtigen. Want behalve de voornoemde putten, daer het water door arbeid van ossen uitgetrokken word, loopt altijd van de vlakte na de stad een middelmatige groote watergang, met water een weinig beter, als dat in de putten: hoewel niet goed om te drinken. De stedehouder en andere luiden doen een gedeelte met afleiden na hunne huizen lopen, en verdeilen het vervolgens door hunne tuinen, die zeer heerelijk in die oorden zijn. En uit oorzake alle deze volken groote zorge voor hun water dragen, om dat in overvloed te hebben, zoo wel om reden voornoemt, als om hunne *tanken* of poelen en springbronnen, die een gedeelte van hunne grootste wellusten en vermaken geven, en des niet tegenstaende geen drink-water hebben, zoo hebben de meeste burger-huizen byzondere water-bakken: gelijk d'Overheid in de stad en op 't veld. Want behalve de regen-bakken, die d'oude Koningen van *Lara*, en hun Landvoogden, voor 't gemeen, tot troost en lavenis der inwoonders en reizers, die dagelijx deze stad aen deden, doen maken hebben, heeft men veele andere barmhertige godvruchtige luiden in hun Sekte, die by testament legaten maken, om bakken, desgelijx *Karavanseras* en gast-huizen te doen maken: zommige groot: andere klein, na hunne magt en godsvrucht. Hierom heeft men zoo veele bakken, dat zy het gansch omgelegen veld beslaen. Het water is in deze bakken, niet tegenstaende de groote hitte des zomers, zeer frisch en klaer: want de stad draegt groote en zonderlinge zorge voor het schoon maken der bakken allen jaers, eer de regen begint te vallen: welk gewoonelijk in Lou en Sprokkel-maend is.

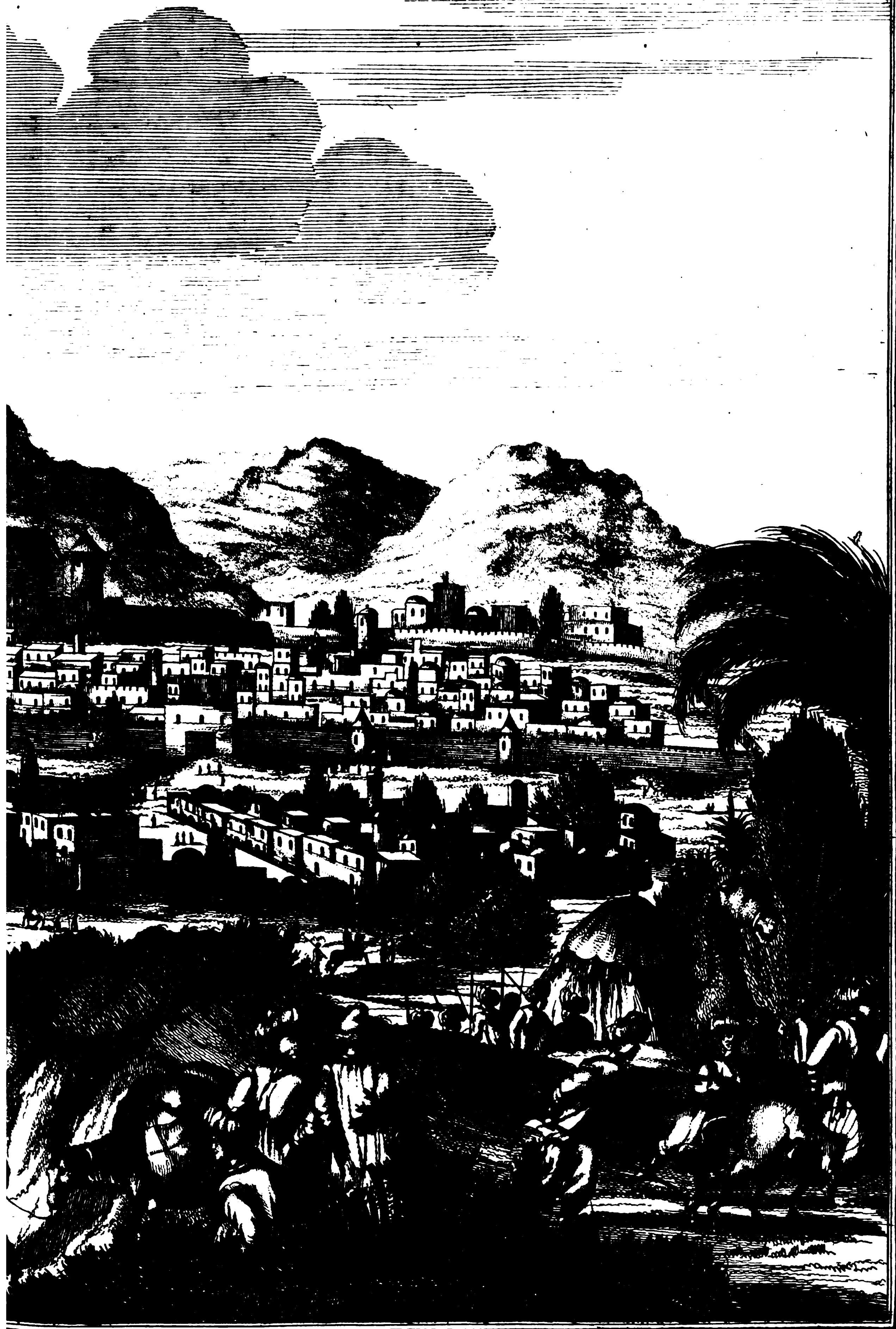
Dewijl nu voor de komste van het regen-zaisoen, het water in deze bakken zeer laeg is, en veel slijk en modder op den gront leid, zoo dienen zich d'Inwoonders, om het water niet drabbig met hunne potten en emmers, daer meê men het uitschept, te maken, van zekeren vond of vaerdig werk-tuig, om het water uit te scheppen: te weten, het is zeker ront en heel vel van ontrent twee voeten in 't kruis: geboort met een koordeken of marling: van waer veele andere koordekens recht na het middelpunt van 't vel strekken: wanneer het wel en gelijk staet uitgespannen. Aen het einde van deze koordekens, die alle aen eene knoop in het midden van 't vel te zamen komen, heeft men een dikker tou of koorde vast gemaekt. Aldus laet men 't uitgespannen vel in de putten boven op 't water vallen en drijven: dat dan aen zijn kanten 't water, met daer over te lopen, in neemt. Wanneer men daer na het vel by het groot touw op trekt, komen alle de kleine koordekens weer te zamen en vereenigen zich: blijvende het water, door zijne zwaerte, in 't midden van 't vel: welk de gestalte van een beurze maekt, die een groote pot water bevangt. Men heeft 'er groote verscheidenheid van allerlei boom-gewassen, als oranje-appelen en limoenen, en de beste en schoonste dadelen van geheel *Persie*. Onder alle de beste vruchten, die men in *Persie* heeft, mogen geene tegen de dadelen op, die de dadel-boomen in dit gewest voortbrengt: want deze overtreffen in groote, goud-geele kleure en smake alle andere, die ergens op den geheelen aerdboodem groeien. De meeste inwoonders leven by dadelen; zoo met zich daer van tot voedsel te dienen: als die elders te verhandelen. *Herbe.*

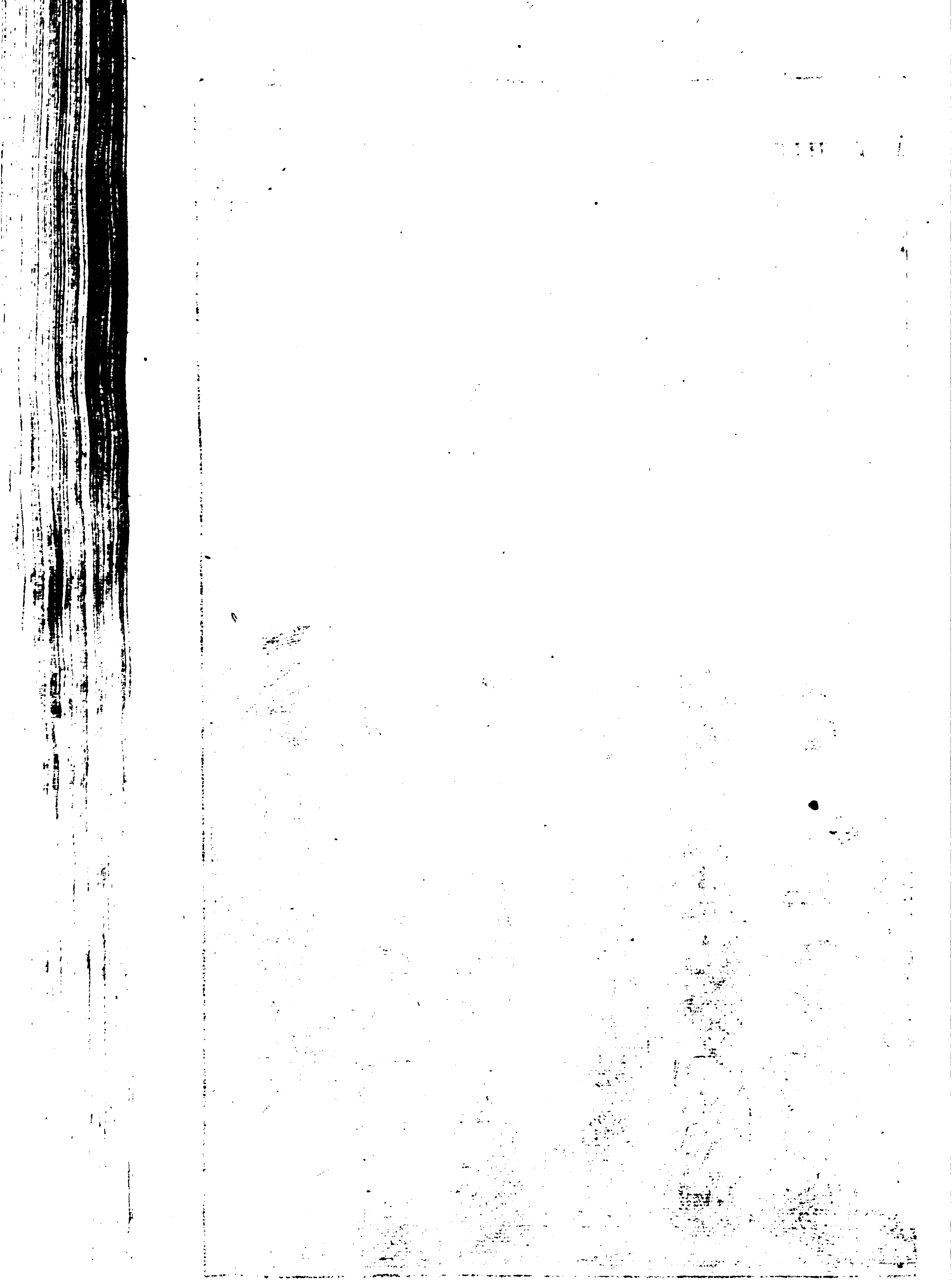
Tusschen *Lar* en *Gamron* groeit veel *Asa Fetida* of duivels drek: by de Javanen en Maleyers *Hin* genoemt. *Bont.*

D'aeloude inwoonders waren Arabieren; gelijk dan veele van dezelve noch daer zijn.

Schir-

CHAMACHIE

Schirwan *of* Scerwan, *by ouds* Medie Atropatie *en* Klein Medien *genaemt.*

HEt Landſchap, eertijds een Koninkrijk, en by d'ouden *Medien Atropatie*, word heden in de tale des Landts *Schirwan* en *Xirwan* of *Xyruan*, by d'Europers gemeenelijk *Serwan* geheeten, by d'Italianen, die d'*X* derven en in plaets van die de *S* gebruiken, *Siruan* en *Servan*, by de Spanjerts *Jerban*, by wien veeltijts de *J* voor een *X* en *B* voor *U* genomen wort. *Magin* neemt *Xyruan* voor geheel *Medien*: hoewel het veel meer ſlechts een gedeelte daer van is: als *Minadoi*, *Leunklaeſ*, *Della Valla*, *Oliarius* en andere wel hebben aengemerkt, die het alleenlijk voor oud *Medien* of *Atropatie* neemt; gelijk *Della Valle* voor *Neer Medien*, of ten minſten voor een gedeelte deſſelfs: en *Oliarius* voor het Noorder deel van *Medien*. d'Engelsman *Antoni Jenkinſon* wil het voor *Hirkanien* gehouden hebben; hoewel qualijk. Doch is *Schirwan* veel meer het *Noorder Medien*: als blijkt uit een en de zelve geſchapenheit des lands: want volgens *Herodoot* en *Strabo* is *Medien* bergachtig: desgelijx ook *Schirwan*.

[…]as-pa- Dit Land paelt ten ooſten aen de Kaſpiſche Zee, ten weſte aen *Georgie*: heeft ten noorde *Albanie*, en wat hoger eenige omzwervende Tatars, die tuſſchen den berg *Kaukaſus* en den ſtroom *Wolga* wonen: in 't zuide *Groot Armenie*, met den ſtroom *Kanak* tuſſchen beide, tot ſcheid-pael, en verder landwaerts in aen de zelve zijde en ten zuide *Groot Medien*. Desſelfs lengte wort begroot op hondert Spaenſche mijlen.

[…]machie […]ſtad. De Hooft-ſtadt des Landſchaps *Schirwan* wort by verſcheide Schryvers verſcheidenlijk genoemt: by *Biſarro* en *Barbaro* nu *Sumachia*, dan *Summachia* of *Samachia*: by de Spanjerts *Namachi*; maer de rechte naem, na de uitſpraek der inwoonders, is *Schamachie*. Daer is niet meer dan eene ſtadt van die name in *Perſien* of *Medien*, ſchoon *Ferrarius*, in zijne korte Landbeſchryving, twee gedenkt: d'een *Ciropolis*, en d'ander *Samunis* genaemt. Zy is gelegen op de lengte van vier en vijftig graden veertig minuten: ontrent veertig Duitſche mijlen of grote zes dag reizens van de ſtadt *Derbend* of *Demirkapi*, ter oorzake van de kromte en omwegen, die men over en door 't gebergte moet doen; hoewel het geen twee dag-reizens is, langs de Kaſpiſche Zee, door *Bakuie* en door het gebergte, van *Lahats*: welk men kan reizen te voet of te paert. De kemels nemen gewonelijk den eerſten weg, en leggen dien, na zy geladen zijn, in vier, vijf, zes of zeven dagen af. Zy leit in een dal, tuſſchen bergen in: waerom men haer niet eer zien kan, dan dicht daer by gekomen. Het ſlot leit op eenen heuvel aen de ſtads muuren. Volgens de Perſianen, zou deze ſtadt geſticht zijn, door koning *Schirwan Schach*.

Men zeit zy eertijts veel grooter in begrip was, dan heden, en by de vijf duizent haertſteden begreep; maer wierd ten tijde van koning *Abbas* door de Turkſche krijg zeer verwoeſt. Zy was voorhene in twee delen onderſcheiden, en beide met muuren omringt. Maer ziende dees koning, hoe de Turken niet zochten dan verſterkte en vaſte plaetſen, tot behoudenis van hunne zegen, en open vlekken lieten leggen: ook bemerkende dat hem de veſtingen, in het midden des lands en niet op de grenſen en aenkomſten gelegen, meer ſchadelijk als voordelig waeren, heeft hy het zuider deel der ſtadt, omringt met de ſterkſte muur, zelf doen ſlechten. Het zelfſte lot is der ſteden *Tauris* of *Tabris*, *Nachtzuan* en *Kentze* te beurt gevallen. Dit gedeelte van *Schamachie* maekt gelijk een byzondere ſtadt, afgeſcheide van het noch bemuurd Noorder gedeelte,

door een vlakken heuvel, die een beide een gemein merkt-velt verſtrekt. Men zeit wanneer de Turk deze ſtadt eens verovert had, en namaels beveſtigen heeft willen, de graf-ſteden der Perſiaenen had doen ſlopen, en de graf-ſtenen daer van, uit alle oorden te zamen gevoert, aen het hermaken der muuren zou beſteed hebben. Het Noorder gedeelte der ſtadt is gelegen aen den voet van een kleinen heuvel, en eenigzins kleinder dan het ander: omringt met een ſtene; hoewel ſlechte muur, zonder grachten, waer door men ook laet 's nachts by ſluiting der poorten in kan komen. De ſtadt heeft vijf poorten. De ſtraten zijn in beide ſteden eng: de huizen van ſteen, aerde en leem opgebouwt en zeer laeg, na d'Ooſterſche wijze.

Karavanſeras. Ook ſtaen by de merkt twee grote *Karavanſeras* of pak of handel-huizen, verrijkt met vele wandelryen en kamers, waer in de vreemde koopluiden hun waeren in 't gros verhandelen. D'een wort genaemt *Schach Karavanſeras*, beſtelt voor de Moskoviters, die aldaer hun koopwaeren opleggen. D'ander is genaemt *Losgi Karavanſera*, gebouwt voor de Tarters van *Cirkaſſie*, die derwaerts ook hun koopwaeren ſlepen; beſtaende merendeels in paerden, vrouwen en jonge en volwaſſene joffers, knechten en meiden, die zy eensdeels gehandelt, en ook den Ruſſen op de grenzen en onder zich elkanderen ontrooft hebben. Ook hebben de Joden in de *Karavanſera Losgi* hun verblijf: die derwaerds van *Tabeſſeran* de ſchoonſte wolle brengen. Men heeft ook in de ſtadt drie algemeine *Hamams* of bad-ſtoven: die by de Perſianen in zonderling groot gebruik zijn: De twee ſtaen open des daegs voor mannen, en 's nachts voor de vrouwen. De derde, genaemt *Hammam Schech*, is byzonder voor de mannen. By dit derde bad ſtaen twee groote bomen, die by hen in hoge eerwaerdigheit gehouden worden; wijl zy aldaer geplant zijn voor eenen van hunne heiligen *Schich Murith*: die daer neven in een kerk of *Metzit* begraven leit. Het volk verzamelt aldaer in grooter meenigten, dan in eenige andere *Metzit* der ſtadt. De *Metziden* of kerken, zoo buiten, als binnen de ſtadt, zijn zes. D'inkomſten dezer badſtoven word beſteet aen het onderhout der begrafenis, aen de lichten, kleden en andere dingen, en 't overig aen d'armen.

Baz. Aen de zuid-zijde is een merkt of *Bazar*, met etlijke onderſcheidelijke overdekte ſtraten, en in de zelve winkels, geſtoffeert met allerhande waeren van katoen-doek, zijde, zilver en gout laken, bogen, pijlen, zabels en andere hantwerken, te bekomen voor een geringen prijs. De meeſte inwoonders zijn Perſianen, Armeniers en *Georgiers*, die ieder hunne tale behouden onder de gemene tale van het geheel land van *Scervan*, welk is de Turkſche. Men vind in deze ſtadt niet gedenkwaerdig van aeloutheit, nochte ook zekeren zwaren toren, die, volgens ſchryven van den Engelsman *Karturigt*, gebouwt zou zijn van keien en brikſtenen, met tuſſchen-metſeling van vele bekkenelen van aeloude edelen des lands. Wel worden gezien in de muuren der ſtadt twee hoofden, in ſteen gehouwen, zonder d'inwoonders weten te zeggen, wat zy beduiden. Waer is het geen de zelve ſchryver van zeker vervallen ſterkte of kaſteel, dicht by *Schamachie*, ſchrijft. Want een halve mijle van de ſtadt, na de noord-zijde, worden op een tamelijk hogen berg, dien zy *Kalekuliſtan* noemen, puinhopen van een vervalle ſterkte gezien. Boven op is in d'aerde een fraeie kelder, opgehaelt met vierkante gehouwen ſteen, en daer neven een zeer diepe put of bron. Zoo de ſpraek onder de Perſianen gaet, heeft oulinx, wanneer dit Landſchap onder zijne byzondere koningen ſtont, *Schiruan Schach* dit kaſteel doen bouwen, en het na een van zijne liefſte by-wijven doen noemen, ter gedachtenis haeres naems *Kuliſtan*. Men voegt'er by dat het namaels door *Alexander de Groote* verovert wiert, en die het deed ſlopen. Dan waerſchijnelijker is, dat deze berg zijnen naem bekomen heeft van zeker beneden gelegen dal, vrucht-

baer

baer door het bevochtigen van eenen beek, en in de lente verciert met meenigte van velerlei kleurige tulpen, die aldaer groeien. Want *Kulistan* is zoo veel gezeit, als rozen dal, of oort daer veel rosen groeien: en *Kale* betekent een slot of kasteel.

Niet verre van *Kale Kulistan*, na de zijde van *Schamachie*, staen twee kapellen, op een anderen veel hooger bergh. In de eerste en voornaemste, welk gebouwt is in vorm van een langwerpig vierkant, vertoont zich een hoog opgemuurt graf, en rontom veel stokken, lappen en lompen, van lakens van allerlei verruwe; met yzere roeden, op het eind, in vorm van een pijl, gehecht of gebonden aen het graft met een zyde koorde. In d'andere kapelle zijn twee graf-steden, gestoffeert op een zelve wijze. Dese zijn de graven van hunne heiligen, na de welken de Perssen dikwils opklimmen, en hunne gebeden met aendacht storten.

Van deze laeste kapel daeltmen af, in een dieper gewelf, daer men zeit *Amalek Kanna*, een dochter van eenen hunner koningen begraven leit. Deze, uit weerzin van met een Tartars Prins te trouwen, (daer de vader haer wilde toe dwingen,) bragt haer zelven om 't leven. Volgens den zelve *Karturight*, vergaderen de dochters van dien oort jaerlijx ten gezetten tijde by het graf van *Melek Kanna*, om haer doot te betreuren: hoewel de Persiaenen heden 's daeghs niet meer daer van weten.

Wel bezoeken d'inwoonders van *Schamachie*, en omgelegen dorpen des zomers etlijke weken dezen berg, gelijk ook dien van *Kulistan*; doch niet om *Melek Kanna*, maer om de koele luchts halve, die op de hooghte dezes berghs te dier tijde blaest, wanneer ter zelfster tijt beneden een groote en onverdraegelijke hitte is.

Eenige hantwerkers en arme luiden begeven zich slechts des daegs boven, en des nachts weder in hunne huizen. Maer de *Chan*, *Kalenter* en andere heren nemen aldaer drie maenden hun verblijf, zoo lang de groote hitte duurt. Het vee wort ter zelfster tijt na den bergh *Elburs* gedreven, daer niet alleen een getemperde lucht; maer ook goede weide te vinden is.

d'Elburs is een gedeelte van den bergh *Kaukasus*, grenzende, na de zijde van *Tabesseran*, aen *Georgie*: en kan van *Kulistan* en andere bergen duidelijk gezien worden. By ouds zouden de Persianen op dezen bergh *Elburg* hun onuitlesschelijk of altijt brandend vuur gehouden en aengebeden hebben; maer heden is zulk vuur noch desselfs aenbidders, zo *Texeira* en uit hem andere berechten, in *Jesche* noch in geheel Persien meer te vinden; doch zeitmen die van daer na Indien overgevlogen zijn, daer noch heden een zonderlinge sekte van sulke vuur-aenbidders zouden overigh zijn. Te *Schamachie* wort noch getoont een kruis van hert en zwart hout, welk men zeit gemaekt te zijn van het hout der Arke Noachs.

Onder de stadt *Schamachie* behoort zeker dorp *Mordouw*. *Mordouw* is op 't Turksch moerasch gezeit: wijl om en neven dit dorp grote en moeraschachtige meiren zijn, die door de meenigte der mael-stromen ook in 't hertste van de winter niet toe vriezen. De boeren wonen aldaer, gelijk de Tartars van *Astrakan*, in zeer slechte ronde huizen, als hutten. In dit als ook in de andere omgelegen dorpen woont zeker volk *Padar* genaemt, welk een byzondere tale heeft: hoewel eenig gemeinschap met de Turksche en Persische. Zy hebben het Turksch geloof; doch daer boven noch verscheide waengeloovige gebruikelijkheden. Zy eten geen hete spijze; maer laten die eerst kout worden, en derft ook niemant op de zelve blaezen. En zoo het in huis gebeurt, door eenen vreemdeling, onwetend, de spijze moet als onrein weg-gesmeten worden. Drie mijlen van *Mordouw* leit een dorp *Tachousi*. *Dorp Mordouw.*

Drie mijlen van *Schamachie* leit een dorp *Pyrmaraas*, daer het graf van een Persiaenschen heilig is, met name *Heid Ibrahim*. Volgens zeggen der Persianen, is dit een aeloud graf, en door *Tamerlaen*, daer dees alles aen *Dorp Pyrmaraas.*

dien oort verwoeste, onaengetast gebleven. Het is met een stene muur, en twee hoven als een slot gebouwt en verciert. In het voorhof leggen veel graf-stenen, en aen de wanden staen hier en daer veel Arabische schriften en gebeden, in steen uitgehouwen: desgelijx de boven-vertrekken. Daer zijn van binnen verscheide gewelven, die het licht door een venster ontfangen. In een dieper gewelf staet een verheven stene graf, met twee trappen. Ter linker zijde treetmen door eene deur in een gang beleit met schone tapijten. Aen de wand staet met grote Arabische letteren geschreven: *Gode beveel ik mijn doen: die is mijn hulper*. In de gang, op de rechte zijde, is een ander gewelf, welk acht bemuurde graven begrijpt: uit dit komtmen ter rechter hant in een derde, daer in *Seid Ibrahim* voornoemt zijn graf heeft. Rontom staen op groote kopere kandelaers, wasch-keersen en lanteerns: boven aen het gewelf hangen lampen. De Persianen geven den vreemdeling niet gaerne toegang tot dit graf.

Twee musket-scheuten van 't dorp *Pyrmaraas* is in een rotzigen berg een andere fraei-gebouwde graf-stede eens heiligen, *Tirihabba* genaemt, leermeester van *Seid Ibrahim*. Boven de deur staen deze woorden in 't Arabisch: *O God, open deze deur*. Dees *Tirihabba*, zoo de Persianen voorgeven, zou zonder ophouden, gekleet in een graeuwe rok, op zijne knien ter bede zitten: welk zijn leerling *Seid Ibrahim* van God zou verworven hebben, ten einde de leer-meester ook na zijne doot gelijk als in zijn leven altijt aendachtig mogte bevonden worden. Veel en ongeloofelijke dingen beuzelen d'inwoonders van deze twee Heiligen, die of na toverye of na grove leugenen zwemen.

Rontom het graf van *Tirihabba* zijn in den zelven berg veel holen en kamers gehouwen, gestoffeert met bed-steden en kribben, waer in de bevaerts-reizers hun verblijf nemen en offeren; hoewel zo hoog zijn, datmen zonder leder daer niet by kan komen. Eenige rotsen besluiten aen het gewelf kleine mossel-schelpen: ja schijnen uit mossel-schelpen en zant te zamen gebakken te zijn. Diergelijke gehele en harde rotsen worden aen de Kaspische Zee gezien.

In het dorp *Pyrmaraas* mag niemant onder de Persianen wijn drinken, en niet dan water, ten einde, door 't overtreden des gebods, zo dikwils in den Alkoran bevolen, zelfs de heiligen niet onteert worden. Voor het dorp, nevens *Ibrahims* graf, is onder d'aerde een zeer diep gewelf, twee en zeventig voet lang en twintig breet, opgehaelt zeer fraei met vierkante stenen. Hier vergaderen d'inwoonders des winters, sneeu, ys en water, ten gebruik des zomers, voor zich en voor het vee: wijl het aldaer weinig goet water geeft.

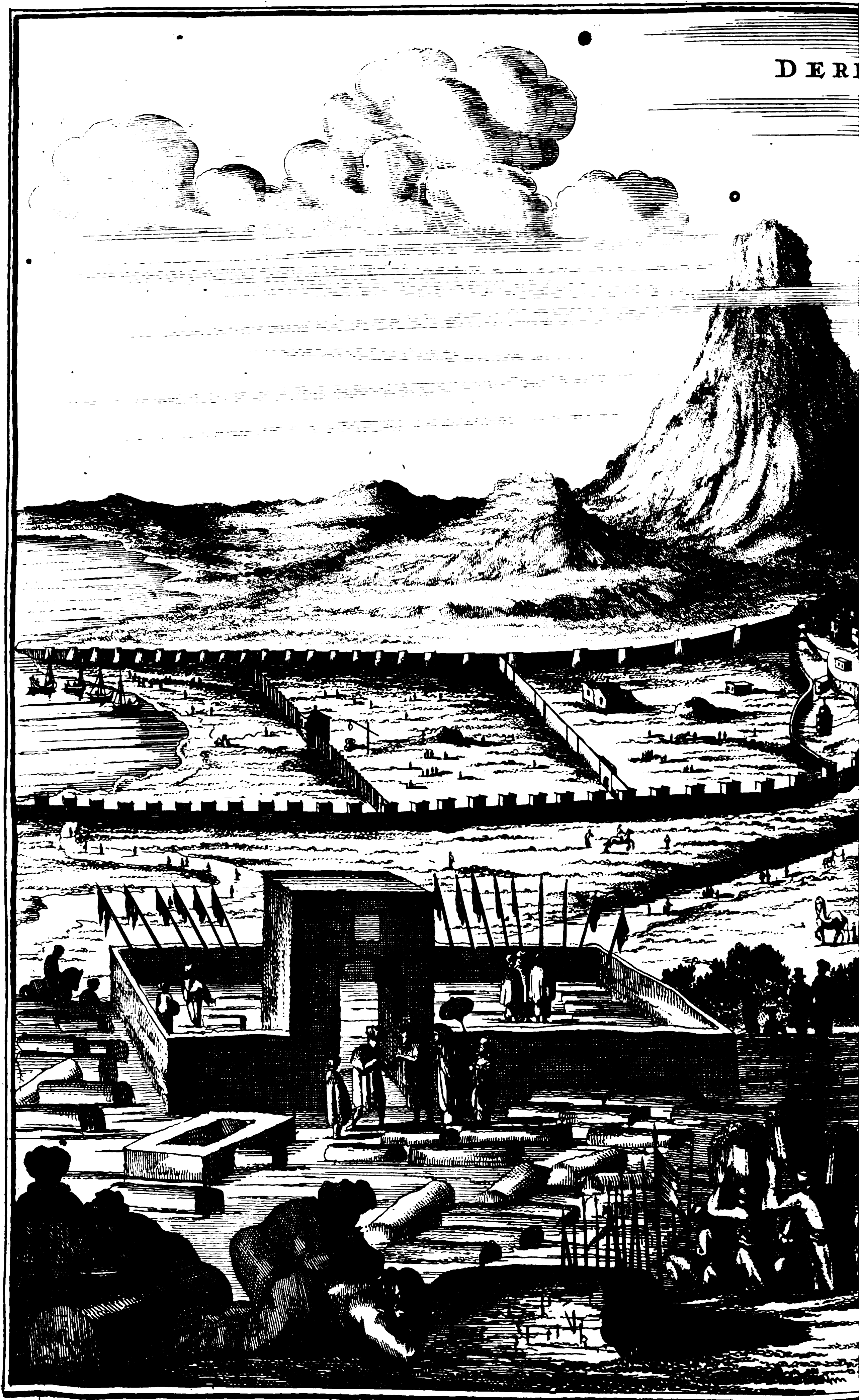
Twee mijlen en een halve van *Schamachie* na *Ardebil* leit een landstreke *Fakerlu*, alwaer aen den weg een graf-stede van zekeren heiligen *Persis*, *Pyr Mardechan* geheten. Het gebergte van *Schamachie* is boven met lage heuvelen bezet, en geheel vruchtbaer.

Op de grenzen van Armenie leit de stadt *Eres* of *Aras*, aen den stroom *Aras*, heden *Arisbar* genaemt, de eerste stadt van *Serwan* van die zijde. Doch is verwoest en heden niet meer dan de blote stadt te vinden. Aldaer leit ook de stadt *Sequi*, op de grenzen van *Servan*, na by *Georgie*: gelijk op die van Meden, de stadt *Giauat*.

De stadt *Derbend*, by de Turken *Demirkapi* of liever *Temirkapi* genaemt, dat is *yzere poorten*, is gelegen aen de west-zijde van de Kaspische zee, op de lengte, volgens de Persianen zelfs, van vijf en tachtig graden, en op de noorder breete, zoo *Oliarius* zelf gepeilt heeft, van een en veertigh graden, dertigh minuten. Al die door *Derbend* willen, moeten zekere tol voor uit en ingaen betalen. Zy strekt in de lengte, van 't weste na 't ooste, tot een halve mijle verre: en heeft in de breete, van 't noorde na 't weste, en van d'eene poorte tot d'andere, slechts vier hondert vijftigh schreden. Zy springt van het gebergte af tot aen de Kaspische

Stadt Derbend.

sche

DERI

NDT.

ſche zee, zulx de baren hoogh en by wille boven tegen de muur aenſlaen. Alzo ſluit zy den wegh en doorgang, welk tuſſchen de Kaspiſche zee en het ontoegangkelijk geberghte loopt, en is ook aldaer gelijk de ſleutel en yzere poorte, tot den koningrijke van Perſen: waerom zy met recht *Demir-kapi* of *yzere poorte* by de Turken genoemt wort: want aen de eene zijde raekt zy aen den voet van het gebergte, en aen de andere aen de zee. Deze ſtadt zou, zoo niet alleen de Schryvers daer-van melden; maer ook de inwoonders zelfs noch hedensdaegs berechten, door *Alexander de Groote*, dien zy *Iskander* noemen, gebouwt zijn ter ruſte van zijne uitgediende Macedoniers en na zijnen naem Alexandria genoemt zijn: hoewel dees ſlechts het ſlot en de muur aen de zuit zijde heeft zetten laten; maer die na het noorden d'aeloude koning *Nauſchirwan*. Beide de muuren zijn hoog en breet, opgehaelt van ſterken vierkanten ſteen. Al de ſtenen, een wonder, ſchijnen van zeer klein gebroken moſchel-ſchelpen, gelijk als te zamen geſmolten, gewaſſen te zijn. Boven aen een der poorten van de muur, door *Alexander* gebouwt, ſtaen drie regels met Syriſch ſchrift, en aen een anderen oort Arabiſch en vreemde tekenen, maer byna door d'oudheit uitgeſleten, dies onleesbaer geworden. De ſtadt wort in drie delen onderſcheiden: het bovenſte *A* is het ſlot op den berg, de verblijf-plaets des ſtadthouders, geſterkt met geſchut en bezet gemenelijk met vijf hondert krijgsknechten van tweederlei landaert, *Ajurumlu* en *Koidurſcha*. Het middenſte deel *B* wort by Perſianen bewoont: is nu en dan zeer verwoeſt: ja zelf door hunnen eigen Koning *Emir Emſe*, zoon van *Chodabende*: wanneer dees de ſtadt den Turkſchen Keizer *Muſtafa*, aen wien de ſtedelingen zich vrywillig hadden overgegeven, weer afhandig maekte. Het benedenſte deel, lang twee duizent ſchreden, leit geheellijk zonder huizen: alleen met eenige tuinen, bou-landen en akkers van binnen. Men zeit dit gedeelte voorhene de Grieken bewoont hebben: waerom zy noch heden by de Perſianen *Schaher Junan*, dat's *Grieken ſtadt* genoemt wort. Beide muuren ruſten op klippen of rotſen, gelijk ook het ſtrant om en by *Derbend* niet als klip is, onbequaem ten anker: en is ook voor *Derbend* geen veilige haven of ree voor de ſchepen. Op het gebergte, dat zeer boſchachtig is, boven de ſtadt, zietmen noch de puinhopen van een muur, welke eertijts tot vijftig mijlen na de Kaſpiſche zee zou geſtrekt hebben. Zy is op zommige plaetſen ganſch geſlecht: op zommige ſtaen noch ſtukken en brokken, tot de hoogte van een knie en man. Deze en de ſtadts muuren zijn zoo breet, dat men daer langs met wagen en paerden kan rijden. Daer en boven zijn in het opperdeel der ſtadt op de heuvelen verſcheide buiten en afzonderlijke kaſtelen geweeſt. Der welker twee, die naeſt aen de ſtadt noch tamelijk bouvaſt gehouden en met krijgsknechten bezet worden, in 't vierkant met zeer hoge muuren opgehaelt zijn. Ook leggen om de ſtadt op heuvelen wachthuizen van houte planken opgeſlagen: van waer men wijd en zijd kan overzien en d'aenkomſte des vyants vernemen. Deze zijn ook met wachten bezet.

Onder ander is aldaer aen d'eene zijde en na by de ſtadt gedenkwaerdigh te zien, de graf-ſtede van *Tzumtzume*: van wien by de Perſianen de volgende fabel verhaelt, en by den Poët *Feſuli* beſchreven wort.

Eiſſi (zoo noemen de Perſiaen den Heilant) wanneer hy t'eener tijde aldaer voorby ging, en een doodshooft leggen vond, had God, uit nieuſgierigheit van te weten, wat voor een menſch het geweeſt was, gebeden, dat hy hem levendig maekte. Godt verhoorde het gebet van *Eiſſi*, (want hy by Godt veel vermogt) en blies den menſche een levendige aedem in. *Eiſſi* vraeghde hem, wie hy geweeſt was: *Tzumtzume*, gaf deez tot antwoort, een rijke Koning dezer landen. Ik had eene grote hoofſtad en van alles vol op: verſpijſde dagelijx veertig kemels laſten zouts: ik

 had

had veertig duizent koeien, veertigh duizent toonſpeelders: veertigh duizent knechten met peerlen aen d'oren, en ook zoo veel andere dienaers. Een gewonelijke wijſe van ſpreken is by de Mahometiſten, wanneer zy een grote logen willen liegen, met veertig duizent op te ſnyden. Gy, zeide *Tzumtzume*, wie zijt ghy, en wat is uw Gods-dienſt. Waer op de Heilant: *Ik ben Eiſſi, en heb een recht zaligmakenden Gods-dienſt. Tzumzume* weer: *zoo neem ik dan ook uwen Gods-dienſt aen*. Maer bad, dat *Eiſſi* hem haeſt weder ſterven liet. Dan wanneer hy zonder land en luiden zou zijn, gelijk licht te vermoeden ſtont, wenſchte hy niet meer te leven. Hier op had *Eiſſi* hem weder laten ſterven: en leit aldaer begraven. Op het zelfſte graf ſtaet een groote oude boom, met een plaets, in vorm van een ſchou-toneel, omringt met een muur van vijf el hoog en acht el in 't kruis of vierkant, na de welke eenige trappen loopen. Het is in de af-beelding met *I* aengeweezen.

Graf-ſteenen. Op d'eene zijde van *Derbent* leggen zeer veel graf en lijk-ſtenen, ten getale van ettelijke duizent ſtuks: zijn over een mans lengte wijt, ront als een halve koegel en uitgeholt, zulx men daer in leggen kan: boven met Arabiſch en Syriſch ſchrift behouwen. Van deze graven verhalen de Perſianen de volgende hiſtorie.

Daer zou in oude tijden, hoewel na *Mahometh*, een koning in Medien, met namen *Kaſſan*, een *Okus* van geboorte, geweeſt zijn. *Okus* was een volk achter den berg *Elburs*, in *Thabeſſeran*, daer heden veel Joden woonen. Dees had den *Tageſtaenſen* Tarters (die de Perſiaenen *Leſgi* noemen) ter zelfſter plaetſe een fel gevecht gelevert, hoewel met ſneuvelen van eenige duizenden van zijne zijde. De graven der voornaemſte geſneuvelden waren met zoodanige graf-ſtenen beleit, als in de nevens-gaende afbeelding met *H.* ſtaen aengewezen.

Noch ſtaet zeewaerts een afzonderlijke graf-ſtede, omringt met eene muur, in welke vier zulke graf-ſtenen nevens elkandre leggen. De Perſianen noemen zulke graven *Tzilte-nan*: de Turken en Tarters *Kerchler*. Men zeit daer in veertig Vorſten, heilige mannen, ook in het zelfſte gevecht geſneuvelt, begraven leggen. De Perſianen en Tartars, beide vrouen manvolk, komen dagelix aldaer ter bevaert: kuſſen de graf-ſtenen, houden de handen daer op en bidden.

In de ſtadt *Derbend* wonen gene Chriſtenen; maer alleen Mahometiſten en Joden, die zich ſchryven uit den ſtam *Benjamin*. Daer is geen zonderlinge groote handel: behalve dat de Tarters veel geſtoolen kinderen, ook volwaſſene, Turken en Ruſſen, te koop inbrengen, die dan verder na *Perſie* verhandelt worden.

Een vierendeel mijls van de ſtadt *Derbend*, daer de grenzen van *Perſien* en *Tageſtan* door een kleinen beek zich ſcheiden, leggen twee graf-ſteden van Mahometaenſche heiligen: d'een van *Pyrbr Muchar*, in 't velt: d'ander van *Imam Kurchud*, in 't gebergte begraven. *Graf-ſt. van P. Muchâ Imam chud.* Men zeit de laeſte van Mahomeths maegſchap was: zich altijts aen zijne voeten gehouden, van hem geleert en noch drie hondert jaer na hem geleeft had. Hy had zich na den Koning van *Kaſſan* begeven, en den zelven, met ſpelen op de luit, en zingen van deuntjes daer onder, tot het beoorlogen der *Lesgi* of *Tageſtaenſe* Tarters aengeport. Maer wanneer hy voorgenomen had de *Lesgi*, die heidenen waren, te bekeeren, en opentlijk aengevangen by hen te preken, hadden zy hem doot geſlagen. Zijn graf is in een groot hol, gehouwen in een klippigen bergh. De kiſte, ſlechs van vier planken te zamen gevoegt, ſtaet diep in een gat, twee elle hoog boven de aerde: is zeer rampzalig, zonder eenige cieraet, en kan van eenen iegelijk gezien worden. Gemenelijk zit by de graf-ſtede een oud wijf, tot bewaerſter. Maer wanneer de bevaert der offering geſchiet, hebben zy de vloer met ſtroo matten beleit, en voor het gat, daer de kiſt in ſtaet, een vergulde tapyt hangen. Vele vrouwen en dochters komen uit de ſtadt en verre gelegen plaetſen: gaen bloots voets in 't hol, kuſſen de kiſt en zetten zich neder

neder ter bede. Na het storten der gebeden, offeren zy aen d'oude vrouw, die ook voor heilig by hen gehouden word, en des nachts by het graf een lampe brandende houd. Het offer bestaet in kaes, boter, melk, broot, gelt, wasch en diergelijke. Des nachts wort by dit graf en by die van de veertig heiligen, een groot geschrei gehoort, als van juichen, dansen en huilen, op een Heidensche en Barbaersche wijze.

Een andere stadt *Bachu* of zoo andere schryven *Bakuse*, leit by de Kaspische zee aen het geberght, en is een tweede haven van de zee: waer van ook de zelve by de schrijvers den naem *Mare de Baku* bekomen heeft, dat 's *Zee van Baku*.

m. Drie mijlen van het dorp *Tachousi*, en twee musket-scheut van de *Kaspische zee*, leit de bergh *Barmach*. Hy toont zich zeer wijd van verre: is ront, en heeft boven aen een hoge steile rots, dien zy in 't Turksch *Barmach* noemen, dat 's een vinger: wijl deez zich als een uitgestrekte vinger hoog boven andere bergen verheft. Uit het dal loopt een wegh buiten-waerts, gevaerlijk voor d'onervaeren te beklimmen.

Zoo kout is boven de lucht, dat het gras en kruit vol ys als kandy-zuiker staet; daer het beneden warm en liefelijk weer is. d'Oude puin-hoopen, stukken en brokken van muuren, wijzen genoech uit, dat daer op een heerlijke en treffelijke vesting moet gestaen hebben, die men zeit door *Alexander* gebouwt, en door *Tamerlang* verwoest te zijn. Want aen den voet van de verheven rotse is een vlakte van vijftig roeden in 't vierkant: gesterkt voorhene met dikke muuren en vier rondelen. In desselfs midden is een diep-bemuurde bron, en niet wijd van daer twee graven met grote ronde stenen beleit. Inzonderheit staen aen de noord-zijde en aengang der rotse een groot stuk muurs met groote uitgehouwen brikstenen: welk een byzonder kasteel moet geweest zijn. Van daer kan men by etlijke ingehouwen trappen, tot aen den top der rotse komen: daer weer een byzonder verheven gewelf is, tot een derde verberg-plaets. Aen d'oude muuren op de steen-rotsen groeien hier en daer vijge-bomen.

In dit gewest wort groote handel van zijde gedreven, inzonderheid in de stadt *Serwan*, die daer zoo groot is, dat zy van daer door geheel *Moskovie* en ooste uitgesleept wort. De stadt *Eres* was eertijts vermaert door de groote meenigte van haere witte zijde, die de koopluiden *Mammodees* noemden. Maer de langdurige oorlog en verwoestingen van *Serwan* hebben haer schier geheel daer van berooft. *Handel.* *Don Johan relat. de Pers.*

Schirwan is een sterk gewest. De stadt *Schamachie* alleen kan, des nood zijnde, achtien duizent peerden uitleveren. De doortocht van *Derbend* is een der veiligste bolwerken in dit geheel land, tegen d'Albaniers, Russen, Tarters en Turken. *Sterkte.*

Dit land stond eertijts onder koningen: welker laeste was *Farrok Taçar*, moorder van *Aydar*, vader van *Xa Ismael*, die zich meester van dit koningrijk maekte: sedert zijn'er *Chans* of Stadhouders over gestelt, die van wegen den *Sofi* daer 't gebiet hebben.

In het Landschap van *Schirwan* leid een ander Landschap, als een deel desselfs, *Muskur* genaemt. Het strekt langs de *Kaspische zee*, van *Derbend* tot aen *Kilan*, en begrijpt twee hondert dorpen. In *Muskur* leid een stadt aen zee, *Schabran* geheten. Het Landschap van *Muskur* word bestiert door den Sultan van *Derbend*. *Landschap van Muskur.*

Het Land van *Muskur* is overal zeer lustig in 't oog: en 't geboomte en aerdrijk in Slacht-maent noch groen. Het heeft een zeer vetten grondt, rijk van rijs, tarruw en gerstgewassen: beneven allerlei treffelijken ooft: met else-bomen en weinig bosch bewassen: waer in het gevogelt zich luitrustich laet hooren. Het vee gaet 'er zo wel des winters, als zomers ter weide: waerom zy voor hun vee gemenelijk weinig hoi maken: maer meest voor den reizer. De wijn-stok groeit gins en weder aen de heggen in 't wilt, zonder planting. Zommige, een

een lust om te zien, klaveren by lange bomen tot acht en tien vadem in de hoogte op, en slingren zich om de takken, met neerhangen der ranken tot twee en drie vadem. Daer is veel pluim-gediert: inzonderheit Fesanten. Ook zijn 'er hazen in groote menighte. Daer is ook zeker slagh van vossen, die de inwoonders *Schakal* noemen, van een zelve groote met de gemeine vossen, (die 'er ook vele zijn en *Tulki* genoemt worden) maer hebben op de ruch dikke wol, den onderbuik sneeuw-wit, kool-zwarte ooren, en een kleiner steert, als gemeine vossen. Deze loopen des nachts om de dorpen, en maken een jammerlijk geschreeuw, in maniere van kermen. In de Meiren en Poelen omtrent het dorp *Mardouw*, worden 's winters de meeste zwanen gevangen, en de dons-vederen tot des *Schachs* of 's koninghs bedden gebruikt. De boeren houden buffel-ossen, daer van zy zich in het voortslepen van planken, bomen en andere zware lasten dienen. Hun voer is *Schenbile* of Grieksch hoi: daer geheele akkers, gelijk aen verscheide oorden in Europe de linsen en wikken, mede bezait worden. Dit gewas wort groen afgemaeit, en den buffels met kruit en zaet voor gesneden. Zoo vet is de melk dezer beesten, dat zy over twee vingeren dik oproompt en wel-smakende boter geeft. Noit wort by hen kaes van koeien; maer al van schapen-melk gemaekt.

Het Landschap van Parthie *of* Erak.

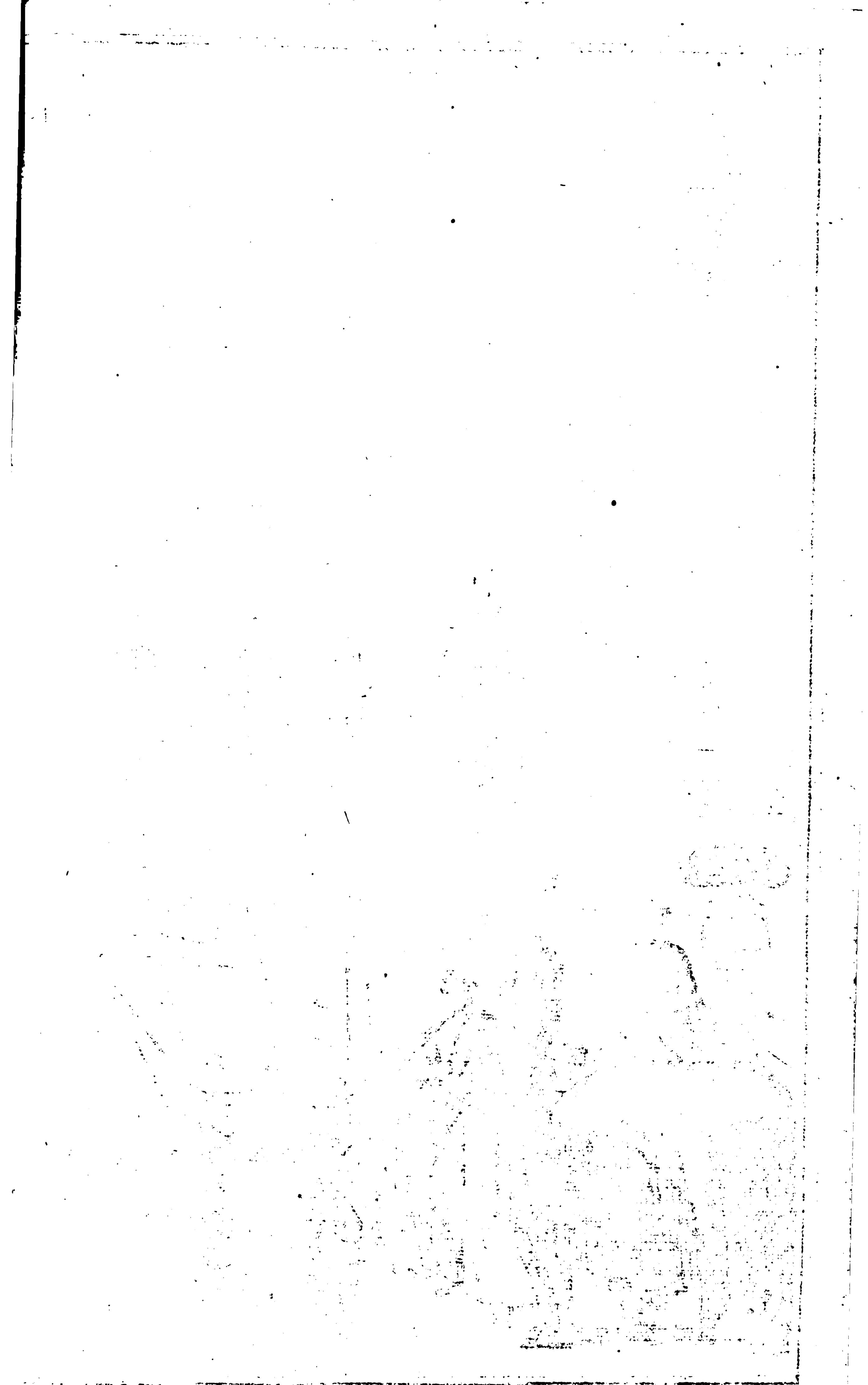
Naem. HEt gewest, by ouds *Parthie*, wort heden *Arach*, of *Harach* of *Erach*, ook *Erak* in de tale des Lands, en by eenige andere *Iex* genoemt.

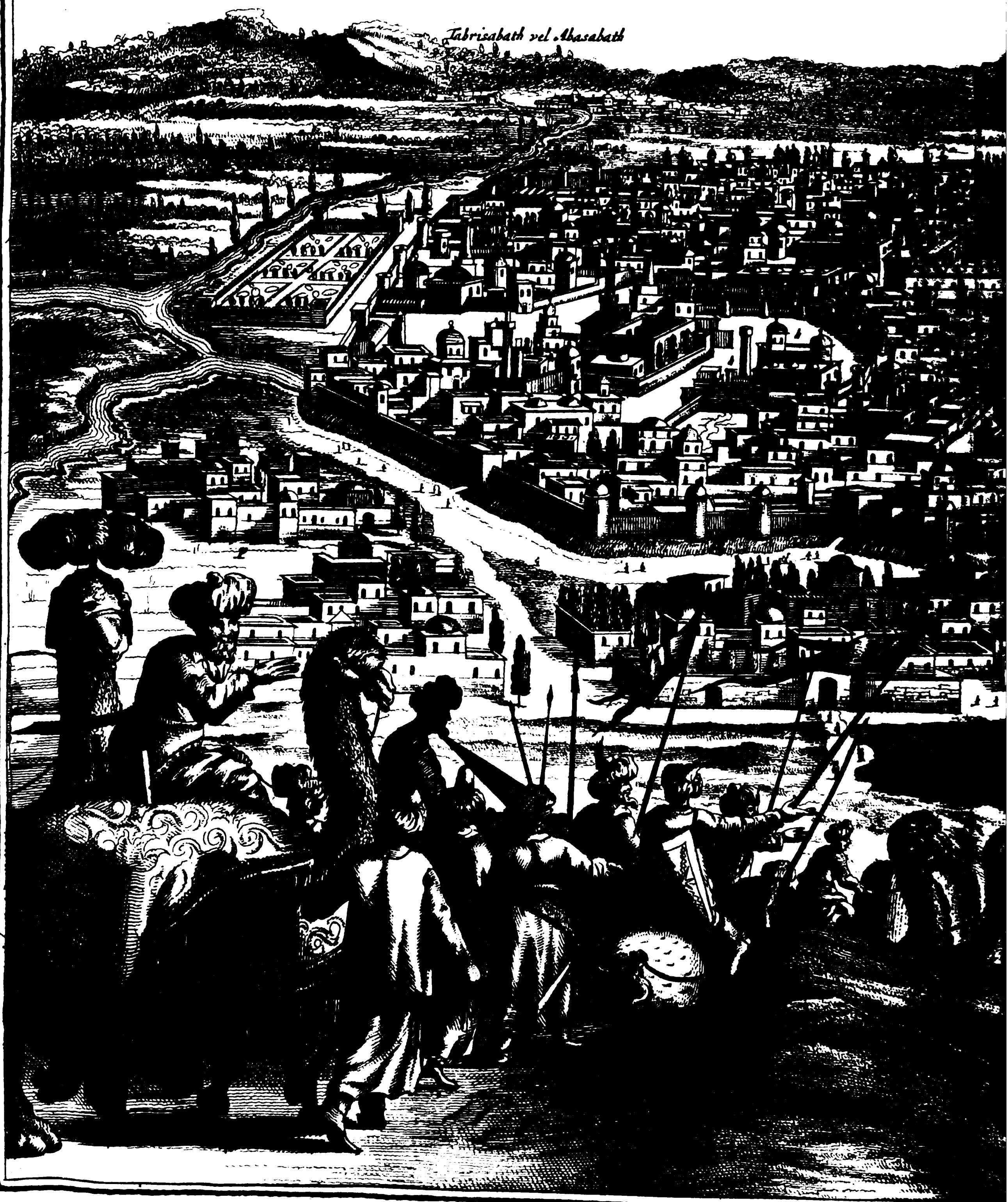
Maer volgens *Texeira* is desselfs eigen en rechte naem *Hyerak*, volgens *Oliarius Erak*. Dan hier dient aengemerkt, dat de naem *Hyerak* of *Erak* aen twee onderscheidelijke Landschappen gegeven word: het een is in *Arabie* gelegen, of, zoo *Oliarius* wil, begrijpt *Bagdat* of *Babylon*, en was oulinx *Assyrie*, en word by eenigen *Erakain* gespelt. Het ander leid in *Persien*, midden in 't land. Het laest word gemenelijk *Erak Agemy* of *Erak Atzem:* het eerst *Erak Araly* genoemt. Dit *Grens-palen.* Landschap van *Erak* paelt ten ooste aen *Arie*, en door een langen omtrek aen *Korazan:* ten weste aen *Medie:* ten noorde aen *Hirkanie*, en strekt ten zuide tot aen de woestijne, of *Woest Karamie*.

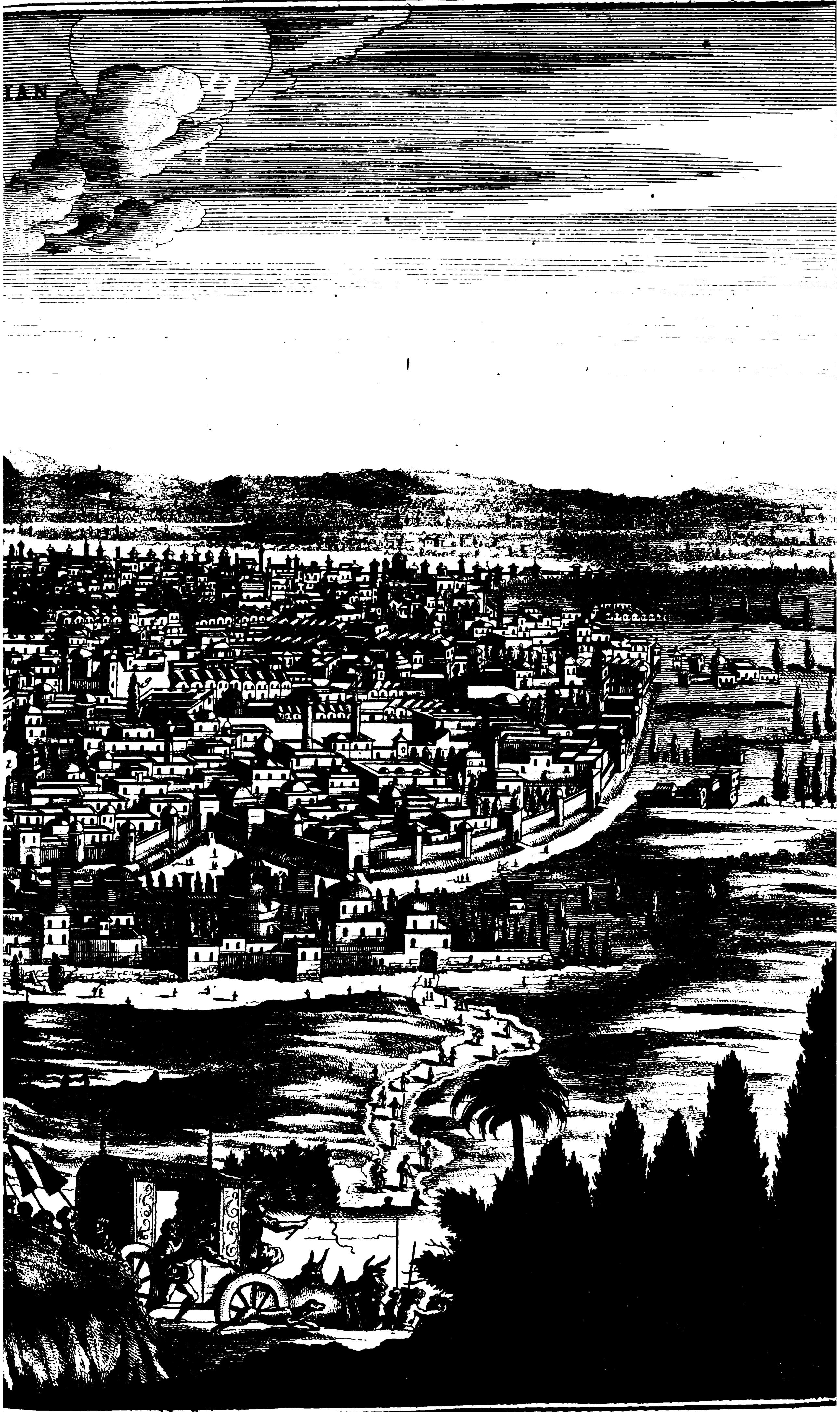
Getal der Steden. De Hooftstadt van *Erak* is *Ispahan*, *Kasuwin* of *Kaswyn* of *Kasbin;* d'andere voornaemste steden zijn, volgens *Oliarius*, *Solthanie*, *Senkan*, *Kaschan*, *Ebbeher*, *Sawa*, *Rey*, *Hemedan*, *Kom*, *Scha-Herrisur*, *Derkasin*, *Theheran*.

De stadt *Ispahan*, by *Josafat Barbaro Spaham*, by *Kontareen Spaa*, *Spaam*, en *Aspacham*, by *Peter Bizarro Spaha*, wiert by d'aeloude Grieken, om zijne groote, *Hecatompolis* genoemt, dat hondert steden betekent. Een weinig voor *Tamerlaens* tijden was de naem *Sipahan*; alzoo genoemt eensdeels wegen de veelheit des volks, eensdeels wijl aldaer het krijgsheir, in den aenstaenden velt-tocht tegen den vyand, verzamelt en in orde most gebragt worden: want *Siphan* is het meervout getal van een Usbekisch en oud Persisch woort *Sipa*: welk zoo veel als *Lesker* of een krijgsheir bediet: waer van zy noch heden by wijle een krijgs-overste *Sipesalar* noemen. Na *Tamerlaens* tijden heeft het, met omzetten van de letter *S* voor de *I*, den naem *Ispahan* gehad.

Zeker Arabische Histori-schryver *Ahmedbin Arebscha*, die de daden van *Tamerlaen* beschreven heeft, noemt haer *Isbahan* met een *B;* maer de hedendaegse Persianen schryven *Isfahan* met een *F*. Zy noemen haer evenwel zonder onderscheit nu *Ispahan*, dan *Isfahan*. *Ispahan.* Volgens de Persianen zelfs en *Oliarius*, leit de stadt op de noorder brete van twee en dertig graden zes en twintig minuten, en op de lengte van zes en tachtig graden veertig minuten. Het kompas wijkt aldaer

e . Tzil meſtzid .
f . Baſar .
g . Kaleminar .
Tabrisabath vel Abasabath

IAN

daer zeventien graden van 't noorde na't weste. De stad leid op een effen en vlak velt, en kan men op drie of vier mijlen van haer rontom 't gebergte zien leggen: namelijk, na't zuide en zuid-weste, 't gebergte *Demawend*, en na het noord-ooste dat van *Ieilak Perjan*. Zy begrijpt met de voorsteden acht mijlen in den omtrek, doch die de zelve op eenen dag zou willen omreiden, zal niet veel moeten zien. De stadts muuren zijn slecht, en alleenlijk met aerde aengehoogt, onder zes el, maer boven niet meer dan een voet dik, met rondelen van steen, slechts in de zon gebakken, te zamen gezet. De gracht rontom is gansch vervallen, zulx men by zomer en winter op de meeste plaetsen droogs voet kan door gaen. Valsch is, 't geen *Peter Bizarrus* en andere uit hem schrijven, dat de muuren van krijt zouden gemaekt zijn. Wel kan voortijts het kasteel of schat-kamer, welk met byzondere muuren en rondelen omringt is, met krijt of kalk overwit zijn geweest, gelijk men noch op zommige plaetsen, inzonderheit aen het noorder deel, zien kan. Aen de zuid-west en zuidzijde vloeit een tamelijk grote stroom *Senderuth*, voorby. Dees komt uit het gebergte *Demawend*, en verdeilt zich op verscheide kleine beken, welke in etlijke bakken, *Haws* en *Burke* genoemt, en door de geheele stadt en huizen kunnen geleit worden: hoewel ook over al in de hoven veel gegraven water-bronnen of putten zijn. Uit den zelven word, even boven de stadt, een arm en af in het dieren-perk *Hazartzirib* geleit: en aen een anderen oordt, door onderaerdsche pijpen, in des konings voornaemste tuin *Tzarbag*. Effen beneden deze tuin heeft *Allawerdich*, *Chan* van *Schiras*, een lange en fraeie stene brug over den hooft-stroom, op zijne eigen onkosten, doen slaen.

Schach Abbas heeft zich in veertien jaren, onder zijne regering, zeer bemoeit, met het leiden van een ander water *Abkuren*, (welk op d'andere zijde des bergs *Demawend* vloeit, en door den zelven berg, die zoo hart als een rots is) in den stroom *Senderuth*, en daer aen dagelix duizent man, ieder des daegs voor vier *Abas*, doen arbeiden. Dan door de grote koude, en menigte van sneeu, daer mee het noorder deel den meesten tijt bedekt leid, heeft men noit in het jaer over drie maenden daer aen kunnen arbeiden. De Groten des Lands vielen den Koning toe, en hebben, tot bevordering des werks, een goet deel door te breken op zich genomen. En schoon de rots zeer hart is, en aen dien zelven oort hondert ellen hoog zy, zo wiert zy evenwel op hondert ellen na doorgegraven. Na de doot van *Schach Abbas* bleef dit werk steken: zonder zijn nazaet daer aen de hant heeft willen houden. Tweemael is de stad door *Tamerlaen* verwoest geworden: eerst wanneer hy die verovert had: daer na wanneer dezelve tegen hem was opgestaen. Gelijke verwoesting quam haer, door het muiten van den *Chotza* over, waer door zy toen niet alleen aen gebouwen; maer ook aen manvolk zeer vermindert en verslimmert wiert: want zoo *Josafat Barbarus* gedenkt, die na dezen tijt, te weten des jaers veertien hondert een en zeventig, in *Persien* is geweest, was den uitgesonden krijgsknechten wel ernstelijk bevolen, dat niemant zonder hooft van een neergevelden muiteling zou wederkomen. Waer door zommige, in plaets van mans-perzonen, de vrouwen de kop hebben afgehouwen en het hair afgeschoren en voor mans hoofden, wijl de zelve ook kael zijn, aen *Chotza* gebraght. Onder *Schach Ismael* begon de stadt weer eenigzins op te luiken: maer wanneer *Schach Abbas*, van wegen den welgelegen en lustigen oort, den koninglijken stoel van *Kasvijn* aldaer verplant had, heeft hy de stadt niet alleen met heerlijke gebouwen; maer ook met luiden, derwaerts gevoert uit verscheide Landschappen, doen vercieren en verrijken: zulx dezelve heden als een kleine werelt is, en over de vijfmael hondert duizent zielen telt. By ieder huis, welk de stadt zeer groot maekt, is een en by wijle twee ruime tuinen: daer de Persianen zeer veel van houden;

doch verçieren deselve niet zoo zeer na de wijze in *Europe*, met allerhande schoone bloemen, als wel met allerlei vrucht-bomen en wijn-stokken in geschikte orde gepoot, inzonderheid met *Tzinar*-boomen. De meeste lust en cieraet der tuinen, naest zulke bomen, zijn bemuurde vlakke bronnen, met pijpen: door welke zy het water van den eenen bron tot den anderen kunnen leiden. D'een is gemenelijk hoger, dan d'ander: die, wanneer des nodig zy, overlopen en de tuinen bevochtigen moeten. Luiden van vermogen hebben, onder ander, aen de open galderyen, aen de tuinen gebouwt, ook byzondere lusthuizen, die by wijle beter verciert zijn, als hun woon-huizen. Nevens de gemeine burger huizen zijn in de stadt zeer veel kostelijke paleisen, die van buiten zich niet zoo heerlijk, als van binnen vertonen: zijn alle, na d'algemeine wijze der Persianen, eensdeels van leem-aerde, in de zon gebakken; eensdeels ook, als de voornaemste, van gebrande stenen in 't vierkant tot twee, drie en vier verdiepingen hoog opgehaelt. Ieder vak of vertrek heeft zijnen byzonderen naem. De kelder heet in 't Persisch, *Sirsemin*: het beneden huis of eerste verdieping, *Chane*: de tweede, daer boven, *Kusch*: de derde, *Tzause*: de vierde *Kasser*. D'open vertrekken, en die boven na buitenwaerts met lage tralien afgeschoten zijn, worden *Eiwan* geheten. Deze staen by wijle aen alle vier zijden der huizen, en worden in de hitte des zomers, om de wint en koele luchts halve, tot slaep-kamers gebruikt. De vensters, die meest zoo groot als de deuren zijn, en met de zelve neerwaerts tot op de vloer komen, hebben geen glas; maer slechts houte tralien, die zy des winters met papier, in olie gesteken, beplakken. De winter-stoven of kacchels zijn in het beneden deel des huis. De huizen hebben gemenelijk voorhoven, de doorgangen tot de woonhuizen en andere vertrekken.

Men zeit de stegen en straten tusschen de huizen voorhene zoo wijd geweest zijn, dat twintig en meer perzonen neven elkandre konden rijden; maer zijn, ten tijde van *Schach Abbas*, door de vermeerdering der huizen, de meeste zoo eng geworden, dat twee, inzonderheit niet verre van de *Maidan* en *Basar*, daer veel gegangs is, naulix elkandre wijken kunnen: en moet men, wanneer een *Charbende* of ezel-drijver, met beladen ezels, tien, twintig en meer stuks d'een achter d'ander bejegent, een poos, tot zy voorby zijn, staen blijven.

Aen d'oost zijde des Konings paleis is een *Maidan* of merkt-velt, van zeven hondert schreden lang en twee hondert vijftig breet: diergelijke grote naulix eenige steden meer hebben. Aen de west-zijde, daer het hof des Konings is, zijn ordentelijk gebouwde gewelven, langs hene de *Maidan* neerwaerds twee over malkandre, met *Eiwanen* of opene vertrekken en doorgangen, waer in de goutsmitten, juweliers en andere hun hantering doen. Voor de zelve zijn in een fraeie orde bomen geplant, by de Persianen *Schin-schad* genoemt, (een zeker slag van bos-bomen) die de kramen met de schaduwe van hun loof byna geheel overdekken. Voor de boomen staen lange vlakke troggen, of goten van steen, gemaekt met de vloer van gehouwen steen (welke langshene neerwaerds een trap hoog verheven is) gelijk. Door deselve kan, tot reiniging en nootdruft, het water rontom de gehele *Maidan* geleit worden. D'oostzijde, daer tegen over, heeft een breden verwulfden gang of galderye, met bogen en pijlers: daer allerlei hantwerkers, ieder gilt afzonderlijk, hun werk-steden hebben: want de Persianen werken weinig of niet in hunne werk-huizen: over deze galderye, by des konings hof, is een gebouw met twee gangen, *Nakarachane* genoemt: op welk de ketel-trommen, schalmaien, en *kerenei*-blazers alle daegs met zonnen ondergang, desgelijx, wanneer de Koning uit en ingaet, moeten op-spelen. Het spelen, by ondergang der zonne, is door geheel *Persien*, waer *Chans* en grote Heren zijn, gebruikelijk, en ingevoert al van *Tamerlaens* tijden af, wanneer

Maidan

dees

dees Heer over den Lande was. Des Konings huis of hof is by of voor de *Maidan*, by de Persianen *Dowlet Chane*, en der *Chane Schach* genoemt, met een hooge muur omgeven, hoewel tegen groot gewelt niet gesterkt. Aen de poorten is een vertrek, daer de *Diwanbeki* of rechter gewoonelijk het gerecht bedient. Des daegs waken aen d'uitterste poorte boven drie of vier, des nachts niet boven vijftien hellebardiers: maer by des konings vertrek dertig man, meest zonen van *Chans*, die eensdeels ten schiltwacht staen, eensdeels de ronde doen, en onder den bloten hemel aldaer hun nacht-rust nemen. De *Kischiktzi* of wacht-schrijver moet alle avonts de namen der genen, die aldaer de wacht zullen hebben, den koning overreiken, ten einde hy mag weten, wat luiden ontrent hem zijn. Het voorvertrek boven de poorte is zeer hoog, aen allen zijden met veel trali-vensteren bezet, en van binnen met verheven geschildert en verguld loofwerk schoon verciert.

De andere voornaemste vertrekken des hofs zijn de *Tabchane* of grootste zael, daer op de koning met zijn *Chans* en grote Heren, op *Naurus* of *Nieu jaer*, een banket hout. Het ander is een open vertrek, de *Diwanchane* genoemt, dat 's *gerecht-huis*: wijl de Koning daer in gewonelijk ter recht zit en over land-zaken raedpleegt. In dit geeft hy ook den gezanten van uitheemsche vorsten gemenelijk gehoor.

iane.

an-

Het lust-huis of *Diwanchane* in zich zelfs is drie trappen hoger, als het hof: twalef ellen lang: acht breet en ontrent zes hoog: behangen voor met rode katoene gordijnen, die met banden op en neer kunnen geschoven worden. De pijlers, waer op het dak rust, zijn van hout, achthoekig, geschildert en verguldt, gelijk ook 't geheel vertrek met verguldt bloemwerk opgeçiert is. De vloer is gemenelijk met kostelijke tapijten gespreit. In het midden des vertreks is een bron. Voor de *Diwanchane* is een lang smal hof, aen beide zijde, nevens de hooge voornaemste muuren, met lage wanden bezet: achter de welke groote hoge *Tzinar*-bomen, in orde als hooge dennen-boomen, staen geplant. Deze en diergelijke speel-gangen worden *Chiewan* genoemt. Aen het eind dezes hofs is de *Diwanchane*. Het derde is de *Haramchane*, of zael van het vrouwen-timmer: in het welk zijne *Chasseha* of boel-wijven, die anders in een byzonder vertrek bewaert zitten, te zamen komen, en voor hem danzen moeten, op het spelen van byzondere gelubde Musikanten. 't Vierde is de *Deke* of woonplaets, daer de Koning zich dagelix op-houd, en buiten 's Rijks bediening, met zijner echte wijven en Koninginnen tafel houd. Nevens deze zijn noch veel andere kostelijke vertrekken, die tot behoefte en çieraet eens koninglijken hofs behoren. Het zelve hof begrijpt ook schoone tuinen en lusthuizen. In den ingang des hofs, ontrent veertig schreden van de poorten, is ter rechter zijde een deur na een groote tuin: daer in het midden een kapel staet. Deze tuin is de groote vryburg, die de Persianen *Allacapi* noemen, dat's *Godes poorte*: derwaerts schuldenaers, doodslagers, en andere misdadigen vluchten, en zoo lang zy zich op eigen onkosten daer in ophouden kunnen, onaengetast blijven; maer dieven willen zy niet lang daer in lijden. Achter des Konings hof is het *Taberik Kale* of schat-huis, of veel meer slot of vesting, gelijk het woort *Kale* die bediedenis heeft. Het is een tamelijk groot gebouw, omringt met zeer hoge muuren van aerde en veel hooge rondelen, die zeker schrijver *Niklaes Hemmius* voor veertig toorens aengezien heeft. Dit slot is altijt met veel krijgsknechten bezet, en de Koning zelf woont en heeft allerhande krijgsrusting daer in. Ook is aen d'andere zijde des *Maidans*, in een byzondere straet, een ander vry huis of *Tschehil Sutun*, alzoo genoemt na veertig balken. Want aldaer heeft een *Metzid* of kerk in het midden een dikke zuile, op de welke veertig balken te zamen schieten en rusten, en het dak der kerke dragen. Na deze

kerke liepen de Persianen met hopen, wanneer *Tamerlaen* de muitelingen wilde straffen: en heeft *Tamerlaen* slechts de kerk, en die in de zelve waeren verschoont; doch d'andere op het kerkhof en de nevenstaende gebouwen alle ter neder zabelen en het hof overal verwoesten laten. Maer *Schach Ismael* heeft het zelve gebouw weer doen heropbouwen, en dien oort tot een vry plaets gemaekt.

Aen de zuid-zijde des *Maidans* is een boven mate groote prachtige en kostelijke kerk, die *Schach Abbas* begonnen had te bouwen en ook byna voltoit heeft. Des jaers zestien hondert zeven en dertig liet *Schach Sefi* noch een muur met eenige marmerstene bladen bekleden. Zy is gewijd aen den laesten hunner twalef *Imamen*, *Mehedi*, die men zeit by *Kusa* in een hol gegaen is, en weder zal komen, wanneer het tijt is, en op *Aalys* peert, *Duldul*, om her rijden, en de gansche werelt tot den *Alkoran* bekeren: waerom zy *Mestzid Mehedi Sahebeseman* genoemt wort. Boven de groote poorte staet ook dit opschrift in 'tPersisch te lezen: *Mehedi Sahebeseman*. Men gaet in de zelve over een vloer, met groote vierkante stenen beleit, waer op een groote vierkante waterbak staet, ter wassching der genen, die willen gaen bidden. Achter deze bak komtmen weer by twee trappen hoger aen een enger plaets, en dan noch by een trap tot de kerke. Het geen *Johan de Laet* uit verhael van *Niklaes Hemmius* schrijft, namelijk dat zy met dertien trappen, uit eenen marmersteen gehouwen, zou oprijzen, heeft *Oliarius* valsch bevonden; maer wel zijn de bovenste trappen van marmer. De poorte is van fijn uitgehouwen marmer opgehaelt, en zoo hoog, als die te *Sulthanie*, aen de *Meschaich* van *Chodabende*. De deur is beslagen met zilvere platen, en op zommige plaetsen verguld. Gekomen deur de poorte, zijn aen beide zijde hoog verwulfde brede gangen of galderyen, onder met matten overspreit: op welk de Persianen bidden. De galderyen gaen rontom een groot *Hejar* of hof hene: in welks midden weer een groote achtkante bron of bak tot boven vol water is. Boven over de grote galderye zijn mindere kleine, bezet, na de zijde des hofs, met vergulde marmer-stene zuilen. Van over de plaets komtmen achter aen de hooftkerk, alwaer de *Meherab* en *Cathib* of altaer en kanzelerye is. D'ingang is een verwulfde boge, van een wonderlijke hoogte, over al bezet met blaeuwe en vergulde stenen. De kerk in haer zelf is zeer groot, en hoog, rust op veel schoone marmer-stene pijlers en heeft eenige hoeken. Ter rechter zijde van deze kerk treetmen in een afzonderlijk çierlijk hof. Het dierbaerste aen de gehele *Emerat* is, dat al de wanden in de galderyen, hoven en hooft-kerken beneden over vier el hoog, met bladen van spiegel-glat gepolijst marmer bezet zijn.

De *Meherab* is, behalve de twee pijlers ter zijde, uit eenen steen gehouwen. De marmer, welk meerendeels wit is, word uit het gebergte *Elwend* gehouwen. *Schach Abbas* heeft diergelijke marmere *Mestzid*, den *Mehedi* ter eere, hoewel kleinder, als deze, te *Tabris* doen bouwen, en den marmer, zoo wit als krijt en zoo glat als een spiegel gepolijst, van *Erwan* laten brengen. Behalve deze zijn in *Ispahan* hier en daer ontallijke veel kerken en kapellen.

Op het midden, niet verre van 's konings poorte, staet een hoge stang, gelijk hier te lande de Papagai-stangen. Op den zelven word by wijle een meloen, *Arupus* of appel, ook wel een zilvere tafel-bort met gelt gestelt: daer de koning met zijne *Chans* en groote Heeren in vollen ren na schieten, met wedding om een grooten prijs. Wie het doel-wit treft, moet de Koning en andere groote Heeren vergasten: maer het gelt, van het bort afgeschoten, komt den lakeien toe. Groote Heeren plegen ook aen den zelven oordt een spel, *Kuit schaukan* genaemt, aen te rechten: daer zy insgelijx te paerde in vollen ren met zekere staf of kolf een bal of houte kloot, na zeker voorgestelt doel-wit slaen. Zy hanteren ook den *Tziud* of werp-spies. Onder aen de *Maidan* staet een klein hou-

houten huis, *Chaneschin* geheten, daer in de Koning by wijle zulke spellen en vuur-werken aenschouwt. Nevens deze bevinden zich ook waerzeggers, die gemenelijk aen de west-zijde zitten, niet verre van de *Dewletchane*. Tegen over het Noorder deel des *Maidans* staen eenige drink-kroegen, als eerst de *Schire Chane:* waer in meest ontuchtige luiden houden, die de *Surkers* of dansjongens met vuile en slordige lijf-gebaren en grepen voor zich laten danzen. De tweede is de *Tzai* of *The Chattai Chane*, dat 's *Kattayer* of *Sinese Thee-kroeg:* waer by het *Sedrenz* of schaek-spel gemeinelijk gebruikt word. De derde is *Kahweh Chane* of Koffi huis: waer by ook tabak gezogen word. In deze drie bevinden zich ook de Poëten en Histori-schryvers, die gemenelijk midden in huis op hoge stoelen zitten, en allerlei histori en, kluchten en vercieringen vertellen: prevelende gedurig-lijk met een stokje in de hant, gelijk die hier uit den aes-zak spelen.

Niet verre van deze kroegen bevinden zich ook in winkels en kramen, tweederlei barbiers. Hunner eenigen zijn wonthelers, *Tzerrah* genoemt, die zich met geen hair afscheren bemoeien: andere, *Dellak* geheten, scheren en schrapen het hair af, en worden ook tot het besnijden gebruikt. Tot deze begeeft zich het volk in groote meenigte, wijl de Persianen het geheel hooft kael en glat laten afscheren. Ieder brengt zijn scheer-mesch mee, wijl geen Persiaen, uit vreze voor de *Keschi* of Spaensche pokken, een vreemt mesch aen zijn hooft willen komen laten.

Beneden aen het Noorderdeel van den *Maidan*, gaetmen recht na de *Bazar*, of winkel-straet: alwaer een grote kaiserie of vierkant gewelf is, gestoffeert met de kostelijkste koop-waren. Over desselfs ingang hangt een groot uurwerk, welk, ten tijde van *Schach Abas*, een Engelsman, met name *Fessi*, zou gemaeckt hebben: dat in den beginne, wijl in geheel Persien klokken noch zoo groote stadts uurwerken zijn, voor een wonderwerk gehouden wiert.

De *Basar* of merkt, in haer zelf, is in veel straten verdeelt, die meest overdekt zijn. Aldaer worden allerlei waren, na 's lants gelegentheit, verkocht; hoewel die van eenerlei soort, ieder aen een byzonderen oort. In de *Karavansera*, by de *Bazar* of in de *Bazar*, daer de koning vreemde gezanten onthaelt, is een huis de voornaemste plaets van de gantsche stadt *Ispahan*, het Koffi-huis genaemt, dewijl die drank aldaer verkocht wort. In dit huis worden meenighten van groote jongens van allerlei landaert opgevoet: meest alle Mahometanen; hoewel ook eenigen van kristen bloede, als *Cirkassiers*, *Georgiers*, *Armeniers*, die aldaer, gelijk in een schole, in allerlei belacchelijke en schandelijke dansen onderwezen worden. Aen den ingang van dit huis is een zael met een fontein in 't midden. De koning doet by wijle op deze plaetse, met vreemde gezanten, maeltijt; doch laet zich dienen van weinigh gerechten, en zomwijl niet meer, dan met twee schotelen schapen vleesch en gebrade hoenderen. Onder het eeten doet de koning eenige jongens danzen; doch alle met zeer vuile en belacchelijke gebaren. *Rui Clavaio p. 307.*

In *Ispahan* bevinden zich kooplui-den en kramers van allen landaerd, die eensdeels in 't gros handelen, eensdeels hun waren by de kleine mate uit meten: als, nevens de Persianen, de Indiaenen, verscheide Tarters van *Chuaressem*, Sinesen, en die van *Buchare*, Turken, Joden, Armeniers, Georgiers, Engelschen, Hollanders, Fransoizen, Italianen, Spanjers en Portugesen. d'Indianen hebben meest hun winkels en kramen, naest de Persianen, gestoffeert met zijde, katoen en andere stoffen. Ter oorzake van den grooten handel en koopmanschap van *Ispahan*, zijn hier en daer veel *Caravanseras*, daer gewoonelijk de handel in 't gros gedreven wort.

Onder andere schoone gebouwen is niet het geringste des konings dieren-hof of beesten-stal, verciert met een tamelijk hogen toorn, *Keleminar* geheten, opgehaelt van herts en *Aahu* hoornen, met aerde vermengt.

Tuin Tzarbach. Buiten de ſtadts muur, aen de zuidzijde, niet verre van de groote brug, is de tuin *Tzarbag*, die in koſtelijkheid en alle vonden van fraeiheid zijns gelijken in *Perſien* niet heeft. De tuin is *Tzarbag* genoemt, wijl hy door een kruis-weg en revier, een tak van den ſtroom *Senderuth*, gelijk als in vier tuinen afgedeelt ſchijnt. D'omtrek is vierkant, ruim een vierendeel mijls groot: hebbende ieder zijde een poort. Aen het zuider-deel leid een heuvel, met veel vlakten çierlijk geleid. Op beide zijden en in het midden word het water, welk uit den ſtroom *Senderuth* door een onderaerdſche pijp in komt vloeien, geleid en ſpeelt door goten en fonteinen. De goten zijn een elle breet, van uitgehouwen ſteen, en aen de vlakte ſteil neerwaerts geleit: zulx het een ſnellen val en geruiſch geeft. In de goten zijn veel kleine pijpen, die het water hoog opwerpen, desgelijx aen verſcheide oorden kleine fonteinen van wit marmer: waer in zeer hoge ſtralen ſpelen, luſtig om aen te zien. Het water begeeft zich uit de fonteinen in een groot meir, aen het beneden deel des tuins gelegen, welk ook het water uit het midden twalef el hoog opdrijft. Neven dit meir ſtaet een der vier ſchone luſthuiſen, als op ieder van de vier hoeken des tuins gebouwt en van binnen om en om met verguld loof en bloem-werk verciert zijn. De *Cheiwan*, luſt en wandelgangen zijn allerwegen met ſchoone groote *Ztinar*-bomen, ten getale van etlijke duizent, beplant. Ook zijn'er veel vrucht-bomen en wijn-ſtokken, die *Schach Abbas*, de gront-legger van dezen tuin, uit veele plaetſen en Landſchappen aldaer heeft brengen laten: als appel, peren, vijgen, amandel, perſik, granaet, citroen, oranje, kaſtanie, wal en hazel-nooten, kerſe en andere bomen: beneven velerlei ſlag van wijn-druiven, der welker eenigen dikke bezien en van een duim lang hebben: zijn bruin, hert van vleeſch en zonder kern. Deze worden in Perſiſch *Hallage* geheten. Over deze tuin hebben veertig hoveniers het opzicht. Wanneer de vruchten rijp zijn, is eenen iegelijk, zoo ſlechts vier *Kasbeki* geeft, geoorloft in de tuin te gaen, en den buik vol t'eeten; zonder evenwel iet mee te dragen.

Om de ſtadt *Ispahan* leggen zeer groote *Rabath* of voor-ſteden. De voornaemſte, grootſte en ſchoonſte is *Tzulfa*: heeft drie duizent huizen en twaelf kerken, die in koſtelijkheid voor die van de ſtadt niet behoeven te wijken. D'inwoonders zijn ſchatrijke Armeniſche koopluiden: die *Schach Abbas* uit *Armenie* aldaer verplaetſt heeft. Zy geven den Koning jaerlix twee hondert *Tomans* tot ſchatting. *Voor-ſt.* *Tzulfa.*

Aen d'overzijde des ſtrooms *Senderuth* leid een andere voor-ſtadt *Tabriſabath*, anders *Abaſabath*, alzoo genaemt, wijl *Schach Abbas* d'inwoonders uit *Tabris* derwaerts gebragt heeft. *Tabriſabath.*

Een andere voor-ſtadt is *Haſſenabath*, bewoont by Chriſtenen, uit *Georgie* derwaerts gevoert. Ook zijn deze voorname koopluiden, die om den koophandel wijd en zijd, niet min als d'Armeniers, om her reizen en andere landen bezoeken. *Haſſenabath.*

Een andere gedenkwaerdige voorſtadt leid aen de weſt-zijde, *Kebrabath* genaemt: gelijk d'inwoonders *Kebbers*, die mede rijke koopluiden zijn. Deze luiden hebben een lange baert, dragen heel andere kleding, als de gemeine Perſianen: te weten, lange ruime rokken, die nergens dan aen den hals en op de ſchouderen open zijn, en met banden toegebonden worden. De vrouwen gaen zonder ſchoenen, met open aenzichte. Het word voor een tuchtig, vroom en gulhertig volk gehouden: is een oud heidenſch geſlacht, welk zich beſnijden noch dopen laet: heeft kerken noch Prieſters: zijn ook geen vuur-dienaers, als d'oude *Kebbers* waeren; hoewel *Hottinger* in dit gevoelen is. Wanneer iemant onder hen geſtorven is, laten zy uit het ſterfhuis een haen op het veldt loopen. Zoo die door een vos opgepakt en weggevoert word, de ziele des overleden, geloven zy, is dan in een ander leven opgenomen; maer zoo *Kebrabath.*

deze

deze proef eenigzins komt te mislukken, of door eenigen anderen toeval verdacht mogt worden: dan nemen zy een andere proeve by de hand, daer zy meer op betrouwen. Te weten, zy dragen hun lijken, behangen met het best gewaet, en opgetoit met goude ketenen en allerhande cieraet, op het kerkhof, daer zy hen tegen de muur met een stok of stang, tot steunsel onder de kin, over eind rechten. Zoo nu de vogelen des hemels den doode 't rechter oog uit bikken, hy word onfeilbaer den hemel waerdig geacht; maer zoo het linke oog, de verdoemenis. Dan zijn'er twee graven: in het een worden de lijken der zaligen zeer zacht neerwaerts gelaten; maer in het ander de verdoemden over hals over hooft gestort.

Om de stadt *Isspahan* worden veertien hondert en zestigh dorpen en vlekken getelt: bewoont met allerhande wevers.

Een mijle van *Isspahan* en zeven van het dorp *Mahier* leit de stadt *Jarustan*, aen een lustigen oort, in 't midden van vele tuinen, aen den oever der rieviere. Zy is rijk van inwoonders, heeft de volheit van allerlei ooft en levens-middelen; en een zeer schoon huis of gebouw, omringt met een galderye, bestaende uit vele kamers. De grootste en voornaemste is gesticht schier op een zelve wijze, als de Kerken der Jesuiten kloosters hier in Europe, met meenigte van vensters in de hoogte. Na het zeggen der Persianen, diende dit huis wel eer tot een gasthuis voor scholieren, ten tijde van *Schach Thamas*, en wierden op deze groote kamer de lessen gedaen. By dit huis is een hof met vele springbronnen, hoewel meerendeels waterloos.

Stadt *Jarustan*. *Rui Gonzales Klavaio.*

Drie dag-reizens van *Isspahan* is een land-huis, *Taintabat* geheten, met een schone tuin. Op den weg van *Kasbijn* na *Isspahan* heeftmen veel versche zalm, welk bedekt met een weinig zouts derwaerts van de zijde van *Kilan* gebragt word: want aldaer word de

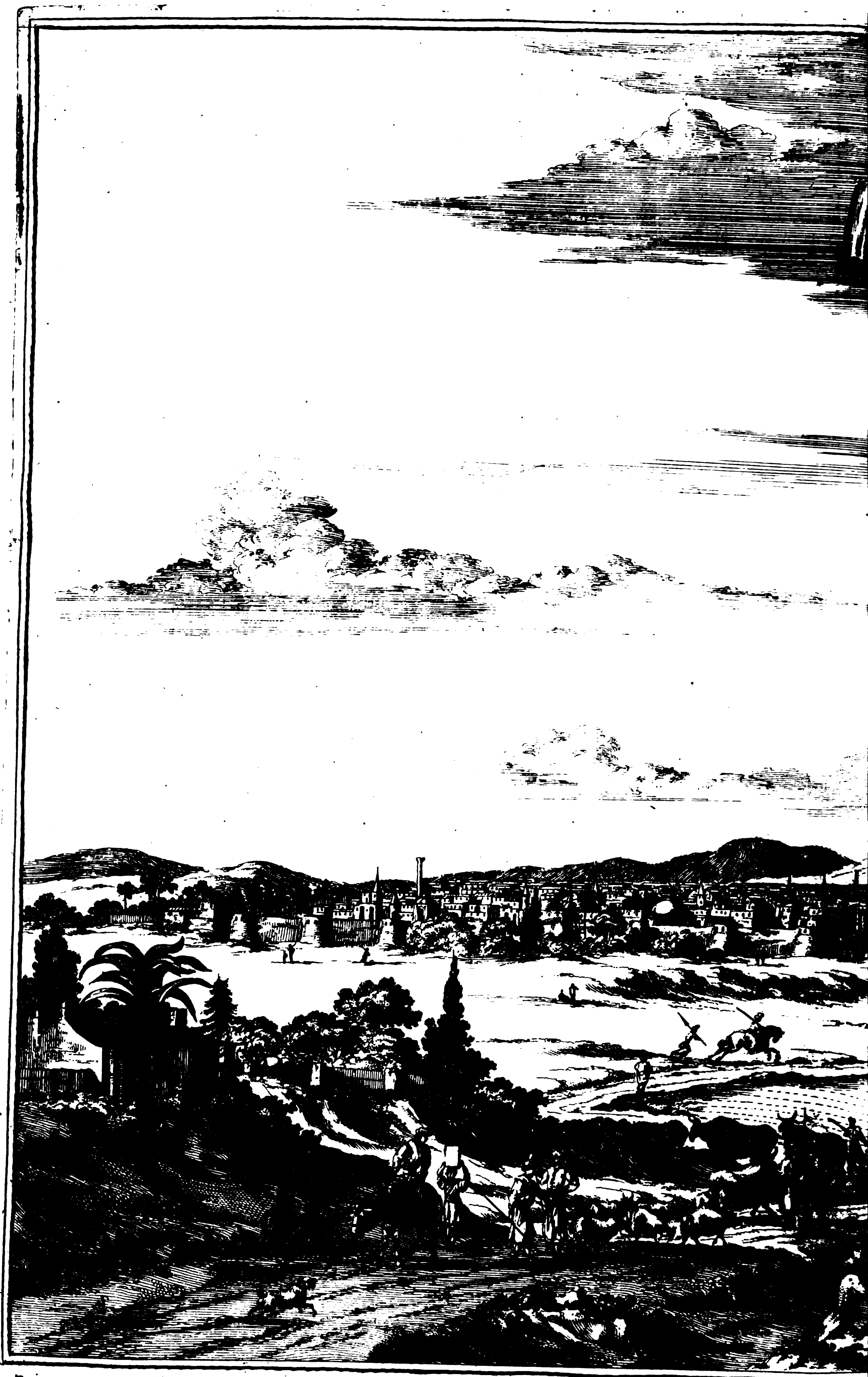
Landt-huis *Taintabat*.

de beste in den mont van den stroom *Araxes* gevischt. Uit *Ispahan* loopt een rechte, effen en pleizierige weg, bezet ter weder-zijde met veel fraeie huizen en groote tuinen.

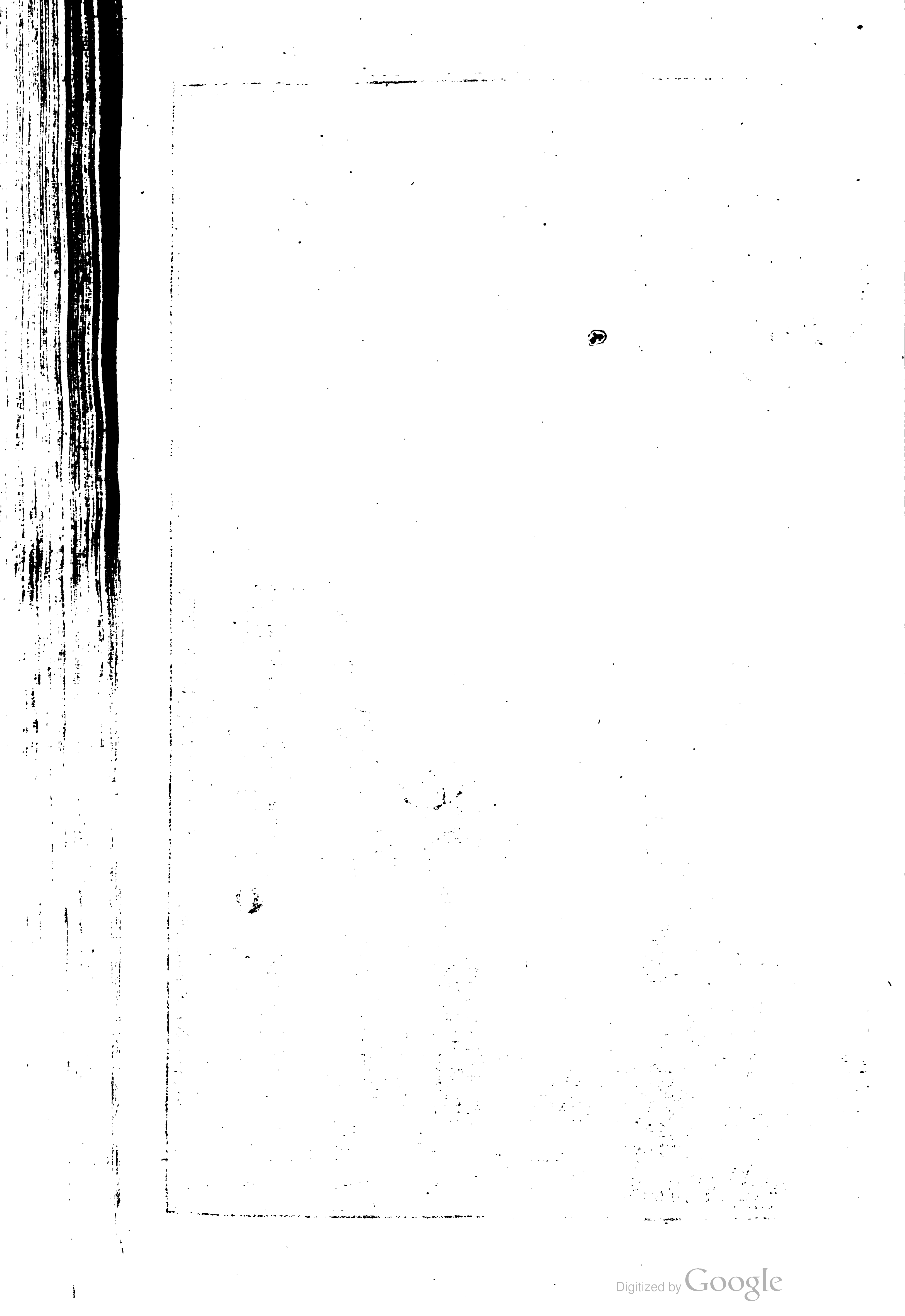
Kaschan. De stadt *Kaschan* of *Kassan* is gelegen op de lengte van vijf en dertig, en op de Noorder brete van vier en dertig graden, volgens de Persianen zelfs; hoewel *Oliarius*, na drie dagen peilens, dezelve negen minuten zuidelijker bevonden heeft. Zy is in de lengte gebouwt, strekt van 't ooste na 't weste over een halve mijle verre, en leid omringt met wallen en bolwerken van leem-aerde. Rontom is effen velt en goet bouw-land. Aen de zuid-zijde der stadt is voor de poorte een zeer lange en brede ren-baen: op den welken zekere doel-pijlers, (waer na de Persianen om strijt lopen) en in 't midden een vogel-stang gestelt is. Aen de linke zijde des ren-baens is een schone bogert of tuin des Konings, verciert met twee fraeie speel-lust-huizen. Het een staet aen de straet: het ander in het midden van den tuin: welk duizent deuren heeft; hoewel al de vensters, waer door men, op de wijze der tuinen in *Persien*, na d'open galderyen of lust-gangen gaen kan, daer mede onder gerekent. Over-al staen twee deuren tegen malkandren open, als in 't verschiet. De muuren zijn een elle dik. Wanneer de Koning aen dezen oort komt, neemt hy gewonelijk zijn verblijf in dezen tuin. *Kaschan* is een der volk-rijkste en voornaemste handel-steden van geheel *Persien*: waerom zy met veel schone groote huizen, veel heerlijke *Karavanseras*, en een boven mate kostelijke *Basar* en *Maidan* (verrijkt met verwelfde galderyen, en vertrekken) der wijze fraei gebouwt is, als schier geen stadt in geheel *Persien*. Daer bevinden zich luiden van allen landaert, inzonderheit, nevens Persianen, veel Indianen, die ieder aen een byzonderen oort hunnen handel drijven: ook allerhande ambachten doen; maer de meesten zijn gout, laken en zijde werkers, die in open winkels, ten aenzien van eenen iegelijk, by meenigte arbeiden.

Nat[...] Twalef mijlen van *Kaschan* leid een klein, doch lustig stedeken, *Natens* geheten; maer by *Kontarenus* in sijne reise *Nethas*: by *Klavaio* en *Herbert Natan*. Volgens *Davitii* word deze stadt, by *Ananie Jesdi*, by *Texeira Yazd*, en by *Theuet Jex* genaemt: waer van men wil dit landschap zijnen naem *Jez* zou bekomen hebben. Aldaer is, van wegen het goet water, seer veel ooft en wijngert. Zy is gelegen op een vlakte of in een dal, daer aen het einde, na de zijde van *Ispahan*, een lustige en vruchtbare berg leid, dien men over reist. Of aen den ingang van een dal, te gaen van *Kasbijn* na *Ispahan*. Dit dal is beset met veele kleine dorpen, tusschen tuinen ingelegen, dan zoo weinig van elkandre afgescheiden, dat zy niet dan eene stadt schijnen te zijn, en ook gene byzondere namen hebben. Tegen over de stadt, ter rechte zijde, leggen twee tamelijke hoge spitse bergen of rotsen. Op den hoogsten staet een stompe toorn, dien *Schach Abas* eenen Valk, die eenen Arent overwonnen had, ter gedachtenis heeft doen bouwen. Want als de Koning t'eener tijde, in het voorby reizen, zich aldaer neergeslagen had, heeft een zijner Valken, op het zien van eenen Arent, zich los gerukt, en na hem toegepakt. Na een lang onderling gevecht, heeft eindelijk de valk den arent t'ondergebragt. Volgens d'aentekeningen van *Mandeslo*, is de toorn op dezen berg van gebranden steen gebouwt: onder achthoekig; maer loopt boven ront toe, met een blaeu verglaest dak: waerom men gaen kan. Het gewelf is onder acht schreden in 't kruis, en, door de veelheid van vensters en deuren, geheel doorluchtig. Behalve dit staen op den berg verscheide andere onbekende gebouwen. Een wonder, hoe zoo veel gebrande steenen, op zoo een machtige hoogte van drie uur opklimmens, hebben kunnen opgebragt worden, gemerkt de berg rontom gansch steil is.

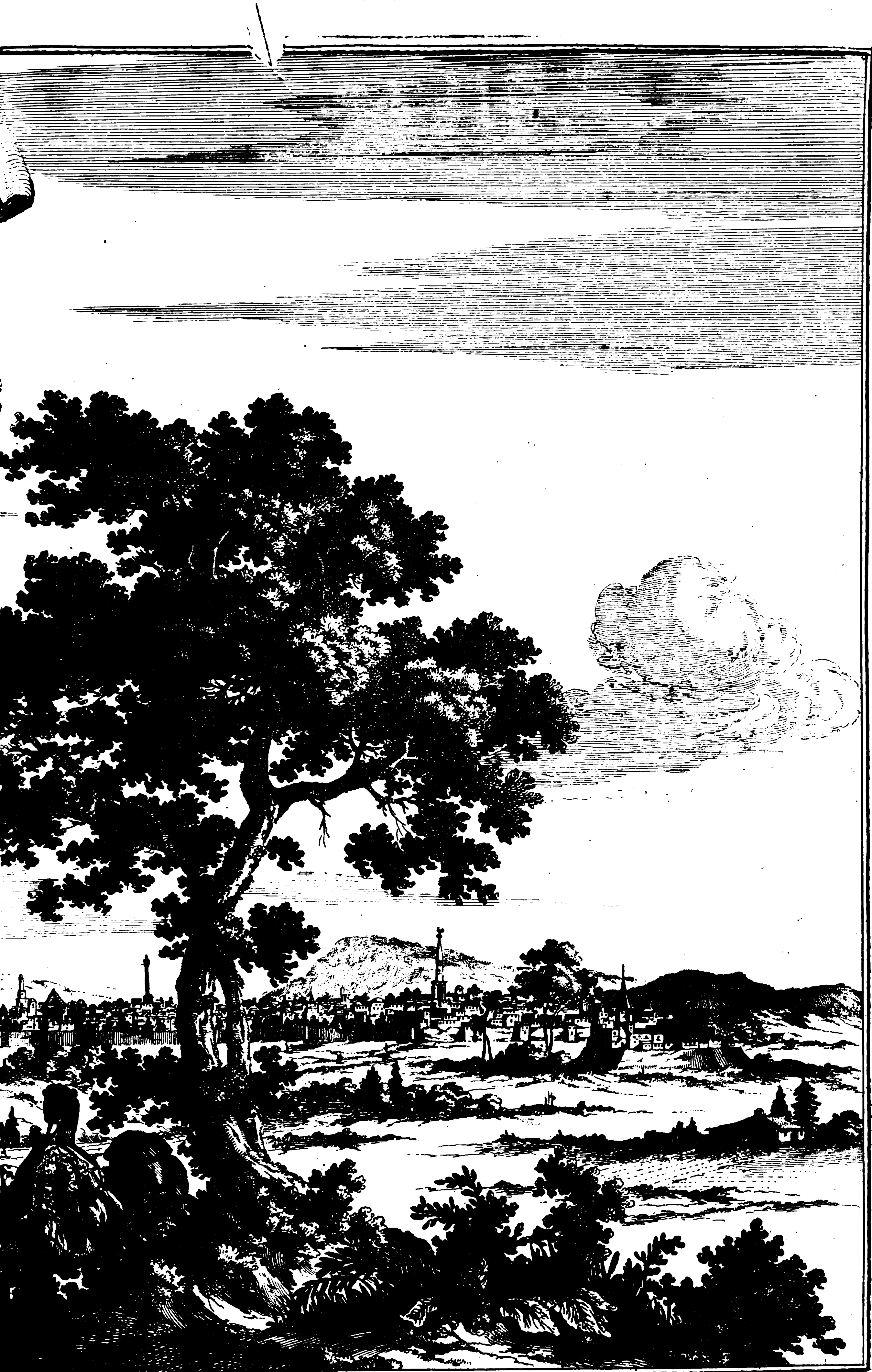
Stadt Sa[...] De stadt *Saba* word by de Persianen gestelt op de lengte van vijf en tachtig, en op de Noorder breete van vijf en dertig graden; hoewel *Oliarius* dezelve zes en vijftig minuten

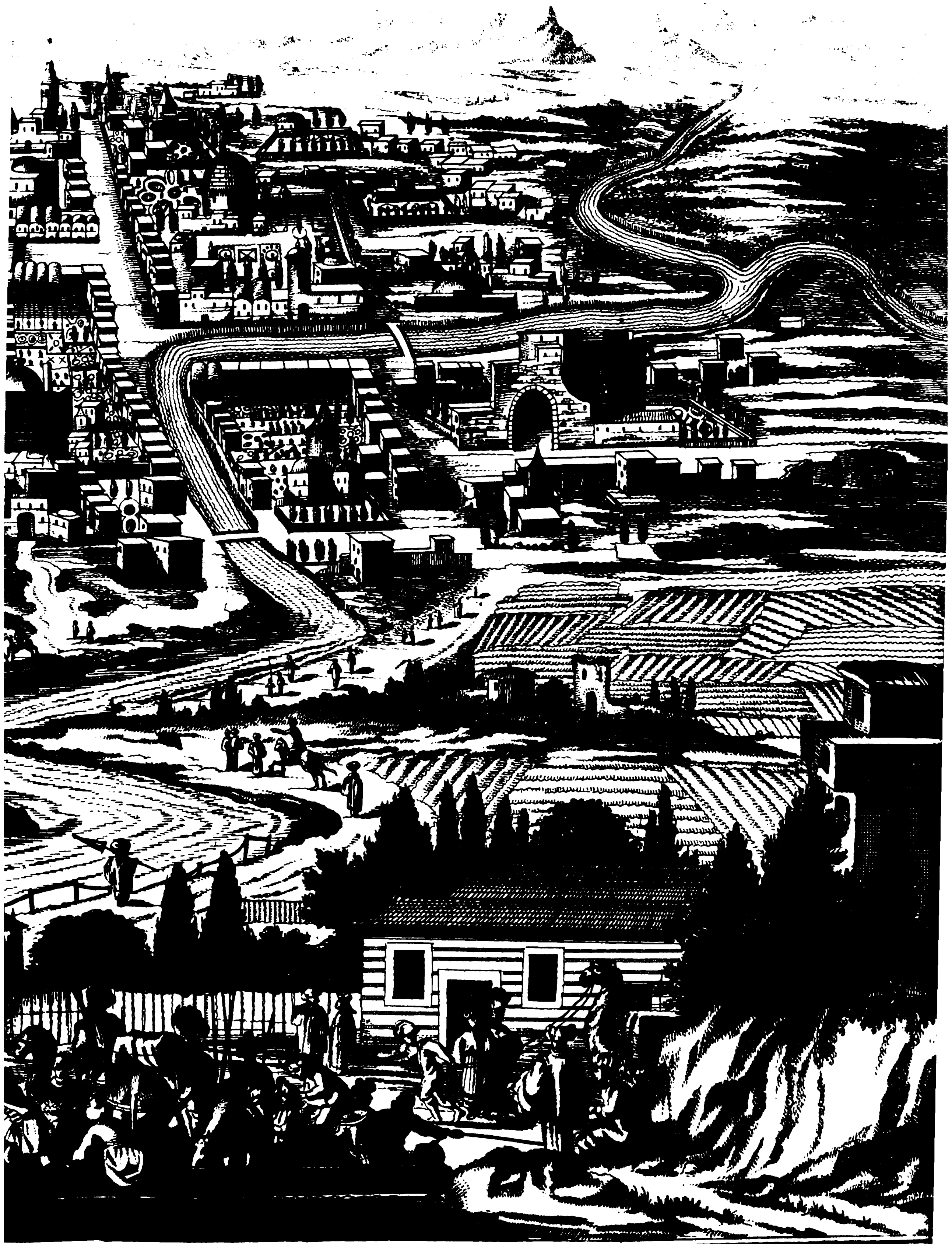

KASCHAN.

SABA

ten noordelijker gepeilt heeft, en *Rui Gonzales de Klavaio* de zelve op drie en dertig graden en achtien minuten plaetst, noorder brete. De gehele vlakte ontrent de stadt is op zommige plaetsen moeraschachtig. Zy leid op een vlak velt, heeft ter rechte zijde den berg *Elwend*, die aldaer hoog oprijst, en zich met veel onderscheidelijke spitsen en toorns cierlijk en lustig opdoet.

De stadt *Saba* is niet zeer groot, leid in een muur van leem-aerde besloten, en heeft zeer veel verwoeste huizen, ten getale ontrent van zes hondert. Het beste by deze stadt zijn de bogerts, beplant met granaet en amandel-bomen. By de stadt, onder het gebergt, word veel boom-wol en rijs gequeekt: waer in de hooft-neering der inwoonders bestaet.

Rhei. Anderhalve dag-reizens na 't ooste van *Saba*, op een zelve hoogte, leid de verwoeste stadt *Rhei*, daer zelf het aerdrijk gansch root en onvruchtbaer is. D'oorzake der rootheit zeggen de Persianen deze te zijn: daer was, ten tijde van hunnen grooten Heiligh *Hossein*, een voornaeme krijgs-overste geweest, met name *Omarsaad*, in den beginne *Hosseins* zeer goede vriend. Maer wanneer *Jesid Peser* een groot krijgs-heir tegen *Hossein* toegerust had, was in *Medina* niemant onder de helden te vinden, die zich tegen *Hossein* (ter oorzake hy uit den geslachte van *Mahumed* was, en voor een zeer heiligen man gehouden wiert) wilde gebruiken laten, als alleen dees *Omarsaad*: en hierom inzonderheit wiert hem de stadt en land ontrent *Rhei*, welk hy lang voorhene geerne gehad had, tot zijnen zoldye, eeuwig en erflijk toegezeid en verschreven. Aengezien nu *Hossein* in dezen krijg, ja zelf door de bende onder *Omarsaad*, vermeestert, en ter neer gevelt wiert, moste dit land, ter straffe van *Omarsaad*, bloet-root en onvruchtbaer worden: dies de Persianen willen dat dit noch heden 's daegs het onschuldig vergoten bloet van *Hossein* bediede.

Elf mijlen van *Saba* leid de stadt *Kom*, gestelt by de Persianen op de lengte van vijf en tachtig graden veertig minuten, en op de Noorder brete van vier en dertig graden vijf en veertig minuten; hoewel *Olearius* de brete op achtien graden zuidelijker brengt, te weten op de Noorder brete van vier en dertig graden zeventien minuten. *Kom.* *Kom* is een aeloude stadt: word volgens *Olearius* by *Ptolemeus Guriane* genoemt. Zy was by ouds zeer groot en wijd van begrip, gelijk noch eenige vervalle gebouwen en muuren uitwijzen. Zy leid ook, gelijk *Saba*, op een vlak velt, omringt met muuren, en heeft ter rechte zijde het gebergte *Elwend*, welk zich met witte hooge zant-duinen vertoont. Uit den zelven schieten twee stroomen, en nemen hunnen loop, met eenen, doch wijden kil, door de stadt. Door het smelten van het sneeu, in de lente, vloeien by wijle deze stromen over, en lopen door kracht des stroomenden waters veel huizen om verre. Des zomers is hy gemenelijk droog. Haere voorsteden strekken tot een halve mijle verre. Wanneer eenige vreemdelingen, als gezanten of andere, in deze stadt komen, mogen de vrouwen, uit een byzonderen aendacht, haer niet aen de zelve vertonen, en byzonderlijk niet aen de Fransoisen; doch doen evenwel zulx in 't heimelijk. Dit geschiet, zoo de stedelingen zeggen, uit eerbiedigheid aen zekere Heiligin: want in deze stadt is een vermaerde *Moske*, gewijdt aen de gedachtenis van zekere groote Heiligin, genaemt *Lela*. Zy stichte aldaer een *Moske*, en daer by een prachtige *Karavansera* en een groot gasthuis voor d'armen en vreemdelingen. Na een streng leven geleid te hebben, viel zy in een dodelijke krankte; maer wiert, zoo men zeid, door God uit d'oogen der menschen weg gerukt, zonder men noch heden weet, waer zy gebleven is. Veel mirakelen en rijkdommen verhalen de Persianen van deze *Moske*: en zouden de mirakelen noch dagelix geschieden, in het genezen van meenigten van kranken, door verdienste van deze groote Heiligin.

Klavaio.

Een halve mijle van de ſtadt, op den weg na *Gia Farabat*, ſtaet een *Moske*, zeer klein en vervallen, en naulix bequaem tot verblijf van eenen *Derwis* of kluizenaer. Daer by is een zeer diepe put, aen den grooten weg, onder eenen boom, daer in het water in het midden van den zomer zoo kout is, dat het kilt in den mont. De kluizenaer reikt dit water aen den reizer uit, om Godes wille: doch weigert ook gene aelmoeſen daer voor.

Dorp Kasmabath.

Een dag reizens van *Kom* leid een groot dorp *Kasmabath*; daer de huizen meeſt aen malkandre met bogen gezet en boven ront overwelft zijn.

Dorp Kacem Abad.

Vier mijlen van *Kom* leid een dorp *Kacem Abad*.

Volgens *Texeira* behelſt *Hyerak* of *Erak* noch de ſteden *Nahaoand*, *Targazin*, *Damaoand*, eertijts onder *Aderbajon*; maer heden onder *Hyerak* begrepen. Zoo *Davitii* wil is *Damaoand* de ſtadt, die *Minadoi Diagman* noemt, op de grenſen van *Perſien* en *Groot Medie* plaetſt. Men heeft 'er ook, volgens *Texeira*, de ſtadt *Tabaron* en de ſtadt *Giem* van *Minadoi*, die *Davitii* voor de ſtadt *Guieche* van *Johan de Perſiaen* wil gehouden hebben, de hoofſtadt van een Koningrijk, naby *Aderbajon*. *Zwart* ſtelt ook in dit Landſchap het land van *Thaparſtam*, welk hy voor het aeloud *Pathienne* houd, een geweſt na 't Noorde gelegen, en d'ingang tot *Hirkanie*, door onbegangkelijke en kommerlijke plaetſen. Gewiſſelijk is dit het Land *Taberſtam* van *Texeira*, die het ſlechts noemt, zonder daer van eenige byzonderheid aen te merken: uitgezeit dat *Amal* een van zijne voornaemſte plaetſen is.

Stadt Kasbin. Olearius.

Kasbin is een ſtadt, volgens *Texeira* en *Oliarius*, van het Landſchap van *Parthie* of *Erak*; niettegenſtaende *Johan de Perſiaen* daer een byzonder Koningrijk van maekt, en het in eenige kaerten by *Aderbajon*, ja meer na 't ooſte en Noorde dan *Rey Xarear* geplaetſt wort. De ſtad *Kasbin* of *Kaswin*, anderen *Kasbijn* en *Kazuin* en voortijts *Arſatia* genaemt, leid, zoo de Perſianen en Arabiers berechten, op de lengte van vijf en tachtig graden; en op de Noorder van zes en dertig graden vijftien minuten; gelijk *Oliarius* ook haer op de zelve brete gepeilt heeft. Zy leid op een effen, dor en zandig velt, en heeft, op een halven dag reizens, ter rechte zijde, tegen 't weſte, of na 't zuid-zuid-ooſte het begin van het hoog gebergte *Elwend*, welk zuid-weſtwaerds na *Bagdat* of *Babilon* ſtrekt. De ſtadt is in den omtrek ruim een mijle groot, heeft gene muuren, houd ook gene krijgs-bezetting; gemerkt zy verre van den vyant afgelegen is; hoewel zy over de hondert duizent zielen begrijpt: waer uit lichtelijk, in tijt van noot, een krijgs-heir zou kunnen opgerecht worden. De gemeine huizen zijn van ſtenen, ſlechts in de zon gebakken, na de gemeine wijze der Perſiaenen opgebouwt; van buiten weinig van aenzien; maer van binnen fraei gewelft, of met verſcheide vertrekken, gewit en met loofwerk beſchildert. Geen ſtraet is geplaveit: maer leit allerwegen zant; waer door, by droog weer en de minſte wint, het ſtof door de gehele ſtadt vliegt. Daer zijn geen wel-bronnen of putten; maer al het water wort uit het gebergte, door pijpen onder d'aerde, derwaerts in byzondere kelders tot gebruik geleid. Men heeft 'er ook veel en zeer diepe ys-kelders: waer in den gehelen zomer over ys kan bewaert worden. De ſtadt heeft twee groote *Maidans*: de voornaemſte word by *Kartwrigt* (weet niet uit wat oorſaek) *Atmaidan* genaemt. Wel heet *Aht* in 't Turkſch een peert; maer de Perſianen hebben nergens byzondere peerden-markten: dan gelijk *Maidan*, een Arabiſch woort, een algemeine handel-plaets betekent, zoo word ook op de zelve in allerhande waeren gehandelt. Maer miſſchien is het uit onwetenheid geſchiet, en heeft dees wel licht, in plaets van *Al*, *At* gelezen: want *al*, een Arabiſch woort-ledeken en zo veel als *de* of *het* in 't Neerduitſch gezeit, zetten de Arabieren voor, en ſeggen gemenelijk *Almaidan*. Dees *Maidan* is een weinig langer, als die van *Ardebil*; hoewel niet zoo breet. Aen de zuid-zijde

ſtaen

ſtaen groote en ſchoone paleiſen : die inzonderheit de Vorſten of *Chans* van *Perſien* : als *Allawerdichan*, *Chan* van *Schiras*, *Alliculichan*, Landrechter, *Mahemed-Chan*, *Chan* van *Kentze*, *Schich Achmed Chan*, ten tijde van *Schach Abas* algemein geweldiger, doen bouwen hebben.

Op deze en op d'andere, na 't weſte gelegen, *Senke Maidan* geheten, is grote handel en wandel; desgelijx in de *Bazars* of winkel-ſtraten: daer alle waren voor een redelijken prijs te bekomen zijn, inzonderheit Turkoiſen, granaten, robijnen.

Na zonnen ondergang laten zich ook op d'ooſtzijde des *Maidans* andere koop-luiden vinden, die hun waren opveilen: namelijk veel *Kahbeha* of ontuchtige wijven, die haer met bedekten aenzichte op een lange rije na elkandre te prijk ſtellen, met opveiling van haer ſchaemt-waren. Ieder heeft achter haer een oud wijf, *Delal* geheten, die het bedgoet, als een kuſſen en deken, met boomwol gevult, op den rug draegt, en in de hant een onaengeſteken licht hout. Wanneer nu een haerer met-man-volk in handeling treet, ontſteekt de *Delal* het licht, waer mede de kerel haer belicht en in 't aengezicht beziet. Die hem het beſt gevalt, heet hy hem volgen. In de ſtadt zijn over de vijftigh *Metzids* of kerken, waer in de Perſianen dagelix ter bede komen. De voornaemſte is *Tzame Meſtzid*, niet verre van de *Maidan*, na 't zuide, de vergader-plaets des vrydags. Daer zijn ook veel wel gebouwde *Karavanſeras* voor de vreemde koopluiden; des gelijks veel algemeine bad-ſtoven, tot dagelijx gebruik.

Kerken.

Koninglijk paleys.

Aen de grote *Maidan* ſtaet een groot Koninghlijk en prachtig gebouwt paleis : beneven een groote bogert, geſticht door *Schach Iſmael*, en niet door *Schach Tamas*. De poorten des huis en buiten-gewelven, zijn met bonte geglazuurde en gout doorwrochte ſtenen, zeer cierelijk bezet; maer de vertrekken van binnen afgemaelt met verheven vergult en cierlijk loof-werk : desgelijx met beelden; hoewel, na d'algemeine Perſiſche wijze, zonder levendigen zwier en gelijkmatigheid. Tegen over dit paleis is een ander bogert van een vierendeel mijls in begrip, verciert met veel ſchone luſthuizen en boomen, in orde gepoot : als appel, peren, perſik, morellen, granaet, amandel en diergelijke boomen: inzonderheid geeft de kruisgang een ſchoon gezicht, die met gelijke cypres en *Tzinar*-boomen lijn-recht bezet is: zulx de zelve een lang en luſtig verſchiet geven. Achter des Konings paleis en tuin is een oude en vervallen bad-ſtove, die zy daerom ook *Hamam Charabe* noemen. Hier van word voor gewis de volgende hiſtorie vertelt. Daer zou voortijts te *Kaswin* een voortreffelijken arts, met name *Lokman*, van geboorte een zwarte Arabier, gewoont hebben, dien de Perſianen niet alleen om d'artzenye, daer in hy veel boeken geſchreven had; maer ook om zijn uitſtekend verſtant, niet genoech weten te roemen. *Lokman*, by de Mahometiſten voor een grooten wijzen gehouden, word gezeid ten tijde van *David* onder d'Iſraeliten geleeft te hebben, en een knecht of ſlaef van *Abyſſinie* geweeſt te zijn. Hy was zeer mildadig, ſchrander van verſtant; hoewel lelijk van lichaem. Eenigen willen hem voor een en den zelven met den klucht-maker *Eſopus* gehouden hebben. Andere willen dat hy ten tijde van *Salomo* : *Texeira* ten tijde van den Perſiaenſchen Koning *Cyrus* zou geleeft hebben. Wanneer dees *Lokman*, volgens verhael der Perſianen, op zijne ziek-bedde, in zijnen hogen ouderdom, bemerkte het naken van de ſtonde des doods, had hy zijnen zoon drie glazen vol koſtelijk water vaſt te bewaren gegeven : met dien berecht, dat men door het zelve in een verſtorven lichaem, zoo reeds het niet begonnen was te verrotten, het leven weder kon brenghen. Te weten, zoo met het water, in d'eerſte fles, de doode begoten wierd, zou hy weder aedem halen en zich verroeren : door het tweede zich oprechten; maer door het derde ganſch opſtaen, gaen, en alzoo zijn leven volkomentlijk

Fabel van Volkman.

lijk weder bekomen. Maer het was, had *Lokman* daer by gevoegt, zware zonde, dat een mensch het geen, welk Gode alleen toekomt, namelijk doden op te wekken, zich wilde onderwinden: waer over hy zulk een kunststuk niet dikwils wilde in 't werk gestelt, maer kunst halve, en by voorval van noot beproeft hebben, wat de natuur vermogte; ten welken einde hy het hem aenbeval. Dit kunststuk wilde de zoon *Lokman Sade* aen zijnen ouden gestorven vader, wijl die gezeit had zulx zonde ware, niet beproeven; maer beval, wordende t'eener tijdt zelf ziek, zijnen dienaer dit wonder werk, na zijne doot, aen hem t'ondernemen en zijn doot lichaem, in een warme bad-stove, met het water te begieten. Na 't overlijden van *Lokman Sade*, quam de dienaer zijns heeren bevel na: leide het lijk in de *Hamam* of bad-stove voornoemt en plengt, na voorgeschreven wijze, twee glazen over hem. De doode, ô! wonder, begint zich te roeren en op te rechten. Maer wanneer hy met het derde glas bezigh is, en het een of ander verzoekt, roept de half levendige *bris, bris*: dat is, giet, giet. Door welk schielijk en onverwacht toeroepen de dienaer derwijze verschrikte, dat hy 't glas uit de hant en op stukken liet vallen. Aldus most *Lokman Sade* zich weder nederleggen en onder de doden gerekent en begraven worden. Eenige willen, een engel hem het glas uit de hant geslagen had. Ook zou de stemme *bris, bris*, by de *Hamam Charake* noch heden 's daegs gehoort worden, zoo de stedelingen bestandig zeggen.

Aen de oostzijde der stadt is een kerk-hof neven het welk *Schabesade*, een der *Hosseins* zonen, in een schone *Mestzid* begraven leit. En wijl hy, om beloftens halve, als een der voornaemsten heiligen gehouden wort, moeten de Persianen by dit graf, gelijk ook aen andere oorden by andere heiligen geschiet, tot uitvorsching der waerheit, hun eeden afleggen. Waer over, wanneer d'een des anders doen of reden in twijfel trekt, wijst hy dien aenstonts derwaerts en zeit: *Schabe Sade Hossein, Pile Musef:* dat's, *kunt gy dit bekrachtigen by dit heilig graf, en den grooten* Alkoran.

In oude tijde was de verblijf-plaets en zetel der Koningen, in de stadt *Kasbin*. *Schach Tamas*, zoo eenigen schrijven, is d' eerste geweest, die zijnen stoel van *Tabris* na *Kasbin* verplaetste. *Bizarr. de reb. Pers. lib. 12. p. 320.*

Ontrent vier mijl van *Kasbin* leit een dorp *Achibaba*, aen de voet van het gebergt, tegen het Noordweste van de weg, die na *Sultanie* en *Ardebil* loopt. Dit dorp is alzoo genoemt na zekeren ouden man van dien zelven name, aen wien *Schach Sefi* het zelve had gegeven, ter oorzake hy in zijnen ouderdom van over de hondert jaer een kint geteelt had, by een vrou, schier zoo oud als hy. Het graf van dezen *Achi Baba* word noch getoont in een groot gewelf. *Rui Gonzales de Clavaio.*

Het is, een ongeloofelijke zake, den ganschen winter over van Slacht tot aen Lente-maent in *Ispahan* zeer kout: ja vriest daer ys: daer nochtans de stadt op de Noorder brete van een en dertig graden en een halve gelegen is, en derhalve het zaisoen en lucht daer zeer getempert en warm moste zijn. Men oordeelt zulx t'ontstaen uit de dunheid der lucht, welke in deze landstreke zeer deurdringend is. *Lucht.*

Het aerdrijk omtrent *Ispahan* is veel lager, dan de stroom *Senderuth*: door welk middel de natuur heeft willen voorkomen de schadelijke werkingen, die de groote hitte aldaer zouden maken, ter oorzake men des zomers den zelven over doet lopen, om de tuinen en zai-landen te bevochtigen. Zoo *Johan de Persiaen* gedenkt, veroorzaekt deze overvloejing een verderffelijkheid in de lucht; maer hy bedriegt zich, zeid *Davitii*, aengezien het zeker is, dat de lucht van *Ispahan* de gezontste van geheel Persien is, uitgenomen eenige weinige plaetsen aen de Kaspische zee. *Aerdrijk.*

Om en by *Ispahan* is de volheit van leeftocht: en het gebergte, gelegen ter weder-zijde van deze stadt, zeer vruchtbaer. Men heeft ook, te trekken

ken van *Ispahan* na *Arabie*, veel groote en dichte bosschaedjen. Het zelfste landt geeft zeer treffelijken wijn: de sterkste is zo goet als die van *Kanarie*; vruchten van allerlei slag, en de beste van de geheele werelt. Insgelijx vloeit het landt ontrent *Kaxon* over van allerlei slagh van vruchten.

Ontrent de stadt van den Koning *Xartar* word veel manna vergadert; maer is zoo zuiver en goet niet, als die van *Hrey*. Dit landschap heeft een groot getal van zeer fraeie peerden en muilen, en zulke schoone en sterke Kamelen, dat, daer andere geen vijf-hondert pond kunnen laden, die van dit landschap gemakkelijk achthonderd.

Geen stadt in geheel Persien, die meer van Scorpioenen geplaegt wort, als *Kaschan*: waerom, als zy iemant iet quaets willen toe wenschen, gewoonelijk zeggen: *Akrab Kaschan de Bestet stenet*: dat is, *dat de Kassansche Scorpioen u in de hant steke*. Eenige, de vergiftigste, zijn kool-zwart en een vinger lang en dik. Zy zijn den kreeften niet ongelijk; hoewel stomper van kop, en veel smalder van lijf: lopen gezwint, dragen het teel-lit met een krommen angel opwaerts. Om dit ongedierte hebben de stedelingen hun legerstede niet op de aerde: maer op *Tzarpai*, dat zijn verheven stellaedjen. De stedelingen zeggen, zoo een vreemdeling in de stadt komt en slechts veel malen spreekt, *men Karibem*, dat is, *ik ben een vreemdeling*, de Scorpioenen dien niet steken zullen. Dan geloofelijk is, dat een vreemdeling, nevens deze woorden, uit vreze voor het ongedierte, zich op 't beste gewoonelijk behoet, en hier door veiligh is. Het genees-middel tegen de steek van eenen Scorpioen, hoewel veelen daer aen sterven, is een stukje koper, gezwint op de wont te binden. Waer toe den inwoonders de kopere munte dient, die zy *Pul* noemen, en altijts ten dien einde by zich dragen. Daer na geschiet het helen, met het opleggen van honig en edik.

Het bevind zich om de stadt *Kaschan* ook een ander ongedierte, van gestalte schier als een spinne-kop: want eenige hangen ook als spinnekoppen by draden en spinne-webben aen de boomen. Het word *Euburekhan* in 't Persisch, en by d'Italianen en Spanjerts *Tarantula* genaemt. Zy houden aen stenige oorden en nestelen onder lage struiken, hoewel met brede bladen en sterk van reuk. De Persianen noemen dit gewas *Tremne*, de Turken *Jauschan*. Wanneer dit ongediert den mensch aen den lijve komt, laet het een vergif als een droppel waters vallen: welk groote smerte veroorzaekt, aenstonts ter mage indringt, het hooft bevangt en alle ledematen af-mat: waer door de mensch in een diepen slaep valt, en kan een lange wijle noch door slagen of eenig ander middel opgewekt worden: en namaels, zoo lang het vergif by hem blijft, zich noit uit den slaep houden, noch zijn natuurlijk verstant gebruiken. Het beste geneesmiddel daer tegen is, het ongedierte te dooden, en op de beledighde parthye te binden: welk dan het vergif weder na zich zou trekken. Maer zoo men het niet krijgen kan, wort deze zeltzame genezing in 't werk gestelt; zy leggen den beledighden op de rugge, gieten hem zoete-melk in den hals, zoo veel zy kunnen inbrengen, niet tegenstaende de melk niet by hem blijft. Leggen den zelven dan in een vlakke kasse of trogge, en draeien de kasse, aen vier strikken of koorden in de hoogte gehangen, zo lang om, tot dat de koorden zich vast te zamen draien en de kasse hoog opwaerds halen. Dan laten zy de koorden weder los en zich ontdraien: waer door de kasse van haer zelve weer neerwaerds loopt. Hier door begint den kranke het hooft te zwindelen, braekt al uit de mage, wat hy daer in heeft: en gaet hem door het water maken, hoewel niet zonder smerte en quetsing der roede, witte en dikke materie af. Wel word hier door de kranke weer geholpen; maer gevoelt noch alle jaers, op zekere tijden, van het overgebleven vergift nieuwe smerte. De schapen, een wonder, loopen gretigh na zulke wurmen, eeten

en nuttigen die zonder ſchade. Dewijl dan dit ongedierte alleenlijk op het velt hout, hebben ſlechts die op 't velt wandelen en ſlapen, maer niet die in de ſteden wonen, byzonder gevaer daer van te verwachten: ten waere het onverziens met de ſtruiken, die gemeinelijk branthout op den heert verſtrekken, in huis gebragt wierde, gelijk by wijle geſchied.

De arte Magn. p. 8. cap. 8. Volgens *Kircher*, veroorzaekt het vergif van dit ongedierte in de genen, die daer mede beſmet zijn, zulke wonderlijke werkingen en ongehoorde toevallen, dat iemant, ten zy hy met eigen oogen gezien had, naulix daer aen zou willen geloof geven. Zoo de zelve *Kircher* getuight, uit berecht van twee Jeſuiten *Paulus Nikolel* en *Iohan Baptiſta Gallibert*, woonachtigh in *Apulie*, anders *La Puglia*, een landtſchap van *Italie*, is de *Tarantula* van velerlei ſlagh: eenige zijn over het geheel lijf as-verwig, met witte en zwarte plekken: andere hebben een as-verwige rugh, met roode en groene plekken onderſcheiden: zommige grooter, met zwarte uit den as-verwigh root glinſterende vezelen, of ook by wijle over het ganſch lijf met ſtrepen vlams-gewijze. Dit ongedierte byt met tanden, niet met een angel, gelijk de bije; hoewel de quetſure, een ſteke van een bije ſchijnt te zijn. Het vergif, door een ſteke toegebragt, verſpreit zich door het gantſch lichaem, tot aen het herte. Weſ wort de ſteke in den beginne niet meer gevoelt, als die van een blote vliege; maer na verloop van een jaer, dwingt het vergif, ontſteken door de hitte der zonne en hoedanigheit des tijts, op geluit en over-een-ſtemmende maetklank van ſpeel-tuigen, de beledigden, zoo vrouwen als mannen, tot zeer ſterke en onfatſoenelijke danzen: niet anders als ofze lichtvaerdige, dolle en uitzinnige luiden, en met den duivel bezeten waeren. Wyders, den tijdt van twee maenden, eer deze vergiftige hoedanigheit dit dan-

danzen verwekt, veroorzaekt de zelve verſcheide ziekten, als een volkomen af-trek van ſpijze, hitte koorſen, pijne in de leden, onvoetzaem en bleek-kleurigheit des gehelen lichaems, als een die de geluwe heeft. Waerom de artzen, na den ſtaet van de quale en toevallen, behalve Theriaek, Mithridaet en Bezoar-ſteen, andere tegen-giftige genees-middelen gewonelijk gebruiken: hoewel men ſchier noit bevonden heeft, dat dusdanige genezinge gelukt zy: ten zy geluit, met de hoedanigheit des vergifs over een komende, daer by komt, die door een wonderlijke overeen-koming, den beledighde tegen wil en dank tot ſwetens toe, vermoeitheit van krachten, en vermaſtheit van al de leden, dwingt tot danzen. Waer door de krachten, ter oorſake van d'al te groote beweegingen, bezwijken, en de beledigde voor doot tegen d'aerde aen valt: tot dat hy, na een kleine wijle, wanneer een weinig verquikt met wijn, tot herſtellingen vernieuwing gelijkzaem van krachten gekomen is, met grooter poging het zelfſte danzen, alle daegs, tot drie, vier, zes en acht mael vermoeiens toe, en drie of vier dagen lang achter malkandre, hervat en herhaelt. Door deze ſterke beweging en over-groote trekking des gehelen lichaems, word het bloet warm, de zweet-gaten geopent en het vergif t'effens met het zweet ten dele uitgedreven: want naerdien het vergif, gewortelt in de binnenſte zenuwen, zoo licht niet, door het danzen van een jaer, kan uitgedreve worden, derhalve moet alle jaers het danzen herhaelt worden, tot dat eindelijk de ganſche kracht des vergifs uitgedreven is. En worden niet alleen de menſchen: maer ook de beeſten, geſtoken van een *Tarantula*, tot danzen ontſtoken: want zoo d'arts *Daniel Sennert* verhaelt, had een Weſpe, geſtoken van een *Tarantula*, en tegelijk een *Tarantula*, op het geluit van een luit-ſpeelder, op-gehippelt: ook een geſtoken haen na de wijze van menſchen, geſtoken van dit dier, gedanſt. Want dit ſchijnt allen *Tarantula* algemein en eigen te zijn, een danzende kracht, op de maet van muzijk-tonen, aen allen zonder onderſcheid te geven, en die daer mede aengedaen zijn tegen wil en dank tot danzen te dwingen.

Daer en boven hebben de beledigden tot verſcheiden kleuren, die met 't vergif overeenkoming hebben, een zonderlinge trek om te zien: want andere zijn tot razens verſlingert op groene, andere op gele, andere op rode kleure: ook komt zoo dra niet iet voor, 't zy laken of iet anders, het geen geverft en hen aengenaem is, of zy worden daer toe met zoo groote begeerte ontſteken, dat zy gelijk hongerige leeuwen, den mond en tanden daer in zetten, het met armen omhelzen, en tranen en diepe zuchten daer over laten gaen. Andere, aengedreven door de muzijk tot danzen, ſchieten met uitgetogen zwaerde of eenig ander blinkend geweer voor den dag, en bedrijven met het zwenken van de zelve vreemde en belacchelijke gebaren. Anderen, het wonderlijkſte van allen, ruſten gewoonelijk noit, of moeten een glas vol water in de hant omdragen: waer mede zy de zelve gebaren aenrechten, die deze buiten-ſpoorige ſchermmeeſters doen. Eenige zien boven mate gaerne, in het midden van de dans-plaets, ſchelpen vol water met groente omgeven, inzonderheidt bladen van riet: waer mede, desgelijx met water, zy grootelix vermaekt zijn: en ſteken daer in armen, handen en hooft, by na gelijk als de enden in 't water duiken. Men heeft 'er gezien, die zich aen bomen of wagens by handen of voeten hingen, tot hun groot vermaek in dit hangen. Dezen toeval zijn die genen meeſt onderworpen, die van *Tarantalen*, die draden aen de boomen ſpinnen, geſtoken worden. Velen eindelijk, na een wijle gedanſt te hebben, ſlaen zittende met de handen hert op de knien: niet anders als of zy ſchijnen met zuchten en deerlijk kermen eenige zware droeffenis een jammer te toonen. Andere leggen langs de aerde uitgeſtrekt, en ſlaen en kloppen met handen en voeten daer op.

Bin-

Gewassen. Binnen en buiten om de stadt *Kom* leggen tuinen met allerhande vruchten. Onder ander is'er zeker slag van meloenen, groot en ront als een oranje-appel: zijn met allerlei verruwen schoon gespikkelt; zeer liefelijk van reuk: waerom men die ook *schammane* genoemt heeft, en om reuks-halven in de handen draegt; doch de smaek is zoo liefelijk niet als die van andere meloenen, die aldaer zuiker-zoet gevonden worden. Men vint diergelijke meloenen ook op verscheide andere plaetsen in *Persien*. Alhier valt ook een vreemde en zeltzame aert van Agurkjes, die by de drie vierendeel el langh, krom en dik als een arm zijn: waerom zy ook *Schunchiar* of kromme agurkjes genoemt worden. Deze worden, gelijk andere agurkjes, in eek ingeleid en raeu met zout gegeten. Ook leggen om de stad veel akkers: waer op allerhande graen en boom-wol gequeekt word. Tot op zes mijlen benoorden *Sultanie* is een lustige en zeer schone landstreke, bezet aller wegen met koorn en andere vruchtbare akkers en welbebouwde dorpen. Vier dag-reizens van *Ispahan*, by de stadt *Niris*, is in den berg *Demawent* een yzer en stael-rijke mijn.

Zeden. D'inwoonders van *Kaschan* en *Kom* is een zeer diefachtig volk. Onder de hantwerken zijn in de stadt *Kom* en *Kaschan* de zabel-makers en pottebakkers de voornaemste. Men wil aldaer de beste klingen van geheel *Persien* gemaekt worden, die van vier tot twintig rijxdaelders in waerde steigeren. De potte-bakkers bakken allerhande aerde vaten, en inzonderheit stene water-kroezen, die na alle steden hierom vervoert worden. Men zeit het water ook in de hitte des zomers, zoo slechts een weinigh daer in staet, zeer frisch en kout wort. De Inwoonders leggen zich eensdeels op den oorlogh, eensdeels op den koophandel, en maken van zijde en zijdestoffen, met beelden van vogelen, landen en andere dingen, zoo goed, als die van *Jadze*.

In *Ispahan* is groote koophandel: waerom men aldaer zeer prachtige huizen of zeer groote pakhuisen ziet, *Karavanseras* in 't Persisch geheten, daer de koopluiden met peerden, kamelen en andere vracht-beesten kunnen hun verblijf nemen en koopwaren verbergen: van al welke de Koning inkomsten trekt. Men ziet'er groote rijkdommen op zekere plaets, de *Maidan* en *Bazar*. Aldaer vintmen de kostelijkste koopmanschappen, als takken van gout en zilver: fluweel, damas, peerlen, edele gesteenten, rouwe zijde, klederen van allerlei slag. Ook is'er groote meenigte van anijs en andere drogeryen, die de Joden en andere aldaer zeer dier verkopen. De tapijten van *Yasd*, gemaekt na de Turksche wijze, zijn de kostelijkste en schoonste, die men onder de zon vind. De zelve plaets geeft ook groote meenigte van zijde en rozen-water: desgelijx is *Kaxom* door de zijde, die aldaer gewonnen wort, zeer vermaert. De Parthen dienen zich meerendeels van lichte peerden ten oorlog. *Koophandel.* *Texeira.*

Het *Landschap* Adirbeitzan *of* Aderbajon, *voortijds* Groot Medien *of* Satrapene.

a Olearius. *Namen.* HEt gewest van [a] *Adirbeitzan*, volgens *Della Valle Adherbaigian*, of volgens *Texeira*, *Aderbajon*, was by ouds *Zuid* of *Groot Medien* geheten. *Kastald*, die *Adilbegian* spelt, wil het slechts voor een landstreke van *Medie*, *Daretis* by *Ptolomeus* genoemt, genomen hebben. *Della Valle* voor een groot gedeelte van *Medien*. Maer de plaetsen, die *Adirbeitzan* bevangt, geven genoechsaem te kennen dat het *Groot Medien* zy. By eenige hedendaegse Schryvers word dit Land *Frank-Armenie* genoemt, ter oorzake de Frank-Armeniers Christenen, het bewoonen. De Land-beschryving van *Nubie* wil dat het by ouds het Noorder

der deel van *Assyrie* geweest zy, want het paelt aen *Kurdistan*, het aeloud *Assyrie*.

Bepaling. *Adirbeitzan* paelt ten noorde en noord-weste aen *Sirwan*, ten zuide aen *Persien*, ten ooste aen het Land van *Kilan* en *Parthie* of *Hierak*, ten weste aen *Groot Armenie*. Volgens *Oliarius* stoot het aen d'eene zijde aen *Kurdistan*: wort door de Mogamsche heide van *Schirwan* en door een stroom van *Karabach* afgescheiden: en grenst ten ooste aen *Kilan*. De lengte word begroot op negentig mijlen. Het begrijpt veel andere kleine Landschappen: als daer zijn: *Erschek*, *Chalchal*, *Meschkin*, *Tharumat*, *Kermeruth*, *Suldus*, *Serab*, *Utzan* en andere. D'onderhorige steden zijn *Tabris* of *Taurus*, *Senkan*, *Sultanie*, *Ardebil*, *Merraga*, *Nachtschuan*, *Merend*, *Rumie*, *Choui* en *Selmasec*.

Tabris. De hooft-stadt des Landschaps is *Tabris*, gemenelijk *Tauris* en by de Turken *Tebris* genoemt. Deze is noch de stadt *Terua* van *Paulus Jovius*, nocht het *Tigranoama* van *Zwart*; maer d'aeloude stad *Ekbatane*, (eertijts de zetel der koningen van *Persien*,) volgens 't gevoelen van *Ortelius*, *Ananias*, *Schrotterus* en *Hornius*, bevestigt door veele gewichtige redenen van *Minadoi*. Zy leid aen den voet van den berg *Orontes*, ten noorde gelegen, (misschien de berg *Karabag*, dien *Texeira* by *Tabris* plaetst) acht dag reizens van de Kaspische, heeft *Persien* ten zuide en de Kaspische bergen ten weste. Zy is onbemuurt en leid aen alle zijden open, gelijk de meeste steden van *Persien*: was voorhene bevolkt, volgens *Minadoi*, met omtrent twee hondert duizent zielen; doch zoo *Iohan de Persiaen* getuigt slechts met veertigh duizent, voor haere verwoestinge door den Turk. Zeer veel huizen zijn 'er onder d'aerde: en de meeste gebouwen zeer laegh en van vette aerde of bewerkte en gebakken kley.

Des jaers zestien hondert zeven, volgens *Minadoi*, was deze stadt zes mijlen in den omtrek groot. Maer door d'oorlog is zy zeer besnoeit geworden. Des jaers zestien hondert achtien deed Koning *Schach Abas* de stadt *Tebris* ontvolken, op het naderen van het heir der Turken, die zy toen volkloos inkregen. Het land om en by *Tebris* kan door een vloet onder water gezet worden. De naeste plaetsen aen deze stadt en vermaerste zijn *Salmas*, daer by *Scandar* en *Joonxa*, zonen van *Kara Issuf*, *Xarok*, zoon van *Tamerlang*, versloegen: *Meragag* of *Mararga*: *Kuzakulan*, naby *Tebris*; desgelijx *Sankan* en *Sofian*, misschien het aeloud *Sofie*. *Sankan*, by 't gemein volk *Sengan*; maer by de geletterden der Persianen *Zengian* genoemt, dat's *zuchten der zielen*, was by ouds een groote en kooprijke stadt voor haere verwoestinge door *Tamerlaen*, en verscheide verstoringen en overvallen der Turken. Zy wierd te voore anders genoemt; maer kreeg den naem *Senkan*, na dat een Tartersch Koning uit den geslachte der *Usbechi* de zelve ingenomen en verdelgt, en d'inwoonders aen zijne woede opgeoffert had. *Sengan*, heden klein en niet met muuren besloten, en slecht van gebouwen, leid op eenen berg tusschen *Tebris* en *Sultanie*. Daer waeren voorhene fraei gebouwde huizen, en cierlijk met huis-raet gestoffeert. Om streeks de stad leit niet dan een vlak velt van verbrant zant: bewassen met kleine struiken van een hand hoog. Salmas. Sankan.

Een halve mijle van de stadt springt ter rechte zijde een tak van den berg *Taurus*, in de tale des Lands *Keider Peijamber* geheten: strekt van 't noorde na 't zuide na *Kurdesthan*: waer op d'inwoonders willen dat een van hun oude Profeten van dien zelven name begraven leid. Aen den voet van dezen berg leid een zeer lustig dal, bezet met een groot getal van dorpen, als *Keintze*, *Hazimur*, *Kamahl*. Voorby *Sengan* lopen twee wegen noordwaerts; hoewel d'een, na *Tebris*, wat meer na 't weste, en d'ander, ter rechter hand, die naer de stadt *Ardebil* loopt; wat oostelijker. Drie mijlen noordwaerds van *Sengan* vloeit een beek *Sarmusak Ciai* in de tale des Lands genoemt, dat's *look-beek*.

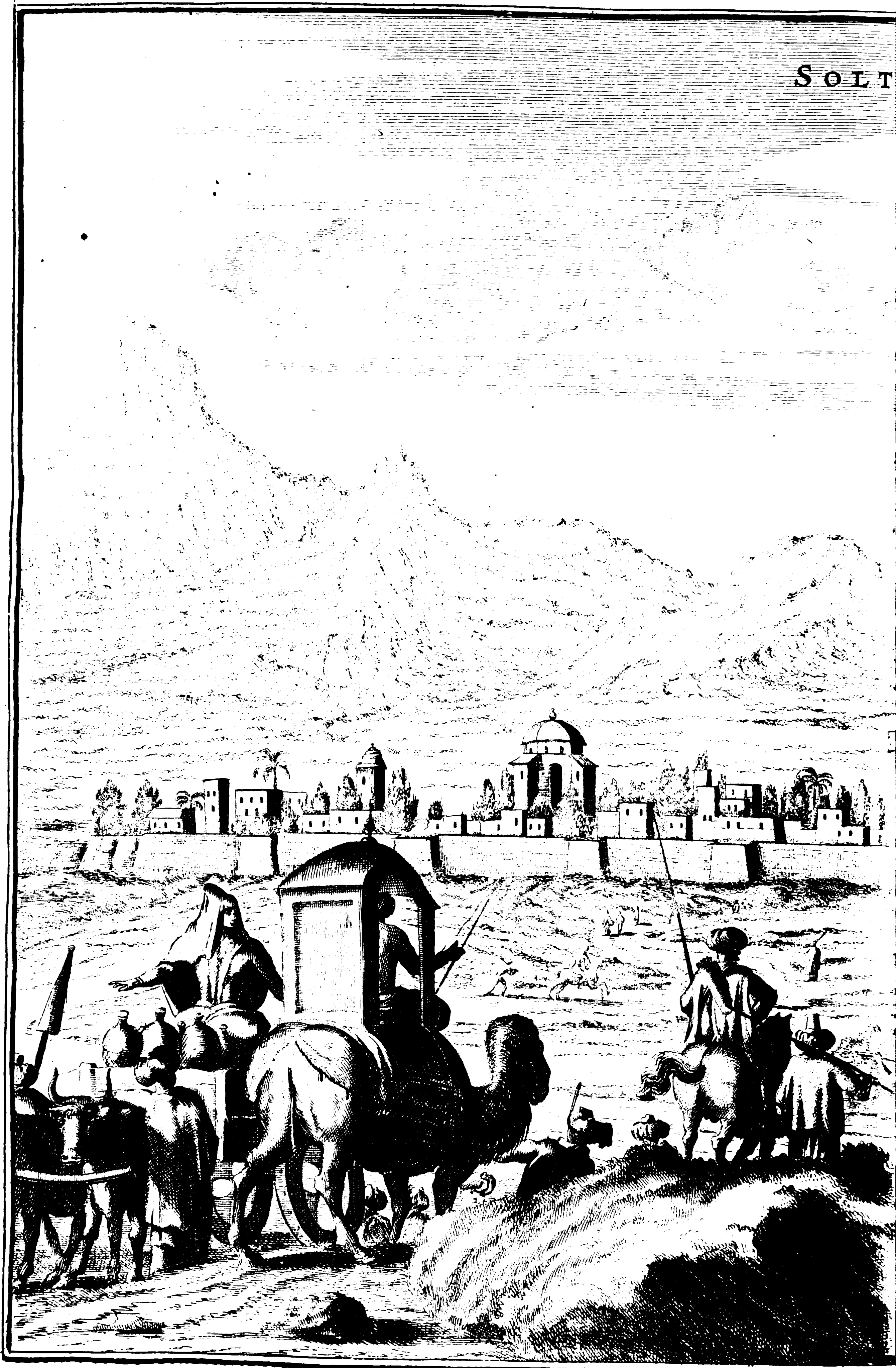
Sultanie. Della Valle. De stadt *Sultanie*, een scheid-pael tusschen 't landschap van *Arak* en *Adir*-

beitzan, is gelegen op de lengte van vier en tachtig graden vijf minuten, en op de Noorder brete van zes en dertig graden dertig minuten, drie dag-reizen noordwaerds van *Kazuin* of *Kasbin*, op een effen vlakte. Zy heeft aen beide zijde of aen twee ryen (en niet rontom, gelijk *Kartwricht* qualijk schrijft) tamelijk hooge bergen, inzonderheid ter rechter zijde den berg *Keider* voornoemt. Zy is veel langer, dan breet, doet zich, wegen etlijke hooge huizen, toorens en kolommen, lustig van verre in 't oog op; maer is van binnen zeer verwoest, desgelijx ook de stadts-muuren. Men zeid zy voorhene een der voornaemste en prachtigste steden van dit gewest, en over een halve mijle langh was. Noch heden zou, een halve mijle van de stadt, ter rechte hand, op den weg van *Hamedan*, een hooge stene poort en toorn staen, behoorende onder deze stadt. Zy word gezeid door *Sultan Muhammed Chodabende* van de puinhopen der verwoeste stadt *Tigranocerta* (die *Tacitus* aen verscheide plaetsen gedenkt) gesticht en tot zijnen koninglijken zetel gemaekt te zijn; gelijk zulx ook de naem *Sultanie* uitwijst: want de oude Koningen van Persien hebben zich niet *Schach*; maer gelijk noch heden de Turken, *Sultan* laten tijtelen. *Olearius.*

Volgens *Della Valle* was eertijds *Sultanie* zeer groot en ruim; maer by zijnen tijd geheel verwoest, onbemuurt, en ook met geen eenig geheel huis: zulx deze groote ruimte, die noch vol van puinhopen was, toen een woest velt geleek. Zy is, zoo dezelve *Della Valle* getuigt, nieuw, en een werk der Mahometanen, en niet oud, en op de Christen wijze gebouwt, volgens bevesting der Armeniers. Voor eerst wijst dit de naem van *Sultanie* aen, welk Arabisch is, en zoo veel betekent als een plaets, die den Koning toebehoort. Want schoon het woort *Sultan* magt betekent, gelijk *Remond* en andere het vertaelt hebben, of eer vermogende Heer dan Koning; en *Melek* eigentlijk in 't Arabisch Koning bediet, zoo waeren nochtans de *Sultans* ook Koningen. En zeker, by d'Arabiers zelfs zijn *Sultan* en Koning woorden van een zelven zin en bediedenis. De stadt wierd zonder twijfel *Sultanie* genoemt na den staet des geene, die haer deed bouwen. Dees was een Tarter uit den geslachte van *Usbechi*, *Muhammed Chodabende*, volgens berecht aen *Della Valle* van den bewaerder der *Moske*, de graf-stede van *Chodabende*: daer in aen de muuren de stichting der stadt met Arabische letteren staet uitgedrukt.

Della Va[lle] De plaets of velt om en by deze stadt, zoo d'inwoonders berechten, was eertijts onvruchtbaer geweest: maer koning *Chodabende* had het vruchtbaer en tot een treffelijke beemd gemaekt, met veel waters, door onderaertsche pijpen, van zeer verre te leiden, en in dezer wijze het te besproeien. Zy voegen daer by dat ter zelffter nacht, als dees koning, die voorgenomen had met gewelt de stad te bouwen, en met luiden uit andere gewesten te bevolken, quam te sterven, d'inwoonders de stadt begonnen te verlaten: zulx in dien nacht ten getale van veertien duizent vrouwen uittrokken, te weten met zeven duizent kemels of reiskorven op kemels; want ieder kemel draegt gemenelijk twee korven. De zelve stadt is eensdeels door *Tamerlang*, eensdeels door *Chotza Reschid*, koning van *Persien*, (die *Johan Barbarus* met den naem van *Giausam* gedenkt,) in weerwrake van het muiten der inwoonders, verwoest geworden. Het gedenkwaerdigste in deze stadt te zien, is d'aeloude verblijf-plaets des Konings: die, als een vesting, met sterke muuren van groote vierkante stenen en met vierkante toorens (dier noch eenige stukken gezien worden) in 't vierkant omringt is. Het schoonste gebouw of *Emarat* is de *Meschaich* of *Moske*, waer in *Sulthan Mahumeth Chodabende* begraven leid. Alles munt aen dit gebouw in cieraet uit: het heeft drie poorten; hoewel niet van koper, gelijk *Bizarrus* schrijft; maer van gepolijst en gevlamt stael en yzer. *Olearius.*

D'eene

SOLT

ANIE.

D'eene en grootste, tegen over de *Meidan* of merkt, kan, zoo men zeit, niet geopent worden, schoon met arbeit van noch zoo veel man; 't en zy men deze woorden uit: *Beask Aly Bukscha*: dat is, *open u uit liefde tegen Aly*: zou alsdan op de pannen en duimen zo licht omgaen, dat ook een kint dezelve kan open doen. Het gewelf springt zeer hoog, en loopt in 't midden als een ronde toorn te zamen: is bezet met witten en blaeuwe verglaesde steenen, daer groot geschrift en allerlei cierlijke beeltenissen ingebakken zijn. Is boven met een metalen tralie afgeschoten: zulx het als een byzonder koor geeft. Op het zelve leggen veel Arabische boeken: eenige vijf vierendeel elle lang en ruim een elle breet. De letteren zijn vingers lengte, en d'eene regel om d'andere met gout en zwart zeer net geschreven, uit den *Alkoran*.

Achter in dezen tempel, te gaen na de *Meherab* of outer, vertoont zich het graf van *Sulthan Mahumed Chodabende*, te zien door een zeer schoone glat gepolyste tralie. Deze tralie word voor een groot kunst-stuk gehouden: naerdien het gemaekt is van Indiaensch stael tot de dikte eenes arms, en al de stukken zoodanigh aen malkandre geklonken zijn, dat men gene voegen zien kan. Men zeit het uit een eenigh stuk gehouwen, en daer aen, desgelijx aen de poorten zelf in Indien zeven jaer gewrocht; maer namaels aldaer, door den *Sultan* voornoemt, gezet zy. Ook worden in 't zelfste *Emarat* gezien twee stukken geschuts: beneven een vuurmortier: ieder gezet op roo paerden met vier raderen: vier der welker als halve kartouwen zijn, de andere als velt-slangen: ten beschut der voorhene gewezen vesting. Op den mortier staet een dubbelde arend: en boven den zelven twee letteren A.Z. onder A. De koegels zijn van marmer. De toorn op 't zelfste gebouw is achthoekigh, en boven omringt met een breden omgang. Op den zelven staen acht kleine thorens als pylaers, die met wendel-trappen opgaen. Voor den tempel leit een bemuurde groote vierkante bron, die zijn water uit den bergh *Keider* ontfangt. Achter den zelven is een lustige grote thuin, beplant in orde met veel hoge en lage boomen, en verciert met een hoogh lust-huis. Ook is beziens waerdigh in deze stadt een ander groote *Mestzid* of kerk, gebouwt door *Schach Ismael d'eerste*. d'Ingang is door een zeer hooge deur, boven op verciert met een ronden toorn. Na den ingang staet een hooge piramide, boven eenighzins vervallen, en omringht met acht tamelijke hooge marmere zalen. De kerk zelve, die eerst recht na deze piramide begint, heeft zeer hoge gewelfselen, pylers, kruis-bogen en galderyen of wandeleryen rontom: en in 't midden een verheven stoel. Aen dit gebouw is ook een zeer schoone tuin, en in de zelve een toorn, die boven in vorm van een piramide spits toeloopt.

Volgens *Della Valle* is deze *Moske* machtig groot, achthoekigh, met een tooren op het dak, en na de regelen der bouw-kunst wel geschikt. De tooren steunt op acht pylers daer de Mahometaense Priesters vijfmael des daegs op klimmen, om luits keels het volk ter bede te roepen. Het binnenste des toorens, van onderen op te zien, desgelijx desselfs muuren rontom, zijn met gout en pleister-werk van porcelein: opgepronkt met groote bladen van gout en fijne verruwen, of bezet met letteren, volgens gebruik in de oostersche landen, tot grooten cieraet; hoewel die niet lang duuren; maer haest bederven. Maer het treffelijkste deel der *Moske*, de plaetse gemeenelijk van de predik-stoel in onze kerken, is een byzondre tamelijk grote plaets, opgerecht kapels gewijze, en afgescheiden van d'acht-konstige gestalte der *Moske*. In 't midden dezer plaets staet in maniere van een outaer, tegen over de deure, het graf des *Sultans*, gebouwt op de gewone wijze der grooten onder de Mahometanen: te weten, volgens het gemeen fatsoen, even als d'autaren der Rooms-gezinden; hoewel hoger en breder en met kostelijk laken van

gout en zijde bedekt. Een yzere deur sluit deze kapelle, geheel met loofwerk verciert, en met gout en zilver verrijkt. Ja getuight *Della Valle* in gene stadt van die gewesten heerlijker noch prachtiger werken gezien te hebben. Aen deze *Moske* is een put, met ongemeen zoet en versch-water. De Christenen van 't land, inzonderheit *d'Armeniers* vertellen veel treffelijke dingen van de zelve, ja zeggen dat eertijds deze hun kerk was, en zy dezelve gebouwt hebben, en *Sultanie* eertijts de voornaemste stadt van hun volk was. Dan dit schijnt alles verdicht en loutere inbeelding van dit onwetend volk te zijn: gemerkt de Persianen, beter in hunne historie ervaren, daer van ander bericht geven, en ook de merken en Arabische schriften in de *Moske* anders uitwijzen. Niet verre van deze kerk staet noch een zeer hooge poorte van gehouwen steen, tusschen twee pylaer-toorens van zeven en twintigh vadem hoogh, zeer kunstigh gezet; hoewel eenighzins vervallen. Het schijnt een eer of triomf-poorte geweest te zijn. De stad heeft naulix zes duizent inwoonders. Een dag-reizens Noord-waert van *Sultanie* leit een dorp *Choradembh*, tusschen schone hoge bomen en tuinen aen een soete revier.

Stadt Ardebil. De stadt *Ardebil*, by de Turken *Ardevil*, en in de land-kaerte qualijk onder den naem van *Ardonil* gespelt, is een oude, en by de Persianen beroemde stadt, eensdeels door de setel en graf-stede der oude koningen in de zelve, en inzonderheit van *Schich Sefi*, stichter van hunne sekte, die aldaer ook zijne geboorte-plaets vint: ten andere door haren sterken koophandel van in en buiten-landers. Ook wil men *Alexander de Groote*, op zijnen tocht na *Persien*, aldaer een wijl hof gehouden hebbe, gelijk zulx ook uit den naem *Arbela* eeniger mate by *Q. Kurtius* is te bespeuren. Zy is gelegen op de Noorder-brete van acht en dertigh graden vijf minuten, en op de lengte van twee en tachtigh graden dertig minuten, ruim zeven en dertig mijle westwaerts van *Sultanie*, op een zeer effen en ronde vlakte van drie mijlen in't kruis, die op den omtrek met hooge bergen besloten leit. De hoogste, *Sebelahn* genaemt, is gelegen na het weste, en noit zonder sneeuw: maer na 't zuid zuid-ooste is 't *Kilanisch* gebergte *Bakru*.

Ardebil is een weinig grooter van begrip als *Schamachie*, hoewel onbemuurt. Ieder huis heeft een bogert: waer door de stadt van verre veel meer een wout als stadt gelijkt. Zy heeft evenwel geen hout tot den huisbouw; maer moet dit al uit het Landschap van *Kilan* gebragt worden. Door de stadt vloeit een kleine beek, *Bakuchlu* geheten, die met veele steene bruggen overleid is. Hy komt uit het dorp *Schamasbu*, een mijle bezuiden de stadt gelegen, en deilt zich voor de stadt in twee armen: d'een schied dwers door de stadt; maer d'ander loopt ter linker zijde achter de zelve om, en valt achter dicht by haer, in den stroom *Karasu*. Door 't smelten der sneeuw op en tusschen het gebergte, in Gras-maend, zwelt deze beek tot een zeer grooten stroom op, die, zoo niet by tijds van de stadt af over het ruim velt geleid wierd, (welk geschied met 't opwerpen van een dam voor de beek,) de zelve zou gansch onder water zetten. Gelijk ten tijde van *Schach Abas* geschied is; als wanneer het doorgebroken water de meeste huizen, die slechts van aerde, leem en gebakken stenen zijn opgezet, ter neer geworpen had, met verdrinken van veel menschen en beesten.

Behalve veel kleine, heeft de stadt vijf voorname straten, als *Derwane*, *Tabar*, *Niardawar*, *Kumbalan*, en *Kafirkutze*, alle tamelijk breet en bezet met esschen en willige boomen: waer onder de stedelingen een aengename schaduwe genieten, in de hitte der zonne. Daer is een groote fraeie *Maidan* of merkt-velt: lang drie hondert schreden en half zoo breet, gerangt aen beide zijde met winkels in geschikte orde, daer in de hantwerkers, ieder gilt-hantwerk afzonderlijk, arbeiden. Aen desselfs ingang, ter rechte zijde, achter het graf van *Straten.*

Schich

Plateæ Principales
A. Der Mysi.
B. Ebar.
C. Nardewr.
D. Kumbalan.
E Kasirkutze.
Plateæ minores.
F. Beinderchan.
G. Kamanker.
H. Degme daglur.
I. Prumi mahol.
Pontes
K. Hescht gul.
L. Alister dalij.
M. Jucabu.
N. Besbijt.
O. Kaubanan.
P. Nefthan.
Forum
Q. Meidan maius.
R. Maid. Nefft. et Salis etc.
S Maid: Kutfrus.
T. Basare Kale.
V. Kaiserie.
W. Basar.

offic. monet.
& profana.
8. Carwansera.

Schich Sefi, is een *Meſtzid* of kerk: waer in *Imam Sade* (zoo noemen zy de kinderen hunner twaelf Heiligen) begraven leid. Wanneer een misdader zich derwaerts weg gepakt heeft, is hy een wijle vry: en kan zich van daer aenſtonts na *Schich Seis* graf-ſtede, de groote vry-plaets, begeven. Achter de

azar. *Maidan* is de *Bazar*, dat is, *winkel-ſtraet*, of beurs. Eerſt worden aldaer in een hoog vierkant gewelf, *Kaiſerie* genoemt, goude en zilvere werkſtukken, edele geſteenten, de beſte zijde en andere dierbaere waeren verkocht. Uit dit gewelf komtmen door drie poorten aen verſcheide oorden in over-dekte ſtraten, geſtoffeert met allerhande gemeine waeren. Daer zijn ook hier en daer veel *Karavanſeras* of gemeine pak-huizen: waer in de vreemde koopluiden, als Turken, Tarters, Indianen, Sineſen en andere leggen. Ook zijn'er veel *Hamams* of bad-ſtoven en *Meſtziden* of kerken. Der welker grootſte en ſchoonſte is de *Meſtzid Adine*, gebouwt in't midden van de ſtadt, op een kleinen heuvel. Zy heeft een tamelijk hoogen en ronden toorn, en word des Vrydags (der Mahometanen Zondagh) bezocht: waer van zy ook den naem voert: want *Adine* is in't Perſiſch Vrydag gezeit. Voor de kerk is een bron, dien zeker Kanzeler des Konings, met name *Saru Chotze*, anders *Mahumed Riſa*, heeft maken laten, met het water derwaerts door pijpen onder d'aerde uit eenen berg, gelegen over een mijle zuid-weſtwaerts van de ſtad, te leiden. Die in de kerk gaen, en bidden willen, waſſchen zich eerſt in dezen bron, na de wijze der Mahometanen.

Niet verre van de *Maidan* is de meergedachte koſtelijke *Meſar* of

Graf ſtede [v]an Schich [Se]fi. graf-ſtede van *Schich Sefi*, en de laeſte Koningen van *Perſien*. D'eerſte poort van het voorhof is zeer groot, en boven met een dwers overſchoren groote zilvere keten verciert: op welke een andere loot-recht neerhangt. De *Chan* van *Merraga* zou de zelve daer in uit grooten aendacht vereert hebben. Het voorhof, welk zeer wijt is, en gevloert met groote vierkante ſtenen, heeft aen twee zijde hooge en lange bogen: waer onder etlijke kramen ſtaen. Achter uit is een groote en luſtige tuin, daer elk zijn vermaek mag in nemen. By deze is een andere poorte, daer boven insgelijx een zilvere keten in een drie-hoek hangt, opgehangen aldaer door *Mahumed*, *Chan* van *Kentz*. Niemant derft in deze met moort-geweer gaen. Wie onder de Perſianen dit overtreet, verdient de doot: ſchoon hy maer een meſch by zich had. De drempel van deze poorte, gelijk ook van d'andere, is van witten marmer, ront gehouwen in vorm van een ronde zuil. Geen menſch mag dien met voeten betreden; maer ſtapt daer over; doch niet dan met het rechte been voor: gemerkt hy van zoo veel duizenden gekuſt word, die aen dit heilig graf ter bevaert trekken.

Aen de rechte zijde dezes hofs is een bron, met ſchoon en klaer water, welk uit de muur door een groote kopere kraen komt lopen, en derwaerts door pijpen onder uit het gebergte van over een mijl verre geleid word, tot drank der genen, die aldaer geſpijſt worden. Aen het einde des hofs, op de zelve zijde, is een ſchoon, groot en ront gewelf, van buiten met groenen en blaeuwen ſteen bezet, en van binnen met tapijten beleit. In deſſelfs midden ſtaen twee groote kopere kandelaers: rontom aen de muuren zitten gewonelijk Papen luids keels te zingen, in wit gewaet. Men zeit in dit vertrek *Schich Sefi* jaerlix veertigh dagen geduurig-lijk gezeten, gevaſt, en gebeden hebbe, met nutting ſlechts van een amandel en water des daeghs: waerom het ook *Tſchillachane* genoemt word. Uit dit hof komt men door een poorte in een derde, waer in ook een zilvere keten hangt, vereert door *Allichan*, *Chan* van *Kappan*. Wel is dit hof wat kleinder; doch met bonte verglaeſde ſtenen beter verciert, als d'andere graf-ſtede. d'Ingangh tot de graf-ſtede is onder een tamelijk groot gebouw en een ronden toorn, door een deur, met dikke zilvere platen bedekt, en met zwarte ringen van zilver verciert. De

vloer voor de deur is met tapijten gespreit: waer op, die in deze grafstede wil gaen, eerst zijn schoenen moet uittrekk'en. Koning *Schach Abas*, wanneer hy dit graf quam bezoeken, deed zijne schoenen, op een halve mijle van de stadt af, uit en trat bloots voets derwaerts, ten teken van een aendachtig geloof tot dezen heiligh. Na de deure leid een fraeie gang, met tapijten beleit, die ter rechter zijde een deur heeft met goude platen beslagen, d'ingang tot een kostelijk vertrek. Men zeid *Schach Abas* deze deur, gelijk ook een diergelijk te *Meschet* in *Chorazan*, aen het graf van *Imam Risa*, heeft laten maken: uit kracht van zekere belofte, ten tijde van zijnen veld-tocht tegen de *Usbeken* in *Chorazan*: te weten, hy had beloost, wanneer deze heiligen den vyant uit *Chorazan* zouden helpen verdrijven, eenen iegelijk een gulde deure te vereeren, gelijk hy ook, na het bevechten der zege, hier mee zijne belofte voldeed. Dit gewelf is acht vadem lang, en vijf breet, behangen boven met zeer veel goude en zilvere lampen: van drie vierendeel el de zommige in 't kruis. Voor de zelve zitten gemenelijk twalef koor-papen, *Hafisahn* genoemt, met kleine stoelen voor zich, en op de zelve groote boeken van perkament, met gelijke beweging des lichaems, als die in de *Tschillachane* zaten. Door dit gewelf treetmen in een vertrek, welk met drie zilvere treden opgaet, en met een lang zilver tralie-werk afgezondert is. De Persianen gewonelijk kussen de trappen, voor het opgaen. Het is zeer kostelijk verciert, en achter, daer het noch met een trap opgaet, weer met een dik staketsel van louter goude en ront gedreven tralien afgeschut: waer achter eigentlijk het graf van *Schich Sefi* is. Het is gemaekt van schoon marmer, en niet van gout, gelijk eenige gewilt hebben: hoog drie voet van d'aerde, lang ontrent negen, en breet vier voet. De deur des staketsels blijft gesloten, en mag voor geenen wereltlijken mensch geopent worden. Ja den Koning zelf word d'ingang verboden. Aen de linke hand des vertreks is een afzonderlijk gewelf: waer in *Schach Abas*, d'eerste van dien name, beneven de gemalinnen van *Schich Sefi* en eenige Koningen, begraven leid. De deur is behangen slechts met een gordijn. Ter rechte zijde van den gang voornoemt is een groot verwulft en vergult vertrek, in maniere van een kerk. Het gewelf is met veel lang neerhangende cier-stukken en zeer kunstig gesloten: want 't is wijd in begrip en rust evenwel op gene pijlers. Deze zale word *Tzenetsera* genoemt, en is daer in de boekery. De boeken leggen in verscheide laden, niet in orde opgezet; maer boven op elkandre en opgesloten: zijn meest in 't Arabisch: eenige in de Persische en Turksche tale: zommige op perkament: zommige op papier zeer net geschreven: en de historie-boeken met afbeeldingen verciert. Ook staen in de bogen dezes vertreks etlijke hondert stuks porceleine vaten: in zommige der welke tien kan water kan. Uit de zelve word de koning en andere Heeren, wanneer zy daer komen, gespijst: want aengezien dit een heilige plaets is, en heilige erf-giften, mogen aldaer geen zilvere noch goude vaten gebruikt worden. Men zeid *Schich Sefi*, uit groote heiligheit en deemoet, slechts uit groote houte schotelen zou gegeten hebben.

Tegen de boekery of *Tzenetsera* is de hof-keuken, wiens deur ook *Schach Abas* met zilver heeft beslaen laten. Alles is in de zelve zeer ordentlijk en fraei geschikt. De groote ketels, die boven spits toelopen, en dekfels hebben, zijn in de muuren gemetselt. Het water word door pijpen in de keuken rontom geleid, welk door groote kopere kranen in d'onderstaende potten en vaten loopt. Uit deze keuken worden dagelix over de duizent, zoo outer-dienaers als armen gespijst; ja driemael 's daegs: eerst 's morghens ten vier daer na ten zes: en des namiddaghs ten drie uuren. d'Eerste tweemael word van wegen *Schich Sefi*; (daer aen dagelix hondert vijftig *Abas* of drie *Tomans*, een zom van vijftig rijxdaelders, besteet worden) maer ten derde male

van

van d'arm-giften der koningen gespijst. Op het aenvangen der maeltijt en uitdeilen der spijze worden altijts op twee ketel-trommen geslagen, die *Mahumed* zou gebruikt, en *Schich Sedredin* met de vane van *Medine* gebragt hebben. Op dit geluit, schiet een iegelijk derwaerts, en krijght aldaer van verscheide uitdeilers, zop, vleesch en rijs, in zijn schotel: ook zoo rijkelijk, dat zy zelfs alles niet kunnen verteeren; maer aen andere, die d'arm-giften schamenere halen, verkoopen. Uit de keuken komtmen in een lustige tuin, daer de grafsteden van *Sultan Aiders*, *Schach Tamas* en andere koningen onder den blooten hemel, zonder cieraet, gezien worden.

De voornaemste lijken, die in deze *Meschaich* aen verscheide plaetsen begraven leggen, zijn

Schich Sefi, zoon van *Seid Tzeibrail*.
Schich Sedredin, zoon van *Sefi*.
Schich Tzinid, zoon van *Sedredin*. In de Europische historien door misslagh *Guined* genaemt.
Sultan Aider, zoon van *Tzinid*. Deez wiert van de Turken levendigh gevilt.
Schich Aider, zoon van *Sultan Aider*.
Schach Ismael, zoon van *Aider*.
Schach Tamas, zoon van *Schach Ismael*.
Schach Ismael de tweede, zoon van *Schach Tamas*.
Schach Mahumed Choddabende, zoon van *Ismael*.
Ismael Myrsa, *Choddabende Hemsa Myrsa*, gebroeders en zoonen van koning *Schach Abas*.

Schich Sedredin heeft, na zijne vaders doot, deze graf-stede dus kostelijk doen bouwen, onder beleit van eenen werk-meester, dien hy met zich van *Medine* gebraght had.

Zoo de Persianen voorgeven, zou het ontwerp en schets dezes gebouws by *Schich Sedrein* zelf door een wonder daet (dier zy hem zoo veel, als zijnen vader toeschryven) gegeven zijn. Want wanneer *Schich Sedredin* beval den werk-meester d'ogen toe te doen, had hy hem gelijk in een verrukking en gezicht een gebouw voorgestelt, waer na hy dit had moeten aenleggen en maken. *Schich Tzinid* heeft het hof vergroot, het voorhof en noch etlijke huizen daer aen doen zetten: zulx het heden als een groot en wijd omgrepen slot is, en in het zelve dagelix zoo veel omgangs, als in een voorname stadt kan zijn. Het is door veel koninglijke arm-giften, ordentlijke inkomsten en dagelixe beschenkingen etlijke milioenen rijk: ja men houd daer voor, dat deze *Mesar* of graf, in tijt van oorlog een krijgs-heir zou te velde kunnen brengen, door middel van meer baer gelt, als de koning zelf heeft. Want behalve haer groote zommen in baer gelt, heeft zy hier en daer veel huizen, land en luiden, die alle haer tol of pacht moeten geven, en den schat dagelix niet weinigh vermeerderen: als namelijk, in *Ardebil*, twee hondert huizen: negen *Hamams* of bad-stoven, acht *Karwanseras*, het groot winkel-gewelf *Kaiserie*, de gehele *Maidan*: beneven al de gewelven en winkels ter zijde: hondert andere winkels in de *Bazar*: de vee, koorn, zout en oliemerkt. d'*Afrabnischins*, dat is, *die onder den blooten hemel zonder kramen voorstaen en verkoopen*. Van de dorpen, ontrent *Ardebil* gelegen, komen haer drie en dertigh toe: in *Serab* heeft zy vijf dorpen: in de stadt *Tabris* zestigh huizen, hondert kramen, en voor de stadt twee dorpen: etlijke *Karavanseras* en bad-stoven in de stadt *Kaswin*, ook in de landschappen *Kilan* en *Astara*: in de woestijne *Mokan*, *Abchur* en *Eleschur*: de landschappen *Chalchal*, *Kermuth* en *Hascheruth* van ieder de helft: behalve 't geen van *Tartarye* en *Indiën* komt: waer in ook eenige plaetsen inkomste geven, die de leere der Persianen toegedaen zijn. Ook is by de Persianen zeer veel ingebruik, wanneer zy verre reizen of anders gewichtige aenslagen ondernemen, of in krankheit of andere noot steken, groote belofte aen *Schich Sefi* te doen. By verkryging van hun wensch, voldoen zy de beloften zoo gewis en gewilliglijk, als hen hun welvaren en zaligheit lief is. Ja velen hunner, wanneer zy ter bee-vaert komen,

komen, brengen uit een byzonderen aendacht vrywilliglijk geschenken, en vermaken ook by uittersten wille hun goederen daer aen. Derhalve komen daer dagelix schapen, paerden, kemelen, gelt en andere waeren in.

Die de geschenken brengen, krijgen tot vereering een hand vol anijs, om daer door aen te duiden, dat haere zielen daer voor een zonderlinge zoetigheid zullen bekomen. Tot het aenvaerden der geschenken zijn twee beëedigde perzonen, die zy *Nessurtziahn* noemen, van het Arabisch woord *Nessur*, welk een belofte betekent. Deze zitten dagelix in een huis, staende ter linke zijde by de *Metzid Tzillachane*, en hebben tusschen zich een ronde gelt-kist staen, overdekt met roode felp: waer in zy het gegeven gelt boven door een gat werpen. Kamelen, peerden en ezels worden aenstonts verkocht en te gelde gemaekt: maer schapen en ossen geslacht en voor d'armen uitgedeilt. Aen deze *Nessurtziahn* heeft *Schich Ismael* tot een rijk onderhoud een groot dorp vereert, *Sultanabath*, een mijle van de stadt *Ardebil* gelegen. Des jaers zestien hondert achtien deed Koning *Schach Abas* de stadt *Ardebil* ontmantelen en verwoesten, op d'aenkomste van het Turksch heir.

Dorp Kelheran.

In het dorp *Kelheran*, een halve mijle op d'eene zijde van *Ardebil* gelegen, is een graf-stede, opgerecht ter eere van *Seid Tzeibrail*, vader van *Schich Sefi*. *Tzeibrail* was by zijn leven in 't zelfde dorp een arm en eenvoudig man, en lag eerst na zijn dood onder de andere boeren begraven; maer wanneer *Sedredin*, zoon van *Sefi*, quam te zien, hoe niet alleen zijn vader; maer ook hy zelf door geheel *Persien*, voor een zoo heiligen man en met zoo grooten geest begaeft gehouden wiert, heeft hy na zijns vaders dood, na het zetten van deze graf-stede, ook zijn groot-vaders assche, hoger als die van gemeine luiden willen gehouden hebben. Waer over hy den zelven liet uitgraven en met een heerlijk graf en gebouw vercieren. Zoo eenige willen, leggen aldaer noch twee neven deze: namelijk *Seid Sala*, vader van *Tzeibrail*, en *Seid Kudbedin*, grootvader van *Tzeibrail*: daer andere, die den vader van *Schich Sefi* alleen de eere willen laten, weer neen toe zeggen. Maer misschien leit niet een hunner daer in: want gewisselijk het zou iet zeltzaem zijn, dat men 't gebeente, zoo langen tijt onder andere gemeine boeren in d'aerde gelegen en verrot, weer heeft kunnen vinden. De grafstede is in een groote tuin in de ronde gebouwt, rijst met tien trappen van d'aerde, en is omringt rontom met lange glaze vensters van verscheide kleure en wel bewaert met een yzere tralie. Boven op staet een ronde toorn, gemaekt van blaeuwe en groene verglaesde stenen. Het gewelf is met steek-bogen kunstelijk gesloten, en vergult en blaeu geverft: de vloer met fraeie tapijten beleid. Aen de muuren zijn onder bogen kleine kamertjes gemaekt: waer in de jeugt in zingen uit den *Alkoran* onderrecht en alzoo tot *Hafissan* of behoeder des heiligen grafs gemaekt word. Ook leggen gewonelijk op kleine stoelen, gelijk in de graf-kelder van *Schich Sefi*, fraei geschreven Arabische boeken: waer uit de Papen op gezette tijden zingen. In het midden der kapelle staet het graf van hout-werk, zeer schoon ingeleid, en tusschen de voegen met kopere platen onderscheiden: opgerecht tot een mans hoogte en brete van drie ellen, en rontom met een groen kleet overhangen. Over het graf hangen twee zilvere en twee goude lampen, die allen nachts moeten ontstoken, en met twee *Tziragtschiban* of lamp-pitten brandend gehouden worden. Tegen over deze graf-stede is noch een kleine kapelle: in welk ook voorname luiden van den zelven geslachte begraven leggen.

Vier mijlen van *Ardebil*, na de zijde van *Sultanie*, leid een groot dorp, *Busun*: beneven verscheide andere daer ontrent in de laegte, om en by lustige weiden voor het vee. Vijf mijlen van *Busun* leid een dorp *Sengoa*. Daer na komen hoge bergen en drie dorpen, en na vier mijlen reizens een lustig dal, welk een klaren bron

Dorp Busun.

Sengoa.

bron heeft, gelegen op de noorder brete van zeven en dertig graden, acht en twintig minuten. Aldaer houden groote groene ſtapels van drie duim lang en anderhalve dik. Niet verre van dit dal noordwaerts ſtrekt de rouwe berg *Taurus*, dien de Perſianen aldaer *Perdelis* noemen. Daer by leid op de zuid-zijde een diep dal, een vervaerlijke afgront van een mijl afklimmens aen d'eene, en anderhalve mijle opklimmens aen d'andere zijde: en ſtaen de toppen der twee bergen ruim een halve mijle van elkandre. Deze oort is een recht roof en moort-hol: waer in de reizer, zoo niet ſterk genoech reiſt, groot gevaer van de rovers loopt. In den gront vloeit de ſtroom *Kiſiloſein*, welk met een vervaerlijk geruis, en zoo ſnel als een pijl uit den booge door de klippen en rotſen neerwaerts ſtort. Hy heeft wit water: waerom hy ook in *Kilan*, daer hy door vloeit en eindelijk in de *Kaſpiſche zee* valt, op *Taliſch*, *Isperuth* genoemt wort. *Schach Abas* heeft over den zelven een cierlijke brug van gebakken ſteen laten leggen. Nevens den weg, aen den berg, ſtaen veel bittere amandel, cypres en zeven-boomen. Aen d'andere zijde des ſtrooms *Kiſiloſein* draeit de weg zeer ſteil en krom op, als een ſlang: zulx men aen etlijke oorden, als by trappen opwaerts moet ſtijgen. Ter linker zijde, dicht aen den weg, maken d'afgeſcheiden en gelijk als van elkander geſpleten rotſen groote diepe ſpleten en grouzame afgronden: in welke voor eenige jaren zekeren Moskoviſchen Gezants muilezel, beladen met goederen, neerwaerts ſtorte, zonder oit weer te voorſchijn te komen.

Vier mijlen van het dal voornoemt leid een dorp *Keintze*: twee mijlen van *Keintze*, ter rechte zijde, een dorp *Hatzimir*; zes mijlen van *Hatzimir* een dorp *Kamahl*, twee mijlen van den regten weg, na *Sultanie*: waer na *Senkan* volgt. Bezuiden *Senkan* leid een effen, root, grof-zandig en verbrant land.

Kaxem, welk *Texeira Kahem* ſchijnt te noemen, en by *Davitii* in *Margiane* of *Karaſon* geplaetſt word, is d'eerſte ſtadt in *Medien*, te reizen uit *Perſien*, vier mijlen van 's Konings tuin *Emanſade*, gelegen in *Perſien*. Zy is van tamelijke groote, begrijpt ontrent vijf duizent huizen, en leid op een groote vlakte, (waer door het daer zeer en onlijdelijk heet is,) op de Noorder brete van twee en dertig graden en vijf en dertig minuten. In *Kaxem* is een zeer lange winkel-ſtraet of merkt, *Maidan* in 't Perſiſch geheten, hoewel zoo lang niet als die van *Schiras*; maer veel breder. Zy is beplant ter wederzijde met boomen, aen den voet der muuren, welke veele huizen begrijpen en eenige boomen. Boven al verheerlijkt een groote *Karavanſera* de ſtadt, geſticht ontrent des jaers zeſtien hondert tien: bequaem om een groote meenigte volks te herbergen, en voorzien met veele fraeie ſchoone ſpring-bronnen en vertrekken. Een weinig voor deze *Karavanſera* ſtaet een huis of paleis, geſticht door koning *Abbas*: welk zich van buiten niet heel cierlijk vertoont; maer heeft van binnen een ſchoone groote tuin. Het is in'er daet een van de fraeiſte huizen en geriefelijkſte en beſte gebouwen, die de Koning in zijn ganſch Rijk heeft. Na het gaen uit deze eerſte tuin, komt men in een andere veel grooter. Deze is verrijkt met een huis van de zelve groote en bouwinge, welk is het *Haram* of vrouwen-timmer, en omringt met een heining van vrucht-boomen van twee piek hoog.

De ſtadt *Kaxem* is niet een van de grootſte ſteden des Landſchaps van *Medien*, nochte een van de kleinſte: daer nochtans de Koningen van *Perſien* altijts veel werks van gemaekt hebben: eensdeels om dat d'inwoonders voor openhertige en ruſtige luiden gehouden worden, en gaeu en van goeden inborſt zijn: eensdeels om hunne groote rijkdommen, die zy door den handel met allerlei zijde ſtoffen vergaderen, en inzonderheid met de ſchoonſte en fijnſte tapijten van ganſch *Perſien*, die in deze gewesten en in de dorpen, onder het gebiet van deze ſtadt gelegen, gemaekt worden. Alzoo het

[Left margin notes: "...um Ki- ...n." ; "Kaxem. ...Rui Kon- ...lves Kla- ...no." Right margin: "Kaxem."]

zeker is, dat deze, desgelijks die van *Ispahan*, de beste van gansch oosten zijn. Alleen een klein gedeelte der stadt, omringt met muuren, begrijpt al deze wevers, en al de andere hantwerken, die zij de bereide of hanteren. De rijkste koopluiden der stadt hebben daer ook hun verblijf: maer de beste huizen en schoonste *Karavanseras*, daer de vreemdelingen het grootste gemak vinden, zijn in de voorsteden, daer veel fraeier en aengenamer verblijf is, dan in de stadt zelf. De stadt leid omringt met een groote meenigte van tuinen, in welke inzonderheid zeer treffelijke druiven en meloenen groeien: en onder drie of vierderlei abrikosen is 'er een slag, van smaek als onze pruimen van Damas, uitgezeid dat zy veel grooter en effender zijn en van aengenamer kleur, als uit den rosverwige oranje kleur: zoo dat deze een van de beste vruchten is, diemen kan eeten, hoewel zy niet lang goet blijft. Daer is geen ander dan putwater, doch zeer goet en gezont: hoewel weinig goet water is, op den ganschen weg, tusschen *Ispahan* en *Kasbin*; ter oorzake het aerdrijk, zeer droog en heet is. Dan dit gebrek word door de meenigte der sneeu vergoet, die men aldaer by na overal vint; want de toppen der bergen altijts 't gansch jaer door met sneeu bedekt leggen.

Dorp Cencem. Een nacht of dag reizen van *Kaxem*, leid een slecht dorp *Cencem*. Al de bergen en landouwen daer ontrent bestaen uit een zalpeterige en zwavelachtige stoffe, waer door het daer des nachts zeer heet is en dampig, en de lucht ontsteken in den zomer tijt. In dit dorp is een kleine *Moske* met zeer dunne muuren en aen alle zijde groote vensters. Daer is een Rechter over dit dorp. Het begreep ontrent des jaers zestien hondert zeventien hondert en vijftig inwoonders; doch des jaers zestien hondert en achtien quamen de meeste aen een besmettelijke ziekte te sterven; en d'overige door aderlating, door raet van den Spaenschen gezant *Garcias de Silva Figueroa*, die toen daer door na *Ispahan* trok, weer tot hunne gezontheid.

Te reizen van *Ardebil* na *Kazuin*, leggen, volgens *Della Valle*, op weg deze plaetsen.

Een halve mijle buiten *Ardebil* leid een dorp, in 't Turksch *Task-Chiesen* geheten, dat 's *steenhouwers*: dewijl het van steenhouwers bewoont word. Vier mijlen van daer een dorp *Tagi Buiur*: en vijf mijlen verder een dorp *Chivi*. Beneden het dorp *Chivi* deelt de weg, die naer *Kazuin* strekt, zich in tween: op den eenen reistmen door het moeielijk dal van *Perdelisk*: d'ander leid een weinig oostelijker. Drie mijlen van *Chivi* leid op dezen laesten weg een dorp *Hoin*. Na *Hoin* leid een dal bewoont aen alle zijde. Vijf mijlen van *Hoin* is een stadt *Scial*, gelegen beneden aen eenen berg, in d'engste plaets van 't dal, by een kleinen beek, die in dit dal vloeit. Van weinig belang is *Scial*, en naulix den naem van een stadt waerdig. Dit dal word altijt enger en enger, ja zoo, datmen qualijk daer deur kan komen: ook zijn de wegen slijkig en diep. Daer na volgt een kommerlijke en zeer ongemakkelijke weg, niet uit oorzake van 't slijk; maer van wegen de steile bergen en enge voetpaden, langs de welke men op en af moet klimmen: waer na een dorp volgt: en dicht daer by een ander, *Derram* genoemt, in 't land van *Tanon*: alwaer al de velden tot aen *Kazuin* met katoen beplant zijn. Acht mijlen van *Derram* leid een dorp *Ibrahim Oba*, dat 's *Abrahams hut*, misschien ter geheugenis van eenen man, die in hooge achting by de landzaten was en dit dorp had doen bouwen. Na een mijle reizens stroomt een vliet *Chizil-Uzen*, anders *Kisilosein*, alzoo om zijne rode verruwe geheten, die uit zijn root zant spruit. Hy vloeit, vergroot met het water van verscheide beken, in de Kaspische zee. Eindelijk volgt de stadt *Kazuin*.

O

Het

Het Lantschap van Iran *of* Karabach.

HEt lantschap van *Iran*, by de meesten, inzonderheit by gemeine luiden, *Karabach* geheten, leit tusschen twee edele stromen, *d'Araxes* en *Cyrus*, nu *Aras* en *Kur* genoemt. Het begrijpt een deel van *Armenie* of *Arminieh*, en *Georgie* of *Gurtz*, en wort in verscheide kleine lantschappen verdeilt: als daer zijn, *Kappan*, *Tzulfa*, *Schabus*, *Sisian*, *Keschtas*, *Sarsebil*, *Eruan* of *Iruan*, *Kerchbulach*, *Achstawa*, *Aberan*, *Schorgel*, *Sarschat Intze*, *Thabak Melek*, *Thumanis*, *Alget*, *Vzilder*. In deze lantstreken zijn verscheide schone steden, vlekken, en vestingen, en de bekenste: *Berde*, *Bilagan*, *Schemkur*, *Kentze*, *Berkuschat*, *Nachtschuan*, *Ordebat*, *Bajesied*, *Maku*, *Magasburt*, *Tiflis*, *Tzilder*. Het is een zeer vruchtbaer lant, inzonderheit van zijde. Dikwils is om dit lant, wijl het op de grenzen van Turkye leit, tusschen den Pers en Turk gestreden.

Drangiane *of* Sagistam.

DRangiáne, is heden *Segestan*, of *Sagistan*, of liever *Sagistam* genoemt: of *Sitzistan* dat is lant van *Sitz*: want *Sitz* is d'eigen, en *stan* d'algemene naem van 't lant. Het paelt ten noorde en weste aen *Arie*, ten ooste aen *Arachosie* of *Kabul*, ten zuide aen een gedeelte van *Gedrosie*. Volgens *Olearius* en *Ananie* wordt de hooft-stadt dezes Landtschaps *Sistan* genoemt, die *Ananie* voor de stadt *Propstasie* van *Ptolomeus*, anders *Phrada* genoemt, wil gehouden hebben. Daer nochtans, *Sistan* en *Sigistan*, zoo *Davitii* wil, twee verscheide lantschappen zijn. Maer liever wil *Davitii* de stadt, die *Ananie Asian* noemt, voor het *Propstasie* van *Ptolomeus* gehouden hebben, ter oorzake van de nabyheit des naems. Of liever men most *Sagistan*, in plaets van *Sistan* zeggen.

D'andere steden, volgens den zelven *Ananie*, zijn *Bigui*, welk is het *Bigis* van *Ptolomeus*, *Kanasi*, *Mulete*, *Rachagi*: misschien het *Aeloud Arikada* van *Ptolomeus*, en *Timokaim*: van welk laest *Markus pol* het achtste en laeste Koningrijk van Persie na 't oosten maekt.

De voornaemste steden in dit lantschap, volgens *Olearius*, zijn, *Sistan*, *Chaluk Ketz*. &c. *Ptolomeus* plaetst in dit landschap den stroom *Drange*, die uit den berg *Bagoe*, aen den noordzijde stort, en na 't zuiden loopt.

Maer in de landkaerten en by *Ananie* wort deeze stroom heden 's daegs *Ilment* genoemt. Dit lant is der wijze met bergen omringt, dat de stroom *Ilment* schier geenen uitgang kan krijgen. Daer valt niet veel wijns, maer zwart loot. D'inwoonders leven na de Persische wijze. Het lant is den *Sofi* of Koning van Persien onderworpen. Zoo *Texeira* gedenkt is'er een berg *Albors Kuh* genoemt, daer op de Persianen bidden, en noch hedens daegs hun gewijd of heilig vuur altijts brandend houden.

Het Land van Nixabur *of* Nisabur.

HEt lant van *Nixabur* of *Nisabur* wort by *Texeira* geplaetst tusschen dat van *Karason*, *Vsbek*, *Tartarie* en *Turkestan*: de hooft-stadt is mede *Nisabur* genoemt, en volgens *Olearius* niet verre van *Mesched* gelegen, op de lengte van honderten twee graden en twintig minuten, en op de Noorder brete van acht en dertig graden veertig minuten. Dese is de plaets, daer *Tamerlang* op eenen dag vier hondert duizent man ter neer hieuw. Het lant is vol zandige woestijnen, die in een geduurige beweging zijn, als of zy kookten. By de stadt *Nisabur* leit eenen berg, op welken de schoonste *Turkois* stenen gevonden worden: misschien alzoo genoemt, wijl dit lant aen *Turkestan* paelt. Deze moeten aen den Koning gebragt worden.

Het Landschap van Kilan *of* Gilan.

Naem.

HEt Landschap van *Kilan* of *Gilan*, by d'ouden *Hirkanie* genoemt, heeft dien naem van een byzonder volk *Kilek* bekomen, welk zich daer neder heeft gezet. Het leid tusschen hoge bergen en de *Kaspische zee*, in vorm van een kruis, op een gelijke effen vlakte: de vet en kleiachtigheid des aerdrijks, waer door, en door uit de bergen veel stroomen storten, die het plat land bevochtigen en vruchtbaer maken. Maer het op zommige lage plaetsen zoo moerasachtig is, dat het schier aldaer onreisbaer was, eer *Schach Abas* aldaer een dam deed maken, die dwers door het geheel land springt, van het Landschap *Astarabath* af tot aen *Astara*: dies men nu daer bequamelijk kan reizen, met allerlei omslag. Het paelt ten zuide aen het Landtschap van *Erak*, by ouds *Parthie*, ten noorde aen de Kaspische zee: ten weste of noordweste aen *Schirwan*, of aen het gebergte van *Schamachie*, en aen de heide *Mokan*.

Gelegentheid.

Verdeiling.

Het Landschap van *Gilan* is in veel kleine Landschappen en Landstreken afgedeilt, als daer zijn, van't noorde neerwaerts te tellen: *Kisilagatsch*, *Maschischan*, *Buladi*, *Kilekeran*, *Disekeran*, *Rihk*, *Lahetzan*, *Deschtewend*, *Lengerkunan*, *Schichkeran*, *Howe*, *Lissar*, *Kesker*, *Masanderan*, *Maranku*, *Astara*, *Nokeran*, *Lemur*, *Tzeulandan*, *Rescht*, *Astarabath*.

Door't gansch Landschap van *Kilan* worden getelt, zoo steden als dorpen, veertig, beneffens veel gehuchten. Men treet ten zuide uit het Landschap van *Erak* in dat van *Kilan*, door een zeer engen en beruchten doorgang, by d'oude land-beschryvers met den naem van *Kaken* of engten van *Hyrkanie* bekent, die d'inwoonders noch heden 's daegs, gelijk ten tijde van *Alexander de Grote*, *Pylas* noemen: en *Olearius* de *Kaspische poorte*. Dit is een zeer enge doorgang, en gelijk de deure van dien oordt tot het Landschap van *Kilan*. Voor den ingang der zelver poorte vereenigen zich twee snel-loopende en ruischende beeken. De grootste dezer twee is *Kisilosein* genaemt: d'een komt van de linke, d'andere van de rechte hand uit *Erak*. Daer na vereenigen deze twee vlieten in eenen kil, en word de stroom *Isperuth* geheten. Dees schiet, na een wijle vloeiens, onder een schoone steene brugge door, en tusschen twee hooge rots-bergen, door *Kilan*: daer hy weder verdeilt in de *Kaspische zee* stort. De brug is groot en sterk en rust op nieuwe pijlers. Onder de brug en in de meeste pijlers zijn fraei gewelfde kamers en een keuken: waer in men by een kleine trap naer beneden klimt tot aen het water. Dies deze brug den reizer tot een *Karavansera* en goede herberg verstrekt. Over de brug loopt ter linke zijde een gebaende weg door *Chalchal* naer *Ardebil*, en ter rechte een andere na *Kilan*. Dees laeste is de schrikkelijkste en gevaerlijkste weg te reizen, dien men hebben kan: want hy is op zommige plaetsen in een hoogen, steilen en langen klipberg uitgehouwen: op andere met steenen opgezet en bemuurt. Daer by is hy zoo eng, dat naulix een kemel en peert achter of liever voorby elkandre kunnen gaen. Ter rechte zijde, in het reizen naer *Kilan*, ziet men over d'afgehouwe klippen neerwaerts in een vervaerlijken afgront: waer door de stroom *Isperuth* ruischt. Al die over dezen weg met kamelen of peerden reizen, gaen gewonelijk te voet daer over, uit vreze voor gevaer; want die van boven neerwaerts quam te storten, was een doot man. Boven aen 't geberghte is een tolhuis. Op het gebergte groeit veel doornbosch. In het opklimmen van dezen berg, aen de zuid-zijde, is het bar en kout als in den winter: maer in het afdalen, naer het Landschap van *Gilan*, aen de noord-zijde, warm en als

in

in den zomer, schoon in Lou-maent. Tot verder door geheel *Gilan* noordwaerts, is dees berg al daer zeer lustig met schoone loof en vrucht-boomen verciert, inzonderheid met oranje, citroenen, olyven, cypressen en hooge bosch-boomen. Beneden het gebergte leid in een dal, aen den stroom *Isperuth*, een dorp of vlek *Pyle Rubar* genaemt. Deze oort is rontom besloten met bergen, en strekt d'open vlakte, hoewel niet groot van bestek, na 't zuid-ooste. Wel is *Pyle Rubar* d'ingang van *Kilan*; doch de Persianen willen het niet daer onder; maer tot het gebergte van *Tarum* rekenen. Een mijle van *Pyle Rubar*, leggen op een steen-rots midden in den stroom *Isperuth* de puinhopen van een oude muur en brug, gesloopt zoo men zeit door *Alexander de Groote*. Aldaer is ook in zeker dorp by eenen heuvel, achter de rechte zijde, het graf van *Imam Sade*, in een kapel.

Hoofstadt Rescht. Het Landschap *Rescht* paelt ten noorde aen de *Kaspische zee*: ten weste aen *Kesker* ten ooste aen den stroom *Isperut*. De hoofstadt van geheel *Gilan* is *Rescht*, gelegen in het Landschap *Rescht*, gelijknamig met de stadt. Zy leid in een bosch, twee mijlen van het *Kaspische* strant, en een halve mijle beooste den stroom *Persichan*. Zy word by d'Arabiers in de tafels van hunne steden *Husum* genoemt, en gestelt op de lengte van vijf en tachtig graden tien minuten, en op de noorder brete van zeven en dertig graden; hoewel *Oliarius* de zelve vijf en dertig minuten hooger bevonden heeft. De huizen zijn daer zoo frael niet als aen andere oorden: de meeste met daken van rode pannen, en met latten of sparren, wegens d' over groote regen, gelijk hier te lande. Rontom de huizen staen oranje-boomen, die tweemael 's jaers vruchten geven. Daer is een *Maidan* of merkt, daer tamelijk drokke handel gedreven word, inzonderheid van eetwaeren, te bekomen voor een geringen prijs. In *Rescht* heeft geen *Chan* zijn verblijf; maer slechts een *Daruga*. D'andere steden of vlekken in *Rescht* zijn *Kisma*, *Pumen* of *Fumen*, *Tullum*, *Scheft*, *Dilum*, *Massula*, op het gebergt.

Het Landschap van *Rescht* word doorsneden met verscheide stroomen, die alle uit het gebergte te landewaerts hunnen oorsprong nemen, en in de Kaspische zee haere uitwatering hebben: de voornaemste zijn *Persichan*, een halve mijle beweste de stadt *Rescht*: meer westwaerts *Chettikan*, een kleine mijl meer na 't weste *Pischeru* en *Lissar*, met hooge bruggen overslagen: eindelijk komt de stroom *Tzomus*. Al deze stroomen zijn visch-rijk en brengen den Koning jaerlix eenige duizend gulden aen pacht voor den vryen vangst op. Stroomen.

Het Landschap *Kesker* paelt ten oosten aen dat van *Rescht*, ten noorde aen de Kaspische zee: ten weste aen *Lissar*. In dit Landschap zijn de steden *Kesker*, gelijknamig met het Lantschap, *Schaherruth*, *Kurab*, *Enseli*, *Dulab*, *Schal*. Meer noordwaerts *Ruesseru*, *Mianschaker*, *Sengerhasara*, *Howe*, *Chesckkadehene*, *Lenkeran* en *Kisilagatz*: en tusschen de bergen *Kuawar*, *Maranku*, *Deschtewend*, *Subel*, *Drich*, *Malule*, *Busler*, *Dubilchu*, *Tisebihi* en *Talischeran*. Landschap Kesker.

De stadt *Kurab*, gemeenelijk ook *Kesker* na het Landschap genoemt, de hoofstadt dezes Landschaps, of liever een eenzaem dorp, leid gelijk *Rescht* in bosch, twee mijlen van het Kaspische strant. *Kesker* is de geboorte-plaets van Koning *Schach Sefi*. Want als zijn vader *Sefi Myrsa* met zijne zwangere gemalin koning *Schach Abas* ter reize in *Kilan* had te volgen, gelag zy aldaer van dezen *Schach Sefi*, ten huize van zekeren ouden rijken koopman, met name *Chotza Mahmud*. Dit huis, volgens een gebruik by de Persianen, wierd, door de geboorte des Konings, tot een vry-huis gemaekt. Ook dit Landschap *Kesker* word door verscheide stroomen bevochtigt: de voornaemste zijn *Feslei* en *Nasseru*: die een zelven oorsprong en loop met die van *Rescht* nemen. In *Kesker* is ook een groot visch-rijk meir, *Enseli* geheten: en een bergh *Shindan*: met een vry-dorp daer op *Schach Sahadan*: want men zeit daer een, met Stadt Kurab.

 name

name *Sabad*, leermeeſter van *Schich Seſi* gewoont hebben en begraven leggen. Het land van *Gilan* is aen de Kaſpiſche zee, na 't zuide en noorde, met boſch en boomen bewaſſen, en ſchiet gelijk twee hoornen in zee: ten ooſten van *Mazanderan* en *Ferabath*, en ten weſten van het landſchap *Aſtara*. Meer noord-weſtwaerts, heeft men aen de *Kaſpiſche zee* in het landſchap van *Liſſar*, beweſten den ſtroom *Naſſeru*, veertien beken leggen, de voornaemſte zijn, *Dinatſar*, drie mijl van den ſtroom *Naſſeru*, *Schiberu*, *Chaleſſera*, *Alarus* en *Nabarrus*. De *Nabarrus* leid in het landſchap *Liſſar*, by het dorp *Sengerhaſara*. Meer Noordweſt-waert volgen meer andere revieren: de voornaemſte, in het lantſchap *Howelemur Nokeran* en *Aſtara*, zijn *Lome*, *Konab*, *Beskeſchan*, meeſt alle overſlagen met houte bruggen. In het lantſchap *Askara* valt de ſtroom *Choskedehene* nevens een dorp van een zelven name in zee. *Choskedehene* is droge mont gezeit: wijl de zee aen dien oort zeer vlak is: ook zoo, dat geen viſch daer uit in de beek kan op komen.

In het Landtſchap van *Aſtara*, leid de ſtadt *Aſtara*, is ſlechts een open vlek: hoewel de verblijfplaets des *Chans*. Weſt-waerts achter *Aſtara* leidt de bergh *Schindan* voornoemt: en op den zelven een dorp *Schah Sahadan*.

Het Landſchap van *Langerkunan* paelt ten ooſte aen de zee, ten weſte aen *Aſtara*: ten noorde aen *Maſchiſchan*. Dit Landſchap heeft een engen doorgang, na de zijde van *Aſtara*; naerdien de boſch-rijke hoge bergen, die tamelijk neerwaerts na ſtrant ſchieten, en een diep moeraſch, welk tot in zee ſtrekt, en waer door ſlechts een ſmalle dam loopt, den ingang te lande eng maken. Na dezen doorgang komt uit het gebergte een ſtroom vallen, *Serdane* genoemt, en volgt daer op aenſtonts het vlek *Lenkeran*, alwaer ook een beek *Waraſaruth* is. Dit Landſchap en vlek heeft den naem van anker-gront en haven bekomen: ſchoon daer gene rechte haven is; maer ſlechts een hoek of inham: want het land ſpringt alhier met twee hoornen, in vorm van een halve maen, in zee: d'eene hoorn leid voor *Lenkeran*, en is met boſch bewaſſen, en d'andere voor *Kiſilagats*, met riet. Men kan 'er niet als met ſlechte booten inlopen, ter oorzake van den vlakken zant-gront; doch het is 'er onveilig leggen by ſtorm uit den noord-ooſte: waerom de booten gemenelijk op land gehaelt worden.

De *Kurtzibachi* heeft dezen oort en vlekken als een ſtuk van zijne bezolding voor zich; niettegenſtaende, zoo andere willen, het tot *Ardebil* behoort. Door dit Landſchap, van het dorp *Lenkeran* af tot aen *Kiſilagaſt*, hebben vier tamelijk diepe beken, overleid met bruggen, hunnen loop en uitwatering in zee: als, *Kaſiende*, *Nabine*, *Tzili* en *Buladi*. Onder het Landſchap *Kiſilagaſt*, ontrent anderhalve mijle van ſtrant, leggen drie of vier eilanden in zee, als *Saru*, alzoo genoemt van wegen haer rode aerde, *Alibaluch*, *Kellechol*. Al deze eilanden, desgelijx d'oever aen 't vaſt land, zijn met riet bewaſſen.

't Eiland *Alybaluch*, lang drie mijlen, heeft, volgens berecht der Perſianen, dien naem by dezen voorval bekomen: wanneer *Aaly* t'eener tijde op het zelve was, en tot leſſching van zijnen dorſt geen friſch water had, zou hy door goddelijke kracht aenſtonts eenen bron doen ontſpringen hebben, welk noch heden zoet water geeft. Men zeid de rovende Koſakken by wijlen zich op het zelve onthouden. Het ſtedeken *Kiſilagaſt*, welk gulden of root gout bediet, is ook onbemuurt, gelegen een groot halve mijle na 't noord-weſte landewaerts in, op een effen velt, aen eenen beek *Willeſchi*. Het is voorhene door *Sulſagar Chan*, *Chan* van *Ardebil*, gekocht, en na zijn af-lijven by zijn zoon *Hoſſein Sulthan* ge-erft, die het noch des jaers zeſtien hondert vijf en dertig bezat. Het Kilanſch gebergte wijkt alhier ter linke zijde na 't noord-noord-weſte, en ſtrekt met kleine heuvelen opwaerts na de woeſtijne *Mokan*. Onder aen het gebergte leggen verſcheide dorpen;

pen; welker voornaemste zijn *Buladi*, *Mataule*, *Buster*, *Thalischkekran*. Daer by leid een groote weide, of vlakke landou, zoo verre het oog overreiken kan. Zoo *Olearius* getuigt, zou deze oort de gene zijn, daer *Strabo* van schrijft: dat aen de Kaspische poorten een laeg aerdrijk en zeer vruchtbaer dal, ook daer by een weide is, in het Griex *Hippobotos* geheten, dat's *paerden-voester*. Maer dat, volgens den zelven *Strabo*, op de zelve weide, of ook op een andere van deze landen vijftig duizent merryen weiden of kunnen weiden, is onwaerschijnelijk. Hier naby leggen tusschen bergen de Landschappen *Kuawer*, *Maranku*, *Deschtewend* en andere: en in het naeste gebergte een dorp *Dubil*, anders *Chatisekeki* genoemt. Ten tijde van *Schach Abas* leiden d'inwoonders van dit dorp een schandelijk leven: quamen des nachts in zekere huizen te samen, ontstaken lichten, gasten en brasten, en vermengden zich onder malkandre als beesten, met naekten lijve, zonder aenschou van vader met de dochter, zuster met den broeder, moeder met den zoon. *Schach Abas*, verwittigt van deze grouwel-daden, deed al d'inwoonders, ouden en jongen, mannen en vrouwen, geen uitgezondert, ter neer houwen, en het dorp met andere volken bewoonen.

Aert des lands.

Het land van *Kilan*, een rijk gewest, heeft vette klei-aerde, en aen zommige oorden, daer het laeg leid, diepe moerassen: daer en boven is tusschen de bergen en Kaspische zee, een effen en lage vlakte, bewatert met vele kleine beeken en stroomen, die uit de bergen in zee storten. Dies was voorhene zeer bekommerlijk daer door te reizen. Maer *Schach Abas* heeft namaels door geheel *Kilan*, van *Astarabath* tot aen *Astara*, een dam of dijk laten leggen: zulx men nu van den eenen tot den anderen oort zoo wel met kamelen en peerden, als te voet bequamelijk kan voortkomen. De voornaemste vruchten, die aldaer meer, als aen andere oorden in *Persien* vallen, zijn zijde, olyven, zeer groote druiven en by gevolg wijn: ook rijs, tabak, oranje-appelen, granaten, vijgen en agurkjes. De wijn-stok, inzonderheit by *Astara*, groeit'er zeer dik, hoog en sterk, ja tot een mans dikte aen den stam. De agurkjes moeten by latten of stokken opgeleid worden en gebonden, gelijk hier te lande de wijn-stokken, ter oorzake van 't licht bederven op 't vochtig aerdrijk. De naeste bergen, na de zijde van de Kaspische zee, staen over al met dikke bosschen en geboomte bedekt, die, als een onophoudelijk of doorgaens wout, geheel *Kilan* omringen. In deze bosschen houd veel wilt, inzonderheid ever-zwijnen, herten, steen-bokken, met hoornen van drie el lang; hoewel met zulke kromme schinkels niet, als in Europe. Daer is ook veel roof-wilt, als tigers, luiperts, wolven en beeren. De tigers zijn 'er in zulk een meenigte, dat zy by koppels van tien, twintig en meer te koop gebragt worden. Zy worden gemenelijk ter jacht afgerecht, om hunne snelte in 't lopen, en zoo tam gemaekt, dat zy den jager achter op den paerde vry zitten laten. Men vint de tigers aen alle hoven der grooten.

Dieren.

In de stromen is de volheit van allerlei visch: dies *Kilan* niet alleen van alles, 't geen 't land en water geeft, rijkelijk heeft; maer ook andere landschappen daer mee kan verzorgen.

D'Inwoonders van *Kilan* zijn twederlei, *Kilaners* en *Taliers*: de laeste woonen meerendeels aen 't gebergte: d'eerste op de vlakte.

Wezen.

De *Kilaners*, in 't gemeen, vallen door de temper des luchts eenigzints bleker, als de Persianen. Het is een trots en opgeblazen volk, inzonderheit die tusschen *Mazanderan* en *Kesker* woonen: hebben dikwils, op steun van de voordelige gelegentheit en sterkte des lants, de koningen van Persien niet veel geacht.

Dracht.

De kleding der *Kilaners* is veel korter, dan die van d'andere Persianen, wegen de natheit des aertrijks: waer op zy geduuriglijk wandelen en arbeiden. De Kilaner draegt zijn muts van grof doek; maer de Talier van zwarte lammeren vellen. De Talische vrouwen, die in schoonte boven d'andere uitmunten, gaen zoo zeer niet gehult en bemopt om 't hooft, als de

Per-

Persische:jonge dochters hebben haer hair wel in veertig toppen gevlochten, en bloot rontom langs de schouderen neerhangen; maer de vrouwen slechts acht of twaelf. Zy dragen korte rokken, zulx de hemden daer onder uit hangen: gaen op holsters of houte schoenen,en worden voor slechts met een ront houtje tusschen den grooten teen vast gehouden. Een wonder, zoo gezwint en behendigh zy by regen daer op weten voor te komen. De mannen gaen bloots voets: waer door de Kilaners in 't gemein brede voeten hebben.

Tale. De tale dezes landschaps, na de verscheidentheit der volken, is ook twederlei. De Gilansche verschilt slechts van de Persische in eenige letteren. Maer de Talische wijkt zeer verre van de Persische af: dies zy elkandre niet of zeer bezwarelijk verstaen kunnen. *Spech* heet op *Talisch* een hont: op *persisch Sek*: op *Gilansch Seggi*. In *Mazanderan* wort een rouwe Persische tale gesproken.

In geheel Persien is geen lantschap, daer de vrouwen mede hant aen werk slaen, als in *Kilan*. Haer meeste hantering is spinnen en weven, *Dubasch* of Syroop bereiden (welk zy in de kroegen by grote parthyen verkopen) en akkerbou, die meerendeels in rijs te planten bestaet. Hier in heeft ieder zijn aendeel en gezetten arbeit. De man ploegt met een os, en maekt de bedden en dammen rontom. De vrou, met haer beste gewaet aen, brengt het zaet ten akker in koppen. Hy smijt het zaet in de aerde rucchelings gaende: zy wiet het onkruit uit. Hy bevochtigt het lant en snijdt den oogst af: zy bindt. Hy voert den oogst naer huis: zy dorst, zift en verkoopt dien. Elk heeft zijnen akker by zijn huis.

Het gewest van *Gilan* is door zijne gelegentheit zeer sterk en gelijk onveroverlijk. Want naerdien het door een onophoudelijke ry van rouwe bergrotsen, gelijk met een vasten wal, omringt leit, zoo zijn 'er niet meer dan

dan vier wegen, door de welke toegang tot het zelve is. D'eerste is ten Noorde, aen de woestijne *Mokan*, door het lantschap van *Lengerkunan:* de tweede, ten zuid-weste, door *Pijle Rubar*: de derde en vierde ten zuide, door de lantschappen *Masanderan*, *Ferabath*, en by *Astarabath* door *Chorasan*. Deze wegen of doorgangen zijn volgens *Olearius*, de *Portæ Caspiæ*, of Kaspische poorten, die *Strabo*, *Plinias*, *Solinus*, *Ptolomeus* aen dezen oort gedenken: of kunnen alzoo genoemt worden; naerdien zy uit het Persisch Rijk na de Kaspische zee recht even als enge poorten strekken. Waer op niet wel twee paerden of kemels neffens elkandre, ook op zommige plaetsen d'een na den ander niet, zonder gevaer door gaen kunnen: gelijk in het beschryven van *Pyle Rubar* gebleken is. Hier by kan ook gerekent worden de stad *Derbend*, aen de Kaspische zee gelegen; wijl aldaer ook een enge ingang uit *Tartarye* in *Persien* is: want het beneden of onderste deel der stadt klimpt uit zee opwaerts, en eindigt aen het ander eind in het gebergte. Zeer lichtelijk komen de kemels door deze wegen in *Gilan*, maer de mensch niet als te voet; hoewel eenigen ook te paert over het gebergte; doch niet dan met groot gevaer. Derhalve kan een hant vol volks, gestelt aen de engte dezer wegen, den vyant uit dit land houden.

En op dat ook de weg over het gebergte voor eenen iegelijk zou beslo-ten zijn, was by ouds van de stadt af een tamelijk dikke muur, door het gebergte, van ontrent vijftig mijlen tot aen de Kaspische zee opgehaelt, en slechts door de stadt een poort gelaten. Dit wijst ook de naem *Derbend* uit: want *Der* heet een deur of poorte, en *bend* een bant of regel.

Die ook acht slaet op dezen oort en deszelfs nabyheid, zal moeten zeggen, dat *Derbend* den geenen, die daer door te lande in *Persien* willen doorboren, d'eenige ja vaste deur zy: dat ook, zoo de zelve gesloten zy, onmogelijk iemant van die zijde in *Persien* kan komen. Weinig heeft ook dit Landschap voor aenstoot uit de Kaspische zee te vrezen; aengezien daer op door d'ondiepte geen groote schepen vlotten mogen. De Kosakken alleen komen dikwils met hun vaertuig landen, en roven al weg wat zy vinden.

De meeste in *Kilan* hangen den Turkschen godts-dienst en de leere van *Hanifa* aen: en vieren het Feest van *Aaly*, den vijf en twintigsten van Lou-maent. *Godsdienst.*

Kilan stont voorhene onder byzondere Heeren of onder zeven Koningen; hoewel alle klein van vermogen; maer was ieder op zich zelf, zonder d'een over den ander te zeggen had. Noch eenige zijn van die geslachten over gebleven. Namaels is het door *Schach Abas*, weinig jaren voor zijne doot, t'ondergebraght. *Bestiering.*

Heide Mokan *of* Mogan.

BEnoorde *Kilan* leid aen zee effen land, en word door verscheide kleine, hoewel diepe beken bevochtigt: de voornaemste zijn *Uskeru* en *Butaru*, overslagen met bruggen, tot overgang, ontrent de zeekant.

De geheele Landstreke, onder het gebergte voor de *Mokaner Heide*, is zeer vruchtbaer, en rontom bebouwt met veel dorpen, die alle met 's Konings krijgs-knechten, ieder onder eenen overste, bezet zijn, tegens d'invallen der Turken: want de Koning heeft hen deze dorpen tot hun onderhout gegeven. En betalen de boeren aen hen niet alleen zekere inkomste; maer zy hebben ook zelfs land en akker, welk zy bebouwen moeten. 't Landt leid laeg, ten aenzien van *Armenien* en *Schirwan*. Op den ingang van *de Mokaner Heide* leid een dorp *Elliesdu*, aen een lagen en vruchtbaren heuvel.

De *Mokaner* heide word begroot in de lenghte op zestigh, en in de breete op twintigh mijlen: paelt in 't zuide aen *Kilan*, in 't weste aen het Landschap en geberghte *Betziruan*.

Zy word by de Turken *Mindunluk*, dat is, *duizent schoorstenen* of *rookholen*, by de Persianen *Mogan* of *Mokan* genoemt. Want op de zelve heide houden velerlei volken en geslachten, die ten tijde van *Hossein*, tegen wien hun voor-vaderen onder *Jesid* gestreden hebben, derwaers tot straffe als ter ballingschap gezonden zijn, en worden in steden noch in dorpen; maer slechts in hutten en nergens anders te woonen toegelaten. Zy worden met een algemeinen naem *Sumek Rajeti* geheten, eensdeels, wijl zy van kint tot kint als d'ellendighste slaven den koningh voor eeuwigh onderworpen blijven; ten andere om dat hen naulix zoo veel onderhoud gelaten word, als tot hun leven van noode is.

Zy emeren zich met de vee-hoederye, begeven zich des zomers onder het geberghte, daer zy goede weide en bequame lucht hebben; maer slaen des winters hun leger op de vlakke heide neder.

De kinderen gaen zomers moeder naekt: oude luiden hebben een enkele katoene rok aen. Men houd hen voor half wilde luiden, en worden hun geslachten genaemt *Chotzetschaubani*, *Tekle*, *Elmenku*, *Hatzikafilu*, *Sulthan-bacschelu*, *Karai*, *Ardendu-Schenlu*, *Chaletz* en meer andere.

De huizen op deze heide zijn slechte hutten, die de Tartars *Otak* noemen, opgeworpen van stroo en andere ruigte: niet gestoffeert met eenigh huis-raet of andere pronkeryen.

Vijf mijlen op de heide, te rekenen van 't zuide na 't noorde, staet in het velt een kapel, in welke een met name *Bairam Tekle Obasi* begraven leid. Dees was ten tijde van *Schach Abas*, wanneer de Turken onder den Bassa *Tzakal Ogli* in *Persien* waeren gevallen, een rover geweest; doch geprikkelt evenwel door liefde tot zijn Vaderland, zette met aenhang van een deel snood gespuis dikwils met list op de Turken toe, en bragt vast dagelix eenige Turksche koppen aen den Koning *Schach Abas*. Eindelijk kreeg hy een vliegend leger van twalef duizent man op de been: met het welk hy den vyand meer afbreuks deed, als de Koning zelf met zijn voornaemste heir. Waer over hy ook by den Koning vrygesproken, en tot een Vorst gemaekt, en met verscheide dorpen aen dien zelven oort beschonken wierd.

Op deze heide houden zekere wilde dieren, die met groote troepen te zamen scholen. Zy worden op Turksch *Tzeiran*: op Persisch *Abu* genoemt: zijn zeer snel in 't loopen, en zijn van gestalte byna als de damherten: maer hebben root hair. Men zeid dit wilt alleen in *Mokan*, om en by *Schamachie*, *Karabach* en *Marragè* gevonden word.

Door geheel *Mokan*, op de weiden, groeit overvloedelijk veel zoethout, by wijle tot de dikte van een arm: desselfs uitgekookt zap is veel zoeter en lieffelijker, als dat van Duitschland.

Tien mijlen op de heide *Mokan*, van den stroom *Kur* af te rekenen, vloeit een beek, *Baharu* geheten: aldaer worden veel schilpadden gevonden, die hun eyren leggen aen den hoogen oever en ook op het land in holen of gaten, tegen heuvelen aen in 't zant gemaekt; hoewel niet dan tegen 't zuide, om des te beter door de hitte der zonne te kunnen uitgebroeit worden.

Stroom Aras.

Door *Mogan* of *Mokan* vloeit een stroom, *Aras* heden, en by ouds *Araxis* geheten, een ander van den stroom *Araxis* in *Persien*, die by d'inwoonders *Kur* en qualijk *Bendemir* genaemt word. Misschien hebben d'ouden den stroom *Araxis* alzoo genoemt, volgens *Eusthatius*, van het Grieks woord ἀράσσειν *arassein*, dat is *afbreken* of *afscheuren*: wijl dees, wanneer hy ten bedde uitrijst, in zijnen sterken loop aen zommige oorden berg en land afscheurt: waer door hy

een

een hoogen en hollen oever heeft. Hy neemt zijnen oorsprong uit d'Armenische berghen, achter den hoogen bergh *Ararat* : sleept het water van veel stroomen met zich, welker voornaemste zijn *Karasu*, *Senki*, *Kerni*, *Arpa*, en treet by *Karasu* zeer diep in d'aerde: stort aenstonts niet verre van *Ordabath* met een vervaerlijk geruisch, tot op een halve mijle verre te hooren, en een zeer hoogen val in 't Landschap van *Mokan* : want *Mokan* ten aenzien van *Armenie* en *Schirwan* leid zeer laegh. Door *Mokan* loopt hy zeer zacht en stil, tot aen de Kaspische zee, en vereenight zich een vierendeel mijls boven zeker dorp *Tzawat*, zes mijlen van de zee, op de Noorder-breete van negen en dertigh graden veertigh minuten, met den stroom *Cyrus*, heden *Kur*, die van het Noord-weste uit *Georgie* of *Gurstan* komt.

Beide deze stroomen zijn zeer groot, ieder hondert veertigh schreden breet; voeren bruin, stil en diep water, tusschen twee tamelijke hooge oevers. De zamen-vloeing of vereening van den stroom *Aras* en *Kur* word by d'inwoonders *Kauschan* geheten.

Het dorp *Tzawat* heeft dien naem van het Arabisch woord *Tzawas*, welk eenen doorgang bediet, dewijl ter zelfster plaetse met een schip-brugh, *Tzissr* geheten, de pas of doorgang over den stroom is: daer ieder, die van de andere zijde in *Persien* over den stroom wil, zijnen pas of vrygelei-brief moet toonen, ten einde niet d'een of ander van de Turken, als vyanden der Persianen, in sluipen mogte.

Alle voor-jaers in Lenten-maent, wanneer het water op-loopt, moet de brugh wegh genomen worden: want de stroom treet als dan ten bedde uit, en zet d'ongelegen vlakte op een mijle en verder onder water: zoo dat te dien tijde niemant dien wegh bereizen kan.

Het Landschap van Betziruan.

AEn de west-zijde van de heide van *Mokan*, leit een land en geberghte *Betziruan* genaemt, welk door een beek bevochtigt word, die zeer krom loopt; zulx die uit *Mokan* door dit lant na *Ardebil* reizen, den zelven wel twalef mael over moeten.

Onder andere leit 'er een dorp *Schechmuras*. De huizen zijn 'er aen en in het gebergte gebouwt, hoewel met de voorgevel van rouw gehouwen steen opgehaelt; maer d'achter gaet in 't gebergte. Het dak bestaet uit riet, gras en andere groente. Boven aen den berg springt uit een rotsklove een klare en liefelijke bron: daer by zich in steen-reten, daer het water door loopt, meir-kreeften houden.

Daer na volght weer geberghte van twee mijl reizens: waer na een dorp *Disle* komt: in het welk d'Indianen, die op *Schamachie* ten handel trekken, des jaers zestien hondert negen en dartigh een *Karwansera* deden bouwen. Tusschen het gebergte groeien aen verscheide oorden veel vijgeboomen in 't wilt.

Vijf mijlen van *Disle*, leid een Karwansera *Aggis*, zeer groot en aenzienlijk gebouwt. Op dezen wegh laten de reizers hun kamelen en peerden noit eeten; gemerkt het vee door de vergiftigheit der weide sterft. Daer na volght een dorp *Tzanlu*, gelegen aen eenen berg, en verciert met schoone groote bogerts en ooft-tuinen.

Na *Tzanlu* leit het gebergte *Tzizetlu*, groot drie mijl overreizens. Onder aen den berg vloeit een stroom *Karusu*, die uit het *Kilanisch* gebergte *Baru* komt, en in den stroom *Aras* stort. Hy vloeit by het dorp *Samiam* door een stene brugge, met zes cierlijke bogen. Een halve mijle van de brug, en twee kleine mijlen van de stadt *Ardebil*, leit een dorp *Tzabedar*. Weinig brandhoud groeit aen dezen oort: en branden d'inwoonders in plaets van hout, koeie, peerden en

kameels meſt op den heert: die zy aen groote en ſpitſe hoopen, of aen de wanden geſlagen door de lucht en zon laten dor en droog worden, om tot branden bequaem te zijn. Naerdien te voore dikwils de Kaſpiſche zee gedacht is, zal ik deſſelfs beſchryvinge hier ten toone ſtellen.

Kaſpiſche zee.

Olarius

DE Kaſpiſche zee of Meir voert van onderſcheidelijke na by gelegen landen en vlekken ook onderſcheidelijke namen. De Ruſſen noemen het *Chualenka* of *Gualenskoi More*: de Moren *Bohar Korſun*, dat's *beſlote zee:* (welken naem zy ook den Arabiſchen zee boeſem geven:) de Perſianen *Kulſum*, een naem gemein met 't Roo Meir: de Latijnſche ſchrijvers, zo oude als nieuwe, na den voorgang der Grieken, *Mare Kaspium* en *Hyrcanum*, dat's *Kaspiſche zee:* na de by gelegen Landſchappen en volken: gelijk andere na de ſtadt *Bakuje* in *Schirwan*, *Mare* de *Baku*, ook *Kilan Giorgia*, *Terkeſtan*, *Koraſum* en *Kunſar*.

De lengte der Kaspiſche zee wort gemeinelijk by de ſchrijvers geſtelt op vijftien, en brete, genomen op haer grootſte, op acht dagen reizens met roei vaertuig, by ſtilte, zonder hulpe van wint.

De lengte van den mont of ingang der zee van *Aſtrachan* af tot aen *Ferabath* komt op acht graden; of hondert twintig duitſche mijlen: de brete, van 't Landſchap *Chureſum* af tot aen het *Cyrkaſſiſche* gebergte op zes graden of negentig mijlen.

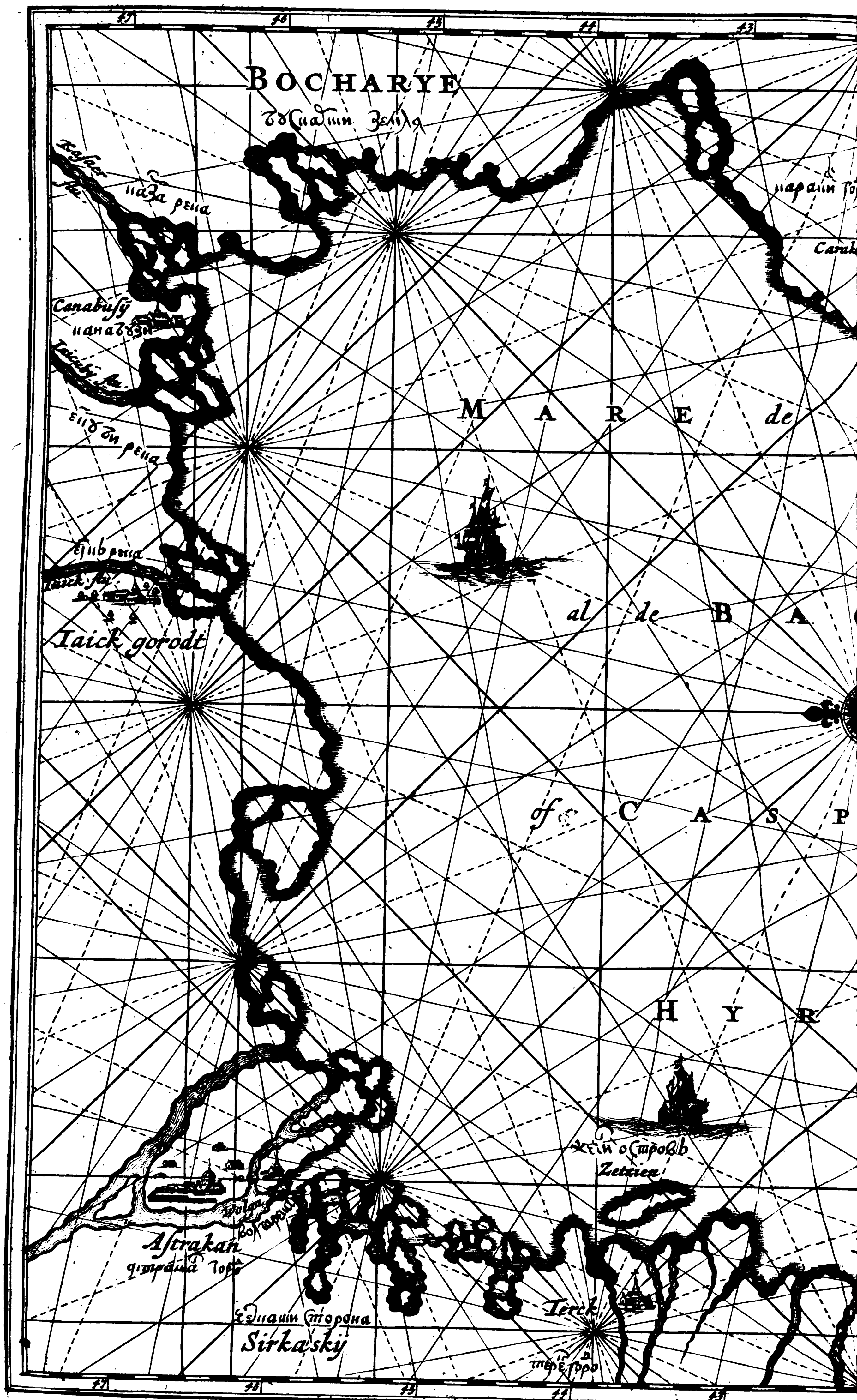
Deze zee heeft gene eb noch vloet, gelijk andere zeen; ſchoon *Kurtius* daer toe ſchijnt te nijgen. Wel waſt het water by wijle niet alleen aen ſtrande; maer ſtrijkt ook over het lant, inzonderheit aen de weſtzijde: dan zulx geſchiet, door wint, uit zee, die het water opjaegt: want by ſtil weer blijft het water altijts op een zelve hoogte en peil. In het midden is de zee zoo diep, dat op zeſtig en zeventig vadem geen gront kan geworpen werden. Eenige hondert vlieten hebben in de zelve haere uitwateringe: van *Reſcht* tot aen *Schamachie*, ontrent twintig dag-reizens, ſtorten over de tachtig beken, zoo groote als kleine, haer water in de zelve. De voornaemſte ſijn de *Wolga*, oulinx *Rha* genoemt. *d'Araxes* of *Aras*, vereenigt met den *Cyrus* of *Kur*, *Kiſiloſein*, *Buſtro*, *Akſai*, en *Koiſu*. Noordwaerts komt de ſtroom *Jaik*: van 't zuide en ooſte de *Jems*, *Nios*, *Oxus*, en *Orxantes*, by *Kurtius Tanais* genoemt. Een wonder, daer deze zee zoo veel ſtroomen ontfangt en nochtans geen merkelijken uitgang heeft. Daer zijn 'er, die willen dat zy haer water door heimelijke kanalen of pijpen, onder d'aerde, in de groote of openbare zee uitloze.

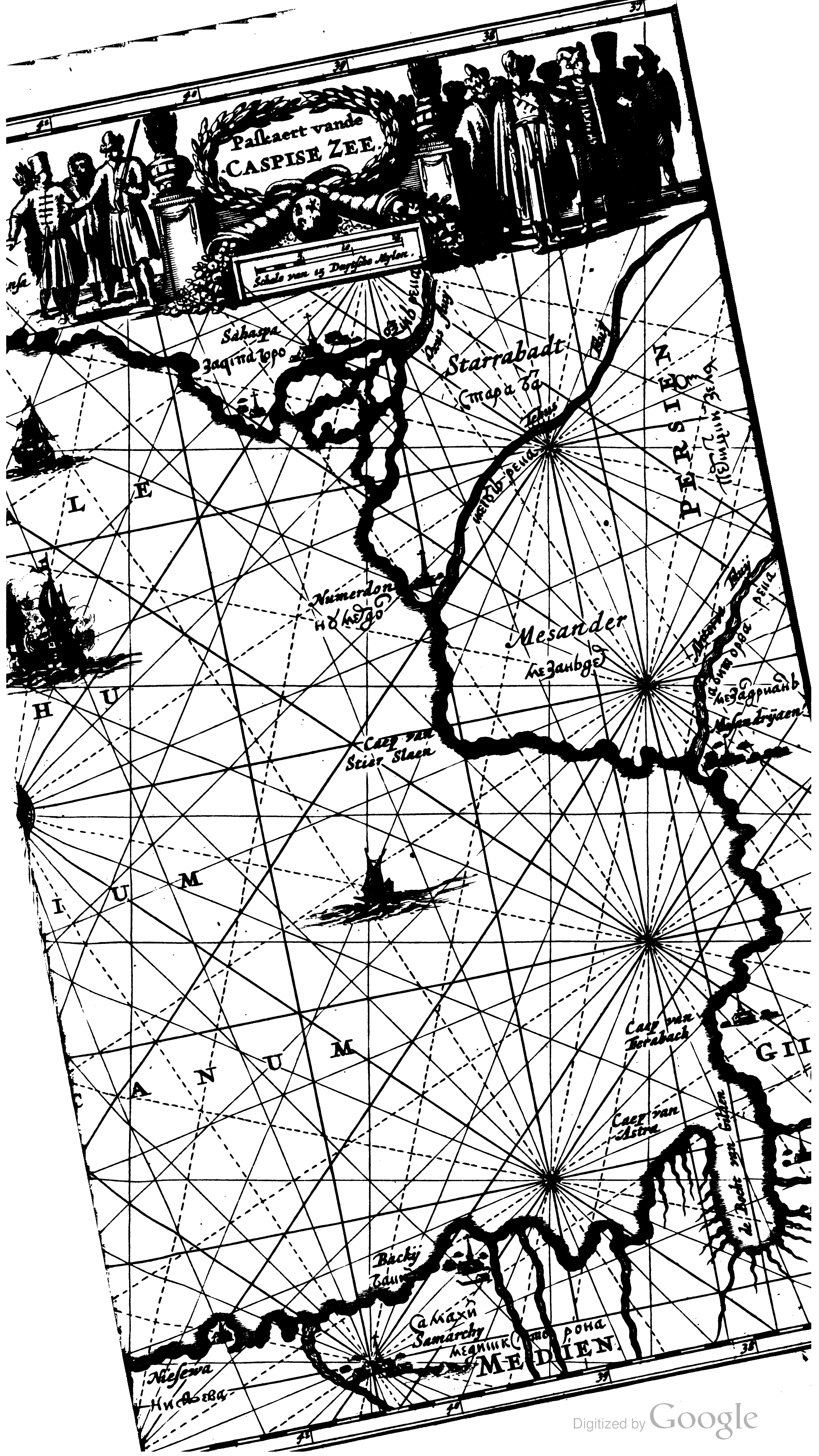
Volgens berecht der Perſianen aen *Olearius*, zou tuſſchen *Tabriſtan* en *Maſandaran*, niet verre van *Ferebath*, een groote Kake zijn, daer in deze zee haer ſtorte en onder het gebergte wegh zinke: dan weinig kan dees, gelijk een eenige ſtroom, ten aenziene van zoo veel inwateringen maken. Wijtluftiger en naeukeuriger zie dit *Olearius* onderzoeken in zijne Perſiaenſe reis-beſchrijving op pag 408.

Het water onder het ſtrant is zoet of brak, door het invallen des waters uit de neer-ſtortende ſtroomen: maer diep in zee zoo zout, als in d'openbare zee kan zijn. Volgens *Petreus* in zijne kronijk is het water zoo zwart als pek of teer; welk *Olearius* valſch bevonden heeft: als ook dat een eiland in het zelve zou zijn, bebouwt met ſchone ſteden en vlekken: niet een eilant is in de geheele zee, daer eenige huizen, veel min ſteden zijn: uitgezeit *Enſil* by *Ferabath*: welk om de ſchoone vee-weide eenige herten hutten heeft. Gene groote ſlangen worden ook in deze zee gevangen, gelijk *Kurtius* verhaelt, noch geen ronde viſch, zoo *Petrus Bizarrus* uit *Ambroſius Kontarenus* gedenkt) zonder kop en andere

De rebus Perſicis lib. 12. *p.* 327.

dere

BOCHARYE
MARE de
al de
Taick gorodt
Canabussy
Astrakan
Sirkasky
Terck
Zetzien
Wolga
47
46
45
44
43

Paskaert vande
CASPISE ZEE
Schale van 15 Duytsche Mylen
Starrabadt
P E R S I E N
Numerdon
Mesander
Caep van
Stier Slaen
Caep van
Berabach
Caep van
Astra
Samarchy
MEDIEN
Niesewa
L E
H U
I U M
C A N U M

dere ledematen, tot de lengte van anderhalve elle: waer uit zy traen zouden smelten om in de lampe te branden, en kameels zalve maken: gemerkt d'inwoonders niet van noode hebben de traen uit deeze visch te koken, dewijl aen dien oort veel *Nefta*, of zekere olie by hen ten zelfsten gebruik is.

Evenwel wort in deze zee een grote visch, *Naka* geheten, gevangen, dat 's een verslokker. Zy heeft een korte kop en buik, met een groote bek, en ronde steert van twee, drie en vier el dik. Deze visch is den visschers zeer gevaerelijk en schadelijk: want zy hangt met het hooft gewoonelijk neerwaerts in 't water, en slaet met de steert een boot, zoo niet wel voorzien is, om. Gelijk gevaer hebben zy ook van de walvisschen, dier vele zich daer houden, te verwachten: dierhalve geen visscher zich over vier vadem in zee derft begeven.

Hier op schijnt *Pomponius Mela* gezien te hebben, wanneer hy in zijne Land-beschryving zeid. *Deze zee is door gedrochten, meer dan eenige andere onveil en min bevaerbaer:* dewijl anders desselfs meeninge niet uit te leggen is: want men behalve die van geen andere gevaerlijke zeedrochten weet. Men zeid zy in *Kilan*, tegen over den berg *Sahebelan*, daer ontrent zy meest houden, met aes van ossen en schapen-lever of vleesch, aen een angel of hoek, aen een lijn gebonden, gevangen en op 't land getrokken worden. Ook geeft de zee, tegen het gevoelen van *Kontarenus* en *Bizarrus*, allerhande visch, als schoone groote zalm, steur, karper over twee elle lang, zeker slag van haring, groote brasem, die zy *Chascham* noemen: hoewel niet met zoo hoogen ruch, als d'onze: *Schwit*, desgelijx *Schivit*, een soort van barbeel, tot de grote van twee ellen; doch die over een halve elle groot zijn, hebben te hert vleesch en worden niet gegeten. Noch wort'er een aert van Salm en voorn gevangen, die zy in zout leggen en roken. Ter maeltijt werden zy aldus bereid: zy leggen de gerookte visch, omwonden met een linnen of katoenen doek, op de hete haert, en laten haer onder hete asch braden. De smaek is liefelijk. In het gansch land heeftmen snoek noch ael. Ter oorzake van de visch-rijkheid der zee, worden de stroomen aen de zee verpacht, en brengen den Koning alle jaers een ongeloofelijke zomme gelts op. De pacht begint met den aenvang van Herfst-maent, en duurt tot in Lente-maent. Als dan worden de rivieren een stuk weegs van zee met een staketsel afgesloten. Tusschen of binnen het staketsel en de zee vermag niemant dien tijt te visschen, als de pachters: maer wel daer achter of buiten, in d'open zee: ook na verloop van dien tijt daer binnen. Deze zee word des zomers by Persianen, Tarters en Russen bevaren, die, dewijl zy slecht en olijk vaertuig hebben, en byna niet als voor wint kunnen voort raken, noit midden door zee derven steken; maer blijven altijts onder de wal, daer zy kunnen ankeren. Men heeft'er weinig goede en veilige havenen.

D'oort, tusschen het eiland *Tzenzeni* en het vast land, achter *Terki*: word voor een herberg gehouden, waer over de Persianen aldaer alle setten en nacht-leger houden. Zy plachten ook by *Baku*, *Lenkeran* en *Ferabath* hunne schuil-plaetsen te zoeken, na de wint is, en zy zich achter de legerwal bergen kunnen. Dan de beste haven in de gehele zee is na 't ooste, aen de Tartarische zijde, *Chuaresm* en *Minkischlak* genaemt, welk in de reis-beschryving van den Engelsman *Antonis Jenkinson*, by misslag, *Mangustave* gespelt staet.

De Kaspische zee of meir, zoo te recht *Herodoot*, *Ptolomeus* en *Aristoteles* gevoelen is een eigen zee op zich zelf, overal met een oever omsloten, en heeft geen gemeinschap met de groote of openbare zee: dies zy wel recht de Middellandsche zee mag genoemt worden. Hier uit dan blijkt de dwaling van *Dionys de Alexandryner*, *Pomponius Mela*, *Strabo*, *Plinius*, *Solinus*, *Basilius Magnus* en andere, die gewilt hebben; dat de Kaspische zee met de Scythische of ys-

ys-zee gemeinſchap zoude hebben: of een zee-boeſem van de Noord-zee zijn : en by gevolg 'tlant haer niet van alle zijde omringen zou.

Het Landſchap van Mazanderan.

HEt Landſchap van *Mazanderan* of *Mazanderon* paelt ten weſten aen 't Landſchap van *Gilan* of *Kilan* : ten ooſte aen het Landſchap van *Eſtarab* of *Eſtarabat*: ten zuide aen *Arak* of aen de reſt van *Medien* en aen een gedeelte van *Gilan* :, ten noorde aen de zee van *Bachu* of Kaſpiſche zee. Zijn lengte word begroot ontrent op dertig mijlen. Het begrijpt vijf en twintig ſteden, waer van de hoofſtadt gelijknamig met het Landſchap is, volgens gewoonte dier geweſten. Of volgens *Della Valle* en *Olearius* is de hoofſtadt *Ferhabad*, en voortijts *Tahona* geheten.

De ſtadt *Ferhabad* is gelegen ontrent twee duizent ſchreden van de Kaſpiſche zee, op een groote vlakte, die ten noorden tot aen deze zee ſtrekt. Zy was, zoo *Della Valle* getuigt, ſedert eenige jaren, na den aenvang harer ſtichting, in den omtrek met Romen of Konſtantinopelen ſchier van een zelve groote; niet met muurren beſlooten noch afgeſteken, tot meerder vryheit van hare palen wijder uit te zetten en grooter te maken: hoewel ook de meeſte en voornaemſte ſteden in deze geweſten onbemuurt zijn.

De vloet *Teggine rude*, dat 's ſnelle vliet, vloeit midden door de ſtadt. Binnen de ſtadt is niet meer dan eene brug, over dezen vliet geſlagen; hoewel fraei gebouwt, en ter plaetſe gelegen, daer de meeſte gang is. Op andere plaetſen, daer men over den vliet wil en te verre van de brug af is, vaertmen over met plat-boomde ſchuiten, gemaekt alleenlijk van een uitgeholt groot ſtuk houts. Door de nabygelegenis aen de Kaſpiſche zee, en voordeligheit des ſtrooms *Teggine rude*, die door de zelve tot in de Kaſpiſche zee vloiet, is de ſtadt *Ferhabad*, als de zeehaven, wijl de ſchepen van de Kaſpiſche zee tot aen de brug voornoemt komen, daer zy het anker laten vallen : hoewel niet de grootſten, maer byna al de ſchepen, die gewonelijk met allerhande waeren op deze zee handelen: te weten, in de ſtadt *Gilan*, *Eſterabad*, *Bakuh*, *Demirkapi*, en meeſt in *Aſtrakan*, voor zoo veel *Moskovien* aengaet. Zy wierd in den beginne dezer eeuwe door Koning *Abbas* geſticht, en door den ſelven met den naem van *Ferhabad* beſchonken, dat 's *voort-planting* of *voort-geplante ſtadt van oude blijdſchap*, welk een Arabiſch koppel-woord is van *Fer* en *habad*: het een, *Fer*, bediet blyſchap: en 't ander, *habad*, voortplanting of voortgeplante ſtad. Twee redenen hebben den Koning tot het bouwen dezer ſtadt bewogen: d'een was de begeerte en genegentheid, die hy altijds had om zijn Koningrijk in 't algemein te vercieren, en deſſelfs grenſen, zoo veel hem mogelijk was, uit te breiden: (want hy deed aen verſcheide oorden veel andere ſteden bouwen:) d'andere was de byzondere genegentheid en begeerte, tot het landſchap *Mazanderan*; eensdeels wijl hy, door de geboorte zijner moeder in dit land, daer uit herkomſtig; ten andere wijl *Mazanderan* de ſterkſte oort van zijn geheel Koningrijk was: want *Mazanderan* leid of met de Kaſpiſche zee, die men weinig bezeilen kan en byna onbevaerlijk is: of met rouwe en onvruchtbare bergen omringt, daer door men niet kan komen, dan langs zeer enge en kommerlijke wegen. Behalve dit land het veerſte van zijne vyanden afgelegen was, inzonderheid van de Turken en zijne andere magtigſte tegenſtrevers. Dies het zeer lichtelijk kan bewaert worden, en is gelijk een magtige veſting tegen alle ſtormen der tegen-parthyen des rijks.

De huizen waeren in den aenvang ſlechts een vierkant hoogh, alleenlijk met riet gedekt, tot afſchutting des

des regens, en met lage wanden of muuren van zekere ſtoffe gemaekt, die in deze geweſten zeer gemein is en *Kalgbil* genoemt wort, dat 's aerde en ſtroo. Ook wort deze ſtoffe alleenlijk van zant gemengt, geweekt als kalk, met een weinig gekapt ſtroo: welk ongeloofelijk vaſte wanden van huizen geeft. Alleen is des Konings paleis van gebakken ſteen gemaekt, met weinig verſchil van zijne andere paleizen. Dan namaels by ontſtaen van brant, door de lichte ontvonkbaerheit der ſtoffe, verbood de Koning de huizen in voorige wijze te bouwen; maer beval die hechter en vaſter te ſtichten.

...la Valle. Ooſtwaerts van *Ferhabad* leit de ...adt Es-f. ſtadt *Eskref*, ontrent twee mijlen van de Kaspiſche zee, op het einde van een zeer ſchoone vlakte, beneden aen zekere bergen, die het van de zuitzijde beſchutten.

Deze ſtadt wiert door *Abbas* te gelijk met *Ferhabad* gebouwt. Zy heeft veele tuinen en een groote *Bazar* of winkel-ſtraet, beneven veel andere ...uizen. huizen, die aldaer zonder roing wijd en zijd, tuſſchen de bomen, en op een luſtige vlakte gezet zijn. De plaets is evenwel vol van inwoonders, die de Koning derwaerts heeft doen brengen, op gelijker wijze als na *Ferhabad*, en wort veel bezocht, inzonderheit als hy daer is. En zoo dikwils de Koning te *Ferhabad* overwinterde, zoo was hy gewoon het grootſte deel van den winter te *Eskref* over te brengen, eenſdeels om dat het vaerdiglijk behuiſt, bevolkt en tot zijn volmaektheit zou gebragt worden: ten anderen om dat het zeer bequaem tot de jacht en andere vermakelijkheden is.

De huizen ſtaen gebouwt onder meenigte van hooge bomen, en bedekt zoodanig met de takken, datmen die naulijx zien kan. Dies iemant twijfelt of *Eskref* een ſtadt is, in een boſch gezaeit en verſpreit, of een boſch, dat op de wijze van een ſtadt bewoont wort.

In 't midden des tuins hebben de meeſte ook een kleine kamer of om beter te zeggen, een galdery, (wijl deze rontom open en ſlechts boven overdekt is,) ontrent een mans langte boven d'aerde, die met eenige trappen opgaet. Men is gewent des zomers in deze plaets gehoor te verlenen, en daer ook te ſlapen, ter oorzake van de koelheit. Een zulk huis wort in de landtale *Balachane* genoemt, dat 's een hoog huis, om zijnen hoogen ſtant van d'aerde af. Men hoeft zich niet te verwonderen over dusdanig een landhuis, van alle zijde open, naerdien de lucht of koelte van de nacht in dit geweſt niet gevaerlijk is: ja zelf niet in al d'ooſterſche landen, altoos niet van de middellandſche zee af tot aen *Erkref*. Ook is dit gebruik zoo gemeen, dat men ziek zou worden, zoo men des zomers in beſlote kamers ſliep: en die in deze geweſten voor hunne gezontheit zorge dragen, ſlapen gemenelijk op de vloer en in d'open lucht: of ten minſten in kamers met open deuren en venſters.

De ſtraten zijn zeer lang, breet en recht. Voor de huizen zijn zekere geuten gemaekt, met eenige hoogte daer over brugs gewijze, ten einde het regenwater, dat op de ſtraten valt, des te lichter zou weg en daer deur lopen: want daer anders, door d'effenheidt en vochtigheidt des gronts, veel ſlijks zou vergaderen. Daer is ook een Koninglijk paleis, wiens voornaemſte poorte tegen een lange en treffelijke ſtraet aen ſtaet. Aen d'eene zijde van het paleis leit een groote open ruimte, langs de welke men na de deur van de tuin gaet, en daer in niemand komt, ten zy hy te voet gaet. De tuin is achter het paleis, op d'uitterſte vlakte, beneden aen bergen, die met boomen bezet zijn: op de welke Koning *Abbas* eenige tuinhuizen en galdelrijen heeft doen ſtichten. De tuin leit in 't vierkant, heeft een zeer effen en gelijk en gront, en in het midden een galdery of *Diwanchane*, niet meer dan twee trappen boven de aerde, die driemael zo lang als breet is, van vooren met de noord zijde geheel open, maer aen het achter einde en ter zijde met muuren beſlooten behalven

halven eenige groote kruis-vensters in de zelve, die, volgens 's lants gewoonte, gelijk met de vloer staen. Na de *Diwanchane* loopt een brede gang met stenen gevloert. In het midden van den gang vloeit een beekje, welk uit een vijver spruit, gemaekt tegen over de *Diwanchane*. De gang voornoemt strekt veerder achter de *Diwanchane* om, tot aen de bergen, en tot aen het hoogste van den tuin. Aen 't midden van de muur, die deze tuin van achteren sluit en tegen 't zuiden aenstaet, is een deur, door middel van den welken de weg van voren met dien van achteren gemeen gemaekt wort. De vloer van de *Diwanchane* is gemeenelijk met tapijten gespreit, op de welke, ten tijde des gehoors, de voornaemste des hofs zitten.

Bevolking van Mazanderan. Het Landschap van *Mazanderan* is vervult met velerlei slagh van menschen, verscheiden van af-komst en godts-dienst, derwaerts, ten tijde van het stichten der stadt *Ferhabad*, door koning *Abbas* over gezonden. Want wanneer dees koning in dit Landschap de steden *Ferhabad*, *Eskref* en andere deed bouwen, zond hy tot bevolking der zelve (gemerkt d'eigen land-zaten niet genoech waren) een ontallijke meenighte van menschen, verscheiden van landaert en gods-dienst, uit vreemde gewesten derwaerts, te weten uit des vyands veroverde en verdelgde plaetsen: ook uit veel andere, die onder den Turk behoorden: ja zelf uit *Georgie*: daer uit hy ten dien tijde (want hy was, dat pas daer meê in oorlogh) naer *Hispahan* een groot getal van dees Christen-volken deed voeren. Eenige der Georgiers bleven by hunnen gods-dienst, zonder van des koninghs wegen eenigh ongemak en gewelt te lijden: andere omhelsden de leere van *Mahometh*, om een weinigh winst, en op hoope van eenig gelt of andere vergelding te krijgen. Derwaerts wierden op zijn bevel ook veel van zijne eigen inwoonders gezonden, die op de grensen woonden en in gevaer waren van verlooren te gaen, of ten minste veel van de gebuur-vyanden te lijden: desgelijx Armeniers, die al te bloot voor d'invallen der Turken lagen: ook Mahometaensche Meden uit het Landschap van *Sceruan*, van gelijken uit veel andere plaetsen: zulx de koning uit al die gewesten talrijke meenighte van menschen gevoert, en in 't Landschap van *Mazanderan* overgebragt heeft.

De koning, ten einde een iegelijk gemakkelijk de kost zou winnen en niet in ledigheit leven, gaf hen allen bou-landen, en gebruikte ze tot de zelfste bezigheden, die zy t'huis gedaen hadden. Die dan land en wijngerts-bouwers waren, gelijk d'Armeniers voor d'eerste vinders van den wijn-stok gehouden worden, gaf de koning landen daer toe bequaem, ja ook aen eenige beesten. De Georgiaensche Christenen en Joden, die zy-wormen queken en zijde vergaderen, beval hy in dit zelfste ambacht voort te varen. Ten dien einde deed hy een oneindelijk getal moerbezie-boomen ontrent *Ferhabad* planten, die daer weelderigh willen groeien.

De *Meden* van '*Sceruan*, die in ledigheit vermaek schepten, en niets konden doen, ja zich alleenlijk met hun *pilao* of rijs vernoegt hielden, om van den arbeit bevrijt te zijn, wierden gedwongen tegen wil en dank de kunst van zy-hantering te leeren.

De Mahometanen maekten wel het minste deel uit; maer het grootste de Christenen; hoewel schier alle Armeniers en Georgiers: dien geoorloft was, zoo veel huizen te timmeren, gelijk ook zoo veel kerken, als zy wilden: in de welken zy openbaren dienst deden. Ook is *Mazanderan* doorgaens bevolkt met *Turkomans*.

Die van *Mazanderan* dragen lange opgeschorte kousen en korte rokken, tot een stuk weegs boven de knien, met een ander omslag van zekre stoffe gemaekt: welk van de gordels neerwaerts een stuk-weeghs los over de kousen heen hangt. Zy dragen op 't hooft ook geen Tulbant; maer een kleine muts, *Bork* in 't Persisch geheten, gemaekt van leder en laken, *Dracht.*

boven

boven scherp, en onder breet, en dit op een vreemde wijze omgekeert, een vont van koningh *Abbas*. Het leder word van buiten gedragen, en beneden omgeslagen, om het laken te tonen, dat van binnen is. Deze kleine mutzen zijn daer zeer gemein, en worden, in plaets van tulbanden, tot grooter gemak binnen 's huis gedragen.] En schoon luiden van staet die niet buiten 's huis op hebben; zoo worden zy evenwel gemenelijk by dienaers en lakeien gedragen. De tale des lands is rouw Persiaensch.

Het opperste gebiet over het geheel Landschap bestaet aen een *Visier* of onder-koning, met den tytel van *Chan*, die in de stadt *Ferhabad* zijn verblijf heeft.

Jom de rf. Voorhene stont dit land onder eenen byzonderen Koningh, hoewel schatbaer aen den *Sofi*: maer wanneer dees aen het muiten sloeg, zond *Xa Abas* derwaerts eenen *Visier* of Stedehouder, die den zelven weder onder gehoorzaemheid bragt.

Het Landschap van *Mazanderan* is rontom met bosschen bezet, doorsneden met beken; hoewel omringt met bergen, beplant met zeer schoone en hooge boomen: ja getuigt *Della Valle* dit land zoo groote gelijkheid met Europe scheen te hebben, dat in al de gewesten van *Asien* en *Afrika*, daer hy deurgetrokken was, geen diergelijk heeft gezien: want hy had sedert zijn vertrek uit *Italien* noit zoodanige bosschen en zoo groot een overvloet van water gevonden. Het land is goed en vruchtbaer, en plag alleenlijk door onachtzaemheid der inwoonders woest en onbebout te leggen. d'Aerde is'er vet en moerassig en leid van de Kaspische zee en vliet *Teggine Rude* omringt. De temper der lucht te *Ferhabad* heeft groote over-een-koming met die van *Rome*: te weten, des winters is't daer vochtig en regenachtig, en veel storm en onweer onderworpen: ook gevoeltmen daer gelijke kracht van koude en hitte: hoewel geen wonder, gemerkt beide deze plaetsen by na op een zelve noorder brete gelegen zijn. Het regent den geheelen winter over, zonder ophouden, in *Mazanderan*. Te treden zuidwaerts uit het Landschap van *Arak* in dat van *Mazanderan* leid een zeer eng dal aen de voet van bergen: welk na drie mijl reizens wat wijder, en van een kleinen vliet besproeit word.

Deze vlakte is wel bebouwt en geheel met rijs bezet, die door geheel *Mazanderan* in zulk een grooten overvloet gezaeit word, ter oorzake van de veelheid des waters en vochtigheid der gront, (want rijs vereischt groote vochtigheid) dat zy d'eenige spijze of ten minsten het voornaemste voedsel der inwoonders is: ook hebben zy geen ander broot, als dat van rijs gemaekt is: want by hen geen tarruwe noch rogge gezaeit word, 't zy uit geen trek tot de zelve, of dat het land, door zijn al te groote vochtigheid, daer toe niet bequaem is. Dies niet tegenstaende hebben zy veel andere spijze, gelijk ook melk; hoewel zy zoodanig voedsel in die gewesten voor schadelijk en ongezont houden: inzonderheid de boter en alle vettigheid. Zy vernoegen zich dan alleenlijk met rijs, die zy in klaer water met een weinig zout half gaer koken en *Pilao* noemen. Deze *Pilao* nuttigen zy met eenige zure zoppen, als van verjuis, granaten, wijn-edik of iet diergelijks en van zeer goede smake is. Hoogh roemen zy op dit voedsel, en houden het voor het lekkerste en gezontste dischgerecht. De Persianen bereiden de zelve ook met vleesch of met hoenderen en verscheide kruideryen en andere dingen. De rijs blijft heel en ongeschonden, byna gelijk de korlen uit de rozijnen: en wort, wanneer zy een weinig gedroogt is, in schotelen gedaen: zoo dat zy raeu schijnt, schoon zy wel gekookt is. De *Pilao* word ook toegemaekt met amandelen, pistacien en ingeleide rozijnen, en in dezer wijze amper of zoet gemaekt, na de verscheide smaken

De *Pilao* word ook gemaekt van andere aerd-vruchten; maer gemenelijk van rijs, die wel de beste is. Zy is zonderling dienstig voor die reizen, wijl zy zeer weinig belemmering

geeft, en in korten tijd kan vaerdig gemaekt worden. Het is een gezonde en voedzame spijze. Eenige doen 'er uyen by. d'Inwoonders zijn bleek-bruin, veroorzaekt door het voedsel van rijs en lucht: zeer zwart van win-braeuwen; desgelijx van hair.

Boven al zijn de vrouwen boven mate schoon van leest en aengenaem van gelaet, heusch van omgang en spraekzaem: des te meer, wijl zy, volgens haere gewoonte, daer in zy zeer veel van d'andere Mahometisten verschillen, noit het aenzicht dekken, noch het by-zijn der mannen schuwen: zulx zy bloots aengesichts met hen verkeeren en spreken. Beide mannen en vrouwen zijn zeer beleeft en vriendelijk, en besteden grooten vlijt in het herbergen der vreemdelingen in hunne huizen, met bewijzing van alle vriendschap en gunst aen hen, zoo veel hen mogelijk is, zonder iet daer voor t'eischen; inzonderheid die de beleeftste zijn; doch weigeren niet, 't welk hen als tot een geschenk in vergelding gegeven word. Ook vintmen in geheel *Mazanderan* gene gestelde plaetse, daer men eenige herberg te verhopen heeft: maer ieder is gast-vry, en geeft zijn huis den vreemdeling ten herberg. Derhalve mag men wel zeggen, dat'er ter werelt geen land is, daer d'inwoonders, en zelf het rouwste volk, beleefder en heuscher is. Dies is *Hirkanie* heden (van het welk d'ouden niet anders hebben gesproken, als van een land vol van Tigers en andere wilde beesten,) ten minste zoo men *Mazanderan* daer in begrijpt, het schoonste land, welk in *Asie* beoogt kan worden: en desselfs inwoonders zeer getrou, beleeft en gedienstig.

Het land tusschen de stadt *Ferhabad* en *Eskreff* is effen en vlak. Aldaer groeien in 't wilt zuikeraien, aertjezokken en bernaesje met eenen blom, grootelix verscheide van onze hierlandsche; wijl die niet heeft dan een witte kring, zonder kleine zwarte plekken in 't midden.

Della Valle. In *Mazanderan* zijn veel slechte dorpen en vlekken. Te trekken uit *Arak* zuidwaerds, door *Mazanderan* na de hooftstad *Ferhabath*, krijgtmen een vlek *Mynikelle* geheten: dat's *het midden des herssen-pans*. Twee mijlen van daer leid een dorp *Giru*. De weg tusschen beide is des winters door de regen zeer kommerlijk, ter oorzake van de slijk en glibberigheid des gronts. Daer na een dagh-reizens komt een dorp *Tallara Pescet*: daer veel dalen en bergen tusschen beide leggen. Na deze bergen volgt een groot bosch, welk een aengenamen en breden weg heeft, geheel beschaduuwt met dikke en zeer hooge boomen, beladen met wilde wijngerts. De grond des wegs is daer zeer vet en vochtig, door de meenigte der kleine beken, op vele plaetsen; zulx des winters daer zoo veel slijk gevonden word, dat de kemels, schoon lang van benen, dikwils tot d'enklaeuwen daer in zakken.

Vier mijlen van het vlek *Tallara Pescet*, leid een sterke, groote en volkrijke plaets, *Saru* geheten, daer de Koning zelf een paleis heeft. Zy word een stadt genoemt; hoewel zy niet betimmert is: ja heeft niet een fraei bebouwt huis: maer zijn alle met stroo bedekt: behalve eenigen met tegelen en andere stenen van gebakken aerde. Deze plaets word *Saru* genoemt, welk *geel* bediet; misschien van de meenigte der oranje-boomen en andere verscheide vruchten. *Saru.*

Na *Saru* komen zekere groote vlakten te leggen, die eertijds niet anders waeren, dan een bosch; maer sedert het afhouwen der boomen, door vlijt der landluiden, zeer vruchtbaer gemaekt. Ook waeren hier voorhene de wegen zeer bekommerlijk, door de slijk en regen; hoewel de gront, door het meer open leggen voor de zonne, wat vaster en drooger is. Namaels wierd de geheele weg, zoo lang de zelve is, bestraet. Deze vlakten worden op verscheide plaetsen, door ontelbare meenigte van menschen bewoont, meerendeels by Christenen, derwaerts ontrent des jaers sestien hondert twintig uit vele gewesten gezonden, inzonderheid uit *Armenien* en *Georgie*. De weg van *Saru* tot

tot de ſtadt *Ferhabad* is langs hene bebouwt met huis aen huis, opgeworpen toen in der yl alleenlijk van hout en aerde: te weten van de zelfſte bomen, ter plaetſe neergehouwen, daer d'inwoonders die wilden ſtichten en de landen bebouwen: maer geloofelijk is dat namaels andere van ſteen gemaekt zijn: wijl ten dien einde groote menigte van ſteen-ovens omtrent de ſtad *Ferhabad* toegeſtelt wierden.

Het Landſchap van *Mazanderan* word doorſneden van 't zuide na 't noorde met den vliet *Teggine Rude*, dat 's *ſnelle vliet*. Dees neemt zijnen oorſprong uit de bergen, bezuiden het rijs-dal, vloeit door het zelve en ſtroomt daer na midden door de ſtadt *Ferhabad*, en valt ontrent twee duizent ſchreden beneden dezelve in de Kaſpiſche zee. Hy word, door het ontfangen van verſcheide beken uit het rijs-dal, zoo groot, dat hy van de ſtadt *Saru* af bevaerbaer is; hoewel niet met gemeine ſchuiten; maer alleen met plat-boomde, gemaekt van uitgeholde ſtammen van boomen, om de laegte en ondiepte des waters. Deze ſchuiten worden met riemen, ſchups-gewijze gemaekt, voor en tegen ſtroom zeer gezwint voortgedreven. Eenige kunnen tien of twaelf man bergen, of goederen van zulk een zwaerte voeren. De ſtedelingen van *Farhabad* vaeren met de zelve ook uit viſſchen, om vermaek, op de Kaſpiſche zee, en dienen zich daer van in de ſtadt, om van d'eene na d'andere plaets, en van d'eene zijde des ſtrooms tot den anderen over te vaeren.

Een mijle ontrent van *Ferhabad* vloeit de vliet *Cinon*, die ook zijne uitwatering in de Kaſpiſche zee heeft, en een weinig breder is, dan de *Teggine Rude*. Het Landſchap *Labetzan*, daer de beſte zyde valt, begrijpt de ſteden *Lenkeru*, *Kutzesbar* en *Amelekende*.

Chuſiſtan.

CHuſiſtan, dat is *land van Chus*, leid tuſſchen *Fars* of *Perſien* en den ſtroom *Ditzel*. Het wierd by ouds, volgens *Merkator* en *Olearius*, *Suſiane* genaemt, en begreep ook, zoo dezelve *Olearius* gevoelt, *Elam*: waer na d'Elamiten genaemt wierden.

Kluverius wil *Cuſiſtan* voor het aeloud *Aſſyrie* gehouden hebben, en *Suſiane* voor het land, welk heden *Elaran* heet: waer in hy ten deele met *Olearius* ſtemt.

Het Landſchap *Suſiane* paelt, volgens *Ptolomeus*, ten noorde aen *Aſſyrie*, ten weſte aen *Babylonie*, ten ooſte aen *Perſien*, ten zuide aen een gedeelte van den Perſiſchen zee-boezem.

Ruır. *Suſiane* begreep oulinx de Landſchappen *Melitene*, *Elimais*, *Kabamene*, *Characene*, *Ciſſia*, *Chaltapitis*, en de landouwen *Dera*, de vruchtbaerſte van allen.

De vermaerſte ſtroomen, die het bevochtighden, waren *Moſeus*, *Oroates*, by *Ptolomeus Rhuates*, by *Ammianus*, *Vatrachites*, en *Eulèus*, by *Daniel Ulai*: alle met zulk klaer water, dat de Koningen geen ander hebben drinken willen. De volken waeren *Elymiten* en *Koſſiten* genaemt.

De hooft en vermaerſte ſtadt dezes Landſchaps wierd oulinx *Suſa* genaemt, die by *Daniel* gedacht word: daer hy in een gezicht den ondergang van *Perſien*, en aenvang der Griekſche Monarchye te voore ſpelde. Heden word de ſtadt *Suſa*, *Deſu* genoemt. Aen dezen oort is ook geweeſt het koninglijk ſlot *Suſan*: gelegen aen den ſtroom *Ulai*, by *Plinius Ulèus*: waer op *Ashwerus*, een Koning over hondert zeven en twintig landen, zijn verblijf gehad, en het groot gaſtmael aengerecht heeft. *Olearius.*

d'Andere volk en kooprijke ſteden in *Chuſiſtan* zijn heden *Alewas*, *Ramehormus*, *Schabur*, *Asker* en *Arhan*. d'Inwoonders, die het geberghte na 't noorde hebben leggen, moeten des zomers, door d'onverdragelilke hitte, zich in het gebergte begeven.

Karmanie *of* Kermon *anders* Kirman.

Naem. HEt aeloud gewest, by *Ptolomeus Karmanie* genoemt, wort heden 's daegs *Kirman*, *Kermain* en *Querman* geheten, by *Niger Cherman*, na den naem van zijne hooftstadt; hoewel veel waerschijnelijker *Kermon* met een algemeinen naem. Volgens *Kluver* begreep 't by ouds de Landschappen *Modomastice*, *Parepaphitis*, *Kabadine*, *Chantonice*: maer heden *Kirman*, *Goadel* en *Ormus*: en wierd bewoont by d'aeloude volken Isaticheen, Zuthiers, Gadanopydren, Kamelobociers, Sozoten, Agdeniten, Rhudianen, Ariers, Charadreen, Pasargaden, en Armozeen. D'aeloude steden waeren *Karmane*, *Samydace*, *Alexandrie*, *Armuze*. De stroom, die het bevochtigde, wierdt *Samydace* genoemt: een berg *Semiramis*. In *Kermon* leid een woestijne *Reobarle*.

Verdeiling. *Kermon* of *Kermanie*, volgens *Ananie*, is verdeilt in twee delen: waer van 't een is *Groot Karmanie*, paelt aen de zee, en word genoemt by de Persianen *Erach Ajan*: het ander, dieper landwaerts in gelegen, en oulinx *Woest Karmanie* genoemt, heet heden *Dulcinde*, volgens *Ananie*; maer zoo *Korsal* wil, *Rasigut*. * *Erach Ajan* behelst noch twee Koningrijken, dat van *Makran* en *Guadel*. Het land van *Kermon*, behalve de twee *Karmanien*, begrijpt noch *Mogostan* en de landen van het vast land des Koningrijks van *Ormuz*, volgens *Ananie*.

* *Jan de Barres.*

Woest *Karmanie*, volgens *Ptolomeus*, heeft tot grens-palen in 't noorde *Parthie*, in 't weste *Persie*: in 't zuide groote *Karmanie*: in 't ooste *Arie*. 't Oud † *Woest Karmanie* begrijpt twee zeer bekende Koningrijken of Landschappen, dat van *Lara* en *Oëssa*, gemeenelijk genoemt het Koningrijk van *Monbareka* of *Mombarek*, na de naem des Bestierders: beneven de landen van *Mogesthan*.

† *Rui Conzalves Klavaio.*

Dan de landen, die ten noorden van den *Tiger* en *Eufrates*, en aen de zijde van *Persien* gelegen zijn, en door eenen *Mombarek*, zoon van eenen magtigen Arabier, voorhene bezeten wierden, stelt *Texeira* dicht by *Babylon* of *Bagdad*. Men heeft' er aenzienelijke steden, als *Magdon*, *Oeza* en *Doreka*, met een groot woest land en niet bebouwt, uit vreze voor de Turken; hoewel niet onvruchtbaer. De Turken houden veele vestingen in het land van dezen *Mombarek*, tot beveiling der genen, die hem erkennen.

Het *Groot Karmanie* paelt ten noorde aen *Woest Karmanie*: ten ooste aen *Gedrosie*: ten weste aen een gedeelte van *Persie*, en aen een gedeelte van desselfs zee-boesem, ten zuide aen d'Indische zee.

De stroom *Bagrada* van *Ptolomeus*, in *Woest Karmanie*, word heden *Bintmur*: of, gelijk andere willen, *Budmir*; volgens *Niger*, *Biserti*, en in 't Arabisch, zo *Theuet* getuigt, *Biquelmik* genoemt. Volgens *Davitii* is dit het land, welk de Zizaerische Arabiers in hebben, die voorhene *Bassora* bezaten. *Woest Karmanie*, zoo *Maginus* getuigt, is zonder steden: ook gedenkt *Ptolomeus* daer in niet een eenige. Het groot *Karmanie* heeft den stroom *Basfiri*, en de kaep *Jasquette* of *Jasques*, omtrent vijf of zes en twintig mijlen van *Ormus*, by den zee-boesem van *Persien*, tegen over *Gelukkig Arabie*: en word, volgens *Ortelius*, van *Ptolomeus* de kaep van *Ormos* genoemt: van *Arriaen Padicora* of *Badeichora*, en van *Marcellin*, *Harmazonta*. Te landewaerts in leggen de steden *Sirgian*, *Tesirko*, *Serent* en de hooftstadt des lands, by *Ananie Chirmain*, by *Paulus Jovius Chirmaim*; maer by *Texeira Kermon* genaemt.

Volgens *Olearius* is *Kirman* een groot land, gelegen tusschen *Farsi* en *Sagistan*, en strekt neerwaerts tot aen de zee en 't eiland *Ormuz*. Ten noorde boven *Kirman* leid een groote woeste heide: misschien het aeloud *Karmanie*: maer ten zuide zeewaerts heeft *Kirman* fraeie steden en bebouwt land. De namen der steden zijn

zijn *Berfir*, *Bermafir*, *Bem*, *Chabis*, *Tzireffi*, en *Gamron*. *Gamron*, wijl het aen de zee-poorte gelegen is, word by wijle *Bender* of *Bander Gamron* genoemt; dat 's *haven van Gamron*: want *Bender* heet een haven in 't Perfifch.

Gamron. De ftadt (of veel meer een vlek) *Gamron* of *Bender Gamron*, by *Della Valle Kombru* genoemt, is gelegen op de Noorder-breete van zeven en twintigh graden, weft zuid-weftwaerts ontrent drie mijlen van het Eiland *Ormus*. Het was voorhene een klein dorp of eer een eenzame wooninge van flechts eenige weinigh visfchers, herwaerts getrokken, door de zeer bequame gelegentheidt aen den Perfiaenfen zee-boezem. Sedert de verovering van het vermaerd Eiland *Ormus*, en het ruimen der Portugefen van daer, is *Gamron* zoo door de Engelfche, als Hollandfche fchepen en Moorfe vaertuigen, tot een redelijk groot vlek geworden. En het vermeerdert en neemt noch dagelijx toe door de koopluiden en reizers, die zoo van boven uit het hof *Ifpahan*, als uit d'omleggende geweften, tegen Slacht-maend zich aldaer vinden laten: want als dan is de meefte hitte voorby. De wooningen zijn redelijk groot en ruim, en gebouwt op een vreemde wijze. De gront-flagen worden in het zant drie en vier voet diep geleit van gehouwen ftenen, met zekere ftoffe te zamen gemetfelt, die aldus toegemaekt word. Van kley, gekapt ftroo en paerden-meft, onder malkandre met zee-water gemengt, worden koeken bereit en in de zon op zant gedrooght: dan fpreit men kreupel-bofch of ftroo (want hout is 'er te koftelijk,) in 't ronde op de aerde, en leit'er een laegh van deze kley-koeken boven op: dan weder een laegh kreupel-bofch of ftroo: welk zoo vervolgens tot een mans lengte hoogh, en fchuins heuvels-gewijze opgeftapelt wort. Eindelijk fteekt men den brant daer in: laet het fmeulen en verteeren. Deze gebrande ftoffe wort als dan, eerft met een weinig ongebluste kalk door malkandre gedorfcht en met ftokken geflagen, door middel van zee-water gantfch nat gemaekt, en zoo over de ongehouwe ftenen gegoten: daer het zoo hert te zamen drooght en bakt, als eenigh fement, ja de key-ftenen in hardigheit gelijk wort. Hier op worden de muuren van vierkante ftukken kley, uit groote kley-kuilen gehaelt en in de zon (want door mangel van hout kan men daer niet bakken) in vorm van groote efterikken gedroogt, als metfel-werk gebouwt, en in natte kley in plaetfe van kalk geleit. Infgelijx worden vierkante pylaeren, als ftijlen, van den zelven kleyfteen opgetrokken, tot fteunfel der binnenfte zolderinge. Ten einde nu de regen de muuren niet zou doorweken, worden die met dunne fteenkalk zeer zindelijk wit geplayftert: waer door zy een gebouw van fteen fchijnen te zijn. Ook maeken zy door behulp van deze kalk aerdige gewelven. De pak en koken-huizen ftaen om laegh, nevens de aerde, en by gebrek van fteen ongevloert: daer boven zijn de wooningen, om de koele lucht en wints halve. De ftraten zijn door de quade roinge zeer krom, eng, vuil en flordigh. De voornaemfte wooningen, als die van de *Sultans*, de logien der Hollanders en Engelfchen ftaen op ftrant: waer de zee met hooge vloeden dikwils tegen aen flaet: leggen zeer wel gelegen om te loffen en laden: en de fchepen aldaer op zes en vier vadem ter rede, een groot kartou-fcheut van ftrant. Men heeft 'er ook veel flechte hutten van takken en bladen van dadel-boomen, die zeer bequaem tot den huis-bouw zijn. Ter oorzake aldaer geen hertfteen is, en de keyftenen te koftelijk vallen, ook het timmer-hout zeer fchaers is, worden dierhalve treffelijke huizen op het eiland *Ormus* afgebroken, en de ftoffen tot bouwing der grontflagen en huizen derwaerts gevoert.

Aen d'ooft-zijde te landewaerts ftaet een fterkte, na d'oude wijze, met half ronde torens van kley-fteen gebouwt. Een goteling-fcheut op ftrant leid een vefting van fteen, met een drooge gracht rontom en lage

walgangen : aen de west-zijde een steene reduit : alleen bestant voor eenen aenloop.

Della Valle. De stadt of liever het groot dorp *Kombru*, volgens *Della Valle*, is groot en ruim en aen den oever der zee gelegen, op de Noorder brete van schaers zeven en twintig graden. De straten, ja zelfs de *Bazar* of winkelstraten zijn zeer eng en klein, en de winkels zeer slecht gestoffeert. De wanden der huizen zijn slechts van aerde of kley, en verdienen meer pakhuizen, dan schuuren genoemt te worden : want zy niet anders zijn dan ruime, besloote en overdekte plaetsen, om zich tegen 't quaet weder te beschutten en bezonderlijk tegen de hitte der zon, die in dese gewesten boven mate krachtig is. Alle volken genieten aldaer vrye oefeningh van Godsdienst : want behalve de Mahometanen, zijn 'er ook een groote meenigte van Joden, Heidenen, of Benjanen uit *Indiën*, en veel andere luiden van verscheiden aenhang : hoewel weinig of gene Kristenen, of 't zy alleenlijk eenigen, die zomwijle daer komen deurtrekken. Daer is een vesting of burgt, op een lage streke lands, aen de zee, en op 't zant de vesting van *Kombru*. Deze is vierkant van gestalte, met een muur van weinig belang, hoewel dubbelt. d'Eerste, de buitenste en laegste, heeft gene punten noch tegenweer, maer alleenlijk in 't midden eenige schuinse streken en lijnen, die uitsteken en scheutvry voor een musketkoegel zijn. De binnenste muur is een weinig hooger, en heeft zekere kleine ronde toorens, die een weinig beter zijn, en beide met spitzen, op zekeren afstant van malkandre, voorzien. Tusschen twee van deze spitsen leid een groote steen, dien men, by noot, lichtelijk van boven neder kan werpen, om de vyanden te verpletten. Boven de poort is een overdekt plat, gelijk een galderye : welk dient tot tegenweer, met schermen en gaten daer in, om met musketten den toegang naer de poort te beschutten. Rontom de burgt loopt een brede en diepe gracht; hoewel meer met slijk als water opgevult, en gesterkt met een halve mane. Dan de vesting is niet magtig, om 't gewelt van grof geschut af te keren, en byzonderlijk de borstweringen, die lichtelijk met eenige veld-stukken kunnen ter neer geschoten worden. Op de strant van *Kombru* leggen veel zee-quabben, tot een merkelijk kenteken van de kust. d'Overvaert van *Kombru* na *Ormus*, is naulix een dag zeilens, met vaertuig zoo groot als een sloep, welk de Persianen *Guibet* noemen. Voorhene hadden de Portugesen aldaer een andere vesting, nader aen strant, die by de Persianen, na de verovering, geslecht wierd, uit vreze de Portugesen haer met hun schepen weder mogten winnen. Maer zy stichten namaels deze burgt voornoemt dieper landwaerts in, om meerder veiligheids halve. Naderhand des jaers sestien hondert drie en twintig, in Lou-maent, bouwde men weder op strant een vesting, ter zelfster plaetse, daer d'oude Portugese gestaen had : want de burgt, zoo verre landewaerts in, wiert by de Persen namaels voor de zekerheid van de haven en schepen onnut bevonden. Deze haven geeft grote schip-vaert op en uit verschei de plaetsen van *Persien*, *Indiën* en *Arabien*. Men heeft 'er een Opperhooft der stadt, burg-voogt, *Kadhi* of Rechter.

Alle jaers eens, en gemenelijk niet meer, ontstaet te *Kombru* aerdbeving : dikwils met neerstorting van vele huizen. Op den weg van *Schiras* na zee tot aen de haven van *Kombru*, dien d'Engelschen derwaerts jaerlix met de *Karavane* doen, om hunne zijde te schepen, leggen deze plaetsen. De brug van *Passa* : de vlakte van *Gigangli* : het dorp *Haian Havask* : de *Karavansera* van *Mamui* : de stadt *Passa* : *Tambristan* of *Temerista*. Een woeste plaetse is tusschen zekere bergen, *Seciah* genoemt, dat is, *de drie putten*, ter oorzake van sekre putten aldaer: daer na een dorp *Zirevan*. Eenige mijlen van 't dorp *Zirevan* deilt zich de weg in tween : d'een loopt na de stad *Darabghierd*, en d'ander na het dorp *Dechair* : een dagreizens van dezen twee-sprong. Wat belangt de gestalte der gebouwen, dadel en andere boomen, daer *Darabghierd* in verscheide plaetsen als mêe over- Della Valle.

overdekt en beschaduwt is, schijnt het eerder een stadt dan dorp. Het leid zeer breet uitgestrekt, en heeft een groot getal inwoonders, boven alle d'omleggende dorpen en vlekken.

Daer is heden niet aenmerkelijks, dan een beek, die door de markte loopt, en in 't midden als een ronde vyver maekt. De stadt is evenwel gedenkwaerdigh en vermaert, zoo om haere oudheid, als om den naem, dien zy tot heden behouden heeft: namelijk van den aelouden Persiaenschen Koning *Darius*, der zelve stichter, dien men in de Persiaensche tale *Darab* noemt, volgens den naem, dien deze plaetse noch voert, te weten, *Darabghierd* of *Darabkera*, gelijk men by ouds uitsprak, dat is, vertaelt, *Darius heeft haer gebouwt, of bemuurt.*

Na *Darabghierd* volgt een dorp *Dechair:* daer na de wildernis *Moghokiel:* daer na de *Moske* van 't graf van zekeren *Imamsade*, die in deze plaetse begraven leid. Hy was genoemt *Mir Abas* en zoon van *Iman Giafer Sadik*, die by de Persianen in groote eerbiedigheid word gehouden. De plaets is geheel woest, schoon niet verre van een dorp afgelegen. Het gebouw vertoont een *Moske*, en heeft tuinen, met zeer vruchtbaere boomen, door het besproeien met een beek. Aen d'ingang is een voorhof, daer men veel graven van byzondere luiden ziet, die zich, uit een ydel waengeloof, daer hebben doen begraven. In het midden des voorhofs staet een groote plaen-boom, aen wiens voet een visch en kreeft-rijk beekje verby vloeit, die deur het voorhof heen loopt, en als een vyver maekt. Aen d'eene zijde van de *Moske* is het graf van *Mir Abas*, met slecht Turks doek bedekt. *Della Valle* vond op het graf een gebonde boek, en eenige bladen van een oud boek, met zekere penningen van aerde gebakken, die van *Kierbila* en 't graf van den vermaerden *Hossein* waeren gebragt: op de welke zy gemenelijk in 't Arabisch Gods naem met eenige godvruchtige woorden snijden: als *Elhemdu lillah*, dat 's *Gode zy lof.* Na dit graf komtmen tusschen enge bergen, die eertijds tot een scheid-pael van de twee Landschappen *Persien* en *Lar* strekten: toen *Lar* noch een byzonder Vorstendom en den Persiaen niet onderworpen was. Daer na komt het dorp *Furg:* en na dit dorp zekere puin-hoopen van een oud gebouw, by het gemeen volk de bergh van den koningh van *Behmen* genaemt: die, zoo hunne historien getuigen, langen tijdt voor koningh *Darius*, die van *Alexander de Groote* overwonnen wiert, in *Persien* heerschte. Daer na het dorp *Taskui:* en *Seid Geuder*, in 't land van *Tarom:* het zout-water van *Absicur:* 't dorp *Pelengon*, en der *Tenghi Cebarrud* of enge poorte. Daer na volgt een beek, die in de gracht van een water-stroom vloeit, de gewoonelijke rust-plaets der reizers, die daer hun namen en verscheide gedigten op een rotse snyden, welke den gehelen dagh over deze beek beschaduwt. Vervolgens *Pise* of *Bisce*, een klein dorp, in 't lant van *Gurhe*, niet verre van daer gelegen. Daer na volght het dorp *Kurihazirgon:* en *Serzehirezevon*, de bergen van *Ginan* en 't land van *Issur* volgen. Daer ontrent scheit zich de wegh in tween: de een loopt voorby het dorp *Abidunghur*, na de stadt *Mina:* d' ander na *Kombru*. Op den wegh van *Kombru* leidt een dorp *Ciah Ciakor*, een gewoon vertrek der reizers: waer na een buurt van huizen *Pailulon* genaemt, of *Pailuli Dagheli*, dat is, *aen de voet der Lulen vol bladen:* want by deze huizen groeit een groote meenighte van boomen, die d'inwoonders gemeenelijk *Luli Dagheli* noemen, als of men vol van spruiten wilde zeggen: want uit de takken schieten meenighten van nieuwe spruiten, neerwaerts na d'aerde, die aldaer wortelen en nieuwe stammen maken. In Indiën is deze boom gemeen: word by de Portugesen *Arbor de Raiz* genoemt, dat is *wortelende boom.* Eindelijk komt de stadt en vesting *Kombru*, heden by de Persianen *Abassi* genoemt.

d'Inwoonders van woest *Karmanie* zijn merendeels roovers en stropers. Maer in het groot *Karmanie* stikken de vrouwen en dochters met de naeld

naeld op laken of stoffen, van gout en zijde, allerlei af-beeldingen van vogelen, blom-werk en andere dingen van allerley verruwen. Gelijk ook gordynen, peluwen en oorkussens op bedsteden voor luiden van staet. Men maekt ook in dit Landschap de beste zadels, teugel, sporen, degens, zabels, bogen en allerlei slag van wapens. d'Inwoonders drinken bier in plaets van wijn, en dienen zich van het *Abe* der Arabieren. En schoon zy een byzondere tale hebben, zoo gebruiken evenwel d'aen-zee-gelegen volken veel Persisch en Arabisch.

d'Inwoonders in de woestijne *Reabarle*, welk in dit Landschap gelegen is, leven op roof, gelijk d'Arabiers, en zijn groote toovenaers.

Hun hoofdbedeksel of tulbanden zijn lang; maer smalder als die van andere Persianen, met een neerhangende slib aen den zelven.

Onder andere heilzame kruiden groeiter ook een kruit, welk een goede artzenye tegen de wurmen is. Het word genaemt *Daru Kerman* of *Dramnak Kermony*: welk op tweederlei wijze te verstaen is: voor wurme artzenye, of voor artzenye uit *Kerman*: want *Kerman* is een dubbelzinnig woord, en bedied niet alleen dit landschap; maer ook een wurme: en *Daru* of *Dramnak* is genees-middel of kruit.

De voornaemste rijkdommen en koop-waeren, die d'inwoonders buiten 's lands zenden, is Roosen-water, *Tutie*, wurm-kruit, of *Daru Kerman* en den steen *Surmah*.

De Tapijten worden by de Persianen *Kalucheу* genaemt: by de Portugesen *Alcatifas*; en gemeenelijk by andere volken van Europe, na den voorgang der Portugesen, met een bedorven naem Alkatijfs. Men maekt die op drie plaetsen van *Persien*. De kostelijkste, fijnste en dierste worden gemaekt in *Yazd*, een stadt van *Hyerak*; zoo dat eenigen over de duizend dukaten gelden: het tweede slag zijn die uit het *Kerman*, en het derde uit *Karason*.

Men vind in dit zelfste Landschap een zekeren zwarten en glinsterden steen, als of hy met zwart zavel of zant bezait was, met name *Surmah*. Daer zijn twee soorten: d'eene valt in dit *Karmon* en ook in *Karason* die het hoogste gewaerdeert wort: de ander is genaemt *Moki*, om dat hy van *Moke* of *Meke* in *Arabien* komt.

d'Arabieren, Indianen en Persianen gebruiken dezen steen zeer veel tegen de gebreken der oogen: waer tegen hy zeer goet is, zijnde bereit met andere genees-middelen: en ook om fraei en schoonheitshalve: dewijl zo mannen als vrouwen d'oogen daer mee verruwen, en hier door huns bedunkens zich goelijker maken.

Gedrosie *of* Circan, Kache, Guadel, *en* Makran.

HEt geweſt van *Gedrosie*, by d'ouden alzoo genoemt, wort heden 's daegs, volgens *Kastald* en *Anania*, *Circan* genoemt, en by *Oliarius* over *Melam* voor het Koningrijk van *Tarse* genomen; waer van de Psalmist spreekt: andere: als *Niger*, willen dat het *Kirman* genoemt wort, als of het onder *Karmanie* begrepen was. *Maffee* noemt de Gedrosiers, *Nautaques*, die een en de zelve zijn, die zeker Portugese Schryver van het kort begrijp der Koningrijken, *Motages* noemt. Volgens *Kluverius* begrijpt *Gedrosie* heden 's daegs *Khesimur* en *Guzaratte*: en oulinx de twee Landschappen, *Paradene* en *Parisene*: en verscheide volken, als Orbiten, Parsiren, Musarneen, Rhamniers. De voornaemste steden waeren *Parsis*, de hooft-stadt, *Arbis* en *Cuni*. *Ptolemeus* geeft tot grenspalen aen *Gedrosie* ten noorde *Drangiane* of *Sablestan* en *Arachosie*, of land van *Kabul*: ten weste *Karmanie*: ten ooste *Indie* of het Koningrijk van *Kambaye*: en ten zuide d'Indische zee. Het bevangt de stadt *Guadel*, met haer land, en de steden *Kalamare* en *Partinis*, voorby den mont van den stroom *Ilment*, ook *Arke* genoemt: nevens den welken de *Mota-* Anau.

Motages en *Nautaques* hun verblijf hebben.

Op de zelve streeken des Landschaps van *Kirman*, leid na 't ooste noch een ander Landschap, *Mekeran*, anders *Makran* en by *Texeira Makron* genoemt: die het den naem van koninghrijk geeft, en met dat van *Kyche* of *Chike*, by de Portugesen *Kache* genoemt, tusschen het koningrijk van *Guadel* en de *Abindes* of *Indostan*, en tusschen het land van *Persien* en *Send*, of *Indië*, en ten ooste het koninghrijk volgens van *Siston* plaetst.

lcarius.

De bekende steden van *Mekeran* zijn *Thir*, *Kitz*, *Chalak*. De hooftstadt word by eenigen ook *Mekeran* genaemt. Zelden komen die van *Erak* in dit Landschap.

Daer is ook een stad volgens *Anania Kobinam*, daer de beste spiegels van stael gemaekt worden. De stroom, die dit gewest bevochtight, wort *Berbarum* genoemt, eertijts *Arabis* of *Artabis*.

Het koninghrijk van *Kache* geeft veel hennip en vlas; waer van d'inwoonders meenighte van kleden maken: het geeft ook olie, zoo *Gegelin* als andere slagh, in overvloet. Men heeft'er ook een groot getal van peerden, *Kachis* genoemt, met den naem des lands, die zoo goet als de Persische of Arabische peerden zijn.

Texeira lib. c. 3.

Guadel heeft zijnen byzonderen *Xeque* of opper-hooft: en *Makran* zijnen koningh: maer *Kobinam* staet onder de *Sofi*.

Het Landschap van Moghostan.

'a Valle.

HEt Landschap van *Moghostan*, dat bosch der dadel-boomen gezeid is, van wegen de groote meenighte dier boomen in dit gewest, paelt aen d'eene zijde aen het Vorstendom van *Lar*, en strekt zich van daer lager uit na 't ooste, zuidwaerts naer de plaetsen van den Persiaenschen zee-boezem.

Een ander *Moghostan*, by ouds om de zelfste oorzake genaemt; maer gantschelijk onderscheiden van dit, gedenkt *Diodoor de Sikuler*, gelegen in 't gelukkigh *Arabie*, niet verre van den Arabischen zee-boezem.

d'Eerste plaets van dit Landschap, te trekken uit het Vorstendom *Lar*, is *Ciuciululion*, ruim veertigh huizen groot, die wijd van malkandre staen, in een groot bosch van dadel en andere boomen, die gene eetbare vruchten dragen; maer alleenlijk bladen, byna gelijk die van d'olyf-boomen: daer af dit dorp den naem gekregen heeft.

Vijf mijlen van *Ciuciululion*, te trekken na de hooft-stad *Mina*, leid een dorp van hutten, tusschen dadelboomen, *Dazrach* genaemt.

Aen de zee-kant leidt een plaets *Benderi du ser*, dat is, *haven met twee hoofden*, nader aen het eiland *Ormus*, dan *Ciuciululion*. Niet verre van *Ciuciululion* is de oever van *Scechierri* of *Sechierri*.

De haven of burght van *Kombru*, is twee dagh-reizens van *Mina*. Zy wierd eertijts alzoo by de Portugesen genoemt; maer namaels *Abassi* geheten, zedert de Persiaense koningh *Abbas* hem die had afgenomen.

De hooft-stad van *Moghostan* is *Mina*, twee dagh-reizens van het dorp *Ciuciululion*, en twalef op Kemels van *Lar*, gelegen op de Noorder-breete van zes en twintigh graden, en ruim vijf en dertigh minuten. Deze stad of vestingh heeft twee burghten, die aen d'oost-zijde niet gesllooten zijn, dan met een eenige muur: die slechts recht deur gaet, en niet anders heeft, dan op zekere wijte van malkandre eenige toorentjes van weinig belang; hoewel tot genoechzame tegenweer van 't land. Twee grote poorten heeft de groote burght: d'eene na 't noorde, en d'andere na 't zuide: en leid byna van alle zijden met water omringht, of door middel van een beek, of door een gracht, die'er uitvloeit en rontom de muuren loopt.

In de stadt *Mina* zijn twee baden: 't een by 't ander. 't Eerst is zeer groot: begreep voorheene veele winkels

en huizen bewoont by d'inwoonders; maer waeren ontrent des jaers zestien hondert twee en dertig meest verwoest. Het ander is kleinder, in form van een burgt aen d'oost-zijde van het groot gemaekt, op eenen heuvel: aen wiens voet een kleine beek zijnen loop van buiten heeft. In dit klein Bad woont alleen de *Beigh*, desselfs bewaerder, met zijne krijgslieden, die alle nachts goede wacht houden, en op zekere tijden luide roepen; volgens gewoonte der Oostersche volken, gelijk by ons het gebruik der klokken is. Niet verre van *Mina* is *Bender Ibrahim*, dat 's *de haven van Ibrahim*.

Kuhestek, is een plaets aen de kust van *Mina* gelegen en nader by *Ormus*. Door de groote ongezontheid der lucht komen byna alle vreemdelingen, voornamelijk in zekere tijden van 't jaer, aldaer te sterven, of worden ten minste van een doodelijke ziekte aengetast. De wooningen te *Mina* zijn van dadel-boomen takken te zamen gebonden en gevlochten.

In dit Landschap wasschen overvoedelijk veel boomen, dien d'Arabiers *Nebo*, en de Persianen *Konar* noemen. Dees boom brengt een kleine vrucht voort, met eenen steen in 't midden, gelijk onze karssen; hoewel die eerder rijp is. Desselfs groene of drooge bladen, tot stof gewreven, maken wit, en in een weinig water gemengt geven zeker schuim gelijk zeep: en wasschen die van 't land zich gemenelijk daer mede in 't bad: want geen andere zeep word daer te lande gebruikt. Daer groeit ook zeker boom *Ambà*, derwaerts uit *Indiën* gebragt. Men vind in *Mogostan* byna niets, ten zy men het doet maken.

In *Mogostan* en op andere plaetsen in *Persien* houden in zeer grooten overvloet zeker vreemt slagh van beesten. Zy zijn van verruwe, gestalte en aenzien, als een tiger, maer met een kop en scherpe snuit, als een verken: geven des nachts een geluit, welk men van zeer verre horen kan: en worden gezeid de graven in 't velt open te krabben, en menschen vleesch t'eeten: waerom *Della Valle* haer voor het dier, welk de Latijnen en Grieken *Hyena* noemen, wil gehouden hebben.

d'Opperste Stedehouder van geheel *Mogostan* word *Sceheriari* genoemt; hoewel dees den *Chan* van *Schiras* onderworpen is. Hy heeft zijn verblijf niet in de hooftstadt *Mina*; maer in een bygelegen onderhoorigh dorp. Die ontrent des jaers zestien hondert dertig regeerde, was *Seech Sifi* geheten.

Lorestan.

BEhalve de Landschappen voornoemt worden noch onder de krone van *Persie* gerekent, die van *Nimruz*, *Sahar* en *Lorestan*: daer men slechts de namen van weet, en waer van de Schryvers, uitgeseid *Lorestan*, niet de minste gelegentheid hebben aengemerkt. d'Een noemt het *Lorestan*, d'ander *Luriston*, en *Markus Polo* enkelijk *Lor*: met den naem misschien van zijne hooftstadt: want *Stan*, een algemeine naem, is in 't Persisch *land* gezeid. Het is, volgens den zelven Schryver, het derde Koningrijk van *Persie*, en begint van dat van *Kasbijn*, ten noorde.

Don Joan de Persiaen stelt *Lorestan* tnegentig mijlen van *Kasbyn*, en maekt *Kormana* de verblijf-plaets der koningen van *Persien*: maer *Texeira*, die de zelve *Chormatu* en *Kormavat* noemt, alleenlijk een sterke plaetse van dit Landschap: waer van de koningen jaerlix aen den *Pers* vijftigh duizent dukaten betaelden.

Het

Het Landſchap van Chorazan.

HEt Landſchap van *Chorazan* of *Karaſon*, *Karaçan* en *Carazon*, wordt by *Olearius* voor het aeloud *Baktriane* gehouden; daer nochtans *Davitii Baktriane* een gedeelte van *Zagaty* of *Usbek* maekt.

Volgens *Davitii*, begrijpt *Karaſon* het aeloud geweſt *Margiane*; wijl dit Landſchap paelt aen den ſtroom *Gehun* of by anderen *Geihon*, die den zelven voor den ſtroom *Oxus* houden, belent, volgens *Ptolomeus*, met *Margiane* ten noorde. Ook begrijpt *Chorazan*, volgens den zelven *Davitii*, een groot gedeelte van *Arie*, ter oorzake de voornaemſte ſchrijvers, als *Texeira* het land van *Kerman* of *Karmanie*, tuſſchen *Perſien* en *Karaſon* plaetſen: en ook *Ptolomeus Karmanie* ten weſten aen *Perſien*, en ten ooſte aen *Erie* paelt.

Kluveer nochtans neemt *Margian* voor *Elſabar*; word voor een gedeelte van *Tartarye* en *Zagatay* gehouden.

Kaſtald noemt het aeloud *Margiane Jezelbas*, of enkelijk *Jeſſel*, zonder te betrachten dat *Jezelbas* of *Jeſil, bax*, dat is *groen hoofi*, een algemeine naem der Tarters van *Zagatay* was, voorhene de bezitters dezes Landſchaps: dien het eerſt ontnomen wierd door koningh *Iſmael Sofi*: daer na door *Schach Abbas*, die het den Tarters weer af-handigh maekte, die het herwonnen hadden.

Zoo *Herbert* wil, is *Chorazan* in drie groote Landſchappen verdeelt, als *Hery*, *Faryhan*, en *Tochariſtan*, oulinx *Aria*, *Paropamiſa*, en *Tocharia* genaemt.

Choraſan grenſt, volgens *Olearius*, ten ooſte aen *Mazanderan*, en is verdeilt in veel kleine Landſchappen: waer onder *Heri* de voornaemſte is.

Volgens *Della Valle* zijn de *Usbeghi* gebuuren des Landſchaps van *Chorazan*, en paelt *Chorazan* aen *Meſced*. Maer *Koraſan*, genomen voor het aeloud *Margiana*, paelt ten ooſte aen *Baktriane*, ten weſte aen *Hyrkanie*, of *Starabat*: ten zuide aen een gedeelte van *Arie*: ten noorde aen een gedeelte van *Tartarye* of *Scythie*, te weten van den mont van den ſtroom *Oxus* af, tot aen een gedeelte van dien, na by *Baktriane*. Ptolom.

Dit geweſt bezit veel groote en heerlijke ſteeden: diergelijke niet veel in d'andere Landſchappen van *Perſien* te vinden zijn. De voornaemſte onder allen, de hooft-ſtadt dezes landſchaps, is de groote ſtadt *Meſched*, anders *Maxad* of *Mexad*, en by de Perſianen in hunne tafel der ſteden *Thus* genoemt.

De ſtadt *Meſchet* is gelegen op een hooghte, aen den ſtroom *Habin*. Zy is met ſtadts-muuren, grachten, torens en andere gebouwen rijkelijk verciert. Men telt 'er twee, of volgens *Texeira* drie hondert torens, ieder een mosket-ſcheut van elkandre afgelegen. Met de ſpeel-huizen en tuinen word zy begroot op zes mijlen in den omtrek, en het getal der inwoonders op hondert duizent: een ander van *Hery* voornoemt. In deze ſtadt is een prachtige *Meſar* of grafſtede van eenen der twaelf Perſiaenſche *Imamen*, of groote heiligen, uit den geſlachte van *Aaly*, met name *Iman Riſa* of *Eman Reza*, dat is *heilige zoon van Aaly*. Zy wijkt niet in heerlijkheid van bouw-werk, inkomſten en rijkdommen, voor die van *Schach Sofi* te *Ardebil*. By deze geſchieden ook een en de zelve kerkelijke plechtelijkheden en gebeden, als by die van *Sofi*. Veel Vorſten en groote Heeren van den lande hebben hier by ook hun begravenis.

Johan de Pers ſtelt *Meſched*, welk hy *Maxet* noemt, zeſtig mijl van *Hery*; doch neemt die niet voor de hooftſtadt van *Choraſan*: met by voegen men aldaer een toorn ziet van anderhalve piek hoog, geheel van Maſſijf-gout: bo-

boven met bogen van fijnen steen, en daer boven op een grooten diamant, als een kastanie, die des nacht by donker een mijle in de ronte licht.

Olearius. Niet verre van *Meschedd* leid de stad *Nisabur*. Na *Mesched* is *Herat* de schoonste en grootste stadt. Zoo *Schikhard* gevoelt, zouden de weg-gevoerde Israeliten alhier gekomen zijn. Zy is volgens *Texeira* gesticht door *Alexander* de groote, en word by *Davitii* voor de stadt *Aratha* van *Ptolomeus* gehouden. Die van *Ispahan* na *Kandahar* willen, moeten deze stadt aendoen. D'andere steden zijn *Thun*, *Thabeskileki*, *Thabes*, *Messinanalle*: ook groote steden; gelijk ook *Sebsewar*, *Turschis*, *Kain*, *Puschentz*, *Badkis*, *Meru*, *Merwerud*, *Tzur-tzan*, *Fariab*, *Aschurkan*, *Belch*, *Bamian*, *Semkan*, *Thalekan*, *Susen*: zeer volk- en kooprijke steden. *Merwerud*, by anderen † *Marwob*, is gesticht door *Alexander* aen den stroom *Jehun* of *Oxus*. *Davitii* wil deze stadt voor het *Antiochie* in *Margiane* van *Ptolomeus* gehouden hebben, die eerst *Alexandrie* genoemt wierd. Andere stelt *Davitii*, als *Tabas*, *Kabem*, *Turbeth* en *Chirazze*.

Olearius.

† Texeira.

De stroom *Oxos* of *Jehun* vloeit tusschen dit Landschap, *Turkestan* en *Usbek*: en die op d'andere zijde is, word genoemt *Maurenahar*. Het is een zeer kostelijk, vlak en vruchtbaer land. Op verscheide plaetsen, inzonderheid by de stadt *Hery*, word de beste manna geraept. Door geheel *Korasan* valt *Asa Fetida* of duivels-drek, in 't Persiaensch *Inghze* genoemt, die daer weinigh geacht is, en *Surmah*. Het land ontrent *Thun* heeft veel moerbezien-boomen: en by gevolgh veel zijde; dat ontrent *Kahem* veel Safraen.

Della Valle. In het Landschap van *Chorazan* valt een byzonder slag van katten, die van daer door geheel *Persien* om haere fraeiheid vervoert worden. Zy zijn van een zelfde groote en gestalte, als de gemeine katten, en bestaet al de schoonheid in de verruwe en hair: welk graeuw, zonder plekken en over 't geheel lichaem van een zelve kleure: behalve het een wat lichter en duisterder, als het ander is: te weten, duisterder op den rug en op het hooft, en lichter aen de borst en buik, die zomtijts wit zijn. Het hair is dun, fijn en zacht als zijde, en zoo lang, dat het eeniger wijze gekrult is, inzonderheid onder de keel, aen de borst, en aen de beenen. Het schoonste van het lichaem is de steert, die zeer groot, en geheellijk met hair van vijf of zes vingeren breet lang bedekt is. Zy kunnen deze steerten om hoog steken, en op hun rug neerleggen, even gelijk d'eek-horentjes, tot groot vermaek van d'aenschouwers. Zy zijn zeer tam.

Men heeft 'er ook schapen van verscheide verruwe: zommige met graeu of zwart: andere met wit hair of wol, welk zeer schoon en op d'einden gekrult is. Deze wol, 't zy graeu, zwart of wit, is van zommige schapen vier vingeren breet lang, of meer, en bedekt en beschermt haer tegen de grootste koude van den winter: hoewel van andere niet langer dan een of twee vingeren breet, ja ook zo kort, dat het slechts een weinig gekrult is. Die lange blinkende wol en van graeu verruwe hebben, vertoonen de zelve aen 't einde een weinig witachtig: dies dit hair, welk zich in 't ront en tot kleine knoopjes krult, van verre in 't oog als peerlen aen een snoer geregen schijnt.

De landaert van *Chorasan* is blank en zeer stoutmoedig; maer wilt. D'inwoonders van meest al de steden bereiden allerhande waeren en drijven grooten koophandel met Indianen, Moskoviters, Tarters en andere. In de stadt *Herat* inzonderheid houden veel Indiaense handelaers. De voornaemste waeren zijn tapijten, na de Turksche wijze gemaekt, zijde, manna, *Inghze* of duivels-drek, safraen, *Surmagh*, edele gesteenten en anderen. In *Chorazan* valt veel zijde te handelen. In *Herat* worden de beste tapijten gemaekt.

Chorazan is ten deele den *Usbeken* of *Tarters* van *Sagatay* onderworpen, die zich, ziende den koningh van *Persien* in den oorlogh met den *Turk*, zich meester van de meeste landstreken gemaekt hebben; hoewel ook door

door *Schach Abbas* dikwils uit dit landschap gedreven zijn.

Zeer weinigh Christenen zijn in dit land, die zich dienen van de Grieksche tale in kerk-diensten. Deze zijn *Melchiten*. *Herbert* plaetst in dit landschap het geberght *Albors* of *Elburs:* hoewel *Olearius* in het landschap van *Schirwan:* waer op d'aeloude Persianen den tempel van het eeuwigh brandt-vuur zouden gehad hebben.

Siston *in* Chorazan.

Dit gewest is genaemt *Siston*, of *Sistam*, of *Ciston*. Het leid in 't zuid-ooste van *Chorazan*, na de zee of zee-boesem van *Persien:* heeft aen d'eene zijde *Persien* en aen d'andere het koningrijk van *Makran*, na by *Indiën*.

Siston heeft de lenghte van dertigh mijl: begrijpt vijftien steden: waer onder de hooft-stadt gelijknamigh met het geheel land is. Deze leid, volgens *Hues*, op de lenghte van hondert vijf graden dertigh minuten, en op de Noorder-breete van acht en twintigh graden veertigh minuten. Zy heeft vijf duizent inwoonders. Het is een zeer vochtigh, ongezont, en bergh-rijk land. d'Inwoonders zijn genegen tot den oorlogh: en onderwerpen zich den koningh van *Persien*, onder het gebiet van *Chorazan*, volgens *Texeira*.

Arie *of* Eri.

Arie word by eenigen, als *Pinetus*, *Billius* en *Oliarius* over *Mela*, voor *Turkestan* genomen, en by *Merkator Sernere*, by *Girauar Herie*, en by *Herbert Hery* genoemt: hoewel andere, als *Niger*, willen dat het zijn ouden naem behouden, of altoos dien van *Heri* of *Ery* heeft, zoo *Minadoi*, *Anania* en *Texeira* willen. Het heeft, volgens *Ptolomeus*, in 't ooste *Paroparmisade*, in 't weste *Parthie* en *Woest Karmanie*, in 't zuide *Drangiane* of *Sagistan*, in 't noorde *Margiane* en een gedeelte van *Baktriane*, en strekt, na *Straboos* schryven, tot een zekter gedeelte van *Persien* en *Medien* en tot de noorder *Sogdiers*.

De hooftstadt van dit Landschap is *Eri*, by ouds *Aria*, en by de Persianen *Sargultsar* genoemt, dat 's *rozenstadt*. Zy heeft zes of zeven duizent huizen. D'andere steden zijn *Sazuar* of *Sapzoar*, *Kauran*, misschien het *Chaurine* van *Ptolomeus*, *Bachachi*, welk *Davitii* voor het aeloud *Basika* houd: daer na *Kaffa* en *Jarsadman*. Men heeft 'er ook het Meir van *Burgian*, eertijds *Arie:* als mede den stroom *Arie*.

De lucht van dit Landschap is zeer heet, en zou noch heter zijn, zoo de noorde wint die niet t'elkens verfrischte. Het land is rontom omringt met busschen en bergen; hoewel op de vlakten aen zommige oorden zeer vruchtbaer: en geeft onder ander zeer treffelijken wijn, die tnegentig jaren kan goed blijven: insgelijx groote menigte van tarruwe en vruchten. Om en by *Eri* worden zeer veel rozen gequeekt. In *Eri* inzonderheid valt grote meenigte van zijde: en kan men daer in eenen dag een lading van drie of vier duizent kemels bekomen. Men heeft 'er ook veel Rhabarber, voor een geringen prijs te bekomen: als ook Muskes. d'Inwoonders zijn Mahometanen.

Dageſtan *of* Tageſtan.

HEt geweſt van *Dageſtan*, zoo *Ptolomeus*, *Dionijs d'Alexandriner* en *Strabo* bericht in hun ſchriften geven, is een deel van 't landſchap van *Albanie* geweeſt, welk tuſſchen *Iberie* en de Kaſpiſche zee begrepen leid: hoewel *Kluverius* en uit hem *Golnits*, *Albanie*, gelegen tuſſchen *Iberie* en de Kaſpiſche zee, heden voor het Ooſter gedeelte van *Georgie* willen gehouden hebben. Eenigen vermengen dit Land met *Perſien*, met te zeggen, dat het een gedeelte daer van is; hoewel *Ptolomeus* het een van het andere geſcheiden heeft. Andere willen dat *Dageſtan* eertijds *Suſiane* genoemt zy geweeſt. *Golnits* nochtans wil dat het aeloud *Suſiane*, heden *Elaran*, maer *Olearius Chuſiſtan* zy.

Het word geſcheiden door den ſtroom *Buſtro* van *Circaſſie:* en ten zuide, een vierendeel mijls van *Derbent*, door een beek van *Perſien*, en ſtrekt langs de Kaspiſche zee met bergen noordwaerts tot aen de ſtadt *Terki*: een weg, in de kromte gerekent, van veertig mijlen. Het gebergte wijkt op zommige plaetſen een halve, geheele en by wijle twee en drie mijl van de Kaſpiſche zee, en heeft nevens de bergen ſchoone vruchtbare velden; maer aen de zee dorre heiden. *Tageſtan* is berg-land gezeid, om deſſelfs bergrijkheid: want *Tagh* bediet in de tale des Lands en op het Turkſch eenen berg, en *ſtan* in 't Perſiſch *land*. Desgelijx noemen d'inwoonders zich zelfs *Tageſtans-Tartars*, dat 's *berg-Tartars*; hoewel de Perſianen hen *Lesgi*: want zy woonen aen en tuſſchen de bergen, op twintig en dertig mijlen van de Kaſpiſche zee na 't weſte.

Tageſtan is verdeilt in verſcheide heerſchappyen: als *Oſmin*, by andren *Iſmin*, *Boinak* &c. ider met een hooftſtad of liever dorp of vlek van een zelven name: daer 't Opperhooft of de Vorſt der heerſchappye zijn verblijf heeft. Zoo *Olearius* gevoelt, zouden by ouds een gedeelte van dit land d'Amazonen ingehad hebben: die, volgens *Kurtius*, tuſſchen de Kaſpiſche zee en den berg *Kaukaſus* haer verblijf hadden.

De hoofſtadt van *Tageſtan* is *Taru* genaemt, gelegen hoogh aen en tuſſchen het gebergte, onder afgebroken rotſen. Deze rotſen ſchijnen als van enkele moſſel-ſchelpen (zoo als de zee aen die oort opwerpt) alle tot de groote van een wal-noote-dop, te zamen gebakken. Men vind in de zelve eenige noch heel; hoewel niet alleen; want geen ſtuk als een vuiſt groot, of daer in worden vijf of meer ſchelpen getelt. De ſteen is zoo hert, als kegel-ſteen. Over dit rotzig gebergt is vlak land en goede vee-weide. Achter *Tarku* leid een veſting *Suchur*. De ſtadt leid zonder muur en ganſch open; heeft by de duizent huizen; en is byna op de Perſiſche maniere, hoewel eenigzins ſlechter gebouwt. Uit de rotſen ſpringen verſcheide ſterke bronnen, die door de ſtadt den berg neerwaerts met een aengenaem geruiſch lopen. De Tageſtanen van *Tarku*, desgelijx die van *Boinak* en na 't noorde leggen, worden *Kaitak* genoem. Achter *Tarku* na 't weſte is noch een ander aerdt *Kumuk* en *Kaſukumuk* genoemt, die ieder onder byzondere Heeren ſtaen. De Tarkuſche Tarters zijn niet veel weiniger in getale, als die van *Boinak*. De Vorſt van *Tarku*, die voor eenige jaren heerſchte, met name *Surchow Chan*, roemde zich uit den geſlachte der Koningen van *Perſien* te zijn: onderhield ook goede vrientſchap met hen: want wanneer de Tageſtanen tegen elkandre in oorlog waeren geraekt, wierd hem byſtant uit *Perſien* toegeſchikt. d'Inwoonders erneren zich met de veehoedery, welk het vrou-volk ga ſlaet. De mannen rijden en gaen uit: ſtelen en roven menſchen: ja maken 'er ook geen gewiſſe van, wanneer ſy hun eigen vrienden, ſuſter en broeder kunnen ſtelen en aen de Perſianen of Turken verkopen. Die aen de ſtroomen woonen, erneren zich meeſt met viſſchen:

ſchen: welk geſchiet inzonderheid wanneer zy ſteur vangen met ſpitze yzere haken, die aen lange ſtangen gebonden, en op den grond gehouden worden.

De ſpijze der grooten of *Chans*, is ſchapen vleeſch, aen kleine ſchijven geſneden, en aen houte ſpitten gebraden: beneven ook ſteur aen kleine ſtukken geſneden en met zout opgekookt: daer over een doop van zuurſe amſer en boter gedaen wort. Zy gebruiken gene meſſen; maer ſcheuren en breken het vleeſch en broot met handen. Wanneer een onder hen een afgegeten been wegh leid, neemt een ander het, die naeſt hem zit, en beknaeght het noch meer: ja komt bywijle in de derde en vierde hand over. De drink-kroeſen zijn lange koe-hoorns. Den drank, gebrouwen van geerſt, noemen zy *Bregga*, is in kleur en dikte hef gelijk. By den drank zijn zy zeer luit-ruchtigh. De tafels worden na de Perſiaenſe wijze op de aerde gedekt. Al het tafel vaetwerk beſtaet uit houte troggen, in vorm van mouten uitgehouwen.

d'Inwoonders zijn zwart geel: ſterk van lijf en leden: lelijk, wilt en grouſaem van gelaet: hebben langh pek of kool-zwart hair. De mannen gaen gekleet in lange graeuwe en zwarte rokken, van ſlecht laken gemaekt, daer over zy een ruige viltmantel hangen. De hooft-dekſels zijn mutzen, ſlechts van zwart laken in 't vierkant te zamen genaeit. De ſchoenen zijn van ſchapen of peerden vellen, uit een ſtuk geſneden, boven op den voet, en aen eene zijde toegenaeit. Zy rijden en gaen gemenelijk gewapent met een pantzer, ſchilt en helm: dragen ook boogh, pijl en werp-ſpieſſen. Die ſlechts een paer ſchapen te hoeden hebben, gaen met zulk geweer.

De vrouwen en dochters gaen met ongedekten aenzichte. De dochters hebben het hair in veertigh lokken gevlochten, en om het hooft herom gehangen.

De

De Tartars van *Tarku* zijn wilt en stout; maer het vrouw-volk zeer vriendelijk. Wel belijden zy alle het Mahumetaensch geloof, en laten zich besnyden; maer gebruiken in hun aendagt geen zonderlingen grooten yver. Men vind'er eenige Tartarische vrouwen, die den Christen Godtsdienst heimelijk zijn toegedaen.

d'Inwoonders des vleks *Andre* hebben onder andere plechtelijke hooghtijden ook deze: te weten, ieder feest-genoot brenght een pijl met zich, die hy boven aen de wand of aen het dak des huis schiet. Deze blijven aldaer zoo lang steken, tot dat zy of van zelf afvallen of verrotten. Wat de bediedenis is, weetmen niet. Zy zijn stout en vermeten: vragen noch na *Pers*, noch na den Groot Vorst van *Moskou*. Zy roemen zich te zijn Tagestaenen, en niemant als God onderdaenig. Deze hun hoogmoet is voornamelijk op steun van het ontoegangkelijk gebergte, daer zy veiligh hun schuil-plaetsen in hooge holen nemen, wanneer krijgsheiren in hun land vallen. De doorgaende koopluiden worden zeer van hen gebrantschat, of zoo niet sterk genoech zijn, gansch uitgeplondert. Waer over zy met Karavanen, of in sterk gezelschap reizen, of te water zich begeven.

Het Land staet onder verscheide Vorsten, *Myrse* met een algemeinen naem in de tale des lands geheten: ja heeft byna ieder stadt haeren eigen. Evenwel is over hen allen een Opperhooft, *Schemchal* en by anderen *Scafkal* genoemt. Dees is als een Koning onder hen, en word door den appel-werp verkoren. Maer in de verkiezing moeten al de Vorsten of *Myrsen* een kring slaen: en werpt dan de Priester een vergulden appel onder hen. Dien hy treft, word voor *Schemchal* aengenoomen. Zulk een *Schemchal*, dat 's *een licht* in hun sprake gezeid, heeft wel d'eer en aenzien; doch vint niet veel gehoorzaemheid en getrouheid onder hen tegen zich: dies hy met geen volkomen gezag schijnt te heerschen. De *Schemchal* heeft zijn verblijf in zeker dorp of vlek *Andre*, gelegen aen den stroom *Koisu*, op eenen heuvel. Zijn kleding is een zijde rok van groenen *Darai*, met een pantzier, en daer over een ruige zwarte vilt-mantel: en is gemenelijk, in het uit-rijden, gewapent met zabel, boog en pijl.

Na *Tarku* leid woest in heesterrijk land. Vijf mijlen van *Tarku* leid de vischrijke stroom *Koisu*. Dees neemt zijnen oorsprong uit den berg *Kaukasus*, voert drabbigh water met een zeer sterken stroom: is omtrent zoo breet als de Elf, en aen dien oort ontrent drie mans lenghte diep. *Olearius* hout dezen voor den stroom *Albanus* der ouden, die volgens *Plinius* door *Albanie* vloeit, en in den stroom *Kassias* stort. In den stroom *Koisu* hout veel steur, en zekere andere visch, den steur niet ongelijk. Twee mijlen en een halve van den stroom *Koisu* vloeit een ander stille stroom, *Aksai* genaemt: die niet over de vijf en twintigh el breet is. Eenige houden den *Aksai* slechts voor een arm van den stroom *Koisu*, die niet verre van de Kaspische zee weder in den zelven stort. Zoo vreemdelingen met eenig reistuig en koopmanschappen over deze stroomen willen, dien dwingen d'inwoonders, voor het overhalen met hun booten, veel gelts af. Na den stroom *Aksai* volgt een dorre heide, van zeven mijl overreizens. Een halve dag reizens na deze heide vloeit de stroom *Bustro*: ook een der voornaemsten, en by na zoo diep en breet, als de *Koisu*; doch loopt zoo snel niet; maer voert ook drabbigh water. Hy verstrekt een scheid-pael tusschen *Cirkassie* en *Tagestan*.

Ten noorde, ontrent twee mijl van het Kaspische strant, smijt de *Bustro* twee takken van zich: d'een (heden *Timenki*, maer eertijds gelijk ook noch heden by eenigen *Terk* genoemt:) heeft de stadt, die hy voorby vloeit, welk is de laeste stadt onder den *Czar* van *Moskovien*, den naem van *Terki* gegeven, en is ontrent dertig el breet. d'Ander, boven dezen en van een zelve groote, word *Kisilar* genoemt: te weten hierom, wijl hy met het zant zekere als gout glinster ende kerlen voort-

voortsleept. Hy leit eenigzins wat hooger: droogt hier om gemeenelijk by heete zomers gansch uit. Zijn uitgang is acht mijlen boven de stadt *Terki*. Al deze beken komen van 't Noord-noord-weste ingevallen: en is *Kisilar* de laeste van dezen oort. Op dien, na vijf en zestig mijl, volgt de *Wolga*, die uit het Noorde komt.

Olearius wil, volgens *Ptolomeus*, den stroom *Aksai* voor *Cæsius*: den *Bustro* voor *Gerrus*: den *Timenki* of *Terk* voor den *Alonta* en *Kisilar* voor den *Adonta* gehouden hebben: want tusschen den stroom *Albanus* of *Koisu*, en de *Wolga* of *Rha* worden geen andere stroomen meer gevonden.

Het Koningrijk van Amadan *of* Hamadan.

HEt Koningrijk van *Hamadan* of *Amadan*, volgens de spellinge van *Don Johan* en *Minadoi*, wort by *Texeira Amedon* genaemt: desgelijx desselfs hoofdstadt. Het is gelegen, volgens den zelven *Don Johan*, tusschen *Kasbijn* en *Kurdistan*, groot ontrent dertig mijlen, en bebouwt met vijftien steden. D' Inwoonders zijn alle kooplui-den.

Volgens *Della valle*, is de stad *Hamadan* gelegen op den wegh, die van *Bagdad* of *Babylon* naer *Ispahan* loopt. Het is een zeer groote en wel bevolkte stadt en wort veel aengedaen; hoewel met geene fraeie gebouwen verciert, en gelijkt veel meer nae een dorp als stadt. Beneffens de huizen zietmen daer niet anders dan groote tuinen, vol vrucht-boomen, die ook in groote meenigte op de straten, merkten en gemeine plaetsen staen: dies de fruit, als druiven, granaet-appelen en andere overvloedelijk en voor een geringen prijs te bekomen is. Men heeft'er allerhande waren, zoo tot levens onderhout, als tot kleding. Al de winkel of koopstraten, die zy *Bazars* noemen, zijn overdekt, als met gewelfselen. Het is'er des winters boven mate kout: want men ziet daer niet alleenlijk ys op de straet, maer in de kamers, ook daer vuur gestookt word, bevriest by wijle d'inkt in de koker.

Hamadan is de wooning en verblijf plaets van eenen *Chan*, die het gebiet over veele *Sultans* en verscheide omleggende vlekken onder zich heeft. Onder deezen *Chan* is een *Daroga* of stadts voogt.

Dus verre van ieder Landschap des Koninghrijks van *Persie* in't byzonder. Vervolgens staet ten toone te stellen, het geen *Persie* en alle desselfs Landschappen in 't algemein betreft: hoewel zomtijts ook uit byzondere Landschappen by te voegen, het geen d'onderlinge over-eenkoominge der stoffe vereischt. Dies zal in 't vervolg, de lucht, eigenschap des aertrijks, gewassen, dieren, zeden, spijze, drank, tale, letteren, lijkstaesie, wapenen, Gods-dienst, bestiering en wat des meer zy vertoont worden.

Lucht.

[...]arius. DE lucht van deze gewesten is meestendeels zeer gezont en getempert; maer het regent daer niet, dan zeer zelden, inzonderheit na de zuider gewesten: en aen eenige oorden, als in *Gamron*, aen de zee-kust, by wijle in drie geheele jaren niet.

Ter oorzaeke van de wijtstrekkendheit van *Persie*, van de vijf en twintigste graet der middel-lijn af tot aen de zeven en dertigste na 't noorden, desgelijx door het rou en klippig gebergt van *Taurus*, welk midden door het land strekt, en verscheide armen wijd en zijd van zich smijdt, is de lucht over al niet van een zelve temper; maer in onderscheide Landschappen verscheiden.

Die het gebergte noordwaerts van zich hebben leggen, gevoelen des zomers groote hitte; maer die zuidwaerts, genieten een zeer getemperde lucht: waer om by ouds de Persiaensche Koningen op gezette tijden des jaers, gezontheit en wellusts halve, van verblijf-plaets veranderden, en zich na onderscheidelijke Landschappen begaven. Des zomers hielden zy hof te *Ekbatane*, heden *Tabris*, daer, wegen het zuid-wester gebergte, een zeer koele lucht zweeft: des winters te *Susa*, nu *Susistast*: want deze stadt leit het naeste aen 't Noorder gebergte: welk door de weerschijn en verdubbeling der zonnestralen een warmen en lustigen oort geeft: gelijk ook de naem dit mee brengt: want *Susen* heet in de Persische sprake een lelie. In herst en lenten wiert het hof na *Persepolis* en *Babylon* vervoert.

Noch heden 's daegs plegen de Koningen zich van zulke bequaemheit der lucht te dienen. *Schach Abas* had des winters zijn verblijf in het Landschap van *Mazanderan* en te *Ferabath*: *Schach Sefi*, wijl hy, na gewoonte der Persiaensche Koningen, dikwils in 't land herom reisde, sloeg zich nu te *Tabris*, dan te *Ardebil* of *Kasbijn* neer, en hield een wijle daer hof. Anders is de tegenwoordige Koninglijke verblijf-plaets *Ispahan*, des zomers en 's winters, geen onbequame woon-stede: dewijl zy op een groote vlakte gelegen is, daer het gebergte op drie mijlen van haer afwijkt, en een zachte doorgaende lucht, en fraeie koele vertrekken verschaft.

De vreemdelingen, in het reizen door *Persien*, worden deze verandering der lucht aen onderscheidelijke oorden gewaer, niet zonder groote bezwaernis en ongemak: ja zijn genootzaekt aldaer door de groote hitte des nachts en niet des daegs te reizen. Tusschen het gebergte komt by wijle de lucht, wanneer de deurgang na 't zuide strekt, zoo warm tegen, als uit een bak-oven.

In al de gewesten van *Persien* word de koude des winters boven mate groot bevonden. By wijle ook, in het reizen tegen 't ooste, wanneer de noorde lucht blaest, verneemt men zoo groote koude, dat de reizers des morgens naulix van den peerde kunnen afstijgen en gaen. Dies men daegs byna door hitte verslaeuwt; en des nachts van koude verkleumt.

De hitte in het Landschap van *Persien* is niet groot; hoewel in 't vlakke velt de stralen van de zon veel heeter zijn, dan in *Italien*: want d'inwoonders zijn den gehelen zomer over niet anders gekleet, dan met een dun kleet van katoen lijnwaet of van andere dunne stoffe, zonder eenig ongemak te lijden, schoon zy in de zonne-schijn gaen, en daer in al hun dingen doen. Ook is 'er de koude niet lastig: eensdeels om dat zy nooit geweldig of overmatig is, hoewel met sneeu daer by: ten ander om dat zy niet langer duurt, dan tot Lou en Sprokkelmaent. Het regent daer zelden, en niet dan met weinig druppelen. *Della Valle.*

Van wegen deze verscheidenheit van lucht, zijn in Persien gezonde en ongezonde oorden, en allerlei gemeine en ook gevaerlijke krankheden. *Olearius.* *Ziekten.*

Inzonderheit is in *Schirwan* en *Kilan* de koortse geen zeltzame plage. De lucht te *Tabris* wort voor de gezondste en heilzaemste gehouden: want de inwoonders weten nooit van koortse: ook zoo een koortzige daer komt, zou dees aenstonts gezont worden. Waer over de stadt *Tabris*, of *Tebris*, na de Kilaner uitspraek, haeren naem, zoo d'inwoonders zeggen, zou bekomen hebben: want de koortse noemen zy *Teb*: en *ris* betekent *giet uit*.

Dies niet tegenstaende vintmen onder de Persianen ook andere ziekte, als roden-loop: ook by wijle de peste; hoewel niet zoo dikwils en hevig, als hier te lande. Zeer gaen de Fransoise pokken daer in zwang, by de Persianen *Sehemetkaschi* geheten, dat is, *Kaschanische bezwaernis*, dewijl zy in de stadt *Kaschan* het allermeest woedt. Want *Kaschan*, schoon aen een zeer lustigen oort gelegen, heeft geen heel gezonde lucht, en weinig versch water.

In-

In *Kilan* is de waterzucht gemeen. Zeer weinig vintmen, die met den steen gequelt zijn: en geen, een wonder, die het Podagra of voet-euvel hebben.

In 't gemein worden onder de Persianen oude luiden gevonden. Veler hunner bereiken hondert en meer jaren. En was ten tijde van *Olearius*, wanneer sich die in Persien bevond, een Landvoogt in het Landschap van *Serap*, tusschen *Mokan* en *Ardebil*, tot den ouderdom van hondert en veertig jaren gekomen. Zy laten zich in 't gemeen met weinig en niet al te kostelijke spijze vergenoegen, en leven de meeste zeer matig.

Aerdrijk.

Magin. Geogr.

WAt betreft den gront of het aertrijk, in dit groot bestek van land, die is van verschei den nature: want aen eenige oorden, als na den zee-boesem van *Persie*, is zoo een vruchtbare landstreke als ergens kan zijn, ter oorzake van het groot getal der stroomen, die deze bevochtigen, desgelijx na de zijde van de K[illegible] zee, [illegible] van wegen [illegible] [illegible] zeer frische [illegible] groote droogte [illegible] : en heeft men daer zeer veel wildernissen en rouwe bergen. In 't algemein te spreeken, zoo hebben deze landen meestendeels de volheidt van verscheide granen, groene en gedroogde vruchten, zoo wel die in Europe vallen, als andere byzondere.

Della Valle.

D'aerde in het Landschap van *Persien* is niet alleenlijk droog en onvruchtbaer; maer ook steen-zoutig: dies zy, om vruchtbaer gemaekt te worden, grootelix mestinge van noode heeft: en gebruikt men aldaer de mest van beesten en menschen, zonder onderscheid. Hier over geeftmen voor het ruimen van de gemakken der huizen niet alleenlijk niets uit; gelijk hier te lande; maer die de drek uithalen, geven noch aen de dienaers van den huize een stuk gelt daer voor, om het te mogen doen. Door dit middel, en dat van 't water kunstelijk na d' akkers tot besproejing te leiden, desgelijx door naerstigheid der landbouwers, word het land vruchtbaer gemaekt en bequaem tot het overvloedelijk voortbrengen van allerhande vruchten. Wel ziet men aldaer niet allerhande fruiten en kruiden: dan geschiet zulx zoo zeer niet door gebrek van 't aertrijk, als door nalatigheid der land-bouwers, die zich daer mede niet veel bemoeien; maer met de gewone, nutte en noodige dingen vergenoegt houden, zonder na de lekkere en aengename vruchten [illegible].

Ontrent het dorpje [illegible], een mijle van [illegible], is het land onvruchtbaer, [illegible] en geheel wit, als [illegible] besneeuwt was: welk *Della Valle* het steen-zout toe-eigent, daer het meê vervult is. Het effen of plat land, uit gezeit *Kilan*, is by *Olearius* bevonden, dor, grofzandig, en met roode steen-gruis vermengt: daer op niet als distelen en quastige heesters wassen: welk, daer mangel van hout is, op de haerdt verbrant wort.

Maer in de dalen, op laege gronden en aen de voeten der bergen, daer de meeste dorpen leggen, is het groen en vruchtbaer: want zy weten de bronnen, die uit de bergen springen, in verscheide beken, zoo niet over de twee el breet zijn, te vangen en aertig onder aen de bergen, dikwils tot op een halve mijle, her om te leiden: en de tuinen en akkers (want het regent, gelijk gezeit is, weinig in Persien) daer mede te bevochtigen. d'Akkers hebben zy in dier wijze geleit, dat zy een bestek van acht of twaalf roeden in 't vierkant, en daer onder, na en aen malkandere binnen dammen van een kleine voet hoogh besluiten, en alzoo door afsteken of afleiden

den des beeks: d'eene plaetse uit d'andere: ja dikwils, wanneer des nood zy, des nachts gansch onder water zetten kunnen: wanneer dan den dag over de hete zon daer op werkt, geeft het den heerlijkſten wasdom en vruchten.

Ieder *Chile* lands geeft gemenelijk tien voeder gras, niet voor een kemel; maer voor een peert of muil-beeſt.

Gewaſſen.

DE land-vruchten, die zy bouwen, zijn meeſtendeels rijs, terruwe en gerſt. Rogge word by hen niet geacht ook niet gezaeit. Haver is daer te lande heel onbekent. Zy queken ook veel geirſt, linſen, wikken en erten. d'Erten zijn tweederlei: ziſers, die zy *Nagud*: en gemeine erten, die zy *Kulul* noemen. Gehele akkers zijn ook bezaeit met zeker gewas *Ricinus* in 'tLatijn genaemt, by d'Arabieren *Kikaion*, *Santjone*, *Alkaroa* en *Kerua*, by de Perſianen *Küntzüt*: by d'Italianen *Gira Sole*: by de Spanjerts helſche vijge, en by d'onzen hier te lande wonder-boom. Het is een gewas, welk in korten tijd hoogh op ſchiet: de ſteel of ſtam is gedraeit of gevoornt, van binnen hol, met leetjes gelijk riet, glat, donker purverwigh, blinkend; maer wit, zoo men het ſtof, daer hy gelijk met meel mede beſtroit is, afgeveegt. De bladen zijn breet, in acht ſneden of ſnippelingen onderſcheiden. De bloemen zitten, met een lange riſt, tros-gewijze aen de ſteel, en beſtaen uit gekrulde bloed-roode ſtijltjes: waer na drie-hoekige zaethuisjes volgen. Dit gewas groeit ook in *Europa*, in de hoven by de lief-hebbers: maer gaet alle jaers uit, daer het in warme geweſten veel jaren verblijft.

Uit het zaet word een zoete en liefelijke olie geslagen, *Schirbache* geheten, en over de spijze gebruikt. De boeren eeten de geheele zaet-korens, vermengt met korenten en zisets, in stede van konfyturen.

Boomwol of katoen, by de Persianen *Pambeh*, by d'Indianen *Algodon*, by d'Arabieren in *Egypten*, *Gotne Msegiar* geheten, word schier in alle Landschappen gequeekt, en staen geheele landeryen daer mede bezaeit. Het groeit aen een struik van een elle hoog, heeft bladen, als wijngaertsloof; hoewel veel grooter. Aen den top des steels wascht een kop of knoop van groote, als een groote walnoot: die, wanneer zy rijp is, aen vier of zes plaetsen open splijt, daer dan de witte wol door de spleten dringt. Veel word daer van verarbeid tot allerhande katoene stoffen: ook anders grooten handel daer mede gedreven. Daer zijn etlijke steden en dorpen, die anders niet doen, dan katoen aen queken en handelen. Dan allermeest valt de boomwol in *Armenien*, *Iruan*, *Nachtzuan*, in gansch *Karabach*, in *Adirbeitzan* en *Chorasan*.

In *Kilan* word ook lijn-zaet gezaeit, om vlasch en lijnwaet daer van te maken: dewijl aldaer geen boom-wol groeit. Daer groeit ook zeker slagh van gras, *Gontscheh* in de land-tale genoemt, en word uit zaet gequeekt. Het schiet tot anderhalve el hoog op, heeft bladen schier als de klaver: krijgt blaeuwe bloemen: en word ten eerste male, en acht weken daer na ten andere male afgemait: en geschiet zulx zes jaer na malkandre. In het zevenste jaer word het land weder omgeploegt, en op nieu bezait. d'Akker of weide moet ook gelijk d'andere koren-akkers bevochtigt worden. Hier van word het hooi gemaekt, tot voer der paerden van voorname Heeren. Anders zijn'er weinig gemeine hoi-slagen: de meeste zijn in het Landschap van *Armenie* en in *Iruan*. Aen zommige oorden, daer het warm en vochtig is, inzonderheid in *Muskur*, aen de Kaspische zee, is geen mangel van gras des zomers, noch des winters: waer over zy niet noodig hebben veel te hoien. In *Persien* is ook zeer gemein *Fœnum Græcum* in 't Latijn genoemt, of Grieks hooi, anders boxhoorn, en in 't Persisch *Schembebile*: en word daer mede geheele akkers bezaeit. Het is voor ossen en koeien, en inzonderheid voor buffels het beste voer: en worden de zelve daer mede ook gemest. Zoo boter haere smaek verloren heeft, en met het zaet van dit gewas en eenige stukken van uyen opgekookt word, zoo bekomt zy weder, volgens zeggen der Persianen, een goede smaek.

Door de warmte in Persien, daer het meer zomer als winter, en des zomers meest bestandig weer en zonneschijn is, zijn'er treffelijke tuin-vruchten, niet alleen tot nootdruft in de keuken; maer ook tot wellust van den mont: ook alle gemeine keuken-gewassen, die in Europe vallen; en eenige veel groter en smakelijker: onder andere zeer groote en smakelijke Savoy-kolen.

In het Landschap van *Tarum* groeijen uyen, ieder van drie pont zwaer. Zeer veel houden de Persianen van meloenen, en quekenze ook in groote meenigte: zijn zoo zoet als zuiker, en worden ook zonder zuiker by hen genuttigt: ja lacchen wanneer zy hooren van zuiker daer by t'eeten, gelijk hier te lande geschiet. De beste zijn van tweederlei slag, zomer en winter meloenen: en d'eerste *Kermek* (van *Kerm* dat's warm) genaemt. Deze zijn vroetydig en in Hoymaend rijp, geel als wasch, en de zoetste. De herfst-meloenen, *Charbusei Pasi* geheten, zijn in herfst-maent rijp, groot, van dertig, veertig en vijftig pont. Deze kunnen niet alleen den winter over; maer 't gansch jaer door duuren en goet en frisch blijven: te weten, met die tusschen groen afgesneden riet te hangen, door een zonderlinge kunst hier toe bequaem gemaekt: waer onder zy, tot dat de nieuwe uitkomen, zoo frisch en schoon blijven, dat zy niet dan aen het indrukken der schel t'onderscheiden zijn. Op een zelve wijze worden ook druiven en andere vruchten het gansch jaer door onbedorven en versch bewaert.

Dies men daer in 't midden van den winter deze vruchten heeft.

Noch is 'er een ander byzonder aert van meloenen, *Schammame* genaemt: niet grooter, als een Oranje-appel, met rode, gele en groene plekken afgemaelt, tusschen welke de schel zeer glinstert. Wel is de smaek niet zeer zoet; maer de reuk liefelijk: en worden ook om reuk en kleur, tot vermaek, in de handen gedragen: ja zelf de reuk heeft haer den Arabischen naem *Schammame* gegeven, dat's *zienend*.

Della Valle. Daer is ook een soort, *Tochmeskſems* met een half Persiaensch en half Arabisch woort geheten, dat 's graen of zaet van de zon gezeit. Dit gewas is zeer aengenaem van reuk, en zoo zoet van smaek als zuiker. Men heeft 'er ook water-meloenen, *Hinduane* geheeten, van wegen haren oorsprong uit Indiën. Veelerlei soort van kawoerden zijn'er: een onder andere, by hen *Kabach* genoemt, is groot, en grooter als een mans hoofr: heeft een langen hals, als een gans: boven met een kop.

De buitenste schellen van de volkomen rijpe, zijn zo hert als een berken-schors, en zoo vast als leer. Het vleesch drooght gantsch te zamen: zulx men schier niet meer daer in vint, als het bloot zaet. Alsdan worden de lege schellen by hen tot water-vleesch en drink-vaten gebruikt.

Noch is 'er een vrucht, by ons onbekent, *Padinstan* geheten, in groote, uitterlijke gestalte en wijze van wassen den kleinen meloenen of rijpe agorkjes gelijk. De vrucht is doorgaens graeu, alleen buiten aen den steel violet-verwigh. Het zaet is ront en langachtigh. Zy word niet raeuw gegeten, om hare eenigermate bitterheid; maer gekookt en in boter gebraden: en is dan een lekker eeten.

Zeer heerlijke wijn-gewassen zijn in *Persien* en in alle desselfs Landschappen, beladen met grote zoete druiven. Volgens *Texeira* valt 'er zeer treffelijke wijn, dien zy *Xarao* of *Charab* op Turks noemen. Maer de Mahometisten mogen, uit kracht van hun wet, genen wijn daer uit maken, ook dien niet drinken: hoewel velen hunner het leste niet houden. Dan den Persianen is vergunt most, en uit dezelve een syroop te maken, die zy *Duschab* noemen: te weten, de most word op een zeste deel gekookt, in maniere van een dikke olie. Deze, gemenght met water en wijn-edik, geeft een geurigen drank. By wijle word de *Duschab* zoo hert gekookt, dat men die snyden kan. De reizende luiden nemen dezelve alzoo gedroogt gewoonelijken met zich op wegh, en doenze in water voor hunnen drank. Ook doen zomtijts de Persianen de *Duschab* in den wijn: inzonderheid die van *Kilek*: dewijl hunne wijn niet zoo zoet als in de zuider Landschappen valt: en smaekt dan als spaensche wijn.

Te *Tabris* word van zulke *Duschab* ook een gerecht toegemaekt, *Helwa* genoemt: namelijk, gestote amandelen, tarruwe-meel en pitten van groote walnooten, worden in lange sakken met de *Duschab* te zamen geperst, en zoo hert gemaekt, dat men dezelve des winters met hak-messchen en bylen aen stukken moet houwen. Van zulk een mengsel of klomp worden ook zeker slag van lange worsten gemaekt, die zy *Sützuch* noemen, met een katoene streng in 't midden, daer het aen te zamen hout.

Wijders, in *Persie* zijn veelerlei soort van wijn-druiven: de zoetste en beste te *Sciras* en *Tabris*. Het beste slag te *Tabris* is *Taberſel* geheten. Wel worden zy ook aen andere oorden gevonden; maer daer het meeste: zijn langachtig, hebben gene kern, en kunnen den ganschen winter over duuren. *Keſeki* is een ander slag van druiven, geelachtig en boven mate zoet: groeien meest in *Tarum*, *Tabris* en *Ordebath*. Deze te veel gegeten, veroirzaken lichtelijk den bloetgangh of rooden loop.

Daer zijn ook donker-gele korenten of rozijnen zonder steen, *Kischmisch* of *Chiskmisk* geheten: vallen wat langwerpig en groenachtig, en grooter als d'onze in *Europe*, en de beste ontrent 't dorp *Bawanat*, by *Herat* gelegen. Deze rozijnen, versch en droog, zijn *Della Valle.*

zeer

zeer aengenaem voor de smaek als om gebruikt te worden in de *Pilao*, en om andere gerechten toe te bereiden. Behalve deze is 'er noch tweederlei slagh, diergelijke *Europa* niet heeft. Het een slagh, *Hallage* geheten, heeft druiven van over d'anderhalve duim langh en een dik, bruin-licht, en hert van vleesch, zonder merkelijk zap, en eenige kernen. Deze kunnen tot aen de nieuwe van den naeste zomer goet gehouden worden. Het ander slagh is *Enkuri Aaly Derési* geheten. De trossen zijn zeer groot, een halve el langh: de druiven zoo groot als Spaensche pruimen: Bruin-root, zeer zappigh: dan kunnen niet lang duuren; maer worden slechts versch gegeten. Zy wasschen nergens als in *Iran*, en niet dan tusschen *Ordebach* en *Choddaserum*. Waer van nu deze druiven den naem *Enkur Aaly Deresi* bekomen hebben, verhalen de Persianen in dezer wijze.

T'eener wijle des winters was hun grootste heilig *Aaly* aen dezen oort gekomen, daer hem een wijngertsnoeier bejegende: tot wien *Aaly* sprak: *Geve my druiven t'eeten*. Dees hem d'onmoghelijkheidt dier zake voorwendende, beval *Aaly* den wijngert-snoeier in den wijn-berg te gaen, en zou daer genoech vinden. Dees aen de woorden van *Aaly* geloof gevende, ging derwaerts en vond aldaer aen de stokken de schoonste en grootste druiven, als oit met oogen konden aenschouwt worden. Hier van daen, zoo zy zeggen, komt dit slagh van druiven en de name *Enkuri Aaly deresi*: dat is *druiven in Alys eng dal*.

Allerlei boom-vruchten heeft ook *Persien* met ons Europe gemeen: en behalven die veel vreemde soorten. Onder andere groeit te *Ordebath* een aert van peeren, *Melletzo* geheten, in verruwe en uitterlijke gestalte den citroenen zeer gelijk: rieken liefelijk, hebben zeer vreemden smaek, en veel zap. Granaten, amandelen, dadelen en vijgen wasschen aen verscheide oorden, inzonderheid in de Kilanische wildernis en gebergte in't wilt. De wilde granaten zijn alle zuur. De uitgenome gedroogde kernen der granaten, *Nardan* in 't Persisch genaemt, van *Nar* een granaet-appel, worden na verscheide oorden te koop vervoert: en gebruikt, om de spijse daer mêe zwart en amper te maken. Te weten, men leidze als dan in water te weiken, en wringt het zap door een doek daer uit. Men kookt ook wel het zap versch daer uit, en sauft daer mede in de gasteryen gemeinelijk de rijs: welk een geurig zuur geeft. Ten zelfsten gebruik dient hen ook de vrucht van den boom *Simach* of *Smak*: want de Persianen mogen zeer gaerne in en by de spijze een zuur zap eeten.

Men heeft 'er ook gehele afgeschote tuinen, met witte en rode moerbezien-boomen: welker loof tot voedsel der zy-wurmen is. Zy worden zoo dicht neffens elkandre geplant, dat naulix een mensch daer tusschen door kan gaen. Men laet hen ook niet hooger, als vijf voet en een halve opgroeien, ten einde een man de takken overal bevatten en besnoejen kan. Men heeft 'er ook zekere zeer aengename pluk-vrucht, *Mask* genoemt: zy is groenachtig, en niet grooter, dan vitzen; hoewel niet zoo plat.

Ontrent *Ispahan* groeit een boomtje, *Bidmisk*, dat 's *willige muskus*, alzoo genoemt om zijne over-een-koming met een willige-boom, en reuk van muskus. Het heeft in plaets van bladen of bloemen zekere knoppen van blaeuachtig groene draden: daer een zeer verkoelend water uitgetrokken word, een krachtig genees-middel tegen de hitte der koortzen: behalven het ook zeer aengenaem van reuk is. Men heeft 'er ook *Tziakkakuei* of *Fisticien* boomen; mannetjes en wijfjes; hoewel zy niet in gedaente van elkandre verschillen. Alleenlijk brengen de mannetjes gene rechte vruchten voort; maer slechts dikke bezien of granen, als die van lauwrieren, op de enden van de bladen aen ieder vijf of zes: waer door de bladen omgebogen en krom zijn. In deze granen groeien vliegjes. Aen verscheide oorden groeit ook de boom *Luli Dagheli*. Zie *p.* 71. *Della Valle.*

Dieren.

Dieren.

Olearius.

HEt gemeſt vee ten ſpijze, en ander, ook laſt-dieren, zijn ſchapen, geiten, koeyen, buffels, gemeen runt-vee, kemels, peerden, muil en gemene ezels. Schapen worden met groote troepen en kudde gehouden: want ſchapen vleeſch is'er de meeſte en dagelixe ſpijze; doch heeft een vreemde ſmake. De ſchapen zijn van een zeltzamen aert: aen eenige oorden zoo groot als d'onzen. De meeſte hebben kromme verheve neuzen en lange neerhangende ooren: als de ruige water-honden hier te lande, met ſteerten van tien, twintigh en dertigh pont zwaer: hoewel al vet wat'er aen is: maer hebben daer en tegen niet veel vet op 't lijf en op de ribben. Wel heeft de ſteert zijn ordentelijke en behoorlijke beenderen en geleden: als die van andere Europiſche; maer 't vet zit'er zoo groot en breet rontom her gewaſſen, als by na de wol aen de groote blaeuwe mutſen van de Vrieſche ſchippers. Waerom zy niet ſnel loopen noch ſpringen kunnen. Zoodanige ſchapen vallen ook by de Tartars aen de weſt en noord-zijde der Kaſpiſche zee. De ſchapen der Usbeekſche en Buchariſche Tartars geven lange en graeuwe wolle, welke op de einden in witte ringetjes als peerlen te zamen loopt: z'is ſchoon in 't oog, en zoo zacht als zijde in 't aentaſten. Ook is een eenig vel dierder, als een afgevilt ſchaep. Deze ſchapen worden wel bewaert, en meeſt in de ſchaduwe opgetogen, en, wanneer zy op de weide in de zon moeten gaen, met dek-kleden, gelijk de peerden overſpreit, doch hebben kleine ſteerten.

Daer zijn ook geheele kudden of troepen van geiten en bokken. Het vleeſch word tot ſpijze, de talg (een eenige geeft by wijle vijf en twintig pont) tot keerſen gebruikt, en van de vellen *Saſiaen* gemaekt. Die door *Polen* en *Moskou* hier te lande over komen. Veel buffels zijn'er, inzonderheid in het Noorder deel, aen de Kaſpiſche zee: in *Serab*, by *Ardebil*, *Ervan* en *Scherul*: daer eenige landluiden ten getale van vier, zes en meer hondert hebben. Zy aerden gaerne op vochtige plaetſen. Men zeid de melk en boter zeer verkoelend zou zijn. Daer is by hen ook veel runtvee. De Kilaner buffels hebben, gelijk die in *Indiën*, op den halſe aen de ſchouderen een vette bult.

De Perſianen, een belaggelijk ding, berechten eenſtemmelijk, hoe hunne koeyen, door een byſondere eigenſchap, zich niet willen laten melken, 't en zy het kalf daer by is. Zoo wanneer nu het kalf ſterft, (want geen word geſlacht en gegeten,) moeten zy de huit met ſtroo opvullen, en boven op eenig zout ſtroien en by de koe brengen; wanneer dan de koe daer aen lekt, geeft zy haer te vreede. Anders zou zy woeden en razen en haer de melk niet afnemen laten.

Zeer weinig houden zy van zwijnen of varkens, eeten noch veel weiniger daer van. Waer over ook d'Armeniſche Kriſtenen, die onder hen woonen, aen eenige oorden, niet altoos, aen zommige oorden daer zy een plaets alleen hebben, als in *Tzulſa*, de voor-ſtadt van *Iſpahan*, eenige weinige zwijnen houden. Zoo *Kruſius* nochtans getuigt, eeten zy zwijnen vleeſch, volgens toelating van hunne Propheet *Aaly* en *Schach Ismael*. Men heeft 'er geſpikkelde zwijnen.

Veel Kamelen worden by d'inwoonders gehouden, en van onderſcheidelijken aert: eenige hebben twee bulten, die van ons Dromedariſen, en van hen *Bughur* genoemt worden gelijk die met eene bult, *Schuttur*. Onder deze laeſte maken zy weder vierderlei onderſcheid, die ook van onderſcheidelijken aert en waerde geſchat worden. De beſte aert van mannelijken geſlachte, worden by hen, na de voortreffelijkheid, genaemt *Ner*, dat 's *een mannetje*: die voortkomen uit vermenging of paring van eenen *Bughur* of tweebultigen

gen

genen *Schuttur* of eenbultigen. Die anders [illegible] gen en van hen *Maje*[illegible]. Zijn ſterk, kunnen zes, acht en tien hondert pont dragen, ten tijde wanneer zy tochtig zijn, welk veertig dagen duurt, en des winters plag te geſchieden: alsdan eeten zy weinig, maken een groote ſchuim voor den mond, zijn toornig, en moet men hen dan de muil zoo lang met een yzere halfſter, *Agesch* genaemt, toegebonden houden. Zulk een *Ner* moet hondert rijxdaelders gelden. Dan wanneer zy jonge [illegible], worden zy niet, na hunnen aert, zoo ſchichtig, vaerdig en ſtark; maer traeg, ongehoorzaem en boos: willen liever t'huis, als op de reize zijn: waer over men hen op Turkſch *Jurda Kidem* noemt, dat's die altijts aen hunne ſtalle te ruch gedenken. Zulk een kan men voor dertig of veertig rijxdaelders koopen.

Het derde ſlag is *Löhk* genoemt. Schoon deze ook wel, gelijk d'andere, de teel-hitte gevoelen, zijn nochtans niet zoo goet, als de *Buchurs*. Zy ſchuimen ook niet met de bek, als de *Ner*: maer in ſtede van dit ziet men een groote roode blaze, welke zy uit den halze ſtoten, en weder te ruch trekken: ſteken ter zelver tijd de kop op waerts en racchelen. Deze zijn ook niet zoo duurzaem en ſterk, als de *Ner*. Men koopt eenen voor zeſtig rijxdaelders.

De Perſianen hebben hier uit een maniere van ſpreken, dat zy een kloekhertigen man, *Ner*, en een verwijfden of verzaegden, *Löhk* noemen.

Het vierde en luſtigſte ſlag heet *Shütturi baad*, en op Turkſch *Jeldöweſi*: dat is, *wint-kemel*. Zy zijn kleinder en gaen gezwinder, als d'andere. En daer d'andere ſlechts ſchrede voor ſchrede gaen, lopen deze als peerden, ook dikwils ſterker.

De Koning en de *Chan's* houden eenige geſpannen of koppelen kemels: een geſpan is zeven achter elkandre gekoppelt. Zy worden gebruikt, eensdeels tot het inhalen van gezanten: als wanneer zy met roode zijde dek-kleeden overſpreid, en met ſchellen en ander cieraedje om den hals en voor de borſt behangen, en by wijle ook met gout geborduurde zadels uitgeſtrekt zijn, en eenige ter poſt, tot vra[illegible]n te [illegible]eren, en in den krijg; want [illegible] het op een neerhouwen gaet kunnen zy met deze d[illegible] [illegible] gereis-tuig en omſlag [illegible]gen. Eenige draven hert: waer over de knechts, die op de *Peſchenk* of voorkemel zitten, zich op den zelven om het lijf vaſt moet binden; want de wijl zy in het loopen zeer over zy wenken, of ter zijde overſlaen, en alzoo herde ſtooten geven, zoo kan het niemant, zonder vaſt gebonden te zijn, lang uitſtaen. In het lopen ſteken zy de kop hoog voor op, ſperren de neusgaten wijd en ront open, en als dan kan hen niemant ophouden.

Een perſoon kan zeven en meer dieren mennen: want hy koppelt die alle aen elkandre, en zet zich op den eerſten of gaet voor. Van wegen der kemelen is het in *Perſien* wel te reizen en voort te komen. Men kan groote laſten om een tamelijken loon doen vervoeren. Wil men niet alleen reizen, men begeeft zich, meerder veiligheids halve, onder de *Kavila* of *Karavanen*, dat's *reis-troep*, of *troep van reis-genooten*: dier veele altijt heen en weer in't land by hondert en meer ſtuks gaen: en een eenige by wijle met twee en drie duizent kemelen. De kemelen hebben hunne gezette ſchreeden.

Op ieder dag-reizens, op zes, acht en tien mijlen is tot herberg of een dorp, of hof, welk zy *Karawanſera* noemen, dat 's *Karawan-huis*, aen te treffen, ten dienſte voor de reizers gebouwt, en voorzien gemenelijk met verſch-water-bakken of putten, ſtalling voor de kemels, voeraedje en andere behoeftigheden: hoewel eenige ook niet dan de bloote ſtallingen hebben: doch brengen daer de voerluiden, die deze plaetſen bekent zijn, het voer met zich.

Een kemel word met zeer ſlecht voer onderhouden: eet diſtelen, netelen, en ander onkruit. Aen de diſtelen bevinden zich by wijle eenige

vergiftige aertſlekken, *Möherè* in de tale des lands genaemt. Wanneer een kemel daer van in de neuze geſtoken wort, moet hy ſterven: waer om zy, by toorne op den kemel, met deze woorden op den zelven uitvaren: *dat u een* Möherè *ſteke*.

Anders mengt men ook kaf en garſten meel door malkandre, en maekt daer van een harde deeg in vorm van een lang broot, tot de zwaerte van omtrent drie pont, en ſteekt hen een ſtuk in de kaken.

Eenigen mengen het zaet van boom-wol daer onder, welk zoo groot als een erwet is, en zoet van ſmaek als een noot. By zulke ſpijze kan een kemel by wijle twee en meer dagen dorſt lijden: een groote voorzichtigheit van de natuure, dewijl in die dorre wilderniſſen en zandigen oorden, daer door dikwils hunne reizen vallen, geen water te vinden is.

De kemels van *Perſien*, volgens *Della Valle*, worden gewoonelijk gevoedt met garſten meel, met ſtroo en haver daer onder gemengt en tot bollen gemaekt: ook vergenoegen zich niet met gras, gelijk de kemels der *Arabieren*: ja kunnen by gras geen twee mijlen verre loopen, of vallen neer.

Olearius. Zy zijn willig in den laſt op zich te nemen. Wanneer men ſlechts met een tae rijs of riet een weinig de knie der voorſte voeten aen rake, en met den monde ſnakke of knerſſe, zet de kemel zich op de knien, en tot op d'aerde met de buik, en laet zich als dan na welgevallen hanteren.

Zy zijn vaerdiger den laſt te dragen, wanneer zy een liefelijken gezang of een ſchellen toon en klank horen, inzonderheit van een menſch, zoo *Willem Sandis* wil. Hierom binden de voerluiden den kemel twee ſchellen aen het voorſte been boven de knie, en hangen een klok aen den halſe. Men zeit *d'Arabieren* hier over, zoo *Aldrovand* uit *Samuel Purchas* verhaelt, noit zonder trommel en trommel-ſlager door de woeſtijnen reizen, tot ontſteking der vermoeide kemels. Het zelfſte getuigt ook *Johan Leo d'Afrikaner*, en uit hem *Johan Majolus* [illegible] by voegen, zoo wanneer de reizers de kemels vermoeit zien, behoeven zy die niet met ſlagen, daer zy weinig na vragen, voort te drijven; maer laeten zich ſlechts met een liefelijken toon hooren: waer door zy der wijze en met zulke gezwintheit tot het vervolgen der reize bewogen worden, dat men hen met ſterken loop niet in kan halen.

De kemel is wonderlijk ſterk van geheugenis, wraek-gierig, en vergeet niet licht het ongelijk hem aengedaen: waerom de Perſianen van eenen wraek-gierigen menſch zeggen: *hy heeft een kemels toorn*.

Valſch is 't geen *Xenefon* ſchrijft, dat de peerden kemels zouden ſchuwen: dewijl in *Perſie* zeer gebruikelijk is, dat in een zelve *Karavane* kemels, peerden en ezels zich bevinden en dikwils na by elkandre in de *Karavanſera* ſtallen moeten, zonder de minſte tegen-trek te toonen.

De wijfjes of kemelinnen dragen twalef maenden de jonge. De berijding of verzameling geſchiet niet van achteren, gelijk eenige willen, (of ſchoon zy in ſtallen het teel-lit achterwaerts keeren, welk zommigen mogelijk dit gevoelen heeft doen aennemen; want in de verzameling keert het zich om) maer als andere dieren: doch valt het wijfje op de knijen. En ſchoon de kemel een boven mate groot dier is, zoo is het teel-lit nochtans niet boven een haze noot dik; hoewel over de drie voet lang.

Dewijl de kemel een dier is met weinig koſte te houden, en dienſtig tot laſten te dragen, zoo wert het niet licht in *Perſie* tot ſpijze gebruikt: 't en ware het onder den laſt, door vermoetheit, (gelijk in ſlibberige wegen wel geſchiet) neer-zijge, of van een *Möherè* geſtoken, of anders krank wierde: als dan wort hy geſlacht en gegeten. Te weten, hem worden twee ſneden in den hals gegeven: d'een, daer de hals aen de kop, d' ander, daer de hals aen de borſt komt: anders, zoo zy zeggen, kan hy niet licht ſterven.

Peer-

Peerden zijn heden 's daegs in *Perſie* in groote meenigte, en de meeſte ſchoon van kop, ooren, hals en ſchenkels of voeten. By ouds had het Landſchap van *Meden* de lof van treffelijke en prachtige peerden aen te queken: en die noemde men edele *Niſeeſche* peerden, na de ſtad van dien zelven name. Zoo *Strabo* getuigt, plachten die van *Meden* des konings van *Perſie* lijf-peerden te zijn.

Dan ſchoon ook noch heden de Mediſche peerden, inzonderheid die in *Erſchek*, niet verre van *Ardebil*, vallen, zeer goet zijn, zoo word evenwel de prijs den Arabiſchen peerden gegeven, die nu ter tijd onder 's konings lijf-paerden de voornaemſte zijn: naerdien de zelve wel gemaekt van kop, hals, borſt, en voeten zijn, ook lang van aedem, en wat de natuur meer aen een peert zou mogen geven. Naeſt deze komen de Turkſche peerden, inzondetheit die in *Turkomannie* vallen, dier zy veel hebben.

De koning heeft zijn eigen paerdequekerye aen verſcheide oorden, inzonderheit te *Erſchek*, *Schirwan*, *Karabach* en *Mogan*, daer de beſte weide is.

De Perſianen gebruiken de peerden meeſt ten ren, en eenige tot laſten te dragen: in *Muskur* weinig in karren. Wagens met vier raderen of wielen zijn by hen ganſch niet in gebruik. En aengezien zy byzondere liefhebbers van peerden, ook der ruiterye halve (waer in te velde tegen den vyand, gelijk by ouds alzoo ook noch, hunne grootſte magt beſtaet) beroemt zijn, zoo wachten en ſlaen zy hunne peerden wel ga.

Dan geen ſtroo of dergelijk verſtrekt by hen, voor paerde-bed; maer d'eigen meſt der peerden, in de zonne dor gedroogt, en een ſpan hoog onder geſtrooit. Hier op leggen de peerden zoo week, als op boom wol: zoo iet nat word, het word weder uitgenomen en gedroogt.

Ook worden de peerden bewonden en overſpreit met een hairen dekkleet, met zacht wol gevoert.

Wijders, de Perſianen hebben inzonderheit deze brave peerden gehad, ſedert de doot van den *Sultan Borihr*, dien de Koning van *Perſie* om het leven deed brengen: want als dees met veel fraeje en van d'uitſtekenſte *Arabiſche* peerden uit *Karamanie* in *Perſie* was gekomen, kreeg de koning, na zijn doot, daer tien duizent van: waer uit heden zoo brave telgen zijn voortgekomen; dat de Turk geen beter peerden heeft.

Zy rechten de peerden nergens meer op af, dan op ſnel loopen, en niet ſchichtig te zijn. Een ſnel loopend peert word *Badpay* genoemt, dat is, *wint-voet*. Veel witten en appelgraeuw peerden, worden tot cieraedje de ſteert, mane, den zommigen ook de voeten en buik root of oranjegeel geverruwt.

Zy houden zeer veel van peerdecieraedje: vercieren derhalven, die een weinigh van vermogen zijn, het toom, zadel en dek-kleden, met gout, zilver en borduurſel: een aeloude hovaerdye der Perſianen, gelijk reeds al ten tijde van koning *Xerxes* in gebruik was. De peerden kunnen dertig uuren zonder eeten blijven, ſchoon men op hen vecht een gehelen dag en nacht.

Men ziet'er ook een zeker ſlag van herten, die de Turken *Tzeiran*, en de Perſianen *Ahu* noemen, zijn gelijk de daſſen, behalve dat zy roſſer zijn, en hebben geen hooren van binnen hol: maer doorgaens vaſt of *Maſſyf*, en leggen achter op den ruch, gelijk de hoorens van reen. Zy zijn zeer vluch te voet, en ziet men hen niet, dan in het Landſchap van *Mohan* en by *Schamachie*, *Karrabach*, en *Merrage*.

Men gebruikter ook veel muilezels, inzonderheid om op te rijden, op de reize, daer zich ook groote heeren, ja zelf de koning van dienen. Zy worden zoo dier, als de peerden geſchat, en het ſtuk, daer eenige fraeiheid by is, voor hondert rijxdaelders verkocht.

Verſcheide plaetſen en landſchappen, inzonderheid *Gilan*, voeden vele zy-wurmen, om zijde te winnen: de voornaemſte handel van geheel *Perſie*.

Ook zouden wilde muil-ezels aen eenige oorden in *Persien* houden, die zeer hoog gehouden en alleen aen den Koning en *Chans* tot een geschenk gezonden worden. Gelijk lastbare ezels in *Asie* meer als in andere deelen der werelt gevonden worden, zoo heeft nochtans *Persien* voor andere Oostersche landen de meesten: want in *Persien* is geen gebruik, in de steden met wagens veel te rijden. De drijvers hebben aen de zweep een keten, met een *Tzarwadar* of priem daer aen: daer mee zy rinkelen, en den ezel gestadig aenprikken en daer by zonder ophouden roepen.

Verscheide Volken van Persien.

IN *Persien*, ten opmerke van landaert en Godsdienst, zijn veelerhande inwoonders: als eerstelijk vreemdelingen van verscheide landaerd, die zich derwaerts ten koophandel begeven: onder welk d'Indianen wel het grootste getal uitmaken: desgelijx Banjanen, die meest alle uit het Landschap van *Guzeratte* komen.

Men heeft 'er ook veelerlei Kristenen, als Syriers, Assyriers, Nestorianen, Mariniten: maer in grooter getal Georgiers, en schier in een oneindelijk getal d'Armeniers, die by na alle koophandel drijven, en door middel van hunne groote rijkdommen schier alle de waren des lands verhandelen, inzonderheid van de gewesten, na de zijde van *Turkyen* gelegen. Dier veele in de voorstadt *Zulfa* van *Ispahan* hun verblijf hebben. Daer hebben ook ten zelfsten einde verscheide volken uit Europe hun verblijf, als Hollanders, Engelschen, Portugesen en andere tongen: beneffens Joden.

d'Eigen inwoonders of land-zaten, of ingeboorne Persianen worden tweederlei gestelt, Persiaense Mahometanen en *Gauren*, alzoo by de Persianen geheten; dat 's *ongelovigen* en *heidenen*; hoewel zy zich zelfs *Behdun*, dat 's *goet van geloof* noemen. De *Gauren*, by *Olearius Kebbers* en by *Rui Conzales Klavaio*, *Gaores* genoemt, worden gehouden voor overblijfselen van de waere aeloude Persianen, die ten tijde van *Alexander de Groote* leefden. Dan zijn heden, door het uitstaen van veel oorlogen, door verscheide Vorsten hen aengedaen, tot een hant vol volks gebragt: welk zich alleen in drie of vier steden van *Persien* heeft verspreit; als onder andere *Ispahan*, daer zy in een van de vier voorsteden *Kebrabath*, volgens *Olearius*, of liever *Gaurostan*, zoo *Della Valle* wil, hun verblijf hebben: want *Gauristan* is zoo veel als land of verblijf-plaets der *Gauren* gezeid. Volgens *Della Valle* is deze plaets zeer wel betimmert: de straten zijn breet en recht, en veel heerlijker, dan die van de voorstadt *Ciolfa*: maer de huizen staen laegh, en hebben niet meer dan eene soldering of verdieping, zonder eenige cieraedje, naer den staet der bewoonders.

De *Gauren* is een arm en ellendig volk, altoos na uitterlijken schijn. Zy doen genen koophandel; maer slaen alleenlijk den landbou ga, tot onderhout des lichaems. Zijn eenigzins grof van leden en wezen, by na gelijk de hedendaegse Persianen, doch doen de wangen en kin na de Persiaense wijze niet schrapen; maer laten ten tegendeele het hair aen die plaetsen wassen, gelijk de Turken. Ook dragen zy op het hooft lang hair, gelijk de wijven, en de Persianen, volgens *Herodoot*, by ouds droegen.

De kleding der mannen is al op een zelve wijze gemaekt, en van eenerhande verwe, uit den asch-graeuwe. Het hooft-deksel is een geheel ronde muts, hoewel vreemt van gestalte, gelijk die van de nieuwe Persianen: gemeenelijk heel wit, zonder eenige vermenging van andere verruwen. Op eenerhande wijze zijn ook al de vrouwen gekleet, hoewel haer dragt meer na de Arabische of Chaldeeusche, als Persiaensche wijze gelijkt. Op het hooft dragen zy een cierlijk lang en breet dek-kleet, tusschen groen en geel ververst: op de zelfde wij-

wijze, als de vrouwen uit *Arabien* en *Chaldea*: welk van voore neerhangt tot aen den middel, en achter tot op d'aerde. Over ſtraet gaen zy altijt met ongedekten aengezicht, tot onderſcheid der Mahometaenſe Perſiſche vrouwen. Zy zijn onkundig in wetenſchappen en beloop der weereltſe zaken: ſpreken een byzondere tale onder elkandre, en verſcheiden van de hedendaegſe Perſiaenſe: hebben ook letteren van andere geſtalte, en eenige aen veel deuren van hunne huizen geſchreven: daer nochtans, volgens *Rui Gonzales Klavaio*, dezelve niet veel van de hedendaegſe Perſiaenſche verſchilt.

Zy eeren en onderhouden noch het onuitleſſchelijk en altijt brandend vuur, op gelijke wijze, als by d'aeloude Wijzen met groote zorgvuldigheid geſchiede, ten tijde van *Cyrus* en *Darius*, die noit voortrokken: ja ook niet ten oorlog, zonder de gewijde en met gout geſtoffeerde wagenen, en zonder dit eeuwig vuur, welk op koſtelijke zilvere altaren in brand gehouden wiert. Zy doen driemael des daegs hun gebed, te weten, met den op en ondergang der zon, en op den middag, en geloven aen een eenigen God, Schepper aller dingen, die onzicht baer en almagtig is. Dies de Maho metanen van *Perſien* hen ten onrecht den naem van *Gauren* of afgoden-dienaers toevoegen.

Men zeit zy de Zonne eeren, als eenen Engel; maer de Mane en Sterre als mindere Engelen: of liever gelijk zy zelfs zeggen, onder den naem van Engelen. Zy vervloeken Mahometh, en houden hem en al zijne navolgers voor ongeloovigen. Hebben boven alle dingen een af-keer van kikvorſſchen, ſchilt-padden, kreeften en andere beeſten, die zy zeggen het water t'ontroeren en te bederven: ja dooden alle zoodanigen beeſten.

De dooden worden by hen niet verbrand noch begraven; maer boven d'aerde bewaert, in een byzondere bemuurde plaetſe: te weten, zy zetten hen op de voeten overeind, met d'oogen open, als of zy noch leefden, en onderſteunenze met zekere gaffels. Indien ſtaet blijven de lijken ſtaen tot dat zy allengs verteeren, en by ſtukken neervallen, ten ſpijze der dieren. Het geen *Olearius* van de *Gauren* bybrengt, die hen *Kebbers* noemt, is voor op *pag.* 30. verhaelt.

By *Della Valle* worden de Mahometanen in *Perſie* van tweederlei orde of ſlagh geſtelt: het een is algemeen, die eigentlijk *Agemi* of *Agiami* genoemt worden, herkomſtig van *Agem* of *Agiam*: welk een zelve bediedenis heeft met het woort *Pars* of *Fars*. En zijn ook deze woorden *Agem* en *Agemi* zoo gemein onder hen als *Pars* en *Farſi*: dies *Parſi* en *Agiam*, in deze gewesten een en de zelve zake of perzoonen beteekenen; hoewel de verſtandigſten gemeenelijk den naem *Agiami* gebruiken, om in 't algemeen en zonder onderſcheit alle d'inwoonders van dit geheel Koningrijk, van wat Landſchap het ook zy, te bedieden: want de naem *Parſi* paſt eigentlijk op de genen, die uit het Landſchap van *Perſien* zijn. Het ander ſlagh van Mahometanen zijn de *Quizilbaſci* of krijgs-lieden en adel, en in *Perſie* in hooge achting. Deze hebben hun herkomen uit *Turkyen*, en maekten over een lange wijle zich meeſter van het land, met de volkome heerſchappye daer over te behouden, tot aen *Iſmael Sofi*, d'oprechter van het noch heden heerſchend koninglijk geſlacht.

Zoo *Herodoot*, volgens berecht des *Herauts*, van den Perſiſchen koning *Xerxes* aen de Grieken gezonden, eer hy Grieken-land ging beoorlogen, gedenkt, zijn de Perſianen van Griekſche af-komſte: want *Perſes*, waer uit de Perſianen geſproten zijn, was de zoon van *Perſeus*, *Iupyns* en *Danaes zoon*, en geteelt by *Andromeda*, *Cefeus* dochter, derhalven uit Griekſchen bloede.

Ammianus Marcellinus brengt den oorſprong der Perſianen op de Scythen: want de Scythen, gelijk noch heden de Perſianen, zijn altijd beroemt over de vaerdigheid van omgaen met pijl en booge: ook noemt *Plinius* hen Scythen.

De Grieken noemden de Perſianen oulinx *Keſeners*: maer de gebuurvolken

volken en ook zy zich zelfs *Artëers*: zy wierden ook volgens *Stephanus*, na *Achemenia*, een Landschap in *Persieu*, Achemeniers genoemt. Maer den naem van Persianen hebben zy, na *Herodoots* getuigenis, van *Perses* voornoemt ontleent. Want als *Perseus*, zoon van *Jupijn* en *Danae*, na *Cefeus*, *Belus* zoon, getrokken was, en *Andromeda* desselfs dochter ten wijve genomen had, kreeg by haer eenen zoon, dien hy *Perses* noemde en aldaer liet: van wien (want *Cefeus* sterf zonder mannelijken oir) zy den bynaem van *Persen* bekomen hebben. De Hebreen noemden hen Elamiten, na zeker Persisch Landschap *Elam*, gelijk uit den Profeet *Esaias* en de Handelingen der Apostelen te bespeuren is.

Heden's daegs worden zy, gelijk in den aenvang en by de meeste Schryvers noch by ons en meest al de volken van Europen Persen en Persianen genoemt: ook by zommige Sofianers, van *Sofi*, den voortplanter hunner Sekof Leere. Zy zelfs, tot onderscheid der Turken, die zich *Sunni* noemen, doen zich *Schai* heten, van *Aly*, dien zy by eenen Koning vergelijken. Dien naem geven hen ook de Turken, tot onderscheid van hunnen Godsdienst. Zy worden ook *Kisilbasch*, dat 's *root-koppen*, genoemt: welken naem hen eerst door de Turken ten schimp gegeven is: maer hebben heden zelfs welgevallen daer in, en laten zich alzoo gaerne noemen: met voorgeven van daer onder een groote geheimenis in hunnen Godsdienst uit te beelden, en hen zulx tot hooge eere strekke. Het woort *Kisilbasch* word by eenige Europische Schryvers onderscheidelijk geschreven, als *Cuselbas*, *Quezelbach* en *Queizelbach*, en by *Della Valle Quizilbasci*: maer de rechte naem, volgens *Olearius*, is eigentlijk *Kisilbasch*: en een Turksch woort van *Kisil*, dat's *root* ook *gout*, en *basch* een *hooft* of *kop*. Wel schryven de meesten, dat *Kisilbasch* root kop heet; maer de weinigsten desselfs herkomen. Eenigen brengen zulx op de twalefvouwdige rode mutsen of bonetten, die zy dragen: zonder evenwel te gedenken, waerom de Persianen die, en waerom niet alle, en slechts eenige rode mutsen dragen.

Volgens *Jovius* en *Bizarrus*, zou d'invoerder van zulke mutsen by de Persianen geweest zijn zeker *Techellis*, een leerling van *Harduellis*, anders *Eider* geheten: welk gevoelen *Minadoi* en te recht *Olearius* wraken en anders in volgende wijze uitleggen. Wanneer de Persianen door raet van *Sofi* of *Sefi*, de stichter hunner Sekte, zich van de Turksche kerke scheiden, en *Aly*, boven d'onrechte navolgers van *Mahomed*, als *Omar*, *Osman*, en *Abubeker*, begonnen te verheffen en eeren, wilden zy ook de twalef naeste nakomelingen van *Aly* (gelijk breeder in 't vervolgen by den Godsdienst te verhalen staet) voor *Imamen* of heiligen geviert hebben.

Ten teken dezes zouden de geestelijken der Persianen, uit kracht van een ingevoerde orde mutsen met twalef ploien of vouwen dragen, boven spits en onder breet, in vorm van de hedendaeghse glaze wijn-boteljes. Dan dewijl de Turken namaels, ter oorzake van deze scheuring, reis op reis den Persianen met de wapenen overvielen en de Persiaensche Priesters, die over de scheuring der kerke allermeest in de haet waeren, quelden en plaegden, begonnen deze mutsen in de meeste plaetsen af te raken, om daer door als geestelijken niet bekent te worden.

Maer wanneer *Schach* of koningh *Ismael Sofi* of *Sufy* gebynaemt een heir tegen de Turken, die reeds gansch *Persien* afgelopen hadden, wou vervaerdigen, zond hy van *Kilan*, derwaerts hy voor de Turken gevlucht was, nae de voornaemste Landschappen en steden, met bekentmaking van het gevaer, welk het Rijk en de Gods-dienst onder den dwang der Turken te verwachten hadden: zoo men niet gezint was tegen den vyand het uitterste te wagen. Dies vermaende hy de landzaten, zich tot hem te keeren en den vyand uit den lande te helpen slaen: met belofte van, by herwinnen des Koningrijks, hen alle, die hem in per-

persone geholpen hadden, en hun nakomelingen ten eeuwigen tijde vrye luiden zouden zijn, zonder met schattingen belaft te worden. Wel geviel dees voorslag den Persianen, die ook ter yl een heir van driemael hondert duizent man op de been bragten en den eersten aenval op de stadt *Ardebil* deden, met uitdryving van de Turksche bezetting, zonder wederstant te bieden. Aldaer rechten de Landschappen met den Koning een verbont op, van goet en bloet, voor hunnen Godsdienst, by den zelven op te zetten. Ten teken dezes heeft de Koning dusdanige mutsen met ploien of vouwen, die de twalef *Imamen* (of *Alys* nakomelingen, die by hen als Apostelen en hoofden van hunnen Godsdienst geeert worden) zouden beduiden, maken laten, en onder de krijgsknechten doen vereeren. Maer alzoo aenstonts aldaer zoo veel root-laken niet in voorraet was, had een schoenmaker te *Ardebil* d'eerste twalef mutsen van root *Saffien* gemaekt en den Koning vereert, die onder de voornaemste bevel-hebbers uitgedeilt wierden. Naderhand heeft ieder krijgsknecht, in dienst van Koning *Ismael*, zulk een mutse gedragen. Wanneer de Turken dit zagen, hebben zy de Persianen *Kisilbasch* of root koppen genoemt. Zulke mutsen worden by hen *Tatsch* of *Tag* dat 's *kroonen* genoemt. Derhalve sijn de Persianen wel te vrede, wanneer men hen *Kisilbasch*, dat is root of gout-koppen noemt. De noch overgeblevene nakomelingen van *Aly*, dragen ook zulke mutsen; maer zijn gemeenelijk met banden bewonden, en worden *Takie* of mutse genoemt.

Volgens *Della Valle* word deze rode bonet van *Ismael Sofi*, onder den tulbant gedragen, op de top met een tamelijk lange quast, die tot het midden van den tulbant uitsteekt, en rontom met twalef kleine vouwen omringt is, ter geheugenis der twalef nakomelingen van *Ali*.

Olearius. Dan hedens daegs dragen niet al de Persianen; maer de weinigsten, te weten, slechts de nakomelingen der gemelde bontgenoten en uit den geslachte van *Aly* en *Sofi* zulke mutsen: desgelijx laten zich ook niet al de Persianen zonder onderscheid *Kisilbasch* noemen; maer alleenlijk desselfs nakomelingen, als ook des Konings hellebardiers en de *Kurtzi* of boogschieters.

Zoo *Della Valle* getuigt, is de naem van *Quizilbasci* ook gemeen, niet alleen aen de bontgenoten en krijgsknechten van *Ismael Sofi*; maer ook aen 't geheel land of *Persien* in 't algemein: zoo wel als de twee andere namen, *Pars* en *Agiam*: hoewel de Turken en andere vreemdelingen dien zelven noch meer, dan de landzaten gebruiken: dies als zy zeggen, laet ons na *Quizilbasci* gaen, het even zo veel is, als of zy zeiden, laet ons na *Persien* gaen. Dan wanneer die kundig in de Persiaensche tale zijn, van eenen *Quizilbasci* spreken, zoo verstaet men daer by niet eenen gemenen Persiaen; maer eenen krijgs-man van *Persien*: niet-tegenstaende d'onkundigen het onder een verwerren.

Daer zijn ook tweederhande *Quizilbasci*: zommige zijn nakomelingen en erfgenamen van dezen eersten: welker staet en waerdigheid zoo lang als hun geslacht duuren: andere worden van tijt tot tijt door den Koning tot dien staet en waerdigheid verheven. Want al de slaven, van wat landaerd het ook zy, die in *Persien* komen en zich aldaer, gelijk de Janitzers onder de Turken, in de krijgs orde doen opschryven, worden *Quizilbasci*, en by gevolg eige inwoonders en edelen van den lande: beneffens al hunne nakomelingen. Ook wanneer de Koning eenen vreemdeling gunste wil bewijzen en eeren, dien maekt hy somtijts *Quizilbasci*, welk geschiet, hoewel zelden, met het opzetten van de *tag* of rode bonet, als een merk eener orde, door eigen handen des konings.

De *Quizilbasci* bestaen uit twee en dertig stammen, misschien om dat zy in den beginne uit twee en dertigderlei volken bestonden, met bystant der welke Koning *Ismael Sofi* zich meester van het Rijk maekte. Zestien dezer stammen worden rechte,

en

en zeſtien linke genaemt, uit oorzake d'een zeſtien altijd aen des konings rechte zijde, en de zeſtien andere aen zijn linke zijde zich bevinden: zoo in de veld-ſlagen, als in den optocht des heirs, in de *Divan* of raed-huis, aen des konings hof ter wacht, en eindelijk in alle vergaderinge en openbare handelingen.

Zoo *Don Johan van Perſien* gedenkt, zijn de ſtammen der *Chizilbaſſi*, als zoo veel edele huizen, of huisgezinnen, en de *Chizilbaſſi*, zoo veel als Hartogen, Vorſten, Mark-graven en Graven. Dan dit gevoelen wraekt *Della Valle*, met te zeggen, dat die gene huizen of huis-gezinnen, maer ſtammen zijn; even gelijk de ſtammen van *Iſrael*; hoewel die niet van zoo veel broeders van een zelfden vader afdalen, maer van verſcheide oorſprongen, gelijk hun namen genoegzaem getuigen: want die ten deele de namen der landen betekenen: als by voorbeelt, die van *Turkman*: ten deel ook d'eer-namen, of de namen van iet anders: die zy of zelfs verkozen, of door koning *Iſmael* in den beginne, ter eere van hun dappere daden, verkregen hebben: gelijk eigentlijk de ſtam der *Cepni*, dat is *dapper en getrou*, dien de koning hen gaf, dewijl zy zich in eenig voorval dapper en getrou hadden gedragen.

Ook verſtrekt het groot getal, welk de *Chizilbaſſi* uitmaken, een krachtig bewijs voor de ſtammen: daer-en-boven kennen die van een zelven ſtam geen maegſchap onder malkandre, en hebben niets gemeen dan den naem alleen. Voeg hier by het groot onderſcheid der ſtaten van luiden onder een zelven ſtam: want zommigen verſchijnen in den zelven, als die onder niemant ſtaen, gelijk *Chans*, *Sultans*, en *Beigs*, die by onze opper-vorſten kunnen geleken worden: andere en in groote meenigte zijn arm van ſtaet; ja zoo ellendig, dat zy byna niets t'eeten hebben, en zomtijts voor ſtal-knechten moeten dienen: dies niet tegenſtaende dragen zy den zelfden naem, dien men aen eenen *Sultan* of *Chan* van hunnen ſtam geeft.

Men heeft 'er ook luiden, die *Reaiet*, dat 'ſ *onderzaten*, of *Tat* genoemt worden: die als de ſlechte hoop, uitſchot en ſchuim der gemeente onder ons is: want de naem *Tat* word aen luiden van ſlechten ſtaet en als by ons het graeu of Jan hagel gegeven. Zoo men evenwel de de naem *Tat* wat nader onderzoekt, men zal bevinden, hy edeler, dan die van de *Chizilbaſſi* is: aengezien *Tat* de naem der genen is, die in rechte lijn van den ouden en waren ſtam der Perſianen afdalen: dies paſt hy niet alleenlijk aen het ſlechte volk, en luiden van lagen ſtaet: maer ook aen de rijkſten en magtigſten; ja tot aen zekere *Mirza* en Vorſten van den koninglijken huize: en eindelijk aen al de genen, die door vreze, of om redenen van ſtaet, of om eenige andere oorzake, den wapen-handel en beſtiering van ſtaet hebben verlaten, en zich uit het hof vertrokken. *Della Va.*

Inborſt, Wezen en Geſtalte.

DE Perſianen zijn van natuur met een braef vernuft en goet verſtant begaeft: ſcherpzinnig en leerzaem: waer door onder hen zich veel treffelijke Poëten bevinden, die uitſtekende werken maken. Houden in 't gemein de vrye kunſten in hooge waerde: zijn niet opgeblazen van geeſt, om hunnen naeſten te verachten; maer omgangkelijk en minzaem: dragen zich tegen elkandre en inzonderheid tegen vreemdelingen zeer vriendelijk, en zijn ook zeer eerbiedig en gaſtvry tegen de zelve: gebruiken in reden een zonderlijke hoflijkheid en ootmoedt. Wanneer zy iemant tot zich in huis willen verzoeken: zeggen zy: *Gewaerdig mijn huis met uwe tegenwoordigheid te veredelen. Ik geef my aen u ten offer. Ik leg my tot uwe voeten. Ik laet het model mijner oogen*

eenen weg uwer voeten zijn : en diergelijke. Zy weten zeer wel en wonder cierlijk hun woort te doen.

Zoo *Della Valle* nochtans getuigt, zijn zy onkundig in alle heusche bejegeningen, en bestaen al hunne byeen-komsten in eeten en drinken, zonder zy den mond openen, om een woord te spreken. Al hunne plichtplegingen bestaen in *Zijt wellekoom. Hoe vaert ghy ? Daer is uw toegeschikte plaetse :* 't welk zy dikwils ja tot walgens toe herhalen. Zijn doorgaens bod en plomp, echter niet alle gelijk ezels; hoewel redelijk. Weten veel dingen, en zijn niet onbedreven in 't beloop der wereltlijke zaken.

Olearius. De Persianen worden hedensdaegs by de Schryvers uitgekreten voor luiden, die de waerheid gaerne sparen, en houden eenen schier voor eenvoudig, die gestadig de waerheid wil zeggen. Ook is het geene schande by hen in 't Persisch te zeggen: *Drug Mikui :* of op Turksch, *Galan Diersen*, *Ghy spreekt leugen. Galantzi*, *Ghy Leugenaer* : zijn ook groote opsnijders. By ouds waeren de Persianen anders geschapen : want, zoo *Herodoot* getuigt:

Liegen word by de Persianen voor het schandelijkste gehouden. Ten tweede, iemant schuldig te zijn, ter oorzake, (om veel andere redenen voorby te gaen) een schuldenaer noodwendig zich met leugenen moet behelpen.

Zy zijn elkanderen getrou, ingevalle byzondere onderlinge vriendschap gemaekt is : gelijk by hen een gebruik is, dat zy zich met elkandre verbinden, trouwe vriendtschap en broederschap den tijd huns levens te houden. Dan zulx geschied niet, gelijk hier te lande, by den dronk; maer in volgende wijze:

Naerdien de Persianen veel van huisgezinnen en geslachten houden, komen eenigen, wat belangt de mansperzoonen, jaerlix eenmael te zamen: spreken van hunnen toestant, en verlustigen zich met een gastmael. Wanneer dan onder hen zijn, die elkandren zonderlinge liefde toedragen en bestandige vriendschap oprechten willen, zeggen zy : *Wy willen broeders worden.* Dit geschiet allermeest tusschen twee en twee persoonen. En aengezien broeders ook eenen vader hebben moeten, verkiezen zy eenen onder malkandre, op wien zy een goet vertrouwen hebben : vatten hem by de slib van de rok en zeggen : *Wy verkiezen u tot onzen Babba of vader.* En mag deez het hen ook niet afzeggen.

Deze drie vervoegen zich by den *Kalife*, dien ieder geslacht by zich geeft, kussen, ten teken des verbonds, zijne hand, en laten zich van hem inteekenen. D'een na den ander leit zich op den buik neder: eerst de vader en daerna de broeder. De *Kalife* slaet een iegelijk met de staf driemael op den ruch, en zeit op den eersten slach, *Alla* [a] : op ten tweeden *Mahumed*, op den derden *Aly*. Dan kussen zy den staf : waer mee het verbont en broederschap gebonden is. Zy houden dien vast en trou te zamen, ja meer als lijfelijke broeders en zeggen, dat zy eer en gelukzaliger zullen te samen komen, als lijfelijke broeders : dewijl zy geestelijke broeders geweest zijn.

[a] God.

Zy houden ook jaerlix een viertijd van broederschap op den vijfen twintigsten van Slacht-maent, ter gedenkenis van het geen *Mahometh* ten dien dage gedaen heeft, die zijnen behuuwden zoon *Aly* tot navolger en erfgenaem in het Kalifschap verklaerde. En verzoenen zich niet alleenlijk de vyanden met malkandre ; maer veelen onder hen, na het voorbeelt van hunnen wet gever *Mahometh*, nemen andere tot kinderen aen : welk geschied, met die geheel naekt tusschen hun vleesch en hemt te steken, en dan van daer onder het hemt weg te halen, als of zy gelijk natuurlijke kinderen uit hun lichaem voortquamen. Della Valle.

Op zulke vriendschap, te houden onverbrekelijk, en liever andere groote zonden te mogen begaen, hebben sy een spreuk gemaekt; hoewel sy die ook dikwils op gemeine vrientschap passen : welk luid, *Mei Buchur Munber Bussusan Oteschei ender Chirhesen*

Sakini But Chane Basch Merdum Asari Mekum, dat is, *Drinke wijn: steke de preekstoel in de kerke aen brand: steek de brand in eens Abdallen rok: laet u in een Gods-huis vinden:* (al welke hooge en verbodde zonden zijn,) *maer beledig uwen vrient niet.*

Wanneer zich iet toedrage, waer door onder de broeders een groote weder-warigheid ontstaen zoude, moeten zy op de zamen-komste des aenstaenden jaers weder verdragen worden. Als dan treet de beleedigde voor de deure van den beleediger, laet het hooft en de handen treurig neerhangen en staet zoo lang, tot dat de beleediger hem by zich in zijn huis tot driemael genoodigt heeft. Als dan gaen zy met malkandre tot de vergadering, laten oordeelen, wie de meeste schult heeft: en moet de verongelijker tot een verdrag een gastmael aenrechten, en werden, gelijk te voore, op nieu weder ingetekent.

Zy zijn goetdadig, dankbaer tegen die hen iet vereeren; maer gruuwsaem tegen hunne beleedigers. Kloekhertig: en by gevolg goede soldaten, en wagen dikwils koenelijk hun leven by oogschijnelijk gevaer. Na uitterlijken aenzien zijn zy ook tuchtig en schaemachtigh.

Men ziet niet licht eenen Persiaen staende wateren, maer hurken altijt op de hielen neer: en wasschen schamelheid en vingeren aenstonts weder af. Te dien einde zietmen op hunne hoogtijden en gastmalen aen heimelijke oorden altijt eenige water-potten staen. Kunnen zy anders aen een lopend water of beek komen, zy zetten zich daer zeer gaerne neer. Hierom worden zy van de Turken *Cher Schahei* genoemt, dat 's *Konings* (namelijk *Aly*) *ezels*: dewijl d'ezels altijdt, wanneer zy door een beek gaen, stal zullen houden.

De Turken daer en tegen worden van de Persianen *Seksunni* gegenoemt, of honden gelijk: dewijl zy aen de want pissen: welk gemeenelijk de soldaten en gemeine Turken doen: hoewel voorname en eerbare luiden ook alzoo zitten. Geen Persiaen noch Turk doet zijn gevoeg, met den ruch of ook 't aengezicht na 't zuide gekeert: naerdien zy in het bidden derwaerts hun aengezicht wenden: alzoo na dien oordt of hoek het graf van *Mahometh* staet.

De rechte zijde is by de Persianen d'eerlijkste of hoogste plaetse, gelijk by ons: ten tegendeele als by de Turken, daer de linke hand voor de hoogste plaetse gehouden word. *Della Valle.*

Zy nemen de tulbanden en mutsen niet af, 't zy wanneer zy bidden, of voor groote Heeren, ja den Koning zelf verschijnen: dies is heden niet meer in gebruik, het geen *Eusthatius* over *Dionys* schrijft: namelijk, zoo wanneer de Persianen eenen groeten willen, den tulbant van het hooft afnemen; maer de gewoonelijke plichtpleging van groeten bestaet in zich te buigen en de hand aen 't herte te brengen.

Zy achten het voor een onheuschheid aen eenen mensch van aenzien na zijnen naem en staet te vragen, of in zijn byzijn daer na te vernemen. *Della Valle.*

De Persianen zijn mager en sterk van leden, donker-bruin en geelachtig van aenzicht, en hebben in 't gemein kromme of haviks neuzen: gelijk men zeid d'eerste Persische koning *Cyrus* had: en diens wille den Persianen ook alle kromme neuzen zouden bevallen. *Olearius.*

De mans-persoonen laten het hair op den hoofde, welk zwart is, glat afscheeren, ja alle acht dagen: dan de *Seid*, *Mahomeths* nazaten, dragen op het hooft lang hair, welk *Mahometh* alzoo zou gedragen hebben. Maer zy dragen alle lange neerhangende knevels: en hoe langer zy die hebben kunnen, hoe liever het hen is.

Neerhangende knevels te dragen word by hen voor een zekere godsdienstigheidt geacht: want d'opgezette knevels, volgens hun zeggen, geven eenige verwaentheid te- *Della Valle.*

te kennen, en getuigen in eeniger wijze, dat men tegen den hemel wil strijden.

Dan zy laten de baert of 't hair aen en onder de kin en 't overig aengezicht afschrapen: uitgezeit de *Pyhrs*, dat zijn oude heilige luiden, die hun lijf met eeten en drinken kastijden: altijt bidden, en een goeden schijn van Godzaligheid toonen: waer over zy in hooge achting zijn. Deze laten ook d'onder en zijde-baert lang en breet wassen.

Het bevind zich ook een byzonder aert van luiden in *Persien*, die noit de boven baert of knevels laten afsnijden; maer lang over den mond neerwaerds als smulbaerden hebben hangen: deze worden *Suffi* of *Sofi* genoemt.

Aly, zeggen zy, had zijn baerd aldus gedragen, en willen dien ter eere hunne baert ook alzoo dragen. Waerom nu *Aly* zulk een smulbaert had, willen zy door deze volgende verdichte historie te verstaen geven. Wanneer *Mahomed* tot God in den Hemel gevordert wiert, steeg *Aly* ook hem na, en kloppende voor de poorte des hemels, wilde men hem in den aenvang niet inlaten. Maer op het zeggen hy waere *Schîr Chadda*, dat 's Gods beminde, liet men hem in. Daer zag hy toen, hoe d'engelen *Mahometh* met een kostelijken drank onthaelden. Wanneer hem ook een schale vol wiert toegereikt, had hy, voor het uitdrinken van zulk een kostelijken drank, de knevels moeten reinigen. Dies ware het zonde geweest, wanneer hy namaels een hair daer van had zouden afsnijden, en verwaerlosen laten.

Root hair mogen de Persianen ook doorgaens niet zien; hebben ook geen behagen in grijs hair; maer houden veel van kool-zwart hair: waerom by hen zeer gebruikelijk is het hair te verruwen.

Zy nemen zeker kruit met het zaet, welk zy *Wesme* noemen en van *Babylon* brengen, (*Olearius* schijnt het voor een het zelve met het *Securidaca* of bijlkruit te houden) mengen daer onder granaet-schellen, een weinig zeep, ratte-kruit of *operment*, kooken het in water, bestrijken daer mede het hair en wasschen het daer na met loge, waer in ongeleschte kalk gemengt is, weder af.

Zy vergaren ook het water, welk in 't voorjaer uit de gesnoeide wijngert-ranken vloeid, en bestrijken de mannen daer mede de knevels en de joffers haer hair: want zy willen dat dit water het hair lang doet wasschen en zwart maken.

De Joffrouwen hebben het hair, in verscheide tuiten gevlochten, achter en voor op de schouderen lang neerwaerts hangen.

De Persianen hebben ook zeer in gebruik, gelijk ook boven mate de Turken, de handen root-geel te verven; hoewel eenige slechts de vingeren en nagels maens gewijze: zommige verven de gansche handen en voeten, en zien'er uit als leertouwers. Zulk een verruwe moet ook op hoog-tijden opentlijk opgezet en den gasten omgedeilt worden.

Men zeit ook eenige de lijken, inzonderheid van Joffers, in gelijker wijze bestrijken, ten einde zy voor de twee engelen, hare onderzoekers, in het graf zeer schoon opgetooit moogen verschijnen. Dit verven geschiet met de dorre bladen van het gewas *Chinne* of *Alkanna*.

Eenigen, om de kleur een weinig bruinachtig te doen schijnen, wrijven de handen ten overvloet met versch loof van groote nooteboomen. Zulke verruwe kan over de veertien dagen vast op de huit blijven: of schoon de handen dagelijx met water worden afgewasschen.

Zy gaen en waggelen van d'eene zijde tot d'andere, als de gansen: en allermeest de wijven. En ziet-men weinigh Persianen, die eenen stemmigen en aenzienelijken gang of tret hebben.

Olearius meint zulx van hunne wijze van zitten her te komen: want zy alle, gelijk de snijders hier te

lande, met de benen kruislinx over malkandere onder 't lijf geslagen, plat op d'aerde neer zitten, en alzoo van kints been af de schenkels niet gelijk uit te strekken gewennen.

Dan indien dit wacchelen hier door zou ontstaen, mosten al de Oosterlingen, die, behalve de Sinesen, deze wijze van zitten hebben, dit gebrek onderwarigh zijn.

Hoerery.

Olearius. IN geil en onkuischeid geven de Persianen genen landaert iet toe: want behalve zy veel wijven nemen, hangen zy geweldig der hoererye aen. Ook worden in alle steden (uitgenomen *Ardebil*) opentlijk hoerhuizen gehouden, onder beschut der overheid: en moeten de *Kabeh* of hoeren voor die vryheid groote schatting geven.

Nooit worden groote gast-malen aengerecht, ja zelf ten hoove des konings niet, ter onthaling van vreemde gezanten, of daer op verschijnen, tot voldoening van alle vleeschelijke wellusten aen de gasten, zulke gemeine of lichte vrouwen, die ook vaerdig op danzen en vreemde lijfsgebaren te maken zijn afgerecht: behalve alleen te *Ardebil*, daer, dewijl het een heilige plaetse is, de koning *Schach Abas* openbare hoeren heeft laten uitdrijven.

De gasthouder bied by den drank zijnen gasten aen de zelve vrouwen na hun welgevallen tot verder lusten (want eerst wort by haer wel gedanst) te gebruiken. Die lust, vervoegt zich met eene in een daer toe bereide kamer, en komen daer na beide zonder schaemte weer uit: de gast gaet op zijne plaetse zitten, en de hoer weder aen haer dansen. Maer dien de weiery niet gevalt, nijgt zich tegen den gasthouder, met dank voor de goede aengeboden wille te zeggen. Zulke gemene vrouwen op gastmalen in te voeren, schijnt een aeloude gewoonte der Persianen te zijn: want als t'eener tijde de Persische gezanten by *Amyntas*, Koning van *Macedonie*, in een banket op 't heerlijkste onthaelt wierden, begeerden zy ook het vrouwentimmer te hebben, en spraken: *By ons Persianen is een gewoonte, wanneer wy groote gastmalen aenrechten, dan ook de byzitten, om zamen aen te zitten, in te brengen*: gelijk breder by *Herodoot* te lezen is.

Deze vrouwen, hoewel wulps en ongebonden van leven, werden niettemin in gelijke voorvallen tot 't gezelschap van eerlijke vrouwen toegelaten, om haer te verheugen. Koning *Sefi* zelf had etlijke zulke vrouwen, die hem in zijne luste dikwils ten dienste moesten staen. Men zeid Koning *Darius* oulinx drie hondert en zestig hoeren, in koninglijken optoisel, zeer ordentelijk met zich voerde, volgens bericht van *Kurtius*.

Het geen noch erger is, de schandelijke gruwel der Sodomitische of stomme zonde gaet by hen ook in vollen zwang en gebruik, een laster by ouds en voor veele eeuwen by hen gepleegt. Zoo *Herodoot* getuigt, zouden de Persianen het van de Grieken geleert hebben, en van den Thebaner Koning *Lajus* zelf. Hoewel de Persianen het voorhene gepleegt hebben, eer zy met de Grieken gemeinschap hadden. *Schach Sefi* wierd ook over dit laster verdacht gehouden, en by hem in andere niet gestraft, als blijkt uit het volgend: wanneer des jaers zestien hondert vier en dertig Koning *Sefi* de stadt *Erwan* ingenoomen had, bevond zich daer by ook een Overste, die een schoonen en eerbaren jongen had. Komende dees t'eener tijde, door den drank wel bestoven, uit 's Konings leger t'huis, wilde hy den jongen met gewelt t'zijner wille hebben; naerdien hem te voore etlijke malen met gemoede daer toe niet had kunnen krijgen. De jonge ziende geenen kans om het t'ontgaen, grijpt de dolk, die d'Overste na de wijze der Persianen in den rokbant of gordel had steken, en stoot den Overste door het herte, dat hy dood

dood ter neer zege. De Koning des verwittigt, doet den jongen voor hem verschijnen, die verhaelde hoe zich de zake had toe gedragen: met bidden voorts om genade. *Sefi* hier over heevig vertoornt, beval den jongen met honden te verscheuren: wanneer twee aengevoerde hem niet aengrijpen wilden; wierden daer toe twee groote Engelsche doggen gehaelt, die den jongen aenvielen en van malkandre reten.

Hier op ontstont een groote ongewoonelijke pest in 's Konings leger, met sneuveling van etlijke duizent zielen. Zoo *Della Valle* getuigt, ziet-men te *Kombru* zekre *Mahometaensche* verwijfde jongens, van den gordel af naer boven als mannen, en van den gordel af tot aen de voeten als vrouwen gekleet, opentlijk over straet loopen, om door onkuische gezangen en geil gebaeren de menschen tot gruwelijke daden aen te lokken, en door dit middel eenig winst te doen. Eenigen hunner zijn zeer lelijk, zwart en geel, ja noch lelijker, dan de gewoone inwoonders van 't land, en wonder schrikkelijk en afschuwelijk in d'oogen. Dat zy nu aen hunne vleeschelijke begeerten den toom zoo lang geven, daer toe heeft de valsche Profeet *Mahometh* geen kleine aenleiding gegeven, die de vleeschelijke lusten boven mate toegestaen heeft. Ja zy geloven, ook uit kracht van hunne leere, dat zulke wellust een groot deel der vreugde in't eeuwig leven zal zijn: waer door de Godsdienst by het eenvoudig volk des t'aengenamer gemaekt wort. Tot opwekking en versterking hunner geilheit, gebruiken zy allerhande middel: zy halen in hunne gelagen danzers en danserinnen, die met zeer lichtvaerdige en geile gebaren danzen, en hen de luste hier door ontsteken: want zy t'allen tijde groot vermaek in danzen scheppen. Veelen nuttigen ook zeer veel zeker hennipzaet en desselfs bladen, welk *Bangue* by d'Indianen genaemt word, en grote over-een-koming in kracht met de *Amfion* of *Maslach* der Turken heeft. Zoo de Persianen houden zou het de natuur versterken en de lust van byslapen verwekken: en word in deze wijze toebereid: De bladen afgeplukt, eer noch het zaet aen de steel komt, worden in de schaduwe gedroogt en tot poeder gewreven: dan met honig vermengt en balletjes zoo groot als duiven eyren daer van gemaekt. Hier van eeten zy een, twee, of drie en gaen dan hunnen gang.

Zy braden ook dit hennip-zaet, besprengen het met zout, en eeten het in plaets van een konfituur. Maer die zulk zaet nuttigen, hebben by eerbare luiden zoo een heel goede lof niet, en worden *Bengi Kidibengi* genoemt, dat 's *Hennip-eters*, en *verhoerde honden*: ja zeggen, dat dit zulk een groote zonde zy, als of iemant zijn eigen moeder op *Mahomeths* graf geschonden had. Maer die zich der geilheit overgegeven hebben, achten het niet groot.

Na het plegen van hunne lust genoegzaem, meinen zy, zoo zich strax uiterlijk weder reinigen, het niet veel te beduiden hebbe. Hierom heeftmen zoo veel gemeene badstoven aen alle oorden, daer in zy zich met hoopen, en aenstonts na het byslapen laten vinden. Eenigen, die in het bat niet kunnen komen, begieten het gansch lijf met water. Ten dien einde hebben zy aen zekere plaetse in huis altijt water in voorraet gereet staen.

Kleding.

Olearius. DE klederen hangen hen los en flordig of ruim om 't lijf, en schijnen van verre in de zelve wel wijven. Waer door nu de Persianen tot zulk half wijven dragt gekomen zijn, daer van geeft *Diodoor* berecht: namelijk dat de zelve van de Koningin *Semiramis* zou ingevoert zijn.

Volgens *Della Valle* is de kleding der Persianen een weinig verscheiden van de kleding der Turken: want z'is

enger, flechter, en boven meer deurgesneden. Het onderkleet, welk alleenlijk op het hemt gedragen, en om haere kortheid niet gezien word, is gemenelijk van zeer fijn Indiaensch katoen, zeer cierelijk met opgedrukte bloemen of afbeelselen van verscheide verruwen gestoffeert.

Della Valle. Het zomer boven-kleet, welk langer is, en alleenlijk gezien word, is zeer effen gemaekt, en eng by den gordel, en strekt neder tot over den buik: daer men het dan los laet hangen. Het heeft lange en geploide armmouwen: word van den gordel neerwaerts al ruimer, gelijk een klok, en staet een weinig gespannen, ter oorzake het met katoen gevoert en gevult is. Het komt eindelijk tot op de kuiten, daer het op zijn wijdste is. Dit boven-gewaet is gemeenelijk van fijn eenerlei-verwig Indiaensch lijnwaet, gemaekt van katoen en zijde: welk, wanneer 't nieuw is, geen minder glans heeft als satijn: en is *Kotoni* geheten.

Het boven winter-kleet is gemeenelijk een zeer korte rok, gemaekt by na gelijk een kasak: dies den ruiters die niet verder hangt, dan tot op de stuit of ruch van 't paert tot beter verweering en bequamer hanteering der wapenen. Het gemeen volk draegt de zelve een weinig langer; hoewel niet tot over de knien. Deze rokken worden gemeenelijk van laken, by wijle, doch zeer zelden, van zijde en goude stoffen gemaekt, en by na alle met bonte vellen, daer de Persianen grooten overvloet van hebben, gevoert: daer en boven met zekere zijde koorden en quasten, anders van verruwe dan het kleet, verciert. Zoo wel de krijgsknechten, als 't gemeen volk, gebruiken tweederhande dusdanige boven-kleden.

De mannen dragen op het hooft een groote tulbant, *Mendil* in 't Persisch geheten, gemaekt van katoene of zijde banden of winselen over malkandre gewonden: die gemeenelijk met bonte strepen doorwrocht: en enige

nige

nige met goud draet doorweven zijn, tot de lengte van zes of achtien el.

Zoo *Della Valle* getuigt, zijn de tulbanden van gespikkelde stoffe, op een witte gront van katoen lijwaet, en zelden gantsch wit. Luiden van staet dragen dikwils die met gout en zilver gestikt zijn, hoewel de meeste slechte en gemene, na eens ieder zinnelijkheit. Deze tulbanden zijn altijts zeer groot en breet en van een vreemd fatsoen: zoo dat men de muts, die onder den tulbant op 't hooft gedragen wordt, niet zien kan.

De Persianen maken in het hooftdeksel geen onderscheit tusschen personen, gelijk onder de Turken geschiet (zulx de kristenen zoo wel als de andren gelijke klederen en tulbanden mogen dragen, als d'andere Persianen) uitgezondert in zekere rode mutse, die zy *tag*, dat is *krone*, noemen. Deze is een byzonder teken van adeldom en staet, die in de krijgsorde gehouden wordt: maer men draegt die zelden, en alleenlijk in byzondere gelegentheden. Ook de nakomelingen van *Aly*, hun grootste Profeet naest *Mahometh*, dragen mutsen, met hoge spitsen, als die van een tooren. 's Winters tegen de koude, draegt men gewoonelijk onder den tulbant een groote lange en spitse muts, met bont gevoert, daer af het einde boven in 't midden tot de windselen van den tulbant uitsteekt: en dekt beneden door hare ruimte 't geheel hooft en de ooren, tegen de felle koude.

Olearius. De tulbanden der geestelijken, inzonderheit der *Hafis*, zijn in 't gemein wit, gelijk ook hun ander gewaet. Zommige laten achter aen den tulbant een slib van een halve elle neerwaerts hangen: andere niet.

De *Seids*, dat is, die zich roemen van *Mahomeths* geslacht gesprooten, en desselfs nakomelingen willen zijn, dragen zulke slippen van groene kleure, of zijn gehouden die te dragen: hoewel eenige uit hovaerdye dezelve aflaten.

Etlijke Persianen, ook groote Heeren, dragen ruige mutsen, van binnen en buiten met gekrulde *Bucharische* schapen-vachten overtrokken. Aen d'opslagen hangt de wol zo zacht als zijde over vingers lengte neerwaerts. Zulke mutsen worden daer te lande zoo hoog geacht, als hier de kastoor hoeden: ook gelt en eenige, zoo schoon is, over de zestien rijxdaelders. Deze tulbanden en mutsen worden des winters en des zomers gedragen.

En is te verwonderen, hoe zy des zomers in zoo groote hitte in zulke dikke tulbanden en mutsen 't hooft zoo warm houden kunnen. Ter oorzake van het hooft aldus te gewennen, blijven de Persianen week van hooft, en kunnen niet lang bloots-hooft blijven, en gansch geen koele lucht verdragen. Gelijk zulx ook *Herodoot* bevestigt, en de weekheid hunner bekkenelen op de tulbanden leid.

Edelen dragen een slag van tulbanden met zekere hooge pluimaedje, verrijkt en bedekt met edele gesteenten en peerlen. Aen den tulbant of mutse kan men edelen van andere onderscheiden: want edelen alleen mogen op de zelve twaelf punten dragen, die d'eerste *Sofi* aen den tulbant gevoegt heeft. *Don Jan van Persie.*

Zy dragen lange rokken, die hen tot op d'enkelen komen, 't zy van katoen, of zijde, en alle bont geverft. De katoene rokken zijn gemeenlijk met menigerlei kleurighe bloemen verciert, die daer op gedrukt en geschildert worden: en met boomwol doornaeit, gelijk de Japanse rokken met watten. Zy worden in het dragen voor over malkander geslagen, en onder den linker arm toe gebonden, en om de lenden met een band of gordel van vier el, *Tzarkesi* genaemt, omgort. Luiden van eenig vermogen hebben over deze noch een andere zijde gordel, *Schal* geheten. Deze en de banden of stoffen der Tulbants worden hen van d'Indianen toegebragt, die beter en duurzamer van verruwe zijn, als die van *Persie*. Maer een *Molla* of Priester, die zulke zijde banden draeght, moet de zelve, wanneer hy voor de *Mehere* staet, en bidden wil, uit ootmoedigheid tegen *Olearius.*

God,

God, afleggen. In deze banden dragen zy by wijle een dolk, mesch, neusdoek, gelt, en een schryver zijn schrijf-tuig, en ook brieven. Over deze rok dragen eenighzins voorname luiden, ook de Koning zelf, een korte rok, *Kurdu* geheten, zoo hen ook slechts tot op de heupen komt, zonder mouwen; maer heeft voor neerwaerts opslagen met zabel bezet of behangen. Wanneer zy uitgaen of rijden willen, hangen zy over zulke klederen een andere rok, gemenelijk van zijde, en met goude bloemen doorwrocht. Deze rok word *Jakub Cahni* genoemt, na zekeren Koning van dien zelven name, die de zelve allereerst opgebragt heeft te dragen.

De broeken van katoen lopen onder de knie spits toe, en raken tot op d'enkelen. De broeken worden op het blote lijf gedragen, en met een snoer of lind aen ploien geregen. Hier over hangt de hemde, welke geme- *Della Valle.* nelijk root-gestreept is. Zy rijgen de kleeren op de borst en ter zijde toe, met oranje-verwige rijg-veters.

De kousen van mannen zijn van fijn laken onfatsoenelijk gesneden, gaen licht uit, en flodderen om de beenen. Eenige dragen dezelve van groen laken, het geen den Turken een gruwel in d'oogen en ook een stuk van tweedracht in hunnen godsdienst is. Want de Turken zeggen, dat *Mahomet* zijne mutse van groen doek zou gedragen hebben: welke verruwe de Persianen ontwijden, en aen de voeten dragen.

Della Valle. Wijders, al de kleederen zijn van verscheide kleure of verwe; de gemene, als blaeuw, groen en diergelijk, is'er niet geacht, maer wel zee-groen koperroot, donker-groen en andere. Onder alle verwen, by hen in 't gebruik, is d'edelste zekere inkarnate, die geheel van vuur, of zoo hoog root als de bloem van een granaat-appel schijnt: zy noemen deze kleure *Al*. Onder de donkere verruwen is ook zeer duister groene voor eenige jaren by hen opgekomen, die zy *Nesti* noemen, van den naem van zekere olie *Nesti*. De schoenen, *Kefs* geheten, loopen voor spits toe, en hebben zulke laege en kleine hiel-leeren, dat zy strax en zonder moeite daer in en weder uit kunnen treden, als of het muilen waren: hoewel met hooge hielen, en onder met yzer beslagen. Wanneer zy in hunne zalen of vertrekken gaen of zitten willen, laten zy altijts, gelijk ook de Turken doen, de schoenen voor de deure staen: waer door men voor deuren van gerecht of raet-kamers, ten hove, zoo een groote meenigte van schoenen ziet, als of het in een schoen-makers winkel waere. Gemeenelijk wort een opziender over de schoenen gestelt, die met een riet, in vorm van een gaffel, den luiden, in het uitgaen, ieder zijne schoenen toereikt.

Den Persianen is geoorloft ook groen te dragen (hoewel den Turken, zo strengelijk verboden,) niet alleen op 't hooft en aen de klederen; maer ook aen de schoenen, die zy dikwils groen en van andere verruwe dragen.

De gordels dienen ook onder de *Della Valle.* Persianen tot merken van eere: en na de stoffe oordeeltmen van den rang van dezen en genen: want de met zilver doorwrochten zijn onedeler, dan die van gout: die met edele gesteenten bezet zijn noch edeler: en onder deze laeste houtmen de gene, die de edelste zijn. Zulx een ieder rang in het paleis des konings heeft, na zijnen gordel.

Volgens *Della Valle* omgorden de Persianen zich gemenelijk zeer laeg, en byna onder den buik, met twee gordels op malkanderen. De langste van deze twee is van zekere zijde-stoffe gemaekt, tamelijk breet en zeer lang, die zy drie of viermael om 't lijf slaen. Eenige zijn met strepen gewerkt, zomtijts met gout doorweven, zomtijts zonder gout: maer cierlijk met loof-werk en andere fraeiheden tusschen de strepen ingewrocht. Zommige gordels zijn dubbelt of in twee byzondere stoffe gescheiden, zonder eenige vercieringe of loof-werk. Aen d'eene zijde is de gront van eene verwe, en aen d'andere van een andere streeps-gewijze, tot groot cieraet.

d'Ande-

d'Andere boven gordel, die zy boven den grooten binden, is korter, smalder, en van eenerlei verruwe. Deze is ook van zijde of gemenelijk slechts van kemels-hair of katoen gemaekt; hoewel daerom niet minder geacht, als die van zijde, dewijl zy dikwils kostelijker en dierder zijn.

Della Valle. De kleding der gemeine vrouwen is zeer slecht en zonder verciering: hoewel rijken die van laken, zijde en met gout doorwrocht, en van verscheide aengename verruwen dragen. Zy is ook enger dan die van de Turksche vrouwen, en cierlijker van gestalte.

Het is den genen, die in ondertrou zitten of trouwen, geoorloft een gordel en pluimaedje te dragen, welk ook een teken van adeldom is.

Olearius. De kleding der vrouwen is noch dunder als die van de mannen, en om 't lijf niet gebonden. Zy dragen broeken en hembden, na de wijze der mannen. De kousen zijn gemeenelijk van rood en groen fluweel, gout laken, of andere kostelijke stoffe. Hebben op 't hooft geen byzonder cieraedje. Het hooft-hulzel is gelijk dat van de vrouwen van *Babylon*, en van vooren op een zelve wijze vast gemaekt; maer hangt van achteren ter weder-zijde tot op d'aerde: daer die van *Babylon* het slechts van d'eene zijde hebben neerhangen. Zy laten het hair in vlechten of hairlokken voor en achter neerwaerts hangen: of alleen twee, die hun begin van den kruin des hoofts nemen en zich zonder onderscheit aen wederzijde verspreyen. *Della Valle.*

De wangen en kin zijn rontom met een of twee snoer peerlen omgeven. Of zoo *Della* schrijft, dragen zy een rijg van peerlen niet aen den hals, maer op verscheide plaetsen hier en daer bezijden 't hooft, tot beneden de wangen. De vercieringen van gesteenten komen met die van de *Babylonische* vrouwen over een.

Jonge dochters dragen ook in het rechter neus-gat een goude ring, met edele gesteenten, en vercieren de vingers met goude ringen en d'armen met brede zilvere banden, zoo dun als blik geslagen. Volgens *Della* is de kleeding der Persiaensche vrouwen zeer eng, en onder de billen met een band toegebonden.

De mans-perzoonen mogen, uit kracht van *Mahomeths* wet, geen goude ringen aen de vingeren dragen; maer wel van zilver.

De vrouwen van staet en eenig aenzien gaen na de wijze der Oostersche landen op straet met een lange witte doek voor 't aengezicht, die haer van 't hooft af tot op de voeten hangt, en hebben alleen by het gezicht een opening, daer zy naulix kunnen deurzien.

Volgens een aeloude gewoonte gaen de vrouwen in d'Oostersche landen altijt met bedekten aengezichte en vertoonen het noit. Dit geschiet niet zoo zeer uit bewijs van eenige eerbiedigheid, gelijk eenige willen: nochte uit jaloersheid van hunne mannen, of uit kracht van eene vaste wet onder de Mahometanen; maer veel meer uit haere verwaentheid en hoogmoed: naerdien zy haer inbeelden, dat ieder niet verdient haer t'aenschouwen en haer aengezicht te zien. Want voor de Leere van *Mahometh*, gingen d'afgodische vrouwen van *Arabien* en *Mezopotamie* altijt met gedekten aengezichte. Ook gedenkt *Peter Bizarrus*, in zijn aeloude Historien van *Persien*, eener gemalin van zekeren Koning *Tyridates*, die met haeren man te paert in *Italie* quam, en het aengezicht met een hooft-deksel geheel van gout bedekt had. Voorts bevestigt de hedendaegse gewoonte dit gevoelen; gemerkt een groote Mevrouw, in tegenwoordigheid van eenen man van hoogen staet, gelijk voor eenen Koning of voor een anderen treffelijken Vorst haer aengezicht ontdekt uit eerbewijs, en om aen hem te betuigen, in hoe hooge achting zy hem houd. Maer noit zal een vrouw haer aengezicht ontdekken voor haers gelijken of haeren minder: schoon hy niet van 't graeu; maer van aedel, en zeer gemeenzaem in haer huis is, en dikwils met haer gesproken heeft. Ten tegendeele sy sal haer zonder schroom aen een geringe mensch van haer huisgezin, of die buiten is, met ontbloten aengezichte vertoonen; naerdien zy dusdanige luiden niet hoog acht. Een vrouw van lagen staet schroomt ook niet haer aen eenen ieder, wie hy ook zy, grooten en kleinen te vertoonen, om datzy deze eere niet groot acht, die de grooten zoo zeer behartigen.

Die van *Mazanderan* en d'oude *Gauren* gaen met ongedekten aenzichte; desgelijks door geheel *Persien* alle de vrouwen van geringen staet.

Wanneer voornaeme luiden de klederen een weinig besmot of bevlekt hebben, moeten die aenstonts afgeleid worden: maer gemene laten die gemenelijk alle weken weder uitwassen. Staet-jongens of lakeien dragen gene livreien: want het daer te lande geen gebruik is; maer ieder hunner is gekleet met verscheide verwen en stoffen: der welke zommige met gout en andre met silver verciert zijn.

Huishouding, Spijze en *Drank.*

IN 't gemein hebben de Persianen geen kostelijke huishouding: want kelder en keuken te verzorgen, zoo men niet veel wijven heeft, vereischt geen groote onkosten.

Behalve rijs is de voornaemste spijze vleesch, welk men overal overvloedelijk vind, uitgezeid te *Ispahan*: dewijl aldaer een zeer groote meenigte van volk is, en de lijftocht uit andere oorden moet gebragt worden. Zy houden in 't gemein niet van overvloedige gerechten; maer laten zich met weinigen genoegen. Dies is niet waer, 't geen *Peter Bizarrus* hen te last leid, dat het vleesch by de Persianen, door hun vraet en gulzigheid in 't eeten, zoo dier is: want d'ouden, volgens

zijn schryven, willen des daegs viermael verzadigt zijn: wat zouden dan de jongen niet doen? Dan tegen *Bizarrus* stel ik *Justinus*, ook *Athenæus*: die zeggen: *dat de Persianen weinig spijze en veel banket gebruiken*: desgelijx *Alexander* van *Alexander*. By deze drie voeg *Olearius*: volgens wien veelen hunner des daegs naulix een rechtschapen maeltijd houden: en eeten daer buiten een weinig boter, kaze en tuin-vruchten. Men ziet'er ook, die tweemael des daegs gekookte spijze eeten. Het voornaemste gerecht, welk zy hen altijt eerst laten opdisschen, is slechte opgewalmde of gekookte rijs, *Plau* of *Pilao* by hen genaemt, waer op in 't gemein gekookt schapen vleesch leid. Zy bereiden ook de rijs op verscheide wijze toe: doen daer onder korenthen, amandelen, verwen de zelve met zap van granaten of kersen, ook met safraen, en bywijle is de rijs in een zelve schotel ieder van verscheide verwe. Ook schaffen zy boven op de rijs, gebrade hoenderen, visch, spinaesje, zuur zap en witte kool: want van roode of bruine kool houden zy niet.

Olearius.

In *Ispahan* heeftmen weinig versche visch, en meest gezoute, ter oorzake van haer verre afgelegentheid van zee, en de beek ontrent *Ispahan* geene gemeenschap met de Kaspische heeft, en zich in veele kleine beekjes verdeelt. Daer is allerlei slag van gevogelt, welk zy ter tafel opdisschen, behalve kalkoenen. Ten tijde van *Schach Abas* bragt zeker *Georgische* koopman eenige van *Venetien* na *Ispahan*, en verkocht het stuk voor een *Tumain* of zestien rijxdaelders. Velt-hoenders en Fesanten zijn 'er in overvloet. Wel word de rijs in stede van broot gegeten; maer hebben ook verscheiden slag van broot of koeken, gebakken van terruwe: als daer zijn *Komasch* of koeken van drie vinger dik en over een elle lang: *Lawasch* zijn ronde koeken van een duim dik: *Peaseke-sche*, koeken van een elle lang: zy worden aen huis-ovens of *Tenurs* geplakt, en met vijf vingeren (waer van zy ook den naem bekomen) in voorens gestreken.

Senged worden aen ronde keisteenen, met welke zommige ovens zijn opgezet, geslagen, en zijn hier door bultig of hol: *Jucha* zijn dunne koeken schier als perkament of oblie, omtrent een elle lang en by na zoo breet. Deze worden eerst in plaets van zervetten of tafel-doeken gebruikt, en vegen de vette vingeren daer aen: dewijl zy de rijs tusschen de vier voorste vingeren uit de schotel nemen, en daer mede in den mont brengen: trekken ook met de vingeren het vleesch van malkandre: want zeer zelden worden messchen of vorken by t'eeten op tafel gebragt. Wanneer zy zich in dezer wijze van de *Jucha* gedient hebben, wordenze aen stukken getrokken, eenige stukken vleesch of rijs daer in gewikkelt, ook eenige slechts bloot opgegeten. Tot zoppen gebruiken zy lepels, hoewel niet van zilver, maer alle van hout (ook op des Konings tafel) aysgewijze gemaekt, en met een dunne steel van een halve el lang.

Olearius.

De Persianen gebruiken gene lepels; maer in plaets van die de hand: buigen en krommen de vier vingeren op een byzondere wijze.

Della Valle.

By de grooten, wanneer maeltijt zal gehouden worden, spreitmen een *Sofra* op de vloer, dat's een doek zoo groot als de geheele kamer is, en geschildert. Men gebruikt 'er gene zervetten, om de handen aen te vegen, of voor 't lijf te doen: maer ieder, volgens 's lands gewoonte, zijn neusdoek, die zy gemenelijk aen den gordel dragen en van geschildert lywaet zeer groot gemaekt en met zijde of gout verciert zijn. By de grooten wort gemenelijk de spijze in de keuken bereit, zelfs in 't byzijn der genen, die eeten zullen: welk geschiet niet zoo zeer om gemaks halve, als uit vreze voor vergif.

De drank is by de meeste, inzonderheit by den gemeinen man, slechts water: by wijle met *Duschab* en een weinig edik vermengt. Dan of schoon de wijn niet duur is, zoo onthouden zich evenwel velen, uit kracht van *Mahomets* wet, die den zelven verbiet te drinken, ganschelijk van wijn te drinken. Gelijk ook de *Hatzi*, dat

is, die te *Mekka* en *Medine* by *Mahomeths* graf ter beevaert zijn geweest, moeten ook den ganschen tijt huns levens genen wijn drinken.

Men vint evenwel velen onder de Persianen, inzonderheit die ten hove leven, die groote lief hebbers van den wijn zijn: Ja meinen dat de zonde van dien te drinken hen door het zelve middel kan vergeven worden, als d'andere zonden. Ook is het niet schandelijk met wijn bestooven te zijn: en gebeurt by wijle dit den Koning zelven: want de wijn is in *Persien* niet verboden, naerdien alle menschen in *Persien*, schoon zy *Mahomeths* leere volgen, onbeschroomelijk wijn drinken. Dies laten zy dien vocht lustig inschenken.

Volgens *Della Valle* drinken de Persianen zeer weinig op hun maeltijden wijn, en maken naulijx hen tong nat. De kroezen, daer zy uit drinken, zijn schalen, gelijk schottels gemaekt, hoewel niet zoo groot. Zy dwingen nooit iemant tot drinken: en hoewel men, volgens gewoonte, rontom gaet, en eenen ieder de schael aenbied, zoo laeten evenwel, die niet drinken willen, dezelve voorby gaen, zonder hier over voor plomp en onbeleeft geacht te worden.

Des jaers zestien hondert twintig deed Koning *Abbas*, die te *Ferhabad* door het al te veel wijn drinken in een dodelijke siekte gevallen was, hier over den wijn onder alle de *Mahometanen*, in *Ispahan*, by brieven verbieden: welk ten zelven dage en in de volgende met het geblaes der trompetten op alle kruis-straten afgeroepen wiert. Dies niet tegenstaende kregen d'Armeniers, Georgiers, Franken en andere Kristenen verlof van zoo veel wijns te drinken en te maken, als hen zou believen, met beding van noch voor gelt noch ter schenk de minste druppel aen de *Mahometanen* te geven, op pene van 't leven; zoo te verbeuren by de genen, die den wijn gedronken, als die den zelven aen hen verkocht of gegeven hadden.

Met grooten yver wierd deze wet, ten minsten in 't openbaer, by alle de Mahometanen onderhouden, ja zelfs by de grootsten, niet alleen te *Ispahan*; maer in alle de landen des Koningrijks. Ook hebben veelen, om het overtreden dier wet, met gruuwzame straffen 't leven verlooren, zonder zy zich met geld of eenige andere middelen konden bevryden, ter oorzake de Koning zeer streng in het onderhouden van zijne geboden was.

Men goot dan den wijn-drinkers in den mond en keel gesmolte loot; en opende den buik den geenen die den wijn aen hen verkocht of gegeven hadden. Een strenge en lastige wet was dit voor de Mahometanen, en inzonderheid voor de hovelingen onverdragelijk. Derhalve keerden deze zich tot den *Aga Chizi*, d'aenzienelijkste onder des Konings gunstgenoten, en tot andere Grooten aen des Konings Hof, om den Koning deze wet te doen herroepen, met belofte van een groote zomme geld ter erkentenis te geven. Dan te vergeefs: en bleef de Koning pal by zijn genomen besluit. Wanneer de Mahometanen de Kristenen zagen wijn drinken, verzuchten zy zeer zwaerlijk uit het binnenste huns herten, en lieten veel woorden vol nijt en bitterheid uit hunnen mond gaen: naerdien zy hunnen staet erger, dan dien van de vreemdelingen oordeelden.

Zoo *Della Valle* getuigt, die zich toen in *Persien* te *Ispahan* bevond, wierd zijn huis meer, dan gewoonte was, bezocht, ook zelfs door de Grooten, uit oorzake van het voorrecht, welk de staet van gast des Konings aen hem gaf, niet alleenlijk van onbeschroomdelijk wijn te drinken; maer ook om den zelven aen de Mahometanen, die hem bezochten, te schenken, ingevalle zulx in bescheide eerbaerheid geschiede, zonder buiten te komen, en op de straten dronken te schijnen. Ook wierden zy by den zelven door den wijn der wijze bevangen, dat zy ten zijnen huize te bedde mosten gaen leggen, om t'onnuchteren: want zy niet dronken te voorschijn derfden komen, of zich voor d'oogen der menschen vertoonen.

Ook dronk de Koning zelf wijn; hoewel in 'theimelijk, en zeer weinig, om geene ergernis aen zijne onderzaten te geven, onder voorgeven van de noot hem dwong dagelijx een zeker getal van glazen in te drinken, volgens last der genees-meesters aen hem.

Eenige der grootste en voornaemste luiden van staet, hoewel in kleine getale, kregen, met aen hem te vertonen van gelijke redenen te hebben om wijn te drinken, ook daer toe verlof, op voorwaerde van zulx heimelijk te doen, zonder aen iemant aenstoot te geven. Men dronk ook zonder schroom in het byzonder landschap van *Persien*, daer *Sciras* de hoofdstad van is, wijn tot zaetzaemheit toe, ter oorzake d'inwoonders, die den Koning zelden in hun land zagen, en hem noch minder erkenden, zijn bevelen in de wint sloegen, en alleenlijk den *Chan* van *Siras Imankuly* groote liefde toedroegen. In de andere Landschappen derfde men naulix den naem van wijn noemen.

Della Valle. In het geheel land ontrent *Ardebil* valt geen wijn, eensdeels uit oorzake van de koude; ten andere, om dat de *Sceichavends*, dat 's *Scheichs nakomelingen*, daer gene wijn-stokken willen planten, uit een waen-geloof van groote zonde te zullen bedrijven, zoo zy zulx bestonden: te weten, in zulk een heilige plaetse, als deze, de grafstede van *Scheich Sofi*, de heropbouwer hunner Leere, welk na die van *Mahometh* te *Mecha*, en na die van *Aly* en *Hussein* onder de Persianen voor de waerdigste van alle bede-plaetsen gehouden word. Dies men te *Ardebil* zelden wijn vint, en niet dan in 'theimelijk, onder de minst waengeloovigen.

Olearius. In de koken worden gebruikt potten of ketels van kley-aerde, ook van koper, hoewel vertint, die by eenigen zeer gevoeghelijk op de heert ingemetselt zijn. De schotelen zijn ook van koper, zeer fraei en aertig gedrait, en overal glat vertint: zulx zy van zilver schijnen gemaekt te zijn. Men gebruikt'er ook veel porceleine schotelen en ander vaetwerk. Op de dorpen vintmen meest aerden vaetwerk, uit leem-aerde gebakken.

In al de steden dezes Koningrijks, zietmen vele huizen en winkels, daermen gaere spijze verkoopt. Zoo gemeen is dit gebruik, dat ook luiden van staet, ja de grootsten zelfs, die kokken in hun huis hebben, als zy een lekkeren maeltijd willen houden, en iet smakelijks hebben, onbeschroomdelijk uit deze winkels spijze laten halen: want de spijze wort'er zeer wel toegemaekt.

De gerechten, die zy met boter braden, schijnen beter gestooft, dan gebraden, en in den beginne walgelijk van smaek; maer vallen door de gewoonte smakelijk. Het grootste deel der gerechten is na de wijze der Indianen en Portugesen toe-gemaekt. *Della Valle.*

Men heeft'er ook zekere spijze *Perian*, in d'oven gebakken, en *Karik*, op d'Indiaensche wijze bereit.

Men eet'er ook gekonfijte konkommers, die zeer smakelijk op de tong zijn, en in de hitte des zomers grootelix verkoelend.

Daer is ook zekre lekkernye, *Paluda* geheten, gemaekt slechts van *Ameldonk* of *Amelkoren*, in maniere van een taert, zoo wit als sneeu: of men bestrijkt haer, om des te aengenamer te zijn, met safraen of mengtze daer onder. Dan wort de taert aen kleine stukken gesneden, en in een porceleine schotel, en daer by rozen-water en zuiker in overvloet gedaen; beneffen een groot stuk ys. Het ys smelt in 't rozen-water, en doet ook de suiker smelten: uit welk mengsel een aengename vocht ontstaet, die voor den mont koel en welriekend is. Tot meerder geur worden daer by gepelde amandelen gedaen, aen kleine stukjes gesneden, met porcelein kruit vermengt: welk zeer verkoelend en een goede smake geeft. Dies deze gemengde vocht, met de stukken van de taert in een zelve schotel gedaen, gezamentlijk spijze en drank verstrekken, wel voeden, ook geurige zap en smaek hebben en zoo kout als ys zijn: en by gevolg een der beste hulp-middelen tegen de hitte van den zomer.

Della Valle. In groot gebruik is'er ook de Dragon, en word noit tafel ter maeltijd gedekt; 'ten zy men, neffens het broot en zout, ter zelfster tijd een groote meenigte van dit kruit op tafel spreit. Het word in't begin en op het einde van de maeltijt gekauwt, om de lust van eeten te verwekken. De meeste gemeine man hout daer mede een groot deel van hun middag en avontmael, zonder eenige andere spijze daer by, dan broot in zekere vocht *Sechien* geweekt; die van wijnedik en zuiker gemaekt en dagelix over straet in zekere vaten te koop gedragen wort. En deze vocht is niet alleen aengenaem in den mont, maer ook zeer voedsaem in de mage: stilt de dorst en dient tegen de hitte en ontsteking der ingewanden.

Men gebruikt in de zuiderlijke landen, en voornamelijk in de gewesten ontrent *Ormus* veel kruiderye in de spijze: ook brandewijn en andere hete vochten: desgelijx zekere hete drank *Iarkin* genaemt, die op het eiland *Java* en in al de zuiderlijke gewesten van d'Oostersche Landschappen in groot gebruik is.

Dit geschiet, zoo de verstandigste daer te lande oordelen, niet om de smaek alleen; maer ook om de mage door hete gerechten en dranken te versterken; dewijl door de schadelijke hitte van buiten op de lichamen, en door d'ongetemperde lucht des lands, de natuurlijke warmte zich zoo wijd uitstrekt en verbreit, dat zy den mensch doet beswijken en in onmagt vallen.

Ten tegendeel in de Noortsche landen, trekt de natuurlijke warmte door de groote koude naer binnen, tot kracht en versterking des lichaems.

Het zout, welk de Persianen te landwaerts in gebruiken, is meest berg-zout; welk zy zeer hoog achten: hoewel aen de zee ook zout valt. Tusschen *Ispahan* en *Ferhabad* leggen zeer groote zout-vlakten of velden van vijf mijl lang: welke zeer wit en goet zout geven, om te eeten: dan wort niet gebruikt, door den overvloet van het ander. De gront van deze velden is effen en wit en niet anders dan zuiver zout, en by gevolg onvruchtbaer. In den aenvang evenwel, daer hy niet wit schijnt, vintmen hier en daer wortelen van zeker droog en geel zout kruit. Des zomers is dit gewest zeer droog; maer leit des winters gemeenelijk onder, door de geduurige regen: en staet zomtijts het water, welk zout is, zoo hoog tot aen d'enklaeuwen der paerden. Behalve het ongemak van 't water, wort 'er het lant in dien tijt zeer week: waer over men daer zeer zwarelijk kan doorkomen, ten zy met lijfs gevaer: want zoo men slechts een weinig van den rechten en gebaenden weg afraekte, men zou zonder twijfel in slijk-kuilen vervallen, daer men niet, dan zeer zwaerlijk, zou kunnen uitkomen: dies komen daer zomtijts niet alleen menschen; maer ook peerden en kemels te sneuvelen. Tot voorkoming dan van ongevallen, en veiligheid der reizers, zijn op zekere wijte van elkandre, zwarte steen-palen gestelt, die den reis-weg aenwijzen.

Ontrent in het midden dezer zantvlakten is een kleine plek van zwarte en drooge aerde, die Koning *Abas* aldaer (wanneer dees t'eener tijd over deze vlakte ter bevaert na een zijner *Metzidz* in *Chorazan*, volgens belofte, moste trekken,) heeft doen brengen, om een drooger vertrek des nachts te hebben: naerdien hy dit rak in geen eenen dag kon overreizen. Sedert hebben de Karavanen, die by winter daer over trekken, tot op noch heden haer van deze gelegentheid gedient.

Na gehouden maeltijt, word water, meestendeels warm, ook zelf in den zomer, op hunne maeltijden in een schenk-kan herom gedragen, tot afwassching en reiniging van de vette handen, die zy aen de neusdoek afdrogen: maer vegen die zelden daer aen over tafel: en houdenze ondertusschen om hoogh, om de klederen niet te bemorssen. De gerechten worden in de schotelen verheven en toorensgewijze opgedischt, en zijn in 't opdragen met ront verheven dekselen als gewelfsels of klok-toorens gedekt. Della Valle.

Men

Men schenkt des avonts, na de maeltijt, den gasten gewoonelijk het stof der drooge bladen van *Hanna* of *Alkanna* genoemt, om de handen te verwen en te bewinden. En geeft deze plechtelijkheid eenig vermaek in d'Oostersche landen, gelijk hier te lande met het danssen op bruiloften en andere groote maeltijden geschiet. Zy verwen met dit stof de handen of schilderen bloemen en andere beelden op de witte gront des huits: ja bestrijken 't geheel lichaem: of 't hair of eenige andere deelen des lichaems daer mede, en geschiet dit in deser wijze. Zy leggen *d'Alkana*, gemenght met water, gelijk een deeg op de handen: of op dat deel des lichaems: welk zy verwen willen, en binden met een windsel, ten einde het niet zou afvallen voor het zijne werking gedaen heeft, en te beter indringen, de zelve daerom. Gemeenelijk doen de vrouwen zulx na het avontmael, wanneer zy te bedde gaen, op dat de verwe, door het blijven van den geheelen nacht daer op, te sterker zou doordringen. Des uchtens doen zy deze banden los en de windsels af, daer dan de deeg droog en als stof afvalt. De huit word hier door oranje-verwig, zoo niet veel stof daer op geleid word: zomtijts root, zoo een weinig meer: en zomtijts byna geheel zwart op de Persiaensche wijze, zoo geheel veel.

Amsion of *Opium*, *Thée*, *Koffi* en *Tabak*.

BY de meeste Persianen is ook in gebruik het *Opium* of *Amsion*, dat 's *zap of traen van heulen*, of *Mankop*, *Offiuhn* en *Tiriak* by hen gegenaemt, (gelijk de bollen *Chas Cehask*) en by de Turken eigentlijk *Maslac*, welk zy op ronde balletjes als een erwet groot maeken en alzoo inslokken. Die zich daer aen gewennen, kunnen een vierendeel loots en daer over verdragen. Eenigen gebruiken het om den anderen en derden dag, slechts om duizelig en als dronken daer van te willen zijn.

Het word in *Persien* hier en daer, inzonderheid ontrent *Ispahan*, zeer veel vergadert, en in dezer wijze, te weten, de Mankop of heul met witte bloemen, wanneer noch groen is, word ingekerft of gesneden: daer uit een wit zap druipt, welk, na het een weinig gestaen heeft en zwart geworden is, afgenoomen en tot gebruik bequaem gemaekt word. De Drogisten en Apotekers doen 'er groot gewin mêe, dewijl het zeer veel gebruikt word. Maer niet alleen word het *Opium* in *Persien*, maer ook in *Turkye* en *Indiën* zeer veel gebruikt. Men zeid ook eenige vrouwen, wanneer zy zich met de mannen niet wel kunnen verdragen, met het *Opium* door dessels d'ongewoonheid het leven kunnen verkorten: te weten, met veel daer van t'eeten en water daer op te drinken. Breder van de *Amsion* handelen, zie *Bellon*.

Uit de schors of schel der heulzaet-bollen word ook by de Persianen een vocht gemaekt, die zy *Koknar* noemen, en veel, voornamelijk de krijghs-knechten, gebruiken: inzonderheidt ten tijde van *Schach Abbas*, by verbod van wijn: want zy verheugt het herte en maekt niet min dronken dan de wijn: hoewel de zelve schadelijk voor de gezontheid is, het lichaem merkelijk verzwakt, en den mensch dof en als verdooft, en de krijghs-knechten min bequaem tot de oefening der wapenen maekt. Hier over dan verbood *Schach Abbas*, op straffe des doots, dezen drank noch te maken noch te verkoopen, noch te drinken. Ook wierden de vaten, die men met deze vocht in de winkels vont, gebroken.

Dan de koning, bemerkende d'onmogelijkheid van 't verbieden dezes drank, daer het volk zoo toegenegen was, zonder iet anders aen hen toe te staen, gaf weder verlof van wijn te drinkken, gelijk voorhene, in plaets van *Koknar*; hoewel met bedinge van zich niet dronken en vol te zuipen.

Tabak

Tabak beminnen zy ook boven mate: en zietmen luiden van hoogen en lagen ſtaet overal, ook zelfs in de kerken, zitten te ſmoken. De tabak word gebragt van *Bagdad* of *Babylon* en *Kurdeſtan*, daer zy zeer overvloedelijk zou waſſen; maer zy weten dezelve niet toe te maken, en laten haer ſlechts als andere kruiden dor worden. Men vintze in de ſtadt *Iſpahan* en andere ſteden in groote zakken te koop ſtaen: en zijn de bladeren aen ſtukken gebroken, en als die van zenne aen te zien.

d'Europiſche tabak is'er wel gewilt, en word *Inglis Tambaku* genoemt, dewijl d'Engelanders de zelve meeſt inbrengen. d'Algemeine wijze van tabak te drinken is deze.

De rijken hebben pijpen van gout of zilver: gemeene luiden van tin, ook van hout. Het drinken geſchiet door twee pijpen, in dier wijze te zamen gevoegt, als in de nevensgaende af-beeldingh vertoont word. Men neemt dan eerſt een glaze vleſch, of kroes, of Indiaenſche noot, of een *Kabach* (welk is een zeker ſlagh van kawoerden) van ontrent een mingelen nats, en giet daer in ontrent een pijntje of minder gemeen (ook bywijle welriekend) water, tot half vol, om wat plaets en ruimte te laten, voor het ontfangen en herbergen van de rook. Door den mont van de fles worden beide de pijpen geſtoken: d'een bevangt de tabak in een ketel: en door d'andere word deſſelfs rook getrokken. En ſtaet het eind van d'eene pijp met de ketel zoo verre van den bodem af, als het eind van d'andere pijp boven het water: te weten, ontrent een duim breet. Dan op dat de lezer des te duidelijker den zin van het geen gezeit is, mag vatten, zal ik het fatſoen van het drinkgereetſchap, beneffens de verklaring, met de letteren van 't *A. b.* aengewezen, ten toone ſtellen.

A. *Is de ketel, waer in de Tabak gezet word met de pijp, die byna tot aen den bodem des glas raekt: waer in de tabaks-*

scherpheid van de tabaks-rook door het water gaet en getempert word, eer men die nuttigt.

B. *Is d'andere pijpe, in den mont te steken, aen d'andere vast en onafgescheiden.: waer door men de rook trekt, en die met het een eind een duim breet boven het water staet.*

C. *Is een ront schoteltje, een palm van een hand groot, daer in de kolen en vonken van d'aengesteken tabak vallen.*

D. *Is een spil, in den mont van de fles spils-gewijze te steken. Deze moet sterk ingedreven worden, om de lucht allen ingang te benemen en alle uittrekking van d'ingeslote rook te beletten.*

E. *Is een deksel van tin, spils-gewijze gewrocht.*

F. *Hier blijkt hoe de rook van de tabak door het water by de drinkers na zich getrokken word. Te weten, zy word door een geweldige beweging neerwaerts gedreven (terwijl de lucht, door het eind van de pijp, met den mont uitgetrokken word) en vlieght van den bodem der flesse aen bellen opwaerts, uit schuuw van ledigheid, gelijk de Filosofen spreken: want de natuur gedoogt nergens eenige ledigheid.*

G. *Is de plaets, daer de rook vergadert word: van waer zy ook, door middel van het water getempert en zoet gemaekt, door de pijp uitgezogen word.*

By het tabak-drinken is in *Persien* zeer gemeen en gereet zeker drank of zwart water, hier te lande *Koffi* geheten, gesmeet van den Arabischen naem *Kaowa* of Persischen *Kahwee*. Dit water is opgekookt met zekere boontjes, *Bon* in 't Arabisch geheten, zoo groot als witte erweten, hoewel eerst gebraden in een pan, en dan fijn gestoten.

Het water word snik heet gedronken, en heeft een brandige en zamentrekkende smaek. Deze boontjes groeien in *Jemin* of *Gelukkig Arabien*, aen eenen boom, met dikke, herde, en altijts groene bladen: worden niet alleen na *Persien* en andere Oostersche plaetsen vervoert; maer ook door geheel *Turkyen*, *Egypten* en *Barbaryen*: en zijn ook sedert eenige jaren hier te lande overgebragt, daer deze drank mede zeer gemeen begint te werden, en opentlijk als wijn of bier in byzondere huizen verkocht. Volgens *Alpinus*, is deze vrucht verwarmend: volgens *Vesling*, de schel verkoelend; maer de kern of pit verwarmend.

Zoo *Olearius* getuigt, zou deze drank zeer verkoelen en de natuur onvruchtbaer maken: waerom de meesten dien drinken. Ja zou deze drank, te veel gebruikt, de vleeschelijke begeerten en lust tot by-slapen gansch uit-blusschen.

Zoo de Persianen schryven, had zeker Koning, met name *Sulthan Mahmud Kasuijn*, die voor *Tamerlaens* tijden in *Persien* heerschte, zich aen dezen drank der mate gewent, dat hy ook zijne gemalin daer door quam te vergeten en een walg van het by-slapen kreegh, tot groot verdriet der koninginne.

Wanneer zy t'eener tijde in 't venster lag, en zag eenen hengst, om gelubt te werden, neder leggen, vraegde zy wat zulx bediede. Wanneer haer met een verbloemderlei wijze van spreken geantwoord wierd, hoe men den peerde de wellust en moetwil benemen wilde, ten einde het niet op andere zou springen, dachte zy, des waere onnoodig: men zou hem slechts het schandelijk *Kahwe*-water te drinken geven. Het zou dan haest den Koning gelijk worden.

Naerdien dan het overmatig gebruik dezes waters, de vleeschelijke wellusten doet verslappen, daer de Persianen van natuur zeer toe genijgt zijn, en de meesten daer in het opperste goet stellen, zoo schelden de Poëten op de *Koffie* of *Kahwe*-drank, met deze twee vaersen in 't Persisch:

Ohn Syc Ru Ki Namiust Kahwe
Katil Naum Kathebi Schahewe.

dat is:

Kahwee, *ghy zwart gezicht, hoe kan men u toch lijden?*
Daer ghy komt, moet men daer niet lust en blyschap mijden?

De drank of water, daer de bladen, *The* genaemt, in gekookt zijn, is ook zeer gemeen door geheel *Persien*, en in openbare kroegen te koop, die zy *Tzai Chattai Chane* noemen, dat is, *kroegen van Katayer Tzai of Thee*: want *Thee* noemen de Persiaenen *Tzai*.

Dees landaert ontfangt hunne gasten, die zy wel doen willen, met een zulke dronk water, en moet die ook in 't afscheid nemen d'adieu-dronk zijn.

Echt.

PErsianen van eenig vermogen houden zich zelden met eene vrouw vergenoegt, en hebben sedert over lang in gebruik gehad vele wijven te nemen, die zy ook mogen weder verstoten. Dit geschiede oulinx, zoo *Strabo* getuigt, kindershalve: want de koningen hadden jaerlix geschenken op de genen gestelt, die de meeste kinderen teelden. Zulker oorzake halve beminnen zy heden 's daegs niet de veelheid der wijven: eenigen willen liever geheel kinderloos zijn; maer geschied zulx meer uit geilheid en dwang der natuure tot byslapen. Hier op schijnen by hen d'onderstaende vaersen te slaen: waer in zy een nieu getroude vrouw by een Almanak vergelijken, welk alleen het eerste jaer in waerde is:

Neem dikwils eene vrouw: dat altijt Lente zy:
Geen Almanak iet deugt, als het jaer is verby.

Gelijk hier te lande het spreekwoort in den zelven zin luid: *Verandering van spijze doet wel smaken.* Het is door *Mahometh* in den *Alkoran* vergunt en als wel doen geboden, zoo vele vrouwen, ook met toestaen van hunnen godsdienst, te mogen nemen, als zy willen en erneren kunnen.

Rijke koopluiden, die in 't land op verscheide steden hunnen handel hebben, houden aen den voornaemsten oort hunne eigen huis en vrouwen, en zijn alzoo, waer zy komen, t'huis.

Geograph. p. 531. Maer het geen *Niger* schrijft, dat de Persianen, inzonderheid die van *Medie*, niet weiniger, als zeven wijven mogen nemen; als ook dat de kinderen hun ouderen, gekomen over de zeventig jaer, zelfs zouden ombrengen, is noch heden, noch in de naeste tijden in gebruik geweest.

Zy trouwen zeer na in maegschap: en mag iemant zijns broeders vrouw ten wijve nemen: ook kunnen vader en zoon d'een de moeder, en d'ander de dochter trouwen.

By ouds, zoo *Brissonius* uit verscheide Schryvers beweert, naem iemant ook zijne eigen moeder, zuster of dochter ten wijve; doch in die naheit van bloede mogen heden 's daegs gene huwelijken in *Persien* geschieden. *Lib. 2. de Regno Persar. p. 213.*

Ook is 't by hen een schrikkelijke laster, zich met eigen lijfelijke zusters te vermengen: welk voor *Kambyses* tijde in *Persien* niet in gebruik is geweest; maer door dessels ongehoorde liefde tot zijne zuster, die hy, tegen wil der Rijxraden en wetten des lands, ten huwelijk nam, allereerst ingevoert, gelijk by *Herodoot* in zijn *Thalie* of derde boek te lezen is.

Wanneer nu een manbare jongeling zich tot den echten staet wil begeven, en behagen in iemants dochter heeft, doet hy zich door een anderen en derden perzoon van haere geschapentheid en toestant verwittigen: want hy zelf noch zijne ouderen mogen haer niet zien. Is zy na zijnen zin, hy schikt twee van zijne naesten magen, die zijne besnijding hebben bygewoont, als speel-genooten of koppelaers, tot des dochters vader, en laet hem om de zelve aenspreken. De vader en vrienden der dochter, volgens een gebruik stellen zich in den beginnen niet zoo heel wilvaerdig en goelijk tegen de speelnoten aen, om niet te schijnen als of men de dochter gaerne wilde quijt zijn. Wort het aenbrengen wel opgenomen, d'ouders der doch-

dochter handelen met de speelnoten, als gevolmagtigden om de bruitschat, die niet de bruits vrienden; maer de bruidegom of desselfs vrienden moeten geven: want in *Persien*, gelijk ook meest in alle Oostersche landen, brengen de vrouwen haeren mannen niets toe, dan eenige geestigheden en fraei huisraet. De bruitschat word op tweederlei wijze ingebragt: of de bruidegom zend de zelve ten huize van de bruit, kort voor de hoogtijd, in het bruits huis: welk de ouderen behouden of aen de dochter mede mogen geven: en bestaet deze bruitschat in oorhangsels, juwelen, armbanden of iet diergelijk. Dit is zoo veel als een belooning aen d'ouders, tot erkentenis van de goede opvoedinge. Of hy verschrijft aen de bruidt een zekere zomme gelts of zijde stoffen: hoewel weer uit te keeren, by scheiding t'eener tijde van haer, waer op het verbond gemaekt is, welk altijt van een *Kadi* of *Molla* moet ondertekent worden. Na't besluit van zulke bruitsgave, verordent de bruit en ook de bruidegom ieder eenen gevolgmagtigde of bezorger, die, wanneer het in de stadt is, by de *Kasi* of geestelijken Rechter; maer op de dorpen by eenen *Molla* of Priester, door den *Kasi* gevolmagtigt, zich vervoegen, en uit name van de bruit en bruidegom, (die in persone niet verschijnen, ook niet ter trouwe in de kerke gaen) de koppeling of zamen-geving verzoeken: die ook de *Kasi*, na dees goede getuigenis van de bewilliging van bruid en bruidegom en van d'ouderen en magen bekomen heeft, het huwelijk door de gevolmagtigden in den name Godes, *Mahomet* en *Aly* volbrengt. Dit bedrijf geschied door deze drie perzonen gemeinelijk aen eenen geheimen oort: het zy in een besloten kamer of in het open velt, verre van het volk af: uit vreze den nieuwen echt-genoten een part mogt gespeelt en de veter geknoopt worden: gelijk zy daer zeer vaerdig in zijn.

By het bestemmen van den bruiloft-dag, word niet meer de lente nacht-evening in acht genomen, gelijk, volgens berecht van *Strabo*, by ouds misschien in gebruik is geweest: maer het staet eenen iegelijk het gansch jaer door vry, wanneer hy wil, bruiloft te houden: uitgezeid in de maent *Ramesan*, hun vasten, en tiendagigh treur-feest *Aschur*, wanneer zy den viertijt van *Hossein* houden: want dan moet alles tien dagen stil en treurig zijn. Wanneer nu de bruiloft aengaen zal, schikt de bruidegom eenen dag te voore aen de bruit oorhangsels, armbanden en ander cieraedje, na zijn magt en middelen: ook eenig voorraet van spijze, welke toebereid en den daer op genoodigden gasten van de bruidt en bruidegoms zijde, wanneer de bruit zal afgehaelt worden, voorgezet word. Maer bruit en bruidegom moeten daer by niet verschijnen. Na gehoude maeltijt, laet in den avont, word de bruit op een peert, muil-ezel, of kemel gezet, met een rode zijde kap op 't hooft tot aen de schoot bedekt, en in 's bruidegoms huis gevoert, onder gelei van magen en vrienden, en met allerhande speeltuig voor haer. Dan word de bruit met eenige vrouwen, haere vrienden, in een byzonder vertrek gezet: desgelijx de mans-perzonen in een byzonder vertrek, en van nieuws spijze opgedischt. Aenstonts daer na wort de bruit in de slaep-kamer gebragt, en de bruidegom by haer gelaten: en mag hy haer daer eerst na zijn welgevallen aenzien en bekennen. Maer wanneer hy meent een jonge dochter of maegt bekomen te hebben, en zich bedrogen vind', mag hy haer neus en ooren af-snijden en van zich stoten. Dan gemeenelijk staen slechts de bruid en haere vrienden t'harer schimpe op', en moeten haer aenstonds ten bruiloft-huize uit maken. Maer zoo zy maegt bevonden word, welk, ten teken van waerheid, een oud wijf aen zijne vrienden moet te kennen geven, dan word het bruiloft feest drie dagen lang met alle vreugden gehouden. Zoo andere willen, wanneer het tijd is om te gaen slaepen, zijn'er twee mannen, die den bruidegom in de kamer van de bruit brengen: midlerwijze volharden andere in het danzen. Daerna ontrent middernacht doet men eenige oude

Don Juan van Persien.

vrouwen komen, die een bebloede doek dragen, en aen de vrienden van den bruidegom toonen, die zich voldaen houden met dit gezicht. Maer zoo daer geen bloed is, dat men toonen kan, d'oude vrouwen brengen de bruid weg: waer op de bruidegom haer verstoot in tegenwoordigheidt van allen: en betaelt daer na een zekere zomme gelts, hoewel die zeer weinig is, en geeft de bruidt aen hare vrienden weer over.

Oelarius. Zoo dra nu de bruidegom de bruid bekent heeft, en alles wel is; moet zy in de kamer blijven: maer hy vervoegt zich weder by zijne gasten, en maekt zich met den zelven lustig.

Wanneer geleerde luiden daer verschijnen, die geen lust tot drinken hebben, gelijk dikwils geschiet, zetten deze zich by malkandre, hebben boeken by zich, praten en Filosoferen van meenigerlei dingen. Dit geschiet ook by hen op andere gastmalen, die zy dikwils, slechts om een praetje te hebben, aenrechten, en niet om met drinken goe cier te maken. Ook uiten de Poëten zich gemeenelijk by zulke vrolijkheden, met allerhande lustige vonden.

De tweede en derde bruiloft-dag word met allerhande kortswijligheid overgebraght: onder andere een zeer groote houte schotel vol ooft opgezet, en in desselfs midden een boomken vol takken, met ooft en allerlei zuiker gebak behangen. Wie onder de gasten iet heimelijken, zonder het de bruidegom bemerkt, daer af kan krijgen, heeft van den zelven een prijze te verwachten. Maer word hy des gewaer, zoo moet dees ieder stuk honderd fout weer geven. Hy word ook, gelijk ook goede vrienden, wanneet zy des anderen daegs niet ter rechter tijdt komen, op een andere wijze gestraft. Een ladder word in het vertrek gebragt, en d'overtreder met de voeten opwaerds getogen, dat hooft en hals op de vloer neer leggen: en dan met een te zamen gedraeide neus-doek op de voetzolen geslagen: of moet zich met eene vereering vry maken.

Men heeft 'er ook gedans, daer een of twee Persianen tegen malkandre danzen, man tegen man: van gelijken de vrouwen in haer vertrek: dan de speel-luiden derven tot de vrouwen niet ingaen; maer moeten voor haer beslooten vertrek op spelen. Den tweeden dag van de bruiloft, gaet de bruidegom vroe morgens in het bad, of des zomers aen eenen beek, om te baden: maer de bruid heeft haer bad in huis.

Tegen den avont worden de gewreven bladen *Alkanna*, daer mede zy de handen verven, onder de gasten uitgedeilt: alwaer dan eenen iegelijk gast een neusdoek van bont katoen wort voor geleid, en een paer lepels vol *Alkanna* daer by gegeven: welk beide een ieder met zich naer huis mag nemen. Hier op volgen de brulofts giften der gasten, ieder na zijn vermogen. De gasten, door den drank bestoven, blijven gemeinelijk des nachts in het bruiloft-huis leggen: want aengezien in de steden des nachts sterke wacht gehouden wort; magh zich niemant op de straten onbetamelijk of onmanierelijk en zonder lanteerne vinden laten. Maer die noch by zinnen zijn, en zonder schade naer huis willen, geven den wacht drink-gelt en laten zich aen hunnen oort brengen.

Na de bruiloft over is, zoo gebeurt, dat de nieuwe echt-genoten in des mans vaders huis wonen moeten, mag de jonge vrouw noit met ontdekten of bloten aenzichte voor den vader verschijnen, ook niet een woort met hem spreken; maer wanneer des noodig zy, slechts met wenken hare meining te verstaen geven. En duurt dit by wijle een gansch jaer: ter tijdt toe de vader haer de reden afkoopt: als dan mag zy wel met hem spreken; hoewel niet met bloten aengezichte voor hem wandelen, ook niet den mont onder het eeten zien laten: want zy hebben een driehoekige doek, *Jaschmah* genaemt, voor den mont en by d'ooren opgestoken: onder de welke zy het eeten en drinken ten monde moeten in brengen.

Anders worden de vrouwen nau opgesloten gehouden, komen in kerken

kerken noch op gastmalen: mogen haer ook van genen mans-persoon, schoon een na bloet-verwant was, en den man in den huize bezoeken wilde, aen het aengezicht zien laten: ja moeten in haere kamers als gevangenen zitten. Waer van onder de Persianen een spreek-woort is:

De koken, vrouw en gout
Men billijk in geheim behout.

Wanneer zy nootwendig de straet moeten betreden, komen zy met een witte doek overdekt: of de rijken laten haer op kemels in kasten of korven, *Chicene* genoemt, dragen, of op peerden met een masker voor d'oogen vermomt voeren. In dezer wijze trouwen en houden de Persianen hunne echte vrouwen.

Daer en boven hebben zy noch twee andere wijzen van wijven te nemen, te weten, wanneer zy eenige op een gezetten tijt of maent, voor gelt aennemen, die zy *Mittethè* noemen. Zulx doen gemenelijk die van huis reizen en aen andere oorden zich een tijt lang moeten ophouden, en evenwel de gemeine hoerhuizen mijden willen. Gevalt zy hem, hy brengt haer mee t'huis. Zoo de tijt des verbonts om is, zy mag, na ontfangen loon, haeren weg gaen, of na welgevallen van beide het verbond verlangen.

De derde wijze van vrouwen te gebruiken, is, wanneer iemant een slavin koopt, die mag hy ook na zijne wille hebben. Zulke worden gemenelijk uit *Georgie* den Kristenen door de Tagestaensche Tartars afgestolen, en aen de Persianen verkocht. De kinderen, die de man by deze beide laeste krijgt, behout hy ook, en laet hen als echte kinderen mee erven: hoewel by eenigen de kinderen van den rechten echt of echten bedde, na de huwelix voorwaerden leggen, den voortrek hebben. Doch word gene onder deze voor een onecht of hoere kint gehouden.

Volgens *Della Valle* hebben de Persianen, behalve het gewoonelijk huwelijk, en 't gebruik van slavinnen en boelinnen, noch een andere geoorlofde gewoonte, tegenstrijdig met de Turken. Dit is zeker verdrag, welk zy *genieting van een gemalin* voor eenen tijt noemen: en gaen man en vrou het zelve aen, die zich onderling verplichten, om eenen bestemden tijt gezamentlijk te leven. Ook worden de kinderen, in dien tijt gebooren, voor wettig geacht. Na verloop van dezen tijt, scheiden zy van malkandere, zoo niet gezint zijn langer zamen te blijven: of, ingevalle zy liefde tot malkandre hebben, vernieuwen het voorig verdrag na welgevallen van tijt: welk dikwils in een bestandig en altijd duurend huwelijk verandert.

Nooit zal een dochter, inzonderheid van adelijken bloede, door zulk een huwelijk haer voor eenen tijt verbinden, ten waere aen eenen man van hooger staet. Maer een weduwe, of een andere gene dochter meer, ter oorzake zy reed op diergelijke wijze gehuwelijkt is, verbint zich zonder schroom met eenen haers gelijken in staet: eensdeels dewijl zulx daer te lande niet tegen de betamelijkheid strijt: ten anderen, op hope van, by leven in volkome eenigheid, tot een bestandig en onscheidelijk huwelijk daer door te komen: gelijk dit huwelijk voor eenen tijt de proeve daer af is, die zy beide willen doen, voor naewer onderlinge verbintenis. De meeste huwelijken in *Sciras* worden in deze wijze gemaekt, misschien om meerder gemak en voordeel,

Ook zeitmen de vrouwen van staet aldaer boven mate gewent zijn van man te verwisselen. En vertelt voor een klucht, wanneer eens twee vrouwen malkandere uit vriendtschap bezochten, d'een d'ander zou ondervraegt hebben, hoe langen tijt zy in 't gezelschap van haeren gemael geleeft had; en d'andere daer op antwoorde, twee maenden: waer over d'eerste harer ontfermt en gezeit had: hoe zy zoo lang by een zelven man kon duuren.

Wanneer de vrouwen in barens noot zijn en niet haest kunnen verlost worden, loopen de vrienden en gebuuren ter schoole, geven den

Molla of school-meester eene vereering, ten einde hy daer door den scholieren, die iet misdaen hebben, en ter straffe zullen staen, verschoont of vry laet, en naer huis gaen: want zy willen dat hier door de baerster van hare banden en smerte des te eer zou bevryd worden.

Een andere wijze, om geswint en zonder smerte te baren, is by de vrouwen van *Persien* in gebruik, welk geschied met driemael onder den buik van eenen kemel door te kruipen.

Ter zelfster oorzake maken zy ook de gevangene vogelen vry, ja kopenze van den vogelaer en latenze weder in de lucht vry vliegen. Dit doen zy ook, wanneer iemant op zijn verscheiden leit, en sterven noch genezen kan.

Zoo vry als nu de mannen met vrouwvolk na hun believen mogen omgaen; zoo weinig vergunnen zy daer en tegen haren vrouwen eenige vryheid met vreemde mannen te spreken, ik laet staen, met hen om te gaen, uit enkel vermoeden van ontucht.

Bemerken de mannen in dit stuk eenig onraet, zy zien het niet geerne door de vingeren; maer zijn yverig en wraek-gierig, als kan blijken aen dit volgend exempel.

Het woonde voor een wijle in het Landschap *Lenkeran* zeker perzoon, met name *Jakutzanbek Kurtzi Tirkenam*, of die den Koning booge en pijle nadroeg. Wanneer van desselfs vrouwe een quaet gerucht liep en ook *Schach Abbas* ter ooren quam, zeide de koning tot sijne byzitters of rijxraden: men zoude den man verwittigen zijn huis te reinigen: of hy konde zijn dienaer niet meer zijn. Waer op *Jacubtzanbek*, uit vreese voor hoon, zijn vrouwe met twee dochteren en twee zonen en dienst-boden, ten getale van twalef, ter neer zabelde: en reinigde alzoo door veel bloets zijn huis, om des konings dienaer te blijven.

De mannen hebben de maght (en stellent ook dikwils in 't werk) wanneer zy iemant met hare vrouwen in echtbreuk vinden, beide perzonen neer te mogen sablen, en heeft de man daer by een nieu kleet van den rechter te verwachten. Dan wil of kan de man tot zulke dadelijkheid niet geraken of komen, het staet hem vry van haer te verscheiden.

Het is zeer gebruikelijk dat man en vrou, om hoererye en andere gewichtige oorzaken, zich van elkandre laten scheiden. Wel mogen zy uit zich zelfs elkandre niet verlaten en zich scheiden; maer moeten voor den rechter, na bevindig der zaken, door een ordentelijken scheid-brief van elkandre gezet worden. Het staet der vrouwen zoo wel als den mannen vry den echt op te zeggen, en hem voor den rechter te dagen.

Na de scheiding magh ieder weder trouwen, wanneer en waer zy willen: doch moeten de vrouwen, na het scheiden, drie maenden en tien dagen wachten, eer zy haer tot een anderen echt begeven: eensdeels om te zien of zy ook zwanger waren: eensdeels op dat haer, wanneer zy eenigzins lust hadden weer te zamen te komen, daer toe niet zoo gezwint de gelegentheid zou benomen worden.

De kinderen zijn den ouders zeer gehoorzaem: wanneer een vader van staet gehoor in zijn hof verleent, blijven de zonen, gelijk edelen van den gemenen hoop, uit eerbiedigheid buiten de gehoor-plaets, om de genen, die uit en inkomen, gelei te doen. *Della Vall.*

De kinderen, dier veelen, door de veelheid van vrouwen, gemenelijk in ieder huisgezin zijn, worden heden niet gelijk by ouds opgetogen: te weten, met in d'eerste jaren opgesloten te blijven onder het vrouwentimmer, zonder voor des vaders aengezicht te mogen verschijnen: want volgens *Strabo*, mogten de kinderen niet voor het vierde, volgens *Herodoot*, niet voor 't vijfde, en volgens *Valerius Maximus* niet voor het zevende jaer voor's vaders aengezicht verschijnen: welke maniere van kinderen op te trekken *Herodoot* prijst: want wanneer de zelve in die tedere jaren komen te sterven, ging het den vader niet zoo

zeer

zeer ter herten, dewijl zy hun afwezen reeds gewoon waeren. Heden worden zy ook niet zoo vlijtig op pijl en booge afgerecht, als in oude tijden.

Zoo dra zy lezen en schrijven kunnen, worden eenige op een hantwerk besteet: andere by het schrijven en oefening in de boeken gelaten.

Ook word de jeugt in 't gemein zeer vroeg ter schoole gehouden: en vintmen zelden eenen Persiaen, hy zy van wat stant ook, of kan lezen en schrijven: want aengezien in geheel *Persien* geen drukkerye is, zoo erneren zich een ongeloofelijk getal van menschen met dit handwerk.

De *Metzides* of kerken dienen hen ook te gelijk tot schoolen: en zijn in ieder stadt zoo veel schoolen, als straten: naerdien ieder straet, een eigen *Metzid* houden en onderhouden moet. In ieder schoole is alleen een voorname *Molla* of leermeester, en een *Kalifa*, zoo veel als een noothulper of onder-meester van den *Molla*. De leermeester zit in het midden, en de scholieren rondom aen de wanden. Zoo dra zy de letteren en spellen kunnen, moeten zy in den *Alkoran* beginnen te leeren lezen: uit welke in den beginne eenige uitgetrokken hoofdstukken en daerna de geheele *Alkoran* hen voorgeleid word.

Na den *Alkoran* neemtmen *Schih Saadis Kulustan* of *Rosendal*, en desselfs *Bustan* of *Bogert*, ten lesten ook *Hafis*; die mede, gelijk de *Bustan*, in rijm geschreeven is. Deze laeste schrijvers worden gezeit de zuiverste en cierlijkste maniere der Persische sprake te hebben, dewijl zy van *Schiras* of het aeloud *Persepolis*, welk voor de moeder der Persische tale gehouden word, geboortig zijn.

Alle de scholieren lezen te gelijk over luit eenen text, en wagelen van d'eene zijde tot d'andere, gelijk de wint het riet beweegt. In het schrijven, 't zy oude of jongen, houden zy het papier op de knien. De scholieren, wanneer zy misdaen hebben, in plaets van met een roede op de billen te slaen, of een plak in de hand te geven, worden met een riet, (misschien *Bamboes*,) onder de bal van de voet geslagen. Te weten, twee andere scholieren houden de voeten zamen gebonden, en geeft dan de *Molla* etlijke zeer harde slagen aen de bal of onder de voetzolen. In dezer wijze worden ook de handen te zamen gebonden, en in de palm van de hant geslagen, dat het bloet ten nagelen uitdringt.

Wanneer de moetwil en de baldaet te groot is, of de scholier zich niet wil binden laten, geven zy een snede onder in de voeten en wrijven 'er zout in: want hunne kinderen zijn hart en halsstarrig van natuur: die om een gemeine straffe niet veel geven: hierom moeten zy hard gehandelt worden.

Lijk-staetsien.

WAnneer iemant gestorven is, laten zy het lijk niet over de drie uuren leggen, 't en zy het nacht waere; maer wort aenstonts ter aerde besteet; hoewel eerst schoon afgewassen met rozen water, zoo het van eenen voornamen perzoon is: 't zy in huis, (wanneer het een voornaem perzoon is) of in een byzonder huis *Mördeschur Chane* genoemt, gebouwt ten dien einde nevens het kerkhof: derwaerts het lijk in klederen op de doot-baer met gezang gebragt en in een poel of bak geworpen en afgewasschen word.

Voorname luiden worden na het afwassen opgezet en met kanfer-water over het hoofd gegoten, dat het over den lijve hene vloeit: hier op dan al de gaten met boomwol toegestopt, 't zy wijf of mans-perzoonen.

Eindelijk word den dooden een wit hemde aengetrokken en in katoen doek gewonden, en dan weder op de baer, welke ook te voore moet af-

afgewossen zijn, ten grave gebragt. De graven zijn hol: eenige overwelft: andere boven met planken beleit. Eerst word het lijk voor 't graft gezet: waer op de *Molla* of priester iet uit den *Alkoran* leest, en heft 't lijk aen het hooft een weinig op, en laet het weder neder. Dan word het lijk in het graf aen d'eene zijde gesteken, gemeenelijk zonder kiste, en op de rechte zijde met het gezicht na 't weste geleit; dewijl de jongste dag, volgens hun zeggen, uit den weste zal aenvangen.

Daer na houd de priester een weinigh aerde op d'omgekeerde hand, leest noch eene spreuk: smijtse dan op den doode, gaet zeven schreden van daer, en keert wederom: leest eindelijk noch een spreuk, en gaet met het gevolg weer na huis.

Is het lijk van eenen voornamen perzoon, zoo worden op zeekere dagen eenige rou-malen aengerecht; hoewel zonder wijn: te weten, ten derden dage na de begrafenis. Is het van een rijk persoon, 't gastmael word vernieuwt, ook op den zevensten en veertigsten dag: waer op zy dan altijd mede aelmoesen uitdeilen: van gelijken word ook gedaen op de feesten *Naurus*, *Kurban*, en *Ramesan*.

Wijders, het ylen met het lijk, het toestoppen van alle de gaten, en hol maken des grafts, geschiet hier om, dewijl zy gelooven, dat twee engelen, *Nekir* en *Munkir*, wanneer de priester zeven schreden weder te ruch gaet, by den doode in het graf komen, en daer niet onreins in vinden moeten. Dan komt de geest des dooden weder in den lijve, en maekt het halve deel weder levendig: zulx de mensch zich oprecht en zit.

Hier op onderzoeken d'engelen al de ledematen des lichaems, hoe zy zich in de weereld gedragen hebben, en vragen ten leste. Aen wien hebt ghy gelooft? Dan moet de doode antwoorden aen den eenigen God, hemelschen vader. Wie is uw profeet? *Mahumed.* Wie uw *Imam? Aaly.* Zoo dit antwoort op de vragen rechtmatig volgt en de doode van wegen zijne gebruikte leedematen tamelijk rekenschap kan geven, hem word de zaligheid toegezeit. Hier op scheiden, engel, lijf en ziel weder van malkandre. Zulke onderzoekingh word slechts aen volwassen luiden, en niet aen jonge kinderen gedaen. De rou-kleur is blaeu.

Groote Heeren en voorname luiden, als edlen, hebben aenzienelijke omgangen, by d'uitvaerten der lijken. D'uitvaert van zekeren edelman te *Schamachie*, word by *Olearius* aldus beschreven:

Eerst wierden zes vanen aen hooge stangen, hoewel toegevouwen, voor uit gedragen.

2. *Vier peerden achter elkandre geleid: het eerst droeg boog en pijl, d'andere iet van zijne kledingen.*

3. *Een dienaer op een muilezel hield zijns heeren* Mendil *of tulbant in de hand.*

4. *Volgden twee met toorens of* Nachal *op het hoofd, die met pluimaedjes bezet waeren: sprongen en dansten.*

5. *Wierden acht schotelen vol konfituren gedragen en in het midden een brootzuiker met blaeu papier overtogen: ieder gestoffeert met drie brandende waskeersen.*

6. *Speelders met hand-keteltrommen en kopere schalen, die te gelijk geslagen wierden.*

7. *Volgden velen met witte tulbanden, die* Suffihans *waren.*

8. *Gingen twee reien of parthyen zangers, die zich in 't kruis draeiden met zeer zeltzame gebaeren, en overluid schreeuwden het* la Ilach Illa Allach, Muhamed Resul Allah, *dat is, Daer is geen ander, dan d'eenige Godt, en* Mahomed, *Godes gezand: desgelijx het* Alla Ekker.

9. *Gingen drie knechten, met de rechter schouder en arm bloot, die zich aen den arm en voorhoost gequetst hadden, dat het bloed daer by neer liep.*

10. *Wierden drie boomen gedragen, met roode appelen daer aen: ook drie hairlokken van des overleden wijven, welke zy, ten teken van rouwe, uitgetrokken of afgesneden hadden: desgelijks veel rode en groene stukjes papier.*

11. *Quam het lijk zelf, gedragen door acht perzoonen. Op de kiste lagh een*

een schone zijde rok, gevoert met gekrulde vachten van Bucharische schapen.

12. *Achter het lijk wierd een jongen, op een hoogen stoel ter zeet, door vier perzonen gedragen : die over luid in den* Alkoran *las. Waer na veele andere Persianen volgden. In deze staetsie wierd het lijk aen zekeren oort in de stadt gebragt : alwaer men het zou afhalen en te* Babylon *neffens hunne heiligen gezet worden.*

Volgens *Della Valle* worden voor het lijk van edelen spiessen en standaerts, die zy *Alem* noemen, gedragen : desgelijx vaendelen, die na den staet en waerdigheid des overleden meerder en minder zijn.

Achter het lijk worden de paerden by de hand geleid, toegedost met zwaert, boge, pijlen en tulbant des doode. Die de paerden geleiden; desgelijx d'andere huisgenoten, gaen tot aen den gordel met naekten lijve, daer de klederen en hembden overhangen. Die den overleden meest beminnen, verschijnen aldaer, na d'oude wijze der heidenen, met groote schrabben, in verscheide plaetsen van d'armen, en zijn eenige diep tot bloedens toe. Veel *Mollas* of priesters, geleerden en anderen van een zelfste bediening prevelen en zingen gebeden voor het lijk, met een droevigen en naeren toon; hoewel zonder toortsen en eenig ander licht. Achter hen word het lijk op een overdekte bare gedragen : daer de naeste magen aenstonts achter volgen ; doch gekleet; maer met de windselen van den tulbant los, die by den schouder neerzwieren. Deze schreien onder het voortgaen zeer bitterlijk, en roepen luider stemme *ei vai*, zoo veel als *ach:* met betonen van veel andere blijken van uitmuntende liefde en genegentheid. Na hen volgen luiden van staet, de verste magen en vrienden, die meerder prachts halve de lijk-staetsie bywonen, en na de gewonelijke wijze gekleet zijn. In deze orde treden zy alle uit den huize, en gaen eerst na den stroom of eenige andere water-plaetse, om het lijk onder een hut van lijnwaet opgespannen na 's lands maniere af te wasschen : midlerwijle de *Mollas*, altijt gebeden en treur-zangen opheffen. Daer na word het lijk met het zelfste gezelschap ter aerde gebragt. Luiden van staet en 's konings dienaers begraeftmen niet zonder byzonderen last van zijne Majesteit, die het lijk dikwils na d'een of andere vermaerde *Metzid* beveelt te brengen, schoon verre en by wijle twintig en dertig dag-reizens van daer gelegen.

De lijken worden niet in de *Metzid*; maer buiten op de kerkhoven van de *Metzid* begraven. Wanneer de lijken zoo verre vervoert worden, neemtmen eerst het ingewant uit, en begraeft het ter woon-plaetse van den overleden.

Loop des Hemels.

DE kennis of wetenschap van den loop des hemels, is, gelijk in aeloude tijden, ook noch heden by de Persianen in hooge waerde. Die den zelven ga slaen, worden *Minatzim* genoemt, en hebben ook van den Koning en *Chanen* hunne gezette inkomste; hoewel zoo zeer niet om de beschouwige wetenschap, wat de beweging der sterren betreft, als om het voorspellen, of uit de zelve, na haere werking, iet te voore zeggen.

Ook wil niemant de sterre-loopkunde zonder de sterre-kracht-kunde gaerne leeren, ja liever d'eerste veel meer, wegen de laeste.

Zoo gemeen is in *Persien* de sterrekunst, dat in't krijgs-leger byna alle de krijgs-luiden grondige kennis van den loop der sterren hebben: en weten, wanneer de dwaelsterren te zamen gevoegt zijn of recht over malkandre staen. De koning zelf heeft altijt eenige sterre-kundigen by zich, en vangt niets aen, voor hy na den uitslag doen vragen heeft. Onder deze luiden vintmen verscheide, die zeer edel en van koninglijken geslachte zijn, en *Mirza*, dat's *Vorsten*, genoemt worden.

Deze zijn de ware en rechte edelingen van *Persien*; hoewel zy om gewichtige inzichten in lagen staet gehouden worden. Zy begeven zich ook tot andere wetenschappen, scheppen groot vermaek in d'oefening der geleertheid, en zijn geleert, ten opzichte van d'andere Oostersche volken; hoewel niet by onze Europers te gelijken.

De *Minatzim* draegt gestadig een Astrolabium by zich in zijnen boesem, om na vereisch aenstonds een *Thema* of stelling te kunnen oprechten. In d'onderwijzinge der sterreloop-kunde is by hen geen hoepel noch andere gemene hemelskloot in gebruik, hebben die niet; maer behelpen zich met een Astrolabium. Zy stonden verwondert over de naerstigheid der Europers, in deze kunsten, wanneer *Olearius* hen een hemels kloot van acht duim in den middellijn toonde: daer op zy de namen der gesternten uit d'afbeeldingen in 't Arabisch wisten te noemen. Wel zeidmen in aeloude tijden een groote en kunstige *Felek* (zo noemen zy een hemels-kloot) in *Persien* geweest; maer door den Turk en krijg vernielt zy. Misschien is deze de kloot geweest, die de Persische koning *Sapor* van glas zou doen maken hebben; in wiens middel-punt een mensch kon zitten. Zy hebben *Euklides* in 't Arabisch.

Spheran Armillaris.

De Persianen hebben tweederlei jaren: te weten zon en maen-jaren: want zy meten hunne jaren na den loop der zonne en mane.

Het nieu zonne-jaer, welk zy *Naurus* of *Neuruz* noemen, en met groote plechtelijkheid vieren, begint na d'aeloude Persische gewoonte, ten zelven dage, stonde en minute, wanneer de zonne in Lente-nacht-evening treet, of in het begin des rams raekt. Te weten, de tijd, als de dagen en nachten even lang zijn, op den een en twintigsten van Lente-maent, wort *Neuruz* genoemt, dat's *nieuwe dag*, van de welke niet alleen de Lente; maer ook het zonne-jaer zijn begin neemt. Als dan is het voornaemste werk der *Minatzims*, met Astrolabien door de hoogte der zonne d'intrede waer te nemen: want zy noch kunstelijke uurwerken noch zonne-wijzers gemein hebben. Wanneer nu de *Minatzim* het punt bekomen heeft, roept hy het nieu jaer uit, en vangt dan al het volk aen vreugde te bedrijven en te juichen. Het geschut word op de stadts wallen en toorens los gebrant en ketel-trommen geslagen. En duurt dikwils deze vrolijkheid veele dagen lang. Volgens *D. Valle* word te dier tijde grote vreugde bedreven, die evenwel alleenlijk meest in geschenken bestaet, die zy aen malkandre doen: inzonderheid de kleine aen de groten: ja de koning zelf ontfangt geschenken van al zijne ampt-luiden en byna van zijn geheel koningrijk. Zy trekken ook in deze dagen nieu gewaet aen, eeten, drinken, gaen wandelen, mannen en vrouwen, met meer vermaek en vryheid, dan in andere tijden, en byzonderlijk buiten de poorten der stadt: van de welke ieder haere beurte en dag heeft, daer deze viertijd gehouden word.

Heden 's daegs heeft het woord *Neuruz* niet alleen loop onder de Persianen: maer ook by andere volken: zoo dat ook de Turken het zonnenjaer *Neuruz* noemen: en om te willen beduiden den ouderdom van iemant, zeggen zy: hy heeft zoo veel *Neuruz*.

Volgens *Texeira* noemen de Persianen den twintigsten dag van Lentemaent *Neuruz*, dat 's gezeid *nieuwe dag*: ter oorzake zy dan de rekening van hun zonne-jaer beginnen, welk zy van drie hondert vijf en zestig dagen, vijf uuren acht en veertig minuten, en drie en vijftig tweeden maken; voegende eenen dag by ieder vierde of vijfde jaer, sedert den tijd van *Sultan Gelaleddin*.

Maer de gewoonelijke jaeren zijn alleen van drie hondert vijf en zestig dagen: zoo dat alle vier jaren het jaer der Persianen ons jaer eenen dag te voore komt: aengezien wy dan drie hondert zes en zestig dagen hebben. *Scaliger.*

De maen-jaren, volgens *Olearius*, dewijl zy by de twalef-voudige wederkering der maenden tot het nieu licht gemeten worden, vallen elf dagen kort'er, als onze zonne-jaren.

De

De Persianen hebben tweederlei aenvangen van jaer-getallen of jaer-wortels, waer by zy de rekening van hun jaren houden. d'Eerste is die van *Iezdagird* of *Yezdetzrd*, zoon van *Shahriar*, laeste Persiaensche Koning, na den inval der Arabieren in *Persien*.

d'Aenvang van deze jaer-rekening, volgens *Ulug Beig*, was op Dingsdag, in het begin van het eerste jaer zijner Regeringe.

Zoo *Albumazar* getuigt, stelden de Persianen, in den aenvang zijns Rijks, hun jaer-getals aenvang drie duizent zes hondert vier en dertig dagen na de *Hegira* of vlucht van *Mahometh* uit *Mecha*, welk tien jaren en vier en tnegentig dagen zijn: daer andere die niet aenvangen, dan na zijne dood. *Scaliger.*

Het begin der Regering van *Iezdagird* was op het elfste jaer van *Hegira*, den twee en twintigsten dag van d'eerste maend *Rabie*, of den zestienden van onze Zomer-maent, des jaers na 's Heilands geboorte zes hondert twee en dertig.

Volgens *Ulug Beig* zijn de jaren en maenden van dezen jaer-wortel, gemeine zonne-jaren. Want het jaer bestaet uit drie hondert vijf en zestig dagen: en ieder maend heeft dertig dagen. Eenige brengen op het einde der maend *Aban* vijf byvoeg-dagen: maer de ster-kundigen stellen die op het einde des jaers.

d'Andere tijdt-wortel word genoemt *Gelasee*, na den naem van *Sultan Gelaleddin Melek Sa Alb-Arselan*, Keizer van *Persien*, *Korasan* en *Mesopotamien*, die acht van de wijste sterre-kijkers van zijnen tijd deed vergaderen, ten einde het jaer der Persianen te verbeteren.

Dit was in het vier hondert en acht en veertigste jaer van *Iezdagird*, en op den achtienden van de maend *Fararardin*, of, na onze rekening, den veertienden van Lente-maent, des jaers, na de geboorte des Heilands, duizent negen en zeventig.

Dit jaer word genoemt *Senathi Gelali*, dat is, *het jaer van de Majesteit*, of *Neuruz Elsultani*, dat's *jaer-nacht-evening des Keizers*: ter oorzake het by na begint in de Lente-nacht-eveningh. Wijders, lichtelijk kan men weten, hoe veel jaren men van *Ierdagird* heeft, met zes hondert twee en dertig van d'onzen af te trekken: desgelijx van *Gelase*, met duizent negen en zeventig af te trekken. Zy dienen zich in hunne historien van den eersten tijdt-wortel; *Seth. Calvis. Chronic.* maer dewijl zy waen-geloofelijk ga slaen den dag en uure van de Lente-nacht-evening, ter oorzake van zekere plechtelijkheid, die zy vieren in de zelfste oogenblik van deze nacht-evening, zoo gebruiken zy nu den tijt-wortel van *Gelasee*.

Het jaer is by de Persianen in twalef maenden verdeilt: en wierden die voorhene in 't Persisch, volgens *Ulug Beig*, aldus genoemt: *Fervardin*, *Ardabahescht*, *Chordad*, *Tir*, *Mordad Shahrivar*, *Aban*, *Adar*, *Di*, *Behman*, *Esfandarmod*.

Voorhene hadden de Persianen hunnen eigen *Tahkwin* of Almanak, en een iegelijk dag van ieder maend eenen naem van hunne koningen en dappere helden toegevoegt, als *Ourmuzd*, *Behman*, *Ardabahesht*, *Sharivar*, *Esfandarmod*, *Chordad*, *Mordád*, *Dibadhur*, *Azur*, *Abán*, *Chaur*, *Máh*, *Tir*, *Jius*, *Dabameher*, *Meher*, *Surush*, *Resh*, *Fervardin*, *Beheram*, *Rám*, *Bád*, *Dibadin*, *Din*, *Erd*, *Ashtad*, *Osman*, *Ramiyad*, *Marásfend*, *Aniran*. Beneffens vijf byvoeg-dagen. De namen der vijf byvoeg-dagen waeren *Ahnud*, *Ashnud*, *Esfen-mez*, *Vahesht*, *Heshunesh* genaemt. *Olearius.* *Ulug Beig.*

Ieder dag van een iegelijke maent, die met een zelven naem, waer mee de maend genoemd is, wierd voor eenen vierdag gehouden. Te weten, de negentiende van *Fervardin Máh*, derde van *Ardabahesht*: zeste van *Chordád Máh*, dertiende van *Tir Máh*, zevende van *Mordád Máh*, vierde van *Scharivar Máh*, zestiende van *Meher Máh*, tiende van *Abán Máh*, negende van *Adar Máh*, tweede van *Behman Máh*, en vijfde van *Esfandarmod Máh*: maer d'achtste van de maend *Di*, en vijftiende, en drie en twintigste van ieder maend wierd voor eenen vierdag gehouden: en is de naem Godes, gelijk ook *Ourmuzd*.

Het begin van *Fervardin* is *Nuruz* in 't algemein genomen; maer de zeste dag is eigentlijk *Nuruz*. De zestiende dag van *Mehermáh* is de gemeine *Meherján*: en d'een en twintigsten, d'eigen *Meherján*. Wijders, zy zeggen, dat Godt in zes tijden de wereld geschapen heeft: die zy *Kahenbarha* noemen.

Het begin van den eersten tijdt, is de elfde dagh van *Dimah*: het begin van den tweeden tijd, de elfde dagh van *Esfandarmod*: het begin van den derden tijd, de zes en twintigsten dag van *Ardabahesht*: 't begin van den vierden tijt, de zeste en twintigste dag van *Kordád*: 't begin van den vijfden tijd, de zestiende dag van *Schariwar*: het begin van den zesten tijd, d'een en dertigste dag van *Aban*: die d'eerste is der byvoeg-dagen. Ieder tijd begrijpt vijf dagen. Zulke namen gaven zy ook aen de jaren, en mosten ieder vier jaer, na orde, ook zulke namen hebben: als d'eerste vier jaren wierden *Ourmuzd*: de volgende vier jaren *Behman* genoemt, en zoo voorders. Wanneer de namen de maent bedieden zouden, wierd het woort *Mah*, dat's *maent*, daer by gevoegt: gelijk hier af *Josef Scaliger* wijtluftig handelt.

Dan deze Almanak en jaer rekening, desgelijx de tijdwortel, van *Jesdetzird* af te rekenen, zijn geheellijk afgeschaft: en gebruiken de Persianen heden d'Arabische Almanak.

De namen der maenden in 't Arabisch, ook by de Persianen in gebruik, zijn, *Maharem*, *Sefar* of *Sefer*, *Rebbi ewel*, eerste *Rebbi*. *Rebbi Achir*, laeste *Rebbi*. *Tzemadi Ewel*, d'eerste. *Themadi Achir*, de laeste. *Retzeb*. *Schabahn*. *Ramesan*. *Schawal*. *Dsilkade*. *Dsilhatze*.

By andere vindmen de namen dezer maenden aldus gespeld: ontstaen van een andere spelling der letteren in 't Arabisch, na eens ieder land-tael. Als *Muharam*. *Safar*. *Rabbi*, d'eerste. *Rabbi*, de laeste. *Giamao*, de eerste. *Giamadi*, de tweede. *Kageb*. *Schaban*. *Rhamadam*. *Sceuel*. *Dulkaida*. *Dalhagieh*.

De bediedenis dezer namen zijn te schatten na den tijd, als zy eerst gevonden wierden. *Maheram* komt van *Harema* of verbieden: want het was den Arabieren niet geoorloft, zich in die maend ten krijg te vervaerdigen; en zoo voorts met de andere.

De dagen der weke beginnen zy te tellen van onzen Saterdag: waer door de zevende, als hunne rust en vierdag, op den vrydag komt: en blijven hier door afgezondert van de Joden en Kristenen. De namen der weken zijn:

Schembe, Zaterdag.
Jekschembe, Zondag.
Duschembe, Maendag.
Seschembe, Dinsdag.
Tscharschembe, Woensdag.
Penschembe, Donderdag.
Adine of *Tzumeh*, Vrydag.

Dewijl de Persianen alleenlijk op hunnen vrydag in de kerken te zamen komen, om hunnen godsdienst te verrichten, word die dag ook *Tzumeh* genaemt, dat is, verzamel-dag. Onder deze dagh word de *Tscharschembe* of Woensdag voor den rampsaligsten gehouden.

Den laetsten Woensdagh van de maendt *Sefer* of Louw-maend, houden al de Mahometaenen en inzonderheid de Persianen voor den ongelukkigsten of rampzalighsten dagh des geheelen jaers. Ja derven niet uit hunne huizen gaen, noch iemandt besoeken of van iemand bezocht worden. Zy houden zich in dien tijd op hunne hoede, zoo veel hen mogelijk is, als in een verdachten tijd, die hen lichtelijk eenig ongeluk kan toebrengen. Ook word deze geheele maend van *Sefer* voor rampspoedig gehouden: en zullen zy zich niet, geduurende dezelve, op eenige reize begeven, of eenige zake aenvangen, inzonderheid van oorloge niet. Zy geven ook groot geloof aen de planeet-uuren: en eigenen ook de twalef uuren aen de twalef-hemels-tekenen toe, als het eerst uur des zondaghs aen den *Ram*, en zoo voorts. *Della Valle.*

Voorname luiden zullen niet gewichtigs voornemen, geen nieu kleet aentrekken, ja niet ten paerde stijgen,

gen, om uit te reizen, of vernemen te voore van eenen *Minatzim*, of het goet zy. Zy houden in ieder maend vijf dagen verworpen of voor ongelukkig, als namelijk, na de nieuwe mane, den derden, vijfden, drie en twintigsten en vijf en twintigsten dag: op die dagen vangen zy niet gaerne iet byzonders aen.

Wonder veel houden de Persianen van d'Astrologie of planeet-lezing: een wangeloof misschien hen van de *Chaldeen* overgeleevert, die beroemt in deze kunst waeren. Het is een zeer waengeloovig volk. Zoo slechts een *Minatzim* zich met zijne waerzeggerye by hen vervoegt, lichtelijk zijn zy te belezen, om iets, 't zy uit hope van goede, of uit vreze van het quaet, t'ondernemen, daer zy het anders niet zouden doen.

Gemeenelijk bemoeien zich de *Hakim* of artzen met de planeetlezing en voorspelling. Men vind onder deze sterren-kijkers ook zwart-kunstenaers. Velen, zoo zy zeggen, zijn uit de natuur, tot de planeet-leezing en voorspelling genijgt, te weten, wanneer Merkuur ten tijde der geboorte wel gestaen heeft. Onder deeze waengeloovige kunstenaers zijn ook niet de geringsten, die door het lotwerpen aenstaende dingen willen uitvorsschen: gelijk zich zulke wichelaers in *Ispahan* op de *Maidan* of groote merkt met hunne kramen gemenelijk houden. Deze zijn van tweederlei aerd, namelijk *Remals* en *Falkirs*.

De *Remals* zijn den *Geomanten* of stip-reken-kunstenaers gelijk: gebruiken zes of acht dobbel-stenen, aen twee koper-draden geregen: en profiteren of wikken door het lot.

De *Falkirs* op een andere wijze. Zy hebben dertig of veertig dunne berdekens van ruim een duim lang en breet voor zich leggen, beschreven aen d'onderste zijde. Op een dezer moet men gelt leggen, en zijne vrage van dingen, die men begeert te weten, doen. 't Geen nu de waerzegger hier op 't eerst onderneemt, is zeer gewis. Hy strijkt het gelt met het berdeken na zich, spreekt eenige woorden daer by, en beziet het schrift. Dan heeft hy een zeer lang en breed boek, drie of vier vinger dik: welker bladen met engelen, duivelen, draken, ja allerhande dieren en gewurmte in gruuwzame en yzelijke gestalten afgemaelt zijn. Dit neemt hy in de handen, grijpt etlijke reizen, en prevelt gedurig daer by. Eindelijk krijgt hy een zeker beeltenis voor den dagh, houd het schrift voornoemt daer tegen en spelt te vooren.

Men ziet ter plaetze voornoemt vrouwen vermomt, die aen deze wichelaers en duivel-jagers komen vragen: hoe het met hunne mannen en zoonen staet, die verreist zijn: of zy haest weder komen: of de mannen ook andere wijven meê zullen brengen: ook om geluk en ongeluk.

Zy geven jaerlix in 't begin van 't jaer dag-tafelen, *Efemerides* in 't Griex en op 't Persisch *Takuin* of *Takhwim* geheten, in 't licht; hoewel niet gemaekt gelijk d'onzen, voor veel aenstaende jaren, eensdeels door mangel van de drukkerye, eensdeels door den grooten arbeid van met de hand te schryven: dies zy niet grooter zijn, dan onze Almanakken, en lichtelijk kunnen uitgeschreven worden. Men maekt die evenwel in zulken grooten getale, dat naulix een is, die lezen kan, of heeft een *Takuin* in zijnen boesem, om de verschijning en zamenvoegingen der sterren aen den hemel te weten: en met een of 't een voor of rampspoedige uur is, in het aenvangen van eenige zaken. Want men ziet daer in niet alleen, 't welk hun Almanak betreft; maer ook al 't geen, dat tot de beweginge en loop der hemelen, vaste en dwaelsterren, en tot de veranderingen der tijden en andre waernemingen behoort: daer in zy zeer naukeurigh zijn, beneffen veel andere dingen, by ons niet in gebruik. *Della Valle.*

Poësye.

BY geen volk wordt de Poësye hoogergeacht, als by de Persianen. Men vint'er allerwegen veel *Schaers* of Poëten (een *Schaer* heet in 't Persisch Poëet; gelijk *Kasiechuan* een redenaer) die met allerhande lustige en diepzinnige gedichten en vaersen, niet alleen in schriften; maer ook in persoon op de *Maidans* of merkten, ook in kroegen en andere gelagen zich vinden, en om een klein gewin hooren laten: worden ook dikwils by groote en voorname heeren op gastmalen, om hen en hunne gasten lustig te maken, gevordert.

Volgens *Della Valle*, hebben zy eenige kennis van de dicht-kunst, zedelijkheid, zin-spreuken en heerlijke woorden in die tale; maer hen ontbreekt de vinding en verdichtingh, het edelste deel en als de ziel van 't geheel lichaem.

De Koning, gelijk ook de *Chans*, hebben ieder hunne eigen poëten, die zich niet op de straten gemein maken; maer blijven in huis: bemoejen zich met nieuwe vonden, slechts om hunne heeren te verlustigen, en bekomen by wijle ook, wanneer zy iets zin-rijks en kortswijligs aen den dag brengen, brave vereeringen.

De poëten munten onder het volk in kleding uit: zy dragen, gelijk de Filosofen, witte onderrokken; maer voor open, met brede en wijde mouwen, en een tasch op 't lijf gegort: waer in zy boeken, papier en inkkoker hebben, om, op begeerte des volks, hun vonden en vaersen aenstonts schriftelijk mede te kunnen delen.

De mantel is zonder mouwen: zy hebben ook kleine kouzen aen, als andere; maer de broek gaet, gelijk kouzen, spits toe tot aen de voeten. Des winters dragen zy zokken, zoo slechts

flechts over de enklaeuwen komen, doch gene *Mendile* of tulbanden op 't hooft, maer alleenlijk mutsen.

Die op de *Maidans* of merkten sich houden, hebben een bonte doek om 't lijf gewonden: welk over de rechter schouder en onder de linker arm hangt: staen alzoo en lezen hunne gedichten. Velen der welke tegen de Turken en hunne heiligen gemaekt zijn. Daer is onder hen een groot onderscheit. Eenige maken fraeie; andere flechte stukken (gelijk ook hier te lande geschiet,) en moogen den naem van *Schaer* of Poëten niet wel voeren. Deze laten zich ook vergenoegen, met andere vederen opgepronkt, in de kroegen en op de merkt te verschijnen, en krijgen van gemene luiden flechts eenige *puls* of stuivers.

Daer zijn heerlijke schriften van d'aeloude Persische Poëeten, zoo wel in de Turksche, als Persische tale: want de wijl beide talen by hen even hoog geacht zijn, lezen zy zoo lief de Turksche, als de Persische poëeten. Maer de beste Poëten onder hen zijn: *Saadi*, *Hafis*, *Firdausi*, *Füssuli*, *Chagani*, *Eheli*, *Schems*, *Nawai*, *Schahidi*, *Deheki*, *Nessimi* en andere. De maniere van vaersen te maken is by na op de Duitsche wijse: dewijl zy ook aenschouw op rijmklamken of aen het einde op gelijk-luidende woorden geven: doch nemen het zoo nau niet, of in d'eene vaers een silb meer, als in d'andere komt. Eenige vaersen hebben niet alleen op het einde der woorden een gelijk-luidende toon; maer ook gansch eenerlei woorden: welke ook by wijle in den begin, ook wel in het midden der vaerse moeten gezet zijn. Ook spelen zy lustigh op de woorden, die een dubbelzinnige bediedenis hebben. Eenige vaersen hebben in den aenvang om t'andere vaers verdubbeling van de zelfde woorden: andere beginnen met 't zelfste woord, daer meê het ander volgende eindigt: als, om een voorbeeld te maken,

Tzire, tzire, tzirag Jani tzè?
Adamira demag Jani tzè?
Tzire, tzire, tzirag Osteri bud?
Adamira demag Cheri bud.

Hier bestaet de cierlijkheid in den aenvang en uitgang: ook in de beide middel woorden *Tzire* en *Cheri*

Kalem be dest Debira beh hasar derem,
Derem be dest neajed Meker Nauk kalem.

Hier begint het tweede vaers met het zelfste, daer mede het eerste eindigt, en eindigt het laeste met het zelfste, daer meê het eerste begint.

Rechtsgeleertheid en *Artzenye.*

Niet wijt strekt de rechtsgeleertheid haer by hen uit. Wel hebben zy eenige geschreven geboden of wetten, die zy uit den *Alkoran* en uit desselfs uitlegging nemen en leren, en dezelve, nevens veele herkomen of gewoonten der *Kasi* en *Diwanbek*, gebruiken. In d'artzenye volgen zy *Avicenna*, en hebben meestendeels loutere *Galenische* genezingen, door middel van dranken, uit kruiden en wortelen. Zy gebruiken ook aen de kranken vele dingen uitterlijk, en gaen bywijle zeltzaem met hen om. Die zich in heten drank, als brandewijn, verzopen hebben en als doot leggen, trachten zy, met een stuk ys op het bloot lijf te leggen, te genezen: op steun van gevoelen, men 't tegenstrijdig met tegenstrijdig moet genezen.

Wanneer kinderen of vrouwen krank worden, mag geen arts; maer een vroe-moer, welk gemeenelijk iet van d'artzenye geleert heeft, by haer gaen. Zy hebben eenige boeken van de artzenye geschreven, zo wel die de paerden, als menschen betreft. Zeker arts, met name *Mulla Messih*, te *Kasciane*, die om zijne hoge geleertheid en kennis in de geneeskunde in groote achting was, zond een onbedreven knecht, indien de kranke door zwakheid niet by hem in zijn huis kon komen (want hy bezocht gene kranken buiten 's huis) om na de gesteltenis van den kranke te vernemen en aen hem te vertonen. Op welk bloot verhael d'arts, zonder het water, en den kranke te bezien, zonder de pols te tasten, of na andere dingen *Della Valle.*

te

te vernemen, terstond de hulpmiddelen opschreef, die van den kranke met geen minder eerbiedigheid opgenomen wierden, als of zy door een *Orakel* geuit waren. *Hikim* is wijs gezeit, en een gemene naem, die aen alle genees-meesters gegeven word.

Ontrend *Kasbijn*, zoo *Olearius* getuigt, staet een groote oude boom: waer onder men zeid een oude heiligh begraven leid. Men houd dezen boom voor een krachtig genees-middel tegen tantpijn, koortzen en andere krankheden. Die de tantpijn genezen willen, slaen een spijker, daer te voore de quade tant mêe aengeraekt is, in den boom, zoo hoog, als de leider met den mont kan reiken. Daer by worden offerhanden en aelmoesen gezamelt. Zommige bedriegers plegen gewoonelijk, onder den naem van zulke boomen, ook by wijle gemene boomen aen de gemene wegen, op het zien van vreemde reizers, met neusdoeken en banden te behangen, en daerby te bedelen. Diergelijke boomen vintmen ook op verscheide andere plaetsen.

Gelijk het papier by ons uit oude linne lompen, zoo word het by hen uit katoen, ook by wijle, wanneer het zeer zacht moet zijn, van zijde en glat gemaekt met een puim-steen of gladde schelp. Het is zeer zuiver en heeft vezelen noch hairtjes: maer is gelijk een glat gepolijst bert aen te tasten.

d'Ink word gemaekt van granaet-schellen, ook van gal-noten en koper-root. Dan om haer eenigzins dik, en tot hun schrift, welk een lichaem moet hebben, bequaem te maken, brengen zy het weder, met gebrade fijn gestoten rijs of gierst daer by te doen, tot een herde stoffe. De beste ink, welk reeds bereid is, komt uit *Indiën*, aen herde stukken van een vinger lang. Deze word tot gebruik met gom opgewreven en in d'ink-koker met pluis of vlok-zijde vermengt.

De schrijf-pennen zijn niet gemaekt van ganse schaften, gelijk d'onze, maer van riet: welk bruin is, en eenigzins dikker, als onze schachten, gesneden. Het word eensdeels van *Sciras*, eensdeels van den Arabischen zee-boesem gebragt, daer het zeer overvloedelijk wast.

In de schilder-kunst leggen de Persianen veel te laeg, en zijn in der zelve regelen geheel onkundig: want niettegenstaende de schilderyen met schone en kostelijke verruwen staen afgemaelt, zijn zy evenwel niets waerdig, ter oorzake daer geen leven by is.

Tale.

Olearius. DE Persianen hebben hunne eigen tale of sprake, welk met d'Arabische groote; maer met de Turksche weinig gemeinschap heeft. Zy is verdeilt gelijk in drie talen, genaemt *Xyrazy*, *Rostazy* en *Harmuzy*: d'eerste is de hof-tale van *Sciras*: de tweede de gemene tale: die minder geschaeft is: de derde heeft veel oneigentheden en een plompe uitspraek: en deze is de gene, die men spreekt in het koningrijk van *Ormuz*. De Persianen hebben ook veel woorden en termen der Arabieren, inzonderheid van natuurlijke zaken. Maer behalve deze algemeine tale, waer van de Persianen zich dienen, heeft ieder Landschap een byzondere tale. Zy bevlijtigen zich boven mate de Turksche, neffens hunne moeders tale, te spreken: inzonderheid in de Landschappen, die de Turken dikwils doorgetrokken zijn en ingehad hebben: als *Schirwan*, *Adirbeitzan*, *Erak*, *Bagdad* en *Eruan*. Ook worden de kinderen aen die oorden in de Turksche sprake meest opgetrokken. Inzonderheidt die te *Ispahan* aen 't koninglijk hof zich bevinden, hebben groote lust Turksch te spreken: en hoortmen van hen zeer zelden een Persisch woord. *Olearius.*

Texeira.

Volgens *Della Valle* is de Turksche tale in *Persien* zoo hoog geacht, als d'eigen land-tale, en doorgaens in gebruik, voornamelijk aen 't hof, by de krijgs-

krijgsluiden en onder alle perzonen van staet, niet tegenstaende zy in hunne gemene handelingen de Persiaensche gebruiken. In dezer wijze worden deze beide talen by 't grootste deel des volks: ja ook by de wijven zelfs gesproken.

Dan de Turksche tale word niet gesproken, om dat de Persianen dezelve hoger achten, dan hunne eigen tale; maer uit oorzake het krijgs-heir uit *Quizilbaschi* bestaet, die Turken van afkomst en des konings slaven zijn; hoewel van verscheiden landaert. Het grootste deel gebruikt de Turksche tale, en is in de Persiaensche onkundig: dies niet alleen de grooten, onder welker vendelen zy strijden; maer ook de koning zelf, die byna zijnen geheelen tijt onder hen doorbrengt, verplicht is deze tale te gebruiken: zoo hy verstaen wil zijn en onder hen verkeeren. Waer over dezelve door het geheel hof des konings en onder joffrouwen en andere luiden van staet is verspreit. Het gemeen volk schijnt die in hooge achtinge te houden, uit oorzake zy onder de krijgsluiden, die zonder twijfel het edelste gedeelte van de gemeente uitmaken, gebruikt word. De Persiaensche tale evenwel als de land-tale, is in zoo hooge achting, datmen dezelve niet alleen in alle geschriften en boeken gebruikt, maer ook in alle verbonden en bevelen des konings, en eindelijk in alle staets-zaken van belang.

De Turksche tale, die in *Persien* gesproken word, heeft groote overeenkoming met d'oorsprongkkelijke of grond-tale der Tartaren en Scythen. Ook verschilt deze veel in haere betekeningen van het Othomannisch Turkx, gelijk de Persianen spreken, of die te *Constantinopolen* gesprooken wordt.

Gelijk nu aen het Persisch hof de Turksche, alzoo is aen het Turksche hof de Sclavonische: en aen het Indiaensch hof de Persische tale bemint. Ja is heden gemein door geheel Ooste, en heeft inzonderheid loop door al de landen van den *Mogol*, en van daer tot aen *Kathay* of *Sina*.

Della Valle. De hedendaegse Persiaensche tale is niet oud, volmaekt en zuiver; maer een verwert mengelmoes, ontstaen sedert Mahomets komste, door de verscheidenheit der volken, die in deze gewesten gestroopt en ook gewoont hebben. Dit mengelmoes bestaet ten dele uit de hedendaegse tale der *Kurden*, die misschien d'oude sprake der Persianen of *Parthen* is, ten dele ook uit die van d'Arabieren, Turken, Tarters, Indiaenen en andere gebuur-volken van *Persien*.

Die van het Landschap *Fars* of eigentlijk oud *Persie*, daer heden *Sciras* de hoofd-stadt van is, spreken louter en zuiver Persisch.

Men vind in de Persische tale zeer veel woorden, welke eensdeels gansch Duitsch, ten andere der Duitsche sprake zo gelijk en na zijn, als of zy daer uitgenomen waren: als, om een voorbeelt te maken: *Brader*, is broeder: *Dochter*, dochter: *Berber*, barbier: *Leb*, lippe: *Kal*, kael: *Stareh*, stern: *Nahm*, naem: *Nau*, nieuw: *Bend*, bant: *Beheter*, beter: *Der*, deur. *Olearius.*

Waer door eenige nieuwe Schryvers, als *Boxhorn* en anderen, hebben gemeint dat de Persische sprake met d'oude Duitsche een groote maegschap en gemeinschap hebbe, of niet veel van de Duitsche verschille: want ook de Persianen en Duitschen, zoo de zelve *Boxhorn* uit d'oude Schryvers bevestigt, zijn beide uit de Scythen herkomstig. Dies volgt noodwendig, dat de tale van deze volken eenige gemeinschap moet hebben, behalve de maniere van uitspreken een weinig verscheiden is.

De Persische tale heeft ook veele woorden met de Latijnsche gemein: als,

Pader	is	*pater*	vader.
Mader		*mater*	moeder.
Musch		*mus*	muis.
Dend		*dens*	tant.
Kalem		*kalamus*	pen.
Ne		*ne*	neen.
Jug		*jugum*	bunder.
Tu		*tu*	ghy.
Du		*duo*	twee.
No		*novem*	negen.
De		*decem*	tien.
Pare.		*pars*	deel.

Lib. 1. p. 59. Zoo *Herodoot* schrijft, zouden al de Persische namen op een S uitgaen: dan dit bevintmen heden niet. Ook zouden al de namen alleens eindigen: welk plaets kan hebben: aengezien de meesten, op de laeste sylb of lettergreep, een groven toon hebben.

De Grieken, volgens getuigenis van *Brissonius*, hielden de Persische tale voor zwaer te leeren. Wat zwaer daer aen is, kan misschien zijn in d'uitspraek der keel-letteren. Anders, zoo *Johan Gravius* en *Olearius* getuigen, is geene van al d'Oostersche spraken, die weiniger regelen van noode heeft, als de Persische: want zy heeft weinig *anomala* of zoodanige woorden, die den gemeinen trant niet volgen.

Dan het afzijn der klink-letteren maekt groote zwarigheid in de boeken, met de pen geschreven, te verstaen: want veel woorden met een en de zelve medeklink-letteren, en alleen met verscheide klinkletteren, beteikenen verscheide dingen: als *Ghil* is slijk: *Ghul*, een roos: *Keschten*, omkeeren: *Kischten*, zaien: *Koschten*, dooden.

Della Valle. Een zelve woord heeft in de Persiaensche tale dikwils veele beteekenissen: waer uit eenige haere gebrekkelijkheid en schaersheid willen besluiten: en niet die welsprekentheid zou hebben, daer op eenigen zoo hoog roemen, om misschien by onkundigen zoo veel te meer uit te munten.

Van het woord *Chane* (om een voorbeelt te maken,) welk eigentlijk huis betekent, worden veel andere diergelijke namen gemaekt, als *Barchane*, vracht-beesten huis: *Karchane*, werkhuis, of pakhuis: *Treschane*, schilden of wapenhuis: *Tabchane*, grootste zael des huis: *Diwanchane*, gerechthuis. Eindelijk gebruikt men dit woord in veel andere dingen: desgelijx ook dat van eeten: welk zy niet alleenlijk gebruiken om *eeten* te zeggen; maer ook om *te drinken*, *te hebben*, *wech te voeren*, *t'ontfangen*, *te verstaen*, en om veel andere dingen te kennen te geven: want zy zeggen: wijn eeten, hitte en koude eeten, gelt eeten, wonden eeten, stokslagen eeten: beneffen veel andere vreemde wijze van spreken. De Persianen, desgelijx de Turken, noemen *Rome*, *Chizilalma*, dat 's *rode appel*, uit wat reden is onbekent.

Hebreeusch, Grieksch en Latijn verstaen de Persianen gansch niet: is ook by hen niet gebruikelijk: maer in plaets van die hebben zy d'Arabische tale: welke by hen schier, gelijk by ons de Latijnsche in zwang gaet: en worden daer in zaken van godsdienst en vrye kunsten beschreven.

Wat belangt het schrift of letteren of *A B* der Persianen: in oude tijden hadden zy hunne eigen letteren en boekstaven; maer na dat d'Arabieren zich meester van *Persien* hadden gemaekt, hebben zy die uitgeroeit, en ten dien einde verbrant de schriften der Persianen, door bevel van hunne *Kalifs*: want zy oordeelden, zoo lang de Persianen de boeken hadden, die hunne wet en geloof van hunne afgoden behelsden, zy gene goede Mahometanen konden zijn. Zoo dat d'Arabieren hun letteren en maniere van schryven invoerden: waer na de Persianen zich voegden, en der wijze, dat zy de hunne vergaten. Ook vintmen heden niet eenen in *Persien*, die hunne oude en eigen letteren kent of verstaet. De grootste lief-hebbers der aeloudheden kunnen d'oude opschriften niet lezen, en zeggen dat dit *Forckadin*, dat's *na d'oude wijze* is. Dies hebben de Persianen met d'Arabieren een zelve slag van letteren en geschrift. Olearius. Johan Leo. Afr. p. 1.

Wijders, gelijk de Persianen de letteren der Arabieren aengenomen hebben, zoo hebben zy ook ontallijke Arabische woorden hen eigen gemaekt en aengenoomen: inzonderheid namen en deelwoorden. Ludovic. de Dieu Rudiment. Ling. Persic.

Derhalve die deze tale begeert te leren, moet nootwendig de lessen van d'Arabische tale verstaen. Ook gebruiken de Persianen niet alleen Arabische woorden afzonderlijk, merken de zelve met Persische gevallen en uitgangen van het meerfout getal; maer koppelen die ook met hunne namen te zamen. Breder van deze stoffen handelen, zie *Iohan Gravius*, *Lodowijk de Dieu*, *Reyer* en andere in hune letterkunsten der Persische tale.

Niet

Niet tegenstaende zoo veel in *Persien* niet zijn, als in *Europe*, die de vrye kunsten uit den gront leeren, zoo houden zy nochtans veel van die kunsten en van de kunstenaers zelfs: die zy *Filosuf*, met een bastert naem, noemen.

De Persianen zijn zeer nieuwsgierig, en daer by verstandig in de Filosofye en andere wetenschappen, en hebben zeer gaerne de Kristen boeken, die van wetenschappen en godsdienst handelen. Zy spreken ook onbeschroomdelijk in twist-redenen van de verborgentheden des geloofs, met luiden van andere gezintheden: ten tegendeele als de Turken, die uit hartnekkigheid daer niet willen van gesproken hebben.

Tot het leeren van zulke kunsten zijn hier en daer hooge scholen in de steden, die zy *Madresjà* of *Medressa* noemen, en de Leeraers *Mederis*. De voornaemste zijn te *Ispahan*, *Schiras*, *Ardebil*, *Mesched*, *Tebris*, *Kasbijn*, *Kom*, *Jest* en *Schamachie:* aen al de welke de *Sedder* of hun geestelijk opperhooft onderhoud verschaffen moet. Dit neemt hy van de landeryen, die van schattingen en andere bezwaernissen of omslagen, die de koning plag te vorderen, vry zijn: als *Kochtzeh*, by *Erwan: Utzatzutk*, by *Karabach: Tabachmelik*, tusschen *Georgie* en *Karabach* gelegen: ook *Agdasch* en *Kermeru*.

De leeringen, die zy hen leeren, zijn zijfer-kunst, wis-kunst, landmeterye, reden-rijk-kunst, poësye, natuurkunde, zedenkunde, sterrenkunde, planeet-lezen, rechts-geleertheid, en artzeny-kunde. Zy hebben de geheele Filosofye van *Aristoteles* in d'Arabische sprake beschreven, en noemen hem *Dunja piala*, dat 's *kroes* of *beker der werelt*: want gelijk men den beker tot nut en lust, ook wel, wanneer te veel is, tot schade gebruiken kan: alzoo kan men, huns bedunkens, de Filosofye of werelt-wijsheid gebruiken en misbruiken: want de drank, zeggen zy, en Filosofen maken welsprekend: word men in beide al te dronken, het loopt op een zotheid uit.

De zijfer-kunst word aenstonds in de gemene scholen met de kinderen, wanneer zy lezen en schryven kunnen, aengevangen. Zy gebruiken, inzonderheid de gemeine man, Indiaensch; maer de geleerden Arabisch zijfer-getal. De redeneer-kunde is in korte lessen vervat; gelijk ook de poësye; maer lezen ter praktijk beide met elkandre: dewijl hunne redenrijksche en ook eenige historische schriften met vaersen, die fraeie zeden-stichtende en zin-rijke spreuken begrijpen, verciert zijn.

Wegen cierlijkheid der sprake, lezen zy zeer gaerne en ten eerste zeker werk, *Kulustan* in 't Persisch geheten, dat 's *rozen-dal*, gemaekt door den in gantsch Oosten beroemden Poëet, *Scich Saadi*, en voor eenige jaren door *Adam Olearius* in 't Hoogduitsch vertaelt: want behalven een liefelijke redenaers aert van reden, brengt hy ook kloeke staetkundige lessen by, vervat in rijm. Geen Persiaen, die slechts lezen en schryven kan, of heeft dit boek in huis, ja, die eenigzins geleert en uitstekend wil zijn, kan het van buiten: welk men op hunne gastmalen, handel en wandel uit hunne redenen, fatsoen en met lust bespeuren kan: want daer loopt gemenelijk een vaers onder, welk een nadenkelijk spreek-woort of gelijkenis in zich houd. Daer en boven lezen zy ook gaerne historien, inzonderheid die van *Alys* leven en doot: ook van *Hossein*, zoon van *Aly*, handelen: welke boeken met een redenrijken stijl geschreven zijn. Zy hebben ook andere geestelijke en wereltlijke histori-boeken en kronijken, zoo van hunne koningen, oorlogen en regeringen, als van vreemde helden-daden en andere geschiedenissen geschreve. Als daer zijn *Mirchond*, *Enweri*, *Tzami*, *Walehi*, *Nussegri* en veel andere. Onder alle andere is de voortreffelijkste en zekerste *Mirchond*, die met een cierlijken stijl een Persische kronijk, in vier banden begrepen, geschreven heeft: waerdig in *Persien* zelf twee hondert rijxdaelders. Dan men heeft den Persianen, in het beschryven van hunne historien, inzonderheid in het stuk van hunnen gods-dienst en heiligen, niet

niet al te veel te betrouwen: naerdien zy by wijle waerachtige historien met veel beuzelingen vermengen, en dikwils gebruiken, om een ding aenzienelijk te maken, en verwondering te verwekken, der Poëten en schilderen vryheid. Zy hebben ook gene genegentheid tot historien, en d'aeloutheid, nochte tot andere naukeurige wetenschappen.

Della Valle. Het getal der boeken, die van wetenschappen handelen, is in deze gewesten zeer klein; ter oorzake daer zeer weinig luiden zijn, die de zelve gebruiken en verstaen. Daer en boven zijn deze weinig boeken, die men daer vind, in de handen der geleerden, die hen als een schat bewaren en noit daer van willen scheiden. De boeken, die men daer gemenelijk verkoopt, zijn of fabelen of rijm-werwerken, of die van hunne wet handelen: anders zijn 'er geene goede boeken: om zoo 'er eenige zijn, men weet het niet, om dat de meeste boeken van dien oort in 't voorste blat genen naem vertoonen. Waer door de boek-verkoopers de waerde der boeken niet weten: en ook, gevraegt na eenig boek, antwoorden dat niet te hebben of niet kunnen vinden. Dies zoo men eenig boek van belang krijgt, zulk schiet by geval en niet met voordacht.

Wapenen.

Della Valle. DE Persiaensche ruiters zijn gewapent met pijl, boge en een krom zwaert, by na gelijk een halve rondas. Zy strijden alle te paerde: en zijn hun paerden klein en mager, maer sterk en gezwint. De zwaerden snijden slechts aen d'eene zijde, en zijn veel krommer, dan die van *Turkyen*. De gevesten bestaen alleen uit een enkel kruis; hoewel genoech om de hand te beschutten: en is het grootste gedeelte met loofwerk verciert. De scheden zijn van root of zwart leder, en aen het einde op een zelve wijze gewerkt, als het gevest. De draegbanden zijn geestig en smal; maer geheel effen, en zonder andere verciering of verruwe, als de dassen-vellen uit de natuur zijn, daer zy van gemaekt worden. De boog-schieters worden *Kurtschi*: de bus-dragers of mosketiers *Tufenktschi* genoemt.

Olearius. De Persianen gebruiken in het strijden doorgaens te paert lancien, boog en pijle, worp-spiessen en zabels, van welk laeste zy zich meer gemenelijk dienen, dan van eenig ander geweer: ook musketten en pistolen, die men zeid *Schach Abas* allereerst zou ingevoert hebben. Zy dienen zich ook van metael geschut, hoewel meer in, als voor de vestingen en in velt-slagen. Des jaers zestien hondert vier had *Schach Abas* hondert vijftig stukken geschut, wanneer hy *Cigale*, of *Vlutzuli Bassa* versloeg.

Zy trekken alle te paerde na den krijg, ook die men te voet van noode heeft, die als dan afstijgen: en zijn onzen dragonders gelijk.

In voorige tijden oorlogden de Persianen niet dan te paerde; maer sedert by hen 't gebruik van musketten is geweest, hebben zy een lichaem van voetvolk toegestelt: welk hen in deze laeste oorlogen zeer gelukkelijk geslaegt heeft. Dies niettegenstaende reizen de voet-knechten ook te paerde, na de monster of vergader-plaets, ter oorzake de plaetsen, daer zy zich vervoegen moeten, verre van elkandre afgelegen zijn. Zy weten ook krijgsstreken tegen den vyant in 't werk te stellen. In het beleg van *Iruan*, des jaers zestien hondert drie en dertig, hadden de Persianen een byzonder toebereid vergif in kleine glazen gedaen, en met pijlen in de vestinge geschoten: waer door de lucht der wijze wierd vergiftigt, dat de luiden het hooft, armen en beenen zeer dik opzwollen, en hier door tot weerstant te bieden onbequaem wierden. De bescherm-wapenen zijn borst-harnassen, schilden, malie-rokken, stormhoeden en kasketten, die niet alleen scheut-vry voor pijlen; maer

maer ook voor koegels van musketten zijn.

De krijgs-luiden van *Persien*, d'edelste onder 't volk, zijn van driederlei slag. d'Eerste slag zijn *Turkomans*, die gelijk leenmannen zijn en *Ziefs* hebben, die van de vaders op de zonen over gaen. Deze zijn gehouden den koning een zeker getal van ruiterye, zoo dikwils het van noode is, te bescharen. De tweede slag is, die *Leunklaef* en *Soranzo Korrisses* of *Coridsches* noemen; maer hadden liever in 't Turksch *Curchins*, of *Gurges* of *Georgiers* mogen zeggen. Deze trekken geen soldye; maer hebben slechts de kost, peerden, kleding, geweer, tenten, en andere behoeften. Het derde slag zijn vrienden en bontgenooten, als Armeniers, Georgiers en andere vyanden der Turken.

Leunkl. Pand. Turc.

Della Valle.

In *Persien* zijn vier krijgs-ordens. d'Eerste is die van de bus-dragers of musketiers, een nieuwe orde en door Koning *Abas* voor eenige jaren ingevoert, op aenraden van zekeren Engelsman *Antonis Sherloi*. Al de busdragers zijn ingeboorenen en inwoonders der steden, dorpen en vlekken; hoewel gemenelijk meer uit dorpen en vlekken, dan uit groote steden. Deze zijn als *Tat* of onedel; en mogen de *Tag* niet dragen; maer altijt den gewoonelijken tulbant.

In 't begin streden zy te voet, en gebruikten alleenlijk slechte voerpaerden, om daer mede gemakkelijk over weg te geraken. d'Oversten zoo van deze, als van andere benden worden met een Turkschen naem *Juzbassi* genoemt: dat 's *hooft over hondert*: want *Juz* is *hondert* en *bassi hooft*: hoewel zy by wijle meer dan twee hondert, en zomtijds ook minder dan hondert onder hun beleid hebben.

Die in verscheide Landschappen of plaetsen t'huis behooren, vergaderen by malkandre, en trekken gezamentlijk na 't heir: of met de *Chans* van hun Landschap, of uit zich zelfs, inzonderheid die in hunne Landschappen gene *Chans* hebben. De koning stelt hen daer na ter plaetse, daer 't hen believt, zonder eenig opperhooft over hen.

Die van *Mazanderan* worden voor de beste bus-dragers gehouden. Het getal der bus-dragers, die de koning uit al zijne Landschappen licht, en altijt in zijn heir onderhoud, word begroot op twintig duizent.

De tweede krijgs-orde is die van de slaven of 's konings dienaers, hoewel edeler, dan de krijgs-orde van de busdragers. Deze zijn alle Kristenen van afkomst, en gekocht in de kintsheid of by verscheide volken ten geschenk vereert: als Cirkassiers, Georgiers, Armeniers, en van anderen landaers; hoewel de Georgiers wel het grootste deel uitmaken, die alle van Kristenen Mahometanen zijn geworden. Zy strijden alle te paert, en gebruiken verscheide wapenen, als speren, pijlen, bussen, yzere stokken, kromme zwaerden, poken en lichte heir-bijltjes, die aen d'eene zijde ront en scherp zijn, als een bijl; maer aen 't ander eind spits en wat krom: welk een voordeelig en vaerdig geweer is.

Deze slaven des konings vermoogen de *Tag* te dragen, en gebruiken de zelve in zekere plechtelijkheden. Zy staen onder een byzonder opperhooft: en daer en boven onder eenige byzondere krijgs-oversten. Het getal dezer slaven, die ten oorlog ingeschreven worden, (te weten, die den koning toebehooren en in zijne soldye zijn: want de *Chans* en grooten hebben ook veel andere in dienst) bedraegt over de vijftien duizent. Vijftien duizent andere, gene krijgsluiden, staen hen ten hove in verscheide ampten ten dienste; of om verscheide werken te maken, daer toe zy, ieder na hem de lust en genegentheid strekt, opgevoet worden. Andere jonger worden in verscheide huizen onderwezen, daer zy namaels uitgeraken, om ten believe des konings gebruikt te worden. Ook deze krijgsorde is nieu en onder koning *Abbas* ingestelt, misschien na den voorgang der Turken.

De derde krijgs-orde bestaet uit *Chisilbassi*, dat 's *root koppen*, en is edeler, dan die van de slaven. Zy strijden alle te paert, voeren wapenen, die hen best aenstaen, en gebruikten

voor heene zelden eenige anderen als bogen, pijlen, rondassen en spiessen, met verachting van de bussen, als onbetamelijk voor eenen edelman: dan sedert het jaer zestien hondert twintig hebben zy alle beginnen bussen te voeren, zonder nochtans hunne oude wapenen af te leggen. Ook behouden eenigen der voornaemste hun eerste geweer, als gevoeghelijker voor eenen ridder, en om van den last en belemmering der bussen bevrijt te zijn. Zy zijn vry en ongebonden, dienen niet langer, dan de betaling duurt, en konnen de zelve na hun welgevallen weigeren, om van den dienst ontslagen te zijn: ja zy mogen ook van meester te veranderen, als zy meenen eenigh voordeel daer by te vinden: den dienst van den koning te verlaten, en zich in dienst van eene *Chan* of *Sultan* te begeven, en weder van den eenen tot den anderen *Chan* over te gaen, zoo hen des goetdunkke. In het krijgsheir bewijzen zy den gene gehoorzaemheit, van wien zy soldye ontfangen.

De vierde krijgs-orde des Persianen en edelste van al d'andere, is die van de *Korci*, alzoo genoemt van het woord *Kormak*, welk in de Turksche tale bewaren betekent, in maniere by na als lijfwachters: dewijl hun ampt bestaet in den koning, en zijn hof of zijn paveljoen te bewaren en op te passen.

Al de *Chizilbassi*, die niet den *Chans* of *Sultans* of andere luiden dienen; maer den koning zelf, en in zijne soldye zijn, worden *Korci* genoemt. Deze maken ontrent een getal van twaelf duizent uit. Zy gebruiken gelijke wapenen, als d'andere *Chizilbassi*, en strijden ook te paert: staen ook onder een byzonder opperhooft, *Korcibassi* genoemt, dat 's *hooft der Korci*. In deze vier krijgs-orden bestaen al de heiren des konings: en zijn, behalve die, weinig andere. Men heeft 'er daerenboven ook *Jasakci*, die voor den optocht des heirs sorgen, en op de wegen de genen, die hen tegen komen, ophouden, ten einde zy niet te na aen des konings wijven zouden komen. Ten teken van hun ampt, draegt ieder eene pijl door den tulbant gestoken, die by hun hooftman (want zy staen onder een hooft) van gout is.

Men heeft 'er ook andere, als *Lasauls*, die de bevelen des konings volbrengen: ook deurwaerders des konings, die by na het ampt van krijgs-luiden ter schilt-wacht bedienen; hoewel zonder hellebaerden, en alleenlijk gewapent met een zwaert en stok in de hant, om 't volk te doen wijken, gelijk de Switsers van Rome, die men daer *Barbotti* noemt: beneffens eenige andere: doch zijn deze laeste veel meer ampt-lieden van des konings-hof, als krijgs-luiden.

D'Opper-veltheer word *Serdar* genaemt: een overste over tien of twaelf duizent boog-schutten, *Kurtzschibachi*: een over duizent man, *Minbaschi*: een over hondert, *Jusbaschi*: een over tien, *Ohnbaschi*. Wanneer deze zich dapper gehouden en koene daden verricht hebben, worden zy, zonder aenschouw van persoonen, wel begiftigt en tot groote eere verheven.

Areb Chan, een vorst over *Schirwan*, ten tijde van *Schach Sefi*, was een boeren zoon in *Serab*: wierd eerst krijgs-tuig-meester: maer namaels, dewijl hy zich dapper in den oorlog gedragen, en verscheide Turksche hoofden met eige handen afgehouwen had, over het zelve Landschap tot *Chan* gemaekt. Andere zijn geweest vee-houders zoonen, of stal-knechten of slaven des konings. Maer die hunnen vyant niet mannelijk onder d'oogen zien, of de gelegentheid verzuimen van hem aen te tasten, of zonder grooten noot de vlucht genomen hebben, worden, zoo niet aen 't leven gestraft, nochtans zeer geschimpt: te weten, zy moeten in vrouwen klederen, ten schimp en spot, een ganschen dag in 't leger onder de soldaten her om gaen: want zoo *Herodoot* getuigt, word het voor den hoogsten hoon by de Persianen gerekent, te horen versaegder dan een vrouw te zijn.

De koning heeft ter rechte en linke zijde sterke vyanden, en dikwils met hen te strijden; te weten, met de Tartars

tars van *Zagatay*, of d'Usbeekse Tartars in en op de grensen van *Chorasan*, die dikwils met tien en twintig duizent man op hem aenkomen, om een roof uit 'tlant te halen: met de Turken, zijn grootste vyanden, wegen *Bagdad* of *Babylon* en *Iruan*: by welke Landschappen en vestingen dikwils bloedige veld-slagen zijn gedaen, nu met neerlaeg van den eenen, dan met zege van den anderen. Een der grootste voordeelen, welk de Pers op den Turk heeft, 't zy in 't strijden of belegeren, bestaet alleenlijk in snelte. Hy voert ook oorlog met den Indiaen of grooten *Mogol*, wegen *Kandahar* en *Herat*.

Zoo *Boterus* getuigt, bekommert de *Sofi* zich weinig over den *Mogol*, ter oorzake tusschen beide Rijken (gelijk tusschen *Spanje* en *Vrankrijk*) zeer enge door-gangen zijn, en de gelegentheid de grens plaetsen zeer rou en kommerlijk is: zoo dat daer door het overvoeren van lijftocht, en het onderhouden van krijghs-heiren en ruiterye, zeer bezwaerlijk word gemaekt.

Het getal der krijgs-heiren is zomtijts min en zomtijts meer; 't zy by verloop, uit wan-betaling, of sneuvelen van veelen in veltslagen; gelijk by wijle geschiet.

Men rekende koning *Abbas* ontrent des jaers zestien hondert twintig geduuriglijk hondert duizent ruiters in den geheelen omkring zijns rijks onderhield: van de welke ontrent dertig duizent tot bewaring der steden op de grenzen bleven, en, zonder daer af te wijken, noit ergens anders oorlogden: behalve het dienstig geoordeelt wierd, hen van tijt tot tijt van plaets te veranderen.

Boven de bezoldigde krijgs-knechten, bevinden zich ook veel aenzienelijke en luiden van staet (want eenigen hebben vijftig, ja hondert anderen in hunnen dienst) in 't leger, die veel jaer-gelt trekken en alle de wapenen voeren en onder de krijgslieden gerekent worden: desgelijx zoetelaers, koopluiden, ambachtsluiden, ondienstige knechten, kemel-dragers, reistuig-oppassers; hoewel ook alle in de wapenen: daer beneffens de wijven, die niet minder in getal zijn; als de mannen, volgens d'oude gewoonte der volken van *Asia*, die, zoo *Xenefon* getuigt, alle hun huisgenoten ten oorlog mêe voerden. Dies des konings heiren, zoo met bezoldigde en ware krijgs-knechten, als andere, ondienstig ten strijt, een getal van twee of drie hondert duizent man uitmaken.

De stad *Ispahan* alleen kan uit d'omgelege dorpen in korten tijt zestig duizent man uitbrengen, uitgenoomen de gewone krijgsknechten.

De krijgs-luiden trekken in het heir met groote zedigheid en weinig gerucht voort: want daer noch trommels, trompetten, noch andere klanken middelerwijle gehoort worden. Zeer goede orde en krijgstucht word 'er gehouden, en niemant eenig overlast in de dorpen of vlekken, daer zy deurtrekken, aengedaen: maer toont zich ieder aen d'inwoonders heusch en getrou, en koopt hen voor gelt af, dat zy van noode hebben. Dies d'inwoonders uit den deurtocht van het heir groote winst en voordeel trekken: waer over de koopluiden, spijsverkopers en ambachts-luiden, zonder schroom van eenig gevaer, ter plaetse, daer het heir deur zal trekken, voorraet en alle behoeftigheden mede brengen, tot groot gemak der krijgsluiden: beneffens vele versnaperingen, tot verversching op weg, als allerhande ooft en konfituren, ja zelfs ook sneeu in den zomer. *Della Valle.*

d'Inwoonders van die gewesten, op hope van winst, zoo niet al te verre van de groote wegen afgelegen zijn, vergaderen het geheel jaer door hun werken en waeren te zamen, tegen den tijt van het doortrekken des heirs: want zy die daer best kunnen en weten quijt te worden, zonder evenwel de krijgslieden die hen dierder betalen. De soldye van ieder ruiter bedraegt jaerlix nietminder dan vijf *tomans*, ieder *toman* gerekent op seстien Rijxdaelders: waer af een ruiter eerlijk daer te lande kan leven. De soldye der oversten en andere bevelhebbers vermeerdert na de waerdigheit van het ampt, welk zy bekleden.

Volgens

Volgens *Olearius* is de jaerlixe soldye van een gemenen krijgsknecht, te weten, van een *Kurtschi* of boogschutter, driehondert rijxdaelders: waer van hy zich zelven en zijn peert moet onderhouden: die van eenen *Tufenktschi*, twee hondert.

Maer de soldye van zekere luiden van hoogen staet overtreft die van al d'anderen, en stijgt tot een, twee en driehondert *Tomans* jaerlijx op. Deze verschijnen ook met geheele benden op hunne eigen onkosten in 't heir: niet tegenstaende ieder van deze Heeren slechts voor eenen man in des konings boek staet.

Al de Persiaense krijgsknechten, die des konings soldye trekken, zijn verplicht, op zijn bevel en by vereisch van nood, ter plaetse te verschijnen, daer zy geroepen worden.

De *Chizilbassi*, die edelen en van geboorte zoldaten zijn, worden onder hen niet met name aengeteikent: gelijk de genen wel, die zy *Reaiet* noemen, dat 's *onderzaten*, of *Tat*, die als de slechte hoop onder ons is.

In de veltslagen houden de Persianen gene orde. De koning of veltheer verdeelt alleenlijk de *Chans* over de *Sultans* en andere hooftmannen, volgens de benden, die zy onder hun beleid hebben. Het ampt der hooftmannen is alleen de plaets, die hen toegewezen word, te bewaren, en daer blijken van hunne dapperheid te toonen. Het krijgs-volk word niet in behoorlijke orde geschaert; maer verwardelijk door malkandre, gelijk het voorkomt: de busdragers, boog-schutters, speer-dragers, of andere al onder een: dies men dikwils in een zelfde gelit eenen krijgsknecht met een musket ziet, eenen ander met een speer, eenen ander met boog en pijlen, en ieder met de wapenen, die hy zonder onderscheid hanteert.

Het strijden geschiet gelijkzaem al vluchtende: dewijl zy al kerende afschieten, en in dezer wijze den vyand den rug toekeeren, en schijnen dus te wijken, even als onze muskettiers, die na het afschieten terstont wijken, en anderen plaets maken. Ook geschiet d'optocht met wan-orde en trekt ieder op zijn gemak voort: en voegen zich, gekomen op gevaerlijke plaetsen, en dicht by den vyand, alleenlijk te zamen.

Het reis-tuig, en de wijven met kemels trekken byzonderlijk voort en achter aen, in aentocht tegen den vyant; maer voor aen, in aftocht: en altijd de strijdbaerste mannen tusschen het reis-tuig en den vyand in. Het legeren of neder slaen des heirs geschied ook zonder orde en met verwerring. De Persianen zijn gewoon het heir wijd uit te spreiden, welk wel gemakkelijk; maer evenwel gevaerlijk in zorgelijke plaetsen is. In het voort-trekken des heirs blijft altijd een klein heir by den koning. Zoo haest de koning of veltheer zijne leger-plaetse genomen heeft, verkiest ieder na zijn welgevallen een plaetse tot zijn hut: behalve de *Chizilbassi*, die hun plaetse aen weder zijde des konings tente hebben.

Wijders, *d'Ordu*, dat 's *'t heir* of *leger*, is gelijk een der grootste en treffelijkste steden van *Persien*, en gemeenelijk van alles, zoo wel als in de grootste steden, voorzien. Het heir is geduuriglijk in 't velt, en zijn zoo wel de krijgsknechten, als de groote Heeren van 't hof, meer onder hutten in 't open velt, dan in hun eigen huis: waer over zy veel aengename vonden bedacht hebben, om in 't velt gemakkelijk en in de zoetste vermakelijkheden te leven, die de best-geregelde steden kunnen beschaffen. Te weten, men heeft 'er baden, die gedragen en in 't velt onder hutten opgerecht worden. Men heeft 'er ook kokens, haertsteden en ovens, die op kemels voortgedragen worden: desgelijx allerlei ander koken-gereetschap.

Men houd den ter neergevelden vyanden 't hooft van den lijve, en voert het na 's Lands gewoonte mede, als een onweerspreekelijk bewijs van de zegen en dapperheit, die men betoont heeft. De hoofden der overwonne worden gemenelijk aen den koning tot een geschenk gezonden: de gevangene Turken zelden gespaert; maer ter neer gezabelt. De wel verdienden, die zich mannelijk gequeten heb-

ben, worden gewoonelijk met een *Kalaet*, dat 's een geschenk van goude klederen, tot vergelding van hunne trouwe diensten beschonken. Zoo dra zy dit gewaet krijgen, trekken zy het aen, en het ander, welk zy aen hadden, schoon 't nieu was, uit, en geven het den brenger: beneffens een vereering.

Men gebruikt te velde zekere kleine hutten, tenten, of paveljoenen, *Scervanli* genoemt, na 't landschap van *Scervan*, daer zy gemaekt, en tegen de koude en regen gebruikt worden.

Zy zijn van buiten met een vaste stoffe overtrokken, en in maniere van een vilt gewerkt: welk tegen de koude en regen zeer bestendig is, en ook de hitte en stralen der zonne tegenstaet. Zy vallen boven ront en onder langwerpig, in maniere van galderyen.

Men heeft 'er ook zekere andere kleine tenten, *Saiuan* genoemt, of, gelijk de geleerden spreken, *Saieban*, dat's overdekte plaetsen, die neffens de *Scervanli* gestelt worden. Deze hutten zijn van achteren aen hooge staken vast gemaekt, en steunen voor op spiessen, daer zy met touwen aen gebonden zijn.

Munte.

Het gangbaer geld in *Persie* is zilvere en kopere munt; en zietmen zeer zelden aldaer gout handelen.

De zilvere munte zijn *Abas* of *Abbascy*, *Garem Abas*, of *Chodabende*, *Schahi* en *Bisti*, *Laryns* of *Lari*, *Piasters* en zekre kopere munt *Pul* of *Kasbeki*.

Een *Abascy* is ontrent een rijxdaelder in waerdye, hoewel niet boven een vierendeel in zwaerte.

De *Abascys* hebben haeren namen van *Schach* of koning *Abas*, die haer deed slaen: gelijk ook de halve *Abas*: en de *Chodabende*, dewijl *Schach Chodabende* die ingevoert heeft. Een *Abbascy* is een Roomsch kop-stuk, en heeft de waerde van twee Spaensche realen.

Della Valle.

De *Schahis* of *Saïs* en *Xays* doen ieder een vierendeel van een *Abas*: en derdehalve *Bistis*, de laegste zilvere munte, een *Abascy*.

d' Andere munte van zilver, *Lari*, of by eenige *Larijns* genaemt, is op een vreemde wijze gemaekt en gemerkt: want dezelve is niet anders, dan een klein strookje zilver van zeker gewicht, op twee delen eigentlijk toegevouwen en op de kant met het merk van den vorst van *Lar* getekent. Deze munte word alzoo genaemt na de stad of het vorstendom *Lar*, of na de vorsten van *Lar*, toen zy op zich zelfs en van het koningrijk van *Persien* afgescheiden waeren.

Ter oorzake deze munte alleen in 't gewicht en zuiverheit van 't zilver bestaet, heeftze in al d' oostersche landen gang gekregen: niet alleen by de *Chans* of Vorsten van *Lar*, die d'eerste invoerders daer van waeren; maer ook by al de vorsten van *Asie*: want de Turken, Persianen, Mogols en andere doen dezelve onder hunnen eersten en waeren naem munten.

Dan na het inlijven des Vorstendoms van *Lar*, den rijke van *Persien*, schijnt deze munte uit het gebruik geraekt te zijn: gelijk *Olearius* getuight, daer hy van deze munte aldus spreekt:

Voor dezen hebben zy een andere munte gehad, Lari *genaemt. Deze waeren van te zamen gebogen zilver-draet, in het midden een weinig plat geslagen, en daer op gemunt.*

Vijf *Larijns* rekenen eenige op een Spaensche reael. Een eenige *Larijn* word by d'onzen op het eiland *Ceilon* gerekent op twaelf stuivers.

In *Persien*, gelijk meest in al d' Oostersche landen, is ook zekere munte gangbaer, *Piaster* geheten: ieder heeft een waerdye van een rijxdaelder.

De kopere munte worden in 't algemein *Pul*, en in 't byzonder *Kasbeki* genoemt. De veertigh doen een *Abascy*. Ieder groote stadt heeft haere byzondere koopere munte, en geld dezelve nergens, als daer

zy geſlagen word: en ook niet langer als een jaer: naerdien het teken jaerlix verandert word. d'Eene ſtadt voert op de munte een hert, bok, ſatyr, viſch, ſlang of diergelijke: d'andere een ander.

Wijders, tegen hun nieujaer, welk komt in Sprokkel-maent, worden d'oude *Kasbeken* verboden, en gelden de twee naulix een eenige, en moeten weder in de munte komen: alwaer zy ſlechts uitgeklopt en met een nieuwen ſtempel gemerkt worden. Het pont koper geld een *Abas*, daer vier en zeſtig *Kasbeken* kunnen van gemunt worden.

Della Valle 2. deel p. 152. Ook ſtaet aen te merken, ſchoon in *Perſien* het zilver-geld overal en voor gelijken prijs gangbaer is, het evenwel niet desgelijx met de kopere munte is, daer men het zelve niet kan uitvoeren in een ander Landſchap, dan ontrent met de helft, te verliezen ſchoon de zelfde grooter en zwaerder was.

Texeira lib. 2. c. 42. 43. Zy hebben ook *Xeraf* of *Xarafy* of *Xarafijn* van goud, die acht *Larijns* doen, als mede *Dinars* van gout, die ieder om en by anderhalve Spaenſche dukaet doen. *Texeira lib. 2. c. 43.* Dan niet duidelijk genoech verklaert *Texeira* dit punt: aengezien hy op d'eene plaetſe ſtelt, dat een millioen goude *Dinars* ſchier anderhalve millioen Spaenſche dukaten doen: en op een andere plaetſe, dat vijftien hondert *Dinars* om en by twee duizent Spaenſche dukaten doen: en noch op een andere plaetſe, dat vijftig duizent *Dinars* ontrent zeventig duizent Spaenſche dukaten doen. Een *Xerafijn* word by d'onzen op het eiland *Ceylon* gerekent op vier ſchellingen.

Volgens andere zijn de munte, *Beſorchs*, *Pays*, *Soudy*, *Chay*, *Mamoudy*, *Larijn* en *Thomans*.

Tien *Beſorchs* doen een *Pays*: welk koper gelt is, als een Hollandſche duit.

Vier *Pays*, een *Chay*: vier ſtuivers Hollandſch: twintig *Pays*, een *Mamoudy*: acht ſtuivers: vijf en twintig *Pays*, een *Larijn*: vijf *Larijns*, een rijxdaelder: hondert *Mamoudy*, een *Toman*.

Groote en dierbare waeren worden tegen *Tomans* of *Tumains* geſchat: ieder *Toman* gerekent op vijftig *Abascijs*: en onaengezien zulk ſlag van geld, welk zoo veel bedraegt, niet geſlagen word, zoo rekent men evenwel daer by zoms-gewijze, gelijk als de Ruſſen by hunne *Rubels*: en wy hier te lande by ponden vlaemſch. Een *Tuman* is zeſtien rijxdaelders. *Olearius.*

Des jaers zeſtien hondert vier en veertig, volgens bevel des konings, vermogt niemant, wie 't ook waere, realen, dukaten, of nieu geld na *Hindoſtan*, op pene van zware ſtraffe, uitvoeren: tot groote verhindering der koopluiden: aengezien het oud veel te licht en van quader aloy of muntſtoffe was, als 't nieu.

Wat de mate van gewichte belangt: die is tweederlei: d'een word des konings, en d'ander die van *Tebriz* genoemt. Des konings mate of gewicht is dubbelt, of tweemael zoo groot, als die van *Tebriz*; hoewel deze laeſte meer in gebruik.

Voor eerſt is'er een gewichte *Patman* geheten, welk, na de mate van *Tebris*, ruim negen Venetiaenſche ponden weegt. De *Patman* word in vier *Ceharek* of in vier vierendeelen verdeilt: het vierendeel weer in *Siahs*: de *Siahs* in *Mithikali*. *Manchia* is een gewicht van tien pont en een halve.

De ruimte of afſtant van d'eene tot d'andere plaetſe wort in geheel *Perſien* by mijlen gemeten, die zy *Ferſeng* noemen, geſmeet van den aelouden naem *Paraſanga*, daer *Herodoot*, *Xenefon* en andere gewag van maken. De lengte van een *Ferſeng* komt volgens *Della Valle* op een Spaenſche of vier Italiaenſche mijlen uit: gelijk ook ten tijde van *Herodoot*, zoo hy zelf getuigt, een *Paraſang* dertig ſtadien begreep: waer van acht, volgens *Straboos* rekening, effen een Italiaenſche mijle uitmaken.

In de Turkſche tale, die men overal in 't land ſpreekt, worden de mijlen *Agag* genoemt, dat's *boomen*.

Texeira ſtelt een gewicht *Man* of *Men*, (miſſchen een en het zelfſte met *Patman*) welk de Portugeſen in *Ooſt-Indiën Mano* noemen: maer deſ-

ſelfs

selfs waerdye en zwaerte is verscheiden, na de verscheidenheid des lands. *Zabhyrey Koarrazinza*, of *Zacharia*, koning van *Koarrazin*, die een groot boek van de gewichten en maten van *Persien* gemaekt heeft, noemt het *Mim*.

Davitii wil dit *Mano* voor het *Barmen* gehouden hebben, welk *Vincent della Alexandri* in zijn verhael van *Persien* stelt: dier tien, veertig Veneetsche ponden doen: ieder pont van twalef oncen: dies een eenige *Barmen* vier van zulke ponden zou bedragen.

Andere stellen driederlei *Man*; te weten: een *Man* gemeen van zes pond Hollandsch: een *Man Cha* van twalef pond Hollandsch: en een *Man Surats* van dertig pond Hollandsch.

Volgens *Olearius*, geschiet de koophandel van weegbare waren al na *Batmans*. Een *Batman* is na de verscheidentheid der plaetsen verscheiden. Een *Batman* van *Tabris* hout zes pond: een *Schachs* of konings *Batman*, gelijk in *Kilan* meestendeel in gebruik is, twalef pond: een *Schamachies* en *Karabachs Batman* zestien pond.

Handel.

De Neerlanders, Engelschen en Portugesen handelen te lande door 't gansch koningrijk van *Persien*: doch word den Portugesen de handel ontrent *Ormus*, tot *Gamron*, *Lareka*, *Cismy*, &c. nochte daer als vrienden te landen niet toegelaten.

Tot *Bandel-Gamron* handelen de Nederlanders alleen in hunne Faktoryen of kantoren, en daer boven in *Laer* en *Ispahan*. De handel van *Persien* is onder de gewigtigste voor de Neerlandsche Oost-Indische Kompanjie: waer door d'inlandsche winsten merkelijk vergroot worden.

Van byzonder groot belang is ook de handel, dien de Kompanjie van het eyland *Ceylon* en de kust van *Mallebaer* op *Persien* heeft, niet alleen om het vertier van de peper, kaneel, kardamom en andere waren, die na *Persien* gevoert worden, en goede winsten geven; maer ook byzonderlijk om de gerede penningen, die *Ceylon* daer voor uit *Persien* trekt: boven verscheide andere noodzakelijkheden, daer aen dit eiland, om 't gerijf, veel gelegen is.

Persien trekt jaerlix van *Ceylon* ontrent acht hondert duizend pond kardamon, zeventig duizend pond zapan-hout: en van twintig tot dertig duizend pond kaneel.

Na *Persien* plachten by d'onzen uit *Tayowan* ook Sinese waren gezonden te worden, als peper, zuiker, kandy-zuiker, Japanse kanfer, porcelein, gekonfijte genber, *radix-Sina*, Sinese anijs, *Thee*, &c. Derwaerds worden door d'onzen ook gebragt, rompen van nagelen, noten muskaten, foelie, ronde en lange peper, kaneel van *Ceylon*, gommelak, benzuin, tin, Sandel- ebben en aguil-hout, koper, kubebe, kardamom, kauwa en meest al d'Oost-Indische waren. Inzonderheid is in *Persien* gewilt nagelen, tin en zuiker.

De waren, die d'onzen uit *Persien* na *Batavia* voeren, zijn peerlen, die in *Barain* en *Kongo* worden gehandelt, bereide bokke vellen, rode aerde van *Ormus*, gepakt in matten pakjes, panaethes met diamanten en robijnen gestoffeert, esmerauden, ringen, rozen water en andere waeren; maer boven al zijde, die meest in de Noorder Landschappen van *Persien* valt.

Benjanen, Mooren en andere Oostersche handelaers slepen te scheep in *Persien* ook verscheide speceryen en andre waren, als gommelak, peper, saffraen, areek of gedroogde pinang, rijs, indigo, verscheide kleden, &c.

Tot voortzetting van den koophandel in *Ispahan* moeten d'onzen jaerlix groote geschenken ontrent den koninglijken hove doen: want de Grooten zich inbeelden d'onzen die jaerlix gehouden zijn te doen: in vergelding van het verlof, om dertig of veertig *Kara* zijde van byzondere

luiden te mogen kopen (want anders zouden d'onzen alleen met den koning mogen handelen en de zijde op een gezetten prijze aennemen) en tolvry uit te voeren.

De Portugesen hebben op 't eiland *Baerain* een faktorye of kantoor, en 't genot van de halve tol: als ook het pasgelt van alle Moorsche schepen en Arabische peerl-visschers. Zy en d'onzen bevaren in den Persischen zeeboesem *Bassora*, *Kongo*, *Bander Gamron*, *Cabo de Jaques*, en andere plaetsen meer.

Linschoten. Uit *Persien* word na *Indiën* vervoert een groote meenigte van Turkoizen: die evenwel aldaer niet zeer dier zijn. *Persien* verschaft ook aen veel plaetsen *manna*.

Texeir. De koopluiden van *Persien* brengen ook zeer veel wijn in glaze boeteljes, in kassen, als of het rozen-water was, na *Mogostan* en *Ormus*: derwaerts zietmen sterke *Kafiles* of *Karavanen* uit al de Landschappen van *Persie* trekken, om aldaer te handelen met de Portugesen en andere Kristenen, heidenen en Mahometanen, die zich aldaer bevinden. De koopwaren, die zy brengen, zijn gout, zilver, zijde en zijde stoffen, brokados, tapijten, peerden, pastel, aluin, tutie, rhabarber, rozen-water en veel andere waren: van daer slepen zy te ruch zeer fijne lampers, kruit-nagelen, kaneel, peper, kardamom, genber, folie, note muskaten, zuiker, tin, sandel- en sapan-hout, Sinees porcelein, muskus, amber, aloës-hout, edele gesteenten, peerlen, indigo, lak, en veel andere koop-waren.

Wijders, de Persianen hebben geen andere vaert dan op de Kaspische zee, en schier niet dan langs de kust heene.

d'Inwoonders en vreemde landaerd mogen in en uit trekken, overal handelen en reizen, waer zy willen, wanneer slechts de pacht en tollen daer van aen de kroone betaelt worden.

Uit kracht van een verbond, tusschen de Persianen en Turken, word de koophandel zoo wel in tijd van vrede als oorlog, onder elkandre buiten en binnen 's lands onverhindert gedreven, en gaen de *Karavanen* veilig over en weder: dewijl d'een land-aerd zo wel als d'ander daer aen gelegen is.

Hantering.

De hantering der Persianen, die tot hunne ernering strekt, is, neffens den akker en hofbouw, waer op zy land en boom-gewassen vergaderen, en daer na ter merkt brengen, allerlei hantwerken, koophandel, schrijven, by mangel van drukkerye, en krijgs-handel.

Het is een lust te zien, wanneer men in de steden over de *Maidans* en *Bazars* gaet, hoe de hant-werkers van allerlei slagh zoo ordentelijk na malkandre in de winkels hunne hantering drijven.

De groote en voorname luiden hebben zekere werkhuizen, *Karchane* in 't Persich genaemt, in de voornaemste steden, op verscheids plaetsen, daer uit zy groote winsten trekken. Zy onderhouden daer ambachts-luiden en veelderhande uitstekende werkbaezen; maer voornamelijk die in allerhande zijde-stoffen arbeiden. *Cito Induo*, dat 's lywaet van zeer fijn katoen, met velerhande verwen geschildert, word uit Indiën gebracht.

De meeste hant-werkers of ambachts-luiden zijn wevers en verwers of bloemen-schilders, die met katoen of boom-wol en zijde omgaen: daer van zy aertige zijde stoffen maken, ook met gout doorwrocht; hoewel gene over de tien of twalef ellen lang, zoo veel tot een Persische rok van noode is.

Te *Jescht* en *Kaschan* zijn de kunstigste, die allerhande afbeeldingen, inzonderheid hun schrift, op zijden doek zo net en cierlijk weten te werken, dat ook de beste schryver deselve niet netter noch duidelijker zou kunnen schryven. Zulke waren, behalve die men daer aen kléderen verwerkt, worden gins en weder, en nevens de

de katoen of boom-wol en rouwe zijde buiten 's lands met grooten gewin verhandelt.

Olear. Men rekent in 't gemein dat in *Persien*, het een jaer door 't ander, tien *zoom* of twintig duizend balen (want een *zoom* houd twee balen,) gezamelt worden: een bael gerekent op twee hondert zestien pont. Het Landschap *Kilan* alleen geeft in vruchtbare jaren acht duizent balen: *Schirwan* en *Chorasan* ieder drie duizent: *Masanderan* en *Karabach* ieder twee duizent: behalve wat *Georgie*, welk ook rijk van zijde is, en andere oorden geven. Hier van blijven ten hoogsten in *Persien* niet over de duizent balen te verarbeiden. De rest word na *Indiën*, *Turkyen* en *Italien* vervoert, en door d'onzen en Engelschen te schepe uitgesleept, in verruiling van tin, koper, ook Engelsch en Hollandsch laken: welk van de Persianen, die met wol en laken te bereiden niet wel weten om te gaen, zeer gewilt en hoog geschat word: ja geld een el goet laken te *Ispahan*, acht, tien en twaalef rijxdaelders. De meeste en rijkste koopluiden en handelaers in *Persien* zijn Armenier Kristenen, die in en buiten 's lands gins en weder reizen: want *Persien* is een vry en open land.

In *Kaciane* of *Kaschan* worden drie- *Valle.* derlei zeer fraeie zijde stoffen gemaekt: d'eerste zijn, daer men de gordels van maekt, die op Pag. 104. beschreven staen. De tweede zijde stoffen worden *Milek* genoemt. Op eenige ziet men verscheide Persiaensche woorden gewerkt: desgelijx beelden van mannen, vrouwen of beesten, alle met heerlijke verwen boven mate schoon vertoont. De derde stoffen zijn geheten *Zerbaf* of *Milekzerbaf*, die van de voorgaende niet verschillen: behalve d'eerste geheel van zijde zijn; maer de laeste de zijde met gout en zilver doorwrocht hebben. Deze laeste worden alleenlijk tot verciering der vrouwen gemaekt of tot bekleetselen der kussens, of tot ander huisgewaet in de kamers.

Inkomsten des Konings.

Olear. DE jaerlixe inkomsten des konings zeit men te beloopen twintig millioenen gulden: want niet alleen geven de Landschappen en steden groote schattingen; maer ook de tollen, licenten of verlofgelden en geschenken bedragen een merkelijke somme. Het rijk Landschap *Kandahar* alleen, als 't onder den Pers is, geeft aen schatting, tollen en andere lasten ontrent derde halve millioen guldens: *Iruan* en *Babylon* te zamen niet veel minder. Volgens den inhoud van het *Defter* of Kanzelery-regifter brengen de voorsteden, vlekken en dorpen, ontrent *Ispahan*, alleen jaerlix veertig duizent rijxdaelders op.

Vincent d'Aless. Wijders, *Schach Tamas* was d'eerste koning, die de tollen afschafte, welke men betaelde voor het overvaeren der waren van d'eene plaets na d'andere zijns koningrijks: dit bragt jaerlix over de hondert duizent *Tomans* op. Maer namaels beval hy slechts de gerechtigheit te betalen van het geen uit en in zijn land gong. Dies quamen schier al zijne inkomsten van de landen, beemden, wijn-bergen en vruchten, waer van hy de zevende had.

Zy betaelden ook voor hunne beesten, (hoewel alleen voor de wijfjes:) te weten, voor veertig schapen vijftien *Bistes* jaerlix, en voor ieder koe tien *Bistes*. Behalve dit betaelden de kristenen een schatting van vijf tot acht dukaten ten hondert, na de hoedanigheid des lands, welk zy bewoonden, en gerief des koophandels, ten einde aldaer te kunnen verblijven en vryelijk koophandel drijven.

De tollen, die in het reizen, tot *Valle.* beveiling der wegen, gegeven worden, zijn van zeer klein belang.

Men zeid de beek *Senderud* in *Ispahan* alleen om en by de zestien duizent rijxdaelders opbrengt. De Armenieer kristenen, dier etlijke hondert duizent in 't land zijn, geven

S 3 ieder

iederhooft voor hooft twee rijxdaelders jaerlix.

Alwie nering doet en niet van des konings soldye leeft, moet groote schatting geven: ja tot de vroetvrouwen toe.

De jaerlixe geschenken van de *Chans* en andre brengen ook een grote zom penningen op: want niemant, volgens een gebruik, niet alleen van heden of morgen; maer van ouds ingevoert, mag voor den koning verschijnen, zonder geschenken, 't zy hoe gering het ook is. Daer en boven willen ook d'overheden en landvoogden daer by het hunne hebben: dies men ook weinig onderzaten in *Persien* vint, die van eenig groot vermogen zijn.

De Georgiers brengen den Pers jaerlix ook schattingen op: die van eenen der vorsten van *Georgie*, word by *Vincent Alexandri* begroot op twintig duizent *Eskus*.

Niet alleen op de grenzen; maer ook te landewaerts in de voornaemste koopsteden, en aen veele plaetsen, daer doorgangen en bruggen zijn, moet een iegelijk, zoo wel vreemdelingen als onderzaten, tol geven. De koopwaren, inzonderheid zijde, geven zware pacht. Van ieder bale zijde, die in het land valt, krijgt de koning tien rijxdaelders: van ieder muil-ezel, die verkocht word, een *Abas*: van eenen ezel, een halve: van eenen os, een oort van eenen rijxdaelder: van een schaep, dier eenige duizenden in 't rijk verkocht worden, een *Kasbeki*. De peerel-visscherye van *Barain* brengt jaerlix 25. of 3000. *Tomans* op. Veel tollen, door *Schach Tamas* afgeschaft, heeft *Schach Abas* weer vernieuwt, en *Schach Sefi* noch meer daer by opgebragt.

De *Karavanseras* in de steden, die by koopluiden bewoont worden, brengen jaerlijx op vijftig duisent rijxdaelders: want alleen in *Ispahan* zijn vier en twintig; en geeft ieder van twee tot drie hondert *Tomans*. De visch-rijke stroomen in *Kilan* brengen jaerlix vijf en twintig duizent rijxdaelders op: de Neftæ-bronnen vier duizent: de badstoven en hoerhuizen over een tonne gouts: de tuinen, voor de bewateringe, te weten voor veertig el lang en dertig breet, negen *Abas*.

Uit deze groote inkomsten blijkt genoechzaem de rijkdom des konings van *Persien*: desgelijx uit zijne goude tafel en keuken-vaten, welk *Schach Abas* in zoo groot een getal had, dat men zeid alleen het fatsoen negen hondert duizent dukaten gekost had. *Olearius* begroot dessels zwaerte op drie duizent zes hondert pont. Zoo *Xenefon* getuigt is dit een aeloude pracht der koningen van *Persien*, die hunne grootste heerlijkheid in de veelheid van kostelijke drink-vaten stelden.

Gebouwen.

De huizen der Grooten hebben vele kamers, tot verscheide gebruiken geschikt; want eenige verstrekken zalen, om de luiden t'ontfangen en te hooren spreken: andere slaep-plaetsen: andere spijs of voorraet-kamers. In eenige hebben de vrouwen hun vertrek; hoewel de vrouwen byzonderlijk, en van de dienstmaegden en slavinnen afgescheiden. Ieder kamer of zale is alleen in geschikte orde gebouwt, en van d'andere afgescheiden: dies men, zonder van d'eene in d'andere te gaen, gelijk men hier te lande doet, aenstonds in de gene treet, daer men blijven zal. De huizen hebben, na d'Oostersche wijze, gene vensters aen de straten: maer boven platte of vlakke daken. Alle de Dorpen in het Land *Persien* hebben de deuren der huizen zeer klein; hoewel alle van een stuk marmer, die op een zelfde wijze, als de graven van *Jerusalem* geopent en gesloten worden; en evenwel zeer rouw en plomp zijn. De Persianen bekommeren zich niet veel om de huizen van buiten fraei te maken: het welk niet alleen een byzondere gewoonte in *Persien* is; maer ook op andere plaetsen, door gansch *Asie*.

Volgens een gewoonte van *Persien*, hebben al de Groten van *Persien*, zonder eenen uit te zonderen, zekere vertrekken of zalen of kamers in hunne huizen, daer zy den meesten tijt zijn en

en eeten, inzonderheid met vreemdelingen, en ook met de genen, met de welken zy van staets-zaken handelen. Deze vertrekken zijn gemenelijk lage plaetsen, van voore geheellijk open, gelijk galderyen, en hebben hun uitzicht op tuinen of ruimten. In een der vertrekken is de keuken.

Achter in de zael, tegen over den ingang, is een vertrek, rontom van boven tot beneden, gelijk ook de vloer, met verglaesde en blinkende tiggelen bezet: daer op men of beelden of bloemen op een aengename wijze geschildert heeft. De muuren der zale zijn ook rontom met de zelfde tiggel-werken verciert; hoewel niet meer dan vier voet hoog, ten einde die op de vloer neder zitten, steun daer tegen aen zouden hebben.

Op een zelve wijze, als de muur van de zale, is ook die van de keuken en zelf de vloer verciert. In de vloer der keuken zijn eenige kleine ronde openingen, om daer in, als op treeften of ovenjes, groote schotelen of andere vaten te zetten, die bequaem zijn om de spijze daer in gaer te koken en braden, schier als in een oven.

Het vuur is onder de vloer, en ziet men evenwel rook noch vlam, dewijl de rook een byzonderen uitgang heeft. Onder deze ronde gaten is ook een kleine spring-bron, die het water hoog opspuit, welk dan in een bak op de vloer neer valt, en tot afwassching van spijze en andere dingen gebruikt word. Daer na loopt dit water door verborge gooten weer weg, en neemt alle vuiligheid mee, zonder iet op de vloer te laten. Men bereid en kookt dus de spijze met groot gemak en zindelijkheid, zelfs in 't byzijn der genen, die eeten.

De huizen zijn met weinig huisraet gestoffeert, zonder kassen en kevien. Men heeft 'er ook geene bedden, stoelen, tafels en veel andere belemmeringen, gelijk hier te lande in gebruik zijn. Dies d'Oostersche volken, die gewoon zijn zonder deze belemmeringen te leven, zelfs in hun eigen huizen, niet vreemt vinden zich daer af berooft te zien, als zy ten oorlog trekken en zich op reize begeven. Ten tegendele, zy schikken zich daer na, zonder daer aen eenig ander ongemak te lijden, dan in hun eigen huis, dewijl zy daer zoo wel, als op andere plaetsen zich vernoeght houden, met tapijten, kussens, mattrassen, dekens, en ander diergelijk reis-tuigh. Men slaept in deze gewesten gemenelijk op de vloer, met tapijten overspreit, en in d'open lucht, of ten minste in kamers met deure en vensters rontom open: want zoo men des zomers in besloote kamers sliep, het was om de gezondheid te doen. Alleen de groten hebben bedden van zijde of gebloemt satijn.

De vloeren der kamers zijn met zeer fijne tapijten, inzonderheid onder de grooten, beleid: waer op zy met kous-voetelingen gaen en zitten, 't zy om met elkandre te praten of t'eeten, of iet anders te doen: ook slapen zy daer op. In de kamers mag niet onreins ook geen hont komen. Zy gebruiken byzonder daer toe eigen koppen in de vertrekken, *Tuftabn* genoemt: welke zy altijt neffens zich hebben staen, en in het eeten der vruchten en spijze de doppen, schellen en al wat niet eetbaer is, ook speeksel, daer in smijten. Zulke *Tuftabn* worden op maeltijden veel gebruikt en altijt tusschen twee personen in gezet.

Men heeft ook zekere gebouwen in *Persien*, *Karvanserai* of *Karavanseras* genoemt, en van tweederlei slag, gesticht op 's konings onkosten: het een op 't land, buiten de steden, tot gerijf der reizers: het ander in de steden, voor de koopluiden, tot berging der koopwaren.

De *Karavanseras*, op 't land, zijn gegemene herbergen, en gebouwt, als de kloosters der Rooms-gezinden hier te lande, te weten, met een groote open ruimte in 't midden, en veel kamertjens rontom, in maniere van cellen. Wat de wooning alleen belangt, men mag daer een jaer en langer blijven, zonder een duit te betalen.

De *Karavanseras* in de steden, die zoo veel als pakhuizen zijn, die hebben

ben kamers met sloten daer voor, en kan men daer in de waren als in pakhuizen opsluiten. Men betaelt'er zeer weinig voor: welk komt tot onderhoud van de sloten der kamers. Ook vind men daer niet anders, dan de lege kamers, zonder eenige verciering. Die eerst komt, kiest zoo veel lege kamers, als hy behoeft: en voor zo langen tijd, als hy blijven wil, zonder anderen hem daer uit kunnen doen vertrekken.

Op de dorpen, inzonderheid tusschen *Eskref* en *Ferhabad*, in het Landschap van *Mazandaran*, heeftmen tegen beschut der hitte zekere zomerhuizen opgerecht, eenige voeten hoog van d'aerde, *Balachane* genoemt. Zy bestaen alleenlijk uit zeer hooge binten, die tusschen beide niet met muur, of met hout of eenige andere vaste stoffe opgehaelt zijn; maer alleenlijk met zekere matten van dun riet (die zy als gordijnen gebruiken,) besloten: desgelijx is ook het dak van matten. Wanneer zy zich tegen den regen of hitte willen beschutten, laten zy de matten vallen; maer wanneer de zon niet schijnt, rollen zy die, om de versche lucht te scheppen, op, en hechtenze om hoog onder het dak vast. En geschiet dit slechts aen d'eene zijde, of aen alle de zijden van de *Balachane*, tot een boven mate frissigheid, inzonderheid zoo de wind daer onder blaest. Men klimt by geene trappen na de *Balachane*; maer loopt by een balk op, die schuins opgaet en op zekere wijte van malkandere eenige kerven of kloven heeft, om de voeten daer in vast te zetten.

De daken der huizen in zekere dorpen *Aranzague* en *Polesofian*, loopen boven ovens-gewijze ront toe: na de wijze der hutten en tenten der Arabieren en Tarters.

Wat de steden van *Persien* belangt, die leggen meest alle open en onbemuurt.

In *Ispahan* en aen andere oorden, daer niet veel hout is, desgelijx door geheel *Kurdistan*, heeft de noot d'inwoonders een voordeel geleert, om zich des winters in de kamer te verwarmen. Zy hebben in d'aerde een *Tenur* of *Tennor*, welk is een ront gat, als een groote pot, daer in zy gloeiende kolen houden: over het zelve word een lage stoel of tafel gezet, met een brede tapijt, die rontom tot op d'aerde raekt, overspreit. Zy zetten zich rontom dezen stoel, met de benen onder den zelven, en bedekken het halve lijf met de tapijt: slapen ook wel des nachts daer by. Het geeft met weinig kolen een tamelijke warmte, en by wijle een overvloedige hitte aen den lijve, tot zwetens toe. Het word, nessens sparen van vuurtuig, voor een gezont werk gehouden, aengezien het hooft altijt in vrye en zuivere lucht kan blijven. Maer ten einde de damp van de kolen hen niet bezwaerlijk zou vallen, zijn pijpen van de *Tenur* af onder d'aerde tot aen de tuin of hof geleid. Zulke *Tenurs* gebruiktmen ook by wijle in plaets van bak en braet-ovens.

De brant op den haert is, na den oort des lands, hout, heester, koe en kemels-mest.

By de groten en edelen in de *Diwanchane* of gehoor-plaets der recht-huizen worden dikke en lange was-kaerssen gebruikt. Ieder is ontrent drie pont zwaer: die op eenen avont niet verbrant; maer duurt ten minste twee of drie avonden. Men gebruikt ook d'enden of half verbrande; hoewel niet in de *Diwanchane*, (daer men geen andere dan geheele kaersen opsteekt;) maer in andere, die zoo veel niet bezien worden.

Men brant 'er ook smeer in zekere kandelaers van zilver of van andere stoffe gemaekt, gelijk lampen, uit een stuk. Onder aen is een bekken of schotel, in vorm van een tafel-bort, daer het smeer onder het branden in afvalt, om de tapijten, op de vloer gespreid, niet te bederven. Rontom deze kaersen zitten de Persianen op de vloer met tapijten gedekt. De groten en zelf de Koning gebruiken deze lampen en zetten die ook tusschen de was-keersen in.

Men gebruikt aen 's koning hof en aen de hoven der Grooten zekere ronde yzere vuur-boeten of vuurpannen. Het brant-tuig in de zelve, zijn

zijn oude lappen en vodden, met vet begoten, die terstont branden en veel grooter licht geven, dan onze fakkels.

Gemeenelijk zetten de Persianen deze vuur-pannen op stokken, die zy her om dragen, gelijk toortsen. Zy worden ook in d'open lucht buiten de *Diwanchane* van 's konings hof op stokken, in d'aerde gesteken, gestelt. Geen anderen, dan luiden van staet, is geoorloft die te gebruiken, inzonderheid by nacht, over de straten en onder het reizen. Ook is het een onfeilbaer teken van 's konings tegenwoordigheid, of ten minste van desselfs *Haram*, ter plaetse, daer men drie of vier zulke vuur-boeten ziet.

Reizen.

HEt reizen in *Persien* geschied aldus: uit zake van de moeite en tijt, die besteet word in de kemels te laden, kan men op eenen dag niet meer dan twee posten aflegen: maer als men eens geladen heeft, 't zy men by dage of by nacht voorttrekt, houd men niet stil, dan ter plaetse, daer men zijne dag-reizen afgeleid heeft: 't welk al achter malkandre en zonder t'ontzadelen gedaen word.

Het reizen geschied in *Persien* by nacht, in wat saizoen van het jaer het ook is, en rust men by daeg onder de schaduwe en in de koelte, zonder vreze nochtans voor de verandering des luchts, die daer in mogte schadelijk zijn, ter oorzake van de grote hitte des daegs.

Ook houdmen daer voor waerachtig, zoo iemant een reize aenving en by daeg voort-trok, (in de hitte van den zomer altoos,) hy het ontwijfelijk met de dood bekopen, of ten minste een groote krankheid behalen zou. Hier over hebben de Persianen, die noit stil zijn, en t'allen tijde moeten reizen, en noch meer des zomers, als de zon krachtig steekt, (want dan trektmen ten oorlog) een middel bedacht tot een beschut voor de hitte der zonne, te weten, niet, dan by nacht te reizen.

Het reizen van grooten, edelen en zelf den koning geschiet aldus:

De *Haram* of vrouwen-timmer trekt voor aen, met al de kemels en wagenen: beneffens de dienaers en huisgenoten, tot geleide aen de wijven. De huisgenoten gaen te voet en wel gewapent, zonder evenwel zich te vermoeien, uit oorzake zy dikwils op de kemels gaen zitten.

De toeziender van de vrouwen, of *overste van de Haram*, verzelt hen ook te paerde in volle wapen-rusting voor aen: dees is gemenelijk een gelubde of een eerwaerdige grijzaert. Die onder de dienaers van aenzien is, of eenig bewint in de *Haram* heeft, houd zich ook te paerde by hem.

Wanneer de *Haram* in dusdanige orde vertrokken is, stijgt de meester een uur daer na, of als 't hem belieft, te paert: met zijn andere huis-dienaers, ieder ook te paert: want men altijt eenigen van aenzien by zich moet hebben. Na dat men in korten tijt de *Haram* achterhaelt heeft, word gevraegt of alles in goede orde staet, en of 'er ook iets ontbreekt. Men blijft 'er dan eenigen tijt by, in onderling gesprek. Is het tijt om middagmael te houden, zoo eetmen gezamentlijk, inzonderheid zoo 'er geen andere op den zelven weg zijn. Na de maeltijd, geeft men 't paert de sporen, en laet de *Haram* achter om de herbergen te bereiden, 't zy in een byzonder huis of in een *Karavansera*: of in 't midden van een velt, zoo men zijn vertrek onder hutten zal nemen.

De landluiden in *Adirbeitzan*, ontrent *Ardebil*, gebruiken tot het vervoeren van hun reistuig gene peerden noch muil-beesten; maer alleenlijk ossen en koeien, die by na alle zwarte of met verscheide vlekken getekent, en kleinder dan de hierlandse zijn. Zy leggen op de zelve ook gene draeg-zadels; maer overspreien byna het geheel lichaem met zekere dek-kleden van grof lijnwaet, en met wol of eenige andere stoffe gevoert. Deze verstrekken hen zadels, ook zomtijts op de peerden, wanneer zy uit-reizen.

Gods-dienst.

Texeira. De onderzaten des konings van *Perſien* zijn of Mahometaner *Xyabis*, anders *Scheichs* of *Schiati* of *Soſianen* geheten, die het grootſte getal uit-maken, of heidenſche vuur-dienaers, of *Gauren*, (die weinig zijn, ten aenzien van d'andere, hoewel veelen deze dwaling volgen:) Benjanen, Joden, Armenier-kriſtenen, Neſtorianen of Manicheen, Frank-Armeniers, en andere.

De Mahometaner *Xyabis* of *Schiati* zijn, die *Mahomeths* behuuwden zoon *Aly* volgen, gelijk al de Perſiaenen doen: want al de Sekten der Mooren (die eenigen ten getale van acht en zeventigh ſtellen) worden op twee hooft-zekten gebragt: te weten, in die van de *Sunis* of *Sonni*, aen de welke d'Arabieren, Turken en al die den Alkoran van *Mahomet* volgen, zonder andere verklaringen noch uitleggingen, houden en gelooven. d'Andere hooft-zekte is die van de *Xyabis* of *Scheich Soſi*, aengenomen zelf in veel geweſten buiten *Perſien*.

De Perſianen, zoo wel als de Turken, noemen zich *Muſelmans*, van het Arabiſch woord *Salama*, welk bevryden of verloſſen bediet. Dees naem zeidmen allereerſt hier uit zou ontſtaen zijn: dewijl in het uitbreiden des Mahometaenſchen gods-dienſt met den zwaerde vervolgt en omgebragt wierden, die het volgend geloofs-teken niet uitſpreken en aennemen wilden: *La Ilah Illa Allah, Muhammed Reſul, Allah*: dat is, *daer is geen ander als een eenige God, en Mahomed, Godes afgezant.*

Die dit aennam, was uit doots gevaer verloſt, en wierd *Muſelman* genoemt. Dan heden 's daegs moet het bedieden, dat die hunnen godsdienſt heeft, en daer na leeft, dees verloſt en geborgen zy. Hier over noemen zy de kinderen, zoo dra zy beſneden zijn, *Muſelman*. De knechtjes beſnijtmen in het zevenſte, achtſte en negenſte jaer, als wanneer zy met zoeten drank dronken gemaekt worden, ten einde de ſmerte der voorhuit niet te gevoelen. Zy beſnijden niet alleen de knechtjes; maer ook de meisjes, met die het deel af te ſnijden, welk de Grieken *Nimf, Myrton* of *Klitoris* noemen; in plaets de Turken ſlechts hunne dochters de hand doen opheffen, met eenige plechtelijke woorden daer op voort te brengen. *Reis van Cocq.*

In deze ſtukken, ook in een zelven Alkoran te hebben, zijn de Turken en Perſianen elkanderen gelijk. Maer het verſchil beſtaet voornamelijk hier in: te weten, zy hebben 1. *Geen eenerlei uitleggers en uitlegging des Alkorans.* 2. *Geen eenerlei Imamen of Heiligen.* 3. *Geen eenerlei kerkelijke plechtelijkheden en gebruiken.* 4. *Geen eenerlei wonder-werken, die hunne Heiligen gedaen hebben.*

Joach. Kamerar. De Perſianen verſchillen van d'Arabieren en Turken in veel andere ſtukken: want zoo de Perſianen zeggen, is God d'oorzaek van al het goed en het quaed des duivels: welk de Turken loogenen: met te zeggen, dat men hier door twee Goden zou hebben: een goeden, en een quaden. Volgens de Perſianen is God eeuwig, en de ſchepping der menſchen en wettige bevelen hebben hun begin. Ten tegendeele zeggen de Turken; dat de glorye der wet, een werk van Gode zy, en alle werken van Gode eeuwig zijn: desgelijx de Godheid.

De Perſianen drijven, dat de gelukzalige zielen in het ander leven de natuur Godes niet zien: naerdien het een geeſt der Godheid is: maer alleenlijk zijne grootheid, barmhertigheid, goedertierenheid en diergelijke dingen aenſchouwen, die in de geſchapen natuure doen zien de werken zijner goetheid. Maer de Turken zeggen, dat de zalige zielen Gode zien, zoodanigh hy is. Wanneer *Mahomed*, zeggen de Perſianen, uit den hemel de wet ontfing, die hy aen de werelt moſte verkundigen, wiert zijne ziele alleenlijk door den Engel *Gabriël* voor Gode gevoert: maer volgens d'Arabiers en Turken niet alleen zijne ziele, maer ook deſſelfs lichaem.

De Persianen maken de zoonen van *Aly* en *Fatime* en hunne twalef neven d'uitstekenste van alle Profeten, uitgenoomen *Mahometh*. De Turken staen deze uitsteekentheid toe, ten aenzien van andere menschen: maer loogenen dat zy grooter is, dan die van andere Profeten.

Het dunkt den Persianen genoech te zijn, God driemael des daegs te bidden: te weten, des uchtens, met opgang der zonne: welk zy *Sob* noemen: des middags, *Dor* genaemt, en des avonds, wanneer de zon ondergaet, *Magarib* geheten. Maer de Turken willen vijfmael gebeden hebben: te weten, in deze drie tijden der Persianen, en daer en boven een weinig te voore eer de zon ondergaet, welken tijt zy *Hacer* noemen: desgelijx ten tijde, wanneer zy te bedde gaen.

Het voornaemste gebet der Persianen is het *Fatah* en *Alhemdo lilla*, welk in het Duitsch aldus luid:

Lof zy God, de Heer der schepselen, de Koning des iongsten gerechts: u eeren wy: u, o noodhulper roepen wy aen. Voere ons op den rechten weg: op den rechten weg der genen, dien ghy goet gedaen hebt: maer niet op den weg der genen, over de welken uw tooren uitgeschut is: ook niet op den weg der genen, die doolen. Amen.

Gelijk alle hooftstukken in den Alkoran van *Mahometh* met deze woorden aenvangen: *Bismilla Rahman Rahim*, dat is, *in name des allerbarmhertigsten Gods:* zoo hoortmen hen ook in al hun doen, handel en wandel altijt het *Bismilla*, als in den mont bestorven, voeren. Geen kramer zal een elle katoen uitmeeten, of een schoenmaker een steek in de schoen doen: of slaekt byna *Bismilla* daer op: by wijle ook: *Benahm Ohnkinamesch Herestzanehast*, dat is, *in diens naem, wiens naem een toevlucht en schut der zielen is.*

Men bespeurt by hen grooten aendacht in hun gebet: willen dan niemant aenzien; maer slaen gestadig de oogen neder en opwaerts ten hemel, na vereisch des gebeds. Eenigen bidden en roepen in hunne huizen, met zulk een yver en zoo lang, tot zy buiten aedem zijn, en gelijk in onmagt neerzijgen: eindigende met het laeste woord *Hakka*, dat's *God*: welk zy by wijle op 't leste, met luidskeels te roepen, tot vijftig en zestig mael herhalen, tot dat men hen eindelijk niet meer hooren kan. Een gevoelen is by deze verblinde yveraers ingewortelt, dat zy alzo strax met het openen van den mond ten hemel kunnen varen. Eenige gebruiken ook in 't bidden een pater noster, of rozen-krans, gelijk de Rooms-gezinden, die zy *MöherThesbih* noemen: dees heeft kleine kralen, driemael met groote koralen onderscheiden: maer zy bidden daer aen op een andere wijze, als de Rooms-gezinden. In het verrechten des gebeds op een heiligen dag in de kerke, treet een *Chattib* op de preek-stoel, en leest eenige hooftstukken uit den Alkoran met d'uitlegging. Van den Bybel houden zy niet, noement een verdorven en afgeschaft werk, en zeggen dat het van de Joden en Grieken vervalst is: waerom God den Alkoran, als een hervormden bybel, heeft senden moeten.

Nopende de Schepping der wereld en *Adam*, en andere Bybelsche historien: desgelijx van den jongsten dag en eeuwig leven, hebben de Persianen, zeltzame en belacchelijke leeren en gevoelen: welke in velen van de lere der Turken afwijken.

De Persianen hebben ook in gebruik etlijke kinderen in moeder-lijve aen eenen hunner Heiligen tot een slave te verloven. Wanneer zulk een geboren word, slaen zy hem een gat door het oor, t'en teken van zulken dienst: waer van eenigen de namen *Mahumedculi, Imamculi, Alyculi*, dat is, *Mahomeds, Imams*, of *Alys slave* voeren. Dit geschied: of wanneer iemant haest gene kinderen krijgt: of de voorige gestorven zijn. Ook worden de kinderen door d'ouders aen een munniks leven als *Abdallen* versproken. Zoo nu het kint, tot zijne jaren gekomen, de belofte niet nakomen wil, kan het zich met gelt daer van bevrijden.

Gelijk de *Sofianen* de leer-punten buiten den Alkoran, door *Abubeker, Omar, Otsman* en *Hanife* gemaekt, verwerpen, en die van *Tzafersadak* volgen: zo doen zy ook in de kerkelijke plech-

telijkheden en andere gebruiken: willen in de zelve uitmunten en stellen deze plechtelijkheden so hoog, als ofze de gront en hooftstukken des geloofs waeren. Ik zal slechts met weinigen aenroeren, die 't gebed betreffen.

Wanneer de Persianen zich tot het gebed willen vervaerdigen, moeten zy zich, gelijk de Turken, wassen: hoewel in dezer wijze: zy strijken d'armmouwen tot over d'ellebogen op, en wassen eerst de handen: strijken van d'ellebogen neerwaerts tot de hand tweemael: en laten dan de rechte hand tweemael over 't aengezicht gaen. Maer de Turken vrijven met beide handen het aengezicht, en strijken driemael van boven neerwaerts en van onder opwaerts: wassen ook mont en neuze: waer in zy het water uit de hand trekken.

De Persianen strijken met de natte hand tweemael over de kop: van de nek tot aen het voorhooft, en daer na over de voeten tot aen d'enkelen. Maer de Turken plengen een hand vol waters over 't hooft, en strijken de hand alzo bevochtigt over de voeten, die te voore moeten gewossen zijn: welk by de Persianen niet geschied.

De Turken peuteren met de wijs of voorste vinger in d'ooren, en strijken met de duimen omher: daer na met de pink van de nek over het hooft tot aen de kele. Zulke plechtelijkheden geschieden in huis, voor het gaen na de kerke.

De Persianen hebben eenen steen, dien zy in het bidden bywijle voor 't voorhooft houden, ook aen d'aerde 't hooft daer op slaen: dees steen is van graeuwe aerde gemaekt, die by *Netzef* en *Kufa* uitgedolven wort, daer *Hossein* zijn bloet vergoten is, en met *Aly* begraven leid: want anders zou dees steen zulk een kracht niet hebben. Hy is achtkantig, ontrent vier duim in 't kruis, heeft in 't midden in een kring de namen der gemelde twalef *Imamen* geschreven, met *Fatima*, *Alys* echte vrouw, uit welke de *Imamen* gesproten zijn. Zulke stenen maken d'Arabiers, en brengenze by de Persianen te koop. Maer van dien steen houden de Turken ganschelijk niet.

Gekomen in de kerke, vangen zy het gebet van *Alla ekber* aen. De Persianen laten d'armen neerwaerts hangen en slaen d'oogen naer d'aerde; maer de Turken houden de handen aen de borst: daer na houden de Persianen de handen aen beide ooren, en keren het gezicht na *Kible*, dat 's zuiden: dewijl *Mekka* en *Medina*, tegen *Adirbeitzan* en *Ardebil* (daer hunne Leere opquam) te rekenen, na 't zuide leggen. De Persianen, aldus tegen 't zuide gekeert, vangen aen het *Ahlhemdo Lilla*: houden hier op de handen aen de knien, staen krom en bidden het *Subhana Rebbi* &c. en herhalen het *Alla Ekber*: knielen dan op d'aerde, slaen het hooft tegen d'aerde en op den voornoemden steen, en bidden het *Subhana Rebbi*, en houden daer op de handen opwaerts. Na dit alles, doen zy het laeste gebet op de knien: staen dan weder op: keren zich ter rechte en linke zijde, en spreken heimelijk *Ssalom alekum*, *Ssalom alekum*: daer mede zy den engel begroeten, die by hen gestaen en den duivel afgekeert heeft, om onverhinderlijk het gebet te verrichten.

Deze verdeiltheid en verschil des Gods-diensts, tusschen Persianen en Turken, zeid men hier uit ontstaen te zijn. *Mahomet* had op zijne dootbedde zijnen broeders zoon, en schoon of behuuwde zoon *Aly* (want dees had *Fatime*, dochter van zijne eerste vrouw *Kadge*, ten wijve) volgens zeggen der Persianen, tot navolger in de geestelijke en wereltlijke heerschappye by uitterste wille gestelt; met den tytel van *Kalif*: hoewel d'Arabieren, als *Georg Elmacin*, van deze erfstelling geen gewach maken, en alleenlijk verhalen, dat *Aly* in den beginne weigerde *Abubeker*, (wiens dochter, *Axe*, *Mahomets* eerste vrouw was) reeds verkooren, t'erkennen, dan zich hem daer na onderwierp, gelijk d'andere.

Maer zoo de Persianen verhalen, namen *Abukeker*, *Omar* en *Odsman*, die groote en magtige Heeren waeren en veel tot *Mahomeths* opkomste en verbreiding van zijne leere geholpen hadden, d'een na den ander het bewint

bewint der regering aen zich, met voorgeven *Mahomed* hen daer toe bestelt had. Zeer onbillijk dacht dit *Aly* en desselfs vrienden. En schoon *Aly* hen weerstond, hy moest evenwel, ter oorzake van zijn klein vermogen en magt, *Abubeker*, *Omar* en *Odsman* den voorgang toestaen: ja ook te vrede zijn zich door *Abubeker* van zijn gansch erfdeel zien berooft; tot verschoning dees by brengende, die den last der regering droeg, ook de goederen moeste hebben. Dan niet lang heerschte *Abubeker*: en wierd *Omar* na hem *Kalif*, maer door zijnen slaef, een Persiaen, ter neergevelt: gelijk *Otsman* door een Soldaet van *Aly*, met desselfs bewilliging.

Na de doot van *Otsman* wierd ten zelven dage *Aly Kalif* gemaekt, in weerwil van *Zubeir* en *Awam*, die na *Mekka* getrokken waeren, om de hulding te beletten.

Na een regering van vier jaren, en twee hondert twee en zestig dagen, wierd *Aly* doot geslagen, in het gaen na het morgen-gebed, door eenen *Abdurahman*, zoon van *Melgjem*, en het lijk begraven te *Tahafa*, of te *Kufe*, op het slot. Zoo de Persianen beuzelen zou de dootslager van *Aly* in *Frankistan*, dat 's in *Europe*, noch leven.

Na hem wierd ten zelven dage zijn zoon *Hossein*, anders *Hasen*, *Kalif*: maer gaf de regering aen eenen *Muavias* over, en sterf in 't zeste jaer en vijfden dag van zijn *Kalifschap*. Men zeit zijn gemaelin met vergif, door bevel van *Muavias*, hem van kant holp: hoewel andere willen zijn dienaer het hem te drinken had gegeven, door snoor beleid van *Muavias*. Zoo *Della Valle* getuight wierd *Hossein* door zijne tegenparthyen, die door de Persianen als ketters verbannen worden, op een ruimen weg aengetast, en beneffens een gezelschap van zeventig of tachtig man wreedelijk vermoort; te weten, aen een oort in woest *Arabien*, *Kierbula* genoemt, daer ook desselfs graf is; welke in hooge eere gehouden, en by vele Mahometanen bezocht word, die uit verre geleege landen derwaerts trekken.

En ter oorzake dees *Hossein*, die zich voor hooft van hun aenhang uitgaf, door de tegenstrevers van een strijdigen aengang gedoot wierd, zoo houden de Persianen hem voor eenen martelaer en grooten heilig. Ja erkennen hem voor den waeren en wettigen *Imam* en opper-hoofd van zijne leere. Zelf de koning roemt zich herkomstig uit *Hossein* en in rechte linie van hem afgedaelt te zijn. Ook geven velen, uit eer-bewijs, aen zich zelven, boven hun eigen naem, dien van slaef of dienaer van *Hossein*: als *Hossein-culi*: dat 's *Hosseins* slaef.

Wijders, of schoon *Aly* het een of ander punt der leere, die de drie voorige *Kalifs* ingevoert hadden, eenigzins betwiste, en uit den *Alkoran* een ander gevoelen van *Mahomed* bewijzen wilde, zoo liet hy evenwel den *Alkoran* en *Mahomets* gebooden uitdrukkelijk onverandert, en in zijn geheel blijven.

Dierhalve was een zelve godsdienst in gansch *Arabien*, *Turkye* en *Persie*, tot aen het jaer na 's Heilands geboorte dertien hondert drie en veertig. Te dien tijde wierp zich een geleert man in de stad *Ardebil* op, met name *Sofi* of *Scheich Sofi*, die zich uitgaf voor een naezaet van *Aly*, en afgedaelt van *Musai Kasim*, een der twalef zoonen van *Hossein* of *Hasen*, zoon van *Aly*; dies desselfs voorouders, schoon Persianen, evenwel over langen tijd *Arabieren* van afkomst waeren.

Dees *Sofi* gaf een grooten schijn van heiligheidt en groot verstand van zich: waer over hy zich *Schich*, of *Scheich* lied noemen: voerde een streng leven, als of hy de wereld in haere heerlijkheid niet achte: was gekleet met een schapen-vacht, wilde gene klederen van zijde, maer slechts van wolle gemaekt dragen: waer van eenigen menen, dewijl in 't Arabisch *Suf* wol heet, hy alzoo zoude genoemt zijn.

Scheich Sofi nu ving aen opentlijk te lezen en schrijven: hoe d'eerste stoelvolging in het kalifschap, aen *Aly*, als behuuwden zoon en alzoo rechte rijx-erfgenaem van *Mahomed*, moste te beurte gevallen zijn; maer *Abubeker*, *Omar*, en *Odsman* hadden die eere

eere *Aly* en zijnen ganschen geslachte, hem en *Mahometh* zelven ten schimp, roovers-gewijze onttrokken. Hier over was God ten hoogste vertoornt, had *Sofi* opgewekt en met gaven uitgerust, ten einde hy *Alys* eere, zoo lang in 't voet-zant gelegen, te voorschijn zoude brengen. Ten teken nu *Aly* een rechte dienaer Godes en wonder man geweest was, zoo verhaelde *Sofi* veel wonder-werken, die *Aly* gedaen; maer de Turken tot dus lang onderdrukt hadden.

Ook had *Aly* een rechtmatige uitlegging over den Alkoran gemaekt: welk zijn nakomeling *Tzaferdak* in geschrift heeft nagelaten.

In deze uitlegginge waeren eenige stellingen, tegenstrijdig met die van de Turken, volgens d'uitlegging van *Hanise*.

De Persianen, als een volk zeer tot nieuwigheden geneigt, vielen *Sofi* by meenigte toe: inzonderheid zekere Mahometaensche slaven, die door hem in vryheid waeren gebragt: want hier door kreeg hy zulk een hooge achting onder hen, dat zy alle tot hem, als tot hunnen beschermer en weldoender quamen gelopen, en met grote eerbiedigheid van hem spraken. Dies hy door dit middel hen lichtelijk zijn gevoelen kon doen aennemen, en alzoo het getal zijner aenhangers vermeerderen. Zy volgden dan zijn lere en plechtelijkheden, die hy in de kerken eenigzins anders beval te houden, en afzonderden zich van de Turken. Dit stiet dezen geweldig tegen de borst, en begonnen zy de Persianen des te meer met den zwaerde te vervolgen. De Persianen daer en tegen maekten *Aly* geduuriglijk groter, en voegden by het geloofs teken voornoemt noch deze woorden. *Aly, Welli Alla*: en luidt dit nu te zamen:

Daer is geen ander als d'eenige God, Mahumed Gods Profeet, en Aly, Gods getrouwe hulp-genoot en overste. Ja zeggen ront uit: of schoon *Aly* niet zelf de Godheid is, zoo is hy nochtans zeer na aen de Godheid: en was d'Alkoran, dien God *Aly* had geven willen, door misslag in *Mahomeds* handen gekomen. Hier mee verheffen de Persianen hem boven *Mahomed*. En moet de koster in het gebed, wanneer het tijt is ter kerke te gaen, boven op de kerke staende, dese woorden uitroepen: *vervloekt zy Abubeker, Omar en Odsman, in den afgront der helle: en God zy Aly genadig.* Zy voeren ook een schandelijk spreekwoort in den mont: *Kirisek der debeni Abubeker, Omar, Hanise bat*: dat is, *honds klooten op den mond van Abubeker.* Dit is in d'ooren der Turken een gruwel, en maekt hen van herten verbittert op de Persianen: inzonderheid dewijl *Schich Sefis* nakomelingen, als *Sedredin* en *Tzinid*, by eenigen *Gutmet* genoemt, en *Aider*, dese aengevangene leere noch yveriger voortzetten, zeer veel volks aen hunne snoer kregen en magtig wierden: ja zoo verre, dat ook uit hunne nakomelingen koningen: en alzoo uit *Schichs*, *Schachs* geworden zijn.

Zoo *Della Valle* getuigt, zouden de grootste verschillen, die de Persianen met d'anderen van *Mahomeths* aenhang hebben, in dezer wijze ontstaen zijn. Wanneer *Mahometh* in zijne laeste reize met zijn heir van *Medina* naer *Mecha*, of van *Mecha* naer *Medina* op een groten hoop van kemels-zadelen voor den volke een vertoog deed, beval hy *Aly*, vattende hem by de hand, ook daer op te klimmen: met daer op tot den toehoorders te zeggen: *Die my tot hun Veli gehad; zullen ook Aly, mijn behuuwde zoon, tot hunnen Veli hebben.* Het woord *Veli* heeft in d'Arabische tale twee betekenissen, en kan voor een kerk-hooft en kerk-overste, of voor eenen vriend en gunstgenoot genomen worden. *Aly* en des selfs navolgers hebben zich aen d'eerste betekenis gehoude, en sedert altijd voorgewent, dat *Mahometh* door dit bedrijf *Aly* tot zijnen algemenen erfgenaem zoo van de geestelijke als wereltlijke bestiering gekoren had, en uit kracht van deze verklaring *Aly* en zijne nazaten voor eeuwig d'opperhoofden van *Mahomets* gehelen aenhang mosten zijn. Dan na *Mahomeths* doot quam een testament of uitterste wil te voorschijn, waer by *Abubeker*, *Mahomeths* schoon-vader (want *Mahomeths* laeste vrouw *Aisce*, was *Abubekers* doch-

dochter tot erfgenaem een *Kalifa*, of geestelijke en weereltlijke navolgers genaemt wierd: 't zy door ingeven van *Aisne* dit testament was gemaekt, of, gelijk de Persianen zeggen, valschelijk verdicht en toegestelt: of liever 't zy *Mahometh* zelf van wil verandert was en het beter dus oordeelde, ter oorzake *Aly*, al te jong en onervaren: *Aububeker* ten tegendele een bedaegt en voorzichtig man en van goet beleid was. Dies al d'andere Mahometanen, die men *Sonni* noemt, dat is overleeraers, als Arabieren, Turken en veel andere, de tweede betekenis van het woord *Veli* volgende, hier uit besloten hebben dat *Mahomed* door deze reden, voor den volke gehouden, noit voorgehad heeft *Aly* tot zijnen nazaet en erfgenaem te verklaren; maer slechts om hen bekent te maken, zy de zelfde gunst en eerbiedigheidt aen *Aly* te betoonen, die zy aen hem beweezen hadden. Ook vieren en eeren zy *Aly* als een grooten heiligh en erkennen hem voor eenen der voornaemste van hunnen godsdienst; ja ook voor *Kalifa* en navolger van *Mahometh*; hoewel niet voor den eersten aenstonts na hem, gelijk de Persianen willen, maer voor den vierden, in orde: te weten na *Abubeker*, *Omar* en *Odsman*.

De *Sonni* verstaen met het woord *Veli* hunne heiligen, die gene profeten zijn geweest, en by hen alleenlijk gestelt in het getal der kleine profeten, en in 't meerfout getal *Velva* genoemt, dat is, Gods-vrienden en gunstgenoten; schoon zy noit de waerdigheit van *Kalifen* of hoofden van hun godsdienst hebben bezeten. De Persianen houden jaerlix ten zelfden dage van de maend, op den welken *Mahometh* zijnen behuuwden zoon *Aly* tot navolger en erfgenaem zou verkoren hebben, ter gedenkenis en eere van dien daet, eenen vier-tijd, dien zy het gebraden schaep noemen.

Aengezien nu de Persianen *Aly* zoo hoog verheffen, en hem hemelsche deugt en goddelijke kracht toeschrijven, moest ook zijnen nakomelingen, die gelijk door overzetting iet van deze heerlijkheit en wonderkracht bekomen hebben, meer als gemenen mensche eere aengedaen worden. Hier over begosten zy hun grafsteden te bezoeken, met grooten aendacht by dezelve te bidden en rijke schatten daer aen te vereeren. Zy voegen ook *Aly* een zekeren naem *Mortoza* toe: welk een bynaem van heiligheit is, of iet diergelijks bediet. Zoo ook de Persianen zeggen, zou *Mahometh* het teken van *Aly* op den ruch gehad hebben: welk *Aly* in zijn zegelring gevoert heeft. Twee zonen heeft *Aly* nagelaten *Hassan*, en *Hossein*: uit wien geboren zijn: *Seinel Abedin*, *Mahumed Bagur*, *Tzafer Saduk*, *Musai Kasum*, *Risa*, *Mahumed Taggi*, *Alli Naggi*, *Hossein Askerri*, en *Mehedi*. Zy leggen begraven: te weten, *Hassan*, *Seinel Abedin*, *Mahumed Bagur*, *Mahumed*, *Taggi*, *Ali Naggi*, in *Medina*: *Tzafer Saduk* in *Babylon*. Maer *Hossein*, *Musai Kasum* en *Hossein Askeri* in *Kelbula* of *Kufa*. Dan *Mehedi* zeitmen zou niet gestorven; maer by *Kufa* in een hol gegaen zijn, en zijne schoenen daer buiten hebben laten staen. Dees zal voor den jongsten dag wederkomen, wanneer de schoenen, reeds half omgekeert, volkomen na 't hol zich keren zullen, om daer in te treden: en als dan de luiden tot den *Alkoran* bekeeren. Al deze, ten getale van twaelf, noemen de Persianen *Imam*, dat 's voorstaenders van den Godsdienst: worden noch heden 's daegs, neffens *Sich Sofi* voor d'allerheiligste mannen gehouden, en aen der zelver graven bevaerten gedaen: allermeest by de geenen, die in de groote bevaerten na *Meccha* en *Medina* niet kunnen komen. Den bevaertbroederen word een getuigbrief, dien zy *Syaretname* noemen, gegeven: waer aen men zien kan zy den Persischen Gods-dienst toegedaen zijn. Ook kunnen dezen, zoo zy by den koning of *Chans* in ongenade zijn, met het tone van zulk een brief, hun leven redden. Dezen heiligen, inzonderheid *Aly* en *Hossein* ter eere, houden zy jaerlix lijk-feesten. Dit doen de Turken niet: ja schimpen veel meer daer op. De Turken eeren daer en tegen *Abubeker*, *Omar* en *Odsman*: ook

ook wort by hen niet in minder waerde gehouden *Hanife*, d' uitlegger des Alkorans: maer by de Persianen voor een bedrieger en valsche uitlegger: met byvoegen, dees *Tzaferfadaks* jongen was geweest, het water, met welk zich de Heiligen af-wosschen, opgehouden had: in Turkyen gegaen was, veel blinden daer mede ziende gemaekt, en andere wonder-tekenen gedaen had: waer door hy aengenaem was geworden.

Wanneer *Schach Tamas* Babylon veroverde, had hy dezen *Hanife*, die aldaer in een schoone Graf-stede van de Turken ge-eert wierd, laten opgraven, en van de *Masar* of begraefplaets een paerde-stal, en van sijn graf een gemak laten bouwen.

Yzelijke wanschepselen van fabelen en logenen, met handen te tasten, die zy uit de verklaringen en byvoegingen hunner schryvers hebben, vinden (een groot wonder) by de Persianen geloof: te weeten, hoe *Alys* peert *Duldul*, uit eenen steen ontsprongen was: hoe d'Engel Gabriel hem zijn twee-snydend zwaert *Dhulfakar* gebracht, en wat groote wonderen hy daer mede gedaen had: hoe hy een zeven-hoofdigen draek ter neer geleid, eenen duivel ter neer gezabelt, en in den hemel met d'Engelen gedronken had: hoe *Solthan Mahmed Chodabende* op de jacht by *Kufa*, op eenen heuvel, een kiste aengetroffen en uit-gegraven had: op welke geschreven stond: *hier in leggen Adam*, *Noach* en *Aaly begraven*. Ter zelver tijt had de *Solthan* de stadt *Netzef* bouwen en *Alys* begrafenis daer in zetten laten, en diergelijke meer. Dan om *Sofi*, den oprechter hunner sekte, ook wat goddelijx toe te schrijven, verhalen zy veel wonderdaden, die hy uit goddelijke kracht zou verricht hebben. Wanneer dan dees aenstonts in zijne jeugt in een dorp *Sahedam*, in *Kilan* gelegen, tot *SchichSahad*, een heilig en wijs man, gekomen was: en zag hoe de luiden het onkruit uit d'akkers met groote moeite wieden, beval hy het kruit van zelf uit te gaen: welk hem gehoorzaemde. *Schich Sahad* dit ziende, zeide daer op: niet alzoo mijn zoon: want schoon ghy deze kunst kent, de luiden moeten arbeiden: maer op deze wijze zouden zy lui worden. *Sofi*, dien deze rede zeer wijs dacht, begaf zich in zijnen dienst: bleef by hem zeven jaer en leerde daer noch veel wijsheit. Het dorp is hier door een vry dorp tot op dezen dag gebleven.

Volgens *Texeira* is deze Sekte of lere met wijde schreden voortgestapt onder *Sultan* of *Xeque Juneyd*, die ten tijde van koning *Joonxa*, zoon van *Kara Issuf*, leefde: want *Juneyd*, zijnde dagelix bezocht door vele perzonen, zoo te voet als te paerde, ter gedenkenis van het geen *Xeque Sofi* of *Scheich Sofi* had uitgerecht, begon *Joonxa* hem verdacht te houden, en beval hem zich van zoo veel volks niet te laten bezoeken. *Juneyd* hier over van hem weg gezonden, trok uit *Ardebil* en vervoegde zich van daer by *Ozun Acembek*, anders *Usum-Kassan* genoemt, heer van *Diarbek* of *Mesopotamie*, die hem zijne zuster *Kadijakatum* ten wijve gaf, moeder van *Xeque Ayder*: uit welk huwelijk een zoon *Scheich Haider* of *Ayder* sproot. *Juneyd* door dit middel groot geworden, liep veele landen met zijn heir af, doende zijne lere by al de genen, die hy t'onder-braght, of tot slaven gevangen kreeg, aennemen.

Namaels kreeg *Scheich Haider*, zoon van *Juneyd*, de dochter van *Hasan Beig Usun* ten wijve, en won daer by eenen zoon *Ismaël*: die daer en boven den bynaem van *Sofi* aennam, ter oorzake hy uit verwaentheit belijdenis dee van heiliglijk te leven. Na dees eindelijk volkomen meester van geheel *Persie* was geworden, gaf hy zeer groote bekrachtiging aen de leere van *Aly*, en beval al zijnen nieuwe onderzaten deze leere t'omhelsen, volgende daer in d' uitlegginge van *Tekkel*, zijn meester, een Mahometaner Monnik. Hy gaf hen niet meer dan dertig dagen tijd om zich te beraden, met dreigementen van de wederstrevers te doen sterven. Zijne aenhangers en krijgsknechten, die hen volgden en het rijk hadden helpen winnen, kregen ieder een rode bo-

bonet, tot onderscheid van de Turken: waerom zy *Quisilbasci* by hen genoemt worden: dat's *rood-hoofden:* gelijk reeds te voore op pag. 92. staet verhaelt.

De navolgers der Persiaense leere en de geestelijken worden *Sofi* of *Sofis* en *Sofianen* en *Schiati* genoemt, na dezen *Schach Ismael Sofi*, of na den gemelden ouder *Scheich Sofi:* gelijk d'anderen *Heusseiniti*, na den naem van *Hussein*, *Alys* zoon, van wien zy hunne afkomst rekenen.

De *Sofis* doen belijdenis van armoede, en ontfangen dagelix plechtelijke aelmoessen aen des konings hof. Zy leven gezamentlijk onder een hooft, *Basci-Sofi* genoemt, met grooten uiterlijken schijn van heiligheid; maer zijn in 't byzonder erger, dan d'anderen. Zelf koning *Abas* had op hen geen groot vertrouwen, en hield hen alle wel te recht voor bedriegers. Dies niet tegenstaende zijn zy by het gemeen volk in hooge achting, en zelf niet min by den koning, uit oorzake zy de navolgers van *Schach Ismael Sofi* zijn, een hersteller en groote voortplanter van het Persiaensch geloof: en die by *Schach Abas*, voor eenen der grootsten en aenzienelijksten van hunnen sekte geacht wierd: welk hy ook in zijne gebeden, wanneer hy den naem van God, en na God dien van *Mahometh* en *Aly* aengeroepen had, met deze woorden t'uitten deed blijken: *Sofi Sciah Imam Dinum*, dat is, *Sciah Sofi, opperste Priester van mijn wet.*

Altijt bevinden zich twee of drie hondert *Sofis* (zoo vast hebben zy zich in hunnen staet gestelt) by den koning, en zitten hem op de hielen, waer hy gaet. Allen avonts word hen eeten uit des konings koken gebragt, 't zy in 't openbaer of in 't eerste hof, of in eenige andere plaetse, daer toe geschikt. Veelen, selfs edelen en grooten, vervoegen zich derwaerts uit nieusgierigheit, om hen te zien eeten. Ook deelen zy zomtijts met volle handen de *pilao* of rijs aen d'omstaenders mede: welk by deze onnozele luiden voor iet hoogs, en het eeten voor iet kostelijks en gewijd gehouden word.

Men ziet 'er ook luiden van grooten doene by wijle aen de voeten van deze veinsaerts neder vallen, onder schijn van godsvrucht, met aldaer te belijden van groote zondaers te zijn: ja vallen voor het hooft der *Sofis* neder, met den mont aen d'aerde, biddende hem in dier gestalte, dat hy hen boete opleggе, en de zonde vergeven wil. Dees dan, zich straf en statig toonende, slaet naer verdienste met een stok vijf of zes slagen op de billen des gene, die zich dus uit boetvaerdigheit komt verootmoedigen. Door middel van welke slagen dese zinneloze yveraers zich inbeelden vergiffenis hunner zonden te hebben, hoe groot die ook zouden mogen zijn. Dit bedrijf word in 't Persisch *Astaraet* geheten.

Onder deze sekte of leere der Persianen, heeft men ook eenige byzondere gevoelens: want zy hebben onder hen *Kamaraths* en *Mutazelis*, die zich niet bekommeren met het geen d'oprechters van hunne leere geschreven hebben; maer alleenlijk met het geen, welk men door natuurlijke reden kan vatten en bewijzen. En deze eerste zijn de Filosofen, die het heidendom verlaten hebben, om dese lere te volgen. Men heeft 'er ook *Mahadelis*, of, volgens *Ananie*, *Molochadis*, die de goddelijke voorzienigheid loogenen, en alle dingen den gesternte en noottlot onderwerpen. De twee voornaemste leeraers na *Sofi* zijn geweest *Xeque Aydar*, of, gelijk *Leunklaef* schrijft, *Scheche Aydar*, en *Imam Harust*, verdoemt niet alleen by de Turken; maer ook by alle de Mahometanen, zoo wel die van *Barbarye*, als van *Afrika* en *Tartarye:* want de Turken haten de Persianen om deze reden zoodanig, dat het God, volgens uitspraek van hun *Moufti*, een aengenamer dienst is, eenen Persiaen dood te slaen, dan zeventig Kristenen, uit liefde van den Mahometaenschen gods-dienst. Desgelijx haten de Persianen de Turken meer, en houden hen voor veel ongeloovigеr, als de Kristenen.

Anan.

Bebeq.

Deze sekte heeft loop door geheel *Armenie*, *Assyrie*, *Diarbek*, *Servan*, *Hierak*, *Persie*, *Korassan*, *Hirkanie*, *Karmanie*, *Sagistan* en door een gedeelte van *Indiën*.

Zeer gemeen zijn in *Persie Metziden* geheel open, zonder gewelf en zonder eenig dak. Ja zelf eenige, die koning *Abas* te *Ispahan* deed bouwen, waren ook zonder gewelf en dak; hoewel zeer groot en ruim.

Men heeft 'er klokken noch uurwerken; maer de priester verwittigt d'uure der gebeden, met van boven der kerke te roepen: *Alla, Alla, Alla, Hekwar, Rakkmane Rachim lai, lài illa lai.*

Zy hebben eenen Hogen Priester of Paus, *Mustaed Dini* genoemt, dat's *Hooft der Wet* gezeid: die gelijk de *Moufti* der Turken is, en zijnen stoel in de hooft-stadt *Ispahan* heeft.

In d'andere steden zijn andere hoofden en *Mustaeds Dini*, onder gehoorzaemheid van den eersten, gelijk de bisschoppen onder den Paus. Maer de opper *Mustaed Dini* heeft gene magt van die te noemen of stellen; naerdien zy onder den koning gehooren. Onder den *Mustaed Dini* staen ook de *Kalifs*, die alle daegs in de kerken dienst doen.

In verscheide Landschappen van *Persien* en inzonderheid in het Landschap van *Lar* zijn onder de Mahometanen twee byzondere gezintheden of zekten.

d'Eerste is voor meer dan twee hondert jaren door zekeren *Magmud* van *Babylon* ingevoert, en heeft de meeste navolgers, die *Ehl el Tabquid* genoemt worden, dat's *menschen van waerheid*, of liever *luiden van zekerheid*. Zoo deze drijven, is'er geen ander God, dan de vier hooft-stoffen, welk zy uit den naem *Allah*, dat's *God* in 't Arabisch, besluiten: (die zoo wel in d'Arabische tale, wanneer men de tweede klink-letter *Elif* of *a*, die geen klink-letter is, daer van afneemt, als by na in alle andere talen, ten getale van over de zeventig, gemeenelijk uit vier letteren bestaet:) desgelijx ook uit alle de lichamen of deelen der werelt, die niet anders zijn, dan de vier enkelde of zamengevoegde hooft-stoffen.

Naer hun gevoelen is 'er geen redelijke ziele, noch een andere na dit leven: maer ieder mensch is een mengelmoes der vier hooft-stoffen: uit welk de mensch in zijn leven bestaet en te zamen is gezet. De vier hooftstoffen zijn door deze enge verbintenis, die haer aen malkandre gebonden houd, te zamen gevoegt en bezielt, en de ziele, na 's menschen dood, scheid van malkandre en verandert in de vier enkelde hooft-stoffen, en keert weder tot God, zijne Schepper. Op een zelve wijze zou het met al andere dingen, die op d'aerde en in den hemel zijn, geschapen staen.

Derhalve zouden, by gevolg, de vier hooft-stoffen eeuwig zijn: van gelijken de werelt met al haere verwisselingen en veranderingen.

Zy drijven de spot met al het geen, welk de Profeten, Heiligen, en oude wet-gevers gezeid of geschreven hebben, met voorwenden, die de waerheid, (welke niet anders is, als het geen zy belijden,) of niet hebben geweten, of heh niet willen zeggen.

Het paradijs en de hel is in deze werelt: want die de natuur van eenen mensch eens genoten heeft, keert op eenen anderen tijt weer in de werelt, om een dier of gewas, of onbezielt ding, of weer een zalig of onzalig mensch, groot en magtig, of arm en veracht te zijn, na dessels verdienste: welk de vergelding of straffe van een goed of quaed leven is.

Veel boeken hebben de navolgers van deze sekte, die zy aen luiden buiten hun aenhang niet derven openbaren. In gevalle iemant hunner, die geene volkome onderwijzing daer uit bekomen heeft, of een ander, die de leere wil omhelzen, de boeken begeert te zien, dien word eerstelijk zekere eed, de kleinen eed genoemt, afgevordert en by den overste der sekte voorgestelt. Na deze afgeleid is, geeft men hem eenige boeken te lezen; hoewel die de minste geheimenisse bevatten. Volhart de beproever, na dit eerste onderwijs, in zijnen yver en goede wil, men laet hem de groote eed doen: waer door hy vryheid verkrijgt, om zonder onderscheid al d'andere boeken te mogen lezen, die de gront-regelen der leere breder ontvouwen.

Zy

Zy dragen elkanderen een byzondere liefde en eerbiedigheid toe, De vrouwen dekken het aenzicht niet voor eenen man van hunne gezintheid, schoon dees niet van hun maegschap is, gelijk d'andere Mahometanen doen. Zy verkeren alle by malkandre met groote gemeenschap en genegentheid, en gehoorzamen hunnen overste of hooft, *Pir* in 't Persiaensch geheeten, dat 's *oud*, met groote onderwerping en nederigheid: daer en boven verschaffen zy hem al, wat hy zou mogen van noode hebben.

Het grootste deel der inwoonders van zeker dorp, aen den weg na *Sciras*, drijft deze leere: ook is het Landschap van *Arak* en *Persien* met een boven mate groote meenigte van aenhangelingen vervult: ja wel ten getale van veertig duizend, volgens berecht van eenen, dien koning *Abas* hier over liet dooden.

d'Andere zekte is niet zoo tal-rijk van aenhangers, en word *Tarik Zena Deka* genoemt: dat's *weg der gierigen*, uit oorzake misschien de navolgers wrok en gierig van aert zijn. Zy loogenen de verrijzenis der dooden, en geloven dat God overal en in alle plaetsen is, en alle dingen vervult: waer uit zy besluiten dat al wat men voor oogen ziet, en al wat in de werelt, en geschapen is, God zy.

Zoo *Della Valle* getuigt, is mogelijk deze lere een spruit of overblijfsel van de Saduceen: naer dien zy beide een zelfste gevoelen van de verrijzenis drijven: of van de ketteryen der Manicheen: want ook de Persianen van onzen tijt noemen den Persiaenschen ketter *Manes*, (die, zoo *Suidas* verhaelt, zijnen oorsprong van d'Indiaensche Brachmannen heeft, en door *Behram* koning van *Persien* levendig gevilt wierd) niet anders dan *Manei Zendik*, dat 's vertaelt, *Manes de Gierige*.

De Persianen bewijzen aen alle grote en oude boomen zonderlinge eerbiedigheid, uit een ydel waengeloof van dat die het vertrek der zalige zielen zouden zijn. Hierom noemen zy hen *Pir*, dat 's *een oud man*, na de betekenis, die het woord in de Persiaense tale heeft: of *Scheich*, welk in 't Arabisch *ouder* wil zeggen: of ook *Iman*, dat's *Priester* gezeid. Derhalve wanneer zy eenen boom of een plaets den naem *Pir* geven, zoo willen zy daer mêe te kennen geven, dat de ziel van eenen *Pir*, dat's *van een zaligen perzoon* daer in zijne wooning houd en zich vermaekt. Dit schijnt een aeloud overblijfsel van het heidendom. Ook waeren de Hebreen, volgens getuigenis van de Schrift in dit gevoelen, en hongen dien afgoden-dienst aen. En de Mahometanen, die veel kerkelijke zeden en plichten van de Hebreen hebben ontleent, erfden ook misschien deze en andere van de Joden over.

't Wettig gebruik der vrouwen wort by de Persianen voor zonde geacht: misschien uit een inbeelding van dat zulx altijt verboden is: of dat, huns gevoelens, het werk van de voortteeling zonder zonde niet kan zijn. Hier over zal ieder man, schoon op de gewoone wijze getrout, noit nalaten, na 't volbrengen van den plicht des huwelijx des nachts, des uchtens zich in 't bad te begeven, om zich met wel af te wasschen, inzonderheid aen de geheime delen, te zuiveren: want zy geloven, dat met weinig druppelen waters al hunne zonden afgewassen worden.

Onder de Persianen bevinden zich veele Mahometanen, *Seyd* genoemt: dat 's *Heer* in 't Arabisch gezeid: welke naem alleen aen die genen in *Persien* gegeven word, die zich beroemen van *Mahomeds* stam, en alzo ook van *Alys* geslacht en desselfs nakomelingen te zijn: waer over zy grote vryheid hebben, en onder verscheide namen van waerdigheit en uitstekentheid ge-eert worden. De Turken noemen zodanige volken van *Mahomets* afkomst, *Emirs*: d'Arabieren, *Scerifs*. De Persianen evenwel onderscheiden de nakomelingen en magen van *Sceich Sofi*, (die over het voortplanten der Persiaense leere onder het getal van deze *Seyds* of Heeren by hen gestelt wierd) van al d'andere magen van *Mahometh*, en eeren hen onder een byzonderen naem van *Sceichavend*, dat 's *stam* of *nakomelingen van Sceich*. Men zeid deze ontrent een getal van

twee duizent uitmaken. In geene plaetsen bevinden zich meer, dan t'*Ardebil*, aengezien deze stadt de geboorte-plaets en wooninge van *Scheich Sofi* was.

De *Seys* in *Persien* laten onder aen den hoofde het hair slechts twee vingeren breed weg scheeren: het ander lang wassen, en in een tuit gevlochten. Zy dragen witte klederen en platte lage schoenen, met een byzonder slag van *Mendils* of tulbanden.

Zy mogen buiten hun geslacht niet trouwen: ook geen wijn drinken, noch daer by zijn, wanneer hy gedronken word: maer wel op gastmalen zich vinden laten: doch daer moet, in plaets van wijn, *Duschab* of alleen klaer water gedronken worden. Zy derven geenen hont aenraken: mogen op gene logenen betrapt worden, ook niet anders zweren, als *Ewlademen*, dat's, *by mijne geboorte*: daer d'anderen zweren by God, *Aly*, *Scheich Sofi*, en by *Peyamber ba Embia*: dat is, *by den geslachte van Aly*. De *Seyds*, die in steden wonen, zijn gemenelijk rijke luiden: want zy hebben eigen dorpen en van alle belastingen vry: waer door zy zeer opgeblazen zijn. Ook zijn 'er eenige, die zich voor *Seyds* uitgeven, van stad tot stad wandelen, hun getuigenis of merk toonen en met bedelen zich behelpen: maer deze zijn gemeinelijk bedriegers, worden ook *Cher Seyds*, dat's *ezels heiligen*, genoemt. Zommigen hebben in een ronde zilvere doze eenig hair, met voorgeven het van *Mahomets* hooft zy: welk zy door een gaetje aertig naer buiten weten te laten gaen, niet anders als of de beweweging van het hair zelf geschiede. Zulk hair word zeer dier verkoft, en geleid op het boek, wanneer men lezen en bidden wil.

Te *Kisma* in *Kilan* is zulk een bedrieger geweest: en kon door een half ronde Kristal aen de zon boomwol aensteken: waer door hy de luiden beweegde te geloven, dat hy waerachtelijk van *Mahomeths* geslacht die wonderkracht ontfangen en met den hemel een verbond gemaekt had.

Men vint'er ook zeker slag van geestelijke in *Persien*, die ook van *Aly* roemen hunnen oorsprong te hebben, en by de Turken meê niet zijn; maer in plaets van die *Derwisen*.

Derwise of *Derwise* is een woord, welk eigentlijk arm betekent; maer worden ook de geenen daer mede genoemt, die onder de Mahometanen belijdenis van zeker slag van afgetrokken leven en godsdienst doen; als kluizenaers.

Ook zijn 'er luiden, die men *Abdallen* noemt, by na als munniken: hebben slechte rokken aen: by wijle deurnait en gestikt als matrassen. Eenigen gaen geheel naekt of bloot, slechts met ruige vellen behangen: en het lijf met een koperen slang, geven als een gordel, omgort: die, wanneer zy tot *Abdallen* aengenomen en verklaert worden, de meester hen geeft, als een teken en merk van hunne wijsheid. Tot zulk een orde worden zy ingewijdt in de *Suffi-Chane* tot *Ardebil*: te *Ispahan* en *Meschet*, door den *Suffi Baschi* of overste der Suffisten. Men ziet d'*Abdallen* op de merkten en andere plaetsen over al staen, roepen het volk te zamen, en preken van de wonder-daden hunner heiligen *Aly* en andere, en verachten daer en tegen der Turken *Abubeker*, *Omar*, *Otsman* en *Hanife*: desgelijx de Heiligen der Usbeken: bedenken allerhande schandelijke historien van hen: ja vervloeken hen teffens met de Turken: en planten alzo niet zonder grote logenen de overleveringen hunner leere en de haet tegen de Turken van kints been af in de jeugt: want die haer allermeest by deze vergadering vinden laet: waer over zy zich ook niet dicht by de Turksche grenzen derven vinden laten. Wanneer zy een halve uure luids keels, gelijk by ons de quakzalvers, dus gepreekt hebben, smijten de toehoorders hen geld toe: gaen dan aen een andere plaets in de stadt, en maken het als te voore. In 't gemeen hebben zy een bijl of houten scepter in de hand, die zy met meenigerlei bewegingen en gebaren onder het praten her om zwenken. Wanneer zy te grof opsnij-snijden en liegen, word hen ook van d'om-

d'omstaenders wel toegeroepen: *wie weet of't waer is?* Men heeft onder hen ook zulke gasten; die al wat hen van de toehoorders gegeven word, door het keelgat jagen: waer van zy ook *Kalenderan* genoemt worden: dat's *die alles verslinden en deur den buik jagen.*

Het is meestendeels een lichtvaerdig, verhoert, Sodomitisch en roofachtig volk: welk, behalve het den godsdienst helpt voortplanten, den lande niet veel goeds doet. Men zeid zy zich des nachts op den velde by wijle in de holen versteken, en gelijk peerden brieschen, ten einde, wanneer de verby reizende peerden, met volk daer tegen aen brieschen, zy kuntschap van hun aenkomste bekomen, en hen beroven kunnen. Niemant wil hen gaerne in de huizen herbergen: waerom aen de *Metziden* of kerken kleine kapellen voor hen gebouwt zijn, om zich daer in te kunnen ophouden. In *Ardebil* bevinden zich de meesten.

Della Valle. Alle vreemdelingen en van een vreemden gods-dienst genieten in *Persien*, volgens een aeloud voorrecht, vryheid van gewisse, en vermogen na hunne wijze en na de wetten van hunne vorsten te leven. Hier over woont ieder volk in een byzondere wijke en van malkandre afgescheiden.

De Persianen spreken ook onbeschroomt en met groote vryheid van de geheimenisse des geloofs tegen vreemdelingen: zijn ook zeer nieusgierig in zaken van geloof en hooren daer af geerne spreken: ja lijden verduldelijk, zoo men tegen hunnen gods-dienst inlegt, zonder eenige steurnis daer over te betuigen: recht anders, als de Turken, die daer af niet willen horen spreken, en den genen die zulx deed, met den zabel wel zouden ter neerhouwen. De Persianen willen evenwel niet toestaen het tegenspreken of schrijven van hunne leere, door hun eigen volk.

Zy houden Kristus, den Heiland, in hoge eere en noemen hem *Isael Messih.* Dus verre van *Scheich Sofis* lere.

Texeir. Gen. van Pers. lib. 1. cap. 1. De heidenen van *Persien* zijn genaemt *Mayucy* of *Maurigy* en *Gaoryasdy*: waer van de laeste naem zeer gemein is, en uit dese reden: de heidenen van *Zuratte* of *Kambaye*, genoemt met een gemeinen naem *Banjanen*, hebben onder andere waengeloven dat van koeien, t'eeren: die de Persianen *Gao* noemen: desgelijx den gene, die de zelve eert *Gaor*, en die dezelve bewaert *Goapon*: zoo dat zy allerlei slag van afgodisten *Gaor* noemen. Ter zelfster oorzake geven zy den naem van *Gaor* aen de genen, die volgen het gevoelen van hunnen eersten koning *Kayumarras*, met byvoegen van *Yazdy*: als of men wilde zeggen, heidenen van de stad *Yazu* in *Persie*: daer zich de meeste der genen houden, die het oud gevoelen hebben behouden en niet willen aennemen de leere van *Mahometh* noch van *Aly*.

Men noemt ook den gene, die deze leere volgt, *Zarduxt*, dat 's gezeid *vriend van het vuur*; hoewel *Zar* in d'algemeine tale van *Persien*, zeer verscheide van de byzondere, zilver betekent, en vuur *Attex* genoemt word. *lib. 1. cap. 7.* Deze luiden aenbidden de zon en het vuur, welk zy godvruchtelijk en zorgvuldelijk bewaeren, sedert drie duizent en vijf hondert jaren herwaert, op eenen berg *Albors Kuyh* of *Atez Quedah*, dat 's gezeid *verblijf des vuurs*, gelegen een dagreizens van *Yazd*. Daer is een groot getal van deze volken, uit oorzake al de koningrijken van *Persien* deze leere volgden voor de komste der Arabieren: en veele van deze heidenen laten zich na dit gebergte brengen, om daer te sterven.

Zy hebben een gewoonte van oude luiden niet door een natuurlijke doot te laten sterven; maer na dit gebergte te brengen, of liever na een ander, en hen te zetten in zekere spelonken, gemaekt in dier wijze dat deze gryzaerts geheel recht over eind blijven staen. Aldaer laet men hen, zonder eenig voorraet van spijze, dan die van de lucht, ter tijd toe zy sterven. Ter oorzake nu aldaer een zeer sterke wind blaest, komt hier door al de vochtigheid op te drogen: zoo dat de lijken een langhe wijle zonder bedervinge blijven. En komen deze verblinde yveraers hen offe-

ren wel-riekende kruiden en bloemen. Maer zoo iemant sterft, eer hy oud is, nemen zy den doode, (uit oorzake zy twijfelen aen zijn heil, en niet aen dat van andere,) en binden hem op eenen eezel, recht op zijn lijf, als of hy te paert zad, en planten boven zijn hooft een pot met een grooten mondt vol room (genoemt *Mast* in het Persich) en wrijven hem met deze room het aenzicht en oogen. Doen daer na den ezel met de zweep langs het veldt loopen. Hier op komen dan ravens onbeschroomt den room af-pikken, en pikken ook met een den doode in d'oogen.

Wanneer nu die hem volgen, zien dat den doode eerst in 't rechter ooge gepikt is, houden zy hem voor zalig; maer zoo in 't linke, voor verdoemt.

Men heeft in geheel *Persie* ontrent de acht of tien duizend huis-gezinnen Joden, die in vryheid van gewisse leven. Daer zijn veel Kristen Armeniers; desgelijx Nestoriaenen: en laeste in-gebraght door Koning *Kozroë*, wanneer hy overwonnen wierd door Keizer *Heraklius*, dien hy geloofde groot mishagen te geven, met aen deze ketterye te gelooven: verwoestende ter zelfster tijd de kerken van de Roomsche Kristenen door zijn geheel rijk: want de Persianen ontfingen in den begin het Roomsch geloof, door het prediken van *Sint Thomas;* zoo dat hun koning *Sapor* zestien duizend door verscheide pijnigingen op eenen Vrydag deed sterven: waer over *Konstantijn de Groote* hem den oorlog aenzeide, wanneer hy zag niet uit te rechten, met brieven aen hem te schryven, in gunste der Rooms-gezinde Kristenen.

Sozom. hist. Eccles.

Maer wanneer het Roomsch Kristen geloof in *Persien* schier was uitgebluscht, wierd het daer weer herstelt, ten tijde van *Maruthe*, bisschop van *Mesopotamie*, en *Abdie* of *Ablate*, bisschop van *Persien;* hoewel de magen of wijzen met al hun magt zich daer tegen stelden, ontrent des jaers na's Heilants geboorte vier hondert en twalef: en wierden de kerken weer prachtiger herbouwt als te voore. Maer eindelijk hebben de Mahometanen aldaer schier heel en al het Kristen-geloof uitgeroeit.

Nicephor.

Daer zijn in *Persien* ook Melchiten, die zich uitbreiden tot aen het land van *Chorassan*. Deze zijn vergiftigt met d'oude dwalingen der Grieken, verdoemt in den kerken-raed van *Florence*. Ook hangen de Georgiers, Mingreliers en Cirkassiers deze leere aen. Deze zijn in grooter getale, dan al de Kristenen van 't Ooste, en gehoorzamen den Patriarchen van *Konstantinopolen*, *Antiochie*, *Alexandrye* en *Jerusalem*.

De dwaling der *Manicheen*, rakende twee goden, te weten, een goeden en quaden: (waer van de quade de zaken hier om laeg bestiert, en de goede aldaer niet met alle doet,) duurt noch in *Persien:* desgelijx in veel andere gewesten van Oosten.

Behalve al deze godsdiensten, is 'er die ook van de Frank-Armeniers, of Armenier-Franken, alzoo genoemt, om dat zy volgen het geloof der Latijnen, die by d' oosterlingen Franken genoemt worden: gelijk zy al de volken van *Europe* Franken noemen: behalven de Grieken.

Zeker *Barthelemy Petit* van Sant Dominikaner orde wierd gezonden, door Paus Johan de twalefde, des jaers dertien hondert en dertig, ter bekering van d'Armeniers. En was dees d' eerste aertsbisschop van *Naxiuan*, gelegen in *Persamenie* of *Adherjon*. Van dezen *Petit* dan ontfingen d' inwoonders dezes lands het Roomsch geloof, welk zy tot noch behouden, en wierden genoemt Frank-Armeniers: waer van men noch heden veel duizenden ziet onder gehoorzaemheid van den aertsbisschop van *Naxiuan*. *Konrijk.*

Deze Frank-Armeniers houden zich in de steden *Naxiuan*, *Abbaran*, *Abbragon*, *Kalua*, *Saltach*, *Hascassent*, *Karsan*, *Xhabunis*, *Giahug*, *Karagus*, *Chensug* en *Artach*: alwaer zy veel kloosters van Sant Dominikaner orde hebben.

Vier of Feeſt-tijden.

VErſcheide Vier of Feeſt-tijden hebben de Perſianen: als eenen ter geheugenis van *Alys* dood.

Het Feeſt-tijt, ter geheugenis van *Alys* dood, word gehouden jaerlix met groote plechtelijkheid, inzonderheid te *Iſpahan*, op den vier en twintigſten dag van de maent *Ramadhan*. Ten dien dage worden twee ommegangen gedaen, door twee vergaderingen, in gezelſchap van een groote menigte volks en veele Grooten; ook zelf van de Koning, wanneer dees zich te *Iſpahan* bevint. Voor aen in d'omgang komen twee paerden geleid, met koſtelijke cieraedje na de gewoonte des lands uitgeſtreken. Op de zadels leggen boogen, pijlen, zwaerden, rondaſſen, en, op de knoop des zadels, een tulbant: al welke dingen de wapenen van den overleden *Aly* verbeelden. Hier achter dragen mannen te voet met groote moeite vaendelen, meenigte van ſpieſſen en lange ſperen, met vaentjes verciert: die zoo lang zijn, dat zy door de zwaerte van het ſpits krom buigen. Eindelijk volgt de doot-baere van *Aly*, by wijle veel na malkandre: overdekt met zwart fluweel, en beladen van het een, tot het ander eind met verſcheide groote moort-geweren en wapenen tot beſchut des lijfs: beneffens vercieringen van pluimen en diergelijke dingen. Veel zangers en ſpeel luiden vergezelſchappen de dootbaren met cymbalen, bekkens en fluiten te klinken en razen: zingen ook zonder ophouden luider keele, en met een ſchrikkelijk gebaer. Luiden van ſtaet volgen te paert; maer de gemeente te voet. Die dezen omgang by woonen, doen een keer rontom de *Meidan*, en blijven een korten tijd ſtaen, eerſt voor de poorte van het koninglijk paleis: daer na voor de poorte van de groote en voorname *Moske*. Na het ſtorten van gebeden, keert een iegelijk van daer weer na zijn huis.

De *Viſier* van *Iſpahan* van d'eene zijde, en de ſchat-meeſter des konings van d'andere zijde verſchijnen op de *Maidan*, in gezelſchap van veele ridders, om overal plaets te maken, en 't gedrang des volks te beletten, tot beveiling der wegen: desgelijx tot voorkoming van vechten en dootſlaen.

De Vier-tijt der rozen word gehouden als de rozen bloeien, en duurt ook zoo lang die bloeien: en heeft daer van ook zijnen naem bekomen. *Viertijd der rozen.*

Te dier tijde geſchieden zekere danſen, op 't geluit van verſcheide ſpeel-tuigen, en boven gewoone gezangen, zoo wel des avonts, als by nacht en by daeg, en zelf in openbare plaetſen en koffi-huizen. Zekere wulpſe en dartele jongens, die gemenelijk in de koffi-huizen woonen, om daer te danzen, tot vermaek van het gezelſchap, doen verſcheide wandelingen; maer loopen niet veerder, dan in de gebuur-ſtraten en tot aen de plaets by de *Maidan*. Veel andere verzelſchappen hen met brandende toortſen en lantaernen, met bekkens op 't hooft vol lichten. Zy ſtroien handen vol rozen op die hen tegen komen, en krijgen daer een kleine vereering van gelt voor.

Aen andere oorden vervoegen zich mannen en vrouwen den ganſchen dag door by malkandre, voornamelijk buiten de ſtadt, maeken aldaer goe ciere, met het beſtroien van rozen en diergelijke andere ſpeelen aen te rechten. Dies deze viertijt der rozen een overblijfſel van de oude vier tijden der Goddin *Flora* ſchijnt te zijn.

Met groote plechtelijkheid word ook alle jaers de Vier-tijt van den offer des kemels gehouden. *Vier-tijt van den offer des kemels.*

Al de Mahometanen doen na oude gewoonten, op den tienden van de twaelfde of laeſte maent *Dſilhatze*, veele offerhanden: met dooden, ieder in zijn huis, van een of meer lammeren. Het een gedeelte nuttigen zy ter ſpijze: en geven het ander om Godes wille den armen.

Het offeren geſchied in dezer wijze. Een kok of een ander, daer toe geſtelt, dood de lammeren, en laet het bloet, tot de leſte druppel toe, daer

uit

uit lopen, gelijk gemeenelijk geschiet, schoon deze beesten niet ten offer bestemt zijn.

Dan een andre gewoonte is in *Persien*, zeer verscheiden van de geene, die in andere gewesten der Turksche en Arabische Mahometanen gebruikt wordt: want in alle de voornaemste steden, en in ieder plaetse, daer de koning zich bevind, 't zy in een stadt of leger, offert men eenen kemel, met groote plechtelijkheit: aengezien *Abraham*, in plaets van zijnen zoon, (die huns gevoelens *Ismael*, en niet *Izaak* was) eenen kemel, en geenen ram, gelijk de Schrift zeit, zou geoffert hebben. De Turken stellen ook met ons eenen ram en genen kemel: en spotten derhalve met den kemel der Persianen: hoewel zy in het stuk van *Ismael* misschien met de Persianen eens zijn.

Wijders, d'offerhande des kemels draegt haer in *Persie* aldus toe.

Men geleid drie dagen voor den *Biram* den kemel, ten offer bereid, of liever het wijfje van eenen kemel, rontom en de gansche stadt door, bekranst en besteken met velerhande bloemen, kruiden en meyen van pijn en andere bomen, onder het gejuig van pijpen en trommels, voor, ter zijde en achter aen. Een *Mulla* of leeraer volgt daer op, die van tijd tot tijd de belijdenis des geloofs en verscheide gebeden opzingt.

Het volk tragt aller wegen, daer de kemel heen gaet, van zijn hair uit te scheuren: en acht een ieder zich ter goeder uure gebooren, een weinig gekregen te hebben: welk men uit godsvrucht als iet heiligs en kostelijks bewaert. Dies zoo de luiden, gestelt om ruimbaen te maken, dit uittrekken des hairs niet beletten, dit arm beest door de meenigte, die trachten van dit hair te hebben, zonder twijfel onder hun handen zou dood blijven, eer het ter offerplaetse quame, of ten minste met een gansch kale huid.

Na het omleiden van drie dagen, voor den *Biram*, vervoegen zich op den vier of *Biram*-dag al de grooten en zelf de koning, zoo hy daer is, met de gansche gemeente, zommige te voet en andere te paert, op 't kostelijkste gekleet en uitgestreken, na zekere plaerse, die ieder stadt, gemenelijk een stukweeghs buiten, tot deze offerhande geschikt heeft, en in het *Arabisch Mussale* genoemt word, dat's *bedel-plaetse*. Aldaer word een groote kring gemaekt, in de welke de voornaemsten d'eerste of voorste zy, na 't midden van de kring beslaen.

Eindelijk word de kemel in de zelfste staetsie ter stadt uitgeleid, als in het omleiden door de stadt, en met het zelfste gelei. Mannen en vrouwen vervoegen zich op de straet neder, of in de deuren der huizen of winkels, en tot op de muuren der tuinen. Voor den kemel draegt men een speer of Persiaensche spies, aen het een eind scherp, die hem de doodsteek zal geven. Gebragt ter gestelde plaetse, stuwen zy hem in de kring: daer een groot getal van menschen uit d'omgelege vlekken, zoo te voet als te paert, zich rontom vervoegen, met dikke stokken in de hand, om zich by voorval daer van te dienen, en d'eerste te zijn in 't toetasten na stukken van het geslacht beest, en volgens gewoonte heele hachten daer af in hun buurt te brengen. Die den kemel omringen, of altoos daer by kunnen komen, rukken al het hair uit, zoo veel hen mogelijk is.

Ten lesten neemt een der voornaemste onder den hoop, als de hooftman van de poorte des konings *Haram*, of een ander aenzienelijke persoon, in zeer kostelijk gewaet en prachtige toerusting, den speer in de hand, en steekt den kemel, gebonden ter aerde geleid op de rechte zijde, met een averrechtse hand het scherp door de borst, tot in het herte. Terstont vallen ontallijke menschen daer op, die zommige met heir-bijltjes: andere met messen en zwaerden, het beest in duizend stukken kappen en snijden. Hier op schiet het gemeen volk by benden onder hunnen hooftman, en onder den overste van hunne wijk, met stokken toe, om de stukken te deelen, en zich, ieder om strijd, meester daer af te maken: welk ge-

geschied niet zonder zware slagen malkanderen toe te brengen. Na dit beest gedeelt te hebben, welk met grote woede toegaet, en binnen een half vierendeel uurs beschikt is, trekt ieder bende na zijn wijk, met een brok vleesch, hem ten deel gevallen, 't zy onder den arm, of op het paert, zoo het groot is. En geschied dit alles met een groot gedruis, en geraes van peerden, en geroep der menschen.

Een deel van dit vleesch des kemels word versch gekookt: de rest gezouten, om het geheel jaer deur goed te blijven: welk hen, als een heilig en gewijd ding, tegen allerhande ziekten een krachtig genees-middel verstrekt.

Het hooft, naer gewoonte, word na des konings hof gezonden. In het weg-nemen van de stukken des kemels, rapen eenigen ook het bloed op, de ribben en al het ander ingewand.

Dees *Biram*-dag word van den opgang der zonne met trompetten, trommels en ander speel-tuig geviert: beneffen het storten van vele gewone gebeden: en 't lossen van grof geschut.

Op den eersten dag van nieuwe mane, die in het laest van winter, of in begin van lou-maend komt, of op den volgenden dag, zo des nachts nieuwe maen geweest is, beginnen zy de vier of hoog-tijd van *Husseins* dood te houden. Deze vier-tijd duurt tien dagen vervolgens: welken tijd zy *Asciur* noemen, dat 's *tien-ling*: geduurende den welken de Persianen klare en openbare blijken van hun rou over zijne ongelukkige dood betoonen, gelijk reeds te vore verhaelt staet.

Zy gaen alle gekleet, als luiden, die de droefenis en ongeneuchte heeft mistroostig gemaekt. Ook dragen veelen rou, en zijn in 't zwart gekleed, zonder dat oit op eenigen anderen tijd te dragen. Niemant hunner scheert zijn hooft of baert, nochte niemant baed zich. Niet alleenlijk onthouden zy zich van 't geen, welk de wet aen hen verbiet, en zy voor misdrijf zouden achten; maer ook van allerhande vermakelijkheden.

Veel arme luiden begraven zich in de volk-rijkste straten, en bedelven zich in d'aerde, tot aen den mond; maer hebben 't overig des hoofts met zekere vaten van klei-aerde (ten dien einde gebakken, beneden met zeer breede kanten en boven met een zeer engen hals, tot de dikte des hoofts,) overstelpt en bedekt: waer in zy beschut blijven voor versmooren; niet tegenstaende zy der wijze daer onder bedolven zijn, als of ze daer onder begraven waren. In dien staet houden zy zich den gehelen dag over, van den opgang der zonne, tot laet in den nacht. Midlerwijle een ander, ook arm, om aelmoessen zit te bidden en gebeden voor de voorby-gaenders stort. Anderen blijven in d'open lucht op de ruimte staen of loopen langs de straet, en treden in de huizen, hoewel met naekten lijve, uitgezeid de schamelheid, die slechts met een stuk zwart laken of met een donkerverwige groove zak bedekt is.

Daer en boven besmeeren zy de huit des lichaems, ten teken van droefheid over *Husseins* doot, met zekere zwarte blinkende verwe; waer door zy zoo afgrijzelijk en zwart als nikkers uitzien. Andere, die hen verzelschappen, hebben het bloot lighaem met roode verwe bestreken, om daer door *Husseins* uitgestort bloed en geweldige doot uit te beelden. Zy zingen t'zijner lof met een droevigen en treurigen toon zekere gedichten op, die d'omstandigheden van zijne doot vertoonen, en brengen, met het slaen van twee klaphoutjes, of liever twee ribben van een beest, tegen malkandre, een naer en jammerlijk geluit te voorschijn. Dit geschied al danzende, in 't midden van een kring, en in tegenwoordigheid der aenschouwers: daer en boven met sekre gebaren en vreemde bewegingen des lichaems, die naer hunne wijze rou en droefheid vertoonen. In dezer wijze troggelen zy den toekijkers geld tot aelmoessen af, en vertrekken dan weder. Een der *Mulas* of Priesters, inzonderheid die hun geslacht op *Mahometh* rekenen, verschijnt allen middage ter selffter plaetse, daer het dansen geschied, met zijnen groenen tulbant op 't hooft (want niemant mag in *Persien* een groenen tulbant dragen, dan by dezen voorval:

ten tegendeele als de Turken uit *Mahomeths* geslacht, die geen andere dragen) op een weinig verheven stoel. Dees, gekomen ter zeet in 't midden van een grooten drom van mannen en vrouwen, die hem omringen, (eenigen staende, andere plat ter aerde op zekere kleine lage bankjes zittende,) begint het lof van *Hussein* uit te breiden, zijn deugden en daden te verkondigen, en ook aen te wijzen, op wat wijze hy gestorven zy: beneffen het vertoonen van eenige aftekeningen der dingen, die tot de zake behooren. Eindelijk verzuimt de *Mulla* niets, om de toehoorders te doen bewegen en tranen te storten. Men hoort diergelijke preken in de *Metzids* of kerken, ja by nacht zelfs in de groote straten, ter plaetse daer veel gegangs is, als op de kruis-straten, die verciert en met veel lichten bezet zijn. De toehoorders luisteren en kijken met grooten aendacht toe, zuchten, weenen en klagen: inzonderheid de wijven, die met het kloppen op hunnen borst en het betonen van groote weemoedigheid, dikwils met bewijs van uitsteekende rou, deze woorden uit een van hun gezangen uitten: *Va Hussein*! *Schach Hussein!* dat is, *ach Hussein*, *Koning Hussein*.

Op den tienden dag van de maent *Muharrem*, dien zy de moort-dag noemen, en op den achtsten van onze Lou-maend komt, geschieden in alle de straten van *Ispahan* ommegangen, op een zelve wijze, als die van *Alys* dood gehouden worden: want daer worden een en de zelve dingen gedragen: als lange spiessen met vaentjes, toegedoste paerden, met wapenen en tulbanden. Men ziet'er daer en boven eenen kemel, die korven draegt, met twee of drie kinderen in de zelve, die in de gevangkenis gebragt waeren, en de kinderen van den omgebragte *Hussein* vertoonen. Deze zingen in de korven eenige treurige en beweegelijke gezangen Ook worden dood-baren vertoont, met zwart fluweel overdekt, en een tulbant of Persiaensche *tag* daer boven op. Desgelijx dragen zekre vrouwen een groot zwaert en andere zware wapenen, die geduuriglijk danzen, op het geluit van trommels en bekkens, die by anderen op maet-klank geslagen worden. De gebuuren verzelschappen dezen toestel, in prachtig en heerlijk gewaet, en uitgestreken met pluimen en veel andere ongemenelijke dingen: daer en boven met groote stokken in de hand, om zich in tijt en wijle, daer van tegen die van andere omgangen, in het ontmoeten over straet, te dienen; niet alleenlijk om den voortocht van anderen te hebben; maer om het gedrang en de verwarringen te vertoonen, in de welke *Hussein* quam te sneuvelen. Het staet vast by hen, die in deze gelegentheid gedood word, recht toe recht aen na het Paradijs streeft. Ook zouden, zoo groot is hun waen-geloof, in alle deze dagen van *Aschur* de poorten van het Paradijs altijt open staen, en alle de Mahometanen, die in deze dagen sterven, aenstonds derwaerts gevoert worden. Voorts zijn alle de plechtelijkheden van *Husseins* dood, met die van *Alys* dood, een en de zelve: hoewel d'eerste met grooter pracht en met groter omgangen worden gehouden. Ook is de yver van te strijden, met groote stokken, meerder.

Des nachts, voor dezen laesten dag, worden ook de beelden van *Abubeker*, *Otsman* en *Omar* en eenige andere strijdige parthyen, opentlijk op de *Maidan* of merkt verbrand: met hen en alle hunne navolgers opentlijk te vervloekken en verbannen.

Op den vijf en twintigsten van Slacht-maent vieren jaerlix de Persianen den vier-tijdt van 't gebroederschap gelijk reeds te voore is verhaelt. *Zie pag.* 97.

Den vijfden van Hoi-maend houden de Persianen eenen Vier-tijt, by hen geheten in de tale des lands *Ab Pascian ;* hoewel beter in de boeken *Abrizan*, dat is, *water-besprenging:* want *ab* is in 't Persiaensch *water* en *rizan besprenging* gezeid. Op dezen dag kleden zich alle de Persianen, de groten des hofs en zelf de koning, in korte kleding, op de wijze van *Mazanderan*, en zetten sekere slechte mutsen op, die om 't hooft sluiten, tot verschooning der tulbanden, die anders bederven mog-

moghten. De mouwen der rokken zijn achter om geslagen, en de armen bloot. Dus uitgestreken vervoegen zy zich aen den kant van eene beek, of aen een andere aengenaeme en water-rijke plaetse, en beginnen uit zekere koppen of vaten malkandere met water te begieten, en bedrijven al danssende en springende veel andere vermaekelijkheden; niet onaengenaem in dit gewoel om te zien.

Ten leste worden zy door heftigheid der wijze op malkandere verhit, dat zy de koppen en vaten uit de handen smijten, en d'een den ander te lijve gaet, om zijne tegenparthye in 't water te dringen. En geschiet dit met zulk een gewelt, dat de vierdagh niet overgebraght word, zonder d'een of d'ander verdrinkt.

Deze vier-tijd geschiet te *Ispahan* aen den vliet *Senderuth*, ter plaetse, daer hy onder de groote brugh, door de straet van *Tziaharbah* vloeit.

Volgens *Rui Gonzales Klavaio*, word deze viertijd in *Ispahan* gehouden, op de brugh van *Senderuth*. Aldaer vergaderen al de stedelingen van allerlei landaerd en staet, zonder onderscheid, met openbaer geschreeu, uitgezeit vrouwen: welke van om hoogh de brugh dit vermaek aenzien; doch vinden zich daer gene vrouwen van staet. De mannen kleden zich ten dien dage in 't slechtste gewaet: te weten, zy trekken kleine en zeer korte rokken of *Kasakken* aen, zonder ploie, met zeer smalle broeken, en hebben op 't hooft, in plaets van tulbanden, zekere kleine bonetten, die zy niet ontzien: dies zy, ten aenzien van hun gewoonelijk gewaet, zeer belacchelijk zijn. Dus uitgedorst, streven zy na de reviere, die over al bevaerbaer is, en stoten elkandre in de zelve, met zulk een groot geraes en getier, dat 't gehoor verdooft. Om zich des te beter te kunnen nat maken, heeft ieder een lere of kopere emmer of vat by zich, daer zy met grooten yver water mede scheppen, en elkandre in de reviere mede begieten.

Waer uit deze viertijd zijnen oorsprong bekomen heeft, weetmen eigentlijk niet: en mogelijk de Persianen zelfs niet. Zommige brengen den oorsprong op de Kristenen, ter geheugenis van Johannes den Dooper, en tot bewijs deze redenen.

d'Eerste is, dat de Kristenen en by na al die van *Asie* het zelfste doen, hoewel niet op een zelven dagh: of is, zoo anderen willen, ter eere van drie koningen-dagh ingestelt, toen de Heyland door Johannes de Dooper aen den Jordaen gedoopt wierd. d'Armeniers noemen dezen dag *Kakciuciran*, dat is, *kruis-water*: want zy op den zelven een kruis in 't water stellen: waer van dees viertijd zijnen naem bekomen heeft. De Sinesen, Japanders en veel gebuur-volken der Sinesen, hebben ook diergelijken viertijd, dien de eerste *Tuonu* noemen, en by na op een zelve wijze vieren.

By de Persianen word ook zeker viertijd *Istend* gehouden, alzoo genoemt na zeker kruit *Istend*, welk het eerste in het winter-saizoen uit de aerde te voorschijn komt. Aenstonts met het uitspruiten van dit kruit, neemt deze plechtelijkheid zijn aenvang, en bestaet alleenlijk in een grote meenigte van toortsen en keersen, die zy den gehelen dagh en des volgenden nachts in de winkels aengesteken houden, ten teken van blijdschap, over het verlopen des winters, die in de warme landen omtrent dien tijd eindigt. Deze viertijd komt juist op dien dagh, als de zon de vijf-en-twintigste graet van den Waterman voorby gegaen is, welk gemenelijk op den vijftienden van Sprokkel-maend valt: want hy volght niet de regel van het maen-jaer, welk het gemeenste by de Mahometanen is; maer den loop der zonne, dien de geleerden alleenlijk in eenige dingen waernemen.

Op den vijftienden dag der maend *Schabahan*, vieren de Persianen eenen van hunne groote vier-tijden, *Scebiberat* geheten, dat is, *nacht der vryheid* of *uitzonderinge*: op den welken zy niet anders doen, dan God bidden, aelmoessen aen de armen uitreiken, en andere diergelijke godvruchtige werken plegen, inzonderheit ten dienste van de zielen der overledenen.

By wijle rotsen zy elkandre met deze vaten ook zoo wakker af, dat zy gaten in de kop krijgen, en eenige op de stede dood blijven: andere verdrenken. By de brug aen de reviere staen kleine huisjes, dicht nevens elkandre, van negen of tien voet in de lengte en vier in de breete, een bequaem verblijf voor drie of vier perzonen. Ten tijde dezes bedrijfs neemt de koning, met vrouwen by hem, in d'een of ander zijn vermaek om dit gejuig en gewoel t'aenschouwen.

Bestiering, Hof-houding en Pracht des Konings.

HEt gewest van *Persien* word bestiert door eenen koning, in vorm van een Monarchye of alleen-heersching: want de koning is'er de grootste, heerscht met volkomen magt, en heeft alles in zijn gewelt, om na zijn welgevallen iet te doen of te laten: vermag wetten te geven en weder af te schaffen, zonder iemants raet of tegen-spreken: eenen iegelijk het zijn; ja het leven, schoon ook na hem de grootste Heer van den lande, benemen. In 't kort zijn wil verstrekt den volke in alle dingen eene regel en wet. Waer uit blijkt een groote knechtelijke of slaessche gehoorzaemheid der onderzaten ten koning: en moet een ieder zich in zulken gevalle, by vergieting huns bloets, hoewel ook aen den onschuldigsten te werk geleid, geduldig dragen.

Sorant. d'Algemeine naem des konings is *Sofi*, herkomstig van het Arabisch, welk wol betekent: dewijl de laeste koningen een orde ingevoert hebben van een wolle tulbant te dragen, en niet van katoen of linnen, gelijk de Turken of om dat *Sofi* wijs en wetent betekent.

Volgens *Olearius* noemen de Schryvers de naeste en laeste Persische koningen *Sofi* of *Sofianen*: zelfs ook de koningen, naerdien de stichter hunner sekte *Schich* of *Scheich Sofi* (of zo andere schrijven *Sefi*) was geheten, hebben ook gewilt, hunnen gods-dienst ter eere, mèe dien naem te voeren: op een zelve wijze, als de koning van *Vrankrijk* zich den aller-Kristelijksten koning, en die van *Spanje* den Katholijken laet noemen.

De koning *Ismael* liet zich ook *Scheich Zade* noemen, dat is, *de zoon van Scheich*, ten teken zijner afkomste van *Scheich Sofi*, die in zulke hooge achtinge van heiligheid onder hen was: want de tegenwoordige heerschende koningen zijn niet uit het geslacht der *Chizilbassi* of *Tat* gesproten; maer uit den stam der *Scheichavends*, dat zijn de magen van *Scheich*. Eenige noemen hem *Sufy*, en zeggen, dat dees naem eenen mensch bediet, die de wereld verlaet, en niet peinst dan aen den dienst van Gode: zoo dat *Xeque Ismaël* dien naem van *Sufy* heeft gehad, ter oorzaeke hy zich den grootsten yveraer van deze sekte toonde: en eenigen tijd voor hem wierd *Hbalila*; wanneer dees in *Persien* tot staet verheven wierd, by de zijnen ter zelfster oorzake *Sufy* geheten. Maer na *Schach Ismaël* heeft geen van zijne navolgers dien naem aengenomen. Wel heeft men een groot getal van *Sufys* door geheel *Persien*; maer deze zijn geestelijke Mahometanen. *Texeira.*

De rechte naem, dien de Persianen hunnen koning geven, is *Schach*, of *Sa*, na de Italiaensche spelling, dat koning zeggen wil: of *Patxa*, welk andere schrijven *Padischa*: welk betekent den oppersten *Schach* of koning der koningen. Zy noemen hem ook *Sahayb*, dat is, *heer* of *heerscher*. *Leunclav. pand. histor. Turc. Olear. lib. 5. cap. 29. Texeir. gen. lib. 1. c. 35.*

Zoo eenige willen zouden de koningen zich uit hoogmoet ook *Choda* of *Kodohon* laten noemen: welk God in 't Persisch betekent. Dan dit is verdicht: want *Choda* of *Chodabend* is de naem van eenen man: en heeft de vader van *Schach Abas* alzoo geheten. In zich zelf bediet dit woord zoo veel, als een aen God verplicht is.

Aen het hof van *Persien* zijn veel, die den naem van koning dragen, hoewel na d'eigenschap van vreemde talen, en niet na die van *Persien*: op gelijke wijze, als deze twee eernamen

men, *Chan* en *Sultan*, de bediedenis van koning hebben: d'een in de Turksche, en d'andere in d'Arabische tale. Dit geschiet hier om, dewijl d'Opper-vorsten van *Persien*, om hunne grootsheit meer te doen uit munten, onderzaten willen hebben, met den naem van koningen, en die zy met den zelven mogen noemen: maer in een anderen zin, en beteke-nis, dan hun naem, ten einde eenig onderscheit tusschen deze eernamen van koningen en van Oppervorst van *Persien* zou zijn: gelijk *Schach* is.

Mirza of *Mirza* is in 't Arabisch eigentlijk een eer-naem of eer-tijtel, en betekent Vorst, niet alleen vorsten van staet, die men als zoodanig eert; maer gelijk in Vrankrijk de vorsten van den bloede, die van koninglijke afkomst zijn, schoon zy niet een eenig vorstendom bezitten.

Dan de naem *Mirza* strekt zich in *Persien* wijder, uit en niet alleenlijk over zoodanige als genoemt zijn, maer ook over des Konings kinderen, onder welke d'oudste zoon, d'erfwachter des rijks, geen anderen naem draegt: want deez word gemenelijk *Sultan Mirza* genoemt, dat 's *Prins* of *Vorst des Rijks*.

De Persianen van staet voeren gewonelijk twee namen: beneven een derden van staet: maer deze laeste word gemeenelijk achter aen gezet: als *Isa Chan Beid*: dat's *Isa* of *Jesus*, *Chan Heer*: recht anders als de kristenen, die altijd den eernaem of tijtel voor den eigen naem stellen.

De Turksche Keizer in zijne brieven, aen den Koning van *Persie*, tijtelt hem niet *Schach*; maer *Scheich Ogli*, dat's eens geestelijken en Profeten zoon.

Texeira. De Koning draegt byzonderlijk op zijn hooft, om van andere onderscheiden te zijn, zeker fatsoen van een roden tulbant of bonet, met twalef banden of spitsen, ingevoerd door *Schach Ismaël*, ter gedenkenis van de twalef zonen van *Aly*, van eenen der welke hy zeide afgedaelt te zijn. Deze tulband, die eenige *Tage* of *Tache* noemen, is zoo veel als een kroone by ons, en beteekent ook alle hoofdgewaet, welk hoog is. Zoo *Minadoy* schrijft, zet d'eerste *Kalif* of *Mustaed Dini* deze cieraedje den koning, t'zijnen intrede ten rijke, op 't hoofd.

De Koning draegt zijne tulband op een geheel andere wijze, als d'anderen: te weten, het geen achter moet wezen, voor. Dit derft in geheel *Persie* niemand doen, dan hy: want indien andere zulx uit reukloosheit bestonden te doen, de genen, die het zagen, zouden hen altijd vermogen de tulband af te nemen en behouden. *Delle Valle.*

Het is een erfelijk of gevolgzaem koningrijk: zoo dat d'oudste geboornen zoon voor rechten erfgenaem des rijks, en voor Koning van *Persie* gehouden word.

Zoo lang erfgenamen van de rechte gemalinnen te vinden zijn, blijftmen by de regering: by mangel van deze, worden ter regering genomen, die by de *Chasse* of boelinnen: en na hem een van des konings naeste magen geteelt zijn.

Deze, gelijk ook die zich noch roemen van d'oude *Sofi* gesproten te zijn, worden *Schich Elwend* of *Scheichavends* genoemt; dat's nakomelingen van *Sceich*, hebben groote vryheit in 't land: maer leven gemeenelijk zeer kommerlijk. Is geen mangel aen den eersten erfgenaem, zo hebben d'andere wel voor zich te zien, om niet door den geweldigen vermoord te worden.

De huizen, daer 's konings kinderen in gebooren worden, maeken zy tot vry-burgen: wanneer 't buiten de hof of verblijf-plaets is, en eenigzins aen eenen vreemden oort, moet het huis met een aenzienelijke muur omringt worden.

In aeloude tijde was het merk of wapen des Persischen konings een halve-maen: gelijk die van de Grieken de zon: maer heden is het averrechts verkeert: want de Persianen voeren de zon, en de Turken, die Griekenland in hebben, een halve mane, tot bediedenis van een aenwassend Rijk.

De zon voeren heden 's daegs de Persianen op de rugh van eenen leeuw afgemaelt, gelijk zich die op verscheide plaetsen in *Persien* aen de wanden vertoonen. Maer, *Schach Sefi* voerde in zijn Rijx-zegel, nauwelix zoo

groot als een halve rijxdaelder, niet dan schrift, en in 't midden dezen inhoud: *Ik Schach Sefi ben van herte slave des eenigen Gods.* Rontom op den rant: *Aaly, iemant mag van u zeggen, wat hy wil, ik ben altijd uw vriend. Wie voor deze deur zich niet als stoffe en aerde acht, schoon hy ook een engel was, over diens hooft zy stof en aerde.*

De kroning geschiet te *Ispahan* (hoewel eertijts te *Kafa* of *Kufa*, na by *Bagdad*, doch word heden aldaer belet te doen, door de nabyheid der Turken) met deze plechtelijkheid. Op een tafel van een elle hoog worden zoo veel kostelijk gestikte en doorwrochte tapijten geleid, als 'er koningen van die sekte geweest zijn, en d'aenvang van *Schach Ismael Sofi* gemaekt. Op deze tapijten zetten zy den nieuwen koning: en brengen de voornaemste *Chans* hem de kroone, welke hy driemael in den name Godes, *Mahumeds* en *Aly* kust, en daer mede het voorhooft wrijft. Dan zet de hof-meester, dien zy *Lele* noemen, hem de krone op het hooft: waer op zy alle roepen: *Geluk den nieuwen Koning? God late hem in zijne regering een jaer tot duizent worden.* Voorts kussen zy hem de voeten, brengen groote geschenken en den dag met groote vreugde en vrolijkheid over. Volgens *Minadoi* zet de voornaemste *Kalif* den Koning op zijne intrede ten rijke den tulbant of *Tage* op, die zoo veel als een krone is. Van huldinge of manschap, te doen met een eed-zweer aen den koning, en andere plechtelijkheden, gelijk hier te lande geschied, weten de Persianen niet. De koningen en die van koninglijken bloede worden *t'Ardebil* begraven, en hebben hunne graf-stede in de *Moske* van *Schich Sefi*, rontom desselfs graf; hoewel een weinig lager.

Wanneer de koning in openbare vergaderingen ter tafel of in 't gerecht zit, heeft hy in 't gemein tot byzitters, beneffens tien of twalef hof-dienaers en amptenaers, den *Seder*, *Minatzim* en *Hakim*.

De *Hakim* is de lijf-arts, die den koning zeid, welke spijze voor de gezontheid dienstig of schadelijk zy.

De *Minatzim* is voor de planeet-lezer, die den koning d'ongelukkige of gelukkige uuren, om iet te doen of te laten, aenzeggen moet. Hem word als een orakel geloof gegeven: waerom de koning, zonder zijnen raet, zelden iet voor neemt,

De *Seder* is het geestelijk opperhooft, gelijk in de Roomsche kerke de Paus, en word van den koning en *Kasi* gekoren. Dees moet geleert zijn, den Alkoran en wet uit den zelven wel verstaen: en, wanneer hy, (niet alleen in geestelijken; maer ook in wereltlijken gerechte, en allermeest in lijf-strafbare zaken) gevraegt word, zijn gevoelen uitten. Na wiens uitspraek ook het oordeel of vonnis geveld word.

Eenige vonnissen ontwerpt de *Seder* zelf, zet zijn zegel op d'andere zijde, en schiktze alzoo tot den koning: die daer onder schrijft: *Dit is de meininge des Seders: welke wy bekrachtigen.* Hier onder drukt hy dan zijn zegel des gerechts.

De gemeine burgerlijke rechts-zaken worden door wereltlijke rechters, die ook rechts-geleerden moeten zijn, en *Orff* genoemt worden, afgehandelt, onder bestier van den *Diwanbeki* of opperſten gerechts Heer, die niet minder in de Mahometaensche leere moet ervaren zijn, als de *Seder*.

De recht-dagen zijn Maendag en Donderdag: op de welke zy te *Ispahan*, onder de hof-poorten des koninglijken huis, in een openbare gewelf te zamen komen: parthyen verhooren, en de zake, zoo wichtiger is, beneffens hun gevoelen daer over, voor den koning brengen.

d'Overtreders worden hart en wredelijk gestraft: want aengezien het een hart volk is, dat zeer tot misdrijf geneigt is, en zachte straffe niet groot acht, moet men met hen ten scherpste gaen.

De wijze van te straffen zijn meenigerlei, welk de rechters dikwils na hun welgevallen zelfs verzinnen. Neuzen, handen en voeten afsnijden, kop afhouwen, buik-opsnijden, ter neer zabelen, de huit over d'ooren trekken, by de voeten ophangen, zijn de gemeinste en gewoonelijke straf-

straffen, en daer te lande al by ouds voor vele eeuwen in gebruik geweest.

Het ophangen by de voeten geschiet in dezer wijze: men steekt den misdadige boven de hielen, in 't span van de voeten, twee gaten, (op een zelve wijze, als de slachters de varkens of schapen hier te lande doen, om aen de kromstok op te hangen) en door dezelve een tou, en bintze zoo hoog aen eenen boom, dat het hoofd op d'aerde steunt. Moet de misdadige sterven, hy blijft een dag of twee dus hangen en sterft eindelijk in groote ellende. Of sterft hy in dier wijze niet, zy verkorten zijnen tijd, met hem de buik, door den slag van een groote houwer, t'openen, en doen hem alzoo een wrede en pijnelijke dood sterven. Want het ingewand en dermen komen ten wonde uit, en den zieltogenden over aengezicht en hoofd vallen. Hy sterft evenwel niet aenstonts; maer tracht ten tegendele, de dermen met handen ermen, zoo veel hem mogelijk is, in te brengen; tot dat hy door een onlijdelijke pijne bezwijkt en den geest geeft.

Andere, om geringe misdaden, worden slechts by de voeten opgehangen den tijd van een uur of twee, zonder hen te doen sterven, of een ander quaed aen te doen.

Die een vrouws-perzoon met geweld verkracht, wanneer de vrouw driemael een eet daer op doet, of andere vuile zonden met jongens begaet, word de mannelijkheit of teelleden afgesneden. Men snijt'er zeer lichtelijk de teelleden van volwassen en bedaegde menschen af, zonder zy daer van sterven, maer genezen zeer gelukkelijk, slechts met assche daer op te leggen.

Wijders, den geenen, die in hunne volwasse jaren in dezer wijze gehandelt worden, valt de baert niet uit: niet tegenstaende die in de jongheit gelubd worden gene baerd krijgen.

Het is in hunne wet verboden, geld op rente te doen; nochtans geschiet het wel heimelijk. Wanneer zulk een daer mee berucht word, houdmen hem slimmer, als een Jode, en word deez in voornamene by een komsten niet geleden. By aenklaging volgt daer op groote straffe.

Te *Ardebil* heeftmen eenen, die ter maend anderhalve rijxdaelder ten honderd nam, met een hamer de tanden uitgeslagen. Na hunne wijze van spreken, noemen zy zulk eenen, *Suchur*, zoo veel gezeid, als rent of woeker-eeter.

Daer en tegen word toegelaten dat iemand voor een zom geleent geld, een tuin-akker of iet anders verzet, en daer voor gebruiken laet.

Schach Abas en *Schach Sefi* hebben zeldzame en gruwelijke wijzen van misdaden te straffen, gehad. Eenigen hebben zy tusschen twee berden te zamen gebonden, en alzoo midden doorzagen laten.

Wanneer zeker Persiaensche gezant, aen den Koning van *Spanje*, zijn volk op de reize qualijk gehandeld had, sneed de Koning, met eigen handen, den gezand, weder in *Persien* gekomen, neus en ooren af, ook een stuk uit den arm, en dwong hem dat op te eeten.

Een zeer gemene straffe is ook te *Hispahan* misdadigen uit de hoogte van de kloktoren der *Moske Haron Vilaier* te stoten, en daer na de lijken te verbranden. Deze straffe word meest te werk geleid aen vrouwen, die lelijke en zware misdaden bedreven hebben.

Wanneer iemand der grooten in 's Konings dienst dunkt het leven verbeurd te hebben, en den Koning tot genade wil bewegen, gaet hy met eenen Sabel aen den hals voor des Konings vertrek.

Rovers en stropers der wegen worden levendig tot aen de middel in d'aerde gedolven, en met het boven lijf in ronde pijlers, van ontrent een mans hoogte, gemetselt, ieder in een byzondere.

Het is evenwel in *Persien*, ter oorzake het overal bewoond is, aller wegen veilig reizen: en is dit gewest geen roveryen noch overvallen der roovers onderworpen. Zoo ook iemand op reize iet ontstolen word, ten waere door eigen dienaers of huis-genoten, de dorpen, ontrent de welke dieverye ge-

geschiet is, of d'overheden, zijn verplicht aen den eigenaer, op zijne klachte, de waerdye van het gestolen, of 't zelfste goet weder te geven. Daer zijn ook bewaerders tot beveiling der wege gestelt, die *Rabdari* genoemt worden: en den reizer daer voor tol, hoewel van weinig belang, afvorderen.

Gelijk ieder vreemde landaert vryheid van gewisse heeft, zoo spreekt ook ieder vonnis onder malkandere, na hun wetten en gewoonten, zoo wel in lijf-strafbare, als gelt-zaken: zulx des konings recht-banken byna gene uitsprake over hen hebben. Deze gewoonte is heden zoodanigh in gebruik, dat niet alleenlijk de volken; maer ook ieder perzoon van staet en vreemdeling, die in *Persien* is, gelijk gezanten van vreemde Vorsten, gasten des konings en and're diergelijke, de zelfde vryheid genieten, in het plegen van rechts uitspreking, niet alleen over de hunnen; maer ook over al die hen dienen.

Ten hoove by de koning bevinden zich verscheide amptenaers, die ieder na zijn ampt eenen tijtel voeren: in volgende rang en orde,

Eahtemad Dowlet is de Rijx-kancelier, of des konings geheime Raed. Dees bemoeit zich met de schat of rijk-dom des konings ga te slaen en te vermeerderen: waer van hy ook den tytel voert: en is gelijk een onder-koning. Ja door sijn handen gaen niet alleen 's Rijx en Land-zaken; maer ook gewichtige burgerlijke, en byzondere zaken.

Kurtzibaschi is een hooft of Overste over tien of twalef duizent boogh-schutten, die (door *Schach Ismaël* de eerste ingevoert) hier en daer in de landschappen, als vrye luiden woonen, en by ontstaen van oorlogh opkomen, en door den zelven overste zich moeten gebieden laten.

Meheter is een Kamer-dienaer of Kamerheer: die gestadig by en ontrent den koning in openbare by een komsten in de kamer, en vrouwen-timmer is, en als een kamer-dienaer opwacht: en by wijle meer als de Rijx-kancelier een woort vermag te spreken.

Wakeunis is een Kamer-raed en Sekritaris: die de koninglijke brieven, algemeine bevelen aen de landen en diergelijke opstelt: ook d'inkomsten en schulden des lands te boek stellen moet. Heeft onder zich vier schrijvers.

Over ieder wijk der stad is een Overste, dien zy *Aksakal* noemen, dat is, *witte baert*, hoe jong zy ook zijn. Zy moeten onder andere dingen ook ga slaen de gasten des konings, die in de huizen van hunne wijken geherbergt zijn, ten einde hen niets ontbreken.

Assas is een Hooftman of Majoor van de wacht: doch heeft meerder macht, en is in hooge uitstekentheid: want hy vermag niet alleenlijk luiden aen te tasten en vangen; maer hen ook straffen, zelf aen den lijve, na de wetten der krijgs-orde, als de schuldige op den daet gevat wort.

Diwanbeki is een Overste Gerechtsheer: die by wijle met den *Seder* en *Kasi*, als geestelijke rechters of *Schebra*, bywijle ook met de wereldlijke, recht houden. Dees moet ook, wanneer de koning eenen grooten heer aen 't leven wil straffen, zelf in perzoon het volbrengen.

Kulargasi is een hooft over de *Kulam*, dat is, *slaven* of *dienaers*, die zich als soldaten in des konings dienst verkocht hebben. Dees zijn ten getale van acht duizent: leggen ook gelijk de *Kurtzi* in 't land verspreit, op 's konings soldye: hoewel zonder bevryding van heeren dienst.

Eischikagasi-Baschi, is Groot-maerschalk: of hooft over veertigh *Eischikagasi*.

Wel woonen deze aen verscheide oorden in 't land; maer moeten gestadigh vier of vijf hunner by beurte een halfjaer ten hoove zijn en op wachten. Zy bevinden zich gemenelijk aen de deuren, waer door men tot den koningh in gaet: waer over zy ook den naem van deur-heeren hebben, en zijn gelijk als onder-marschalken, die des grooten Marschalks ampt mede helpen verrechten.

Wanneer vreemde gezanten voor den koning verschijnen sullen, staet de *Eischikagasi-Baschi* met eene *Dekemek* of staf, en voert de gezanten by den arm tot den koningh. Dit slagh van luiden,

luiden worden by haer doorgaens *Tark* genoemt.

Jesaul Söhebet of dienst-pleging-meester, die de vreemde gasten en andere, die mee ter koninglijken tafel genoodigt werden, op behoorlijke plaetsen aenwijst te zitten. Derhalve dees zich ook altijd met eene staf voor aen den ingang des koninglijken paleis vinden laet.

Nasir of Hofmeester, dien zy ook *Kerekjerak* noemen. Dees moet alles, wat ter hofhouding ingekocht word, verrechten.

Tuschmal of keuken-meester: die zorge voor de spijze draegt, en over de keuken en keuken-gezin te gebieden heeft.

Mohurdar of zegel-bewaerder.

Dawattar is de Sekritaris, die des konings inkkoker by zich draegt, en het zegel, welk de koning aen den halze draegt, hem voorhoud, en bestrijken moet: waer van ook de naem *Dawat* of inkkoker komt: want de Persianen drukken alle hunne zegels met ink bestreken op het papier.

Het groot zegel, welk men gebruikt om geschriften te verzegelen, die den onderzaten bevelen verstrekken, word onder de Persianen niet in hooge achtinge gehouden. Dit heeft de *Mohurdar* in zijn magt, en bezegelt daer mede zoodanige dingen, als dit zegel vereischen.

Mohur betekent zegel of zegelring: en het woort *Dar*, welk een algemeine bediedenis van amptman heeft, word gebiedender wijze gebruikt, in plaets van *hebben*: als of men zeide zegel-hebber. Behalve het groot zegel, heeft de koning een klein zegel, om de brieven te zegelen, die hy aen de Vorsten en Landvoogden zend, en andere gewichtige geschriften van staets zaken. Dit is van groter magt, en vertrout de koning dat niemant, maer draegt het zelf in 't hooft van zijn ring, en drukt het zelf met zijn eigen hand.

Myrachurbasschi of Overste-stalmeester.

Myrischikar: Jagermeester met valken of groot valkenier.

Sekbahnbaschi: Jager-meester met honden.

Jesaulkor of reis-marschalk, die voor den koning heene reist, en met een riet het volk van den weg doet wijken. Dees staet ook onder het gebiet van den grooten Maerschalk, en heeft onder zich een anderen *Jesaul*, die hy tot allerhande verrichtingen, ook by wijle gevangenen te laeten binden, uitschikt.

Suffretzi: des konings voorsnijder, *Soffragi* of hofmeester.

Abdar: des konings schenker of die den koning het drinkwater toereikt, welk hy in een verzegelde kroes moet bewaren, ten einde niet eenig vergift daer onder gemengt word.

Chasinedar: schatmeester.

Ambadar: opziender op het koorn.

Jesaul Nesar: die den koning, wanneer hy in de zale treet, de schoenen bewaert.

Mehmandar of *Mehimandar*: die den vreemden gezanten en gasten des konings, zoo lang zy in den lande zijn, moet huisvesting geven en op alles zorge dragen, zoo met hen heerlijk t'onthalen en altijt te verzelschappen, als over hunne zaken den koning aen te spreken: want hy d'eerste is, die daer kennis af draegt: ja moeten al de zaken, hoedanig die ook zijn, door zijne handen gaen: zelfschoon de gasten gezanten van Vorsten waeren, en nergens, dan om van staets zaken te handelen, ten hove quamen. Dies is de *Mehimandar* een hooge amptman en in hooge achting.

De koning geeft dikwils aen zekere gasten of gezanten, die hy hooger acht, een anderen byzonderen *Mehimandar*, die voor hen zorge draegt.

De volgende Amptenaers zijn van minder waerde.

Isauly, zijn luiden, die zich ten hove houden, en bootschappen verrichten.

Kischiktzibaschi: Wachtmeester.

Tzabedar: Artillery meester.

Tzartzi: Bevelhebber, die des konings bevel uitroept en onder de luiden brengt: rijdt ook voor den Marschalk hene.

Tzelaudarbaschi: Overste der genen, die den koning de peerden voorleiden, en tot opzitten houden moeten.

Mustofi: Hof-schrijver, die eenige andere schrijvers onder zich heeft.

Seraidar: Argitekt of Bouw-meester, die de gebouwen ga slaet en onderhouden moet.

Klitar: Sluiter of Sleutel-meester.

Muschrift: Koken-boekhouder.

Kannati: Zuiker-bakker.

Scherbedar: een opziender over specceryen en zuiker-gebakken.

Omatzdar: die des konings paedjes of andere hovelingen nae het doelwit leert schieten.

Bildar: delvers of gravers, die zich ook gestadig ten hove houden, en in 't reizen by den stoet opwachten, en aen ongebaende wegen, daer het steil en slibberig is, (en alzoo voor de kemels, dewijl zy ronde voeten hebben, onbequaem,) trappen of treden moeten maken: ook by het opzetten der tenten arbeiden, en diepe kuilen in d'aerde graven, om water te hebben.

Schatir: lakeyen of voetvolgers.

Rika: die met heir-bijlen moeten oppassen, en dikwils beuls-werk doen. Deze bevinden zich altijd by den koning, gelijk lijfwachten.

Al de hof-dienaers hebben ieder, na zijnen staet, rijke soldyen: welke hen niet uit des konings rent of schatkamer toegereikt worden; maer moeten die van de landen en dorpen nemen.

Den *Chans* word zeker land met eenige onderhoorige dorpen en vlekken toegevoegt: den anderen een, twee, drie of meer dorpen: waer van zy d'inkomsten trekken, en mogen daer over ook het rechts-gebiet hebben: uitgenomen in halszaken. Eenige hebben ook zekere tollen: andere krijgen hunne soldye van de schattingen, die op de hoer-huizen gestelt zijn.

Al de amptluiden behouden hun ampt zoo lang, als het den koning believt; hoewel men hen zelden, na d'oude gewoonte, afzet, zoo zy hun plicht wel betrachten, en den koning, volgens belofte, getrou blijven, of ten waere zy, om hunne verdiensten, met hooger ampt begiftigt wierden.

De voornaemste koninglijke bevelhebbers of amptenaers en hovelingen, die ontrent des jaers zestien hondert veertig, ten tijde van *Schach Sefi*, zich ten hove bevonden, waeren onder de regering van *Schach Abas*, zijn voorzaet, geringe luiden en van zeer slechten herkomen geweest: d'een een veehoeders zoon: d'ander een slaef of lijfknecht van *Schach Abas*; maer wierden door *Sefi*, na het ombrengen der amptenaers, door *Schach Abas* gestelt, tot staet verheven en groot gemaekt. d'*Eahtemad-Dowlet* was een boekenschryvers zoon, geboortig van *Mazanderan*: de *Wakenuis* of kamerraet een boeren zoon uit het dorp *Dermen*, op het gebergt *Elwend*, by *Kasbijn*, gelegen. De meesten waeren van Kristen ouders geboren: als Georgiers, Cirkassiers of Armeniers: want de Persianen betrouwen eenen Kristen, wanneer hy besneden is, veel meer, als dien van hunne geloofs-genoten geboren: maer den Turken ganssch niet. Onder deze, gelijk ook onder eenige voorname in 't land, had koning *Sefi* veel besnedenen: waer door, wanneer zy zonder erfgenamen quamen te sterven, de goederen aen de krone vervielen.

Zeer hoog word de koning in zijn rijk ge-eert. Wanneer iemant een eedt doet, zweert men niet anders, dan by 't hooft van den koning. Dies zoo eenig amptenaer, by God, by zijne ziele en zaligheid of op eenige andere wijze zwoer, men zijn zeggen minder geloof zou geven, dan of hy by des konings hooft zwoer.

In 't toewenschen van geluk en welvaren aen malkanderen, zeggen zy niet *God geve*; maer in de Turksche tale, *Schach Muradi vir sun*, dat's, *Ik wensch, dat de koning deze gunste aen u bewijze*. Derhalve zy op een ongerijmde wijze veele dingen den koning toevoegen, die Gode alleen toebehooren.

Volgens gewoonte in *Persien* en bevel van koning *Abas*, mag niemant, ja zelf geen gemeen perzoon, zoo hy slechts een weinig van staet is, veele jaren verby laten gaen, zonder den koning te zien en hem eere te bewijzen.

Op *Neuruz* of nieuw-jaersdag, den een en twintigsten van Lente-maent, ontfangt de koning, volgens gewoonte des koningrijks, gewone plichtplegingen en geschenken van al zijne voornaemste amptenaers: ten zy het een ongelukkige dag waere: want dan komt de koning niet uit zijn *Haram* of vrouwen-timmer. Ook gaet de koning noit uit zijn paleis, om de geschenken t'ontfangen.

Zelden verleent de koning den gezanten in 't heimelijk gehoor: maer geschiet zulx gemenelijk in een openbare maeltijd, en in 't gezelschap der gasten; niet tegenstaende zy geheime zaken hebben voor te brengen.

Wanneer loopboden uit den eenen of anderen oord brieven aen den koning brengen, worden de loopers in persone voor hem gebragt.

Niemant, hy zy onderdaen of niet, verschijnt voor den koning, zonder groote geschenken aen hem te brengen: ja zelfs de gezanten der vreemde vorsten niet. Een zeer aeloude gewoonte is deze, en was, zoo *Filostratus* getuigt, by ouds al ten tijde der koningen van *Meden* in gebruik, die niet bezocht wierden, zonder geschenken t'ontfangen. Uit verwaentheid ontfangen en eischen de koningen van *Persien* geschenken, aengezien de heerlijkheid, huns bedunkens, van eenen vorst bestaet in veel van zijne onderzaten (naerdien zy gene schatting betalen,) t'ontfangen en beschonken te worden; en niet in mildelijk en overvloedelijk te geven. En is dit gevoelen heden 's daegs dier wijze by meest al d'Oostersche Vorsten ingewortelt, dat zy in openbare verhooringen daer op roemen. Zoo een vreemdeling alleen gehoor verzoekt, zy zullen het opschorten, ter tijd toe meer andere 't zelfste komen verzoeken, ten einde in dezer wijze de geschenken te zamen groter hoop zouden uitmaken, tot een heerlijker vertooning der aenschouwers. Men zeid de koning dikwils veel stukken uit zijne kisten en kasten doet halen, en by d'aengeboden geschenken leggen, om zich zo veel te grooter by de vreemdelingen te doen schijnen. Om nu eenen iegelijk tot het uitreiken van groote geschenken te verplichten, toonen zy een nors en geen bly gelaet, inzonderheid aen d'onderzaten, zoo de geschenken gering zijn. Zoo de vorsten even groot en gelijk zijn, d'een, volgens verdrag, geeft iet zulx: en d'ander iet anders. Is d'een minder, de meerder wil alleenlijk ontfangen, zonder iet weer of zeer weinig te geven. Ja gelooft men geen ander dekmantel en oorzake van oorlog, ontrent des jaers zestien hondert achtien, tusschen den Turk en Persiaen was, als dat koning *Abbas* sedert veel jaren verzuimt had, hondert en vijftig of twee hondert vrachten zijde te betalen, die hy tot geschenk aen den Grooten Heer schuldig was. Die de geschenken der gezanten voor den koning brengen, zijn gemenelijk arme luiden, die van 's konings wegen daer toe gebruikt worden. Tot ieder geschenk moeten so veel menschen zijn, als 'er verscheide dingen en stukken gevonden worden: want ieder mensch niet meer dan een enig stuk in de hant of op beide handen uitgestrekt draegt, hoe klein het ook is, ten einde de gifte des te heerlijker zou schijnen.

Wyders, de Persianen doen in groten overvloet geschenken, inzonderheid aen de vreemdelingen: maer die eenige geschenken ontfangt, is volgens gewoonte verplicht met iet anders, dat aenzienelijker of van meerder waerde is, ter zelfster tijt het zelve t'erkennen. Zoo de geen, die beschonken is, in gebreken blijft, de weg-schenker zal niet alleenlijk wenen, gelijk een man, die veel verloren heeft: maer ook de gifte weder eischen, of ten minste de waerde daer voor.

Des konings echte vrouwen of gemalinnen zijn niet meer dan drie of vier: beneffens een groot getal van boelinnen. De koningin word op Persisch *Begum* geheten; welk eigentlijk een Turksch woord is, en Mevrou betekent. Dan deze naem word by de Persianen niet alleen aen de koninginnen gegeven, of aen des konings gemalinnen, die hy plechtelijk getrout heeft; maer ook aen de dochters, zusters en moeien van den koning.

Onder al de wettelijke vrouwen, is een alleen de opperste, onder welke de ander staen: 't zy uit oorzaeke van jaren, of gunste, of geboorte. d' Opperste word met een enkelen naem van *Begum* genoemt, zonder byvoeging van een anderen naem: als of men heerschende koningin zeide. Al d'andere hebben, beneven den naem *Begum*, een byzonderen: als *Maria Begum*, *Zeineb Begum*. Al d'anderen boelinnen of dochteren van 's konings-hof, die buiten hoope leven van desselfs gemalinnen te worden, en niet van koninglijken bloede zijn: ook niet tot den heerlijken staet van *Begum* kunnen geraken, worden by den koningh slechts met den naem van *Chanum* ge-eert: die andere joffrouwen onder haer hebben. Over deze dochters of vorstinnen is een *Aja* of bestierster gestelt.

Chanum betekent eigentlijk by de Turken en Tarters *mijn koningin*; maer by de Persianen niet anders dan een voorname of aedel vrouw: dies de gemalinnen en magen der voorname edelen dien naem dragen. Ja het zou een stuk van onbeleeftheid zijn, zoo d'andere magen haer met haeren eigen naem, of gemalin of zuster of op een andere diergelijke wijze noemden. Maer is'er meer als een *Chanum* in huis, te weten, een gemalin, een zuster, een moeder, of iemant anders, men onderscheid haer, om verwerring te mijden, alleenlijk naer den ouderdom of staet, dien zy in 't huisgezin bekleden: en noemt haer de groote *Chanum*: de kleine *Chanum*: de tweede *Chanum*, en dus met d'anderen. Is'er niet meer dan een alleen, de man, de zoon, of iemand anders, noemt haer *mijn Chanum*: de dienaers zeggen *onze Chanum*: of slechts *Chanum*: en hier by verstaet men de meesteres van den huize. Dit is alleenlijk in gebruik onder luiden van hoogen staet.

De bywijven of boelinnen des konings zijn gemenelijk van verscheide volken, en meestendeels vreemdelingen: want de koning, inzonderheid koning *Abas*, heeft geen vermaek met vrouwen van zijn land, noch met die van zijn maegschap. Waer over men zeer weinig Persiaensche vrouwen ten hove ziet, 't en zy dochters van eenige *Chans* of van luiden van hogen staet: of die van geringe afkomste zijn, worden alleenlijk om haere schoon en bevallijkheid onder d'andere verkoren. Byna alle des konings vrouwen zijn in *Georgie*, *Cirkassie*, *Moskovie* en *Armenie* geboren, en meest Kristenen: dan vinden haer verplicht, zoo dra zy daer komen, openbare belijdenis der Mahometaense leere te doen. Men heeft'er ook Tartarinnen, inzonderheid uit den geslachte der *Usbeghi*. Maer de meeste boelinnen des konings zijn uit *Georgie*, dewijl die boven mate, schoon, vriendelijk, heusch en beleeft, en by na alle dochters van edelen zijn.

De koning neemt dikwils wijven of boelinnen, die hy over heeft en niet tot koninginnen wil maken, ('t zy jonge dochters, gelijk veeltijts gebeurt, of reeds gebruikte) uit zijn *Haram* en besteetse ten huwelijk aen den eenen of ander van lage of hooge staet. Ieder krijgt ook eenige uitzetting of bruits-gave van den koning, te weten, een kemel, tot gemak der reize, die haer na haeren gemael voert, zoo dees ter zelfster plaetse niet woonachtig is: een *Chiecene*, dat's, *een overdekte reiskorve*, om naer 's lands gewoonte des te gemakkelijker aen de zijde des kemels daer in te reizen: desgelijx een koffer aen d'andere zijde, met haer reis-tuig: als een bed. En is onder den naem van bed niet alleenlijk te verstaen een matras, kussen en deken; maer ook klederen en lijnwaet, gout, edel gesteente, en al wat ieder in de *Haram* bezat: want zoo veel als 'er zijn, ieder heeft min of meer daer af, na de geboorte en staet, die zy in de *Haram* bezitten. Wanneer die uit de *Haram* gaet, eenigen staet heeft gehad, word al haer reis-tuig, zonder het welk zy niet daer uit trekt, op duizent of twee duizent dukaten begroot. De vrouwen, die men van 's konings wegen ontfangt, moeten wel gehandelt worden, zoo met de veelheid van vleeschelijke wellusten, als andere onthalingen.

Des

Des konings wijven trekken altijd by nacht voort, uit vreze van gesien te worden, en reizen by zijn afwezen altijd in bedekte en gesloote kleine korven, die aen de zijde van eenen kemel hangen: te weten, aen ieder zijde des kemels een: of een aen de eene zijde, en een kist aen d'andere, tot een tegenwicht.

Na de kemel-drijvers die ledig aen den kemel gehangen en vast gemaekt hebben, gaen zy ter zijde: en helpen midlerwijle de gelubden haer daer in. Deze gewoonte is ten tijde van *Schach Abas* opgekomen: want te voore hielpen de kemel-drijvers zelfs haer in de korven klimmen, zonder eenigh bescherm voor haer aengezicht te hebben. Maer als *Abas* t'eener tijde by nacht met het heir voortrok, zonder zich bekent te maken, volgens zijne gewoonte, trof hy eenen kemel van den *Haram* of vrouwen-timmer aen, die met zijn pak geheel over eene zijde helde. Dies riep hy den kemel-drijver, die niet te voorschijn quam. De koning, met deernis bewogen, trad zelf van den paerde, en wilde de korf, met zijne schouder daer onder te zetten en op te lichten, weder op de rechte plaetse helpen: maer hy bezweek onder den last, en vond eindelijk den kemel-drijver met de joffrouw in de korf op 't plegen van minne-spel. De koning hier over vertoornt, kon zich toen niet langer onbekent houden: maer riep zijne ampt-lieden, en deed den kemel-drijver en joffrouw aenstonds beide de hoofden af-houwen. Zedert hebben de kemel-drijvers zich nergens mede mogen bemoeien, als met de ledige korven aen te hangen en af te nemen: en worden de gelubden alleen ten dienst der vrouwen geschikt, om haer in en uit de korven te helpen.

Wanneer des konings vrouwen in zijn gezelschap reizen, doen zy het altijd te paerde, wel gewapent en onvermomt. Wijders, de koning, die in dezen voorval alleen van zijne gelubden wil vergezelschapt zijn, stelt zich dan in 't midden van de *Haram* en trekt geduurighlijk in die orde voort, en verslijt ondertusschen met haer den tijd in alle snakerye. Dan 't zy de vrouwen van de *Haram* alleen of met den koning reizen, hare optocht geschiet gestadigh in volgende orde.

Een mijle voor haer trekt zeker getal van gelubden, die zo wel des daegs als des nachts, de genen die hen ontmoeten, ter zijde doen afwijken, de wegen en velden, ja geheele Landschappen opruimen, macht hebben om te slaen, quetsen en te dooden, zoo des noodig zy, en by gevolg hier door zich by ider gevreest maken. Zo zy by daegh in eenig vlek of dorp komen, zy dwingen alle de mannen daer uit te gaen, en zich verre te vertrekken, of in verborge kamers te verschuilen, ten einde zy de *Haram* niet komen te zien. Ook die op wegh gevonden wierd, daer des koninghs vrouwen langs trekken, zou aenstonts gedood worden: aengezien meest al d'Oosterscche Vorsten het voor een gruwel-daet houden, een van hunne wijven ongedekt van aengezicht te laten sien: want niet alleen de vrouwen van staet; maer ook de minste slavinnen van 's konings hof worden nooit van iemant gezien, dan van den koningh zelf en zijne gelubden. Hier op verschijnt de *Haram* met de rest der andere gelubden in korven, by afwezen des konings: of te paert, in desselfs byzijn. Een mijle daer achter volght een bende van krijgs-knechten, *Jasakci* genoemt, des koninghs lijf-wachten, die achter de *Haram* ga slaen, gelijk de gelubden voor, te weten, niet toe te laten, dat iemant voor hen gaet, van wat staet zy ook zijn.

Hooger bediening hebben deze, dan d'andere, en dragen tot merk van hunnen staet, dien zy bekleden, boven het voorhooft aen den tulbant een rechte pijl, met den veder om hoog: gelijk hun Overste, dien zy *Jasakcibassi* noemen, ter zelffter plaetse een pijl van gout.

Naerdien dikwils het woord *Haram* te voore gedacht is, dient verklaert te worden, wat dit eigentlijk zeggen wil.

Haram, anders *Arame*, is een Arabisch woort en betekent by d'Arabieren eigentlijk het geen door de wet verboden en onbehoorlijk is, als kerk-schendery: ook een voorrecht en vrydom: desgelijx het geen heilig en gewijd is. Het word ook, met het Arabisch ledeken *Al*, voor *Mecca* en desselfs tempel genomen: eindelijk voor het binnenste vertrek des huis en voor een vrou.

Dan de Mahometanen in *Persie* en die d'Oostersche gewesten van *Asie* bewonen, verstaen by de *Haram*, de bende der vrouwen of vrouwen-timmer, de plaetse van haere wooning en eindelijk al het geen tot haer behoort en aengaet. Dies zoo iemant wilde zeggen, de vrouwen van zulken heer zijn hier doorgetrokken, hy zeggen zou, de *Haram* van zulken heer is hier doorgetrokken. Desgelijx zoo men wilde zeggen, die vorst of koning is in het vertrek der vrouwen, men zou zeggen, de vorst of koning is in de *Haram*. Men zeid ook de stoffen en klederen van de *Haram*: de dienaers van de *Haram*, en zoo voort met alle andere diergelijke dingen. Men zeid ook de *Haram* van den koning: de *Haram* van zulken *Chan*: de *Haram* van zulken *Sultan*: de *Haram* van zulken *Mirza*: en dus van eenen ieder mensch, wie hy zy, zoo hy vrouwen van staet en veele heeft, aen de welke het woort *Haram* toege-eigent word: want ten aenziene van een arme vrouw en slavin van een geringen dienaer, zal men niet *Haram* zeggen; maer zijn wijf of slavin: derhalve *Haram* niet gezeid word, dan ten opzichte van luiden van aenzien, of die een grooten sleep hebben: gemerkt dit woort alleenlijk op den aedel staet, of op de waerdigheid der onderzaten, of op het groot getal van vrouw-menschen, die tot een zelve huishoudinge behoren. De reden, waerom de vrouwen den naem van *Haram* voeren, schijnt d'eerbewijzing te zijn, die men aen het vrouwelijk geslacht schuldig is: want gelijk by *Haram* een gewijdt ding is te verstaen, zoo past deze naem zeer wel aen de vrouwen, uit oorzake men haer, zo de Persianen zeggen, bewaeren en eeren moet, als iet dat kostelijk en gewijd is.

De koning trekt nooit naer eenige plaetsen, zelf niet ten oorlog, zonder zijn *Haram* of wijven by zich te hebben: welk geschied meer om altijd eenigen vermakelijken omgang te hebben, tot verdrijf des verdriets, als uit een onverzadelijke begeerte van haer beestelijk te bezitten, gelijk veelen qualijk gevoelen. De koning trekt altijd, volgens 's lands gewoonte, de voorste, 't zy te voet of te paerde.

Des konings wijven vermaken en verlustigen haer *te Ispahan* des Woensdags in alle vryheid, langs de straten van *Tziaharbag* en in de tuinen daer rontom, en spreken alle vrouwen daer ontrent, inzonderheid edele, ten zelfsten einde aen. Midlerwijle worden alle de wegen bewaert voor het inkomen van manvolk, geduurende haer verblijf aldaer. Zy brengen by wijle daer den geheelen nacht over, by het licht der toortsen en kaersen.

De hoven des konings in de koninglijke steden, als in *Ispahan*, *Kasbin*, &c. zijn van slaven, wijven en voorts wat de noot vereischt, wel verzien. Dit geschied uit oorzake de koning niet lang aen een zelven oort blijft, en niet altijt een groten stoet met zich kan voeren: ja vangt somtijts de koning een reize aen, alleenlijk in gezelschap van drie of vier goede ruiters, die zoo gezwint voort reizen, dat zy dikwils in vijf of zes dagen tijts eenen weg van dertig dag-reizens afleggen. Hy houd hier toe in zijne stallen ook gezwinde paerden, die altijd gezadelt en getoomt staen: naerdien men niet weet, wanneer hy zal reizen. Dewijl nu zijn stoet hem in zijne gewone verhaesting niet kan volgen, zoo heeft hy in alle voorname steden van zijn rijk een huis, voorzien van allen voorraet, klederen en volk, om in tijt van nood te kunnen gebruiken.

Des konings *Douletchane* of paleis in *Ispahan* is een vry-burg: want alle misdadigen, die derwaerts vluchten, zijn daer zeker, als in een gewijde plaets, die niemant derft schenden, en mogen niet gevat worden, 't zy om wat misdrijf het ook is, daer van men hen overtuigen kan: maer wel, zoo zy slegts een trede buiten de poorte zijn.

Ieder

Ieder heeft'er den vryen ingang en vermag'er den drempel van de poorte aen te raken, die men kust en voor heilig en gewijd acht: ja is deze drempel van het koninglijk huis in zulken hooge achting, dat het geheel hof den naem van dezen drempel ontleent en *Astane* genoemt word: dies als men in de Persiaensche tale zeid, laet ons na 't hof gaen, het even zoo veel gezeid is, als laet ons na den drempel gaen. In dezer wijze schryven ook de Persianen hunnen *Aly*, hooft van hunne leere en koninglijk huis, den drempel van het koninglijk hof toe, daer zy het hof of koninglijk huis by verstaen. De Persianen, wanneer zy dezen koninglijken drempel noemen, voegen 'er uit eerbewijs het woord *Doulet* by, dat 's *voorspoet*: en zeggen *Astane Doulet*, dat is *drempel van voorspoet*: daer by zy des konings hof verstaen. Desgelijx, als zy het paleis noemen, zeggen zy altijd *Doulet Chane*, dat 's *huis van voorspoet*, en verstaen daer door het koninglijk paleis.

Alkapie is een vryplaets, daer niemant, zelf de koning niet, eenige misdadigen of schuldenaers mag uithalen of leet aendoen. Veele schuldenaers vluchten derwaerds en blijven daer zoo lang en ter tijd toe zy met hun schult-eischers verdragen zijn.

De koning, gelijk ook meest al de Grooten, doet zijne spijze dikwils in zijne tegenwoordigheid koken en bereiden: ja maekt de zelve dikwils met zijne eigen handen toe. Ook eet hy gene gerechten liever, en met beter smack, dan die hy zelf toebereid heeft, voornamelijk eenigh wildtbraet of visch, die hy zelf gevangen en gedoot heeft. Hy zelf keelt en ontleet dikwils op een groote tafel, overspreid met een der huiden, die uit *Bugarien* komen, de beesten, die hy gevangen heeft.

De koningh draeght zich zeer gemeen: hy eet by wijle in het gaen over straet, en in het midden van de *Bazars* of winkel-straeten, en blijft zomtijts met voordacht voor eenige winkels staen, aengelokt door de reuk der spijze. Zomtijts gaet de Koning onverwacht ten huize van eenen burger, daer hy zonder eenig ontzagh aen desselfs tafel eet.

In de kamers of onder de hutten, daer de koning sijne nacht-ruste hout, heeft men altijt voor hem acht of tien bedden bereid, daer hy op slaept: dies men niet weet, welk hy verkiezen zal: aengezien hy nu het een en dan het ander verkiest: ja gaet, by ontwaking, dikwils van het een bed op het ander leggen, en beslaept dus twee of drie bedden in een zelven nacht, tot bevryding tegen de genen, die op zijn leven zouden mogen toeleggen: want de koning heeft met deze bedden niet anders voor; dan zoo iemant iet quaets tegen hem voorgenomen had, men hem niet zoo haest zou kunnen vinden en overvallen: en by gevolg tijd zou hebben, om de wapenen aen te schieten en zich te verweeren.

De koning heeft overal, aen de wegen, veele landhuizen en tuinen. De huizen des konings zijn byna alle op een zelve wijze gebouwt en verciert: namelijk klein, met veel kamertjes, maer zeer eng en van malkanderen afgescheiden, en met veele deuren aen alle zijden. De muuren en zolderingen zijn zeer effen, met gout en schilderyen gestoffeert, en met aengename verwe bestreken; doch zonder eenige kunst en orde.

Het voornaemste hof des konings word te *Ispaban* gehouden: dan hy overwintert ook dikwils in *Ferhabad*, een stadt in het Landschap van *Mazanderan*.

De koning vertrekt zich in 't begin van *Ramadhan*, die de plechtelijke vasten der Persianen is, volgens zijne gewoonte, naer *Abikurreng*, in de versche lucht van 't gebergte.

De koning schept wonder groot vermaek in de dieren-jacht, die veele dagen duurt, met eenige duizenden van menschen, zoo met jagen, als met beesten uit het bosch op te zoeken. Aen d'ooren der beesten, die levendig gevangen worden, doet de koning by wijle goude plaetjes hechten, met desselfs naem of andere diergelijke merken, tot kenteeken, daer op gesneden, en laet hen dan weder vry loopen. Naemaels worden die zom-

zomtijts weer in andere jachten gevangen: ja heeft men bevonden, die de merken van koning *Tahamas*, *Ismael Sofi*, en andere oude vorsten droegen.

Veel duizenden van menschen worden, door's konings bevel, uit de gebuur-landen ter jacht op ontboden: want in d'Oosterſche landen zijn de luiden in plaets van brakken en andere jachthonden. Zy gaen gemenelijk by paren met stokken gewapent, en drijven de beesten, door schrik van hun luit-roepen, van alle zijden uit de schuilhoeken na de jacht-plaetsen. Men vangt of dood dikwils t'eener jacht acht of tien duizend, zoo wilde geiten, als herten, dassen, wilde zwijnen, beeren en diergelijke andere, en veel muskus beesten. Die van de jacht komen; hebben het wilt onder aen den buik van 't paert gebonden.

De koning recht tot zijn vermaek dikwils een gevecht van rammen aen, die ten dien einde opgevoed worden.

In alle Landschappen van *Persie* is ook zeer gemeen het gevecht van stieren. Boven al munten de stedelingen van *Kaxen* hier in uit, die door het gansch land stieren van eenige sterkte gaen opzoeken, daer zy al hun welvaren en winst in stellen.

Op de *Maidan*, in *Ispahan*, worden gevechten van stieren en rammen tegen naekte mannen gehouden: gemenelijk des zomers, hoewel des nachts, by het licht der toortsen, uit oorzake van de hitte. Voor vreemde gezanten laet ook de koning dikwils gevechten van stieren en rammen aenrechten.

In des konings paleis en op desselfs maeltijden: desgelijx op die van de Grooten danzen gemenelijk jonge vrouwen. Dit geschied op 't geluid van een *Diara*, dat 's *een ronde trommel* van genen onaengenamen toon. Men gebruikt onder't danzen ook zekere andere lange speeltuigen van ebbenhout of elpenbeen of eenige andere vaste stoffe. Zy nemen in ieder hand twee van deze speeltuigen, en slaen daer mede tegen elkandre: waer uit een groove maet-klank ontstaet. Dit speeltuig heet *Ciaharpara*. Gemeenelijk gebruiken zy geen andere speeltuigen, dan cymbalen en cyters.

Daer is ook zeker ander speeltuig, *Seig* genaemt: van ront koper, en hol van binnen. Dit word in d'eene hand gehouden, en met d'andere daer op geslagen.

Het gewonelijkste en voornaemste speeltuig is een rinkel-trom, in vorm van een zeef, daer de bakkers het meel in ziften; hoewel grooter, en rontom met een zoo breeden rant niet. Op het een eind is het overspannen met een vel, als een trommel, en aen de rant vast gemaekt: waer op die spelen, met de vingeren slaen, zoo hert zy kunnen. Het ander eind is open en zonder vel; maer op de rant rontom met veel kopere klokjes behangen. Zeer gebruikelijk is dit spel door geheel Oosten, en boven mate gemeen in *Persien*: ja vinden de Persianen in desselfs schel en aengenaem geluit zulk een vermaek, dat zelf de koning noit eenige groote maeltijden of vreugde-vergaderingen aenrecht, of doet een groote meenigte van danzers komen, die op het geluit van dit speeltuig danzen.

De wijze van danzen is niet onaengenaem by de Persianen: want zy danzen en zingen gezamentlijk en in 't ronde, tot groot vermaek in het aenschouwen voor vreemdelingen. Die den voorgang in den dans heeft, zingt zekere byzondere dans-liedekens, by een regel of twee: en d'andere dan voort de regelen, die tusschen beide zijn.

Al de danzen van't land, door openbare danserinnen, zijn niet anders, dan onkuische vertoningen, daer ook een hoer hier te lande haer zou mogen over schamen. Waer over het danzen niet voor eene oefening van aedelijke vrouwen gehouden word. Ook zullen vrouwen van staet, uit kracht van een wet by de Mahometanen, haer noit in tegenwoordigheid van vreemdelingen daer toe begeven. In gevalle zy by wijle dansen, het is uit vermaek in haer eigen huis, en alleenlijk in tegenwoordigheid van de huisgenooten. Daer en boven zijn haere dansen zeer zeedig, en vertoonen niet

niet dan historien van 't geen te voore onder haer toegedragen heeft, als het gekrijt, lijden en pijne van een vrouwe in barens-nood: de droevige dood van een verschoove vryster: het koopen en verkoopen in de winkels: de wijze van haer te kleeden en ontkleeden, en diergelijke gebaren meer: dies deze openbare danssereſſen gene andere zijn, dan hoeren, die men hier toe doet komen, en vryheid hebben van haer te verwen, en al te doen wat haer belieft.

By d'Edelen, aen 's Konings hof, wort ook zeker spel, op het geluit van speel-tuigen, meest allen avonds gespeelt, met de hamer en bal, welk een iegelijk tot zijn vermaek mag zien.

De Koning noodight by wijle de gaeuwste en schranderste daer toe, schoon zy geen luiden van staet zijn. Dit spel geschiet te paert, op deze wijze: De speelders scharen zich te paert in twee hopen, ieder aen een eind, en pogen met zekre houte hamers, gevat in de rechte hand, een lichte houte bal of kloot (hoewel niet met de bol der hamer, maer met de zijde die een weinig hol is) voorby het gestelt perk te drijven: waer in het winnen van 't spel bestaet, zonder elkandre te stooten of te slaen. Al de gaeuwigheid bestaet alleenlijk in de kloot gezwindelijk met het paert te volgen, en die achter het perk te drijven, eer die van de andere zijde zulx beletten. Een groote behendigheit is tot dit spel van node en zonderlinge gezwintheit, zoo wel van het peert, als van den ruiter. Hier door leren de Persianen te paert zitten, en zich in alle keren, dienstig ten oorlog, oefenen. De speelders zijn ook op een bysondere wijze uitgestreken, met gewaet van verscheide verwen en kostelijke tulbanden op 't hooft, daer pluimen en andere cieraedjen, tot grooten luister in 't oog, by komen. Een ander spel, de *Wolf* geheten, word by 't gemeen volk te voet, en niet by de edelingen gespeelt. Te weten, een levendige wolf word los gelaten. Het volk, ieder met een mantel om, loopt met een groote meenigte rontom den zelven, en tergt dien met roepen, razen en krijten der wijze, dat hy op hen toeschiet. Die den wolf op hen zien aenkomen, nemen de vlucht gezwindelijk te baet, midlerwijle andere hem vervolgen. Eindelijk het gansch spel bestaet in den wolf met het groot getier en de mantels herwaerts en derwaerts te doen loopen, zonder hem aen te raken en zonder hy iemand quetsen kan; want niet tegenstaende de wolf by wijle iemand achterhaelt en bijt, hy kan dien echter niet dooden of merkelijk quetsen, ter oorzake van den drang des volx, welk daer op aenstonds toeschiet. Al de openbare speelen bestaen meest in deze twee, in 't wolf-spel, of in dat met de bal en hamer. Ten hove des Konings worden voor de *Chans*, en andere grooten, tamelijke groote en acht-kante taeffel-lakens geheel van gout gebloemt satijn gespreit, rontom zeer kostelijk en cierlijk besteken.

De schotelen, daer in de gerechten opgedischt worden, zijn van gout: desgelijx de drink-kannen of kommen van ontrent een mengelen vocht, gevult met eenige ampre zappen, tot beter teringe der spijze: hoewel koning *Abas* schenk of drinkvaten en kannen van rou glas waren, tot onderscheid van d'anderen: die hy zeer hoog achte; maer de drink-kop was van gout. Men langt by ider kom een diepe houte lepel met een zeer lange steel, die meer om te drinken dan om te eeten, gebruikt worden: ook worden geen andere voorgeleit, dan op deze wijze. Deze lepels zijn gemaekt van welriekend hout: en komen, die eens gebruikt zijn, niet meer ter disch. Men heef 'er geen gebruik van vorken of messchen. Wel verdeelt en scheit de hof meester (wiens ampt ook is dat van voorsnijder,) de spijze van malkandre; maer alleenlijk met een grote goude lepel en by na vierkant van gestalte, die hy altijt in de hand hout.

In het opdisschen der spijze, brengen de dienaers niet over hoop de schotelen in handen van de dischmeester; maer stellen zich op een ry, en reiken die malkanderen van hand tot hand over, en brengenze door dit middel, zonder uit hun plaetse te wijken, overal, daer zy begeeren.

Men zit'er niet alle vervolgens op een ry: maer drie, vier, zes en meer by malkanderen, ieder na zijnen staet, tot de zangers en speelders toe. Men dischtgewonelijk niet meer, dan eens op, en zet al de toebereide gerechten te gelijk op. Een ieder word na zijnen staet en plaets den wijn of drank door eenen schenker toegereikt: te weten, een dienaer reikt een kleine goude schael, hoewel zeer zwaer, en zonder handvatsel en voet, met de hand, en niet op een tafelbort of schotel, (gelijk ook zelfs de koning niet anders word voorgedient) den gene over, die drinken zal, waer in de schenker uit een groote goude schenk-kan den wijn giet. Een iegelijk is geoorloft over de maeltijd uit zijne plaetse op te staen, zonder iemand te groeten of eerbewijzing te toonen, en, zoo de noot des vereischt, uit de kamer te gaen, en zijn water te maken: ook zonder afscheit te nemen, zelf in tegenwoordigheit des konings, te vertrekken. Het water, om de handen af te wassen, is in kleine goude vaten, in vorm van bekkens, met kleine kroesjes van een zelfde stoffe.

De Koning en andere groten drinken zelden den wijn zonder ys of sneeu: welk t'elkens in de kelk, op het inschenken, gedaen word.

Maniere van ys maken. De grooten in *Ispahan*, 't zy uit gewoonte of vermaek, gebruiken, in plaets van sneeu, ys: want men vergadert aldaer de sneeu niet des winters, tegen den zomer; gelijk in veel andere steden van *Persie*; hoewel daer zulx ook lichtelijk zou kunnen gedaen worden, zoo het in het werk gestelt wierd: dewijl het daer des winters zeer dik sneeuwt. Dit is geen ys, welk in het veld van vuil en bedorven water vriest, en hier door seer schadelijk voor de gezontheid zou zijn; maer 't word van het klaerste en zuiverste water in dezer wijze gemaekt. Buiten de stadt, op zekere groote vlakte, word een rechte wal of dijk van het ooste naer 't weste opgeworpen, tot ontrent vijf en twintig vadem lang en bequame dikte, en daer by zoo hoog, dat deze vlakte voor de stralen van de zon, op haer hoogste, bevrijt blijft; te weten, tot acht vadem of meer. Aen de einden heeft de wal daer en boven twee armen, winkelhoexgewijze van 't zuide na 't noorde opgemaekt, met de groote wal in hoogte gelijk, en ontrent vier vadem lang, tot beletzel van het inschieten der zonne-stralen, des uchtens en des avonts. Dies deze vlakte den gehelen dag in de schaduwe leit. In deze schaduwe word een gracht, gemenelijk tot ontrent de diepte van twintig of dertig voet, gegraven, en in de lengte van den eenen tot den anderen arm. In 't hertje van den winter, wanneer de koude op zijn felste is, ploegtmen deze vlakte, die door het opwerpen der dijken voor de gracht en wallen is, en voor de noorde wind bloot staet, aen kleine voorens van ontrent drie of vier vingeren diep: en doet deze gehele vlakte, met het inlaten van klaer en lopend water, onderzetten. Welk dan des nachts tot den gront toe bevriest: en word het ys des volgenden uchtens, voor het rijzen der zonne, of eer zy eenige kracht heeft, in de gracht geworpen: en daer over, dewijl het eenige holligheden behout, een weinig water gegoten: dat daer op bevriest en alle holligheden vervult en het ys glat maekt. In dezer wijze worden al de stukken, door het smijten op malkandre, tot eenen klomp, van het een tot het ander eind, dikker of dunder, na de menigte der ingeworpen stukken.

Des volgenden daegs laetmen weder water in de vorens lopen, op een zelve wijze, als des voorigen daegs: en smijt het bevroren water of ys weder in de gracht. Dit geschiet een maent of langer, tot dat de gracht geheel vol en gelijk met de aerde is: als wanneer daer een weinig stroo over gedekt word, tegen het smelten door de hitte der zonne, en niet uit vreeze voor de regen, die zelden in die gewesten valt. Des somers breektmen dit ys met een schup, en voert het op peerden of muilbeesten door de stad te koop, die aen twee of drie stukken een vollade vracht hebben. Daer zijn ook winkeliers, die het in 't gros op-koopen, en daer na weer uit de winkel tot een gezetten prijs verkopen: want het in alle

huizen

huizen der grooten gebruikt wordt. Het ys word met bylen en hamers gebroken, en of by groote ſtukken in den wijn in de vaten, of in 't drinkwater, of by kleine ſtukken in de drink-kroezen gedaen. Men leit ook groote ſtukken ys op het ooft en andere gerechten, die in ſchotelen op tafel gezet worden: welk een wonder aengenaem gezicht geeft, indien het geen, dat daer onder leid, door het ys hene ſchijnt. De diſch vaten en drinkkroezen op des konings tafel zijn alle van gout. De goude en zilvere ſchotelen zijn by de *Chans* of grooten aen 's konings hof met velerhande *pilao* of rijs opgediſcht, als zwarte, geele, zoete en gekruide *pilao*.

De vleeſch-gerechten van hoenderen en wiltvang zijn heerlijk toegemaekt, veeltijts met look en uyen, die de Perſianen veel gebruiken: zelfs in de gerechten, die zy voor den Koning toemaken.

Beſtiering der byzondere Landſchappen.

De Landſchappen des Koningrijks van *Perſien*, verre van het hof des Konings afgelegen, worden ieder beſtiert door *Chans*, *Sulthans*, *Kalenters*, *Darogas*, *Veſiers* en *Kauchas*.

Olear. De Koning maekt en zet de *Chans*, (die zoo veel als vorſten of landvoogden of onderkoningen en ſtedehouders des Konings zijn) na zijn believen in de Landſchappen: gemenelijk wanneer zy door dappere daden en vroomheit, of door iet anders, het geen deuchtzaem geſchat word, zich by den Koning en vaderlande wel verdient gemaekt hebben: waer door velen hunner zich in den krijg en andere gelegentheden, op hope van zulke eere, trouwelijk quijten, hun leven wagen, en dan tot vorſten gemaekt worden. Maer zulke vorſtelijke ſtaet is by de Perſianen niet erffelijk. Want hoewel de kinderen voor zich in groot aenzien zijn, ook des vaders goederen erven, zoo worden zy evenwel met zulke tijtelen niet begiftigt, noch tot hun vaders ampt getrokken, 't en ware zy door eigen daden daer toe waerdig geacht, of door 's konings zonderlinge genade zoodanig geſchat wierden.

Zoo *Della Valle* getuigt, geeft de Koning de waerdigheid van *Chan* aen eenen van zijne onderdanen, niet alleenlijk voor zijn geheel leven; maer neemt ook, by deſſelfs leven, zijne kinderen tot navolgers in 't ampt aen: waer over men geſlachten vind, aen wien dit ampt wel twee hondert jaren heeft geſtaen.

Wanneer nu de Koning eenen tot *Chan* of Vorſt gemaekt heeft, geeft hy dien ook aenſtonds land en luiden daer by, om den vorſtelijken ſtaet te mogen voeren, en blijft dees in zulke bezitting den tijd zijns levens. Maer ingevalle een *Chan* by den koning verdacht of gehaet word, zoo moet hy over de kling ſpringen: en neemt de Koning al wat overblijft na zich.

Ieder Landſchap heeft ſlechts eenen *Chan* en eenen *Kalenter*, die in de voornaemſte ſteden hun zetel hebben. De *Chan*, als des konings beſtierder of ſtedehouder, moet het gerecht en de gerechtigheit ga ſlaen, ook d'uitvoering doen laten: en geſchieden ſeer zelden van dit gerecht beroepingen aen 't koninglijk hof. De voornaemſte *Chan* van allen, is die van *Sciras*, de hoofdſtad des landſchaps van *Perſie*: die een heir van vijf en twintig duizent man op de been kan brengen. Zijn land, daer hy over gebiet, word gezeit grooter te zijn, dan *Portugael*.

De *Kalanter* is als een rentmeeſter in de Landſchappen: moet d' inkomſten verzamelen, en of aen den Koning of aen de *Chans* de penningen verantwoorden.

Een *Daruga* of *Daroga* of *Daragoa*, anders *Hacom*, is gelijk een amptman of overſte der ſtadt: want ieder ſtadt word door eenen overſte beſtiert. Een *Kaucha* is zoo veel als een ſchout op de dorpen. De Koning gebruikt ook gewoonelijk en ſchikt de *Chans* en *Sulthans* voor gezanten aen vreemde vorſten, die aldus uitgeruſt worden.

De Koning verordent groote geschenken aen die vorsten te leveren: daer toe hen de helft uit des konings schatkamer gereikt word: d'andere helft, beneffens andere toebereidingen, moet het landschap, daer de *Chan* heerscht, opbrengen. Waer by dikwils een groote omslag gemaekt word.

In zommige en meeste landschappen moeten de *Chans* den Koning een zeker aental soldaten onderhouden, die hy neffens hen in tijd van nood te gebruiken heeft. Daer en tegen heeft de Koning uit deze landen geen schatting te verwachten, behalven wat de tollen konnen opbrengen.

De *Chans* vereeren gemeenlijk, namelijk op nieu-jaer, den Koning brave geschenken. Eenige landschappen, inzonderheid daer geene *Chans*; maer slechts *Darogas* zijn: als in de steden *Kaswyn*, *Ispahan*, *Kaschan*, *Theheran*, *Hamadan*, *Meschet*, *Kirman*, en andere hebben geene *Chans*, en by gevolgh ook geene krijghs-knechten: maer moeten daer en tegen den Koning groote schattinge geven.

Volgens *Della Valle* zijn in *Ispahan*, *Kaswyn* en in eenige andere voortreffelijke steden geene *Chans*, uit oorzake zy koninglijke steden zijn, en in dezelve de koning zijn hof heeft.

Op den viertijd van *Neuruz* worden alle de jaerlixe ampluiden verandert: en inzonderheid de *Daroga* of stadtvoogd. De voornaemste doen met groote heerlijkheid d'intrede in hun ampt, onder het geluit van fluiten en schalmaien.

De leenheeren des Konings, 't zy *Sultans* of *Chans*, van wat staet zy ook zijn, wanneer zy uit eenige verre gelege Landschappen voor hem verschijnen, of hun afscheit van hem nemen, om na hunne landvoogdy en te vertrekken, kussen hem de voeten, met beide beenen ter neder geknielt, naer 's lands gewoonte, en drukken die, ten teken van eerbewijs, tegen hun voorhooft: welk tot drie verscheide malen geschiet. Dese dienstpleging herhalen zy t'elkens op het gaen rontom den Koning. Zy doen voornamelijk drie keeren achter malkandre rontom den Koning, ten einde daer door aen te wijzen, dat de gene, die deze keren doet, zich by den Koning, tot borge van allen ramp, die hem zou mogen overkomen, instelt.

Deze plechtelijkheit, als een zeker bewijs van groote genegentheit, en boven gewoonen yver en liefde, betoont men alleenlijk aen vorsten of aen luiden, die men hertelijken bemind.

Ook is by hen een byzondere gewoonte met de hand een keer rontom het hooft van den gene te doen, dien zy eeren willen, en midlerwijle te wenschen: dat al het aenstaende onheil en de reeds overgekome straffen, hen zelven mogen overkomen. Deze daet, zoo zy zich inbeelden, heeft zijne werking, en is magtig om een gelukkig uitslag en gevolg van zaken te geven: dies men, in wat voorval het ook zy, zulx voor een klaer bewijs van een volmaekte vrientschap altijt aenmerkt.

Men stijgt voor niemant uit eerbiedigheit van zijn paert: zelf de onderzaten voor den Koning niet, wanneer dees te paert zit, ten zy om hem de hant of voeten te kussen: welk zeer zelden en alleenlijk in byzondere voorvallen geschiet.

d'Een edelman schroomt zich niet in dienst van den anderen te begeven, zoo dezelve eenig voordeel over hem heeft, 't zy van wegen zijnen ouderdom of staet.

Dus verre van de hedendaeghse staet en wijze van bestiering des Konings van *Persie*: hoedanig dit zich in aeloude tijden heeft toegedragen, dient in het kort hier by gevoegt.

By ouds noemde de Koning van *Persie* zich den grooten Koning: inzonderheit, wanneer hy dikwils de Grieken had besprongen: ook waren, zo *Suidas* getuigt, dese *Monargen* met dezen tijtel niet vernoegt; maer namen dien van Koning der koningen aen, als blijkt uit het graf-schrift van *Cyrus*.

De zoonen der koningen volgden hen in het rijk: en gaf men het zelve niet, dan aen de genen, die uit koninglijken stam waeren. Het zelfste wiert ook by de parthen onderhouden,

wan-

, wanneer zy zich meester van dit rijk gemaekt hadden: als namaels de Persianen weer herstelt wierden, onderhielden zy de zelfste gewoonte. De oudste zoon ging voor de andere, als bevoorrecht door de natuur: maer zoo dees ter wereld quam, terwijl de vader noch een byzonder perzoon was, d'eerste geboren, na dat hy Koning was geworden, volgde hem in de heerschappye.

Men gaf het rijk aen genen eenoogigen of scheelen, of anders aen het een of ander lit verleemt: als te zien is, aen den scheelen zoon van *Kabade* of *Kobad:* die hierom verworpen wierd, schoon hy zeer strijtbaer was.

Maer op het eind van de heerschappye der Persianen, quam men niet tot de kroone, volgens de wet; maer door meerheit van stemmen der grootsten, die deze waerdigheit bewaerden voor de genen, die uit koninglijke stam waeren.

Natuurlijke zoonen volgden den vaders niet in het rijk, zoo lang daer wettelijke waeren: niettegenstaende *Darius* de onechte voor *Isogee*, wettige zoon van *Artaxerxes*, gekoren wierd.

Men veranderde nooit van koning, dan by overlijden: hoewel *Artaxerxes*, by zijn leven, zijnen zoon *Darius* Koning noemde. Wanneer de koning buiten 't rijk ging, moest hy, uit kracht der wetten, eenen navolger noemen.

De koningen wierden *Pasargadianen* (de *Pasargadianen*, volgens *Herodoot*, zijn de treffelijkste Persianen: waer onder ook de stam der *Achemenidynen* is, uit den welken de Persiaensche koningen gesproten zijn) door de Priesters van hunnen landaert met groote plechtelijkheid gemaekt. Men geleide hen in den tempel van eene krijgs-goddin: alwaer zy hunne klederen af-leiden, en de geen aentrokken, die *Cyrus*, wanneer hy noch een byzonder perzoon was, plag te dragen. Daer na aten zy een deel vijgen, kaeuwden een weinigh terpentijn, en dronken eindelijk zuure melk.

Wijders, niemant kon koning worden, 't en zy hy door de Magen of wijzen onderwezen was, die den koning, in het offeren, bywoonden: aengezien zy onder de Persianen het ampt van alle, algemene en byzondere offerhanden bedienden: ja, waeren zoo machtigh, dat zy over dezen koning der koningen geboden.

Men zette op het hooft van deze nieuwe koningen een kroone of trek en hoofd-cieraedje, genaemt *Cydaris*, welk van purper was, en omringt met een blaeuwe band, en doorweeven met wit.

Koning *Sapor* droeg op zijn hooft, in plaets van een kroone, een hoofdcieraedje, gemaekt in vorm van een rams-hooft, en benaeit met edel gesteenten. Zy droegen ook op 't hooft een *tiara* of tulbant, gelijk als de oversten en Majestraeten der landschappen droegen: hoewel met dit onderscheid, dat die van de koningen recht was: en die van d'andere achter over geboogen.

Wijders, d'eere van de kroone op 't hooft te zetten, behoorde aen zekere Majestraet, *Surene* geheten, die de tweede perzoon in 't koningrijk was.

De koningen van *Persien* droegen een lange tabbert, die hen tot over de enkelen quam, rijk van gout en edel gesteenten, en verciert met beeltenissen van verscheide vogelen en viervoetige dieren. Zy droegen ook een rok met mouwen, *kandis* geheten, verscheiden van die van de andere Persianen, zoo wel in kleure als in waerde: naerdien zy purper was. Daer en boven derfden d'onderzaten niemant genaken, zonder de handen in de mouwe verborgen te hebben: maer de koningen hielden die buiten. De tabbert der koningen, volgens *Xenefon*, was ook half purper-verwigh en half wit: en vermogt niemant een zulke te dragen. De koningen droegen ook lang hair of lokken, pendanten, tabbaerden en cieraedje, een gordel, lange koussen, gelijk ook alle de andere Persiaenen. Zy wierden geëert als goden. Die hen genaekten, boogen niet alleen-

lijk het hooft : maer vielen ook plat ter aerde neer : ja hielden in het neerbuigen gewoonelijk de handen op de rugh, en bewezen hen deze eere van zoo verre, als zy konden gezien worden. Het zelfste deden ook de vreemdelingen, en moghten den Koning niet zien, 't en waer zy beloofden hem aen te bidden, na de Persiaensche wijze. Anders moſten zy het anderen te verſtaen geven, of in geſchrift overleveren, het geen zy aen den Koning te zeggen hadden, die antwoord verleende, zonder hen te zien.

Die den Koning groeten, wenſchten hem een eeuwigh leven en eeuwig rijk: maer de Koning vertoonde zich niet dan zeer zelden voor den volke. Ook was 't niet geoorloft in 't paleis te treden, zonder verlof des Konings: en hielden de grootſte zich aen de deure, wachtende op zijne bevelen.

De Koningen hadden hunnen zetel van gout: op den welken verboden was te zitten. Zoo men een dochter tot den Koning bracht, om haer tot zijn vermaek te ſchenken, het was een groote misdaet, het kleet op te lichten, waer mêe de draeghzetel overdekt was; van gelijken een beeſt op de jacht te quetſen, eer de Koning zijn ſchicht geworpen had.

Men ſtrooide ook bloemen op de ſtraten en wegen, daer de Koningh zou over komen, en brande geurige reuk-werken. Men vierde alle jaers de geboorte-dag des Konings, met offerhande en algemeene vreugde, als een plechtelijk feeſt; wanneer hy ſterf, nam het ganſch rijk vijf dagen de rou aen: gedurende de welke alle rechtbanken geſloten wierden: ja het eeuwigh en gewijd vuur (volgens *Diodoor*,) wierd uitgebluſcht: welk een ieder by zich in huis aenbad.

De Perſianen beminden ook hunne Koningen boven mate, deden grote beloften en geſchenken voor hunne behoudenis en heil, wanneer zy reiſden.

Zy hadden geen vaſte verblijfplaets, maer bragten den winter over in *Babylon*: de lente, te *Suſa*: de zomer, t'*Ekbatane*: en hadden daer en boven veel andere koninglijke plaetſen, als *Paſargades* en *Perſepolis*. Dan wanneer de *Parthen* meeſter van *Perſien* waeren, was *Cteſiſon* de zetel des rijx.

Voorts, het koninglijk paleis had zware deuren, groot getal van wachten, en een ongeloofelijken pracht: en noemt *Apuleus* dit paleis het huis van gout. Zy ſliepen ook op goude bedden, en hadden perken met wilde dieren, daer zy zich op de jacht in oefenden.

Zy nuttigden terruwen brood, gebragt uit het Landſchap van *Eolien*, en aten boven mate lekkere gerechten. Men zond ook allereerſt te voore aen de koningen een weinig van al het geen dat het rijk gaf, als in maniere van eerſtelingen: zout *Ammomak* bragtmen hen uit *Egypten*.

Zy dronken wijn *Chaliboonien*, gebragt van *Syrie*, en geen ander water, dan uit den ſtroom *Choaſpes*, die voorby *Suſa* vloeit.

d' Onderzaten onthaelden hen overal ten avondmael, daer zy door trokken, en ſpilden twintig, ja dertig en meer talenten, om hen te onthalen. Al die hen over tafel dienden, moſten wel gewaſſen en prachtig in kleding uitgeſtreken zijn. Men dekte alle daegs een tafel met ſpijze voor den geeſt des Konings. Voor hen zongen zijn boelinnen, behalven veel andere zangers en ſpeelders. Hy at veeltijts alleen: maer by wijle zijne vrouw en eenige van zijne kinderen met hem: desgelijx zijn moeder en broeders, en zond by wijle eenige gerechten aen zijne gunſtgenooten.

Eenigen der genen, die de Koning genoot had, aten buiten zijn kamer, en andere binnen, by hem; maer met een behangzel tuſſchen beide, geſtelt in dier wijze, dat de Koning hen kon zien, zonder gezien te worden. Men had ten hoogſte niet meer dan twalef gaſten aen des Konings tafel. Koning *Xyrus*, zoo *Xenefon* heeft aengemerkt, ſtelde aen zijne linke zijde de genen, op wien hy het meeſte betroude: en de andere aen de rechte zijde: en was de linke hant de hoogſte: uit oorzake de linke zijde, volgens hun zeggen, meer

meer bloot ſtaet voor quade aenſlagen der genen, die by ons zijn, als de rechte. Maer deze gaſtmalen waeren zonder eenige vryheid, aengezien men met neergebukten hoofde en neergeſlagen oogen moſt eeten.

De Koningen vertoonden zich nooit te voet voor den volke; maer quamen uit hun paleis te peert of op een karos, en ſteegen op een goude ſtoel te peerde.

De koningen zelfs waren gewoon hun landſchappen te bezoeken, of, in plaets van hen zelfs, vertroude ſtedehouders te zenden, daer zy niet konden gaen, en orde te geven, dat de landbouwers den landbouw vryelijk mogten ga ſlaen: de koopluiden den koophandel, de hantwerkers hunne hantwerken: door welk middel zy hunne ſchattingen beter betaelt kregen.

De Koningen offerden alle daegs duizent ſlachtoffers, zoo van oſſen en ezels, als herten en andere dieren. De Magen woonden deze offerhande by: die ook d'eerſte raetsheeren des Konigs waeren.

Zy hadden ook aen de deuren des paleis eenige grooten, die zich daer hielden, om hunne wille te volvoeren, en *Megiſtanes* wierden genaemt: behalve de *Surene* of majeſtraet, die de Koning de krone op 't hooft zette.

Men had'er, behalve deurwaerders en boden, zekere luiden, die vernamen het geen een ieder quam vragen, en dat verwittigden en weer antwoort bragten. Daer waeren ook hooftluiden over duizenden, die het ampt bekleden, van vreemde gezanten in te halen: of de genen, die iet by den Koning te verhandelen hadden, zonder iemant by hen kon komen, dan door dit middel.

Meenigte van gelubden bevonden zich ten hove by den Koning, die ook de koninginnen ten dienſte ſtonden en op de boelinnen paſten.

De Koningen hadden Sekretariſen, die zich in de veldſlagen bevonden, om die te beſchrijven: deze ſchreven ook de bevelen en patenten of opene brieven, die men aen de landvoogden zond. Het begin luide aldus. *De Koning zeit aldus*. En de Koningh ſchrijvende aen zijne bevelhebbers, wenſchte hen vrede toe: van gelijken zy hem. De brieven des Konings waeren niet alleen in eene tale geſchreven: maer na de verſcheide talen der volken, waer over zy geboden.

Men had'er zekere luiden, die den koning quamen zeggen: wat uure het was: en veel andere amptenaers: waer onder waeren, die men d'oogen en ooren des konings noemde, die achting moſten geven op al het geen, wat door het geheel rijk geſchiede en gezeit wierd.

Den Koning was geoorloft vele wettige vrouwen te hebben: op welker hooft hy de kroone zette: beneffens een groot getal van boelinnen: die altijd met hem ter jacht en ten oorlog trokken.

De Koningen, die tot welluſten gewoon waeren, zochten zacht en zonder pijne te ſterven, door middel van een vergif, dat zy alleenlijk voor hen en voor hunne moeders bewaerden. Dit vergif was gemaekt van de drek van een klein Indiaenſch vogeltje, genaemt *Dicodre*: en 't zelve, gemengt de groote van een geerſte zaet onder den drank, deed hen in weinig tijd zonder pijne ſterven.

Zy hadden byzondere graf-ſteden, als te *Perſepolis*, *Paſargades* en *Ekbatane*. En men ſneed op hunne graven graf-ſchriften en vaerſen.

De zonen der Koningen wierden boven gemein ge-eert, en leerden op 't zevende jaer te peert rijden en jagen. Den oudſten, die in het rijk moſte volgen, gaf men op zijn veertiende jaer aen vier mannen, die onder de Perſianen voor de wijsſte, rechtvaerdigſte, gematigſte en ſtrijdbaerſte gehouden wierden. d'Eerſte leerde hen wijsheit en de wijze van regeren: de tweede vermaende hen de waerheit te beminnen: de derde de hertstochten te bedwingen: de vierde, geen dink te vrezen.

Zoo het gebeurde, dat iemand den Koning wilde raet geven over een gewichtige zake, die wierd geſtelt op een vierkant kuſſen van gout. Zoo dees iet heilzaems en eerlijks ried, hy nam

nam het kussen met zich weg: maer wierd gegeeselt, zoo het anders uitviel.

Een der edelluiden van 's konings kamer wekte hen allen uchtens op, en verwittigde hen op te staen, om ga te slaen de bestiering des koningrijks, dat hen God *Merosomasdes* in handen had gegeven. Zy deden zelfs recht, velden het vonnis des doods, en hielden den misdadigen een wijle in de gevangkenis, eer hy gerecht wierd. Zy veroordeelden hen niet, om eenen misdaet: maer doorzochten het gansch leven van den beschuldigde, en straften hen, zoo de quade daden grooter waeren, dan de goede.

Zy hadden ook hunne rechters gekooren uit d'ervarenste, in de wet der Persianen, die hun leven lang in dienst bleven.

De Koningen waeren de wetten niet onderworpen: en d'onderzaten gehoorzaemden vryelijk de dingen, die hen belast wierden.

De wetten verboden te stelen, huisbraek te plegen, iemand gewelt aen te doen, en tegen den vorst des lands op te staen.

De misdadigen wierden aen zilvere ketenen of goude handboeiens in de gevankenis gesmeten.

In de laetste tijde van de Persiaensche *Monarchye* had men een gevankenis, *Lethe* genaemt, daer in alleen de dootschuldigen gezet wierden.

Edelen wierd het hoofd afgehouwen: onedelen anders gestraft. Zy hieuwen het hoofd met een scheermesch af, en niet met een bijl of houwer. Dikwils hieuwmen de rechter hand en 't hoofd af, en hechte het beide op een kruis. Men verbrande of vilde andere levendig of steenigde hen.

De Koningen gaven al den genen, die de geslachten met eenige kinderen vermeerderden, belooningen, en deden de naemen der geenen opschrijven, die eenige diensten aen hen gedaen hadden, om in tijd en wijle erkent te worden. Zy deden hen by zich op de aenzienelijkste plaetse zitten: kusten hen bywijle, en beschonken hen met een zijde rok, na de Medische wijze gemaekt: gaven hen verlof van een goude keten aen den hals en goude brazeletten te dragen, en een gouden zabel, welk de grootste eere onder de Persianen was: benessens goude teugels aen hunne peerden.

Zy gaven hen ook het genot van d'inkomsten van eenige steden, en 't gelei van een krijgs-heir; maer het grootste van alle geschenken des Konings, was een goude meulen.

Het gansch koningrijk was verdeilt in *Satrapien* of landvoogdyen of heerschappyen: hoewel de schrijvers van het getal verscheidentlijk spreken: want zoo eenige willen, zou *Darius* allereerst drie honderd en zestigh *Satrapen* of Land-voogden gestelt hebben: en daer en boven drie andere, die over hen geboden. Andere stellen slechts onder *Darius* honderd en twintig landvoogden, die rekening van hun ampt mosten geven aen de drie eerste. Zommige stellen min en meerder. Maer na de Parthen zich meester van *Persie* hadden gemaekt, hebben zy het geheel rijk in twintig *Satrapien* verdeilt: en beheerde by wijle een eenige landvoogt verscheide Landschappen. Deze landvoogdyen wierden gegeven aen de zonen des konings: en de koning maekte dikwils by uiterste wille de steden der zelve aen den jongsten van sijne zoonen. 't Ampt dezer landvoogden was: over d'ingezetenen te gebieden: opzicht over hun goederen te nemen, schattingen te verzamelen, en den koning van al het geen zich toedroeg te verwittigen. Zy waren ook raden des konings: en wierden, zoo men hun kon overtuigen van hun plicht niet gedaen te hebben, gestraft.

Behalven deze Landvoogden, had men byzondere bestierders in steeden en kasteelen. De eerste sloegen de land-bouwers, hand-werkers en het gemeene volk gae: ten einde een ieder zou doen, het geen sijn beroep was, en niet ledig zijn. d'Andere waeren belast, te beletten, dat d'inwoonders geen schaede of overlast van de krijghs-knechten of vyanden leden.

HET

HET LANDSCHAP *VAN* GEORGIE.

Et landschap of gewest, dat heden *Georgie* genoemt wort, begrijpt al het geen, dat d'ouden *Kolchos* en *Iberie* noemden: beneffens een gedeelte van *Armenie* en misschien ook van *Albanie*. Binnen welke palen, volgens *Strabo*, 't Landschap der volken *Moschi* besloten leit: want *Georgie* strekt met zijn begin in de lengte van den oostelijken oever der Zwarte zee, en eindigt byna tot aen de Kaspische zee. Of *Georgie* begrijpt het aeloud *Iberie* en het land der *Georgiers* van *Plinius* en *Mela*. Het heeft in 't ooste alleenlijk dit weinig aen zee gelegen land van *Albanie*, dat heden onder den *Pers* staet, en daer de steden *Baku*, *Demirkapi* of *Derbend* leggen: en krommende van daer een weinig na 't zuide, een gedeelte van 't Landschap van *Scervan*: in 't weste, de Zwarte zee: in 't noorde, de Kaspische bergen, takken van den berg *Kaukasus*, die van d'eene tot d'andere (de Zwarte en Kaspische) zee strekken, en *Georgie* voor de noordsche koude, en tegen t'overrompelen der woeste volken beschutten: ten zuide, een gedeelte van *Armenie*, daer het aen *Medie* paelt, en een weinig lager in 't westelijker gedeelte na *Trebionde*, ook een gedeelt van *Kappadocia*. 't Wort door *Cirkasse* en de Kaspische bergen van *Moscovie* gescheide. *Grenspalen.*

Benaming. De rechte naem van dit Land, volgens *Texeira*, is *Gurgistan*, dat is, *Land der Gurgiers*: want *stan* is in 't Persisch land gezeit. Het word ook *Guria* en *Chartuelaba* genoemt: gelijk een Georgier eigentlijk in de tale des lands *Chartueli* of *Kartueli*. Maer gemeenelijk nemen zy het woord *Kartueli*, volgens *Della Valle*, voor een Kristen, als of een Georgier en een goed Kristen te zijn nooit van malkander gescheiden kon wezen.

De Turken, volgens *Geofroy*, noemen hen *Liverous*, een naem zeer na aen dien van *Iber*. Zoo andere zeggen, noemen de Turken hen *Kurchin* of *Gurgin*, of *Jurian*: waer by men voegen moet het *Lar* der Turken, een teken van het meerfout getal, en zeggen *Jurianlar*. Den naem van *Georgie* of Georgiers willen eenigen dat zy van S. Georg ontfangen zouden hebben, dien zy grootelijx eeren: ja het beeltenis van dezen heiligen in hunnen standaert voeren: hoewel, zoo *Postel* getuigt, uit berecht van Georgiers, in Konstantinopolen, hen byna de naem van S. Georg onbewust is.

Georgie verdeelen eenigen in verscheide landschappen: de voornaemste zijn *Imereti* of *Basciaciuk*, *Kacheti*, *Kardel* of *Karduel*, *Guriel* en *Mengrelie*. *Hoedanigheid en aert des lands.*

Georgie is een schoon land en vruchtbaer aen veele oorden, die de volheid van terruwe, wijnen en andere vruchten geven. De meeste wijnstokken klaveren by de boomen op. Men heeft'er ook vele bergen en bosschen, en meenigte van moerbezienboomen, tot voedsel der zywurmen: want *Georgie* verschaft aen *Persie* veel zijde. Men heeft'er veel wilde beesten, valken en arenden, die zy *Aüigi* noemen. *Georgie* wort bevocht door de stroomen *d'Araxes*, heden *Aras*: *Cyrus*, heden *Kur*, en door den *Kanak*.

De *Cyrus* of *Kur*, dien de inboorlingen in de tale des lands *Ser*: de Turken, *Chiur*, en veele *Elchar* noemen, neemt zijne oorsprong, gelijk *d'Araxes*, uit den berg *Taurus* in *Armenien*; stort neerwaert in de vlakte van *Georgie*, verrijkt met het water van veele vlieten, en valt, vereenigt met den stroom *d'Araxes*, in de Kaspische zee. Men heeft'er twee zeer vermaerde groote Meiren, het een *Geluchalatdu* geheeten, na 't noorde: is groot in 't ronde vier dag-reizens: en heeft op zijne oever een kasteel van *S. Lunard* of *Leonard*: het ander is *Essechie* genaemt, en word gehouden voor het aeloud Meir van *Licinitis*.

 De

Figura.	Nome.		Potesta.				
ა	ან	An	a,	კ	კან	Kan	k,
ბ	ბან	Ban	b,	ლ	ლას	Las	l,
გ	გან	Ghan	gh,	მ	მან	Man	m,
დ	დონ	Don	d,	ნ	ნარ	Nar	n,
ე	ენ	En	e,	ო	ონ	On	o,
ვ	ვინ	Vin	u,consonante.	პ	პარ	Par	p,
ზ	ზენ	Zen	z,	რ	რაი	Rai	r,
ჰ	ჰაი	Hai	h,	ჟ	ჟან	jan	j,
ჴ	ჴაი	Hhai	hh,	ს	სან	San	ſ,
თ	თან	Than	th,	ტ	ტარ	Tar	t,
ი	ინ	In	i,	უ	უნ	Vn	u,Vocale.

Aert en wezen der inwoonders.

De Georgiers zijn niet woeſt en onbezuiſt: maer ten tegendeele zeer heuſch, beleeft op hunne manier, edelmoedig, rijk van bloeienden adel, die zich van de gemeene hoope der menſchen afgeſcheiden houden. d'Edelen worden *Aſnauren* geheten. Zy hebben geduuriglijk de wapenen in handen, en leven in een geduurigen ſtrijt tegen d'ongeloovigen of Mahometanen. Zijn niet zoo zeer tot d'oefening der letteren en geleertheid genegen, als de Grieken: hebben by gevolg ook minder boosaerdigheid en meer onkunde. Zy zijn niets opgeblazen van aert, noch verwaent, gelijk de Grieken: ook niet valſch of argliſtig in 't handelen: maer zoet en zachtzinnig, goet van inborſt, eenvoudig, licht-geloovig en zoo licht te bepraten, dat de grootſte rampen hen van de Mahometanen door hunne licht-geloovigheid over-gekomen zijn.

Zoo *Kootwijk* getuigt, zijn de Georgiers boven mate tot dronkenſchap genegen: zulx hen niet mogelijk is ten ſtrijde te trekken, zonder zich zat gedronken te hebben. De vrouwen zijn boven mate vriendelijk, heuſch, beleeft, en de ſchoonſte ſchepſelen van geheel *Aſie:* beide, zoo mannen als vrouwen, lang en ſcheutig van lichaem, by na alle bruin van hair, zwart, groot en aengenaem van oogen, blank en blozend van vel: maer rootachtig van aengezicht, veroorzaekt miſſchien door den wijn.

Tale en letteren.

Door het ganſch land word een eenige tale geſproken, *Kardueli* by hen genaemt, die aen dit volk eigen en gemein is. Zy word met tweederlei ſlag van verſcheide letteren geſchreven: het een word geheten *Kudſuri*, dat men alleen in de kerke en geeſtelijke boeken gebruikt: het ander *Chedroli*, dat in alle andere handelingen gemein is. En ſchoon men dit in de kerken niet gebruikt, zoo zijn evenwel ook de geeſtelijke boeken met de zelve geſchreven voor de wereltlijke.

Het *A B C* der gemeine Georgiſche tale heeft zes en dertig letteren: van geſtalte, als in de nevens gaende afbeelding te zien is.

Vol-

Volgens *Figueroa* verschillen de letteren der Georgiers van de Chaldeeusche, Hebreeusche en Armenische: en schryven zy, gelijk wy, van de linke na de rechte hand.

Godsdienst. De Georgiers hebben het Kristen geloof ten tijde van Keizer *Konstantijn*, die zijn hof te *Konstantinopolen* hield, van de Grieken ontfangen, door middel van zekeren vreemde slavin, van wie zy veele en groote wonderdaden verhalen. Dan tot noch toe heeft men niet kunnen weten, hoe zy genoemt word: noch de Georgiers zelfs weten het niet: maer wel de historie. Alleen word zy by de Roomsgezinden in het Martelaers-boek de heilige Kristen *Ancella* genoemt.

Gelijk zy het Kristen geloof van de Grieken hebben ontfangen, zoo hebben zy ook in den begin de Grieksche kerkelijke zeden aengenomen, die zy tot noch toe onderhouden.

Wijders, zy doen de diensten in hunne eigen tale, en niet in de Grieksche, gelijk *Minadoi* en andere willen. Naerdien nu de Georgiers altijd de Grieksche zeden en kerke nagevolgt hebben, zoo zijn zy ook misschien met de Grieken in hunne dwalingen vervallen, die zy in hunne kerke hebben: waer in gewisselijk de Grieksche landaerd nooit min in gebreken gebleven is, als alle andere Oosterse volken. Des niettemin roemen zy niet op den voorgang der kerke, gelijk de Grieken doen: en schoon zy den Patriarch van *Konstantinopolen* erkennen, zoo staen zy evenwel hem niet onmiddelijk onderworpen: want zy hunne *Metropoliten* zelfs kiezen.

De Patriarch van *Konstantinopelen* gebruikt ook in de kerke van *Georgie* geenerlei heerschappye. Zy dragen een boven-mate groote eerbiedigheidt *Rome*, Sinte *Pieter* en Sinte *Paulus* toe, en eeren grootelijx den Paus: en hebben van hem, gelijk de Grieken, over het geschil van den voorgang der kerke, zulk een afkeerniet. Zy schuwen 't gezelschap der Armeniers, en hebben een afschrik van hen, uit oorzake van hunne ketteryen, en zijn tot de Latijnen en Roomsgezinden genegen.

Wat zware ongemakken en overrompelingen de Mahometanen en andere woeste volken hen ook hebben aengedaen, zoo hebben zy zich altijd, na het stillen der woede, aen 't Kristelijk geloof gehouden: en is dat, schoon onvolmaekt, en met eenige ketteryen besmet, altijd in hunne herten gebleven, daer het diepe wortelen heeft geschoten. En hoewel de Vorsten bywijle in het geloof gewyfelt, en eenige, door nood, op verscheide wijzen het geleert en verandert hebben, zoo heeft evenwel het Kristendom by hen de overhand behouden: en de Kristenen hebben de heerschappy, daer af zy berooft waeren, hervat, of de Vorsten weer tot het verlaten Kristelijk geloof bekeert.

Door verscheide wegen, en inzonderheid door drie, kan men in *Georgie* komen. d'Eerste en kortste is over *Konstantinopolen*: van waer men derwaerts te lande kan trekken; reizende over *Scutari* in *Asie* met de *Karavanen*, die alle daegs langs den weg van *Trabisonde* gaen, en den weg ontrent in een maent afleggen: hoewel veel gemakkelijker en korter over de Zwarte zee, in acht of ook in vijf dagen, meer of min na den tijd. De tweede weg is over *Persie*, van waer men zeer lichtelijk met de *Karavane* eerst in het land van den Vorst *Luarsab* komt. De derde en laeste weg is door *Polen*, over de Zwarte zee: van waer men lichtelijk en in weinig dagen in *Georgie* kan komen.

Voorheene wierd dit land alleen door eenen Koning bestiert, dien de Persianen en Georgiers zelfs, volgens *Texeira*, *Schach* van *Gurgistan* noemen: want des jaers veertien hondert en dertigh viel *Kara Issuf* in *Gurgistan*, en doode in een gevecht *Konstantijn*, die daer Koning van was. Bestiering.

Des jaers vijftien hondert en zeven had dit land eenen Koning *Pancrace* geheten.

Daer na verdeilde de Koning ſijnen ſtaet onder vier zoonen, en maekte hen alle even-hooge opper-machtige Vorſten of Prinſen: maer liet aen den eerſt-gebooren, aen wien hy het hertje en grootſte deel van 't land gaf, alleenlijk d'uitſtekentheit over d'andre. Waerom dees Vorſt eindelijk heden van alle d'andere word ontzien, en, als grooter, met den tytel van *Mepet-Mepe* ge-eert, dat in de tale des lands *Koning des Konings* betekent: houdende d'andere zich vergenoegt met enkelijk Prinſen ván *Georgie* te zijn. Deze zijn heden 's daegs zes: want behalve de vier gemelde, uit koninglijken bloede, hebben twee andere, die eerſt dienaers van *Mepet-Mepe* en Stedehouders van twee groote deelen van zijnen ſtaet, boven de Zwartezee, waeren, met ieder het land, dat zy beſtierden, in te nemen, en aen 't muiten te ſlaen, zich zelfs ook beneffens hen volkome Vorſten en van gelijke maght gemaekt: gelijk aenſtonts breeder zal gezeid worden.

Het Landſchap van Imereti *of* Baſciaciuk.

HEt Landſchap van *Imereti* is het middelpunt, en binnenſte en ſterkſte deel van het ganſch land, en zonder twijfel het aeloud *Iberie*. Het is geſterkt met bergen, inzonderheid na de zijde van *Perſie*: waer over de *Pers* nooit diep daer heeft derven inbooren. Het paelt ten weſte aen *Dadian* of *Mengrelie*, en aen *Guriel*. Dit Landſchap heeft eene ſtad van een zelven name: beneffens veele andere onderhoorige ſteden.

De Koning, of Prins, die heden in dit land heerſcht, word *Ghiorghi*, dat 's, *Georgier* genoemt: en met een korter tytel van *Mepet-Mepe*, dien men alleen in ſchrift gebruikt, noemt men hem gemeenelijken in het ſpreken, *Ghiorghi Mepe*, dat is, *Georgier Koning*: maer de Turken noemen zoo wel den Vorſt, als het Land, en het volk van dit Land *Baſciaciue* of *Baſciaciuk*, dat is, *open* of *ongedekt hooft*.

Voorhene waeren de Vorſten van *Dadian* en *Guriel* onderdanen van den Vorſt van *Baſciaciuk* of *Imereti* (want dees bezat toen noch meerder landen, dan zy) en niet anders als zijne landvoogden en ſtedehouders: ook zoo, dat d'een hunner den toom, en d'ander de ſtegel-reep hield, als hy te peerde ſteeg. Dan, ſedert allengs machtiger geworden, hebben zy zich niet alleenlijk van zijne heerſchappye ontſlagen; maer zich ook met hem gelijk gemaekt en verbonden opgerecht: ja ook, met tegen hem t'oorlogen, zich ontzaggelijk by hem gemaekt.

Wanneer des jaers zeſtien hondert twee en twintig de Vorſt van *Dadian* op dien van *Imereti* de zege had bevochten, en hem veel ſchade aengedaen, was de laeſte genootzaekt hulpe door gezanten by de *Pers* te verzoeken, met betuigen van zich geheellijk onder hem te willen begeven: ingevalle hy zijn verzoek toeſtont, en de krijgs-luiden, die in de ſteden *Teflis* en *Gori*, onder beleid van zekeren Georgier edelman *Battoni Mehrab*, lagen, hem toezond. Dan *Schah Abas*, Koning van *Perſie*, ontfing de gezanten van *Imereti* niet gunſtiglijk: weigerde de geſchenken en wilde het verzoek niet toeſtaen: ja zeide daer by, dat het niet anders, als op liſt en bedroch was toegeleid. Miſſchien uit oorzake de Vorſt van *Imereti* nooit groote genegentheid tot den Koning van *Perſie* had getoont: of om dat hy Georgiers en Kriſten krijgs-luiden tot zijnen byſtant had verzocht: daer hy, zoo hy Perſianen had begeert, zonder twijfel die aenſtonts ten getale na zijn welgevallen zoude verkregen hebben: want de Koning niet anders zocht, als met zijn krijgs-volk in 't Land van *Imereti* te treden. De Vorſt van *Imereti* had de zuſter van den Vorſt van *Dadian* ten wijve.

Het

Het Landſchap van Kacheti.

BEooſte het Landſchap van *Imereti*, leid een ander, *Kacheti* geheten, dat een gedeelte is van *Iberie*, en misſchien ook van *Albanie*. Dit was de ſtaet en heerlijkye van den nazaet van den jongſten broeder der vier uit koninglijken bloede, genaemt *Teimuraz*: en had dees zijnen zetel in zekere ſtad *Zagain* of *Zagam* geheten. De voornaemſte ſteden van dit geweſt zijn *Zagam* en *Grim* of *Grien*. De Koning en edelen, die zy *Aſnauri* noemen, nemen meer vermaek buiten op 't land en in veld-hutten te woonen, als in de ſtad: houdende de ſteden voor gevoegelijke woon-plaetſen voor het graeu en ambachts-luiden.

Wijders, alle de Georgiers zijn der wijze met dit gevoelen ingenoomen, dat eindelijk ook de genen, die geene *Aſnauri* of edelen zijn, zoo zy het ſlechts kunnen doen, zich niet gewaerdigen in de ſtad te woonen, en hand-werken of koophandel te doen: maer laten deze oefening vreemdelingen doen, als Armeniers, Joden, dier veelen in hun land zijn, en diergelijke andere luiden. Zy zelfs houden zich alleen met den oorlog beezig, wanneer des nood is, of met den kerkelijken ſtaet, (hoewel weinigen zich daer op leggen) of allermeeſt met den landbouw van hunne eigen akkers: waerom zy met reden by d'aeloude Grieken *Georgi*, dat 's, *landbouwers*, wierden genoemt. Te dezer oorzake zijn ook weinig ſteden in dit geweſt, en van weinig belang: maer het land is overal dicht bewoont en bebouwt met ſchoone huizen, gemaekt meerendeels van hout na hunne wijze. Daer zijn ook verſcheide en wel gebouwde kerken; maer worden gewoonelijken qualijk gehouden. Dit land wierd voorheene beſtiert door een byzonderen Vorſt: de laeſte was *Teimuras* geheten. d'Eerſte vrouw van *Teimuras* was uit *Guriel*.

Het Landſchap van Kardel *of* Karduel.

HEt Landſchap van *Kardel* of *Karduel* leid zuidwaerts van *Kacheti* of *Imereti*: en paelt met de zuid-zijde aen de landen van *Perſie*: ſtrekt na 't weſte aen dat van *Teimuraz*: en leid nader aen *Groot Armenie*: daer het misſchien een gedeelte van is.

De voornaemſte ſtadt is *Teflis*, gelegen op een zeer veiligen oort: en word bevochtigt door een kleinen vliet, de *Chiur*, die uit zekeren naby gelegen berg afſtort, en in den ſtroom *Araxes* valt. Zy wort gehouden voor het *Zogokara* van *Ptolemeus*, een ſtad van *Groot Armenie*. Zoo *Joſef Barboſa* getuigt, ziet men noch heden by de zelve de grafſteden der Koningen van deze ſtreke van *Georgie*. Dit geweſt wierd ontrent in den aenvang dezer eeuwe door zekeren Vorſt *Simon* beſtiert, die namaels te *Konſtantinopolen* in de gevankenis ſterf: daer na door eenen Vorſt *Luarzab*, erfgenaem en kints-kint of neve van dezen *Simon*, die, neffens *Teimuraz*, Vorſt van *Kacheti*, door den *Pers* uit zijn land verdreven wierd. *Luarzab* wierd na *Perſie* gevoert, en quam aldaer jammerlijk in de gevangkenis om 't leven, zonder mannelijken oir na te laten: want hy was een jongeling, en had noch gene vrouw getrouwt, dan met belofte. Na hem, ontrent des jaers zeſtien hondert twee en twintig, ſtelde de *Pers* in dit Vorſtendom eenen Mahometaen, zoon van eenen overleden *Bagred Myrza*, en neef van den Vorſt *Luarzab*, niet om het zelve als Opper-vorſt te bezitten; maer in ſtaet van *Chan* en ſtedehouder: gelijk alle d'andere *Chans* van *Perſie* zijn.

In den beginne dezer eeuwe, en by voorval van een oorlog, die tusſchen de Perſianen en de Turken ontſtont, wierden deze twee Vorſten van *Georgie*

gie, en van aelouden koninglijken bloede, *Teimuras* en *Luarzab* uit hunne ſtaeten verdreven en t'onder-gebragt. Deze, gelijk zy hunne ſtaten op de grenſen des Lands van *Perſie* hadden, waeren ſchier altijds aenhangelingen der Kroone van *Perſie* geweeſt. Ook plegen deze Vorſten merendeels in 't hof van *Perſie* opgevoed te worden: gelijk in 'er daet de laeſte, *Luarſab* en *Teimuras*, beide van jongs af veele jaren daer opgevoed waren.

Wijders, in het oorlogen voornoemt, daer over men tuſſchen de Turken en Perſianen van vrede handelde, midlerwijle de krijgsheiren van den een en ander zeer na by hun land gelijk tegen elkanderen ſchrap ſtonden, en onder andere de zaken van deze twee Georgiſche Vorſten betwiſten, onder wien zy moſten ſtaen: (want de Turken wenden voor, dat zy in hunne parthye moſten zijn:) zeide de Koning van *Perſie* tot den Turkſchen gezant, die van vrede handelde: dat *Teimuras* en *Luarzab* zijn onderzaten waeren, en altijd geweeſt waren. Ten teeken dezes had hy hen altijd, zoo dikwils als hy wouw, in zijn leger kunnen doen komen.

De gezant, die zulx niet wilde toegeven, gaf ten antwoord: dat zy hem zouden zijn, zoo hy hen kon doen komen. De Koning dan riep hen: maer wanneer zy het Turkſch heir zoo naby zagen, derfden zy zich niet verklaren, en aerzelden, zoo wel met den eenen als met den anderen, en ontſchuldigden zich by den *Pers*, op een fraeie wijze. In 't kort zy quamen niet in ſijn leger. Hier over bleef de koning zeer gevoelijk: en ſtond by den Turk een weinig beſchaemt.

De *Pers* kropte dit evenwel in, en deed voor dien tijd niet anders, uit oorzake van zijn onmagt. Maer wanneer daerna vrede gemaekt, en het Turkſch heir vertrokken en ontwapent was, begon de koning, met een liſtigen vond, zaet van tweedracht, tuſſchen *Luarzab* en *Teimuras* te zaeijen: en braght de *Pers* zoo veel door zijn gewoonelijke liſt te wege, dat zy byna met elkandere hand-gemeen wierden, niettegenſtaende zy maegſchap waeren: want *Teimuras* had te vooren, tot zijne tweede vrouw, een zuſter van *Luarzab* getrouwt. En zouden zonder twijffel elkanderen ſlagh gelevert hebben: (want zy reeds met hunne krijgsheiren te velde lagen) indien zy niet eindelijk, door middel van eenige getrouwe edelen, hunne vaſaelen, die zich daer tuſſchen ſtelden, om hen te bevredigen, gezien hadden, dat hunne vyandſchap niet dan een konſtenarye en werk van den koning van *Perſie* was, om hen beide te verdelgen: want men bevont, dat hy aen ieder in 't byzonder heimelijken eenen brief of bevel, volgens gewoonte, had gegeven: maer van een zelven inhout: te weten, dat hy den ander zou zoeken te dooden, en zich van zijnen ſtaet verzekeren: dat hy hem tot byſtaender zou hebben, en door hem in 't bezit van dat land beſchermt worden. Hy toonde zich aen den genen, aen wien hy ſchreef, een grooten vriend, en aen den ander, om verſcheide oorzaken, die hy by bragt, een groote vyand te zijn. Dies niettemin was dit niet genoech, om hen uit hun oogen te doen zien. Zoo groot is d'eenvoudigheid en lichtgeloovigheit der Georgiers.

Daer en boven braght de Koning van *Perſie* tweedraght, of ten minſten wantrouwen tuſſchen *Teimuras* en zijne moeder, *Ketevan Dedupali*, dat's *Koninginne Ketevan*, die weduwe zat: want hy *Teimuras* wijs maekte, hoe zy van voornemen was te hertrouwen met zekeren grooten hopman, (van wien zy ſich, door zijne dapperheit en kloek beleit in ſtaetszaken, grootelijx diende) en in dien gevalle zou zoekken hem te voore van kant te helpen, om het Rijk voor eenen anderen zoon te bewaren, dien zy by den tweeden man zou krijgen. Hier op deed d'onnoozele *Teimuras* dezen hopman, het puik des lands, om 't leven brengen, nam de beſtiering van zijnen moeder zelf ter hand: maer zijnde noch jong en onervaren en weinig geacht by zijne edelen, vond zich gewikkelt in een groote verwerring: want de *Pers* bragt hem noch al ge-

geduuriglijk in tweedragt, en maekte hem, als een kint, veracht by d'edelen. Zoo dikwils deze in *Persie* quamen, bewees de Koning hen eere, onthaeldeze met groote heuscheid, en gaf hen groote geschenken, en, in 't stuk van godsdienst, veel toe. Dies zy daer in groot behagen namen: zulx zy door deze manier van doen, van de liefde van hunnen natuurlijken Prins vervreemt wierden, en genegen tot den Persiaen, en hem tot hunnen Heer begeerden: als ziende daer hunne grootste gelukzaligheid in.

Na de Koning een wijle deze konstenarye gepleegt had, trad hy eindelijk des jaers zestien hondert dertien met een magtig krijgsheir in *Georgie*, en veroverde het: onder schijn, dat *Teimuras* ten wijve had genoomen, zonder zijn verlof, de Vorstin van *Chaurascian*, zuster van *Luarzab*, die eerst aen hem belooft was. Derhalve gekomen op de grensen van hun land, riep hy hen alle beide, *Teimuras* en *Luarsab*, te komen in zijn leger, om rekening van hun doen te geven en de bruit te brengen, die hy in alle maniere voor zich begeerde. Voorts dat hy 't huwelijk met *Teimuras* brak, schoon lang te voore voltrokken: quansuis als of het onder de Kristenen ook geoorloft was, het geen onder de Mahometanen een gemene gewoonte is.

De Georgische Vorsten wierden van de meeste edelen verraden, die vrywilliglijk den Koning den weg aenwezen, en hem in het land quamen brengen, zonder het welk misschien, door de sterkte van den oort, en toegangen, hy nooit daer zou hebben kunnen inkomen. Zy hier door verwert en bedremmelt, en niet wetende wat hen te doen stont, zoo besloot *Luarsab*, als d'eenvoudigste, te gehoorzamen, ging tot den Koning en gaf zich in zijne handen over. De Koning zond hem na het Landschap van *Esterabad*, aen de Kaspische Zee, verre van *Georgie*: alwaer de *Chan*, die aldaer heerschte, hem een langen tijd in bewaernis hield: hoewel met een eerlijk onthael, en met vryheid van te gaen, daer hy wilde. Tot het bestier van zijn land, zonder daer in te gaen, noch het minste te beleedigen, sond de Koning eenen *Rairei* of *Bagred Myrza*. Wel was dees uit dien zelven huize, en een zoons zoon van *Luarsab*; maer een verloochenaer in *Persie*, en sedert veel jaren een Mahometaen geworden. Ontrent des jaers zestien hondert een en twintig regeerde een zoon van dezen *Rairei*: maer een Moor, en gebooren in deze zekte: hoewel niet gelijk een volkomen Vorst: maer als een van d'andere Vasalen of onderdane *Chans* der Kroone van *Persie*: niet tegenstaende het grootste deel der krijgs-magt onder bestier van Kristen Vorsten stont.

Wijders, na de Vorst *Luarzab* eenige jaren in dezen staet in *Esterabad* was geweest, liet de Koning, om zich beter van zijnen perzoon te verzekeren, hem na 't Landschap van *Fars* of *Persie* vervoeren: en bleef hy aldaer een weinig buiten de hoofdstad *Schiras* in strenge gevangkenis. Eindelijk, wanneer des jaers zestien hondert een en twintig de zijnen groote hoope tot zijne vryheid hadden, en de Koning hem op zekeren dagh wilde zien en begunstigen, gebeurde het tegendeel. Want de Koning, verwittigt door zekeren voornamen en magtigen Georgier, een Mahometaen en vyand van *Luarzab*, (want te voore had *Luarzab* belooft een van zijne zusters ten wijve te nemen, maer heeftze daer na als verworpen en niet willen hebben) hoe hy nooit met vrede noch veilig het land van dezen *Luarsab* zou bezitten, zoo lang dees leefde: dewijl deze volken hunnen Heer beminden, en waeren by zijn leven in geduurige hoope van t'eener tijde hem weer te hebben, 't zy dan hier door of uit vreze voor zeker eet-gespan, dat men ter zelfster tijd ontdekte van eenige Georgiers, die na zijn leven stonden, besloot men dese doorn en prikkel uit de weg te nemen, die hen van nieuws zou mogen ophitzen, en wurgde men met de peze van eenen booge *Luarsab* in het zelfste kasteel, daer hy gevangen zat. Dies was dees Mahometaen neffens den Koning van *Persie*, aen *Luarsab* en aen geheel *Georgie* d'oorzake van den val en de verwoesting ge-

geweſt, en had hier door by den Koning groot gezagh.

Teimuras was ſnooder, en wilde in geenerlei wijze zich betrouwen te komen, wanneer hy geroepen wierd: maer ontſchuldigde zich by den Koning, met te ſeggen: dat hy niet quam, uit oorzake van vreze voor zijne gramſchap: aengezien hy zich van hem beledigt hield: ook was hem niet mogelijk zijne vrouw te zenden: want men onder de Kriſtenen geen huwelijk, reeds gedaen, weer breekt: en kon ook niet met eere aen eenen ander zijne eigen vrouw geven. Maer om te zien, hoe zeer hy hem gehoorzaemde, zoo zond hy zijn eigen moeder beneffens zijne zuſter, noch jonge dochter, en zijne twee kleine zoonen *Levan* en *Alexander*, die hy by zijne eigen vrouw had. Dit deed *Teimuras* op hope dat de Koningin *Ketevan*, zijn moeder, gelijk zy eene ſchrandere vrouw was, en die dikwils, wanneer zy noch in *Perſie* was, met den Koning gehandelt had, en ſijne manieren wiſt, in eeniger mate hem zou mogen verzoenen en vrede verkrijgen. Maer alles was vergeefs: want de Koning toonde zich onverzoenelijk en als onverzettelijk verlieft op de Koningin de Princes *Chuaraxiam* te hebben. Wel wiſt hy dat zijn eiſch onbehoorelijk was, in welk *Teimuras* nooit heeft kunnen noch willen bewilligen: maer zeide evenwel dat *Teimuras* zou komen, om zich in zijne magt over te geven: en uit oorzake hy niet gehoorzaemde, zoo behield de Koning *Ketevan*, zonder haer namaels weer te ruch te laten keeren: en zond haer daer na met haere neven na de ſtad *Sciras*, onder bewaring van *Imankuli*, *Chan* van *Sciras*, en zoon van *Allahverdi Chan*: eensdeels om zijne verre afgelegentheid uit *Georgie*, ten andere, om zijne herkomen uit *Georgie*.

Wijders de Koning volgde met zijn heir, om in *Georgie* of in het Landſchap van *Kacheti*, aen *Teimuras* onderworpen, te treden, ingeleid door veel ontrouwe edelen, op hoope van groote dingen by den Koning te verkrijgen.

Wanneer *Teimuras* onverziens de ſtraffe boven 't hooft zag, en geen heir vaerdig had tot tegenſtant, noch tijt om een te verzamelen, noch op de zijne zich derfde betrouwen: (welker trouw te recht by hem verdacht waeren) nam hy de vlucht tot zijn voordeel, en trok met zijne vrouw en een groot gevolg van Kriſtenen in 't binnenſte en veiligſte van 't land van *Imereti*: daer hy eerſt zich by dezen Vorſt, en daer na dieper in by dien van *Odiſci* of *Dadian* verborgde. Veele edelen, gelokt door ydele hope, gaven zich vrywilliglijk aen den koning over, verlochenende hun geloof, en namen dienſt onder hem in zijn krijgsheir. Eenige andere, die het zelfſte niet wilden doen en geen tijt hadden tot vluchten, wierden met gewelt gegrepen: en bleef al het volk, in ontallijke meenigte, tot roof van den overwinnaer. De Perſen gekomen in 't land, en ziende de ſterkte der plaetſe: en wat de Georgiers hadden kunnen doen, zoo zy vereenigt waeren geweeſt en in hun huis met orde beſtiert, zochten niet alleenlijk het land niet te houden, als dien deſſelfs onhoubaerheid voor hen onbewuſt was: maer vonden ook raetzaem hoe eer, hoe beter met hun krijgsheir daer uit te trekken, en het op 't gezwintſte in veiligheid te brengen.

En of ſchoon zy het land niet konden behouden, zoo wilden zy evenwel zoo ſchoonen buit van zoo veel volks, dien zy bekomen hadden, niet verliezen: en die miſſchien meerder, als het land ſelf waerdig was. Hier om wierden zy alle gedwongen uit hun eigen vaderland te gaen, zoo mannen als vrouwen, edelen en onedelen, grooten en kleinen van alle ouderdom, ſtaet en gelegentheid, met hun tilbare goederen, zoo veel zy dragen konden, by zich. Des Konings krijgsheir trok achter aen, en bragt hen alle ter yl in zijn land: alwaer zy daer na door de Landſchappen verdeilt wierden, die zeer verre van *Georgie* lagen, en bevolking hoog noodig hadden. Hier door krielt hedens daegs 't Landſchap van *Perſie*, *Kir-*

De Georgiers werden uit hun land na Perſie vervoert.

Kirman of *Karmania*, *Masanderan* aen de Kaspische Zee, en veel andere des Persischen Rijx van Georgische inwoonders en Cirkassiers: want veele Cirkassiers, die voorheene uit *Cirkassie* in het Landschap van *Kacheti* met der woon gekomen waeren, en nu neffens de Georgiers hunne onderdanen waeren geworden, wierden ook in deze beroerte na *Persie* gebragt, en verdeilt aen verscheiden oorden. Heden leven zy vry in 't land van den *Pers*, gelijk zijne andere onderzaten, en bewoonen veie plaetsen, allermeest in *Farsistan* en *Masanderan*, niet alleen de steden en 't land: maer het geheel Landschap: al waer men schier geene andere luiden, dan hen vind. Zy erneren zich van het land, dat zy bebouwen, en de Koning hen toegegevoegt heeft, daer voor zy aen hem, gelijk d'andere Mahometanen, eenige schatting betalen: hoewel geene zware.

Onder deze blijft het graeu, dat de grootste hoop uit maekt, eindelijk heden by na alle Kristenen: hoewel zeer rou: dewijl zy geene priesters en leeraers hebben, die hen onderwijzen: want die zy hebben, zijn niet genoeg voor zulke een groote menigte, welke in zoo veel en verscheide plaetsen verspreid is: of zo zy wel eenige hebben, die zijn zoo onwetend, dat zy nergens toe dienen. Maer d'edelen, die niet gewoon waeren veel te lijden, en de meeste soldaten: (met veel ook van het gemeen volk) getrokken eensdeels uit staetzucht, eensdeels uit gierigheid, om, door het veranderen van geloof, iet van den Koning te verkrijgen, die in dit stuk zeer milt was, en, om de luiden tot zijne leere te trekken, geduuriglijk hen rijkelijk begiftigde, eensdeels ook gedwongen door behoefte, om niet van honger te sterven, zijn Mahometaenen geworden.

Met deze was des Konings heir zoo vervult, en wierd door schranderheid van Koning *Abas*, wiens oogmerk altijt was, d' opgeblazen *Quizilbasci*, met d'andere tegen-partye der vreemdelingen, die men knechten noemde, alle daeghs zoo vermeenigvuldigt, dat men ontrent des jaers zestien hondert twee en twintig over de dertig duizent Georgiers telde, beneffens een getal van Cirkassiers, en eenige vreemde Armeniers, te weten, verlogenaers, die gelijk vreemdelingen en knechten gaen, en onder hen vermengt worden. Eenige hunner hadden het voornaemste bevel, zoo wel in het Leger, als in de Burgerlijke bestiering des Lands, en wierden namaels *Sultans* en *Chans*, en quamen tot alle andere hoogste waerdigheden. Maer behalven de gezeide Georgiers, die vry in *Persie* leven, is een andere ontallijke menigte van hen, en niet alleen van het graeu, maer ook van den Adel, in den oproer van het invallen der Persianen in het Land, en onder het gewelt, dat het heir deê, met hen uit hun land te slepen, ellendelijk in de slavernye der Persianen vervallen. En is het getal van deze zoo groot geweest, dat geen huis in *Persie* of 't geheel Rijk is, dat niet van dezelve vol is, zoo wel mannen als vrouwen.

Daer is geen onder de Grooten, of wil een Georgier tot zijne vrouw hebben, dewijl het een volk is zeer schoon van leest.

Koning *Abas* zelf had het hof vol van hen, beide van mannen en vrouwen, en diende zich schier van geene andere. Maer deze ellendige menschen, die by na alle onder slavernye quamen, hebben, 't zy door liefde of gewelt, hun geloof verloochent: of altoos zich getoont uitterlijk dat verloochent te hebben.

In deze verhuizing of in dezen uittocht uit 't gewest van *Georgie*, wierd een deerlijk schou-spel vertoont. Het moorden, sterven uit enkele nood, rooven, verkrachten en plegen van gewelt ging allen maet te boven. Kinderen wierden van hunne eigen vaders uit wanhoop gewürgt, of in de stroomen verdronken: andere, die niet bequaem waeren te leven, door de Persiaensche krijgs-knechten langs de straten of wegen geworpen, tot aes en spijze der wilde

beesten, of om van de peerden of kemels des krijgsheirs vertreden te worden: zulx men meer als een dag-reizens over de lijken trad.

Vaders wierden van hunne zoonen: mannen van hunne vrouwen en broeders van hunne zusters na verscheide verre gelegen Landschappen vervoert, zonder hope van ooit weer by malkanderen te komen. Mannen en vrouwen wierden by dezen voorval in groote meenigten verkocht, en waeren voor geringer prijs te bekomen, als een beest.

Na dat *Teimuras* veele dagen door het Land van een anderen Georgier Vorst gezworven had, vertrok hy zich eindelijk in het Land van den Turk: alwaer hy eenige jaren bleef, en gaf men hem de stad *Kogni* met eenig ander land van *Kappadocia* te bestieren: welke meerendeels by Griek-sche Kristenen word bewoont: alwaer hy zich sedert onthield.

Sedert zocht *Teimuras* zich aen den *Pers* te wreken, en weer in zijn land te geraken, en kreeg, na lang aenhouden, des jaers zestien hondert achtien een machtig heir van Turken en Tartars op de been. Ook was hy gesterkt met zijne byzondere krijgsbenden: te weten, met het grootste deel van den aedel uit *Georgie*, die zich op zijne zijde had verklaert: behalve veel andere, die hem altijt met gtooten yver en getrouheid in alle zijne ongelukken en ballingschap hadden verzelschapt. Deze edelen voerden ook hunne vrouwen, gewapent te paert zittende, met zich, die neffens hunne mannen, tot voorstant van dezen Vorst, treffelijke daden betoonden.

Teimuras dan trok dieper in *Persie*, als ooit eenig ander krijgsheir van den Turk had gedaen, en quam eindelijk schier tot aen de stad *Ardebil*.

Deze stad, alzoo die by de Persianen voor een heilige plaetse gehouden word, om de graf-steden van hunnen opperften heiligh *Scheich Sofi*, en het heden heerschend huis, trachte *Teimuras* boven al te verdelgen, in weerwrake van zijne verwoeste kerken in *Georgie*.

Midlerwijle zou de *Serdar* of opperste Stedehouder of Veld-overste, *Hali Bassi*, met een ander heir van drie hondert duizent man, zoo Turken, als Tartaren, van een andere zijde den Koning van *Persie* beezig houden en werk verschaffen. Zijn last was, het ging hoe wouw, zich meester van *Ardebil* zien te maken: en dan *Teimuras Chan* en *Dellu Melik* weer in hunne heerschappyen en staten te herstellen: in *Karabag*, een zeer bequame plaetse, te overwinteren, en het Landschap van *Scervan* weder te veroveren, en de Hooftstadt *Schamachie* innemen en versterken.

Deze tweede was een *Melik*, of Armenische Heer, en eertijds een Kristen: maer zedert een verloochenaer en Leenman van den Koningh van *Persie*, tegen wien hy opstond: want de Koningh had hem bevolen alle de Armenische Christenen na *Ferhabad* te voeren. Dees daer en tegen bracht hen na *Georgie*, daer hy sich met *Teimuras Chan* vereenigde, die sich beide gezamentlijk onder de bescherming der Turken begaven: zulx dees *Melik* een strenge vyand des Koninks van *Persien* wierd, en had ook zelf meê in dit laetst gevecht geweest. Men noemde hem *Dellu Melik*, dat is, sinneloze *Melik*, uit oorzake hy zeer eigen-zinng was, en dikwils in vele voorvallen met den Koning van *Persie* gespot had.

Midlerwijle quamen in het Turksche leger twee *Kapigis* of deurwachters, van den Grooten Heer ter yl van *Konstantinopelen* naer den *Serdar* of Veld-overste der Turken afgezonden, om hem aen te zeggen, dat hy op 't voorderlijkste met den *Pers* zou verdragen en terstont weer na *Konstantinopolen* keeren: naerdien d'Europers in andere gewesten hem den oorlog hadden aengedaen.

Dies dees groote krijgs-toerusting der Turken tot niet verdween, met groot verlies daer en boven van volk: en keerden de Persianen weer met zege ten hove.

Teimuras trok ook weer na zijn land, dat hy ter bestiering van den Turk had gekregen.

Wij-

Wijders, de gemelde Vorstin of Koningin *Ketevan*, moeder van *Teiras*, genoot een eerlijk onthael te *Schiras*: bleef met haer gansch huisgezin (want zy veele mannen en vrouwen tot haeren dienst had) stantvastig by het Roomsch geloof: dat zy, zoo veel zy wist en kon, met grooten yver onderhield. Zy had altijd een kapelle vol beelden en dierbare vaten, boeken en priester-gewaet by haer: welk zy met groote eerbiedigheid bewaerde: maer hield geenen priester of geestelijken van de haeren, bequaem hier toe: want den geene, die te voore by haer was, en eenig geestelijk ampt bekleede, hadden de Mahometanen, uit oorzake dees een goet Kristen was, en haer, huns bedunkens, by 't Roomsch geloof behield, te *Schiras* doen verbranden.

De gemelde twee Vorsten, *Levan* en *Alexander*, haer neven, wierden altijt uit het gezelschap en tegenwoordigheid van haeren groot-moeder gehouden: want men liet hen niet toe haer ooit te zien: hoewel zy met hen in een zelfste stad was: ten einde zy hen niet van de Mahometaense leere zou af brengen, daer de Koning hen in dee opvoeden.

Wijders, in het zelfste jaer, als de Vorst *Luarsab* in de gevangkenis gedoot wiert, deed de Koning dese beide Vorsten, buiten weten van de grootmoeder, lubben, zonder grooter wreetheid aen hen te betoonen: want hy hen niet wilde doen dooden. Een daet, die by ons wreet en onmenschelijk zou geacht worden; maer die, uit inzichte van staet, by deze Barbaren toegelaten word.

Grootelijx deeden de kinderen hun gevoelen over dit ongeval met woorden betuigen. *Zijn wy dan*, spraken zy, *aen 't misdrijf schuldig, 't welk onze vader misschien tegen den Koning van* Persie *bedreven heeft*. Maer te vergeefs: en konden de verontschuldingen en gebeden hen van dit gewelt niet beschermen. Dit deed den Koning, om zich van hunne perzoonen te verzekeren, en hen geheellijk, beneffens de hoope van kinderen te teelen, allen moet en begeerte te benemen, die zy met der tijt zouden kunnen krijgen, van weder in hunnen vaderlijken staet te keeren.

Men zeid des jaers zestien hondert vier en twintig, den twee en twintigsten van Herfst-maent, deze Koningin *Ketevan* in de stad *Schiras*, na een verblijf van zoo veele jaren aldaer, om het stantvastig blijven by haer geloof, dat zy haer wilden dwingen te verloochenen, gedoot wiert.

Wijders, *Teimuras* had by zijne tweede vrouw andere zoonen en dochters.

Het Landschap van Guriel.

Zuidwaerts van *Mengrelie*, en boven de Zwarte zee, op de grensen van *Kappadocia*, *Trabizonde* en *Kogne* leid een Landschap *Guriel* geheten, een gedeelte, volgens gevoelen van *Della Valle*, van *Kappadocia* of van *Kolchos*, *Guriel* leid zuidelijker van *Imereti*, als *Mengrelie*.

Dit gewest wierd des jaers zestien hondert en twintig bestiert door eenen van de twee laeste Vorsten, herkomstig uit de dienaers, en niet uit aelouden koninglijken bloede. Hy was *Jese* genaemt.

d'Andere Vorst heerschte over *Mengrelie*.

Odiſci *of* Mengrellie *by ouds* Kolchis.

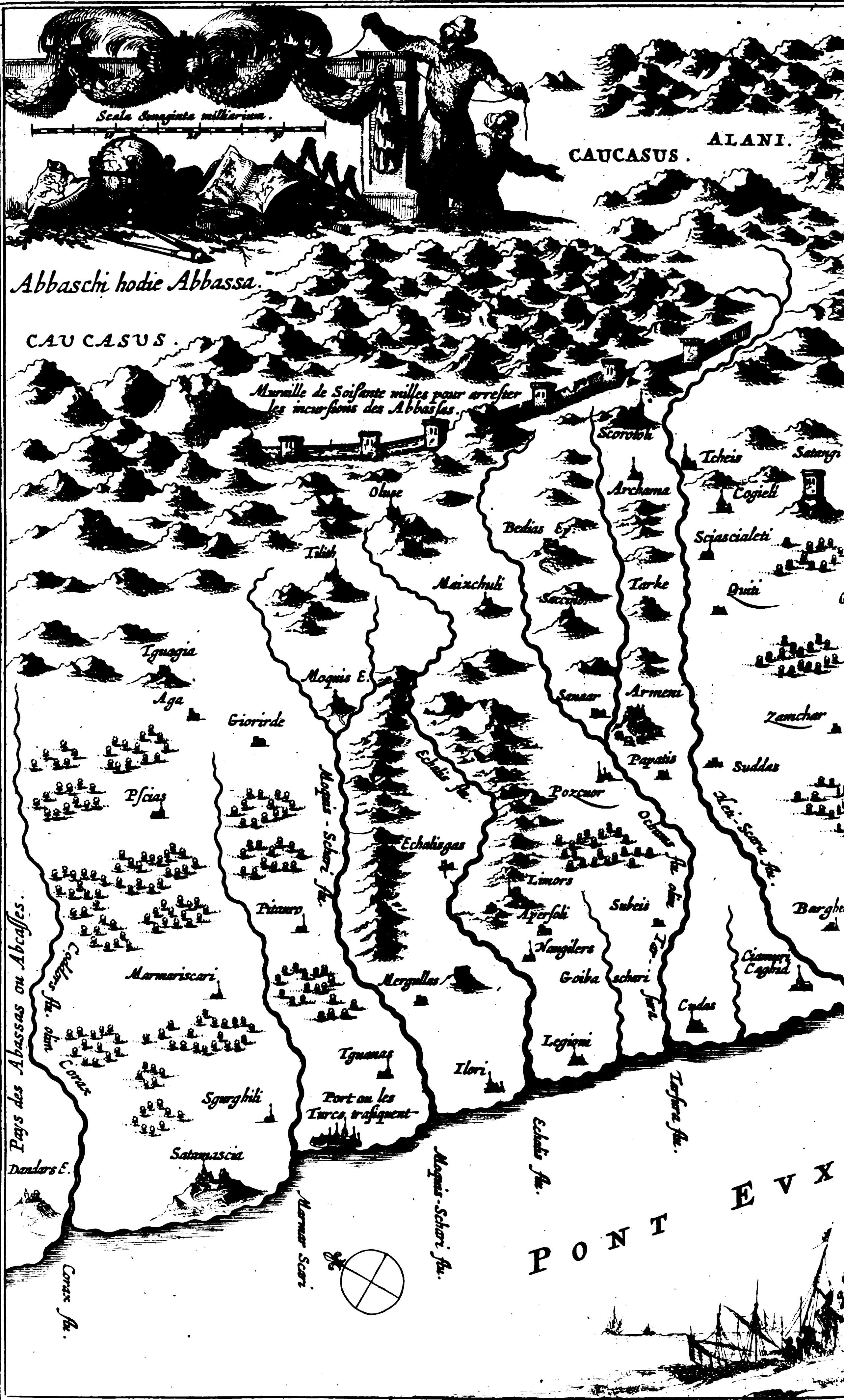
Benaming. *P. Archang. Lamberti.* HEt Land of geweſt, welk d'ouden *Kolchis* hebben genoemt, word heden by d'inwoonders *Dadian* en *Odiſci*, en by de Turken *Mengrellie* en *Mengrelie* of *Mingrelie* geheten. *Grenspalen.* Het paelt ten ooſte door den ſtroom *Fas* of *Faſo*, en by d'inwoonders *Rione* geheten, aen het Landſchap van *Imereti* of *Baſciaciuk:* ten zuide aen *Guriel*: ten noorde aen het Land der Abkaſſiers, door den ſtroom *Koddors:* heeft ten weſte tot grens-palen de Zwarte zee en Zirkaſſiers met hooge bergen tuſſchen beyde: leid ten Noord-ooſte na by den berg *Kaukaſus*.

Niger en *Ananie* ſtellen ten ooſte tot grens-palen *Georgie:* ten weſte, een hoek van de Zwarte zee: ten noorde, Aſiatiſch *Sarmatia:* de Tartaren van *Aſtrakan*, onderdanen van den *Czar:* de Kataikers en Zirkaſſiers: ten zuide, een gedeelte van *Kapadocie* en het Land van *Trebezonde*, na de zijde van de Zwarte zee, en een gedeelte van *Groot Armenie.* Men kan van *Konſtantinopelen* in min als acht dagen te ſcheep in *Mengrellie* komen. Het is het beſte en volk-rijkſte Landſchap van geheel *Georgie*.

Lucht. De lucht des lands is zeer vochtig, uit oorzake van deſſelfs gelegentheit: want aen d'eene zijde heeft het den berg *Kaukaſus:* waer uit meenighten van ſtroomen ſtorten. De boſſchen, daer meê het bewoſſen is, beletten de beweging der lucht: en de nabyheid der zee en de winden, die uit de zelve opkomen, brengen geduuriglijk miſt en regen. Ook valt 'er de dau zeer dik. Deze vochtige en beſlooten lucht, komende in het zomer-faizoen te bederven, veroorzaekt veele ziekten, inzonderheid onder vreemdelingen, die de laeghten des zomers moeten verlaten, en op de hoogte blijven en geene vruchten eeten.

d'Inwoonders zijn gewoonelijken geplaegt met milt-ziekte, die in waterzucht verandert, zoo men niet tijdelijk genees-middelen gebruikt. Derde en vierden daeghſe koortſen zijn daer gemeen, en den herfſt over herde geduurige koortſen. Oude luiden ſterven 'er gewoonelijk en aen zinkingen en aemborſtigheid: jonge aen geel en ſlaep-zucht. De koude is 'er ook zeer groot. En ſchoon men die niet heeft, dan op het uitgaen van Winter-maent, daer valt evenwel by wijle zeer veel ſneeu, zelf tot in Gras-maent. Het land is moeraſchachtig aen den zeekant: maer te landewaert zeer heuvelachtig.

Mengrelie wort doorſneeden met verſcheide ſtroomen, die (gelijk meeſt alle de grootſte ſtroomen van *Aſie,*) hun hooft-bronnen in den berg *Kaukaſus* hebben, en uitwatering in de Zwarte zee. *Stroomen.* d'Eerſte van alle, na 't ooſte, is de ſtroom, by d'ouden *Faſis*, en heden *Faſo* of *Fas*, en by de Scythen, volgens *Theuet*, *Debbaſſetcha*, en by d'inwoonders *Rione* genoemt. Dees, zoo *Prokopius* wil, ſtort met zulk een groot gewelt en vaert in zee, dat recht tegen over zijn mont het water in zee niet zout zou zijn: en men aldaer ook voorraet van verſch water zou kunnen bekomen, zonder in den mont van dezen ſtroom te komen. Het tegendeel beveſtigt *Agrikola*, en dat zijn loop met geen gewelt geſchiet. Dan volgens ondervinding van den Jeſuit *Archange Lamberti*, die den zelven meenigmael gezien heeft, is dees ſtroom in 't begin van zijnen loop zeer ſnel: maer gekomen op het vlak, is zijn loop zoo onbemerkelijk, dat men naulijx zien kan, van wat zijde hy loopt. Wel is waer, dat zijn water zich met dat van de zee niet vermengt: welk geſchied uit oorzake het door zijne lichtigheid boven dat van 't zee-water drijft. Dit water is gelijk loot, door het zant, zoo *Arianus* zeid, dat daer onder is gemengt. Maer wanneer men het een tijd lang laet ſtaen zinken, zoo is het 't beſte water van de werelt. Waerom d'ouden hunne ſchepen ontladen, en met dit water vulden: welk zy voor zeer ge-

Scala Sexaginta milliarium.
CAUCASUS.
ALANI.
Abbaschi hodie Abbassa.
CAUCASUS.
Muraille de Soisante milles pour arrester les incursions des Abbassas.
Scorotoli
Icheis
Archama
Cogieli
Oluse
Bedias E.
Sciascialeti
Tilish
Maizchuli
Tarke
Quiti
Iguagia
Moquis E.
Aga
Sanaar
Armeni
Zanchar
Giorirde
Papatis
Suddas
Pscias
Pozcuor
Echalis fl.
Moquis-Schari fl.
Echaliagas
Ochums fl. olim
Limors
Pitauro
Apersoli
Subeis
Barghel
Pays des Abassas ou Abcasses.
Coddors fl. olim Corax
Nangilers
Marmariscari
Mergullas
Goiba
schari
Cudas
Legiqui
Tguanas
Ilori
Sgurghili
Port ou les Turcs trafiquent
Satamascia
Dandars E.
Echalis fl.
Tarsura fl.
Moquis-Schari fl.
Marmar Scari
PONT EVX
Corax fl.

SCUANI.
ARACJOTI.
CAUCASUS
SCUANI.

Gorde
Dotcobona
Muchuerce
Lecconis
Cotatis Ep.
Coni Ep.
Scondidi Ep.
Scuroli
Marsili
Ponsos
Iccori
Ieguti
Sgali
Curzchi
Robbas
Samichelos
Sagigiana
Ginala
Lacqua
Lemeschè
Echali
Sugiona
Ilora
Bascis
Scalingichas
Nachalachens
Ruchi
Sicu
Zubis
Corasopali
Cozcheri
Zennati
Zicuri
Irelora
Zugdidi
Chibulas
Siragli
Zanriati
Pandari
Coscis
Scuachalachi
Paschareti
Cudonal
Tchuagiochor
Cipparia
Namussa
Vuret
Puti
Cadars
Tecati
Ciais Ep.
Copis Ep.
Gorgas
Sebastopoli
Muchur
Na Abbachia
Anarghia olim Heraclea
Lethais

Astelphus flu. incolis Eguer
Cobus flu. incolis Copi
Cianeus flu. incolis Cianis
Singamen flu. hodie Tachur
Glaucus flu. accolis Abascia
Hippus flu. accolis Scheni-Schari
Fasso flu.
Astelphus flu.
Cobus flu. incolis Copi
Fasso flu. accolis Rion

Partie des estas de Guriel et de george autrem. Imereti ou bashia ciuck

VINUS.

TABULA COLCHIDIS HODIE MENGRELIE.

gewichtigh, tot een goeden uitslagh van hunne Schip-vaert hielden.

De stroom *Faso* ontlost zich in zee door twee monden tusschen welke hy een Eiland maekt, *Ea* by d'ouden genaemt. Of de vlieten *Cyane* en *Hippa*, die zich beide in den stroom *Faso* storten, maken 't hangend eiland *Ea*. Op dit eiland bouwden de Turken des jaers vijftienhonderd acht en zeventig een vesting.

Te dier tijde had de Turksche Keizer *Amurat* den *Pers* de stadt *Teflis* ontnomen, die hem docht een zeer dienstige haven te zullen verstrekken, om met gemak zijn troepen te doen trekken tot het veroveren van *Persie:* (welk hy in den zin had) en zich meester van de stad *Kolatis* te maken, d'intreede en sleutel des lands van die zijde. Zijne galeien voeren hoogh den stroom op: maer de Georgiers, die haer aen den ingang des strooms, daer hy op zijn engste is, verwachten, onthaelden hen zoo rouwelijk, dat zy hen weder na den mont van den stroom deden keeren: daer zy deze sterkte opwierpen. De tegenwoordigen Vorst des lands heeft de zelve doen sloopen, en vijf en twintig stukken daer van tot buit bekomen. De bevelhebbers, die het voor den Turk hielden, schreven de verovering dier plaetse niet na 't hof: ja trekken noch ten huidigen dage de zelfste voordeelen daer van, die zy trokken, als hun krijgs-bezetting noch in wezen was. Boven het eiland is de stroom ruim een half vierendeel mijl breet. De oevers zijn geboort met schoone boomen, en worden bezocht by visschers, die daer komen steur visschen. Hooger den stroom op vind men veel kleine eilanden, die het een om 't ander bewoont worden. Ieder huis heeft een kleine berk, gemaekt uit den stam van een hollen boom, die de vrouwen kunnen bestieren. Zeer licht is de stroom aen dien oort over te varen. *Arrianus*, die den zelven heeft gaen opspeuren, door bevel van Keizer *Adrianus*, zeid in eenen van zijne brieven, dat hy aen de linke zijde van zijnen mond in een tempel het beeltenis van de Goddin *Rhea* gezien had. Deze tempel was gewijd aen, of ter eere van de maegt, ten tijde van Keizer *Zenon:* en misschien heeft hier uit den naem *Recas* zijnen oorsprong, dien de Mengreliers aen d'oevers der stroomen geven.

Na den stroom *Faso* volght de vliet *Sceni-Skari*, dat's geseidt, *de Peerde-vliet:* aen den welken de Grieken ook den naem *Hippus*, dat 's *Peert*, gegeven hebben; uit oorzake van de snelheit. *Arriaen* en al de Landtbeschryvers, die hem volgen, stellen tusschen den *Faso* en *Sceni* andere stroomen: dan vinden zich hier in bedrogen: want 't is zeker dat de *Sceni* de eerste der vlieten is, die zich in den *Faso* stort. Ook treden de vlieten *Abascia* en *Tachut* in den *Faso*. De *Abascia* is de *Glaukus* van *Strabo*: en de *Tachut*, de *Sigame* van *Arriaen:* hoewel hy dien na *Kopo* stelt. Men heeft'er heden daeghs noch een plaets, genaemt *Sinagi:* waer door deze vliet vloeit, en van waer zy haeren naem bekomen heeft. Wat belangt den vliet *Kobo:* die word by d'inwoonders heden 's daegs *Ciani Skari* genoemt: en in de kaerten *Cianeus:* na zeker volk, dat desselfs oevers bewoont, en dikwils in *Mengrelie* komt handelen.

Daer na volgt de vliet *Enguria*, by ouds *Asteltes* geheten: want *Arriaen* stelt dien dicht by den *Cianeus*. Hy valt met groote snelheid uit de bergen, die by de volken *Souani* bewoont worden: en zwelt met het smelten des sneeuws, op deze bergen, door de warmte der mate op, dat men den zelven zonder berk niet kan overvaren. Hoe heet'er, hoe verscher desselfs water is, dat, in het lopen tusschen kei-steenen, zich zuivert en treffelijk word. Men heeft'er overvloet van voorn, die d'inwoonders met houte angels vangen. Men vangt daer ook zeer veel steur: wanneer de wateren zeer diep zijn.

Na den *Enguria* krijgt men den vliet de *Heti*, die men niet in de kaerten gemerkt vind: misschien om zijne kleinheid: maer is zeer bekent door de visscherye van zekeren bezondere visch. Hy stort in de Zwarte zee, op eene plaetse, *Gabbidas* geheeten.

Na den *Heti* volgt de vliet *d'Ochums*, die door eene plaetse *Tarscen* vloeit. Misschien komt hier van de naem *Tarsura*: onder welken hy in de kaerten gespelt staet. Na dezen volgt de vliet *d'Echalis*.

Na den *Echalis*, krijgt men den vliet *Moquis*, die zijnen naem van de stadt *Moquis* en het bisdom *Moquis* ontleent, daer hy door vloeit.

De laeste vliet is *Koddors* geheten, by ouds *Korax*, die *Mengrelie* van *d'Abkassiers* scheit: gelijk de *Fasis* *Mengrelie* van *Guriel* en *Georgie*.

Dat de vliet *Koddors*, d'aeloude *Korax* zy, blijkt hier aen: dewijl hy, volgens d'ouden, *Kolchos* aen die zijde tot een scheit-pael is.

Meiren. Aen veel en verscheide oorden in *Mengrelie*, heeftmen meiren: inzonderheit op de vlakten. De aerde weergalmt in het te paert rijden daer over: als of zy onder hol was: tot geen klein bewijs van gemeinschap der *Kaspische* met de Zwarte zee. Voegh hier by datmen in deze twee zeen het zelfste slag van visschen vind: want men vangt veel steur in de zwarte, en ook in *Kaspische* zee.

Steurvangst. Aen de monden vanden stroom *Faso* en *Enguria* word veel steur gevangen, te weten, van grasmaend af tot in oogstmaend. Daer is driederlei slag bekent: een *Zutki* genaemt, die nooit meer als de vijftig pont weegt. Deze is beter van smaek, dan d'andere: en word dit slag aen den koning gebragt, en in de spijs-kamers geleid.

Volgens den Jesuit *Archange Lamberti*, is waer, het geen *Aldrovand* schrijft, dat deze visch niet eet van het geen men andere visschen toewerpt, en van de slik leeft, die hy lekt, en dezelve vergadert langs d'oevers in de plaetse, daer zy haer bevint: desgelijx bijt zy niet aen den angel: en kan niet dan met netten gevangen worden.

Het tweede slag is *Angiakia* genaemt, en verschilt niet veel van het eerste: behalve in 't hooft: 't vleesch valt zoo goet niet, en is de visch veel groter. 't Derde slag, *Poronci* genaemt, is noch groter, en bywijl, als een buffel. De visch is zoo lekker niet, als die van d'andere. Zy snijden deze visschen aen moten van twee palmen groot, die zy zouten, en in de zon drogen. Deze moten worden *Moroni* genoemt.

Van d'eyeren van deze driederlei steur wordt *Kawiaar* of *Kawial* gemaekt. Zy besprengen de zelve met zout, na die in een houten vat gedaen te hebben: zettenze dan in de zon, en roerenze dikwils des daegs om: en doenze, na dat zy een weinig lichaems aengenomen hebben, in andere vaten over.

De kleine steur, *Zutki* geheeten, geeft meer eyeren, als d'andere. Men smijt niet van deze visch weg, dan kleine platte graten, die op de huit zitten. Zy heeft geen graten, maer in plaets van die een tenger krakebeen van een vinger dik, die van het hooft tot aen het eind der steert strekt, en zijn gansch lichaem ondersteunt.

Wanneer men de steur aen stukken snijt, en dit krakebeen daer uit doet, strekt de zelve haer als een darm uit. Daer na droogtmenze in de zon, en verstrekt den Rooms-gezinden een lekkere spijze in de Vasten. Van den buik der steur word de lijm gemaekt, die men visch-lijm heet. De visschers hebben zekere teekenen, om den tijt van deze visschery te kennen: welk zy oordeelen uit de holligheid des waters van dezen stroom.

De steur tracht na het versch water van deze stroomen, dat uit het smelten der sneeuw in de zelve stort, en verlaet andere plaetsen in zee, om het zelve in dezen stroom te komen zoeken. Men zietze dikwils tot de hoogte van vijf of zes voet uit het water springen: welker getal, zoo groot is, den visschers tot een teeken van een goede vangst is.

De steur word in dezer wijze gevischt. Ieder visscher heeft een schuit, en een net, zoo lang als de schuit, van ontrent veertig palmen. In den mond van den stroom, laet men het net, met steenen daer aen gebonden, op den grond zakken, die 't weg slepen beletten. De twee einden van het net zijn vast gehecht aen twee koorden, die twee man houden: d'een

voor,

voor, en d'ander achter aen de schuit. Wanneer zy de steur in 't net voelen, halen zy gezwint het onderste deel, door middel van deze twee koorden, op, en trekken de visch in de schuit: dan slaen zy haer een tou om de hals, en werpen haer weer in zee, en houdenze een langen wijle, dus vast gemaekt, in 't leven.

Men vischt'er noch een andere visch, *Suia* genaemt, en by de Turken *Kalkan Baluch*, dat 's gezeit, *Beukelaervisch*: want zy heeft de gestalte van een beukelaer, en is bedekt met kleine schubben: heeft twee oogen aen een zelve zijde, van kleure uit den graeuwen: aen d'andere zijde is zy byna gansch blank.

Men vangt dit slagh van visschen in volle zee, met netten van niet over een manslengte breet: hoewel zeer lang: die men laet zakken tot op den grond, daer deze visch aest. Deze visschery duurt van Winter tot Grasmaend.

Men heeft 'er noch een andere visch, en van tweederlei slagh, d'een *Tecalo* by d'Italiaenen genaemt, en de andere kleinder *Kokoba*. Zy word des winters gevangen. Daer zijn noch veel andere kleine visschen: maer zeer gemein.

Bywijle zietmen, in deze zee zeer veel haering: en hoe grooter meenigte, hoe rijker steuren-vangst men daer uit te vooren spelt: gelijk uit weinig, een slechte.

Des jaers zestienhonderd twee en veertig had de zee een groote meenigte tusschen *Trebezonde* en het Land der *Abkassen* opgeworpen: en was het strand tot de hoogre van drie palmen, als een dijk daer mee bedekt.

Daer zijn ook oesters: maer de visschers smijtenze weer in zee, wanneer zy die in hunne netten krijgen. Eenige zoorten hebben bywijle rosse Peerlen van binnen: van gelijken als *Plinius* schrijft in de *Bosphorus*, van *Tracie* gesien te hebben.

De stroomen hebben overvloet van Voorn.

Men heeft'er tweederley slagh van Voorn: het een wort genoemt *Kalmakka*, is over klein: en 't ander groot en *Aragoli* geheten. De kleine werden ook in de Noordtse zee gevangen: maer de grootste alleenlijk in de stroomen.

In de stroomen en aen den oever der Zee zijn ook *Bevers*: 't welk strijt tegen het gevoelen van *Aristoteles*: die wil, dat geen dier met vier voeten in zee zou leven.

Men heeft 'er ook allerley soort van wilt-braed: maer inzonderheid Fesanten. Dees vogel ontleent zijnen naem van den stroom *Fasis*, aen wiens boorden men den zelven vint: hoewel ook door het geheel overig land van *Mengrelie*. Van hier, zoo men *Martiael* mag geloven, bragten de *Argonauten* die in Griekenland over. Men vangtze met gieren.

Men heeft in *Mengrelie* gene veldhoenders: niet tegenstaende in het na-by-gelegen *Georgie* groote meenigte: want zy in *Mengrelie* niet zouden kunnen blijven, ter oorzake van de groote meenigte der roof-vogels, die van allerlei slag in de na-by-gelegen bergen van *Kaukasus* uitgebroeit worden. Misschien ook dat de Hemel zelf, die de luiden van dit land tot roverye drijft, de zelfste indrukkingen op de vogelen heeft gemaekt.

Men heeft'er allerlei slag van roofvogels, maer inzonderheit sperwers, die zy gewonelijk in acht dagen ter jacht afrechten: als wanneer zy hen quakkels laten roven.

Een iegelijk heeft sperwers in den quakkel-tijd, en in den aenvang van den winter: en om d'onkosten niet te doen van hen te voeden, geven zy hen vryheit van over al los te vliegen, en hunne spijze te zoeken. Onder verscheiden slag van valken, die zy houden, zijn de witste meerder geacht, dan d'andere. Maer de Vorst des lands magh die alleen hebben. D'andere zijn eenen ieder geoorloft te houden.

De Aerenden zijn'er zeer gemeen: zy vangen die alleenlijk, om de vleugelen te hebben: want deze alleen dienen hen om op het einde van hunne zeer lange pijlen te zetten. Door de nabyheid des lands aen den oever der

der zee en de meenigte, zietmen daer dikwils veel nieu ſlag van vogelen. De Vorſt is'er zeer nieusgierig en naukeurig op. Hy heeft vogelaers aen verſcheide oorden, om die te vangen: en een fraeie vogel-kooi doen maken, met water in 't midden: daer men de zelzaemſte vogelen, en van allerlei ſlag in zet.

Wanneer de Vorſt t'eener tijde in den raed vergadert was met de voornaemſte ſtanden des lands, quam men hem zeggen, hoe een boven gemeene vogel verſchenen was. Hy liet den raed ſcheiden, en ſteeg te peerd, ter vangſt van dien vogel: en na die gevangen en aen de ganſche vergadering vertoont te hebben, beval hy dien in de vogel-kooi te zetten.

Geen man zoo arm in *Mengrelie* of heeft een peert: want het koſt hem niet t'onderhouden. Eenige edelluiden onderhouden twee hondert: de Vorſt zelf twee duizent. Men brengt hen allen jaers te velde.

Men beſlaet hen niet, dan in tijt van oorlog: anders zou in dit plat land en daer gene ſtenen zijn, deze zorgvuldigheit onnodig zijn.

De ſchapen teelen'er niet ſeer voort, ter oorzake van de vochtigheit des lands. De wol is zeer fijn.

Men vint onder het gebergte luipaerden: welker vellen zy zeer hoog achten, tot harnaſſen voor hunne peerden.

In 't gebergte hout ook zeker dier, half geit, half hert: met hair bruinder, dan dat van een hert: tegen wien het in groote op mag: maer heeft hoornen gelijk die van een geit, en achter over gekromt: is van verruwe, tuſſchen zwart en aſch verwig, en over de drie palmen lang. Het vleeſch van dit dier is zeer lekker, en word hoger geacht, dan dat van een hert: daer zijn'er ook in *Circaſſie*.

Men heeft'er daer en boven allerley ſlag van wilde beeſten, die in *Europe* zijn, en veel beeren: zelfs ook witte, en inzonderheit op den berg *Cyaïs*, ſchoon hy van d'andere afgeſcheiden is, en daer geen ſneeu op valt. Dies men deze witte beeren voor een ſlag van byzondere beeren zou mogen houden. Ook en komt de witheit niet van 't ſneeu, naerdien men op den berg *Kaukaſus*, die altijt met ſneeu bedekt is, zulk ſlag van beeren niet vind.

Op de grenſen der *Abkaſſiers* zeitmen wilde buffels houden en veel wolven, die de troepen der peerden geduuriglijk zouden vernielen: indien deze de ſnoodheit niet hadden van zich in malkandere te ſluiten, tot beſcherming, hunne veulens in 't midden te ſtellen, en hen de ruch toe te keeren.

De wolven, niet kunnende met opentlijk geweld op hen aen komen, verſchuilen zich in de ruigte, om hen aen te taſten: vallen de genen aen, die van den troep afwijken, wurgenze en komen hen des nachts eeten.

Men heeft'er geen voſſen; maer wel een dier *Tourra* geheten, dat hem gelijkt, hoewel het weinig groter is, met rou hair. Zy ſcholen by troepen te zamen, maken tegen den avont een gekrijs, en den ganſchen nacht door, zeer gelijk met de ſtem van eenen menſch. Zy doen ook meer ſchaede, als de voſſchen, en nemen den luiden, die op 't veld ſlapen, ſchoenen en leerzen weg.

Het land is rijk van allerlei vruchten. Gewaſſen.

Aen den oever des ſtrooms *Faſis* groeit zoet-hout: hoewel met gene dikke wortels.

De kruiden, die hier te lande welriekend zijn, hebben het daer te lande niet: ter oorzake van haere grote vochtigheit. Onder andere moeskruiden wort'er zeer veel kool geplant: eenige hebben een ſtronk van twee pond zwaer. Zy bewaren die ook tegen de Vaſten, kokenze in vleeſch-zop: doenze daerna met een weinigh zout en welriekende kruiden in een wijn-pijp, en gieten'er water boven op: dat in minder dan een maend, zoo ſterk als eek word. Dit is een gemeen eeten voor arme luiden.

Daer zijn *Andoren*, of plane-bomen: maer weinig. Veel *Meliſſe* of *Confieli de Grein* groeit'er.

Daer valt de beſte honigh van de werelt, uit oorzake van de groote meenig-

meenigte van de *Konfieli de grein*; niet tegenstaende *Strabo* en eenige aeloude Schryvers de honigh van *Kolchis* voor d'ongezontste, en die de herssenen zou doen omdraeien, uitgekreten hebben.

Daer is noch een andere zeer witte en herde hoonig, als zuiker. Deze kleeft niet aen de handen, wanneer men die handelt. Zijn kleure misschien heeft reden aen *Plinius* gegeven, die zeid, dat witte honig-beyen by de *Pontus Euxinus* of Zwarte zee gevonden worden: daer nochtans de inwoonders ten tegendeele bevestigen, dat de byen, die de honig maken, geel zijn, gelijk d'andere: maer deze kleur ontstaet uit de groote meenigte van dau, die daer te lande valt: en uit de welke de byen de zelve trekken. De witte honig is daer te lande zeer gewilt: maer wort niet gebragt na *Konstantinopolen*, gelijk de gemeene: want de witte honig vergadert men in den winter-tijt: als wanneer men geenen handel op die plaetse heeft: zijnde de zee te dien tijde gesllooten.

Zy doen ook by wijle de honig in de schorsen of schellen van bittere citrullen: waer uit misschien *Strabo* gelegentheit genomen heeft, daer van aldus te schryven. Ook is waer, dat de honig, die op de bergen vergadert wort, in den tijt, wanneer de laurier bloeit, den geenen doet braken, die de zelve nuttigen: zulx de landluiden, by gebrek van ander geneesmiddel, zich daer van dienen, om zich t'ontlasten.

Met groote waerschijnelijkheid word gelooft, dat men gout en zilver op den berg *Kaukasus*, ontrent dit gewest heeft: maer d'inwoonders houden de zake verborgen, om den Turken geene aenloksselen te geven.

Men krijgt noch hedendaegs veel gouts dicht by de stad *Aradan*, in het Landschap, dat eertijts stont onder den Vorst *Artabegi*. Daer is ook *Antimonie* of spies-glas. Men zeid de Vorst van *Imereti* in zijne staten aen mijnen doet arbeiden: maer het werk zeer heimelijk houd: ja heeft eenen van zijne onderzaten van *Dadian*, die een proef van gout en zilver uit de mijnen van *Odisci*, na *Konstantinopolen* had gebragt, op zijne wederkomste d'eene hand en voet doen afhouwen, tot straffe van dit heimelijk verstant met den Turk. Ook is een gout-mijn in de bergen des bisdoms van *Kavis*.

Onder de bergen van *Imereti* zijn yzer-mijnen: en vele volken doen niet anders, dan daer in werken: ook zijn'er te *Odisci*: maer willen desgelijk dezen rijkdom des land aen hunne gebuuren niet openbaren.

De Mengreliers zijn vierderlei.

De *Mengreliers* zijn verdeelt in *Ginasca*, dat zijn hooge of getijtelde edele heeren: in *Ginandi*, of edelen: in *Sakkurs*, of rijken: en in *Moinalli*, of 't gemeene volk of graeu.

Geen andere, dan de *Ginasca*, kunnen de edelen tot hunnen dienst hebben. De gewonelijke edelen of *Ginandi*, dienen zich van de *Sakkurs* en *Moinalli*. Daer is geene aenzienelijke Adeldom, dan deze. De Vorst zelf maekt dikwils verbond met hen in hun huis.

Niemand kan boven zijne rang geraken, onder den welken hy geboren is. Die in de laetsten rang des graeuws geboren is, kan daer niet uitkomen, schoon hy ook de rijkste van het geheel land was.

De *Ginasca* of heeren bekleden de zelfste ampten, als de Vorst: maer niet in gelijken getale.

De *Sakkurs* of rijken dienen den Edelen: maken hen een hof, volgen hen te peert op hunne reize, en ten oorlog en in andere bezigheden.

De *Monalli* of de gemeene man, of graeu dragen voor d'edelen hout, volgen hen te voet, en torsen hun reistuig op de schouderen achter na, waer zy reizen. Behalve deze onbeloonelijke diensten, moeten zy hen noch onthalen: eenigen twee, andere driemael des jaers, na de meenigte der landen, die zy van hen bezitten. De rijksten moeten een Koe tot erkentenis geven, met een korf, geladen met gerst, broot, wijn en gevogelt. Daer en boven moeten zy alle vreemdelingen herbergen, die d'Edelluiden hen toezenden, en t'allen tijden zelfs by hen ont-

onfangen, wanneer de begeerte hen drijft derwaerts te gaen. Zy zijn volkomen rechters van leven en dood hunner onderzaten.

Wanneer een geslacht is uitgestorven, erven zy de goederen, en by wijle, wanneer het gekomen is op eenen persoon, dien verkoopen zy aen den Turk, tot hunnen voordeel. Dies bestaen hunne grootste rijkdommen in veel slaven te hebben: en worden die gene voor de rijkste van alle gehouden, die zo veel onderzaten hebben, als die hen allen daegs al het geen kunnen verschaffen, dat hen tot onderhoud van hun huis van noden is.

Landbouw. Al de *Mengreliers* leggen zich op de Landbouwery, des te meer met reden, naer dien zy van buiten geene graenen in krijgen.

De grootste arbeid na het koren gezaeit is, bestaet in het uitwieden, om te beletten, dat het gewas niet verstikke. Het groeit'er in grooten overvloed, ter oorzaeke van de vochtigheit des lands. Het gantsch velt krielt ten dien einde van arbeiders. De arbeid is zeer groot, ter oorzake van de hitte: maer die wordt verlicht door het goe cier maken, dat den meesters den arbeiders aendoen, en door het zingen van zekere aerdige deuntjes. En gelijk in het danzen de treden op den toon passen: alzoo passen ook in deze gezangen hunne stemmen op de slagen, die zy geven. In een troep van veertig menschen, kiest men twee uit, die deze Boeremuzijk slaen. De Meesters van de Muzijk krijgen dubbelde spijze.

Na de arbeid des daegs ge-eindigt is, gaen zy aen een tou al zingende na het huis van den gene, die hen in 't werk heeft: daer men voor hen een groote maeltijdt aenrecht, en Wijn te drinken geeft. En om geen gebrek ten dien tijde van Wijn te hebben, zoo wijden zy in den Wijn-oogst eenige tonnen van hunnen besten Wijn aen *Sint Georg*, met belofren van dien niet aen te raken, dan op het Feest van *Sinte Pieter* en *Sinte Paulus*: welk is den tijdt van dezen arbeid. Niemand derft den zelven aenraken; want de Priesters maken hen wijs, dat het breken van dezen eed, de dood zou zijn. Wanneer deze dag gekomen is, brengen zy eenen van hunne Priesters, gekleet in Priesterlijk gewaet, in de wijn-kelder, die eenige gebeden over de wijn slaekt: de ton op steekt, en een kan vol na de Kerke van *Sint Georg* zend.

Te vooren, eer Vorst *Dadian* den Koophandel der Armeniers in zijn land getrokken had, was'er geen Munte. Ook dient zy heden 's daegs niet, dan om de verruilingen te vergelijken, die zy met hunne Koopmanschappen doen. Munte.

Deez' Vorst heeft in zijne Staten, tot zijn groot gewin en voordeel, een Munte doen slaen, met Arabische merken, gelijk de gene die gang in *Persie* heeft, en *Abassi* genoemt wort; hoewel de inwoonders meer van Spaensche Realen en vreemde Munte houden.

De Munte of 't gelt is hen des te minder nodig, naer dien geen mensch zoo arm is, of trekt van zijn tuin of beesten, het geen hem tot zijn onderhoud van noden is. Wat belangt d'andere behoeften, die krijgen zy door verruiling met de Turken, of op de Land-merkten. De grootste merkt is in Herfst-maent, die men voor de Roomsgezinde Kerke van *Cipourias* houd: de andere in de Kerk van *Sint Georg*, op de dagen van de plechtelijkheit des os.

De Turken brengen van *Konstantinopelen* tapijten, bedde-kleden, stoelen, bogen, pijlen, laken, yzer, koper, wol, katoene kleeden, zout, &c. en slepen weder te rug honig, vlasch, garen, ossen-tanden, zabels, bever-vellen, Slaven, en Palmen-hout. Zy winnnen zeer veel op dit hout, en voor de waerde van vier hondert goude kroonen zout, dat zy in 't landt brengen, krijgen zy over de vijf duizent kroonen in hout.

De Heeren verkoopen dikwils hunne onderdanen tot slaven. Wanneer t'eener tijde een van deze Heeren iet van de Turksche Koopluiden wilde hebben, en zy daer voor tien slaven begeerden, deed dees, om hen des te lichter te krijgen; want de zaek was

reeds

reeds ruchtbaer in 't land, en niemand derfde in dien tijdt voor hem verschijnen,) de geestelijken te kennen geven en aenzeggen, dat hy een plechtelijke misse wilde houden : waer na hy hen wel onthalen sou. Daer quamen twaelf priesters. Hy deê de kerke sluiten, en, na de misse gehoort te hebben, het hair van 't hooft en hun lange baert afscheeren, en gaf hen den Turken over. Ja de mannen verkoopen de vrouwen aen de Turken, uit enkel quaet vermoeden. De Heer der plaetse trekt een derden deel van den prijs des koops. d'Ouders van de vrouw strijken het ander deel, en de man de rest. Zeker edelman, om een Turks peert te hebben, dat hem wel aenstond, heeft zijn eigen moeder daer tegen in ruiling gegeven.

Huizen. De Mengreliers, die het voor een gelukzaligheid houden, na hunne welgevallen van woon-plaetse te veranderen, na de wijze der Tartars, doen niet gaerne onkosten aen hunne gebouwen; hoewel zy alle bequame stoffen hebben, om zeer prachtige gebouwen te maken, inzonderheid zekeren witten steen, gelijk die van *Maltha*, die ook met allerlei slag van cieraedje kan bewrogt worden.

De gewoonelijke huizen zijn niet verdeilt in vertrekken : maer bestaen in een groote zael : in welke de meesters, knechten, mannen en vrouwen te zamen leven, zonder van malkanderen gescheiden te zijn.

Men heeft altijdt des winters in 't midden der zale vuur. De muuren zijn van hout, en het dak van stroo : waerom zy den brand zeer onderwarig zijn. Deze zalen zijn berookt en donker : want zy geen ander licht hebben, dan dat door de deure komt. Zy verlaten, zonder eenige ongeneuchte, deze huizen, zoo dikwils als zy van plaetse willen veranderen.

Des winters begeven zy zich in bosschen, die hen voor de wint beschutten, en nemen daer hun vermaek in de jacht.

Des zomers zoeken zy hun verblijf op de heuvelen : en kiezen in de middelmatige saizoenen de plaetsen, daer zy hun vermaek van het een en 't ander der twee saizoenen kunnen nemen : maer wijken altijd verre van den oever der zee af, uit oorzake van de quade lucht dier plaetsen, en uit vreze voor de zeeroovers.

Ieder huis der edelen heeft gewoonelijken een velt voor zich, omringt met een gracht en tuin, daer men boomen plant, om der schaduwe halve. Rontom dit velt worden lootzen of huizen opgeslagen, op eenige wijte van elkandere, uit vreze voor brand. De naeste aen den ingang van het velt word *Ochos* genoemt, daer zy de vreemdelingen ontfangen. Daer na volgen d'andere, die geschikt zijn of tot wijn-kelders of kleer-huizen : welke laeste sterker zijn, als d'andere, en gemaekt in vorm van een toorn. Zijnde al deze vertrekken in dezer wijze rontom de tuin, die het veld omringt, opgerecht, bouwtmen een kapel in 't midden van het velt, om niet te behoeven verre na de misse te gaen. Tot groot voordeel en gemak is hen deze wijze van wooningen, zoo verre van elkandere.

Het gemeen volk is zeer arm, en draegt slechts een wolle lap laken om 't lijf, die hen van den gordel tot op de knien komt. *Dragt.*

Luiden van staet kleeden zich in uitheemsche stoffen: maer hebben aen hunnen gordel, dien zy met zilvere platen bedekt dragen, behalve een degen, allerlei dingen, die hen op reize van noode zijn, als een mesch, een slijp-steentje, een strijk-leer, breet drie vingeren en lang een halve elle, een vuurslag, een klein zakje vol zout, een ander vol peper en andere speceryen, tot een klein waschkeersje toe.

De hemden zijn aen den hals en beneden met gout doorwrocht, en hangen, om het zelve te zien, buiten de kouzen : ook is het bovenkleet kort 'er, dan de hemden. By groote koude trekken zy een dubbelde gevoerde rok aen : de bonetten of mutsen loopen boven spits toe.

Het gebruik van Europische hoeden houden zy voor zeer gemakkelijk: maer alzoo niemant daer te lande dezelve heeft kunnen na maken, hebben eenigen die van teenen gevlochten, en met gewascht doek bedekt: andere hebben die gemaekt van laken, met kardoes van binnen: ja eenigen van schrijn-werk. Dese hoeden zetten sy boven op de bonetten of mutsen, en dienden zich daer van nooit, als in tijd van regen, of tegen de hitte der zonne.

Spaerzaemheid op gastmalen. d'Armoede des lands, en niet de deugt en spaerzaemheid der landzaten heeft allerlei overdaet op de gastmalen afgeschaft: dies niet tegenstaende bedrijven zy evenwel noch overmaet met 't geen zy hebben. Zy maken de gekookte geerst, na dat zy eerst in een mortier gestampt, daerna gepelt en gewossen is, tot een weke deeg, en zetten die den gasten op een schup voor. Deze deeg is hen in plaets van broot, dat zeer zelden by hen gebruikt word. Op groote gastmalen braetmen geheele ossen, verkens en schapen, die zy op burryen op-schaffen. Het gekookte of gebraet gevogelt brengtmen geheel aen 't spit, aen den ingang der plaetse, daer men eeten zal.

Men dischte eerst de *Gomo* of geerst op. Dien deze zorge aenbevoolen is, loopt van het een eind der tafel tot het ander, met een schup, en dient een ieder daer van voor. Daer na geeft men aen d'aenzienelijkste de fijnste geerst, op een klein speentje: midlerwijle de kok het gebraden in stukken deilt. Altijt geeft men aen den voornaemsten persoon de schouder of voorbout.

Men zet geene stoelen: en zoo men een houte plank of tafel voor hen zet, die verstrekt ook voor eene schotel: want men snijt daer de spijze op. Wanneer zy natte of weke spijze hebben op te disschen, maken zy een gat in de geerste koek, en doen het in deze holligheid. In plaets van een tafel-laken spreit men voor den Vorst des lands een leer van dertig of vier en dertig palmen lang, dat door zijn vuil en morsigheid een walging in 't zien geeft.

Gelijk deze luiden hun gansch leven in 't veld overbrengen, alzoo hebben zy geen gemeender oefening of hanteering, als de jacht. Ieder een schept zijn vermaek daer in. En 't is een spreek-woord daer te lande onder hen: dat 's menschen gelukzaligheid bestaet in een peert, een goeden hond en treffelijken valk te hebben. De Vorst recht plechtelijke jachten aen, daer al de Grooten des lands op genoot worden. Maer die Vorst *Dadian* het allermeest beminde, geschiede in den spring-tijt der herten. Men ging dan in de dichtste bosschen, ter plaetse, daer zy hen vernamen, en schooten hen met pijlen. In den rou-tijt over zijne vrouw, wanneer d'onlusten hem beletten, dit vermaek te nemen, ging hy na de plaetse, daer hy het geluit, dat de herten maken, kon hooren, om zich te troosten met dien toon in zijne quellaedje. *Hantering.*

Onder andere spelen en oefeningen hebben zy een spel met de bal te peert. De speelders staen gerangt. Die aen 't hoogh eind staet, werpt de bal in de lucht: die hem volgen, trachten de zelve averrechts hands een slag met een ranket van vier of vijf palmen lang te geven. De laeste, die de bal krijgt, smijt de zelve aen 't voor-eind van 't garen, en begint het spel weer.

Alle de zwarigheid enkoste van hunne huwelijken te plegen, bestaet in geschenken, die men verplicht is aen d'ouders van de dochter te geven. Voor eenige jaren wierd een houwelijk gepleegt van den Vorst van *Odisci*, met de dochter van den Vorst van *Cirkassie*, geheten *Casciach Mepe*. De Vorst van *Cirkassie* eischte voor sijne dochter hondert slaven, beladen met allerlei lakenen en tapijten: hondert koeien, hondert ossen en hondert peerden.

Wanneer de toekomende bruidegom zijn liefste of bruid gaet zien, is hy gehouden wijn en een os te brengen: daer d'ouders goe ciere meê maken. Op den dag van de bruiloft, zoo de bisschop of preker zich daer niet tegenwoordig bevind, om die te vieren, gaen zy in hunne kelders, een plaets, die niet minder by deze volken ge-

ge-eert is, als de kerken. De priester houd twee kroonen of kranzen, en, met d'eene op het hooft van den bruidegom te zetten, zeid: *N. N. zy gekroont, de dienaer Godes, voor de dienaresse N. Godes.* d'Andere zet hy op 't hooft van de bruit, en zeid: *De dienares van God, N. N. zy gekroont voor haeren dienaer Godes, N.* Daer na neemt hy een glas met wijn en bied het den bruidegom aen. De peter midlerwijle houd de kroonen, en, na dat zy gedronken hebben, snijd hen de draet af, die hunne kleeren vast hechte. En dit is de gansche vorm en toestel van hunne houwelijken, zonder van de bewilliging der getrouwden gesproken wort.

Rou en lijkstaetsie der dooden.

Wanneer een van hunne ouders of vrienden op sterven leid, en aen het zieltogen is, neemt men hem, door een Barbaersche liefde, het kussen onder 't hoofd weg, en al het geen hem kan ondersteunen, en laet het in dezer wijze hangen: zulx de kranke lichtelijk komt te verstikken. Dan bekrabt een ieder van den huize zijn aengezicht, trekt het hair uit den hoofde.

Wanneer dit getier zonder eenige wanschikkelijkheit geeindigt is, bereiden zy zich in dezer wijze, tot huilen, met meer geschiktheit: De bloedverwanten, zelfs in den eersten graed, trekken de kleeren uit, en verschijnen naekt tot aen den gordel. De schaere verdeilt zich in twee ryen, die op elkandere passen, met dikwils het woord *Ohi*, *Ohi* te herhalen. Geduurende den rou-tijd, die by wijlen drie jaren duurt, dragen alle die van den huize rou-teekenen. De Bisschop doet een plechtelijke misse voor den overleden, tot zijn groot voordeel, en krijgt by wijle vijf hondert goude kronen. En gelijk de Koning van het beroven der Bisschoppen, na hunne doot, groote winsten trekt, zoo is 'er hem ook ten hoogsten aen gelegen de hant aen deze plechtelijkheden te houden. Na de misse geeft men aen den Bisschop een gastmael, en deilt fraeie kleederen aen alle de geestelijken uit, die de staetsie hebben by gewoont. De grootste onkosten, die deze luiden doen, geschied in deze voorvallen: want zy klimt zeer hoog op. Men nodigt den Prins of Vorst des Lands, om den overleden te komen beweenen: men stelt, onder een paveljoen, zijne honden: onder een ander, zijn peert, en recht een derde voor zijne degen op, en alzoo voor andere dingen, daer hy zich van dient. De Prins, met naekten lijve tot aen den gordel, en blooie voeten, valt op zijne knien, onder ieder van zijne paveljoenen: geeft zich eenige slagen in 't gesicht, schreit, doet gebeden, en vind eindelijk een groote gastmael ten huize van den geene, die hem genoodigt heeft, en een geschenk, om deze staetsie t'eindigen.

Des daegs na Paesche, is de dagh des overledenen: dan brengen zy na de grafsteden der overledenen spijze: zetten aldaer een kas, bedekt met bloemen en ontsteke wasch keersen. De priester zegent de spijze, die zy daer na brengen onder de schaduwe van hooge boomen, die voor de kerke staen. Ieder geslacht geeft het zijn. De rest van den dag brengt men over met aen elkanderen te toonen het beste, 't geen zy hebben. Dit goed cier maken is, huns bedunkens, van groote verdiensten, en strekt tot zoene van de zielen der overleden magen.

Artzenye.

Geen land ter wereld, daer de artzen beter onthaelt en ontfangen worden. Zy waerdeeren inzonderheid d'Italiaensche en Françoische artzen. En wanneer zy dier eenen krijgen, wenden zy alle mogelijke middelen aen, om hem te doen trouwen en in 't land te houden. Wat de hunnen belangt: zy hebben geen andere artzen, als sekere vrouwen, die door ervarentheid geleert hebben, het geen zy van de genees-middelen weten. Zy geven geen ander voedsel aen de kranken, als gepelde en gestampte geerst, gemengt met eenige bladen van Koriander en eenige druppelen wijns. In de grootste koortsen bedekken zy het lichaem met willige bladen. Nooit verwekken zy kamergang: maer die zulx tot voorbehoeding begeeren, dien geven zy zap van *Tithimal* of duivels-melk in. Zy dienen zich ook van Rhabarbar,

ber, in 't een of ander nat geweikt, tegen de koortse. Die slechts veel kamer-gang makende genees-middelen hebben, kunnen daer te lande voor groote artzen door gaen.

Wat aengaet de koortzen: zy hebben van de Abkassiers dit genees-middel geleert. Zy zetten den gene, die de koortse heeft, in 't koutste water van 't geheel land, en laten hem een lange wijle door twee mannen daer in houden: welk zy voor een byzonder genees-middel tegen deze quaele houden.

Krijgshandel. Alle de *Mengreliers* gaen ten oorloge. De Vorst, niet tegenstaende het land klein is, kan lichtelijk dertig-duizent man op de been brengen. Gewoonelijk verschaffen alle dertig huizen eenen man. Maer al de Adel is verplicht den Vorst te volgen.

En gelijk deze volken zeer genegen zijn ten oorlog, zoo voeren zy daer in al het beste meê, dat zy hebben. Des nachts doen zy gewonelijk gene aenslagen; maer word die met vrolijkheden en gastmalen by hen vergebragt.

By Maneschijn en des avonds, slaen zy op trommelen, die op Persiaensch van koper gemaekt zijn, gelijk schalmeien. Zy hebben ook rechte Trompetten van vijf voet lang: stellen altijdt twee te zamen, die op elkandere schikken, en een geluit geven, meer gevaerlijk dan aengenaem.

Die van den Vorst *Dadian* klinken eerst: daer na die van den Vorst *Guriel*: daer na die van *Lipardian*, de voornaemste van *Odisci*: en alzoo de andere, na den rang van hunne meesters. Maer wanneer deze troepen die van den Vorst van *Imeriti* ontmoeten, uyt oorzake zijne voorzaten meesters van die van *Dadian* zijn geweest, zoo bewijst hy hem deze eerbiedigheid van de zijne niet te laten hooren, dan in de tweede plaetse.

De *Mengreliers* houden gene orde noch tucht in hunne veldslagen. Ieder kent zijn vyant: en 't gevecht is in een vierendeel uurs geeindigt. Dies niet te min bevechten zy alle daegs gedenkwaerdige zegens, op de onderzaten van den Vorst van *Imereti* of *Basciaciuk*; hoewel de natuur, met hen de sterkste en welgemaektste volken van de werelt te maken, hen schijnt geschapen te hebben, om met voordagt hen meester van hen te maken. De Prins van *Imereti* is altijd op zijn bescherming, en vertrekt zich, wanneer de *Dadian* in zijne staten valt, na de stad van *Kottatis*, en beveelt zijne onderdanen zich in 't gebergte te vertrekken. *Dadian* heeft getracht, in deze laetste tijden, zich meester van hem te maken: en deê derwaerts zijn geschut voeren: maer aengezien hy geen volk had, dat het wist te bestieren, was hy genootzaekt van 't beleg op te breken.

Juffers, zoo wel als de mannen, rijden te Peert op reize, met een spitse hoet van laken, en met zabels gevoert op 't hooft, en met byzondere en geborduurde leersjes aen de voeten. Achter aen volgt een stoet van alle de staet-juffers, zeer vaerdig en prachtig na 's lants wijze uitgestreken. Een knecht draegt een voetbank, bekleet met fluweel, en gestoffeert met zilver, tot haeren dienst, in 't op en afklimmen. Wanneer het hofgezin op weg is, niet fraeier is te zien, als deze verscheide troepen der staet-juffers, die de Vorstin volgen.

Zy zijn zeer vriendelijk en heusch tegen den reizers. De grootste Heeren houden zich verplicht te zijn, de genen te dienen, die hunne hulpe in deze voorvallen van noode hebben. *Heusheit der Mengreliers.* In het groeten, leggen zy de knien op d'aerde, d'een voor d'ander. Die hen eenige goede tydingen brengen, geven zy een lepel vol zuiker: de Vorst zelf steekt de zelve met zijne eigen hand in den mond van zijne lopers. Daer en boven treed de loper, in het naderen tot hem, op een tapijt van fluweel, die men uit-gespreid heeft, om hem t'ontfangen.

Bestiering. Het gewest van *Mengrelie* word heden 's daeghs bestiert door eenen Koning of opperhoofdigen Vorst, met den tytel van *Chesilpes Dadian*: *Chesilpes* betekent Koning: en *Dadian* is de naem van zijnen stam. Hy is een der magtigste Vorsten van deze gewesten: en niet herkomstigh van de

Ko-

Koningen van *Georgie* : maer van eenen van zijne bevelhebbers of dienaren, die het gedeelte van dezen ſtaet in bezit nam, daer hy *Eriſtave* of ſtedehouder van was.

Lamberti. d'Aeloude Koningen van *Georgie* hadden hun verblijf-plaetſe in de ſtad *Kottatis*, en beſtierden hunne ſtaten door deze *Eriſtaves*. d'Aenzienelijkſte van allen was *d'Eriſtave* van *Odiſci* of *Kolchis*, genaemt *Dadian*. Een van deze Koningen van *Georgie*, die toen het geheel land bezaten, welk is tuſſchen de Kaſpiſche en Zwarte zee, tot aen den berg *Taurus* en *Arzerum*, en noordwaerts tot aen *Kaffa*, verdeilde zijne ſtaten onder zijne veel kinderen, behoudende niets voor hem, dan de Landſchapppen van *Baſciaciuk* of *Imereti*, *Odiſci*, *Samſche* en *Guriel* : die hy ook door zijne *Eriſtaves* liet beſtieren.

De Turk aen d'eene zijde, bewuſt van zijne zwakheid, veroverde de ſtad *Teflis*, acht dag-reizens van *Arzerum*. De *Pers* maekte hem *Tauris* afhandig en dit ganſch gedeelte van zijn Rijk, welk leid tuſſchen *Tauris* en *Gagueti*. Zijnde dezen ſtaet aldus beſnoeit, bevonden zich de *Eriſtaves* of Landvoogden van d'andere Landſchappen by na alzoo machtig, als de Koning zelf, en arbeiden ſedert ſterk, om zich by gelegentheit volkomen meeſters van den ſtaet te maken, daer zy ſtedehouders van waeren.

Ten zekeren dage, op den welken al zijne Landvoogden aen zijne tafel waeren, bood de ſchenker op het eind der maeltijt den Koning aen te drinken, en vervolgens d'andere Grooten, na 's lands gewoonte. Uit kracht der welke ook al de geenen, dien de ſchenker drank aengeboden had, hem daer na een geſchenk gaven, ieder na zijnen ſtaet. Na den Koning bood men het glas *Dadian* aen : die, eer hy zijn geſchenk gaf, *Artabeg*, een der genen, die by hem waeren, en voor den uitſteekenſten en mildſten van het hof gehouden wiert, beſtont te vragen: *wat gifte hy den ſchenker dacht te geven. Hondert goude kroonen*, zeide *Artabeg*. Maer *Dadian* maekte zijn geſchenk grooter. Men bood vervolgens 't glas *Artabegh* aen, die aen dezen dienaer geen hondert; maer duizent kroonen beloofde. *Dadian* vond zich hier door beleedigt, en, zonder aenſchou op d'eerbiedigheid ten Koning, viel op *Artabeg*, en ſneet hem zijne baert met de pook af. *Artabeg*, uit ontzag voor den Koning, heeft zijn leet niet willen aen hem wreken : en den Koning zelf derfde niet onderſtaen de baldaet van *Dadian* te ſtraffen : die by na zoo machtig was, als hy zelf in zijne ſtaten.

Maer wanneer een wijle daer na *Dadian* een hert tot in het land van den Landvoogt *Artabeg* vervolgde, grepen d'onderzaten van *Artabeg*, *Dadian*, die hem van den troep afgeraekt vonden, en bragten hem by hunnen Heer, die hem in een hol onder d'aerde deê zetten. Niemant wiſt beter, of *Dadian* was van een ſteilte neerwaerts doot gevallen, en men beweende vaſt zijn doot. Na *Dadian* een wijle in de gevankenis had gezeten, quam *Artabeg* hem vinden. Onder andere onderlinge zamenhandeling, betrouwde *Dadian*, *Artabeg* zijn voornemen, dat hy had van zich meeſter van zijne landvoogdye te maken, en wees hem de gemakkelijkheid aen, om zulx uit te voeren. *Artabeg* openbaerde *Dadian* meê zijn hert, en zeide : hoe hy het zelfſte oogmerk had gehad. Zy ſtelden dan te zamen middelen in 't werk, om zulx uit te voeren : en maekten de luiden van hunne heerſchappyen, die gewoon waeren hen te gehoorzamen, geen zwarigheid hen voor Koningen t'erkennen, die reeds te voore de magt, onder den tytel van *Eriſtaves*, gehad hadden. De Koning zelf was verplicht, om niet de reſt van zijnen ſtaet in de weegſchael te ſtellen, zijne dienaers voor zijne metgezellen t'erkennen : tot zoo verre, dat zijne navolgers verbonden met hem opgerecht hebben: dies niettemin hebben zy den Koning van *Imereti* oorlog aengedaen.

De *Cheſilpes* of Koning, die heden in *Mengrelie* heerſcht, wort genaemt *Leuan Dadian* : is de vijfde Koning van zijnen ſtam, en een zoon van dezen Koning *Munacchiar*, die t'eener tijde

tijde op de jacht zoo plomp verloren tegen eenen ruiter ſtiet, dat zijn peert achter over viel, en hy daer door zijn leven verloor. Koning *Leuan Dadian* was toen zeer jong : en een zijner oomen van vaders zijde, genaemt *Georg Lipardian*, beſtierde het rijk by zijne minderjarigheid.

Dees jonge Koning, *Leuan Dadian*, trouwde naemaels eene dochter van eenen Vorſt der *Abkaſſiers*, uit den geſlachte van *Sciarapſia*, dat zeer by dezen landaert bemind is.

Lipardian, hoewel hoog bejaert, trouwde ook, en nam een jonge juffer ten wijve, genaemt *Dareggian*, uit den huize van *Ciladze*. Dan deze Vorſtin nam meer geneuchte in 't verkeeren met *Dadian*, die met haer gelijk van jaren was, als met *Lipardian* haren man.

Midlerwijle, *Dadian* zijn beſt deed om zijn genegentheit t'haerwaerts te voldoen, boezemde zijn eerſte dienaer of, ſtedehouder van 't hof, genaemt *Paponia*, zich in de gunſt der koninginne. Dit gaf zulk een klank door 't ganſche land, dat *Dadian* haer verliet, volgens de wetten der Griekſche kerke : deed haer de neus afſnyden, en zond haer te ruch voor aen een heir, tot in 't land van haren vader. *Paponia* ſmeet hy in een kerker, onder bewaring van den Vorſt van *Guriel*, zijn neef. *Dadian*, meer verlieft, dan ooit te voore, op de vrouw van zijnen oom, lichte haer uit zijn huis, en deê haer by alle zijne onderzaten voor *Dalboda* of Koninginne erkennen.

Midlerwijle men in het paleis van *Dadian* met allerlei teekenen van vreugde deze bruiloft vierde, hielde *Lipardian* in ſijn huis de lijkſtaeſie van zijne vrouw, als of zy geſtorven was. Hy nam de rou met zijn ganſch hof aen, en weende veertig dagen, volgens de gewoonte des lands. Ieder koos deel in zijne quellaedje : en vond *Lipardian* zich gevolgt van aenzienelijke maghten. Maer onder dit toeruſten, wiert hy met vergif omgebragt, en bleef zijn vrouw Koningin. Ook zou het land in ruſt gebleven zijn, zoo de ſtedehouder *Paponia*, om zich heimelijk aen *Dadian* te wreken, den Vorſt van *Guriel* niet had aengedreven hem den oorlog aen te doen, en geen eedgeſpan gemaekt was tuſſchen hem, d'Abkaſſiers en den Vorſt van *Baſciaciuk*. De toeleg van dezen eedgeſpan was: *Dadian* te doen ſterven, en in zijne plaetſe eenen van zijne broeders, genaemt *Joſef*, op te werpen. Men maekte, om het eedgeſpan uit te werken, een van deze Abkaſſiers op : die op zekeren dag *Dadian*, in het leunen tegen een galdery, een ſteek met de lancie van achteren gaf. De hantdadige nam de vlucht : en heeft men nooit namaels van hem hooren ſpreken. Een der bevelhebbers wiert vaſt gezet, die achter den Koning was, wanneer hy de ſteek kreeg. Dees beleet het eedgeſpan. De ſtedehouder *Paponia* wiert gewurgt, en zijn lichaem, gedeilt in veele ſtukken, in een kanon met buſſekruit geſtopt, en zoo, door het losbranden, in duizent ſtukken verbryzelt. Zijnen broeder liet hy d'oogen uitſteken, en gaf hem geen meer onderhoud, als daer hy naulijx kon van leven. Den Vorſt van *Guriel* nam hy gevangen, en liet ook zijn oogen uitſteken : beroofde hem van zijne vrou en zoonen, en gaf zijne ſtaten aen den Patriarch, zijnen oom, geheten *Malachia*. *Guriel* wiert aldus geſtraft, niet alleenlijk om dezen miſdaet : maer om het gruwel-ſtuk van zijnen eigen vader gedoot te hebben. Zoo d'ingezetenen verhalen, deed *Dadian* ook zijne kinderen te dier tijde dooden, die hy by zijne eerſte vrouw had, door aendrijven en raet van de nieuwe Koninginne, die de zijne in haere plaetſe wilde ſtellen.

Dadian beoorlogde daer na d'Abkaſſiers, die, geduurende deze oproeren, invallen in zijn land gedaen hadden, in weerwrake van den hoon, gedaen aen d'eerſte vrouw, dochter van hunnen Vorſt. Hy bragt deze volken t'onder : en gelijk hy van hen gene ſchatting van gout of zilver kon trekken, zoo hield hy zich vernoecht met een zeker getal van jachthonden en valken : welk het fraeiſte is, dat men in hun land heeft.

Da-

Dadian, gekomen ten einde van den burgerlijken oorlog, liet sedert al zijne gedachten gaen over het vermeesteren van *Imereti*: waer van de Vorst voorhene zijn opperhoofd was geweest. Hy deê dan dezen den oorlog aen. En schoon hy zich tot noch toe geen volkomen meester van hem heeft kunnen maken, uit oorzake dees Vorst een veilig vertrek op het kasteel van *Kottatis* vind, dat men tot deze uur niet heeft kunnen dwingen, zoo heeft hy nochtans der wijze zijne staten verwoest, dat hy altijt maggtiger zal zijn, als dees. De Koning, die heden heerscht, heeft groote begaeftheden: en zou, zoo hy in burgerlijker land opgevoed was, een van de grootste Prinsen van zijne eeuwe zijn. Hy heeft een afkeer van alle verquistingen der keele, daer toe de landzaten zeer genegen zijn, en verlaet dikwils het eeten, om zijne dingen en de jacht. Wijders, hy is onvermoeit in voorvallen des oorlogs, vaerdig, bedekt, braef en een beminder van zijne onderzaten, hen in alle behoeften ondersteunende. Men spreekt niet meer in zijne staten van gewelt, die men daer eertijds had: en leeft ieder daer in de grootste ruste. De Koning droeg zich zeer wijzelijk tegen den Turk, en Sultan *Murat*, ten tijde des oorlogs, dien hy den *Pers* aendeê: wanneer de Turk hem deê zeggen, dat hy hem in 't beleg voor *Kerawan* by zou komen: want *Dadian* gaf ten antwoord, dat noch hy, noch zijne voorzaten zich ooit verplicht hadden, hem te volgen: en de schatting, die hy betaelde, vrywillig was.

Een andere vond, daer hy zich by hen van dient, is hen te doen geloven, dat *Mengrelie* het snootste land van de wereld is. Wanneer hy gezanten van *Konstantinopolen* ontfangt, zend hy luiden op de grenzen van zijne staten, om hen te geleiden: die hen doen gaen door klippen, groote bosschen en quade wegen. Des nachts herbergt men hen in arme hutten, daer zy niet anders hebben dan een weinig stroo en kaes. Wanneer de gezanten ter gehoor geleid worden, ontfangt hy hen aen den voet van eenen boom, en is gezeten op een oude tapijt, in slecht gewaet, omringt met een grooten stoet van dienaers, maer alle slordig gekleed. Na bekomen gehoor, herbergt men hen in een oud huis, daer zy naulijx bedekt kunnen zijn: en onthaelt hen zoo qualijk, dat zy, gekomen weer te *Konstantinopolen*, van dit Land, als van het snootste Land van de wereld spreken.

Niet lang is't geleden, dat hy eenen van zijne dienaers d'oogen heeft doen uitsteken, die zijne onderzaten trachte te verheffen. Hy trekt in zijne staten Joden en Armeniers, en door dit middel, den koophandel. Hy doet uit alle hoeken hand-werkers komen, en, om hen daer te doen blijven, geeft hen vrouwen en vastigheid. Hy doet ook alle daeghs groote geschenken aen de kerken en geestelijken, en ontbreekt hem niet, dan bouw-meesters, om groote kerken te bouwen: want hy is van zelf daer toe zeer genegen.

Deze volken zijn zeer wreed, en die 't gezag in 't Land hebben, dienen zich daer van, zonder eenige menschelijkheit tegen hunne onderdanen. *Wreetheid der Mengreliers.*

Onder alle straffen, aen de misdadigen te werk geleit, houden zy voor de grootste, den mensch van 't gezicht te beroven, dat in dezer wijze geschied. Men steekt vier staken in d'aerde, en knevelt den misdadigen by handen en voeten daer aen: zulx hy zich niet reppen noch roeren kan. Zy hebben twee kleine yzere platen van een schelling groot, gehecht aen het einde van twee yzers, die beide in een hecht van hout te zamen komen. Deze maken zy gloeiend in 't vuur en zettenze op d'oogen van den misdadige, en berooven hem aldus van 't gezicht, met de grootste pijne van de werelt, dat genoechzaem aen 't werk blijkt: want het gansch gezicht en de borst zwellen op: en is de misdadige drie of vier dagen zonder te kunnen eeten. Het afhouwen der hant geschiet met een gloeiend yzer, tot voorkoming van bloetstorting: en nemen met een stok het merg van 't been, uit vreze voor verrotting. Wanneer de misdaet kleen is, en iemant op den

diefstal van een koe gekregen wort, raekt hy vry voor vijftien werf de waerde van het gestolen te betalen: de Koning krijgt hier een derde van: 'tgerecht het ander:en de gene de rest, dien het ontstolen is. Zoo de misdaet niet openbaer is,men leid een kruis op den bodem van een ketel met water, en doet het zieden, met een groot vuur daer onder te stoken, door middel van rijs-takken: de beschuldigde moet zijnen arm daer binnen insteken en 't kruis uithalen. Op 't uithalen steekt men den arm in een zak, bintze en zegeltze toe, en opentze drie dagen daer na: zoo daer geen teken van verbrantheid by verschijnt, de betichte wort voor onschuldig verklaert. Wanneer de bewijzen niet zeer krachtig, en de misdaden van minder belang zijn, doet men hen zweeren by de beelden van hunne heiligen; hoewel het gewoonelijken feilt in deze eeden. Daer en boven wanneer zy weten, by welken heilige men zweeren moet, dan voegen zy zich te voore voor dit beelt, belijden hem hunnen misdaet, en verwittigen hem dat zy des volgenden daegs het tegendeel zullen zeggen van het geen zy beleden hebben: met verzoek van niet moeielijk daer over te willen zijn: want zy hem daer voor een schaep zullen op offeren: dies wachten d'andere zich wel van hen te zeggen, by wat beelt zy hen willen doen zweeren.

Men doet by wijle de genen zamen vechten, op wien het vermoeden van eenen misdaed valt. Te weten, zy lopen met de lancie tegen elkanderen: en die het eerst gewont is, word als de schuldige gestraft.

De weduwen, die hertrouwen, zoo zy zwanger van hunnen eersten man zijn, ontzien haer niet de kinderen, die zy ter werelt brengen, levendig onder d'aerde te steken. Dit is ook gemeen onder d'arme luiden, wanneer zy hen niet kunnen voeden: zonder den Vorst des Lands zulx wil of kan beletten.

Gerecht in burgerlijke zaken. De Mengreliers hebben geene geschreven wetten: niettemin word het gerecht daer wel bedient: want over al, daer men wetten heeft, tracht een ieder dezelve tot zijn voordeel uit te leggen. Het gemein oordeel is de wet van deze volken. In zaken, die van geen groote onderzoeking zijn, is de Vorst de rechter, die dezelve aen zijnen tafel, op de jacht, en overal, daer hy zich bevind, beslecht. De gewichtigste worden in volgender wijze geeindigt. Parthyen kiezen ieder eenen rechter: aen wien zy hunne geschillen verblijven: de rechters kiezen eenen overdrager. Men vergadert op het velt, dikwils in de schaduwe van eenen grooten boom. De eischer verschijnt eerst, verklaert zijn eisch en middelen. Na gedaen te hebben, vertrekt hy zich, en geeft plaets aen zijne tegenparthye, aen wien d'overdrager zijne voorwendingen en verhalen verklaert. De verdediger doet zijn antwoordt met de zelfste vryheid. Dan doet men den eischer wederkomen, zoo dees wegh is, en d'overdrager verwittigt hem het antwoord en de verdediging die op zijn eischen gedaen zijn: Zoo nu d'een noch d'ander geen meer te zeggen heeft, spreken de rechters vonnis.

Ook onderhouden zy noch een andere gewoonte in hunne geschillen: welk is, zich nooit te vervoegen regel recht tot den perzoon, dien zy iet af eischen: maer zich altijd te dienen van tusschen-spreken van eenen gemeinen vriend.

Deze volken erkenden eertijts den Patriarch van *Antiochie*: maer heden dien van *Konstantinopolen*: hoewel deze erkentenis alleenlijk bestaet in het geven van eenige arm-giften aen den priester, dien hy zend, om die te verzamelen. *Godsdienst.*

Wijders, zy hebben twee Patriarchen van hunnen landaert, die zy Katholijken of algemeinen noemen: eenen van *Georgie*: en den anderen van *Odisci*. Die van *Georgie* heeft onder zich de Landschappen van *Kartuli* of *Kardueli*, *Gaghetti*, *Baratralu* en *Samschè*: die van *Odisci*, de Landschappen van *Odisci*, *Imereti*, *Guriei*, *Abkassiers* en *Suaniers*.

Deze Patriarch heeft by na zoo veel inkomste, als de Vorst zelf: bezoekt

zoekt geduuriglijk de plaetsen van zijne onderhoorigheid, en in plaetse van zorge over zijne kudde te hebben, vernielt die door zijne meenigvuldige bezoekingen. Hy maekt genen bisschop, 't en zy voor een genot van vijf of zes hondert goude kroonen. De groote *Visier* heeft hem op eenen dag vier en tachentig kroonen voor eene belijdenis gegeven:en hield zich dees noch daer meê niet vergenoegt. Wanneer dees *Visier* op een ander reize, op zijn sterven lag, zond hy na den Patriarch, om zijne belijdenis te doen : die ten antwoort gaf : *dat hem niet der pijne waert was, om zijnent wil de moeite aen te nemen : naerdien hy hem d'eerste male zoo qualijk erkent had.* En hier door verbond hy hem tot beloven van een veel grooter zomme.

Alle drie of vier jaren brengt (een vreemt bedrijf) dees Patriarch al het gelt, dat hy door deze schandelijke middelen verzamelt heeft, na het Heilig graf van *Jerusalem*, met betrouwen, dat deze geschenken en offerhanden hem van het Paradijs verzekeren zullen.

Men had voorhene twaelf bisdommen in 't land : heden zijn 'er alleenlijk zes overig: want d'andere zes zijn tot de Abbayers omgekeert.

Het eerste bisdom is *Andra* genaemt, en gelegen op den vliet *Korax:* het tweede, *Moquis:* het derde, *Bedias:* het vierde, *Kiaïs*, alzoo genoemt na den berg *Kiaïs*, daer 't gelegen is:'tvijfde, *Scalingicas*. Des selfs voornaemste kerk is gewijd aen de mensch-werding van den Heiland : en aldaer zijn de graf-steden der Vorsten des Lands. Het zeste is *Scondidi :* de kerk is gewijd aen de Martelaers.

De bisdommen der Abbayers zijn *Chiaggi*, *Gippurias*, *Kopis*, of *Obbugi*, daer eertijds de grafsteden der Vorsten waeren, die namaels na *Scalingicas* vervoert wierden : het vijfde is *Sebastoli :* maer door het water vernielt. Het zeste is *Anarghia*, eertijds *Heraklea* genoemt. De bisschoppen zijn rijker, dan eenig Heer van 't Land : leven in zeer groote ongebondentheid. Men heeft 'er, die drie en vier vrouwen by zich hebben : en 't is gebeurt voor eenige jaren, dat zeker bisschop de man van eene vrouw, daer hy op verlieft was, tot slaef aen eenen Turk verkocht, om haer met grooter vryheid tot zijnen wil te hebben.

Uit oorzake zy zeer streng de Vasten onderhouden, houden zy zich voor ongelijk geschikt'er, dan de Prelaten van de Roomsche kerke. Zy geloven dat 'er gene zonde zoo groot is, die men niet kan afwisschen, met eenig goet werk te doen. Ook doen zy niet dan zeer zelden belijdenis. Maer wanneer zy zich met het een of ander laster vinden beladen, doen zy een geschenk aen de kerke, en geloven daer door ontslagen te zijn. Dit valt hen veel licht'er, als de strengheid der regelen van de Griekscheche Kerke te voldoen : of de gierigheid van hunne biecht-vaders, die een groote zomme gelds eischen voor de verzochte ontslaging. Zy hebben noch een andere veel lichter maniere, om hun gewisse te zuiveren, welk geschied met een stuk wierook in 't vuur te smijten, na dat zy het drie of viermael rontom 't hooft hebben laten gaen.

d'Abten en priesters volgen de bisschoppen in hun goddeloos leven en onwetentheid na. De priesters doen de misse in de Georgische tale : hoewel de meeste niet een letter van het *A B C* kennen. Deze onwetentheid, gemein aen alle hun geestelijken, heeft hen de vormen van de Sakramenten doen verliezen. Zy doopen de kinderen niet, dan op het derde en vierde jaer: dan brengen zy hen in een bier-kelder, welk is de plaetse, daer men deze plechtelijkheid doet. De priester, gekleed met zijne miskleet, zegent of wijd een groot vat vol waters, volgens het Grieksche misboek, en vernoegt zich met het geen te lezen, welk in het zelve geschreven staet, zonder iet van het geen te doen, dat het voorschrijft, en laet de rest den peter over te doen. Dees neemt een weinig van hun *Miron* of gewijde olie, op het eind van een stok, en merkt daer meê het kind. d'Omstanders wasschen het daer na in het water, dat door den Priester gezegent of gewijd is.

Wanneer de kerk gesloten is, maken zy gene zwarigheid de misse op den drempel vande kerkdeur te doen. De kelken zijn van hout, en een kawoerde verstrekt hen voor oliepotjes.

Midlerwijle betaelt men hen rijkelijk deze misse: onthaelt hen ter maeltijt en met een vaetje wijn. Maer de grootste inkomsten komen hen van d'offerhande. Dit zou alleen het middel zijn, om van God te verkrijgen, al het geen dat zy verzoeken. Des uchtens vroeg brengt men een offerhande voor den priester, die daer op eenige gebeden slaekt, met daer op te gedenken d'offerhande van d'oude wet, die van *Abel*, *Abraham*, *Salomon* en andere. Hy brant met een keers op vijf plaetsen het hair des beerts, in vorm van een kruis. Driemael doet men d'offerhande rontom den gene gaen, die het vertoont: en wenschen alle d'omstaenders hem midlerwijle een lang en heilzaem leven. Wanneer deze plechtelijkheid geschied is, brengt men d'offerhande na de keuken: midlerwijle zeid de priester de misse: waer na hy zich na het huis van de gene begeeft, die d'offerhande instelt. Men geeft aen ieder van d'omstaenders een wasse-keersje, met een graen wierook. Ieder een staet over eind: de meester van den huize leid alleen op zijne knien voor d'offerhande. d'Omstaenders dragen rontom hem een kleine wasch-keers, en een stukje ontsteken wierook: en wenschen hem nochmael een gelukzalig leven, en werpen het daer na in een konfoor: dan zet men zich aen een tafel: maer voor den priester is een byzondere gestelt: waer op men zekere deelen van d'offerhande, die hem toegevoegt zijn, zet: als de borst, de ruch, lever en milte: en uit oorzake dat het vleesch van d'offerhande is, vermag niemant, dan de priester de rest daer van na huis brengen: beneffens de kop en huit.

Zy trekken ook groote voordeelen uit de voorzeggingen, welk zy door middel van hunne boeken of kleine silvere bollen of klootjes doen: waer op een kruis gemerkt staet. Zy doen meenigwerf het boek rontom het hooft des genen gaen, die hen raet vraegt. Daer na openen zy het by geval, leggen de vinger op zekeren plaetse, en zeggen, het antwoort op hunne voorgestelde vrage gevonden te hebben: dat Sint *Georg*, by voorbeelt, een koortse den kranke, die hen raet vraegt, toegezonden heeft: dat hy besloten heeft hem te doen sterven: maer dat hy zijne gramschap zal kunnen stillen, met een os aen hem t'offeren. Het zelfste doen zy met de kleine zilvere klootjes, oordeelende, gelijk zy zeggen, na de plaetse, daer hen het kruis voorkomt, dat aldaer gemerkt is.

Zy geloven alle geboden des Kristendoms voldaen te hebben, met stips de Vasten t'onderhouden, die het voorschrijft. Paeschdag spreekt men niet van belijdenis noch van 't Avontmael. Zy gaen ten dien dage twee uuren voor dag ter kerke. Maer dit geschied, om beter tijdt te hebben en t'eerder het slempen te beginnen: waerom zy dezelve, en d'andere Feesten houden, tot welk zy meer aendacht hebben. Hun grootste Feest is dat van Sint *Georg*, den twintigsten van Wijn-maend. De Vorst begeeft zich dan na *Ilori*, om het by te woonen. Aldaer verschijnen allerlei slag van menschen, tot Abkassiers en Soüans toe.

De kerk van Sint *Georg* is omringt met een muur van over de vijftien palmen hoog. Op 't Feest-avond gaet de Vorst tegen den avond, verzelschapt met een grooten stoet, derwaerts, stelt zijn zegel op de deure der kerke: des morgens, na bevonden te hebben, dat men het niet aengeraekt heeft, neemt hy het zegel weg: en vindt men dan zonder mangel een os in de kerk. De gemeente gelooft vastelijk, dat Sint *Georg* door een mirakel dezen os daer in heeft doen gaen: en bouwt op deze stelling duizenden voor-oordeelen van het aenstaende. Te weten: zoo d'os zich wil verweeren tegen de genen, die hem willen grijpen, dat jaer zal oorlog in 't land zijn: zoo hy zeer vuil is, het is een teeken van een vruchtbaer jaer: zoo hy vol dau is, het zal een goe-

goede wijn-oogst zijn : zoo hy root hair heeft, zal een groote sterfte van menschen en beesten volgen. Aenstonts schrijft men al deze byzonderheden na alle oorden, als een zake van het hoogste belang. Daer is een geslacht, dat het voorrecht heeft van dezen os te dooden. Zy bewaren in hun huis, als iet heiligs, de bijl, met de welke zy hem gewoonelijk dooden. Het zelfste geslacht heeft het voorrecht van hem in veele stukken te snijden. Het hooft met de hoornen wort tot den Vorst gebragt: dees verciert die met gout en edele gesteenten, en drinkt op de grootste Feesten des jaers uit dezelve.

Hy zend ook van dezen Os een stuk aen den Vorst van *Imereti*, ook zelf wanneer hy in oorlog met hem is: die den brenger van zulk een fraei geschenk rijkelijk begiftigt. Ieder geslacht des landts heeft daer van zijn deel: en wort de rest in veel kleine stukken onder het volk gedeilt, dat dezelve droogt en bewaert, tot een onfeilbaer geneesmiddel, in hunne krankheden. Op het gevoelen, dat deze heilig dien nacht een os gerooft heeft, houden zy hen geoorloft te zijn, het zelfste te doen.

Wijders, de Priesters trekken des nachts heimelijken d'os by een tou in de kerk, om van niemant gezien te worden. Dit doen zy des te lichter, aengezien de geestelijken den luiden wijs maken, dat hy een dood man is, die te dien tijde zijne oogen na de kerke slaet, en met zekere schichten, (die men in de kerke van dezen heilig ziet) zou doorstoken worden.

Zy onderhouden zeer stips de Vasten, en voegen by de strengheid van de Vasten der Grieken, de boete van te voet te gaen. voor de genen die gewonelijken te peert zitten. De vrouwen gaen bloods voeds.

Op de drie laeste dagen van de Vasten nuttigen zy geen spijze : de zelve duurt zeven geheele weken : en begint des maendags van de *Quinquagesime*.

Op Sater- en Sondagen eeten zy tweemael des daegs: d'andere dagen onderhouden zy na de wijze der Grieken, en eten niet, als wanneer de sterren op zijn.

Daer is geen waengeloviger volk, als de *Mengreliers* : dit zietmen genoechzaem aen d'inbeelding, die zy van de mane hebben, welke sy voor de oorzake van al hunne onheilen houden: en onthouden zich hierom van des maendags spijze te nuttigen. Zoo zy op reize zijn, zy wachten zorgvuldiglijk water te putten: zeggende, dat het op dien dagh vergiftigt is : de eerste, die de nieuwe mane ontdekt, waerschouwt den anderen daer van. Die een degen op zijde hebben, trekken die gansch bloot uit : of hun mesch : andere groeten dezelve met de eene knie op de aerde te leggen, en doen duizend andere waengeloven.

Zy vieren ook den Vrydag. Waerschijnelijk is, dat zy, die het Kristendom ten tijde van *Konstantijn* ontfangen hebben, ook van hem deze aendacht behouden : want *Konstantijn* deed dien vieren, ter eere van den dag des lijdens onzes Heilands.

Op de geboorte van hunne kinderen, raetslaen zy met den preker, en vragen hem het geen men moet doen, om gelukzalig te zijn. De Preker, om hen in dit geloof te houden, raetpleegt quanzuis met zijne boeken, en geeft hen raed van zich te onthouden, by voorbeelt, van dieren te nuttigen, die men met de huit of vel eet, en andere raedslagen van een zelven aert. Zy brengen de lijken hunner dooden niet in de kerke: maer op het kerk-hof. Daer na doet men dienst in de kerke, en zet daer, in plaets van het lijk, de spade, die hen gedient heeft in 't graf te maken.

Zy vercieren de voorgevels van hunne kerken, met hoofden van harten en wilde verkens : welk zy voor een cieraedje houden, dat Gode zeer aengenaem zou zijn. Ook stellen zy het geluk van hun jagt daer in: en 't zou van groot belang zijn, om een goeden vis-vangst te hebben, zoo het vaertuig des visschers in een gelukkigen tijd gemaekt is, en al de genen, die daer aen gearbeit hebben, rijkelijk betaelt zijn. Wanneer zy op zee zijn, en de wint hen ontbreekt, bla-

d 3 zen

zen zy alle, om die te doen weder komen. Wanneer de wint goet is, mag men in het schip niet naien, noch zich van draet of naelt dienen: met voorwenden, dat de wint in de keeren en weerkeeren, die de draet maekt; zou bevangen blijven. Zy leggen gemenelijk d'ongeneuchten, die hen overkomen, op de vervloekingen en betooveringen van hunne vyanden: ja doen eenigen der Grooten meenigte van kleine beelden en aeloudheden der heiligen op het einde van een stok voor zich dragen, om de lucht van alle deze boosheden te zuiveren.

Wanneer zy eenige koopmanschap doen, geven zy, boven de prijs des goets, noch eenig geschenk aen den man, ten einde hy het zegene. Zy geven nooit het geen, dat zy verkopen, in handen van den koper: maer zetten het voor hem: want anders zou al het geen, dat in hunne huizen is, daer uit gaen, en verloren zijn: zonder zy daer toe hulp-middel zouden kunnen by brengen. Wanneer de mannen vrientschap onder malkanderen maken, raekt d'een den ander zijn voorhooft met een weinig *Moron* of gewijde olien. Als dit geschied onder perzoonen van een verscheiden sexe, drukt de man met de tanden het uiterste van de borst of de tepels der vrouw. Een vriendschap, met zulke plechtelijkheid gemaekt, achten zy dat eeuwiglijk moet duuren.

Zy hebben een byzondere maniere, om het toekomend te voore te spellen. Een der gast-genoten, dien men, by maniere van spreken, een schapen-schouder heeft opgedischt, na het vleesch daer af gegeten is, aenschouwt naerstelijken het been: en op zijn aenmerkingen, die hy na zijne maniere daer op maekt, zeid dees het geen hy van het toekomend weet. Na zijn oordeel daer over gegeven is, geeft dees het been den gene over, die naest hem zit: en gaet dit been alzoo de tafel rontom: uitende een ieder het geen geschieden zal.

Wanneer zy om regen wenschen op hun kooren, nemen zy het een of ander beelt van groote heiligheid, en zetten het alle daegs in 't water, ter tijt toe het regent. d'Eerste regen, die daer op volgt, houden zy daer uit ontstaen te zijn.

Avogastes *of* Avogasie.

AVogastes, eertijds het Landschap der *Saono-Colchers* van *Ptolomeus*, word by eenigen noch *Vokasie*, en by anderen *Avokasie* genoemt; maer eigentlijker *Asgasie*. Het is een gedeelte van *Mengrelie*: en men scheid het daer van, uit oorzake het onder een byzonderen Vorst staet. Het paelt ten noorde en ooste aen *Cirkassie*, met den stroom *Faso* tusschen beide: desgelijx aen *Mengrelie*, door den stroom de *Kupa*.

De steden zijn *Pezzonde*, die *Zwart*, *Prezunde* noemt, en voor het *Dioskurias* van *Ptolomeus* neemt: gelijk *Sevastopoli* voor het aeloud *Siganeum*. d'Andere steden zijn *Sothia* en *Matriga*.

Verscheide Volken, ontrent Mengrelie, *&c. in den berg* Kaukasus.

DE bergh *Kaukasus* word bewoont by zeer wilde volken van verscheide talen, die niet verstaen worden. De naeste aen *Mengrelie*, zijn de *Lesgische Tartars*, de *Soüaniers*, *Abkassiers*, *Alans*, *Cirkassiers*, *Ziques* en *Karacholiers*. Zy roemen zich Kristenen te zijn: hoewel geloof, noch Godsvrucht onder hen is.

De zedigsten zijn de *Suaniers*, die gaerne zoeken onderwezen te worden. Zy beslaen een groot gedeelte der bergen, na de zijde van *Odisci* en *Imereti*. Deze dienen den Vorst van *Imereti*: die den Koning van *Dadian*.

Zy zijn van een ongemeene talie, welgemaekte leden: maer nors van gelaet: brave soldaten, goede schutters:

en

en verstaen zich ook de kunst van musketten en kruit te maken. Maer zijn zoo vuil en morsig, dat men hen zonder walging niet aen kan zien. Zy hebben geen gebrek van lijfs-behoeften: maer de nood van kleederen en mangel van allerlei slagh van krameryen, verplicht hen by troepen in 't begin van de zomer na *Georgie* te gaen: daer verhuren zy hun arbeid en naerstigheid: arbeiden op 't veld, en keeren na den oogst weder, slepende meê voor hunnen loon, geen zilver, dat hen ondienstig zou zijn: maer kopere platen, ketels, yzer, linnen, laken, tapijten en zout. Zy komen weer in 't begin van de winter *t'Odisci*, met hout voor d'inwoonders, dat zy, uit oorzake van de groote koude, en hun qualijk gebouwde en onsterke huizen, zeer van noode hebben. Gevraegt, waerom zy geen zilver voor hun loon willen hebben, geven tot antwoord, dat zy, met het ontfangen van behoeftige dingen, de moeite sparen van zilver t'ontfangen: aengezien zy het daer na aen de zelfste waren zouden moeten besteden,

Deze inwoonders van den bergh *Kaukasus*, noch andere volken, tusschen de Kaspische en Zwarte zee, dienen zich niet van munte of geld; hoewel *Strabo* zeid, dat zy veel gouds hebben, en dat in schapen-vellen vergaderen: maer 't is zeker, dat hen niets van deze rijkdommen is overgebleven: noch is geene geheugenis in 't land, dat het eertijts daer zou geweest zijn.

Abkassiers. De volken van den *Kaukasus*, meer na 't noorde, die by den Turk *Abassas* of *Abkassiers* genoemt worden, zijn wel gemaekt en fraei van lijf en leden: schoon van verruwe, sterk en geschapen tot allerlei arbeid en sloven. Het is een gezond land, dat zy bewoonen, lustig en doorsneden met zeer vruchtbare en rijke heuvelen: en met twee stroomen, d'een *Southesu* en d'ander *Subasu* genoemt. Daer is een fraeie haven, *Esschisumuni* geheten. Zy bezitten grote troepen vee; hoewel weinig, volgens andere: leven by de jacht, en by 't geen van hun beesten komt: eeten nooit visch, schoon zy die in zee onder 't land en in de stroomen in overvloet bezitten, en hebben boven al een schrik van kreeften: spotten dikwils met hunne gebuuren van *Mengrelie*, die de zelve voor lekkere dischgerechten houden. Zy hebben geen kooren, noch dienen zich niet van zout. Men heeft 'er ontallijke menigte van sperwers en valken, die zy in acht dagen zoo wel weten af te rechten, dat zy, met hun roof, op 't geluit van een klokje, wederkeeren. Zy worden na *Konstantinopolen, Persie* en *Georgie* verzonden. De jacht en vogelvangst is hun voornaemste hantering. Zy woonen niet in steden noch kastelen: maer vijftien of twintig huisgezinnen scholen te zamen, en rechten op den een of andren kruin van eenen heuvel tenten op, met staketsels en brave grachten, tot versterking, omringt, om niet van hun eigen landgenoten genomen te worden. Volgens andere, dienen de bosschen hen tot verblijf-plaetsen en steden: maer wanneer zy hun verblijf op eene plaetse genomen hebben, zoo verlaten zy die niet. Zy zoeken elkanderen weg te nemen en tot slaven te maken, om aen de Turken te verkopen, die de slaven van dezen landaert, om hunne schoonheid, zeer waerdeeren.

Hun rijkdommen en koopwaren bestaen in allerlei slagh van vellen, wasch, honig en slaven. Het is een gewoonte onder de Grooten hunne onderdanen aen de Turken te verkopen, in verwisseling van andere koopwaren: want munte heeft geenen gang noch loop onder hen.

Daer komen alle jaers in de haven *Esschisumuni* schepen van *Lazi*, *Trebizonde*, *Konstantinopolen* en *Kaffa*, die by wijle daer overwinteren. De koopluiden, die daer komen, treden niet in de huizen. Al de handel geschied in de schepen. Zy verplichten zich by eede van elkanderen geen quaet te doen, of geven gyzelaers.

Onder andere gewoonten, die deze luiden byzonder hebben, begraven zy noch branden de lijken: maer leggen het lijk in den stam van een uitgeholden boom, die hen ook een bare verstrekt, en hechten dien met wijngerts-

gerts-ranken aen de hoogste takken van een grooten boom, of hechtenze op vier staken in de lucht. Desgelijx hangen zy de wapenen en klederen des overledenen op, en om hem zijn peert na d'andere werelt toe te zenden, doen zy het lopen met lossen toom, dicht by dezen boom, tot berstens toe. Zoo het aenstonts sterft, het zou, zoo zy zeggen, zijnen meester zeer bemint hebben. Zoo het ten tegendeele langen tijd tegen houd, het heeft daer door getuigenis gegeven, dat het zich niet veel met hem bekommerde.

Zy gaen gekleed op een zelve wijze, als de Cirkassiers: maer dragen anders het hair. Zy laten de knevels lang wassen en scheeren het hair aen de kin af. Ten tegendeele de *Papari* laten de geheele baert groeien, zonder afscheeren. Zy voeren oorlog met de Cirkassiers en Mengreliers, zijn brave krijgs-luiden te voet en te peert: weten wel met vuur-wapenen om te gaen: hanteeren zabel, boog en pijl.

De *Alains* en *Zichi* komen meerendeels in hun wijze van leven met de *Soüani* en *Abkassiers* over een.

De *Karatcholiers* woonen ook na 't noorde van den berg *Kaukasus*. Andere noemen hen *Karaquirquez*, dat 's, *zwarte Cirkassiers*: want *kara* is *zwart* in 't Turksch gezeid: hoewel zy zeer blank van aengezicht zijn. En is misschien hen deze naem gegeven, uit oorzake de lucht van hun land altijt donker, dompig en vol sneeuw is. Zy spreken Turksch: hoewel in 't midden van zoo veel verscheide volken gelegen: maer zoo vlug, dat men hen naulijx verstaen kan. Zoo de Jesuit *Archange Lamberti* wil, zouden deze volken uit de *Hunnen* hunnen oorsprong hebben.

Aen de Zwarte zee, by den berg *Kaukasus*, woonen zekere Mahometanen, die men *Lesgi* noemt, en genen Koning erkennen. Zy zijn onder elkanderen zeer verdeelt, en staen onder de heerschappye van veele kleine opperheerschers, *Mirza* in de tale des Lands genoemt, dat is, *Vorsten*: der welke eenige naulijx twintig man onder hun gebied hebben.

Wijders, zy zijn grove en ruwe luiden, die liever in de dorpen en op 't land, dan in bemuurde steden willen woonen: zijn woest en wreet, en by hun gebuuren gehaet en tot een gruwel, als luiden, die na roof dingen, en daer by leven.

De volken Lazi *of* Kurten.

De *Lazi*, anders *Kurti*, grenzen aen *Georgie*, en het land van *Trebizonde*: zy bewoonen zeer hooge bergen aen de oevers van de zwarte zee.

Al het land is bergachtig, maer zeer lustig, en bewassen met boomen: waer by zy wijngaerts doen op-klaveren. 't Zijn luiden in de bosschen opgevoed, van grooten arbeid, en die hun leven met de vee-hoedery doorbrengen: maer ook zeer geneigt tot rooven en steelen.

Het land heeft zeer veel Wolven en Jakhalzen: welk een dier is, half Hont en half Wolf, en by d'ouden in 't Griex *Hyena* genaemt. Uit oorzake van de menigte dezer dieren, noemen de Turken deze volken *Kurti*, dat Wolf wil zeggen.

Zwarte Zee.

Het water, met den naem van Zwarte-zee in 't Neerduitsch bekent, (misschien na den voorgang der Grieken, die dezelve, volgens *Bellonius*, *Maurothalassa*, dat 's *Zwarte zee*: en de Grieksche schippers, volgens *Niger*, *Maurum* noemen,) wort by d'inwoonders van *Mengrelie*, en by d'Italianen, geheten *Mar Majore*, dat is, *Groote Zee*.

Zy heeft by d'oude Grieksche en Latijnsche schrijvers verscheide naemen:

men: *Herodoot* noemt haer nu de Cimmerische zee: dan de Noord zee: en in zijn vierde boek in 't Grieks *Auxiotheaton*, dat's, *bezienswaerdig*. *Plutarchus*, in 't leven van *Pompeus* en *Eumenis*, en na hem *Ptolomeus* en *Jornandes*, de Pontische zee: *Plinius*, *Pontus Axenus*, dat is, *onherbergelijke Pontus*. Dan de gemeenste naem onder de Schryvers, na de Latijnsche term, is *Pontus Euxinus*: *Euxinus* is eigentlijk in 't Griex gezeid, *wel herbergelijk*: 't zy alzoo genoemt door een † tegen-zeg-wijs quansuis, als *Ammianus Marcellinus* wil: of om dat namaels haere stranden, met havenen, steden en gebouwen fraeier en gehavender gemaekt zijn: daer de zelve te voore onaenkomelijk, woest en onbebouwt lagen: en deze zee alzoo van *Axenus*, of onherbergelijk, *Euxenus* of herbergelijk geworden zy.

† *Antiphrasis.*

De Zwarte zee is zeer veel storm en onweer onderwarig: inzonderheid des winters. De noorde wind blaest de zelve dwers over, en bedekt in deze zee de lucht met wolken en duisternis: daer zy in andere Gewesten de zelve zuivert en helder maekt: zulx *Horatius* met reden gezeid heeft: *illic umbrosæ semper stant æquore nubes, & incerta dies*: dat is, *altijd leggen daer donkere wolken op zee*. Waer van misschien de naem van Zwarte zee komt, dien men aen haer geeft: en niet van het zant of de gront.

Daer zijn geene eilanden in deze zee, 't en zy men voor eilanden wil rekenen eenige kleine klippen, die dicht onder de kust leggen.

De *Kozakken* van Polen komen op deze zee op de Turken rooven, en spelen daer den meester: die hunne woon-plaetse aen den mondt des strooms de Nyper hebben, boven de Zwarte zee.

Volgens *Eliaen*, zouden in de Zwarte zee veel Thonynen gevangen worden: hoewel de Jesuiet *Archange Lamberti*, gedurende zijn gansch verblijf in *Mengrelie*, alleenlijk maer een gezien heeft, die voor een zeltzame visch op de tafel des Patriarchs gebragt wierd: ook kenden de visschers des lands dezelve niet. Maer misschien heeft *Eliaen* een steur voor een tonijn genomen, die aldaer zeer gemeen is.

Het Landschap van
CIRKASSIE.

d'Aeloude volken *Zyches* of *Zyges*, volgens *Stephanus* en *Strabo*, die *Plinius* in het Asiatisch *Sarmatie* plaetst, ontrent den poel *Meotis*, worden heden volgens *Georg. Interiaen*, en *Scaliger*, *Cirkassi* of *Cirkassiers* anders *Tzirkassiers* genoemt: maer onder zich selfs *Adiga*, en by de Polen *Pient-Zcorstki*, dat is te zeggen, inwoonders van de vijf-bergen. *Bronjoof* noemt hen *Petigorers*: *Ananie Pitorsen*: *Ramusco*, over *Haciton*, *Komans*, en hun landschap *Komanie*. Maer *Komanie* begrijpt *Kolchis* of *Mingrelie*, *Georgie* en *Albanie*.

Deze *Cirkassiers* zijn de genen, die namaels *Mamelus* of *Mamelukken* zijn genaemt, en ten tijde der *Soudans* by de Turken *Zerkars*.

Men heefter twee merkwaerdige vlieten: d'een wort genoemt *Psi*, die in het Meir *Kalbane* stort: d'ander *Sil*, die dicht voorby *Kabarta* loopt. Daer zijn veele kleine onvermaerde beken, uit oorzake men dezelve lichtelijk kan overwaden.

Het landt van *Cirkassie* strekt zich met een krommen, gelijk een halven mont van 't zuitweste na 't noordooste verre in de Kaspische zee, en maekt een tamelijken inham: het wort door den stroom de *Bustro* van *Tagestan* gescheiden. Andere bewoonen het gedeelte van *Albanie*, dat ten oosten en weste de Kaspische zee, den bergh *Kaukasus* ten zuide, ten noorde de stroom *Bustro*: en de groote *Tartarische* en *Astrachansche* heide besluit.

Volgens *Georg. Interian*, bewoonen de *Cirkassiers*, van den stroom de *Don* af, eertijds geheten *Tanais*,

de gansche zee-kust, na de Cimmerische *Bosforus* toe, heden *Vospero* genoemt: of de mond van *Sint Jan*, de mont van de zee der *Zabaccheen* en van de zee van *Tana*, en eertijts *Meotis*. Van daer strekken zy buiten dezen mond langs de kuste der Zwarte zee, tot na by de kaep van *Bussi*; ten zuidooste, na den vliet de *Faso*, of, volgens *Baro van Heberstein*, de vliet *Kupa* of *Koppa*, eertijds *Rhombites*, daer zy ten noorde aen *Avogasie* palen, en bezitten het gansch land van den vliet van *Kupa* af, tot aen dien van *Meruli*.

Georg. Interian. Hun geheele kuste, langs het meir *Meotis*, strekt buitenwaerts tot ontrent vijf en zeventig mijlen: maer zy leggen te landewaerts in de breete tot by na acht dagen reizens uytgestrekt, en genaken aen dien kant de Tartaren.

Volgens *Johan de Luca*, palen zy ten noorde aen de Nogaische Tartars: hebben ten ooste de *Kornuchi*, ook Tartars, hoewel van een anderen godsdienst en van een andere wijze van leven: ten zuide, *d'Abassens*: ten weste, zeer hooge bergen, die hen van *Mengrelïe* scheiden: en is aldus de grootste uitstrekking van hun land, van *Taman* af tot aen *Derbent* of *Demirkapi*, een stad gelegen op den oever der Kaspische zee: een streke van zes en twintig dagen reizens.

Volgens *Della Valle* heeft men op gene zijde der Tartarsche volken *Lesgi*, het Land der Asiaensche Sarmaten of Cirkassiers: die zich aen de Kaspische zee uitstrekken, tot aen de Russen of Moskoviters, of tot aen den mond van den stroom *Wolga*.

Dit land heeft kommerlijke toegangen: aen d'eene zijde de Kaspische zee, en aen d'andere zeer hooge bergen en diepe dalen. Zoo de Moskoviters verhalen, zou *Alexander de Groote* daer nooit hebben durven inkomen.

Johan de Luca. Tusschen *Taman* en *Tameruchi* heeft men een enge streke lands, met veele dorpen op desselfs kanten, die onder den *Tzar* van *Moskovie* en onder eenige *Myrzas* of byzondere Heeren van zijn hof staen, dien hy de zelve tot belooning van hunne verdiensten heeft gegeven.

Van de bergen *Varrada*, tot aen *Kudescio*, het eerste dorp, dat de Cirkassiers langs de zee-kust hebben, is een streke van vijf en zeventig mijlen. Maer deze geheele streke lands, niet tegenstaende geheel vruchtbaer, is onbewoont. Men rekent vijf en dertig mijlen van *Kudoscio* tot aen *Abbassa*.

De volken, die in deze bergen woonen, noemen zich Kristenen: desgelijx de genen, die de bosschen op het vlak. Zy gehoorzamen byzondere Prinsen. De voornaemste en d'afstant der plaetsen, die onder hun gebied staen, zijn deze.

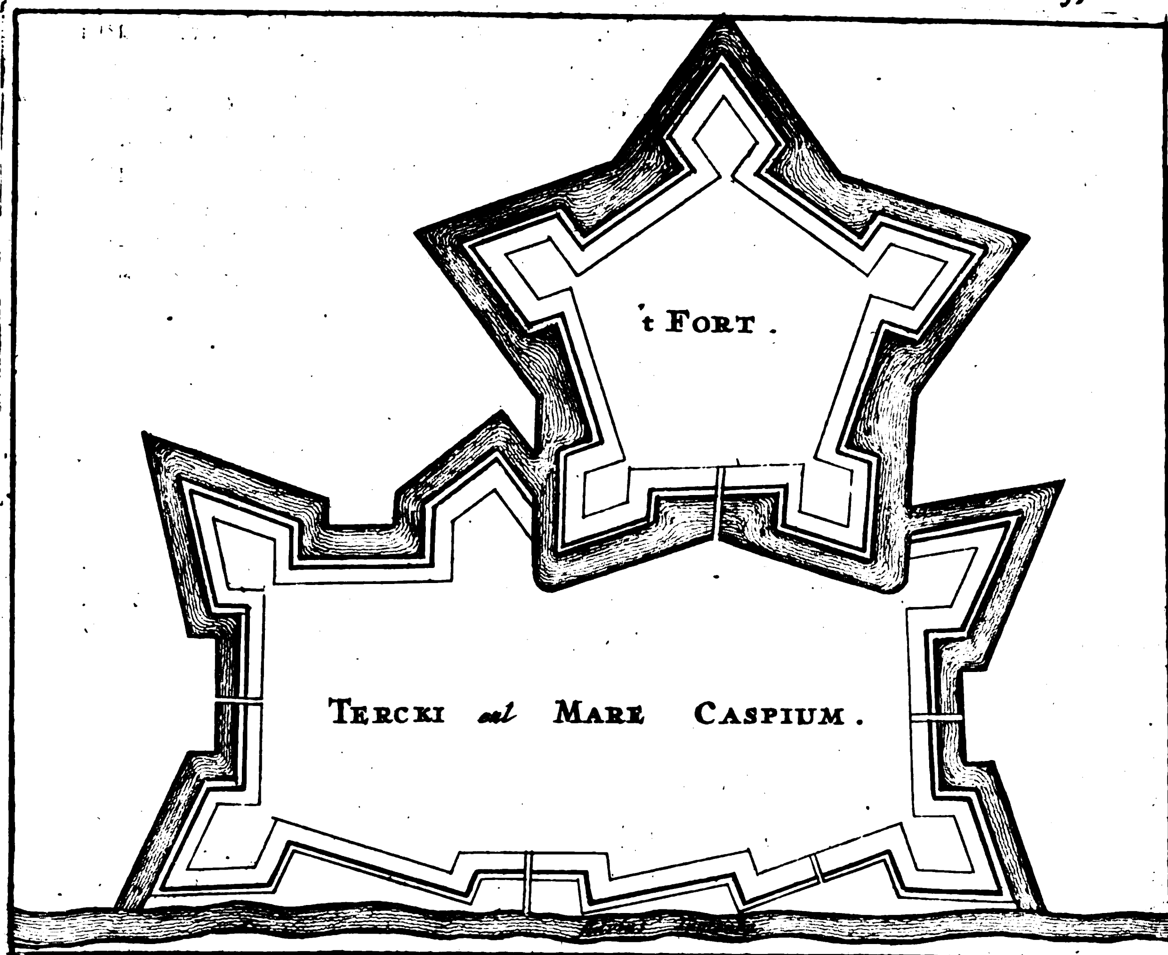
Van *Tomaruchi* tot aen *Karbarei* zijn achtien dag-reizens. Het land is zeer volk-rijk en onder de heerschappye van *Schaban Ogoli*. Twee andere dag-reizen zijn van *Tomaruchi* tot aen *Giana*, en zoo veel van *Giana* tot aen *Kodikoi*: van *Giana* tot aen *Bolettekoi*, vier dagh-reizens. *Gian-Kosobey* is Heer van dit land: van daer tot aen *Bezinada* zijn acht dag-reizens: van *Besinada* tot aen *Karbatai* acht andere: en van daer tot aen *Derbent* tien dag-reizens.

De Prinsen, *Scaence* en *Temirkas*, magen van den *Chan* der Tartaren, zijn meesters van dit land. De Prinsen *Kasibei* en *Sankaskobei*, gebroeders, gebieden over alle de dorpen langs den zee-kant. Deze landen zijn zeer lustig; hoewel weinig bewoont: want men heeft 'er geene wooningen, dan ter plaetse, daer dichte bosschen zijn.

De dorpen zijn omringt met boomen, in malkanderen gevlochten, ten einde den ingang tot de zelve voor de Tartersche ruiterye des te bekommerlijker te maken.

Volgens *Olearius*, was voerheene de hooft-stad der Cirkassiers *Terki*; maer de Groote *Tzar* van *Moskovie* heeft deze volken met zijn krijgsmaght zich onderworpen: de vaste plaetsen met Russen bezet, en laet de Cirkassiers nevens de zelve in vlekken en dorpen, of in een andere byzondere stadt, op deze zijde des

strooms

strooms woonen: hoewel onder *Mirza* of Vorsten en Heerschappen van hunnen eigen landaert, die des *Tzars* gezwoore leen-mannen zijn, en de leenen van hem verzoeken moeten. Maer wanneer in rechts-zaken gewigtige voorvallen ontstaen, moeten die, ten overstaen van Russische *Weiwoden*, beslecht worden. Zy betalen den *Tzar* schattinge: hoewel niet veel meer, als tot onderhout der krijgsbezettingen van noode is.

De stad *Terki*, die voorheene de hoofstad der Cirkassiers was: maer heden onder het gebied des Grooten *Tzar* staet, is de laeste stad van zijn gebiet aen dien oort, en leid een grote halve mijle van de strant der Kaspische zee, aen een kleinen en zeer krommen vliet, *Tumenka* of *Tumenki* genoemt, een arm of tak van den grooten stroom *Bustro*. Dees is d'eenigste toegang tot de stad van den zeekant, uit oorzake d'oever aldaer een vierendeel mijls laeg, moerasschachtig, en met riet bewossen is.

Rontom her, zoo verre het gezicht kan toe dragen, ziet men een effen vlakte en gene heuvelen; daer nochtans *Nikolaes Sanson* en andere, *Terki* op eenen berg zetten.

De stad is gelegen op de Noorder breete van drie en veertig graden, drie en twintig minuten, zestig mijlen te water, en zeventig te lande van de stad *Astrachan*. Zy begrijpt in de lengte twee duizent, en in de breete acht hondert voeten: was voorhene omringt met houte muuren en toorens of bolwerken, en gesterkt met veele kleine en groote metale stukken geschuts.

Maer namaels, ontrent des jaers zestien hondert veertig, heeft de *Tzar* de stad na de hedendaegse bouvestkunst, door beleid van eenen *Kornelis Klaesz. Kuik*, met aerde wallen van vijftien voet hoog, en opgezet met een borstweering van zes voet, doen versterken, en met een gracht van elf vadem breet, en anderhalve diep, omringen: beneffens het opwerpen van een fort of vesting aen de land-zijde.

De gewoone krijgs-bezetting is twee duizent man, onder opzicht en beleid van eenen *Weywood* en overste:

want in de ſtad zijn drie *Prikaſen* of kanzeleryen : ieder met vijf hondert *Strelitſen* onder haer : daer en boven heeft de Turkſche Prins *Muſſal*, tot zijnen hof-ſtaet , ook vijf hondert man, die in tijt van nood zich by d'andere vervoegen moeten. Het land rontom de ſtad is hert, maer zeer laeg, en loopt by hoog water onder: Het is meerendeels moeraſchachtig, door de ſtroomen de *Don* en *Kopa*, en eenige andere groote en kleine vlieten. Daer groeit veel riet en meenigte van Kalamus-wortel. Men heeft'er geen koren noch wijn-ſtok: maer veel geirſt en andere granen.

De peerden der Cirkaſſiers worden meerder geacht , als de Tartarſche, om hunne meerder vlugheid.

Wezen der inwoonders. Volgens *Johan de Luca*, heeft men geen ſchoon'er volk ter wereld, als de Cirkaſſiers. De Cirkaſſiers zijn de Nagaiſche Tartars zeer gelijk ; behalve dat de Cirkaſſiers in de ſterkſte oorden der boſſchen woonen , als afgeſneden. De mans-perzoonen zijn ſterk van lijf, zwartachtig geel en eenigzins breet van aengezicht: hoewel niet zoo breet, als de Krymiſche en Nagaiſche Tartars. Zy hebben lang en kool-zwart hair : laten alleenlijk van het voorhooft over het ſchedel tot in de nek een ſtreke van een duim breet glat afſcheeren: uitgezeit dat zy boven op den kruin een kleinen dun gevlochten top achter af hebben hangen. De vrouwen zijn in 't gemeen wel gemaekt van leden, liefelijk van aenzicht, wit van huit en root van wangen : laten het hair , dat koolzwart is, in twee lange gevlochte lokken op beide zijden des aenzichts neerwaert hangen, en gaen met onbedekten aenzichte.

Dracht. De kleding der mannen is die van de Tageſtaenſche Tarters gelijk ; behalve: dat hunne mutſen breeder en die van de Jeſuiten by na gelijk zijn. Zy hebben vilt-mantels of van ſchapen-vachten aen een riem of band over den ſchouder hangen : welke niet volkomen voor aen malkanderen raken : en hangen de zelve aen de zijde, daer de wint en regen van daen komt; want zy bedekken hen alleenlijk het halve lijf. De hemden zijn van katoen, root geverft.

De vrouwen dragen op 't hooft dubbelde ſwarte kaproenen, een hand breet met fijn katoen-doek of kleurt laken gezoomt, die zy onder de kin te zamen binden. De weduwen hebben achter aen 't hooft twee groote opgeblazen oſſen-blazen gebonden, aen ieder zijde een, die met wit katoen of andere ſtoffe zijn overtrokken : zulx zy van verre aen ieder zijde een hooft ſchijnen te hebben. Des zomers gaen zy alle in blooten hemde, welk root, groen , geel of blaeu geverft is , en van boven tot aen den navel neerwaerts open ſtaet : zulx men de borſt, buik en navel zien kan. Zy hebben aen den hals paternoſters of rooze-kranzen van bernſteen , allerhande bonte ſchelpen, ſnaeks-koppen, bonte ſteentjes, tinne en gele kopere geſpen aen den halzen, tot onder de borſte neerwaert hangen.

De vrouwen zijn boven mate gemeenzaem , zelfs tegen vreemdelingen. d'Ouders laten de docthers handelen en voelen van onderen tot bovenen ; maer verder komt men niet. Zoo dra een vreemdeling, die by hen gehuisveſt is, ontwaekt, komen de dochters van den huize hem vinden en met groote liefkozingen bejegenen. De dochters gaen ook moedernaekt in de ſtroomen, om haer te baden, voor eens ieders oogen.

Wanneer vreemdelingen de vrouwen komen toe ſpreken, vertrekken de mannen zich williglijken, en laten hen haere vrouwen over te handelen : zonder nochtans ooit vleeſchelijke wellusten met hen of andere te plegen : wanneer anders doen , worden zy by de mannen noch de gemeente geleden. Geen volk ontfangt de vreemdelingen beter : zy zelfs dienen de genen, die ſy by zich gehuisveſt hebben, den tijd van drie dagen : de jongens en meisjens dienen hen met blooten hoofde en waſſchen hen de voeten : midlerwijle de vrouwen beezich zijn met hun linnen te waſſchen.

Hun hooftneering beſtaet meeſt in veehoedery en landbouw. Die van *Terki*, en andere na by de Kaſpiſche zee erne- *Erneringe.*

ne-

neren zich met visschen. De vrouwen doen niet dan borduuren of stikken en zelf op leer. Zy houwen het land met houweelen om. De meeste kunnen byna geen ander hand-werk, als dat van den oorlog, die hen alle bezig houd. Zy doen ook koophandel met slaven, herten, ossen en tygers-vellen en wasch, dat zy overvloedelijk in de bosschen vinden.

Het is onbetamelijk voor edelen te kunnen zyferen of koophandel drijven: 't en zy om hun roof te verkopen: naerdien een edelman, gelijk zy zeggen, nergens meê zich moet bemoeien, dan met het volk te bestieren en beschermen, jagen en den krijgs-handel ga te slaen. Maer zy maken zelfs altijd hunne bogen, en ook zelfs te peerde. Zy spreken Cirkassisch en Turksch.

Tale. Zy hebben met d'andere Tartaren een gemeine tale: maer kunnen by na alle ook Rusch spreken. Zy spreken Schlavonisch of veel Rusch, welk is gebroken Schlavonisch, Maer zy hebben geen byzonder *A B C*: en zoo zy van noode hebben te schryven, zy laten het de Joden doen met Hebreeusche letteren: en geschieden by na alle hunne bootschappen met den mond.

Gesner. Mithr. cap. 3.

Simon. Michor. Sarmat. lib. 3. *cap.* 1.

Echt. De belofte, die man en vrouw elkandere geven, en de bevestinge van eenen getuige maekt de gansche vorm van hunne huwelijken.

De Vader, die de dochter ten huwelijk geeft, ontfangt daer voor, tot erkentenisse, van den Bruidegom een geschenk: ook kunnen de mannen niet lichtelijk een vrouwe krijgen, zoo zy gene middelen hebben, om deze geschenken te doen. Niet tegenstaende de mannen, na de wijze der *Mahometanen*, meer als een vrouwe mogen nemen, zoo behelpen de meeste zich even wel met een eenige: andere hebben veele, die zy alle voor wettelijke houden. Wanneer de man zonder kinderen komt te sterven en broederen nalaet, moet d'oudste de weduwe nemen, om zijns broeders zaet te verwekken.

De vrouwen geleggen op stroo, of kaf, welk zy tot het eerste bed van het kint schikken. Daer na brengen zy het kint na den stroom en wasschen het daer af, niet tegenstaende het kout is en vriest. Zy geven aen het kint een naem na den eersten vreemden perzoon, die in het huis treed.

Zoo dra een kind van eenen edelman drie of vier jaren oud is, geeftmen het aen eenen van zijne dienaers op te voeden en t'onderwijzen, die het allen daegs te peerde afrecht, met een kleinen boge in zijne hand. Wanneer hy een vogel of ander dier ziet, wijst hy hem los te schieten. Daer na grooter geworden, gaet het op de jacht van deze beesten in de steden, zonder zijn onderzaten daer over derven klagen.

Zy leven merendeels by steur, en vleesch van wilde en tamme beesten: en maken van gerst en andere granen brood. De drank der gemene luiden en gewonelijkste, is stroom-water: maer maeken ook eenen drank van geerst en andere granen, dien zy *Boeza* noemen. Of volgens *Iohan de Luca*, zy mengen 't water met honig en een weinig geerst, en laten deze stoffe dan tien dagen staen, en kokenze daer na. Dees drank heeft de zelve kracht van dronken te maken, als de wijn. Zy nuttigen ook wijn, gemaekt van honig. In plaets van drink-glazen, gebruiken zy hoorens van wilde buffels of andere dieren, en drinken gewonelijken staende. De Grooten gebruiken goude kroezen, ter waerdye van drie, ja vijf hondert dukaten: en hebben die ook van zilver: daer zy met grote plegtelijkheid uit drinken: en by na nooit als in den name Godes, der heilige, en overlede magen en vrienden: onder het ophalen van eenige glory-rijke daden, en met ongedekten hoofde, ten teken van meerder nederigheid. Tot den drank is dees landaerd niet zeer genegen. Zy slapen met een rok van malie onder 't hooft, in plaets van een oorkussen, en met hunne wapenen nessens hunne zijde. Zoo dra zy op staen, schieten zy deze wapenrok aen. De man en vrouw leggen op een zelve bed, hebbende d'een het hooft by de voeten van den ander. De bedden zijn van leer, en met biezen en roozen-bladen opgevult. *Spijze.*

 Alle

Alle de huizen zijn gemaekt van ſtroo, riet, of hout. En het zou eenen Heer tot ſchande zijn, een veſting te maken, of zijn huis met een ſterke muur t'omringen: want hy hier door zijne onmagt van zich te verdedigen zou te kennen geven.

Volgens *Iohan de Luca*, zijn de huizen gemaekt van twee ryen ſtaken, in d'aerde geſlagen, tuſſchen welke men takken van boomen vlecht. De plaetſen tuſſchen beide worden met mortel aengevult, en met ſtroo bedekt. Die van de Vorſten zijn van een zelve ſtoffe gebouwt; maer grooter en hooger.

De Cirkaſſiers raken dikwils hantgemeen met de Tartaren: want geen jaer gaet door, of de Tartaren, zoo Nogaiſe als andere, doen eenige invallen in hun land, om ſlaven te bekomen, aengelokt door de ſchoonheid van dezen landaert. De geduurige oefeninge, in welke deze vyanden hen houden, heeft hen zeer afgerecht en de beſte ruiters te peerde van alle deze geweſten doen zijn. Zy dienen zich van pijlen, met van vooren en van achteren die te ſchieten: hebben een zabel op zijde, en het hooft gewapent met een panſer, die hen het aengezicht bedekt. Zy hanteren, behalve pijlen en boge, lancien en javelijnen. In de boſſchen kan een Cirkaſſier twintig anderen het hooft bieden.

Zy maken weinig werks van elkanderen te beſteelen. En is de rooverye daer zoo gemeen, dat men de genen niet ſtraft, die daer op betrapt worden: ja wort den genen eenigzins tot eere gerekent, die het met behendigheid weten te doen. d'Ouden en aenzienelijkſten des landts bieden den jongen luiden op de maeltijden geen drinken aen, zoo zy niet met vaerdigheid eenigen dieſſtal of eenige moorderye van belang bedreven hebben.

Gods-dienſt. *Iohan de Luca.* De Cirkaſſiers zijn vermengt: eenige volgen *Mahomets* leere: andere de Griekſche kerke: maer men heeft 'er een grooter getal van Mahometanen: want ſchoon de prieſter, die tot *Terki* is, het Sakrament van den Doope geeft, hy onderwijſt evenwel hen weinig in zaken van godsdienſt: derhalve zy allen daegs Turken worden. En blijft hen niet meer over van den Griekſchen godsdienſt, als de gewoonte van ſpijze aen de doot-graven te brengen, en het onderhouden van eenige vaſt-dagen.

Men heeft in het Land *Kudoſci*, of heilige plaetſen, daer men meenigte van rams-hoofden ziet, overgebleven van de *Kurbans* of offerhanden, die aldaer gedaen zijn. Men ziet'er aen de boomen hangen, bogen, pijlen en zabels, tekenen der belofte, daer van zy zich gequeten hebben. En is d'eerbiedigheit tot deze plaetſe zoo groot, dat de grootſte ſtruik-roovers het niet aenraken.

Het geloof der Cirkaſſieren is by na Heidenſch. Wel laten zy zich beſnijden, en geloven aen God: maer hebben ſchrift, prieſter noch kerken: doen op zekere tijden hun offerhanden zelfs, inzonderheid op *Elias* dag. Desgelijx komen, by overlijden van eenen voornamen man, vrouwen en mannen in 't velt te zamen, ſlachten een bok ten offer: en ſtellen daer by een zeltzame en beuzelzinnige proeve in 't werk, om te vernemen of het dier ten offer bequaem is of niet: te weten, zy ſnyden het teel-lit af, en werpen het tegen de muur of hegge: zoo het niet blijft hangen, maer aenſtonts weer afvalt, word de bok onwaerdig ten offer erkent: en moet als dan een ander geſlagt worden. Maer blijft het vaſt zitten, zoo word hy ten offer goet gekeurt. Als dan word het vel afgetrokken en uitgeſpannen op een lange ſtange geſteken. Voor de zelve verrechten zy d'offerhande, koken, braden en nuttigen het vleeſch met elkandere. Dan treden eenige mannen voor den dagh, en bidden tegen het vel: d'een voor en d'ander na. Wanneer het gebed uit is, gaen de vrouwen weder weg: maer de mannen blijven, zetten zich neder, en drinken goede teugen van *Bragga* en brandewijn, by wijle tot ſlaens toe. Zoo lang moet het vel op de ſtange blijven hangen, tot dat het door een ander offerhande weer afgeloſt word. *Olear.*

De

De ſtange is gewoonelijk met een kleine hegge rontom bewaert, ten einde geen hont of iet anders onzuivers daer by zou komen, en het heiligdom verontreinigen.

Wanneer een Edelman is overleden, rechtmen in het vlak velt groote bedde van eere zeer hoog op: waer op het lijk geleid wort, na het ingewant daer uitgenomen is. Dan bezoeken, in den tijdt van acht dagen, alle zijne magen, vrienden en onderzaten hem, en brengen hem, ten geschenk, zilvere schalen, bogen, pijlen, en andere dingen. Men ſtelt neffens het lijk eene dochter, met een klein ſtuk zijde op het einde van een pijl, om daer meê quanſuis de vliegen af te keeren, ſchoon het in 't hertje van de winter is. Maer beneden, recht tegen over den doode, zit zijne eerſte vrouw op een ſtoel, die geduuriglijken hem aenziet, zonder wenen, geduurende acht dagen: want het een ſchande zou zijn tranen te ſtorten. Zy nemen daer na een zeer grooten boom, en houwen daer van het dikſte des ſtams tot een tamelijke lengte: kloven dien daer na in tween, en hollen die zoo diep uit, dat het lijk met de geſchenken daer in kan. Dan dragen zy het lijk in den zelven ſtam, na de begraef-plaetſe, met een grooten ſtaet: en hoe d'overleden meerder vrienden en onderzaten heeft, hoe men een grooter hoop van aerde op hem maekt. Daer na zadelen zy, geduurende vele dagen, op d'uure van de maeltijd het peert des overleden, en doen het leiden door eenen van zijne dienaers, na de grafſtede, daer men driemael de doode by zijnen naem noemt: en noodigt hem uit van de zijde van zijne magen en vrienden, om te gaen eeten. Wanneer daer na de dienaer ziet, dat men hem geen antwoort geeft, keert hy zich om, en zeit tot het peert: dat men hem niet antwoort: zulks hen dunkt, dat zy genoeg hun plicht gedaen hebben, begeven zy zich daer na tot eeten en drinken, ter eere der overleden.

Johan de Luca. Die de lijken ter begraveniſſe volgen, beginnen hun krijten en kermen, eer zy ten huize van den overleden komen. De magen ſlaen zich, en de vrouwen ſchenden het aenzigt: middelerwijle de Prieſter zekere woorden over het lijk zingt, het zelve bewierookt, en ſpijze en drank op het graf zet. Daer na hopen zy het graf met aerde op, ten teken van een grafſtede.

Zommige dezer Cirkaſſieren zijn vry, volgens *Soranzo*: andere ſchatbaer aen den Tartar van *Kraim* of *Kan* der Prekopiten. Zoo andere willen, erkennen zy den Turk noch Tartar: maer worden beſtiert door vijf hoofden, de meeſters van hunne bergen. *Beſtiering.*

Volgens *Martijn Bronjoot*, zijn de Petigorenſen of Pientzcorsken d'allervryſte, en hebben veele ſtrijdbare hopmannen, waer van ieder over eenig volk gebiet.

Zoo ook *Georg Interian* getuigt, heeft men onder hen edelen, onderdanen en ſlaven. d'Edelen zijn d'achtbaerſte boven d'andere: en veele hunner hebben onderzaten, zonder zy evenwel onder malkanderen ſtaen: want zy niemant willen voor hunnen Opper-heer erkennen, dan God: hebben geenen rechter noch eenige geſchreven wet: maer dienen zich in het beſlechten der geſchillen van hunne magt en loosheid, of van luiden, die zich daer onder mengen. Men zeid zy uit armoede nu den Turk, dan den Pers en Moskovieter voor ſoldye dienen: en altijt zich vry in de rouheid van hunne bergen houden, in het midden van den Turk, Tartar, Pers en Moskoviet, en by na leven als de Suiſſers.

Men heeft'er geen gebruik van gelt of munte in dit land, inzonderheid in de plaetſen, diep te landewaert in gelegen. Alle verbonden geſchieden by hen door *Bokaſſins*: welk ſtukken linnen of laken zijn, om hemden van te maken: zulx zy alle dingen daer by waerdeeren.

Zy vechten alle te peert, gewapent met boogen, houwers en lange lancien. Men heeft geene veſting in hun land: maer alleenlijk eenige oude toorens, daer de landluiden zich op vertrekken. Zy oorlogen allen daegs te- *Wapenen en Krijgs-handel.*

tegen de Tartaren, die hen van allen zijden omringen: en kunnen weinige van hunnen landaert een groot getal van Tartaren op de vlucht drijven: uit oorzake zy zeer vereenigt, veel vaerdiger, sterker, beter uitgerust of gewapent en kloekmoediger zijn. Maer de Tartaren weten beter ongemakken te verduuren: zulx zy by wijle de zege op hen bevechten, wanneer zy hen in een moerasch of sneeu-rijke plaetse kunnen krijgen: daer gebrek van lijfsbehoefte is.

Albanie.

Beooste *Georgie*, leid *Albanie*, alzoo genoemt na den stroom *Albanus*, by *Nicephorus Zuirie*, en by anderen *Chipiche* en *Zitracha*, als ook volgens *Kastald*, *Garzena*, om dat de inwoonders genegen zijn tot waerzeggeryen, en de Hebreen de waerzeggers *Garazenen* noemen. Maer de namen *Chipicche* en *Zitracha* zijn hen gegeven, uit oorzake van twee goede steden, die veel lands onder haer moeten gehad hebben. Volgens *Kluverius* is *Albanie* 't ooster gedeelte van *Georgie*, tusschen *Iberie* en de Kaspische zee gelegen.

Dagestan word ook voor een gedeelte van *Albanie* gehouden.

Dit land heeft tot grens-palen in 't ooste een gedeelte van de Kaspische zee: in 't weste, *Georgie*: in 't noorde, een gedeelte van het Asiatisch *Sarmatie*, by den berg *Kaukasus*: in 't zuide, een gedeelte van *Groot Armenie*, na de zijde van de stroom *Kur* of *Chiur*, eertijds *Cyrus*. 't Is gelegen tusschen zeer hooge en schier ontoegangkelijke bergen, die den weg, uit *Tartarye* na *Persie*, een goet stuk weegs beletten.

De steden van dit Landschap, volgens *Niger*, zijn *Chipicche*, *Tarrakosie*, *Sobai*, *Chabartei*, *Abacuas*. *Ananie* stelt in dit gewest ook de stad *Derbend*, die hy neemt voor d'oude stad *Alexandrie* van dit gewest, naby de yzere poorten of *Temir Capi*, na de Turksche wijze van spreken, en by *Ptolomeus* genoemt de poorten] van *Albanie*: hoewel qualijk by eenige de Kaspische poorten. Maer *Derbent* plaetsen andere te recht in het Landschap van *Schirwan*. *Zwart* stelt ook in *Albanie* de stadt *Schamachie*, die hy voor het *Samunis* van *Ptolomeus* neemt; maer *Ananie*, *Olearius* en andere plaetsen de zelve ook te recht in *Schirwan*. Een der fraeiste steden van dit gewest is *Zitracha*, die *Theuet Zitrak* noemt, een koop-rijke stad, hoewel niet lang geweest. *Theuet* stelt voor de hooftstad des Lands *Bambanach*: *Boterus*, *Stran* of *Stranu*, eertijds *Getara* of liever *Gagara* genoemt, die *Zwart* voor de stad *Bachu* neemt. *Ananie* plaetst in *Albanie* ook de landstreke van *Hanse*, en *Paulus Jovius Gorgora*: waer van hy de koninglijke stad *Agazapas* maekt; hoewel *Davitii* die liever voor '*t Gagara* of *Gangara* van *Ptolomeus* wil gehouden hebben, in plaets van *Stran* of *Bachu*.

De lucht van dit land is zeer gezont en getempert. Wel is waer men by *Hanse* een dal heeft, bedekt gewoonelijken met dikke mist. Het land naby *Armenie*, aen de zuid-zijde, is eensdeels vlak, eensdeels bergachtig. De stroom *Kur* en enige andre maken dit gedeelte zeer vrugtbaer, en brengt hier door de aerde allerlei vruchten en gewassen voort, die altijt groen blijven: zulx het met kleine moeite en arbeid vijftig fout uitlevert. De wijn-stokken zijn 'er zeer weelderig. Wilde en tamme beesten teelen daer ook boven mate aen. Men heeft 'er t'allen tijden, volgens getuigenis zelfs van veele oude Schryvers, zulke sterke en vervaerlijke honden gehad, dat zy leeuwen en tygers derven aentasten. Daer zijn zeer schoone valken: ook scorpioenen en groote spinnekoppen, anders *Tarantulas* genoemt.

Zoo *Paulus Jovius* getuigt, zijn de Albaniers strijdbare luiden, en overtreffen in dit stuk de Mengreliers: maer zoo *Zwart* wil, slaen de meeste luiden de vee-hoedery ga, en behertigen weinig den oorlog.

Des

Des jaers veertien hondert twee en tnegentigh trok *Mechmet*, Turksche Keizer, tegen dit land met een krijgsheir op; maer keerde weer te ruch, zonder iet uitgerecht te hebben, uit oorzake van de klippen en hoogte der bergen des lands, daer de ruiterye niet kon over komen.

Ontrent het jaer vijftien hondert gebood *Agasappas* over *Albanie*, of ten minste over een gedeelte, en gaf zekere schatting aen den *Sofi* van *Persie*.

Het land, volgens *Theuet*, staet onder den geene, die over de Tartars gebiet: die misschien de *Kan* van *Zagatay* is. d'Inwoonders zijn Kristenen; maer scheur-makers, levende na de Griekschewijze, gelijk de Georgiers.

't Landschap van Kurdistan.

KUrdistan, dat's, *Land der Kurden*, gerekent by *Davitii* onder *Groot Armenie*, wierd oulinx by *Ptolomeus*, *Gordene*, by *Dion*, *Korduene*, en by andere het *Land der Kordiaques* of *Gordians* genoemt. Zoo *Della Valle* gelooselijk dunkt, had dit land in aeloude tijden geen algemeinen naem, gelijk nu: maer was, na 't verhael der oude Schryvers, in veele volken, onder verscheide namen verdeelt: en zouden uit het noordelijkste gewest de *Karduchen* gekomen zijn, die *Xenofon* en zijn heir dwongen weer te ruch te keren, van daer hy gekomen was. Zy bezitten, volgens *Purchas*, de stad *Bitlis* en eenige andere dorpen en bergen des lands van *Korduene*: als ook de stad *Manuscute*.

Figueroa. De *Kurden*, is een volk, welk zijn verblijf in de bergen heeft, die *Medie* van het Landschap *Susiane*, heden *Susien* of *Suster*, by andere *Kourdines*; maer gemeenelijk *Kurden*, scheiden.

Het scheid ook *Turkye* van *Persie*, en paelt aen *Adirbeitzan*. Het is van 't ooste na 't weste niet boven tien of twaelf dag-reizens breed: maer leid, van 't noorde na 't zuide, in de lengte zeer verre uitgestrekt. Te weten: *Della Valle.* het begint tusschen het land van *Babylonie* en 't Landschap van *Susiane* of *Kusistan*, na de zijde van de Kaspische Zee, en strekt noordwaerts boven *Ninive*, tusschen *Armenie* en *Medie*, dicht aen de Zwarte Zee.

Het is een sterk en berg rijk gewest, en kan men daer qualijk, door zijne bergachtigheid, in komen. Men zou het een arm van den bergh *Taurus* mogen noemen, die daer van af scheidende, en door zijne breete *Asie* aen dezen oort dwers deur loopende, in de Kaspische zee eindigt.

Dies de natuur schijnt als vermaek geschept te hebben, om dit land tot een bolwerk, tusschen deze twee groote Rijken *Persie*, en *Turkye*, te stellen: gelijk het by ouds een scheidpael tusschen dat van de Romeinen en Parthen is geweest.

Zoo eenige willen, zouden deze volken van de Chaldeen en Mesopotamiers afkomstigh zijn: want men vind, 't geene zy tot reden by brengen, in het landt van *Bagdad*, *Chaldea*, *Karahemid* en *Diarbekir* veele Vorsten der *Kurden*. Ook word *Chaldea* by de Turken en Persianen *Kurdistan* genoemt, van wegen de volken *Kurden*, die het bevolkt hebben.

De kleding, komt na by aen die van de Turken en Persen; maer is zeer grof. De vrouwen gaen zonder deksel op 't hoofd door de steden, en zijn zeer gemeenzaem tegen allerhande menschen, vreemden landaert en anderen.

De tale of sprake is byzonder en verscheide van d'Arabische, Turksche en Persische: hoewel zy het naeste aen zekere grove Persische tale komt. Veele hunner leven onder hutten op 't land, en zwerven met hun vee, na de wijze der Tartaren, om her: andere onthouden zich in holen: maer de meeste, als luiden van opvoeding en kennis, woonen in de steden. Zy hebben geene aerdvruchten: maer leven by boter, melk en vleesch van hun vee: zijn zeer eenvoudig en zonder eenigen staetzucht.

Het land geeft veel fistici-neuten. Men heeft'er veele groote Heeren en Vorsten, van de welke eenige onder den Turk: en andere onder den Pers staen, na de gelegentheid van hunne landen: dat is, na dat zy den eenen of anderen na by of verre afgelegen zijn: of na den nood, dien zy hebben, van zich wel met den eenen of anderen te kunnen onderhouden: en bezitten hunne heerschappyen van hen te leen.

Over het oosterlijkste gedeelte van *Kurdistan*, dat *Medie* van *Susiane*, heden *Suster*, scheid, na by de stad *Hamadan*, een grens-pael van *Persie*, gebood des jaers zestien hondert achtien zeker *Hilao Chan*. Dees *Hilao Chan*, behalve de jaerlijxe onderdanigheden en erkentenissen, had des jaers zestien hondert achtien, en reeds eenige jaren te voore, zijnen zoon *Myrsa Chan* ten hove des Konings van *Persie* gezonden, om aldaer te verblijven, en voor wedde te dienen, tot een genegentheid, die hy voor de zaken van dezen Koning wilde getuigen. Maer gelijk de nabyheid der Turken, aen de zijde van *Assyrie*, en een gedeelte van *Susiane*, den Koning eenigh achterdenken gaf, zoo wilde hy zich van de genegentheid des zoons verzekeren, met hem in des vaders plaetse te stellen. Derhalve deed de Koning dezen *Hilao Chan*, onder schijn van met hem veele gewichtige zaken te willen verhandelen, rakende de grens-palen, te *Kasbijn* komen, daer de Koning zich toen bevond. Want reeds liep een gerucht, hoe de Turk voor had, met een sterk heir na de zijde van *Van* door de grenssen van *Medie* in het land te vallen. *Hilao Chan* durfde het niet weigeren ten hove te komen, uit vreze van te volgen het exempel van veele andere Heeren van *Kurdistan*. zijn gebuuren, die onverzichtelijk hadden beleedigt eenen Koning, dien men nooit ongestraft beleedigt. Hy komt dan ten zelven tijde met zijne vrouw, kinderen en d'overige van zijn huisgezin ten hove, als niet als al te wel bewust, het geen hem namaels over quam. Want zoo haest hy aengekomen was, zeide de Koning, die hem boven mate wel ontfing, hoe hy zijnen raet in gewichtige zaken, by die ongelegentheid van tijden, van noode had. Voorts beval hy hem by zich te blijven, en zond ter zelver tijd den zoon, om den staet van zijnen vader te bestieren.

Wanneer de Koning van *Kasbijn* na *Sultanie* vertrok, liet hy *Hilao Chan* weten, dat hy hem de moeite niet wilde doen om hem op de reize te doen volgen: maer zijn ouderdom rust vereischte, en het beter voor hem zou zijn zich na *Ispahan* te begeven, daer hy hem op zijne wederkomste zou vinden.

d'Edelsten of voornaemsten zijn dezer dienstbaerheid ontslagen: en overtreffen zommigen hunner elkandere in maght en mogentheid. Eenigen kunnen een ruitery van tien of twaelef duizent man te velde brengen: andere naulijx twee of drie duizent voet-knechten.

De machtigsten bewijzen niet d'onderdanigheid, die de leenmannen en onderzaten aen hunne leenheeren in *Europe*: maer bestaet deze onderdanigheid alleenlijk in erkentenis van onder de beschutting van eenen der twee Heeren te leven: want schoon zy hen erkennen, zy leven evenwel vry.

De zwakste der edelen vernoegen zich niet alleenlijk met onderworpelingen en leenmannen te zijn: maer geven ook het recht over van Landvoogdyen t'erven, die door de doot komen open te staen.

Uit inzicht en hope van eenig voordeel, verwisselen de *Kurden* zomtijds van Meester. Zoo *Cezy* in zijne reize gedenkt, verlieten tien duizent *Kurden*, onderzaten van den Turk, hun land, en eischten een ander van *Schah Abas*, Koning van *Persie*, die hen ook onderhoud gaf. Waer uit een oorlog tusschen den Pers en Turk zou ontstaen zijn.

In eenige plaetsen van hun Landschap, als in *Gozire*, een stad van *Mesopotamie*, op een eiland van den stroom *Tigris* gebouwt, en in de bergen, by de *Chaldeen*, *Tor* genoemt, heb-

hebben de *Kurden* zelfs het volkomen gebied.

d'Inwoonders zijn zeer strijdbaer, en worden geacht, schier of morgen, tot groot nadeel van 't Turksch rijk te kunnen zijn. Zy voeren gewonelijken tegen elkanderen oorlog. De wapenen zijn boogh en pijlen, schilt en wapenen.

De hedendaeghsche Gods-dienst onder hen, is die van *Mahomet*, 't zy volgens het gevoelen der Turken, of Persianen, na dat zy den eenen of ander van deze twee Vorsten aenhangen: dies niet tegenstaende worden zy by andere Mahometanen in geloofs-zaken voor ketters uitgekreten.

Daer en boven is dees land-aerdt met zekere waengeloovigheden vergiftigt, die hem eigen en byzonder zijn, en veel na 't heidendom smaken. Zoo eenigen willen, zouden zy den duivel eeren, ten einde hy hen noch hun vee gene schade doet: waerom men hun gewest, het duivelsland noemt.

Veele *Chaldeeusche* Kristenen van den aenhang der *Nestorianen* of *Iakobiten* leeven onder de heerschappye der *Kurden*, en laten zich zomtijds by hen ten oorlog gebruiken.

EYNDE.

BLAD-WYZER
ovet
't KONINGRYK *van* PERSIE.

BLAD-WYSER *van* GEORGIE, &c.

Pitor-

Druk-fauten in PERSIE.

Het eerste Cyfer wijst de Pagie of blad aen: het tweede de kolom: en 't derde de linie of regels.

Pag.	Col.	lin.	
12.	1.	47.	*Nabuchodonozor.*
14.	1.	47.	*Guin.*
11.	1.	36.	*Fœtida.*
24.	1.	43.	*Karmanie.*
25.	1.	40.	arm af en in.
25.	2.	23.	muiten, van *Chotza.*
26.	1.	27.	van gebakken steenen.
32.	2.	37.	van gebakken steen.
		46.	veel gebakke steenen.
33.	2.	5.	de breete drie en twintig minuten zuidelijker.
34.	1.	34.	*Parthie.*
	1.	52.	anders.
36.	2.	29.	van twee en dertig graden zes en twintig minuten.
40.	2.	13.	*Jadz.*
41.	2.	55.	*Erak.*
45.	1.	7.	*Schich Sefis* graf-stede.
45.	2.	39.	na het zingen voeg by: In het zingen bewegen en nijgen zy zich alle te gelijk, van d'eene zijde tot d'andere: even als of zy, te zamen aen een snoer geknoopt, getrokken wierden. Zeltzaem is dit aen te zien, en willen hier meê optmoet en aendacht te kennengeven.
47.	1.	16.	*Aider.*
52.	1.	7.	kruis. Dit land, tusschen de bergen en zee, is een effen lage vlakte, welke met kleine beeken, die uit de bergen komen, bewatert word: daer en boven is de gront vet en kleyachtig: waer door op zommige plaetsen, daer het land laeg is, diepe moerasschen zijn: derhalve het daer voorheene zeer moeielijk reizen was, eer &c.
54.	1.	1.	*Sefi*, zou gewoont
65.	2.	34.	diergelijks: en is van zeer goede smake.
68.	1.	20.	genoemt. Daer is een
71.	2.	29.	*Issur.* Daer.
71.	2.	51.	Achter *genoemt* in te voegen, het geen op pag. 73. col. 2. lin. 23. De haven: *tot aen*: afgenomen.
73.		14.	Koningrijk van *Sistan* plaetst.
	1.	30.	oorzake alzoo genoemt.
75.	1.	24.	*Elsabar.* By *Zwart* word *Chorazan* voor.
	2.	29.	duizend. In deze.
77.	1.	19.	*Olivarius.*
		28.	*Paropamisis.*
78.	2.	4.	*Tarku.*
80.	2.	7.	Woest en.
81.	2.	46.	Onderscheidelijke.
84.	2.	9.	Purperverwig.
85.	1.	5.	Zisers.
94.	1.	26.	Sekte.
	2.	55.	Koningrijks zy alle.
96.	2.	51.	Middel.
103.	2.	6.	Gelt een eenige.
111.	1.	51.	Desselfs ongewoonheyt.
117.	2.	41.	En wort vertelt.
118.	1.	14.	Kruipen; hoewel altijdt van de linker zijde na de rechter.
	2.	7.	Scheiden.
128.	1.	5.	*Hakim.*
129.	1.	44.	Gelijk de Turken spreken.
132.	2.	7.	Of zoo'er.
135.	1.	23.	Gelegentheyt der grenspalen.
141.	1.	6.	Balen zijde.
143.	2.	55.	Zijn, hebben.
145.	1.	11.	Oorzake.
147.	1.	21.	Gaen: die tijd heet by hen *Assa.*
151.	1.	1.	Dochter) tot erfgenaem en *Kalifa* van geestelijke.
151.	1.	14.	Overleveraers.
156.	1.	6.	*Seyds.*
	2.	18.	Slang, even
158.	1.	27.	En de.
163.	2.	22.	Na vieren, voeg in het geen op pag. 164 staet, *van by wijle* tot *aenschouwen.*
165.	2.	55.	Naeuliks zoo groot, als.
166.	1.	55.	Is de planeetlezer.
176.	1.	3.	*Tamas.*
180.	1.	19.	Eenige landtschappen daer slechts *Darogas* zijn
182.	2.	21.	Zout *Ammoniak.*
183.	2.	30.	Gemengt tot de.

Druk-fauten in GEORGIE.

8.	1.	32.	geweest.
		32.	*Chuarosciam.*
11.	1.	2.	*Teimuras.*
13.	1.	35.	ten huidigen dagh, of een lange wijle daer na.
15.	1.	28.	*Cefalo.*
28.	1.	23.	beests.
33.	1.	13.	*Haiton.*
36.	2.	23.	halze.

AEN-

AENWYSING

Voor de

BOEK-BINDERS,

Om de Figuren te plaetsen:

In PERSIE.

In GEORGIE.

